

Hallituksen vuosikertomus 2012

Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

VALTIONEUVOSTON KANSLIA
PL 23 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 16001 (vaihde)
Internet: www.vnk.fi
Taitto: Valtiovarainministeriön julkaisutiimi

Edita Prima, 2013

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisuaika	Valtioneuvoston kanslia, 2013	
Tekijät	Valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset Osa 3/4: Tilinpäätöslaskelmat Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta Del 1/4: Regeringens redogörelse för de samhälleliga verkningarna Del 2/4: Ministeriernas resultatredogörelser Del 3/4: Bokslutskalkylerna Del 4/4: Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden	
Asiasanat	vuosikertomus, tilinpäätös	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Hallituksen julkaisusarja, 1/2013	
Julkaisun jakelu	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vnk.fi/julkaisut .	
Painopaikka ja -aika	Edita Prima, 2013	
ISBN 978-952-287-011-7 (nid.) ISBN 978-952-287-012-4 (PDF) ISSN 2323-962X	Sivuja 158	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.

Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensimmäistä yhdistettyä kertomusta valmisteltaessa on muodostettu kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteinen prosessi sovittamalla yhteen tiedon kokoaminen, aikataulut ja työtavat. Samalla on yritetty poistaa päällekkäisyyksiä.

Vuodelta 2012 annettava Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta

Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat

Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden, joka osaltaan edistää yhteiskuntapolitiittista keskustelua, ja jota voidaan käyttää aineistona politiikkatoimien suunnittelussa.

Sisältö

Esipuhe	9
Hallitus	11
Ministerien työnjako pääministeri Jyrki Kataisen hallituksessa 31.12.2012	13
1 Taloudellinen kehitys sekä talous- ja finanssipolitiikka	15
1.1 Johdanto	15
1.2 Julkisen talouden kehitys	20
1.3 Finanssipolitiikka	21
2 Valtiontalouden tila	27
2.1 Verotulot ja niiden analyysi	27
2.2 Verotuloarvioiden ennustepoikkeamien tarkastelu	30
2.3 Verotuet	35
2.4 Maksutulot ja maksullisen toiminnan kehitys	39
2.5 Valtion kulut	40
2.6 Valtion taloudellinen asema, valtion velka ja valtion vastuut	43
2.7 Rahoituslaskelma-analyysi	47
2.8 Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen kehitys	48
2.9 Valtion liikelaitokset ja niiden kehitys	50
2.10 EU:n ja Suomen väliset rahavirrat	51
3 Valtion yhtiöomistus	53
3.1 Valtioneuvoston kanslian omistajaohjaus	55
3.2 Erityistehtäväyhtiöt	70
4 Hallituksen strategisten politiikkakokonaisuuksien kehitys	89
PAINOPISTEALUE I	89
PAINOPISTEALUE II	97
PAINOPISTEALUE III	103

5	Hallituksen EU-politiikka kertomusvuonna.....	111
6	Ulko- ja turvallisuuspoliittinen katsaus.....	117
7	Hallinnonalojen rajat ylittävät poikkihallinnolliset hankkeet.....	143
7.1	Vaikuttavuus ja tuloksellisuusohjelma	143
7.2	Keskushallintohanke.....	144
7.3	Valtion strateginen henkilöstöpolitiikka	144
7.4	Peruspalveluohjelma ja -budjetti.....	148
8	Valtioneuvoston controllerin lausuma hallituksen vuosikertomuksen tietojen oikeellisuudesta ja riittävydestä.....	153

Esipuhe

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyinä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.

Hallituksen vuosikertomus on ensimmäinen laatuaan. Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensivaiheessa olemme muodostaneet kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteisen prosessin sovittamalla yhteen tiedon kokoamisen, aikataulut ja työtavat. Samalla olemme pyrkineet poistamaan päällekkäisyyksiä ja esittämään toimintaa ja taloutta koskevia tietoja keskittyen vaikuttavuus- ja tuloksellisuustiedon tuottamiseen.

Kertomusmenettelyä on tarkoitus kehittää edelleen siten, että siinä esitettävät tiedot antaisivat selkeällä tavalla kokonaiskuvan hallituksen toimista, niiden vaikutuksista ja vaikuttavuudesta sekä tärkeimmistä toimintaympäristön muutoksista. Koottava tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa. Eduskunnan palaute tästä ensimmäisestä vuodelta 2012 annettavasta kertomuksesta on tärkeä Hallituksen vuosikertomuksen kehittämisessä. Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden ja edistävät eduskunnan ja valtioneuvoston välistä keskustelua.

Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta

Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat

Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Näitä tietoja ovat valtion tilinpäätöstiedot ja tarpeelliset muut tiedot valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä tiedot valtion toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista samoin kuin tärkeimmät tiedot yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksestä ministeriöiden toimialoilla.

Hallituksen vuosikertomus sisältää lisäksi valtion liikelaitosten tuloslaskelmat ja taseet sekä talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tuotto- ja kululaskelmat tai tuloslaskelmat ja taseet samoin kuin tiedot liikelaitosten ja rahastojen toiminnan, talouden ja tuloksellisuuden sekä niiden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista.

Hallituksen vuosikertomuksen tavoitteena on antaa oikeat ja riittävät tiedot hallituksen toiminnasta ja taloudesta siten, että tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2013

Pääministeri Jyrki Katainen

Valtiosihteeri Olli-Pekka Heinonen

Hallitus

Kertomusvuonna 2012 hallitustehtäviä hoiti 22.6.2011 nimitetty ja osittain 1.1.2012, 5.7.2012 ja 16.11.2012 alkaen muutettu hallitus, jonka kokoonpano oli seuraava:

- pääministerinä eduskunnan valinnan mukaisesti puolueen puheenjohtaja, yhteiskuntatieteiden maisteri, kansanedustaja Jyrki Tapani Katainen ja hänen ehdotuksestaan
- pääministerin sijaisena ja valtiovarainministerinä puolueen puheenjohtaja, luokanopettaja, kasvatustieteiden maisteri, kansanedustaja Jutta Pauliina Urpilainen,
- ulkoasiainministerinä valtiotieteen tohtori, ekonomi, kansanedustaja Erkki Sakari Tuomioja,
- Eurooppa- ja ulkomaankauppaministerinä ulkoasiainministeriössä sekä valtioneuvoston kansliassa ja valtiovarainministeriössä niiden toimialaan kuuluvissa asioissa filosofian tohtori, kansanedustaja Cai-Göran Alexander Stubb,
- kehitysministerinä ulkoasiainministeriössä sekä valtioneuvoston kansliassa sen toimialaan kuuluvissa asioissa maatalous- ja metsätieteiden maisteri Heidi Anneli Hautala,
- oikeusministerinä varatuomari, pankkilakimies, kansanedustaja Anna-Maja Kristina Henriksson,
- sisäasiainministerinä sisäasiainministeriössä sekä opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluvissa asioissa puolueen puheenjohtaja, lääkäri, lääketieteen lisensiaatti, kansanedustaja Päivi Maria Räsänen,
- puolustusministerinä puolueen puheenjohtaja, valtiotieteen maisteri, kansanedustaja Stefan Erik Wallin 5.7.2012 saakka ja sen jälkeen samassa tehtävässä puolueen puheenjohtaja, kauppatieteen maisteri Carl Christoffer Haglund,
- hallinto- ja kuntaministerinä valtiovarainministeriössä filosofian lisensiaatti, kansanedustaja Henna Maria Virkkunen,
- opetusministerinä rehtori, yhteiskuntatieteiden maisteri, kansanedustaja Jukka Tapani Gustafsson,
- kulttuuri- ja urheiluministerinä opetus- ja kulttuuriministeriössä sekä sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvissa asioissa puolueen puheenjohtaja, valtiotieteen ylioppilas, kansanedustaja Paavo Erkki Arhinmäki,

- maa- ja metsätalousministerinä maanviljelijä, valtiotieteen maisteri Jari Antero Koskinen,
- liikenneministerinä bioanalyttikko, kansanedustaja Merja Sinikka Kyllönen,
- elinkeinoministerinä työ- ja elinkeinoministeriössä sekä valtiovarainministeriössä sen toimialaan kuuluvissa asioissa valtiotieteen maisteri, kansanedustaja Jyri Jukka Häkämies 16.11.2012 saakka ja sen jälkeen samassa tehtävässä oikeustieteen kandidaatti, kansanedustaja Jan Pellervo Vapaavuori,
- työministerinä työ- ja elinkeinoministeriössä sekä 31.12.2011 saakka sisäasiainministeriön toimialaan kuuluvissa asioissa työelämän asiantuntija, ministeri, kansanedustaja Lauri Armas Ihalainen,
- sosiaali- ja terveysministerinä ammattikorkeakoulun vararehtori, terveystieteiden tohtori, kansanedustaja Paula Sinikka Risikko,
- peruspalveluministerinä sosiaali- ja terveysministeriössä toimittaja, kansanedustaja Maria Guzenina-Richardson,
- ympäristöministerinä puolueen puheenjohtaja, tutkija, valtiotieteen maisteri, kansanedustaja Ville Matti Niinistö sekä
- asunto- ja viestintäministerinä ympäristöministeriössä sekä liikenne- ja viestintäministeriössä sen toimialaan kuuluvissa asioissa opinto-ohjaaja, valtiotieteen maisteri, kansanedustaja Krista Katriina Kiuru.

Ministerien työnjako pääministeri Jyrki Kataisen hallituksessa 31.12.2012

Valtioneuvosto on päättänyt seuraavasta ministereiden työnjaosta ministeriöissä, joissa toimii useampi kuin yksi ministeri.

Kukin ministeri käsittelee toimialaansa kuuluvat kansainväliset ja EU-asiat sekä virkainnityt- ja henkilöstöasiat. Samoin kukin ministeri johtaa taloussuunnittelua ja talousarvioiden ja muiden yhteisten asioiden valmistelua omalla toimialallaan.

Pääministeri Kataisen, Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubbin ja kehitysministeri Hautalan välinen työnjako **valtioneuvoston kansliassa**:

- Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubb käsittelee valtioneuvoston EU-sihteeristölle kuuluvat asiat, ei kuitenkaan Eurooppa-neuvostoon liittyviä asioita, valtioneuvoston kanslialle kuuluvia Euroopan unionin perussopimusten muuttamista koskevia asioita eikä valtioneuvoston kanslialle kuuluvia Euroopan unioniin liittyviä nimitysasioita.
- Kehitysministeri Hautala käsittelee omistajaohjausosastolle kuuluvat asiat.
- Pääministeri Katainen käsittelee muut valtioneuvoston kanslialle kuuluvat asiat.

Ulkoasiainministeri Tuomiojan, Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubbin ja kehitysministeri Hautalan välinen työnjako **ulkoasiainministeriössä**:

- Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubb käsittelee lähialueyhteistyötä koskevat asiat, kauppapolitiikkaa koskevat asiat ja pohjoismaisen yhteistyön sihteeristölle kuuluvat asiat.
- Kehitysministeri Hautala käsittelee kehitysyhteistyötä koskevat asiat.
- Ulkoasiainministeri Tuomioja käsittelee muut ulkoasiainministeriön toimialaan kuuluvat asiat mukaan lukien maakuvausta koskevat asiat.

Valtiovarainministeri Urpilaisen, hallinto- ja kuntaministeri Virkkusen, elinkeinoministeri Vapaavuoren ja Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubbin välinen työnjako **valtiovarainministeriössä**:

- Hallinto- ja kuntaministeri Virkkunen käsittelee kunta- ja aluehallinto-osastolle, henkilöstö- ja hallintopolitiikkaosastolle sekä julkisen hallinnon ICT-toiminnoille sekä valtiovarain controller -toiminnoille kuuluvat asiat sekä tullee ja tilastointia koskevat asiat.
- Elinkeinoministeri Vapaavuori käsittelee rahoitusmarkkinaosastolle kuuluvat asiat, ei kuitenkaan valtion lainantoa ja velanhoidoa koskevia asioita eikä Euroopan investointipankkia ja Pohjoismaista investointipankkia koskevia asioita lukuun ottamatta, kansainvälisiä rahoituslaitoksia koskevia asioita.

- Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubb käsittelee EU:n budjettineuvostoa koskevat asiat.
- Valtiovarainministeri Urpilainen käsittelee muut valtiovarainministeriön toimialaan kuuluvat asiat.

Opetusministeri Gustafssonin, kulttuuri- ja urheiluministeri Arhinmäen ja sisäasiainministeri Räsänen välinen työnjako **opetus- ja kulttuuriministeriössä**:

- Kulttuuri- ja urheiluministeri Arhinmäki käsittelee kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osastolle, hallinto-osastolle ja kansainvälisten asiain sihteeristölle kuuluvat asiat sekä koulutuspolitiikan osastolle ja korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osastolle kuuluvat opintotukiasiat. Kulttuuri- ja urheiluministeri käsittelee hallinto-osastolle kuuluvat omistajaohjausasiat Veikkaus Oy:n osalta.
- Sisäasiainministeri Räsänen käsittelee kirkollisasiat.
- Opetusministeri Gustafsson käsittelee muut opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluvat asiat.

Liikenneministeri Kyllösen ja asunto- ja viestintäministeri Kiurun välinen työnjako **liikenne- ja viestintäministeriössä**:

- Asunto- ja viestintäministeri Kiuru käsittelee viestintäpolitiikan osastolle kuuluvat asiat.
- Liikenneministeri Kyllönen käsittelee muut liikenne- ja viestintäministeriön toimialaan kuuluvat asiat.

Elinkeinoministeri Vapaavuoren ja työministeri Ihalaisen välinen työnjako **työ- ja elinkeinoministeriössä**:

- Työministeri Ihalainen käsittelee tieto-osastolle, työllisyys- ja yrittäjyysosastolle sekä työelämä- ja markkinaosastolle kuuluvat asiat.
- Elinkeinoministeri Vapaavuori käsittelee muut työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan kuuluvat asiat.

Sosiaali- ja terveysministeri Risikon, peruspalveluministeri Guzenina-Richardsonin ja kulttuuri- ja urheiluministeri Arhinmäen välinen työnjako **sosiaali- ja terveysministeriössä**:

- Peruspalveluministeri Guzenina-Richardson käsittelee sosiaali- ja terveyspalveluosastolle kuuluvat asiat, ei kuitenkaan lääkehuoltoa koskevia asioita, sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osastolle kuuluvat asiat.
- Kulttuuri- ja urheiluministeri Arhinmäki käsittelee tasa-arvoasiat.
- Sosiaali- ja terveysministeri Risikko käsittelee muut sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvat asiat.

Ympäristöministeri Niinistön ja asunto- ja viestintäministeri Kiurun välinen työnjako **ympäristöministeriössä**:

- Asunto- ja viestintäministeri Kiuru käsittelee asunto- ja rakennusasiat sekä kaavoituksen.
- Ympäristöministeri Niinistö käsittelee muut ympäristöministeriön toimialaan kuuluvat asiat mukaan lukien ilmastopaneelille kuuluvat asiat ja ilmastolain valmistelu.

1 Taloudellinen kehitys sekä talous- ja finanssipolitiikka

1.1 Johdanto

Yleinen kansainvälinen talouskehitys

Vuonna 2010 maailmantalous nousi nopeasti lamasta, mutta aktiviteetti hidastui uudelleen v. 2011 ja edelleen jatkoi hidastumistaan v. 2012. Vuoden 2009 lamassa maailman yksityinen kulutus supistui yhteensä vähän yli 10 % ja investoinnit noin 30 %. Kulutus on toipunut ja ilmeisesti ylitti v. 2012 lamaa edeltäneen tasonsa. Investoinnit ovat toipuneet hitaammin ja jääneet noin 10 % lamaa edeltäneen tason alle ja huomattavasti jälkeen lamaa edeltäneestä trendikasvusta.

Finanssikriisissä myös maailmankauppa romahti noin 10 %, osaltaan kaupan rahoituksen vaikeuksien vuoksi. Vaikka myös maailmankauppa on elpynyt, sen vauhti on jäänyt lamaa edeltävästä; vuosina 2011 ja 2012 kauppa kasvoi vain noin kahden prosentin vauhtia. Erityisesti teollisuusmaissa kansainvälisen kaupan kasvu on ollut hyvin vaimeaa ja kääntyi uudelleen hitaaseen laskuun v. 2012. Kaupan painopiste on siirtynyt entistä enemmän kehittyviin maihin ja erityisesti kehittyvään Aasiaan, jossa kauppa kasvoi v. 2012 yli kahdeksan prosentin vauhtia.

Ennen lamaa maailman talous muuttui jatkuvasti tuonti- ja vienti-intensiivisemmäksi, kun maailmankauppa kasvoi selvästi tuotantoa nopeammin. Finanssikriisin yhteydessä globalisaatiossa tapahtui rakenteellinen muutos, ja vuosina 2009—2012 kauppa ja tuotanto ovat kasvaneet samaa tahtia. Vuoden 2011 ennusteissa odotettiin tämän rakenteellisen muutoksen poistuvan v. 2012, mutta näin ei käynyt, vaan maailmankauppa kasvoi itse asiassa hitaammin kuin tuotanto.

Suomen vienti on kärsinyt ongelmista finanssikriisissä ja sen jälkeen. Suomen vienti romahti lamassa enemmän kuin maailmankauppa, eikä Suomen vienti ole päässyt kiinni edes maailmankaupan hidastuneeseen vauhtiin. Vuosina 2008—2012 Suomi on menettänyt markkinaosuuttaan kansainvälisessä kaupassa huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi Ruotsi tai Saksa ja jopa enemmän kuin Espanja ja Italia. Lisäksi Suomi on menettänyt markkinaosuutta erityisen paljon nopeasti kasvavissa BRIC-maissa. Suomen viennin ongelma ei ole vain eurokriisin alentamassa kysynnässä, vaan myös kilpailukyvyssä ja suomalaisessa vientitarjonnassa.

Yhdysvallat toipui finanssikriisistä nopeasti, mutta elpyminen on ollut huomattavasti hitaampaa kuin aiemmista taantumista. Lamassa romahtaneen asuntorakentamisen pohja ilmeisesti saavutettiin v. 2012 ja esimerkiksi rakennusluvut ja aloitukset kasvoivat 30 % ja 40 % edellisestä vuodesta. Maan työttömyys on kuitenkin jäänyt historiaan nähden hyvin korkealle tasolle ja kokoaikainen työllisyys oli v. 2012 huomattavasti lamaa edeltäneen tasoa alempi. Elpymistä on edistetty sekä finanssi- että rahapolitiikalla, mutta sitä on hidastanut kotitalouksien ja rahoitussektorin taseiden sopeutus.

EU:n talous kärsi lamasta Yhdysvaltoja enemmän ja myös siitä toipuminen on ollut hitaampaa. Esimerkiksi euroalue kääntyi uudelleen taantumaan v. 2012. Euroalueella työttömyys ja erityisesti nuorisotyöttömyys on kasvanut nopeasti.

Myös kehittyvät maat kuten Kiina kärsivät finanssikriisistä muun muassa kaupan heikentyneen rahoituksen ja teollisuusmaiden vaimean kulutus- ja investointikysynnän vuoksi. Kiinan BKT kuitenkin kääntyi vahvaan nousuun, joka sekin hidastui v. 2012 noin kahdeksan prosentin vauhtiin. Kiinassa kasvua on tuettu vahvalla elvytyksellä, jonka seurauksena maan investointien osuus BKT:sta nousi noin 42 prosentin tasolta vuosina 2009—2012 noin 47 prosenttiin BKT:sta.

Keskuspankit ovat tukeneet elpymistä sekä ennätysellisen alhaisilla koroilla että uusilla epätavallisilla toimilla. Tämän seurauksena korkotasot varsinkin teollisuusmaissa ovat olleet hyvin alhaiset ja jopa inflaatiota alemmat vuosina 2009—2012.

Teollisuusmaiden hitaasta tai jopa negatiivisesta kasvusta huolimatta monien raaka-aineiden hinnat ovat pysytelleet korkealla. Esimerkiksi Brent-öljy on nimellisesti kalliimpaa kuin koskaan; se maksoi v. 2011 keskimäärin 111 USD (80 euroa) ja v. 2012 keskimäärin 112 USD (87 euroa) tynnyriltä. Korkeita hintoja on ylläpitänyt kehittyvien maiden kysynnän kasvu. Vuosina 2011 ja 2012 Yhdysvaltojen markkinoilla raakaöljyn tuotanto on kasvanut erittäin nopeasti. Tämän seurauksena amerikkalaisten öljylaatujen (WTI, Midland) hinnat ovat olleet 15—20 % alle Brent-hinnan, kun ne aiemmin olivat sitä hieman kalliimpia. Energiaintensiiviset pohjoisamerikkalaiset teollisuuden ja palvelun alat ovat saaneet kilpailuedun suhteessa eurooppalaisiin.

Euroopan valtioiden velkakriisin kehitys vuonna 2012

Euroalueen kriisi on jatkunut vuodesta 2008 saakka, jolloin globaalitalouden sokki ja sen myötä voimistunut pankkikriisiaalto useissa maissa johtivat julkisen talouden ongelmiin ja velkakriiseihin. Tilanne johti edelleen mittaviin politiikkahaasteisiin, jotka jatkuvat yhä.

Vaikka vuoden 2012 syksyllä alkanut rahoitusmarkkinoiden vakautumiskehitys on myönteistä euroalueen toipumisen kannalta, on tilanne edelleen riskialtis. Edessä on mahdollisesti pitkä kivuliaan kasvun ja vaikeiden talousuudistusten aikakausi. Keskeisiä edellytyksiä myönteisen kehityksen jatkumiselle ovat kasvunäkymien parantuminen, yhteiskunnallisen vakauden säilyminen sekä rahoitusjärjestelmien tervehtyminen.

Euroalueen talouden tilaan ja rahoitusjärjestelmän vakaustilanteen vakiintumiseen syksyn 2012 aikana vaikutti erityisesti EKP:n ilmoitus uudesta tukiosto-ohjelmasta (ns. OMT-ohjelma), päätös Kreikan toisen tukiohjelman jatkumisesta sekä Espanjan pankkiohjelman toteutuminen suunnitellusti. Myös euroalueen tulevaisuuslinjaukset, mukaan luettuna

pankkiunioni, vahvistivat osaltaan yleistä luottamusta. Tätä luottamusta voivat kuitenkin nopeastikin heikentää negatiiviset signaalit.

Euroalueen talouskasvu- ja rahoitusvakausnäkymät ovat lyhyellä aikavälillä hyvin haastavat ja kokonaistilannetta leimaa epävarmuus. Euroalueen kasvu pysyy lähellä nollatasoa. Euroalueen vakauttamispyrkimykset riippuvat merkittävästi talouskasvun alkamisesta, erityisesti kriisimaissa, pankkijärjestelmien vakautumisesta sekä globaalin talouskasvun jatkumisesta. Pitkän aikavälin näkymiä varjostaa erityisesti väestön ikääntyminen, jonka seurauksena potentiaalinen talouskasvu hidastuu ja valtioiden rahoituspohja heikkenee.

Vuoden 2012 aikana euroalueen maista Espanja ja Kypros esittivät tukipyynnöt. Espanjan tukipyyntö koski pankkisektorin vakauttamista. Tukipaketti hyväksyttiin heinäkuussa ja ohjelma on edennyt suunnitellussa tahdissa. Sijoittajavastuun toteuttamisen myötä pankkien pääomittamiseen tarvittu lainasumma jäi merkittävästi arvioitua pienemmäksi. Tällä hetkellä näyttää siltä, ettei ohjelmasta ole tarpeen myöntää lisää lainaeria tähän mennessä myönnetyn noin 41,5 mrd. euron lisäksi. Kypros esitti tukihakemuksensa kesäkuussa ja jäsenmaat antoivat periaatteellisen tuen, mutta tukipyynnön käsittely ja toimeenpano jatkuu v. 2013.

Vuosien 2010 ja 2011 aikana Kreikalle, Irlannille ja Portugalille myönnettyjen talouden sopeutusohjelmien toimeenpano jatkui. Lisäksi Kreikan toista tukiohjelmaa päätettiin vuoden lopulla jatkaa Kreikan täytettyä ohjelman ehtona olleet ns. ennakkolliset toimet. Viime kesän kaksien vaalien aiheuttaman poliittisen epävarmuuden jälkeen Kreikan tilanne vakaantui ja hallitus onnistui toimeenpanemaan troikan vaatimia uudistuksia. Loppuvuoden aikana julkisen talouden tilanne koheni jonkin verran. Alustavien tietojen mukaan valtiontaloudelle asetetut tavoitteet jopa ylittyivät.

Irlanti jatkoi vuoden 2012 aikana talouden sopeutusohjelman toimeenpanoa. Ohjelma eteni suunnitellusti, vaikka ulkoinen ympäristö vaikeutti talouden elpymistä. Irlanti kokeili onnistuneesti lainamarkkinoille paluuta heinäkuussa, mutta lopullinen paluu edellyttää vielä luottamuksen vahvistumista.

Portugalin sopeutusohjelma eteni 2012 suunnitelmien mukaisesti, joskin yleinen kansainvälinen heikentynyt taloustilanne heikensi myös Portugalin talouden lyhyen aikavälin näkymiä. Arvioiden mukaan Portugalissa on tapahtunut talouden yleistä myönteistä edistystä: vaihtotaseen ja budjettivajeen tasapainotus on jatkunut, rahoitussektorin riskit ovat pienentyneet ja rakenteellisia reformeja on käynnissä. Samalla kuitenkin kasvava työttömyys ja laskevat verotulot sekä yleinen epäluottamus talouden kehitykseen vaikeuttavat sopeuttamista.

Eurooppalaisen talouspolitiikan koordinaatio

Vastauksena Euroopan valtioiden velkakriisiin talous- ja finanssipolitiikan koordinaatiota on euroalueella vahvistettu. Marraskuussa 2011 voimaantulleet viisi asetusta ja yksi direktiivi (ns. six-pack), vahvistavat vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäiseviä ja korjaavia osia sekä liittävät siihen makrotaloudellisia tasapainottomuuksia koskevan menettelyn (Macroeconomic Imbalance Procedure). Six-packin rinnalle on hyväksytty osittain tiukempia vaatimuksia asettava, valtioiden välisen finanssipoliittisen sopimuksen (Treaty on

Stability, Coordination and Governance) finanssipoliittinen osio (Fiscal Compact), jonka keskeinen sisältö on viety kansalliseen lainsäädäntöön (ns. fipo-laki). Näitä täydentää vielä two-packin nimellä tunnetut kaksi vain euroaluetta koskevaa asetusta, jotka määrittävät täsmällisemmin kansallisiin budjettimenettelyihin ja erityisesti alijäämämenettelyyn liittyvää raportointia sekä selkeyttävät ohjelmamaita koskevia menettelyjä.

Keskustelu pankkiunionista ja yleisemmin talous- ja rahaliiton kehittämisestä jatkuu edelleen. Joulukuun 2012 Eurooppa-neuvostossa sitouduttiin pankkiunionin täydentämiseen yhteisellä kriisinhallintamekanismilla mahdollisimman pian sen jälkeen, kun yhteisestä pankkivalvontamekanismista sekä resoluutiodirektiivistä ja talletussuojadirektiivistä on sovittu. EMUn kehittämisen osalta Eurooppa-neuvoston ja komission puheenjohtajille annettiin tehtäväksi esittää kesäkuun 2013 Eurooppa-neuvostolle mahdollisia toimenpiteitä ja aikataulutettu etenemissuunnitelma talouskasvun, kilpailukyvyn ja työllisyyden turvaamiseksi EU:ssa ja erityisesti euroalueella. Tämä EMUn kehittämiseen tähtäävä suunnitelma käsittää neljä osa-aluetta: kansallisten uudistusten koordinointi, EMUn sosiaalinen ulottuvuus, sopimusluonteiset järjestelyt kilpailukyvyn ja kasvun parantamiseksi sekä solidaarisuusmekanismi.

Suomen talouden yleiskuva

Tilastokeskuksen ennakkotietojen valossa Suomen talous bruttokansantuotteella mitattuna supistui 0,2 % v. 2012 ollen 194 mrd. euroa. Pienenä avoimena taloutena Suomen taloudelliseen kehitykseen on vaikuttanut kansainvälisen talouden, ja erityisesti euroalueen, vaimea kehitys. Kansainvälisen talouden kasvu pysynee varsin alhaisena myös lähi-vuosien aikana.

Kansantalouden kysyntää piti viime vuonna yllä kulutus, sillä yksityisen kulutuksen volyymi kasvoi 1,6 % ja julkinen kulutus liki prosenttin. Viime vuoden talouskehitys oli kaksijakoista. Vuoden alussa bruttokansantuote oli vielä selvässä kasvussa, mutta taloudellinen aktiviteetti laski varsin nopeasti toisen neljänneksen aikana.

Huolimatta varsin heikosta reaalitalouden kehityksestä työllisyystilanne säilyi varsin hyvänä. Viime vuoden työttömyysasteen vuosikeskiarvoksi muodostui 7,7 %, eli työttömiä oli hiukan vuotta 2011 vähemmän. Tilanne kuitenkin muuttui viime vuoden lopulla, jolloin työttömyys lähti varsin nopeaan nousuun ja tämän ennakoidaan jatkuvan myös vuoden 2013 aikana. Kansantaloudelle tärkeä työn tuottavuus ei noussut vuodesta 2011 ollenkaan ja oli edelleen yli kolme prosenttia pienempi kuin v. 2007.

Hintojen nousu jatkui kohtalaisen nopeana, sillä kuluttajahintaindeksi nousi 2,8 %. Vaihotosuhteen heikkeneminen jatkui, koska tuontihintojen nousuvauhti oli vientihintojen nousuvauhtia kovempaa. Kotitalouksien reaalitulojen kasvu oli vain 0,2 % ja velkaantumisen jatkui. Velkaantumisaste nousi liki 120 prosenttiin käytettävissä olevista tuloista. Yritysten varsinaisen toiminnan voittoja kuvaava toimintaylijäämä supistui viime vuonna noin 2 % edellisestä vuodesta.

Suomen talouden rakennemuutos jatkui edelleen kertomusvuonna. Teollisuuden rooli pieneni edelleen ja erityisesti elektroniikka- sekä metsäteollisuuden siirtäessä tuotantoaan ulkomaille. Palveluissa kaupan näkymiä vaimensi maltillinen ostovoiman kehitys.

Kuten edellä todettiin, talous häilyi taantuman partaalla viime vuonna. Valtiovarainministeriön ennuste vuoden 2012 talousarvion perustaksi oletti että BKT lisääntyisi v. 2012 1,8 %. Toisin kävi: kokonaistuotanto supistui 0,2 %. Ennusteen ja toteutuman välinen ero vaikuttaa suurelta, mutta se on itse asiassa keskimääraistä pienempi, sillä valtiovarainministeriön kyseisen ajankohdan ennustevirheiden suuruus on viiden viimeisen vuoden aikana ollut keskimäärin vajaat neljä prosenttiyksikköä. Kokonaistuotannon arvo lisääntyi 2,6 %, kun ennuste oli 4,5 %. BKT:n hinta arvioitiin lähes oikein, joten ero tuli määrän supistumisesta.

Suhteellisesti suurin ero ennusteen ja toteutuman välillä oli ulkomaankaupassa. Kansainvälisen talouden odotettua heikompi kysyntä supisti vientiä 1,4 %, kun viennin odotettiin kasvavan 3,5 %. Vientiaktiviteetti hidastui, mutta maailmankaupan ennakoitua jyrkemmän hidastumisen seurauksena ennustettua voimakkaammin. Viennin lasku oli laaja-alaista, sillä sekä tavaroiden että palveluiden vienti jäivät edellisvuotta pienemmiksi. Eriytyisen selvästi vähenivät perusmetalli- sekä sähkötekniikkateollisuuden tuotteiden vienti. Öljytuotteiden vienti sen sijaan lisääntyi määrältään lähes kymmeneksen. Toinen kemiateollisuuden vahva vientiala oli peruskemikaalituotteet. Vaihtotaseen ylijäämän odotettiin jatkuvan runsaan prosentin suuruisena suhteessa kokonaistuotantoon, mutta vaihtotase kääntyi alijäämäiseksi ensimmäistä kertaa 18 vuoteen jo v. 2011 ja alijäämä syveni hieman v. 2012, 1,6 prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon.

Vaimentunut talouskasvu laski tuotannollisen kapasiteetin käyttöastetta ja heikensi kasvunäkymiä, jotka yhdessä vähensivät investointitarvetta. Investoinnit vähenivät 2,9 %, kun investointeihin ennakoitiin hidastuvaa kasvua. Investoinnit vähenivät laajalla rintamalla, sillä niin rakennus- kuin laiteinvestoinnitkin jäivät edellistä vuotta pienemmiksi. Supistuneiden viennin ja investointien seurauksena tuonti supistui 3,7 %. Selvimmin supistui kestokulutustavaroiden – etenkin autojen – tuonti, kun autoveromuutos keväällä 2012 supisti uusien autojen rekisteröintiä.

Kulutuksen kehitys ennakoitiin sen sijaan hyvinkin tarkkaan. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastui viime vuonna 1,6 prosenttiin, juuri saman verran kuin ennuste syksyllä 2011 oletti. Yksityisen kulutuksen kasvua tukivat työllisyyden lisääntyminen ja palkkojen nousu. Kulutuksen kasvu kohdistui etenkin palveluihin sekä huonekaluihin ja vaatteisiin. Julkinen kulutus lisääntyi puolestaan 0,8 %, vain kymmenyksen enemmän kuin ennustettiin.

Talousarvion veropohjan muodostavista tekijöistä yksityisen kulutuksen arvon kasvu hidastui viime vuonna 4,3 prosenttiin, kun kesällä 2011 kasvua odotettiin 4,7 %. Palkkasumman kasvu hidastui 3,2 prosenttiin, kun ennusteessa kasvua odotettiin 3,8 %. Työttömyysasteen odotettiin laskevan 7,6 prosenttiin työvoimasta, kun toteutunut työttömyysaste oli lähes sama, 7,7 %. Inflaation odotettiin nopeutuvan 3,3 prosenttiin, mutta todellisuudessa kuluttajahintojen nousuvauhti hidastui 2,8 prosenttiin.

1.2 Julkisen talouden kehitys

Suomen julkisen talouden rahoitusasema heikkeni v. 2012 yli 2 mrd. euroa viime vuonna matalasuhdanteen seurauksena. Julkinen talous oli alijäämäinen jo neljättä vuotta perättäin. Julkisyhteisöjen niin sanottu EDP-alijäämä oli 1,9 % suhteessa kokonaistuotantoon. Julkisyhteisöjen kokonaismenot kasvoivat 4,5 % edellisvuodesta eli runsaat kaksi prosenttiyksikköä enemmän kuin kokonaistulot.

Julkisyhteisöjen velka lisääntyi viime vuonna yli 10 mrd. euroa ja velka oli ensimmäisen kerran suurempi kuin 100 mrd. euroa. Velan suhde kokonaistuotantoon kohosi neljä prosenttiyksikköä eli 53 prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon. Euroopan väliaikaisen rahoitusvakausvälineen (ERVV) velanotto tilastoidaan osaksi ERVV:lle takauksia myöntäneiden maiden julkista velkaa. Tämä lisää Suomen ja muiden takauksia myöntäneiden euromaiden julkista bruttovelkaa. Suomen julkiseen velkaan oli kirjattu ERVV:n myöntämää lainaa vuoden 2012 lopussa yhteensä 2,7 mrd. euroa.

Valtiontalous

Valtiontalouden rahoitusasema heikkeni vuoden 2009 taantuman seurauksena 5,5 % alijäämäiseksi suhteessa kokonaistuotantoon v. 2010. Vuonna 2011 rahoitusasema koheni talouskasvun, elvytystöimien päättymisen sekä välillisen verotuksen kiristämisen myötä. Rahoitusasema oli v. 2011 runsaat 6,4 mrd. euroa alijäämäinen. Suhdannevaihtelut heijastuvat selvimmin valtiontalouden rahoitusasemaan verrattuna muihin julkisen talouden alasektoreihin, erityisesti verotulojen suuren suhdanneherkkyyden vuoksi.

Vuonna 2012 valtiontalouden rahoitusasema heikkeni runsaan miljardin euron verran. Alijäämä suhteutettuna bruttokansantuotteeseen oli 3,8 %. Kehitykseen vaikuttivat eniten verokertymän kasvun hidastuminen. Valtiontalouden verotulot kasvoivat 2,3 %. Välillisten verojen tuotto kasvoi, sen sijaan välittömien verojen tuotto painui negatiiviseksi, jota selittää suurelta osin yhteisöveron tuoton lasku. Merkittävimmät hallituksen päättämät veroperustemuutokset v. 2012 olivat yhteisöverokannan alentaminen sekä energiaverojen korottaminen. Vuonna 2012 veroperustemuutosten vaikutus verotulojen kasvuun jäi kuitenkin nettomääräisesti hyvin vähäiseksi. Tilinpidon mukaiset valtion menot kasvoivat 4,4 %. Menoja kasvattivat erityisesti tulonsiirrot muille sosiaaliturvarahastoille.

Paikallishallinto

Paikallishallinnon rahoitusasema heikkeni lähes miljardilla eurolla, ja alijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen oli 1,1 %. Paikallishallinnon kokonaismenojen kasvu hidastui viimeen prosenttiin, mutta verotulot ja valtionosuudet yhteensä kasvoivat vain 2 %. Verotulojen kasvua alensi kuntien yhteisöveron jako-osuuden tilapäisen korotuksen aleneminen viidellä prosenttiyksiköllä v. 2012. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousi vain 0,1 prosenttiyksiköllä. Paikallishallinnon velka kasvoi poikkeuksellisen paljon, noin 1,5 mrd. eurolla.

Sosiaaliturvarahastot

Vuonna 2012 sosiaaliturvarahastojen ylijäämä oli 2,6 % suhteessa kokonaistuotantoon, mikä selittyi lähes kokonaan työeläkerahastojen ylijäämällä. Työeläkerahastojen ylijäämä kuitenkin supistui vuoden aikana huomattavasti, runsaan 500 milj. euron verran. Työeläke-etuuksien kasvu jatkui nopeana samalla kun sosiaalivakuutusmaksukertymän kasvu hidastui palkkasumman mukana. Samaan aikaan omaisuustulot supistuivat erityisesti alentuneen korkokannan takia. Muiden sosiaaliturvarahastojen (lähinnä Kansaneläkelaitos ja Työttömyysvakuutusrahasto) rahoitusasemaan vaikutti maksettujen etuusmenojen maltillinen kasvu. Muut sosiaaliturvarahastot olivat 0,2 % / BKT ylijäämäisiä.

1.3 Finanssipolitiikka

Finanssipolitiikan linja

Suomen taloudellinen menestys voi perustua vain korkeaan työllisyyteen, kilpailukykyiseen tuotantoon, korkeaan osaamiseen, tasa-arvoisiin palveluihin sekä sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja jokaisen osallisuuteen perustuvaan hyvinvointimalliin. Talouden kasvun edellytysten vahvistaminen ja hyvinvointivaltion rahoituksen turvaaminen ovat finanssi- ja talouspolitiikan keskeiset haasteet Suomessa. Suomen julkisen talouden rahoitus ei ole kestäväällä pohjalla pitkällä aikavälillä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitus on vastannut julkisen talouden hoitoa koskeviin haasteisiin asettamalla tavoitteekseen tasapainottaa valtiontalous ja kääntää valtionvelka suhteessa kokonaistuotantoon selkeään laskuun vaalikauden loppuun mennessä. Tavoitteisiin pääsemiseksi hallitus on sitoutunut toteuttamaan valtion tuloihin ja menoihin kohdistuvia sopeutustoimia sekä uudistamaan talouden rakenteita niin, että edellytykset talouden ennusteita vahvemmalle kasvulle vahvistuvat.

Hallitus on päättänyt eri yhteyksissä välittömistä valtion menoja vähentävistä ja tuloja lisäävistä toimista. Merkittävimmät näistä toimista sisältyvät hallitusohjelmaan sekä lokakuun 2011 ja huhtikuun 2012 kehyspäätöksiin. Toimet toteutetaan asteittain vuoteen 2015 mennessä ja ne kohentavat valtion rahoitusasemaa nettomääräisesti yhteensä noin 5,1 mrd. eurolla vuodesta 2016 eteenpäin.

Huhtikuun 2012 kehyspäätöksen yhteydessä julkaistussa valtiovarainministeriön ennusteissa arvioitiin, että välittömät sopeutustoimet yhdessä talouden ennustetun kasvun kanssa kohentaisivat valtion rahoitusasemaa niin, että valtiontalouden velan kasvu pysähtyisi suhteessa kokonaistuotantoon vaalikauden aikana. Valtiontalouden alijäämän arvioitiin kuitenkin ylittävän tavoitteen v. 2015. Talouden ennustetun kasvun ja sopeutustoimien ei myöskään arvioitu riittävän poistamaan julkisen talouden kestävyysvajetta. Lisäksi vuoden mittaan valtiovarainministeriö tarkensi arvioitaan talouden, ml. julkinen talous, tilasta ja näkymistä heikomman kehityksen suuntaan.

Hallitus on sitoutunut toteuttamaan lisätoimia, jos valtionvelka suhteessa kokonaistuotantoon ei näyttäisi kääntyvän laskuun ja valtiontalouden alijäämä näyttäisi asettuvan yli yhteen prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon.

Julkisen talouden vahvistaminen pelkästään verotusta kiristävien ja menoja leikkaavien välittömien toimien avulla ei ole tarkoituksenmukaista. Välittömien sopeutustoimien ohella tarvitaan talouden rakenteisiin kohdistuvia uudistuksia, jotka kohentavat talouden kasvun edellytyksiä.

Huhtikuun 2012 kehyspäätöksen yhteydessä hallitus päätti toimista, joilla vahvistetaan talouden kasvuedellytyksiä. Vuoden mittaan hallitus jatkoi talouskasvun ja kilpailukyvyn vahvistamiseen, työllisyyden lisäämiseen ja työurien pidentämiseen sekä julkisen sektorin tuottavuuden parantamiseen tähtäävien toimien valmistelua hallitusohjelman puolivälitarkastelua varten helmi—maaliskuussa 2013.

Julkisen talouden kestävyys

Julkisen talouden katsotaan olevan kestävällä pohjalla, jos julkinen velkaantuneisuus pysyy pitkällä aikavälillä vakaana. Julkisen talouden kestävyysmittarina käytetään kestävyysvajetta, joka kertoo, kuinka paljon julkista taloutta tulisi sopeuttaa välittömästi, jotta julkinen velkaantuneisuus pysyy hallitulla uralla.

Julkisen talouden kestävyyttä rasittaa tulevana vuosikymmeninä väestön ikärakenteen vanheneminen. Ikärakenteen muutos heikentää julkista taloutta kahta kautta; ikääntyvien määrän kasvu lisää julkisia menoja, kuten eläkkeitä sekä terveys- ja hoivamenoja, kun samalla työikäisen väestön määrä supistuu, joka puolestaan vähentää talouden kasvupotentiaalia ja sitä kautta veropohjan kasvua. Huoltosuhdetta heikentää erityisesti suurten ikäluokkien siirtyminen pois työelämästä sekä jatkuva eliniän kasvu. Toisaalta maahanmuutto sekä ikääntyvien työvoimaosuuksien nousu ovat hidastaneet huoltosuhteen heikkenemistä.

Valtiovarainministeriö päivitti 2012 arvioitaan julkisen talouden pitkän aikavälin kestävydestä. Ikäsidonnaisten menojen arvioinnissa käytettiin sosiaali- ja terveysministeriössä kehitettyä SOME-mallia. Laskelman taustalla oli Tilastokeskuksen vuoden 2009 väestöennuste, muilta osin kokonaistaloudelliset oletukset perustuivat v. 2012 valmistuneen EU:n ikääntymisraportin oletuksiin.

Laskelmissa ikäsidonnaisten menojen arvioidaan kasvavan 3,5 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:n vuosina 2016—2060. Eläkemenot kasvavat nopeasti jo 2010-luvulla kun puolestaan terveyden- ja pitkäaikaishoitomenot kasvavat voimakkaasti 2020-luvulta eteenpäin. Ikäsidonnaisten menojen kehityksen avulla arvioidaan tulevia julkisen talouden alijäämiä, kun julkisen talouden tulojen ja muiden menojen oletetaan kasvavan BKT:n vauhtia. Tulevien alijäämien nykyarvon summana lasketaan julkisen talouden kestävyysvaje, jonka suuruudeksi arvioitiin 3½ % bruttokansantuotteesta.

Kehysmenojen kokonaismäärä alitti asetetun menokehityksen

Vaalikauden ensimmäisessä kehyspäätöksessä 5.10.2011 kertomusvuodelle 2012 asetettiin menokehykseksi 42 284 milj. euroa vuoden 2012 hintatasossa. Vuoden 2012 täydentävien talousarvioesitysten myötä menokehystä korjattiin vastaamaan hinta- ja rakenne muutoksia, minkä seurauksena kehystaso tarkentui 42 188 milj. euroon myöhemmin syksyllä 2011. Kehysmenojen kokonaismäärä oli hallituksen talousarvioesityksessä (mukaan luettuna täydentävät esitykset) 41 933 milj. euroa, mikä jätti 56 milj. euron ns. jakamattoman varauksen 200 milj. euron lisätalousarviovarauksen ohella. Varsinaiseen talousarvioon eduskunta lisäsi kehukseen luettavia menoja 40,4 milj. eurolla.

Kertomusvuonna eduskunnalle annettiin talousarvioesityksen ja kahden sitä täydentävän esityksen lisäksi kolme lisätalousarvioesitystä. Kolmanteen lisätalousarvioesitykseen liittyi myös täydentävä esitys. Oheisessa taulukossa on esitetty varsinaisen talousarvion ja lisätalousarvioiden osalta kaikkien menojen ja kehysmenojen kokonaisluvut sekä paljonko ko. talousarvion jälkeen kehykseen luettavien menojen määrä on alittanut kehystason. Eduskunta teki muutoksia vain varsinaiseen talousarvioon. Kehystasoon kertomusvuonna tehdyt hinta- ja rakennekorjaukset on esitetty kussakin hallituksen esityksessä erikseen.

Kertomusvuonna kertaluonteisiin menoihin oli käytössä kehyksen estämättä myös vuoden 2011 kehyksestä siirtynyt 200 milj. euroa. Ensimmäisessä lisätalousarviossa tästä käytettiin 54 milj. euroa kertaluonteisiin menoihin, mikä teknisesti toteutettiin korottamalla vuoden 2012 kehystasoa 54 milj. eurolla.

TAULUKKO 1. Talousarviomenot vuonna 2012, milj. euroa

	Hallituksen esitys ml. täydentävät esitykset	Kaikki menot	Kehykseen luettavat menot yhteensä	Hinta- ja rakenne- korjattu kehystaso	Jakamaton varaus ja lisätalous- arviovaraus
Hallituksen esitys	TAE 2012	52 477	41 933	42 188	56 + 200
Eduskunnan muutoksen jälkeen	TA 2012	52 517	41 973	42 188	15 + 200
Hallituksen esitys	LTAE I	52 742	42 067	42 242	175
Hallituksen esitys	LTAE II	54 514	42 197	42 375	178
Hallituksen esitys	LTAE III	54 432	42 038	42 287	249

Kertomusvuonna kehykseen kuuluvien menojen budjetoitu taso jäi 249 milj. euroa alle asetetun menokehyksen, minkä lisäksi kertaluonteisiin menoihin käytettävissä ollutta vuodelta 2011 siirtynyttä varausta jäi käyttämättä 146 milj. euroa.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen kehysäännöissä todetaan, että jos kehysmenojen taso lisätalousarvioiden jälkeen jää kehystason alle, voidaan erotus, kuitenkin enintään 200 milj. euroa, käyttää seuraavana vuonna kertaluonteisiin menoihin kehyksen estämättä. Vuodelta 2012 voidaan siten siirtää enintään 200 milj. euroa vuodelle 2013.

Vuoden 2012 velanotto alitti reilusti budjetoidun

Hallituksen vuoden 2012 talousarvioesityksessä menojen yhteismäärä oli 52 477 milj. euroa, joka eduskunnan käsittelyssä nousi noin 40 milj. eurolla. Talousarviossa varsinaisten tulojen arvio vuodelle 2012 oli 45 167 milj. euroa. Budjettitalouden alijäämäksi arvioitiin talousarviossa 7 351 milj. euroa.

Lisätalousarvioissa määrärahoja lisättiin nettomääräisesti 1 915 milj. eurolla ja tuloarvioita korotettiin nettomääräisesti 133 milj. eurolla. Lisätalousarvioiden menolisäyksistä suurin osa kohdistui kehyksen ulkopuolisiin menoihin ja suurimpana yksittäisenä tekijänä oli Euroopan vakausmekanismiin 1,44 mrd. euron pääomitus, joka budjetoitiin toisessa lisätalousarviossa. Suomen Vientiluotto Oy:n lainojen määrärahaan osoitettiin lisätalousarvioissa yhteensä 650 milj. euroa pysyvän jälleenrahoitusjärjestelmän käyttöönoton viivästyksen ja jälleenrahoituslainojen suuren kysynnän vuoksi. Toisaalta korkomenojen arviota alennettiin lisätalousarvioissa kaikkiaan 346 milj. eurolla.

Lisätalousarvioissa verotuloarvioita korotettiin nettomääräisesti yhteensä 433 milj. eurolla. Ensimmäisessä lisätalousarviossa verotuloarviota korotettiin nettomääräisesti 108 milj. euroa. Arvonlisäveron sekä ajoneuvoveron kertymääräarvioita korotettiin lähinnä saatujen kertymätietojen johdosta. Korkotulojen lähdeveron arviota puolestaan alennettiin. Toisessa lisätalousarviossa verotuloarviota alennettiin nettomääräisesti 175 milj. euroa. Yhteisöveron tuloarviota alennettiin 170 milj. euroa kertymätietojen pohjalta. Kolmannessa lisätalousarviossa verotuloarviota alennettiin 660 milj. euroa. Heikentyneestä kokonaistaloudellisesta ennusteesta sekä alkuvuoden kertymätiedoista johtuen yhteisöveroarviota alennettiin 220 milj. euroa, autoveroarviota 179 milj. euroa ja arvonlisäveroarviota 54 milj. euroa. Lisäksi energiaveroarviota alennettiin 197 milj. euroa ja jäteveroarviota 10 milj. euroa alkuvuoden kertymätietojen pohjalta. Budjettitalouden alijäämäksi arvioitiin vuoden 2012 kolmannessa lisätalousarviossa 9 133 milj. euroa.

Budjettitalouden tulot ilman nettolainanottoa olivat tilinpäätökseen sisältyvän toteumlaskelman mukaan 45 733 milj. euroa ja menot 53 446 milj. euroa. Tilinpäätöksen mukaan budjettitalouden menot olivat 7 713 milj. euroa suuremmat kuin toteutuneet tulot ilman nettolainanottoa. Budjetoituja menoja jäi käyttämättä 986 milj. euroa, eli 49 milj. euroa vähemmän kuin v. 2011. Budjetoidun tason alittumista selittää muun muassa se, että suhdannehuuhteiset työttömyysturva- ja toimeentulotukimenot alittivat budjetoidun. Lisäksi myös esimerkiksi viennin jälleenrahoituksen määrärahojen käyttö jäi budjetoidusta. Varsinaisia tuloja kertyi 434 milj. euroa budjetoitua enemmän. Tuleville vuosille jää 3 617 milj. euroa edellisten tilikausien ylijäämää, jota voidaan talousarviolain sallimissa puitteissa käyttää talousarvion kattamiseen. Budjettitalouden velka kasvoi 4,8 mrd. eurolla. Valtionvelan kasvu jäi selvästi kolmannessa lisätalousarviossa arvioitua pienemmäksi. Velanoton toimintatapa muuttui v. 2011 perustuslakivaliokunnan linjattua, että talousarvion kattamisvaatimus ei edellytä talousarvioon merkityn lainan täysimääräistä nostamista, jos lainan nostaminen ei ole tarpeen valtion maksuvalmiuden kannalta.

Valtion velkaantuminen jatkuu

Valtionvelan nimellisarvo oli vuoden 2012 lopussa noin 83,9 mrd. euroa, mikä on noin 4,2 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2011 lopussa. Valtionvelan määrä suhteessa bruttokansantuotteeseen oli kertomusvuoden lopussa noin prosenttiyksikön korkeampi kuin vuoden 2011 lopussa, noin 43 %. Valtionvelka on kasvanut vuosina 2009—2012 lähes 30 mrd. eurolla. Velkaantumisen ennakoidaan jatkavan kasvua. Valtionvelkaa käsitellään tarkemmin luvussa 2.6.

Koko valtiontalouden alijäämä oli v. 2012 kansantalouden tilinpidon käsittein mitattuna 3,8 % bruttokansantuotteesta. Valtiontalouden ennakoidaan pysyvän alijäämäisenä myös lähivuodet.

TAULUKKO 2. Budjettitalouden ja valtiontalouden tasapaino 2009—2012, milj. euroa

	2009	2010	2011	2012	Muutos 2011—2012, %
Budjettitalous					
– budjettitalouden tulot	37 534	39 051	43 242	45 733	5
– budjettitalouden menot	46 897	49 880	50 382	53 446	6
Varsinainen alijäämä	-9 363	-10 829	-7 140	-7 713	7
Velanhallinnan menot (-), tulot (+)	18	234	-41	-64	36
Nettorahoitustarve (-)	-9 345	-10 595	-7 181	-7 777	8
Valtiontalouden jäämä kansantalouden tilinpidon mukaan	-8 256	-10 078	-6 357	-7 439	15

Veropolitiikka

Kataisen hallituksen veropoliittisen linjauksen mukaisena tavoitteena on hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohjan vahvistaminen ja sitä kautta osaltaan myös julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyysparantaminen. Tavoitteen saavuttamiseksi hallitus toteutti v. 2012 rakenteellisia muutoksia verotukseen. Verotukseen tehdyillä muutoksilla hallitus pyrki vahvistamaan talouskasvua ja työllisyyttä, parantamaan yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta sekä ohjaamaan tuotantoa ja kulutusta terveyden ja ympäristön kannalta kestävämpään suuntaan.

Verotuksen painopistettä siirrettiin edelleen työn ja yrittämisen verotuksesta kohti ympäristö- ja terveysperusteista verotusta. Vuoden 2012 ansiotuloveroperusteisiin tehtiin ansiotason arvioitua nousua vastaava tarkistus, jotta verotus ei kiristyisi tulojen noustessa arvioidun ansiotasokehityksen mukaisesti. Lisäksi työn verotusta kevennettiin kasvattamalla työtulovähennystä 200 milj. eurolla.

Yritysten investointihalukkuuden parantamiseksi yhteisöverokantaa alennettiin 1,5 prosenttiyksiköllä 24,5 prosenttiin. Samalla kuitenkin pääomatuloverotusta kiristettiin korottamalla verokanta 30 prosenttiin ja muuttamalla pääomatulojen verotus progressiiviseksi siten, että verokanta on 32 % pääomatulojen 50 000 euroa ylittävältä osin. Osinkoverotusta kiristettiin niin ikään alentamalla listautumattomien yritysten jakamien osinkojen verovapaata määrää 60 000 euroon.

Valmisteverotuksessa ympäristön ja terveyden kannalta haitallisten tuotteiden verotusta korotettiin. Kulutuksen vähentämiseksi ja haittavaikutusten ehkäisemiseksi sekä alkoholin että tupakkatuotteiden verotusta kiristettiin. Myös makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverojen tasoja nostettiin. Energiaverojen osalta hallitus korotti erityisesti liikenteen polttoaineiden valmisteveroja. Hallitusohjelman mukainen liikenteen polttonesteiden verotason nosto toteutetaan kaksivaiheisesti. Ensimmäinen korotus toteutettiin v. 2012, ja toinen korotus toteutetaan v. 2014.

Verojen ympäristöohjauksen tehostamiseksi ja verotuottojen lisäämiseksi hallitus teki muutoksia myös ajoneuvo- ja autoverotukseen. Verotuksen painopistettä siirrettiin hankinnan verotuksesta käytön verotukseen ajoneuvoveroa korottamalla, mutta myös autoveroa korotettiin sellaisten autojen osalta, joiden hiilidioksidipäästö ylittää 110 g/km.

Verotuksen oikeudenmukaisuutta lisääviä veromuutoksia tehtiin pääomatuloverotuksen lisäksi ansiotuloverotuksessa sekä perintö- ja lahjaverotuksessa. Pieniä ansiotuloja saavien verotusta kevennettiin kasvattamalla kunnallisverotuksen perusvähennystä. Perusvähennykseen ovat oikeutettuja palkansaajien lisäksi myös eläkettä ja päivärahatuloa saavat. Perintö- ja lahjaverasteikkoon lisättiin uusi veroluokka yli 200 000 euroa ylittävälle perintöosuuksille ja lahjoille. Muutos korotti ylintä perintö- ja lahjaverasteikon veroprosenttia kolmella prosenttiyksiköllä 16 prosenttiin.

Veropohjien laajentamiseksi supistettiin henkilöverotuksen merkittävimpiä verotuksia ja ulotettiin arvonlisävero myös sanoma- ja aikakauslehtilauksiin, joihin sovelletaan 9 prosentin alennettua verokantaa vuoden 2012 alusta lähtien. Asuntolainojen korkojen vähennyskelpoisuutta kavennettiin 85 prosenttiin v. 2012, ja vähennyskelpoisuutta kavennetaan edelleen 5 prosenttiyksiköllä vuosittain 2013–2014. Lisäksi kotitalousvähennyksen enimmäismäärää alennettiin 2 000 euroon ja työkustannusten vähennysoikeutta rajattiin 45 prosenttiin.

Veroperustemuutosten vaikutukset kuntien verotuloihin kompensoitiin ansiotuloverotuksen osalta valtionosuusjärjestelmän kautta kunnille ja yhteisöverotuksen osalta korottamalla kuntasektorin yhteisövero-osuutta. Kuntien yhteisövero-osuutta korotettiin lisäksi määräaikaisena toimenpiteenä 5 prosenttiyksiköllä. Samalla myös seurakuntien yhteisövero-osuutta korotettiin yhteisöveroperustemuutosten aiheuttamien verotulomenetysten kompensoimiseksi ja lisäksi seurakuntienkin osuutta yhteisöverosta päätettiin korottaa määräaikaisesti 0,4 prosenttiyksiköllä.

Valtion vuoden 2012 talousarviossa arvioitiin, että veroja korottavat veroperustemuutokset lisäävät valtion verotuloja yhteensä 1,1 mrd. eurolla vuositasona. Verotusta keventäviä veroperustemuutoksia arvioitiin olevan noin 520 milj. euroa, joiden lisäksi valtion verotuloja vähentävät tuloveroperusteiden ansiotason kehitystä vastaava tarkistus (300 milj. euroa) sekä kuntien ja seurakuntien yhteisövero-osuuden korotuksen jatkaminen määräaikaisena toimenpiteenä (-280 milj. euroa). Voimaantulovuonna monien veromuutosten vaikutus jää vuositason arviota pienemmäksi muun muassa verojen maksamiseen liittyvästä viiveestä johtuen. Yhteenlaskettuna vuositasona tarkasteltuna v. 2012 toteutettujen veroperustemuutosten arvioitiin lisäävän verotuloja nettomääräisesti noin 20 milj. eurolla (sis. ansiotasotarkistuksen tuloveroperusteisiin sekä kuntien ja seurakuntien yhteisövero-osuuk-sien määräaikaiset korotukset). Näiden lisäksi edellisen hallituksen päättämän dieselpolttoaineiden veron korottamisen vuoden 2012 alusta lukien arvioitiin lisäävän verotuloja noin 160 milj. euroa v. 2012.

2 Valtiontalouden tila

2.1 Verotulot ja niiden analyysi

Verotulot

Valtion budjettitalouteen kertyi verotuloja 37 321 milj. euroa v. 2012, mikä oli 3 % edellisvuotta enemmän. Vuonna 2011 verotulot kasvoivat 13 %. Ansio- ja pääomatuloverojen kertymä kasvoi 3 % edellisvuodesta. Verokertymän kannalta merkittävin veropohja, palkkatulot, kasvoi runsaat 3 %. Sen sijaan pääomatulojen arvioidaan alentuneen 3 % v. 2012. Lopullinen tieto pääomatulojen toteutumasta saadaan kuitenkin vasta, kun verotus valmistuu syksyllä 2013.

Valtion verokertymään vaikuttivat osaltaan myös veronsaajaryhmien verojen jako-osuuksien oikaisu. Vuoden 2012 kertymää kasvatti verovuotta 2011 koskenut jako-osuuksien oikaisu, joka tehtiin vuoden 2011 verotuksen valmistumisen jälkeen marraskuussa. Oikaisu tehtiin, koska pääomatuloveron määrä nousi ennustettua korkeammaksi.

Vuoden 2012 alusta tuli voimaan useita ansio- ja pääomatuloverojen tuottoon vaikuttavia veroperustemuutoksia. Pääomatuloverokantaa korotettiin 28 prosentista 30 prosenttiin ja otettiin käyttöön 32 prosentin verokanta 50 000 euroa ylittävillä pääomatuloille. Lisäksi listautumattomien yhtiöiden verovapaiden osinkojen enimmäismäärää alennettiin. Asuntolainan korkovähennysoikeutta rajoitettiin ja kotitalousvähennystä pienennettiin. Ansiotuloverotukseen tehdyillä kevennyksillä kompensoitiin progressiivisen veroasteikon aiheuttamaa verotusta kiristävää vaikutusta keskimääräisen ansiotason noustessa. Lisäksi työtulovähennystä ja perusvähennystä korotettiin sekä valtion tuloveroasteikon ylintä marginaaliveroprosenttia alennettiin. Yhteensä näiden muutosten arvioitiin alentavan valtion tuloverokertymää nettomääräisesti noin 270 milj. eurolla v. 2012.

Valtion yhteisöveron tuotto aleni 14 % vuoteen 2011 verrattuna. Verotuottoa alensi osaltaan yhteisöverokannan alentaminen 26 prosentista 24,5 prosenttiin sekä se, että kunnille ja seurakunnille kompensoitiin verokannan alentamisesta aiheutuvat verotulomenetykset valtion osuutta vastaavasti alentamalla. Kuntien yhteisövero-osuutta korotettiin lisäksi määräaikaikaisena toimenpiteenä 5 prosenttiyksiköllä ja seurakuntien 0,4 prosenttiyksiköllä verovuosina 2012–2015. Yhteisöverokertymä pieneni kaikkien veronsaajien osalta yhteensä lähes 20 prosentilla. Tähän vaikuttivat kertaluontoiset aiempia verovuosia koskeneet veronpalautukset, jotka ajoittuivat vuodelle 2012. Lisäksi edelliseltä vuodelta kertyneet ennakontäydennysmaksut pienenivät selvästi.

Yhteisöverokannan alentamisen vaikutus kohdistui kokonaisuudessaan valtion yhteisöverokertymään, koska kuntien ja seurakuntien verotuottomenetykset kompensoitiin korottamalla niiden osuutta yhteisöveron tuotosta ja alentamalla valtion osuutta vastaavasti. Kuntien ja seurakuntien tilapäisesti korotettua yhteisöveron jako-osuutta jatketaan verovuosina 2012—2015, mutta korotus on puolet pienempi kuin vuosina 2009—2011. Tämä lisäsi osaltaan valtion yhteisöverokertymää v. 2012 edellisvuoteen verrattuna.

Korkotulojen lähdeveron tuotto nousi viidenneksellä v. 2012. Kotitalouksien talletusten keskikorko oli v. 2012 keskimäärin 0,92 %, ja se aleni hieman edellisvuodesta. Talletuskanta kasvoi runsaat 3 % v. 2012. Lähdeverokantaa korotettiin 2 prosenttiyksiköllä eli pääomatuloveroprosentin korotusta vastaavasti. Tämä lisäsi verotuottoa arviolta 16 milj. euroa.

Arvonlisäveron osuus budjettitalouden verokertymästä oli runsaat 40 %. Sitä kertyi yhteensä 15 814 milj. euroa. Verotuotto kasvoi runsaat 4 % edellisvuodesta. Arvonlisäveron tuoton kannalta keskeinen yksityinen kulutuskysyntä kasvoi 4,3 % ja arvonlisäveron veropohja puolestaan 4,1 %. Sanoma- ja aikakauslehtien arvonlisäverokantaa korotettiin nollassa yhdeksään prosenttiin. Muutoksen arvioidaan lisänneen vuoden 2012 verotuloja noin 60 milj. eurolla.

Tupakkaveroa kertyi 752 milj. euroa eli noin 2 % edellisvuotta enemmän. Tupakkaveroa korotettiin vuoden 2012 alussa, minkä arvioitiin lisäävän verotuottoa 42 milj. eurolla v. 2012. Verotettujen savukkeiden määrä väheni suurin piirtein ennustetusti, vajaa 3 %, mutta veronkorotuksen vaikutus verotuottoon jäi kuitenkin ennustettua pienemmäksi arvioitua suuremmasta verosuunnittelusta johtuen. Osa veronkorotuksen vaikutuksesta tupakkaveron tuottoon realisoituu vasta v. 2013.

Alkoholijuomaveroa kertyi 1 381 milj. euroa, ja verokertymä kasvoi noin 8 % edellisvuodesta. Vuoden 2012 alussa oluen ja siiderin valmisteveroa korotettiin 15 % ja muiden alkoholijuomien valmisteveroa 10 %. Tämän arvioitiin lisäävän alkoholijuomaveron tuottoa 104 milj. eurolla v. 2012. Vuonna 2012 alkoholin verollinen kulutus laski noin 2 %.

Energiaveroja kertyi 4 103 milj. euroa ja kertymä kasvoi lähes 6 %. Vastoin ennakoitua kulutuksen kasvua dieselin kulutus väheni ½ % ja sähkön 5 %. Myös bensiinin veropohja pieneni odotettua enemmän. Liikennepolttoaineiden verojen korottamista jatkettiin. Korotusten arvioitiin lisäävän verotuottoa 315 milj. eurolla v. 2012.

Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveron tuotto oli 197 milj. euroa, ja verokertymä kasvoi lähes 50 %. Tämä selittyy sillä, että verotasoa korotettiin vuoden 2012 alusta lukien.

Autoveron kertymä kääntyi laskuun v. 2012. Autoveroa kertyi 1 007 milj. euroa ja kertymä väheni lähes 6 %. Autoveron verotaulukkoa tarkistettiin 1.4.2012 lukien verotuksen ympäristöohjauksen tehostamiseksi. Uusien autojen kauppa hidastui selvästi veromuutoksen voimaantulon jälkeen, mutta myös yleiseen taloudelliseen tilanteeseen liittynyt epävarmuus hidasti autokauppaa. Vuonna 2012 uusia henkilöautoja verotettiin noin 107 500 kappaletta, mikä oli runsaat 10 % vähemmän kuin edellisvuonna. Myös paketti- ja kuorma-autojen myynti vähentyi. Käytettyjen henkilöautojen tuonti väheni runsaalla 4 000 autolla noin 23 500 autoon.

Ajoneuvoveroa kertyi 759 milj. euroa, ja kertymä pysyi edellisen vuoden tasolla. Henkilö- ja kuorma-autojen käyttövoimaveroa alennettiin dieselpolttoaineen veron korotuksen takia vuoden 2012 alusta lukien. Muutoksen arvioitiin vuositasona vähentävän verotuottoa noin 80 milj. eurolla. Liikenteen verotuksen ympäristöohjauksen tehostamiseksi ajoneuvoveron perusveron verotaulukkoja tarkistettiin vuoden 2013 alusta lukien, minkä arvioidaan lisäävän verotuottoa vuositasona 140 milj. eurolla. Uudistuksen arvioitiin lisäävän verotuottoa v. 2012 noin 70 milj. eurolla ajoneuvoveron verokaudesta johtuen.

Arpajaisveroa kertyi 207 milj. euroa ja verokertymä kasvoi lähes neljänneksellä. Vuoden 2012 alussa korotettiin yksinoikeudella toimeenpantujen arpajaisten veroprosenttia 12 prosenttiin, minkä arvioitiin lisäävän verotuottoa vuositasona 34 milj. euroa.

Jäteveron tuotto aleni 12 %, ja veroa kertyi yhteensä 56 milj. euroa. Jäteverolaki uudistettiin v. 2011 ja uudistuksen yhteydessä päätettiin veron korottamisesta portaittain vuosina 2012—2013. Jäteveron korotuksen ohjausvaikutus on osoittautunut ennakoitua suuremmaksi.

TAULUKKO 3. Valtion budjettitalouden verotulot vuosina 2008—2012

	2008	2009	2010	2011	2012	2011/2012 Muutos, %
Ansio- ja pääomatuloverot	9 088	7 188	6 496	7 646	7 869	2,9
Yhteisövero	4 910	2 207	2 972	3 374	2 906	-13,9
Korkotulojen lähdevero	432	493	205	198	237	19,5
Perintö- ja lahjavero	651	440	387	395	509	28,9
Arvonlisävero	14 046	13 316	13 710	15 166	15 814	4,3
Vakuutusmaksuvero	536	557	584	626	660	5,5
Apteekkimaksut	119	128	121	143	144	0,7
Tupakkavero	630	689	698	739	752	1,8
Alkoholijuomavero	1 092	1 207	1 284	1 281	1 381	7,8
Energiaverot	3 192	3 149	3 252	3 880	4 103	5,8
Makeisten, jäätelön ja virvjuomien valmistevero	35	35	37	134	197	46,8
Eräiden juomapakkausten valmistevero	15	12	13	15	15	2,7
Autovero	1 016	687	941	1 068	1 007	-5,7
Varainsiirtovero	503	484	520	544	580	6,6
Arpajaisvero	138	139	145	169	207	22,6
Ajoneuvovero	637	654	691	759	759	-0,1
Jätevero	52	45	42	64	56	-12,2
Lästimaksut	1	1	1	1	1	11,5
Ratavero	21	17	18	18	16	-9,5
Viestintämarkkinamaksu yms.	4	5	6	6	6	9,4
Lentoliikenteen valv.maksu	7	7	6	8	11	40,5
Väylämaksu	80	66	69	76	81	7,1
Öljyjättemaksu	4	4	4	4	4	-3,4
Muut verotulot	3	3	3	3	4	37,6
VALTION VEROTULOT YHTEENSÄ	37 210	31 533	32 206	36 316	37 321	2,8

Muut tulot

Muita tuloja kuin verotuloja talousarvioletalouteen kertyi yhteensä 8 413 milj. euroa, mikä oli runsaat 20 % enemmän kuin edellisvuonna. Tästä summasta sekalaisia tuloja kertyi 6 065 milj. euroa, korkotuloja ja voiton tuloutuksia 1 925 milj. euroa ja tuloja valtion myöntämistä lainoista 423 milj. euroa.

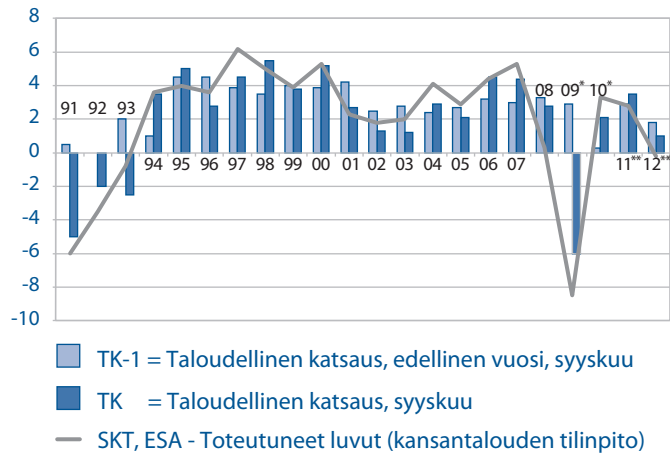
Sekalaisia tuloja kertyi nettomääräisesti 525 milj. euroa budjetoitua enemmän, mikä aiheutui pääasiassa siirrettyjen määrärahojen peruutuksista. Raha-automaattiyhdistyksen voiton tulouttaminen valtion talousarvioon oli 381 milj. euroa ja valtion osuus Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista oli 521 milj. euroa.

Korkotuloja, osakkeiden myyntituloja ja voiton tuloutuksia kertyi 23 milj. euroa budjetoitua vähemmän. Korkotuloja kertyi yhteensä 117 milj. euroa. Korkotulot vähenivät edellisvuodesta 40 % muun muassa yleisen korkotason alentumisen seurauksena. Korkotulot valtion kassavaroista alenivat vuoden 2011 75 milj. eurosta 16 miljoonaan. Suomen Pankin voittoa tuloutettiin valtiolle 185 milj. euroa eli 10 milj. euroa edellisvuotta vähemmän. Osinkotuloja ja osakkeiden myyntituloja kertyi 1 383 milj. euroa, 76 milj. euroa edellisvuotta enemmän. Eniten osinkotuloja maksoivat Solidium, 660 milj. euroa ja Forum, 451 milj. euroa.

2.2 Verotuloarvioiden ennustepoikkeamien tarkastelu

Talousarvioissa esitetyt verotuloarviot perustuvat valtiovarainministeriön ennusteeseen kokonaistaloudellisesta kehityksestä. Kuviossa 1 esitetään kuinka valtiovarainministeriön ennusteet kokonaistuotannon määrän muutoksesta ovat muuttuneet vuosittaisissa ennustejulkaisuissa ja kuinka paljon ennusteet ovat poikenneet toteutumasta. Pylvääts kuvaaat hallituksen talousarvioesityksen pohjana olevaa ennustetta ja seuraavan vuoden syksyn ennustetta, joka puolestaan toimii pohjatietona syksyn lisätalousarvioesityksen valmistelulle. Merkittävimmät ennustevirheet koskivat vuosien 1991 sekä 2009 talouskasvua. Molemmissa tapauksissa talouskasvu hidastui poikkeuksellisen voimakkaasti ja johti tavanomaista syvempään taantumaa. Vuoden 2008 lopulla alkaneen taloudellisen taantumaa nopeaa kehittymistä ja poikkeuksellista syvyyttä kuvaa hyvin se, että vuoden 2009 talousarvion valmistelun yhteydessä syksyllä 2008 arvioitiin kokonaistuotannon kasvavaan 3 % v. 2009, mutta tarkistetut tiedot osoittivat lopulta tuotannon supistuneen yli 8 %. Myös tuotannon palaaminen kasvu-uralle oli ennakkoarvioita nopeampaa. Vuonna 2012 tuotanto supistui Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 0,2 % vastoin syksyllä 2012 ennakoitua yhden prosentin kasvua. Vuotta aiemmin vuoden 2012 kasvuksi odotettiin 1,8 prosenttia.

KUVIO 1. Valtiovarainministeriön ennusteet BKT:n määrän muutoksesta sekä toteutumatieto vuosina 1991—2012, määrän muutos, %

Veropohjien kehitysarviot johdetaan kokonaistaloudellisesta ennusteesta. Taulukossa 4 esitetään veronalaisiin tuloihin ja muihin veropohjiin vaikuttavien keskeisten tulo- ja kysyntäerien ennusteet lokakuussa 2011 sekä maaliskuussa 2013.

TAULUKKO 4. Veronalaisiin tuloihin ja muihin veropohjiin vaikuttavia keskeisiä tulo- ja kysyntäeriä. Ennusteet muutoksesta, %, lokakuussa 2011 ja maaliskuussa 2013

	Ennuste lokakuussa 2011		Maaliskuu 2013	
	2011	2012	2011	2012
Veronalaiset ansio- ja pääomatulot				
– palkkatulot	5	4	4,5	3,2
– eläkkeet ja muut sosiaalietuudet	4	5½	4,9	5,8
– pääomatulot	5½	5½	14,0	-2,8
Ansiotasoindeksi	2,6	3,2	2,7	3,5
Toimintaylijäämä	8	4½	6,5	-1,3
Yksityisten kulutusmenojen arvo	5	5	5,8	4,3
Arvonlisäveron pohja	6	4½	5,8	4,1
Bensiinin kulutus	-2	-1½	-2,4	-3,6
Dieselöljyn kulutus	3½	2	3,8	-0,4
Sähkön kulutus	2	1	-0,8	-5,1
Verollisen alkoholin kulutus	0	-3	0,0	-1,8
Verotettavat uudet henkilöautot, kpl	121 000	126 000	122 000	107 500
Kuluttajahintaindeksi	3,5	3,3	3,4	2,8

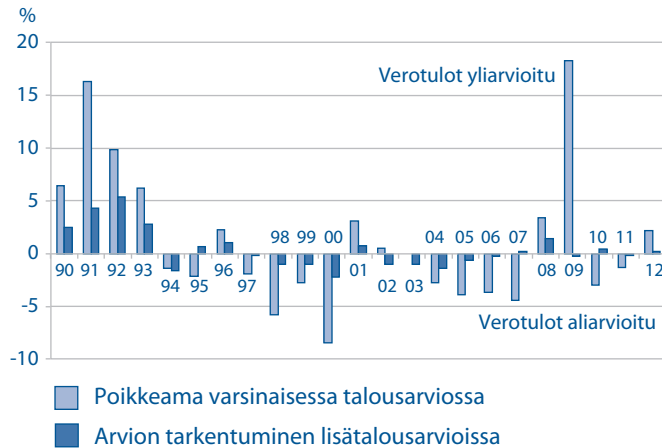
Lokakuussa 2011 eduskuntaan annetun talousarvioesityksen arvio budjettitalouden vuoden 2012 verotuloista oli 38 200 milj. euroa. Talousarvioesityksen täydentävässä esityksessä verotuloarviota ehdotettiin korotettavaksi noin 80 milj. eurolla, johtuen pääasiassa uusien kertymätietojen mukaisesti päivitetystä arvonlisäveroennusteesta. Toisessa täydentävässä esityksessä huomioitiin työmarkkinaratkaisun (ns. raamisopimus) yhteydessä päätetyt veropoliittiset toimet. Ansio- ja pääomatuloveroarviota alennettiin 80 milj. euroa palkansaajien työeläkemaksun nousun kompensoimiseksi. Yhteisöveron tuottoarviota alennettiin noin 120 milj. eurolla talousarvioesitykseen verrattuna, kun yhteisöveron verokantaa päätettiin alentaa 0,5 prosenttiyksiköllä talousarvioesityksessä olleen yhden prosenttiyksikön alentamisen lisäksi. Muista kuin työmarkkinaratkaisuun liittyvistä syistä verotuloarviota korotettiin toisessa täydentävässä esityksessä nettomääräisesti 55 milj. eurolla. Eduskunnan hyväksymässä talousarviossa arvio budjettitalouden verotuloista oli 38 137 milj. euroa.

Vuoden 2012 ensimmäisessä lisätalousarviossa verotuloarviota korotettiin nettomääräisesti 108 milj. euroa. Arvonlisäveron sekä ajoneuvoveron kertymäärvioita korotettiin lähinnä saatujen kertymätietojen johdosta. Korkotulojen lähdeveron arviota puolestaan alennettiin. Toisessa lisätalousarviossa verotuloarviota alennettiin nettomääräisesti 175 milj. euroa. Yhteisöveron tuloarviota alennettiin 170 milj. euroa kertymätietojen pohjalta. Kolmannessa lisätalousarviossa verotuloarviota alennettiin 660 milj. euroa. Heikentyneestä kokonaistaloudellisesta ennusteesta sekä alkuvuoden kertymätiedoista johtuen yhteisöveroarviota alennettiin 220 milj. euroa, autoveroarviota 179 milj. euroa ja arvonlisäveroarviota 54 milj. euroa. Lisäksi energiaveroarviota alennettiin 197 milj. euroa ja jäteveroarviota 10 milj. euroa alkuvuoden kertymätietojen pohjalta.

Lisätalousarvioissa verotuloarvioita korotettiin nettomääräisesti yhteensä 433 milj. eurolla. Kun tiedossa ovat tilinpäätöksen mukaiset toteutuneet verotulotiedot, varsinaisessa talousarviossa verotulot yliarvioitiin 879 milj. eurolla. Lisätalousarvioilla korjattu talousarvio yliarvioi verotulot 89 milj. eurolla.

Kuviossa 2 esitetään, kuinka verotuloarviot ovat vuosina 1991–2012 poikenneet toteutuneesta varsinaisessa talousarviossa ja lisätalousarvioilla täydennetyssä talousarviossa. Verotulot yliarvioitiin useana vuotena 1990-luvun alkupuolella sekä erityisesti v. 2009. Suurimmat verotulojen aliarvioinnit tarkasteluajanjaksolla ovat olleet vuosina 1998 ja 2000. Vuoden 2012 verotulot yliarvioitiin varsinaisessa talousarviossa 2,2 prosentilla ja lisätalousarvioiden jälkeinen yliarviointi oli vain 0,2 %.

KUVIO 2. Verotulojen talousarvioennusteet suhteessa toteutumaan vuosina 1990—2012

Keskeisten verotuloerien jälkikäteisennusteet

Taulukossa 5 esitetään keskeisten verotuloerien poikkeamat suhteessa vuoden 2012 varsinaisen talousarvion ja lisätalousarvioilla korjatun talousarvion tuloarvioon sekä näiden erien ns. jälkikäteisennusteet. Jälkikäteisennusteilla pyritään vastaamaan kysymykseen, mikä tuloarvio olisi ollut syksyllä 2011 talousarvioesitystä laadittaessa, jos tulopohjan nykyinen kehitysarvio ja vuoden 2012 veroperusteet olisivat olleet tiedossa.

TAULUKKO 5. Keskeisten verotuloerien varsinaisen talousarvion, lisätalousarviolla täydennetyn talousarvion ja jälkikäteisennusteiden mukaiset tuloarviot suhteessa toteutumaan vuonna 2012 (plusmerkkinen = tulot aliarvioitu), milj. euroa ja %

	Toteuma (tilin- päättös)	Poikkeama talous- arviossa	%	Poikkeama viimeisessä lisätalous- arviossa	%	Jälkikäteis- ennusteiden poikkeama	%
Apot-verot	7 869	163	2,1	163	2,1	37	0,5
Yhteisövero	2 906	-649	-22,3	-259	-8,9	-276	-9,5
Arvonlisävero	15 814	102	0,6	30	0,2	65	0,4
Energiaverot	4 103	-253	-6,2	-56	-1,4	-14	-0,3
Tupakkaverot	752	-1	-0,1	-1	-0,1	-1	-0,1
Alkoholijuomaverot	1 381	-18	-1,3	-18	-1,3	-20	-1,5

Ansio- ja pääomatuloverot

Ansio- ja pääomatuloveromomentin kertymä aliarvioitiin 163 milj. eurolla talousarviossa. Ansio- ja pääomatuloverojen tuloarviota ei muutettu lisätalousarvioissa. Ennustevirheestä suurin osa selittyy vuoden 2011 pääomatulojen aliarvioinnilla.

Jälkikäteisennuste, jossa huomioidaan vuoden 2011 lopulliset tulo- ja verotiedot sekä tämän hetken arvio vuoden 2012 tuloista, olisi 37 milj. euroa tilinpäätöksen lukua vähemmän. Jälkikäteisennusteen ja toteumatiedon välinen ero johtuu muun muassa siitä, että kaikkien vuoden 2012 tuloeristä ei vielä ole saatavilla toteumatietoa, ja että ennusteen teossa käytetyillä mikrosimulaatiomalleilla ei pystytä täydellisesti ennustamaan maksuunpan- tujen verojen määriä. Myös verokertymien ajoittumista eri kalenterivuosille on mahdoton ennustaa täysin oikein. Lisäksi ennustemallissa on epätarkkuuksia, jotka liittyvät pienem- mistä tuloeristä kertyvien verojen ennustamiseen. Vuoden 2012 lopulliset tulo- ja verotie- dot saadaan lokakuun lopussa 2013.

Yhteisövero

Valtion yhteisöverokertymä yliarvioitiin vuoden 2012 talousarviossa 649 milj. eurolla eli hieman yli 20 prosentilla. Toisessa lisätalousarviossa keväällä 2012 yhteisöveron tuot- toennustetta alennettiin 170 milj. eurolla, lähinnä verovuosien 2011 ja 2012 aiemmin ennakoitua alempien ennakkojen kertymätietojen johdosta. Kolmannessa lisätalousar- viossa ennustetta alennettiin 220 milj. eurolla, verovuosien 2011 ja 2012 alempien ker- tymätietojen perusteella. Myös toimintaylijäämäarvio aleni aikaisemmasta ennusteesta. Lisätalousarvioilla täydennettyyn tuloarvioon verrattuna yhteisöverokertymä v. 2012 jäi 259 milj. euroa pienemmäksi. Tästä 241 miljoonaa euroa aiheutui aikaisempiin verovuoi- siin kohdistuvasta kertaluontoisesta veronpalautuksesta, joka maksettiin asiakkaille lop- puvuonna.

Jälkikäteisennusteen perusteella yhteisöveron tuotto olisi yliarvioitu 276 milj. eurolla. Jälkikäteisennuste on tehty käyttäen tämänhetkistä tietoa toimintaylijäämän muutok- sesta vuosina 2011 ja 2012. Jälkikäteisennusteen yliarviointi on pienempi kuin varsinais- sessa talousarviossa.

Arvonlisävero

Arvonlisäveroa kertyi v. 2012 noin 15 814 milj. euroa, mikä on vain 102 milj. euroa enemmän kuin eduskunnan hyväksymässä täydennetyssä talousarviossa arvioitiin syk- syllä 2011. Tämä 0,6 prosentin ennustevirhe johtuu jälkikäteisennusteen mukaan pääosin vuoden 2011 verotuoton lievästä aliarvioinnista.

Vuoden 2012 alussa nostettiin tilattujen sanoma- ja aikakauslehtien arvonlisäverokan- taa nollostä prosentista yhdeksään prosenttiin, mikä kasvatti valtion arvonlisäverotuloja noin 60 milj. euroa vuoden 2012 aikana. Arvonlisävero kertyy kahden kuukauden viiveellä, joten verokannan noston vaikutus näkyy voimaantulovuonna vain 10 kuukauden osalta.

Arvonlisäkertymän ennustamista hankaloittaa aina myös arvonlisäverokertymien ja varsinkin arvonlisäveropalautusten kohdistuminen eri kuukausille. Palautuksia maksetaan yleensä yrityksille, joilla on suuria investointeja tai joiden tuotanto suuntautuu pääosin vientiin. Erityisesti vuoden vaihteeseen osuvien palautusten määrä vaihtelee suuresti ja aiheuttaa näin poikkeamia vuoden toteutuneeseen kertymään molempiin suuntiin.

Valmisteverot

Energiaverojen tuotto yliarvioitiin talousarviossa 253 milj. eurolla eli 6,2 prosentilla. Tuottoarviota alennettiin kolmannessa lisätalousarviossa, jolloin verotuotto yliarvioitiin 58 milj. eurolla eli 1,4 prosentilla. Ennustettua pienempi verollisen energian kulutus ja siten verotuotto on seurausta yleisen taloudellisen tilan ennustettua heikommasta kehityksestä, joka vaikutti erityisesti dieselöljyn, teollisuuden lämmityspolttoaineiden sekä elinkeinoelämän käyttämän sähkön kulutukseen. Jälkikäteisennuste yliarvioi tuoton 0,3 prosentilla.

Alkoholiveron tuotto yliarvioitiin talousarvioissa 18 milj. eurolla eli 1,3 prosentilla. Yliarviointi johtui osittain verosuunnittelusta eli siitä, että toimijat varautuivat ennustettua suuremmassa määrin vuoden 2012 alusta voimaan tulleeseen veronkorotukseen varastoimalla tuotteita joulukuussa 2011 vanhoilla verotasoilla. Jälkikäteisennuste yliarvioi tuoton 1,4 prosentilla.

Tupakkaveron tuottoennuste vastasi lähestulkoon toteutunutta kertymää, sillä tuotto yliarvioitiin 1 milj. eurolla talousarviossa. Jälkikäteisennuste yliarvioi tuoton 0,1 prosentilla.

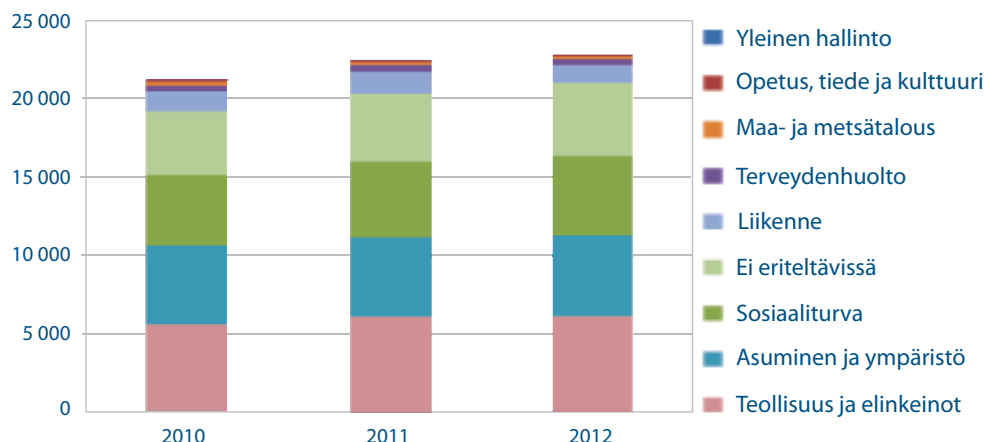
2.3 Verotuet

Verotuella tarkoitetaan kansalliseen määritelmään perustuvaa poikkeamaa verotuksen normaalista perusrakenteesta. Verotuen tavoitteena on tiettyjen toimintojen tai verovelvollisryhmien tukeminen vähennyksillä, verovapaudella, alennetuilla verokannoilla, veronhuojennuksilla tai veronmaksua lykkäävillä säännöksillä. Verotukien määrittely perustuu verolajikohtaisesti sovittuihin konventioihin. Verotuet lasketaan pääsääntöisesti menetetyin verotulon periaatteella, jolloin tuki on normista poikkeavasta verosäännöksestä aiheutuva verotulon menetys, kun muut säännökset pysyvät muuttumattomina. Koska käyttäytymisvaikutuksia tai mahdollisia tukien päällekkäisyyksiä ei oteta huomioon, tukien kokonaismäärän arvioinnissa ja tulkinnassa tulee olla varovainen. Verotukien poistaminen ei siis välttämättä lisäisi verotuloja vastaavalla määrällä.

Merkittävimmät verotuet

Vuonna 2012 verotukia tunnistettiin 176 kappaletta. Riittävän laajan ja luotettavan tietopohjan puuttuessa noin kolmasosalle havaituista verotuista ei pystytty laskemaan euro-määriä. Verotukien kokonaismäärää ei ole siten voitu arvioida. Niiden tukien osalta, jotka pystyttiin arvioimaan, verotukien yhteismäärä oli 22,8 mrd. euroa, mikä oli noin 12 % bruttokansantuotteesta ja 27 % veroista ja veroluonteisista maksuista. Valtion osuus verotuista oli noin 70 %, loput 30 % jakautui kunnille, seurakunnille ja Kelalle.

KUVIO 3. Verotuet tehtäväalueittain 2010—2012, milj. euroa

Kuviossa 3 on esitetty verotuet tehtäväalueittain luokiteltuna vuosina 2010—2012. Pääosa verotuista kohdistui teollisuuden ja elinkeinon, sosiaaliturvan sekä asumisen ja ympäristön tehtäväalueille. Myös ”Ei eriteltävissä” -tehtäväalueen verotukien osuus oli merkittävä. Siihen sisältyivät mm. kunnallisverotuksen ansiotulovähennys ja valtion ansiotuloverotuksen työtulovähennys. Laskettujen tukien yhteismäärä kasvoi noin 360 milj. eurolla vuodesta 2011 vuoteen 2012.

TAULUKKO 6. Verotuet verolajeittain vuonna 2012

	Milj. euroa
Tuloverotus	14 112
Elinkeinoverotus	968
Maatalous- ja metsäverotus	57
Varainsiirtoverotus	2 099
Perintö- ja lahjaverotus	80
Arvonlisäverotus	3 059
Valmisteverotus	1 855
Kiinteistöverotus	530
YHTEENSÄ	22 760

Taulukossa 6 on esitetty verotuet verolajeittain v. 2012. Luonnollisten henkilöiden tuloverotuksessa suurin verotuki on laskennallisen asuntotulon verovapaus, joka on 2 800 milj. euroa. Ansiotuloverotuksen työtulovähennyksenä myönnetty verotuki on 1 960 milj. euroa ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennys 1 440 milj. euroa. Työntekijöiden lakisääteisen eläkevakuutusmaksun vähennyskelpoisuudesta aiheutuu 1 825 milj. euron verotulomenetyksi ansiotuloverotuksessa. Pääomatuloverotuksessa suurimman yksittäisen tuen aiheuttaa oman asunnon myyntivoiton verovapaus, 1 300 milj. euroa.

Merkittävin elinkeinoverotuksen verovuosi-kohtainen verotuki oli irtaimen käyttö-omaisuuden teknistaloudellista kulumista nopeammista poistoista aiheutuva verotuki (680 milj. euroa) ja käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutusvoiton verovapaus (310 milj. euroa). Maatalouden verotuksessa suurin verotuki oli koneiden, kaluston ja laitteiden teknistaloudellista kulumista nopeammista poistoista aiheutuva verotuki (39 milj. euroa). Metsätalouden verotuksessa metsävähennys aiheutti 37 milj. euroa verotukea.

Arvonlisäverotuksessa verotukea muodostuu vakiokantaa alemmista verokannoista sekä verosta kokonaan vapautetuista toiminnoista. Suurimmat hyödykekohtaiset verotuet aiheutuivat elintarvikkeiden (1 197 milj. euroa), ravintola- ja ateriapalvelujen (487 milj. euroa), lääkkeiden (402 milj. euroa) ja joukkoliikenteen (251 milj. euroa) alennetuista verokannoista. Valmisteverotuksessa eniten verotukea syntyi dieselpolttoaineen normia alemmasta verotuksesta (739 milj. euroa), teollisuuden ja kasvihuoneiden alemmasta sähköveroluokasta (370 milj. euroa), työkoneissa käytetyn kevyen polttoaineen normia alemmasta verokannasta (476 milj. euroa), ja turpeen normia alemmasta verokannasta (112 milj. euroa). Toisaalta verosanktioksi määriteltiin ajoneuvoveron käyttövoimavero (261 milj. euroa).

Varainsiirtoverotuksessa suurin yksittäinen verotuki oli julkisen kaupankäynnin kohteena olevan arvopaperin luovutuksen verovapaus, jonka määräksi arvioidaan 2 000 milj. euroa. Ensiasunnon hankintaan liittyvän varainsiirtoverovapauden verotuki oli yhteensä 40 milj. euroa. Perintö- ja lahjaverotuksessa sukupolvenvaihdoshuojennus aiheutti 80 milj. euron verotuen. Kiinteistöverotuksessa normi määritellään kunnan yleisen kiinteistöveroprosentin tasolle. Suurimman verotuen aiheuttaa vakituisten asuinrakennusten normia alempi verokanta (480 milj. euroa). Kiinteistöverotuksessa tunnistettiin myös verosanktioita.

Työntekijöiden palkkaamisesta aiheutuvat sivukulut ovat yritykselle verovähennyskelpoisia. Myös tästä katsotaan aiheutuvan verotukea. Aineistopuutteiden takia vain muutama sosiaalivakuutuslainsäädännön verotukien euromäärä voitiin laskea.

Tärkeimmät muutokset verotuissa ja niiden laskennassa

Verotukien määrittely perustuu v. 2010 päättyneeseen verotukihankkeeseen¹, jossa karotettiin säännöskohtaisesti koko verolainsäädäntö. Poikkeuksena on energiaverotuksen verotukinormisto, joka määriteltiin uudelleen v. 2011 voimaan tulleen energiaverouudistuksen myötä.

Vuonna 2012 verotukien lukumäärässä tapahtui vain vähän muutoksia verrattuna edelliseen vuoteen. Luonnollisen henkilön tuloverotuksessa puun myyntitulon määräaikainen osittainen verovapaus ja metsätalouden avustusten verovapaus päättyivät vuoden 2011 lopussa. Myös työvoimavaltaisten alojen alennetun verokannan kokeilu arvonlisäverotuksessa päättyi vuoden 2011 lopussa. Uusia verotukia ei otettu käyttöön vuoden 2012 aikana, mutta muutamia vuoden 2011 lopussa katkolla olleiden määräaikaisten verotukien soveltamista jatkettiin. Näistä mainittakoon elinkeinoverotuksen kehitysalueiden korotetut poisotot, joiden soveltamista jatkettiin vuoden 2013 loppuun saakka.

¹ Outi Kröger – Timo Rauhanen: Verotuet Suomessa. VATT valmisteluraportit 5/2010.

Verotuksen rakenteeseen ei v. 2012 tehty sellaisia muutoksia, jotka olisivat muuttaneet verotukien määritelmiä tai laskentamenetelmää. Verotukien laskennalliset euromäärät kuitenkin muuttuivat veroperusteiden ja veropohjien (esim. tuotannontekijätulot) muutosten seurauksena. Verotuista euromääräisesti eniten kasvoivat työtulovähennys ja työntekijöiden lakisääteisen eläkevakuutusmaksun vähennys luonnollisen henkilön tuloverotuksessa. Jotkin verotuet myös pienenivät v. 2012. Esimerkiksi arvonlisäverotuksessa tilattujen sanoma- ja aikakauslehtien sekä yhdistysten jäsenlehtien painoksen myynnin verotuki väheni, koska niihin alettiin vuoden 2012 alussa soveltaa yhdeksän prosentin verokantaa aiemman nollaverokannan sijaan. Verotukia, joiden määrä kasvoi vuodesta 2011, oli kertomusvuonna enemmän kuin verotukia, joiden määrä väheni. Tämän seurauksena tukien yhteismäärä kasvoi noin 360 milj. eurolla vuoteen 2011 verrattuna.

Verotukien vaikuttavuuden arviointia

Korotettujen poistojen vaikutukset

Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa selvitettiin tuotannollisten investointien korotettujen poistojen vaikutuksia.² Niitä sovellettiin vuosina 2009–2010 investointikysynnän piristämiseksi talouden taantumassa. Verorekisteritietojen mukaan vain harva vähennykseen oikeutettu yritys kuitenkin hyödynsi niitä. Suomen listaamattoman yhtiön osinkoverotus tekee korotettujen poistojen vähentämisestä monissa tapauksissa kannattamatonta. Korotetun poiston vähentäminen tuottaa yritysverotuksessa korkosäästön, mutta henkilöverotuksen lisäkustannus voi ylittää tämän hyödyn. Korotettujen poistojen arvo yritykselle ja yrittäjälle on nykyisin matalan yhteisöverokannan ja matalan koron oloissa parhaimmillaankin vain vähäinen ja useissa tapauksissa jopa negatiivinen. Siten niillä tuskin voi olla tuntuva vaikutusta investointeihin. Jos talouspolitiikassa halutaan ohjailla yritysten investointipäätöksiä, tulisi pyrkiä löytämään tehokkaampia välineitä, jotka sopivat paremmin nykyiseen toimintaympäristöön.

KUILU-hanke

KUILU-hankkeen³ puitteissa arvioitiin eräiden keskeisten ohjauskeinojen vaikuttavuutta ja vaikutuksia ilmastonmuutoksen näkökulmasta. Ohjauskeinot jaettiin normiohjaukseen, taloudellisiin ohjauskeinoihin ja suoriin tukiin, informaatio-ohjaukseen sekä tarjontaan vaikuttamiseen. Taloudellisten ohjauskeinojen joukossa olivat seuraavat verotuet: energiaverot, kotitalousvähennys, liikennepolttoaineiden verotus, työsuhdematkalippu, autoveron ja ajoneuvoveron porrastus hiilidioksidipäästön mukaan sekä juomapakkausvero. Kustakin verotuesta esitettiin ohjauskeinon kuvaus, mekanismi ja mittakaava, vaikutukset CO₂-päästöihin ja muut vaikutukset, ennakoitavuus, läpinäkyvyys, vaikutusten pysyvyys sekä verotuen yleinen hyväksyttävyys. Vaikka hankkeessa ei arvioitukaan verotukien taloudellisia vaikutuksia, se lienee ensimmäinen systemaattinen verotukien evaluointiharjoitus Suomessa.

² Seppo Kari: Miksi yritykset eivät reagoi korotettuihin poistoihin? VATT Muistiot 22/2012.

³ KUILU-hankkeen (Ilmastonmuutoksen hillintä kestävä kulutus avulla: ruokaan, asumiseen ja liikenteeseen liittyvien ohjauskeinojen arviointi) loppuraportti. Heiskanen E., Perrels A., Nissinen A., Berghäll E., Liesimaa V., Mattinen M.: Ohjauskeinoja asumisen, henkilöliikenteen ja ruoan ilmastovaikutusten hillintään. Yksityiskohtaiset ohjauskeinokuvaukset. Helsinki, Suomen ympäristökeskuksen raportteja 8/2012.

2.4 Maksutulot ja maksullisen toiminnan kehitys

Valtion viranomaisten perimät maksut ovat korvauksia tai vastikkeita tuotetuista palveluista. Valtion viranomaisten perimät maksut perustuvat joko yleislakina valtion maksuperustelakiin (150/1992) tai erityismaksulainsäädäntöön.

Alla olevassa taulukossa on esitetty valtion maksullinen toiminta suoritelajeittain vuosina 2009—2012. Maksullisen toiminnan tulot olivat yhteensä 996,1 milj. euroa v. 2012, mikä on 5,5 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Taulukon luvut sisältävät yliopistojen maksullisen toiminnan v. 2009, jolloin yliopistot vielä sisältyivät budjettitalouteen.

Verrattuna valtion tuotto- ja kululaskelmassa esitettyihin lukuihin taulukon maksullisessa toiminnassa ei ole mukana sponsorituloja eikä sitä ole korjattu luottotappiolla. Taulukoissa ei ole mukana valtion viranomaisten välistä maksullista toimintaa, jonka volyymi v. 2012 oli 247,1 milj. euroa. Maksullisen toiminnan tuotot eivät sisällä palvelutoiminnan kustannusten korvauksia valtion virastoilta ja laitoksilta (esimerkiksi palvelukeskusten tuottoja), joiden määrä v. 2012 oli 185,4 milj. euroa.

TAULUKKO 7. Maksullinen toiminta suoritelajeittain vuosina 2009—2012, 1 000 euroa

	2009	2010	2011	2012	Muutos, %
Julkisoikeudelliset suoritteet	279 292	299 243	327 114	355 240	8,6
Markkinasuoritteet	501 893	283 623	294 856	299 871	1,7
Erityislakien nojalla hinnoitellut suoritteet	279 814	308 799	322 475	340 987	5,7
YHTEENSÄ	1 060 999	891 665	944 445	996 098	5,5

TAULUKKO 8. Maksullinen toiminta suoritelajeittain ja hallinnonaloittain vuonna 2012, 1 000 euroa

	Julkisoikeudelliset suoritteet	Markkinasuoritteet	Erityislakien nojalla hinnoitellut suoritteet	Yhteensä
Eduskunta	0	70	78	148
Tasavallan presidentti	0	31	0	31
Valtioneuvosto	0	28	0	28
Ulkoasiainministeriö	52 760	971	0	53 731
Oikeusministeriö	1 067	3 334	136 899	141 300
Sisäasiainministeriö	78 903	5 350	5	84 257
Puolustusministeriö	37	45 699	935	46 670
Valtiovainministeriö	30 283	13 380	33 096	76 760
Opetus- ja kulttuuriministeriö	14 658	21 579	427	36 664
Maa- ja metsätalousministeriö	17 977	14 015	56 566	88 558
Liikenne- ja viestintäministeriö	99 167	20 689	60 211	180 068
Työ- ja elinkeinoministeriö	19 162	93 421	46 677	159 259
Sosiaali- ja terveysministeriö	40 908	79 886	6 094	126 888
Ympäristöministeriö	318	1 418	0	1 736
YHTEENSÄ	355 240	299 871	340 987	996 098

2.5 Valtion kulut

Talousarviomenolla tarkoitetaan määrärahan käytöstä aiheutuvaa kirjausta talousarvioilille. **Kululla** tarkoitetaan liikekirjanpidossa tietylle tilikaudelle jaksotettua menoa tai menon osaa.

Talousarvion toteutumalaskelman mukaan **budjettitalouden menot** olivat 53,4 mrd. euroa. Menot ilman korkomenoja, valtionvelan vähentämistä ja määrärahan siirtoa olivat 48,9 mrd. euroa ja lisääntyivät edellisestä vuodesta 6,9 prosentilla (vastaavat luvut siirrettyjen määrärahojen käyttö huomioiden ovat 51,1 mrd. euroa ja 5,1 %). Hintojen nousu huomioon ottaen menot nousivat reaalisesti noin kolmella prosentilla edellisvuodesta. Toteutumalaskelman perusteella valtionvelan korkomenot olivat 1,9 mrd. euroa.

Talousarviomenot olivat 986 milj. euroa budjetoitua pienemmät. Arviomäärärahoja jäi käyttämättä 983 milj. euroa, kiinteitä määrärahoja 0,2 milj. euroa ja siirtomäärärahoja 3 milj. euroa. Siirrettyjen määrärahojen kanta pieneni 645 milj. euroa.

TAULUKKO 9. Siirretyt määrärahat 2009—2012

Siirretyt määrärahat, milj. euroa	2009	2010	2011	2012
Siirrettyjen määrärahojen kanta	2 960	4 054	3 789	3 143
Vuosi muutos	386	1 094	-265	-645

Valtion tuotto- ja kululaskelmassa on toiminnan kuluja, rahoituksen kuluja, satunnaisia kuluja ja siirtotalouden kuluja. Kuluja on yhteensä 50 040 milj. euroa, josta noin kolme neljäsosaa on siirtotalouden kuluja. Alla olevassa taulukossa on yhteenvedo kulojen kehityksestä vuosina 2009—2012.

TAULUKKO 10. Budjettitalouden kulut vuosina 2009—2012, milj. euroa

Kulut	2009	2010	2011	2012
Toiminnan kulut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	706	591	623	601
Henkilöstökulut	6 226	4 678	4 687	4 740
Vuokrat	953	665	697	742
Palvelujen ostot	2 527	2 396	2 348	2 417
Muut kulut	898	683	716	913
Valmisteveraston muutos ja valmistus omaan käyttöön	-112	-92	-89	-85
Poistot	952	974	1 007	1 035
Sisäisten kulujen oikaisu	-436	-485	-297	-257
TOIMINNAN KULUT YHTEENSÄ	11 715	9 410	9 692	10 107
Rahoituksen kulut	1 929	2 091	2 013	2 001
Satunnaiset kulut	23	44	84	11
Siirtotalouden kulut				
Siirrot kunnille ja kuntayhtymille	9 628	10 210	10 596	10 979
Siirrot sosiaaliturvarahastoille	9 521	10 731	10 736	11 439
Siirrot elinkeinoelämälle	3 083	3 018	3 034	3 185
Siirrot voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	2 498	4 886	5 147	5 184
Siirrot kotitalouksille	4 388	4 492	4 501	4 668
Siirrot EU:lle	1 690	1 566	1 861	1 832
Muut siirtotalouden kulut	585	696	680	632
SIIRTOTALOUDEN KULUT YHTEENSÄ	31 394	35 599	36 554	37 920
KULUT YHTEENSÄ	45 061	47 143	48 343	50 040

Yliopistot siirtyivät v. 2010 budjettitalouden ulkopuolelle, minkä vuoksi toiminnan kuluissa on mukana yliopistojen tiedot vain vuodelta 2009. Valtion rahoitusosuus yliopistojen toimintaan näkyy vuodesta 2010 alkaen siirtotalouden kuluissa voittoa tavoittelemattomille yhteisöille.

Toiminnan kulujen suurin erä on **henkilöstökulut**, jotka koostuvat seuraavista eristä (milj. euroa):

TAULUKKO 11. Henkilöstökulut vuosina 2008—2012, milj. euroa

Henkilöstökulut, milj. euroa	2009	2010	2011	2012
Palkat ja palkkiot	5 065	3 801	3 823	3 873
Eläkekulut	963	761	760	764
Muut henkilöstösivukulut	198	117	104	103
YHTEENSÄ	6 226	4 678	4 687	4 740
Valtion henkilöstö, lkm				
Valtion palveluksessa olevat henkilöt	121 923	86 383	85 072	82 774
Henkilötyövuodet	117 624	84 721	83 312	81 484

Palvelujen ostot -erä sisältää seuraavat palveluryhmät:

TAULUKKO 12. Palvelujen ostot vuosina 2008—2012, milj. euroa

Palveluryhmät	2009	2010	2011	2012
Korjaus- ja kunnossapitopalvelut	657	646	706	738
Rakentamispalvelut	65	61	52	33
Toimistopalvelut	487	495	404	412
Henkilöstöpalvelut	92	71	76	85
Puhtaanapito- ja pesulapalvelut	109	100	99	100
Asiantuntija- ja tutkimuspalvelut	638	603	585	575
Muut palvelut	478	420	427	474
YHTEENSÄ	2 527	2 396	2 348	2 417

Muissa palveluissa suurin muutos on puolustusvoimien ruokahuollon yhtiöittäminen Leijona Catering Oy:öön, minkä myötä ravitsemuspalveluiden ostot lisääntyivät noin 60 milj. eurolla ja henkilöstökulut vähenivät noin 18 milj. euroa.

Muissa kuluissa suurimmat erät ovat maanpuolustuskaluston hankinnat yhteensä noin 550 milj. euroa (lisäystä edelliseen vuoteen noin 178 milj. euroa) sekä matkakulut 185 milj. euroa.

Poistojen suurin erä on tie- ja rautatierakenteiden poistot, yhteensä 828 milj. euroa.

Sisäisten kulujen oikaisu sisältää talousarvitalouden sisäisten tuottojen eliminoinnit.

Rahoituskuluissa esitetään nettona veloista aiheutuvat korot, emissio-, pääoma- ja kurssierot sekä luottotappiot.

Siirtotalouden kulujen suurimmat erät ovat tulonsiirrot sosiaaliturvarahastoille (11 439 milj. euroa), kunnille ja kuntayhtymille (10 979 milj. euroa), voittoa tavoittelemattomille yhteisöille (5 184 milj. euroa), kotitalouksille (4 668 milj. euroa) ja elinkeinoelämälle (3 185 milj. euroa). Yhteensä siirtotalouden kulut kasvoivat edelliseen vuoteen verrat-

tuna 1 366 milj. euroa 37 920 milj. euroon. Siirtotalouden kulut *kunnille ja kuntayhtymille* lisääntyivät edellisvuoteen nähden noin 383 milj. eurolla. Kasvu johtuu pääasiassa kuntien peruspalvelujen järjestämisen valtionosuuksiin tehdystä kustannustason tarkistuksesta. Kertymää kasvatti myös opetuksen valtionosuuksien kasvu kustannustenjaon ja indeksi-tarkastusten, koulurakentamismäärärahojen sekä nuorisotyöhön osoitetun yhteiskunta-takuun johdosta. Sen sijaan kuntien yhdistymisavustuksia maksettiin noin 72 milj. euroa vähemmän kuin v. 2011.

Muutokset siirtotalouden kuluissa *sosiaaliturvarahastoille* (kasvua 703 milj. euroa) aiheutuivat suurelta osin työttömyysturvan tasokorotuksesta sekä työttömyyden kasvusta. Kuluja kasvatti lisäksi kansaneläkkeiden indeksikorotukset, sairaanhoitovakuutuksen korvausten lisääntyminen sekä lapsilisien indeksikorotukset ja asumistuen saajien määrän lisääntyminen. Siirtotalouden kuluja vähentää jo toista vuotta peräkkäin valtion osuuden pieneneminen yrittäjäläkejärjestelmän rahoituksessa, mikä johtuu yrittäjän eläkelain yrittäjämääritelmän muuttumisesta.

Siirtotalouden kulut *elinkeinoelämälle* lisääntyivät 152 milj. euroa pääasiassa energia-verotuen ja uusiutuvan energian tuotantotuen kasvun johdosta.

Siirtotalouden kulut *voittoa tavoittelemattomille yhteisöille* pysyivät edellisen vuoden tasolla.

Siirtotalouden kulut *kotitalouksille* lisääntyivät 167 milj. euroa, mihin vaikuttivat muutokset sekä maksettujen eläkkeiden että sotilasvammakorvausten määrässä. Maksettujen eläkkeiden määrän kasvun (noin 246 milj. euroa) aiheuttivat indeksikorotukset sekä eläkkeen saajien määrän lisääntyminen. Sotilasvammakorvaukset vähenivät noin 56 milj. euroa korvausten saajien määrän vähenemisen myötä.

2.6 Valtion taloudellinen asema, valtion velka ja valtion vastuut

Valtion taloudellinen tilanne 31.12.2012

Valtion taseen loppusumma on 58 299 milj. euroa. Vuoden aikana se kasvoi 182 milj. euroa. Suurimmat muutokseen vaikuttavat tekijät on analysoitu jäljempänä.

Kansallisomaisuutta on 273 milj. euroa. Valtion aloittavassa taseessa 1.1.1998 kansallisomaisuuden määrä oli 564 milj. euroa. Kiinteistölaitoksen liikelaitostumisen myötä v. 1999 valtion taseesta poistui 339 milj. euron kansallisomaisuusmassa. Aloittavaan taseeseen otettiin vain sellainen kansallisomaisuus, jota käytettiin tuotannontekijänä. Tällaisia olivat lähinnä toimistokäytössä olleet rakennukset. Siten esimerkiksi kaikki taidekokoelmat puuttuvat valtion taseesta. Vuoden 1998 jälkeen hankitun kansallisomaisuuden hankintamenot on aktivoitu.

Käyttöomaisuuden ja muiden pitkäaikaisten sijoitusten kirjanpitoarvo on 43 327 milj. euroa. Suurimmat erät ovat tie- ja rautatierakenteissa sekä sijoituksissa osakkeisiin ja liikelaitoksiin.

Käyttöomaisuusarvopapereiden kirjanpitoarvo kasvoi 1 066 milj. euroa. Suurimmat yksittäiset tapahtumat olivat Euroopan vakausmekanismin (EVM) pääomittaminen 1 438 milj. eurolla ja Solidium Oy:n sijoitetun vapaan pääoman palautus, joka puolestaan pienensi hankintamenoa 474 milj. euroa. Suomen Teollisuussijoitus Oy:öön sijoitettiin 50 milj. euroa.

Markkina-arvoltaan 7 806 milj. euron pörssinoteerattujen käyttöomaisuusarvopapereiden kirjanpitoarvo oli tilinpäätöshetkellä 5 651 milj. euroa.

Vaihto-omaisuuden osuus valtion taseessa on valtion toiminnan luonteesta johtuen vähäinen. Sen määrä on 521 milj. euroa. Suurin erä 411 milj. euroa koostuu puolustusvoimien aine- ja tarvikevarastoista.

Pitkäaikaiset saamiset on 4 892 milj. euroa ja se kasvoi 1 735 milj. euroa. Erä sisältää liikelaitoksiin lainaehdoin luovutetun omaisuuden vasta-arvot, Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskuksen lainasaamiset sekä työ- ja elinkeinoministeriön lainasaamiset Suomen vientiluotto Oy:ltä. Lisäksi pitkäaikaisiin saamisiin on kirjattu Islannille ja Kreikalle annettuja lainoja. Pitkäaikaisten saamisten kasvu johtui Suomen vientiluotolle annettujen lainojen lisääntymisestä.

Lyhytaikaiset saamiset on 1 700 milj. euroa ja erä sisältää lähinnä kohdennus- ja jaksotuseriä sekä maksettuja ennakoita.

Rahoitusomaisuusarvopaperit ja muut lyhytaikaiset sijoitukset on 6 342 milj. euroa, ja muodostuu kokonaisuudessaan valtion kassavarojen sijoittamisesta rahoitusmarkkinoille.

Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat on suuruudeltaan 1 245 milj. euroa ja koostuu pääasiassa valtiolle lahjoitetuista rahastoidusta varoista tai tilapäisesti valtion tileillä olevista muiden varoista (105 milj. euroa) sekä valtion konsernitilijärjestelmän emotilille jätetystä saldosta (1 103 milj. euroa).

Omapääoma: Valtion oma pääoma on 37 062 milj. euroa negatiivinen. Aloittavassa taseessa 1.1.1998 oma pääoma oli 30 048 milj. euroa negatiivinen. Tilanne johtui valtion ankarasta velkaantumisesta 1990-luvun alussa ja aloittavan taseen laatimisessa tehdyistä ratkaisuksista. Osa kansallisuusomaisuudesta jätettiin taseen ulkopuolelle ja valtion yhtiöomaisuus arvostettiin erittäin varovaisesti. Valtion oma pääoma pieneni vuoden 2012 aikana kulujäämästä johtuen 6 616 milj. euroa.

Vieras pääoma: Vieras pääoma sisältää sekä valtion ottaman velan että tilinpäätöksen kohdennus- ja jaksotuseriä. Pitkäaikainen vieras pääoma on kasvanut 8 403 milj. euroa kun taas lyhytaikainen on vähentynyt 1 606 milj. euroa. Valtion velasta on selvitys jäljempänä.

Siirtovelkoihin sisältyvä korkovelka on 1 001 milj. euroa ja lomapalkkavelka 793 milj. euroa.

Muut lyhytaikaiset velat on kasvanut 3 457 milj. eurosta 4 491 milj. euroon. Erä sisältää saatuja vakuuksia joiden määrä on kasvanut.

Valtionvelka

Valtionvelka (talousarvio- ja rahastotalouden velka) oli vuoden 2012 päättyessä nimellisarvoltaan 83,9 mrd. euroa. Lisäystä edelliseen vuoteen oli 4,2 mrd. euroa eli 5 %. Velan markkina-arvo oli vuoden 2012 lopussa 90,9 mrd. euroa. Sijoitettujen kassavarojen määrä oli vuoden päättyessä 7,4 mrd. euroa eli noin 28 % vähemmän kuin edellisen vuoden lopussa.

TAULUKKO 13. Valtionvelan nettolainanotto, milj. euroa

	2008	2009	2010	2011	2012
Nostot	22 561	34 639	47 677	31 935	21 876
Kuoletukset	24 247	24 750	36 806	27 426	17 627
NETTOLAINANOTTO YHTEENSÄ	-1 686	9 889	10 871	4 509	4 249

Valtio laski liikkeeseen kaksi uutta viitelainaa, v. 2022 erääntyvää 4 mrd. euroa ja v. 2028 erääntyvää 3 mrd. euroa. Valtio laski myös ensimmäistä kertaa liikkeeseen sarjalainaa 30 vuoden maturiteetissa. Vuonna 2042 erääntyvä sarjalaina oli määrältään 1,5 mrd. euroa. Lisäksi toteutettiin kolme lisähuutokauppaa vuosina 2017, 2022 ja 2042 erääntyville lainoille yhteensä 2,5 mrd. euron arvosta. Pitkäaikaista varainhankintaa täydennettiin muilla obligatioilla yhteensä 3,3 mrd. euron arvosta. Lyhytaikaisia valtion velkasitoumuksia nostettiin 7,2 mrd. euroa. Tähän sisältyi velkasitoumuksia arvoltaan 1,8 mrd. euroa, jotka laskettiin liikkeeseen Valtion asuntorahastoa varten.

Uudet valuuttamääräiset lainat on suojattu valuuttakurssiriskiä vastaan valuutanvaihtosopimuksilla. Valuuttamääräiset lainat ennen valuutanvaihtosopimuksia olivat kertomusvuoden lopussa 12,6 mrd. euroa eli 15,1 % valtionvelasta.

TAULUKKO 14. Valtionvelka lainatyypeittäin, milj. euroa

	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	Maksetut korot 2012
Euromääräinen velka	54 382	64 281	75 152	79 661	83 910	1 806
Pitkäaikainen velka	47 724	52 366	63 537	71 952	78 925	1 739
Yleisöobligatiolainat	45 933	50 613	60 793	69 532	76 364	1 688
Muut joukkovelkakirjalainat	336	581	1 777	1 643	2 162	12
Velkakirjalainat	1 454	1 172	966	777	399	39
Lyhytaikainen velka	6 658	11 914	11 615	7 709	4 985	67
Velkasitoumukset	6 610	11 243	11 083	7 709	4 985	67
Lyhytaikaiset luotot	48	655	532	0	0	0
Muu lyhytaikainen	0	15	0	0	0	0
Valuuttamääräinen velka	0	0	0	0	0	0
VALTIONVELKA YHTEENSÄ	54 382	64 281	75 152	79 661	83 910	1 806

Vuoden 2012 päättyessä 94,1 % velkakannasta oli pitkäaikaista ja 5,9 % lyhytaikaista. Yleisöobligatiolainojen kanta vuoden lopussa oli 76,4 mrd. euroa, joka koostuu sarjaobligatioista (68,5 mrd. euroa), tuotto-obligatioista (57 milj. euroa) ja muista yleisöobligatioista (7,8 mrd. euroa). Vuoden lopussa velkasitoumuskanta oli 5,0 mrd. euroa, josta Valtion asuntorahaston osuus oli 0,9 mrd. euroa.

Talousarvioletalouden bruttolainanotto v. 2012 oli 18,4 mrd. euroa ja nimellisarvoinen nettolainanotto 4,8 mrd. euroa. Talousarvioletalouden velan hoitomenot ilman kuoletuksia olivat yhteensä 1,9 mrd. euroa, josta korot olivat kertomusvuonna 1,8 mrd. euroa ja lainojen liikkeeseenlasku-, lunastus- ym. palkkiot ja kulut 28 milj. euroa. Velkakannan kasvusta huolimatta korkomenot laskivat hieman edellisestä vuodesta, mikä johtui vuoden 2012 alhaisesta korkotasosta. Edellä olevat luvut ovat tilinpäätöksen mukaisia lukuja ja ne poikkeavat joiltakin osin taulukoista olevista, koko valtionvelkaa koskevista maksuperusteisista luvuista.

TAULUKKO 15. Valtionvelan tunnuslukuja vuoden lopun kannan mukaan

Vuosi	Efektiivinen kustannus, %	Nimelliskorko, %	Duraatio, vuosia	Maturiteetti, vuosia
2008	3,5	3,5	2,8	3,9
2009	2,4	2,4	2,6	4,1
2010	2,6	2,6	2,6	4,6
2011	2,5	2,5	2,9	5,0
2012	2,1	2,1	3,7	5,9

Valtion vastuut 2012

I Valtion takaukset ja -takuut olivat osassa 3 olevan valtion tilinpäätöksen liitteen 12 mukaan vuoden 2012 lopussa yhteensä 11 145 milj. euroa. Valtiontakauksia ja -takuita oli vuoden 2012 lopussa 213 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2011 lopussa.

Suurin osa takauksista johtuu Suomen osuudesta EU:n vakautusjärjestelyissä. Takaus Kansainväliselle valuuttarahastolle (IMF) oli vuoden 2012 lopussa 4 069 milj. euroa ja takaukset vakautusjärjestelyistä johtuvista lainasitoumuksista Islannin ja Kreikan valtioille olivat yhteensä 1 612 milj. euroa. Euroopan rahoitusvakausväline (ERVV) -takauksien määrä vuoden 2012 lopussa oli 593 milj. euroa. Eduskunnan hyväksymä ERVV-takauksien enimmäismäärä pääoman ja sille myönnetyn ylitakauksen osalta 31.12.2012 oli 13 974 milj. euroa. Euroopan rahoitusvakausvälineelle annettavista valtioneuvostotakauksista annetun lain (668/2010) mukaan takaus kattaa lisäksi takauksen piiriin kuuluvista sitoumuksista aiheutuvat korot ja kulut sekä niille annettavan 65 prosentin ylitakauksen.

Muista valtioneuvostotakauksista merkittävin on opintolainojen valtioneuvostotakaukset, joita oli yhteensä 1 525 milj. euroa. Senaatti-kiinteistölle annettu takaus on suuruudeltaan 1 197 milj. euroa ja Finnvera Oyj:lle annettu takaus on 921 milj. euroa.

Valtioneuvostotakauksella tarkoitetaan sitoutumista vastuuseen toisen velasta ja valtioneuvostotakuulla sitoutumista korvaamaan tietystä toiminnasta aiheutuvat tappiot tai menetykset.

II Valtion muut monivuotiset vastuut on esitetty osassa 3 olevan valtion tilinpäätöksen liitteessä 12.

Liitteen 12 kohdassa Muut monivuotiset vastuut esitettiin vuoden 2011 tilinpäätöksessä siirtymäsäännöksen nojalla vain ne sitoumukset, joista aiheutuvat määrärahatarpeet tilinpäätöshetken jälkeen olivat vähintään 5 milj. euroa. Vuoden 2012 tilinpäätöksestä lähtien rajana on 500 000 euroa, joten tiedot eivät tältä osin ole vertailukelpoisia.

Valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehdyistä tavanomaisista sopimuksista ja sitoumuksista aiheutui talousarviomenoja v. 2012 yhteensä 902 milj. euroa. Määrärahatarve näistä sopimuksista ja sitoumuksista on 5 330 milj. euroa.

Muulla kuin talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehdyistä tavanomaisista sopimuksista ja sitoumuksista aiheutui talousarviomenoja v. 2011 yhteensä 676 milj. euroa. Määrärahatarve näistä sopimuksista ja sitoumuksista on 4 528 milj. euroa.

Sopimuksista ja sitoumuksista aiheutuneet talousarviomenot olivat v. 2012 yhteensä 1 579 milj. euroa ja määrärahatarve yhteensä 9 859 milj. euroa.

Valtion eläkevastuu tarkoittaa niiden eläkeoikeuksien pääoma-arvoa, jotka ovat karttuneet 31.12.2012 mennessä valtion eläketurvan piirissä. Valtion eläkevastuun määrä 31.12.2012 oli 92,6 mrd. euroa. Elinaikakertoimen vaikutus on huomioitu ensimmäistä kertaa eläkevastuun laskennassa 31.12.2012. Vastuu on noin 2,9 mrd. euroa suurempi kuin vertailukelpoinen vastuu 31.12.2011, joka on laskettu uudelleen elinaikakertoimen vaikutus huomioiden.

Eläkevastuun katteena valtion eläkerahastossa olevan omaisuuden arvo 31.12.2012 oli 15,5 mrd. euroa arvostettuna markkinahintaan. Eläkevastuun kattamaton osuus oli noin 77,1 mrd. euroa.

Muita vastuita aiheutuu mm. yhteistyö- ja kumppanuussopimuksista, sotilasvamma-laista, rikosvahinkolaista, virkamieslaista, raideliikenteen vahingoista ja petovahingoista.

2.7 Rahoituslaskelma-analyysi

Valtion rahoituslaskelmassa esitetään erikseen oman toiminnan rahavirta, siirtotalouden rahavirta, investointien rahavirta ja rahoituksen rahavirta. Laskelma päättyy likvidien varojen muutokseen.

Valtiolla **oman toiminnan rahavirta** on verotulojen takia aina vahvasti tulovoittoinen, v. 2012 se oli 25 125 milj. euroa. Verojen tulovirta on kasvanut edellisestä vuodesta 1 026 milj. euroa. Kasvua on tapahtunut arvonlisäverossa ja muissa veroissa ja maksutuloissa. Sen sijaan tulo- ja varallisuusverossa on tapahtunut laskua: arvonlisäverotulot +640, muut verot ja maksut +632, tulo- ja varallisuusvero -246 milj. euroa.

Oman toiminnan rahavirta on pysynyt edellisen vuoden tasolla lähinnä korkotulojen vähenemisen ja tavaroiden ja palveluiden ostomenojen kasvun seurauksena.

Siirtotalouden nettomenovirta oli 5 831 milj. euroa suurempi kuin oman toiminnan nettotulovirta. Siirtotalouden tulovirta pieneni 40 milj. euroa ja menovirrat kasvoivat yhteensä 1 326 milj. euroa. Siirtotalouden nettomenovirta kasvoi edelliseen vuoteen nähden 1 365 milj. euroa. Yhteensä siirtotalouden nettomenovirta oli 30 957 milj. euroa v. 2012.

Investointien rahavirrassa esitetään rahavirrat käyttöomaisuuteen, sijoituksiin ja antolainoihin. Investointien rahavirta kasvoi edellisvuoteen verrattuna 512 milj. euroa ollen 3 789 milj. euroa. Eniten kasvuun vaikuttivat Suomen Vientiluotto Oy:lle annetut lainat.

Rahoituksen rahavirrassa näkyy valtionvelan kasvu. Rahoituslaskelman mukainen valtionvelan kasvu oli 5 958 milj. euroa, mikä oli 889 milj. euroa edellisvuotta enemmän. Muiden velkojen nettomuutos on pienentynyt 728 milj. euroa.

Likvidien varojen määrä väheni 2 836 milj. eurolla ollen vuoden lopussa 7 586 milj. euroa.

2.8 Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen kehitys

Talousarvion ulkopuolella oli 31.12.2012 yksitoista rahastoa. Vuoden 2012 aikana rahastojen lukumäärässä tai toimialoissa ei tapahtunut muutoksia. Rahastojen toimintaa kuvataan tarkemmin ministeriöiden toimialojen tuloksellisuuden kuvauksissa.

TAULUKKO 16. Talousarviosiirrot ja yhdistilisaamiset, milj. euroa

	Talousarviosiirrot ¹		Yhdistilisaamiset	
	2011	2012	31.12.2011	31.12.2012
Huoltovarmuusrahasto	37,0	0,0	148,5	142,4
Maatalouden interventiorahasto	1,0	0,8	11,7	1,1
Maatilatalouden kehittämisrahasto	34,3	0,0	395,9	366,6
Palosuojelurahasto	0,0	0,0	15,1	15,7
Valtion asuntorahasto	-166,0	-130,0	47,0	128,4
Valtion eläkerahasto	-1 509,4	-1 603,7	0,0	0,0
Valtion televisio- ja radiorahasto	0,0	0,0	7,9	14,4
Valtion vakuusrahasto	0,0	-7,0	6,2	1,2
Valtion ydinjätehuoltorahasto	0,0	0,0	3,9	4,0
Valtionakuurarahasto	0,0	0,0	726,9	736,6
Öljysuojarahasto	5,6	4,3	16,3	22,6
YHTEENSÄ	-1 597,5	-1 735,6	1 379,4	1 433,0

¹ - = siirto rahastosta; + = siirto rahastoon

Valtion eläkerahaston siirrot valtion talousarvioon olivat laissa mainittu enimmäismäärä eli 40 % valtion eläkemenosta. Valtion asuntorahastosta tehdyt siirrot valtion talousarvioon perustuvat rahaston ns. korolliselle omalle pääomalle lasketun laskennallisen koron tulouttamiseen budjettitalouden piiriin.

TAULUKKO 17. Rahastotalouden tuotto- ja kululaskelma, milj. euroa

	2011	2012
Toiminnan tuotot	2 344,6	2 189,9
Toiminnan kulut	397,0	300,1
Rahoitustuotot	612,7	789,4
Rahoituskulut	195,9	97,0
Satunnaiset tuotot ja kulut	0,0	0,0
Siirtotalouden tuotot	465,0	401,3
Siirtotalouden kulut	865,8	679,2
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	85,4	85,6
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	2 049,1	2 389,8

Toiminnan tuotoista 1 633,0 miljoonaa euroa koostui valtion eläkerahastolle tuloute-
tuista valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvien työnantajien ja työntekijöiden eläkema-
ksuista (1 609,1 milj. euroa v. 2011). Lisäksi toiminnan tuottoihin sisältyi valtion eläkerahas-
ton osakkeiden ja osuuksien myyntivoittoja 135,4 milj. euroa (108,3 milj. euroa).

Rahoitustuotot koostuivat lähinnä valtion eläkerahaston sijoitusten ja valtion asuntora-
haston lainasaamisten korkotuotoista. Rahoituskuluista 19,0 milj. euroa (33,1 milj. euroa)
oli valtion asuntorahaston rahoituskuluja ja 75,8 milj. euroa (160,1 milj. euroa) valtion elä-
kerahaston rahoituskuluja.

Siirtotalouden tuotoista 333,8 milj. euroa (468,1 milj. euroa) koostui valtion televi-
sio- ja radorahaston televisiomaksu- ja toimilupamaksutuotoista. Siirtotalouden kuluista
364,0 milj. euroa (457,0 milj. euroa) koostui Yleisradion rahoittamiseen liittyvistä valtion
televisio- ja radorahaston kuluista ja 168,6 milj. euroa (252,1 milj. euroa) valtion asunto-
rahaston myöntämistä avustuksista.

Tuotot veroista ja pakollisista maksuista koostui pääosin huoltovarmuusmaksuista, öljy-
suojamaksuista ja palosuojausmaksuista.

TAULUKKO 18. Rahastotalouden tase-erät, milj. euroa

	31.12.2011	31.12.2012
VASTAAVAA		
Aineettomat hyödykkeet	5,1	5,0
Aineelliset hyödykkeet	28,2	20,4
Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset	20 337,7	20 291,5
Vaihto-omaisuus	1 198,1	1 327,6
Pitkäaikaiset saamiset	48,5	44,0
Lyhytaikaiset saamiset	2 309,7	2 357,3
Lyhytaikaiset sijoitukset	940,6	959,4
Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat	1 631,2	1 757,2
VASTAAVAA YHTEENSÄ	26 499,1	26 737,0
VASTATTAVAA		
Rahastojen oma pääoma	25 030,9	25 757,2
Pitkäaikainen vieras pääoma	0,0	0,0
Lyhytaikainen vieras pääoma	1 468,3	979,8
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	26 499,1	26 737,0

Rahastotalouden merkittävimmät tase-erät 31.12.2012 olivat valtion asuntorahaston lainasaamiset 7 184,9 milj. euroa ja valtion eläkerahaston korko-, osake- ja muut sijoitukset 12 157,1 milj. euroa. Vaihto-omaisuuteen sisältyvät huoltovarmuusrahaston varmuusvarastoidut tavarat 1 319,7 milj. euroa sekä muihin rahoitusvaroihin sisältyvät yhdystilisäämiset valtion talousarviotaloudelta.

Rahastokohtaiset tilinpäätöslaskelmat ovat Hallituksen vuosikertomuksen osassa 3.

2.9 Valtion liikelaitokset ja niiden kehitys

Kertomusvuonna toimi kaksi valtion liikelaitosta: Metsähallitus ja Senaatti-kiinteistöt. Yhdessä tytäryhtiöidensä kanssa ne muodostivat liikelaitoskonserneja. Metsähallituksella on lisäksi maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön pääluokista rahoitettavia julkisia hallintotehtäviä. Liikelaitosten toiminta on perustunut valtion liikelaitoksista annettuun lakiin (1185/2002) ja niiden talous on talousarviotalouden ulkopuolella. Liikelaitokset eivät kuitenkaan muodosta erillisvarallisuutta, vaan valtio viime kädessä vastaa niiden sitoumuksista.

Eduskunta hyväksyy talousarvion käsittelyn yhteydessä liikelaitosten keskeiset palvelutavoitteet ja muut toimintatavoitteet sekä tekee muut keskeiset ohjauspäätökset. Kunkin liikelaitoksen ja liikelaitoskonsernin toimintaa ja sitä, miten ne ovat saavuttaneet toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteensa, kuvataan asianomaisia ministeriöitä (valtiovarainministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö) koskevissa vaikuttavuuskatsauksissa. Liikelaitoskohtaiset tiedot esitetään Hallituksen vuosikertomuksen osassa 3.

Uusi laki valtion liikelaitoksista (1062/2010) tuli voimaan 1.1.2011. Lain tarkoituksena oli korvata voimassa oleva yleislaki EU:n kilpailulainsäädännön vaateet täyttävällä uudella valtion liikelaitoslailla. Esityksellä kumotaan lisäksi Senaatti-kiinteistöjä koskeva laitoskohtainen laki, minkä jälkeen Senaatti-kiinteistöihin sovelletaan suoraan uutta yleislakia. Kumottua lakia sovelletaan edelleen Metsähallitukseen, kunnes siitä toisin säädetään.

TAULUKKO 19. Valtion liikelaitosten ja liikelaitoskonsernien liiketoiminta 1.1.—31.12.2012

	Metsähallitus-konserni, vain liiketoiminta	Senaatti-kiinteistöt -konserni
Liikevaihto, milj.euroa	377,9	627,8
Liikevaihdon muutos, %	2,4	7
Liikevoitto/-tappio, milj. euroa	124,5	184,5
Tilikauden tulos, milj. euroa	115,1	140,6
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. euroa	120	130
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,6	4,4
Investoinnit liikevaihdosta, %	4	31,2
Omaraisuusaste, %	98	64,3
Taseen loppusumma, milj. euroa	2 732	4 692
Henkilöstöä keskimäärin	1 267	255,5

2.10 EU:n ja Suomen väliset rahavirrat

Valtiontalouden tasolla Suomi maksoi v. 2012 EU:n budjettiin ja Euroopan kehitysrahaan 1 849 milj. euroa ja sai EU:n budjetista 1 173 milj. euroa.

Valtion talousarviosta maksetut EU:n budjetin rahoituserät (ALV-maksu, Yhdistyneen kuningaskunnan maksuhelpotuksen rahoitus ja BKTL-maksu) laskivat 23 milj. euroa vuoden 2011 tasosta. Valtiontalouden tulot EU:lta kasvoivat vuodesta 2011 yhteensä 37 milj. eurolla. Rakennepoliittiset tuet kasvoivat 34 milj. euroa ja maataloustuet ja maa-seudun kehittämistuet kasvoivat 3 milj. euroa. Rahastotalouden puolella interventiorahaston ja maatilatalouden kehittämisrahaston tulot laskivat 34 milj. eurolla vuodesta 2011.

Suomen osuus Yhdistyneen kuningaskunnan maksuhelpotuksen rahoituksesta v. 2012 oli 102 milj. euroa, joka oli noin 5,7 % Suomen maksuista EU:n budjettiin.

TAULUKKO 20. Yhteenvedo valtiontalouden EU-tuloista ja -menoista vuonna 2012, milj. euroa

VALTIONTALOUDEN MENOT	2012
Budjettitalous	
ALV-maksu	277
BKTL-maksu	1 411
Yhdistyneelle Kuningaskunnalle myönnettävän maksuhelpotuksen rahoitus	102
EU-MAKSUT YHTEENSÄ	1 790
Euroopan kehitysrahasto	59
YHTEENSÄ	1 849
VALTIONTALOUDEN TULOT	
Budjettitalous	
Maataloustuki	541
Maaseudun kehittäminen	277
Rakennepoliittinen tuki	274
Tullien yms. kantopalkkio	47
Muut tulot *	34
BUDJETTITALOUS YHTEENSÄ	1 173
Rahastotalous	
Interventiorahasto	10
Maatilatalouden kehittämisrahasto	23
YHTEENSÄ	1 206

* Sisältää mm. TEN-tukia 11,6 milj. euroa ja tukia maahanmuuttovirtojen hallintaan 11,7 milj. euroa

Lisäksi Suomi tuloutti vuonna 2012 EU:lle 188 milj. euroa tulleja ja sokerimaksuja. Vain 25 prosentin kantopalkkio, 47 milj. euroa, sisältyy valtion tilinpäätökseen.

3 Valtion yhtiöomistus

Valtio-omistaja toimii vastuullisesti, läpinäkyvästi, pitkäjänteisesti ja pragmaattisesti. Omistajapolitiikan ja omistajaohjauksen ensisijaisia tavoitteita ovat yhtiöiden kehittäminen, omistaja-arvon pitkäjänteisen kasvun tukeminen sekä vastuullisen yritystoiminnan edistäminen omistajan keinoin. Keskeisiä välineitä ovat hallitusvalinnat, omistajan panostukset yhtiöiden johtamisresursseihin ja johdon sitouttamiseen sekä hyvän hallintotavan, itsenäisen omistajastrategian sekä yritysvastuuprosessin edelleen kehittäminen.

Hallitusohjelman ja valtioneuvoston omistajapoliittisen periaatepäätöksen mukaisesti v. 2012 kiinnitettiin erityistä huomiota yritys vastuuseen, johdon palkitsemiseen ja sukupuoliseen tasa-arvoon hallitusvalinnoissa. Kaikkien osa-alueiden tavoitteiden saavuttamista tuettiin sekä sisäisellä että ulkoisella kehitystyöllä. Valtio-omistaja on pitkäjänteisesti ollut edelläkävijä uusissa palkitsemislinjauksissa ja hallitusvalintojen sukupuolisessa tasa-arvossa. Periaatepäätöksessä asetettujen uusien vastuulinjausten toteuttaminen eteni kuluneena vuonna hyvin.

Keväällä 2007 kaupallisin perustein toimivien yritysten omistajaohjaus keskitettiin valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosastolle. Erityistehtäväyhtiöiden omistajaohjauksesta vastaa kunkin toimialan sääntelystä vastaava ministeriö. Kaupallisten yhtiöiden omistajaohjauksen ja sääntelyn eriyttäminen on osoittanut perustelluksi toimintatavaksi valtion omistajaohjauksessa. Keväällä 2009 valtion vähemmistöomisteisten pörssiyhtiöiden omistukset siirrettiin holding-yhtiö Solidium Oy:öön. Yhtiö on valtio-omistajan työkalu, joka pystyy toimimaan nopeasti ja itsenäisesti pörssiyhtiömaailmassa.

KUVIO 4. Valtion yhtiöomistus 31.12.2012

3.1 Valtioneuvoston kanslian omistajaohjaus

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto vastasi yhteensä 28 yhtiön omistajaohjauksesta v. 2012 lopussa. Näistä kolme oli pörssiyhtiötä, 22 kaupallisin perustein toimivaa listaamatonta yhtiötä ja kolme erityistehtävayhtiötä.

TAULUKKO 21. Yhtiöomistussosuudet ja eduskuntavaltuudet 31.12.2012

Salkun yhtiöt, tilanne 31.12.2012	Valtion omistus	Omistuksen alaraja
Pörssiyhtiöt		
Finnair Oyj	55,8 %	50,1 %
Fortum Oyj	50,8 %	50,1 %
Neste Oil Oyj	50,1 %	50,1 %
Listaamattomat, kaupalliset yhtiöt		
Altia Oyj	100 %	50,1 %
Arctia Shipping Oy	100 %	100 %
Arek Oy	9,0 %	0,0 %
Art and Design City Helsinki Oy Ab	35,2 %	0,0 %
Boreal Kasvinjalostus Oy	60,1 %	50,1 %
Destia Oy	100 %	0,0 %
Edita Oyj	100 %	0,0 %
Ekokem Oy	34,1 %	0,0 %
Gasum Oy	24,0 %	0,0 %
Itella Oyj	100 %	100 %
Kemijoki Oy	50,1 %	50,1 %
Leijona Catering Oy	100 %	100 %
Meritaito Oy	100 %	100 %
Motiva Oy	100 %	100 %
Patria Oyj	73,2 %	50,1 %
Raskone Oy	85 %	0,0 %
Suomen Lauttaliikenne Oy	100 %	100 %
Suomen Rahapaja Oy	100 %	50,1 %
Suomen Siemensperunakeskus Oy	22 %	0,0 %
Suomen Viljava Oy	100 %	100 %
Vapo Oy	50,1 %	50,1 %
VR-yhtymä Oy	100 %	100 %
Erityistehtävayhtiöt		
Governia Oy	100 %	100 %
Solidium Oy	100 %	100 %
Suomen Erillisverkot Oy	100 %	100 %

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto julkaisee vuosittain omia salkkuyhtiöitään käsittelevän vuosikertomuksen. Kertomuksessa yhtiöistä raportoidaan yhtiökohtaisesti ja se perustuu yhtiöiden julkistamiin vahvistettuihin tilinpäätöstietoihin sekä yhtiökokouspäätöksiin. Julkistusajankohta on kesäkuu. Kertomuksessa raportoidaan eduskunnalle ja muille sidosryhmille valtion kaupallisten yhtiöiden yhtiöomistuksen kehityksestä, omistajapolitiikasta ja omistajaohjaustoimista.

Valtion omistajapolitiikan ja omistajaohjauksen ensisijainen tavoite on yhtiöiden kehittäminen ja omistaja-arvon pitkäjänteisen kasvun tukeminen sekä vastuullisuuden edistäminen. Keskeisiä omistajaohjauksen välineitä ovat hallitusvalinnat, omistajan panostukset yhtiöiden johtamisresursseihin ja johdon sitouttamiseen, hyvän hallintotavan kehittäminen ja itsenäisen omistajastrategian valmistelu, jossa huomioidaan myös yritysvastuu.

Kertomusvuoden eräänä painopistealueena oli 13.8.2012 julkistetun talouspoliittisen ministerivaliokunnan palkitsemiskannanoton valmistelu. Kannanoton lähtökohtia ovat avoimuus ja kohtuullisuus. Kokonaispalkitsemista kiristetään kaikissa yhtiöissä. Kannanotto edellyttää, että palkitsemisen tasot on asetettava riittävän haastavaksi ja erityisesti huolehdittava, etteivät palkitsemisjärjestelmät johda ylilyönteihin. Kannanotossa linjataan palkitsemisen maksimitasojen lisäksi tavoitetasot, jolloin palkitsemisen rooli hallituksen ohjausvälineenä korostuu.

Yritysvastuu on korostunut kertomusvuonna omistajaohjauksessa. Valtion omistajapolitiikkaa koskevassa valtioneuvoston periaatepäätöksessä 3.11.2011 edellytettiin valtion kokonaan omistamia ja valtioenemmistöisiä listaamattomia yhtiöitä julkaisemaan yritysvastuureportti. Muilta yhtiöiltä toivotaan samaa. Kaikki määräysvaltayhtiöt raportoivat yritysvastuusta v. 2012. Raportointivaateella omistaja pyrkii siihen, että vastuukysymykset nousisivat yhä korkeammalle johdon ja hallitusten agendalla, ja että yritysvastuu nähtäisiin yhtiöissä oleellisenä osana liiketoimintaa, riskeinä ja mahdollisuuksina. Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto on kehittänyt omaa toimintamalliaan ja integroinut kertomusvuonna yritysvastuun osaksi yhtiöiden taloudellista ja strategista analyysiä sekä osaksi ulkoista ja sisäistä raportointia.

Hallitusjäseniä ehdotettaessa keskeisiä perusteita ovat olleet ehdokkaiden asiantuntemus, kokemus, hallituksen yhteistyökyvyn ja monipuolisuuden varmistaminen sekä sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen. Kevään 2012 yhtiökokousten jälkeen valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston ohjausvastuulla olevien yhtiöiden hallituksissa valtion nimeämistä jäsenistä naisia oli 46,5 %. Omistajaohjausosasto on yhteistyössä strategisista intresseistä vastaavien ministeriöiden ja erityistehtäväyhtiöiden omistajaohjauksesta vastaavien ministeriöiden kanssa täsmentänyt valtio-omisteisten yhtiöiden strategiset intressit ja erityistehtävät. Strategiset intressit ja erityistehtävät julkistetaan vuoden 2013 ensimmäisellä puoliskolla työn valmistuttua kokonaisuudessaan. Ministeriöiden välistä yhteistyötä on kehitetty perustamalla yhtiökohtaiset työryhmät, joissa on edustajat sekä omistajaohjausosastolta että strategisesta intressistä tai erityistehtävästä vastaavasta ministeriöstä. Lisäksi omistajaohjausosasto on järjestänyt virkamiesten hallitusjäsenkoulutuksen v. 2012.

Valtio-omistajan viestintää ja mielikuvaa on edelleen kehitetty kertomusvuonna avoimemmaksi ja aktiivisemmaksi muun muassa käynnistämällä uudelleen sidosryhmälehden, Omistajan, julkaiseminen. Painetun lehden lisäksi sisältöä jaetaan myös sosiaalisessa mediassa avoimuuden ja vuorovaikutuksen lisäämiseksi.

Valtion täysin omistama holding-yhtiö Solidium Oy kuuluu omistajaohjausosaston ohjausvastuulle. Solidium vastaa vähemmistöomistettujen pörssiyhtiöiden omistajaohjauksesta. Kertomusvuoden lopussa Solidiumin salkussa oli 11 yhtiötä (Elisa Oyj, Kemira Oyj, Metso Oyj, Outokumpu Oyj, Outotec Oyj, Rautaruukki Oyj, Sampo Oyj, Stora Enso Oyj, TeliaSonera AB, Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oyj ja Tieto Oyj).

Omistajaohjaukseen liittyvistä ajankohtaisista aiheista, omistajapolitiikkaan liittyvistä säädöksistä ja linjauksista sekä yhtiöihin liittyvistä asioista kerrotaan muun muassa sivustolla www.valtionomistus.fi. Verkkosivusto on valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston ensisijainen viestintäkanava.

Hallitusten nimittäminen

Valtio-omisteisten yhtiöiden hallitusjäsenien valinta on omistajaohjauksen keskeinen tehtävä. Hallitusjäsenet nimittää yhtiökokous, joka on omistajien vallankäytön tärkein väline. Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto vastaa yhtiökokousvalmisteluista ja nimeää hallitusjäsen ehdokkaita joko suoraan yhtiökokouksille tai esittää valtioneuostoimisissa pörssiyhtiöissä ehdokkaita niiden yhtiökokousten asettamille nimitystoimikunnille. Valtion kokonaan omistama holding-yhtiö Solidium Oy puolestaan esittää hallitusjäsen ehdokkaita nimitystoimikunnille niissä pörssiyhtiöissä, joissa valtio on Solidiumin kautta vähemmistöomistaja.

Hallitusjäsen ehdokkaita kartoitettaessa ehdokkaiden kokemus ja laaja-alainen liikkeenjohdollinen osaaminen ovat ensisijaisia kriteerejä. Hallitusjäsenien valinnassa hyödynnetään resurssipankkia, jonka kokoamisesta ja ylläpidosta vastaa neljän vuoden välein järjestettävän kilpailutuksen perusteella valittava toimittaja. Resursseja kartoitetaan ja täydennetään omistajaohjauksen kulloinkin esittämien tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Resurssipankkiin kootaan sekä koti- että ulkomaisia asiantuntijoita ja tasapuolisesti molempien sukupuolten edustajia.

Kunkin yhtiön hallitukseen pyritään nimeämään jäseniä, jotka ovat ammattiprofililtaan toisiaan sopivasti täydentäviä. Valintakriteereihin kuuluvat myös toimialaosaaminen tai kohdeyrityksen kannalta merkittävä kansainvälinen kokemus. Täysin omistettujen yhtiöiden hallitusjäsenien valinnassa otetaan lisäksi huomioon tasa-arvonäkökohdat siten, että kummankin sukupuolen osuus hallituksen jäsenmäärästä on vähintään noin 40 %. Niissä yhtiöissä, joissa on valtion ohella muita omistajia, tasa-arvonäkökohtaa sovelletaan valtion asettamiin ehdokkaisiin.

Valtion täysin omistetuissa yhtiöissä on viime vuosina saavutettu noin 40 prosentin tavoite molempien sukupuolten edustuksesta yhtiöiden hallituksissa. Tavoite on saavutettu jäsenien asiantuntijuuden ja pätevyyden perusteella. Vähemmistöomisteisissa yhtiöissä valtio-omistaja on pyrkinyt edistämään saman tavoitteen toteutumista tuomalla kantansa esiin hallitusjäseniä nimettäessä.

Vuonna 2012 omistajaohjaus esitti hallitusjäsen ehdokkaita 30 yhtiön yhtiökokoukselle tai nimitysvaliokunnalle. Nimetyissä hallituksissa oli jäseniä kaikkiaan 185, joista valtion nimeämiä 142. Naisten osuus kaikista valtion nimitysvallassa olevista jäsenistä oli keskimäärin 46,5 %. Kahdessatoista yhtiössä joko miesten tai naisten osuus valtion nimeämisistä ehdokkaista ylitti 60 %. Näistä neljässä miesten osuus ja kahdeksassa naisten osuus jäi alle 40 prosentin. Mainituista yhtiöistä neljässä valtiolla oli oikeus nimetä vain yksi ja kah-

nessa ainoastaan kolme jäsentä hallitukseen, joten tasa-arvotavoitetta on näiden yhtiöiden kohdalla mahdoton saavuttaa valtion nimeämisoikeuksien puitteissa.

Valtio noudattaa omistajaohjauksessaan osakeyhtiölain mukaista tehtävien ja vastuiden jakoa yhtiön toimielinten ja omistajan välillä. Tämän mukaisesti omistaja nimittää yhtiön hallituksen, joka puolestaan nimittää yhtiön toimivan johdon. Vaikka omistajaohjaus ei näin ollen voi edistää tasa-arvonäkökohtien toteutumista yhtiöiden ylimmässä johdossa osakeyhtiölain tehtäväjaon mukaisesti, korostaa se omalla toiminnallaan sukupuolisen tasa-arvon merkitystä läpi kaikkien yhtiön toimielimien.

Vastuullisuuden edistäminen

Valtioneuvoston hallituskausittain antamassa omistajapoliittisessa periaatepäätöksessä linjataan muun ohella myös yritysvastuun edistämiseen liittyvät näkökohdat ja ohjeistetaan ministeriöitä omistajaohjauksen hoitamisessa myös tältä osin. Samalla viestitetään yhtiöille, sidosryhmille ja markkinoille valtio-omistajan keskeisistä toimintatavoista.

Periaatepäätöksessä linjattiin valtion yhtiöomistusta koskevat omistajapoliittiset tavoitteet ja periaatteet. Päätöksessä korostetaan aiempaa enemmän toiminnan vastuullisuutta, avoimuutta ja pitkäjänteisyyttä. Periaatepäätös edellyttää yhtiöiltä vastuullisuutta ja avoimuutta muun muassa raportoinnissa, palkitsemisessa sekä yleisessä toiminnan läpinäkyvyydessä. Pitkäjänteisyys koskee esimerkiksi tuotto-odotuksia, henkilöstöpolitiikkaa ja palkitsemista.

Yhtiöiden hallinnon ja päätöksenteon järjestämisessä yleinen tavoite on hyvien hallintokäytäntöjen kehittäminen ja ylläpitäminen. Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodia käytetään soveltuvin osin mallina myös listaamattomien valtio-omisteisten yhtiöiden hallinnossa ja raportoinnissa.

Kaupallisesti toimivien yhtiöiden lähtökohtana on liiketaloudellisesti kannattava toiminta. Vastuullinen yritystoiminta edistää tätä tavoitetta, sillä yhtiöiden taloudellinen kehitys ja vastuullinen toiminta ovat kiinteästi yhteydessä keskenään. Myös globaaleilla markkinoilla eettisesti kestävä yritystoiminta on vahva kilpailuetu.

Periaatepäätöksessä valtion kokonaan omistamien yhtiöiden ja valtio-enemmistöisten listaamattomien yhtiöiden edellytetään ja muiden valtio-omisteisten yhtiöiden toivotaan laativan erillisen yritysvastuuraportin tai sisällyttävän sen selkeästi erotettavana osana vuosikertomukseensa.

Yritysvastuu on noussut hallitusten asialistalle ja entistä tiiviimmin osaksi liiketoimintastrategioita ja johtamisjärjestelmiä. Myös valtio-omistajan tavoite on, että yhtiöt ottavat yritysvastuun koko liiketoimintaansa ohjaavaksi teemaksi sekä osaksi strategiaansa ja johdoryhtymätyöskentelyään.

Yhtiöissä vastuullisuuskysymykset ovat olennainen osa johtamista, suunnittelua ja päivittäistä työtä. Samoin vastuullisuus sisältyy yhtiöiden hankintaperiaatteisiin, jonka vuoksi valtio-omistaja edellyttää kaikkien yhtiöiden kiinnittävän huomiota vastuullisuuden toteutumiseen toimitusketjun kaikissa vaiheissa.

Valtio-omisteiset yhtiöt raportoivat yritysvastuusta velvoitteen mukaisesti ensimmäisen kerran keväällä 2012. Kaikki määräysvaltayhtiöt raportoivat yritysvastuusta joko osana vuosikertomustaan tai omana raporttinaan. Raportointi on suunnattu kaikille sidosryh-

mille, ei vain omistajille. Raportoinnin taso yhtiöittäin oli vaihteleva, koska osa yhtiöistä raportoi ensimmäistä kertaa, kun taas osassa yrityksistä raportoinnilla on jo pitkät perinteet. Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto puolestaan raportoi ensimmäisen kerran kesäkuussa 2012 julkistetussa vuoden 2011 vuosikertomuksessaan yleisellä tasolla yritysvastuusta yhtiöissä, joissa se on omistajana mukana.

Kertomusvuonna valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto on kehittänyt omaa toimintamalliaan ja integroinut yritysvastuun osaksi yhtiöiden taloudellista ja strategista analyysiä. Sisäisesti omistajaohjausosasto raportoi salkkuyhtiöiden yritysvastuusta talouspoliittiselle ministerivaliokunnalle kaksi kertaa vuodessa. Seurantatyö perustuu yhtiöiden yritysvastuun kannalta olennaisiin teemoihin, hallinnan tasoon ja siihen, nähdäänkö yritysvastuu yrityksissä strategisena voimavarana. Lisäksi arvioidaan yritysvastuuseen liittyviä mahdollisuuksia ja uhkia sekä yhtiön että toimialan näkökulmasta. Jatkossa seurataan säännönmukaisesti yhtiöiden toimenpiteiden vaikutuksia yritysvastuun tilaan ja yhtiöiden taloudelliseen asemaan.

Valtio-omistajan tehtävänä on huolehtia siitä, että se omistajavaltaa käyttämällä edistää toimintamalleja, jotka parantavat vastuullisuutta. Yritysvastuuraportointi on työkalu, jonka avulla yhtiöt voivat parantaa sekä omaa tuloksetekokykyään että keskusteluyhteyttään yhteiskunnan kanssa. Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston kesäkuussa 2013 julkistettavassa vuosikertomuksessa raportoidaan yhtiöiden yritysvastuusta v. 2012 osalta.

Johdon palkitseminen

Elokuussa 2012 talouspoliittinen ministerivaliokunta päätti uudesta johdon palkitsemisen kannanotosta valtio-omisteisissa yhtiöissä. Edellinen kannanotto oli syksyltä 2009. Uuden kannanoton lähtökohtia ovat avoimuus ja kohtuullisuus. Sen mukaisesti palkitsemisen on oltava ennakoitavaa ja läpinäkyvää, jotta kaikilla osapuolilla on mahdollisuus arvioida sen onnistumista.

Kannanotossa kiristettiin kokonaispalkitsemista kaikissa yhtiöissä ja edellytettiin, että palkitsemisen tasot on asetettava riittävän haastaviksi ja erityisesti huolehdittava, etteivät palkitsemisjärjestelmät johda ylilyönteihin. Ensimmäistä kertaa määriteltiin maksimipalkitsemisen rinnalle tavoitepalkitseminen, mikä vastaa noin puolta palkitsemisen maksimeista, ja korostaa yhtiön hallituksen vastuuta palkitsemisessa.

Kannanotossa huomioidaan, että valtio toimii omistajana hyvin erityyppisissä yrityksissä ja vaihtelevin omistusosuuksin. Kaupallisesti toimivissa yhtiöissä palkitseminen on eri tasolla verrattuna erityistehtäväyhtiöihin. Puolestaan listattujen yhtiöiden tasot vaihtelevat ei-listattuihin kaupallisiin verrattuna. Kannanotto edellyttää yhtiöiden hallituksilta edelleen vahvempaa otetta tavoitteiden asettamisesta ja niiden mukaisesta johdon palkitsemisesta.

Oikein mitoitettulla palkitsemisella varmistetaan, että valtio-omisteisilla yhtiöillä on mahdollisuudet kilpailla pätevästä johtajista ja muista avainhenkilöistä työmarkkinoilla. Myös henkilöstölle on taattava oikeudenmukainen osuus yhtiön hyvästä tuloksesta esimerkiksi tulokseen perustuvalla palkitsemisella tai henkilöstörahastoilla.

Valtion tavoitteena on, että kannanotto vaikuttaisi palkitsemiskäytäntöihin ja palkitsemisen avoimuuteen myös muissa yrityksissä. Toiminnan yhteiskunnallinen hyväksyttävyys on tärkeä arvo siitä riippumatta, minkälainen omistusrakenne yrityksellä on.

Johdon palkitsemisesta vastaa yhtiön hallitus. Palkitsemisen lähtökohtana on kokonaispalkitseminen, jonka tason tulee perustua yhtiön toimintaympäristön kansainvälisyyteen ja kilpailutilanteeseen sekä valtio-omistajan asettamiin tavoitteisiin kohtuullisuudesta ja hyödyistä.

Valtio-omistaja edellyttää, että jo palkitsemisen perustasot on asetettu haasteellisiksi ja että palkkiomaksimitasojen saavuttaminen edellyttää poikkeuksellisen hyvää suoritusta. Tulokseen perustuvan palkitsemisen tulee perustua vain tekijöihin, joihin yritysjohto voi omalla toiminnallaan vaikuttaa.

Kiinteän palkan ylittävän palkitsemisen tulee perustua yhtiötä ja sen omistajia hyödyttävään hyvään suoritukseen. Yhtiön hallituksen on asetettava mitattavissa olevat kriteerit tuloksille, jotka edistävät yrityksen pitkäjänteistä menestymistä.

Kaikkiin lisäpalkkioihin on liitettävä ehdot, joilla ne voidaan peruuttaa tai niitä voidaan kohtuullistaa tarvittaessa. Mikäli tavoitteet olisivat toteutuneet niin, että niihin perustuen palkitsemisrajat ylittyvät, on siihen johtaneet seikat julkistettava siten, että omistajat ja yhtiön sidosryhmät pystyvät arvioimaan palkkioiden perusteet.

Valtion kanta omistajana on, että lisäeläkkeitä ei käytetä palkitsemiseen. Yhtiöissä, joissa on valtion lisäksi muita omistajia, johdon kokonaispalkitsemisesta päättää yhtiön hallitus yhtiön edun mukaisesti.

Muu kuin tulokseen perustuva palkitseminen saattaa olla perusteltua poikkeuksellisissa muutos- ja kriisitilanteissa. Silloinkin palkkioille on oltava painavat syyt, eivätkä ne saa johtaa palkitsemisen enimmäismäärien ylittymiseen.

Valtion kokonaan omistamissa yhtiöissä kannanotosta ei voi poiketa ilman omistajan etukäteistä hyväksyntää. Valtioenemmistöisissä noteeraamattomissa yhtiöissä kannanottoa tulee noudattaa, ellei osakkeenomistajien yhteinen etu muuta edellytä.

Valtioenemmistöisissä noteeratuissa yhtiöissä hallituksen edellytetään ottavan kannanotto huomioon osakeyhtiö- ja arvopaperimarkkinalain sekä Helsingin Pörssin sääntöihin sisällytetyn Arvopaperimarkkinayhdistys ry:n laatiman listayhtiöiden hallinnointikoodin muodostamissa puitteissa.

Vähemmistöomisteisissa yhtiöissä tai Solidiumin salkkuyhtiössä kannanotto kuvaa yhden merkittävän omistajan käsitystä hyvästä palkitsemisesta. Yhtiöiden hallitukset ottavat sen siten huomioon päätöksenteossaan.

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto kerää vuosittain johdon palkitsemistiedot valtio-omisteisista yhtiöistä ja julkistaa ne verkkosivuillaan osoitteessa www.valtionomistus.fi. Julkistusajankohta on touko—kesäkuu.

Viime vuosina valtion omistamissa yhtiöissä toimitusjohtajien peruspalkat ovat, yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta, olleet yleisellä markkinatasolla. Toimitusjohtajille maksetut vuosittaiset bonukset ja pitkän aikavälin kannustinpalkkiot ovat olleet keskimäärin 50—60 % talouspoliittisen ministerivaliokunnan asettamista maksimirajoista.

Toimitusjohtajille v. 2011 maksetut (v. 2010 ansaitut ja v. 2012 raportoidut) bonukset olivat valtion omistamissa kaupallisissa yhtiöissä keskimäärin 24 % peruspalkasta ja keskimäärin 60 % maksimitasosta. Yleinen markkinataso oli noin 36 % peruspalkasta ja noin 70 % maksimitasosta. Valtion omistamien yhtiöiden bonustaso suhteessa peruspalkkaan on keskimäärin ollut nousussa, mutta on kuitenkin jäänyt noin puoleen markkinoiden yleisestä maksimitasosta.

Toimitusjohtajille v. 2011 maksetut pitkän aikavälin kannustinpalkkiot suhteessa peruspalkkaan toteutuivat valtion pörssiyhtiöissä (mukaan luettuna Solidiumin salkkuyhtiöt) keskimäärin lähes yleisen markkinatason mukaisina (noin 50 % peruspalkasta). Valtion omistamissa listaamattomissa kaupallisissa yhtiöissä kannustinpalkkioiden osuus kokonaispalkitsemisessa on toistaiseksi ollut varsin vaatimaton (2—8 % peruspalkasta).

Viime vuosina yhtiöille aiheutuneiden lisäeläkekulujen kokonaistaso on toimitusjohtajan kohdalla ollut yleensä noin 20—30 prosentin luokkaa suhteessa peruspalkkaan. Nykyisin valtio-omistajan kanta lisäeläkkeisiin on kielteinen, mutta jos yhtiössä on muita omistajia, päättää asiasta yhtiön hallitus yhtiön edun mukaisesti.

Erityistehtävät ja strategiset intressit

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä määriteltiin valtion tavoitteet ja toiminta omistajana. Periaatepäätöksessä päätettiin myös täsmentää ja julkistaa yhtiöiden erityistehtävät ja yhtiöihin liittyvät strategiset intressit vuoden 2012 loppuun mennessä.

Erityistehtävien ja strategisten intressien täsmentämistä valmisteltiin vastuuministeriöiden ja valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston välisissä yhteistyöryhmissä vuoden 2012 aikana. Talouspoliittinen ministerivaliokunta hyväksyi joulukuussa 2012 erityistehtävän määrittelyn 19 yhtiölle ja strategisen intressin määrittelyn 17 yhtiölle. Jatkoneuvotteluihin vuoden 2013 alkupuolelle jäivät erityistehtävän tai strategisen intressin määrittely kuudelle yhtiölle. Tarkoitus on, että talouspoliittisen ministerivaliokunnan lopullisen hyväksynnän jälkeen erityistehtävien määrittelyt ja strategiset intressit julkaistaan omistajaohjauksen verkkosivuilla kevään 2013 aikana.

Yhteistyöryhmät ovat käsitelleet erityistehtävien ja strategisten intressien lisäksi soveltuvien osin yhtiöiden taloustilannetta, hallituskokoonpanoja ja niiden kehittämistarpeita, johdon palkitsemisjärjestelmiä sekä investointinäkymiä. Agendalla ovat olleet myös Corporate Governance ja yritysvastuu. Tarkoitus on, että nimetyt yhteistyöryhmät toimivat hallituskauden loppuun saakka.

Erityistehtävayhtiöiden omistajaohjaus on erityistehtävästä vastaavalla ministeriöllä. Strategisesti merkittävien yhtiöiden omistajaohjaus on Fingrid Oyj:tä lukuun ottamatta valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosastolla. Fingridin omistajaohjauksesta vastaa valtiovarainministeriö.

Salkun yleiskuvaus ja tapahtumat kertomusvuonna

Kertomusvuoden lopussa valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston ohjausvastuulla oli 28 yhtiötä, joista kolme oli pörssiyhtiöitä (Finnair Oyj, Fortum Oyj, Neste Oil Oyj) ja kolme erityistehtävayhtiöitä (Solidium, Governia Oy, Suomen Erillisverkot Oy). Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti puolustusvoimien ravitsemispalvelut yhtiöitettiin v. 2011 ja uusi Leijona Catering Oy -niminen yhtiö aloitti toimintansa 1.1.2012. Valtion 6,1 prosentin omistusosuus FCG Finnish Consulting Group Oy:ssä myytiin Suomen Kuntaliitolle kesäkuussa 2012. Valtion omistamat osakkeet, 28,57 prosentin omistusosuus, Helsinki Business and Science Park Oy:ssä siirrettiin Teknologian tutkimuskeskus VTT:lle loppuvuonna 2012.

Suomen Erillisverkot Oy:tä on pääomitettu kertomusvuonna 1 milj. eurolla turvallisuusverkkotoiminnan käynnistämiseen liittyen. Lisäksi Vapo Oy:n tytäryhtiölle Forest BtL Oy:lle on ehdollisesti annettu 5 milj. euron suuruinen tytäryhtiön osakkeiksi myöhemmin vaihdettava vaihtovelkakirjalaina liittyen biodiesel-teknologian kaupallistamiseen.

TAULUKKO 22. Yhtiöomistusmuutokset 2008—2012

MILJ. EUROA	Osakemyynnit pörssiyritykset (2009—2012 suora omistus)					Yhteensä
	2008	2009	2010	2011	2012	
OMX	43					43
Elisa	18					18
YHTEENSÄ	61	0	0	0	0	61
MILJ. EUROA	Osakesijoitukset pörssiyritykset (2009—2012 suora omistus)					Yhteensä
	2008	2009	2010	2011	2012	
Elisa	-179					-179
YHTEENSÄ	-179	0	0	0	0	-179
Osakekaupat pörssilistatut netto						-118
MILJ. EUROA	Osakemyynnit noteeraamattomat					Yhteensä
	2008	2009	2010	2011	2012	
Santapark		0,1				0,1
Silta			1,4			1,4
Educode					0,0	0,0
FCG Finnish Consulting Group					2,1	2,1
YHTEENSÄ	0	0,1	1,4	0	2,1	3,6
MILJ. EUROA	Osakesijoitukset noteeraamattomat					Yhteensä
	2008	2009	2010	2011	2012	
Educode			-3,5			-3,5
Fingrid*				-379		-378,7
Leijona Catering					-1,6	-1,6
Suomen Erillisverkot**			-30	-60	-1,0	-91,0
Vapo					-5,0	-5,0
YHTEENSÄ	0	0	-33,5	-439	-7,6	-480
Osakekaupat noteeraamattomat netto						-476

* Valtion kokonaissijoitukseen kuului lisäksi HVK:n ostamat 385 osaketta, joiden kauppahinta oli 150 milj. euroa.

** Yhtiö siirtyi valtioneuvoston kanslian omistajaohjaukseen 2011 alussa. Tätä ennen sijoitukset on tehty nyt sisäasiainministeriö.

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa olevissa listaamattomissa yhtiöissä tapahtui kertomusvuonna kaksi merkittävää yritysjärjestelyä. Itella Logistiikka osti loka-kuussa 2012 VR Transpointin kappalelogistiikan omistajaohjausosaston tekemän aloitteen perusteella. Valtio-omistajan pyrkimyksen mukaisesti Suomen Lauttaliikenne Oy osti Arctia Saaristovarustamo Oy:n. Tarkoituksena oli luoda yksi valtio-omisteinen maantielauttojen ja lossien sekä yhteysalusten operaattori. Järjestelyllä pyrittiin selkeyttämään kilpailutilannetta ja edistämään kilpailullisuuden toteutumista.

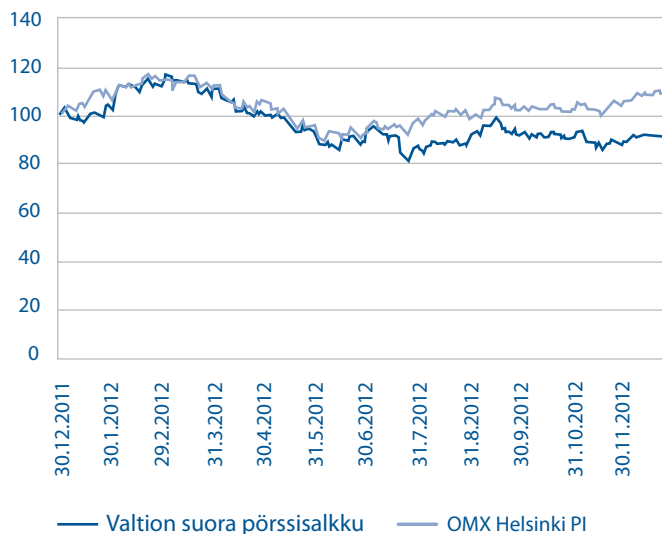
Valtion suoran omistuksen pörssisalkun kehitys

Valtion nykyisen suoran omistuksen (Finnair Oyj, Fortum Oyj, Neste Oil Oyj) markkina-arvo laski 800 milj. euroa v. 2012 (-9,3 %). Salkun markkina-arvo vuoden 2012 lopussa oli 7,8 mrd. euroa (8,6 mrd. euroa). Helsingin pörssin yleisindeksi nousi 8,3 % v. 2012. Osake-markkinoiden kehitys etenkin vuoden toisella puoliskolla oli positiivista. Valtion salkun markkina-arvoa on painanut Fortumin laskenut osakekurssi.

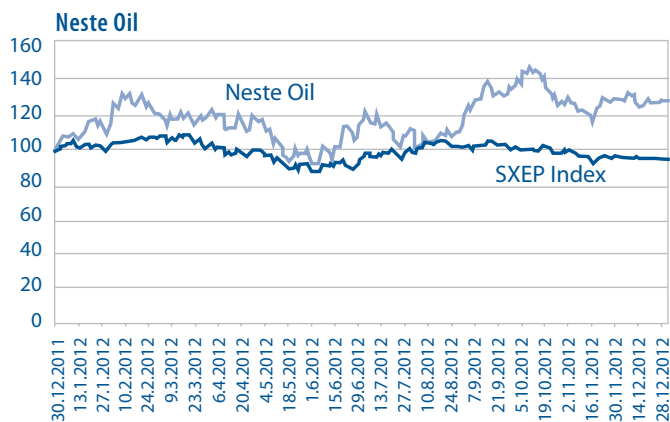
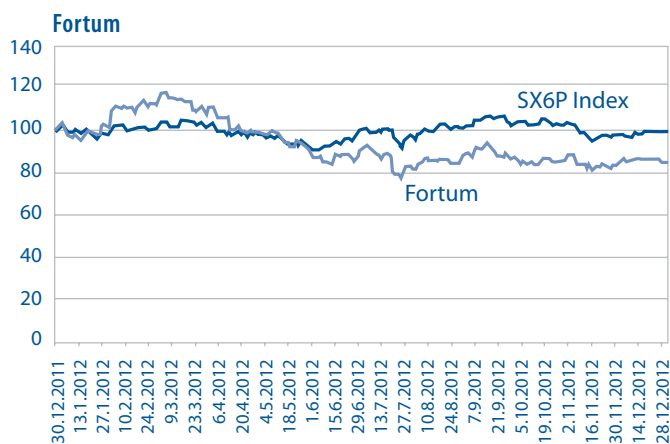
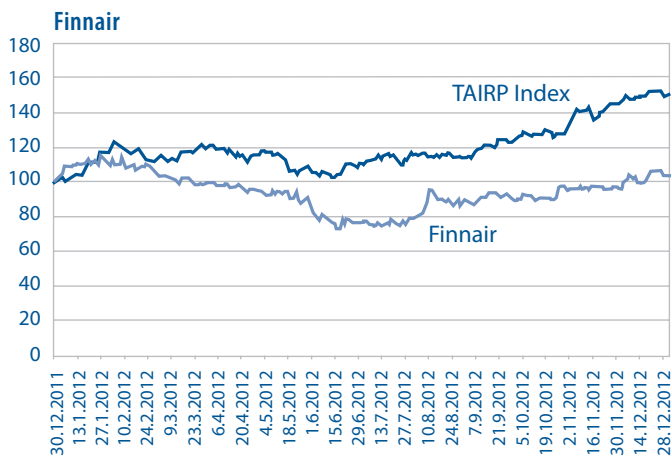
TAULUKKO 23. Valtion suora pörssiomistus 30.12.2011 ja 31.12.2012

	31.12.2012			30.12.2011		
	Valtion omistus-osuus, %	Omistuksen markkina-arvo, milj. euroa	Paino portfolioissa, %	Valtion omistus-osuus, %	Omistuksen markkina-arvo, milj. euroa	Paino portfolioissa, %
Finnair	55,8	170,2	2	55,8	164,5	2
Fortum	50,8	6 380,7	82	50,8	7 435,9	86
Neste Oil	50,1	1 255,0	16	50,1	1 002,6	12
YHTEENSÄ		7 805,9			8 603,0	
Valtion välillisen omistuksen arvo Solidiumin kautta		7 176			7 027,5	
YHTEENSÄ		14 981,9			15 630,5	

KUVIO 5. Valtion suoran pörssiomistuksen ja Helsingin pörssin yleisindeksin kehitys vuonna 2012

KUVIOT 6—8. Valtion suoraan omistamien pörssiyhtiöiden osakekurssin kehitys verrattuna toimialaindekseihin vuonna 2012

Osingot

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa olevien yhtiöiden valtiolle v. 2012 maksama voitonjako oli 1 324,3 milj. euroa (1 187,2 milj. euroa). Tästä merkittävimmän osan muodosti Solidiumin voitonjako, joka v. 2012 oli yhteensä 800 milj. euroa (660 milj. euroa). Listaamattomat yhtiöt maksoivat v. 2012 osinkoja valtiolle yhteensä 28,4 (31,3) milj. euroa. Merkittävimmät osingonmaksajat olivat Altia (7,2 milj. euroa) ja Patria (7,5 milj. euroa).

Valtion suoran omistuksen pörssisalkun yhtiöiden vuoden 2012 tuloksistaan valtiolle maksama osinkosumma¹ kasvaa 506,9 milj. euroon (495,9 milj. euroa). Kasvu johtuu Neste Oilin osingon kasvusta 0,38 euroon osakkeelta (0,35 euroa/osake) ja Finnairin osingosta, joka oli 0,1 euroa osakkeelta. Viimeksi Finnair on maksanut osinkoja vuodelta 2007.

Valtion suoran pörssisalkun markkina-arvon laskettua ja osinkosumman noustua v. 2012, salkun osinkotuotto nousi 6,5 prosenttiin (5,8 %). Fortumin heikentyneen tuloksen myötä salkun yhtiöiden yhteenlaskettu nettotulos laski 14 %. Valtion suoran omistuksen pörssisalkun osinkosuhde siten nousi ja oli v. 2012 63,3 % (53,2 %).

TAULUKKO 24. Valtion suoran pörssi-yhtiöomistuksen tuotto vuonna 2011 ja vuonna 2012

	2012	2011
Yhtiöiden jakama osinkosumma	998	978
Markkina-arvo yhteensä	15 380	16 945
Nettotulos yhteensä	1 578	1 839
Osinkotuotto	6,5 %	5,8 %
Osinkosuhde	63,3 %	53,2 %

Helsingin pörssin päälistan yhtiöiden osinkotuotto oli v. 2012 alemmalla tasolla kuin valtion suoran omistuksen pörssisalkun osinkotuotto eli 4,7 % (5,5 %). Koko pörssin tasolla osinkosuhde oli 67,5 % (68,3 %).

Sijoitetun pääoman tuotto

Valtion suoran omistuksen pörssisalkun sijoitetun pääoman tuotto laski v. 2012 9,3 prosenttiin (11,9 %). Lasku johtui Fortumin heikentyneestä tuloksesta. Yhtiön sijoitetun pääoman tuotto laski 10,4 prosenttiin (15 %). Sen sijaan Finnair ja Neste Oil kasvattivat tuloksiaan. Finnair saavutti positiivisen tuloksen ja yhtiön sijoitetun pääoman tuotto oli 3,0 % (-5,2 %). Neste Oilin sijoitetun pääoman tuotto nousi 7,1 prosenttiin (6,3 %).

¹ Osingot hallituksen esityksiä

Listaamattomat yhtiöt²

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa olevien listaamattomien, kaupallisesti toimivien yhtiöiden yhteenlaskettu ennustettu liikevaihto v. 2012 oli 7 893 milj. euroa. Vertailukelpoinen yhteenlaskettu liikevaihto oli 7 829 milj. euroa. Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 2,9 %. Vaatimattomasta kasvusta huolimatta yhteenlaskettu liike-tulos nousi 374 milj. euroon (190 milj. euroa). Keskimääräinen liikevoittoprosentti v. 2012 nousi 4,7 prosenttiin (2,5 %). Yhtiöiden keskimääräinen sijoitetun pääoman tuotto nousi 7,1 prosenttiin vuodentakaisesta 3,8 prosentista. Kehitys vaihteli kuitenkin yhtiöittäin kertomusvuonna; ennusteen mukaan 52 % yhtiöistä kasvatti liike-tulostaan ja 48 prosentilla yhtiöistä liike-tulos heikkeni. Ennusteen mukaan listaamattomien kaupallisesti toimivien yhtiöiden vuoden 2012 tuloksistaan maksama osinkosumma nousee 46 milj. euroon (28,4 milj. euroa).

KUVIO 9. Listaamattomien, kaupallisten yhtiöiden liikevaihdon ja liikevoiton kehitys vuonna 2010—2012

² Luvut ennusteita, keskiarvot painotettuja.

Solidium

Solidium Oy on Suomen valtion kokonaan omistama holding-yhtiö, jonka tehtävänä on vahvistaa ja vakauttaa kotimaista omistusta kansallisesti tärkeissä yrityksissä ja kasvat-
taa pitkäjänteisesti omistustensa taloudellista arvoa. Yhtiön sijoitustoiminta perustuu
taloudelliseen analyysiin ja sijoitusstrategian perusta sekä keskeisin tavoite on nykysal-
kun hyvä hoito ja sen arvon kasvattaminen. Solidiumin osakesalkussa on 11 pörssilistat-
tua yhtiötä, joissa kaikissa Solidium on vähemmistöomistaja.

Solidiumin tilikausi on 1.7.—30.6. salkkuyhtiöiden raportoinnista johtuen. Kulu-
van tilikauden ensimmäisen puoliskon aikana Euroopan komissio hyväksyi yrityskaupan,
jolla Outokumpu osti ThyssenKrupp AG:n ruostumattoman teräksen liiketoiminnan
Inoxumin. Uusi yhtiö aloitti toimintansa 29.12.2012. ThyssenKruppista tuli suunnatun
osakeannin seurauksena Outokummun suurin omistaja 29,9 prosentilla osakkeista. Soli-
diumin omistusosuus on 21,8 %. Yrityskaupan hyväksymisen ehtona oli Ternissä, Italiassa
sijaitsevan tehtaan myyminen.

Solidium osti osakkeita 1.7.2012 alkaneen tilikauden ensimmäisen puolivuotiskauden
aikana noin 26 milj. eurolla, kun se nosti omistusosuuttaan Outotecissä 6,8 prosentista
8,3 prosenttiin ostamalla 700 000 osaketta markkinoita.

Solidium myi osakkeita 1.7.2012 alkaneen tilikauden ensimmäisen puolivuotiskauden
aikana noin 148 milj. eurolla, kun se myi kaikki omistamansa Spondan osakkeet kotimai-
selle omistajaryhmälle. Ennen myyntiä Solidiumin omistusosuus Spondasta oli 14,9 %.
Osakemyynnin voitto ennen veroja oli noin 71 milj. euroa.

Puolivuotiskaudella Solidium maksoi voitonjakoa valtiolle 800 milj. euroa. Solidiumin
substanssiarvo laski voitonjaon seurauksena 307 milj. eurolla ja oli 6 550 milj. euroa.

Solidium teki Rautaruukin osakkeisiin viime tilikauden päättyessä 403 milj. euron
arvonalentumisen. Puolivuotiskaudella yhtiö teki 16 milj. euron arvonalentumiskirjauk-
sen, josta 72 milj. euroa liittyy Talvivaaran osakkeisiin ja 55 milj. euroa on Rautaruukin
arvonalentumiskirjauksen palautusta.

TAULUKKO 25. Solidiumin tunnuslukuja vuosina 2011 ja 2012

		1.7.—31.12.2012	1.7.—31.12.2011	1.7.2011— 30.6.2012
Liikevaihto	Milj. euroa	0,0	0,0	0,0
Liikevoitto	Milj. euroa	69,6	-1,7	132,0
Kauden voitto	Milj. euroa	36,0	7,4	131,2
Sijoitusten tuotto käyvin arvo	%	8,7	-14,9	-14,6
Saadut osingot ja pääomanpalautukset	Milj. euroa	0,0	6,7	398,8
Toiminnan hallinnointikulusuhde	%	0,05	0,04	0,05
Substanssiarvo	Milj. euroa	6 550,0	6 728,5	6 856,6
Oma pääoma	Milj. euroa	5 019,1	5 659,2	5 783,1
Korolliset velat	Milj. euroa	600,0	0,0	600,0
Omavaraisuusaste	%	89,0	100,0	90,6
Henkilöstö yhteensä		11	11	11
Henkilöstö Suomessa		11	11	11
Osinkosumma	Milj. euroa	800	660	660
Valtion saama osinko	Milj. euroa	800	660	660

TAULUKKO 26. Solidiumin sijoitussalkun jakauma 31.12.2012

	Kaikki sijoitukset yhteensä		Osakesijoitukset yhteensä	
	euroa	paino %	euroa	paino %
Elisa	281 080 730	4	281 080 730	4
Kemira	305 832 787	4	305 832 787	4
Metso	534 916 995	7	534 916 995	7
Outokumpu	360 318 976	5	360 318 976	5
Outotec	161 064 174	2	161 064 174	2
Rautaruukki	331 435 047	4	331 435 047	5
Sampo	1 929 677 147	26	1 929 677 147	27
Sponda	0	0	0	0
Stora Enso	534 477 804	7	534 477 804	7
Stora Enso A	316 896 841		316 896 841	
Stora Enso R	217 580 963		217 580 963	
Talvivaara	30 068 886	0	30 068 886	0
TeliaSonera	2 596 335 520	35	2 596 335 520	36
Tieto	110 415 574	1	110 415 574	2
OSAKESIJOITUKSET YHTEENSÄ	7 175 623 640	95	7 175 623 640	100
RAHAMARKKINASIJOITUKSET	349 734 937	5		
KAIKKI SIJOITUKSET YHTEENSÄ	7 525 358 577	100		

Pääosa Solidiumin sijoitussalkusta on osakesijoituksia. Niiden osuus koko salkusta oli noin 95 % katsauskauden päättyessä 31.12.2012. Osakesijoituksissa suurin paino on TeliaSoneralla, jonka osuus koko salkusta oli noin 35 %. Solidiumin salkussa TeliaSoneran ja Sammon painoarvot ovat merkittäviä.

Solidiumin rahamarkkinasijoitukset olivat 350 milj. euroa 31.12.2012 (30.6.2012: 1 029 milj. euroa). Rahamarkkinasijoitusten määrään vaikuttivat katsauskaudella voitonjako, verojen maksu sekä osakehankinnat ja -myynti.

Solidiumin salkun kokonaistuotto jäi painorajoitettun OMX Helsinki Cap GI -tuottoindeksin kokonaistuotosta sekä katsauskaudella että viimeisen 12 kuukauden aikana.

TAULUKKO 27. Solidiumin sijoitusten tuotto vuonna 2012, prosenttia

	1.7.2012—31.12.2012	1.1.2012—31.12.2012
Osakesalkun kokonaistuotto	9,9	9,3
Rahamarkkinasijoitukset	0,3	0,6
Sijoitusten tuotto	8,7	9,2
OMX Helsinki Cap GI -tuottoindeksi	15,2	15,5

Solidiumin painoarvoltaan (31.12.2011) suurimman yhtiön TeliaSoneran tuotto jäi alle vertailuindeksin tuoton, mikä laski myös koko Solidiumin salkun tuoton alle vertailuindeksin tuoton.

TAULUKKO 28. Solidiumin salkkuyhtiöiden osakkeiden tuotot vuonna 2012, prosenttia

	Osakkeiden tuotot, 1.1.—31.12.2012
Tieto	42
Kemira	36
Sampo	35
Stora Enso	19
Metso	18
Outotec	17
Elisa	12
TeliaSonera	4
Rautaruukki	-12
Outokumpu	-36
Talvivaara	-50

Solidiumin osakesalkun osinkotuotto yhtiöiden vuoden 2012 lopun kursseilla ja tili-päätöstiedoissa esitetyillä osinkoehdotuksilla laskettuna on 5,8 % ja osinkosuhde 75,4 %. Vastaavalla tavalla laskettu Helsingin pörssin osinkotuotto on 4,7 % ja osinkosuhde 67,5 %.

3.2 Erityistehtävayhtiöt

Valtiovarainministeriön hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtävayhtiöt

Fingrid Oyj

Fingrid tarjoaa sopimusasiakkailleen eli sähköntuottajille, verkkoyhtiöille ja teollisuudelle kantaverkko-, rajasiirto- ja tasepalveluita yhtäläisin ehdoin. Asiakkailta saadun palautteen perusteella yhtiö suoriutui näistä tehtävistä hyvin. Toimintavuonna Suomen ilmasto- ja energiastrategiaa tukeva investointiohjelma, suuruudeltaan noin 1,7 mrd. euroa eteni aikataulun ja budjetin mukaisesti. Kantaverkkoon tehtävät investoinnit mahdollistavat omalta osaltaan siirtymisen tulevaisuudessa kohti omavaraisempaa, hiilineutraalimpaa Suomea, jossa merkittävä osa sähköstä tuotetaan uusiutuvalla energialla. Osa investointiohjelmasta suuntautuu korkean käyttövarmuuden säilyttämiseen ja viime vuosi oli yksi yhtiön historian parhaita käyttövarmuuden osalta. Vuonna 2012 kokonaisinvestoinnit olivat 139 milj. euroa (244 milj. euroa).

Fingrid-konsernin tilikauden voitto parani merkittävästi ja oli 67 milj. euroa (33,0 milj. euroa). Sijoitetun pääoman tuotto nousi 5,6 prosenttiin (3,6 %). Omavaraisuusaste oli 27,3 % (25,7 %) tilikauden lopussa. Fingrid raportoi vastuullisuudestaan vuosittain vuosikertomuksessa. Vastuullisuusraportoinnissa sovelletaan kansainvälistä GRI G3.0 -raportointiohjeistoa (Global Reporting Initiative). Lisäksi raportoidaan valitut tunnusluvut GRI:n energia-alan toimialakohtaisesta liitteestä. Raportoinnissa keskitytään kaikkein olennaisimpiin teemoihin ja olennaisten asioiden osalta noudatetaan myös valtionyhtiöiden raportointiohjetta.

Konsernissa on v. 2012 ollut käytössä palkitsemisjärjestelmä, jonka yleiset periaatteet Fingrid Oyj:n hallitus on hyväksynyt 15.12.2011. Johtoryhmän jäsenten kokonaispalkkaus muodostuu kiinteästä kokonaispalkasta, yksivuotisesta bonusohjelmasta ja kolmevuotisesta pitkän tähtäimen kannustinohjelmasta. Yksivuotisen bonusohjelman enimmäismäärä on toimitusjohtajan osalta 25 % ja muiden johtoryhmän jäsenten osalta 20 % vuosipalkasta. Pitkän tähtäimen kannustinohjelman enimmäismäärä on toimitusjohtajan osalta 35 % ja muiden johtoryhmän jäsenten osalta 25 %. Fingrid Oyj:n omistuspohja pysyi muuttumattomana tilikaudella 2012. Suomen valtio omistaa 53,1 % yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 29. Fingrid-konsernin taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa	438,5	522,1
kotimaassa	438,5	522,1
ulkomailla		
YHTEENSÄ	438,5	522,1
Liikevoitto, milj. euroa	56,6	94,6
Liikevoitto, %	12,9	18,1
Tase, milj. euroa	1 972	2 092
Omaraisuusaste, %	25,7	27,3
Oman pääoman tuotto, %	6,5	12,4
Sijoitetun pääoman tuotto, %	3,6	5,6
Henkilöstö*	263	269
kotimaassa*	263	269
ulkomailla		
YHTEENSÄ*	263	269
Osinkosumma, milj. euroa**	10,8	6,7
Valtion osinkosumma, milj. euroa**	7,00	3,56

*Henkilöstö keskimäärin, **2012 tilikaudelta hallituksen ehdotus yhtiökokoukselle

Hansel Oy

Hansel Oy:n tehtävänä on tuottaa valtiolle säästöjä kilpailuttamalla ja ylläpitämällä palveluita ja tuotteita koskevia puitejärjestelyitä. Hanselin puitejärjestelyiden kautta tehtyjen yhteishankintojen määrä jatkoi kasvua vuoden 2012 aikana, päättyen 687 milj. euroon (675 milj. euroa v. 2011). Mitä enemmän asiakkaat hyödyntävät Hanselin palveluita sitä enemmän säästöjä valtio saa. Hansel on suoriutunut hyvin tehtävästään.

Hansel on voittoa tavoittelematon yhtiö. Hansel teki v. 2012 kuitenkin 0,6 milj. euron tuloksen (v. 2011 0,9 milj. euroa). Kulujen kehitystä seurataan myös tarkasti. Vuonna 2012 yhtiön kulut olivat 7,9 milj. euroa (7,4 milj. euroa). Hansel tekee vuosittain yhteiskuntavastuuraportin (vastaa GRI-raportointiohjeiston B+ -tasoa), joka julkaistaan osana vuosikertomusta. Linkki edelliseen raporttiin: <http://www.hansel.fi/fi/yhtio/julkaisutjamedia/vuosikertomusjavastuullisuusraportti>.

Hanselissa noudatetaan talouspoliittisen ministerivaliokunnan antamia ohjeita yritysjohton ja avainhenkilöiden palkitsemisesta. Hanselin hallitus asettaa vuosittain tulospalkkio-tavoitteet. Vuodesta 2007 alkaen käytössä olleen tulospalkkiojärjestelmän palkkioperusteet ovat yhteishankintojen euromääräinen kehitys, asiakastytyväisyys sekä työntekijän henkilökohtainen suoriutuminen. Vuoden 2013 alusta alkaen palkkiojärjestelmää muutettiin vastamaan talouspoliittisen ministerivaliokunnan 13.8.2012 antamaa kannanottoa, jonka mukaan työntekijän tulospalkkio voi olla korkeintaan 15 % vuosipalkasta. Tämä muutti joidenkin työntekijöiden maksimibonusprosenttia. Myös tulospalkkioperusteita muutettiin siten, että v. 2013 palkkioiden perustana on asiakastytyväisyys ja henkilökohtainen suoriutuminen. Omistuspohjan muutoksia ei ole ollut. Suomen valtio omistaa 100 % yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 30. Hansel Oy:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	8,3	8,5
ulkomailla		
YHTEENSÄ	8,3	8,5
Liikevoitto, milj. euroa	0,6	0,9
Liikevoitto, %	7	11
Tase, milj. euroa	16,7	17,5
Omavaraisuusaste, %	89,1	87,5
Oman pääoman tuotto, %	6,0	4,1
Sijoitetun pääoman tuotto, %	8,2	5,5
Henkilöstö		
kotimaassa	66	71
ulkomailla		
YHTEENSÄ	66	71
Osinkosumma, milj. euroa	0	0
Valtion osinkosumma, milj. euroa	0	0

HAUS kehittämiskeskus Oy

Yhtiön tehtävänä on tuottaa koulutus- ja kehittämispalveluita sekä niihin liittyvää liike-toimintaa. Yhtiö on täyttänyt tämän tehtävän tuottaessaan asiakaskunnalleen erityisesti valtionhallinnon tarpeisiin suunnattuja koulutus- ja kehittämispalveluja. In-house-roo-lissa toimiessaan HAUS on pystynyt käymään asiakkaidensa kanssa jatkuvaa vuoropuhe-lua ja selvittämään koulutustarpeita. Tämän kautta on pystytty varmistamaan palvelun riittävä volyymi ja niiden suuntautuminen todellisiin koulutus- ja kehittämistarpeisiin. Euroopan unionin rahoittamissa hankkeissa (erityisesti Twinning-hankkeet) HAUS on toteuttanut suomalaisen hallinnon osaamisen vientiä yhdessä suomalaisten asiantuntija-virkamiesten kanssa.

Yhtiön toiminta saatiin kannattavaksi v. 2011 toiminnan priorisoinnin ja saneerauk-sen kautta. Vuonna 2012 kannattavuus säilyi odotetun mukaisena. Tämä edellytti edelleen selkeää toiminnan suuntaamista ja aiemmin päätetyn kannattavuusohjelman seuraamista, mutta ei vaatinut esimerkiksi lisäirtisanomisia. Merkittävää yhtiön toiminnan kannalta oli v. 2012 aiemman Nordean pääomalainan korvaaminen valtiovarainministeriön myöntä-mällä pääomalainalla. Yhtiön tilinpäätökseen sisältyy raportointi myös yrityksen yhteis-kuntavastuun toteutumisesta (toiminnan eettiset periaatteet, ympäristönäkökohdat, hen-kilöstönäkökohdat).

Yhtiön palkitsemisen periaatteet ja muodot on kirjattu HAUSin henkilöstöpolitiikan periaatteisiin ja koskevat koko henkilöstöä. Yhtiön henkilöstön, johtajien ja toimitusjohta-jan tulospalkkioiden perusteet päättää yhtiön hallitus vuosittain päättäessään vuoden lii-kevaihto- ja tulostavoitteista. Perusteena on määritellyn tulostavoitteen saavuttaminen ja suurin osa tulospalkkioon varatusta rahasta käytetään koko henkilöstön palkitsemiseen.

Johtajien ja toimitusjohtajan palkkio on vuoden 2012 osalta määritetty saavutetun tuloksen mukaan viikkopalkkioina. Omistuspohjan muutoksia ei ole ollut. Suomen valtio omistaa 100 % yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 31. HAUS kehittämiskeskus Oy:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	3,8	3,6
ulkomailla	2,5	2,0
YHTEENSÄ	6,3	5,6
Liikevoitto, milj. euroa	0,2	0,3
Liikevoitto, %	2,9	4,7
Tase, milj. euroa	4,1	2,6
Omavaraisuusaste, %	-18,1	-1,1
Oman pääoman tuotto, %	-63,5	-168,5
Sijoitetun pääoman tuotto, %	87,7	48,9
Henkilöstö		
kotimaassa	27	25
ulkomailla	4	3
YHTEENSÄ	31	28
Osinkosumma, milj. euroa	0	0
Valtion osinkosumma, milj. euroa	0	0

Tietokarhu Oy

Yhtiöllä on ollut keskeinen rooli Verohallinnon tietojärjestelmien kehittämisessä ja ylläpitämisessä. Koko verotustoiminta ja sen tuottavuuden kehittäminen ovat erittäin riippuvaisia tietojärjestelmien toiminnasta ja kehittämisestä. Lukuisista ylläpidettävistä järjestelmistä, varsin monimutkaisesta ja elävästä verotuslainsäädännöstä sekä suurista palveluvolyymeista huolimatta palvelujen käytettävyys ja laatutaso ovat säilyneet hyvällä tasolla eikä Suomen verotuksessa ole esiintynyt merkittäviä yhtiöstä johtuneita ongelmia. Myös mitattu asiakastyytyväisyys on ollut hyvällä tasolla.

Yhtiön kannattavuus on ollut hyvällä tasolla. Erityistehtävän hoitamisessa on yhteisyritysrakenteella pystytty keskittymään varsinaiseen ydintehtävään ja minimoimaan hallinnollinen kustannusrasite. Yhtiö hyödyntää sisäisissä palveluissaan (talousohjaus, HR, sisäinen IT) Tieto-konsernin yhteisiä palveluja, jolloin yksikkökustannuksissa on päästy huomattavasti yhtiön omaa kokoa parempaan tehokkuuteen.

Tietokarhu kuuluu osana Tieto-konserniin ja yritys vastuuseen liittyvät konsernilinjatukset koskevat myös Tietokarhua. Valtion osakkuusyhtiöiden johdon palkitsemista koskevat uudet ohjeistukset on käsitelty yhtiön hallituksessa syksyllä 2012. Yhtiön johdon palkitsemiskäytännöt ovat linjassa valtio-omistajan uusien ohjeistusten kanssa. Keskeisimpiä tulospalkkiokriteereitä ovat yhtiön liikevaihto, liikevoitto, asiakastyytyväisyys ja henkilöstötyytyväisyys. Yhtiön omistuspohjassa ei ole ollut muutoksia koko yhtiön toiminnan aikana. Suomen valtio omistaa 20 % yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 32. Tietokarhu Oy:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa	40,0	41,7
kotimaassa	40,0	41,7
ulkomailla		
YHTEENSÄ	40,0	41,7
Liikevoitto, milj. euroa	4,9	5,2
Liikevoitto, %	12,3	12,5
Tase, milj. euroa	12,9	13,0
Omavaraisuusaste, %	31,3	34,1
Oman pääoman tuotto, %	96,0	94,8
Sijoitetun pääoman tuotto, %	124,7	122,1
Henkilöstö	305	306
kotimaassa	305	306
ulkomailla		
YHTEENSÄ	305	306
Osinkosumma, milj. euroa	3,67	3,96
Valtion osinkosumma, milj. euroa	0,734	0,792

Aalto-yliopistokiinteistöt Oy

Yhtiön tehtävänä on hallita ja kehittää yliopistokiinteistöjä sekä vuokrata niitä siten, että yliopistolla on käytettävissään tarkoituksenmukaiset ja kohtuuhintaiset toimitilat, ja kiinteistöjen arvo säilyy pitkällä aikavälillä. Yliopiston tilakustannukset perustuvat pääosin aiemman vuokranantajan määrittelemiin vuokratasoihin, jotka ovat hyvin kohtuullisia. Lähivuosina on tarkoitus toteuttaa huomattavia peruskorjaus- ja uudisrakennusinvestointeja.

Yhtiön kannattavuus on ollut hyvä. Yhtiön kannattavuutta rasittaa peruskorjausvaiheessa olevien kiinteistöjen sekä omistussiirron jälkeisten kiinteistö- ja omaisuusselvitysten runsas määrä. Edellä mainittuja tekijöitä on kyetty kompensoimaan parantamalla rakennusten energiatehokkuutta nopeilla ja edullisilla toimilla. Yhtiön tunnusluvut kuten käyttökateprosentti, omavaraisuusaste, nettovuokratuottoprosentti sekä hallintokulut ovat pysyneet hyvällä tasolla.

Yhtiö noudattaa kirjanpitolain ja hyvän kirjanpitotavan mukaista tilinpäätösmenetelmää. Periaatepäätöksen mukaisen raportoinnin soveltavaa käyttöönottoa on käsitelty yhtiön hallituksessa, mutta päätöksiä asiasta ei ole tehty. Tavoitteeksi on kuitenkin asetettu, että yhtiön toimintaan ja sen laajuuteen sovitettu versio ao. yritysraportin mallista valmistellaan vuoden 2013 aikana. Raportointi sovitetaan Säätiö-konsernin raportointitarpeisiin.

Yhtiön koko henkilöstö on tulospalkkiojärjestelmän piirissä ja tavoitteet ovat yhtiökohtaisia eikä henkilökohtaisia tavoitteita ole. Tavoitteet ovat siis samat kaikille yhtiön työntekijöille. Tulospalkkiotavoitteet on johdettu yhtiön strategisista tavoitteista, joita ovat asiakastytyväisyys, käyttökateprosentti ja kiinteistöjen korjaustöiden määrä. Enimmäispalkkiot on rajattu 1–3 kuukauden palkkaa vastaavaan summaan eri henkilöstöryhmille. Yhtiön hallitus voi lisäksi käyttää harkintaansa tavoitteiden saavuttamista tarkasteltaessa. Yhtiön omistuksessa ei ole tapahtunut muutoksia vuoden 2012 aikana. Suomen valtio omistaa 1/3 yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 33. Aalto-yliopistokiinteistöt Oy:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	42,0	43,5
ulkomailla		
YHTEENSÄ	42,0	43,5
Liikevoitto, milj. euroa	16,8	18,9
Liikevoitto, %	40,0	43,5
Tase, milj. euroa	333,6	336,3
Omaraisuusaste, %	50	52
Oman pääoman tuotto, %	6	6
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4	5
Henkilöstö		
kotimaassa	13	13
ulkomailla		
YHTEENSÄ	13	13
Osinkosumma, milj. euroa *	6,3	3,5
Valtion osinkosumma, milj. euroa	2,1	1,2

* Ko. vuonna maksetut osingot

Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy

Yhtiön tehtävänä on hallita ja kehittää yliopistokiinteistöjä sekä vuokrata niitä siten, että yliopistoilla on käytettävissään tarkoituksenmukaiset ja kohtuuhintaiset toimitilat ja kiinteistöjen arvo säilyy pitkällä aikavälillä. Yhtiö on täyttänyt yhteiskunnallisen palvelutehtävänsä suunnitellulla tavalla. Yhtiön kannattavuus on ollut hyvä.

Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy on toiminnassaan sitoutunut noudattamaan vastuullisen liiketoiminnan periaatteita, mikä muun muassa merkitsee, että rakennusten energiataloutta parannetaan, tilankäyttöä tehostetaan, kotimaisia bioenergian lähteitä otetaan mahdollisuuksien mukaan käyttöön sekä varmistutaan työnantaja- ja verovelvoitteiden täyttymisestä koko urakointiketjun osalta kaikissa korjaus- ja uudishankkeissa. Yhteiskunta- ja ympäristövastuun raportoinnin osalta yhtiön hallitus on päättänyt, että se tullaan suorittamaan yhteistyössä emokonsernin, Helsingin yliopiston kanssa ja perustuen yliopiston ohjeistukseen.

Yhtiössä ei ole v. 2012 ollut käytössä palkitsemisjärjestelmiä. Omistuspohjassa ei ole tapahtunut muutoksia v. 2012. Suomen valtio omistaa 1/3 yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 34. Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa	51,3	55,5
kotimaassa	51,3	55,5
ulkomailla		
YHTEENSÄ	51,3	55,5
Liikevoitto, milj. euroa	18,8	25,3
Liikevoitto, %	36,7	45,6
Tase, milj. euroa	585,1	595,5
Omavaraisuusaste, %	52,3	53,1
Oman pääoman tuotto, %	2,3	4,5
Sijoitetun pääoman tuotto, %	3,4	4,4
Henkilöstö	4	4
kotimaassa	4	4
ulkomailla		
YHTEENSÄ	4	4
Osinkosumma, milj. euroa	0	0
Pääoman palautus, milj. euroa *	6,0	4,02
Valtion saama pääoman palautus, milj. euroa	2,0	1,34

* Helsingin Yliopistokiinteistöt yhtiö on taseen sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta palauttanut omistajilleen yht. 6 milj. euroa v. 2011 ja 4,02 milj. euroa v. 2012.

Suomen Yliopistokiinteistöt Oy

Yhtiön tehtävänä on hallita ja kehittää yliopistokiinteistöjä sekä vuokrata niitä siten, että yliopistoilla on käytettävissään tarkoituksenmukaiset ja kohtuuhintaiset toimitilat ja kiinteistöjen arvo säilyy pitkällä aikavälillä. Yhtiö on täyttänyt yhteiskunnallisen palvelutehtävänsä muun muassa toimimalla kannattavasti ja kasvattamalla omistaja-arvoa.

Yhtiö toimii kannattavasti ja kustannustehokkaasti riskejä minimoiden yhtiökokouksen ja hallituksen asettamien tavoitteiden ja laaditun strategian mukaisesti. Yhtiö on tukenut asiakkaita, pääosin yliopistoja, tehokkaampaan, energiataloudellisempaan ja kustannustehokkaampaan tilahallintaan siirtymisessä. Yhtiön raportointi on osakeyhtiölain ja muiden olennaisten määräysten mukaista. Lisäksi yhtiön raportointia kehitetään GRI-raportoinnin ja yritys vastuuraportoinnin vaatimusten mukaisiksi.

Yhtiössä on käytössä kannustinpalkkiojärjestelmä, joka koskee koko henkilöstöä. Kannustinpalkkiojärjestelmän suuruus on 100-prosenttisesti toteutuessaan noin 10 % palkkasummasta. Kannustinpalkkiokriteerit ja niiden raja-arvot päättää hallitus. Kriteerit on määritelty perustuen Suomen Yliopistokiinteistöt Oy:n erityistehtävään, ja niitä ovat kannattavuus, omaisuuden arvon säilyminen, yhtiön innovatiivisuus sekä asiakastyytyväisyys. Vuonna 2012 ei tapahtunut omistus pohjan muutoksia. Suomen valtio omistaa 1/3 yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 35. Suomen Yliopistokiinteistöt Oy:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa	128,2	134
kotimaassa	128,2	134
ulkomailla		
YHTEENSÄ	128,2	134
Liikevoitto, milj. euroa	48,1	45
Liikevoitto, %	37,5	33,6
Tase, milj. euroa	976,8	990,9
Omaraisuusaste, %	58,2	58,2
Oman pääoman tuotto, %	4,8	4,4
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,0	3,8
Henkilöstö	26	27
kotimaassa	26	27
ulkomailla		
YHTEENSÄ	26	27
Osinkosumma, milj. euroa	17,01	20,9
Valtion osinkosumma, milj. euroa	5,67	6,97

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtävayhtiöt**CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy**

CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy (CSC) on Suomen valtion kokonaan omistama yhtiö, joka tarjoaa ja kehittää ICT-palveluja tutkimuksen, opetuksen, kulttuurin ja hallinnon tarpeisiin. Asiakkaina ovat opetus- ja kulttuuriministeriö, korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja vähäisessä määrin yritykset. Osana kansallista tutkimusjärjestelmää CSC toteuttaa opetus- ja kulttuuriministeriön tietostrategiaa huolehtien niistä tieteen tietotekniikan palveluista, jotka on tarkoituksenmukaisinta hoitaa keskitetysti. CSC tarjoaa palveluitaan yhtiöjärjestyksensä mukaisesti voittoa tavoittelematta.

Kertomusvuonna liikevaihto kasvoi 7,0 %. Liiketoiminnan laajentuessa myös kokonaiskustannukset kasvoivat. Toimintojen uudelleenjärjestelyiden johdosta suhteellinen kustannustaso kuitenkin laski hieman edellisten vuosien tasosta. Yhtiön tutkimus- ja kehityskustannukset olivat noin 16 % (+2 prosenttiyksikköä) liikevaihdosta. Kertomusvuonna CSC solmi sopimuksen valtion omistukseen tulevasta, seuraavan sukupolven supertietokoneesta. Koko järjestelmä asennetaan vuoteen 2014 mennessä ekotehokkaaseen datakeskusratkaisuun Kajaaniin.

CSC:n toiminnassa yritys vastuun osalta korostuu muun muassa ympäristövastuu. Kajaaniin avattu palvelinkeskus on energiatehokkuudeltaan huipputasoa. Espoon toimistotilojen ja palvelinkeskuksen käyttämä sähkö on kokonaisuudessaan ympäristöystävällisesti tuotettua vesivoimaa. Yhtiön hallitus vahvistaa vuosittain tulospalkkiojärjestelmän. CSC ei maksa osinkoa.

TAULUKKO 36. CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	27,3	29,2
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	27,3	29,2
Liikevoitto, milj. euroa	0,06	0,07
Liikevoitto, %	0,21	0,24
Tase, milj. euroa	15,2	18,0
Omavaraisuusaste, %	25,42	28,15
Oman pääoman tuotto, %	4,84	5,28
Sijoitetun pääoman tuotto, %	8,49	6,34
Henkilöstö		
kotimaassa	231	251
ulkomailla		
YHTEENSÄ	231	251
Osinkosumma, milj. euroa	0	0
Valtion osinkosumma, milj. euroa	0	0

Veikkaus Oy

Valtion kokonaan omistaman Veikkaus Oy:n tehtävä on huolehtia sille arpajaislaissa yksinoikeudeksi säädetystä raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien toimeenpanemisesta. Tavoitteena on taata rahapelitoimintaan osallistuvien oikeusturva, estää väärinkäytökset ja rikokset sekä vähentää pelaamisesta aiheutuvia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Veikkaus Oy:n toiminnasta tulevat varat käytetään urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen sekä nuorisotyön edistämiseen.

Kertomusvuoden alussa Suomessa siirryttiin toimilupajärjestelmästä niin sanottuun legaaliin monopoliin. Tämän mukaisesti Veikkaus Oy:n yksinoikeudesta toimeenpanna sille kuuluvia rahapelejä säädetään suoraan arpajaislaissa. Samalla peliyhteisöjen välistä työnjakoa muutettiin siten, että Veikkaus Oy:n toimeenpanemat ravipelit siirrettiin Fintoto Oy:lle. Veikkaus Oy:n uutena toimitusjohtajana aloitti 2.10.2012 Juha Koponen.

Kansainvälisen liiketoiminnan mahdollisuuksia selvittäneen Veikkaus Solutions Oy -nimisen tytäryhtiön toiminta lakkautettiin ja tytäryhtiön henkilöstö siirtyi takaisin emoyhtiöön. Veikkaus Oy on jatkossakin mukana alan kansainvälisessä kehityksessä muun muassa eri järjestöissä tapahtuvan yhteistyön puitteissa.

Veikkaus säilytti johtavan markkinaosuutensa Suomen rahapelimarkkinoilla. Vuoden 2012 markkinaosuus oli 49,6 % kun se v. 2011 oli 51,1 %. Lasku johtui ravipelien siirrosta.

Veikkaus-konsernin tilikauden tulos oli 501,2 milj. euroa (-2,5 %). Vuoden 2011 vertailukelpoinen tulos oli 485,8 milj. euroa, johon verrattuna kasvua oli 3,2 %. Vertailukelpoisessa tuloksessa on otettu huomioon arpajaisveron korotus kahdella prosenttiyksiköllä, ravipelien siirto pois Veikkaus Oy:n toiminnan piiristä sekä se, että v. 2012 oli yksi kierros vähemmän Lottoa kuin edellisenä vuonna. Tuloutuksen lisäksi Veikkaus Oy maksoi valtiolle v. 2012 arpajaisveroa 98,7 milj. euroa sekä arvonnalisäveroja 21,5 milj. euroa.

Valtion talousarvion mukainen Veikkaus Oy:n tuottoarvio vuodelle 2012 oli 503,7 milj. euroa. Emoyhtiön tilikauden 2012 tuloksen 500,8 milj. euroa ja tuottoarvion välinen erotus luovutetaan opetus- ja kulttuuriministeriölle Veikkaus Oy:n jakamattomista voittovaroista.

Korkeatasoinen yritysvastuu ja siitä raportointi on erityisen tärkeää rahapelitoimialalla. Yritysvastuussa korostuu erityisesti rahapeliä järjestäminen luotettavasti ja vastuullisesti. Veikkaus Oy:n rekisteröityneiden asiakkaiden määrä nousi katsausvuonna 1 463 000 asiakkaaseen (+6,9 %) ja rekisteröityneen pelaamisen osuus kokonaismyynnistä oli 50,1 % (+2,5 %). Rekisteröityminen mahdollistaa omien pelirajoitusten asettamisen ja vahvistaa kuluttajansuojaa. Sosiaaliseen vastuuseen liittyen Veikkaus Oy:llä on neuvoa-antavana asiantuntijaelimenä eettinen neuvosto, jonka tehtävänä on tuoda ulkopuolinen näkemys yhtiön hallituksen ja operatiivisen johdon käyttöön rahapelitoiminnan eettisistä kysymyksistä.

Veikkaus Oy:ssä on käytössä palkitsemisjärjestelmä, jonka piiriin kuuluu koko henkilökunta. Järjestelmään sisältyvät henkilökohtaisen palkanosan korotukset, erityispalkkiot sekä tulospalkkio. Yhtiön hallitus päättää johtoryhmän jäsenten palkkioista ja koko henkilöstön tulospalkkion perusteista.

TAULUKKO 37. Veikkaus Oy:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	1 792,7	1 775,8
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	1 792,7	1 775,8
Liikevoitto, milj. euroa	510,3	498,4
Liikevoitto, %	28,5	28,1
Tase, milj. euroa	733,8	742,3
Omanvaraisuusaste, %	178,3	177,1
Oman pääoman tuotto, %	82,9	79,4
Sijoitetun pääoman tuotto, %	206,9	191,4
Henkilöstö		
kotimaassa	324	320
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	324	320
Osinkosumma*	0	0
Valtion osinkosumma*	0	0
Valtiolle maksettu arpajaisvero, milj. euroa	83,0	98,7
Maksetut arvonnäisäverot, milj. euroa**	21,4	21,5

* Arpajaislain mukaisesti Veikkaus Oy ei saa jakaa osakkeenomistajilleen osinkoa voitostaan eikä vapaasta omasta pääomastaan. Tilikauden voitto luovutetaan opetus- ja kulttuuriministeriölle valtion talousarviossa määritellyn tuloutusarvion mukaisesti.

** Veikkaus Oy ei ole arvonnäisäverovelvollinen, eikä sen takia voi vähentää tavara- ja palveluostoihinsa sisältyviä arvonnäisäveroja.

Hevosopisto Oy

Hevosopisto Oy ylläpitää Ypäjän Hevosopisto -nimistä oppilaitosta, joka toimii ammatillisen koulutuksen järjestämisluvan mukaisesti hevosalan valtakunnallisena ammatillisena oppilaitoksena järjestäen perustutkintoon johtavaa opetussuunnitelmaperusteista koulutusta. Lisäksi järjestetään aikuisille erilaista valmistavaa koulutusta, muuta ammatillista lisäkoulutusta sekä maksullisena palvelutoimintana kilpailuja, kursseja ja valmennusta. Valtio omistaa yhtiöstä 25 %.

Hevosopisto Oy ei tavoittele voittoa. Hevosopisto Oy:n liikevaihto v. 2012 oli ennakkotiedon mukaan 9,4 milj. euroa (+4,7 %), tulos 0,2 milj. euroa (-0,6 milj. euroa v. 2011) ja taseen loppusumma 5,5 milj. euroa (+1,5 %). Henkilöstöä oli 116 henkilöä (116 henkilöä v. 2011). Yhtiössä ei ole tulospalkkiojärjestelmää.

Suomen Ilmailuopisto Oy

Suomen Ilmailuopisto Oy ylläpitää Porissa toimivaa Suomen Ilmailuopisto -nimistä ammatillista erikoisoppilaitosta, joka kouluttaa ammattilentäjiä Suomen liikenneilmailun tarpeisiin. Oppilaitos pyrkii vastaamaan Suomessa toimivien lentoyhtiöiden ja helikopterioperaattorien nykyisiin ja tuleviin lentäjätarpeisiin. Valtio omistaa yhtiöstä 49,5 %.

Toukokuussa 2012 tapahtui Cessna 152 -koneella tuhoisa onnettomuus Alastarolla, kun yksinlennolla ollut oppilas menetti koneen hallinnan ja törmäsi maahan. Oppilas menehtyi välittömästi ja kone syttyi palamaan tuhoutuen korjauskelvottomaksi. Onnettomuustutkintakeskus tutkii tapahtumaa.

Suomen Ilmailuopisto ei tavoittele voittoa. Yhtiön taloudellisenä tavoitteena on tuottaa riittävä käyttökate tarvittavien investointien rahoittamiseksi. Tulorahoituksen pääosan muodostaa valtionosuus. Tuottoja saadaan myös oppilasmaksuista ja asiakastuotoista. Ennakkotiedon mukaan liikevaihto v. 2012 oli 8,7 milj. euroa (-5,1 %) ja liikevoitto 0,7 milj. euroa (+98,6 %). Ennakkotiedon mukaan taseen loppusumma v. 2012 oli 17,1 milj. euroa (-16,1 %). Henkilöstöä oli 36 henkilöä (37 henkilöä v. 2011). Yhtiössä ei ole tulospalkkiojärjestelmää.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtävayhtiöt

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonallalla toimii kaksi valtion erityistehtäviä hoitavaa yhtiötä, Finavia Oyj ja Finnipilot Pilotage Oy. Omistajapoliittisen periaatepäätöksen tavoitteet yhtiöissä ovat toteutuneet seuraavasti:

Finavia Oyj

Finavia Oyj:n toimialana ovat lentoasemaliiketoiminta ja lentoasemiin liittyvät palvelut, lennonvarmistusliiketoiminta sekä muu lentoasemiin ja lentoliikenteeseen liittyvä liiketoiminta. Yhtiön toiminnan tarkoituksena on ilmailun edistämiseksi ylläpitää ja kehittää valtion lentoasemaverkostoa ja Suomen lennonvarmistusjärjestelmää siviili- ja sotilasilmailun tarpeita varten sekä tarjota lennonvarmistuspalveluja Suomen vastuulla olevassa ilmatilassa.

Finavia Oyj on kertomusvuonna ylläpitänyt lentoasemaverkkoonsa kuuluvia lento-asemia ja huolehtinut lennonvarmistuspalveluiden saatavuudesta. Yhtiö on huolehtinut yhteiskunnallisesta palvelutehtävästään tavalla, joka on ollut kokonaisuutena arvioituna liiketaloudellisesti kannattavaa. Finavia Oyj:n kannattavuus on sen yhteiskunnalliseen palvelutehtäväänsä nähden vielä hyväksyttävällä tasolla. Yhtiöllä on haasteita tulevan kassavirran kehityksen ja investointien kautta pääomarakenteensa ja kannattavuutensa kanssa.

Finavia Oyj:n raportointi kattaa valtion omistajapolitiikkaa koskevat valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaiset asiat. Yhtiö on julkaissut vuosikertomuksien ohella vuosittain ympäristöraportteja. Yhteiskuntavastuun osalta yhtiö on julkaissut erikseen GRI-sisältöindeksin (2011), mikä vastaa hyvin toimialan yritysvastuuraportoinnin vaatimuksia.

Yhtiössä on käytössä ylimmän johdon vuosiperusteinen palkitsemisjärjestelmä, joka on valtion omistajapolitiikkaa koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukainen. Yhtiössä on lisäksi käytössä konsernin emoyhtiön kattava henkilöstörahasasto.

Finavia Oyj on valtion kokonaan omistama osakeyhtiö, eikä yhtiön omistuksessa ole tapahtunut muutoksia, eikä valtuuksia omistumuutoksiin ole.

TAULUKKO 38. Finavia Oyj:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	364,0	359,2
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	364,0	359,2
Liikevoitto, milj. euroa	32,8	28,5
Liikevoitto, %	9,0	7,9
Tase, milj. euroa	713,6	720,6
Omavaraisuusaste, %	44,4	46,1
Oman pääoman tuotto, %	8,0	4,8
Sijoitetun pääoman tuotto, %	3,7	8,3
Henkilöstö		
kotimaassa	2 475	2 413
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ	2 475	2 413
Osinkosumma, milj. euroa	-	-
Valtion osinkosumma, milj. euroa	-	-

Finnpilot Pilotage Oy

Finnpilot Pilotage Oy on täyttänyt hyvin yhteiskunnallisen palvelutehtävänsä. Yhtiön tehtävänä on huolehtia luotsauslain mukaisten luotsauspalvelujen tarjonnasta sekä muista luotsauslaissa säädetyistä luotsaukseen liittyvistä tehtävistä ja velvollisuuksista luotsauslaissa määritellyillä vesialueilla. Yhtiöllä on velvoite tuottaa luotsauspalvelua kaikilla luotsattavaksi merkityillä väylillä. Vuoden 2012 aikana luotsattiin 27 091 kertaa ja luotsauksista kertyi 509 700 merimailia. Palvelutasotavoitteessa määriteltyjen odotusaikojen puitteissa suoritettiin 99,9 % kaikista luotsauksista. Yhtiölle on asetettu liiketaloudellisesti kannattamaton tehtävä eli luotsauslain 6 §:n mukainen velvoite hoitaa Saimaan alueen luotsaustoimintaa. Tehtävä on hoidettu palvelutavoitteen mukaisesti.

Finnpilot Pilotage Oy:n liikevaihto kasvoi v. 2012 ollen noin 39,4 milj. euroa ja yhtiön tulos oli noin 2,1 milj. euroa. Yhtiön kannattavuus on riippuvainen Suomen ulkomaankaupan kehityksestä. Luotsausmäärät laskivat noin 10 % edellisestä vuodesta. Kannattavuuteen vaikuttaa merkittävästi myös varustamojen oman linjaluotsauksen markkinaosuuden kasvu, joka oli v. 2012 odotettua hillitympää. Vuoden 2012 alussa tehty luotsaustaksan korotus ja normaalia helpompi jäättilanne vaikuttivat positiivisesti liikevaihdon kasvuun ja tulokseen.

Saimaan alueella on käytössä alennettuun yksikköhintaan perustuva maksutaso, josta johtuvat tulomenetykset korvataan yhtiölle valtion talousarviosta tähän tarkoitukseen varatusta määrärahasta. Määrärahaa myönnettiin 4,2 milj. euroa vuodelle 2012 ja yhtiön vuoden 2012 tilinpäätöksen liitetietojen erillisen laskelman mukaan määrärahaa on käytetty 4,0 milj. euroa.

Finnpilot Pilotage Oy:n vuosiraportointi ja muu raportointi yhtiön toiminnasta on toteutettu periaatepäätöksen mukaisella tavalla. Yhtiön tasekirjasta ja toimintakertomuksesta ilmenevät tiedot antavat hyvän kuvan yhtiön toiminnasta ja taloudesta. Yhtiö julkaisee periaatepäätöksen mukaisen erillisen yritysraportin maaliskuussa 2013.

Yhtiön hallinnointiohjeessa on otettu huomioon soveltuvin osin yleinen corporate governance -normisto, joka perustuu arvopaperimarkkinayhdistyksen julkaisemaan Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodiin sekä Keskuskauppakamarin julkaisemaan suositukseen listaamattomien yhtiöiden hallinnoinnin kehittämistä. Lisäksi yhtiö noudattaa liikenne- ja viestintäministeriön hallinnointiohjetta ja omistajaohjausstrategiaa.

Finnpilot Pilotage Oy:n henkilöstö kuuluu tulospalkkiojärjestelmän piiriin. Toteutuneiden tavoitteiden mukainen tulospalkkioerä, joka määräytyy henkilöstörahastolain mukaisesti pääosin yhtiön tulosten perusteella, siirretään vuosittain henkilöstörahastoon. Tulospalkkion maksamisen edellytyksenä on, että yhtiö saavuttaa asetetut tulos-, palvelutaso- ja turvallisuustavoitteet. Tulostavoitteen toteutuma-aste määrää tulospalkkion suuruuden.

Yhtiössä otettiin käyttöön v. 2012 johdon tulospalkkiojärjestelmä. Se on voimassa vuoden kerrallaan ja siihen kuuluu yksiköiden johtajat ja toimitusjohtaja. Palkkion maksamisen edellytykset ovat yhteneväiset henkilöstön tulospalkkiojärjestelmän kanssa. Näiden lisäksi johtajille on asetettu henkilökohtaisia tavoitteita.

Yhtiön omistuksessa ei ole tapahtunut muutoksia tilivuonna 2012. Suomen valtio omistaa yhtiön koko osakekannan.

TAULUKKO 39. Finnpiilot Pilotage Oy:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	36,2	39,4
ulkomailla		
YHTEENSÄ	36,2	39,4
Liikevoitto, milj. euroa	0,9	3,7
Liikevoitto, %	2,6	9,6
Tase, milj. euroa	26,3	29,7
Omaraisuusaste, %	45,0	46,8
Oman pääoman tuotto, %	7,0	28,7
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,4	17,1
Henkilöstö		
kotimaassa	349	342
ulkomailla		
YHTEENSÄ	349	342
Osinkosumma, milj. euroa	-	AVOIN
Valtion osinkosumma, milj. euroa	-	AVOIN

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtävayhtiöt

Finnvera Oyj

Finnvera parantaa ja monipuolistaa yritysten rahoitusmahdollisuuksia lainoin, takauksin, pääomasijoituksin ja vienninrahoituspalveluin. Valtion omistamana rahoittajana Finnvera täydentää rahoitusmarkkinoita ja edistää toiminnallaan yritystoiminnan, alueiden ja viennin kehitystä. Finnveralla on 30 000 asiakasta ja sen vastuukanta on pk-yritysrahoituksessa 3,0 mrd. euroa sekä viennin rahoituksessa 11,1 mrd. euroa.

Toimialan näkökulmasta tarkasteltuna Finnveran erityistehtävässä ei ole tapahtunut muutosta eikä sellaista ole näköpiirissä, mutta erityisrahoitusyhtiön rooli ja rahoitustoiminnan keinot muuttuvat toimintaympäristön ja valtio-omistajan elinkeinopoliittisten linjausten mukaisesti (esim. finanssikriisin myötä v. 2009 käyttöön otettu suhdannerahoitus, jonka myöntäminen päättyi 31.12.2012, v. 2009 käynnistetty väliaikainen jälleenrahoitusmalli sekä Finnveran omaan varainhankintaan perustuva v. 2012 käyttöön otettu pysyvä vientiluottojen rahoitusjärjestelmä). Viime vuosina erityisrahoitusyhtiön vastuukannat ovat kasvaneet merkittävästi, minkä johdosta yhtiön rooli ja merkitys on yleisesti kasvanut. Tämä heijastuu myös valtiontakuurahaston rooliin riskien kantajana.

Finnvera Oyj:stä v. 2012 tehdyn kansainvälisen arvioinnin mukaan Finnveran toiminta rahoitusmarkkinoilla on pääsääntöisesti tarkoituksenmukaista ja tehokasta. Yhtiö toimii ammattimaisesti ja sillä on tärkeä rooli erityisesti kotimaisten asiakkaiden palvelemisessa ja rahoittajana. Yhtiö on saavuttanut sille lainsäädännössä asetetut tehtävät sekä valtaosan TEM:n ohjauksessa asetetuista vuoden 2012 elinkeino- ja omistajapoliittisista tavoitteista.

Finnveran toiminnassa on lakisääteisesti pyrittävä itsekannattavuuteen. Yhtiö on saavuttanut itsekannattavuudelle ja kustannustehokkuudelle asetetut tavoitteet. Yhtiön henkilöstömäärä on laskenut, vaikka rahoituskanta ja asiakasmäärä ovat selvästi nousseet. Yleisesti ottaen erityisrahoitusyhtiön toimintaansa tai välitettäväksi saamat valtion budjettivarat ovat vähäiset verrattuna rahoitustoiminnan volyyymiin.

Finnveran koko toiminta perustuu yhteiskunnalliseen vastuuseen ja vaikuttavuuteen. Yritysvastuuraportointi sisältyy yhtiön vuosikertomukseen. Finnveran vuosikertomus 2012 on saatavilla yhtiön www-sivulta: <http://www.finnvera.fi/Finnvera3/Julkaisut/Vuosikertomukset-ja-osavuositarkastukset>.

Finnveran palkitsemisessa on huomioon otettu kulloinenkin valtion omistajaohjauksen antama ohjeistus. Yhtiön hallitukseen on muodostettu palkitsemisvaliokunta kesällä 2012. Työ- ja elinkeinoministeriö on antanut otettavaksi huomioon uuden palkitsemiskannanoton ja edellyttänyt palkitsemisen raportointista kevään varsinaisessa yhtiökokouksessa. Finnveran hallitus on päättänyt johdon tulospalkkiojärjestelmän palkitsemistasoista vuodelle 2013 seuraavasti: strategisten ja omistajapoliittisten sekä muiden asetettujen tavoitteiden toteutuminen maks. 10 % ja erityisistä syistä poikkeuksellisen hyvän suorituksen myötä maks. 20 %. Vuosina 2011 ja 2012 johdon tulospalkkiojärjestelmän maksimipalkkio on ollut yhden kuukauden palkkaa vastaava määrä. Hallintoneuvoston palkkiot muutettiin keväällä 2012 valtioneuvoston päätöksen mukaisesti kokous- ja läsnäoloperusteisiksi. Työ- ja elinkeinoministeriö pyysi keväällä 2012 yhtiöltä palkitsemisselvityksen ja sen todettiin olevan kunnossa suhteessa vuoden 2009 palkitsemisohjeeseen.

Finnvera Oyj:n omistus pohjassa ei ole tapahtunut muutoksia, yhtiö on valtion 100-prosenttisesti omistama erityistehtäväyhtiö.

TAULUKKO 40. Finnvera Oyj:n taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	232,5	270,6
ulkomailla		
YHTEENSÄ	232,5	270,6
Liikevoitto, milj. euroa	62,3	54,1
Liikevoitto, %		
Tase, milj. euroa	2 890,2	3 807,8
Omavaraisuusaste, %	24,7	20,3
Oman pääoman tuotto, %	9,3	7,3
Koko pääoman tuotto, %	2,4	1,6
Henkilöstö		
kotimaassa	413	411
ulkomailla		
YHTEENSÄ	413	411
Osakepääoma, milj. euroa	196,6	196,6
Oma pääoma, milj. euroa	714,8	771,8

Suomen Teollisuussijoitus Oy

Suomen Teollisuussijoitus edistää suomalaisen pääomasijoitustoimialan markkinaehtoista kehitystä siten, että alalle syntyy uusia suomalaisiin kasvuyrityksiin sijoittavia pääomasijoitusrahastoja. Teollisuussijoitus tekee ensisijaisesti rahastosijoituksia. Yhtiön sijoitustoiminta suunnataan korjaamaan pääomasijoitustoimialan rahoituksen tarjonnassa esiintyviä puutteita. Yhtiö voi tehdä sijoituksia myös ulkomaisiin rahastoihin ja kohdeyrityksiin. Vuonna 2012 Teollisuussijoituksen ja kohdeyhtiöiden saama rahoitus olivat lähes entisellä tasollaan huolimatta markkinatilanteen haasteista. Teollisuussijoituksen varainkeruu oli onnistunutta sekä uusissa venture- että yritysjärjestelyrahastoissa.

Valtaosa Teollisuussijoituksen rahoituksesta kohdistuu ministeriön elinkeinopolitiikan linjausten mukaisesti kasvupaluuihin ja kansainvälistyviin pk-yrityksiin. Toimintaa ohjataan elinkeinopoliittisten linjausten mukaisesti esimerkiksi edistämään kaivosklusterin investointeja (30 milj. euroa v. 2012) ja auttamaan ns. vakautuksen rahoitusohjelmalla (100 milj. euroa vuosina 2009–2012) tilapäisiin vaikeuksiin ajautuneita, kannattavia yhtiöitä selviämään suhdanteen, finanssikriisin ja investointilaman yli.

Ministeriö toteuttaa yhtiöstä ulkopuolisen kansainvälisen arvioinnin v. 2013. Arvioinnissa muodostetaan käsitys yhtiöstä tulevaisuuden rahoitusmarkkinoiden ja elinkeinopolitiikan toimijana, arvioidaan yhtiön aikaansaamaa elinkeino- ja innovaatiopoliittista jalanjälkeä, muodostetaan käsitys siitä onko yhtiö kyennyt toiminnallaan poistamaan pääomasijoitusmarkkinoiden tarjonnassa esiintyviä puutteita sekä arvioidaan yhtiön roolia TEM-konsernin osana.

Teollisuussijoitusta koskevan lain myötä yhtiölle on asetettu pitkän tähtäimen kannattavuustavoite. Pääomasijoitustoimialan syklisyydestä ja yhtiön sijoitustoiminnan painopistealueista johtuen finanssikriisin jälkeen yhtiön tulos on ollut tappiollinen, mutta tulos kääntyi voitolliseksi v. 2012. Yhtiön operatiiviset kustannukset ovat noin 1 % hallinnoitavasta pääomasta, kun toimialalla vallitsevan käytännön mukaisesti hallinnointipalkkiot ovat keskimäärin noin 2 % hallinnoitavasta pääomasta suorien sijoitusten yhteydessä ja noin 1,0–1,5 % rahastojen rahastoilla. Pitkänaikavälin (5 vuotta) kannattavuus on -1,9 %/2012, -0,3 %/2011, +2,7 %/2010; +5,0 %/2009 ja (10 vuotta) kannattavuus +2,0 %/2012; +1,8 %/2011; +2,3 %/2010; +3,6 %/2009. Teollisuussijoituksen yritysraportti on saatavilla seuraavasti: <http://www.teollisuussijoitus.fi/yhtio/vastuullisuus>.

Valtioneuvoston palkitsemisohje 13.8.2012 on annettu Teollisuussijoituksen hallitukselle otettavaksi huomioon ja ministeriö on edellyttänyt, että palkitsemisasiat raportoidaan kevään 2013 varsinaisessa yhtiökokouksessa. Uusi palkitsemisohje merkitsee yhtiön kohdalla palkitsemisen mukauttamista uuteen järjestelmään. Yhtiössä on käytössä koko henkilöstön kattava vuosibonusjärjestelmä, joka on otettu käyttöön v. 2004. Yhtiön hallitus on vahvistanut tilivuodelle 2013 yhtiön toimintaa ohjaavan tavoiteasetannan, jonka toteuttamisesta seuraava palkitseminen on palkitsemisohjeen mukainen. Sijoitusneuvoston palkkiot ovat kokous- ja läsnäoloperusteiset.

Teollisuussijoituksen omistuspohjassa ei ole tapahtunut muutoksia, yhtiö on valtion 100-prosenttisesti omistama erityistehtäväyhtiö.

TAULUKKO 41. Suomen Teollisuussijoitus Oy, taloudellinen tilanne

	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa		
ulkomailla		
YHTEENSÄ	-	-
Liikevoitto, milj. euroa	-2 987,4	-4 147,7
Liikevoitto, %	-	-
Voitto ennen satunnaisia eriä, milj. euroa*	-12,6	7,3
Tase, milj. euroa	512,0	569,0
Omavaraisuusaste, %	99,6	99,7
Oman pääoman tuotto, %	-2,4	1,4
Sijoitetun pääoman tuotto, %	-2,4	1,4
Henkilöstö		
kotimaassa	26	29
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ	26	29
Osinkosumma, milj. euroa	-	-
Valtion osinkosumma, milj. euroa	-	-

(Keskeinen osa liiketoiminnan tuotoista raportoidaan liikevoittorivin alapuolella rahoituserissä, jonka johdosta lisätty voitto ennen satunnaisia eriä -rivi)

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtäväyhtiöt

Alko

Valtion kokonaan omistaman Alko Oy:n perustehtävänä on huolehtia sille alkoholilaissa yksinoikeudeksi säädetyn alkoholijuomien vähittäismyynnin harjoittamisesta. Järjestelyn tavoitteena on alkoholin kulutuksen aiheuttamien haittojen ehkäiseminen.

Vuonna 2012 Alko Oy:n myynti ja alkoholijuomaverollinen liikevaihto laskivat. Alko myi 102,3 milj. litraa alkoholijuomia. Myynti laski vuoteen 2011 verrattuna 2,0 milj. litraa eli 1,9 %. Väkevien alkoholijuomien myynti laski 0,8 milj. litraa ja panimotuotteiden myynti 1,5 milj. litraa. Mietojen viinien myynti kasvoi edelleen noin 0,4 milj. litralla. Myynti sadan prosentin alkoholina oli 17,5 milj. litraa, joka on 0,3 milj. litraa eli 1,6 % vähemmän kuin edellisvuonna. Alko Oy:n liikevaihto ilman alkoholijuomaveroa oli 590,7 milj. euroa.

Vuoden 2012 lopussa Alkolla oli 350 myymälää. Uusia myymälöitä perustettiin kolme, yksi myymälä suljettiin ja uuteen liikepaikkaan siirrettiin 18 myymälää. Myymäläverkostoa täydensi 107 tilauspalvelupistettä.

Alko Oy:n vuosittaiset alkoholipoliittiset tavoitteet vahvistaa yhtiön hallintoneuvosto. Alko Oy on toiminut sosiaali- ja terveysministeriön ohjaamassa Alkoholiohjelmassa jo vuodesta 2004 erityisesti alkoholin lapsille ja perheille aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Myymälöissä tehtiin hieman yli 3 milj. ikärajatarkastusta. Lisäksi yhtiö kontrolloi omaa ikärajavalvontaansa niin sanottujen mystery-ostajien avulla. Yhtiö jatkoi v. 2009 aloitta-

maansa ”Lasten seurassa” -hanketta yhdessä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, A-kliinikkasäätiön, Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Suomen Vanhempainliiton kanssa. v. 2012 tavoitteena oli edelleen vanhempien tietouden lisääminen alkoholinkäytön lapsille aiheuttamista haitoista sekä konkreettisten toimintamallien levittäminen lasten ja perheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille.

TAULUKKO 42. Alkon toimintaa kuvaavia tietoja vuosilta 2008—2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Liikevaihto ilman alkoholijuomaveroa, milj. euroa	605,5	600,6	591,5	601,0	590,7
Liikevoitto, milj. euroa	71,5	74,6	71,9	67,0	57,3
Voitto ennen satunnaiseriä, milj. euroa	74,5	76,7	73,4	68,9	58,3
Tilikauden voitto, milj. euroa	56,6	57,7	115,2	51,0	44,4
Taseen loppusumma, milj. euroa	252,9	272,4	347,9	268,6	261,9
Alkon osuus tilastoidusta alkoholien myynnistä, %	42,6	42,0	41,0	40,0	41,4
Omavaraisuusaste, %	33,7	32,2	42,1	31,9	30,7
Sijoitetun pääoman tuotto, %	87,4	88,2	62,8	59,4	70,1
Henkilöstö keskimäärin	2 640	2 641	2 606	2 624	2 657
Valtion verotulot alkoholien myynnistä, milj. euroa ¹⁾	1 092	1 207	1 284	1 281	1 381*

¹⁾ Sisältää verotulot kaikista alkoholien myynnistä (Alko, ravintolat, kaupat, kioskit, huoltamot jne.)

* Tullin kantotilasto, ei vahvistettu luku

Raha-automaattiyhdistys

Raha-automaattiyhdistyksen tehtävänä on harjoittaa yksinoikeudella raha-automaatti- ja kasinopelitoimintaa Suomessa. Raha-automaattiyhdistyksen pelitoiminnan voitto käytetään valtion budjetin kautta terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen.

Raha-automaattiyhdistyksen liikevaihto kasvoi 2,5 %. Tilikauden voitto pieneni prosentin. Vuonna 2012 valtioneuvosto myönsi avustuksia Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta 291 milj. euroa 756 yleishyödylliselle yhteisölle ja säätiölle kaikkiaan noin 1 500 eri kohteeseen terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävään toimintaan. Avustuksia suunnattiin avustusstrategian mukaisesti hyvinvoinnin edistämisen ja järjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseen, terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia uhkaavien ongelmien ehkäisemiseen sekä ongelmia kohdanneiden kansalaisten ja perheiden auttamiseen. Käytännössä tämä tarkoitti korostetusti järjestöille luontaisiin auttamisen tapojen, kuten vapaaehtoistyön ja vertaistuen, mahdollistamista. Lisäksi Valtiokonttorille osoitettiin 99,3 milj. euroa sotainvalidien ja veteraanien kuntoutukseen.

TAULUKKO 43. Raha-automaattiyhdistyksen toimintaa kuvaavia tietoja vuosilta 2007—2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Liikevaihto, milj. euroa	599	605	597	619	665	682
Tilikauden voitto, milj. euroa	407	403	375	382	413	409
Tilikauden voitto, % liikevaihdosta	68	67	63	62	62	60
Sijoituspaikkamaksut, milj. euroa	92	92	90	94	100	102
Henkilöstökulut, milj. euroa	48	50	54	58	61	65
Henkilöstö	1 645	1 689	1 690	1 589	1 581	1 618

4 Hallituksen strategisten politiikkakokonaisuuksien kehitys

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman kolme painopistealuetta ovat:

1. Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen
2. Julkisen talouden vakauttaminen
3. Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen

Valtioneuvoston periaatepäätöksenä 5.10.2011 hyväksytyssä hallitusohjelman strategisessa toimeenpanosuunnitelmassa (HOT) näille strategisille politiikkakokonaisuuksille on määritelty keskeiset tavoitteet, kärkihankkeet ja vastuut. Ne kokoavat hallitusohjelman keskeisimmät poikkihallinnolliset politiikkakokonaisuudet, jotka vaativat usean ministeriön yhteisiä toimia ja niille on määritelty koordinoiva ministeriö.

Toimeenpanosuunnitelma sisältää noin 140 hallitusohjelman kärkihanketta, jotka kuuluvat hallituksen erityisen panostuksen ja seurannan piiriin. Niiden etenemistä sekä tarkistustarvetta on arvioitu hallituksen strategiaistunnossa helmikuussa 2012 sekä hallituskauden puoliväliriihessä helmikuussa 2013.

PAINOPISTEALUE I

Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen

Hallitus on käynnistänyt köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi poikkihallinnollisen toimenpideohjelman, joka sisältää myös ylisukupolvisen syrjäytymiseen puuttumisen. Sosiaali- ja terveystieteiden ministerityöryhmä toimii ohjelman johtoryhmänä ja käsittelee ohjelman etenemistä kokouksissaan säännöllisesti sekä seuraa ohjelman vaikuttavuutta ministeriryhmässä sovittujen seurantaindikaattoreiden avulla.

Tavoite 1: Parannetaan työllisyyttä ja toimeentuloa

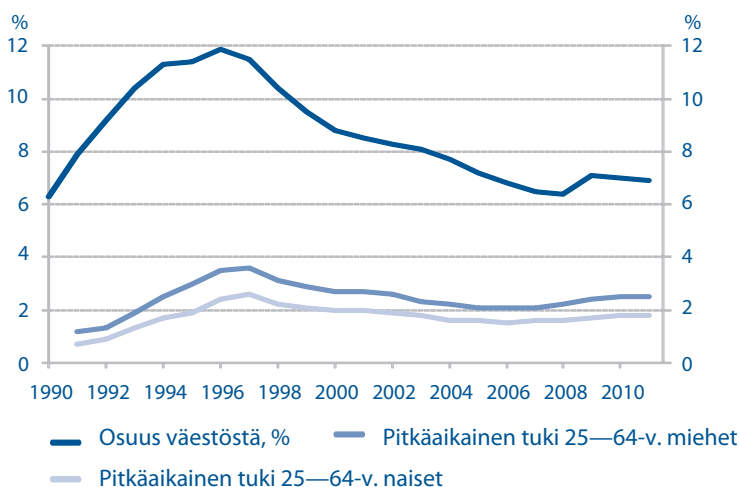
Syrjäytymisuhka kasvaa huonossa talous- ja työllisyystilanteessa

Toimeentulotuen saajien osuus väestöstä kertoo yhteiskunnallisesta syrjäytymisuhkasta ja liittyy läheisesti työllisyyskehitykseen. Toimeentulotuen saajien määrä laski 1990-luvun lopulta lähtien, mutta nousi v. 2009 taloudellisen taantuman ja työttömyyden lisääntymisen myötä. Kasvu on taittunut, mutta näyttää siltä, että joillekin toimeentulotuki muodostuu yhä pitkäaikaisemmaksi.

Ikääntyvien (55—64-v.) osallistuminen työhön on kasvussa, mutta heidän työllisyysasteensa on edelleen pienempi kuin muiden työikäisten. Vaikeasti työllistyvien määrä on viime vuosina pysynyt noin 140 000:n korkealla tasolla.

Työllisyyden parantaminen on hallituksen keskeinen tavoite, jonka eteen on käynnistetty monia merkittäviä toimenpiteitä (ks. painopistealue III). Hallitusohjelmassa sovitut vähimmäisetuuksien korotukset on toteutettu, muun muassa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien taloudellisen toimeentulon parantaminen, toimeentulotuen perusosan korotus 6 % ja yksinhuoltajien toimeentulotuen korotus 10 % sekä asumistuen parannukset. Työttömyysturvan peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea on korotettu 100 euroa/kk. Hallitus on säilyttänyt perus- ja ansioturvan kytköksen työttömyysturvassa. Puolison tulojen tarveharkinta on poistettu työmarkkinatuessa vuoden 2013 alusta. Hallitus on sitonut opintotuen indeksiin.

KUVIO 10. Toimeentulotuen saajien osuus väestöstä vuosina 1990—2011

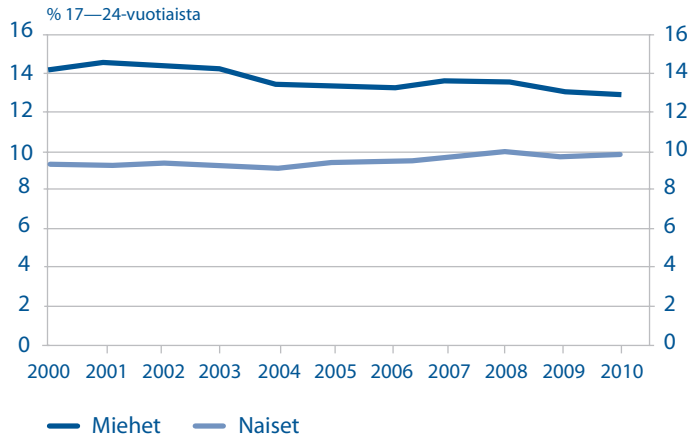

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus THL.

Tavoite 2: Vähennetään syrjäytymistä ja ennaltaehkäistään sosiaalisten ja terveysongelmien syntyä

Noin joka kymmenes 18—24-vuotias on koulutuksen ulkopuolella

KUVIO 11. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet nuoret (nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole koulutuksessa) vuosina 2000—2010

Lähde: Tilastokeskus.

Syrjäytymisuhan alla olevien osuus 18—24-vuotiaista:

Vuonna 2000: 5,4 % pojista ja 3,1 % tytöistä

Vuonna 2010: 6,0 % pojista ja 3,6 % tytöistä

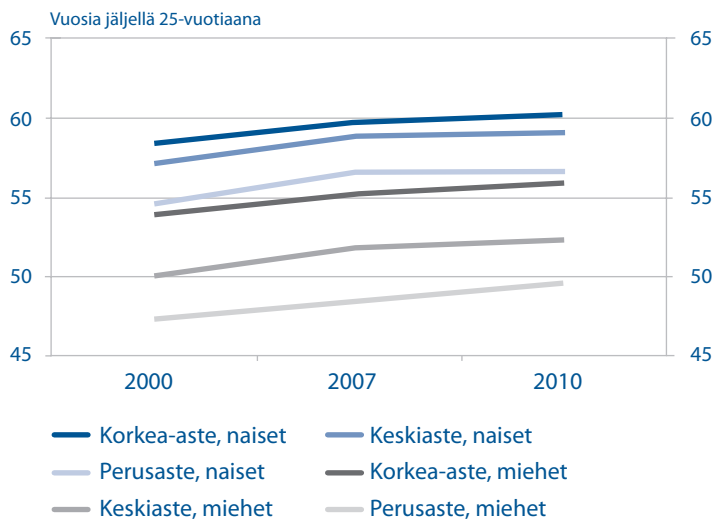
Vuonna 2011*: 5,9 % pojista ja 3,7 % tytöistä

Mukaan on tällöin laskettu ne koulutuksen ulkopuolelle jääneet nuoret (eli nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole koulutuksessa), jotka eivät ole työssä, hoitovapaalla, eläkkeellä tai varusmies- tai siviilipalveluksessa.

*Ennakkotieto

Väestön terveyserot ovat edelleen suuria

KUVIO 12. 25-vuotiaan elinajanodote koulutuksen mukaan vuosina 2000, 2007 ja 2010

Lähde: THL ja Eurostat.

Koulutuksen ulkopuolelle jääminen on keskeinen riski nuorten syrjäytymiselle. Suomessa jatkuvasti runsas 14 % miehistä ja vajaa 10 % naisista on koulutuksen ulkopuolella. Osa näistä nuorista on työssä, hoitovapaalla, eläkkeellä tai varusmies- tai siviilipalveluksessa. Vuonna 2011 peruskoulun tai 10. luokan päättäneistä 5 % jäi yhteishaussa ilman paikkaa ja 2 % jätti kokonaan hakematta.

Lastensuojelun tarve on edelleen huomattava. Erityisesti avohuollon asiakasmäärä on kasvanut viime vuosina. Myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä on noussut 2000-luvulla. Huostassa olleiden kokonaismäärä on taittunut, mutta kiireellisesti sijoitettujen määrä on noussut selvästi viime vuosina.

Elinajanodote kasvaa Suomessa edelleen, mutta vaihtelee väestön koulutustaustan mukaan. Korkeampi koulutus ennustaa pidempää elämää. Myös koetussa terveydessä on eroja koulutuksen ja sukupuolen mukaan. Miehet kokevat naisia useammin terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi. Liikunnan ja kulttuurin harrastamisella on myönteisiä vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin. Suositusten mukaisesti liikkuu suomalaislapsista vain puolet ja aikuisista vain noin 10 %. Selvitysten mukaan vapaa-ajan liikunnan harrastaminen on lisääntynyt. Kokonaisliikunnan määrä on kuitenkin vähentynyt, sillä liikunta arjen toimissa, kuten työ- ja asiointimatkoilla, on vähentynyt.

Hallituksen toimenpideohjelmassa köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi koordinoidaan eri hallinnonalojen toimia ja hallitusohjelman strategisen toimenpanosuunnitelman kärkihankkeita. Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta kesällä 2012. Varsinaisen ohjelman lisäksi valmisteltiin kansal-

linen toimenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi ja kansallinen yritysturvallisuusstrategia. Hallituksen sisäisen turvallisuuden ohjelmassa syrjäytymisen ehkäiseminen on keskeinen tavoite.

Merkittävimpiä hallituskauden toimia syrjäytymisen ehkäisemiseksi on nuorten yhteiskuntatakuu, joka tuli voimaan vuoden 2013 alusta. Etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa tuetaan valtion budjetin raameissa. Vuonna 2012 etsivä nuorisotyö kattoi 87 % Suomen kunnista ja toiminta tavoitti noin 14 000 nuorta. Nuorten työpajatoiminta kattaa 80 % kunnista ja pajojen toimintaan osallistui noin 13 000 alle 29-vuotiaasta nuorta v. 2012. Yhtenäisen oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelu on edennyt hyvin ja tavoitteena on antaa hallituksen esitys keväällä 2013. Lainsäädännön on määrä kattaa esiopetus, perusopetus ja toisen asteen koulutus.

Laajaa sosiaalihuoltolainsäädäntöä uudistetaan, alkoholilain uudistaminen on vireillä ja mielenterveystyössä jatkuu Mieli2009-suunnitelman toimeenpano. Hallitus on jatkanut pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa.

Terveystieteidenhuollossa hallituksen linjana on perusterveydenhuollon vahvistaminen, valinnanvapauden toteutuminen sekä kunnissa tehtävän terveyden edistämistoiminnan tukeminen. Terveystieteidenhuoltolain toimeenpanoon liittyvät muun muassa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon asetuksen toimeenpano ja neuvoloissa toteutettavat laajat terveystarkastukset. Kaste-ohjelmalla rahoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeita, joiden tavoitteena on muun muassa vähentää väestön terveyseroja ja vahvistaa ennalta ehkäiseviä sosiaali- ja terveystieteiden palveluja. Osana Kaste-ohjelmaa lisätään lapsiperheiden kotipalveluja ja matalan kynnyksen palveluja.

Tavoite 3: Turvataan kansalaisten yhdenvertaisuus ja osallistumismahdollisuudet

Hallitus edistää yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia viidellä kärkihankkeella. Oikeusministeriön päävastuulla valmistellaan yhteistyössä työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen kanssa eduskunnalle annettavaksi eurooppalaisen lainsäädäntökehityksen huomioon otettava uusi yhdenvertaisuuslainsäädäntö, joka turvaa tehokkaasti yhdenvertaisuuden syrjintäperusteesta riippumatta, ja vahvistetaan valvontaa sekä tehostetaan hallintoa sen toimeenpanemiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriö selvittää ja valmistelee yhdenvertaisuutta ja työelämän sääntelyä koskevat muutokset. Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki säilyvät jatkossakin erillisinä lakeina. Hallitus on vahvistanut kansalliskielistrategian. Kehityspoliittinen ohjelma on laadittu ja selonteko kehityspoliittikan vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta annetaan hallituskauden aikana. Valtioneuvoston periaatepäätös kansallisesta perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmasta 2012–2013 sisältää yhteensä 67 erillistä hanketta, joilla hallitus vuosina 2012 ja 2013 pyrkii edistämään perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Perus- ja ihmisoikeusindikaattorien kehittäminen on käynnissä ja demokratiaindikaattoreita kehitetään osana hallituskauden tutkimus-, ennakointi ja arviointisuunnitelmaa.

Tavoite 4: Vahvistetaan ja uudistetaan sosiaali- ja terveystalvveluita

Erikoissairaanhoidossa hoitoon pääsy on parantunut, mutta terveyskeskuksissa on ongelmia

TAULUKKO 44. Hoitoon pääsy

Hoitoon pääsy	2009	2010	2011	2012
Erikoissairaanhoidoa yli 6 kk jonottaneita, lkm	3 748	1 245	751	938
Odotusaika terveyskeskuslääkärin vastaanotolle kestää yli 14 pv, % väestöstä	66	72	77	81
Suun terveydenhuolto: yli 6 kuukautta jonottaneita, lkm	7 600	12 100	14 000	7 200
Psykiatrian erikoissairaanhoido yli 3 kk odottaneita alle 23-vuotiaita, lkm	84	136	73	64

Lähde: THL

Suomalaiset ovat kohtuullisen tyytyväisiä sosiaali- ja terveystalvveluihin. Kansalaiset luottavat erityisesti sosiaalipalveluiden henkilöstön ammattitaitoon ja terveydenhuollon suuriin linjoihin ollaan pääosin tyytyväisiä. Hoitoon pääsyssä erityisesti terveyskeskuksiin koetaan olevan parantamisen varaa. Ikääntyneiden palveluissa on tavoitteiden mukaisesti siirrytty kotihoidon ja tehostetun palveluasumisen suuntaan, mutta ikäihmisten palveluiden laatusuosituksessa asetetut määrälliset tavoitteet eivät näytä toteutuvan tehostettua palveluasumista lukuun ottamatta. Lapsiperheiden kotipalvelujen määrä on alentunut merkittävästi ja sitä sai v. 2011 enää alle 2 % perheistä, kun 1990-luvun alussa lähes joka kymmenes lapsiperhe sai kotipalvelua.

Hallituskauden alkupuolen keskeinen toimenpide on ollut vanhuspalvelulain valmistelu eduskunnan käsittelyyn. Hallitus on valmistelemassa myös kokonaisuudistusta sosiaali- ja terveystalvveluiden rakenteisiin. Uudistus on sidoksissa kunta- ja palvelurakenneuudistuksen etenemiseen. Palvelurakenneuudistuksen suuntaviivat on linjattu ja liitetty kuntarakennelakiluonnoksen lausuntokierrokselle.

Kuntien palvelustrategiat selvitetään kuntalain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Kuntoutuksen rahoituksen ja organisoinnin uudistamista selvitetään. Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisiä palveluja, tiedonhallintaa ja tietojärjestelmien yhteensopivuutta edistetään KanTa- ja SADE -ohjelmilla, jotka ovat toimeenpanovaiheessa. Sosiaalihuollon sähköisten palvelujen uudistaminen edellyttää säädösvalmistelua ja liittyy sosiaalihuollon kokonaisuudistukseen.

Hallituksen vahvistamalla Kaste-ohjelmalla 2012—2015 rahoitetaan lukuisia sosiaali- ja terveystalvveluiden kehittämishankkeita, jotka ovat toimeenpanovaiheessa. Perhekeskustoimintaa kehitetään yhteistyössä kuntien, järjestöjen, seurakuntien ja perheiden kanssa kokoamalla toimintamalleja, menetelmiä, hyviä käytäntöjä ja osaamista. Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa kehitetään. Kunnissa on otettu käyttöön muun muassa laajat terveystarkastukset 8. luokalla.

Tavoite 5: Estetään asuinalueiden eriytymistä

Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen asuntopoliittiseksi toimenpideohjelmaksi. Ohjelma sisältää muun muassa toimenpiteitä mielenterveyskuntoutujien ja päihdeongelmaisten asumisen kehittämiseksi. Ikääntyneiden asumisen poikkihallinnollinen kehittämisohjelma vuosille 2012—2015 on hyväksytty.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmaa on jatkettu. Tavoitteena on tuottaa ohjelmakauden aikana 1 250 asuntoa. Metropoli alueen sopimus- ja rahoitusneuvotteluilla on pyritty vahvistamaan sosiaalista eheyttä.

Asuinalueiden elinvoiman edistämiseksi sekä segregaaation ehkäisemiseksi laadittavan poikkihallinnollisen ohjelman toteuttamista varten on varattu 3—4 milj. euroa vuosina 2013—2015 asuntopoliittisen toimenpideohjelman mukaisesti.

Tavoite 6: Vahvistetaan nuorten osallistumista ja varhaiskasvatusta

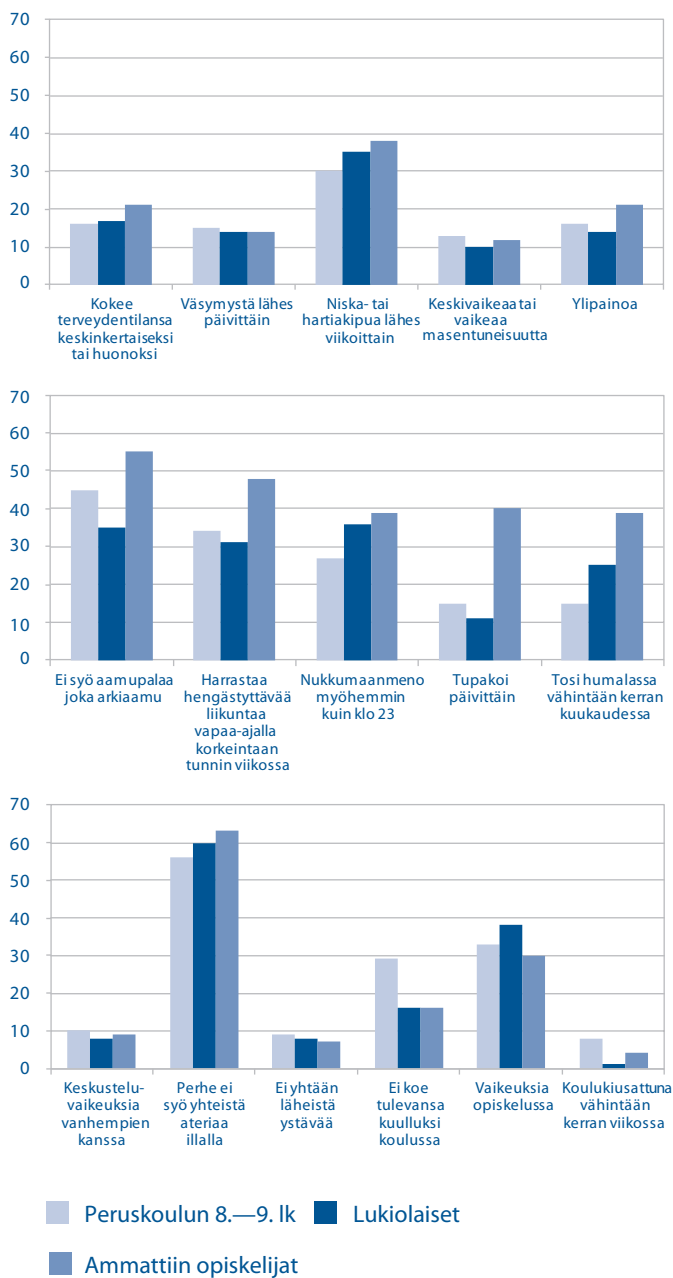
Nuorten osallistumismahdollisuudet paranevat mutta sosioekonominen tausta erottaa ihmisiä jo lapsuudessa ja nuoruudessa

Nuorten elinolot, terveydentila ja osallisuus ovat keskinäiskytkenässä. Hallitus toteuttaa lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaa 2012—2015, jolle osoitetusta 3,5 milj. euron määrärahasta myönnetään avustuksia muun muassa nuorten osallisuutta tukeviin hankkeisiin ja tuetaan kulttuuri-, liikunta- ja nuorisjärjestöjen sekä nuorisotyötä tekevien järjestöjen toimintaa. Liikuntapolitiikassa on kiinnitetty erityisesti huomiota liian vähän tai ei lainkaan liikkuvien ryhmien tunnistamiseen sekä lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen tukemiseen. Lasten ja nuorten liikunnan kehittämisohjelman ja Liikkuva koulu -ohjelman keskeisenä painopisteenä on sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus sekä liikunnasta syrjäytymisen ehkäisy ja terveyserojen kaventaminen, mukaan luettuna sosioekonomiset erot.

Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla -ohjelma on käynnissä. Oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuuden lisäämistä ja vaikutusmahdollisuuksien parantamista tarkennetaan lain tasolla perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Samanaikaisesti oppilaskuntien vakiinnuttamista kaikkiin peruskouluihin valmistellaan niin, että hallituksen esitys näiden osalta voidaan antaa keväällä 2013.

Päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirtyivät 1.1.2013 sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Päivähoitoa koskevien säädösten uudistamista valmistellaan niin, että uudistus tulee voimaan vuoden 2015 alusta.

KUVIO 13. Nuorten elinolot, terveydentila ja osallisuus, %

Lähde: THL.

PAINOPISTEALUE II

Julkisen talouden vakauttaminen

Tavoite 1: Parannetaan talouden kasvupotentiaalia

Suomen liikennejärjestelmät toimivat hyvin

TAULUKKO 45. Kansainvälisen logistiikkaindeksin mukaan 10 parasta maata vuonna 2012

	Kansainvälisen logistiikkaindeksin (LPI) pisteet	% parhaasta
1. Singapore	4,13	100,0
2. Hong Kong SAR, Kiina	4,12	99,9
3. Suomi	4,05	97,6
4. Saksa	4,03	97,0
5. Alankomaat	4,02	96,7
6. Tanska	4,02	96,6
7. Belgia	3,98	95,3
8. Japani	3,93	93,8
9. Yhdysvallat	3,93	93,7
10. Iso-Britannia	3,90	92,7

Lähde: Connecting to Compete, Trade Logistics in the Global Economy 2012, The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.

Talouden kasvupotentiaalia vahvistaa hyvä liikennejärjestelmä ja järkevä logistiikkakustannusten taso. Kansainvälisen arvion mukaan Suomen liikennejärjestelmät toimivat hyvin ja kehitys liikennejärjestelmissä on ollut myönteistä. Vuonna 2012 Suomi oli kansainvälisessä logistiikkaindeksivertailussa kolmannella sijalla, kun v. 2007 sijoitus oli 15. Logistiikkakustannukset ovat Suomessa kansainvälisesti vertailtuna korkeat, keskimäärin 12,1 % yritysten liikevaihdosta eli noin 33,1 mrd. euroa v. 2011. Kotitalouksien kulutus liikenteeseen seurailee talouden kehitystä ja on kasvanut 2000-luvulla voimakkaasti. Liikenne on suurin kotitalouden kulutuserä (16 %) asumisen ja energian jälkeen. Liikennejärjestelmän kehittämiseen ja liikenneinvestointeihin on v. 2012 kohdennettu 576 milj. euroa.

Talouden kasvupotentiaalin parantamista logistiikkakanäkökulmasta on edistetty kolmella poikkihallinnollisella kärkihankkeella. Liikennepoliittinen selonteko valmistui keväällä 2012. Liikenneinvestointien erilaisia budjetointi- ja rahoitusmalleja on selvitetty. Syksyn 2012 aikana kerättiin kokemuksia Suomessa toteutetuista PPP-hankkeista eri osapuolilta ja arvioitiin mallin käytettävyyttä jatkossa.

Ministeriöt ovat aloittaneet älystrategioiden laadinnan. Älystrategiatyön tavoitteena on talouden ja tuottavuuden kasvun edistäminen digitaalisten palveluiden avulla sekä sähköisten julkisten palveluiden kehittäminen.

Tavoite 2: Lisätään tuottavuutta

Kuntien tuottavuuden kehittyminen kriittistä

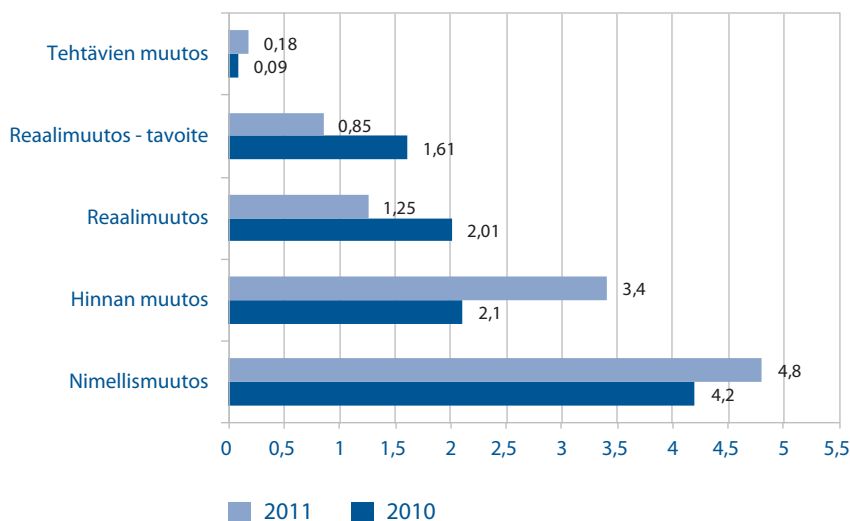
Kuntien menokehitykselle on asetettu valtakunnallinen tuottavuustavoite, jonka mukaan toimintamenojen reaali muutos voi olla keskimäärin 0,4 % vuodessa olettaen, että kuntien tehtävät ovat samat kuin v. 2010. Alla olevassa kuviossa kuvataan reaali muutosta vuodesta 2010 vuoteen 2011. Kuntien tehtävien muutos on arvioitu laskennallisesti. Kuntien menokehitys antaa suuntaa, muttei suoraan kuvaa kuntien tuottavuuden ja tuloksellisuuden kehitystä, muun muassa koska se ei ota huomioon kuntien järjestämien palvelujen laadussa tapahtuneita muutoksia. Kuntien ja kuntayhtymien järjestämien palvelujen laatu ja vaikuttavuus ovat kehittyneet positiivisesti.

Kuntien ja kuntayhtymien koulutuksen ja terveydenhuoltopalveluiden kokonaistuottavuus heikkeni v. 2010. Edellisenä vuonna molempien toimialojen tuottavuus parani hie man. Koulutuksen tuottavuus laski prosentin ja terveydenhuoltopalveluiden tuottavuus vajaan puolitoista prosenttia.

Valtion virastojen ja laitosten tuottavuuskehitys on ollut myönteisellä uralla. Kokonais tuottavuus nousi 2,2 % vuodesta 2009 vuoteen 2010. Tilastokeskuksen mukaan virastojen ja laitosten yhteenlaskettu tuotost määrä laski vajaan prosentin.

Tuottavuuden lisäämiseksi on tehty toimia hallinnon kaikilla tasoilla. Kuntasekto rin tuottavuuskehitykseen vaikuttaa ratkaisevasti se, miten kunta- ja sote-uudistuksessa onnistutaan ja miten valtio säättää kunnille lisää lakisääteisiä uusia tehtäviä ja velvoitteita. Meneillään on kuntien ja kuntayhtymien tuottavuuden ja tuloksellisuuden kehittämistä tukevan tietopohjan ja mittariston kehittäminen. Tavoitteena on, että työ ja tuotettava aineisto tukevat kuntia myös kuntarakenteita uudistettaessa.

KUVIO 14. Kuntien tuottavuus vuosina 2010 ja 2011, %

Lähde: Valtiovarainministeriö (EU-2020 -ohjelman seuranta).

Hallitus on käynnistänyt vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman, jossa kirkastetaan valtionhallinnon roolia ja tehtäviä, edistetään rakenteellisia uudistuksia ja otetaan käyttöön uutta roolia tukevia toimintatapoja. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma painottaa myös inhimillisen pääoman kehittämistä. Osana ohjelmaa on toteutettu kaikkia valtion virastoja ja laitoksia koskeva ydintoimintoanalyysi.

Julkishallinnon sähköisen asioinnin ja palveluiden kehittämistä jatkettiin SAdE-ohjelmassa ja KanTa-hankkeessa. Julkisen hallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurin versio 1.0 on julkaistu ja yhteentoimivuuden toteuttamiseen tähtäävien julkisen hallinnon tavoitetilan arkkitehtuurikuvausten toteutus käynnistetty (sähköinen asiointi, tietoarkkitehtuuri, perustietovarantojen arkkitehtuuri, palveluväylä). Kaikki SAdE-ohjelman hankkeet ovat palvelujen toteutusvaiheessa, ja ensimmäiset palvelut valmistuivat vuoden 2012 aikana. Näitä ovat asuntojenvuokrat.fi, otakantaa.fi, kansalaisaloite.fi, Opi.palkka.fi, Etäpalvelupilotit sekä yrittäjän palvelut kuten liiketoimintasuunnitelmatyökalu.

Hallituksen asettamassa keskushallinnon uudistamishankkeessa arvioidaan valtioneuvoston rakenteita ja toimintamalleja. Ministeriöiden välisenä yhteistyönä on valmisteltu tavoitetilat viidelle osa-alueelle, jotka koskevat hallituksen strategian toimeenpanon tehostamista, toimintakulttuurin kehittämistä, valtioneuvoston toiminnallisesti ja taloudellisesti yhtenäisten rakenteiden kehittämistä, toimialojen ohjauksen yhtenäistämistä sekä hallinto- ja palvelutoimintojen yhteenkokoamista.

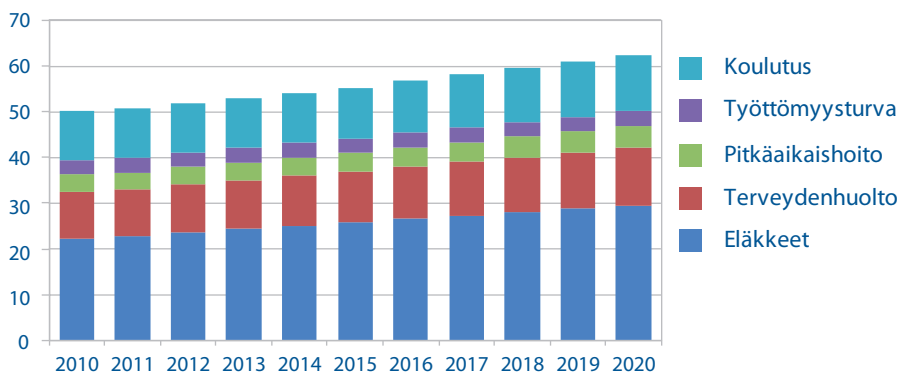
Puolustusvoimauudistus on hallituksen yksi keskeisimmistä rakenneuudistuksista, jonka toimeenpano on käynnissä. Puolustusvoimauudistuksen henkilöstösuunnittelun ensimmäinen vaihe on päättynyt 1. lokakuuta 2012. Suunnittelun tuloksena noin 11 970 henkilöä on voitu kohdentaa uuden organisaation mukaiseen tehtävään. Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon sisällytettiin arvio toimintaympäristön kehityksestä sekä puolustushallinnon näkemys 2020-luvulla tarvittavan puolustuskyvyn edellyttämistä taloudellisista voimavaroista. Selonteko julkaistiin 20.12.2012, ja eduskunta laatii siitä mietinnön kevään 2013 aikana.

Tavoite 3: Toteutetaan vahvoihin peruskuntiin perustuva kunta- ja palvelurakenneuudistus
Kuntapolitiikan haasteet ovat palveluiden rahoittamisessa ikäsidonnaisten menojen kasvun jatkuessa

Kunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistukset ovat hallituksen kärkihankkeita. Kullekin alueelle tarkoituksenmukaisesta kunta- ja palvelurakenteesta on tehty selvitykset. Selvitys valmistui helmikuussa 2012, minkä jälkeen selvityksestä kuultiin kuntia ja eri sidosryhmiä laajan alue- ja kuulemiskierroksen aikana. Lisäksi selvityksestä pyydettiin kuntien lausunnot. Keväällä 2012 hallitus linjasi kuntarakenneuudistusta ohjaavan kuntarakennelain kriteerit. Luonnos hallituksen esitykseksi kuntarakennelainsäädännön laajalla lausuntokierroksella, jonka lausuntoaika päättyy 7.3.2013. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistusta koskevat ratkaisut käsitellään ja päätetään osana kuntauudistusta. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki tulee voimaan vuoden 2015 alusta. Myös peruspalvelujen valtionosuusuudistuksen valmistelu on aloitettu keväällä 2012 osana kuntauudistusta. Selvityshenkilön uudistusta koskevat periaatteet julkaistiin 12.2.2013, ja uudistus on suunniteltu tulemaan voimaan vuoden 2015 alusta.

KUVIO 15. Ikäsidonnaisten menojen kehitys vuosina 2010—2020

Mrd. euroa, vuoden 2010 rahassa

Lähde: VM ja STM

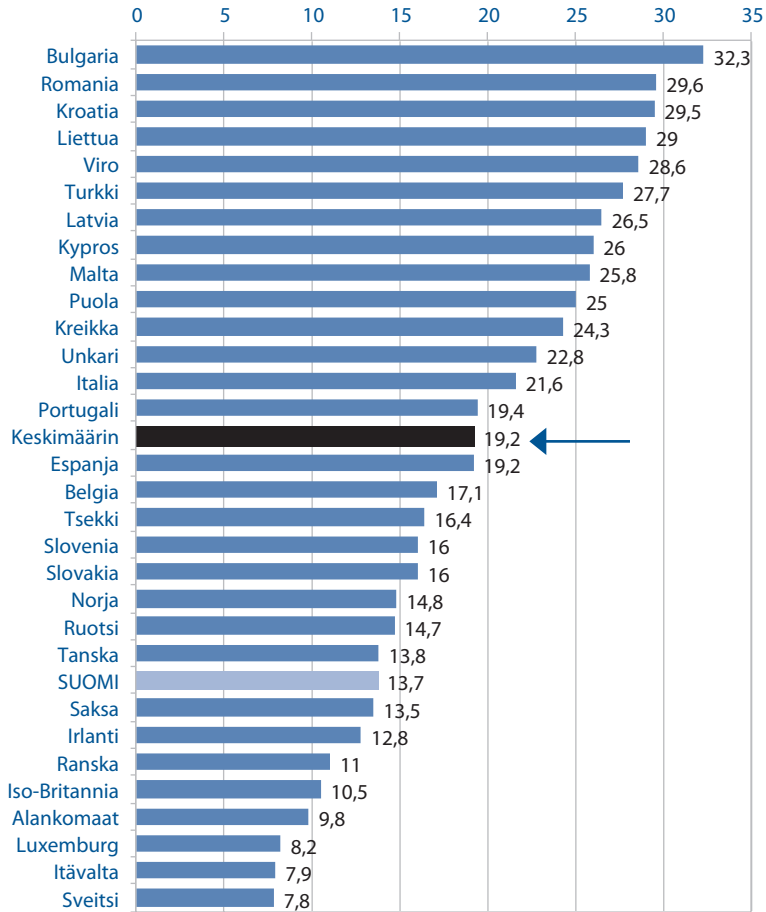
Metropolialueen, joka koskettaa 14 kuntaa, metropoliesiselvitys on käynnistynyt. Kuiden selvityshenkilön tehtävänä on valmistella ehdotukset kuntajakoselvitysalueista sekä vaihtoehtoisista malleista metropolihallinnoksi.

Metropolipolitiikkaa toteutetaan useiden kärkihankkeiden ja muun muassa aiesopimusmenettelyn keinoin. Hallituskaudelle 2011—2015 on linjattu metropolipolitiikan keskeiset painopistealueet: maankäyttö, asuminen ja liikenne; kansainvälinen kilpailukyky, maahanmuutto, sosiaalinen eheys ja hallinnon rakenteiden kehittäminen.

Tavoite 4: Toimitaan harmaata taloutta vastaan

Harmaan talouden osuus BKT:sta Suomessa eurooppalaisen keskitason alapuolella

**KUVIO 16. Harmaan talouden koko 31 Euroopan maassa,
prosentteina BKT:sta**

Lähde: Schneider, R. (2011), "Size and development of the Shadow Economy from 2003 to 2012: some new facts".

Verotarkastusten synnyttämät maksuunpanot ovat kasvaneet

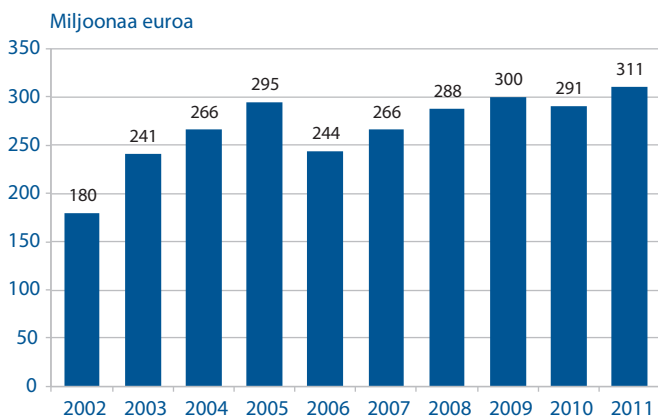
Harmaan talouden osuus bruttokansantuotteesta on Suomessa noin 14 %. Harmaan talouden torjunnalla on tavoiteltu merkittäviä verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen lisäyksiä sekä takaisinsaatuja rikoshyötyjä. Verotarkastusten perusteella maksuunpantujen verojen määrä on kasvanut viime vuosina. Talousrikosjuttujen vahingot olivat ilmoituksissa jutuissa 128 milj. euroa ja päätetyissä jutuissa 112 milj. euroa v. 2010. Vahinkojen määrä on kehittynyt melko tasaisesti 2000-luvulla. Päätettyä juttua kohden syntyi rikosvahinkoa noin 64 000 euroa. Päätettyjen juttujen rikosvahingot vastaavat noin 0,6 promillea bruttokansantuotteesta. Poliisin haltuun saama omaisuus talousrikoksissa on kasvanut noin 4 milj. eurolla vuodesta 2011 ollen nyt noin 36 milj. euroa.

Hallituksen toimintaohjelma harmaan talouden ja talousrikollisuuden vähentämiseksi vuosille 2012—2015 valmistui vuoden 2012 alussa. Toimintaohjelman tavoitteeksi on kirjattu varovaisen arvion mukaan 300—400 milj. euron vuosittaiset verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen sekä takaisinsaadun rikoshyödyn lisäykset. Summaan on ajateltu sisältyvän myös toimintaohjelman keinoilla ennalta estetyt verojen ja muiden maksujen menetykset sekä rikoshyöty.

Hallitusohjelman mukaisesti on talousrikollisuuteen liittyvää esitutkinta-aikaa ja oikeusprosessia pyritty lyhentämään. Syyttäjälaitoksessa on kehitetty esitutkintayhteistyötä poliisin kanssa. Vaativien talousrikosasioiden syyteharkinta-aika lyheni 190 päivästä 174 päivään. Kaikkien talousrikosasioiden syyteharkinta-aika lyheni reilusta viidestä kuukaudesta alle viiteen kuukauteen.

Osana harmaan talouden torjuntaa on laadittu järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategiaa, jossa selvitetään järjestäytyneen rikollisuuden nykytila, lähiajan kehitysnäkymät ja tavoitetila. Lisäksi on selvitetty järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevan uuden erityislain ja hallinnollisten toimenpiteiden tarvetta. Rakennusalaan koskevan tilaajavastuulain osittaisuudistus on toteutettu ja tilaajavastuulain kokonaisarviointissa tarvittavat selvitykset ovat valmistuneet. Rakennusalan työsuhde- ja verovalvontaa tehostettiin ottamalla työmailla käyttöön veronumero pakollisessa kuvallisessa tunnistekortissa.

KUVIO 17. Verotarkastuksen maksuunpanot vuosina 2002—2011

Lähde: Verohallinto.

PAINOPISTEALUE III

Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyyn vahvistaminen

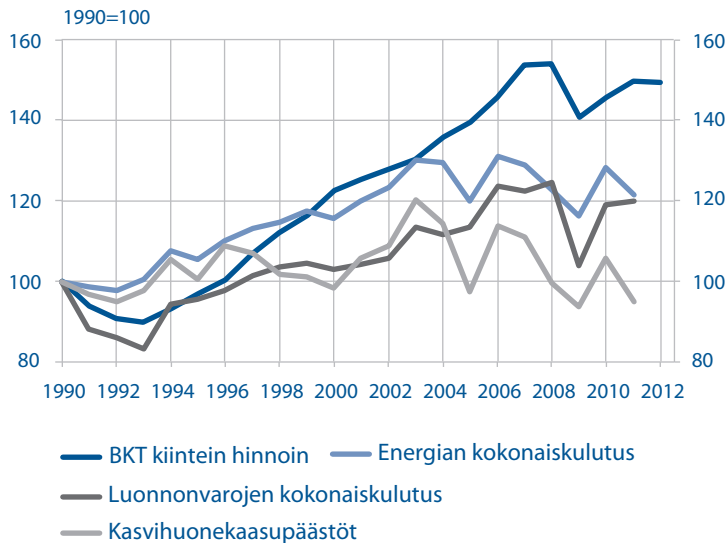
Tavoite 1: Tavoitellaan Suomea, joka on maailman eturintamassa ympäristöystävällisessä, resurssi- ja materiaalitehokkaassa taloudessa sekä kestävien kulutus- ja tuotantotapojen kehittäjänä

Talouskasvun ympäristövaikutukset ovat vähentyneet

Talouskasvun irtikykentä ympäristövaikutuksista ja luonnonvarojen kulutuksesta kuvaa materiaalitehokasta yhteiskuntaa. Suomessa energian kulutus ja kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet vuodesta 2011. Luonnonvarojen kokonaiskulutus kasvoi hieman v. 2011. Hyvä kehitys selittyy osin talouskasvun hidastumisella. Globaalilla tasolla luonnonvarojen ja materiaalien kysyntä on kuitenkin kasvamassa.

Hallitus edistää luonnonvarojen kestävää käyttöä ja materiaalitehokkuutta kuuden poikkihallinnollisen kärkihankkeen avulla. Hallitus on asettanut työryhmän laatimaan ehdotuksen kansalliseksi materiaalitehokkuusohjelmaksi ja arvioimaan mittaamisen ja arvioinnin kehittämistä syksyyn 2013 mennessä. Luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä edistetään luonnonvarastrategian pohjalta. Tähän liittyen hallitus käynnisti kansallisen biotalousstrategian valmistelun syksyllä 2012. Strategia valmistuu keväällä 2013. Lisäksi soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta tehtiin valtioneuvoston päätös viime syksynä.

KUVIO 18. BKT:n irtikykentä energian ja luonnonvarojen kokonaiskulutuksesta sekä kasvihuonekaasupäästöt vuosina 1990—2012 (BKT)

Lähde: Tilastokeskus/Energia- ja ympäristötilastot.

Kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelma valmisteltiin poikkihallinnollisesti. Luonnos periaatepäätökseksi ”Vähemmästä viisaammin” on ollut lausuntokierroksella tämän vuoden alussa.

Kaivosalan merkitys on kasvamassa. Tekesin Green Mining -ohjelmassa 2011–2016 panostetaan erityisesti ympäristöystävällisen teknologian kehittämiseen ja käyttöönottoon. Green Mining -ohjelman painopisteitä ovat teknologian kehittämisen lisäksi työmenetelmien ja toimintatapojen kehittäminen sekä kestävän yritystoiminnan ja työllisyyden parantaminen. Valtio pääomitti vuoden 2012 lisäbudjetistaan pääomasijoittaja Suomen Teollisuussijoitus Oy:tä 30 milj. eurolla. Tällä edistetään kaivosklusterin investointeja ja kansainvälistymistä. Talvivaaran marraskuussa 2012 tapahtuneen ympäristövahingon jatkotoimina asetettiin viranomaistyöryhmä tarkastelemaan toimia kaivosten ympäristöturvallisuuden kehittämiseksi ja käynnistettiin kaivosten ns. stressitestien suunnittelu.

Valtioneuvosto vahvisti 20.12.2012 periaatepäätöksen luonnon monimuotoisuutta turvaavaksi strategiaksi ja maaliskuussa on tarkoitettu sopia toimintaohjelmasta. Hallituskauden alussa käynnistettiin uusi metsäalan strateginen ohjelma, jossa tärkeimpänä saavutuksena on ollut puurakentamisen merkittävä kasvu kerrostalorakentamisessa. Erilaisia toimenpiteitä on lisäksi käynnistetty metsäteollisuuden ja erityisesti puutuoteollisuuden kilpailukykyyn, kasvun ja viennin edistämiseksi, uusien tuotteiden kaupallistamiseksi ja pk-yritysten kasvun edistämiseksi sekä kansainvälisen vaikuttamisen lisäämiseksi.

Kestävän kehityksen toimikunnan toiminta arvioitiin viime vuoden lopulla ja uusi toimintamalli otetaan käyttöön kuluvan vuoden alkupuolella. Kansallisen kestävän kehityksen strategian uudistaminen aloitettiin viime vuonna ja sen on tarkoitus valmistua tämän vuoden aikana.

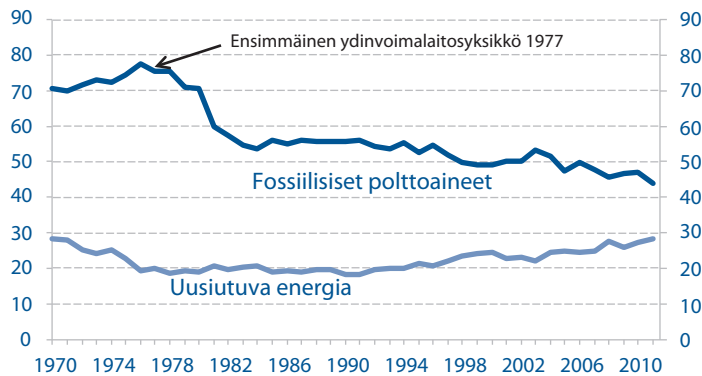
Tavoite 2: Toimitaan ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla

Uusiutuvien energialähteiden käytön osuuden kasvu kertoo ympäristötavoitteiden saavuttamisesta

Hallitus keskittyy ympäristön tilan parantamisessa erityisesti Itämeren ja vesiensuojeluun sekä energia- ja ilmastopolitiikkaan. Keskeisellä sijalla ovat energian kulutuksen ja öljyriippuvuuden vähentäminen ja EU:n päästövähennystavoitteiden saavuttaminen vuoteen 2020 jatkuvalla uralla. Fossiilisten polttoaineiden osuus energiankokonaiskulutuksessa on laskeutunut tasaisesti 80-luvun alusta. 2000-luvun alussa käyttö on vähentynyt myös selvästi samaan aikaan kun uusiutuvan energian osuus energian kokonaiskulutuksesta on kasvanut ollen jo lähellä 30 %. Kuvio osoittaa energian kokonaiskulutuksen kasvun tahtuneen 2000-luvulla.

Hallituksen toimenpiteitä Itämeren suojelun osalta on viime kesänä asetettu Itämeripolitiikan koordinaatioryhmä sekä joulukuussa annettu valtioneuvoston päätös merenhoitosuunnitelman ensimmäisestä osasta. Öljy- ja kemikaalientorjuntakapasiteetin selvityksen toteutumisesta laadittiin tilannekatsaus ja vuoden 2013 talousarvioon sisällytettiin hankittavan jäänmurtaajan varustaminen öljyntorjuntakäyttöön.

KUVIO 19. Uusiutuvien ja fossiilisten energialähteiden osuus energian kokonaiskulutuksesta vuosina 1970—2011, %

Lähde: Tilastokeskus/Ympäristö- ja energiatilastot

Vahvistettujen alueellisten vesienhoitosuunnitelmien toimeenpanosta valmistui vuoden lopussa väliraportti. Valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytyn kalatiestrategian toteutus on käynnistetty. Hallitusohjelman mukainen valtakunnallinen viemärintiöohjelma valmistui maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä viime vuoden lopulla.

Ilmastotavoitteiden osalta hyväksyttiin ilmasto- ja energiapolitiikan EU-vaikuttamisstrategia sekä päivitettiin kansallinen energia- ja ilmastostrategia. Lisäksi tehtiin useita selvityksiä ilmastotavoitteen kiristämisen vaikutuksista. Hallituskauden alussa asetettu ilmastopaneeli jatkoi työtään ja sai valmiiksi selvitykset ilmastolain tarpeellisuudesta sekä energiajärjestelmistä. Energia- ja ilmastopolitiikan ministerityöryhmä hyväksyi 8.2.2013 linjauksen ilmastolain valmistelun aloittamisesta.

Ympäristönsuojelulain ja -asetuksen kokonaisuudistus oli vuoden vaihteessa lausunnoilla ja se on tarkoitus antaa eduskunnalle kesäkuussa 2013. Metsälain uudistamishdotus lähetettiin tämän vuoden alussa lausunnolle ja hallituksen esitys on tarkoitus antaa tämän vuoden aikana.

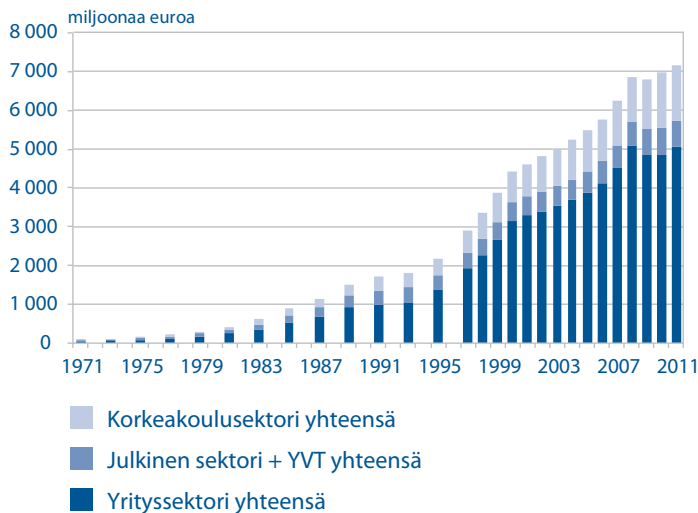
Hallitusohjelman mukaisesti ympäristölle haitallisia tukia selvitettiin valtiovarainministeriön johdolla. Maa- ja metsätalousministeriö julkisti oman työnsä syksyllä 2012, muiden ministeriöiden vastaavat selvitykset julkaistaan tämän vuoden alkupuolella.

Tavoite 3: Uudistetaan koulutuksen ja tutkimuksen rakenteita ja rahoitusta

Yrityssektorin T&K-menot merkittävästi suuremmat kuin julkisen sektorin

Koulutus- ja tiedepolitiikassa hallitus pyrkii uudistuksiin, joilla tuetaan suomalaisten koulutustason pysymistä korkeana, opiskelijoiden valmistumista nopeammin ja sijoittumista välittömästi työelämään. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot ylittivät 7 mrd. euron rajan vuonna 2011. Yritysten TKI-menot olivat 5,0 mrd. euroa, korkeakoulusektorin 1,4 mrd. euroa ja muun julkisen sektorin vajaat 700 milj. euroa. Kasvua edellis-

KUVIO 20. Tutkimus- ja kehittämistoimintamenot vuosina 1971—2011

Lähde: Tilastokeskus/Tutkimus- ja kehittämistoiminta.

vuoteen oli 190 milj. euroa. Kasvu tapahtui lähes yksinomaan yrityssektorilla. TKI-menojen kasvusta huolimatta niiden BKT-osuus laski ja oli 3,78 % v. 2011. Viime vuonna menot laskivat arviolta 70 milj. euroa ja niiden BKT-osuus jää 3,6 prosenttiin, hallitusohjelman tavoitteen ollessa 4 %.

Viime vuonna hallitus hyväksyi tarvittavat asetusmuutokset yliopistojen rahoitusmalliin. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ammattikorkeakoululain sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta annettiin helmikuussa 2013 eduskunnalle. Esityksen pohjalta valtioneuvosto päättää ammattikorkeakoulujen toimiluvista vuoden 2013 loppuun mennessä. Lisäksi ammattikorkeakoulujen ylläpitäjille myönnettävän perusrahoituksen määräytymisperusteet uudistetaan. Opintotukijärjestelmän uudistamisella pyritään tukemaan päätoimista opiskelua ja nopeampaa valmistumista. Hallitus antoi esityksen opintotukilain muuttamisesta viime vuonna, muiden muutosten edellytyksiä selvitetään vielä.

Asiantuntijaryhmä luovutti ehdotuksensa valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseksi pääministerin johtamalle tutkimus- ja innovaationeuvostolle syyskuussa 2012. Hallitus päättää uudistuksesta ja sen keskeisistä toimista valtioneuvoston periaatepäätöksellä lausuntokierroksen jälkeen. Periaatepäätöstä valmistellaan parhaillaan ja sen on määrä valmistua maaliskuussa 2013.

Tutkimustoimintaa vahvistettiin käynnistämällä tutkimuksen infrastruktuuripolitiikka ja sen kansallinen tiekartta laaditaan tänä vuonna. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö valmistelivat yhdessä tutkimus- ja innovaatiopoliittisen toimintaohjelman. Tutkimuksen infrastruktuuria on vahvistettu lisärahoituksella viime vuodesta alkaen. Avoimen datan ratkaisuja kehitetään Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) - ja Tutkimuksen tietoaaineistot -hankkeissa (TTA) tutkimusnäkökulman vahvistamiseksi pää-

töksentekoa varten sekä innovaatioiden tietopohjan vahvistamiseksi. Viime vuonna valmisteltiin myös tuotekehityksen tukemista varten uusi T&K-verokannustin, joka otettiin käyttöön tämän vuoden alussa.

Tavoite 4: Toimitaan tehokkaasti työttömyyttä vastaan ja kehitetään työelämää

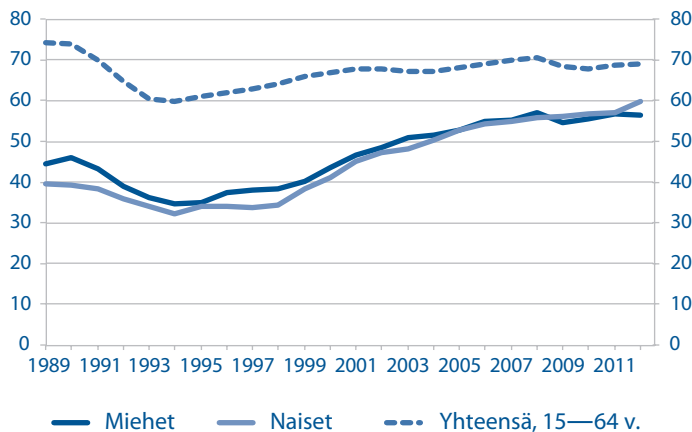
Ikääntyvien parantunut työllisyys kuvastaa työelämän kehittymistä

Yksi hallituskauden keskeisimpiä tavoitteita on pidentää työuria, joihin voidaan vaikuttaa merkittävästi työelämän laadun parantamisella. Ikääntyvien työllisyysaste kertoo työelämän laadun parantumisesta, sekä fyysisesti että henkisesti. Kehitys on ollut viimeisten kahden vuosikymmenen aikana erittäin myönteistä, vaikka ikääntyvien työllisyysaste on edelleen noin 10 % muuta väestöä alhaisempi. Kansainvälisesti vertailtuna Suomi pärjää hyvin, joskin esimerkiksi Ruotsin, Norjan ja Sveitsin vastaavat työllisyysasteet ovat korkeampia.

Hallitus on pyrkinyt vähentämään työttömyyttä ja kehittämään työelämää useiden toimenpiteiden ja hankkeiden kautta. Hallitusohjelman mukaisesti työttömien aktivointiaste on toteutunut vuosittain noin 30 prosentin tasolla. Tämä on merkinnyt keskimäärin noin 100 000 henkilön osallistumista aktiivitoimiin. Rakennemuutos- ja työmarkkinoiden toimivuus -strategisen ohjelman käynnistyminen ja sen kautta viime vuonna hyväksytty työpolitiikan periaatepäätös sisältää monia tärkeitä keinoja työllisyyden nostamiseksi.

Työelämän kehittämisstrategia valmistui viime vuoden alkupuolella ja sen visiona on Euroopan paras työelämä vuonna 2020. Strategian toimeenpanemiseksi aloitettiin kansallisen yhteistyöhankkeen valmistelu yhteistyössä eri työelämätoimijoiden kanssa.

KUVIO 21. Ikääntyvien (55—64-vuotiaiden) työllisyysaste ja kokonaistyöllisyysaste 1989—2012, %

Lähde: Tilastokeskus.

Nuorten työllisyyden parantamiseksi näkyvin toimenpide on tämän vuoden alussa voimaan tullut nuorisotakuu, johon hallitus on osoittanut kehyspäättöksessä 60 milj. euron määrärahalisäyksen vuosille 2013—2016. Määräraha kohdennettiin pääosin työvoimapalvelujen vahvistamiseen, koulutuspaikkojen lisäykseen, työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön. Lisäksi nuorten aikuisten osaamisohjelmaan kohdennettiin 27 milj. euroa vuodelle 2013 ja 51 milj. euroa vuosittain ajanjaksolle 2014—2016. Osana koulutustakuun toteuttamista ammatilliseen koulutukseen lisättiin 1 700 uutta opiskelijapaikkaa (1.8.2012 lukien 1 200 ja 1.1.2013 lukien 500). Lisäys kohdennettiin pääosin metropolialueelle ja eräisiin muihin kasvukeskuksiin, joilla nuorisoiäloukkaan nähden on muita alueita vähemmän ammatillisen koulutuksen opiskelijapaikkoja. Ammatillisen koulutuksen vuosina 2014—2016 tarjonnan vähentämistä ja uudelleen suuntaamista koskevat päätökset valmistellaan kevään 2013 aikana. Vähennykset kohdennetaan pääsääntöisesti alueille, joille lisäyksiä ei tehty.

Viime vuonna aloitettiin 3,5-vuotinen valtion resursoima kuntakokeilu, jonka tarkoituksena on löytää uusia paikalliseen kumppanuuteen perustuvia työmarkkinoille integroinnin malleja rakennetyöttömyyden alentamiseksi. Kokeilu tarjoaa kunnille nykyistä paremmat mahdollisuudet vaikuttaa siihen, millä tavoin pitkään työttömänä olleiden palvelut järjestetään. Lisäksi työpankkikokeilu on laajentunut ja mukana on jo 14 työpankkia.

Maahanmuuton merkitys työvoiman saatavuudelle kasvaa tulevaisuudessa. Suomen maahanmuuttostrategiaa valmisteltiin sisäasiainministeriön johdolla Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -hankkeessa. Kyseessä on yksi hallitusohjelman kärkihankkeista, jonka tavoitteissa painotetaan Suomen talouskasvuun, työllisyyteen ja kilpailukykyyn liittyviä kysymyksiä.

Hallitus teki periaatepäätöksen valtion kotouttamisohjelmaksi vuosille 2012—2015. Ohjelmaan on koottu hallinnonalojen tavoitteet ja toimenpiteet maahanmuuttajien työelämään osallistumisen tehostamiseksi. Työryhmämietintö Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiaksi käsitellään valtioneuvostossa kevään 2013 aikana.

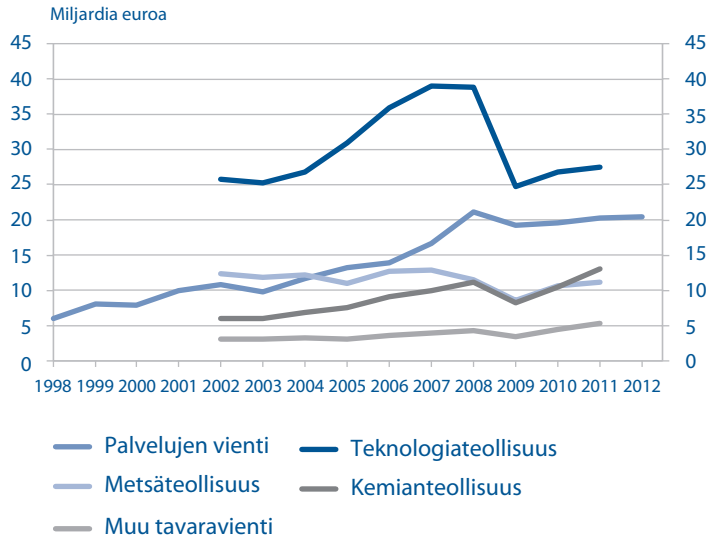
Tavoite 5: Vahvistetaan ja monipuolistetaan elinkeinorakennetta

Viennin hidas elpyminen ei ole riittänyt paikkaamaan teknologiateollisuuden viennin pudotusta

Suomen kokonaisvienti romahti vuosina 2008—2009 ja on elpynyt vain vähän sen jälkeen. Useat yritykset ja toimialaliitot näkevät tilanteen edelleen synkkänä ja uskovat viennin supistuvan edelleen. Tämä kuvastaa Suomen tuotantorakenteen muutosta. Aikaisemmin metsä-, teknologia- ja koneenrakennusteollisuuden suuryritykset vastasivat valtaosasta Suomen viennistä ja yhdistivät alihankkijaverkoston tuotannon omiin tuotteisiin ja palveluihinsa. Suuryritysten vähentäessä voimakkaasti tuotantoa Suomessa alihankintaverkoston pienet ja keski-suuret yritykset ovat suurten haasteiden edessä. Niillä ei ole itsenäisesti myytäviä tuotteita ja palveluita eikä kanavia ja osaamista kansainvälisten markkinoiden avaamiseksi.

Toinen tuotantorakenteen muutosta kuvaava piirre on tavaratuotannon vähentyminen ja palvelutuotannon lisääntyminen. Merkittävä osa palveluista keskittyy yritysten ja julkisen sektorin toiminnan uudistamiseen tieto- ja viestintäteknologian avulla. Lisäksi palveluita yhdistetään yhä enemmän fyysisiin tuotteisiin ja laitteisiin. Tästä esimerkkinä hissien, laivamoottoreiden ja sataman nostolaitteiden huoltopalvelut ovat nousseet keskeiseksi vientitulojen lähteeksi.

KUVIO 22. Tavaroiden ja palveluiden neljännesvuosittainen vienti vuosina 1998—2012

Lähde: Tilastokeskus ja Tulli.

Hallitus on vastannut tuotantorakenteen nopeaan muutokseen useilla toimenpiteillä. Hallitus on osallistunut aloitteellisesti, ennakoivasti ja aktiivisesti isojen ja äkillisten rakennemuutosten hoitamiseen muutosturvapalveluiden ja korvaavien työpaikkojen aikaansaamiseksi. Äkillisen rakennemuutoksen toimia on toteutettu erikseen nimetyillä paikkakunnilla sekä ICT- ja meriteollisuusaloilla, joilla on edistetty korvaavan liiketoiminnan syntymistä ja työpaikkansa menettäneiden koulutusta sekä työllistymistä muille aloille. ICT-sektorin rakennemuutoksen hallintaa tuetaan myös Euroopan globalisaatiorahaston rahoituksella.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikalla on synnytetty uutta osaamista ja yritystoimintaa nousevilla aloilla sekä vahvistettu edellytyksiä yritystoiminnan pitämiseksi Suomessa. Näistä esimerkkinä ovat Cleantech-ohjelma ja pääomasijoitusten kasvukannustin. Hallitus on hyväksynyt ja toteuttaa terveen kilpailun edistämishjelmaa, jonka tavoitteena on lisätä kilpailua Suomen markkinoilla.

Viennin ja kansainvälistymisen edistäminen on keskittynyt kasvavien ja kansainvälistyvien pk-yritysten tukemiseen vientimarkkinoilla ja voimavarojen tehokkaampaan käyttöön. Taloudellisten ulkosuhteiden ohjelma hyväksyttiin toukokuussa 2012 ja Team Finland toiminta käynnistyi helmikuun alusta 2013. Invest in Finland -säätö lakkautettiin ja sen toiminnot siirrettiin osaksi Finpro ry:n toimintaa. Team Finland -verkosto edistää Suomen taloudellisia ulkosuhteita, maakuvausta, yritysten kansainvälistymistä sekä Suomeen suuntautuvia investointeja.

Muita elinkeinorakenteen monipuolistamiseen tähtääviä toimenpiteitä olivat luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelman toteuttaminen. Hallitus on vahvistanut iltakoulussa periaatteet kahden erillisen ohjelman (luomu ja lähiruoka) laatimisesta sekä molempien ohjelmien tavoitteet. Ohjelmat käsitellään valtioneuvostossa huhtikuussa 2013.

Kansallisen ruokastrategian ja ruokapoliittisen selonteon suuntaviivoja on toteutettu ruokaketjun toimenpideohjelmalla, kansallisen varmistetun vastuullisuus- ja jäljitettävyyssjärjestelmien kehitystyöllä ja lisäämällä ruoka-alan toimijoiden yhteistyötä, jota varten on perustettu laaja-alainen ruokapoliittinen neuvottelukunta.

Uutta kasvua on haettu myös tietovarantojen avaamisella. Lisäksi HYVÄ II -kehittämishankkeessa edistettiin hoito- ja hoiva-alan yrittäjyyden ja yritysten toimintaedellytyksiä lukuisten koulutustilaisuuksien, oppaiden ja selvitysten kautta.

5 Hallituksen EU-politiikka kertomusvuonna

Vuonna 2012 talous- ja finanssikriisin hoito sekä neuvottelut euroalueen kehittämistä ja unionin monivuotisista rahoituskehyksistä leimasivat vahvasti hallituksen EU-politiikkaa. Euroalueen jäsenvaltioiden ja erityisesti euroalueen jäsenvaltioiden päämiesten rooli unionin kehityksen ja talouspolitiikan linjaamisessa korostui entisestään. Suomi sai läpi useita aloitteitaan Eurooppa-neuvostossa, mikä edellytti aktiivista vaikuttamista muihin jäsenmaihiin ja EU-instituutioihin.

Eurooppa-neuvosto

Eurooppa-neuvosto valitsi maaliskuussa 2012 Eurooppa-neuvoston pysyvänä puheenjohtajana joulukuun 2009 alusta toimineen Herman Van Rompuy'n uudelle 2,5-vuotiskaudelle. Euroalueen päämiehet valitsivat hänet myös euroalueen huippukokouksen puheenjohtajaksi samaksi kaudeksi. Seuraavaan puheenjohtajan valintaan saakka Eurooppa-neuvoston nykyinen puheenjohtaja toimii euroalueen huippukokouksen puheenjohtajana. Euroalueen huippukokous kokoontui ja antoi yhteisiä julkilausumia v. 2012 neljä kertaa.

EU:ssa tehtiin v. 2012 useita toimia talouden ohjausjärjestelmän parantamiseksi ja uusien toimenpiteiden toteuttamiseksi vastauksena valtionvelkakriisiin sekä talous- ja rahaunionin kehittämiseksi. Tästä syystä Eurooppa-neuvosto kokoontui useammin kuin neljään säännönmukaiseen kokoukseensa puheenjohtajakaudessa. Puheenjohtaja Van Rompuy jakoi kesäkuussa Eurooppa-neuvoston alustavan työohjelman, joka ulottuu vuoteen 2014 asti. Sen mukaan Eurooppa-neuvosto kokoontuu kuusi kertaa vuodessa ainakin vuoden 2014 loppuun asti, jotta kaikki tarvittavat asiat saadaan käsiteltyä ja kunkin aiheen käsittelyyn on tarpeeksi aikaa.

Suomi osallistui aktiivisesti Eurooppa-neuvoston ja euroalueen huippukokousten valmisteluihin eri tasoilla saadakseen kantojaan läpi päätöksenteossa. Erityisesti huomio oli talouskriisin hoitamisessa, talouskurin edistämisessä, talous- ja rahaliiton kehittämisessä, Eurooppa 2020 -ohjelman tavoitteissa, talouden eurooppalaisessa ohjausjaksossa sekä digitaalisten sisämarkkinoiden kehittämisessä.

EU-vaikuttamisen kehittäminen ja avaintavoitteet

Suomen keskeiset tavoitteet EU-vaikuttamisessa v. 2012 koskivat akuutin velkakriisin hoitamista ja rahoitusmarkkinoiden vakauttamista, euroalueen kehittämistä, kilpailukyvyyn ja työllisyyden parantamista, EU:n tulevia rahoituskehyksiä ja maa- ja metsätalouden sekä aluepolitiikan edellytysten turvaamista. Loppuvuodesta laadittiin vuodelle 2013 EU-vaikuttamisselvityksen mukaiset avaintavoitteet, jotka hyväksyttiin EU-ministerivaliokunnassa alkuvuodesta 2013. Lisäksi ministeriöt kartoittivat omat tulevat EU-prioriteettihankkeensa.

Hallitusohjelma antaa yleiset puitteet Suomen EU-vaikuttamiselle. Sen mukaisesti EU-ministerivaliokunta hyväksyi mm. ilmasto- ja energiapolitiikan EU-vaikuttamisstrategian.

Valmisteltiin EU-vaikuttamisselvitykseen pohjautuva ohje Euroopan parlamentin työn seurannasta ja siihen vaikuttamisesta EU-asioita hoitaville virkamiehille. Kanslian johdolla käynnistettiin myös EU-vaikuttamisen parantamiseen tähtäävä työ menettelytapojen ja asiakirjojen kehittämiseksi paremmin vastaamaan jäsenyyden aikana muuttunutta EU-toimintakenttää.

Lisäksi käynnistettiin EU-direktiivien täytäntöönpanoviivästyksiä koskeva selvitys, koska viivästyksiä on ollut viime vuosina verrattain paljon. Selvitys valmistuu alkuvuodesta 2013, ja sen pohjalta on tarkoitus päättää jatkotoimista täytäntöönpanon tehostamiseksi mm. seurantaa ja koordinaatiota vahvistamalla. Toinen tarkasteluvuonna käynnistetty selvitystyö koskee komitologiamenettelyä ja delegoituja säädöksiä. Sen tarkoituksena on mm. kartoittaa tulkinta- ja soveltamisongelmia, joissa yhtenäisempi linjaus olisi tarpeen. Selvitys valmistuu v. 2013.

Talouskriisi ja talous- ja rahaliiton (EMU) kehittäminen

Suomi vaikutti aktiivisesti ja aloitteellisesti nykyisen kriisin taltuttamiseen ja siihen käytettävien välineiden tehokkaaseen soveltamiseen. Eurovaltioiden kriisinhallinnan keskeisenä tavoitteena oli turvata valtioiden markkinaehtoisen rahoituksen saatavuus.

Vuonna 2012 seurannassa olivat erityisesti Kreikan, Irlannin ja Portugalin ohjelmien eteneminen, Espanjan pankkisektori sekä kriisin mahdollisen eskaloitumisen kannalta myös Kypros, Italia ja Slovenia. Suomi korosti, että vaikeuksissa olevien maiden on jatkettava uudistuksiaan ja käytettävä kaikkia keinoja pysyä itsenäisesti lainamarkkinoilla. Vasta jos maiden omat ponnistelut eivät riitä, voidaan ryhtyä harkitsemaan eurooppalaisia tukitoimia.

Euroopan vakausmekanismi (EVM) astui voimaan lokakuussa. EVM:n etuoikeutettu asema on yksi keskeinen peruste sille, miksi Suomi ei ole katsonut tarpeelliseksi esittää vakuuksia EVM:n kautta annettaville lainoille.

Pankkien suoran pääomittamisen mahdollisuudesta sovittiin kesäkuun huippukokouksessa. Väline on tärkeä pankkien ja valtionvelan välisen yhteyden katkaisemiseksi. Suomen aktiivisen toiminnan ansiosta suora pääomittaminen edellyttää, että euroalueen yhteinen pankkivalvonta on toiminnassa, päätökset tehdään normaalimenettelyllä (yksimielisesti) ja ehdollisuus toteutuu.

Vuonna 2012 käynnistyi prosessi talous- ja rahaliiton kehittämiseksi. Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Van Rompuy esitteli kesäkuussa päämiehille raportin EMU:n kehittämisestä ”Kohti todellista talous- ja rahaliittoa”. Siinä EMU:n kehittäminen jaettiin neljään pääkohtaan: I yhdennetty rahoituskehys (”pankkiunioni”, ”rahoitusmarkkinaunioni”), II yhdennetty finanssipoliittinen kehys (”finanssiunioni”), III yhdennetty talouspoliittinen kehys (talouspolitiikan koordinointi) ja IV entistä vahvempi demokraattinen hyväksyttävyyden ja vastuuvollisuus. Kesäkuun Eurooppa-neuvosto pyysi puheenjohtajaansa laatimaan yhteistyössä komission puheenjohtajan, euroryhmän puheenjohtajan ja EKP:n pääjohtajan kanssa aikataulutetun etenemissuunnitelman vuoden 2012 loppuun mennessä vahvemman talous- ja rahaliiton aikaansaamiseksi. Työn edistymisestä saatiin väliraportti lokakuussa, ja joulukuun Eurooppa-neuvostossa päämiehet päättivät EMU:n kehittämisen suuntaviivoista.

Suomi korosti yhdessä sovittujen sääntöjen noudattamisen tärkeyttä ja pyrkimystä kehittää EMU:a ensisijaisesti nykyisten EU:n perussopimusten puitteissa. Suomi tuki budjettikuria, mutta suhtautui kielteisesti yhteisvastuullisiin velkoihin sekä ehdotuksiin yhteisvastuun lisäämisestä.

Nopeimmin EMU:n kehittämisessä edettiin pankkiunionin osalta. Yhteisestä pankkivalvontamekanismista saavutettiin neuvoston yleisnäkemyks joulukuussa 2012. Suomi oli aktiivinen valmistelutyössä ja ajoi mekanismin perustamista mahdollisimman pian laadusta tinkimättä. Suomen tavoitteena on siirtää vastuuta pankkivalvonnasta yhteiselle valvontaviranomaiselle. Keskitetty ja nykyistä yhtenäisempi ja tehokkaampi pankkivalvonta luo edellytykset vakaammalle finanssisektorille ja talous- ja rahaliiton edelleen kehittämiseksi.

Rahoituskehykset, maatalous- sekä alue- ja rakennepoliitiikka

EU:n monivuotisia rahoituskehyksiä koskevat neuvottelut jatkuivat v. 2012 komission ehdotusten pohjalta. Rahoituskehyksiä valmisteltiin yleisten asioiden neuvostossa ja lopulta päämiestasolla Eurooppa-neuvoston kokouksessa marraskuussa saavuttamatta kuitenkaan ratkaisua. Suomi katsoi, että EU:n rahoituskehysten on heijastettava julkisen talouden edelleen jatkuvaa vaikeaa tilannetta, mutta samalla vahvistettava talouskasvun ja työllisyyden edellytyksiä esimerkiksi tutkimukseen, innovaatioihin ja tuotekehitykseen osoitettavan rahoituksen avulla. EU:n nettomaksajamaana Suomen tavoitteena oli kurinalainen rahoituskehysten taso ja se, että nettomaksuasemamme ei kohtuuttomasti kasva ja on verrannollinen vauraudeltaan vastaaviin jäsenmaihin. Rahoituskehysneuvottelut saatiin päätökseen helmikuun 2013 Eurooppa-neuvostossa.

Koheesiopoliittisen rahoituksen painopisteen tulee olla köyhimmillä sekä vakavista ja pysyvistä luonnonhaitoista kärsivillä alueilla. Neuvotteluissa Suomi pyrki säilyttämään harvaan asuttujen alueiden erityisrahoituksen nykytasolla ja suhteellisen rahoitusosuutensa tulevallakin rahoituskaudella sellaisella tasolla, joka mahdollistaa tavoitteidemme toteuttamisen mahdollisimman hyvin.

Yhteisen maatalouspolitiikan uudistamista koskevat neuvottelut jatkuivat v. 2012, ja ratkaisuihin pyritään rahoituskehyksistä tehtävien ratkaisujen jälkeen. Suomen lähtökohdaksi oli maataloustuotannon säilyttäminen kaikilla EU:n alueilla ja maaseudun kehittämisen rahoituksessa nykyisen suhteellisen osuuden tai mahdollisimman lähelle nykytasoa olevan rahoituksen turvaaminen myös tulevalle kaudella.

Eurooppa 2020 -strategia ja eurooppalainen ohjausjakso

Ohjausjaksolla tarkoitetaan Eurooppa 2020 -strategian sekä vakaus- ja lähentymisohjelman toimeenpanon seuranta ja ohjeistamista. Maakohtaisilla suosituksilla pyritään ohjaamaan jäsenmaiden kansallista talous- ja työllisyyspolitiikkaa rakenteellisten uudistusten aikaansaamiseksi.

Vuosi 2012 oli ensimmäinen niin sanotun six pack -lainsäädännön hyväksymisen jälkeinen eurooppalainen talouspolitiikan ohjausjakso, jossa maakohtaisten suositusten rinnalla oli käytössä myös uusi makrotaloudellisten epävakaisuuksien mekanismi. Yhtään maata ei kuitenkaan päätetty siirtää varsinaiseen epävakaisuusmenettelyyn. Keskusteltaessa maakohtaisista suosituksista moni jäsenmaa vastusti komission oikeutta määritellä kansallisten uudistusten sisältöä sekä niiden toteuttamiseksi tarvittavia yksityiskohtaisia keinoja. Suomi korosti keskittymistä euron vakauden ja jäsenmaiden kilpailukyvyn kannalta keskeisiin uudistuksiin sekä sitä, että six pack -lainsäädännön sanktiomahdollisuuksia tulee hyödyntää tarpeen mukaan.

Sisämarkkinat mukaan lukien digitaaliset sisämarkkinat

Suomi jatkoi aktiivista vaikuttamistaan sisämarkkinoiden vahvistamiseksi ja laajentamiseksi. Suomi korosti erityisesti digitaalisten sisämarkkinoiden merkitystä sektorin suuren kasvupotentiaalin vuoksi sekä jäsenmaiden poliittista sitoutumista sisämarkkinasääntöjen tehokkaaseen toimeenpanoon.

Alkuvuonna Eurooppa-neuvoston painopiste oli vahvasti kasvupolitiikassa, ja työ huipentui kesäkuun Eurooppa-neuvostossa hyväksyttyyn kasvu- ja työllisyysopimukseen, jossa linjattiin keskeisimpiä EU-tason toimia talouskasvun aikaansaamiseksi sekä kohdennettiin rahaa keskeisten infrastruktuuri-investointien vauhdittamiseksi.

Komissio antoi myös useita uusia ehdotuksia sisämarkkinoiden syventämiseksi. Suomi onnistui vaikuttamaan komission ajattelun kehittymiseen siihen suuntaan, että todellisten digitaalisten sisämarkkinoiden synnyttäminen vaatii suuria toimia EU-tasolla.

Suomi toimi aktiivisesti myös Eurooppa-neuvostossa ja kahdenvälisissä kontakteissaan digitaalisten sisämarkkinoiden edistämiseksi. Eurooppa-neuvosto painotti lähes jokaisessa kokouksessaan digitaalisten sisämarkkinoiden merkitystä, ja digitaaliset sisämarkkinat olivat keskeisessä asemassa kasvu- ja työllisyysopimuksessa. Komissio antoi myös mm. sähköistä allekirjoitusta sekä sähköistä tunnistautumista koskevan ehdotuksen sekä musiikin rajat ylittävää lisensiointia ja tekijänoikeusjärjestöjen hallintoa käsittelevän direktiiviehdotuksen, johon Suomi suhtautui myönteisesti.

Komissio laati palvelusektorin osalta tiekartan, jonka pohjalta käydään vertaisarvioita palveludirektiivin toimeenpanosta ja tarkastellaan sen jälkeen, onko mahdollisille lainsäädäntömuutoksille tarvetta. Suomi piti komission lähestymistapaa hyvänä.

Sisämarkkinoiden toimeenpanoon liittyvät kysymykset integroitiin Suomen toivomalla tavalla osaksi eurooppalaista ohjausjaksoa, mikä mahdollistaa sisämarkkinalainsäädännön toimeenpanopuutteiden nousemisen aiempaa vahvemmin poliittisen huomion kohteeksi.

EU kansainvälisenä toimijana

Suomi jatkoi tukeaan Euroopan ulkosuhdehallinnon vahvistamiseksi. Suomi osallistui aktiivisesti EU:n sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan ja sen laaja-alaiseen kehittämiseen. Suomen tavoitteena on EU:n kokonaisvaltaisen toiminnan varmistaminen kriisialueilla unionin eri politiikkainstrumentteja hyödyntäen.

Eurooppa-neuvosto antoi joulukuussa toimeksiannon EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämiseksi. Suomi oli aloitteellinen toimeksiannon valmisteluissa.

Suomi painotti pohjoisen ulottuvuuden parempaa hyödyntämistä EU:n Itämeri-strategian toimeenpanossa, kun kyse on yhteistyöstä naapurimaiden ja erityisesti Venäjän kanssa. Suomen aloitteesta tämä kirjattiin joulukuun Eurooppa-neuvoston päätelmiin.

Maailman kauppajärjestön (WTO) Dohan neuvottelukierros ei edennyt, ja unionin taloudellisissa ulkosuhteissa panostettiin erityisesti kahdenvälisiin vapaakauppasopimusneuvotteluihin. Merkittävin yksittäinen kysymys Suomen näkökulmasta oli Venäjän liittyminen WTO:hon elokuussa.

Suomi toimi aktiivisesti neuvotteluissa EU:n kehityspolitiikan ja budjettitukilinjausten uudistamiseksi Suomen kehityspoliittisen ohjelman painopisteiden mukaisesti.

Euroopan unionin laajentumispolitiikkaa edistettiin sovittujen menettelyiden mukaisesti. Kroatian liittymissopimuksen hyväksymisestä annettiin hallituksen esitys eduskunnalle, joka hyväksyi sopimuksen joulukuussa 2012. Eurooppa-neuvosto teki kesäkuussa 2012 päätöksen Montenegron jäsenyysneuvotteluiden avaamisesta.

Oikeus- ja sisäasiat

Oikeus- ja sisäasioissa Suomi toimi aktiivisesti yhteisen vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen luomiseksi, jotta unionin kansalaisten oikeudet toteutuvat rajat ylittävästi. Tarkasteluvuonna alkoivat neuvottelut komission laajasta ehdotuksesta uudistaa EU:n tietosuojalainsäädäntö. Hankkeella toteutetaan sekä oikeus- ja sisäasioiden monivuotista ohjelmaa, Tukholman ohjelmaa, että digitaalista agenda. Suomi korosti, että EU:n tällä hetkellä hajanaista ja osin monimutkaista tietosuojasäätelyä tulee pyrkiä jatkossa yhtenäistämään ja yksinkertaistamaan siten, että samalla turvataan korkea tietosuojan taso.

Taluskriisin hoitoon ja talouskasvuun liittyen v. 2012 neuvoteltiin useista siviili- tai rikosoikeudellisen yhteistyön instrumenteista, kuten tilivarojen jäädyttämisestä, arvopaperimarkkinoiden väärinkäytöstä, rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta sekä EU:n taloudellisten etujen suojaamisesta rikolliselta toiminnalta.

Suomen tärkeänä pitämän yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän luomista koskevista neuvotteluista edistyttiin hyvin, ja ne saataneen päätökseen Euroopan parlamentin kanssa alkuvuodesta 2013.

Neuvotteluissa Schengen-alueen arviointijärjestelmään ja rajasäännösten muuttamiseen liittyen Suomi painotti pikaista etenemistä ja tarvetta uusiin keinoihin Schengen-alueen hallinnoinnin vahvistamiseksi.

Neuvotteluissa EU:n liittymiseksi Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukseen Suomi ajoi mahdollisimman nopeaa aikataulua. EU:n liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen parantaisi unionin oikeudenkäyttöpiiriin kuuluvien henkilöiden oikeusasemaa.

6 Ulko- ja turvallisuuspoliittinen katsaus

Suomen turvallisuus, hyvinvointi ja menestyksen edellytykset perustuvat laaja-alaiseen yhteistyöhön muiden valtioiden ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Suomen ulkopoliitiikan tavoitteena on kansainvälisen vakauden, turvallisuuden, rauhan, oikeudenmukaisuuden ja kestävän kehityksen vahvistaminen sekä oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien edistäminen.

Hallitus on v. 2012 jatkanut toimintaansa ja vaikuttamistyötään ohjelmassaan esittamiensä tavoitteiden edistämiseksi kahdenvälisesti suhteissaan muihin valtioihin, EU:n kautta sekä monenkeskiseen yhteistyöhön osallistumalla. Suomi myötävaikutti lukuisissa prosesseissa kansainvälisen yhteistyön etenemiseen ja siten myös Suomen oman kansainvälisen aseman vahvistumiseen.

Turvallisuuspolitiikka ja kriisinhallinta

Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko

Vuoden 2012 joulukuussa valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallitusohjelman mukaisen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon, joka valmisteltiin valtioneuvoston kanslian johdolla. Eduskunnan parlamentaarinen kontaktiryhmä (PAKO) osallistui valmisteluprosessiin tiiviisti. Selonteko perustuu laajaan turvallisuuskäsitykseen ja muodostaa perustan Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle. Selonteossa omaksuttu toimintalinja on turvallisuuden aktiivista rakentamista sekä turvallisuussuhkien ennakointia ja torjumista. Selontekoa käsitellään eduskunnassa keväällä 2013.

Valtioneuvoston päätös kokonaisturvallisuudesta

Valtioneuvosto hyväksyi 5.12.2012 periaatepäätöksen kokonaisturvallisuudesta. Periaatepäätöksessä määritellään kokonaisturvallisuuden käsite ja täsmennetään hallinnonalojen vastuita kokonaisturvallisuuden osa-alueista.

Euroopan unionin yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (YTPP)

Suomi osallistui aktiivisesti Euroopan unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) kehittämiseen, keskeisten teemojen ollessa EU:n sotilaallinen ja siviilikriisinhallinta sekä suorituskykyjen kehittäminen. Lissabonin sopimuksen rakenteellisten ja sisällöllisten uudistusten toimeenpanoa EU:n yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa jatkettiin. Työtä ohjasivat ulkoasiainneuvoston päätelmät heinä- ja marraskuussa. Myös korkea edustaja Ashton antoi heinäkuussa raporttinsa YTPP-kysymyksistä. Työ siviili-sotilaskoordinaation edelleen kehittämiseksi, kokonaisvaltaisen lähestymistavan vahvistamiseksi ja yhteistyön tiivistämiseksi muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa jatkui. Suomi tuki vahvasti EU:n operaatiokeskuksen toiminnan kehittämistä, joka aloitti toimintansa alkuvuonna.

Suomi oli aktiivinen myös puolustuskysymyksiä laajasti käsittelevän joulukuun 2013 Eurooppa-neuvoston valmisteluja koskevissa keskusteluissa ja tavoitteiden asettamisessa.

Suomi osallistui aktiivisesti sotilaallisten suorituskykyjen yhteiskäyttöä ja jakamista koskevan työn kehittämiseen (ns. pooling and sharing -työ) ja jatkoi tukeaan Euroopan puolustusviraston työlle sotilaallisten suorituskykyjen kehittämiseksi, puolustusmateriaalimarkkinoiden edelleen avaamiseksi, Euroopan puolustusteollisen pohjan vahvistamiseksi sekä puolustustutkimuksen tukemiseksi. Työtä synergioiden lisäämiseksi EU:n siviili- ja sotilaallisen voimavaratyön välillä jatkettiin. Yhteistyötä pyrittiin tiivistämään myös YTPP:n sekä oikeus- ja sisäasioita koskevan politiikan välillä paremman koherenssin aikaansaamiseksi. Myös riittävien resurssien turvaaminen unionin siviilikriisinhallintamissioissa oli keskeisesti agendalla.

EU:lla oli vuoden lopussa käynnissä kolme sotilaallista kriisinhallintaoperaatiota ja yksitoista siviilikriisinhallintaoperaatiota. EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan painopistealueena kertomusvuonna oli Afrikan sarvi ja siviilikriisinhallinnan painopistealueina Kosovo, Afganistan, Georgia ja Palestiinalaisalueet. Suomi jatkoi aktiivista osallistumista sekä EU:n sotilaallisiin että siviilikriisinhallintaoperaatioihin.

Pohjoismainen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen yhteistyö

Pohjoismaista yhteistyötä pyrittiin kehittämään ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla. Kriisinhallintaoperaatioita koskevan yhteistoiminnan painopisteenä oli yhteistyö Afganistanin ISAF-operaatiossa. Pohjoismaat jatkoivat tukeaan kriisinhallintavalmiuksien kehittämiseksi Itä-Afrikassa.

Pohjoismaista puolustusyhteistyötä syvennettiin kaikilla yhteistyön osa-alueilla. Tanskan puheenjohtajuuskauden painopisteinä olivat Itä-Afrikan kriisinhallintakykyjen kehittäminen, yhteistyö arktisilla alueilla sekä suorituskykyjen yhteinen kehittäminen ja käyttö. Energiatietoa ja ympäristötietoisuutta puolustuksessa (green defence) käsiteltiin kansainvälisessä puolustusteollisuusseminaarissa. Suomen puheenjohtajuuskauden 2013 tavoitteet vahvistettiin marraskuussa. Suomen tavoitteena on syventää pohjoismaista suorituskyky-yhteistyötä sekä yhteistyötä harjoitus- ja koulutustoiminnassa. Suomen puheenjohtajuuskaudella käydään myös puolustusministerikokouksessa periaatekeskustelu puolustusyhteistyön kehittämismahdollisuuksista.

Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan

Suomen sotilaallisen kriisinhallintatoiminnan painopiste v. 2012 oli Libanonissa ja Afganistanissa. Vuoden lopussa kriisinhallintatehtävissä palveli noin 380 suomalaissotilasta. Erityisesti osallistuminen YK:n UNIFIL-operaatioon Libanonissa toukokuusta lähtien noin 170 sotilaalla nosti Suomen kriisinhallinnan kokonaispanosta selvästi ja samalla vahvisti Suomen osallistumista YK-rauhanturvatoimintaan.

Tasavallan presidentti päätti 16.12.2011 Suomen osallistumisesta UNIFIL-operaatioon Libanonissa yhdessä Irlannin kanssa, ja suomalainen joukko ryhmittyi toiminta-alueelle Etelä-Libanoniin toukokuussa 2012. Suomen joukko (170 sotilasta) muodostuu jääkäri-komppaniasta, esikuntaupseereista ja tukiosista. Loppuvuonna päätettiin operaation johdostuun siirtymisestä Irlannilta Suomelle 2013.

Kertomusvuonna Suomi osallistui myös YK:n Syyrian tarkkailuoperaatioon (UNSMIS) 10 sotilastarkkailijan voimin huhtikuusta 2012 alkaen. Operaation mandaattia ei voitu uusia Syyrian turvallisuustilanteesta johtuen ja viimeiset tarkkailijat poistuivat Syyriasta elokuussa 2012. Suomen osallistuminen YK-operaatioihin käsitti kertomusvuonna myös muita sotilastarkkailijoita, esikuntaupseereita ja asiantuntijoita. Lisäksi Suomi antoi YK:n rauhanturvatoiminnan koulutustukea.

YK:n valtuutuksella toimivassa Naton ISAF-operaatiossa Afganistanissa suomalaisten sotilaiden määrää vähennettiin 50:llä aiempien päätösten mukaisesti. Vähennysten jälkeen operaatiossa jatkaa noin 145 sotilasta. Yhteistyötä jatketaan linjausten mukaisesti pohjoismaisessa kehyksessä. Eduskunnan maaliskuussa 2012 hyväksymässä selonteossa todetaan, että Suomi suhtautuu myönteisesti mahdolliseen ISAF:n seuraajamission ja tarkastelee myöhemmässä vaiheessa mahdollista osallistumista operaatioon. Seuraajamission suunnittelu alkoi Natossa syksyllä 2012, ja Suomi eräiden muiden kumppanimaiden tavoin hyväksyttiin mukaan suunnitteluprosessiin. Seuraajamission on suunniteltu keskittyvän koulutustoimintaan, neuvonantoon ja tukeen.

Afrikan sarven alueella Suomi jatkoi osallistumista Somalian turvallisuusjoukkojen kouluttamista tukevaan EUTM Somalia -koulutusoperaatioon sekä sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatio EUNAVFOR Atalantaan, joka on vaikuttanut osaltaan merirosvouksen vähentymiseen alueella. Suomi osallistui operaatioon esikuntahenkilöstöllä ja valmistautui lähettämään operaatioon itsenäisen alussuojausosaston.

Suomen painopisteet siviilikriisinhallinnassa olivat edellisvuoden tapaan Afganistanin lisäksi Kosovossa ja Georgiassa. Suomen osallistumistaso jäi määrältään poikkeuksellisesti alle sadan asiantuntijan. Tästä huolimatta Suomi on EU:ssa edelleen väkilukuunsa suhteutettuna eniten asiantuntijoita lähettävä maa. Naisten määrä Suomen lähettämistä siviilikriisinhallinnan asiantuntijoista onnistuttiin nostamaan noin 40 prosenttiin. Etyj:n Kosovon ja Bosnia-Hertsegovinan kenttämissioiden varapäällikköiden tehtäviin valittiin naispuoliset suomalaisasiantuntijat. Lisäksi Suomi lähetti asiantuntijoita kansainvälisten järjestöjen sihteeristöihin.

Suomen kokonaisvaltaisen kriisinhallintastrategian pohjalta jatkettiin kokonaisvaltaisen lähestymistavan vahvistamista niin kansallisesti kuin kansainvälisellä tasolla, erityisesti YK:ssa ja EU:ssa.

Yhteistyö Pohjois-Atlantin puolustusliiton kanssa (Nato)

Suomi jatkoi aktiivista osallistumistaan Naton kumppanimaille avoinna olevaan yhteistyöhön sekä kumppanuus- ja yhteistyöohjelmien kehittämiseen. Keskeiset yhteistyömuodot olivat suorituskyky-yhteistyö sekä osallistuminen harjoituksiin ja operaatioihin. Suomi antoi yhdessä Ruotsin kanssa aktiivisen panoksen kumppanuuskysymysten käsittelyyn Naton Chicagon huippukokouksessa. Suomi osallistui Naton Chicagon huippukokouksen yhteydessä järjestettyyn erilliseen kumppanuuskokoukseen, huippukokouksen sekä ulkoministeri- ja puolustusministerikokousten yhteydessä järjestettyihin ISAF-kokouksiin, pohjoisen komentoalueen (RC N) kokouksiin sekä KFOR-kokouksiin. Natosta tehtiin Suomeen useita korkean tason vierailuja, kuten pääsihteerin vierailu marraskuussa.

Suomi osallistui ensimmäisen kerran Naton nopean toiminnan joukkoja (NATO Response Force, NRF) täydentävään toimintaan. Suomi jatkoi yhteistyötään useiden Naton osaamiskeskusten ja virastojen kanssa sekä osallistumistaan strategisen ilmakuljetuskyvyn vahvistamista koskevaan hankkeeseen (SAC). Uusina osa-alueina selvitettiin Suomen ja Naton yhteistyömahdollisuuksia monikansallisissa hankkeissa (Smart Defence) ja kyberturvallisuudessa. Puolustusyhteistyötä jatkettiin myös kahdenvälisen yhteistyön pohjalta.

Naton tärkeimmät kriisinhallintaoperaatiot kertomusvuonna olivat Afganistanin ISAF-operaatio ja Kosovon KFOR-operaatio, joissa Suomi jatkoi osallistumistaan. Suomi on kertomusvuonna jatkanut aktiivista osallistumistaan myös Naton siviilivalmiustoimintaan sekä osallistunut Naton puitteissa toimiviin vapaaehtoisrahistoihin, kuten Afganistanin armeijan ylläpitoa ja kouluttamista tukevaan rahastoon.

Muu turvallisuus- ja puolustuspoliittinen yhteistyö

Monikansallista puolustusyhteistyötä tiivistettiin kertomusvuoden aikana, tavoitteena vahvistaa puolustuskykyä ja turvata sotilaallisten suorituskykyjen kehittämistä.

Suomi jatkoi osallistumistaan Etyj:n poliittis-sotilaallisen ulottuvuuden kehittämiseen ja toimeenpanoon. Suomi profiloitui korkean tason erikoisosajana suojelupuolustuksen (CBRN) osalta kansainvälisessä yhteisössä. Suojelupuolustuksen suorituskykyä kehitettiin myös monikansallisessa puolustusyhteistyössä, erityisesti kun maavoimien Suojelun Erikoisosasto oli nimetty NRF:n RFP-joukkopooliin (Response Forces Pool).

Kansainvälisen meri- ja ilmatilannekuvayhteistyön kehittämistä jatkettiin. Suomelle tärkeimmät meritilannekuvahankkeet (MARSUR ja SUCBAS) etenivät kohti operatiivista käyttöä. Samoin jatkettiin järjestelyjä Suomen osallistumiseksi ilmatilannekuvan vaihtamista koskevaan yhteistyöhön (ASDE) Ruotsin, Norjan, Baltian maiden ja Naton kanssa.

Kansainvälinen rauhanvälitystoiminta

Suomi vahvisti kertomusvuonna edelleen rooliaan rauhanvälityksessä ja hallitusohjelman mukaista rauhanvälityksen toimintaohjelmaa alettiin järjestelmällisesti toteuttaa. Tavoitteena on lisätä edelleen suomalaista osaamista rauhanvälityksessä ja etsiä uudenlaisia voimavaroja sekä lisätä naisten osallistumista rauhanprosesseihin ja välitystehtäviin. Suo-

nessa toimiva rauhanvälityksen verkosto jatkoi toimintaansa. Ulkoministerin rauhanvälityksen erityisedustajat tukivat sekä Myanmarin rauhanprosessia että rauhanvälitystehäviä Afrikan sarven alueella.

Suomen ja Turkin aloitteesta hyväksyttiin syksyllä 2012 YK:n yleiskokouksessa järjestyksessä toinen YK:n yleiskokouksen rauhanvälitystä koskeva päätöslauselma, jolla edistetään poliittisen ja taloudellisen tuen lisäämistä YK:n rauhanvälitystoiminnalle. Samalla rauhanvälitys saatiin pysyvästi YK:n yleiskokouksen agendalle.

YK:n yleiskokousviikolla syyskuussa Suomi järjesti yhdessä Turkin kanssa ministeritason kokouksen, jossa sovittiin rauhanvälityksen rahoituksen kehittamisestä. Samalla YK:n pääsihteeri julkaisi raportin rauhanvälityksestä. Suomen yhdessä Turkin kanssa perustamaan rauhanvälityksen ystävryhmään kuului joulukuun lopussa 42 jäsentä kaikista maanosista (maat ja organisaatiot). Ystävryhmä tekee kansainvälistä rauhanvälitystä tunnetuksi ja edistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Se on onnistunut erinomaisesti työssään ja sen jäsenmäärä on lisääntynyt huomattavasti. Suomi tuki kertomusvuonna myös alueellisten järjestöjen rauhanvälityskapasiteetin kehittämistä.

Kyberturvallisuus

Kyberturvallisuus ja -toimintaympäristö ovat nousevia kansallisia ja kansainvälisiä kysymyksiä. Kansainvälisen yhteistyön tavoitteena on vaihtaa tietoja ja kokemuksia sekä oppia parhaista käytännöistä, jotta myös kansallisen kyberturvallisuuden tasoa voidaan nostaa. Suomi osallistui kertomusvuonna aktiivisesti kyberturvallisuuden kannalta keskeisten kansainvälisten organisaatioiden (kuten ETYJ, YK, NATO, EU, Euroopan neuvosto) ja yhteistyöfoorumien toimintaan. Suomi myös edisti sananvapauden ja muiden ihmisoikeuksien toteutumista internetissä yhä aktiivisemmin, muun muassa liittymällä Freedom Online Coalition -yhteenliittymään. Pohjoismaiden kesken yhteistyö kyberturvallisuuden edistämiseksi jatkui tiiviinä. Suomen ensimmäistä kansallista kyberturvallisuusstrategiaa valmisteltiin.

Asevalvonta ja aseidenriisunta

Kertomusvuonna Suomi toimi aktiivisesti ydinaseriisuntaa ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämistä koskevien kansainvälisten prosessien edistämiseksi ja niiden toimeenpanon tukemiseksi. Ydinsulkusopimuksen vuoden 2010 tarkastelukonferenssin päätöksen mukaisesti tavoitteena oli saada kutsutuksi koolle Lähi-idän joukkotuhoaseetonta vyöhykettä koskeva konferenssi, jonka isäntämaaksi Suomi oli valittu v. 2011. Konferenssin valmistelua johtavaksi fasilitaattoriksi valittu alivaltiosihteeri Laajava jatkoi aktiivisesti tehtävässään Lähi-idän joukkotuhoaseetonta vyöhykettä koskevan konferenssin kutumiseksi koolle. Konferenssin pitämisestä v. 2012 ei kuitenkaan saavutettu yhteistä näkemystä alueen maiden ja konferenssin koollekutsujien (YK:n pääsihteeri, Iso-Britannia, Venäjä, Yhdysvallat) keskuudessa. Valmisteluja jatketaan keskeytyksettä, ja Suomi on edelleen valmis isännöimään konferenssin, kun se kutsutaan koolle.

Suomi jatkoi aktiivista toimintaansa myös ydinturvahuippukokousprosessissa ja osallistui Soulissa maaliskuussa pidettyyn toiseen huippukokoukseen tasavallan presidentin johdolla. Suomi vahvisti huippukokouksessa sitoutumisensa prosessin tavoitteisiin. Suomi osallistui myös YK:n pääsihteerin koolle kutsumaan korkean tason kokoukseen ydinterroismin torjunnasta, johon Suomi osallistui ulkoministeritasolla.

Kertomusvuonna Suomi toimi Geneven aseidenriisuntakonferenssin puheenjohtajana touko—kesäkuussa. Suomen puheenjohtajuuden aikana käytiin keskustelua aseidenriisuntakonferenssin asialistan avainkysymyksistä sekä konferenssin toiminnan kehittämistä. Suomen ja muiden puheenjohtajamaiden toimista huolimatta jäsenmaiden väliset erimielisyydet konferenssin painotuksista estivät jälleen työohjelman toimeenpanon sekä varsin naisten neuvottelujen aloittamisen.

Huoli ydinaseiden mahdollisesta leviämisestä nykyisten ydinasevaltojen ulkopuolelle oli esillä useilla kansainvälisillä foorumeilla. Kansainvälisessä atomienergiajärjestössä (IAEA) käsiteltyjä keskeisiä ulkopoliittisia aiheita olivat kuluneenakin vuonna Iranin ydinohjelma sekä Pohjois-Korean, Syyrian ja Lähi-idän tilanteet. Suomi jatkoi tukeaan järjestön toiminnalle.

Aktiivista työtä kansainvälisen asekauppasopimuksen (ATT) aikaansaamiseksi jatkettiin. Suomi osallistui ulkoministeritasolla kesäkuussa Geneven aseidenriisuntakonferenssin (CD) istuntoon ja heinäkuussa sopimuksesta käytyihin neuvotteluihin YK-konferenssissa New Yorkissa. Ulkoministerin yhteisartikkeli Nigerian ulkoministerin kanssa ATT:n tärkeydestä julkaistiin heinäkuussa 2012. Sopimushanke eteni, mutta sopimusta ei vielä onnistuttu saamaan aikaan. Suomi jatkoi toimintaansa konferenssin jälkeen yhteistyössä sopimuksen muiden alkuperäisten aloitteentekijämaiden sekä kansalaisjärjestöjen kanssa. Tavoitteena on, että sopimusneuvottelut saatetaan loppuun maaliskuussa 2013 järjestettävässä konferenssissa.

Hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta arvioi Suomen kantaa Oslon rypäleasesopimukseen lokakuussa. Suomen kannalta olosuhteissa ei ole tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka mahdollistaisivat sopimukseen liittymisen. Puolustusvoimat seuraa tiiviisti vaihtoehtojen ja rypäleammukset korvaavien suorituskykyjen kehityshankkeita.

Jalkaväkimiinat kieltävä Ottawan sopimus tuli voimaan Suomen osalta heinäkuussa.

Suomen toiminta Yhdistyneissä Kansakunnissa

Suomen YK-politiikka keskittyi vuoden 2012 aikana erityisesti kriisien ennaltaehkäisyyn ja rauhanrakennukseen sekä ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion edistämiseen. Suomen YK-politiikan näkyvin yksittäinen hanke kertomusvuonna oli ehdokkuus YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvaksi jäseneksi vuosiksi 2013—2014. Kampanjaa jatkettiin korkealla tasolla 18.10.2012 pidettyihin vaaleihin saakka. Vaikka jäsenyys turvallisuusneuvostossa ei toteutunut, sai Suomi kampanjan kautta paljon myönteistä kansainvälistä näkyvyyttä ja kontaktit useisiin alueellisiin järjestöihin ja valtioihin lisääntyivät.

Hallitusohjelman mukainen Suomen ulkoasiainhallinnon YK-strategian uudistaminen käynnistyi. Strategian tavoitteena on Suomen YK-politiikan vaikuttavuuden lisääminen.

YK-järjestelmän uudistamisessa ja vahvistamisessa Suomi keskittyi riittävien resursien turvaamiseen Suomen tärkeiksi pitämille toiminnoille painottaen mm. oikeusvaltiokehitystä, ihmisoikeuksia ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325, ”Naiset, rauha ja turvallisuus”, toimeenpanoa edistettiin aktiivisesti. Järjestyksessä toinen kansallinen toimintaohjelma vuosille 2012—2016 hyväksyttiin kesäkuussa. Suomi toimi aktiivisesti päätöslauselma 1325:n huomioimiseksi myös Etyj:n ja Naton toiminnassa.

Toimia suomalaisten rekrytoinnin edistämiseksi YK-tehtäviin vahvistettiin selkeästi. Ulkoasiainministeriö järjesti yhdessä YK:n sihteeristön kanssa toukokuussa Helsingissä, Tampereella ja Turussa tiedotustilaisuudet YK:n rekrytointi- ja urajärjestelmästä. YK:n palveluksessa olevien suomalaisten määrä kasvoi jonkin verran kertomusvuoden aikana.

Euroopan unioni pysyy Suomelle keskeisenä vaikutuskanavana YK:ssa. Suomi teki kertomusvuoden aikana työtä sen eteen, että Suomelle tärkeät tavoitteet tulisivat osaksi EU-tavoitteita ja, että EU:n yhteinen YK-politiikka olisi vahvaa ja aloitteellista. Kertomusvuonna osallistuttiin aktiivisesti EU:n YK-tavoitteiden valmisteluun. Myös perinteisesti läheistä yhteistyötä pohjoismaisella tasolla on jatkettu, mikä on vahvistanut Suomen kansallisten prioriteettien näkyvyyttä YK:ssa.

Joulukuussa päätettiin Suomen ehdokkuudesta YK:n tiede- ja koulutusjärjestö UNESCO:n maailmanperintökomiteaan jaksolle 2013—2017.

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (Etyj)

Keskustelua Euroopan turvallisuudesta ja Etyj:n roolista jatkettiin Astanassa v. 2010 pidetyn huippukokouksen ja Vilnassa 2011 pidetyn ministerikokouksen pohjalta. Joulukuussa 2012 pidetyssä Etyj:n ministerikokouksessa Dublinissa päätettiin ns. Helsinki +40 -proessin aloittamisesta. Tavoitteena on saada Etyj:n roolista ja suunnasta konkreettisia tuloksia vuoteen 2015 mennessä, jolloin tulee kuluneeksi 40 vuotta Helsingin päätösjärjestyksen allekirjoittamisesta.

Kertomusvuonna Suomi toimi Etyj:ssä aktiivisesti korostaen erityisesti laajan turvallisuuden näkökulmaa, Etyj:n vahvistamista kaikilla kolmella ulottuvuudella, ihmisoikeuksien edistämistä sekä sotilaallisten luottamusta ja turvallisuutta lisäävien toimien tehostamista. Suomen aloitteesta Etyj:lle neuvoteltiin 1325-toimintaohjelmaa. Suomi osallistui aktiivisesti myös Etyj:n vaalitarkkailuun ja tuki hankevaroin muun muassa raja- ja pienasehankkeita sekä Laajemman Euroopan aloitteen (LEA) puitteissa useita ihmisoikeushankkeita painopisteinä oikeusvaltiotoiminta, naisten oikeudet ja vähemmistöt.

Euroopan unioni

Euroopan unionin kehitys

Kertomusvuonna talouskriisi hallitsi eurooppalaista keskustelua ja poliittista agendaä sekä vaikutti heikentävästi EU:n globaaliin vaikutusvaltaan. Suomi pyrki osallistumaan eurooppalaiseen keskusteluun ratkaisukeskeisesti, tukien unionin yhtenäisyyttä, instituutioiden välistä tasapainoa ja toimivaa yhteistyötä sekä jäsenmaiden omaa vastuuta hyvästä taloudenpidosta.

EU:n monivuotisista rahoituskehityksistä käydyissä neuvotteluissa Suomi ajoi riittävää ulkosuhderahoitusta korostavaa linjaa, jolla varmistetaan EU:n rooli uskottavana kansainvälisenä toimijana.

Euroopan unionin ulkosuhdetoiminta

Suomi on kuluvana vuonna aktiivisesti osallistunut EU:n ulkoisen toiminnan vahvistamiseen. Suomen etujen mukaista on, että unioni on vahva toimija niin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa kuin kauppa- ja kehityspolitiikassakin. Suomelle on tärkeää, että EU:n ulkoinen toiminta on johdonmukaista ja kokonaisvaltaista.

Suomen tärkeänä pitämässä Euroopan ulkosuhdehallinnon kehittämisessä v. 2012 saavutettu edistys jäi odotuksiin verrattuna vaatimattomaksi. Työtä on jatkettava, jotta ulkosuhdehallinto kykenisi jatkossa tuottamaan jäsenmaille suurempaa lisäarvoa. Ulkosuhdehallinnon puolivälin tarkastelu aloitettiin 2012 syksyllä tiivistämällä yhteistyötä samamielisten jäsenmaiden kanssa unionin korkean edustajan ja muiden keskeisten toimijoiden suuntaan. Suomi on myös aktiivisesti edistänyt ministeritasolla suomalaisten sijoittautumista ulkosuhdehallinnon tehtäviin sekä Brysseliin että kentälle ja työtä tulee jatkaa kaikilla tehtävätasolla, mukaan luettuna päällikkötaso. Ministeritasolla on kertomusvuonna erityisesti panostettu kansainvälisten rekrytointien tehostamiseen.

Euroopan unionin laajentuminen ja naapuruuspolitiikka

EU:n laajentuminen jatkui Suomen tukeman myönteisen ja aktiivisen laajentumislinjan mukaisesti. Kroatiasta on määrä tulla EU:n 28. jäsenmaa 1.7.2013. Suomen eduskunta ratifioi sopimuksen 18.12. Islannin neuvottelut jatkuivat ja 35 neuvotteluluvusta on tähän mennessä avattu 27. Suomi tukee Islannin neuvotteluja. Serbia sai ehdokasmaa-aseman maaliskuun Eurooppa-neuvostossa ja kesäkuussa päätettiin Montenegron jäsenyysneuvottelujen aloittamisesta. Komissio suositteli neljännen kerran jäsenyysneuvottelujen avaamista Makedonian kanssa, mutta päätöstä asiasta ei vielä joulukuussa nimikiistan vuoksi saatu Suomen voimakkaasta tuesta huolimatta. Suomi myötävaikuttii siihen, että joulukuun laajentumispäätelmät olivat Turkin osalta aiempaa myönteisemmät.

Suomi ajoi EU:n laajentumisvalmistelutuen tehokasta kohdentamista myös Suomen etujen kannalta keskeisille aloille. Ministeriöt ja virastot osallistuivat menestyksellisesti ulkoministeriön koordinoimiin ja EU:n rahoittamiin Twinning- ja TAIEX-toimintoihin. Suomi voitti EU:n laajentumis- ja naapuruuspolitiikan maihin tekemistään tarjouksista noin puolet. Hankkeiden arvo oli noin 8 milj. euroa. TAIEX laajeni merkittävästi v. 2012.

Uutena tehtävänä ulkoministeriö koordinoi Suomen asiantuntija-apua Kreikan julkisen hallinnon uudistuksiin. Suomen tuki Länsi-Balkanille jatkui 6,25 milj. eurolla. Avun painopiste oli Kosovo ja hankkeet noudattivat Suomen kehityspoliittisen linjan painopisteitä.

Euroopan unionin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka (YUTP)

Suomi ajoi aloitteita EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan rakenteiden vahvistamiseksi ja esitti hallitusohjelman mukaisesti tarpeen uudistaa EU:n vuoden 2003 turvallisuusstrategiaa laajemmaksi EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseksi strategiaksi. Strategian uudistaminen ei ole lähtenyt käyntiin, mutta aloite käynnisti keskustelun tarpeesta strategisempaan toimintaan EU:n ulkosuhteissa.

EU:n ulkopolitiikan keskiössä ovat olleet suhteet eteläisiin ja itäisiin kumppaneihin. Itäisen kumppanuuden maissa EU pyrki tukemaan demokratian ja oikeusvaltion edistymistä, mitä mitattiin vaaleissa syksyllä Valko-Venäjällä, Georgiassa ja Ukrainassa.

Eteläisen naapuruston osalta Suomi tuki aktiivisesti EU:n laajan keinovalikoiman toimeenpanoa sekä erityisesti kansalaisyhteiskunnan ja naisten osallistumista. Suomi tuki myös kaikkia käytössä olevia instrumentteja sanktioista humanitaariseen apuun, joilla pyrittiin vaikuttamaan Syyrian kriisiin. Libyassa suomalaisia asiantuntijoita hyödynnettiin EU:n siviilikriisinhallintatoiminnan suunnittelussa. Suomi osallistui myös tiiviisti keskusteluihin EU:n Lähi-itä-politiikan aktivoimiseksi. Iranin kysymyksessä Suomi tuki EU:n kahden raiteen politiikkaa korostaen tarvetta löytää neuvotteluratkaisu sekä EU:n korkea edustaja Ashtonin työssä EU3+3 -neuvottelujen vetäjänä.

Kertomusvuonna EU:n sanktioita kiristettiin merkittävästi Iranin ja Syyrian suuntaan. Burman kehitys puolestaan johti sanktioiden lähes täydelliseen purkamiseen. Suomi osallistui aktiivisesti keskusteluun EU:n eri instrumenttien käytön vaikuttavuudesta, mukaan luettuna sanktiopolitiikasta.

Ihmisoikeudet

Suomi jatkoi kertomusvuonna aktiivista ja aloitteellista kahden- ja monenvälistä yhteistyötä ihmisoikeuksien edistämiseksi valtioneuvoston ihmisoikeusselonteon linjausten mukaisesti ja hallitusohjelman toimeenpanon toteuttamiseksi. Suomi tuki vahvasti YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistoa ja painotti temaattisten ihmisoikeuskysymysten (erityisesti naiset ja lapset) edistämistä YK:n rauhan ja turvallisuuden toiminnassa, oikeusvaltiokysymysten kokonaisvaltaista edistämistä, sekä ihmisoikeusperustaisen kehityspoliittikan edistämistä ja ihmisoikeuksien valtavirtaistamista kaikessa YK:n toiminnassa. Suomi toimi aktiivisesti edistääkseen EU:n liittymistä Euroopan ihmisoikeussopimukseen koskevia neuvotteluja.

Etyj:ssä Suomen ihmisoikeustyössä ovat painottuneet erityisesti naisten ja vähemmistöjen aseman, mukaan luettuna romanien sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien parantaminen, sekä demokratia-, oikeusvaltio- ja kansalaisyhteiskuntakehityksen tukeminen. Euroopan neuvostossa Suomi on tukenut erityisesti lasten oikeuksien, romanien aseman, tasa-arvon, vammaisten henkilöiden oikeuksien sekä vähemmistöjen oikeuksien

edistämistä ja suvaitsemattomuuden ehkäisemistä. Lisäksi Suomi on ollut mukana ihmisoikeustuomioistuimen uudistamisprosessissa ja järjestön uudistamistyön jatkamisessa.

Suomi osallistui aktiivisesti kesällä 2012 hyväksytyn EU:n ihmisoikeusstrategian ja sitä täydentävän toimintaohjelman laatimiseen. Suomi tuki EU:n ensimmäisen temaat-tisen erityisedustajan tehtävän perustamista osana ihmisoikeuksien valtavirtaistamista unionin ulkosuhteissa. Erityisedustaja aloitti tehtävässään heinäkuussa. Ulkoministeri on ottanut laajasti kantaa ihmisoikeuksien puolesta muun muassa huhtikuussa 2012 Euroopan neuvoston istunnossa Strasbourgissa ja kesäkuussa 2012 ihmisoikeusneuvoston istun-nossa Genevessä.

Suomen ihmisoikeustilannetta tarkasteltiin YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaail-mallisessa määräaikaistarkastelussa (Universal Periodic Review, UPR) toukokuussa 2012. Syyskuussa neuvosto hyväksyi UPR-työryhmän Suomea koskevan raportin. Suomen saa-mat suositukset keskittyivät muun muassa rasismiin, muukalaisvihan ja syrjinnän vastais-ten toimenpiteiden vahvistamiseen.

Syksyllä Suomessa aloitettiin ihmisoikeusstrategian valmistelu. Strategiassa linjataan Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan periaatteet, toimintatavat ja tavoitteet osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja se toimii osana hallituksen ihmisoikeuspoliittista selon-tekoa. Aktiivista vuoropuhelua ja yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa jatkettiin. Ulkoasiainministeriön yhteydessä vuodesta 1988 lukien toiminut kansainvälisten ihmis-oikeusasiain neuvottelukunta (IONK) jatkoi toimintaansa.

Kertomusvuonna ihmisoikeuksien vahvistamista edistettiin myös mm. rap-artisti Signmarkin nimittämällä ulkoasiainministeriön erityisedustajaksi ihmisoikeuskysymyk-sissä. Suomi rahoitti myös tutkimushankkeita, kuten vammaispoliittinen selvitystyö sekä selvitystyö ulkoasiainministeriön toiminnasta lesbojen, homojen, biseksuaalien, transih-misten sekä intersukupuolisten (ns. LHBTI) ihmisoikeuksien edistämiseksi, ja järjestämällä seminaareja yhdessä muiden ihmisoikeustoimijoiden kanssa. Yhteistyö kansalaisjärjestö-jen kanssa jatkui tiiviinä.

Kehitysyhteistyö ja -politiikka sekä globaalihallinta

Hallituksen uusi kehityspoliittinen toimenpideohjelma hyväksyttiin 16.2.2012. Ulkoasi-ainministeriö käynnisti uuden ohjelman toimeenpanon toteuttamalla uudistuksia, laati-malla ohjeita ja kouluttamalla. Toimintaa suunnattiin uudelleen ohjelman painopistei-den mukaisesti. OECD/DAC arvioi Suomen kehitysyhteistyötä ja -politiikkaa kertomus-vuonna. Arvion palaute oli pääosin hyvää. Suomi sai hyvää palautetta esimerkiksi jous-tavuudestaan ja tehokkuudestaan sekä tulosperustaisuuden korostamisesta. Vertaisarvion suositusten toimeenpano aloitettiin jo vuoden 2012 aikana.

Suomen kahdensivälisen toiminnan painopiste on Afrikan ja Aasian vähiten kehittyneissä maissa. Pitkäaikaisille kumppanimaille laadittiin tavoitteelliset maaohjelmat, jotka ohjaa-vat Suomen toimintaa entistä paremmin kumppanimaiden omien kehityssuunnitelmien ja uuden toimenpideohjelman linjausten mukaisesti. Samalla ohjelmien ja hankkeiden määrää rajoitettiin paremman tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden aikaansaamiseksi. Monenkes-

kisten järjestöjen ja kansalaisjärjestöjen osuutta avun kanavina lisättiin. Monenkeskisen kehitysyhteistyön tehostamiseksi aloitettiin koko multiyhteistyön strateginen analyysi ja vaikuttamisstrategioita valmisteltiin.

Ulkoasiainministeriö rahoitti noin 250 kansalaisjärjestön kehitysyhteistyötä 90 maassa. Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön tulokellisuusutta vahvistettiin mm. ohjeistuksia uudistamalla, tietojärjestelmiä kehittämällä ja kannustamalla järjestöjä keskinäiseen yhteistyöhön, kumppanuuksiin sekä täydentämään omalla toiminnallaan maaohjelmien tavoitteita. Uusien kumppanuusjärjestöjen haku avattiin.

Yksityissektorin instrumentteja kehitettiin entistä parempien kehitysvaiikutusten saavuttamiseksi. Korkotukiluotoista luopumiselle määriteltiin siirtymäkauden järjestelyt. Ulko-ministeriö uudisti Finnfundin omistajaohjauspolitiikkaa, korotti pääomaa 15 milj. eurolla ja otti käyttöön erityisriskirahoituksen. Liikekumppanuusohjelma Finnpartnershipia uudistettiin.

Kehitysyhteistyön hallintoa, avoimuutta ja tiedon saatavuutta parannettiin. Kehitysyhteistyön asianhallintajärjestelmä (AHA-KYT) otettiin käyttöön vuoden alussa ja järjestelmän kehittäminen jatkuu. Ulkoasiainministeriön tietovaraston luomiseksi käynnistettiin hanke, joka aloittaa työnsä kehitysyhteistyön tietovarantojen yhdistämisellä.

Kertomusvuonna julkisen kehitysyhteistyön määrärahoista tehdyt maksatukset olivat yhteensä noin miljardi euroa, mikä vastaa noin 0,53 prosentin osuutta BKT:stä. Suomen kansainvälisten velvoitteiden saavuttamiseksi käytiin keskustelua sekä laajasta kehitysrahoituksesta, mukaan luettuna innovatiiviset rahoituslähteet, että päästöhuutokauppatuloista. Hallitus vahvisti kehyspäättönessään ja vuoden 2012 budjettikirjassa, että päästöoikeuksien huutokaupasta saatuja tuloja ohjataan hallituskauden puolivälissä ilmastorahoitukseen ja kehitysyhteistyöhön. Suomi toimi syyskuusta alkaen puolivuotiskauden innovatiivisten rahoituslähteiden kansainvälisen ryhmän puheenjohtajana.

Suomi vaikutti neuvotteluissa EU:n kehityspolitiikan ja budjettitukilinjausten uudistamiseksi. Lisäksi ministeriö oli aktiivinen vielä käynnissä olevissa neuvotteluissa EU:n 2014–2020 rahoituskehyksistä. EU:n kehitysyhteistyön ohjelmointi tulevalle kaudelle jatkui vuoden 2012 aikana siitä huolimatta, ettei rahoituksesta vielä ollut päätöstä. Ulkoasiainministeriö vaikutti ohjelmointiin sekä edustustojen kautta kehitysmaissa että Brysselissä. Kehitystä tukevaa politiikkajohdonmukaisuutta ajettiin etenkin EU-tasolla. Vuoden aikana ministeriöiden välinen yhteistyö johdonmukaisuus-teemojen koordinoinnin osalta tiivistyi ja johdonmukaisuus-työkalun soveltaminen ruokaturva-teemassa käynnistyi.

Suomi osallistui ulkoministerin johdolla Rio+20 -kokoukseen, jossa Suomi toimi näkyvästi kestävän kehityksen puolesta ja edisti kansallisia kärkihankkeita, vesi ja saniteetti -teemaa sekä vaihtoehtoisia hyvinvointimittareita. Ulkoministeri ja kehitysministeri ovat johdonmukaisesti korostaneet Rio+20 -kokouksen sitoumusten toimeenpanon merkitystä eri yhteyksissä. Suomi oli mukana vuoden 2015 jälkeistä aikaa koskevien kehitystavoitteiden suunnitteluun tähtäävässä kansainvälisessä yhteistyössä. Suomi on osallistunut YK:n kehitysyhtöryhmän Post-2015 temaattisten konsultaatioiden ”konfliktit ja hauraus” -osion järjestämiseen.

Globaalihallinnan osalta ulkoministeri ja kehitysministeri yhdessä Tansanian ulkoministerin kanssa järjestivät ns. Helsinki-prosessin +10-seurantakokouksen Helsingissä helmikuussa 2012. Kokouksessa käsiteltyjä teemoja olivat globaalitalouden pelisäännöt, finanssimarkkinoiden sääntely, talouskriisien ennaltaehkäisy ja kestävä kehitys. Samalla arvioitiin Helsinki-prosessin aikaansaannoksia ja laajapohjaisen yhteistyömallin hyödyllisyyttä tämän päivän näkökulmasta. Helsinki-prosessin jatkotyöhön keskittyvä kansainvälinen seminaari järjestetään Suomessa keväällä 2013. Ulkoministeri ja kehitysministeri ovat vaikuttaneet aktiivisesti oikeudenmukaisempien verojärjestelmien puolesta osallistumalla aiheesta käytävään kansainväliseen keskusteluun sekä tuomalla aihetta esiin eri viitekehyksissä. Helsingissä järjestettiin kesäkuussa siirtohinnoittelun kehitykselle aiheuttamia ongelmia käsitellyt kansainvälinen seminaari.

Suomen lyhyen aikavälin (2010–2012) ilmastorahoitus sitoumuksen toteuttamista jatkettiin. Vuoden aikana osallistuttiin aktiivisesti uusien markkinamekanismien kehittälytyöhön. Dohan neuvottelukierroksella saatiin päätökseen kaksi väliaikaista neuvotteluraidetta sekä sovittiin Kioton pöytäkirjan toisesta velvoitekaudesta ja työohjelmasta vuoteen 2015 saakka, jolloin uuden, kaikkia maita oikeudellisesti sitovan ja v. 2020 voimaan astuvan ilmastositoumuksen on valmistuttava.

Humanitaarisen avun antamista konflikteista ja luonnonkatastrofeista kärsiville kehitykselle jatkettiin, lähtökohtana humanitaariset periaatteet ja luotettavat tarvearvioinnit. Lokakuussa 2012 julkaistiin uusi humanitaarisen avun linjaus, jonka avulla Suomi entistään tehostaa ja nopeuttaa humanitaarista avunantoaan, vahvistaa YK-johtoista kansainvälistä apujärjestelmää ja sen koordinaatiota, tukee kansalaisjärjestöjen humanitaarista toimintaa ja puhuu aktiivisesti siviilien suojelun, humanitaarisen tilan ja periaatteiden puolesta. Vuoden aikana onnistuttiin vaikuttamaan humanitaarisen uudistusprosessin toteutumiseen YK-järjestöissä, luonnonkatastrofien ennaltaehkäisyyn liittyvässä politiikka- ja ohjelmatyössä sekä siihen liittyvien työkalujen kehittämisessä.

Taloudelliset ulkosuhteet

Valtioneuvoston hyväksymän taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman ja kansliapäälliköiden Suomi-talo -selvityksen tulosten toimeenpano eteni Team Finland -toimintamallin vakiinnuttamiseksi sekä ulkomailla että kotimaassa. Syksy 2012 oli toiminnan organisoitumisen ja käynnistämisen aikaa, mutta myös konkreettisia tuloksia saatiin aikaiseksi, kuten Suomen ulkomailla olevien toimijoiden järjestäytyminen 73 asemamaakohtaiseksi Team Finland -verkostoksi. Verkosto kokoaa yhteen alueella toimivat Suomen viranomaiset, julkisrahoitteiset organisaatiot sekä muut keskeiset Suomi-toimijat. Ensimmäiset Team Finland -vienninedistämismatkat suuntautuivat Lontooseen, Kazakstaniin, Etelä-Afrikkaan ja Namibiaan, Kazaniin/Tatarstaniin sekä Pohjois-Afrikkaan. Ennakointiyhteistyön kehittämistä edustustoverkon ja TEKESin kanssa jatkettiin.

Syksyllä 2012 toteutettiin laaja kansainvälistymistä ja kaupanesteitä koskeva selvitys, jonka kautta saatiin hyvä käsitys erityisesti suomalaisten PK-yritysten kansainvälistymistavoitteista ja -haasteista. Kaupanesteiden poistamisessa ja sääntely-yhteistyössä saavutettiin konkreettisia tuloksia, erityisesti Venäjällä.

Suomi toimi kansainvälisen kaupp- ja talousjärjestelmän kehittämiseksi avoimeen ja sääntöpohjaiseen suuntaan. Suomen intressit heijastuivat hyvin EU:n neuvottelukannoissa sekä WTO:n Dohan kierroksen monenkeskisissä että EU:n kahdenvälisissä vapaakauppaneuvotteluissa kolmansien maiden kanssa. Dohan kierroksen sopimusneuvotteluiden osalta pyrkimyksissä osaratkaisuihin ei juurikaan edetty. EU:n ja Kanadan kahdenvälisissä vapaakauppasopimusneuvotteluissa tavoitteena on niiden päättäminen vuoden 2013 alkupuolella. Vapaakauppasopimusneuvottelut Japanin kanssa käynnistyvät v. 2013. Vastaavia neuvotteluja USA:n kanssa sekä investointisopimusneuvotteluja Kiinan kanssa pohjustettiin siten, että neuvottelut voitaisiin käynnistää vuoden 2013 ensimmäisellä vuosipuoliskolla.

Venäjän WTO-jäsenyys toteutui asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Sääntö- ja markkinoillepääsykysymyksissä tulokset olivat suurelta osin asetettujen tavoitteiden mukaisia. Venäjän jäsenyyssvelvoitteiden toimeenpanon valvonta osoittautui runsaasti työllistäväksi tehtäväksi.

Työtä julkisten hankintojen markkinoiden avoimuuden puolesta jatkettiin johdonmukaisesti. EU:n raaka-aineita koskeva kauppapolitiikka eteni Suomen ajamaan suuntaan. Ulkoministeriö on yhteensovittamistehtävänsä mukaisesti jäsennellyt hallitusohjelman puolivälitarkastelun kannalta olennaisen OECD:n sisältötyön.

Suomi jatkoi toimintaansa YK:n tietoyhteiskuntahuippukokousten (World Summit on Information Society, WSIS) toimeenpanossa ja seurantamekanismeissa. Tietoyhteiskuntasektori on yksi kehitysyhteistyön tärkeistä osaamis- ja kohdealueista, jonka vuosittainen arvo on noin 25—30 milj. euroa. Osana tätä kokonaistukea Suomi osallistui WSIS-prosessin seurannan kannalta keskeisten toimijoiden tukemiseen. Kannatamme talouskasvua tukevaa avointa internetiä ja sen hallinnan kehittämistä monitoimijamalliin perustuen.

Vientivalvonnassa parannettiin suomalaisten yritysten tietoisuutta vientivalvontakysymyksistä, mikä edistää yritysten kansainvälistä kilpailukykyä ja asemaa vastuullisina toimijoina. Osallistuttiin myös EU:n ja kansainvälisen vientivalvonnan kehittämiseen suomalaisen teollisuuden tarpeet huomioiden. Kaksikäyttötuotteiden ventitulupia myönnettiin ennätysellisesti lähes 500. Vientivalvonnan resurssit ovat hyvin tiukat sekä henkilöstön että taloudellisten resurssien osalta, mutta tiukalla priorisoinnilla tehtävä on kyetty hoitamaan vastuullista vientiä tukien. On keskeistä jatkossakin tukea suomalaista teollisuutta ja yrityksiä toimimaan vientivalvonnan kannalta vastuullisesti, mikä osaltaan tukee menestymistä globaaleilla markkinoilla

Kansainvälinen oikeus ja muut oikeudelliset kysymykset

Ulkoasiainministeriön oikeuspalvelu antoi kansainvälisoikeudellista asiantuntemusta ajankohtaisten poliittisten prosessien tueksi muun muassa Palestiinan aseman, kansainvälisen asekauppasopimuksen neuvottelemisen sekä suojeluvastuuperiaatteen edistämisen yhteydessä. Vuonna 2012 saatettiin Suomessa voimaan kaikkiaan 23 monenvälistä, 25 kahdenvälistä, kolme pohjoismaista ja kaksi kansainvälisen järjestön kanssa tehtyä valtiosopimusta tai -sopimuksen muutosta. Kertomusvuonna päätettiin sitoutumisesta 49 valtiosopimukseen tai -sopimusmuutokseen.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen 10-vuotisjuhlavuotena Suomi jatkoi aktiivista panostustaan rankaisemattomuuden vähentämiseksi ja uhrien aseman parantamiseksi. Suomi osallistui aktiivisesti YK:n korkean tason oikeusvaltiokokoukseen, korostaen erityisesti naisten osallistumismahdollisuuksien vahvistamista. Suomi oli mukana hyväksymässä suuntaviivat kriisinhallintaoperaatioissa vangittujen kohtelusta.

Suomi vaikutti aktiivisesti kansainvälisten pakotejärjestelmien kehittämiseksi oikeus- turvaa vahvistavaan suuntaan. Hallitus antoi eduskunnalle esityksen laeiksi varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi ja pakotteisiin liittyviä viranomaisvastuita käsittelevän työryhmän työ saatettiin loppuvaiheeseen. YK:n terrorisminvastaisen komitean sihteeristön maa-arviointivierailu toteutettiin onnistuneesti.

Kansainvälisissä lainkäyttö- ja tutkintaelimissä, erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa, osallistuttiin yli sadan asian käsittelyyn sekä tuomioiden, päätösten ja loppupäätelmien täytäntöönpanoon. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen reformia ja EU:n liittymistä Euroopan ihmisoikeussopimukseen edistettiin aktiivisesti. Määräaikaisraportit annettiin naisten syrjinnän poistamista käsittelevälle komitealle ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitealle, ja Suomi oli rotusyrjinnän poistamista käsittelevän komitean kuuluttavana. Suomi ratifioi kaksi ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevaa sopimusta. Hallituksen esitykset annettiin koskien TSS-sopimuksen sekä kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaista pöytäkirjaa.

EU-tuomioistuinasioissa Suomi osallistui v. 2012 noin 50 asian käsittelyyn Euroopan unionin tuomioistuimessa. Asiat koskivat muun muassa arvonnalis- ja välitöntä verotusta, apteekkilainsäädäntöä, oleskeluoikeutta sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välistä toimivallanjakoa ulkosuhteissa. Vuonna 2012 Suomi vastasi noin 40:een Euroopan komission rikkomusmenettelyssä Suomelle antamaan viralliseen huomautukseen ja perusteltuun lausuntoon. Komissio teki päätöksen kahdessa valtioneuvoston lausuntoon perustuvassa tutkintamenettelyssä.

Kansalaispalvelut

Suomalaiset matkustivat v. 2012 ulkomaille noin 10 miljoonaa kertaa. Tilastokeskuksen mukaan yöpymisen sisältämät ulkomaanmatkat lisääntyivät noin 21 % edellisvuoteen verrattuna. Kolmessa vuodessa vapaa-ajan ulkomaanmatkailu on lisääntynyt 57 %. Lisääntynyt matkailu ja ulkomaille muutto sekä kansalaisten odotukset heijastuvat kaikki ulkoasiainministeriön konsulipalvelutehtäviin eli suomalaisten (Suomen kansalaisten ja Suomessa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten) avustamiseen ulkomailla.

Vuonna 2012 Suomen suurlähetystöt hoitivat noin 40 000 suomalaisten avustustapausta ulkomailla. Avustustapaukset vaihtelivat vakavista sairastapauksista erilaisiin rikostapauksiin, kidnappauksiin, lapsikaappauksiin, isyys-, elatus ja muihin perheoikeudellisiin tapauksiin sekä erilaisiin notaaripalveluihin.

Ulkoministeriössä on viime vuosina tehty systemaattista kriisivalmiuksien kehitystyötä. Vuonna 2012 vältyttiin suurilta konsulikriiseiltä, jollaisia edellisenä vuonna kohdattiin esimerkiksi Japanin tsunamin ja arabikevään myötä. Kahden suomalaisen kidnappaus Jemenissä 21.12.2012 aiheutti kuitenkin vaikean ja työlään konsulitapauksen, jonka selvittäminen jatkui ulkoministeriön johdolla vuodenvaihteen yli.

Kasvava matkailu heijastui myös ulkoministeriön matkustusturvallisuuteen liittyviin palveluihin. Eri maiden turvallisuustilanteesta kertovat matkustustiedotteet olivat jälleen ministeriön internet-sivujen ylivoimaisesti luetuin osio. Tiedotteita päivitettiin vuoden aikana yli 1 000 kertaa.

Vuoden lopussa otettiin käyttöön uusi kansalaisille tarkoitettu Matkustusilmoitus.fi-palvelu, jonka avulla kansalaiset voivat helposti, nopeasti ja luotettavasti ilmoittaa yhteystietonsa ulkomailla mahdollisen kriisitilanteen varalta. Ulkoministeriö suosittelee matkustusilmoituksen tekemistä erityisesti omatoimimatkailijoille ja Euroopan ulkopuolelle matkustaville.

Palvelujen kehittämisen ohella ulkoministeriö pyrki myös hallitsemaan kansalaisten konsulipalveluihin kohdistamia odotuksia. Julkisessa viestinnässä korostettiin johdonmukaisesti matkailijoiden omaa vastuuta ja matkavakuutuksen merkitystä. Viestinnälle on suuri tarve, sillä Finanssialan keskusliiton selvityksen mukaan jopa kolmasosa suomalaisista matkailee ulkomailla ilman matkavakuutusta.

Kansainvälisen liikkuvuuden myötä myös rajat ylittävät perheoikeudelliset tapaukset ovat jatkuvasti lisääntyneet. Vuonna 2012 selvitettiin 17:ää kansainvälistä lapsikaappausta. Kansainväliset huoltajuuskiistat aiheuttivat myös korostuneen tarpeen viestiä Suomen oikeus- ja sosiaalijärjestelmän kantavista periaatteista ulkomaiselle yleisölle.

Suomen ulkomaanedustustoissa toimitettiin v. 2012 myös tasavallan presidentin vaali. Aikaisempi ulkomailla äänestämisen ennätys rikottiin sekä ensimmäisellä että toisella kierroksella. Toisella kierroksella ulkomailla annettiin yli 50 000 ääntä 90 eri maassa. Edelliseen presidentinvaaliin verrattuna äänestäminen lisääntyi noin 30 %.

EU-jäsenvaltioiden sekä pohjoismaiden välinen konsuliyhteistyö oli tiivistä erityisesti kriisitilanteissa. EU-yhteistyön laillinen perusta on Lissabonin sopimuksessa, jonka mukaan EU-kansalainen voi hätätilanteessa kääntyä minkä tahansa jäsenvaltion edustuston puoleen, jos hänen oma jäsenvaltionsa ei ole edustettuna kyseisessä maassa. Yhteistyö kriisitilanteissa on toiminut hyvin ja joustavasti. Konsulipalvelut säilyvät kuitenkin lähitulevaisuudessa jäsenvaltioiden kansallisessa toimivallassa.

EU-yhteistyössä jatkettiin komission konsulipalveludirektiiviä koskevan esityksen (14.12.2011) käsittelyä.

Suomen ulkomaanedustustot käsittelivät viime vuonna yhteensä reilut 1,37 miljoonaa viisumihakemusta, mikä on enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Viisumeita myönnettiin 10 % enemmän kuin v. 2011. Ulkomaanedustustojen viisumihakemuksista noin 95 % käsiteltiin Venäjällä sijaitsevilla Suomen neljässä edustustossa. Suurin viisumiedustusto oli aiempien vuosien tapaan pääkonsulaatti Pietarissa, jossa käsiteltiin ensimmäistä kertaa yli miljoona viisumihakemusta.

Viisumikäsittelyä tehostamaan on käynnistetty katsausvuoden aikana sähköisen viisumikäsittelyn pilottihanke. Sen puitteissa Kouvolaan perustettu viisumipalvelukeskus käsitteli osan Pietarin viisumihakemuksista.

Ministeriö osallistui liikkuvuutta koskevaan EU:n lainsäädäntötyöhön sekä kansallisen passi- ja maahantulolainsäädäntömuutosten valmisteluun ja ohjeistukseen. Suomen edustustot osallistuivat yhdessä sisäasiainministeriön, rajavartiolaitoksen, poliisin ja maahanmuuttoviraston kanssa maahantulo-yhdyshenkilöiden tukemana laittoman maahanmuuton torjuntaan yhteistyössä muiden Schengen-maiden edustustojen kanssa. Toiminta painottui erityisesti suurimman laittoman maahanmuuton lähtö- ja kauttakulkumaihin.

Julkisuusdiplomatia ja viestintä

Maakuvatyön pohjan vahvistaminen jatkui katsausvuonna julkisuusdiplomatiassa samalla, kun se kytkettiin Team Finland -toiminnan rakenteeseen. Näin luotiin pohja pitkäjänteiselle vaikuttamiselle, jossa vienninedistäminen ja maakuvatyö muodostavat aiempaa tehokkaamman kokonaisuuden. Samaan tavoitteeseen kytkeytyi Finland Promotion Boardin uudistaminen. Keskeisten ulkomaanviestintään kytkeytyvien tahojen yhteistyö-elimien toiminnan käynnistäminen lykkääntyi kuitenkin vuodelle 2013. Puheenjohtajuus siirtyi valtioneuvoston kanslialle, mutta valmistelutyö säilyi ulkoministeriöllä. Maakuvatyön jatkokehittämisen suurin haaste on rahoitus. Yhteistyötä eri toimijoiden välillä voidaan kehittää loputtomasti, mutta onnistuneet operaatiot vaativat riittäviä resursseja.

Uusia maakuvatyökaluja valmistui. Suomea esittelevään ThisisFinland.fi-sivustoon liitettiin venäjänkielinen versio, Eto Finlandia. Suomen maakuvaan kohdistui Venäjällä parilla laajaa mediahyökkäystä perheoikeudellisten kysymysten osalta. Niihin vastattiin muun muassa ministeriöiden välisiä viestintätoimintamalleja kehittämällä sekä verkkotiedotusta ja sosiaalisen median kanavia hyödyntäen. Toimittajavierailuissa Venäjä säilyi tärkeimpänä kutsumaana.

Julkisuusdiplomatiaohjelmilla kohdistettiin 12 ohjelmamaassa maakuvatyötä valittuihin painopisteisiin. Niissä otettiin huomioon maabrändiraportin painotukset, kuten Suomen toiminnan ratkaisukeskeisyyden korostaminen. Julkisuusdiplomatia-ohjelmien muuntuminen Team Finland -ohjelmiksi käynnistyi perusrakenteensa säilyttäen.

Kärkihanke maakuvatyössä oli World Design Capital 2012, jonka promootioon Suomen edustustoverkosto ulkomailla osallistui aktiivisesti. Ennen varsinaista designpääkaupunkivuotta ja sen kuluessa tuettiin ja hyödynnettiin hankkeen kansainvälistä vaikuttavuutta lukuisin maailmalla toteutetuin satelliittitapahtumin. Designpääkaupunkivuoden aikana toteutettiin yhteistyössä WDC-toimiston ja strategisten kumppaneiden kanssa yhteensä vajaat 70 WDC-ohjelmasisältöistä media- ja vaikuttajavierailua. WDC-hankkeen kansainvälinen medianäkyvyys ja vaikuttavuus arvioitiin ulkopuolisen arvioijan selvityksessä erityisen onnistuneeksi.

Pohjoismaat, Itämeri, Baltia ja arktiset alueet

Pohjoismaisessa yhteistyössä Suomen Pohjoismaiden Neuvoston puheenjohtajuusvuoden (2011) myönteinen näkyvyys jatkui. Vuoden tärkein tapahtuma oli Pohjoismaiden Neuvoston lokakuinen 60-vuotisjuhlaistunto Helsingissä, jonka yhteydessä järjestettiin pohjoismaisen pääministerikokouksen ohella myös Pohjoismaiden ja Baltian maiden välinen pääministerikokous. Keväällä järjestettiin korkean tason seminaari yhteistyön tulevaisuuden näkymistä Helsingin sopimuksen 50-vuotisvoimassaolon johdosta. Pohjoismainen yhteistyöministeri perusti erityisen nuorten ryhmän, joka lokakuussa jätti ministerille näkemyksensä pohjoismaisen yhteistyön kehittämisestä. Eduskunnalle valmisteltiin toukokuussa pohjoismaisia rajaesteitä käsittelevä selonteko, jota koskevan kannanoton eduskunta hyväksyi syyskuussa.

Pohjoismainen ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhteistyö sai uutta kantavuutta pohjoismaisen solidaarisuusjulistuksen antamisen jälkeen. Valmistelut Suomen ja Ruotsin osallistumiseksi Islannin ilmatilan valvontaan etenivät ja Pohjoismaiden tietoturvakivannon (CERT) perustettiin. Myös pohjoismainen edustustoyhteistyö ja Pohjoismaiden ja Baltian maiden välinen yhteistyö kehittyi hyvin.

Suomi osallistui aktiivisesti vuodenvaihteessa valmistuneen EU:n Itämeri-strategian päivittämiseen. Strategian toimintasuunnitelman uudistaminen on määrä saada päätökseen helmikuussa 2013. Parhaillaan luodaan toimintasuunnitelmaan liittyviä konkreettisia hankkeita. Suomi on ajanut EU:n rahoitusinstrumenttien yhteensovittamista, jotta Itämeri-strategian rahoitus varmistettaisiin.

Suomen arktisen politiikan profilia nostettiin voimakkaasti. Suomen arktisen strategian (2010) uudistustyö käynnistettiin pääministerin kirjeellä marraskuun alussa. Hallituksen lokakuussa hyväksytyt arktiset linjaukset ohjaavat työtä. Arktisissa asioissa Suomi vaikutti EU:n arktisen tiedonannon sisältöön ja toimi Arktisessa Neuvostossa EU:n tarkkailijahakemuksen hyväksi. Suomi on edistänyt hanketta EU:n arktisen tiedotuskeskuksen perustamiseksi Rovaniemelle. Lapin yliopisto on saanut komission hanketta valmisteleval selvityksen tehdäkseen.

Venäjä ja Suomen lähialueet

Venäjä-suhteita on edistetty v. 2012 laaja-alaisesti niin kahdenvälisesti kuin EU:n puitteissa. Hallitusohjelman mukaisesti vuoden 2008 Venäjä-toimintaohjelman päivitys aloitettiin vuoden aikana. Venäjä-politiikan koordinaation vahvistamiseksi perustettu Venäjä-asioiden ministerityöryhmä kokoontui sekä kevät- että syyskauden aikana. Ulkoministeriön Itäosasto toimi sihteeristönä koordinoiden valmisteluja eri ministeriöiden kesken.

Suomen kannalta keskeisiin aiheisiin, kuten liikkuvuus sekä kauppa- ja yritys-kysymykset, vaikutettiin lukuisissa tapaamisissa kaikilla tasoilla. Korkean tason vierailuvaihto jatkui aiempien vuosien tapaan vilkkaana. Venäjän keväällä 2012 pidettyjen presidentinvaalien takia Suomen ja Venäjän välisen talouskomission kokous lykkääntyi vuodelle 2013. Talouskomission puheenjohtajien tapaaminen järjestettiin syksyllä 2012. Tasavallan presidentti Tarja Halonen teki jäähyväisvierailun Moskovaan tammikuussa ja uusi tasavallan presidentti Sauli Niinistö tapasi virkaveljensä Vladimir Putinin kesäkuussa. Pääministeri Dmitri Medvedev teki virkakautensa ensivierailun Suomeen marraskuussa. Suomen ja Venäjän ulkoministerit tapasivat vuoden aikana kahdesti. Venäjälle tehtiin myös useita muita ministeri- ja virkamiestason vierailuita.

EU:ssa Suomen profiili jatkui rakentavana EU–Venäjä-suhteiden edistäjänä. Suomi on EU:n sisällä aktiivinen liikkuvuuskysymyksissä ja unionin piirissä strategisista kumppaneista käytävässä keskustelussa. Venäjän WTO-jäsenyyden toteutuminen elokuussa oli tärkeä merkkipaalu niin EU:n kuin Suomenkin kannalta. Ulkoministeriön tavoitteet Venäjä-suhteissa saavutettiin hyvin.

Alueellisen yhteistyön osalta pohjoisen ulottuvuuden (PU) ja sen kumppanuuksien eteenemiseen on vaikutettu määrätietoisesti eri tasoilla. Liikenne- ja logistiikkakumppanuuden toiminnan tueksi perustettiin joulukuussa 2012 rahasto, johon Suomi osoitti 1 milj. euroa. Suomi on v. 2012 hoitanut sekä sosiaali- ja terveystaloudellisen kumppanuuden että kulttuurikumppanuuden puheenjohtajan tehtäviä.

Suomi aloitti valmistautumisen kesällä 2013 alkavaan Itämeren valtioiden neuvoston (CBSS) puheenjohtajuuteen sekä syksyllä 2013 alkavaan Barentsin euroarktisen neuvoston (BEAC) puheenjohtajuuteen.

Yhteistyömuotoja Venäjän raja-alueiden kanssa uudistettiin. Venäjän kanssa sovittiin perinteisen kahdenvälisen lähialueyhteistyön päättymisestä vuoden 2012 loppuun mennessä ja allekirjoitettiin uusi, tasavertaiseen kumppanuuteen perustuva sopimus rajat ylittävän yhteistyön edistämisestä. Sopimus korvaa vuoden 1992 lähialueyhteistyösopimuksen. Uuden yhteistyön pääasiallisena rahoituslähteenä ovat EU:n ulkorajaohjelmat (ENI CBC). Uuden sopimuksen ja ENI CBC -ohjelmien toimeenpanon vastuuviranomainen on työ- ja elinkeinoministeriö.

Lähialueyhteistyön päätyttyä ulkoasiainministeriö suuntaa rahoitusta ensisijaisesti monenväliseen Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyöhön (IBA-rahoitus). Lisäksi voidaan tukea hallituksen Venäjä-toimintaohjelman toimeenpanoa. Ulkoasiainministeriö julkaisi uuden linjauksen IBA-rahoituksen periaatteista hankeyhteistyössä vuosina 2013–2015.

Suomi jatkoi EU:n rahoituskehysneuvotteluissa aktiivista ja tuloksellista vaikuttamista EU:n ulkosuhdehallinnon, komission ja jäsenmaiden suuntaan. Suomi on vaikuttanut määrätietoisesti EU:n PU- ja ulkorajayhteistyön (ENI CBC) rahoituksen varmistamiseksi sekä joustavien toimenpanosääntöjen turvaamiseksi.

Itä-Eurooppa, Etelä-Kaukasian ja Keski-Aasia

Suomi jatkoi suhteiden kehittämistä Itä-Euroopan, Etelä-Kaukasian ja Keski-Aasian maihin kahdenvälisesti ja EU:n puitteissa. Suomen EU:n itäisiä kumppaneita sekä Keski-Aasiaa koskeva politiikkalinjaus päivitettiin.

Suomen profiili alueella on noussut erityisesti Keski-Aasiassa Astanan suurlähetystön toiminnan vakiinnuttua. Tämä on näkynyt kahdenvälisen yhteistyön lisääntymisenä. Suomen vaikuttavuus ja näkyvyys alueella vahvistui merkittävästi myös kehitysyhteistyön keinoin. Etelä-Kaukasiassa, Georgiassa Suomen edustautumista vahvistettiin väliaikaisesti Viron suurlähetystöön Tbilisiin sijoitetulla vaihtovirkamiehellä. Kahdenvälisiä suhteita tiivistettiin vierailuvaihdolla, josta suurin osa suuntautui alueen maista Suomeen. Valtionpäämiesastolla Tadžikistanin presidentti teki työvierailun Suomeen lokakuussa, Suomen ulkoministeri vieraili kaikissa kolmessa Etelä-Kaukasian maassa huhtikuussa 2012. Suomalaisyriyten Keski-Aasiaan kohdistuvaan kasvavaan mielenkiintoon vastattiin Kazakstaniin lokakuussa 2012 suunnatulla laajalla, ministerivetoisella vienninedistämismatkalla, johon osallistui 70 hengen yritysvaltuuskunta.

Suomen vahva panostus alueen konfliktien ratkaisupyrkimyksiin jatkui myös kehitysyhteistyön keinoin ja lisäämällä suomalaisten asiantuntijoiden määrää alueella. Vuonna 2009 käynnistyneen alueellisen kehitysyhteistyöohjelman, Laajemman Euroopan aloitteen, tuloksellisuutta arvioitiin väliarviossa, jossa todettiin toiminnan olleen pääasiassa menestyksellistä. Alueellisen yhteistyöohjelman seuraavan vaiheen suunnittelu käynnistettiin.

Euroopan naapuruuspolitiikan (ENP) itäisen kumppanuuden puitteissa tiivistettiin EU:n suhteita Armenian, Azerbaidžhanin, Georgian, Moldovan, Ukrainan ja Valko-Venäjän kanssa. Itäisen kumppanuuden ulkoministerikokouksessa hyväksyttiin tiekartta, joka asettaa tavoitteet vuoden 2013 loppuun saakka. Suomi painotti erityisesti demokratian, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskunnan vahvistamista ja osallistui aktiivisesti raja- ja julkishallinnon uudistamista tukevaan työhön mm. järjestämällä kumppanimaille virkamiesetiikkaa käsittelevän seminaarin.

EU:n ja Ukrainan välinen assosiaatiosopimus saatiin parafoitua, mutta sopimuksen allekirjoitusta on toistaiseksi lykätty, kunnes Ukrainan voidaan katsoa täyttäneen sovitut ehdot. EU:n ja Moldovan assosiaatiosopimusneuvottelut etenivät, jonka lisäksi EU:n ja Moldovan välinen viisumitoimintaohjelma eteni toiseen vaiheeseen. EU:n ja Valko-Venäjän suhteissa ei tapahtunut myönteistä kehitystä. EU päätti lokakuussa 2012 jatkaa maahan kohdistuvia rajoittavia toimia vuodelle. Armenian, Azerbaidžhanin ja Georgian EU-lähentyminen eteni vuoden aikana. Erityisesti Armenian ja Georgian kanssa käytävissä assosiaatiosopimusneuvotteluissa edettiin. Armenian kanssa allekirjoitettiin joulukuussa viisumihelpotussopimus ja EU-Armenia-takaisinotto-sopimus parafoitiin. EU:n neuvottelut Kazakstanin kanssa uudesta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta jatkuivat.

Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka

Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan maissa poliittinen ja taloudellinen murros on jatkunut. Syyriassa on ajaututtu pitkittyneeseen ja vaikeasti ratkaistavaan sisällissotaan. YK:n tarkkailuoperaatio UNSMIS, johon Suomikin osallistui kymmenellä sotilastarkkailijalla, jouduttiin turvallisuussyistä keskeyttämään elokuussa.

Alueen kehityksessä myönteistä on ollut vaalien järjestäminen useassa maassa. Kansalaisyhteiskunnat ovat aktivoituneet ja kansallinen vuoropuhelu laajentunut. Toisaalta kansalaisten turhautuminen uudistusten hitauteen avaa tilaa ääriliikkeille samalla kun naisten ja vähemmistöjen asemaan kohdistuu uudenlaisia uhkia. Demokraattisen poliittisen kulttuurin juurtuminen ja poliittisen kentän järjestäytyminen vaativat kuitenkin aikaa.

Lähi-idän rauhanprosessi ei edennyt kuluneena vuonna. Palestiinalaiset saivat YK:n yleiskokouksen selkeällä ääntenenemmistöllä itselleen tarkkailijavaltioaseman YK:ssa. EU jakaantui asiassa pääosin puolesta-äänestäisiin (ml. Suomi ja muut Pohjoismaat) ja pidättyjiin. EU:n toukokuun ulkoasiainneuvostossa hyväksyttiin Lähi-idän osalta kattavat ja konkreettiset päätelmät, joiden toimeenpanoon myös Suomi on aktiivisesti vaikuttanut. Ulkoministeri otti rauhanprosessin edistämisen tärkeyden esille mm. vieraillessaan kertomusvuonna Libanonissa, tavaten myös suomalaisia YK:n UNIFIL-operaation rauhanturvajia. Ulkoministeri vieraili lisäksi Egyptissä, Tunisiassa ja Libyassa sekä tapasi Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän kollegoitaan eri yhteyksissä. Tapaamisissaan alueen maiden ministereiden kanssa ulkoasiainministeri ja kehitysministeri ovat nostaneet esille aiheita liittyen alueen transitiioon, demokratiakehitykseen, vakauttamiseen sekä naisten asemaan ja oikeuksiin.

Iranin ydinohjelmaa koskevassa kiistassa Suomi tuki IAEA:ta ja EU3+3 -ryhmää sekä uusia EU-pakotteita kahden raiteen politiikan mukaisesti. Iranin heikentynyt ihmisoikeus-tilanne oli edelleen huomion kohteena niin kahdenvälisesti kuin EU:n kautta. Ulkoministeri on osaltaan tukenut ja korostanut neuvotteluratkaisun syntymistä ja sotilaallisen option torjumista Iranin ydinohjelmakiistassa mm. osallistumalla aiheesta käytävään kansainväliseen julkiseen keskusteluun ja kirjoittamalla yhteisartikkelin Ruotsin ulkoministeri Bildtin kanssa.

Lähi-idän ja Persianlahden alueen maiden kaupallistaloudellinen merkitys Suomelle säilyi suurena. Suomi tiivistä pyrkimyksiä kaupallisten suhteiden kehittämiseksi Irakin kanssa, jonka jälleenrakennus tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia suomalaisyrityksille.

Suomi on tukenut Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan maiden uudistuksia sekä Euroopan naapurisuuspolitiikan kautta että kahdenvälisesti. Kansallinen tuki uudistuksille on yhteensä noin 30 milj. euroa vuosina 2012–2015. Painopisteitä ovat demokratian edistäminen ja kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen sekä sukupuolten välinen tasa-arvo, hyvä hallinto ja ihmisoikeudet. Vuonna 2012 Suomi voitti ensimmäiset kaksi koulutusalan Twinning-hankettaan, molemmat Egyptistä. Jyväskylän kaupungin ja ammattikorkeakoulun voittama hanke kehittää Egyptin koulutuksen laadunvalvontaa. Espoon seudun kuntayhtymä Omnian hanke kehittää ammatillista koulutusta Egyptissä. Voitettujen hankkeiden arvo on yhteensä 2,6 milj. euroa. Pohjoisen Afrikan ja Lähi-idän alueella Suomella on näiden lisäksi käynnissä korruptionvastainen hanke Jordaniassa ja ympäristöalan hanke Tunisiassa. Kahdenvälisiä poliittisia ja taloudellisia suhteita on tiivistetty. Libyan infrastruktuuriministeriön varaministeri vieraili Suomessa kesäkuussa ja Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri vei 20 suomalaista yritystä Team Finland -vienninedistämismatkalle Algeriaan joulukuussa 2012.

Saharan eteläpuoleinen Afrikka

Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa Suomi jatkoi kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä toimintaansa vahvistaen kahdenvälisiä suhteita ja yhteistyötä sekä vaikuttaen EU:n ulkosuheteisiin liittyvään kannanmuodostukseen. Vaikuttamisessa painopisteinä olivat pitkäaikaiset yhteistyömaat Etiopia, Kenia, Mosambik, Sambia ja Tansania sekä Afrikan Sarven alue, erityisesti Somalia, Sudan ja Etelä-Sudan ja Sahelin alue, erityisesti Mali sekä Suuret Järvet ja Kongon demokraattinen tasavalta.

Korkean tason vierailuvaihto oli Suomen ja alueen maiden välillä suhteellisen vilkasta. Merkittävimmät vierailut v. 2012 olivat ulkoministerin vierailut Etelä-Afrikkaan ja Nigeriaan. Ulkoministeri osallistui myös AU:n huippukokoukseen Addis Abebassa. Ulkoministeri tapasi lisäksi useita Länsi-Afrikan talousyhteisön (ECOWAS) kollegoitaan yhdessä Pohjoismaiden kanssa YK:n yleiskokouksen aikana New Yorkissa. Kehitysministeri vieraili Tansaniassa, Sambiassa ja Mosambikissa, sekä osallistui Pohjoismaat—Afrikka-ulkoministerikokoukseen Beninissä. AU:n huippukokoukseen osallistuivat presidentti Ahtisaari ja ulkoasiainministeriön valtiosihteeri. Eduskunnan puhemies vieraili Liberiassa ja Sierra Leonessa. Vierailujen yhteydessä keskusteltiin ajankohtaisista alueellisista ja kansainvälisistä kysymyksistä, kriisinhallinnasta, maiden taloudellisesta ja poliittisesta kehityksestä sekä kehitysyhteistyön toimintaedellytyksistä ja yhteistyön painopisteistä sekä kaupallisten suhteiden edistämisestä. Keskusteluissa erityistä huomiota kiinnitettiin alueellisen vakauden edistämiseen ja maiden ihmisoikeus- ja demokratiakehitykseen. Alueella toimivat Suomen edustustot laativat Team Finland -toimintasuunnitelmat vastatakseen Afrikan tarjoamiin uusiin kaupallisiin mahdollisuuksiin. Vienninedistämismatka tehtiin Ghanaan. Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri teki vienninedistämismatkan myös Etelä-Afrikkaan ja Namibiaan.

Kehitysyhteistyön vaikuttavuuden ja Suomen kehityspoliittisen roolin vahvistamiseksi laadittiin hallituksen kehityspoliittisen toimenpideohjelman pohjalta tavoitteelliset maaohjelmat pitkäaikaisille yhteistyömaille. Kehitysyhteistyön toimeenpanossa vahvistettiin ihmisoikeusperustaista lähestymistapaa, jota tuotiin esille myös pitkäaikaisten kumppanimaiden kehitystä koskeissa keskusteluissa osana kussakin maassa toimivia kansainvälisten yhteistyökumppaneiden ryhmiä.

Suomen keskeiset toimet rauhanprosessien edistämiseksi ja konfliktien estämiseksi Afrikan Sarven, Sudanin, Etelä-Sudanin ja Sahelin ja Malin sekä Suurten Järvien alueella ovat osa EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä sotilaallista ja siviilikriisinhallintaa. Suomi kiinnitti erityistä huomiota naisten, lasten ja muiden haavoittuvien ryhmien asemaan. Suomi toimi näillä alueilla tiiviissä yhteistyössä AU:n ja YK:n sekä alueellisten järjestöjen kanssa. Ulkoministerin Afrikan Sarven erityisedustaja Pekka Haavisto jatkoi tehtävässään ja edusti Suomea Afrikan Sarvea koskeissa kansainvälisissä kokouksissa sekä piti yhteyttä alueen eri toimijoihin. Kahdenvälisesti Suomi tuki YK:ta Somalian rauhanprosessissa sekä Afrikan unionin korkean tason Sudan-paneelin työtä Sudanin ja Etelä-Sudanin välisissä neuvotteluissa. Lisäksi Suomi tuki AU:n komissiota rauhanvälityskapasiteetin kehittämisessä. Afrikan Sarvi naapurimaineen, Sahel, Keski-Afrikka ja Suuret Järvet ovat myös Suomen humanitaarisen avun pääkohdealueita. Koko mantereelle kohdennettiin humanitaarista apua noin 44 milj. euroa.

Aasia ja Oseania

Hallitus vahvisti tavoitteiden mukaisesti Suomen Aasia-suhteita pyrkien osaltaan Kiinan, Intian ja muiden nousevien talouksien sitouttamiseen kansainvälisen yhteisön toimintaan kansainvälisten ongelmien ratkaisemiseksi.

Aasian kasvavien talouksien painoarvo vahvistui edelleen. Itä-Aasian merialueita koskevat kiistat jatkuivat. Pohjois-Korean vallanvaihdosta seurasi epävakaa vaihe Korean niemimaan ympäristössä maan jatkettua ydinohjelmansa edistämistä.

Suomalaisten yritysten pyrkimyksiä Aasiassa tuettiin mm. pääministerin VKE-matkalla Japaniin ja Eurooppa- ja ulkomaankauppaministerin tekemällä VKE-matkalla Indonesiaan. Korkean virkamiestason vienninedistämismatkoja kasvualueille tehtiin useita. Alueen edustustot osallistuivat Team Finland -työn kehittämiseen ja perustivat sidosryhmien kanssa Team Finland -verkostoja kussakin asemamaassa ja laativat niihin suunnitelmat.

Intiaa koskeva valtiohallinnon toimintaohjelman laadinta käynnistettiin.

Suomen Kiina-toimintaohjelman toimeenpanoa jatkettiin tavoitteena tehostaa Suomen valtionhallinnon suhteita Kiinaan. Pääministerin johdolla järjestetyssä julkishallinnon Kiina-verkoston kokouksessa tarkasteltiin keinoja kytkeä elinkeinoelämä ja yritykset kiinteämmin verkoston yhteyteen eri toimijoiden välisen tiedonkulun ja koordinaation parantamiseksi.

Eduskunnassa hyväksyttiin valtioneuvoston selonteko Suomen kokonaistuesta Afganistanille. Suomen tuen painopiste muuttuu sotilaallisesta kriisinhallinnasta kehitysyhteistyön ja siviilikriisinhallinnan suuntaan. Afganistan on nousemassa yhdeksi Suomen tärkeimmistä kehitysyhteistyökumppaneista. Suomi isännöi kesäkuussa kansainvälisen Afganistan ja Pakistan -kontaktiryhmän kokouksen Helsingissä. Suomi osallistui ministeritasolla Naton huippukokouksen yhteydessä pidettyyn Afganistan-kokoukseen Chicagossa sekä Afganistanin kehitysrahoitukseen painottuneeseen Tokion ministerikonferenssiin heinäkuussa, jossa kehitysministeri uudisti Suomen kasvavat kehitysyhteistyösitoumukset.

Hallitus lisäsi poliittista vuoropuhelua Myanmarin kaikkien osapuolten kanssa ja käynnisti kehitysyhteistyön suunnittelun maan demokratiakehityksen tukemiseksi. Samalla valmisteltiin Suomen diplomaattista läsnäoloa yhteispohjoismaisesti. Nepal ja Vietnamin kehitysyhteistyön maastrategiat laadittiin, yhteistyössä korostuu ihmisoikeuslähtöisyys.

Helmikuussa presidentti Halonen ja kehitysministeri osallistuivat kestävän kehityksen huippukokoukseen Delhissä. Marraskuussa pääministeri osallistui ASEM-huippukokoukseen Vientianessa tavaten lukuisia alueen päämiehiä myös kahdenvälisesti. EU:n strategisten kumppanuuksien kehittämistä ja EU:n sopimusverkon uudistamista jatkettiin Aasiassa. Eduskunnalle kerrottiin EU:n ja Indonesian välisen kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen voimaantulosta sekä EU-Afganistan-yhteistyösopimuksen valmistelutilanteesta.

Pohjois-Amerikka

Hallitus vahvisti tavoitteiden mukaisesti suhteiden kehittämistä Yhdysvaltojen ja Kanadan kanssa sekä kahdenvälisesti että EU:n kautta.

Suomen ja Yhdysvaltojen suhteita syvennettiin erityisesti hyödyntämällä korkean poliittisen tason vierailuja ja tapahtumia. Presidentti Niinistö tapasi maaliskuussa Soulin ydinturvahuippukokouksen yhteydessä presidentti Obaman. Pääministeri tapasi toukokuussa Washingtonissa varapresidentti Bidenin. Ulkoministeri tapasi helmikuussa ulkoministeri Clintonin Washingtonissa ja osallistui yhdessä Yhdysvaltojen kanssa Suomen lähetystössä järjestämään paneelikeskusteluun, jonka aiheena olivat naiset, rauha ja turvallisuus Afganistanissa sekä YK:n turvaneuvoston päätöslauselman 1325 toimeenpano.

Merkittävä vierailu oli myös ulkoministeri Clintonin käynti Helsingissä kesäkuussa ulkoministerin kutsusta. Kyseessä oli ensimmäinen Yhdysvaltain ulkoministerin vierailu Suomeen yli kymmeneen vuoteen. Ulkoministeri Clinton tapasi presidentin, pääministerin sekä ulkoministerin. Ulkopoliittisten aiheiden ohella naisten asema ja tasa-arvokysymykset nousivat keskusteluissa näkyvästi esille. Clinton antoi tunnustusta Suomen tärkeälle työlle naisten aseman edistämiseksi ja päätöslauselman 1325 toimeenpanemiseksi. Suomi ilmaisi valmiutensa liittyä Yhdysvaltain lanseeraamaan Equal Futures Partnership -hankkeeseen, jonka tavoitteena on naisten voimaannuttaminen. Virallinen liittyminen tapahtui syyskuussa New Yorkissa Yhdysvaltain toimesta järjestetyssä lanseeraustilaisuudessa. Suomi on hankkeen yksi perustajajäsen.

Clintonin vierailulla allekirjoitettiin Suomen ja Yhdysvaltojen välinen tietoturvalliuussopimus (General Security of Information Agreement), joka voimaan tullessaan korvaa v. 1991 tehdyn Suomen ja Yhdysvaltain välisen puolustusalan tietojenvaihtoa koskevan sopimuksen.

Suomi liittyi kesäkuussa Yhdysvaltain toimesta aikaansaatuun Climate and Clean Air Coalition -hankkeeseen, jonka tehtävänä on estää ilmastonmuutosta aiheuttavien lyhytvaikutteisten saasteiden pääsemistä ilmakehään.

Suomen Yhdysvallat-toimintaohjelman tavoitteiden toimeenpanossa saavutettiin näkyviä tuloksia. Team Finland -konseptia kehitettiin niin Suomessa kuin myös Yhdysvalloissa toimivien yhteistyötahojen kanssa. Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri teki maaliskuussa start up -yritysten vienninedistämismatkan Yhdysvaltoihin ja tapasi hallinnon korkean virkamiesjohdon lisäksi kauppaedustaja Ron Kirkin.

Myös Suomen Kanada-toimintaohjelman puitteissa on saavutettu toivottuja tuloksia. Suomen ja Kanadan yhteistyössä tärkeä teema on ollut Kanadan tuleva puheenjohtajuus Arktisessa neuvostossa. Suomi on pyrkinyt vaikuttamaan Kanadaan, jotta se tukisi EU:n hakemusta tarkkailijaksi Arktiseen neuvostoon. Lisäksi Suomi on aktiivisesti tuonut esiin arktista teknologista osaamistaan, jolle on Kanadassa kysyntää. Suomi suhtautuu myönteisesti Kanadan ajatukseen rakentaa yhteistyötä Kanadan (2013–2015) ja Suomen (2017–2019) puheenjohtajuuskausien välillä.

Latinalainen Amerikka ja Karibia

Hallitus lisäsi tavoitteiden mukaisesti yhteistyötä alueen nousevien talouksien kanssa. Latinalaisen Amerikan toimintaohjelman valmistelu käynnistettiin. Jatkossa korostetaan kaupan, investointien sekä innovaatioiden kasvavaa roolia Suomen yhteistyössä alueella. Samanaikaisesti kehitysyhteistyön rooli vähenee alueen vaurastuessa.

Pääministeri ja Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri vierailivat Brasiliassa helmikuussa 2012. He tapasivat Brasilian presidentti Dilma Rousseffin sekä ulkoministeri Antonio Patriotan. Keskusteluissa sovittiin vuosittain toteutettavista virkamieskonsultaatioista sekä keskusteltiin myös mahdollisuudesta kehittää puolustusalan yhteistyötä Suomen ja Brasilian välillä. Brasilia on maailman kuudenneksi suurin talous ja vierailun keskeisenä aiheena olivat taloussuhteet. Vierailulla oli mukana myös yksi suurimmista yritysvaltuuskunnista, joka koskaan on koottu. Myös suurin osa pääministerin ja presidentti Rousseffin keskusteluista koski talouskysymyksiä.

EU:n sekä Perun ja Kolumbian välinen vapaakauppasopimus sekä EU:n ja Keski-Amerikan välinen assosiaatiosopimus allekirjoitettiin kevään lopulla ja kesän alussa. EU:n ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian välisiä suhteita leimasi vuoden 2012 loppupuolella valmistautuminen alueiden väliseen tammikuussa 2013 pidettyyn (EU-CELAC) huippukoukukseen, johon pääministeri osallistui. Huippukokouksen yhteydessä toteutettiin pääministerin kahdenvälinen vierailu Chileen.

Kehityspoliittisen toimintaohjelman mukaisesti Suomen kahdenvälistä yhteistyötä Nicaraguassa ajettiin alas. Hankkeet hoidetaan loppuun sopimusten mukaisesti. Alueellinen yhteistyö Keski-Amerikassa ja Andien alueella jatkuu, mutta pienempien määrärahojen puitteissa. Keski-Amerikassa yhteistyösektoriksi tulee inhimillinen turvallisuus nykyisten hankkeiden päättyessä.

Nicaraguan ulkoministeri Santosin vieraili Suomessa huhtikuussa ja Keski-Amerikan integraatiojärjestö SICA:n pääsihteeri Alemán toukokuussa. Ulkoasiainministeri tapasi useita keski-amerikkalaisia sekä Karibian alueen ministereitä alueen maiden ja Pohjois-maiden yhteisessä tapaamisessa YK:n yleiskokouksen aikana New Yorkissa. Ulkoministerin aloitteesta käynnistettiin perinne Pohjoismaiden, Keski-Amerikan (SICA) maiden sekä Karibian alueen maiden (CARICOM) ministeritapaamisten osalta.

Ulkoasiainhallinnon kehittäminen

Edustustoverkon arviointia ja kehittämistä on jatkettu. Samalla kun edustustoja on suljettu, voimavaroja on keskitetty erityisesti maihin ja alueisiin, joiden poliittinen ja taloudellinen merkitys on Suomen kannalta kasvamassa. Alueellisia painopisteitä tarkastellaan jatkuvasti ja rajallisia resursseja kohdennetaan joustavasti uudelleen. Rakenteellisia säästöjä on jouduttu hakemaan edustustoverkkoa karsimalla. Edustustojen lakkautusten yhteydessä vapautuvia henkilöresursseja on siirretty vahvistukseksi asemamaihin, joiden merkitys Suomen näkökulmasta on kasvussa, ja/tai lakisäästeiden konsuli- ja maahantulotehtävien hoitoon. Edustustoverkon keskeisiä haasteita ovat kuluneen kauden aikana olleet kasvavat odotukset varsinkin kansalaispalveluiden ja maahanmuuttokysymysten osalta ja resurssihaasteet sekä eräiden edustustojen vaikeutunut turvallisuustilanne.

Suomen edustustoverkko koostuu 93 toimipisteestä. Kertomusvuonna lakkautettiin Suomen suurlähetystöt Islamabadissa ja Manilassa sekä pääkonsulaatti Kantonissa ja konsulaatit Las Palmasissa ja Sydneyssä. Lisäksi käynnistyi työ Wienissä sijaitsevan Etyj-edustuston yhdistämiseksi Suomen Wienin-suurlähetystöön, osana samalla paikkakunnalla sijaitsevien edustustojen tarkastelua. Suomen pääkonsulaatti Los Angelesissa jatkaa toimintaansa supistetulla budjetilla. Syyrian sodan vuoksi jouduttiin avaamaan tilapäinen toimipiste Beirutissa, Libanonissa.

Edustustoverkon kehittämisen yhteydessä on pyritty hakemaan edelleen tiiviimpää yhteistyötä Pohjoismaiden kesken. Kertomusvuonna käynnistyi mm. hanke yhteispohjoismaisesta edustustoratkaisusta Yangonissa, Myanmarissa. Myös EU:n ulkosuhdehallinnon ja jäsenmaiden välillä laadittu sopimusmalli mahdollistaa esimerkiksi yksittäisen diplomaatin sijoittamisen EU-delegaation tiloihin. Tarkastelu tämän mahdollisuuden hyödyntämiseksi edustustoverkon muutoksissa käynnistyi osana edustustoverkon laajempaa kehittämistä. Kokonaisuudessaan EU:n ulkosuhdehallinnon toiminta on kuitenkin käynnistynyt hitaasti, eikä siitä ole vielä tehtävissä johtopäätöksiä Suomen oman edustustoverkon kehittämisen näkökulmasta.

Esimerkiksi Euroopassa Suomen edustustoverkon toimintaa kehitettiin keskittymällä kohdennettuun vaikuttamistyöhön hallituksen EU-tavoitteiden edistämiseksi. Vaikuttamisen keinoina käytettiin poliittista ja taloudellista raportointia, asiakohtaista vaikuttamista asemamaan viranomaisiin sekä vierailuvaihtoa. Talouskriisi, sen seuraukset ja ratkaisuyritykset vaikuttivat agendaan laajemminkin ja talousintegraation eteneminen lisäsi haasteita päätöksenteolle. Pääkaupunkivaikuttamisen merkitys korostui. Erityisesti kriisimaissa yhteiskunnallinen ja poliittinen epävakaus olivat seurannan kohteena. Vaikutustyötä tehtiin ja tukea Suomen EU-tavoitteille hankittiin panostamalla luottamuksellisiin ja rakentaviin kahdenvälisiin suhteisiin. Vierailuvaihto oli entistä tiiviimpää ja tavoitteellisempaa. Yhteistyössä edustustoverkon kanssa huolehdittiin kokonaisvaltaisesta seurantatyöstä. Seurantakauden aikana järjestettiin noin 150 poliittisen tason tapaamista.

7 Hallinnonalojen rajat ylittävät poikkihallinnolliset hankkeet

7.1 Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma

Vuoden 2011 lopussa käynnistyneellä valtionhallinnon vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmalla (VATU) vastataan osaltaan julkisen talouden kestävyysvajeen supistamistarpeeseen sekä työmarkkinoiden muutokseen kirkastamalla valtionhallinnon roolia ja tehtäviä, tuottamalla esille rakenteellisia uudistuksia sekä ottamalla käyttöön valtionhallinnon uutta roolia tukevia toimintatapoja. Ohjelman toimeenpanolla kehitetään valtionhallinnon toiminnan tuloksellisuutta tasapainoisesti asettamalla tavoitteita ja arvioimalla hallinnonala-kohtaisia VATU-ohjelmia ja uudistuksia. Ohjelmassa painotetaan erityisesti henkilöstön osaamisen kehittämistä, vaikutusmahdollisuuksia omaan työhönsä, työkykyä tukevaa toimintaa sekä johtamisen ja esimiestyön merkitystä tuloksellisen toiminnan edellytyksinä.

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma on v. 2012 organisoinut hallinnonalojen VATU-ohjelmien suunnittelun ja valmistelun. Hallinnonalojen vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmat muodostuvat hallinnonalan VATU-hankkeista, inhimillisen pääoman kehittämisestä (IPO) sekä ydintoimintoanalyysistä (YTA) ja siinä ehdotettujen toimenpiteiden toteuttamisesta. Kaikki hallinnonalat ovat toimittaneet ohjelman yhteisseurantaan nostettavien VATU-hankkeiden suunnitelmat. Kaikissa suunnitelmissa oli tasapainoinen tavoiteasettelu, muutamasta puuttuu vielä erikseen ohjeistettu ja pyydetty inhimillisen pääoman suunnitelma. Kaikki ministeriöt ovat toteuttaneet ohjelman johtaman yhdenmukaisen ydintoimintoanalyysin hallinnonalallaan v. 2012.

TAULUKKO 46. VATU-ohjelman seurantakohteiden kehitys vuosina 2011—2012

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman seurantakohte	2011	2012	kehitys
Osaamisen kehittyminen ja uudistuminen (valtion henkilöstökysely VMBaro)	3,36	3,41	+0,05
Motivaatio ja työn imu (valtion henkilöstökysely VMBaro)	3,60	3,64	+0,04
Johtaminen ja työyhteisön vuorovaikutus (valtion henkilöstökysely VMBaro)	3,41	3,46	+0,05
Henkilötyövuodet	82 355	80 548	-1 808 htv
Sairauspoissaolot, htp/htv	9,7	9,3	-0,4 htp/htv

7.2 Keskushallintohanke

Valtiovarainministeriö käynnisti 1.1.2012 Keskushallinnon uudistushankkeen (KEHU), jonka keskeisenä tavoitteena on, että ministeriöiden muodostama valtioneuvostokokonaisuus tukisi nykyistä paremmin hallituksen strategisen näkemyksen toimeenpanoa ja vaikuttavuutta julkisessa hallinnossa ja yhteiskunnassa. Tätä tavoitetta tuetaan myös edistämällä resurssien liikkuvuutta ja yhtenäisen toimintakulttuurin syntymistä valtionhallinnossa sekä valtioneuvostossa tehtävää politiikka-, lainsäädäntö- ja resurssiohjausta yhtenäistämällä. Uudistukselle valmisteltiin keväällä 2012 valtioneuvostoa 2015 kuvaavat tahtotilat. Hallitus linjasi kesäkuussa iltakoulussaan tahtotilojen pohjalta keskushallintouudistuksen etenemisen tavoitteeksi muodostaa valtioneuvostosta toiminnallisesti ja taloudellisesti nykyistä yhtenäisempi rakenteellinen kokonaisuus seuraavasta hallituskaudesta alkaen. Samalla hallitus asetti uudistusta ohjamaan pääministeri Kataisen johtaman hallituspuolueiden puheenjohtajista muodostetun ministeriryhmän. Hankkeessa on jatkettu valmistelutyötä jatkolinjausten pohjaksi viidellä osa-alueella: strategia, rakenne, toimintakulttuuri, ohjaus sekä sisäiset palvelut ja hallinto. Kaikissa ministeriössä on lisäksi järjestetty keväällä 2012 KEHU-infot ja syksyllä toimintakulttuurin kehittämistä jatkettiin ministeriöiden yhteisissä KEHU-verstaissa. Valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston kanslian yhteisellä Governments for the Future -hankkeella on pyritty tukemaan käynnissä olevaa uudistustyötä käymällä läpi viiden muun maan hallinnon kanssa vaikeimpia haasteita ja niihin eri maissa pohdittuja ratkaisuvaihtoehtoja.

7.3 Valtion strateginen henkilöstöpolitiikka

Kertomusvuoden aikana keskeisinä tavoitteina olivat hyvän johtamisen, kilpailukykyisen sopimus- ja palkkapolitiikan ja organisaatioiden muutostilanteisiin liittyvien tukitoimenpiteiden toteuttaminen. Valtionhallinnon toimintayksiköiden toimintakykyisyyttä ja tuloksellisuutta on tuettu sekä ohjaamalla muutostilanteiden henkilöstöpolitiikkaa, yhteisillä tukipalveluilla ja kehittämällä ammattimaista henkilöstöjohtamista. Valtionhallinnon työelämän laatua, työn tuottavuutta sekä henkilöstön työhyvinvointia ja osaamista kehitettiin yhteistyössä muiden työmarkkinatoimijoiden kanssa. Henkilöstön saatavuutta edistettiin sisäisiä työmarkkinoita kehittämällä ja sitä edisti myös valtion hyvä työnantajakuva. Valtio tuki myös työnantajana kansantalouden kehitysedellytyksiä pidentämällä työuria valtionhallinnossa.

Kertomusvuonna oli voimassa valtion virka- ja työehtosopimus sopimuskaudelle 2012–2014, jonka pohjana oli v. 2011 tehty keskusjärjestöjen raamisopimus. Sopimuskorotusten yhteismäärä 1.3.2012 alkaen oli 2,4 %. Sopimus sisälsi 150 euron mukaisen kertaerän, joka maksettiin keväällä 2012. Sopimuskorotuksiin liittyen annettiin virastoille neuvottelumääräykset, jotka edellyttivät, että virastojen tulee tarkentavia virkaehtosopimuksia tehdessään edistää valtionhallinnon ja toimintayksikön omaa tuloksellisuutta, parantaa kilpailukykyä osaavan henkilöstön saatavuuden varmistamisessa sekä palveluksessa pysyt-
tämässä. Ratkaisujen tuli lisäksi parantaa naisten ja miesten välistä palkkatasa-arvoa.

Valtion palkkapolitiikan painopisteenä oli edelleen palkkapolitiikan suuntaaminen ja palkkausjärjestelmien kehittäminen edistämään toiminnan tuloksellisuutta sekä kilpailukykyä osaavasta henkilöstöstä, erityisesti esimies- ja asiantuntijatehtävissä, joissa valtion ansiotaso on merkittävästi alempi kuin yksityisen sektorin vastaavissa tehtävissä. Virka- ja työehtosopimuksin sopeutettiin matkakustannusten kilometrikorvaukset niitä koskevan veroratkaisun tasolle. Valtion sopimuksen mukainen työrauhavelvoite on vallinnut ja työrauhatilanne on ollut hyvä.

Ennakkotietojen mukaan budjettivaltion kokoaikaisen henkilöstön säännöllisen työajan ansiot nousivat keskimäärin 3,6 %, joka johtuu sopimuskorotuksista (2,7 %) ja palkkaliukumasta (0,9 %). Samapalkkaisuuden lähtökohta on, että naisille ja miehille maksetaan sama palkka samasta tai samanarvoisesta työstä samalla työnantajalla. Kun työtehtävän vaativuus ja hallinnonalojen erilainen palkkataso otetaan huomioon, naisten ansiot olivat 97 % miesten ansioista valtion sopimusaloilla keskimäärin. Valtion virka- ja työehtosopimuksiin sisältyvien palkankorotusten sukupuolivaikutukset arvioidaan neuvotteluvaiheessa keskus- ja paikallistasolla ja myös paikallistason sopimusten sukupuolivaikutuksia seurataan keskustasolla. Valtiotyönantaja osallistuu hallituksen ja työmarkkinakeskusjärjestöjen samapalkkaisuusohjelman toteuttamiseen.

Johtajapolitiikka

Hallituksen v. 2008 tekemän valtion johtajapolitiikkaa koskevan periaatepäätöksen, sen toteutumisen arvion 2011 ja iltakoulukannanoton 2012 pohjalta valtiovarainministeriö on edelleen kehittänyt johdon järjestelmää eli johdon asemaa, rekrytointia, kehittämistä, ura-ajattelua ja suorituksen johtamista ja niiden muodostamaa kokonaisuutta. Keskeisinä tavoitteina ovat olleet pyrkimys ammattimaiseen johtamiseen ja näkemys virkamiesjohdosta valtionhallinnon yhteisenä resurssina. Molemmat tavoitteet edellyttävät johtajilta monipuolista kokemusta ja liikkumista johtamistehtävästä toiseen sekä myös mahdollisuutta siirtyä arvostetusti asiantuntijatehtäviin. Tehtävien määräaikaisuuden vastapainona valtionhallinnossa painotetaan vahvemmin urakehitystä.

Valtiovarainministeriö on kehittänyt edelleen johtajien henkilökohtaisia johtamissopimuksia ja edistänyt niiden käyttöönottoa. Vuoden 2012 lopussa johtamissopimuksia oli noin 90, ja valmisteilla oli useiden johtamissopimusten käyttöönotto v. 2013.

Valtiovarainministeriö on jatkanut Tulevaisuuden johtajat -ohjelmaa toteuttamalla kurssin 4 ja käynnistämällä kurssin 5 teemalla Verkottuva johtajuus – kehittyvä konserni. Näiden jälkeen ohjelmaan on osallistunut 125 vaativissa johtamistehtävissä olevaa, ministeriöiden valitsemaa johtajaa. Ministeriö on jatkanut johdolle ja esimiehille suunnattujen Valtio-ohjelmien kehittämistä yhdessä HAUS kehittämiskeskuksen kanssa. Uusina kehittämiskohteina ovat olleet muun muassa johdon perehdyttämiseen ja työhyvinvointiin liittyvien ohjelmien kehittäminen. Johdon perehdyttämistä on tukenut myös käytäntö, jonka mukaan ministeriöiden palvelukseen tulevat uudet johtajat ja esimiehet voivat osallistua valtiovarainministeriön v. 2012 käynnistämään valtioneuvoston yhteiseen perehdyttämishjelmaan Valtioneuvostopassiin. Ministeriö on käynnistänyt valtionhallinnon johdon tukitoimintaa.

Valtion henkilöstön tila

Valtion budjettitalouden virastoissa ja laitoksissa työskenteli vuoden 2012 lopussa 82 774 henkilöä, joka on 3,4 % Suomen työllisestä työvoimasta. Edellisestä vuodesta henkilöstö vähentyi 2 298 henkilöllä. Henkilöstön määrä kasvoi ulkoasiainministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, ympäristöministeriön ja valtioneuvoston kanslian hallinnonaloilla ja vähentyi tai pysyi samana muilla hallinnonaloilla. Vuonna 2012 valtion palveluksessa oli runsaat 38 000 henkilöä vähemmän kuin v. 2008. Henkilöstön vähentyminen johtuu pääosin yliopistojen siirtymisestä budjettivaltion ulkopuolelle vuoden 2010 alussa.

Henkilöstöstä 48 % oli naisia ja 52 % miehiä. Ikäluokittain suurimpia ryhmiä olivat 45—54-vuotiaat (31 %) ja 35—44-vuotiaat (24 %). Vähintään 45-vuotiaiden osuus oli 56 %. Henkilöstön keski-ikä oli 45,9 vuotta. Edellisestä vuodesta keski-ikä nousi 0,2 vuodella. Henkilöstöstä 43 % oli suorittanut korkeakoulututkinnon ja 30 % ylemmän korkeakouluasteen tutkinnon. Näiden kouluttautuneiden ryhmien henkilöstöosuudet nousivat edellisestä vuodesta. Valtion henkilöstö työskenteli pääosin kokoaikaisissa (94 %) ja vakinaisissa (86 %) palvelussuhteissa ja osa-aikaisten ja määräaikaisten osuudet laskivat hieman edellisestä vuodesta.

Vuonna 2012 henkilöstön kokonaistyötyytyväisyys ja tyytyväisyys johtamiseen olivat samalla melko hyvällä tasolla kuin edellisenä vuonna. Valtiolla oli käynnissä useita suuria kehittämishankkeita, jotka usein lisäävät henkilöstön kokemaa epävarmuutta ja väliaikaisesti heikentävät henkilöstön työtyytyväisyyttä. Kehittämishankkeista huolimatta henkilöstön kokonaistyötyytyväisyys keskimäärin ei heikentynyt. Myös sairauspoissaolojen vähentyminen neljällä prosentilla edellisestä vuodesta kertoo työhyvinvoinnin myönteisestä kehityksestä. Vuonna 2012 sairauspoissaoloja kertyi keskimäärin 9,3 työpäivää henkilötyövuotta kohti.

Vuonna 2012 budjettitalouden henkilöstön palkkasumma oli 3,7 mrd. euroa ja kaikki työvoimakustannukset 4,6 mrd. euroa. Edellisestä vuodesta palkkasumma kasvoi 1,7 % ja työvoimakustannukset 1,6 %. Yhden henkilötyövuoden hinta oli keskimäärin runsaat 56 000 euroa ja sen hinta nousi 3,9 % edellisestä vuodesta. Tietoja henkilöstön eläkkeelle siirtymisiästä ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrästä v. 2012 ei ollut vielä saatavissa tätä kirjoitettaessa.

TAULUKKO 47. Valtion henkilöstön tila vuosina 2008—2012

	2008		2009		2010		2011		2012 ³	
		%-m		%-m		%-m		%-m		%-m
Henkilöstömäärä ja -kustannukset										
Henkilöstön lukumäärä	120 931	-1,0	121 923	0,8	86 383	-29,1	85 072	-1,5	82 774	-2,7
Henkilötyövuodet, lukumäärä	117 199	-2,5	117 624	0,4	84 721	-28,0	83 312	-1,7	81 484	-2,2
Henkilöstön keski-ikä, vuotta	44,5	1,8	44,5	0,0	45,6	2,5	45,7	0,2	45,9	0,4
Palkkasumma, milj. euroa	4 557,4	6,5	4 769,5	4,7	3 592,0	-24,7	3 643,3	1,4	3 706,4	1,7
Työvoimakustannukset yhteensä, milj. euroa	5 718,9	8,1	5 971,1	4,4	4 488,3	-24,8	4 532,1	1,0	4 606,8	1,6
Henkilötyövuoden hinta, euroa	48 796	10,9	50 764	4,0	52 977	4,4	54 400	2,7	56 537	3,9
Tehdyn työajan osuus vuosityöajasta, % ¹	81,7	1,2	81,9	0,2	81,2	-0,9	78,7	-3,1	78,9	0,3
Tehdyn työajan palkkojen osuus palkkasummasta, %	79,4	1,4	79,4	0,1	79,0	-0,5	77,0	-2,5	77,0	0,0
Välillisten työvoimakustannusten osuus tehdyn työajan palkoista, %	58,1	0,3	57,7	-0,8	58,2	1,0	61,5	5,7	61,4	0,0
Työhyvinvointi										
Kokonaistyötyytyväisyys ²	3,4	3,0	3,4	0,0	3,4	0,0	3,4	0,0	3,4	0,0
tyytyväisyys johtamiseen ²	3,4	3,0	3,4	0,0	3,4	0,0	3,4	0,0	3,4	0,0
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	8,9	-10,1	8,6	-3,4	9,7	12,8	9,7	0,0	9,3	-4,1

¹ tehdyn säännöllisen vuosityöajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta² asteikolla 1—5: 1= erittäin tyytymätön,.....5=erittäin tyytyväinen³ ennakkotieto

Valtion henkilöstö- ja työnantajapolitiikka

Valtion henkilöstön asema erilaisissa organisaation muutostilanteissa oli yksi henkilöstöpolitiikan painopistealueista. Hallitus linjasi iltakoulussaan 18.1.2012 valtion henkilöstöpolitiikkaa ja johtajapolitiikkaa. Vuoden 2012 alussa tulivat voimaan valtion virkamieslain säännökset virkamiehen asemasta organisaatiomuutoksissa ja liikkeenluovutuksessa. Näiden säännösten myötä valtion virkamiesten asema on ensimmäistä kertaa pysyvässä lainsäädännössä määritelty yhdenmukaisesti. Pääsääntönä on, että virkamiehet siirtyvät siihen organisaatioon, johon tehtävät siirtyvät muutoksessa. Kertomusvuonna annettiin uudistettu valtioneuvoston periaatepäätös valtion henkilöstön aseman järjestämisestä organisaatiomuutostilanteissa, ja valtiovarainministeriö valmisteli päätökseen liittyvän soveltamisohjeen. Tavoitteena on henkilöstön uudelleensijoittumisen tukeminen entistä paremmin muutostilanteissa, joissa työtä ei ole enää tarjolla tai se siirtyy toiselle työ-säkäyntialueelle. Lisäksi valtiovarainministeriö teki päätöksen muutosten johtamisesta ja muutosturvasta valtionhallinnossa. Päätöksessä väljennettiin irtisanoutumiskorvauksen edellytyksiä aikaisemmasta ja nostettiin sen enimmäismäärää aikaisemmasta 10 kuukaudesta 12 kuukauteen. Valtiokonttorissa sijaitseva Valtion henkilöstöpalvelut -yksikkö tukee henkilöstömuutosten hallittua toteuttamista sekä henkilöstön uudelleensijoittumista organisaatiomuutosten yhteydessä. Valtion yhteistoimintalainsäädännön uudistamista koskevan hallituksen esityksen valmistelua on jatkettu.

Valtion työnantajakuva on säilynyt hyvänä ja edistänyt osaavan henkilöstön rekrytointia. Valtionhallinnon sähköisen Heli-rekrytointijärjestelmän uudistamiseksi on käynnistetty hanke. Liikkuvuuden edistämiseksi laadittiin valtionhallinnon henkilökierto-opas yhteistyössä Sitran kanssa. Valtioneuvoston piirissä pilotoitiin uusi perehdytysohjelma, Valtioneuvostopassi.

7.4 Peruspalveluohjelma ja -budjetti

Kuntien tehtävien ja velvoitteiden rahoituksen tasapainoa ja ennakoitavuutta parannetaan hallituskauden kattavalla valtion ja kuntien välisellä poikkihallinnollisella peruspalveluohjelmalla ja siihen liittyvällä vuosittaisella peruspalvelubudjetilla.

Peruspalveluohjelman tarkoituksena on edistää peruspalveluiden saatavuutta, selvittää keinoja peruspalveluiden rahoituksen kestäväksi ja tasapainoiseksi turvaamiseksi, kehittää peruspalveluita koskevan lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmien valmistelusta vastaavien ministeriöiden yhteistyötä sekä kehittää valtion ja kuntasektorin välistä yhteistyötä. Peruspalveluohjelma on osa valtiontalouden kehysmenettelyä. Peruspalveluohjelman valmistelua ohjaa ja sen sisällöstä sopii ministeriryhmä, jonka kokouksiin osallistuvat pysyvinä asian tuntijoina Suomen Kuntaliiton edustajat.

Peruspalveluohjelmasta on asteittain kehitetty työväline, jonka avulla on aikaisempaa helpompaa hallita kunnallisten palveluiden ja niiden rahoituksen kokonaisuutta poliittisessa päätöksenteossa. Peruspalveluohjelman valmistelusta vastaavan ministeriryhmän työskentely on lisännyt eri ministeriöiden valmiutta palveluiden ja niiden rahoituksen kokonaisuuden tarkasteluun.

Yhdeksäs kehyspäätökseen liittyvä peruspalveluohjelma hyväksyttiin v. 2012. Uusi tarkistettu ohjelma vuosille 2014—2017 on laadittu tilanteessa, jossa kuntien ja kuntayhtymien rahoitustasapaino on vuoden 2012 arvioitujen tilinpäätöstietojen perusteella heikentynyt selvästi edellisvuoteen verrattuna. Koko maan tasolla kuntien vuosikate aleni 0,76 mrd. euroa, eikä se riittänyt kattamaan käyttöomaisuuden poistoja. Kuntien heikentyneen talouskehityksen taustalla on käyttötalouden nettomenojen arvioitua suurempi kasvu. Menojen keskimääräinen kasvu on peruspalveluohjelmassa ollut noin 4 %, mutta tilinpäätösarvioiden perusteella kasvu oli 6,2 %. Vastaavasti verotulot ja valtionosuudet lisääntyivät yhteensä vain 2,6 %. Kuntien talouskehityksen arvioidaan heikentyvän selvästi kehyskaudella.

Valtion kehysriihessä maaliskuussa 2012 päätettiin aiempien menosäästöjen lisäksi uusista kuntien valtionosuuksia koskevista vähennyksistä, jotka huomioiden kuntien valtionosuuksia vähennetään runsaalla 1,1 mrd. eurolla vuoteen 2015 mennessä. Uusimmassa kehyspäätöksessä valtionosuuksia päätettiin edelleen vähentää yhteensä lähes 900 miljoonalla eurolla vuosina 2014—2017. Vuodesta 2014 lähtien kuntien ja kuntayhtymien vuosikate ei riitä kattamaan poistoja eli kuntatalouden arvioidaan olevan epätasapainossa koko kehyskauden lopun.

TAULUKKO 48. Peruspalvelubudjettitarkastelun piirissä olevat kuntien ja kuntayhtymien valtionavut, milj. euroa (kehysvuodet 2014—2017 vuoden 2014 hintatasossa)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat laskennalliset valtionosuudet tasausineen							
Valtiovarainministeriö	8 134	8 472	8 677	8 665	8 705	8 688	8 663
Opetus- ja kulttuuriministeriö*	1 010	1 017	979	978	951	952	934
— siitä kuntayhtymien yksikköhintarahoitus**	1 435	1 505	1 384	1 346	1 347	1 356	1 322
YHTEENSÄ	9 144	9 489	9 656	9 642	9 656	9 640	9 596
Muut peruspalvelubudjettiin sisältyvät valtionavut							
Valtiovarainministeriö	115	44	67	34	105	101	174
Opetus- ja kulttuuriministeriö	226	250	245	232	240	241	237
Työ- ja elinkeinoministeriö	143	178	178	175	171	150	152
Sosiaali- ja terveysministeriö	536	573	547	525	497	489	489
YHTEENSÄ	1 020	1 045	1 037	966	1 013	981	1 052
STM, valtion korvaus lääkärihelikopteritoimintaan (33.60.40)**	0	22	24	27	27	27	0
Peruspalvelubudjettitarkastelun piirissä olevat valtionavut yhteensä	10 164	10 556	10 717	10 635	10 696	10 647	10 647

Taulukossa on esitetty kuntien valtionavut valtion kirjanpidon mukaan. Kuntien kirjanpidon mukaan mm. EVO-rahast + työllistämistuki sekä kuntayhtymien saama yksikköhintarahoitus ovat toimintatuloja.

Huom! Vanhat vuodet on esitetty budjetoidun mukaisena, ei tilinpäätöslukuina.

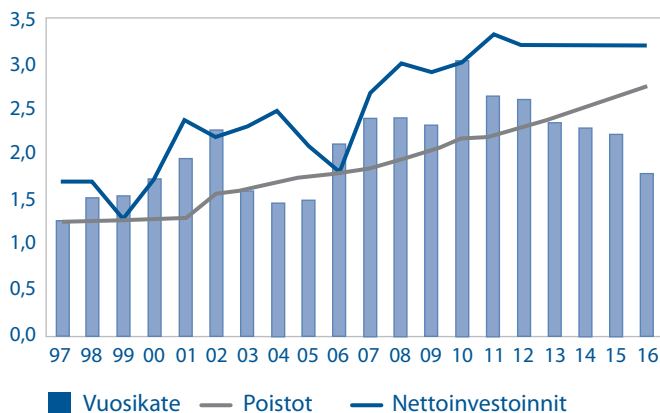
* Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksista kuntien ylläpitämän koulutuksen laskennalliseksi osuudeksi on arvioitu v. 2012 41,2 %, vuodesta 2013 alkaen 40,2 %.

** Valtion korvauksiin ei liity kuntarahoitusosuutta v. 2016 sakka. Toiminnan rahoitusuudistukseen liittyvä vähennys vuodesta 2017 lukien on otettu huomioon valtiovarainministeriön pääluokan valtionosuuksissa.

Kuntien velkaantuminen jatkui v. 2012. Kuntien lainakanta lisääntyi noin 1,37 mrd. eurolla. Yhteensä kuntien lainakanta oli v. 2012 runsaat 12 mrd. euroa.

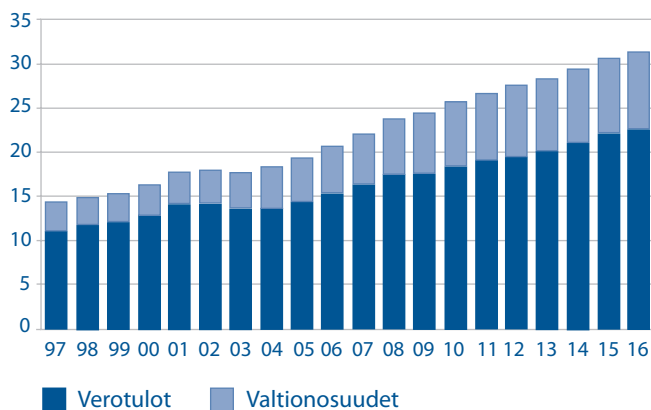
Kuntien taloudellinen tilanne on heikentynyt koko maassa. Vuosikatteen erot kuntien välillä ovat pienentyneet, kun myös yli 100 000 asukkaan kuntien vuosikatteen erot selvästi edellisvuotta huonommat. Valtionosuuksien vähennykset ovat kiristäneet valtionosuuksista riippuvaisten kuntien taloutta, suuremmilla kunnilla verotulojen kehitys on aikaisempaa huonompi.

KUVIO 23. Kuntien ja kuntayhtymien vuosikate, poistot ja nettoinvestoinnit, mrd. euroa

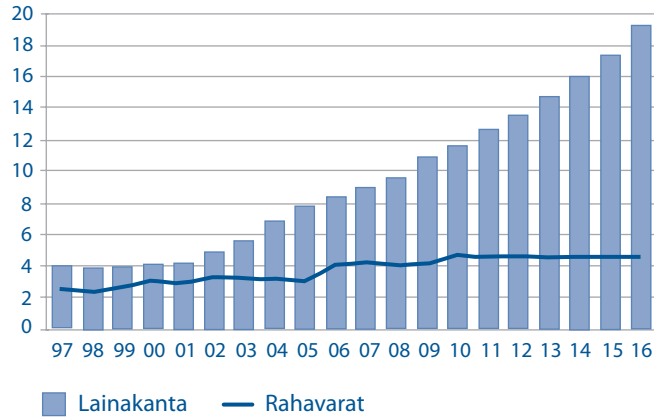

Peruspalvelubudjettitarkastelun yhteydessä talousarvioesityksen yleisperusteluissa arvioidaan myös valtion toimenpiteiden vaikutuksia kuntatalouteen. Vuonna 2012 valtion toimenpiteiden vaikutuksesta kuntatalous heikentyi noin 400 milj. eurolla.

KUVIO 24. Kuntien verotulot ja valtionosuudet, mrd. euroa

KUVIO 25. Kuntien ja kuntayhtymien lainakanta ja rahavarat, mrd. euroa

Peruspalveluohjelmaan sisällytetään tuottavuuden, taloudellisuuden ja tehokkuuden lisäämisen keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet sekä arvioidaan niiden toteutumista ja vaikutusta menokehitykseen. Peruspalveluohjelmaan perustuva peruspalvelubudjettitarkastelu on sisällytetty valtion talousarvion yleisperusteluihin vuoden 2004 talousarvioesityksestä alkaen. Hallitusohjelman mukaisesti kuluvalle hallituskaudella vahvistetaan peruspalveluohjelmamenettelyn pitkäjänteisyyttä, sitovuutta ja ohjausvaikutusta.

8 Valtioneuvoston controllerin lausuma Hallituksen vuosikertomuksen tietojen oikeellisuudesta ja riittävydestä

Lausuman tarkoitus ja oikeudellinen perusta

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen vuodelta 2012 perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Valtiovarain controller -toiminto on valtioneuvoston tulos- ja valtiovarainvalvojana varmistanut valtioneuvostolle valtion talousarviosta annetun lain 24 f §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti, että Hallituksen vuosikertomukseen sisältyvä valtion tilinpäätöskertomus antaa talousarviolain 18 §:ssä säädettyllä tavalla oikeat ja riittävät tiedot (oikean ja riittävän kuvan) talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta. Valtioneuvoston controller antaa tietojen arvioinnin ja varmistuksen johdosta sisäisen valvonnan menettelyihin kuuluvan lausuman vuodelta 2012 annettavasta Hallituksen vuosikertomuksesta.

Lausuman antamisen perustana olevat menetelmät

Valtiovarain controller -toiminnossa on arvioitu Hallituksen vuosikertomuksen sisältämien tietojen oikeellisuutta ja riittävyttä valtioneuvoston controllerin 21.12.2006 antaman menetelmäkuvausten (VM 45/01/2006) mukaisesti. Menetelmäkuvaus on saatavilla valtiovarainministeriön internet-sivuilla¹.

¹ http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/10_ohjaus_ja_tilivelvollisuus/20070115Valtio/vvc4_kirja.pdf

Valtiovarain controller -toiminnon käytettävissä ovat olleet valtiontalouden tarkastusviraston suorittaman valtion keskuskirjanpidon ja tilinpäätöksen tarkastuksen alustavat havainnot. Valtiovarain controller -toiminnossa on myös tarkistettu, että tilinpäätös on laadittu sitä koskevien säännösten mukaisesti.

Valtiovarain controller -toiminnossa on varmistettu, että Hallituksen vuosikertomukseen otetut valtion liikelaitosten ja rahastojen tilinpäätöslaskelmat perustuvat vahvistettuihin ja ulkopuolisten tilintarkastajien tarkastamiin tilinpäätöksiin. Tilintarkastuskertomuksissa ei ole esitetty huomautuksia liikelaitosten tai talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilinpäätöstietojen oikeellisuudesta ja riittävydestä.

Valtion tilinpäätöstä, valtiontaloutta ja valtion taloudenhoitoa koskevat tiedot

Hallituksen vuodelta 2012 annettava vuosikertomus antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista ja taloudellisesta asemasta sekä valtion taloudenhoidosta ja antaa kokonaisuutena kohtuullisessa määrin oikeat ja riittävät tiedot tuloksellisuuden pääasiallisesta kehityksestä.

Valtion tilinpäätös ei sisällä olennaisia virheitä tai puutteita. Tilinpäätös on laadittu säännösten ja määräysten mukaisesti. Valtion tilinpäätöksen liitteessä 12 esitetyt tiedot valtion taloudellisesti merkittävistä monivuotisista sopimusvastuista perustuvat kirjanpitoyksiköiden vastaavan liitteen tietoihin. Valtiota sitovien vastuiden kirjo on laaja ja vastuut ovat luonteeltaan monimuotoisia. Raportointikäytännöt kirjanpitoyksiköiden välillä vaihtelevat, eivätkä kirjanpitoyksiköt ole kaikissa tapauksissa löytäneet sopivaa tapaa raportoida erilaisista vastuista tilinpäätöskaavan edellyttämällä tavalla. Epäyhtenäinen esittäminen hankaloittaa myös valtion tilinpäätöksen kokoamista puhtaasti kirjanpitoyksiköiden tilinpäätöstiedot yhdistämällä. Koska kirjanpitoyksiköiden esitys monivuotisista sopimusvastuista on epäyhtenäistä, ei kyseisten tietojen oikeellisuudesta ja riittävydestä ole voitu varmistua. Valtion tilinpäätöksen liitteessä 13 on esitetty asianmukaisesti ne täydentävät tiedot, joita oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi edellytetään. Hallitus voi hyväksyä valtion tilinpäätöksen ja tilinpäätös voidaan allekirjoittaa.

Hallituksen vuosikertomuksen kertomusosassa esitetyt tiedot ja arviot valtiontalouden ja julkisen talouden tilasta täydentävät valtion tilinpäätöksen antamaa kuvaa valtion taloudellisesta asemasta.

Valtion liikelaitosten ja talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilinpäätöslaskelmat

Hallituksen vuosikertomukseen otetut valtion liikelaitosten ja talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilinpäätöslaskelmat perustuvat liikelaitosten ja rahastojen vahvistettuihin ja ulkoisten tilintarkastajien tarkastamiin tilinpäätöksiin. Tilinpäätöstietojen oikeellisuuteen ja riittävyteen ei ole tilintarkastuksissa esitetty huomautuksia.

Valtion toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kehitystä koskevat tiedot

Hallituksen vuosikertomuksen osissa 1 ja 2 olevat tiedot antavat kokonaisuutena riittävän kattavat tiedot vuoden 2012 talousarviossa esitettyjen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamisesta. Tiedot perustuvat useissa tapauksissa tilasto- tai tilinpäätösaineistoihin, joiden luotettavuutta voidaan pitää hyvänä.

Helsingissä 16 päivänä huhtikuuta 2013

Valtioneuvoston apulaiscontroller

ESKO MUSTONEN

Finanssineuvos Jan Holmberg

Hallituksen vuosikertomus 2012

Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitys

VALTIONEUVOSTON KANSLIA
PL 23 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 16001 (vaihde)
Internet: www.vnk.fi
Taitto: Valtiovarainministeriön julkaisutiimi/Anitta Türkkan

Edita 2013

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisuaika	Valtioneuvoston kanslia, 2013	
Tekijät	Valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 3/4: Tilinpäätöslaskelmat Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta Del 1/4: Regeringens redogörelse för de samhälleliga verkningarna Del 2/4: Ministeriernas resultatredogörelser Del 3/4: Bokslutskalkylerna Del 4/4: Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden	
Asiasanat	vuosikertomus, tilinpäätös	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Hallituksen julkaisusarja, 2/2013	
Julkaisun jakelu	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vnk.fi/julkaisut .	
Painopaikka ja -aika	Edita Prima, 2013	
ISBN 978-952-287-013-1 (nid.) ISBN 978-952-287-014-8 (PDF) ISSN 2323-962X	Sivuja 254	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.

Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensimmäistä yhdistettyä kertomusta valmisteltaessa on muodostettu kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteinen prosessi sovittamalla yhteen tiedon kokoaminen, aikataulut ja työtavat. Samalla on yritetty poistaa päällekkäisyyksiä.

Vuodelta 2012 annettava Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta

Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat

Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden, joka osaltaan edistää yhteiskuntapolitiittista keskustelua, ja jota voidaan käyttää aineistona politiikkatoimien suunnittelussa.

Sisältö

Esipuhe	9
1 Valtioneuvoston kanslia	11
1.1 Valtioneuvoston kanslian tuloksellisuusselvitys	13
2 Ulkoasiainministeriö	21
3 Oikeusministeriö	29
3.1 Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen	31
3.2 Perusoikeudet, valtiollinen järjestelmä ja demokratia	33
3.3 Oikeusturva	33
3.4 Kriminaalipolitiikka	40
3.5 Arjen oikeussuhteet	46
3.6 Hallinnonalan henkisten voimavarojen hallinta ja kehittyminen	46
3.7 Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2012	46
4 Sisäasiainministeriö	55
4.1 Sisäasiainministeriön tuloksellisuuskatsaus	57
4.2 Poliisitoimi	58
4.3 Rajaturvallisuus ja merelliset turvallisuustehtävät	59
4.4 Pelastustoimi	60
4.5 Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot	62
4.6 Maahanmuuttohallinto	63
4.7 Muita keskeisiä havaintoja sisäasiainministeriön hallinnonalalta	64
5 Puolustusministeriö	67
5.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus vuonna 2012	69
5.2 Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka	69
5.3 Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä	73
5.4 Turvallinen yhteiskunta	82
5.5 Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen	84
6 Valtiovarainministeriö	89
6.1 Vaikuttavuustavoitteet hallinnonalalle 2012	92
6.2 Talouspolitiikka	93
6.3 Valtion kuntapolitiikka	93
6.4 Hallintopolitiikka ja hallinnon kehittäminen	94
6.5 Valtion tietohallinnon uudistaminen	95
6.6 Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelman (SADe) toteuttaminen	96

6.7	Hallinnon turvallisuusverkko TUVE.....	97
6.8	Valtion konserniohjaus ja yhteiset palvelut	97
6.9	Valtion henkilöstöpolitiikka	103
6.10	Verotuksen toimeenpano.....	104
6.11	Tullitoimi	107
6.12	Tilastotoimi ja tutkimus.....	109
6.13	Valtion rahoituksen hallinta.....	109
6.14	Rahoitusmarkkinat ja kansainväliset rahoituslaitokset	110
6.15	Valtiovarainhallinnon liikelaitos ja rahastot.....	111
7	Opetus- ja kulttuuriministeriö.....	117
7.1	Koulutus- ja tutkimuspolitiikka	122
7.2	Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka.....	132
8	Maa- ja metsätalousministeriö.....	143
8.1	Maa- ja metsätalousministeriön toimialan katsaus politiikkasektoreittain ...	145
9	Liikenne- ja viestintäministeriö	169
9.1	Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen.....	171
9.2	Liikenteen toimialan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen	174
9.3	Valtion televisio- ja radorahaston talouden ja toiminnan tuloksellisuuden kehitys.....	178
10	Työ- ja elinkeinoministeriö	181
10.1	Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen.....	183
10.2	Innovaatiopolitiikka ja yritysten kansainvälistyminen	183
10.3	Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka.....	189
10.4	Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	192
10.5	Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka	195
10.6	Energiapolitiikka	197
10.7	Kotouttaminen	200
10.8	Hallinnonalan henkilöstö	202
10.9	Hallinnonalan rahastojen tuloksellisuus	202
11	Sosiaali- ja terveysministeriö.....	205
11.1	Yhteenveto strategisten tavoitteiden toteutumisesta.....	207
11.2	Hyvinvoinnille vahva perusta	208
11.3	Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin	213
11.4	Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta.....	222
12	Ympäristöministeriö	231
12.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen ja resurssien käyttö	234
12.2	Yhteenvetotiedot ja arviot ministeriön hallinnonalalla toimivien rahastojen, liikelaitosten ja yhtiöiden talouden ja toiminnan tuloksellisuuden kehityksestä.....	251

Esipuhe

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.

Hallituksen vuosikertomus on ensimmäinen laatuaan. Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensivaiheessa olemme muodostaneet kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteisen prosessin sovittamalla yhteen tiedon kokoamisen, aikataulut ja työtavat. Samalla olemme pyrkineet poistamaan päällekkäisyyksiä ja esittämään toimintaa ja taloutta koskevia tietoja keskittyen vaikuttavuus- ja tuloksellisuustiedon tuottamiseen.

Kertomusmenettelyä on tarkoitus kehittää edelleen siten, että siinä esitettävät tiedot antaisivat selkeällä tavalla kokonaiskuvan hallituksen toimista, niiden vaikutuksista ja vaikuttavuudesta sekä tärkeimmistä toimintaympäristön muutoksista. Koottava tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa. Eduskunnan palaute tästä ensimmäisestä vuodelta 2012 annettavasta kertomuksesta on tärkeä Hallituksen vuosikertomuksen kehittämisessä. Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden ja edistävät eduskunnan ja valtioneuvoston välistä keskustelua.

Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta

Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat

Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Näitä tietoja ovat valtion tilinpäätöstiedot ja tarpeelliset muut tiedot valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä tiedot valtion toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista samoin kuin tärkeimmät tiedot yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksestä ministeriöiden toimialoilla.

Hallituksen vuosikertomus sisältää lisäksi valtion liikelaitosten tuloslaskelmat ja taseet sekä talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tuotto- ja kululaskelmat tai tuloslaskelmat ja taseet samoin kuin tiedot liikelaitosten ja rahastojen toiminnan, talouden ja tuloksellisuuden sekä niiden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista.

Hallituksen vuosikertomuksen tavoitteena on antaa oikeat ja riittävät tiedot hallituksen toiminnasta ja taloudesta siten, että tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2013

Pääministeri Jyrki Katainen

Valtiosihteeri Olli-Pekka Heinonen

1 Valtioneuvoston kanslia

Ministereiden katsaus toimialan toimintaan ja toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

EU:n talouskriisi ja euroalueen velkakriisin hoitaminen sekä Suomen sitoumukset ja vastuut olivat edelleen merkittävä aihe v. 2012. Tämä kaikki näkyi monella tavalla myös valtioneuvoston kanslian toiminnassa muun muassa Eurooppa-neuvoston ja EU-alueen päämiesten tapaamisten kautta.

Valtioneuvoston kanslia asetti maaliskuussa hankkeen valmistelemaan pitkän aikavälin tulevaisuutta käsittelevää selontekoa. Tulevaisuusselonteon teemana on Suomen keskeinen kasvu ja kansalaisten hyvinvointi. Selonteko tarkastelee maamme kehitystä globaalisti seuraavien 10—20 vuoden aikana talouden, hyvinvoinnin ja ympäristön näkökulmista. Selonteossa tunnistetaan mahdollisia kehityssuuntia sekä asetetaan hallituksen tavoitteet ja strategiset linjaukset. Lopputuloksena on toimintastrategia, joka vaikuttaa mahdollisimman laajasti yhteiskunnan eri tahoilla ja tasoilla tehtävään päätöksentekoon sekä kuluvalle hallituskaudella että myöhemmin. Selonteko on tarkoitettu antamaan eduskunnalle syksyllä 2013.

Valtioneuvosto hyväksyi toukokuussa hallinnonalojen rajat ylittävän taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman. Sen toimeenpanolla tuetaan työllisyyskehitystä Suomessa sekä erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistymistä. Ohjelmassa luodaan yhteinen strateginen ja pitkäjänteinen ohjaus viennin ja kansainvälistymisen edistämiseen pääministerin alaisuudessa toimivan strategisen ohjausryhmän, ja Team Finland -verkon sekä sihteeristön avulla. Tähän liittyen valtioneuvoston kansliaan perustettiin taloudellisten ulkosuhteiden yksikkö hoitamaan sihteeristön tehtäviä.

Valtioneuvoston kansliassa valmisteltiin organisaation uudistamista kevään 2012 aikana. Uudistuksen tarkoituksena oli selkeyttää rakenteita ja vastuunjakoa, saada aikaan kanslian työtä tukevia vahvoja asiakokonaisuuksia sekä kehittää ja vahvistaa johtoryhmää. Kesäkuun 2012 alusta lukien valtioneuvoston kanslian organisaatio jakaantuu hallinto- ja palveluosastoon, omistajaohjausosastoon, valmiuosastoon sekä uusina osastoina aloittaviin EU-asioden osastoon ja viestintäosastoon. EU-asioden osastoon keskitettiin kanslian Euroopan unionia koskevat toiminnot ja viestintäosastoon koottiin yhteen kaikki kanslian viestinnän palvelut. Kansliassa on myös kolme osastojen ulkopuolista yksikköä: istuntoyksikkö, politiikka-analyysiyksikkö ja syyskuun alusta lukien myös taloudellisten ulkosuhteiden yksikkö. Kansliassa aloitti vuoden 2013 alusta lukien uutena myös tilannekuvatoiminto selvitysmies Rauno Saaren selvitystyön pohjalta. Tilannekuvatoiminto on sijoitettu valmiuosastolle.

Valtioneuvosto antoi joulukuussa eduskunnalle selonteon Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliitikasta 2012. Selonteossa käsitellään erityisesti kokonaisuuksia, joissa on nähtävissä olennaisia muutoksia edellisen vuoden 2009 selonteon jälkeen. Selonteko perustuu hallitusohjelman edellyttämällä tavalla laaja-alaiseen turvallisuuskäsitteeseen. Lisäksi valtioneuvosto antoi joulukuussa periaatepäätöksen kokonaisturvallisuudesta. Pääministerin johdolla valmisteltiin hallitusohjelmaan sisältyvänä hankkeena valtioneuvoston ensimmäinen kielistrategia. Tavoitteena on Suomi, jossa on kaksi elinvoimaista kansalliskieltä ja jossa molemmat kielet näkyvät, kuuluvat ja hyväksytään.

Kertomusmenettelyä uudistettiin ja keväällä 2013 hallitus antaa eduskunnalle ensimmäisen yhdistetyn kertomuksen, Hallituksen vuosikertomuksen, kalenterivuodelta 2012. Hallituksen vuosikertomus vastaa aiempina vuosina annettuja hallituksen toimenpidekertomusta ja valtion tilinpäätöskertomusta. Vuoden aikana tuli voimaan perustuslain muutos, jonka nojalla muun ohella hallituksen esitykset lähtevät valtioneuvoston yleisistunnosta suoraan eduskuntaan ilman tasavallan presidentin käsittelyä. Lisäksi v. 2012 aloitettiin valtioneuvoston ja valtioneuvoston kanslian verkkopalveluiden kokonaisuudistusta koskeva hanke, jonka lopputuloksena toteutetaan valtioneuvoston kanslian, valtioneuvoston ja sen mediapalvelun uudet verkkosivut. Samanaikaisesti uudistettiin hallituksen strategista viestintää. Hallitusohjelman seuranta jatkettiin ja samalla valmisteltiin vuoden 2013 helmikuussa pidettävää ns. hallituksen puoliväliirihtiä.

Jyrki Katainen
Pääministeri

Alexander Stubb
Eurooppa- ja
ulkomaankauppa-
ministeri

Heidi Hautala
Kehitysministeri

TAULUKKO 1. Vaikuttavuustavoitteiden arviointi

Tavoitteet	Miten on toteutunut
Valtioneuvoston kanslia seuraa hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita ja toimenpiteitä kokonaisuutena niin, että hallitus pystyy päättämään tarvittavista politiikkatoimista hyvän tiedon pohjalta ja oikea-aikaisesti.	Hyvin
Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut valtioneuvoston toiminnan turvaaminen sekä sen varmistaminen, että valtioneuvostolla on kyky kaikissa tilanteissa ohjata tehtävänsä mukaisesti yhteiskunnan toimintaa.	Erinomaisesti
Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut varmistaa, että Suomen tavoitteita Euroopan unionissa edistetään ennakoivasti, aktiivisesti ja tuloksellisesti.	Hyvin
Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on, että valtion yritysvarallisuutta hoidetaan tuloksellisesti.	Hyvin

1.1 Valtioneuvoston kanslian tuloksellisuusselvitys

Toiminnan vaikuttavuus

Valtioneuvoston kanslia seuraa hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita ja toimenpiteitä kokonaisuutena niin, että hallitus pystyy päättämään tarvittavista politiikkatoimista hyvän tiedon pohjalta ja oikea-aikaisesti.

Vaalikauden toinen hallituksen strategiaistunto järjestettiin helmikuussa 2012. Valtioneuvoston kanslia vastasi yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa aineiston tuottamisesta hallituksen käyttöön. Hallitusohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden etenemisestä tuotettiin tilannekatsaus. Vuoden 2012 loppupuolella käynnistettiin hallituskauden puolivälin strategiaprosessi ja valmistautuminen hallituksen helmikuussa 2013 pidettävään strategiaistuntoon. Valtioneuvoston kanslia tuotti tietopohjaa tilannekuvan muodostamiseksi hallituksen piirissä erityisesti kasvun, kilpailukyvyn ja työllisyyden teemasta. Analyysiaineistojen tuottamisessa keskeinen rooli oli kansliapäällikkökokouksella sekä ministeriöiden edustajista koostuvalla asiantuntijavirkamiesten verkostolla.

Kansliapäällikkökokouksen toimintamallia on kehitetty sekä sisällöllisesti että teknisesti. Kansliapäällikkökokous on kytketty tiiviimmin hallitusohjelman toimeenpanon varmistamiseen ja strategisten valtioneuvoston yhteisten asioiden valmisteluun. Näkyviä muutoksia on tehty kokouksien suunnitteluun, asioiden esittelyyn ja kokouksista tiedottamiseen. Vuoden 2012 aikana on kansliapäällikkökokous pidetty 21 kertaa ja tämän lisäksi on pidetty kaksi puolen päivän työpajaa.

Hallituksen tulevaisuusselonteon, jonka teemana on kestävä kasvu ja kansalaisten hyvinvointi, ja jonka tarkastelu ulottuu vuoteen 2030, valmistelu käynnistyi valtioneuvoston kanslian sekä Sitran, Suomen Akatemian ja Tekesin yhteistyönä toteuttamalla ennakkoinnilla. Keväällä järjestettiin kaikille avoin nettikysely, työpajoja ja aineistojen analyysi. Tämän työn pohjalta ministerityöryhmä valitsi ennakkoinnin teemat, joita työstämään kutsuttiin tutkimuksen, yritysten ja kansalaisjärjestöjen edustajia, yhteensä noin 80 asiantuntijaa. Lisäksi hankkeen sivustolla www.2030.fi ja seitsemässä aluetilaisuudessa käytiin laajaa kansalaiskeskustelua. Ennakointiraportti julkistetaan vuoden 2013 alussa hankkeen sivustolla, ja se on keskeinen lähtökohta tulevaisuusselonteon linjausten valmistelussa.

Valtioneuvosto antoi joulukuussa eduskunnalle selonteon Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2012. Selonteossa käsitellään erityisesti kokonaisuuksia, joissa on nähtävissä olennaisia muutoksia edellisen vuoden 2009 selonteon jälkeen. Selonteko perustuu hallitusohjelman edellyttämällä tavalla laaja-alaiseen turvallisuuskäsitteeseen. Samanlaisesti valmisteltiin valtioneuvoston kanslian johdolla periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta, jonka valtioneuvosto hyväksyi joulukuussa.

Valtioneuvoston kanslia, Sitra, Suomen Akatemia ja Tekes tilasivat talvella 2012 kansainväliseltä tutkimusryhmältä tutkimushankkeen kestävän kasvun suomalaisesta mallista. Tutkimushankkeen tehtävänä on tukea valtioneuvoston tulevaisuusselonteon valmistelua. Kansainvälinen tutkimusryhmä analysoi esimerkkien valossa maailmantalouden muutosta ja kestävän kasvun ratkaisuja. Tutkimushankkeen puolivälissä tutkimusryhmä esitti keskustelunavaukseksi ensimmäiset johtopäätöksensä Suomelle. Helsingissä syksyllä järjestetyssä foorumissa julkaistiin lisäksi tutkimushankkeen ylimääräinen väliraportti ”Sininen kirja: Suomen kestävän kasvun malli – Luonnos kansalliseksi tulevaisuushankkeeksi”.

Valtioneuvoston tutkimus-, ennakointi- ja arviointitoimintaa koordinoiva TEA-työryhmä toimii ministeriöiden välisenä yhteistyöelimenä ja tiedonvaihdon foorumina. Keväällä 2012 työryhmä laati hallitusohjelman toimeenpanoa tukevan strategisen tutkimus- ja arviointisuunnitelman. Käynnistettyjen tutkimus- ja arviointihankkeiden ohjauksessa kiinnitettiin erityistä huomiota tutkimustiedon hyödynnettävyyteen poliittisissa päätöksenteossa ja haettiin uusia ratkaisuja tiedon parempaan välittämiseen. Tutkimustiedon hyödyntämisen mahdollisuuksista ja haasteista keskusteltiin myös Tutkijoiden ja kansanedustajien seuran kanssa syksyllä 2012 järjestetyssä seminaarissa.

Talousneuvoston toiminnassa v. 2012 korostuivat hallitusohjelman kolmannen painopistealueen tavoitteet kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyyn vahvistamiseksi. Toistuvina teemoina kokousohjelmassa olivat työn tarjontaan ja kilpailukykyyn liittyvät aiheet. Yritysten toimintaedellytyksiä tarkasteltiin hallituksen tilaamien erityisraporttien pohjalta (investointi- ja pääomamarkkinastrategiat). Euroalueen ajankohtaista kehitystä neuvostossa seurattiin alustusten ohella myös pitkin vuotta lyhyiden tilannekatsauksien avulla. Talousneuvoston kokousohjelma ja sen tueksi tilatut selvitykset palvelivat osaltaan hallituksen tulevaisuusselonteon valmistelua. Sihteeristö tilasi ja julkaisi kolme selvitysraporttia, jotka käsitelivät globaalitalouden näkymiä, kilpailukykyä sekä työn tarjontaa. Ohjelman osalta uusia avauksia edustivat tulo- ja kustannuskehityksen tarkastelu selvitystoimikunnan työn pohjalta sekä marraskuussa toteutettu, ruotsalaisia asiantuntijoita ja päätöksentekijöitä suoraan konsultoiva kokous Tukholmassa. Marraskuussa järjestettiin myös ICT:n hyödyntämisen näkymiä luotaava laajapohjainen tulevaisuusfoorumi yhteistyössä Sitran ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

Taloudellisten ulkosuhteiden merkitys on kasvanut viime vuosina voimakkaasti, mm. liiketoiminnan kansainvälistymisen sekä maailmantalouden rakenteellisten muutosten kautta. Suomen kannalta esimerkiksi vaikuttaminen yritysten toimintaympäristöön ulkomailla, viennin ja kansainvälistymisen edistäminen sekä Suomeen suuntautuvien ulkomaisten investointien edistäminen ovat entistä tärkeämpiä.

Alalla on Suomessa paljon toimijoita, mutta toiminta on ollut heikosti koordinoitua ja eri viranomaisten ja julkisrahoitteisten organisaatioiden toiminnalta ovat puuttuneet yhteiset tavoitteet. Myös Suomen kansainvälisten verkostojen koordinaatio on ollut heikkoa. Yhteistyön tiivistämistä on siksi pidetty sekä tehokkuuden että resurssien käytön kannalta välttämättömänä.

Valtioneuvoston kansliaan perustetun taloudellisten ulkosuhteiden yksikön tehtävänä on Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toiminnan yhteensovittaminen. Toimenpide on osa hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita tehostaa Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaa sekä parantaa ulkomailla toimivien julkisrahoitteisten organisaatioiden välistä yhteistyötä.

Käytännön toimenpiteenä merkittävä on ns. Team Finland -verkoston toiminnan käynnistyminen. Team Finland on Suomen taloudellisia ulkosuhteita, yritysten kansainvälistymistä, Suomen maakuva sekä Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja edistävä verkosto. Sen tavoitteena on tuoda yhteen näiden alojen keskeiset viranomaiset ja organisaatiot, tehostaa niiden välistä yhteistyötä sekä tarjota asiakkaille entistä helpompi pääsy laajaan palvelujen kokonaisuuteen.

Ulkomailla Team Finland -verkostoon kuuluu yli 70 paikallista tiimiä, jotka kokoavat yhteen kullakin alueella toimivat Suomen viranomaiset, julkisrahoitteiset organisaatiot ja muut keskeiset Suomi-toimijat. Kotimaassa verkoston ytimen muodostavat työ- ja elinkeinoministeriö, ulkoasiainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä näiden tulosohtauksessa toimivat alan organisaatiot. Kotimaahan on luotu myös alueellisten yhteyshenkilöiden verkosto.

Team Finland -verkoston ohjaus on keskitetty valtioneuvoston kansliaan. Taloudellisten ulkosuhteiden yksikkö toimii hankkeen sihteeristönä sekä avustaa pääministeriä ja pääministerin johdolla toimivaa taloudellisten ulkosuhteiden ohjausryhmää verkoston ohjaamisessa.

Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut valtioneuvoston toiminnan turvaaminen sekä sen varmistaminen niin, että valtioneuvostolla on kyky kaikissa tilanteissa ohjata tehtävänsä mukaisesti yhteiskunnan toimintaa.

Vuoden 2012 alusta valtioneuvoston kanslian virkamiesjohdossa tapahtui olennaisia muutoksia. Vuoden 2012 alusta aloitti uusi alivaltiosihteeri ja maaliskuussa uusi valtiosihteeri, valtioneuvoston viestintäjohtaja vaihtui myös alkuvuodesta. Myös tilannekuvatoiminta organisoitiin uudelleen ja toiminnalle valittiin uusi vetäjä. Loppuvuodesta omistajaohjauksen osastopäällikkö vaihtui. Kanslian organisaatiota tarkistettiin kesäkuun alusta 2012 siten, että EU-asioiden sihteeristöstä muodostettiin osasto samoin kuin viestintäyksiköstä ja niihin keskitettiin ao. yksiköiden aikaisempiin tehtäviin liittyviä tehtäviä muista yksiköistä. Syyskuun alusta perustettiin kokonaan uusi toiminto, kun taloudellisten ulkosuhteiden yksikkö aloitti toimintansa. Sen tehtävänä on koordinoita taloudellisten ulkosuhteiden suunnittelua ja toimintaa. Sen keskeiset yhteistyötahot ovat ulkoasiainministeriössä ja työ- ja elinkeinoministeriössä. Uutta toimintaa varten siirrettiin määrärahaa

ulkoasiainministeriöstä. Työ- ja elinkeinoministeriö puolestaan osoitti resursseja kanslian käyttöön. Merkittävämmät sisäiset muutokset koskivat ministerien autonkuljettajien osaamisen ja jaksamisen turvaamista. Kaikilla näillä toimenpiteillä pyrittiin varmistamaan tehokkaat ja toimivat palvelut valtioneuvoston toiminnalle ja ministereille.

Valtioneuvoston päätöksenteon järjestelyin ministereillä ja valtioneuvoston oikeuskanslerilla on etukäteen tiedossa valtioneuvoston yleisistunnon, tasavallan presidentin esittelyn sekä hallituksen neuvottelujen ja iltakoulun kokoontumisen ajankohdat ja paikat sekä niissä käsiteltävät asiat.

Vuoden 2012 aikana on saatettu voimaan perustuslain muutoksen edellyttämät muutokset valtioneuvoston toiminnassa ja sitä koskevissa säädöksissä. Tasavallan presidentin toimivallasta siirtyivät valtioneuvoston yleisistunnon toimivaltaan hallituksen esitysten, hallituksen kertomusten sekä kirjelmien hyväksyminen ja antaminen eduskunnalle samoin kuin kansliapäälliköiden nimitykset.

Valtioneuvoston kanslia on valmistellut ministeriöiden ja eduskunnan kanssa yhteistyössä valtioneuvoston päätösasiakirjojen valmistelun uudistamista. Tavoitteena on parantaa asiakirjojen yhteiskäyttöä erityisesti ministeriöiden, eduskunnan ja valtioneuvoston tieto- ja päätöksentekojärjestelmien välillä. Samalla kehitetään asiakirjojen julkaisu- ja tulostusominaisuuksia ja siten niiden saatavuutta ja käytettävyyttä kansalaisille.

Valtioneuvoston toiminnan turvaamisen kehittämiseksi on jatkettu valtioneuvoston linnan ja muiden tilojen tilaturvallisuuden parantamista niin, että ne saadaan vastaamaan kansallisia ja EU:n antamien kriteerien mukaisia vaatimuksia tila- ja tietoaaineiston turvallisuudesta. Turvaamisen kehittämiseksi on tehty selvitys ministeriöiden toimitilaturvallisuudesta sekä tehty johtopäätökset Suomen kannalta Norjan kesän 2011 tapahtumista.

Varautuminen ja kokonaisturvallisuus -komiteamietinnön (ns. Hallbergin komitea) mukaan oikea tiedon saatavuus ja luotettava tilannekuva luovat edellytykset tilanteen hallinnalle ja päätöksenteolle. Kansliassa aloitti vuoden 2013 alusta lukien uudistettuna tilannekuvatoiminto selvitysmies Rauno Saaren selvitystyön pohjalta. Koko valtioneuvostoa palveleva tilannekuvatoiminta vakiinnutettiin v. 2012 valtioneuvoston kansliaan organisaatiomuutoksen yhteydessä. Tilannekeskus tuottaa reaaliaikaista tapahtumatietoa ja toimivaltaisten viranomaisten tiedoista koottua tilannekuvaa valtionjohdon käyttöön. Tilannekeskus yhdistää eri hallinnonaloilta saadut tiedot ja raportoi niiden pohjalta valtionjohdolle sekä toimivaltaisille viranomaisille ja muille viranomaisille. Keskeinen kehittämisen osa-alue on valtioneuvoston tilannekeskuksen säädösperustan selvittäminen ja tarvittavien säädösten valmistelu, mikä aloitettiin vuoden 2012 aikana.

Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut vastata nopeasti, luotettavasti ja tasapuolisesti tiedotusvälineiden, kansalaisten ja muiden sidosryhmien pääministeriä ja hallitusta koskeviin viestinnällisiin tarpeisiin käyttäen hyväksi monipuolisesti ja modernisti viestinnän keinoja.

Keskushallinnon uudistamishankkeessa ja vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmassa on valtioneuvoston kanslian osalta valtioneuvostotason viestinnän tehostaminen on ollut keskeisenä osa-alueena. Keväällä keskushallinnon kehittämishankkeessa selvitettiin ministeriöiden yhteistä viestinnän tahtotilaa kanslian johdolla. Valtioneuvoston strategisen viestinnän toteutuksen perusta on eri ministeriöiden viestintöjen päivittäinen tiivis vapaaeh-

toinen yhteistyö, eli viestinnän tilannekuvan jatkuva ylläpito, aktiivinen tietojenvaihto, tuotannollisen osaamisen jakaminen poolien ja tiimien kautta sekä sitoutuminen yhteisten ja modernien viestintävälineiden hankintaan ja käyttöön. Yhteistyön pyrkimyksenä on parantaa yhteisen valtioneuvoston viestinnän tuottavuutta ja uskottavuutta sekä kyetä tarjoamaan ministereille, medialle ja kansalaisille tehokkaampaa viestintäpalvelua nykyisillä tai vähenevillä resursseilla. Uusien, koko valtioneuvoston käytössä olevien yhteisten prosessien, työryhmien ja työkalujen myötä ministeriöiden käyttöön vapautuu voimavaroja myös ministeriöiden omaan ulkoiseen ja sidosryhmäviestintään.

Valtioneuvoston viestintä uudistukseen liittyy keskeisesti verkkoviestinnän uudistaminen. Kanslia on asettanut tätä varten hankkeen, jonka lopputuloksena syntyvät valtioneuvoston uudistettu verkkopalvelu ja ensi vaiheessa mukaan lähtevien ministeriöiden verkkosivut sekä malli ministeriöiden yhteiselle verkkojulkaisemiselle ja toimintatavalle vuoden 2013 loppuun mennessä. Hanke uudistaa valtioneuvoston verkkopalveluiden sisältötuottamisen mallin ja tiivistää yhteistyötä ministeriöiden välillä erityisesti ajankohtaisviestinnässä. Hankkeessa luodaan yhteisiä toimintatapoja, haetaan synergiaetuja ja kehitetään yhteisiä palvelukokonaisuuksia, jotka hyödyttävät jatkossa kaikkia ministeriöitä. Uudistuksessa otetaan käyttöön valtioneuvoston yhteinen tekninen verkkojulkaisuratkaisu, jota toteutetaan valtiovarainministeriön johdolla tiiviissä yhteistyössä verkkoviestintä uudistushankkeen kanssa.

Valtioneuvoston kanslia asetti huhtikuussa työryhmän selvittämään v. 2007 valmistuneen valtionhallinnon kriisitilanteiden ja poikkeusolojen viestintäohjeistuksen uudistamista. Työryhmän tehtävänä on ollut ottaa työssään huomioon muun muassa yhteiskunnan turvallisuusstrategia, valtionhallinnon viestintäsuositus, valmiuslakiuudistus ja valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta. Työryhmä kuuli kesän ja syksyn aikana kattavasti eri hallinnonaloja ja keskeisiä sidosryhmiä. Työryhmän työstä on raportoitu kanslian johdolle sekä ministeriöiden kansliapäälliköille, viestintäjohtajille ja valmiuspäälliköille.

Keväällä valmistui perusmalli valtionhallinnon viestinnän seuranta- ja arviointijärjestelmäksi. Syksyllä toteutettiin valtioneuvostotason (kaikki ministeriöt, oikeuskanslerinvirasto, tasavallan presidentin kanslia ja eduskunta) mediatutkimus, jossa arvioitiin viestinnän toimivuutta ja vaikuttavuutta. Loppuraportti valmistui joulukuussa, ja sen keskeiset tulokset esiteltiin tutkimukseen osallistuneiden organisaatioiden viestintäjohtajille tammi-kuussa 2013.

Valtioneuvoston kanslia on ollut v. 2012 aktiivisesti mukana vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman (VATU) valmistelussa. Kansliassa käytiin lävitse kanslian tehtävät ja niiden pohjalta vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman ydintoiminta-analyysin tuloksena kanslia keskittyi tältäkin osalta viestinnän osa-alueelle verkkoviestinnän uudistamiseen.

Keskushallinnon kehittämishankkeen (KEHU) alaryhmissä kanslia oli mukana valmistelemassa tahtotiloja. Tahtotilojen synnyttämiseksi kerättiin tietoa ministeriöistä ja osallistettiin virkamiehistöä varsinkin laajasti valmisteluun. Keskushallinnon uudistushankkeen yleisenä tavoitteena on saada valtioneuvostossa tehtävä politiikka-, lainsäädäntö- ja resurssiohjaus yhtenäiseksi sekä tukea nykyistä paremmin hallituksen strategisen näkemys toimeenpanoa ja vaikuttavuutta julkisessa hallinnossa ja yhteiskunnassa. Hankkeen tavoitteena on myös lisätä henkilöstön ja taloudellisten resurssien liikkuvuutta sekä

edistää yhtenäisen toimintakulttuurin syntymistä valtionhallinnossa. Hallituksella on hallitusohjelmaan perustuva strategiapäätös ja -prosessi, joilla johdetaan toimintaa, taloutta ja säädöspolitiikkaa ja jotka ohjaavat valtioneuvoston rakennetta yhtenäisesti.

Valtioneuvoston kanslian virkamiehet olivat mukana alaryhmissä valmistelemassa myös julkisen hallinnon uutta ICT-strategiaa, joka valmistui valtiovarainministeriön johdolla. Julkisen hallinnon ICT:tä tarkasteltiin myös monessa muussa ryhmässä kuten toimialariippumattomien palveluiden kokoamista yhteen palvelukeskukseen (TORI). Tähän liittyi turvallisen tietoliikenneverkon (TUVE) hallituksen esityksen, rahoituksen ja käytännön toiminnan valmistelu. Kanslia on ollut näissä mukana, koska ne vaikuttavat kanslian ICT:n rakenteisiin ja hankintoihin ja palveluiden saatavuuteen sekä palveluiden tarjoamiseen. Kanslian virkamiehet olivat aktiivisesti valmistelemassa ensimmäistä kansallista kyberstrategiaa. Tietoliikenteen toiminta, siihen liittyvät riskit ja mahdollisuudet ovat myös elintärkeitä valtioneuvoston kanslialle, jonka sisäinen toiminta ja pääosin ulkoiset palvelutkin ovat toimivan tietoliikenteen varassa. Strategia valmistui vuoden 2012 lopulla puolustusministeriön asettamassa työryhmässä. Valtioneuvoston kanslian tietoturvallisuuden tason kohottamiseen tähtäävä työryhmätyö eteni vuoden aikana.

Valtioneuvoston kanslia oli valmistellut tasavallan presidentin kansliaa koskevat säädökset samoin tasavallan presidentin palkkiota koskevat säädökset yhteistyössä tasavallan presidentin kanslian kanssa ja ne tulivat voimaan uuden tasavallan presidentin astuttua virkaansa 1.3.2012. Vuoden aikana valmisteltiin erilaisia kansallisia tapahtumia kuten sotakorvauseminaari yhdessä Helsingin yliopiston kanssa, kuvanveistäjä Pekka Jylhän valmistaman valtioneuvos Harri Holkerin hautamuistomerkin paljastustilaisuus sekä Suomen itenäistymisen 100-vuotisjuhlallisuuksia valmistelleen työryhmän mietintö. Vuoden lopussa valmistui pääministerin johdolla kansallinen kielistrategia hallitusohjelman mukaisesti.

Hallitusohjelmaan liittyvä lainsäädäntösuunnitelma viitoitti säädöskääntämistä, joihin ministeriöt eivät pysyneet todetuissa aikatauluissa eivätkä arvioimissaan järjestyksissä. Ministeriöiden välistä kansalliskielten käännösyhteistyötä tiivistettiin edelleen.

Valtioneuvoston kanslia avusti tutkimus- ja innovaationeuvoston asettamaa asiantuntijaryhmää, joka valmisti ehdotuksen tutkimuslaitoskentän rakenteellisen uudistamisen mallista. Tutkimus- ja innovaationeuvostolle syyskuussa luovutettu mietintö ”Tutkimuslaitokset ja tutkimusrahoitus – ehdotus kokonaisuudistukseksi” julkaistiin kanslian julkaisusarjassa. Kanslia lähetti mietinnöstä lausuntopyynnön ja teki lausuntoyhteenvedon.

Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut varmistaa, että Suomen tavoitteita Euroopan unionissa edistetään ennakoivasti, aktiivisesti ja tuloksellisesti.

Talous- ja finanssikriisin lisäksi vuotta 2012 leimasivat erityisesti neuvottelut euroalueen kehittämisestä ja unionin monivuotisista rahoituskehyksistä.

Suomen keskeiset tavoitteet EU-vaikuttamisessa koskivat akuutin velkakriisin hoitamista ja rahoitusmarkkinoiden vakauttamista, euroalueen kehittämistä, kilpailukyvyyn parantamista, EU:n tulevia rahoituskehyksiä ja maa- ja metsätalouden sekä aluepolitiikan edellytysten turvaamista.

Lissabonin sopimuksen voimaantulon myötä Eurooppa-neuvoston merkitys on korostunut EU-päätöksenteossa. Taluskriisi on osaltaan vahvistanut tätä kehitystä. Vuonna 2012 pidettiin neljä Eurooppa-neuvoston kokousta, kaksi epävirallista päämiestapaamista ja neljä eurohuippukokousta. Suomi sai läpi useita aloitteitaan Eurooppa-neuvostossa, mikä edellytti oikea-aikaista ja aktiivista vaikuttamista niin muihin pääkaupunkeihin kuin EU-instituutioihin.

Pääministerin johdolla valmisteltavan EU-politiikan merkityksen lisääntyminen ja hoidettavien asioiden määrän kasvu on tarkoittanut EU-ministerivaliokunnan kokousten ja Suomen toimintalinjausten valmistelun sekä asioiden seurannan lisääntymistä EU-asioiden osastolla. Valtioneuvoston kanslia on yhteistyössä eri ministeriöiden ja Suomen pysyvän edustuston kanssa huolehtinut laaja-alaisesti EU-politiikkamme johdonmukaisuudesta ja vaikuttavuudesta.

Vuoden aikana ryhdyttiin valtioneuvoston kansliassa tuottamaan EU-tilanneseuranta-raportteja, joita jaetaan nyt myös valtioneuvoston jäsenille ja keskeisille EU-asioita hoitaville virkamiehille. Lisäksi kanslia alkoi tuottaa päämiesvierailuihin liittyvää tietotukea ja osastolla otettiin käyttöön turvaluokiteltujen (EU Restreint) asiakirjojen välitysjärjestelmä.

Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on, että valtion yritysvarallisuutta hoidetaan tuloksellisesti.

Vuoden 2012 lopussa valtioneuvoston kanslian ohjausvastuulla oli 28 yhtiötä, joista kolme oli pörssi-yhtiöitä (Finnair Oyj, Fortum Oyj, Neste Oil Oyj), 22 listaamatonta kaupallista yhtiötä sekä kolme erityistehtävä-yhtiötä (Solidium Oy, Governia Oy, Suomen Erillisverkot Oy). Näiden yhtiöiden osalta omistajapolitiikan tavoitteet saavutettiin hyvin. Valtioneuvoston kanslian ohjausvastuulla olevia yhtiöitä koskevista tiedoista raportoidaan tarkemmin Hallituksen vuosikertomuksen luvussa 3.1.

Vuonna 2012 valtion enemmistöomisteiset listaamattomat kaupalliset yhtiöt toteuttivat edellisenä syksynä omistajapoliittisessa periaatepäätöksessä asetettua yritys vastuun raportointivelvollisuutta. Yritysvastuuasiat yhdistettiin osaksi omistajaohjauksen toimintatapoja, taloudellista ja strategista yritysanalyysia sekä raportointia. Kevään 2012 yhtiökokousten jälkeen naisten osuus kaikista valtion nimitysvallassa olevista yhtiöiden hallitusjäsenistä oli keskimäärin 46,5 %. Talouspoliittinen ministerivaliokunta päätti uudesta valtio-omisteisten yhtiöiden johdon palkitsemisesta 13.8.2012.

Valtioneuvoston kanslia julkaisee vuosikertomuksen, jossa eduskunnalle ja muille sidosryhmille raportoidaan yhtiökohtaisesti valtion kaupallisen yhtiöomistussalkun kehityksestä, omistajapolitiikasta ja omistajaohjaustoimista. Jatkuvan tiedonantovelvollisuuden mukaisesti valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto tiedottaa omistuksiin liittyvistä muutoksista. Valtion omistajaohjauksessa kiinnitetään erityisesti huomiota hyvän hallintotavan edellytyksiin ja vastuisiin, omistajastrategiseen toimintaan sekä erilaisiin yhtiökohtaisiin asioihin.

2 Ulkoasiainministeriö

Ministereiden katsaus

Kertomusvuoden aikana haasteet saada Suomen toiminnan tavoitteet ja käytettävissä olevat resurssit kohtaamaan kasvoivat. Julkisen talouden isot leikkaukset vaikuttavat heikentävästi ulkoasiainhallinnon toimintaedellytyksiin, samanaikaisesti kun ulkopoliittisen vaikuttamisen tarve kasvaa. Maailmanpolitiikan ja -talouden rakenteellinen siirtymä kehittyviin maihin vaikuttaa Suomeen ja Eurooppaan. Näiden lisäksi kertomusvuonna vaikuttivat EU:n sisäinen kriisi sekä yhteiskunnallinen murros ja konfliktit EU:n lähialueilla Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa. Myös kansalaisten ja yritysten odotukset ulkoasiainhallinnon ja muiden Suomen julkisrahoitteisten toimijoiden palveluita kohtaan ulkomailla lisääntyivät samanaikaisesti resurssien vähentymisen kanssa.

Maailmantaloudessa jatkui nopean talouskasvun keskittyminen erityisesti Aasiaan, samalla kun Euroopassa ja Suomessa taloustilanne ja velkaantumisasaste jatkuivat haastavina. Kehityksen myötä ulkoasiainhallinnon toiminnan tärkeys Suomen taloudellisten ulkosuhteiden edistämiseksi kasvoi. Hallitus vahvisti toimintaansa tähän haasteeseen vastaamiseksi sekä kotimaassa että ulkomailla.

Kehityspoliitiikan ja kehitysyhteistyön painopisteitä uudistettiin kertomusvuonna laaditun kehityspoliittisen toimenpideohjelman avulla. Kehitysyhteistyön tuloksellisuutta parannettiin muun muassa laatimalla tavoitteelliset maaohjelmat ja kohdentamalla toimintaa aiempaa paremmin.

EU-agendaa hallitsivat EU:n taluskriisin ja sen seurannaisvaikutusten lisäksi budjet-tineuvottelut, pyrkimykset säilyttää ja edistää oikeusvaltiokehitystä sekä jatkaa EU:n laajentumista ja EU:n institutionaalista kehittämistä. Suomi panosti EU-asioissa kansallisen kannanmuodostuksen tehokkaaseen toteuttamiseen kotimaassa sekä Suomen tavoitteiden ajamiseen edustustoverkon kautta. Lisäksi panostettiin EU:n ulkoisen toiminnan vaikuttavuuden lisäämiseen, missä on edelleen merkittävää kehittämisen tarvetta.

Toimintaympäristön muutokseen ja resurssihaasteisiin vastatakseen ulkoasiainministeriö hyväksyi kertomusvuonna strategiset prioriteetit suunnittelukaudelle 2013—2017. Kudeksi painopistealueeksi määriteltiin 1) lähialueet ja Euroopan turvallisuus; 2) EU:n toimintakyvyn ja yhteisen ulkopoliitiikan vahvistaminen; 3) globalisaation hallinta ja monenkeskisen järjestelmän vahvistaminen; 4) kaupallistaloudellisten etujen edistäminen; 5) köyhyyden vähentäminen, kestävä kehitys, ihmisoikeuksien ja laaja-alaisen turvallisuuden edistäminen sekä 6) joustava ja resurssitehokas ulkoasiainhallinnon toiminta ja palvelut.

Suomi edisti pyrkimyksiä muun muassa kansainvälisen asekauppasopimuksen aikaansaamiseksi sekä Lähi-idän joukkotuhoaseetonta vyöhykettä käsittelevän kansainvälisen konferenssin järjestämiseksi ja töitä jatketaan näissä kysymyksissä. Kertomusvuoden aikana kansallisia politiikkalinjauksia tehtiin muun muassa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa. Kertomusvuonna pidetyssä vaalissa Suomen tavoite YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvan jäsenen paikasta vuosille 2013—2014 jäi vahvoista ponnisteluista huolimatta toteutumatta. Koko kansainvälisen yhteisön tavoitteiden kannalta merkittävää oli Rio+20-konferenssin tulosten jääminen verrattain vaatimattomiksi.

Erkki Tuomioja
Ulkoasiainministeri

Alexander Stubb
Eurooppa- ja ulkomaan-
kauppaministeri

Heidi Hautala
Kehitysministeri

TAULUKKO 2. Ulkoasiainministeriön yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen vuonna 2012

Arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	Arvosana
EU:n ulkoisen toiminnan vahvistaminen, ml. yhteinen edustautuminen kansainvälisillä foorumeilla, unionin laajaa keinovalikoimaa ja uutta ulkosuhdepalvelua hyödyntäen lähtökohtana kokonaisvaltainen lähestymistapa, jonka puitteissa kauppa-, ilmasto-, turvallisuus- ja kehityspolitiikkaa edistetään rinta rinnan. Suomen vaikutusmahdollisuuksien ylläpito ja tavoitteiden edistäminen EU:n toiminnassa.	Tyydyttävä
Suomen aktiivinen vaikuttaminen YK:n globaalin toimintakyvyn vahvistamiseen sekä YK-järjestelmän reformien ja kansainvälisten avunantajien yhteistyön edistämiseen. Tehokas ja johdonmukainen toiminta monenkeskisessä yhteistyössä, kansainvälisissä järjestöissä ja tuomioistuimissa.	Hyvä
Kahdenvälisten suhteiden vahvistaminen, myös EU:n toiminnan ja monenvälisen yhteistyön kautta. Painopisteinä ovat erityisesti transatlanttisten suhteiden vahvistaminen ml. Suomen Yhdysvallat-toimintaohjelman toimeenpano, hallituksen Venäjä-toimintaohjelman päivittäminen, pohjoisen ulottuvuuden tukeminen, lähialueyhteistyön uudistaminen, arktisen strategian toimeenpano, Itämeren alueen yhteistyö sekä pohjoismaiden ja NB8-yhteistyö sekä ns. BRICS-maat.	Hyvä
Euroopan unionin laajentumisen edistäminen yhteisesti sovittujen jäsenyyskriteerien pohjalta.	Hyvä
Euroopan naapuruuspolitiikan ja itäisen kumppanuuden kehittäminen sekä Itä-Euroopan, Etelä-Kaukasian ja Keski-Aasian maissa politiikkalinjauksen (IKTO) toimeenpano.	Hyvä
EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittäminen, ml. EU:n sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan voimavarojen kehittäminen. Vaikuttaminen keskusteluun eurooppalaisista turvallisuusjärjestelyistä. EU:n ja Naton välisen yhteistyön kehittäminen ja osallistuminen rauhankumppaneille avoimeen Nato-yhteistyöhön. Pohjoismaiden ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön vahvistaminen.	Hyvä
Aktiivinen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan YK:n ja EU:n puitteissa sekä yhteistyössä Naton kanssa ja siviilikriisinhallintatehtävissä toimivien asiantuntijoiden määrän lisääminen. Alueellisia painopisteinä Afganistan, Libanon, Kosovo ja Afrikka. Kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan edistäminen.	Hyvä
Kansainvälisen oikeuden vahvistaminen ja ihmisoikeuksien kokonaisvaltainen kehittäminen ja valtavirtaistaminen kansainvälisissä suhteissa. Ihmisoikeuspoliittisen selonteon toimeenpanon edistäminen.	Hyvä
Kansainväliseen rauhanvälitykseen osallistuminen. Rauhanvälityksen toimintaohjelman valmisteleminen Suomen osaamisen ja osallistumisen vahvistamiseksi ottaen huomioon mahdollisuudet voimavarojen joustavaan käyttöön.	Hyvä
Aktiivinen toiminta ydinaseriisuntaa ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämistä koskevien kansainvälisten prosessien edistämiseksi ja niiden toimeenpanon tukemiseksi sekä kansainvälisen asekauppasopimuksen aikaansaamiseksi.	Hyvä
Suomen YK-turvallisuusneuvostovalikampanjan tehokas toimeenpano sekä valmistautuminen mahdolliseen jäsenyyteen. Kampanjan menestyksellä toimeenpano edellyttää koko valtionhallinnon panosta lokakuussa 2012 YK:n yleiskokouksessa toimeenpantavaan vaaliin saakka.	Tyydyttävä
Kauppapolitiikka ja kaupallistaloudelliset suhteet	Arvosana
Avoimen kauppapolitiikan periaatteiden edistäminen EU:ssa sekä G8- ja G-20 -ryhmittymien kauppapolitiittisessa toiminnassa. Kauppa-, sisämarkkina-, teollisuus- ja innovaatiopolitiikan johdonmukainen kehittäminen EU2020-strategian toimeenpanon yhteydessä.	Tyydyttävä
WTO:n monenvälisen kauppaneuvotteluiden (Dohan kierros) sekä EU:n kahdenvälisen vapaakauppaneuvottelujen edistäminen Suomen tavoitteiden mukaisesti. WTO:n toiminnan kehittäminen. Venäjän integroitumisen kansainväliseen kauppajärjestelmään syventäminen. Suomalaisyritysten kaupankäynti- ja toimintaedellytysten parantaminen Venäjällä. Suomen ja Venäjän välisen innovaatioyhteistyön parantaminen.	Tyydyttävä
Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman laatiminen. Suomen kaupallistaloudellisten intressien edistäminen painopistealueina erityisesti ns. BRICS-maat ja muut keskeiset nousevat taloudet, Cleantech-sektori, raaka-aineiden ja komponenttien saatavuutta koskevat kysymykset, kaupanestetyö, kansainvälisen energia-, ilmasto- ja ympäristötyön kauppapolitiittiset ulottuvuudet, investointien edistäminen sekä ennakointityö.	Hyvä
Ulkoasiainhallinnon ja muiden keskeisten viennin- ja kansainvälistymisen edistämistoimijoiden yhteistyön tehostaminen Suomi-talokonseptin pohjalta, ml. Finnnode-yhteistyö.	Erinomainen

Kehityspoliittika ja kehitysyhteistyö	Arvosana
Kehitysyhteistyön vaikuttavuuden parantaminen hallituksen kehityspoliittisen toimenpideohjelman linjausten mukaisesti. Panostuksen monenkeskiseen yhteistyöhön ja kansalaisjärjestöjen osuuden kehitysyhteistyöstä kasvattaminen. Kehitysavun pirstaleisuuden vähentäminen ja koordinaation lisääminen muiden avunantajamaiden ja järjestöjen kanssa.	Hyvä
Määrärahoissa pyritään pitkällä aikavälillä kohti 0,7 prosentin BKTL-tasoa; v. 2012 saavutetaan 0,56 prosentin taso. Innovatiivisten kehitysrahoituslähteiden käyttöönottomahdollisuuksien selvittäminen rahoituspuhjan kasvattamiseksi. Annettujen sitoumusten mukaisesti 50 % kehitysyhteistyön määrärahojen kasvusta kohdennetaan Afrikkaan.	Tyydyttävä
Suomen kehityspoliittisen roolin vahvistaminen Suomen kehitysyhteistyön kahdenvälisillä, alueellisilla ja temaattisilla painopistealueilla. EU:n kehityspoliittikan johdonmukaisuuden ja vaikuttavuuden lisääminen. Kestävän kehityksen tavoitteiden edistäminen EU-yhteyksissä.	Hyvä
Ilmastopoliittikan ja kehityspoliittikan koordinoiminen ja leikkauspintojen vahvistaminen, ml. pitkän aikavälin ilmasto- ja kehitysrahoituksen suhteen täsmentäminen. Kansainväliseen ilmasto- ja kehitysrahoitukseen osallistuminen annettujen sitoumusten mukaisesti.	Hyvä
Monialainen kanssakäyminen kansalaisyhteiskunnan kanssa, ml. kehityspoliittisen kansalaisyhteiskuntalinjauksen toimeenpano.	Erinomainen
Kansalaispalvelut	Arvosana
Kansalaispalvelustrategian toimeenpano.	Hyvä
Konsulipalvelulain uudistaminen.	Ei toteutunut kertomusvuonna
Pohjoismaisen yhteistyön syventäminen maahanmuuttoasioissa. Laittoman maahantulon ja ihmiskaupan torjunnan tehostaminen lähtömaissa.	Tyydyttävä
Ulkoasiainhallinnon muut kansainväliset tehtävät	Arvosana
Suomen maakuvan vahvistaminen maabrändityöryhmän suositusten toimeenpanon kautta. Julkisuusiidiplomatian pitkäjänteinen kehittäminen entistä tavoitteellisemmin yhdessä muiden toimijoiden kanssa Suomi-talokonseptin mukaisesti.	Hyvä
Julkisuusiidiplomatian temaattisina painopisteinä ovat Suomen YK-turvallisuusneuvostoedokkuus, Suomen kehityspoliittika ja -yhteistyö, Suomen arktinen strategia, World Design Capital Helsinki 2012, koulutus ja luovat energiaratkaisut.	Tyydyttävä

Suomen kansainväliset suhteet olivat kertomusvuonna hyvät ja vahvistuivat edelleen, mikä on ulkoasiainhallinnon keskeisiä tavoitteita. Suomen ulkoasiainhallinnon toiminnasta riippumattomista syistä kansainvälisen yhteisön globaalissa toimintakyvyssä ja Euroopan unionin ulkosuhteissa edistys oli kuitenkin kertomusvuonna vaihtelevaa. Kaikissa Suomen tavoitteissa ei tapahtunut edistystä. Ulkoasiainhallinnon vähenevät voimavarat vaikuttivat Suomen kansainvälisten suhteiden ja kansalaispalveluiden hoitoon. Suurlähetystöt Islamabadissa ja Manilassa sekä pääkonsulaatti Kantonissa ja konsulaatit Las Palmasissa ja Sydneyssä lakkautettiin.

Kertomusvuodelle ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla asetettujen tavoitteiden mukaisesti ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen kahdenvälisen suhteiden vahvistamiseen, EU:n ulkoisen toiminnan vahvistamiseen, EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan, mukaan lukien yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamiseen, EU:n laajentumisen edistämiseen, Euroopan naapuruuspolitiikan, pohjoisen ulottuvuuden ja itäisen kumppanuuden kehittämiseen sekä YK:n globaalien toimintakyvyn vahvistamiseen.

Ulkoasiainhallinto vaikutti kansainväliseen kriisinhallintaan, kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen, ihmisoikeuksien edistämiseen, kansainväliseen rauhanvälitystoimintaan sekä ydinaseriisuntaa ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämistä edistäviin prosesseihin.

Ulkoasiainhallinto kampanjoi tavoitteena saada Suomelle paikka YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvana jäsenenä kaksivuotiskaudelle 2013—2014.

Yleisarvion mukaan ulkoasiainhallinto saavutti hyvin ne tavoitteet, jotka talousarvioesityksessä oli asetettu ulkoasiainhallinnon toiminnalle ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla.

Ulkoasiainhallinto vahvisti Suomen kahden- ja monenvälisiä suhteita hyödyntämällä edustustoverkkoa Suomen etujen ajamisessa, vierailuvaihdolla, kokouksissa ja prosesseissa vaikuttamisella sekä muulla toiminnalla. EU:ssa vaikutettiin strategisemman ja kokonaisvaltaisemman lähestymistavan vahvistamiseksi, ajettiin aloitteita yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvistamiseksi sekä annettiin aktiivinen panos kehitystyöhön mm. suorituskäytön alalla. Pohjoismaisen yhteistyön syventämiseksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla toimittiin tehokkaasti. Pohjoismaiden ja Baltian maiden välistä ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä edistettiin. Suomen ja Venäjän vierailuvaihto jatkui vilkkaana. Hallituksen Venäjä-toimintaohjelman päivistyö käynnistettiin. Suomen Venäjä-politiikan koordinaatiota vahvistettiin. Suomen Yhdysvallat-toimintaohjelmaa toimeenpantiin ja vierailuvaihto lisääntyi. Suomi osallistui aktiivisesti Naton kumppanuustoiminnan kehittämiseen huippukokoustasoa myöten.

Ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen aktiiviseen toimintaan ihmisoikeuksien edistämiseksi kansainvälisesti. Ulkoasiainministeriö aloitti Suomen ulkoasiainhallinnon ihmisoikeusstrategian valmistelun. Suomen ihmisoikeustilannetta tarkasteltiin YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisessa määräraikaistarkastelussa. Ulkoasiainhallinto toimi aktiivisesti edistääkseen neuvotteluja EU:n liittymiseksi Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

Ulkoasiainhallinto valmisti omalta osaltaan suunnitelmallisella ja huolellisella tavalla Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan. Suomessa tehdyt poliittiset päätökset ja niiden perusteella ulkoasiainhallinnon ja puolustushallinnon käyttöön saamat resurssit mahdollistivat lisäystä Suomen osallistumisessa sotilaalliseen kriisinhallintaan sotilaiden lukumäärällä mitattuna. Osallistuminen siviilikriisinhallintaan vähentyi asiantuntijoiden lukumäärällä mitattuna, mutta Suomi oli edelleen EU:ssa väkilukuunsa suhteutettuna eniten asiantuntijoita lähettävä maa.

Ulkoasiainhallinto toimi tehokkaasti kansainvälisen asekauppasopimuksen aikaansaamiseksi ja Lähi-idän joukotuhoaseetonta vyöhykettä koskevan kansainvälisen konferenssin aikaansaamiseksi. Ulkoasiainhallinnon ponnistelut näiden tavoitteiden eteen saivat laajaa kansainvälistä tunnustusta. Vaikka sopimusta ei saatu kertomusvuonna hyväksyttyä eikä konferenssin järjestäminen toteutunut, työn jatkamiselle näiden tavoitteiden saavuttamiseksi seuraavana vuonna luotiin Suomen ulkoasiainhallinnon kansainvälisesti merkittävällä myötävaikutuksella hyvät edellytykset.

Taloudellisten ulkosuhteiden alalla asetettujen tavoitteiden mukaisesti ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen kauppapolitiikkaan ja kaupallistaloudellisiin suhteisiin. Ulkoasiainhallinnon toimin edistettiin avoimen kauppapolitiikan periaatteita EU:ssa ja muissa yhteyksissä. Ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen tavoitteiden mukaisesti pyrkimyksiin edistää WTO:n monenvälisiä kauppaneuvotteluita, EU:n kahdenvälisiä vapaakauppaneuvotteluita sekä suomalaisyritysten kaupankäynti- ja toimintaedellytysten parantamiseen ulkomailla. Ulkoasiainhallinto antoi vahvan panoksen Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman laatimiseen sekä Suomen viennin- ja kansainvälistymisen edistämistoimijoiden yhteistyön tehostamiseen.

Yleisarvion mukaan ulkoasiainhallinto saavutti hyvin ne tavoitteet, jotka talousarvioesityksessä oli asetettu ulkoasiainhallinnon toiminnalle taloudellisten ulkosuhteiden alalla. Ulkoasiainhallinto antoi vahvan panoksen siihen, että Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelma laadittiin aikataulussa ja sen toimeenpanossa edettiin aikataulussa. Ulkoasiainhallinnon toiminta oli ratkaisevan tärkeää, kun Suomen ulkomaille olevat toimijat järjestäytyivät 73 asemamaakohtaiseksi Team Finland -verkostoksi ja laativat toimintasuunnitelmat vuodelle 2013. Ulkoasiainhallinto toimi aktiivisesti Suomen viennedistämismatkojen järjestämisessä ja toteuttamisessa. Ulkoasiainhallinnon toiminnan seurauksena Suomen intressit heijastuivat hyvin EU:n neuvottelukannoissa sekä WTO:ssa että EU:n kahdenvälisissä vapaakauppaneuvotteluissa kolmansien maiden kanssa. Ulkoasiainhallinto antoi vahvan panoksen Venäjän WTO-jäsenyyden sitoumusten toimeenpanon varmistamisessa sekä siinä, että EU saavutti hyvää edistystä Venäjän kanssa suomalaisen elinkeinoelämän etujen kannalta tärkeässä kysymyksessä koskien eräiden tuontitullien korotuksia. Ulkoasiainhallinto toteutti mittavan suomalaisyritysten kansainvälistymistä, kaupanesteitä ja niihin liittyviä kehitystarpeita koskevan selvityksen ja ryhtyi toimenpiteisiin selvityksen tulosten toimeenpanemiseksi.

Kehityspolitiikan alalla asetettujen tavoitteiden mukaisesti ulkoasiainhallinto paransi kehitysyhteistyön vaikuttavuutta sekä vähensi kehitysavun pirstaleisuutta. Ulkoasiainhallinto osallistui pyrkimyksiin päästä pitkällä aikavälillä kohti kehitysavun 0,7 % BKTL-tasoa Suomessa. Ulkoasiainhallinto toimi Suomen kehityspoliittisen roolin vahvistamiseksi Suomen kehitysyhteistyön kahdenvälisillä, alueellisilla ja temaattisilla painopistealueilla sekä EU:n kehityspolitiikan johdonmukaisuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Ulkoasiainhallinto toimi ilmastopolitiikan ja kehityspolitiikan koordinoimiseksi sekä toteutti kehityspolitiikan alalla monialaista kanssakäymistä kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Yleisarvion mukaan ulkoasiainhallinto saavutti hyvin ne tavoitteet, jotka talousarvioesityksessä oli asetettu ulkoasiainhallinnon toiminnalle kehityspolitiikkaan ja kehitysyhteistyöhön alalla. OECD/DAC arvioi Suomen kehitysyhteistyötä ja -politiikkaa kertomusvuonna ja palaute oli pääosin hyvää. Ulkoasiainhallinto tuotti kertomusvuonna hyväksytyn uuden kehityspoliittisen toimenpideohjelman myötä uusia ohjeistuksia ja linjauksia, joiden toimeenpanossa tapahtui edistystä jo saman vuoden aikana. Kehitysyhteistyön tuloksellisuutta parannettiin mm. laatimalla tavoitteelliset maaohjelmat pääkumppanimaille ja kohdentamalla toimintaa aiempaa enemmän. Kehitysyhteistyön tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi toteutettiin vuoteen 2014 saakka jatkuvaa työtä, jonka osa-alueita ovat tietojärjestelmät, hankemanuaali, maaohjelmointi, järjestöjen kanssa tapahtuva työ, laadunvarmistus, osaaminen ja politiikkatason tulosjärjestelmät. Ulkoasiainministeriö käynnisti arviointityön koskien Suomen monenkeskistä yhteistyötä YK-järjestelmän toimijoiden, kansainvälisten rahoituslaitosten sekä alueellisten toimijoiden kanssa. Ulkoasiainhallinnon toiminnan seurauksena Suomi vaikutti menestyksekkäästi neuvotteluissa EU:n kehityspolitiikan ja budjettitukilinjausten uudistamiseksi.

Kansalaispalvelusektorilla jatkettiin konsuli- ja maahantulopalveluiden mahdollisimman nopeaa ja tehokasta tarjoamista. Samalla valmistui kansalaispalvelustrategia 2015 ja sen toimeenpano aloitettiin. Tarkoituksena on kehittää kansalaispalvelujen tarjontaa ja työmenetelmiä niin, että palvelut saadaan hoidettua hyvin myös supistuvien voimava-

rojen tilanteessa. Jo kertomusvuonna edustustojen sulkeminen ja supistuva henkilökunta aiheuttivat haasteita tehtävien hoidolle. Myös alueelliset levottomuudet vaikeuttivat sitä.

Haasteista huolimatta kansalaispalvelusektorilla saavutettiin asetetut tavoitteet suhteellisen hyvin. Suomen suurlähetystöt hoitivat noin 40 000 suomalaisten avustustapausta ulkomailla. Käyttöön otettiin uusi Matkustustiedotus.fi -palvelu, jonka avulla kansalaiset voivat helposti ilmoittaa yhteystietonsa ulkomailla mahdollisen kriisitilanteen varalta. Matkustustiedotteiden kattavuus, nopeus ja riskiarvion tarkkuus parantuivat entisestään. Sosiaalisen median hyödyntäminen kriisitilanteissa onnistui erinomaisesti esimerkiksi New Yorkin alueen Sandy-myrskyn aikana.

Suomen edustustoissa järjestettiin tasavallan presidentin vaalien ennakkoäänestys.

Edustustot käsitelivät noin 1,4 miljoonaa viisumihakemusta, mikä on niin ikään kaikkien aikojen ennätys. Viisumeita käsiteltiin kertomusvuonna 10 % enemmän kuin edeltävänä vuonna. Venäjän edustustot käsitelivät lähes 95 % hakemuksista. Kansalaispalvelustrategian mukaisesti viisumikäsitteilyä alettiin tehostaa mm. tietoteknisin keinoin. Samalla panostettiin laittoman maahantulon ja ihmiskaupan torjuntaan erityisesti koulutuksen ja viranomaisyhteistyön avulla. Yhteistyötä pohjoismaiden kanssa syvennettiin.

Muiden asetettujen tavoitteiden mukaisesti ulkoasiainhallinto muun muassa vahvisti Suomen maakuva ja kehitti julkisuusdiplomatiaa. Talousarvioesityksessä asetetut tavoitteet saavutettiin yleisarvion mukaan hyvin tällä sektorilla.

Ministeriön formin.fi -verkkosivun visuaalinen ilme, Kauppapolitiikka-lehti, ja verkkosivusto uudistettiin. Sisäisen viestinnän uudistaminen käynnistettiin tietohallinnon kanssa osana sähköistä työpyytää. Sosiaalinen media vakiintui osaksi ulkoasiainministeriön organisaatioviestintää ja viimeisimpänä sen osana avattiin ulkoasiainministeriön blogiportaali.

Eurooppatiedotuksen uudistus saatettiin loppuun. Toimipaikkoina jatkavat Helsinki ja Rovaniemi, jossa hoidetaan myös arktista tiedotusta. Vaikka työn painopiste siirtyy verkko- ja resurssisyistä maakuntapisteistä luovuttiin Rovaniemeä lukuun ottamatta, Eurooppatiedotus näkyy edelleen mm. kampanjoiden kautta koko Suomessa ja molemmilla kotimaisilla kielillä. Vuoden aikana järjestettiin tilaisuuksia maakunnissa, vastattiin EU:ta koskeviin kyselyihin, tehtiin opettaja- ja oppilaitosyhteistyötä, luotiin uusia julkaisuja sekä päivitettiin vanhoja. Lisäksi organisoitiin ulkoasiainministerin turvallisuuspolitiikka-seminaarisarjaa sekä valtioneuvoston kanslian kanssa pääministerin Euroopan tulevaisuus -kieruetta. Loppuvuoden toiminnassa näkyi maakuntatoimipisteiden lopettaminen ja toimivien suhteiden säilyttäminen maakunnallisiin toimijoihin. Kehitettävää jäi edelleen tiiviimmässä ja koordinoitummassa yhteistyössä muiden EU-tiedotusta hoitavien tahojen kanssa.

Kehitysviestinnässä onnistuttiin luomaan aktiivisia ja toimivia toimittajaverkostoja niin Suomessa kuin Afrikassakin. Välineinä olivat vaikuttaja- ja toimittajaohjelmat sekä kansainvälinen mediatyö osana turvaneuvostojäsenyyttä tukevaa viestintää. Vaikkeen jäsenyyss toteutunut, syntyneiden verkostojen kautta voidaan edistää Suomen etuja.

Avoimen datan kehittämishanke saatiin alkuun, ja tuloksellisuusviestintää kehitetään osana ministeriönlaajuista tulosperustaisen toimintatavan kehittämistä ja maakohtaista tulosviestintää. Tämä on kuitenkin pitkän aikavälin toimintaa, ja tulosviestinnässä ei vielä onnistuttu kattavasti. Tulosisviestinnän terävöittäminen on kehitysviestinnän pääta-voite v. 2013.

Ulkoasiainhallinto antoi vahvan panoksen maakuvatyön vahvistamiseen, samalla kun maakuvatyö kytkettiin Team Finland -toiminnan rakenteeseen. Ulkoasiainministeriö osallistui runsaan 400 Suomeen kutsutun toimittajan ja kulttuurivaikuttajan vierailujärjestelyihin. Venäjä-tiedotusta kehitettiin poikkihallinnollisesti (ulkoasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja oikeusministeriö) erityisesti perheoikeudellisissa kysymyksissä. Ulkoasiainhallinnon verkkosivujen yhteenlaskettu kävijämäärä kasvoi runsaalla miljoonalla 9,5 miljoonaan.

Edellä käsiteltyjen asioiden lisäksi ulkoasiainhallinto muun muassa osallistui kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen tähtäävään työhön, mukaan lukien useisiin kansainvälisiin sopimusprosesseihin. Kansainvälis- sekä EU- ja valtiosopimusoikeudellista asiantuntemusta annettiin muun muassa noin 50 sopimusprosessiin ja yli 40 kansainvälistä velvoitetta koskevan hallituksen esityksen laatimiseen. Ulkoasiainministeriön EU- ja valtiosopimusopas päivitettiin ja julkaistiin verkossa. Ihmisoikeussopimusten kansallisessa voimaansaattamisessa on edetty hyvin, vaikka niihin ei ole eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan edellyttämällä tavalla kyetty osoittamaan sellaisia resursseja ja käytännön edellytyksiä, jotka mahdollistaisivat ihmisoikeussopimusten viivytyksettömän ratifioinnin poliittisen harkinnan jälkeen. Hallitus antoi eduskunnalle esityksen laeiksi varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi ja pakotteisiin liittyviä viranomaisvastuita käsittelevän työryhmän työ saatettiin loppuvaiheeseen. Ulkoasiainministeriö edusti Suomea Euroopan unionin tuomioistuimessa 29 asian kirjallisessa käsittelyssä ja 20 asian suullisessa käsittelyssä.

3 Oikeusministeriö

Oikeusministerin katsaus toimialan toimintaan ja toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Yhteiskunnallinen kehitys on heijastunut oikeusministeriön hallinnonalaan oikeusjärjestelmän moninaistumisena ja kansainvälistymisenä. Hyvän säädösvalmistelun merkitys hallituksen strategian toimeenpanossa on kasvanut. Tämä edellyttää koko valtioneuvoston lainvalmistelun johdonmukaistamista ja yhtenäistämistä. Oikeusministeriö on pyrkinyt muun muassa ohjeilla, neuvonnalla ja laintarkastusyksikön toteuttaman laintarkastuksen avulla edistämään lainsäädännön selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Säädösvalmistelijoiden osaamisen kehittämiseksi valmisteltiin ministeriöiden yhteistyönä ehdotukset lainvalmistelukoulutuksen uudistamiseksi. Säädospolitiikan yhteistyöryhmä on käsitellyt säännöllisesti ministeriöiden toimenpiteitä hallituksen säädöspolitiikan toteuttamiseksi.

Kansallisen lainsäädännön ja Suomea koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa ilman aiheetonta viivytystä. Oikeusturvan kehittämisessä on jatkettu työtä oikeudenkäyntien kokonaiskäsittelyaikojen hallitsemiseksi. Tuomioistuimet ottavat huomioon asioiden käsittelyn aikaisemmat vaiheet eli asian käsittelyn kokonaiskeston. Esimerkiksi hovioikeuksissa ratkaistuissa rikosasioissa esitutkinnan aloittamisesta tuomioistuimen antamaan ratkaisuun kului keskimäärin vajaa kaksi vuotta. Näissä asioissa, hovioikeuden ratkaisu mukaan lukien, rikosasiaa on pääsääntöisesti käsitellyt neljä eri viranomaistahoa. Tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat ovat pääosin kohtuullisia, eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin v. 2012 antanut oikeudenkäynnin kestosta yhtään langettavaa tuomiota. Kuitenkin pitkään kestäneitä asioita, joissa kokonaiskäsittelyaika oli yli neljä vuotta, oli vielä noin 250. Vaikka määrä on vain neljä prosenttia kaikista rikosasioista, ei näin pitkiä kokonaiskäsittelyaikoja saisi olla lainkaan. Useissa tapauksissa kokonaiskäsittelyajan pitkittyminen aiheutuu muusta kuin tuomioistuimesta johtuvasta syystä.

Ulosotossa tavoitteena oli edistää ulosottovelallisten selviytymistä. Vuoden 2012 lopussa ulosotossa oli 242 000 velallista, mikä on lähes sama määrä kuin v. 2011. Lisävelkaantumisen ehkäisemiseksi ehdotettiin lainsäädäntömuutoksia pikaluottojen korkotason alentamiseksi ja perintäkulujen pienentämiseksi. Myös velallisiin suunnattua ohjausta ja neuvontaa on pyritty lisäämään. Luottotappioita torjuttiin tehokkaalla perinnällä.

Suomen rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina melko vakaana. Suomessa kaikkien rikosten väkilukuun suhteutettu määrä on kansainvälisesti vertaillen alhainen. Ilahduttavaa on, että henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia tuli v. 2012 poliisin tietoon

edeltävien vuosien keskimäärää selvästi vähemmän. Vuonna 2012 henkirikosten määrä oli alhaisin sitten vuoden 1970. Sen sijaan seksuaalirikosten määrän kielteinen kehitys on huolestuttava ja edellyttää tarkkaa selvittämistä.

Syyttäjälaitoksessa painopistettä siirrettiin harmaan talouden ja talousrikosjuttujen käsittelyyn hallitusohjelmassa päätettyjen lisäpanostusten avulla. Vaativien talousrikosasioiden syyteharkinta-aikaa saatiinkin lyhennettyä. Samanaikaisesti toteutetut talouden sopeuttamistoimet aiheuttivat kuitenkin yli vuoden syyteharkinnassa olleiden juttujen määrän kasvun.

Suomessa vankiluku, yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien määrä ja tilastoidun rikollisuuden määrä ovat kaikki laskussa. Tämä vallitseva kriminaalipoliittinen kehitys on eurooppalaisittain ainutlaatuinen.

Seuraamusjärjestelmän kehittämisessä panostettiin yhdyskuntaseuraamuksiin ja yleisen turvallisuuden parantamiseen. Ensimmäiset valvontarangaistukset pantiin täytäntöön vuoden 2012 alussa. Vuoden aikana pantiin täytäntöön yhteensä 198 valvontarangaistusta. Hallituksen esitys valvotusta koevapaudesta, joka sisältää muun muassa säädökset sähköisen valvonnan käytöstä ja seksuaalirikollisten lääkähoidosta annettiin eduskunnalle syksyllä 2012. Vuoden 2012 lopussa lakkautettiin Haminan vankila.

Suomen epävarma taloudellinen tilanne on merkinnyt oikeusministeriön hallinnon-alalla voimavarojen tiukentumista. Oikeuslaitoksen taloustilanne on vuotta 2012 koskevien tietojen perusteella vielä kohtalaisen vakaa, mutta menopaineita kohdistuu oikeudenhoidon laatua turvaaviin toimiin kuten koulutukseen ja ICT:n kehittämiseen sekä toimitilojen uudistamiseen. Ministeriön asettama neuvottelukunta on valmisteellut oikeudenhoidon uudistamisohjelmaa, joka sisältää lyhyen aikavälin sopeuttamisohjelman ja hallitusohjelman edellyttämän oikeusturvaohjelman eli toimenpiteitä oikeusturvan takaamiseksi. Ohjelmassa on hahmotettu oikeudenhoidon pitkän aikavälin tavoitetila ja se sisältää ehdotuksia sen kanssa sopusoinnussa oleviksi toimenpiteiksi.

Rikosseuraamuslaitoksen talouden sopeuttamistoimet aloitettiin vuosille 2012–2016 laaditun sopeuttamissuunnitelman mukaisesti. Toiminnan sopeuttaminen määräraha-hyksiin merkitsi 63 henkilötyövuoden vähennystä vuoteen 2011 nähden. Vähennyksistä huolimatta keskeiset tulostavoitteet saavutettiin.

Tavoitteena oli vahvistaa kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa valmiste-luun ja päätöksentekoon sekä edistää kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä. Kansa-laisen sähköinen osallistumisympäristö sekä kansalaisaloite otettiin käyttöön vuoden 2012 aikana. Nämä uudistukset laajensivat kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Laaja-pohjainen kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta perustettiin oikeusministeriön yhteyteen, ja se aloitti toimintansa vuoden 2012 aikana.

Anna-Maja Henriksson
Oikeusministeri

3.1 Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

TAULUKKO 3. Oikeusministeriön asettamien keskeisten yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden tilanne asteikolla erinomainen, hyvä, tyydyttävä ja välttävä

Keskeiset vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
1. Lainsäädäntö on selkeää ja ymmärrettävää.	Tyydyttävä
2. Kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa valmisteluun ja päätöksentekoon vahvistetaan. Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä edistetään.	Hyvä
3. Tuomioistuimet ja oikeusapu turvaavat palvelukyvyltään, osapuolille aiheutuvilta kustannuksiltaan sekä käsittelyajoiltaan oikeusturvan tosiasiallisen toteutumisen kansallisen lainsäädännön ja Suomea koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti.	Hyvä
4. Velallisten selviytymistä edistetään maksuhäiriöpolitiikalla.	Hyvä
5. Luottotappioita torjutaan tehokkaalla perinnällä.	Erinomainen
6. Rikollisuutta ja rikollisuuden haittoja vähennetään. Erityisesti vähennetään väkivaltaa.	Hyvä
7. Uusintarikollisuutta vähennetään.	Tyydyttävä
8. Turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta parannetaan.	Tyydyttävä
9. Oikeudenmukainen rikosvastuu toteutuu tehokkaasti ja laadukkaasti asianosaisten oikeusturva huomioon ottaen.	Hyvä

Arvioiden perustelut

Taulukossa on arvioitu yleisellä tasolla yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden nykyistä tilaa. Vaikuttavuustavoitteiden luonteesta johtuen kertomusvuoden toimenpiteet onnistuessaankin vaikuttavat yhteiskuntakehitykseen yleensä usean vuoden viiveellä. On huomattava, että oikeusministeriö voi vaikuttaa useiden vaikuttavuustavoitteiden toteuttamiseen vain osittain.

- Oikeusministeriö pyrkii mm. ohjeilla, neuvonnalla ja laintarkastusyksikön toteuttaman laintarkastuksen avulla edistämään, että lainsäädäntö olisi selkeää ja ymmärrettävää. Koska konkreettinen lainvalmistelutyö tehdään eri ministeriöissä, pystyy oikeusministeriö vaikuttamaan tavoitteen toteutumiseen vain osittain. Tilannetta voidaan pitää kokonaisuutena ja keskimääräisesti arvioiden tyydyttävänä mm. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen v. 2011 julkaiseman selvityksen ”Eduskunnan valiokuntien näkemys lainvalmistelutyön laadusta” perusteella. Siinä tarkastelun kohteena olivat vuoden 2009 hallituksen esityksiä koskeneet valiokuntamietinnöt, mutta tilanne ei liene sittemmin olennaisesti muuttunut tästä.
- Kansalaisen sähköinen osallistumisympäristö sekä kansalaisaloite otettiin käyttöön vuoden 2012 aikana. Nämä uudistukset laajensivat kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Laajapohjainen Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta perustettiin oikeusministeriön yhteyteen, ja se aloitti toimintansa vuoden 2012 aikana. Demokratia-palkinnolla tehtiin näkyväksi lasten ja nuorten osallisuutta.

3. Tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat ovat pääosin kohtuullisia, eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin v. 2012 antanut oikeudenkäynnin kestosta yhtään langettavaa tuomiota. Kuitenkin pitkään kestäneitä asioita, joissa kokonaiskäsittelyaika oli yli neljä vuotta, oli vielä noin 250. Useissa tapauksissa kokonaiskäsittelyajan pitkittyminen aiheutuu muusta kuin tuomioistuimesta johtuvasta syystä. Oikeusavun kattavan toimipaikkaverkoston ja oikeusaputoimistojen ammattitaitoisen henkilökunnan avulla on annettu riittävät oikeusapupalvelut heikoimmassa asemassa oleville asiakkailla. Oikeusavun jonotusajat ovat kuitenkin vähän pidentyneet.
4. Tehokkaalla ja etupainotteisella ulosotolla on ehkäisty velallisten lisävelkaantumista. Ulosottoasioiden keskimääräinen käsittelyaika on ollut edellisvuotta lyhempi, mutta tavoiteltua pidempi, johtuen kasvaneista asiamääristä ja resurssien kohdistamisesta harmaan talouden torjuntaan. Veloistaan selviytyneitä velallisia oli vuoden alusta laskettuna 168 000. Lisävelkaantumisen ehkäisemiseksi ehdotettiin myös lainsäädäntömuutoksia pikaluottojen korkotason alentamiseksi ja perintäkulujen pienentämiseksi.
5. Ulosottolaitoksen perintätulos oli erinomainen, 1 009 milj. euroa (941 milj. euroa v. 2011), vaikka perittäväksi saapuneiden rahasaamisten määrä laski edellisvuodesta 310 milj. euroa. Maksettujen rahasaamisten osuus kasvoi edellisvuodesta (44 % v. 2011, 50 % v. 2012).
6. Poliisin tietoon tullut rikollisuus laski useassa rikoslajissa v. 2012. Erityisesti henkirikosten ja pahoinpitelyrikosten määrä laski. Rikosten määrä oli pienin sitten vuoden 1970.
7. Rikosseuraamuslaitoksessa tehtävät toimenpiteet uusimisriskin vähentämiseksi näkyvät usean vuoden viiveellä. Lyhyen aikavälin seurannassa ei ole havaittavissa merkittäviä muutoksia. Uusintarikollisuuden vähentäminen edellyttää myös muiden viranomaisten tukitoimenpiteiden tehostamista ja tavoite tulisi asettaa oikeusministeriön lisäksi myös muille hallinnonaloille.
8. Väkivallan kohteeksi joutuminen ei näytä aiempien tutkimusten tietoihin karkeasti verrattuna ainakaan merkittävästi muuttuneen. Turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta mittaavan kansallisen uhritutkimuksen¹ mukaan joka kymmenes 15–74-vuotias suomalainen oli vuoden aikana joutunut väkivallan kohteeksi ja joka kolmas oli pelännyt joutuvansa väkivallan uhriksi iltaisin kodin ulkopuolella.
9. Syyttäjälaitoksessa painopisteen siirto harmaan talouden torjuntaan ja talousrikosten käsittelyyn tehosti talousrikosten käsittelyä, mutta samalla kuitenkin kaikkien yli vuoden syyteharkinnassa olleiden juttujen määrä lisääntyi.

¹ OPTL verkkokatsauksia 28/2013. Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2012. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia, <http://www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/1347274025412>. Kyselyn tulokset eivät ole suoraan vertailukelpoisia edellisiin uhritutkimuksiin, koska sekä tietosisältö että tietojen keruutapa poikkeavat aikaisemmasta.

3.2 Perusoikeudet, valtiollinen järjestelmä ja demokratia

Säädösvalmistelun kehittämisen tavoitteena oli, että lainsäädäntö on selkeää ja ymmärrettävää. Tavoitteena oli tehtyjen selvitysten ja arviointien pohjalta tehostaa ja kehittää valtioneuvoston yhteistä lähestymistapaa ja menetelmiä hyvin toimivan lainsäädännön toteuttamiseksi.

Laadittiin lainvalmistelun prosessiopas, jonka tavoitteena on edistää valtioneuvoston yhteisten hyvien menettelytapojen toteuttamista lainvalmisteluhankkeiden suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa. Säädösvalmistelijoiden osaamisen kehittämiseksi valmisteltiin ministeriöiden yhteistyönä ehdotukset lainvalmistelukoulutuksen uudistamiseksi. Säädöspolitiikan yhteistyöryhmä on käsitellyt säännöllisesti ministeriöiden toimenpiteitä hallituksen säädöspolitiikan toteuttamiseksi.

Tavoitteena oli vahvistaa kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa valmisteluun ja päätöksentekoon sekä edistää kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä.

Kansalaisen sähköinen osallistumisympäristö sekä kansalaisaloite otettiin käyttöön vuoden 2012 aikana. Nämä uudistukset laajensivat kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Laajapohjainen Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta perustettiin oikeusministeriön yhteyteen, ja se aloitti toimintansa vuoden 2012 aikana. Demokratiapalkinnolla tehtiin näkyväksi lasten ja nuorten osallisuutta.

3.3 Oikeusturva

Tuomioistuimet

Tavoitteena oli, että tuomioistuimet ja oikeusapu palvelukyvyltään, osapuolille aiheutuvilta kustannuksiltaan sekä käsittelyajoiltaan turvaavat oikeusturvan tosiasiallisen toteutumisen kansallisen lainsäädännön ja Suomea koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti.

Tavoitteena oli ottaa vastuu oikeudenkäynnin kokonaiskäsittelyajasta asian käsittelyn kaikissa vaiheissa muun muassa seuraamalla erityisesti kussakin tuomioistuinasteessa yli vuoden viipyneitä asioita ja edistämällä niiden nopeaa käsittelyä.

Oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämistä koskeva laki (362/2009) tuli voimaan vuoden 2010 alussa. Yleiset tuomioistuimet ovat lähettäneet oikeusministeriölle tiedoksi viivästymisen hyvittämistä koskevan lain perusteella annetut tuomiot. Vuonna 2012 tuomiot koskivat 29 asiaa (47 v. 2011), joista hylkäävä tuomio annettiin 12 asiassa (11 v. 2011). Viivästymisistä korvattiin kansallisen lainsäädännön perusteella tuomioistuinten päätöksillä yhteensä 70 000 euroa (160 000 euroa v. 2011). Viivästymisten hyvittäminen tulee mahdolliseksi myös hallintotuomioistuimissa kesäkuun alussa 2013.

Vuonna 2012 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antoi viisi Suomea koskevaa ratkaisua (viisi v. 2011), joissa oli kyse oikeudenkäynnin kestosta. Näistä yksikään ei ollut langettava tuomio (langettavia tuomioita oli kaksi v. 2011), kahdessa tapauksessa (kaksi v. 2011) osapuolet pääsivät sovintoon ja kolmessa tapauksessa (yksi v. 2011) hallitus antoi Suomen puolesta yksipuolisen julistuksen. Korvauksia maksettiin yhteensä 23 050 euroa (29 184 euroa v. 2011).

TAULUKKO 4. Rikosasioiden jakautuminen kokonaiskäsittelyaikaväleille vuonna 2012
hovioikeuksien ratkaisemissa esitutinnan aloituspäivän sisältävissä asioissa (esitutinnan, syyteharkinnan, käräjäoikeuskäsittelyn ja hovioikeuskäsittelyn yhteenlaskettu aika)

	Alle 1 kk	1—3 kk	3—6 kk	6—12 kk	1—2 v.	2—3 v.	3—4 v.	Yli 4 v.	Yhteensä	Käsittely- aika keski- määrin	Muutos vuoteen 2011
	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	kk	kk
Helsingin hovioikeus	26	33	133	406	752	448	191	135	1 890	32	4
Itä-Suomen hovioikeus	12	16	55	181	326	110	22	9	731	17	1
Kouvolan hovioikeus	3	16	91	262	238	57	18	12	647	18	2
Rovaniemen hovioikeus	3	8	34	110	254	158	38	29	633	22	0
Turun hovioikeus	12	20	122	408	632	245	64	47	1 548	18	1
Vaasan hovioikeus	10	20	90	215	317	175	43	24	892	19	0
Yhteensä	66	113	525	1 582	2 521	1 193	376	256	6 341	23	2

Hovioikeuksissa ratkaistuissa rikosasioissa esitutinnan aloittamisesta tuomioistuimen antamaan ratkaisuun kului keskimäärin vajaa kaksi vuotta. Näissä asioissa, hovioikeuden ratkaisu mukaan lukien, rikosasiaa on pääsääntöisesti käsitellyt neljä eri viranomaistahoa. Yli neljän vuoden kokonaiskäsittelyaika oli 256 asiassa. Vaikka osuus oli vain neljä prosenttia kaikista rikosasioista, näin pitkiä kokonaiskäsittelyaikoja ei saisi olla lainkaan. Useissa tapauksissa kokonaiskäsittelyajan pitkittyminen aiheutuu muusta kuin tuomioistuimesta johtuvasta syystä.

Hovioikeuksien tavoitteena oli, että esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja käräjäoikeusvaiheessa yhteensä yli kolme vuotta viipyneissä asioissa käsittelyaika olisi enintään 12 kuukautta. Tavoite ylittyi 52 asiassa.

TAULUKKO 5. Yli 12 kuukautta vireillä olleiden asioiden osuus hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa vuoden lopussa vireillä olleista asioista

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
Hovioikeudet, %	5	5	7	6	-1 %-yksikköä
Hallinto-oikeudet, %	8	9	10	11	1 %-yksikköä

Pitkään vireillä olleiden asioiden osuus kaikista vireillä olevista asioista on hovi- ja hallinto-oikeuksissa pysynyt aiempien vuosien tasolla.

Jotta oikeusturvan toteutuminen olisi yhdenvertaista, käsittelyaikaeroja pyrittiin supistamaan siten, että hovi- ja hallinto-oikeuksissa alueelliset käsittelyaikaerot ovat enintään kolme kuukautta v. 2012. Käräjäoikeuksien rikosasioissa tavoitteena oli, ettei missään käräjäoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika ole yli kolmea kuukautta maan keskiarvoa pidempi.

TAULUKKO 6. Alueelliset käsittelyaikaerot hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa, kk

Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite/arvio	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
Hovioikeuksissa	3,5	3,4	3,0	3,2	0,2
Hallinto-oikeuksissa	4,8	5,7	3,0	5,8	2,8

Hovioikeuksia koskevasta käsittelyaikaerotavoitteesta jäätin hieman, vaikka pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan ero lyheni hieman edellisestä vuodesta. Hallinto-oikeuksien osalta käsittelyaikaero kasvoi eikä tavoitetta saavutettu. Kasvu johtui siitä, että jo aiemmin käsittelyajaltaan nopein hallinto-oikeus lyhensi edelleen keskimääräistä käsittelyaikaansa.

Käräjäoikeuksien alueellista tasa-arvoa kuvaava tavoite ei täysin toteutunut. Yhden pienen käräjäoikeuden keskimääräinen käsittelyaika ylitti maan keskiarvon 4,1 kuukaudella, muutoin tavoite toteutui.

TAULUKKO 7. Asioiden keskimääräiset käsittelyajat tuomioistuimissa, kk

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite/arvio	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
YLEISET TUOMIOISTUIMET					
Korkein oikeus					
– valituslupa-asiat	4,8	5,0	4,0	5,1	1,1
– asiaratkaisut	17,8	18,6	15,0	17,5	2,5
Hovioikeudet	6,6	6,3	6,5	6,0	-0,5
Käräjäoikeudet					
– rikosasiat	3,5	3,5	3,5	3,6	0,1
– laajat riita-asiat	8,3	8,4	8,3	8,8	0,5
– velkajärjestelyasiat	5,5	5,5	5,5	5,7	0,2
– summaariset asiat	2,5	2,4	2,9	2,4	-0,5
TYÖTUOMIOISTUIN	4,5	5,6	5,0	5,6	0,6
HALLINTOTUOMIOISTUIMET					
Korkein hallinto-oikeus	11,1	12,2	11,0	12,8	1,8
Hallinto-oikeudet	7,3	7,8	7,5	7,7	0,2
Markkinaoikeus	8,7	8,3	8,0	7,3	-0,7
Vakuutus oikeus	10,8	11,5	9,0	12,2	3,2

Tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat olivat pääosin kohtuullisia. Vaikka summaaristen asioiden määrä kasvoi, käräjäoikeuksien käsittelyaika pysyi edellisen vuoden tasolla, koska sähköisesti vireille tulevien asioiden osuus kasvoi. Korkeimman oikeuden asiaratkaisuissa keskimääräinen käsittelyaika oli 17,5 kuukautta, mikä ei ole tyydyttävä. Näitä asioita ei kuitenkaan ole vuosittain paljon ja ennakkoratkaisuluonteiden vuoksi niillä voidaan olettaa olevan tulevissa asioissa kokonaiskäsittelyaikaa lyhentävä vaikutus. Korkeimman hallinto-oikeuden ja vakuutus oikeuden yli vuoden keskimääräistä käsittelyaikaa ei voida pitää tyydyttävänä. Vakuutus oikeuden keskimääräisen käsittelyajan pituuteen vaikuttaa se, että lääkeopillisissa asioissa (noin 4 000 asiaa vuodessa) on toimitettu usein lisäselvityksiä. Osapuolten prosessin kuluessa antamat lisäselvitykset aiheuttavat uuden kuulemiskierroksen, mikä pitkittää prosesseja.

Harmaan talouden torjunta

Tavoitteena oli tehostaa talousrikollisuuden ja harmaan talouden vastaisia toimenpiteitä sekä kiinnittää erityistä huomiota talousrikosasioiden käsittelyyn ja kohdentaa niiden käsittelyyn lisävoimavaroja. Talousarviossa tarkoitukseen osoitettiin tuomioistuimille 1,381 milj. euron lisämääräraha. Vuonna 2012 käräjäoikeuksiin saapui laajoja talousrikosasioita viisi prosenttia enemmän kuin v. 2010. Käräjäoikeuksiin kohdennettiin harmaan talouden torjuntaan varatulla rahoituksella 22 henkilötyövuotta ja hovioikeuksiin

kaksi henkilötyövuotta. Tästä huolimatta laajojen talousrikosasioiden keskimääräinen käsittelyaika (7,4 kk v. 2012) on hieman kasvanut. Näiden asioiden käsittelyn tehostamiseksi tuomioistuinten henkilöstölle on järjestetty talousrikosasioiden käsittelyä koskevaa koulutusta.

TAULUKKO 8. Tuomioistuinten henkilöstömäärä ja kustannukset

	2010	2011	2012
Henkilöstömäärä, htv	3 249	3 201	3 176
Kustannukset, milj. euroa	260,7	255,5	266,3

Vuonna 2012 tuomioistuimissa oli kaikkiaan 25 henkilötyövuotta vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vähennys kohdistui erityisesti esittelijöihin. Samalla tuomarimäärä kasvoi viidellä ja oli 953 henkilötyövuotta. Tuomaripainotteisempaan henkilöstörakenteeseen siirtyminen on ollut työskentelyn tehostamista koskevien tavoitteiden mukaista. Tuomioistuintyyppittäin tarkasteltuna henkilöstövähennys kohdistui erityisesti hovioikeuksiin, joissa asiamäärät ovat olleet laskussa. Suurin lisäys oli korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jossa resurssilisäyksellä tavoitellaan keskimääräisen käsittelyajan lyhentymistä jatkossa.

Oikeusapu ja yleinen edunvalvonta

Tavoitteena oli, että oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan asiakkaat saavat tarvitsemansa avun asiantuntevasti, oikea-aikaisesti ja kohtuullisin kustannuksin.

Oikeusavun kattavan toimipaikkaverkoston ja oikeusaputoimistojen ammattitaitoisen henkilökunnan avulla on annettu riittävät oikeusapupalvelut heikoimmassa asemassa oleville asiakkaille. Oikeusavun jonotusajat ovat kuitenkin vähän pidentyneet edellisvuodesta ja tavoitteesta jäätin selvästi.

TAULUKKO 9. Oikeusavun jonotusaika

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite/ arvio	2012 toteu- tuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
Jonotusaika, päivää	12,9	13,1	10,0	14,0	4,0

TAULUKKO 10. Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan henkilöstömäärä ja kustannukset

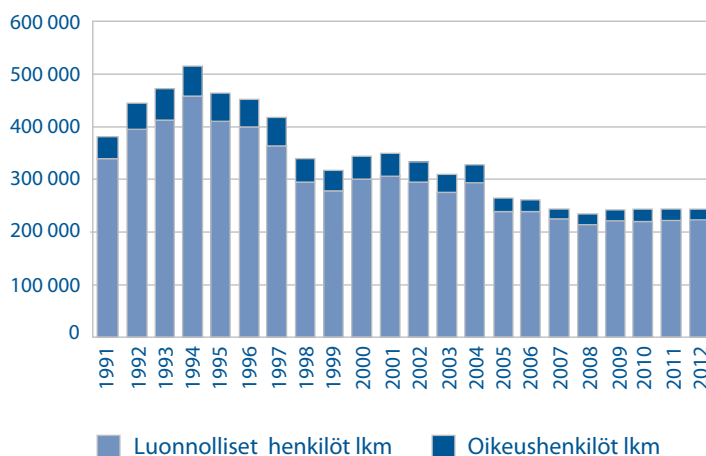
	2010	2011	2012
Henkilöstömäärä, htv	946	949	928
Kustannukset, milj. euroa	60,1	60,9	61,2

Henkilöstömäärän vähentymiseen on osaltaan vaikuttanut edunvalvonnan ostopalveluiden aikaisempaa laajempi hankinta.

Maksuhäiriöpolitiikka

Tavoitteena oli edistää ulosottovelallisten selviytymistä.

Vuoden 2012 lopussa ulosotossa oli 241 972 velallista, mikä on lähes sama määrä kuin v. 2011 (242 097 velallista). Velallisista 93 % oli luonnollisia henkilöitä ja 7 % oikeushenkilöitä. Velallisten asemaa ja selviytymistä on helpotettu aiempina vuosina lukuisilla lainsäädäntöuudistuksilla, kuten pienituloisten velallisten vapaakuukausilaajennukset, ulosottomaksuvapautukset pitkäkestoisessa ulosotossa sekä velkavastuun vanhenemista koskeva uudistus. Myös velallisiin suunnattua ohjausta ja neuvontaa on pyritty lisäämään.

KUVIO 1. Ulosottovelalliset vuodesta 1991, tilanne vuoden lopussa

Tavoitteena oli luottotappioiden torjunta tehokkaalla perinnällä. Velallisen taloudellisen tilanteen nopealla selvittämisellä ja oikeiden toimenpiteiden valinnalla ehkäistään velkaongelmien syvenemistä ja turvataan velkojan saatavia.

TAULUKKO 11. Ulosottolaitoksen perintätoiminnan tavoitteet ja tulokset

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite/arvio	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
Perintätulos eli hakijoille tilitetty rahamäärä, milj. euroa	836	941	760	1 009	+33 %
Maksettujen asioiden osuus näiden ja varattomaksi todettujen yhteismäärästä, %	45	48	45	49	+4 %-yksikköä
Maksettujen rahasaamisten osuus näiden ja varattomaksi todettujen yhteismäärästä, %	45	44	40	50	+10 %-yksikköä
Käsittelyaika, kk	6,4	6,9	6,0	6,8	+0,8 kk

Ulosoton perimistulos oli erinomainen, vaikka vuoteen 2011 verrattuna perittäväksi saapuneiden rahasaamisten määrä oli pienempi ja perittäväksi saapuneiden asioiden määrä oli samalla tasolla. Hyvä perintätulos on seurausta yleisestä taloustilanteesta sekä ulosoton yhtenäisten toimintatapojen edelleen kehittämisestä, henkilöstön ammatillisten valmiuksien noususta, toiminnan laadunvarmistuksen ja tietojärjestelmän hyödyntämismahdollisuuksien parantumisesta sekä ulosottoviranomaisten tekemien toimenpiteiden (mm. realisointien) määrien noususta.

Harmaan talouden torjunta

Tavoitteena oli valtakunnalliseksi laajentuneen ulosoton erikoisperinnällä parantaa perintätulosta niissä tapauksissa, joita ei olisi normaalein ulosoton keinoin tunnistettu eikä kyetty hoitamaan. Lisäksi tavoitteena oli konkurssiasiamiehen toimiston julkisselvittelymenettelyllä ja erityistarkastuksilla torjua harmaata taloutta ja talousrikollisuutta. Talousarviossa näihin tarkoituksiin osoitettiin 1,188 milj. euron lisämääräraha.

Lisämäärärahalla laajennettiin ulosoton erikoisperintää kymmenellä henkilötyövuodella. Erikoisperinnan perintätulos v. 2012 oli 16,5 milj. euroa sekä ulosmitatun ja takavarikoidun omaisuuden arvo oli vuoden 2012 lopussa noin 93 milj. euroa. Muulle ulosotolle, yhteistoimintaviranomaisille taikka konkurssipesille ulosmitattavaksi, takavarikoitavaksi taikka muiden toimenpiteiden kohteeksi osoitettiin omaisuutta 20 milj. euron arvosta. Erikoisperinnässä tehdyt toimenpiteet sekä selvitettäväksi otetut ja selvitetty toimeksiannot lisääntyivät. Esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa velallinen keinoitekoisin järjestyin on yrittänyt välttää ulosottoa, tilastoitiin toimenpiteitä v. 2012 yhteensä 90 kappaletta, kun v. 2011 määrä oli 56 kappaletta. Keinoitekoisen järjestelyn sivuuttamista koskevien päätösten määrä v. 2012 oli 29 kappaletta, mikä on kymmenen kappaletta enemmän

kuin v. 2011. Erikoisperintään selvitettäväksi otettujen saatavien rahamäärä oli v. 2012 yhteensä 84 milj. euroa. Selvitetävän rahamäärän osalta kasvua edellisvuoteen oli yhteensä 22 milj. euroa. Konkurssiasiamiehen toimisto lisäsi sekä julkisselvitysten että erityistarkastusten määrää edellisestä vuodesta.

TAULUKKO 12. Ulosottolaitoksen henkilöstömäärä ja kustannukset

	2010	2011	2012
Henkilöstömäärä, htv	1 302	1 285	1 280
Kustannukset, milj. euroa	91,7	94,9	98,3

Henkilöstömäärään vaikutti se, että edellisvuoden tapaan virkoja on pidetty täyttämättä joko osan tai koko vuoden kustannusten kurissa pitämiseksi sekä se, että harmaan talouden torjuntaan saadulla lisärahoituksella tehtyä erikoisperinnän laajennusta (10 htv) ei päästy toteuttamaan heti vuoden alusta.

3.4 Kriminaalipolitiikka

Kriminaalipolitiikan tavoitteena oli rikollisuuden ja rikollisuuden haittojen vähentäminen sekä turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen parantaminen. Tämä edellyttää useiden hallinnonalojen yhteistä tavoitteenasettelua ja yhteisiä toimintalinjoja. Erityisenä tavoitteena oli uusintarikollisuuden ja väkivallan vähentäminen.

TAULUKKO 13. Eräiden poliisin tietoon tulleiden rikosten määrän kehitys vuosina 2007—2012¹

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Varkaus	75 751	74 103	75 049	72 200	75 128	67 970
Törkeä varkaus	2 346	2 211	2 790	3 030	3 091	3 254
Näpistys	66 935	70 179	73 815	73 090	72 994	67 633
Ryöstöt ml. törkeät	1 784	1 696	1 640	1 531	1 634	1 648
Henkirikokset yhteensä	127	132	114	112	114	91
Pahoinpitely, lievä pahoinpitely	32 249	32 547	30 789	30 930	37 777	35 973
Törkeä pahoinpitely	2 385	2 256	2 105	2 006	2 078	1 884
Seksuaalirikokset	2 326	2 906	2 205	2 424	3 008	3 576
Rattijuopumus	12 519	12 036	10 943	9 916	10 091	8 815
Törkeä rattijuopumus	15 025	13 783	12 260	11 246	11 409	10 351
Huumausainerikos	4 206	4 835	5 486	6 467	7 179	7 761
Törkeä huumausainerikos	883	789	782	1 071	1 024	1 020
Huumausaineen käyttörikos	10 333	9 823	11 119	12 078	12 003	11 228

¹ Tilastokeskus: Poliisin tietoon tullut rikollisuus tammi-joulukuu 2012. Tilasto laaditaan sisäasiainministeriön poliisin tutkinta- ja virka-apujärjestelmästä (RIKI) saaduista tiedoista.

Suomen rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina melko vakaana. Suomessa kaikkien rikosten väkilukuun suhteutettu määrä on kansainvälisesti vertaillen alhainen. Poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määrä oli v. 2012 edellistä vuotta pienempi.

Henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia tuli v. 2012 poliisin tietoon vuosien 2007–2011 keskimäärää selvästi vähemmän. Törkeiden pahoinpitelyjen määrän kehitys oli samankaltainen. Henkirikosten vuotuinen määrä on ollut Suomessa laskussa 1990-luvun puolivälistä alkaen. Vuonna 2012 henkirikosten määrä oli alhaisin sitten vuoden 1970. Laskua selittää Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan syrjäytyneiden alkoholiongelmista kärsivien miesten keskinäisissä alkoholinkäyttötilanteissa tehtyjen henkirikosten määrän lasku. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen v. 2011 valmistuneen henkirikostatsauksen mukaan 69 prosentissa aikuisten välisistä henkirikoksista kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa ja 83 prosentissa rikoksista ainakin yksi osapuolista oli humalassa. Lapsia surmattiin kuitenkin poikkeuksellisen paljon (12) v. 2012. Lapsisurmien määrää nosti perheissä tapahtuneet moniuhriset rikokset².

Omaisuusrikosten määrä laski vuoteen 2011 nähden selvästi. Erityisesti vapaa-ajan asuntoihin, liikkeisiin ja moottoriajoneuvoihin kohdistuneiden rikosten määrät laskivat. Sen sijaan seksuaali-, huumausaine- ja petosrikosten määrät kasvoivat.

Kehitys eri rikoslajeissa johtuu sekä rikollisuuden todellisista muutoksista että siitä, miten aktiivisesti rikoksen uhriksi joutuneet ilmoittavat rikoksista poliisille. Ilmitulleiden rikosten määrään vaikuttavat myös viranomaisten valvonnan tehokkuus ja suuntautuminen.

Rikollisuuden ja sen haittojen vähentäminen edellyttää useiden hallinnonalojen yhteistä tavoitteenasettelua ja yhteisiä toimintalinjoja. Kriminaalipolitiikassa keskeisiä toimijoita oikeusministeriön ohella ovat sisäasiainministeriö (poliisi), sosiaali- ja terveysministeriö (yleinen sosiaalipolitiikka ja syrjäytymisen ehkäisy) sekä kunnat (paikallinen ja seudullinen rikosensorjuntatyö). Kunkin toimijan toiminnan vaikutusta rikollisuudessa tapahtuneeseen kehitykseen on vaikea luotettavasti arvioida.

Oikeusministeriö tuki rikosensorjuntahankkeita, joiden keskeisenä tavoitteena oli väkivallan vähentäminen. Tukea myönnettiin myös hankkeiden arviointiin. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishankkeiden toimenpiteitä jatkettiin. MARAK-toimintamallia vakaavan parisuhdeväkivallan vähentämiseksi laajennettiin poikkihallinnollisella rahoituksella.

Uhripoliittisten kysymysten edistämistä varten valmisteltiin uhripoliittisen hankkeen asettamista. Hankkeessa on tarkoitus pohtia mm. rikosuhripalvelujen järjestämistä ja rahoitusmallia. Vuoden aikana käynnistyi Lapsiasiantalo-hanke ja asetettiin poikkihallinnollinen hanke valmistelemaan Lapsi rikoksen uhrina -esitettä.

Uusintarikollisuuden vähentämistavoitteen toteutumista on kuvattu kohdassa Rangaistusten täytäntöönpano.

² Henkirikostatsaus 2013. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 29/2013, <http://www.op-tula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/1347274298181>.

Syyttäjälaitos

Syyttäjälaitoksen tavoitteena oli huolehtia rikosvastuun toteuttamisesta osana rikosasioiden käsittelyketjua tehokkaasti ja laadukkaasti asianosaisten oikeusturva huomioon ottaen.

TAULUKKO 14. Syyttäjälaitoksen toiminnan laajuus, tavoitteet ja tulokset

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen ero
TOIMINNAN LAAJUUS					
Syyteharkintaan saapuneet asiat, kpl	84 399	87 254	–	84 959	–
Syyteharkinnassa ratkaistut asiat, kpl	85 968	84 846	–	87 115	–
JOUTUISUUS					
Keskimääräinen syyteharkinta-aika, kk	1,99	1,93	2,2	2,1	-0,1
6—12 kk syyteharkinnassa olleita asioita avoinna, kpl	1 839	2 253	1 700	1 958	258
Yli 12 kk syyteharkinnassa olleita asioita avoinna, kpl	189	146	170	212	42
TUOTTAVUUS					
Ratkaistut asiat/htv, koko henkilöstö	172,3	173,4	171	172,5	1,5
Ratkaistut asiat/htv, syyttäjät	259,5	256,0	258	251,4	-6,6
TALOUDELLISUUS					
Toimintamenot/ratkaisu, euroa	416,7	431,3	435	439	4

Vuonna 2012 ratkaistiin lähes 2 300 juttua enemmän kuin v. 2011. Syyteharkintaan saapui noin 2 300 juttua vähemmän kuin edellisellä vuonna. Myönteisen kehityksen ansiosta vireillä olevien asioiden määrä supistui selvästi. Aikaisempaa suurempi suhteellinen osuus jutuista oli vaativia juttuja.

Keskimääräistä syyteharkinta-aikaa koskeva tavoite saavutettiin. Ero keskimääräisten syyteharkinta-aikojen pituudessa kasvoi edelliseen vuoteen nähden syyttäjäyksikköjen välillä vaihteluvälin oltua 1,29 kuukaudesta 3,4 kuukauteen.

Harmaan talouden torjunta

Vuonna 2012 painopistettä siirrettiin hallituksen toimintaohjelman mukaisesti harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan. Syyttäjälaitoksessa kohdennettiin harmaan talouden ja talousrikosjuttujen käsittelyyn 28 syyttäjähenkilötyövuoden lisäpanos v. 2012 vuoteen 2010 verrattuna ja 23 henkilötyövuoden lisäpanos vuoteen 2011 verrattuna, mikä kasvatti syyttäjälaitoksen henkilötyövuosimäärää. Vaativien talousrikosasioiden syyteharkinta-aika lyheni 190 päivästä 174 päivään ja tavoite (180 päivää) saavutettiin. Samalla kuitenkin painopisteen muutos lisäsi huomattavasti yli vuoden syyteharkinnassa olleiden juttujen määrää. Esitutkintayhteistyötä poliisin kanssa kehitettiin.

TAULUKKO 15. Syyttäjälaitoksen henkilöstömäärä ja kustannukset

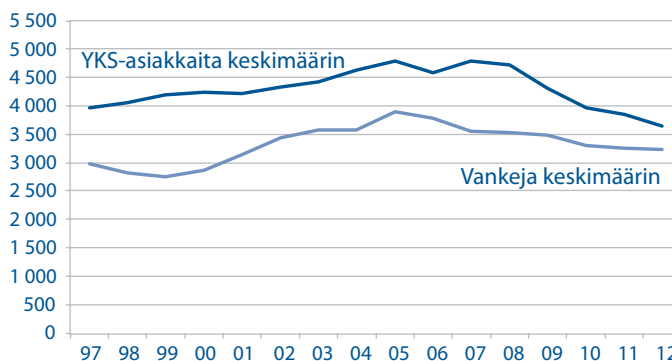
	2010	2011	2012
Henkilöstömäärä, htv	536	528	546
Kustannukset, milj. euroa	42,6	42,6	45,2

Rangaistusten täytäntöönpano

Rangaistusten täytäntöönpanon vaikuttavuustavoitteena on vähentää rangaistusta suorittavien riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin rangaistusaikana ja sen jälkeen.

Viime vuosikymmenen alkupuoliskon jatkunut vankimäärän kasvu kääntyi laskuksi vuoden 2005 jälkeen. Vankien päivittäinen keskimäärä on vähentynyt yli 650 vangilla vuodesta 2005 (keskimäärä 3 888 v. 2005 ja 3 236 v. 2012). Tutkintavankien ja elinkautisvankien määrä kasvoi edelleen. Ensimmäiset valvontarangaistukset pantiin täytäntöön vuoden 2012 alussa. Vuoden aikana pantiin täytäntöön yhteensä 198 valvontarangaistusta.

**KUVIO 2. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaita (YKS)
keskimäärin päivässä¹ ja keskivankiluku vuosina 1997—2012**

¹ Yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien keskimäärän laskentatapaan on vuonna 2012 tehty muutos, joka selittää asiakasmäärän laskun. Arvion mukaan yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä olisi hieman noussut ilman laskentatavan muutosta.

Seuraavassa taulukossa uusintarikollisuutta on kuvattu tunnusluvuilla siitä, kuinka moni henkilö tekee vankilasta vapautumisen tai yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen kolmen vuoden seuranta-ajalla uuden rikoksen, josta seuraa uusi lainvoimainen ehdoton vankeusrangaistus tai yhdyskuntapalvelu. Muutokset seuraamusten uusimisessa vuosien 2011 ja 2012 välillä selittyvät lähinnä laskenta-ajankohdan muuttumisella. Koevapaudesta vapautuneiden uusijoiden osuuden kasvu on odotettua koevapauden käytön laajetessa. Jatkossa uusimista koskevat tiedot tullaan esittämään myös viiden vuoden seuranta-ajalla.

TAULUKKO 16. Seuraamusten uusiminen kolmen vuoden seuranta-ajalla, %

	Toteuma 2010, 2007 päättynyt seuraamus	Toteuma 2011, 2008 päättynyt seuraamus	Toteuma 2012, 2009 päättynyt seuraamus
Vankilasta vapautumisen jälkeen vankilaan	44,5	43,8	41,7
Vankilasta vapautumisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	50,2	49,8	46,2
Yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen vankilaan	19,2	14,2	14,2
Yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	32,0	28,7	27,5
Vankilasta valvotun koevapauden kautta vapautuneiden uusiminen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	20,0	18,7	26,6

TAULUKKO 17. Rangaistusten täytäntöönpanon tavoitteet ja tulokset

Rangaistusten täytäntöönpano	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen ero
Vankeusvangeista toiminnoissa keskimäärin, %	62	63	62	63	1 %-yksikköä
Vankeusvangeista avolaitoksissa keskimäärin, %	35	37	36	36	–
Valvotun koevapauden loppuun suorittaneet, % aloitetuista	83	84	84	83	-1 %-yksikköä
Yhdyskuntapalvelun loppuun suorittaneet, % aloitetuista	83	85	85	82,2	-2,8 %-yksikköä
Laitosten säilytysvarmuus, %	99,3	99,0	99,2	99,2	–
TALOUDELLISUUS					
Nettotoimintamenot/vanki, euroa	57 874	59 062	60 872	60 843	0 %
Nettotoimintamenot / yhdyskuntaseuraamusta suorittava, euroa	3 915	4 506	4 222	4 934	17 %
TUOTTAVUUS					
Vangit/htv	1,31	1,29	1,28	1,36	6 %
Yhdyskuntaseuraamuksia toimeenpanossa, keskimäärin päivässä / htv	16,6	17,1	15,9	13,2	-17 %

Hallituksen esitys valvotusta koevapaudesta, joka sisältää mm. säädökset sähköisen valvonnan käytöstä ja seksuaalirikollisten lääkehoidosta annettiin eduskunnalle syksyllä 2012. Yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistusta selvittänyt toimikunta jätti ehdotuksensa.

Rikosseuraamuslaitoksessa painopisteenä oli seuraamusten täytäntöönpanon sisällöllinen kehittäminen, asiakkaita koskevien käytäntöjen yhdenmukaisuuden lisääminen sekä suunnitelmallisen ja hallitun vapauttamisen varmistaminen. Avolaitoksissa oli v. 2012 keskimäärin 949 vankia päivässä (983 vankia v. 2011). Avolaitosten käyttöaste kuitenkin nousi edelliseen vuoteen nähden avolaitospaikkojen määrän vähentyessä. Vapauttamisvalmennusta alettiin hankkia ulkopuolisilta palveluntuottajilta kahdella rikosseuraamusalueella. Valvotussa koevapaudessa olevien vankien päivittäinen keskimäärä nousi 150:een ja onnistumisprosentti säilyi edellisen vuoden tasolla määrän lisäyksestä huolimatta. Sähköisen valvonnan käyttö kahdessa avolaitoksessa ja kahdessa vapauttamisyksikössä vähensi jonkin verran luvatta poistumisia.

Vuoden 2012 lopussa lakkautettiin Haminan vankila. Toimitilaverkostoselvitys valmistui. Toiminnan kehittämis- ja asiakastietojärjestelmähankkeen (ATJ) määrittelyvaihetta jatkettiin omana työnä ja ulkopuolisen konsultin tuella.

TAULUKKO 18. Rangaistusten täytäntöönpanon henkilöstömäärä ja kustannukset

	2010	2011	2012
Henkilöstömäärä, htv	2 961	2 895	2 832
Kustannukset, milj. euroa	238,8	238,6	246,0
Tulot, milj. euroa	17,1	17,1	17,2
Nettokustannukset, milj. euroa	221,7	221,6	228,9

Rikosseuraamuslaitoksen talouden sopeuttamistoimet aloitettiin vuosille 2012—2016 laaditun sopeuttamissuunnitelman mukaisesti. Toiminnan sopeuttaminen määräraha-hyksiin merkitsi 63 henkilötyövuoden vähennystä vuoteen 2011 nähden. Vähennyksistä huolimatta keskeiset tulostavoitteet saavutettiin.

3.5 Arjen oikeussuhteet

Tavoitteena oli turvata kansalaisten toiminnan ja valinnan vapaus ja siten lisätä yhteiskunnan, talouden ja kansalaisten toimeliaisuutta ja hyvinvointia.

Esitettiin uudistettavaksi osuuskuntalainsäädäntö (HE 185/2012 vp) kokonaisuudessaan siten, että osuuskuntamuodossa harjoitettava toiminta on järjestettävissä kaikkien osapuolten kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti, jolloin myös toiminnasta yhteiskunnalle tuleva hyöty on suurin. Sama tavoite on vireillä olevassa säätiölain uudistamishankkeessa.

Tavoitteena oli myös lainsäädännössä huolehtia heikomman osapuolen suojaamisesta, erityisesti kuluttajansuojassa ja perheoikeudessa.

Kuluttajien suojaa epäasiallisia perintätoimenpiteitä ja ylivelkaantumista vastaan parannettiin kohtuuttomien perintäkulujen kertymisen estävällä perintelain uudistuksella (HE 57/2012 vp) ja säätämällä pikaluotoille korkokatto (HE 78/2012 vp). Lisäksi on valmisteltu sääntelyä, jolla parannetaan kuluttajien asemaa erityisesti etämyynissä.

Valmisteltiin isyyslain uudistamista vastaamaan paremmin yhteiskunnassa ja sääntelyympäristössä tapahtuneita muutoksia.

3.6 Hallinnonalan henkisten voimavarojen hallinta ja kehittyminen

TAULUKKO 19. Oikeusministeriön hallinnonalan henkiset voimavarat

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 toteutuma	Muutos vuoteen 2011 verrattuna
Henkilöstön määrä, htv	9 507	9 362	9 311	-51
Naisten osuus, %	60,2	60,6	61,6	1,0 %-yksikköä
Määräaikaisen henkilöstön osuus, %	13,7	12,7	14,1	1,4 %-yksikköä
Henkilöstön keski-ikä, vuotta	47	47,7	47,0	-0,7
Yli 45-vuotiaiden osuus, %	62,1	63,2	62,2	-1,0 %-yksikköä
Koulutustasoindeksi, asteikko 1—8	5,1	5,1	5,1	—
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	10,8	10,7	10,1	-0,6

3.7 Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2012

Saamelaiskäräjät on kokouksessaan 21.3.2012 hyväksynyt seuraavan saamelaiskäräjälain (974/95) 7 §:n mukaisen kertomuksen annettavaksi valtioneuvostolle saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksestä v. 2012.

1 ERÄISTÄ AJANKOHTAISISTA HANKKEISTA JA TAPAHTUMISTA

1.1 Pohjoismainen saamelais sopimus

Vuonna 2011 käynnistettyjä pohjoismaista saamelais sopimusta koskevia neuvotteluja Suomen, Ruotsin ja Norjan välillä on jatkettu. Saamelaiskäräjillä on kolme jäsentä valtuuskunnassa.

1.2 ILO:n alkuperäiskansasopimuksen nro 169 ratifiointiesteiden poistaminen

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman tavoitteena on hallituskauden aikana ratifioida itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimus 169. Kertomusvuonna oikeusministeriö on selvittänyt ILO 169 -sopimuksen ratifiointiedellytyksiä pyytämällä ministeriöiltä ja saamelaiskäräjiltä lausunnot sopimuksen ratifiointiedellytyksistä. Lausunnossaan 2.4.2012 saamelaiskäräjät näki, että sopimuksen ratifiointille on hyvät edellytykset. Saamelaiskäräjät oli hallituksen iltakoulussa kuultavana 12.12.2012. Iltakoulussa valtioneuvosto vahvisti sitoutumisensa hallitusohjelman saamelaiskirjausten toteutumiseen. Sopimuksen ratifiointiesteiden poistaminen ei kuitenkaan edennyt kertomusvuonna.

1.3 Saamelaiskäräjistä annetun lain muuttaminen

Saamelaiskäräjät osallistuu oikeusministeriön lainsäädäntöhankkeeseen, jonka tehtävänä on selvittää saamelaiskäräjistä annetun lain muutostarpeet ja valmistella ehdotus lain tarkistamiseksi tarvittavilta osin. Tehtävä liittyy hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä kehitetään. Seitsemänjäseniseen työryhmään, jonka toimikausi on 15.8.2012—31.5.2013, on nimetty kolme saamelaiskäräjien nimeämää jäsentä ja yksi pysyvä asiantuntija.

1.4 Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategiasta vuosille 2012—2020

Valtioneuvosto teki 20.12.2012 periaatepäätöksen Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategiasta vuosille 2012—2020. Strategia linjaa myös saamelaisten perinteisen tiedon kytkemisen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen.

1.5 Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu Nils Muižnieksin vierailu Suomessa

Ihmisoikeusvaltuutettu Nils Muižnieksin tapasi Suomen vierailunsa (11.—13.6.2012) aikana valtion johtoa, eri ministeriöiden edustajia ja saamelaiskäräjien puheenjohtajan. Valtuutettu kehottaa vierailunsa pohjalta tekemässään raportissa 25.9.2012 (CommDH(2012)27) Suomea ratifioimaan Ilo 169 -sopimuksen alkuperäiskansojen oikeuksista. Raportissa lähdetään myös siitä, että Suomen tulee taata saamelaisten edustus Ilo-sopimuksen ratifiointiprosessissa ja että Suomen tulee selkiyttää saamelaisten oikeudet maahan ja veteen.

1.6 Kalastuslain kokonaisuudistus

Maa- ja metsätalousministeriössä valmistellaan kalastuslain kokonaisuudistusta. Saamelaiskäräjät on ministeriön työryhmämuistiota 2012:13 koskevassa lausunnossaan 20.6.2012 katsonut, että työryhmän esitys heikentää saamelaisten kulttuurisia oikeuksia kalastukseen.

1.7 Uuden kaivoslain ja uuden vesilain soveltaminen

Uuden kaivoslain (621/11) soveltaminen ja siinä määrätyn kaivosviranomaisen (Tukes) toiminta alkoi kertomusvuonna. Lain 38 §:n vaatimus asian selvittämisestä saamelaisten kotiseutualueella ei ole toteutunut lain edellyttämällä tavalla kertaakaan, lain edellyttämää yhteistyötä turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) ja saamelaiskäräjien välillä ei ole ollut. Saamelaiskäräjät on esittänyt, että Tukes, saamelaiskäräjät ja kolttien kyläkous pitäisivät yhteisen kokouksen menettelytavoista, yhteistyöstä ja vaikutusten arviointien tekemisestä saamelaisten kotiseutualueelle kohdistuvien hakemuksien käsitteilyn yhteydessä. Lupaviranomainen (Tukes) ei ole arvioinut kaivoslain 50 §:n mukaisesti luvan myöntämisen esteitä. Tukes on tehnyt lupapäätöksiä kuulematta saamelaiskäräjiä lain edellyttämällä tavalla. Saamelaisten perusoikeussuoja ei ole toteutunut kaivoslain toimeenpanossa. Koneellinen kullankaivu edellyttää ympäristönsuojelulain (86/2000) mukaista ympäristölupaa, laissa ei ole säädetty saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta. Ympäristönsuojelulaki vaikeuttaa saamelaisten peruslaillisten oikeuksien toteutumista ja lakia tulisi muuttaa.

Uusi vesilaki (587/11) tuli voimaan 1.1.2012. Lain 2 luvun 8 §:n mukaan saamelaisten kotiseutualueelle sijoittuva tai vaikutuksiltaan sinne ulottuva vesitaloushanke on toteutettava siten, että se ei vähäistä suuremmassa määrin heikennä saamelaisten mahdollisuuksia käyttää heille alkuperäiskansana kuuluvia oikeuksia ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan sekä harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan.

1.8 Kunnallishallinnon rakenne -työryhmän esitys

Saamelaiskäräjät antoi 1.4.2012 valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osastolle lausuntonsa Kunnallishallinnon rakenne -työryhmän selvityksestä (5a/2012). Saamelaiskäräjät totesi lausunnossaan mm., että kunnallishallinnon rakennetyöryhmän esityksessä ei ole huomioitu saamelaisten perusoikeuksia (kieli ja kulttuuri) eikä työryhmän esityksen vaikutuksia saamelaisten kielellisiin ja kulttuurisiin oikeuksiin.

1.9 Purkuhakemukset Korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Saamelaiskäräjien hallitus on 7.11.2012 hakenut purkua Korkeimmalta hallinto-oikeudelta (KHO) neljän KHO:n antaman päätöksen osalta koskien saamelaiskäräjävaalien vaaliluetteloon merkitsemistä. Purkua on haettu saamelaisten yleisen edun ja vaaliluettelon luotettavuuden turvaamisen vuoksi. Ks. myös oheinen käsinkirjoitettu liite.

2 SAAMELAISKÄRÄJIEN TOIMINNASTA

2.1 Saamelaiskäräjien avajaiset ja Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen käyttöönotto

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö puolisoineen osallistui Inarissa saamelaiskäräjien vaalikauden avajaisiin sekä saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen vihkiäisiin 3.4.2012. Sajos otettiin käyttöön 9.1.2012.

2.2 Saamelaiskäräjien viranomaisille osoitetut aloitteet, esitykset ja lausunnot

Saamelaiskäräjät on osallistunut lainsäädäntöhankkeisiin antamalla lakiesityksistä lausuntoja, ollut kuultavana eduskunnan valiokunnissa ja käynyt esityksistä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja. Saamelaiskäräjät antoi kertomusvuonna lausuntoja yhteensä 68 kpl, aloitteita ja esityksiä 9 kpl sekä muistioita ja kannanottoja 35 kpl, yhteensä 112 kpl. Saamelaiskäräjien tehokasta toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia heikentää resurssipula.

2.2 Avustukset saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan

Saamelaiskäräjät jakoi avustuksina saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan yhteensä 182 000 euroa sekä saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistämiseen osoitetusta määrärahasta 30 000 euroa pohjoismaisten saamelaisjärjestöjen tukemiseen.

Määrärahasta myönnettiin toiminta- ja projektiavustuksia inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielillä toimiville saamelaisyhdistyksille, työskentelyapurahoja ja projektiavustuksia saamelaistaiteilijoille ja käsityöntekijöille sekä julkaisuavustuksia pohjoissaamenkielisen musiikin ja inarinsaamenkielisen lehden julkaisemiseksi. Määrärahalla on toteutettu monia saamen kieliä elvyttäviä projekteja v. 2012, esim. kaupunkisaamelaisnuoriin kohdistettua kielten ja kulttuurinelvytystä. Saamelaiskäräjät pitää huolestuttavana em. määrärahaan v. 2012 kohdistunutta 23 000 euron leikkausta, millä on kielteisiä vaikutuksia saamelaiskulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä saamelaisten järjestötoiminnan toimintaedellytyksiin.

2.3 Saamenkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut

Saamelaiskäräjien kautta maksettiin 600 000 euron määräinen avustus saamelaisten kotiseutualueen kunnille saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi. Saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteuttamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa on tärkeää, että määräraha hallinnoidaan saamelaiskäräjien kautta ja että avustuksen määrä vastaisi saamelaisten palvelunkäyttäjien tarvetta (1,4 milj. euroa). Järjestely on vielä epävarmalla perustalla, koska määrärahaa ei ole muutettu pysyväksi siirtomäärärahaksi, mikä vaikeuttaa saamenkielisten palvelujen pitkäjänteistä suunnittelua, vakituisen koulutetun henkilöstön saatavuutta sekä heikentää saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon kehittämistä.

Vuonna 2012 Saamelaiskäräjät sai 350 000 euroa inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kulttuuri- ja kielipesätoiminnan turvaamiseen ja 150 000 euroa saamelaislasten ja -nuorten muuhun kieltä elvyttävään toimintaan saamelaisten kotiseutualueella. Rahoitus myönnettiin kunnille ja palveluntuottajille. Saamelaisten kielipesätoiminnan turvaamiseksi koko maassa tarvittaisiin vähintään 1,6 milj. euron siirtomääräraha.

2.4 Saamelaisnuorten toiminta

Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto on jakanut saamelaisia koskevaa tietoa nuorille mm. Skábmagovat-alkuperäiskansojen elokuvafestivaalissa ja Ijahis Idja -alkuperäiskansojen musiikkifestivaalissa. Nuorisoneuvosto osallistui UNPFII:n jäsenen Eva Biaudet'n tekemään tutkimukseen Pohjoismaiden alkuperäiskansojen nuorista ja niiden oikeudesta osallistua päätöksentekoprosessiin. Nuorisoneuvosto ja Suomen saamelaisnuoret ry järjestivät New Yorkissa 7.—18.5. pidetyssä YK:n alkuperäiskansojen pysyvän foorumin (UNPFII) yhteydessä sivutapahtuman Engaging and Empowering Indigenous Youth 8.5.2012. Nuorisoneuvosto järjesti 10.10. Saamelaisnuoret Suomessa -seminaarin Helsingissä, Eduskunnan Pikku Parlamentti -salissa. Lisäksi nuorisoneuvosto järjesti 11.10. Sápmi Show -katutapahtuman Helsingin Narinkkatorilla jakaakseen tietoa saamelaisista.

3 SAAMELAISTEN PERUSOIKEUKSIEN JA IHMISOIKEUKSIEN TOTEUTUMINEN

3.1 Saamelaisten oikeudellisesta asemasta

Perustuslain (PeL) 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään saamen kielilailla (1086/03). PeL 121 §:n 4 momentin mukaan saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. PeL 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Saamelaisten perustuslaissa turvattun oikeudellisen aseman suhteen ei v. 2012 tapahtunut merkittävää edistymistä.

Vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet on hyväksytty biodiversiteettisopimuksen (SopS 78/1994) seitsemännessä osapuolikokouksessa, ja ohjeet ovat osa biodiversiteettisopimuksen toimeenpanoa. Sopimus velvoittaa sopimusosapuolia suojelemaan alkuperäiskansojen luonnon monimuotoisuuteen liittyvää perinteistä tietoa, innovaatioita ja käytänteitä. Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisten kotiseutualueella toteuttavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeita on testattu Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa. Ohjeiden soveltamista valmistellut saamelaiskäräjien nimeämä työryhmä sai työnsä päätökseen ja esitys Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käytösuunnitelmaksi lähetettiin kertomusvuonna ympäristöministeriön vahvistettavaksi.

3.2 Saamelaisten kielelliset oikeudet ja saamen kielten tilanne

Saamelaisille perustuslaissa turvatut kielelliset oikeudet jäävät suurelta osin toteutumatta. Kaikki Suomessa puhutut saamen kielet ovat häviämisen alla, mutta heikoimmassa asemassa ovat koltan- ja inarinsaame. Saamelaisten kotiseutualueella myös pohjoissaamen tilanne on huolestuttava erityisesti Enontekiön ja Sodankylän kunnissa, joissa tarvitaan tehokkaita toimenpiteitä kielen säilymisen turvaamiseksi ja sen elvyttämiseksi. Kielellisten oikeuksien toteutumisessa alueellisesti heikossa asemassa ovat saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvat saamelaiset.

Saamelaisten kielelliset oikeudet ja hyvän hallinnon periaatteet edellyttävät sitä, että saamelaisten kotiseutualueen kuntien ja valtion viranomaisissa työskentelee saamenkielentaitoista henkilöstöä. Saamenkieliset palvelut toteutuvat sattumanvaraisesti ja viranomaisien saamenkieliset palvelut toteutuvat pitkälti asiakirjakäännöksien ja tulkkauksen avulla, vaikka saamen kielilain tarkoituksena on tehdä saamenkielisestä asioimisesta luonnollista ja ettei saamenkielisen palvelun saamiseen tarvitse erikseen vedota.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan yksi vaihtoehto saamenkielisen ammattihenkilöstön saamiseksi kuntien palvelukseen ja sen työssä olevan henkilöstön saamen kielen opiskelun motivoimiseksi on kuntien maksaman kielilisän merkittävä korottaminen siten, että saamen kielen osaamisesta on taloudellista hyötyä. Lisäksi Saamelaiskäräjät on esittänyt saamen kielilain 31 §:n tarkoitetun määrärahan korottamista vastaamaan todellisia tarpeita.

Suomessa on valmisteilla Saamen kielten elvyttämisohjelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän toimenpide-esitykset saamen kielten elvyttämiseksi ovat valmistuneet, ja saamelaiskäräjät kannattaa toimenpideohjelman kiireellistä täytäntöönpanoa siihen tehtyine tarkennuksin ja lisäyksin. Kielenelvyttämisohjelman toimenpiteissä keskeisiä toimia ovat varhaiskasvatus, opetus-, sosiaali- ja terveystyö, kulttuuri ja media sekä elinkeinopolitiikka. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan kielenelvyttämisen kannalta on ratkaisevaa se, että luonnolliset saamen kielen käyttöympäristöt säilyvät ja saamen kielen käyttö ja saamenkieliset palvelut lisääntyvät. Saamelaiskäräjät on huolissaan siitä, että elvyttämisohjelma on viivästynyt eikä sille ole osoitettu resursseja valtion talousarviossa vuodelle 2013.

Saamelaiskäräjät pyrkii kehittämään pohjoissaamen yhteistä terminologiaa. Yhtenäisen terminologian kehittäminen on tärkeää, jotta saamen kieli säilyisi yhtenäisenä ja oppimateriaaleja voitaisiin käyttää enemmän myös naapurimaissa. Saamelaiskäräjät on pyytänyt lisäresursseja terminologiatyön ja inarin- ja koltansaamenkielisen materiaalityön tehostamiseen.

3.3 Saamelaisopetus

Saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen kokonaisoppilasmäärä perusopetuksessa ja lukiossa on lisääntynyt edellisestä lukuvuodesta 27 oppilaalla. Lisäys koskee saamelaisen kotiseutualueen kunnissa annettavaa saamenkielistä opetusta (+19) ja saamen kielten aineopetusta (+13). Sen sijaan saamelaisten kotiseutualueen kuntien ulkopuolella saamen kielen opetuksen oppilasmäärä, joka on muutenkin huomattavan pieni, on laskenut edelleen (-5, ollen 39).

Saamelaiskäräjien esitykset saamelaisopetuksen suunnitelmallisesta ja koko maata koskevasta kehittämisestä sekä kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon toteuttamisesta koulutuksen alueella eivät ole edenneet toivotulla tavalla opetus- ja kulttuuriministeriössä. Saamenkielistä opetusta annetaan edelleen (2012—2013) ainoastaan saamelaisten kotiseutualueella ja opetuksen piirissä on yhteensä 170 (+16) perusopetuksen oppilasta ja 3 lukion opiskelijaa (+3). Saamen kielen aineopetusta annetaan yhteensä 379 perusopetuksen ja lukion oppilaalle. Inarinsaamen kielen ja -kielisen opetuksen oppilasmäärä on kasvanut hieman (+2), samoin koltansaamen kielen ja -kielisen oppilasmäärä on kasvanut (+3). Pohjoissaamenkielisen opetuksen oppilasmäärä on kasvanut eniten (+21), kielen aineopetusta saavien määrän pysyessä edellisvuoden tasolla (+1). Yhteensä saamen kielen tai saamenkielistä opetusta koko maassa saa 552 perusopetuksen oppilasta ja lukio-opiskelijaa. Opetuksen ulkopuolelle jää edelleen vähintään 50 % saamelaislapsista ja -nuorista.

Saamelaiskäräjille osoitettiin yhteensä 290 000 euroa valtionavustuksena saamenkielisen oppimateriaalin valmistamiseen. Erityisesti inarinsaamenkielinen oppimateriaalityö on tehostunut. Valtionavustuksella rahoitettiin noin 40 hanketta, joista vuoden aikana valmistui yhdeksän uutta pohjoissaamenkielistä ja viisi uutta inarinsaamenkielistä oppimateriaalia. Lisäksi otettiin seitsemän uudistettua painosta pohjoissaamenkielisistä ja yksi uudistettu painos inarinsaamenkielisestä teoksesta. Suurin oppimateriaalipula koskee koltan- ja inarinsaamen kieliä, lukio- ja ammatillista koulutusta sekä aikuiskoulutusta.

Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä pikaisia toimenpiteitä kielipesätoiminnan ja saamen kielen opetuksen mahdollistamiseksi koko maassa. Saamen kielen opetus tulee saattaa pysyväksi osaksi jokaisen saamelaisoppilaan normaalia koulutyötä. Saamen kielten kielienelvyttämisen kannalta avainasemassa ovat saamenkielinen varhaiskasvatus ja opetuksen kehittäminen.

Puheenjohtaja

Klemetti Näkkäläjärv

Lakimiessihteeri

Aimo Guttorm

Liitettäväksi pöytäkirjaan

1.8 Purkuhakemukset korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Hallitus on hakenut purkua KHO:lta neljän KHON antaman päätöksen osalta koskien vaaliluetteloon merkitsemistä. Purkua on haettu hallituksen päätöksellä.

Saamelaiskäräjien jäsenenä en pidä menettelyä saamelaisten yleisen edun ja vaaliluettelon luotettavuuden turvaamisena. Saamelaiskäräjien ei olisi tullut käydä oikeutta (hakea purkua) omia kansalaisiaan vastaan ja asia olisi tullut tuoda saamelaiskäräjien kokoukseen. Eettisesti menettely on ollut saamelaisten asemaa heikentävä.

Bryssel 21.3.2013

Anu Avaskari

4 Sisäasiainministeriö

Ministerin katsaus hallinnonalan toimintaan ja toimintaympäristöön

Sisäasiainministeriön hallinnonalan eri sektorit saavuttivat keskeisiltä osin niille vuodelle 2012 asetetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet sekä toiminnalliset tulostavoitteet joko kokonaan tai erillisten osatavoitteiden osalta. Tulosta voidaan pitää hyvänä, koska hallinnonala elää tällä hetkellä kokonaisuudessaan hyvin voimakasta murrosvaihetta. Toimintaympäristössä nopealla syklillä tapahtuvat muutokset sekä taloudelliset reunaehdot ja näistä seuranneet hallinnonalan eri toimijoiden palvelukyvyyn sekä tuloksellisuuden myös tulevaisuudessa turvaavat rakenteelliset uudistukset ovat sävyttäneet vuotta 2012 sisäasiainministeriön hallinnonalalla.

Poliisin osalta tämä on tarkoittanut toiminnan kokonaisvaltaista kehittämistä ja toiminnan rationalisointitoimenpiteitä, joilla on osaltaan varauduttu tulos- ja resurssiohjauksessa poliisin aleneviin toimintamenokehysiin. Hallintorakenneuudistuksen (PORA) kolmas vaihe on ollut kiivaimmillaan ja tämä työ jatkuu edelleen. Käytännössä uudistukset tarkoittavat mm. sitä, että poliisien määrä pidetään mahdollisimman korkeana (aiempi poliisien määrä säilyy), liikenneturvallisuustyö turvataan ja poliisin palvelut eivät karkaa ihmisten ulottumattomiin.

Toimintaympäristön muutoksiin ja niukkeneviin resursseihin liittyen myös Rajavartiolaitos on valmistellut omaa sopeuttamisohjelmaansa. Supistuvat määrärahat ja kustannusten nousu ovat johtaneet siihen, että Rajavartiolaitos joutuu toimeenpanemaan laajan sopeuttamisohjelman vuosien 2013—2017 aikana. Tämän ohjelman seurauksena toiminta keskittyy aiempaa selvemmin Suomen rajaturvallisuuden ydinalueille kaakkoiselle ulkorajalle ja Suomenlahdelle kuitenkin niin, että nykytasoinen ulkorajaliikenteen turvallisuus ja sujuvuus turvataan, kaakkoinen maastoraja valvotaan kattavasti ja varmasti, luotettava meripelastusjärjestelmä ylläpidetään, rajat ylittävään rikollisuuteen puututaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen velvoitteet hoidetaan.

Rajavartiolaitoksen valvontavastuulla olevilla EU:n ulkorajan rajanylityspaikoilla henkilöiden kokonaisliikennemäärä oli 16,5 miljoonaa, mikä on noin 1,8 miljoonaa rajanylitystä enemmän kuin v. 2011. Itärajan osuus tästä oli 12,0 miljoonaa matkustajaa. Rajaliikenteen kasvuun ei kyetä enää vastaamaan. Näköpiirissä olevan kehityksen myötä rajaliikenteen pitäminen sujuvana ja turvallisena edellyttää liikenneväylien ja rajainfrastruktuurin uudistamista sekä rajaviranomaisten voimavarojen vahventamista.

Vuonna 2011 käynnistetty Häätäkeskusuudistuksen toteutus jatkui myös v. 2012 Itä- ja Kaakkois-Suomen alueella, jossa aiemmin toimineet Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Kaakkois-Suomen häätäkeskusten toiminnot yhdistettiin uuteen Kuopion häätäkeskukseen. Tämän lisäksi Itä- ja Keski-Uudenmaan sekä Helsingin häätäkeskukset yhdistivät häätäpuhelujononsa kesällä 2012. Häätäkeskusuudistuksen myötä Häätäkeskuslaitos tehostaa toiminnallaan auttamisen ketjua ja sille voidaan varmistaa riittävät resurssit tästä tehtävästä menestyksellisesti suoriutumiseen.

Suomen maahanmuuttostrategiaa valmisteltiin sisäasiainministeriön johdolla Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -hankkeessa. Kyseessä on yksi hallitusohjelman kärkihankkeista, jonka tavoitteissa painotetaan Suomen talouskasvuun, työllisyyteen ja kilpailukykyyn liittyviä kysymyksiä.

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta kesällä 2012. Sisäasiainministeriön hallinnonalan virastoista Pelastusopisto ja Maahanmuuttovirasto ottivat käyttöönsä talous- ja henkilöstöhallinnon perustietojärjestelmän (KIEKU). Seuraavat käyttöönotot ovat huhtikuussa 2013, kun sisäasiainministeriö, Häätäkeskuslaitos ja Hallinnon tietotekniikkakeskus ottavat järjestelmän käyttöönsä.

Hyvä johtaminen ja henkilöstön osallistumismahdollisuuksien varmistaminen ovat olleet ja tulevat jatkossakin olemaan keskeinen osa hallinnonalan toimintaa ja toimintaan liittyviä rakenteellisia uudistuksia.

Päivi Räsänen
Sisäasiainministeri

4.1 Sisäasiainministeriön tuloksellisuuskatsaus

TAULUKKO 20. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus -yhteenveto

Kokonaisuus	Arvosana
Hallinnonalan kokonaisarvio	Hyvä
Poliisitoimi	Hyvä
Rajavartiolaitos	Erinomainen
Pelastustoimi	Hyvä
Hätäkeskustoiminta	Erinomainen
Maahanmuuttohallinto	Tyydyttävä
Muut kokonaisuudet yhdessä	Hyvä

Sisäasiainministeriön hallinnonalalle asetettiin talousarviossa yhteiskunnalliseksi vaikuttavuustavoitteeksi se, että poliisitoimi, pelastustoimi ja Rajavartiolaitos osallistuvat omalta osaltaan kansallisen kilpailukyyn kannalta tärkeän sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseen, jonka tavoitteena on, että Suomi on Euroopan turvallisin maa. Lisäksi tavoitteena oli varmistaa, että maahanmuuttopolitiikassa toteutuvat perus- ja ihmisoikeudet, hallinto on toimivaa ja oikeusvarmaa sekä noudattaa hyvän hallinnon periaatteita.

Sisäisen turvallisuuden keskeiset tavoitteet vahvistettiin hallinnonalan strategiassa vuosille 2012–2015 ja hallitusohjelman mukaisesti valmistellussa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa. Hallinnonalan kokonaisarvio perustuu strategiasta tehtyyn toteuma-arvioon.

TAULUKKO 21. Kokonaisindeksi¹

Indikaattorit	2011	2012
Liikenneturvallisuusindeksin arvo	100	112,6
Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten selvittäminen	100	103,8
Rajaturvallisuuden ylläpitäminen	100	100,0
Merellisen turvallisuuden lisääminen	100	100,0
Hätäpueluun vastataan 10 s kuluessa	100	101,1
Palokuolemien määrä	100	98,9
Toimintavalmiusaika A-luokan tehtävissä, poliisi	100	109,8
Kiireellisten tehtävien keskimääräinen toimintavalmiusaika, pelastus	100	100,6
Työntekijän oleskeluluvan käsittelyaika	100	79,6
Talousrikollisuus, poliisin haltuun saama omaisuus	100	113,4
Järjestäytynyt rikollisuus, kirjatut rikosilmoitukset	100	140,0
Yhteensä	100,0	105,4

¹ Kyseiset indikaattorit (ja niiden indeksit) on koottu nyt yhteen ensimmäisen kerran osana SM:n hallinnonalan konsernistrategian seurantaa. Tässä muodossa tiedot ovat ensimmäistä kertaa, jonka johdosta aikaisempaa toteumaa ei ole esitetty. Kaikilla osa-alueilla on sama arvopaino. Osa indikaattoreista perustuu numeeriseen toteumaan (sekuntia, minuuttia, vuorokautta, euroa tms. ja osa on indeksi itsekin).

Hallinnonalan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden kokonaisindeksi on kehittynyt strategian hyväksymisen jälkeen myönteisesti ja mittarin voidaan tulkita antavan kohtuullisen hyvän kokonaiskuvan hallinnonalan toiminnan tuloksellisuudesta tältä osin. Lisäksi merkille pantavaa on se, että hallinnonalalla ei aikaisemmin ole ollut käytössä vastaavaa kokonaisarviointia. Tämä kokonaisarviointi täydentyy vielä keväällä tilinpäätöskannanottojen yhteydessä tehtävän laadullisen arvioinnin myötä.

4.2 Poliisitoimi

Poliisitoimen osalta yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoiteasetannassa painotettiin rikosten, järjestyshäiriöiden ja onnettomuuksien ennaltaehkäisemistä ja vähentämistä, harmaan talouden torjuntaa sekä poliisin toimintavalmiuden ja palvelukyvyn turvaamista ja parantamista. Lisäksi poliisitoimen tavoitteena oli edistää osaltaan myönteistä turvallisuusajattelua sekä kansalaisten turvallista elinympäristöä.

Poliisitoimi saavutti sille asetetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet sekä toiminnalliset tulostavoitteet hyvin. Merkille pantavaa on myös se, että poliisin nykyinen toimintakyky pyritään turvaamaan poliisin hallintorakenteen uudistamista koskevalla hankkeella.

Poliisitoimelle asetetuissa pidemmän aikavälin strategisissa tavoitteissa sekä talousarviovuoden 2012 toiminnallisissa tulostavoitteissa on siis edetty myönteiseen suuntaan. Poliisin osalta keskeisinä havaintoina voidaan nostaa esille mm. rikoslakirikosten määrän lasku edellisestä vuodesta lähes kahdeksalla prosentilla (525 725:stä 484 411:ään) ja katu-turvallisuusindeksin parantuminen 78,7:stä 85,8:aan.

Poliisi on panostanut ennalta estävään toimintaan ja käytännössä tämä näkyy muun muassa hälytystehtävien määrän laskuna, yleisten paikkojen häiriökäyttäytymisen vähenemisenä sekä lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan merkittävänä vähentymisenä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Perheväkivaltaan liittyvät hälytystehtävät ovat aikaisempaan verrattuna lähes 10 prosentin kasvussa. Sen sijaan törkeät liikenteen vaarantamiset ja rattijuopumukset ovat vähentyneet, mikä heijastuu osaltaan myönteisenä kehityksenä liikennekuolemien osalta (vrt. kokonaisindeksi).

Toiminnallisen tuloksellisuuden osalta voidaan lisäksi nostaa esille seuraavat havainnot:

- ulkomaalaisvalvontaan käytetty työmäärä on laskussa
- henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten selvitystaso on hieman parantunut
- talousrikosohjelma ei ole toteutunut suunnitellulla tavalla
- poliisin tietoon tulleiden törkeiden huumausainerikosten määrä on laskussa
- passien, henkilökorttien ja ulkomaalaislupien määrä on kasvussa – sen sijaan ajo- ja aselupien määrät ovat laskussa
- hälytystehtävien hoitamiseen käytettävä henkilötyövuosimäärä on noussut

Rikoslakirikosten (pl. liikenne rikokset) selvitysaste on kohonnut 49,7 prosentista 50,4 prosenttiin, mutta keskimääräinen tutkinta-aika on pidentynyt 86:sta 95 vuorokauteen.

Vakavat väkivaltarikokset ovat vähentyneet. Myös väkivaltarikosten kokonaismäärä on vähentynyt kymmenellä prosentilla ja yleisillä paikoilla tapahtuneiden väkivaltarikosten määrä on laskenut.

Järjestäytyneiden rikollisryhmien määrä pysyi v. 2012 vuoden 2011 tasolla, mutta kahteen kategoriaan jaettavista ryhmistä EU-ryhmien määrä nousi yhdeksällä ja muiden ryhmien määrä vastaavasti laski saman verran. Järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenten määrä oli vuoden 2012 lopussa yhteensä 966. Jäsenten määrä on edelleen noussut vuodesta 2011, jolloin se oli 922. Tunnusluvut sisältävät vain niin sanotut varmana pidettävät jäsenet.

Kansallisen terrorismin torjunnan strategian 14 toimenpiteestä on toteutettu 12.

Poliisille ilmoitettujen talousrikosten määrä on hieman lisääntynyt (3 %) ja päätettyjen talousrikosten keskimääräinen tutkinta-aika on pysynyt vuoden 2011 tasolla, 310 vuorokaudessa.

4.3 Rajaturvallisuus ja merelliset turvallisuustehtävät

Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallisina vaikuttavuustavoitteina oli ylläpitää rajaturvallisuutta, varmistaa sujuva rajaliikenne, tuoda viranomaisapua rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille, lisätä merellistä turvallisuutta ja osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen. Nämä vaikuttavuustavoitteet tuli tuottaa kustannustehokkaasti maalla, merellä ja ilmassa vaikeissakin luonnonoloissa myös yhteiskunnan kaikissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Rajavartiolaitos paransi yhteiskunnallista vaikuttavuuttaan v. 2012. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kokonaistunnusluku nousi parantuneen kustannusvaikuttavuuden vuoksi. Rajavartiolaitos tuotti suhteellisesti enemmän suoritteita kuin mitä kustannukset nousivat. Myös vaikuttavuuden tunnusluku nousi hiukan.

TAULUKKO 22. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

	2010	Toteuma 2011	Tavoite 2012	Toteuma 2012
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus, indeksi	103	104	107	106
Vaikuttavuus, indeksi	98	95	98	96
Kustannusvaikuttavuus, indeksi	108	113	116	116

Toiminnallinen tuloksellisuus

Rajavartiolaitos on pystynyt rajojen valvonnalla tehokkaasti ennaltaehkäisemään laitonta maahantuloa. Rajojen valvonnan tehtävät on hoidettu pienemmin voimavaroin kuin v. 2011. Tehostuneet partiokäytännöt ovat nostaneet tarkastusten määrää vuodesta 2011. Teknisen valvonnan kattavuus on parantunut, vaikka valvonnan tuntimäärä on laskenut. Merialueella vanhentunutta kalustoa on korvattu lukumääräisesti vähemmillä laitteilla, joiden kattavuus on kuitenkin aikaisempaa parempi. Tämä selittää tuntimäärän laskun ja samanaikaisen valvonnan kattavuuden parantumisen.

Rajavartiolaitos on järjestänyt rajojen valvonnan kustannustehokkaasti. Rajojen valvontaan kohdentunut työpanos laski 74 henkilötyövuodella. Tuottavuus ja taloudellisuus parani selvästi vuodesta 2011. Vaikka valvonnan kattavuus laski jonkin verran, oli lasku vähäisempää, kuin käytetyn työpanoksen ja kustannuksien lasku. Tästä syystä yhdellä henkilötyövuodella saatiin aikaan enemmän valvontaa kuin v. 2011. Samalla tavalla yhdellä eurolla tuotettiin enemmän valvontaa kuin v. 2011.

Myös rajatarkastukset on järjestetty tehokkaasti. Tuottavuus parani vuodesta 2011. Painotettujen suoritteiden määrä kasvoi selvästi enemmän kuin tarkastustoimintaan kohdennettujen henkilötyövuosien määrä.

Rikostorjunnan osalta toiminnan laadun ja palvelukyvyn kokonaistunnusluku pysyi vuoden 2011 tasolla. Rikoslakirikosten selvitysprosentti nousi ja tavoiteajassa selvitettyjen rikosten määrä kasvoi. Myös rikoslakirikosten selvitystaso oli nousussa.

Meripelastustoiminnan kehittämisen painopiste oli suuronnettomuuksissa. Keskeisiä kehittämiskohteita olivat poikkihallinnollisen monialaisiin merionnettomuuksiin varautumisen suunnittelu, pelastustoimen ja Rajavartiolaitoksen yhteistyön kehittäminen sekä onnettomuustilanteissa käytettävien ilma-alusten toimintamenetelmien tehostaminen.

Rajavartiolaitoksen sotilaalliselle maanpuolustukselle ja kriisivalmiudelle asetetut tavoitteet on pääosin saavutettu.

4.4 Pelastustoimi

Pelastustoimen keskeisenä yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena vuoden 2012 talousarviossa oli vähentää onnettomuuksia, erityisesti tulipaloja ja palokuolemia. Onnettomuuksien tapahtuessa pelastustoimen tehtävänä on antaa nopeaa ja tehokasta apua sekä pyrkiä pienentämään onnettomuuksista aiheutuneita vahinkoja.

Tulipalojen (pl. maastopalot) määrälle asetettu enimmäismäärätavoite alitettiin ja tulipalojen määrä aleni edellisestä vuodesta noin 1,8 prosentilla. Sen sijaan rakennuspalojen määrälle asetettu enimmäistavoitemäärä ylitettiin vaikkakin rakennuspalojen määrä väheni runsaalla 100 kappaleella edellisestä vuodesta.

Palokuolemien määrä v. 2012 oli Suomen Pelastusalan Keskusliiton ennakkotietojen mukaan 80. Palokuolemat sattuivat valtaosaltaan asunnoissa. Suomessa asumisen paloturvallisuutta on pyritty viime vuosina parantamaan kieltämällä muiden kuin itsestään sammuvien savukkeiden myynti ja asentamalla uusiin taloihin sähköverkkoon kytketyt palovaroittimet. Palvelutalojen ja hoitolaitosten varustamista automaattisilla sammutuslaitteistoilla on edistetty, mutta tavallisessa asumisessa sprinklaus on vielä harvinaista.

Kansalaisten käsityksiä ja tietoja pelastustoimesta selvitetään sisäasiainministeriön joka kolmas vuosi teettämällä tutkimuksella. Seuraavan kerran tutkimus tehdään v. 2014.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Pelastuslaitosten toiminnan rahoitusvastuu on kunnilla. Pelastustoiminnalle ei ole vielä asetettu toiminnan tuottavuutta ja taloudellisuutta kuvaavia tunnuslukuja, sillä pelastuslaitosten taloushallinnon järjestelmät eivät kaikilta osin mahdollista kustannusten erittelyä.

Pelastustoimi jatkoi v. 2012 yhteistyössä muiden vastuuviranomaisten kanssa asumisen paloturvallisuuden toimenpideohjelman toteuttamista. Toimenpideohjelmassa on selvitetty mm. hoitolaitosten ja erityisryhmien asumisyksiköiden paloturvallisuutta ja jatkettu palokuolemien ehkäisykeinojen tehokkuuden arviointihankkeen työtä.

Pelastuslaitoksen valvontatehtävän toteuttamiseksi kaikki pelastuslaitokset ovat laatineet pelastuslain edellyttämät vuosittain päivitettävät valvontasuunnitelmat, joissa määritetään suoritettavat palotarkastukset ja muut valvontatoimenpiteet.

Pelastuslaitosten hälytysluonteisten tehtävien määrä v. 2012 laski noin 12 % (noin 13 500 kpl) edelliseen vuoteen verrattuna. Pelastuslaitosten ensivastetehtävien määrä laski edelliseen vuoteen verrattuna noin 6,5 %. Tämä aiheutui ensihoitopalveluja koskevan lainsäädännön muutoksesta, sillä pelastustoimen lisäksi ensivastepalveluja tuottavia organisaatioita on tullut lisää. Maastopalojen määrän vähenemiseen vaikutti merkittävästi kesän 2012 sääolosuhteet. Sateisen kesän aikana maastopaloja oli selvästi vähemmän kuin edellisvuosina.

Pelastustoimella on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategian mukaisesti uhka-arvio pelastustoimen valtakunnallista koordinaatiota edellyttäviä erityistilanteita varten.

Sisäasiainministeriö antoi v. 2012 uuden pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohteen, jolla korvattiin aiempi toimintavalmiusohje.

Pelastustoimi kykenee antamaan kansainvälistä apua suuronnettomuustilanteissa. Suomen kansallista pelastuspalveluvalmiutta kehitettiin vastaamaan EU:n ja YK:n vaatimuksia.

Pelastusopisto toteutti lakisääteistä tehtävänsä antamalla pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan ammatillista peruskoulutusta sekä pelastustoimen päällystön ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta yhteistyössä Savonia-ammattikorkeakoulun kanssa. Pelastusopisto huolehtii omalta osaltaan pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnasta ja tutkimustoiminnan koordinoinnista. Pelastusalan koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämisvaihtoehtoja koskeva sisäasiainministeriön selvitys valmistui suunnitelman mukaisesti. Selvityksen johdosta tehtävien jatkotoimenpiteiden suunnittelu käynnistettiin ministeriössä.

Hätäkeskustoiminta

Hätäkeskustoiminnalle asetettiin vuoden 2012 talousarviossa yhteiskunnallinen vaikuttavuustavoite, jonka mukaan Suomessa on v. 2015 yhtenäinen, verkottunut ja luotettava valtakunnallinen Hätäkeskuslaitos, joka ensimmäisenä lenkinä vastaa avun tarpeeseen viipymättä ja ammattitaitoisesti. Tavoitteen edellyttämät keskeiset päätökset mm. hätäkeskustoiminnan strategiasta, aluejaosta ja hätäkeskusten sijainnista on tehty. Hätäkeskuslaitoksen rakenneuudistus ja hätäkeskustietojärjestelmän kehittäminen etenevät.

Hätäkeskuksen vastausnopeus hätäpuheluihin kuvaa resursoinnin onnistumista. Tämän tunnusluvun laskennassa jaettavana käytetään tavoiteajassa (10 ja 30 s.) vastattujen hätäpuhelujen määrää. Jakajana on järjestelmään kytkeytyneiden hätäpuhelujen määrä, poisluetuna ne, joissa soittaja on luopunut alle 10 sekunnissa. Kaikista hätäpueluista 10 sekunnin vastausaikaan päästiin 92 prosentissa puhelusta. 30 sekunnissa vastattiin 97 prosenttiin hätäpueluista. Kummassakin tunnusluvussa tulos on parantunut edellisestä vuodesta ja ylittää määritellyn tavoitetason.

Taloustutkimus Oy toteutti asiakastytyväisyyttä mittaavan kyselytutkimuksen, jossa haastateltiin yhteensä 1 505 henkilöä 12.—20.12.2012. Asiakastytyväisyyskyselyn tulos 4,42 ylitti tavoitteen (4,40) ja parani edellisvuodesta (4,22). Palveluun ollaan edellisvuosien tapaan erittäin tyytyväisiä, ja kaikkien osatekijöiden tulokset ovat selvästi parempia kuin v. 2011. Alueellisesti tarkasteltuna voidaan todeta, että kaikkien hätäkeskusten asiakastytyvyys on hyvällä tasolla.

Vuoden 2012 aikana hätäkeskuksissa vastaanotettiin yhteensä 4 137 000 ilmoitusta, joista hätäpuheluja oli 3 021 000. Ilmoitusten kokonaismäärä pieneni edellisvuodesta noin 3 %.

Hätäkeskuksiin kuulumattomien puheluiden määrä pysyi edellisvuoden tasolla, mutta asiattomien tai ilkeiltäisten puheluiden osuus pieneni. Hätäkeskuksille kuulumattomien puheluiden osuus kaikista hätäpueluista v. 2012 oli edelleen noin kolmannes.

Vastaanotetuista ilmoituksista noin 1 650 000 johti tehtävän välittämiseen eteenpäin. Välitettyjen tehtävien määrä on laskenut edellisvuoden tasosta noin 1 %.

4.5 Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot

Vuoden 2012 talousarviossa momentille 26.30.43 (Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot) myönnettiin 8,1 milj. euroa (sis. alv). Momentilta myönnettiin viranomaisradioverkon hinta- ja alijäämatukea Suomen Erillisverkot Oy:lle yhteensä 8,1 milj. euroa (sis. alv). Momentilta myönnetyn rahoituksen tavoitteena on turvata viranomaisradioverkon toiminta. Verkon käyttökustannukset sopeutetaan käyttäjämaksuista ja tuesta tulevaan rahoitukseen.

VIRVE-verkon käyttötalous on pyritty vakauttamaan niin, että verkon tuotot ja kustannukset ovat tasapainossa. Vuoden 2012 lopussa VIRVEN liittymämäärä oli 32 600 kappaletta. Tämä oli noin 200 kappaletta edellisestä vuodesta enemmän. VIRVE-verkon palveluiden tuotannon kustannustehokkuus on säilynyt entisellään. VIRVE-verkon kus-

tannukset eivät muuttuneet vuoden aikana ja liikennemäärät pysyivät lähes entisellään. Verkossa välitettiin vuoden 2012 aikana keskimäärin 1,05 miljoonaa ryhmäpuhelua sekä noin 32 miljoonaa lyhytsanomaviestiä viikossa. VIRVE-liikenteen tuotantokustannukset olivat alle 1,4 senttiä / lyhytsanomaviesti tai puheluminuutti.

VIRVE-verkon viisivuotinen kehittämisohjelma vuosille 2008—2012 jatkui suunnitellusti. Tavoitteena on varmistaa verkon palvelukyky, ajanmukaisuus ja käytettävyyys kattavasti eri turvallisuustilanteissa.

4.6 Maahanmuuttohallinto

Maahanmuuttohallinnon yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on toteuttaa aktiivista ja vastuullista maahanmuuttopolitiikkaa lainsäädäntöä tarpeen mukaan uudistamalla ottaen huomioon työvoiman tarve, maahanmuuttajien moninaiset lähtökohdat ja tarpeet sekä kansainväliset velvoitteet.

Maahanmuutto-osaston johdolla valmisteltiin työryhmän ehdotus Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiaksi. Työryhmä ehdottaa Suomen maahanmuuttopolitiikalle seuraavia suuntaviivoja: Suomi on turvallisesti avoin, jokainen löytää paikkansa ja moninaisuus on arkea. Strategiaa valmisteltiin laajapohjaisesti ja työryhmään osallistui lähes 40 eri tahon edustajaa. Strategian valmisteluprosessia on pidetty toimijoiden taholta hyvänä, koska se avasi laajapohjaisen maahanmuuttoasioiden asiantuntijoiden keskustelufoorumin, mikä on strategian valmistelun ohessa lisännyt maahanmuuttoasioiden vaikuttavuutta.

Maahanmuuttohallinnolle on asetettu keskeisten maahanmuutto- sekä kansalaisuushakemusten käsittelyajojille tavoiteajat (kokonaiskäsittelyaika; kaikki hakemuskäsittelyyn osallistuvat viranomaiset: ulkoasiainministeriö, Poliisi, Migri ja työ- ja elinkeinoministeriö (työntekijät, elinkeinonharjoittajat)). Kertomusvuonna osassa seurantakohteista (työntekijöiden ja opiskelijoiden oleskelulupahakemukset sekä nopeutettu turvapaikkamenettely) asetetut kokonaiskäsittelyn tavoiteajat alitettiin. Sen sijaan normaalissa turvapaikkamenettelyssä ja kansalaisuushakemuksissa asetettuja käsittelyaikatavoitteita ei saavutettu. Normaalissa turvapaikkamenettelyssäkin käsittelyajat kuitenkin lyhenivät edellisestä vuodesta.

Käsittelyajat ovat kuitenkin riippuvaisia myös muiden hallinnonalojen toimijoista. Esimerkiksi työntekijöiden oleskelulupahakemuksessa tarveharkinnan tekee työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon alaan kuuluva työlupayksikkö ja oleskelulupahakemuksiin liittyvät kuulemiset tehdään ulkoasiainministeriön alaisissa Suomen edustustoissa. Hallinnonalojen välistä yhteistyötä onkin tehostettu erilaisten yhteistyökokousten kautta.

Maahanmuuttovirastolle asetettuna yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on myös se, että niiden muutoksenhakutuomioistuinten päätösten, joissa Maahanmuuttoviraston päätös kumotaan sillä perusteella, että virasto on tehnyt laintulkinta- tai menettelytapavirheen, osuus on enintään 5 % valitusten kokonaismäärästä. Kertomusvuonna tämä tavoite saavutettiin. Edellä mainituilla perusteilla valitus hyväksyttiin 0,4 prosentissa tapauksista.

Yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena oli myös se, että kuntiin sijoituksen odotus-aika vastaanottokeskuksissa olisi enintään kaksi kuukautta. Kuntapaikkatilanne on ollut edelleen vaikea eikä kuntapaikkoja ole riittävästi osoittaa kaikille niitä tarvitseville kiintiö-pakolaisille ja oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille. Kuntaan sijoituksen odotusai-katavoitetta ei saavutettu. Kotouttamisasioiden ollessa työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla sisäasiainministeriön mahdollisuudet vaikuttaa kuntapaikkatilanteeseen ovat rajalliset.

Maahanmuuttohallinnossa on toteutettu tai toteutetaan parasta aikaa useita kehittämis-toimenpiteitä toiminnan tehostamiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi. Muun muassa maahanmuuttohallinnon tuloksellisuushanke ja eri viranomaisten yhteistyön tiivistämi-nen luovat mahdollisuuksia tulosten parantumiselle. Kehittämistoimenpiteistä huolimatta turvapaikkahakemusten keskimääräinen käsittelyaika ei edelleenkaan lyhene tavoitteen mukaisessa aikataulussa.

Maahanmuuttovirasto ja Poliisihallitus ovat tiivistäneet hyvää viranomaisyhteistyötään entisestään ja uutena toimintamuotona ovat kuukausittain pidettävät yhteistyökokoukset. Yhteistyö on erittäin tärkeässä roolissa erityisesti siksi, että turvapaikkaprosessia voidaan kehittää kokonaisuudessaan sujuvammaksi ja taloudellisemmaksi. Maahanmuuttoviras-ton, rajan ja poliisin välisen moniviranomaismallin käyttöönoton edellytyksiä ja sen tuo-mia mahdollisuuksia on tutkittu MPR-hankkeessa.

Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti maahantuloon liittyvät asiat ovat sisämi-nisterin vastuulla ja kotouttamistoimien johto on työministerin vastuulla. Vuoden 2012 alusta vastuu maahanmuuttajien kotouttamistoimista siirtyi sisäasiainministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön ja myös kotouttamisasiota hoitavat virkamiehet siirtyvät työ- ja elinkeinoministeriöön. Muutoksen myötä kotouttaminen liitettiin vahvemmin osaksi työllisyyskysymyksiä. Muutoksesta seuranneet säädösmuutokset, virkojen siirrot ja muu- ton valmistelu toteutettiin vuoden 2011 syksyn aikana, jotta tehtävien siirto ja organisaa-tiomuutos toteutui vuoden 2012 alusta.

4.7 Muita keskeisiä havaintoja sisäasiainministeriön hallinnonalalta

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittarina toimiva ICT-varautumisindeksi näyttää las-kevan edellisen vuoden arvosta. Viime syksyn tietoliikennekatkokset vaikuttavat selkeästi indeksin arvon laskuun. Pääsiallinen syy katkoksiin oli TUVE-verkon keskeneräisyys ja siitä johtuvat poikkeamatilanteet.

Sisäasiainministeriö kehitti yhdenvertaisuussuunnittelua yhdessä oppilaitosten, muun muassa Poliisiammattikorkeakoulun ja Maanpuolustuskorkeakoulun kanssa laatimalla oppilaitosten yhdenvertaisuussuunnittelun oppaan ja järjestämällä suunnitteluprosessia tukevia työpajoja ja koulutuspäiviä.

Vuonna 2012 ministeriössä tuli vireille 16 uutta ihmisoikeusvalitusta, joista 12 Euroo-pan ihmisoikeustuomioistuimessa (EIT) ja neljä YK:n kidutuksen vastaisessa komiteassa (CAT). Vuoden 2012 lopussa sisäasiainministeriön toimialalla oli vireillä yhteensä 22 ihmis-oikeusvalitusasiaa, joista yhdeksän koski poliisitoimintaa ja 13 maahanmuuttoviranomais-ten toimenpiteitä.

Sisäasiainministeriö asetti maaliskuussa 2009 siviilikriisinhallinnan neuvottelukunnan, jonka tehtävänä oli muun muassa seurata kansallisen strategian toimeenpanoa ja toimia keskustelufoorumina viranomaisille, työmarkkinaosapuolille ja kansalaisyhteiskunnan edustajille. Neuvottelukunnan nykyinen toimikausi päättyy 31.3.2015.

Siviilikriisinhallinnan kansallisessa strategiassa vuodelta 2008 asetettiin tavoitteeksi nostaa Suomen osallistuminen vuositason 150 siviilikriisinhallinnan asiantuntijaan (tavoitteellinen asiantuntijoiden vähimmäistaso). Vuoden 2012 osallistumistaso oli keskimäärin 104. Suomi osallistui siviilikriisinhallintaan EU:n, YK:n, Etyj:n ja NATO:n tehtävissä. Kriisinhallintakeskuksen lähettämät asiantuntijat palvelivat noin 20 operaatiossa, joista suurin osa oli EU:n operaatioita. Asiantuntijoista naisten osuutta on määrätietoisesti lisätty, naisten osuus oli vuoden 2012 aikana lähes 40 %. Vastaavasti kaikkien EU:n jäsenmaiden lähettämien asiantuntijoiden joukossa naisten osuus oli ainoastaan 16 %.

Operaatioissa toimivista siviiliasiantuntijoista vähintään puolet on sisäasiainministeriön hallinnonalalta ja noin 15 % oikeushallinnon alan asiantuntijoita. Suomi on panostanut myös ihmisoikeus- ja tasa-arvotehtäviin.

Ministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö toimii Yhteisvastuuta ja maahanmuuttovirtojen hallintaa koskevaan yleisohjelmaan kuuluvien Euroopan pakolaisrahaston, kotouttamisrahaston, paluurahaston ja ulkorajarahaston kansallisena vastuuviranomaisena. Vuoden 2012 aikana valmisteltiin sisäasioiden osalta EU:n monivuotista rahoituskehystä ajalle 2014—2020.

Näistä ns. SOLID -rahastoista osarahoitetaan hankkeita, jotka toteuttavat rahastojen tavoitteita ja joiden rahoituksesta osa on kansallista, hankkeen toteuttajan tai hankekumppaneiden rahoitusta (25—50 %) ja osa rahastosta saatavaa EU-rahoitusta (50—75 %). Hankkeiden toteuttajat ovat pääasiassa kansallisia tai alueellisia viranomaisia, kuntia ja järjestöjä. Vuoden 2012 aikana toteutettiin rahastojen vuosiohjelmia 2010—2012, joista oli käynnissä useita osarahoitettuja hankkeita sekä valmisteltiin ohjelmaluonnokset vuodelle 2013. Vuosiohjelmista 2011 järjestettiin lisähaut ja vuosiohjelmista 2012 varsinaiset haut osarahoitettavien hankkeiden valitsemiseksi.

5 Puolustusministeriö

Puolustusministerin katsaus

Vuosi 2012 oli monessa mielessä haasteellinen puolustusministeriön näkökulmasta. Helmikuussa julkistettiin puolustusvoimien esitys puolustusvoimauudistukseksi. Se on suurin puolustusvoimien rauhanajan uudistus, joka koskettaa suurinta osaa puolustusvoimien palveluksessa olevista. Uudistuksen tavoitteet ovat hyvin tiedossa: tarkoituksena on huolehtia siitä että puolustusvoimien tehtävät ja resurssit säilyvät tasapainossa. Uudistusta tarvittiin, koska ikäluokat ovat pienenevässä, koska puolustusmateriaalin hinta nousee koko ajan ja koska Suomeen kohdistuu uudenlaisia uhkia, joihin ei vanhoilla välineillä pystytä vastaamaan.

Puolustusvoimauudistukseen sisältyy myös kipeitä mutta välttämättömiä ratkaisuja. Ikäluokkien pientyessä varuskuntaverkkoa joudutaan supistamaan. Supistukset pyritään toteuttamaan niin että ne eivät vaikuta haitallisesti maamme puolustuskykyyn. Myös puolustusvoimien palveluksessa olevien henkilöiden määrä supistuu uudistuksen myötä. Näyttää onneksi siltä, että emme joudu turvautumaan laajamittaisiin irtisanomisiin vaan hyvin suuri osa halukkaista pystytään sijoittamaan uusiin tehtäviin.

Uudistuksella ei ole tarkoitus muuttaa puolustusjärjestelmämme perusrakenteita. Nojaamme jatkossakin yleiseen asevelvollisuuteen, puolustamme koko maata ja pysyttemme sotilaallisesti liittoutumattomina. Asevelvollisuusjärjestelmän kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. On tulevaisuuden kannalta tärkeää, että suomalaiset nuoret kokevat nykyjärjestelmän hyödylliseksi ja ovat valmiita sitoutumaan siihen.

Puolustushallinto on osaltaan mukana etsimässä keinoja uusien Suomeen kohdistuvien uhkien torjumiseen. Meillä on edelleen tärkeä rooli virka-avun antajana muille viranomaisille tilanteen sitä vaatiessa. Näemme erityisen keskeisenä valmistautua torjumaan erilaisia kyberuhkia, joiden aiheuttama haaste kasvaa vuosi vuodelta. Puolustushallinto haluaa myös tulevaisuudessa olla mukana erilaisten yhteiskuntaan kohdistuvien turvallisuusuuhkien torjunnassa omien tehtäviensä ja voimavarojensa puitteissa.

Kansallista kyberstrategiaa valmisteltiin koko viime vuosi Turvallisuus- ja puolustusasiain komiteassa. Uudessa strategiassa kiinnitetään huomiota kansallisen turvallisuutemme tärkeään osa-alueeseen, jonka hoitaminen edellyttää entistä tiiviimpää viranomaisten ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä. Tavoite, Suomen saaminen kyberturvallisuuden kansainväliseksi edelläkävijäksi vuoteen 2016 mennessä, on kunnianhimoinen mutta täysin mahdollinen.

Joulukuussa valmistui valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko. Selontekoa luonnehti jatkuvuus. Haluaisin myös tässä yhteydessä nostaa esille yhden lisäpainoa saaneen asian, puolustusalan pohjoismaisen yhteistyön. Suomi voi hyötyä monin tavoin tiivistyvästä yhteistyöstä muiden Pohjoismaiden kanssa. Se voi koskea esimerkiksi yhteisiä materiaalihankintoja, harjoituksia tai kriisinhallintaoperaatioita. Suomella on tällaisessa yhteistyössä pelkästään voitettavaa.

Suomi jatkoi v. 2012 osallistumistaan ISAF-operaatioon Afganistanissa. Olemme myös sitoutuneet tukemaan Afganistania vuoden 2014 jälkeen, jolloin turvallisuusvastuun tulisi siirtyä kokonaisuudessaan maan omille viranomaisille. Suomi palasi viime vuonna myös Etelä-Libanoniin missä toimimme UNIFIL-pataljoonassa yhdessä Irlannin kanssa. Lähi-idän kuohunta saattaa muutenkin lisätä entisestään kansainvälisen kriisinhallinnan tarvetta alueella. Suomen mahdollisesta osallistumisesta päätetään aikanaan asianmukaisessa järjestyksessä.

Carl Haglund
Puolustusministeri

5.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus vuonna 2012

Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista on arvioitu itsearviointina Hallituksen vuosikertomuksen laatimisesta annetun ohjeistuksen mukaisesti asteikolla ”erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä”.

TAULUKKO 23. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Tavoite	Arvosana
Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka	Hyvä
Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä	Tyydyttävä
Turvallinen yhteiskunta	Hyvä
Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen	Hyvä

Vaikuttavuustavoitteiden aikajänne on todellisuudessa huomattavan pitkä. Tähän sisältyvä arviointi perustuu ministeriö-, virasto- ja laitoskohtaisten tavoitteiden toteutumiseen v. 2012.

TAULUKKO 24. Vaikuttavuustavoitteisiin liittyvät PLM:n pääluokan menot, milj. euroa¹

	2010	2011	2012
Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka	7	9	11
Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä	2 213	2 179	2 356
Turvallinen yhteiskunta	48	70	76
Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen	56	65	58
YHTEENSÄ	2 324	2 322	2 501

¹ Kassaperusteinen toteuma. Ei sisällä kehityksen ulkopuolisia menoja (lähinnä alv-menot) eikä myöskään UM:n pääluokkaan budjetoituja suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenoja, joiden määrä oli v. 2012 noin 36,4 milj. euroa. Turvallinen yhteiskunta -tavoitteeseen liittyvät menot sisälsivät v. 2012 yhteensä 70,2 milj. euroa TUVE-hankkeesta eri hallinnonaloilla aiheutuvia momentin 27.01.23. menoja.

5.2 Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka

Puolustuspolitiikka ohjaa puolustuskyvyn ylläpitoa, kehittämistä ja käyttöä. Puolustuspolitiikalla edistetään valtion ja väestön turvallisuutta, tuetaan valtionjohdon päätöksentekoa sekä osallistutaan kansainväliseen päätöksentekoon ja yhteistoimintaan. Puolustuspolitiikka tukee ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämääriä. Suomen etujen mukaisen puolustuspolitiikan tärkeimmät tehtävät ovat Suomen itsenäisyyden, alueellisen koskemattomuuden ja perusarvojen turvaaminen, väestön turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yhteiskunnan toimivuuden varmistaminen. Puolustuspoliittisen suunnittelun ja valmistelun päämääränä on tuottaa perusteet toimintaympäristöön ja käytössä oleviin voima-

varoihin suhteutetun puolustuskyvyn ylläpidolle, kehittämiselle ja käytölle. Suomen puolustuskyvyn ylläpito ja kehittäminen perustuvat syvään ja monipuoliseen kansalliseen ja kansainväliseen verkottumiseen. Puolustuspolitiikalla varmistetaan, että puolustuskykyä koskevassa päätöksenteossa otetaan huomioon toimintaympäristön kehitys ja että tehtävät sekä niiden edellyttämät kyvyt ja voimavarat muodostavat tasapainoisen kokonaisuuden.

TAULUKKO 25. Vaikuttavuustavoitteen saavuttamista edistävien toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Asteikolla 1—5	
	Tavoite	Toteuma
Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka		
Varmistetaan hallitusohjelman linjausten toimeenpano puolustushallinnossa ja ohjataan puolustusvoimauudistuksen toteutumista tavoitteena toimintaympäristön edellyttämä puolustuskyky.	4	4
Puolustushallinto osallistuu aktiivisesti selontekomenettelyn kehittämiseen ja valmistautuu osallistumaan uuden selonteon laadintaan.	4	4
Selvitetään rakennemuutoksen alueelliset vaikutukset, mutta uudistuksen lähtökohtana on puolustuskyvyn kehittämistarve.	4	4
Rauhan ajan rakenteiden ja toiminnan uudistamisessa turvataan riittävän kosketuspinnan säilyminen ympäröivään yhteiskuntaan.	4	4
Puolustusministeriön johtamis- ja ohjausjärjestelmää on kehitetty. Erityisesti johtoryhmätyötä sekä hallinnonalan toiminnan ja taloudellisuuden valvontaa on terävöitetty.	4	4

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu,

2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

Puolustusvoimauudistuksen ohjaus

Puolustusministeriö antoi hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan linjausten perusteella puolustusvoimille puolustusvoimauudistuksen jatkosuunnitelun perusteet helmikuussa 2012. Puolustusministeriö teki puolustusvoimien esitysten perusteella kesäkuussa 2012 puolustusvoimauudistuksen toimeenpanoa koskevat hallinnolliset päätökset niistä uudelleenjärjestelyistä, jotka eivät edellyttäneet säädösmuutoksia. Päätöksillä lakkautettiin ja yhdistettiin puolustusvoimien joukko-osastoja sekä tehtiin muita rakenteellisia uudistuksia. Puolustusministeriö antoi samalla ohjauskirjeen puolustusvoimauudistuksen jatkotoimeenpanosta.

Puolustusministeriö myös vahvisti puolustusvoimauudistuksen alueellisten vaikutusten arvioinnin kriteerit ja antoi puolustusvoimille muun tarvittavan ohjauksen hallinnollisiin päätöksiin liittyvien alueellisten vaikutusten selvittämiseksi. Alueellistamisen koordinaatioryhmä (AKO) käsitteli puolustusvoimauudistuksen alueellisia vaikutuksia puolustusministeriön esityksestä ja puolsi puolustusvoimauudistukseen liittyviä uudelleenjärjestelyjä toukokuussa 2012.

Asevelvollisuuden kehittämiseen ja puolustusvoimauudistukseen liittyvien säädöshankkeiden valmistelu eteni suunnitellulla tavalla. Puolustusvoimauudistuksen edellyttämiä säädösmuutoksia selvittänyt puolustusministeriön asettama työryhmä luovutti lokakuussa mietintönsä, joka lähetettiin lausuntokierrokselle.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2012

Valtioneuvoston kanslialla oli turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon laatimisen koordinoituvastuu. Eduskunnan parlamentaarinen kontaktiryhmä seurasi työn etene- mistä tiiviisti. Puolustusministeriön tavoitteena oli tuottaa puolustuspoliittiset perusteet turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon varmistaen, että selonteon linjaukset mahdollistavat 2020-luvulla tarvittavan puolustuskyvyn kehittämisen. Selontekoon kirjattiin puolustushallinnon toimintaympäristöanalyysin merkittävimmät osuudet ja puolustushallinnon näkemys 2020-luvulla tarvittavan puolustuskyvyn edellyttämistä taloudellisista voimavaroista. Selonteon mukaan seuraavan hallituksen arvioitavaksi jää, millaisia mahdollisuuksia on vastata puolustushallinnon esittämään lisäresurssitarpeeseen ja sen vaikutukseen valitussa puolustusratkaisussa pitäytymiseen. Selonteossa on kirjattu kokonaisturvallisuuden kehittämiskohteet, joiden toimeenpanoa yhteensovitetaan Turvallisuus- ja puolustusasian komitean tehtäviä jatkavassa Turvallisuuskomiteassa.

Monikansallinen puolustusyhteistyö

Monikansallisella puolustusyhteistyöllä vahvistettiin puolustuskykyä ja turvattiin sotilaallisten suorituskykyjen kehittämistä. Aktiivisella puolustusyhteistyöllä parannettiin Suomen ennaltaehkäisykykyä. Yhteistyön tiivistäminen ei tarkoita sotilaallista liittoutumista tai tarjoa sotilaallisia turvatakuita, mutta se on välttämätöntä puolustuskyvyn ja puolustusvoimien suorituskykyjen turvaamiseksi. Yhteistyö edesauttaa poliittisen tuen ja sotilaallisen sekä muun avun saantia tilanteessa, jossa Suomen voimavarat osoittautuisivat riittämättömiksi.

Euroopan unionin yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa keskeiset teemat olivat suorituskykyjen kehittäminen ja operatiivinen toiminta. Pohjoismaisessa puolustusyhteistyössä painopisteinä olivat Itä-Afrikan kriisinhallintakykyjen kehittäminen, yhteistyö arktisilla alueilla sekä suorituskykyjen yhteinen kehittäminen ja käyttö. Puolustushallinto jatkoi aktiivista osallistumistaan Naton kumppanimaille avoinna olevaan yhteistyöhön sekä kumppanuus- ja yhteistyöohjelmien kehittämiseen. Kansainvälisellä puolustuspoliittisella vaikuttamisella ja yhteistyöllä syvennettiin ja monipuolistettiin hallinnonalan verkottumista. Suomi on profiloitunut korkean tason erikoisosaajana suojelu- ja puolustuksen (CBRN) osalta kansainvälisessä yhteisössä. CBRN-puolustuksen suorituskykyjä kehitettiin myös monikansallisessa puolustusyhteistyössä. Erityisesti osallistuminen Naton nopean toiminnan joukkoihin (NRF) toimi hyvänä pohjana muulle yhteistyölle¹.

¹ Kansainvälistä puolustuspoliittista yhteistyötä on tarkasteltu Hallituksen vuosikertomukseen sisältyvässä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa katsauksessa.

Asevientipolitiikka

Asevientipolitiikkaa ja vientivalvontatoimintaa hoidettiin hallitusohjelman ja hyvän hallintotavan mukaisesti. Suomi on noudattanut puolustustarvikkeiden viennissä Euroopan unionin asevientä koskevaa yhteistä kantaa.

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma (VATU)

Puolustusministeriön hallinnonalan osalta vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman (VATU) muodostaa puolustusvoimauudistuksen toimeenpanokokonaisuus. Siihen liittyvät kehittämistoimenpiteet ovat kaikki toimeenpanovaiheessa. Kehittämistoimenpiteiden taloudelliset vaikutukset sisältyvät voimassa olevaan valtioneuvoston kehyspäättökeeseen. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman kärkihankkeiksi nimettiin puolustusministeriön hallinnonallalla puolustusvoimauudistus ja kokonaisturvallisuuden kehittäminen sekä niiden alahankkeiksi logistiikkalaitoksen perustaminen ja kansallinen kyberturvallisuusstrategia.

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen kehittäminen

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen toiminnan erityisensä painopisteenä oli osallistua puolustusministeriön ohjauksen mukaisesti puolustusvoimauudistukseen. Rakennuslaitos laati tähän perustuen oman toimintasuunnitelmansa uudistuksen vaikutuksista laitoksen organisaatioon, toimintaan ja henkilöstöön. Varuskuntien lakkauttaminen ja Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen perustaminen aiheuttavat erityisesti muutostarpeita rakennuslaitoksen organisaatioon ja toimintaan. Rakennuslaitoksen kehittämiseen liittyy myös vuoden 2012 aikana puolustushallinnossa käynnistetty tilahallinnan kokonaistarkastelu.

Puolustusministeriön johtamis- ja ohjausjärjestelmä

Puolustusministeriössä organisaatiota ja työjärjestystä uudistettiin tavoitteena tehokkaampi ministeriö, joka kykenee ohjaamaan puolustushallinnon toiminnan ja rakenteiden uudistusta menestyksellisesti. Hallinnonalan yhteisten johtoryhmien toimivuuden nykytila selvitettiin ja annettiin tarvittavat kehittämissuosituksiset. Kertomusvuoden aikana valmisteltiin materiaalipoliittisen johtoryhmän ja kaupallisen johtoryhmän uudet johtosäännöt. Puolustusministeriöön perustettiin puolustushallinnon controller-toiminto, joka tuki ylimmän johdon talouden tilannetietoisuutta mm. puolustusvoimauudistuksen taloudellisten vaikutusten osalta.

TAULUKKO 26. Puolustuspolitiikan ja hallinnon menot, milj. euroa¹

	2010	2011	2012
Puolustusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot	277,6	291,8	317,7
Julkisen hallinnon verkkoturvallisuuden edistäminen	44,6	65,2	70,2
Puolustusministeriön toimintamenot	18,1	18,9	19,6
Osakehankinnat			1,6
Puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha		0,2	0,8
YHTEENSÄ	340,3	376,2	409,9

¹ Kassaperusteinen toteuma. Julkisen hallinnon verkkoturvallisuuden edistäminen sisältää momentin 27.01.23. määrärahan käytön, josta puolustushallinnon osuus oli v. 2010 noin 40,3 milj. euroa, v. 2011 noin 42,3 milj. euroa ja v. 2012 noin 34,7 milj. euroa.

Talousarvion luvun 27.01. (Puolustuspolitiikka ja hallinto) menot ovat kasvaneet viime vuosina lähinnä puolustusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenojen osalta sekä julkisen hallinnon verkkoturvallisuus -hankkeen johdosta.

5.3 Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä

Puolustusjärjestelmä on kokonaisuus, jonka tärkeimmät osat ovat johtamisjärjestelmä, tiedustelu- ja valvontajärjestelmä, logistiikkajärjestelmä sekä maa-, meri- ja ilmavoimien joukoista ja järjestelmistä koostuva taistelujärjestelmä. Joukkotuotantojärjestelmällä sekä toiminnanohjausjärjestelmällä tuetaan puolustusjärjestelmän suorituskykyjen suunnittelua, rakentamista ja ylläpitoa sekä käyttöä. Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä edellyttää henkilöstö- ja materiaaliavustusten sekä infrastruktuurin tasapainon varmistamista ja kansan vahvaa maanpuolustustahtoa. Asevelvollisuusjärjestelmä ja maanpuolustustahto ovat keskeinen osa suorituskykyisen puolustusjärjestelmän ylläpitämistä ja kehittämistä. Yleinen asevelvollisuus tuottaa päätarkoituksensa lisäksi myös sekä yksilölle että yhteiskunnalle valmiuksia toimia osana yhteiskuntaa erilaisissa kriisitilanteissa. Maanpuolustustahdolla on tulevaisuudessakin suuri merkitys puolustuskyvyn ylläpitämiseen. Asevelvollisten laadukas koulutus ylläpidetään myös muutoksen aikana. Puolustusvoimauudistuksen toimeenpanon aikana toiminnan tasoa voidaan tilapäisesti laskea. Tavoitteena on tehtävien ja turvallisuusympäristöön suhteutettujen suorituskykyjen tasapainoinen kokonaisuus ottaen huomioon käytettävissä olevat voimavarat.

TAULUKKO 27. Vaikuttavuustavoitteen saavuttamista edistävien toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Asteikolla 1—5	
	Tavoite	Toteuma
Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä		
Puolustusvoimilla on riittävän ennakkoarvituksen antava sotilasstrateginen tilannekuva.	4	4
Puolustusvoimat valvoo alueellisen koskemattomuuden sekä ennaltaehkäisee ja tarvittaessa torjuu alueloukkaukset.	4	4
Puolustusvoimilla on valmius torjua sotilaallisen voiman käyttöä ja sillä uhkaaminen koko maan alueella.	4	4
Pyritään luopumaan tarpeettomista alueista ja toimitiloista kustannustehokkaasti.	4	4
Puolustusvoimauudistuksen suunnitteluvaiheessa pitäydytään materiaallisen suorituskyvyn ylläpitoon ja vain maltilliseen materiaallisen suorituskyvyn ajantasaistamiseen voimassa olevista sitoumuksista huolehtien.	4	4
Puolustuskyvyn kehittämisessä otetaan huomioon monikansallisen yhteiskäytön ja -omistuksen tarjoamat mahdollisuudet.	4	4
Puolustusvoimien kehittämisohjelmien ohjeistus uudistetaan. Puolustusministeriön ja puolustusvoimien kesken luodaan yhteinen toimintamalli, jolla varmistetaan, että kehittämisohjelmien valmistelu tapahtuu tehokkaasti ja taloudellisesti, ottaen huomioon myös kaikki muut oleelliset seurannaisvaikutukset. Tavoitteena on, että puolustusministeriön hankeohjaus aloitettaisiin kehittämisohjelmien hankeistusvaiheessa.	4	4
Puolustusvoimien henkilöstöjärjestelmä kehitetään kustannustehokkaasti henkilöstöpoliittisen strategian mukaisesti vastaamaan osaamisen ja väestön ikääntymisen työmarkkinoille asettamia vaatimuksia. Puolustusvoimauudistuksessa tarkistetaan puolustusvoimien tehtävä rakenne ja henkilöstön osaaminen. Henkilöstörakennetta ja -resursseja sopeutetaan luonnollisen poistuman, puolustushallinnon omin toimenpitein sekä valtiotyönantajan keinoin.	4	4
Ampuma- ja harjoitustoiminnan ympäristöhaittojen hallinta on suunnitelmallista ja niihin sovelletaan parhaita tekniikoita ja ratkaisuja (ml. vähentäminen ja torjunta).	4	4
Uudet kiinteistöinvestoinnit kohdennetaan puolustusvoimauudistuksen suunnitteluvaiheessa vain ylläpitoon ja maltilliseen ajantasaistamiseen pl. terveysperusteiset kiinteistöinvestoinnit. Käynnissä olevat hankkeet toteutetaan suunnitelmien mukaisesti.	4	4
Puolustusvoimat varmistaa hallitusohjelman ja muun poliittisen ohjauksen linjausten toteutumisen puolustushallinnon toiminnan ja rakenteiden uudistuksen suunnittelussa ja toteuttaa puolustusvoimauudistuksen asetetussa aikataulussa.	4	4
Puolustusvoimat toteuttaa räjähdevarastointiin ja räjähdeturvallisuuteen liittyvät toimenpiteet ministeriön ohjauksen mukaisesti.	4	4
Palvelussuhdeasuntojen vuokraamisessa kiinnitetään erityinen huomio kustannustehokkuuteen niin, että tyhjiä asunnoista aiheutuu kustannuksia enintään 0,5 milj. euroa vuodessa.	4	2
Puolustushallinnon rakennuslaitoksella on oltava kyky puolustusvoimien tukemiseen tuottamalla ja hankkimalla kiinteistö-, ympäristö- ja rakennuttamispalvelut kaikissa turvallisuustilanteissa.	3	3

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

Puolustusvoimauudistuksen toimeenpano

Puolustusvoimauudistuksella pyritään sellaisiin sodan ja rauhan ajan puolustusvoimien rakenteisiin, että rauhan ajan organisaatiolla on edellytykset tuottaa sodan ajan joukot kustannustehokkaalla tavalla. Uudistuksen toimeenpanovaihe käynnistyi kesäkuussa 2012 puolustusministeriön tekemien hallinnollisten päätösten ja uudistuksen toimeenpanosta antaman ohjauskirjeen pohjalta. Puolustusvoimain komentaja teki hallinnolliset päätökset toimivaltaansa kuuluvista puolustusvoimauudistuksen uudelleenjärjestelyistä ja vahvisti eri organisaatioiden kokoonpanot sekä puolustusvoimien henkilöstökokoonpanon luonnoksen vuodelle 2015.

Hyvän työnantajan ja työyhteisön menettelytapoja sovellettiin hallinnonalan virastojen toimintatapojen muutostilanteissa ja muutostilanteita suunniteltaessa. Puolustusvoimauudistuksen henkilöstösuunnittelun ensimmäinen vaihe saatiin päätökseen lokakuussa, ja siihen liittyvät muutokeskustelut käytiin eri hallintoyksiköissä. Jokaiseen joukko-osastoon on nimetty ja koulutettu henkilöstökoordinaattori ja -tukihenkilö. Henkilöstösuunnittelun toinen vaihe käynnistettiin marraskuussa. Hallintorakennemuutokset toteutetaan vuosina 2013–2014. Puolustusvoimien uusi organisaatio ja toimintatapa otetaan kokonaisuudessaan käyttöön vuoden 2015 alussa.

Puolustusvoimauudistuksessa on pysytty suunnitellussa aikataulussa. Uudistuksen onnistumisen riskiksi voivat muodostua palvelutoimintojen ja tietojärjestelmien yhdistämisen haasteet Puolustusvoimien palvelukeskuksen ja Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen rakentamisessa.

Toiminnan sopeuttaminen rahoituskehyksiin

Hallitusohjelmaan perustuvien menosäästöjen aikaansaamiseksi, menopaineiden hallitsemiseksi ja puolustusvoimauudistuksen toimeenpanon rahoittamiseksi puolustusvoimien toiminnan tasoa jouduttiin madaltamaan edelliseen vuoteen verrattuna lähes kaikilla alueilla, lukuun ottamatta tilannekuvan ylläpitoa, aluevalvontaa ja alueellisen koskemattomuuden turvaamisen valmiutta. Madallettu toiminnan taso näkyi käytännössä maasto- ja lentotoiminnan sekä kertausharjoitusmäärien vähenemisenä. Toiminnan taso oli riittämätön joukkojen suorituskyvyn rakentamisen ja ylläpidon kannalta. Tavoitteena on kuitenkin palauttaa riittävän ja laadukkaan toiminnan edellyttämä taso vuodesta 2015 alkaen. Vuonna 2012 toiminnalle asetettiin tavoitetasot siten, että mahdollisesti säästävät määrärahat voitiin kohdentaa asevelvollisten koulutukseen.

TAULUKKO 28. Puolustusvoimien toimintaa kuvaavia tunnuslukuja

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 tavoite	2012 toteuma
Kertausharjoituksissa koulutetut	22 881	27 061	vähintään 2 000	4 321
Varusmiesten maastovuorokaudet	27	30	vähintään 23	25
Hornet-hävittäjien lentotunnit	8 870	8 904	enintään 8 000	8 071
Hawk-harjoituskoneiden lentotunnit	3 519	4 360	enintään 4 400	4 306
NH-90 -helikopterien lentotunnit	717	946	enintään 1 650	1 414
Taistelualusten (1 A) alusvuorokaudet	1 254	1 164	enintään 1 100	1 003

Sopeuttavana toimenpiteenä lyhennettiin varusmiesten palvelusaikoja 15 vuorokaudella 1.2.2013 lukien. Lisäksi aloitettiin ampumatarvikkeiden ja räjähteiden elinkaarenhallinnan (ELKAKOP) hankkeen toimeenpanovaihe lakkauttamalla Räjähdelaitos ja Koeampumalaitos ja perustamalla Puolustusvoimien Räjähdekeskus. Vuonna 2012 käynnistettiin myös jatkoselvitys maa- ja merivoimien järjestelmävastuulla olevan materiaalin kunnossapidon kehittämiseksi. Selvitystyö toteutetaan osana puolustusvoimauudistuksessa tehtävää logistiikkajärjestelmän kehittämistä. Sotilassoittokuntien uudelleenjärjestelyistä tehtiin päätökset osana puolustusvoimauudistusta. Puolustusministeriö hyväksyi puolustusvoimien tekemän suunnitelman vaatetushuollon kehittamisestä. Vaihtoehtoina selvitetään oman toiminnan kehittämistä ja kumppanoitumista.

Puolustushallinnossa on lisäksi jatkettu valtioneuvoston 4.2.2010 tekemän periaatepäätöksen mukaisia toimenpiteitä pysyvien toimintamenosäästöjen aikaansaamiseksi. Periaatepäätöksessä asetettiin aikanaan konkreettinen tavoite matkakulujen alentamiselle (-8 % v. 2008 tasosta). Puolustusvoimien palkatun henkilöstön matkakulut olivat v. 2012 noin 27 milj. euroa, mikä oli 10,6 % vähemmän kuin v. 2008.

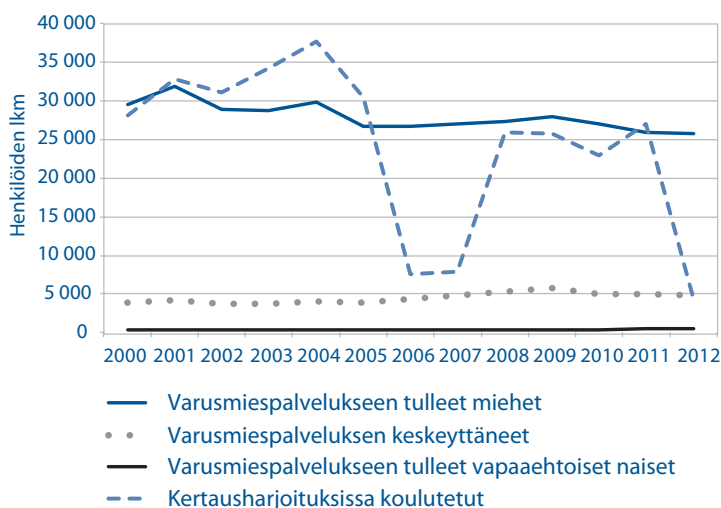
Asevelvollisten koulutus ja asevelvollisuuden kehittäminen

Joukkotuotannon painopiste oli operatiivisissa joukoissa. Koulutettujen joukkojen koulutustaso oli perusyksikkötasolla keskimäärin hyvä. Joukkoyksikkö- ja sitä ylemmän tason suorituskyyvyssä ja järjestelmäosaamisessa päästiin korkeintaan tyydyttävälle tasolle, sillä maavoimissa jätettiin säästösyistä toteuttamatta yhtymäharjoitukset ja alueelliset taisteluharjoitukset. Maavoimien taistelutapaa ollaan uudistamassa. Uudistetun taistelutavan jalkauttaminen on merkittävä maavoimien tulevaisuuden suorituskyykyyn liittyvä tekijä. Uuden taistelutavan koulutus aloitettiin eräissä maavoimien joukko-osastoissa.

Toiminnan sopeuttaminen käytettävissä oleviin määrärahoihin vähensi erityisesti kertausharjoitusmääriä. Määrärahoja kyettiin kuitenkin kohdentamaan kertausharjoituksiin niin, että kertausharjoituskoulutettujen määrä (4 321 reserviläistä) ylitti vuodelle 2012 asetetun tavoitetason (2 000 reserviläistä). Puolustusvoimat hyödynsi lisäksi muita reservin koulutusmuotoja. Puolustusvoimien vapaaehtoisissa harjoituksissa koulutettiin noin 3 000 reserviläistä. Tämän lisäksi puolustusvoimat tilasi Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä noin 20 500 koulutusvuorokautta noin 9 300 reserviläiselle.

Varusmiespalveluksen aloitti kertomusvuonna noin 26 300 (v. 2011 noin 26 500) henkilöä. Varusmiespalveluksen suoritti noin 83 % palveluksen aloittaneista. Asevelvollisuuslakiin perustuen 30 vuotta täyttäneet miespuoliset Suomen kansalaiset eivät ole enää kutsunnaisia. Vuonna 1982 syntyneistä miespuolisista kansalaisista suoritti varusmiespalveluksen 77,6 %. Puolustusvoimat on pyrkinyt aktiivisesti vähentämään varusmiespalveluksen keskeyttäneiden lukumäärää mm. kehittämällä koulutusta, vaikuttamalla palvelusmotivaatioon oikealla koulutus- ja johtamiskulttuurilla sekä hyödyntämällä varusmiesten loppukyselyistä saatua palautetta. Puolustusvoimien toiminnan sopeuttamisesta mahdollisesti aiheutuvat negatiiviset vaikutukset varusmiesten mielipiteeseen varusmiespalveluksesta on kyetty ehkäisemään. Varusmiesten loppupalautteen perusteella koulutuskulttuuri ja -ilmapiiri ovat edelleen kehitymässä positiivisesti.

KUVIO 3. Asevelvollisten koulutus

Sotaharjoitusperusteisten maastovuorokausien väheneminen on aiheuttanut sen, että joukkokohtainen taitotaso on laskenut, aselajien yhteistoimintaan on tullut puutteita ja yksilöiden toimintavarmuus on heikentynyt. Varusmiesten sotaharjoitusvuorokausien vähentäminen vaikuttaa erityisesti ase- ja ampumakoulutukseen, taistelukoulutukseen sekä aselajikoulutukseen, jotka ovat operatiivisen suorituskyvyn kehittämisen ydintoimintoja.

Yleistä asevelvollisuutta ja joukkotuotantojärjestelmän toimivuutta kehitettiin Suomalainen asevelvollisuus -raportin suositusten pohjalta, ja yleisen asevelvollisuuden toimivuuden varmistaminen sisällytettiin osaksi puolustusvoimauudistusta. Asevelvollisten sosiaalisen ja taloudellisen aseman kehittämistä jatkettiin poikkihallinnollisessa yhteistyöfoorumissa sopimalla etuuksien kehittämisen painopisteistä sekä valmistelemalla 1.2.2013 tapahtunutta varusmiesten päivärahojen korotusta. Reserviläispalkkoja korotettiin v. 2012.

Asevelvollisten koulutuksen ja ylläpitohuollon (muonitus, terveydenhuolto ja vaatetus) välittömät menot olivat noin 307,1 milj. euroa (v. 2011 noin 329,4 milj. euroa). Vähennystä edellisvuodesta selittävät lähinnä varusmiesten maastovuorokausien määrän ja kertausharjoitusten määrän vähentäminen.

Tilannekuva, alueellisen koskemattomuuden turvaaminen ja valmius

Puolustusvoimat ylläpiti strategisen ja operatiivisen ennakkoarvioituksen, puolustus suunnittelun sekä oikea-aikaisen ja ennakoivan päätöksenteon mahdollistavan tilannekuvan.

Alueellisen koskemattomuuden valvonnan ja turvaamisen suorituskky pidettiin valmiusvaatimusten mukaisena. Aluevalvonnan ajallinen ja alueellinen kattavuus pidettiin käsketyllä tasolla. Aluevalvonnan havaitsemat poikkeamat olivat normaalitasolla. Suunnitelluilla tuulivoimahankkeilla voi olla suuria ja laaja-alaisia vaikutuksia aluevalvontaan.

Puolustusvoimilla on valmius joukkojen joustavaan perustamiseen sekä joukkojen ja suorituskkyjen käyttämiseen. Puolustusvoimien valmiutta, valmiuden kohottamiskkyä ja suorituskkyä ylläpidettiin tilanteen edellyttämällä valvonta-, johtamis-, suunnitelma- ja toimeenpanovalmiudella sekä harjoitustoiminnalla.

Puolustusvoimien henkilöstö

Puolustusvoimien vuoden 2015 henkilöstösuunnitelmasta laadittiin ensimmäinen luonnos, johon perustuen määritettiin muutoksen kohteena oleva henkilöstö. Suunnitelmassa kohdennettiin noin 11 900 henkilöä uuden organisaation tehtäviin. Henkilöstöstä 865 määritettiin ensi vaiheessa muutoksen kohteena olevaksi. Puolustusvoimien henkilöstön keskuudessa järjestettiin vuoden 2015 tehtäviä koskeva halukkuuskysely, johon vastasi noin 90 % henkilöstöstä. Kyselyn tulos huomioitiin henkilöstösuunnitelman valmistelussa.

Henkilöstöjärjestöjen kanssa käytiin puolustusvoimauudistuksen henkilöstövähennyksiin liittyvät yhteistoimintaneuvottelut, valmisteltiin normiohjaus henkilöstön tukemiseksi muutoksessa ja henkilöstön tukemiseen liittyviä käytäntöjä yhteistyössä muiden hallinnonalojen kanssa. Lisäksi oltiin tiiviissä yhteistoiminnassa paikallisten työvoimaviranomaisten kanssa.

Puolustusvoimien henkilöstömäärä oli vuoden 2012 lopussa 14 046. Toimintamenomäärärahoilla maksettuja henkilötyövuosia kertyi 13 845, missä oli vähennystä 787 henkilötyövuotta edelliseen vuoteen verrattuna. Henkilötyövuosimäärän väheneminen johtui pääosin puolustusvoimien ravitsemispalvelujen yhtiöittämisestä Leijona Catering Oy:lle. Tämän lisäksi henkilöstömäärää vähensivät ELKAKOP-hankkeen ja Puolustusvoimien johtamisjärjestelmäkeskuksen organisaatiotarkistuksen henkilöstövaikutukset sekä puolustusvoimauudistuksen henkilöstötoimien ennakoivat toimenpiteet, muun muassa tehtävien täyttämättä jättäminen ja irtisanoutumiskorvauksen käyttö. Henkilöstömenojen (palkat ja päivärahat) osuus toimintamenoista oli 859,3 milj. euroa (49,6 %). Vähennystä edellisvuoteen oli 17,0 milj. euroa (1,9 %).

Tilahallinta ja ympäristönsuojelu

Puolustushallinnon alueisiin, toimitiloihin ja ympäristöön liittyviä toimintaedellytyksiä kehitettiin taloudellisten resurssien puitteissa alue-, tila- ja ympäristöhankkeilla turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon, puolustushallinnon strategisen suunnittelun sekä viranomaismääräysten mukaisesti.

Tilahallinnan painopiste oli puolustusvoimauudistuksen tilajärjestelyjen, investointien ja luopumisten suunnittelussa ja toimeenpanon aloittamisessa. Puolustusvoimauudistus etenee tilahallinnan osalta suunnitellusti. Yksityiskohtaiset tilaratkaisut, investointien yksityiskohdat ja luopumiset tarkentuvat vuoden 2013 aikana.

Puolustusvoimauudistuksen vaikutukset ympäristönsuojeluun ja luovuttavien alueiden kunnostuskohteet kartoitettiin. Puolustusvoimauudistuksen yhteydessä vuosina 2013—2017 tapahtuvasta pilaantuneiden maiden puhdistamisesta aiheutuu noin 5 milj. euron kustannukset. Puolustusvoimauudistuksen aiheuttamat muutostarpeet ympäristölupiin on selvitetty, ja tarvittavien muutoshakemusten valmistelu on aloitettu.

Ampumaratojen parantamistoimenpiteet on pääosin saatu käyntiin v. 2011 laaditun suunnitelman mukaisesti. Ampumaradoista sekä ampuma- ja harjoitusalueista ryhdyttiin laatimaan kokonaisselvitystä. Ampumaratojen ja ampuma-alueiden käytönseuranta uudistettiin.

Puolustusvoimat ei onnistunut vähentämään tyhjistä palvelussuhdeasunnoista aiheutuvia kustannuksia tavoitellulla tavalla, mikä johtui peruskorjattujen asuntojen suhteellisen korkeasta vuokratasosta, puolustusvoimien aiemmin tekemistä pitkistä määräaikaista vuokrasopimuksista sekä varautumisesta tilanteisiin, joissa puolustusvoimat voi mahdollisesti tukea puolustusvoimauudistuksessa siirtyvää henkilöstöä asumisjärjestelyissä.

Puolustusvoimien ja Senaatti-kiinteistöjen välisen puitesopimuksen valmistelu on keskeytetty toistaiseksi puolustusministeriön, valtiovarainministeriön, puolustusvoimien ja Senaatti-kiinteistöjen yhteisellä päätöksellä. Valmistelua jatketaan aikaisintaan v. 2013, mikäli puolustusministeriön johtaman puolustushallinnon tilahallinnan kokonaistarkastelun linjauksia on tällöin käytettävissä.

Puolustusvoimat käytti kiinteistömenoihin yhteensä 238,4 milj. euroa, joka on noin 2,7 % enemmän kuin v. 2011. Kunnossapitoon käytettiin yhteensä 18,8 milj. euroa. Tältä osin ei ole saavutettu kiinteistöuudistuksessa asetettua tavoitetta (0,75 % kiinteistöjen uudisrakennusarvosta) johtuen siitä, että puolustushallinnolle ei ole osoitettu tarvittavaa lisärahoitusta.

Räjähdeturvallisuus

Puolustusvoimien ilmoituksen mukaan maavoimat sai päätökseen kemikaali- ja räjähdeturvallisuuden kehittämisen vuoden 2012 loppuun asetetun tavoitetilan osalta. Sotilasräjähdemääräyksen mukaiseen tavoitetilaan päästiin useiden vuosien aikana tehdyillä merkittävillä kehittämistoimilla ja pääesikunnan poikkeuspäätöksin.

TAULUKKO 29. Puolustusvoimien toimintamenot, milj. euroa¹

	2010	2011	2012
Henkilöstökulut	835,9	876,4	864,6
Palvelujen ostot	365,5	399,5	463,8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	198,1	233,7	203,1
Vuokrat	140,5	148,9	160,3
Muut kulut	68,5	45,5	40,1
YHTEENSÄ	1 608,5	1 704,0	1 731,9

¹ Kassaperusteinen toteuma. Vuokrat sisältävät toimitilavuokrien ohella myös kuljetusvälineiden vuokrat ja muut vuokrat. Muut kulut sisältävät myös investoinnit, ja tuotot on vähennetty muista kuluista.

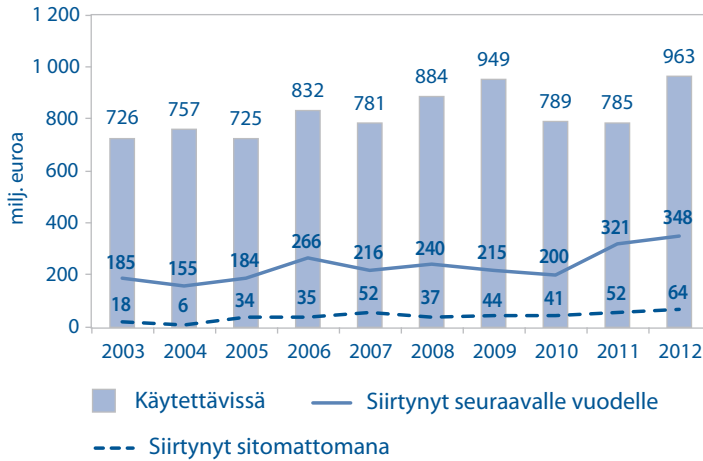
Toimintamenojen kasvu v. 2012 johtui pääosin palvelujen ostojen lisääntymisestä, johon olivat pääasiallisena syynä ravitsemispalvelujen yhtiöittäminen ja materiaalin kunnossapidon hankinnat.

Suorituskykyjen kehittäminen

Puolustuskykyä (ml. materiaallinen valmius) kehitettiin verkottuneen puolustuksen periaatteiden mukaisesti. Suorituskykyjen kehittämisen painopiste oli v. 2012 ilmapuolustuksen, kaukovaikuttamiskyvyn ja valvontakyvyn kehittämisessä. Merkittävimmät hankkeet olivat Hornet-kaluston ylläpitopäivitys 2, keskipitkän kantaman ilmatorjuntaohjusjärjestelmä, ITO05/05M -ilmatorjuntajärjestelmän jatkohankinta, valvontakoneen hankinta, keskivalvontatutkien hankinta, kaukovalvontatutkien hankinta, ilmasta maahan suorituskyvyn luominen, raskaan raketinheittimen päivitykset sekä miinantorjunta-alusten hankinnat. Jalkaväkimiinojen korvaamista jatkettiin.

Käytettävissä olleista momentin 27.10.18 puolustusmateriaalihankintamäärärahoista siirtyi pääosin sidottuna vuodelle 2013 noin 347,8 milj. euroa (36,1 %). Suuri osa siirtyvistä eristä koostuu muutamasta suuresta, jo ennen vuotta 2012 alkaneesta hankkeesta, joissa suurin yksittäinen syy siirtyville erille on ollut materiaalitoimitusten viivästyminen. Suurissa hankinnoissa pienetkin ajalliset viiveet toimituksissa voivat näkyä huomattavina siirtyvinä erinä. Puolustusvoimien omassa suunnittelussa ja toimeenpanossa on havaittavissa myös epäkohtia, joista aiheutuu siirtyviä eriä.

**KUVIO 4. Puolustusmateriaalihankintamäärärahojen käyttö,
milj. euroa¹**

¹ Sisältää momentin 27.10.18. (Puolustusmateriaalihankinnat) määrärahojen käytön.

Materiaalin varaosa- ja vaihtolaitelhankintoja ei ole kyetty toteuttamaan viime vuosina puolustushaarojen kokonaistarpeiden mukaisesti. Tämä on johtanut poikkeusolojen varaosavarastojen kuluttamiseen. Kunnossapitoon kohdennetun rahoituksen johdosta ja toteutetuilla varaosahankinnoilla pystyttiin kuitenkin pysäyttämään poikkeusolojen varaosavarastojen kulutus, mutta ei vielä parantamaan poikkeusolojen varaosavalmiutta. Alkavalla kehittämisohjelmakaudella olemassa olevan materiaalin ylläpitoon liittyvien varaosahankintojen rahoitusta täydennetään uudella puolustusvoimien logistiikan kehittämisohjelman alaisella varaosat-hankkeella. Eri kehittämisohjelmat sisältävät jatkossakin uusien järjestelmien elinkaarisuunnittelun varaosarahoituksineen.

Menosäästöt ovat vaikuttaneet kesäkuussa 2012 vahvistettuun puolustusvoimien kehittämisohjelmaan 2013—2024 siten, että painopistettä on siirretty suorituskykyjen kehittämisestä olennaisimpien suorituskykyjen turvaamiseen. Kustannus- ja menopaineiden hallitsemiseksi ja toiminnan tason turvaamiseksi tarkistettiin hankkeiden tavoitteita, suunnitelmia, vuosiosuuksia ja ajoituksia. Turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon kirjatun puolustushallinnon näkemyksen mukaan puolustusvoimien kehittäminen edellyttää lisäresursseja materiaalihankkeisiin vuodesta 2016 alkaen.

Vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus

Puolustusministeriö jakoi maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukemiseen myönnettyä määrärahaa noin 2,0 milj. euroa maanpuolustusjärjestöille. Tästä määrarahasta oli noin 1,75 milj. euroa valtioavustusta Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle (MPK) laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007) säädettyjen julkisten hallintotehtävien hoitamisesta aiheutuviin toimintamenoihin. Lain 11 §:n 1 momentin mukaan valtioavustusta ei myönnetä puolustusvoimien tilaamasta sotilaallisesta koulutuksesta aiheutuviin toimintamenoihin. Puolustusministeriön MPK:lle asettamien vuoden 2012 tulostavoitteiden toteutumista on kuvattu puolustusministeriön tilinpäätökseen sisältyvässä toimintakertomuksessa, joka löytyy puolustusministeriön internet-sivuilta (www.defmin.fi).

TAULUKKO 30. Sotilaallisen maanpuolustuksen menot, milj. euroa¹

	2010	2011	2012
Puolustusvoimien toimintamenot	1 608,5	1 704,0	1 731,9
Puolustusmateriaalihankinnat	588,9	464,8	615,3
Hawk Mk 66 -koneiden hankinta	11,5	10,0	7,6
Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen	2,3	2,3	2,0
YHTEENSÄ	2 211,2	2 181,2	2 356,8

¹ Kassaperusteinen toteuma.

Puolustusmateriaalihankintoihin vuoden 2012 varsinaisessa talousarviossa myönnettyistä määrärahoista peruutettiin noin 94 milj. euroa ja siirrettiin tilausvaltuuksien menoajotusmuutoksilla myöhemmille vuosille vuoden 2012 kolmannessa lisätalousarviossa. Tällä saatiin vuosittaiset määrarahat vastaamaan paremmin hankintojen muuttunutta toimitus- ja maksuaikataulua.

5.4 Turvallinen yhteiskunta

Suorituskykyisen puolustusjärjestelmän tuottamisen ohella puolustushallinto tukee muuta yhteiskuntaa omilla suorituskyvyillään, voimavaroillaan ja osaamisellaan. Puolustushallinto edistää toiminnallaan yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Puolustusministeriössä sijaitseva Turvallisuus- ja puolustusasiainkomitea sovittaa yhteen kokonaisturvallisuutta, jonka tavoitteena on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen viranomaisen, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistoimintana. Kokonaisturvallisuuden yhteensovittamisen päämääränä on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitäminen kaikissa tilanteissa. Yhteensovittamisessa noudatetaan Yhteiskunnan turvallisuusstrategian periaatteita.

TAULUKKO 31. Vaikuttavuustavoitteen saavuttamista edistävien toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Asteikolla 1—5	
	Tavoite	Toteuma
Turvallinen yhteiskunta		
Puolustusvoimilla on valmius tukea muita viranomaisia.	4	4
Puolustusministeriö vakiinnuttaa viranomaisyhteistoiminnan järjestelyt sopimuksin muiden ministeriöiden kanssa ja siirtää siten valtuudet yhteistoiminnan käytännön järjestelyistä virastoille ja laitoksille.	4	2
Ylläpidetään puolustusministeriön edellytykset toimia yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden keskeisenä toimijana ja yhteen sovittajana.	4	4
Puolustusministeriö on tuottanut erillisen suunnitelman mukaisesti kansainvälisen tietoturvallisuuden velvoitteista ja kansainvälisistä sopimuksista sekä tietoturvaluusasetuksesta johtuvat ohjausnormit hallinnonalalle.	4	2
Puolustushallinnon rakennuslaitoksella on kyky tuottaa ja hankkia puolustusvoimille kiinteistö-, rakennuttamis- ja ympäristöpalvelut, joita se tarvitsee muun yhteiskunnan tukemiseen puolustusministeriön tehtävänannon mukaisesti.	4	4

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

Puolustusvoimat tuki muita viranomaisia antamalla virka-apua ja toteuttamalla muita virka-apuun rinnasteisia tukitehtäviä yhteensä noin 470 kertaa. Suurimman tehtäväryhmän muodosti sotilasräjähteiden raivaaminen (285 tehtävää). Poliisille annettiin virka-apua 125 kertaa. Helikoptereiden käyttö virka-aputehtäviin on vakiintunut normaaliksi virka-aputoiminnaksi. Lakisääteisten tehtävien lisäksi puolustusvoimat on tukenut muita viranomaisia ja muuta yhteiskuntaa omalla toiminnallaan mm. lainaamalla kalustoa sähkönsyötön varmistamiseksi ja tukemalla tulvantorjuntaa sekä Talvivaaran kaivoksen ympäristötuhojen torjuntaa. Yhteistoimintaa ja tiedonvaihtoa muiden viranomaisten kanssa kehitettiin päivittämällä puolustusvoimien yhteistoimintasopimukset keskeisimpien keskushallintotason viranomaistahojen kanssa. Viranomaisyhteistyön kehittämisessä tullaan ottamaan huomioon puolustusvoimauudistuksen aiheuttamat muutokset puolustusvoimien hallintorakenteeseen.

Valtioneuvosto hyväksyi 5.12.2012 periaatepäätöksen kokonaisturvallisuudesta. Periaatepäätöksessä määritellään kokonaisturvallisuuden käsite ja täsmennetään hallinnonalojen vastuita kokonaisturvallisuuden osa-alueista. Puolustusministeriöllä on edellytykset toimia keskeisenä yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden toimijana.

Hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmassa yhtenä kärkihankkeena oleva kansallinen kyberturvallisuusstrategia valmisteltiin valtioneuvoston päätettäväksi. Puolustushallinnossa jatketaan strategian mukaisten toimenpiteiden suunnittelua ja jalkauttamista.

Puolustusministeriö ohjasi hallinnonalallaan hallinnon turvallisuusverkkohanketta, osallistui turvallisuusverkkoa koskevan lainsäädännön valmisteluun sekä turvallisuusverkkoa hyödyntävien viranomaisten yhteisten palvelujen kehittämisen ohjaamiseen.

Viranomaisyhteistoimintaan liittyen puolustusministeriön tavoitteena oli valmistella yhteistyössä sisäasiainministeriön kanssa esitys puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (780/1980) muuttamisesta. Tätä ei ehditty tehdä henkilöresurssien niukkuuden ja muiden kiireellisten hankkeiden vuoksi. Samoista syistä johtuen ei ehditty myöskään laatia kansainvälisen tietoturvallisuuden velvoitteista ja kansainvälisistä sopimuksista sekä tietoturvallisuusasetuksesta johtuvia ohjausnormeja hallinnonalalle.

Puolustusministeriön hallinnonalan määrärahoista käytettiin kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittamisesta, viranomaisyhteistyöstä ja puolustusvoimien virka-aputehtävistä aiheutuviin välittömiin menoihin yhteensä 76 milj. euroa, josta 70,2 milj. euroa käytettiin eri hallinnaloilla TUVE-hankkeen menoihin.

5.5 Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

Kansainvälinen puolustuspoliittinen yhteistyö ja osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan vahvistavat Suomen puolustuskyyä. Yhteistyötä voidaan tehdä usealla taholla päällekkäisyyksiä välttämällä. Aktiivinen puolustusyhteistyö edistää puolustuksen uskottavuutta, parantaa ennaltaehkäisy- ja torjuntakyyä ja turvaa sotilaallisten suorituskykyjen kehittämistä. Yhteistyö edesauttaa poliittisen tuen ja sotilaallisen sekä muun avun saantia tilanteessa, jossa Suomen voimavarat osoittautuisivat riittämättömiksi. Kriisinhallinta on Suomen turvallisuuspolitiikan keskeinen keino, jolla Suomi osaltaan pyrkii edistämään maailman konfliktialueiden vakautta. Sotilaallinen kriisinhallinta on osa Suomen puolustusta. Kansainvälisellä kriisinhallinnalla ennaltaehkäistään ja rajoitetaan kriisejä ja niiden vaikutusten ulottumista Suomeen. Osallistuminen operaatioihin kehittää Suomen puolustuksessa ja Suomeen vaikuttavissa kriiseissä tarvittavia valmiuksia ja kyyä. Suomi pyrkii vahvistamaan kriisinhallintatoimintansa vaikuttavuutta sekä kyyjään osallistua myös vaatimaan kansainväliseen kriisinhallintatoimintaan kokonaisvaltaisella ja Suomen vahvuudet huomioon ottavalla tavalla. Tavoitteena on saada suomalaisia kriisinhallintaoperaatioiden johtotehtäviin.

TAULUKKO 32. Vaikuttavuustavoitteen saavuttamista edistävien toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Asteikolla 1—5	
	Tavoite	Toteuma
Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen		
Kehitetään kriisinhallinnan toimintaedellytyksiä ja suorituskykyä toimintaympäristön vaatimusten mukaisesti puolustuskyvyn käyttöä ja kehittämistä tukevalla tavalla sekä vaikutetaan valtioneuvostotasoiseen valmisteluun.	4	4
Kriisinhallintaoperaatioissa palvelevien joukkojen toimintakyvyn ja palvelusturvallisuuden kehittämiseksi niiden käyttöön toimitetaan aina olosuhteisiin nähden tarkoituksenmukaisin henkilö- ja joukkokohtainen varustus heti, kun kyseinen materiaali on otettu kotimaassa operatiiviseen käyttöön.	4	4
Puolustusvoimat käyttää kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan samoja joukkoja ja materiaalia kuin Suomen puolustamiseen.	3	3
Suorituskykyä on kyettävä käyttämään vaativissa ja nopeasti käynnistettävissä eri organisaatioiden kriisinhallintaoperaatioissa.	3	3
Puolustusvoimat toteuttaa sille osoitetut kriisinhallintatehtävät sekä ylläpitää valmiutta osallistua uusiin operaatioihin tai koulutus- ja neuvontatehtäviin.	4	4
Sotilaallisen kriisinhallinnan joukkojen kehittäminen toteutetaan vuoteen 2016 mennessä.	3	3
Kriisinhallinnasta saadut kokemukset hyödynnetään täysimääräisesti suorituskykyjen kehittämisessä.	4	4
Palvelusturvallisuutta ja suojaa kehitetään siten, että operaatioissa palvelevien joukkojen käyttöön toimitetaan aina olosuhteiden ja tehtävien kannalta välttämätön, momentin 27.30.20. määrärahoilla hankittu erikoismateriaali.	4	4
Rakennuslaitoksella on kyky tukea puolustusvoimia sotilaalliseen kriisinhallintaan liittyvien operaatioiden kiinteistö- ja ympäristöalan tehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa.	4	4

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1 — 5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

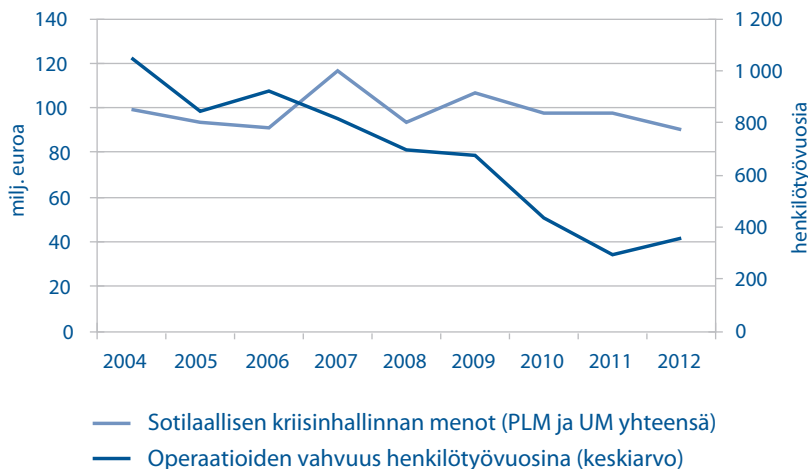
Puolustushallinto osallistui kriisinhallinnan valtioneuvostotason valmisteluun yhteistyössä ulkoasiainministeriön kanssa. Valmistelu käsitti selontekoja, katsauksia ja UTVA-muistioita. Puolustusministeriö myötävaikutti muiden viranomaistahojen kanssa kriisinhallintatehtävissä vahingoittuneiden tukitoimien ja etuuksien kehittämiseen. Sotilaallista kriisinhallintaa kehitettiin ottaen huomioon puolustuskyvyn käytön ja kehittämisen vaatimukset. Osallistumisessa kriisinhallintaan pyrittiin ensisijaisesti käyttämään sotilaalliseen kriisinhallintaan tarkoitettuja joukkoja. Sotilaallisen kriisinhallinnan joukkorekisterin joukkojen kehittäminen ja ylläpitäminen tapahtuu osana puolustusvoimien suorituskyvyn kehittämistä ja puolustusvoimien kehittämisohjelmia.

Suomi osallistui seitsemään sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon ja kolmeen sotilas-tarkkailijaoperaatioon. Painopiste oli Libanonissa ja Afganistanissa. Keväällä käynnistettiin osallistuminen UNIFIL-operaatioon Libanonissa noin 175 sotilaan vahvuudella osaksi Irlannin johtamaa pataljoonaa. YK:n sotilastarkkailijaoperaatioon Syyriassa (UNSMIS) osallistuttiin kymmenellä sotilastarkkailijalla huhtikuusta elokuuhun. Osallistumista jat-

kettiin Nato-johtoisissa operaatioissa Afganistanissa (ISAF) ja Kosovossa (KFOR). Afganistanissa olevan joukon kokoa supistettiin syksyllä 50 sotilaalla 145 sotilaaseen, ja toimintaa muutettiin enemmän koulutukseen ja tukitoimintoihin. EU-johtoisissa operaatioissa osallistumista jatkettiin Bosniassa (EUFOR ALTHEA), Ugandassa (EUTM Somalia) ja Somaalian merialueella (EUNAVFOR ATALANTA). YK-johtoisissa operaatioissa osallistumista jatkettiin UNIFIL-operaation lisäksi Lähi-idässä (UNTSO), Liberiassa (UNMIL) ja Kashmirissa (UMOGIP). Osallistuminen on tukenut puolustuskyvyn kehittämistä². UNTSO-sotilastarkkailijaoperaation komentajana on toiminut suomalainen upseeri vuodesta 2011 alkaen. Tämä on osoitus Suomen pitkäaikaisten rauhanturvaperinteiden ja -osaamisen arvostuksesta.

Sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä palveli yhtä aikaa 250—450 sotilasta. Vuoden 2012 lopussa sotilaiden määrä oli noin 380. Kriisinhallinnan menot ovat pysyneet entisellä tasolla vaikka operaatioiden vahvuus on pienentynyt, koska sotilaallinen kriisinhallinta on muuttunut haastavammaksi ja operaatiot ovat kauempana kotimaasta. Tämä on edellyttänyt muun muassa vaativampaan käyttöön tarkoitettua materiaalia, ml. suoja- ja turvavälineistöä, sekä aiheuttanut suurempia haasteita logistiikalle. Näiden seurauksena kustannukset ovat myös osaltaan suuremmat yhdessä palkkakustannusten nousun ja materiaalikustannusten kallistumisen ohella.

KUVIO 5. Sotilaallisen kriisinhallinnan menot ja operaatioiden vahvuus henkilötöyvuosina (keskiarvo)¹

¹ Menot sisältävät sotilaalliseen kriisinhallintaan hankitun kaluston hankintamenot momentilta 27.30.20. ja kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot momentilla 24.10.20. Operaatioihin osallistuneiden vuosittainen luku on keskiarvo vuoden aikana eri operaatioihin osallistuneen henkilöstön määrästä.

² Suomen osallistumista eri kriisinhallintaoperaatioihin on kuvattu tarkemmin Hallituksen vuosikertomukseen sisältyvässä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa katsauksessa.

TAULUKKO 33. Sotilaallisen kriisinhallinnan menot, milj. euroa¹

	2010	2011	2012
Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot, UM	47,9	40,2	36,4
Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot, PLM	49,6	57,0	53,5
YHTEENSÄ	97,5	97,2	89,9

¹ Kassaperusteinen toteutuma. Ei sisällä kriisinhallintaan käytetyn kansallisen puolustuksen materiaalin hankkimisesta aiheutuvia menoja eikä arvonalisäveromenoja. Kriisinhallintajoukkojen suorituskyky perustuu osin kansallisen puolustuksen materiaaliin, jota täydennetään momentin 27.30.20 määrärahoilla hankitulla, olosuhteiden ja tehtävien kannalta välttämättömällä erikoismateriaalilla.

Afganistanin ISAF-operaation menot olivat 30,0 milj. euroa, mikä oli noin kolmannes sotilaallisen kriisinhallinnan menoista. Ulkoasiainministeriön pääluokan osuus ISAF-operaation menoista oli 19,4 milj. euroa ja puolustusministeriön pääluokan osuus 10,5 milj. euroa. Libanonin UNIFIL-operaation menot olivat yhteensä 17,6 milj. euroa, josta ulkoasiainministeriön pääluokan osuus oli yhteensä noin 8,3 milj. euroa ja puolustusministeriön pääluokan osuus noin 9,3 milj. euroa. Kriisinhallinnan materiaalihankintojen painopisteenä olivat RG32-partioajoneuvojen sekä niiden varustelu- ja omasuojamateriaalin hankinnat. Lisäksi kriisinhallintajoukoille hankittiin mm. henkilökohtaista erikoismateriaalia, paikkatieto- ja johtamisvälineistöä sekä lähiradioita.

6 Valtiovarainministeriö

Katsaus toimialan toimintaan sekä toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin ja riskeihin

Maailmantalouden kasvu hidastui vuoden 2011 loppupuolella ja kasvun hidas vaihe jatkuu vielä ainakin vuoden 2013 alkupuolella. Globaalitalouden edelleen jatkuvien epävarmuustekijöiden vuoksi kysynnän kansainvälisten rahoituslaitosten tarjoamalle rahoitukselle odotetaan säilyvän kriisitasoa edeltävää aikaa korkeampana myös tulevana vuosina. Rahoituslaitosten rajallisten resurssien ja jäsenvaltioiden haastavien taloustilanteiden puitteissa tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä aiempaakin tarkemmin pankkien pääomatilanteeseen, taloudellisten riskien hallintaan, toiminnan tehokkuuteen ja tuloksiin. Vuonna 2010 hyväksytyn Maailmanpankin pääomankorotuksen Suomen maksuosuuksia pantiin toimeen tehtyjen maksatusaikataulujen mukaisesti. Vuonna 2012 päätettiin myös Euroopan Investointipankin pääoman korottamisesta pankin lainanantokapasiteetin vahvistamiseksi erityisesti taloudellista kasvua ja työllisyyttä tukevia hankkeita varten.

Taluskriisin seurauksena myös kansainvälisen rahoitusarkkitehtuurin uudistaminen on jatkunut ajankohtaisena aiheena. Kansainvälisten rahoituslaitosten osalta asia liittyy ensisijaisesti Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Maailmanpankin äänivalta- ja hallintouudistuksiin. Uudistusten tavoitteena on huomioida talouskasvun dynamiikka ja nousevien talouksien kasvanut merkitys maailmantaloudessa. Äänivalta- ja hallintouudistusten kääntöpuolena on pienempien maiden kuten Suomen vaikutusmahdollisuuksien potentiaalinen kaventuminen. Valtiovarainministeriön linjausten mukaan Suomen edut kansainvälisillä foorumeilla pyritään turvaamaan käyttäen hyväksi erityisesti Euroopan unionin vaikutuskanavia sekä Pohjoismaiden ja Baltian maiden muodostamaa vaalipiiriä Bretton Woods -instituutioissa.

Vastauksena Euroopan valtioiden velkakriisiin talous- ja finanssipolitiikan koordinaatiota on euroalueella vahvistettu. Marraskuussa 2011 voimaantullut six-pack, joka pitää sisällään 5 asetusta ja yhden direktiivin vahvistaa vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäiseviä ja korjaavia osia sekä liittyy siihen makrotaloudellisia tasapainottomuuksia koskevan menettelyn (Macroeconomic Imbalance Procedure). Six-packin rinnalle on hyväksytty osittain tiukempia vaatimuksia asettava, valtioiden välisen finanssipoliittisen sopimuksen (Treaty on Stability, Coordination and Governance) finanssipoliittinen osio (Fiscal Compact), jonka keskeinen sisältö on viety kansalliseen lainsäädäntöön (ns. fipo-laki). Näitä täydentää vielä two-packin nimellä tunnetut kaksi vain euroaluetta koskevaa asetusta, jotka määrittävät täsmällisemmin kansallisiin budjettimenettelyihin ja erityisesti alijäämämenettelyyn liittyvää raportointia sekä selkeyttävät ohjelmamaita koskevia menettelyjä.

Toimialan toimintaan vuonna 2012 ovat monella tavoin heijastuneet yhtäältä euroalueen syvenevä talouskriisi sekä kotimaan osalta tapahtunut talousnäkymien heikkeneminen ja toisaalta kuntauudistuksen sekä vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman valmistelu ja toimeenpanon valmistelu hallinnossa. Hallitus reagoi muuttuneisiin talousnäkyymiin keväällä 2012 tehdyn kehyspäättöksen yhteydessä. Valtiovarainministeriö osallistui tuolloin tehtyjen päätösten samoin kuin kehyspäättöksen yhteydessä hyväksytyn rakennepoliittisen kannanoton valmisteluun. Työ on näiltä osin jatkunut päätösten jatkovalmistelussa, toimeenpanossa ja seurannassa. Kun talouden ongelmat näyttivät yhä vaikeutuvan, aloitettiin ministeriön talouspoliittisessa virkamiesjohtoryhmässä sekä ministerin johtamassa talouspoliittisessa johtoryhmässä uusien toimenpiteiden tarvetta ja suuntaa koskeva analyysityö.

Hallitus on sitoutunut toteuttamaan lisätoimia, jos valtionvelka suhteessa kokonaistuotantoon ei näyttäisi kääntyvän laskuun ja valtiontalouden alijäämä näyttäisi asettuvan yli yhteen prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon. Vuoden 2012 aikana valtiovarainministeriö tarkensi arvioitaan talouden, ml. julkinen talous, tilasta ja näkymistä heikomman kehityksen suuntaan. Näiden arvioiden mukaan valtion taloudenpidolle asetettuja tavoitteita ei saavuteta ilman lisätoimia. Valtionvelan luottoluokitus säilyi edelleen kolmen keskeisimmän luokittajan parhaimmalla AAA/Aaa:n tasolla.

Julkisen talouden vahvistaminen pelkästään verotusta kiristävien ja menoja leikkaavien välittömien toimien avulla ei ole tarkoituksenmukaista. Välittömien sopeutustoimien ohella tarvitaan talouden rakenteisiin kohdistuvia uudistuksia, jotka kohentavat talouden kasvun edellytyksiä. Vuoden mittaan hallitus jatkoi talouskasvun ja kilpailukykyyn vahvistamiseen, työllisyyden lisäämiseen ja työurien pidentämiseen sekä julkisen sektorin tuottavuuden parantamiseen tähtäävien toimien valmistelua hallitusohjelman maaliskuun 2013 puolivälitarkastelua varten.

Vuonna 2012 valtiontalouden rahoitusasema heikkeni runsaan miljardin euron verran. Alijäämä suhteutettuna bruttokansantuotteeseen oli 3,8 %. Kehitykseen vaikuttivat eniten verokertymän kasvun hidastuminen. Valtiontalouden verotulot kasvoivat 2,3 %. Välillisten verojen tuotto kasvoi, sen sijaan välittömien verojen tuotto painui negatiiviseksi, jota selittää suurelta osin yhteisöveron tuoton lasku. Merkittävimmät hallituksen päättämät veroperustemuutokset vuonna 2012 olivat yhteisöverokannan alentaminen sekä energiaverojen korottaminen. Vuonna 2012 veroperustemuutosten vaikutus verotulojen kasvuun jäi kuitenkin nettomääräisesti hyvin vähäiseksi. Tilinpidon mukaiset valtion menot kasvoivat 4,4 %. Menoja kasvattivat erityisesti tulonsiirrot muille sosiaaliturvarahastoille.

Kuntauudistuksen tavoitteena on vahvoin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakente. Osana uudistusta valmistui helmikuussa 2012 virkamiestyöryhmän selvitys kullekin alueelle tarkoituksenmukaisesta kunta- ja palvelurakenteesta. Selvityksestä kuultiin kuntia laajan alue- ja kuulemiskierroksen aikana. Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmä linjasi kuntarakennemuutoksen kriteerit ja aikataulut, joiden pohjalta valmisteltiin luonnos hallituksen esitykseksi kuntarakennelaiksi. Kuntarakennelaissa säädettäisiin

kuntien kuntaliitoksien selvitysvelvollisuudesta, selvityspäätteistä ja -alueista, poikkeusmenettelyistä, määräajoista, menettelyistä, toimivallasta sekä taloudellisista kannustimista. Lakiluonnoksesta pyydettiin lausunnot 7.3.2013 mennessä kuntien lisäksi useilta eri tahoilta. Hallituksen esitys kuntarakennelaiksi annetaan eduskunnalle huhtikuussa 2013. Kuntarakennelain on tarkoitus tulla voimaan kesällä 2013.

Syksyllä 2012 käynnistyi esiselvitys, jossa kartoitettiin metropolialueen kuntajakoselvitysalueet sekä erilaiset vaihtoehdot metropolihallinnoksi. Hallitus linjaa metropolialueen jatkotyötä esiselvityksestä pyydetyn lausuntokierroksen jälkeen. Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen käynnistyi keväällä 2012. Järjestelmä uudistetaan osana kuntauudistusta. Selvitysmies tekee ehdotuksensa valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta vuoden 2013 loppuun mennessä. Uudistus tulee voimaan 1.1.2015. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään sekä kannustavuutta parannetaan.

Kuntalain kokonaisuudistuksen valmistelu käynnistyi syksyllä 2012. Uudistuksessa tarkastellaan erityisesti kunnan talouden sisäistä ohjausta, kuntien johtamisjärjestelmiä, luottamushenkilöiden asemaa, kuntalain ja erityislakien välistä suhdetta, kunnanosaohjausta sekä kuntien ja markkinoiden välistä suhdetta. Uuden kuntalain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2015 alusta lukien.

Jutta Urpilainen
Valtiovarainministeri

Henna Virkkunen
Hallinto- ja kuntaministeri

6.1 Vaikuttavuustavoitteet hallinnonalalle 2012

TAULUKKO 34. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Toimenpiteet 2012 ja arvio onnistumisesta
TALOUDELLISESTI KESTÄVÄ HYVINVOINTI	
Valtiovarainministeriö voi vaikuttaa tavoitteen saavuttamiseen valtionhallinnon ohjauksella.	Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma (VATU) on organisoinut hallinnonalojen VATU-ohjelmien suunnittelun ja toteutuksen. Hallinnonalojen ohjelmilla on osaltaan vastattu julkisen talouden kestävyysvajeeseen ja työmarkkinoiden muutokseen. Ohjelmat perustuvat tasapainoiseen tavoitteenasetteluun ja niiden piirissä olevat toimenpiteet koostuvat ydintoimintoihin panostamisesta, toiminnan kehittämisestä ja toiminnoista luopumisista: vaikuttavuustavoitteen saavuttamiselle luotu hyvät edellytykset.
LAADUKKAAT JA TALOUDELLISESTI TUOTETUT JULKISET PALVELUT	
Hallintopolitiikan tavoitteena on turvata laadukkaat ja taloudellisesti tuotetut julkiset palvelut, joiden kehittämisessä Suomi on edelläkävijä.	Käynnistetty keskushallinnon uudistushanke (KEHU), jonka tavoitteena on muodostaa valtioneuvostosta toiminnallisesti ja taloudellisesti nykyistä yhtenäisempi rakenteellinen kokonaisuus seuraavasta hallituskaudesta alkaen: vaikuttavuustavoitteen saavuttamiselle luotu hyvät edellytykset.
Palvelujen tuottamisessa otetaan huomioon sekä asiakas- että tuottavuusnäkökulma.	Keväällä 2013 valmistuvassa julkisen hallinnon asiakkuusstrategiatyössä laadittu periaatteita asiakaslähtöisen ja kustannustehokkaan asiakas-palvelun kehittämiseksi: vaikuttavuustavoitteen saavuttamiselle luotu hyvät edellytykset. Valtionhallinnon tulosohtaukselle laadittu yhteiset periaatteet, joiden yhtenä keskeisenä tavoitteena konsernin kannalta yhtenäisempi tulosohtaus. Tavoitetta tukevat myös käytännön välineet, kuten käsikirja ja yhteinen tulossopimus pohja: vaikuttavuustavoitteen saavuttamiselle luotu hyvät edellytykset.
Vaikuttavuustavoitteen saavuttamiseksi syvennetään konserniohjausta.	Konsernipalveluiden osalta tavoite saavutettu hyvin, mutta yhteisten tietojärjestelmien osalta tyydyttävästi.

6.2 Talouspolitiikka

Talouspolitiikan lähtökohdat ovat haastavat. Suomen talous kärsii pitkittyvästä hitaan kasvun vaiheesta ja tuotantorakenteen muutoksen epäsuotuisista vaikutuksista samalla, kun väestön ikääntyminen heikentää enenevästi talouden kasvun edellytyksiä ja lisää julkisen talouden menoja. Toisaalta ymmärretään, että Suomen taloudellinen menestys voi perustua vain korkeaan työllisyyteen, kilpailukykyiseen tuotantoon, korkeaan osaamiseen, tasa-arvoisiin palveluihin sekä sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja jokaisen osallisuuteen perustuvaan hyvinvointimalliin.

Talouden kasvun edellytysten vahvistaminen ja hyvinvointivaltion rahoituksen turvaaminen ovat pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen finanssi- ja talouspolitiikan keskeiset haasteet. Hallituksen politiikkaa ohjaavat linjaukset on määritetty hallitusohjelmassa. Valtion talousarviot ja valtiontalouden kehyykset on laadittu näiden linjausten mukaisesti.

Valtiontalouden vahvistamiseksi hallitus on päättänyt eri yhteyksissä välittömistä valtion menoja vähentävistä ja tuloja lisäävistä toimista. Merkittävimmät näistä toimista sisältyvät hallitusohjelmaan sekä lokakuun 2011 ja huhtikuun 2012 kehyspäätöksiin. Toimet toteutetaan asteittain vuoteen 2015 mennessä ja ne kohentavat valtion rahoitusasemaa nettomääräisesti yhteensä noin 5,1 mrd. eurolla vuodesta 2016 eteenpäin. Hallituksen talous-, finanssi- ja veropolitiikkaa käsitellään laajemmin Hallituksen vuosikertomuksen osan 1 luvuissa 1 ja 2.

6.3 Valtion kuntapolitiikka

Kuntauudistuksen tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne. Osana uudistusta valmistui helmikuussa 2012 virkamiestyöryhmän selvitys kullekin alueelle tarkoituksenmukaisesta kunta- ja palvelurakenteesta. Selvityksestä kuultiin kuntia laajan alue- ja kuulemiskierroksen aikana. Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmä linjasi kuntarakenneuudistuksen kriteerit ja aikataulut, joiden pohjalta valmisteltiin luonnos hallituksen esitykseksi kuntarakennelaiksi. Kuntarakennelaissa säädetäisiin kuntien kuntaliitoksien selvitysvelvollisuudesta, selvityspäätöksistä ja -alueista, poikkeusmenettelystä, määräajoista, menettelyistä, toimivallasta sekä taloudellisista kannustimista. Lakiluonnoksesta pyydettiin lausunnot 7.3.2013 mennessä kuntien lisäksi useilta eri tahoilta. Hallituksen esitys kuntarakennelaiksi annetaan eduskunnalle huhtikuussa 2013. Kuntarakennelain on tarkoitus tulla voimaan kesällä 2013.

Syksyllä 2012 käynnistyi esiselvitys, jossa kartoitettiin metropolialueen kuntajakoselvitysalueet sekä erilaiset vaihtoehdot metropolihallinnoksi. Hallitus linjaa metropolialueen jatkotyötä esiselvityksestä pyydetyn lausuntokierroksen jälkeen. Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen käynnistyi keväällä 2012. Järjestelmä uudistetaan osana kuntauudistusta. Selvitysmies tekee ehdotuksensa valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta vuoden 2013 loppuun mennessä. Uudistus tulee voimaan 1.1.2015. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään sekä kannustavuutta parannetaan.

Kuntalain kokonaisuudistuksen valmistelu käynnistyi syksyllä 2012. Uudistuksessa tarkastellaan erityisesti kunnan talouden sisäistä ohjausta, kuntien johtamisjärjestelmiä, luottamushenkilöiden asemaa, kuntalain ja erityislakien välistä suhdetta, kunnanosalainta sekä kuntien ja markkinoiden välistä suhdetta. Uuden kuntalain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2015 alusta lukien.

Hallitusohjelman mukaisesti tulee arvioida mahdollisuudet vähentää kuntien velvoitteita. Vuonna 2012 valmisteltiin kuntien tehtäviä koskeva kartoitus, joka julkaistiin tammiukuussa 2013. Kartoitus sisältää kunnille lainsäädännössä osoitetut tehtävät ja niihin liittyvät velvoitteet. Seuraavassa vaiheessa määritellään tavoitteet velvoitteiden vähentämiseksi sekä arvioidaan, mitkä ovat kuntauudistuksella luotujen uusien kuntien tehtävät.

Kuntien ja kuntayhtymien tuottavuus- ja tuloksellisuustyötä tuetaan yhteistyössä kuntien, ministeriöiden, työmarkkinajärjestöjen ja muiden tahojen kanssa. Keskeinen osa hanketta on kestävä kuntatuottavuuden ja tuloksellisuuden mittariston rakentaminen sekä tuottavuus- ja tuloksellisuustietoisuuden vahvistaminen ja hyvien käytäntöjen levittäminen.

6.4 Hallintopolitiikka ja hallinnon kehittäminen

Valtionhallinnon tulosojausta uudistettiin v. 2012 tavoitteena nykyistä strategisempi, kevyempi, poikkihallinnollisempi ja yhtenäisempi tulosojaus. Tulosojauksen uudet valtionhallinnon yhteiset periaatteet hyväksyttiin ja kansliapäälliköt vastuutettiin toimeenpanemaan periaatteet hallinnonaloillaan. Osana tulosojausuudistusta käyttöön otettiin myös uudistettu, kevyempi tulospriisma ja käynnistettiin neljän ministeriön tulosojauspilotit tukemaan uudistuksen toimeenpanoa. Toimeenpanoa edistettiin myös tulosojauksen käsikirjan päivittämisellä uudistusta tukeviksi tietokorteiksi.

Suomi ilmoitti kesällä 2012 hakevansa Open Government Partnershipin (OGP) jäseneksi. OGP on maailmanlaajuinen kumppanuusohjelma avoimen hallinnon edistämiseksi. Jäsenyyden edellytyksenä on lainsäädäntökriteerien lisäksi laatia kansallinen toimintasuunnitelma avoimen hallinnon edistämiseksi. Toimintaohjelmaa laadittiin syksyn 2012 kuluessa avoimessa yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa. Toimintaohjelman sitoumuksiksi ovat muodostuneet avoin toiminta, selkeä kieli, avoin tieto ja hallinto mahdollistajana.

Asiakaspalvelu 2014 -hankkeessa valmistellaan julkisen hallinnon yhteistä asiakaspalvelua. Tavoitteena on, että asiakas saa yhteisistä asiakaspalvelupisteistä keskeiset julkisen hallinnon asiakaspalvelut yhden luukun periaatteella kohtuullisella asuinpaikastaan. Tavoitteena on myös, että palvelut tarjotaan taloudellisesti ja tehokkaasti. Vuonna 2012 valmisteltiin hankkeen päälinjaukset, jotka hyväksyttiin jatkovalmistelun pohjaksi. Tammiukuussa 2013 valmistunut väliraportti sisältää ehdotukset mm. yhteisissä asiakaspalvelupisteissä tarjottavista palveluista, palvelupisteverkosta, rahoitusmallin lähtökohdista ja toimintamallin periaatteet sekä henkilöstön asemaa koskevia periaatteita. Hankkeen loppuraportti valmistuu 31.5.2013 mennessä. Tavoitteena on, että hallituksen esitys laiksi julkisen hallinnon yhteisestä asiakaspalvelusta annetaan eduskunnalle syysistuntokaudella 2013.

Hätäkeskuksia kuormittavien kiireettömien puheluiden palveluneuvonta toteutetaan perustamalla kansalaisen yleisneuvontapalvelu. Tehdyn esiselvityksen pohjalta siirryttiin toteuttamisvaiheeseen ja palvelu sijoitettiin hallinnollisesti Valtiokonttoriin. Yleisneuvontapalvelu avautuu kansalaisille syksyllä 2013.

Etäpalveluhankkeessa on pilotoitu etäpalvelun käytännön toimintaa Keski-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan maakuntien piloteissa. Etäpalvelun arkkitehtuuria on valmisteltu sekä määritelty teknisiä ratkaisuita keskitetyille palveluille. Kotikäytön esiselvitys ja valtakunnallisen käyttöönnoton valmistelu on aloitettu.

Aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutumisesta valmisteltiin selonteko, joka annettiin eduskunnalle 27.2.2013. Selonteko sisältää toimeenpanon ja toteutumisen kuvauksen ja arvioinnin lisäksi eräitä aluehallinnon kehittämistarpeita, joita koskeva valmistelu käynnistyy keväällä 2013.

Alueellistamisen tuloksista, menettelytavoista, kustannustehokkuudesta ja laadusta on toteutettu arviointi. Hallitus linjasi alueellistamispolitiikkaa hallituskaudella iltakoulussaan 26.6.2012.

6.5 Valtion tietohallinnon uudistaminen

Suomi sijoittui yhdeksänneksi YK:n joka toinen vuosi julkaisemassa valtioiden sähköisen hallinnon vertailussa. Suomi paransi sijoitustaan vuoden 2010 vertailuun verrattuna kymmenen sijaa. Suomelle luovutettiin YK:n erityispalkinto erinomaisesta edistymisestä sähköisten palvelujen jakelun parantamisessa sekä kansalaisten osallistumisen vahvistamisessa sähköisten menettelyjen avulla.

Kertomusvuoden aikana valmisteltiin ensimmäinen laajapohjaiseen valmisteluun perustuva koko julkisen hallinnon yhteinen ICT-strategia. Strategian painopisteenä on ICT:n hyödyntäminen ja sen yhtenä lähtökohtana on hallitusohjelman ICT-kirjaukset.

Asetettiin valtionhallinnon toimialariippumattomien tieto- ja viestintätekniisten tehtävien kokoamishanke (TORI-hanke). Hankkeen tavoitteena on toteuttaa hallitusohjelmassa asetettua tavoitetta koota yhteen valtion ICT-palvelukeskusten toimialariippumattomat tehtävät sekä talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjausta koota yhteen myös valtion virastojen ja laitosten toimialariippumattomat ICT-tehtävät yhteen palvelukeskukseen.

Tietohallintolain toimeenpanoon liittyen julkaistiin lausuntopalautteen pohjalta viimeistelty julkisen hallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurin (JHKA) ensimmäinen versio. Ns. PERA-määrittely (tekninen arkkitehtuuriratkaisu tietovarantojen rajapintapalveluiden toteuttamiselle) valmistui ja julkaistiin. Paikkatietojen viitearkkitehtuurista valmistui luonnos. Sähköisen asiainnin viitearkkitehtuurityö (SAVI) ja perustietovarantojen viitearkkitehtuurityö (PerustA) käynnistyivät. Kokonaisarkkitehtuurin koulutussuunnitelma laadittiin ja toteutettiin ensimmäiset koulutukset. Julkisen hallinnon yhteentoimivuutta edistävää suunnittelutietoa kokoavan yhteentoimivuusportaalin käyttäjämäärät kasvoivat tasaisesti ja portaalin sisältöjä laajennettiin.

Tietovarantojen systemaattista avaamista varten pyydettiin vuosien 2014–2017 valtiontalouden kehysvalmistelua varten ministeriöitä selvittämään, mitä tietovarantoja hallinnonaloilla avataan ja millä aikataululla. Suomessa tietovarantojen avaaminen lähti liikkeelle vuonna 2012 maastotiedoista ja jatkui sää-, ilmasto- ja meridatan sekä ilmastomallien avaamisella vuoden 2013 alussa.

Kunta- ja palvelurakennemuutosten ICT-tuen valmistelun osana käynnistettiin kuntien tehtävien ja palveluiden jäsenyyksen kuvaaminen sekä mallien laadinta kuntien kokonaisarkkitehtuurin johtamiseksi ja olemassa olevan ICT-ympäristön kartoittamiseksi. Kuntien talous- ja toimintatietojen, tilastoinnin ja tietohuollon kehittämisohjelmassa suunnitellaan kansallinen tavoitetila kuntien talous- ja toimintatilastoinnin kehittämiseksi sekä kuntien tietohuollon ja tietojen raportoinnin edistämiseksi. JHS-järjestelmä uudistettiin vastaamaan paremmin tietohallintolain vaatimuksia.

Valtionhallinnon tietoturvallisuutta edistettiin useilla hankkeilla. Tietoturvallisuusasetuksen täytäntöönpanon yhteishankkeisiin osallistui noin 60 virastoa ja laitosta. Hankkeilla edesautetaan koko valtionhallinnon saamista yhtenäiselle tietoturvallisuuden perustasolle. Kertomusvuoden aikana valmistui ohjeistus ICT-varautumisen vaatimuksista sekä ICT-tekniikan ympäristön tietoturvasoista.

6.6 Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelman (SADe) toteuttaminen

Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelman (SADe-ohjelma) toimeenpanoa jatkettiin. Ohjelman tavoitteena on tarjota kansalaisille ja yrityksille hyödyllistä, sujuvaa ja helppoa sähköistä asiointia julkisiin palveluihin. SADe-ohjelma tuottaa asiakaslähtöisiä ja yhteentoimivia, julkisen sektorin kustannustehokkuutta ja laatua vahvistavia sähköisiä palvelukokonaisuuksia. Ohjelman toteuttaminen on yksi hallituksen kärkihankkeista.

Valtiovarainministeriö asetti 24.2.2012 Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmän (HALKE) joulukuussa 2011 puoltamien linjausten mukaisesti SADe-ohjelman uudelleen. Ohjelman toimikautta jatkettiin vuoden 2015 loppuun, sille asetettiin oma ministeriöiden ja kuntasektorin edustajista koostuva johtoryhmä, ja ohjelman toimeenpano kytkettiin merkittävimpiin valtion- ja kunnallishallinnon kehittämistoimenpiteisiin.

SADe-ohjelma koostui v. 2012 kuudesta sähköisen asioinnin palvelukokonaisuushankkeesta ja kahdesta erillishankkeesta. Ohjelmaan sisältyivät palvelukokonaisuuksina Osallistumisympäristö, Oppijan verkkopalvelukokonaisuus, Rakennettu ympäristö ja asuminen -palvelukokonaisuus, Työnantajan ja Yrityksen perustajan palvelukokonaisuudet sekä Sosiaali- ja terveysalan palvelukokonaisuus. Erillishankkeina osana ohjelmaa toteutetaan Kansalaisen yleisneuvontapalvelu ja Etäpalvelu -hankkeet.

Kaikki ohjelman hankkeet ovat palvelujen toteutusvaiheessa, ja ensimmäiset palvelut valmistuivat tuotantoon vuoden 2012 aikana. Näitä olivat Rakennettu ympäristö ja asuminen -hankkeen asuntojenvuokrat.fi -palvelu, Osallistumisympäristö-hankkeen otakantaa.fi -palvelun ensimmäiset perustoiminnallisuudet ja Kansalaisaloite.fi -palvelu sekä

Työnantajan palvelukokonaisuuden Opi.palkka.fi -palvelu. Lisäksi Etäpalvelut-hankkeessa käynnistyi kaksi laajaa alueellista pilottia ja Yrityksen palvelukokonaisuudessa valmistui ensimmäisiä yrittäjän palveluita kuten liiketoimintasuunnitelmatyökalu.

SADe-ohjelman toimeenpanon uusia linjauksia käsiteltiin Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä (HALKE) joulukuussa 2012. Linjaukset pohjautuivat ohjelman toteutuksen riippumattoman arvioinnin kolmannen väliraportin toimenpidesuosituksiin, ja painottuivat ohjelman loppuvaiheen huomiointiin ja asetettujen tavoitteiden saavuttamisen tukemiseen.

6.7 Hallinnon turvallisuusverkko TUVE

Hallinnon turvallisuusverkkohankkeen (TUVE) määräaikaä jatkettiin 6/2012 valtioneuvoston päätöksellä vuoden 2013 loppuun. Valtioneuvoston periaatepäätöksen 12.5.2011 pohjalta laadittiin Turvallisuusverkkotoiminnan strategia, joka valmistui keväällä 2012. Periaatepäätöksen ja strategian linjauksiin perustuen valmisteltiin ehdotus hallituksen esitykseksi laeiksi julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta ja viestintämarkkinain 2 §:n muuttamisesta. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevätsäntokaudella 2013. Hallinnon Turvallisuusverkon verkko- ja infrastruktuuripalveluista tulee vastaamaan valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa olevan Suomen Erillisverkot Oy:n tytäryhtiö Suomen Turvallisuusverkko Oy, jonka strategisesta ohjauksesta vastaa valtiovarainministeriö.

6.8 Valtion konserniohjaus ja yhteiset palvelut

Talous- ja henkilöstöhallinnon prosessien yhtenäistäminen ja yhtenäistämistä tukevan tietojärjestelmän käyttöönotto viedään seuraavina vuosina läpi koko valtionhallinnon siten, että viimeiset suunnitellut käyttöönotot olisivat vuoden 2016 lopussa. Palkeet tuottavat virastoasiakkaille peruspalvelut virastojen kanssa laadittujen palvelusopimusten mukaisesti. Toimintavuoden aikana Kieku on otettu käyttöön kahdessa sisäasiainhallinnon virastossa, Pelastusopistossa ja Maahanmuuttovirastossa. Rajavartiolaitoksen syksyllä 2012 suunniteltu käyttöönotto siirtyi myöhempään ajankohtaan työajanhallintaan liittyvien toiminnallisten haasteiden vuoksi. Valtiovarainministeriö, Valtiokonttori ja Palkeet ovat yhteistyössä valmistelleet ratkaisuja, jotka helpottavat käyttöönoton alkuvaiheen hallintaa virastoissa. Sekä Kieku-hankkeeseen että Palkeisiin on tehtäväkiertomenettelyn avulla saatu jonkin verran resursoinnin täydennystä. Samalla on pidetty huolta Kieku-työn edellyttämästä valmennuksesta ja viestinnästä. Vuoden 2012 aikana päätettiin, että Kieku-hankkeesta tehdään kokonaisarviointi, jonka tekee KPMG. Arvioinnin väliraportti valmistuu kesällä 2013 ja loppuraportti vuoden 2013 loppuun mennessä.

Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus (Palkeet) teki vuoden 2012 tilinpäätöksen 53 kirjanpitoyksikölle, viidelle rahastolle ja ritarikunnalle. Palkeiden maksuliik-
keessä käsiteltiin saapuvaa rahaa 21,9 mrd. euroa ja lähtevää rahaa 48,3 mrd. euroa.

Volyymipalveluista ostolaskujen ja palkkalaskelmien määrät kääntyivät kertomus-
vuonna hienoiseen laskuun, samoin väheni palvelussuhteen hallintaan liittyvä palvelu.
Tähän vaikuttivat valtion henkilöstömäärän pieneneminen sekä palvelussuhteiden hal-
linnan osalta Kieku-toimintamallin käytön laajeneminen, jolloin työnjako asiakkaiden ja
palvelukeskuksen välillä muuttui. Myyntilaskujen suoritelmäärä jatkoi voimakasta kasvua
lisääntyen viidenneksen edellisestä vuodesta. Kirjanpidon ja maksuliikkeen laajuus säilyi
entisellään. Kokonaisuutena Palkeiden tuotos kasvoi 2 % henkilötövuosimäärän laski-
essa hieman. Kokonaistuottavuusindeksillä mitattuna Palkeiden tuottavuus kasvoi 4,76 %
edelliseen vuoteen verrattuna. Tätä kehitystä voidaan pitää poikkeuksellisen hyvänä val-
tiosektorilla.

Asiakkailta kerätyt palvelusopimustulot olivat 48,9 milj. euroa. Erillislaskutettavia
tuloja oli 2,5 milj. euroa. Tuotannon tietojärjestelmien osuus asiakkailta kerätystä tulosta
oli 11,2 milj. euroa. Henkilöstökulut kasvoivat 2 % ja tietojärjestelmäkustannukset 7,6 %.
Keskeisistä suoritteista osto- ja myyntilaskujen hinnat laskivat edellisvuoteen verrattuna.
Palkkalaskelman hinta nousi 1,4 %.

Kertomusvuonna painottui Kieku-järjestelmään liittyvä kehittäminen. Järjestelmän
käyttö laajeni ja sen toimivuutta ja toimintavarmuutta kehitettiin yhteistyössä Valtiokont-
torin, käyttöönottajien ja järjestelmätoimittajan kanssa. Palkeiden henkilöstöä koulutettiin
Kieku-järjestelmän käyttöön, käyttöönottoprosessia kehitettiin ja valtion sähköinen laskun-
kierrätysjärjestelmän (Rondo) versiovaihdot toteutettiin 26 virastossa. Valtiolla toteutettiin
päävälittäjäpankin vaihdos 1.12.2012. Kertomusvuonna tehtiin lisäksi päätökset kehittää
Palkeiden palveluverkkoa ja toimintojen sijoittumista siten, että Kuopion ja Turun toimi-
paikkojen toiminta päättyy v. 2015.

TAULUKKO 35. Palkeiden keskeiset tunnusluvut ja toiminnan kehitys vuonna 2012

	2010	2011	2012	
KUSTANNUSVASTAAVUUS	Milj. euroa	Milj. euroa	Milj.euroa	Muutos 2011—2012
Toiminnan tuotot	49,9	49,9	51,5	3,2 %
Toiminnan menot	50,6	51,0	52,2	2,3 %
Kustannusvastaavuus, %	98,7	97,9	98,8	
KUSTANNUSRAKENNE	Milj. euroa	Milj. euroa	Milj.euroa	Osuus kustannuk- sista v. 2012
Henkilöstökustannukset	30,8	30,0	30,6	59,0 %
Tietojärjestelmäkustannukset	9,9	10,4	11,2	21,0 %
Muut kustannukset	9,9	10,6	10,3	20,0 %
TALOUDELLISUUS	Euroa/suorite	Euroa/suorite	Euroa/suorite	Muutos 2011—2012
Ostolasku	5,38	5,34	5,15	-3,6 %
Myyntilasku	9,58	6,6	5,78	-12,4 %
Palkkalaskelma	6,67	7,11	7,21	1,4 %
TUOTTAVUUS	Kpl/htv	Kpl/htv	Kpl/htv	Muutos 2011—2012
Ostolasku	10 589	11 187	11 926	6,6 %
Myyntilasku	6 676	9 039	10 625	17,5 %
Palkkalaskelma	8 808	8 541	8 445	-1,1 %
KOKONAISTUOTTAVUUSINDEKSI			Muutos 2011—2012: 4,76 %	
ASIAKASTYYTYVÄISYYS, 1—5				
Taloushallinto	3,8	3,7	3,5	-5,4 %
Henkilöstöhallinto	4	3,8	3,8	0,0 %
HENKILÖSTÖVOIMAVAROJEN HALLINTA JA KEHITTÄMINEN				
Henkilöstö 31.12.	774	730	767	5,1 %
Henkilöstö, htv	768,2	734,6	733,9	-0,1 %
Työtyytyväisyys, 1—5	3,02	3,05	3,21	5,2 %

Vuonna 2012 asiakastyytyväisyys palvelukeskuspalveluihin kokonaisuutena laski säilyen kuitenkin edelleen hyvällä tasolla 3,62 (1—5). Laskua tapahtui erityisesti tyytyväisyydessä taloushallintopalveluihin. Lasku selittyy osin Kieku- ja Rondo-järjestelmiin liittyvällä kehitysvaiheella. Henkilöstön työtyytyväisyys parani merkitsevästi ollen 3,21 (1—5).

Valtiovarainministeriön aloitteesta Valtiokonttorin käynnistämä valtion talous- ja henkilöstöhallinnon tuottavuuskehityksen selvitystyö valmistui v. 2012. Selvityksen perusteella valtion taloushallinnossa tuottavuus oli kasvanut keskeisissä prosesseissa (tulojen ja menojen käsittely) vuosina 2008—2011 noin 6 % ja henkilöstöhallinnon keskeisissä prosesseissa (palkanlaskenta, matkustus, palvelussuhteen hallinta) 4—6 %. Palvelukeskuksen

osuus talous- ja henkilöstöhallinnon tehtäviin sitoutuvasta henkilötyövuosimäärästä oli kokonaisuutena 11 %. Kirjanpitoyksiköissä tehdään edelleen 89 % kaikista talous- ja henkilöstöhallinnon tehtävistä. Hallinnonala- ja kirjanpitoyksikkökohtaiset vaihtelut palvelukeskuksen hyödyntämisessä ovat huomattavia (vaihteluväli 4—20 %). Myös prosesseittain vaihteluvälit ovat suuria. Prosessien tuottavuutta ja palvelukeskuksen hyödyntämistä voidaan selvityksen tulosten perusteella edelleen lisätä.

Valtion kiinteistöhallinto

Kertomusvuonna jatkettiin valtion kiinteistöstrategian mukaisesti valtion kiinteistövarallisuuden keskittämistä omaisuuden kokonaisuuhjauksen parantamiseksi, synergia- ja mitataavaetujen saavuttamiseksi sekä toimintojen tehostamiseksi. Strategian päämääränä on valtion kiinteistövarallisuuden hallinta ja hoitaminen tehokkaalla, tuottavalla ja valtion kokonaisedun varmistavalla tavalla nykyisissä ja muuttuvissa olosuhteissa.

Merkittävimmät toteutuneet hallinnansiirrot koskivat Metsäntutkimuslaitoksen ja Kansallismuseon kohteita. Vuoden 2011 aikana yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa valmisteltu Metsäntutkimuslaitoksen kiinteistökannan siirto Senaatti-kiinteistöille toteutui kertomusvuoden alussa 1.1.2012. Vuonna 2011 valmisteltu Kansallismuseon tonttia ja rakennuksia koskeva hallinnansiirto Senaatti-kiinteistöille toteutui kesällä 2012. Muut kertomusvuoden aikana toteutuneet hallinnansiirrot koskivat mm. Liikennevirastolta ja Rajavartiolaitokselta siirtyneitä omaisuuseriä. Lisäksi kertomusvuoden aikana valmisteltiin laajaa Museoviraston hallinnansiirtoa, jossa kohteet tullaan siirtämään pääsääntöisesti Senaatti-kiinteistöille ja Metsähallitukselle.

Kertomusvuonna käynnistettiin Helsingin edustan saarien uudelleenkäyttöä selvittäneen työryhmän työ. Lisäksi valtiovarainministeriö toteutti valtio-omisteisten maa-alueiden inventoinnin Helsingin seudulla valtioneuvoston 3.5.2012 vahvistaman asuttopoliittisen periaatepäätöksen toimenpideohjelman mukaisesti.

Kertomusvuoden aikana tuli voimaan Euroopan unionin energiatehokkuusdirektiivi (EED). Direktiivi sisältää velvoitteita muun muassa jäsenvaltioiden julkisten elinten rakennusten energiakorjausten lisäämisestä ja raportoinnista. Direktiivin mukainen kansallinen lainsäädäntö tulee saattaa voimaan viimeistään kesäkuussa 2014.

Toimitilat ja tilatieto

Valtiovarainministeriön pyynnöstä Senaatti-kiinteistöjen v. 2010 käynnistämä valtionhallinnon toimitilatietojen kerääminen tilatietojärjestelmään (ns. Hallinnon tilahallinta (HTH-projekti) saatiin vaiheeseen, jossa tilatietojärjestelmän virastokohtaiset käyttöönotot on lähes toteutettu. Poliisin käyttöönotto jatkuu organisaatiouudistuksesta johtuen v. 2013. Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos eivät ole vielä sopineet järjestelmän käyttöönotosta. Tilatiedon keräämisen taustalla on mm. Valtiontalouden tarkastusviraston v. 2011 (Tuloksellisuustarkastuskertomus 225/2011) esittämä johtopäätös, että ministeriöillä, virastoilla ja laitoksilla tulisi olla yhtenäisillä perusteilla kerätyt tiedot toimitilojensa määrästä, kuluista, taloudellisuudesta ja tilatehokkuudesta, vuokranantajista ja toimitilojen sijainnista.

Tilahallintaprojektissa kerättiin yhteistyössä ministeriöiden, virastojen ja laitosten kanssa valtionhallinnon vuokrasopimukset ja näihin perustuvat tiedot valtion käytössä olevista toimitiloista. Lisäksi siinä otettiin käyttöön tietopalvelu, johon kuuluu viraston omien tilojen katseluun ja tietojen päivittämiseen tarkoitettu väline sekä Konsernikanava, joka sisältää yhteenveto- ja tunnuslukuja koko valtion toimitiloista.

Kerätyn tilatiedon perusteella v. 2012 valtion käytössä oli toimitiloja (pl. puolustusministeriön hallinnonala) noin 3,3 milj. m². Keskimääräiset vuokratkustannukset olivat 12,3 euroa/neliö/kk ja 8 120 euroa/henkilö/vuosi. Tiloista 1,7 milj. neliötä, eli hieman yli puolet, on toimistotilaksi luokiteltavaa tilaa, jonka keskimääräinen tilatehokkuus oli 31,7 m²/henkilö. Valtion toimitilastrategiassa v. 2005 asetettu tavoite on 25 m²/henkilö. Eteneminen kohti tavoitetta on ollut hidasta, koska tilankäytön tehostumista tapahtuu tyypillisesti kiinteistöjen peruskorjausten tai organisaatioiden muuttojen tai muiden muutosten yhteydessä.

Tilahallintaprojektin tuottamien tietojen perusteella valtiolla on yli 3 000 kappaletta yksittäisiä vuokrasopimuksia, joista lähes puolet ulkopuolisten vuokranantajien kanssa. Kokonaisuutena valtiolla oli v. 2012 käytössä tiloja yhteensä arviolta 6,3 milj. m², josta puolustusvoimien käytössä 3,1 milj. m². Senaatti-kiinteistöiltä vuokrattuja tiloja on noin 5,4 milj. m² ja ulkopuolisilta vuokranantajilta vuokrattuja 0,9 milj. m². Toimitilojen vuokramenot vuonna 2012 olivat noin 580 milj. euroa.

Tilatietojärjestelmän tietojen kattavuudessa ja luotettavuudessa päästiin kertomusvuonna hyvälle tasolle. Järjestelmä mahdollistaa jatkossa valtion tilankäytön kehittymisen sekä erilaisten tunnuslukujen ja mm. energiankulutustietojen seurannan. Vuotta 2012 koskeissa tiedoissa on vielä joitakin puutteita johtuen mm. eräiden käyttöönottojen keskeneräisyydestä. Jatkossa on kiinnitettävä huomiota eri tunnuslukujen laskennan yhteismitallisuuteen ja tietojen ylläpitoon. Yhdenmukaisten tunnuslukujen kehittäminen on tärkeää mm. siksi, että eri hallinnonalojen tilankäytön vertaaminen sellaisenaan ei ota huomioon toiminnan erilaista luonnetta, kuten museoiden näyttelytiloja, oikeusistuinten istuntosaleja tai tutkimuslaitosten laboratoriotiloja. Tietojen ylläpidon helpottamiseksi käynnistettiin v. 2012 valtion yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmän (Kieku) ja tilatietojärjestelmän väliseen integraatioon tähtäävä pilottihanke Verohallinnon Kieku-käyttöönoton yhteydessä.

TAULUKKO 36. Keskeisiä tietoja ja tunnuslukuja valtion toimitiloista vuonna 2012

(Ministeriöt, virastot ja laitokset, Suomessa sijaitsevat tilat. Vuoden 2012 tiedot eivät vielä täysin kattavia.)

Hallinnonala	Kokonais- pinta-ala, m ²	Kokonais- henkilölu- kumäärä tilatieto- järjestel- mässä	Kustan- nukset, euroa	Toimisto- pinta-ala, m ²	Toimisto- työnteki- joiden henkilö- luku- määrä tilatieto- järjes- telmässä	Toimisto- pinta-ala/ tsto-työn- tekijä, m ² /hlö
Valtioneuvoston kanslia	19 560	250	4 962 809	8 079	241	33,5
Ulkoasiainministeriön hallinnonala	36 149	791	9 340 452	29 364	791	37,1
Oikeusministeriön hallinnonala	737 999	7 678	99 341 417	259 007	6 255	41,4
Sisäasiainministeriön hallinnonala	664 945	13 738	97 176 761	294 991	11 906	24,8
Valtiovarainministeriön hallinnonala	464 863	11 550	69 258 365	358 222	10 972	32,6
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	229 273	2 228	37 743 444	61 852	1 933	32,0
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	312 160	4 719	33 410 404	185 549	4 574	40,6
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	89 035	1 829	16 372 233	60 507	1 742	34,7
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	513 783	12 920	82 372 649	356 621	12 501	28,5
Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	167 987	3 412	24 636 114	95 414	2 929	32,6
Ympäristöministeriön hallinnonala	37 844	976	7 392 109	27 392	924	29,7
Hallinnonalat yhteensä (ilman PLM)	3 273 597	60 090	482 006 757	1 736 997	54 768	31,7

Kertomusvuonna talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi vuokravastuuperiaatteet toimitilojen vuokrasopimusten ennenaikaisen päättämisen tilanteisiin. Linjausten tavoitteena on varmistaa, että virasto tai laitos ei joudu kohtuuttomaan tilanteeseen yllättävien muutosten tilanteessa. Toimitilahallinnon kehittämiseksi valtiovarainministeriö käynnisti työn valtion toimitilastrategian päivittämiseksi.

Valtion hankintatoimi

Valtion budjettitalouden hankintamenot olivat kertomusvuonna noin 4 004 milj. euroa (v. 2011: 3 985 milj. euroa). Hankintamenot nousivat edelliseen vuoteen verrattuna 19 milj. euroa. Kertomusvuonna yhteishankintasopimusten käyttö lisääntyi edelleen valtioneuvoston 4.2.2010 antaman periaatepäätöksen ja valtion hankintastrategian tavoitteiden mukaisesti. Yhteishankinnat kasvoivat euromääräisesti vuoden 2011 675 milj. eurosta vuoden 2012 687 milj. euroon.

Yhteishankinnoilla saatava säästöpotentiaali on mallinnettu tutkimuksen avulla. Malliin perustuvan arvion mukaan v. 2012 yhteishankinnoilla saatu prosessi- ja hintasäästöt valtiolle olivat yli 200 milj. euroa.

Yhteishankintojen kautta valtionhallinto on toimeenpannut kestävien ympäristö- ja energiaratkaisujen edistämistavoitetta julkisissa hankinnoissa. Valtion yhteishankintayksikkö Hansel Oy huomioi kilpailutuksissaan mm. ympäristö- ja energianäkökohdat aina kun se on mahdollista. Kertomusvuonna voimaan tullut Euroopan unionin energiatehokkuusdirektiivi (EED) sisältää velvoitteita julkisten hankintojen toteuttamiseen ja sen mukainen kansallinen lainsäädäntö tulee voimaan viimeistään kesäkuussa 2014.

Valtionhallinnon yhteisen sähköisen tilaustenhallintajärjestelmän (TILHA) painopiste siirtyi käyttöönotosta käytön edistämiseen. Tilaustenhallintajärjestelmä on saatu teknisesti käyttöön lähes koko hallinnossa, mutta toistaiseksi käyttövolyymit ovat jääneet selvästi tavoitellusta tasosta ollen noin 1–2 %. Vuoden 2012 aikana selvitettiin myös yhteishankintavelvoitteen käyttöalan laajentamismahdollisuuksia sekä uusien puitesopimusten käyttöönottomahdollisuuksia.

6.9 Valtion henkilöstöpolitiikka

Työhyvinvointi- ja työsuojelutoiminnan ohjaaminen

Valtion työelämäneuvottelukunta aloitti toimintansa kertomusvuoden alussa. Neuvottelukunta toimii valtion organisaatioiden työhyvinvointia, työsuojelua ja työterveyshuoltoa koskevien kehittämis- ja tukitoimintojen ohjaavana yhteistyöelimenä. Sen toiminta korvaa Valtion työterveys- ja työturvallisuusneuvottelukunnan sekä Kaiku-ohjausryhmän toiminnot. Kertomusvuoden aikana toiminnan teemana oli luottamus. Vakiintuneen toiminnan lisäksi panostettiin erityisesti verkostojen rakentamiseen ja kehittämiseen. Muutoksen myötä myös ns. Valtion työsuojelurahasto lopetti toimintansa ja valtion organisaatioille suunnattu kehittämisrahoitus keskitettiin Valtiokonttoriin. Uuden valtion organisaatioille suunnatun kehittämisrahoituksen nimeksi tuli Kaiku – työelämän kehittämisraha, jonka kohdentamisesta päättää Valtion työelämäneuvottelukunta. Kehittämisrahan rahoituspohjan varmistamiseksi valmisteltiin valtion organisaatioiden tapaturmavakuutusmaksuun sisällytettävä työturvallisuusmaksu, joka otetaan käyttöön vuoden 2013 alusta. Tätä kautta kerättävän rahoituksen tavoitemääräksi on asetettu 900 000 euroa vuodessa.

Valtion eläkkeet ja eläkeiän odote

Vuonna 2012 eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen valtion eläkeasioiden hoitoon liittyvien työnantaja-asiakkaisiin kohdistuvien tehtävien siirrosta Valtiokonttorista Kevan hoidettavaksi 1.1.2013 lukien. Näitä tehtäviä ovat palvelussuhderekisteri, eläkemaksujen perintä ja tarkastaminen sekä valtion eläkkeisiin liittyvät aktuaari- ja tilastotoimen tehtävät. Samassa yhteydessä näitä tehtäviä hoitavat noin 20 työntekijää siirtyivät Kevan palvelukseen. Siirron jälkeen Valtiokonttoriin ei enää jää valtion eläketurvaan liittyviä tehtäviä. Siirto ei kuitenkaan koske Kaiku-työelämäpalveluita tai eläkkeiden rahoitusta ja eläkevarojen sijoittamista. Valtion eläkkeet rahoitetaan valtion budjetista ja Valtion Eläkerahasto huolehtii valtion eläkevarojen sijoittamisesta.

TAULUKKO 37. Valtion henkilöstön eläkkeelle siirtyminen

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Keskim. eläkkeellesiirtymisikä	58 v 11 kk	59 v 1 kk	59 v 2 kk	58 v 5 kk	59 v 3 kk	60 v 1 kk	60 v 2 kk	60 v 0 kk
Eläkeiän odote 25-vuotiaille	60 v 7 kk	60 v 8 kk		61 v 3 kk	62 v 1 kk	62 v 5 kk	62 v 1 kk	
Vanhuuseläkeikään työssä jatkaneet, %	64,4	65,9	68,0	66,3	66,5	70,8	76,1	80,9
Eläkkeen myöhentäminen, nettohtv		137	142	296	523	606	526	529

6.10 Verotuksen toimeenpano

Yhtenäisten toimintatapojen varmistamiseksi ja resurssien joustavan käytön helpottamiseksi Verohallinnossa on vuodesta 2008 lähtien siirrytty valtakunnallisiin toimialoihin. Viimeisenä toimintansa aloitti Henkilöverotusyksikkö 1.1.2012, jolloin luovuttiin alueellisesta verovirasto-organisaatiosta.

Talousarviossa Verohallinnon toiminnallisen tehokkuuden sekä tuotosten ja laadunhallinnan osalta asetettiin seuraavat tavoitteet (tulossopimuksessa suurimpien yritysten tarkastuskattavuuden tavoite oli 15 % ja tapauskohtaisen perinnän kertymän tavoite oli 40 %):

TAULUKKO 38. Verohallinnon toiminnallinen tuloksellisuus

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 tavoite	2012 toteuma
Tuottavuusindeksi	106,2	104,3	102,4	103,8
Taloudellisuusindeksi	97,6	97,8	97,6	96,7
Nettomenojen suhde bruttöverotuloihin	0,68	0,62	0,68	0,61
Ennakkoperinnän vastaavuuden poikkeama				
– yhteisöverotus	15 %	15 %	12 %	16 %
– henkilö- ja yritysverotus	12 %	12 %	12 %	13 %
Suurimpien yritysten tarkastuskattavuus	9 %	11 %	10 %	
– verotarkastusyksikkö liikevaihto yli 10 milj. euroa				21 %
– Konserniverokeskus liikevaihto yli 50 milj. euroa				11 %
Harmaan talouden tarkastusten osuus verotarkastuksen työajasta	30 %	30 %	30 %	34 %
Jäämäperinnän kertymä	48 %	54 %	58 %	55 %
Tapauskohtaisen perinnän kertymä	45 %	40 %	50 %	49 %

Ennakkoperinnän vastaavuuden ja jäämäperinnän kertymän osalta asetettuihin tavoitteisiin ei päästy. Erityisesti yhteisöjen ennakoiden osuvuudessa 12 prosentin tavoite on erittäin haasteellinen. Jäämäperinnän kertymä oli edellisvuoden tasoa, mutta tapauskohtaisen perinnän kertymä kasvoi merkittävästi.

Kolmen vuoden välein tehtävän asiakaskyselyn perusteella Verohallinnon toimintaan on oltu tyytyväisiä. Seuraavan kerran laajempi asiakastyytyväisyysmittaus tehdään v. 2013. Myös veronsaaja-asiakkaiden tyytyväisyyttä tutkitaan samalla aikavälillä.

Käyntiasiakkaiden välitöntä palautetta kerättiin henkilöverotuksen päätoimipaikoilla HappyOrNot -palvelun avulla. Verotoimistopalveluihin oltiin hyvin tyytyväisiä, tosin vaihtelua eri toimistojen ja käyntiaikojen välillä oli havaittavissa.

Veronmaksajien lainkuuliaisuuden ja veronmaksumyönteisyyden (Tax Compliance) lisäämiseksi ja asiakkaiden valvonnan tehostamiseksi veroriskien hallintayksikkö kehitti edelleen asiakkaiden veroriskien tunnistamiseen, riskien merkityksen arviointiin sekä niiden poistamiseen ja pienentämiseen tähtäävää toimintamallia. Segmentointiprojektissa kehitettiin menettelyitä asiakassegmenttien tunnistamiseen ja hoitomallien rakentamiseen. Hoitomallilla tarkoitetaan eri segmenteissä erilaisia palvelu-, ohjaus- ja valvontatarpeita. Kohdistamalla toiminta osuvasti oikeisiin asiakassegmentteihin vahvistetaan toiminnan vaikuttavuutta.

Verohallinto panosti harmaan talouden torjuntaan v. 2012 seuraavasti; verotarkastukseen käytetystä työajasta harmaan talouden tarkastuksiin kohdistettiin 34 %, tarkasteluvuoden 3 151 verotarkastuksesta 725 osoittautui harmaan talouden tarkastuskohteeksi. Harmaan talouden selvitysyksikkö laatii velvoitteidenhoitoselvityksiä ja tilannekuvia harmaasta taloudesta. Vuonna 2012 yksikkö tuotti tiedon tuottamistehtäviä 56 kappaletta ja artikkeleita 128 kappaletta. Velvoitteidenhoitoselvityksiä muille viranomaisille laadittiin v. 2012 noin 13 500 kappaletta.

Verotarkastuksen rakennusalan valvontahanketta (RAKSA) jatkettiin. Vuonna 2012 tarkastettiin yli 600 yritystä ja maksuunpanoehdotukset veroina olivat 32 milj. euroa. Rakennus- alalla otettiin käyttöön veronumerot. Elokuussa avattiin veronumerorekisteri. Vuoden 2012 loppuun mennessä rekisteriin oli merkitty 231 000 henkilöä, joista 25 000 ulkomaalaista.

Vuoden 2012 alussa siirtohinnoittelutehtävät keskitettiin Konserniverokeskukseen perustettuun siirtohinnoitteluhankkeeseen. Koko vuoden 2012 henkilötyövuositoteuma oli 33 htv. Vuoden 2012 aikana tehtiin lisäysehdotuksia verotettavaan tuloon noin 300 milj. euroa. Siirtohinnoitteluhankkeen verotarkastukset suunnattiin paljon resursseja sitovana valvontakeinona aggressiivisiin tai merkittävästi virheellisiin siirtohinnoittelutapauksiin. Hankkeessa panostettiin voimakkaasti myös ennakoivaan ohjaukseen.

Verohallinto on tehostanut toimintaansa nostamalla verotuksen automaatioastetta, lisäämällä sidosryhmiltä saatavien tietojen määrää ja sähköistä tiedonkeruuta, ottamalla käyttöön uusia työvälineitä sekä laajentamalla ja markkinoimalla sähköisiä palveluita. Esi- täytetyn veroilmoituksen tietojen laajennus, verotili ja sähköisen ilmoittamisen laajentaminen ovat lisänneet veroasioinnin vaivattomuutta ja vähentäneet merkittävästi ilmoittamis- velvollisuuksien hoidon hallinnollista taakkaa ja ilmoittajien kustannuksia. Vuonna 2012 yhteisöverotuksessa siirryttiin käyttämään valtakunnallisia työjonoja ja ryhdyttiin valmis- telemaan henkilö- ja yritysverotuksen työjonojen käyttöä.

Verotiliasiakkaat voivat Verotilipalvelussa mm. seurata oman verotilinsä saldoa ja tili-tapahtumia, antaa kausiveroilmoituksen ja laskea, mikä on maksettava määrä mahdollisine viivästyskorkoineen haluttuna maksupäivänä. Verotilipalvelussa asioitiin v. 2012 noin 5,4 miljoonaa kertaa.

Talousarviossa Verohallinnon sähköiselle asiointille asetettiin seuraavat tavoitteet:

TAULUKKO 39. Sähköisesti annettujen ilmoitusten osuus asiakasmäärästä

Sähköisesti annettujen ilmoitusten osuus asiakasmäärästä	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 tavoite	2012 toteuma
HENKILÖ- JA YRITYSVEROTUS				
Sähköisten kausi-ilmoittajien osuus asiakasmäärästä, ALV	72 %	76 %	75 %	76 %
Sähköisten kausi-ilmoittajien osuus asiakasmäärästä, TA	68 %	70 %	75 %	66 %
Yritysten sähköisten veroilmoitusten antajien määrä asiakasmäärästä	19 %	26 %	25 %	26 %
Palkka.fi -palveluun rekisteröityneiden käyttäjien määrä lisääntyy***	72 000	93 000	yli 93 000	109 000***
Verokortti verkossa -asiakkaiden osuus verokortti-muutosta hakeneista	33 %	37 %	37 %	37 %
Veroilmoitus verkossa -asiakkaiden osuus palauttajien kokonaismäärästä	29 %	33 %	35 %	41 %
Sähköisten pankkitilin muutosilmoitusten tekijöiden osuus ilmoittajien kokonaismäärästä	27 %	32 %	35 %	53 %
YHTEISÖVEROTUS				
Sähköisten kausi-ilmoittajien osuus asiakasmäärästä, ALV	84 %	85 %	85 %	87 %
Sähköisten kausi-ilmoittajien osuus asiakasmäärästä, TA	76 %	78 %	80 %	81 %
Yhteisöjen sähköisten veroilmoitusten antajien osuus asiakasmäärästä	26 %	32 %	35 %	41 %
Sähköisten vuosi-ilmoitusten antajien osuus asiakasmäärästä, TA	77 %	81 %	85 %	83 %
Sähköisten verotiliotteiden osuus asiakasmäärästä		48 %	60 %	72 %

*** Aiemmin verrattiin palkka.fi -käyttäjien osuutta potentiaalisten käyttäjien määrään.

Verohallinnon kehittämistyön tulokset näkyvät Verohallinnon hyvässä tuottavuuskehityksessä. Vuoden 2012 henkilöstömäärän toteutuma oli 5 130 henkilötyövuotta (sisältää korkeakouluharjoittelijoita 23 htv). Ministeriön asettama tavoite 5 267 htv saavutettiin selkeästi. Henkilötyön määrä väheni 99 henkilötyövuodella edelliseen vuoteen verrattuna.

Toimintavarmuuden turvaamiseksi ja ICT-kustannusten alentamiseksi pitkällä tähtäimellä valmisteltiin vuoden 2012 aikana ns. valmisohjelmistoratkaisun kilpailutusta. Lopullinen päätös hankinnasta tehdään v. 2013 ja kokonaisuudessaan hanke ajoittuisi vuosille 2013—2018.

Vuoden 2012 aikana valmistauduttiin Yleisradioveron käyttöönottoon v. 2013 tekemällä vaadittavat muutokset useisiin tietojärjestelmiin.

Valtion vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmaan VATU:uun liittyen Verohallinto laati ydintoimintoanalyysin pohjalta 22 kehitysehdotusta. Näistä kymmenen tuli henkilöstökyseleyn yhteenvetona. Valtiovarainministeriön hallinnonalan kärkihankkeiksi valittiin TORI-hanke (johon Verohallinto osallistuu) ja VT-PR-hanke (Viranomaistietopalvelurajapinta), jonka kehittäminen on Verohallinnon vetovastuulla.

6.11 Tullitoimi

Vuonna 2012 valmisteltiin vuoden 2013 alusta voimaan tulleet laki ja asetus Tullin hallinnosta. Säädökset lakkauttivat tullihallinnon aiemmin muodostaneen tullilaitoksen (Tullihallitus, viisi tullipiiriä ja Tullilaboratorio). Tilalle perustettiin Tulli-niminen koko maan kattava virasto. Hallintorakenne uudistettiin siten, että valtakunnallisiksi toiminnoiksi organisoitiin mm. tulliselvitys, verotus, rikostorjunta ja hallinto. Paikallisesti hoidettavat tehtävät organisoitiin yhden osaston alaisuuteen yhdeksään tulliyksikköön. Yhden viraston rakenne luo aiempaa paremmat edellytykset toiminnan johtamiselle ja resurssien kohdentamiselle painopisteiden mukaan.

Verotulot on kannettu oikea-aikaisesti ja -määräisesti verojäämien ollessa 0,1 %. Verotuksen yhdenmukaisuutta ja oikeellisuutta on varmistettu panostamalla aikaisempaa enemmän harmaan talouden torjuntaan, minkä resursseja on voitu vahvistaa saadulla lisärahoituksella.

Tulli on ylläpitänyt kohtuullisen valvonnan tason samalla kun internetin välityksellä tilattujen tavaroiden määrä ja itärajan matkustajaliikenne ovat kasvaneet voimakkaasti. Tulli on myös ainoana EU:n sisäliikennettä satamissa valvovana viranomaisena ylläpitänyt rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaa. Tehtävät on hoidettu kehittämällä toimintamalleja ja kohdentamalla uudelleen henkilöresursseja samalla kun henkilöstömäärä on voimakkaasti vähentynyt viime vuosina.

Valmisteverotuksen tietojärjestelmän kehittäminen on käynnistetty tavoitteena sähköinen asiointi huhtikuusta 2014 lukien. Tulli on osallistunut aktiivisesti yhdessä valtiovarainministeriön ja asiakaskunnan kanssa EU:n tullilainsäädännön uudistamiseen kansallisten näkökulmien huomioonottamiseksi. Tulliselvityksen sähköisessä asiointissa on jo pääsääntöisesti saavutettu tavoiteltavissa oleva 70—100 prosentin taso. Jatkossa panostetaan edelleen prosessien ja tietojärjestelmien kehittämiseen.

TAULUKKO 40. Tullin suoritteet ja aikaansaadut julkishyödykkeet vuosina 2010—2012

	2010	2011	2012	Muutos
LIKENNEMÄÄRÄT				
Ulkomailta saapuneet matkustajat – Alusliikenne	8 761 502	8 917 963	9 056 320	1,6 %
Ulkomailta saapuneet matkustajat – Lentoliikenne	5 946 935	6 784 684	6 859 424	1,1 %
Ulkomailta saapuneet matkustajat – Juna- ja maantieliikenne	10 512 748	13 523 991	14 918 447	10,3 %
Ulkomailta saapuneet laivat	25 373	25 670	25 200	-1,8 %
Ulkomailta saapuneet lentokoneet	70 629	79 703	73 329	-8,0 %
Ulkomailta saapuneet kuormatut kuorma-autot, kontit ja perävaunut	986 665	1 035 950	1 027 022	-0,9 %
Tuonti, 1 000 tonnia	60 379	61 810	55 793	-9,7 %
Vienti, 1 000 tonnia	42 500	44 840	42 819	-4,5 %
TULLIN KANTAMAT VEROT, TUHATTA EUROA				
Tullilaitoksen veronkanto yhteensä	9 202 024	10 541 286	10 642 467	1,0 %
Tuonnin perusteella kannettavat verot	2 637 558	3 012 957	2 790 802	-7,4 %
Autovero	935 290	1 066 499	997 924	-6,4 %
Valmisteverot	5 284 245	6 049 261	6 448 497	6,6 %
Muut verot ja maksut ja sekalaiset tulot	160 991	198 500	195 627	-1,4 %
Muille viranomaisille tilittettävä kanto	70 697	72 168	71 386	-1,1 %
EU:lle tilittävät omat varat, netto	113 242	141 901	138 231	-2,6 %
TULLISELVITYS JA VEROTUS				
Kolmansien maiden tuontitullaukset	589 487	613 932	609 202	-0,8 %
Kolmansien maiden vientitullaukset	720 469	767 681	908 788	18,4 %
Sisäkaupan tuonti-ilmoitukset	296 267	270 818	254 055	-6,2 %
Sisäkaupan vienti-ilmoitukset	92 827	85 886	74 387	-13,4 %
Autoveropäätökset – Uudet ajoneuvot	128 253	147 812	130 283	-11,9 %
Autoveropäätökset – Käytetyt ajoneuvot	38 459	35 799	29 758	-16,9 %
Valmisteverotuspäätökset	25 179	30 006	33 310	11,0 %
Passitukset aloitetut/päätetyt	898 771	962 373	899 631	-6,5 %
– joista aloitettujen TIR-carnet osuus	223 693	234 819	232 912	-0,8 %
YHTEISKUNNAN SUOJAAMINEN				
Tietoon tulleet rikokset	6 497	7 453	9 425	26,5 %
Selvitetyt rikokset	5 702	6 237	7 615	22,0 %
Selvitysprosentti	88 %	84 %	81 %	-3,2 %
Laboratoriotutkimukset	12 897	12 878	14 846	15,3 %

6.12 Tilastotoimi ja tutkimus

Tilastokeskus on kehittänyt valtion tilastotointia Suomen Virallisen Tilaston (SVT) neuvottelukunnan, yhteistyöryhmien ja -verkostojen sekä pääjohtajatapaamisten avulla. Valtion tilastotoimen kehittämislinjaukset uudistettiin vuonna 2012. SVT-neuvottelukunnan toiminta on keskittynyt Euroopan tilastojen käytäntesääntöjen mukaiseen laadun ja menettelytapojen kehittämiseen. Vuoden aikana valmisteltiin tammikuussa 2013 annettu virallisen tilaston laatulupaus. Suomen viralliseen tilastoon kuuluu 270 tilastoa.

Tilastokeskuksen vastuulla on 190 tilaston tuotanto ja kehittäminen. Näistä noin 100 perustuu EU:n säädöksiin. Tiedot julkaistaan maksutta tilastokeskus.fi-palvelussa. Seurantavuonna avattiin StatFin-tietokantapalvelu avoimen datan periaatteiden mukaisesti. Findikaattoripalvelu laajennettiin ruotsin- ja englanninkielisiksi ja palvelusta avattiin myös mobiiliversio. Tutkijoille tarjottuja aineistopalveluja on kehitetty ja etäyhteyksien määrää on lisätty edelleen.

Valtiontalouden tutkimuskeskus (VATT) on vuoden 2012 aikana osallistunut talouspolitiikan valmisteluun tekemällä taustatutkimuksia, -selvityksiä sekä laskelmia. Lisäksi laitoksen tutkijat ovat osallistuneet valtion erilaisiin työryhmiin asiantuntijoina. He ovat osallistuneet muun muassa välittömän verotuksen uudistusten käyttäytymis- ja tulonjakovaikutusten arviointiin, välillisen verotuksen muutosten arviointiin ja kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen. Laitos on osallistunut myös työkyvyttömyysmaksujen ja työkyvyttömyyseläkkeiden, tilastolain sekä kuntien valtionosuusjärjestelmien uudistamiseen. Tutkimuskeskuksen työ on palvellut politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin menetelmien kehittämistä ja toteuttamista etenkin työvoima-, vero-, tulonsiirto- ja ilmastopolitiikan alueilla.

VATT:n tutkijat julkaisivat toimintavuonna yhteensä 22 artikkelia referoiduissa kansainvälisissä aikakauskirjoissa ja artikkelikokoelmissa sekä noin 40 julkaisua omissa julkaisusarjoissa. Referoiduissa kansainvälisissä aikakauslehdissä julkaistujen artikkelien määrä kasvoi selvästi edellisvuodesta, tosin niin että arvostetuimpien lehtien julkaisujen suhteellinen osuus aleni. Henkilökunnalla oli lisäksi lukuisia asiantuntijatehtäviä, jotka ovat palvelleet julkisen hallinnon valmistelutyötä. Myös lehtikirjoitusten, esitelmien, lausuntojen ja haastattelujen kokonaismäärät kasvoivat.

6.13 Valtion rahoituksen hallinta

Valtion budjettitalouden velanhallinnan strategisena tavoitteena on lainantarpeen tyydyttäminen sekä velasta aiheutuvien pitkän aikavälin kustannusten minimointi hyväksyttäväksi arvioitavissa olevalla riskitasolla. Riskejä ovat korkoriski, rahoitusriski, luottoriski sekä toiminnalliset ja oikeudelliset riskit.

Jälleenrahoitukseen liittyvien riskien välttämiseksi uudet lainat otetaan pääasiassa pitkäaikaisina lainoina siten, että velan jälleenrahoitus jakautuu mahdollisimman tasaisesti tuleville vuosille. Pitkäaikaista lainanottoa puoltaa myös hyvästä luottoriskiluokituksesta johtuva valtion suhteellinen kustannusetu pitkäaikaisten joukkolainojen markkinoilla.

Valtion velan määrä kasvoi edelleen v. 2012. Uutta lainaa otettiin nettomääräisesti 4,8 mrd. euroa. Nettomääräisesti lainaa otettiin noin 4,4 mrd. euroa vähemmän kuin edus-

kunnan hyväksymät valtion talousarviot olisivat edellyttäneet, koska valtion maksuvalmius ei edellyttänyt nettolainanoton toteuttamista tuloarvion mukaisesti. Valtion maksuvalmius oli vuoden vaihteessa hyvä. Valtion kassavarat olivat vuoden lopussa runsaat 7 mrd. euroa.

Pitkäaikainen euromääräinen lainanotto toteutettiin laskemalla liikkeeseen kolme sarjaobligatiolainaa, v. 2022 erääntyvä laina, v. 2028 erääntyvä laina sekä v. 2042 erääntyvä laina. Lyhytaikainen lainanotto toteutettiin pääosin euromääräisiä velkasitoumuksia hyväksi käyttäen.

Suomen pitkäaikaisen lainanoton kustannus suhteessa markkinoilla yleisesti vertailukohtana käytettävään Saksan valtion kustannukseen laski v. 2012 likimain kriisiä edeltävälle tasolle eli noin 0,2 prosenttiyksikköön oltuaan suurimmillaan 0,8 prosenttiyksikköä v. 2008. Velan keskimääräinen absoluuttinen kustannus oli 2,1 % v. 2012 eli noin 0,4 prosenttiyksikköä alempi kuin v. 2011.

Velan kustannuksia minimoidaan pääasiassa velan korkoriskiaseman strategisella valinnalla. Tällä tavoitellaan keskimäärin noin 150 milj. euron vuotuista kustannusvaikutusta. Valtiokonttorin arvion mukaan aktiivisen strategisen korkoriskin hallinnan kumulatiivinen tulos vuosina 2001–2012 oli likimain 1,9 mrd. euroa. Toisin sanoen velan korkomenot olisivat olleet kyseisenä aikana yhteensä tämän verran toteutuneita menoja suuremmat ilman päätösperäistä ja tavoitteellista velan korkoriskiaseman hallintaa. Kustannusvaikutus on siten edellä mainitulla aikavälillä ollut tavoitellun mukainen.

6.14 Rahoitusmarkkinat ja kansainväliset rahoituslaitokset

Gloaalitalouden edelleen jatkuvien epävarmuustekijöiden vuoksi kysynnän kansainvälisten rahoituslaitosten tarjoamalle rahoitukselle odotetaan säilyvän kriisitason edeltävää aikaa korkeampana myös tulevina vuosina. Rahoituslaitosten rajallisten resurssien ja jäsenvaltioiden haastavien taloustilanteiden puitteissa tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä aiempaakin tarkemmin pankkien pääomatilanteeseen, taloudellisten riskien hallintaan, toiminnan tehokkuuteen ja tuloksiin. Vuonna 2010 hyväksytyn Maailmanpankin pääomankorotuksen Suomen maksusuuksia pantiin toimeen tehtyjen maksusaikataulujen mukaisesti. Vuonna 2012 päätettiin myös Euroopan Investointipankin pääoman korottamisesta pankin lainanantokapasiteetin vahvistamiseksi erityisesti taloudellista kasvua ja työllisyyttä tukevia hankkeita varten.

Taluskriisin seurauksena myös kansainvälisen rahoitusarkkitehtuurin uudistaminen on jatkunut ajankohtaisena aiheena. Kansainvälisten rahoituslaitosten osalta asia liittyy ensisijaisesti Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Maailmanpankin äänivalta- ja hallintouudistuksiin. Uudistusten tavoitteena on huomioida talouskasvun dynamiikka ja nousevien talouksien kasvanut merkitys maailmantaloudessa. Äänivalta- ja hallintouudistusten kääntöpuolena on pienempien maiden kuten Suomen vaikutusmahdollisuuksien potentiaalinen kaventuminen. Valtiovarainministeriön linjausten mukaan Suomen edut kansainvälisillä foorumeilla pyritään turvaamaan käyttäen hyväksi erityisesti Euroopan unionin vaikutuskanavia sekä Pohjoismaiden ja Baltian maiden muodostamaa vaalipiiriä Bretton Woods -instituutioissa.

Maailmanpankin osalta keskeisin uudistusprosessi liittyi uuden pääjohtajan valintaan. Suomi vaikutti avoimen ja läpinäkyvän valintaprosessin puolesta ja asettui viiden ehdok-

kaan joukosta tukemaan Jim Kimin valintaa. Valinnan jälkeen Suomi on tukenut uuden pääjohtaja Jim Kimin alustavia näkemyksiä pankin keskeisten kehitystavoitteiden saavuttamisesta kiinnittäen samalla huomiota pankin vahvan taloudellisen aseman ja AAA-luottoluokituksen säilymiseen. Näin Maailmanpankilla on mahdollisuus vastata tehokkaasti myös tuleviin talouskriiseihin ja niiden vaikutuksiin kehitysmaissa.

Suomi kannatti IMF:n roolin ja sen resurssien vahvistamista kansainvälisten rahoituskriisien hoidossa osana kansainvälisen rahoitusarkkitehtuurin vahvistamista. Vuoden 2012 aikana IMF jatkoi kriisirahoitusta erityisesti Kreikalle, Irlannille ja Portugalille. IMF:n rahoituspohjaa laajennettiin ja Suomi osallistui omalta osaltaan tarvittavaan lisäpanostukseen.

Suurista talouksista koostuvan G20-ryhmän agendan pääpaino on ollut talouskriisin hoidossa, talouskasvua tukevissa toimissa ja rahoitusmarkkinoiden sääntelyuudistuksissa. G20-ryhmän tekemien erityisesti talouspolitiikkalinjausten vaikutuksia ja sitoumusten toimeenpanoa on seurattu tiiviisti.

6.15 Valtiovarainhallinnon liikelaitos ja rahastot

Senaatti-kiinteistöt

Senaatti-kiinteistöjen vuokraustoiminnan liikevaihto oli 560,3 (v. 2011: 511,8) milj. euroa ja vuokratate 351,3 (317,8) milj. euroa. Vuokraustoiminnan tulos ilman arvonalennuksia (43 milj. euroa) oli 126,2 (92,5) milj. euroa. Koko konsernin toteutunut liikevaihto oli 627,8 (586,6) milj. euroa ja tilikauden voitto 140,6 (159,3) milj. euroa. Konserniin kuuluvan liikelaitoksen liikevaihto oli 620,5 (582,7) milj. euroa ja tilikauden voitto 134,4 (154,4) milj. euroa.

Vuokraustoiminnan tulostavoitetta (89 milj. euroa) paremman tuloksen mahdollistivat useat eri tekijät. Suurin yksittäinen ero aiheutui rahoituskuluissa, joissa syntyi noin 9 milj. euron säästöt yleisen korkotason edelleen pysyessä poikkeuksellisen alhaisena. Rahoituskulujen määrään vaikuttivat korkotason ohella myös investointien toteutuminen suunniteltua pienempänä. Puolustushallintoon kohdistuvien tarkempien uudistusratkaisujen oltua vielä avoinna, hallinnonalan käytössä olevan kiinteistökannan investointeja ei ole toteutettu aiemmin arvioidussa laajuudessa hukkainvestointien välttämiseksi. Oletettua parempaan tulokseen ovat myös vaikuttaneet tietyt kertaluonteiset erät, joista olennaisimpia ovat olleet Micronovan tulipalon johdosta vahingonkorvauksena saatu 3,9 milj. euron korvaus sekä eräiden vuokrasopimusten ennenaikaisista irtisanomisista ja lisävuokrista saadut noin 11 milj. euroa.

Liikelaitoksen investoinnit v. 2012 olivat 196 (244) milj. euroa. Investoinnit alittivat investointikehyksen 44 milj. eurolla. Investoinnit painottuivat edellisten vuosien tapaan peruskorjauksiin, joiden osuus oli 133 milj. euroa.

Senaatti-kiinteistöjen vuokrausaste pysyi vuoden 2011 tasolla ollen edelleen 96,4 (96,4) %. Sijoitetun pääoman tuotto oli liikelaitostasolla 4,3 % (4,8) ja konsernitasolla 4,4 % (4,8), kun mukaan lasketaan edelleen hyvin onnistuneet valtiolle tarpeettoman kiinteistöomaisuuden myynnit.

Omaisuuksen myyntitoiminnan tulos oli 43,1 (56,2) milj. euroa. Hyvään tulokseen vaikuttivat useiden suurten kiinteistökauppojen ajoittuminen vuoden 2012 loppupuolelle. Myynnin tulos ylitti budjetoidun tuloksen 14,4 milj. eurolla. Valtiolle tarpeetonta kiinteistöomaisuutta myytiin vuoden 2012 aikana yhteensä 80,4 milj. (112,7) eurolla.

Vuoden 2012 asiakastyytyväisyyskyselyn mukaan asiakkaiden kokonaistyytyväisyys on noussut edelliseen vuoteen verrattuna. Kyselyn perusteella 78 % (74 %) asiakkaista on ollut melko tai erittäin tyytyväisiä Senaatti-kiinteistöjen toimintaan kokonaisuutena. Melko tai erittäin tyytymättömiä on ollut 6 % vastanneista. Kyselyn perusteella Senaatti-kiinteistöjen vahvuuksina korostuivat erityisesti ammattitaito ja asiantuntemus sekä yhteyshenkilöiden tavoitettavuus ja asiakaspalvelun sujuvuus.

Valtion eläkerahasto

Valtiovarainministeriön alaisuudessa toimivan eläkerahaston avulla valtio varautuu tulevien eläkkeiden rahoitukseen ja pyrkii tasaamaan eri vuosien eläkemenoja. Rahaston tehtävänä on sijoittaa sille uskotut varat tuottavasti ja turvaavasti. Valtion eläkerahastosta ei makseta eläkkeitä, vaan kaikki valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvat eläkkeet maksaa Keva valtion talousarvioon varatuista määrärahoista. Eläkerahastosta siirretään valtion talousarvion yleiskatteeksi 40 % valtion vuotuisesta eläkemenosta.

Rahaston varat ovat valtion varallisuutta, mutta ne ovat rahaston nimissä ja hallinnassa. Rahaston toiminnasta aiheutuvat menot maksetaan rahaston hallinnassa olevista varoista. Eläkerahaston tuloja ovat rahastolle tuloutettavat eläkemaksut ja muut maksut sekä rahaston varoille saatavat tuotot.

Rahaston hallinnassa olevan sijoitusvarallisuuden markkina-arvo oli vuoden 2012 lopussa 15,4 mrd. euroa, mikä oli 1,7 mrd. euroa enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Rahaston nettomääräinen maksutulo (eläkemaksut - siirto valtion talousarvion katteeksi) oli 35 milj. euroa vuoden aikana, eli rahasto karttui käytännössä kokonaan sijoitustoiminnan tuotoilla v. 2012.

Sijoituksista 56 % oli korkosijoituksia, 37 % osakesijoituksia ja 7 % muita sijoituksia vuoden lopussa. Sijoitustoiminnan suhteellinen tuotto oli 11,4 % v. 2012 (-2,4 % v. 2011).

Valtiovarainministeriö on asettanut rahastolle strategisen ja toiminnallisen tuottotavoitteen. Strategisen tulostavoitteen mukaan valtion eläkerahaston sijoitustoiminnan tulee pitkällä aikavälillä tuottaa enemmän kuin valtion näkökulmasta riskitön sijoitusvaihtoehto. Riskittömällä sijoitusvaihtoehdon tuotolla tarkoitetaan valtion nettovelan kustannusta mukaan lukien velanhallinnassa tehtyjen johdannaissopimusten kustannukset. Nettovelalla tarkoitetaan valtion budjettitalouden velan ja kassavarojen erotusta. Toiminnallisen tulostavoitteen mukaan valtion eläkerahaston sijoitustoiminnan tuoton tulee riskikorjattuna ylittää rahaston sijoitussuunnitelmassa määritellyn vertailuindeksin tuotto.

Viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana rahaston vuosituotto on ollut keskimäärin 6,0 % ja velan keskimääräinen kustannus 3,5 %. Rahasto on siten saavuttanut sille asetetun pitkän aikavälin tuottotavoitteen. Rahaston toiminnallisen tulostavoitteen arvioimiseksi tarvittavaa tietoa ei ole saatavilla vuodelta 2012.

Valtion vakuusrahasto

Valtiovarainministeriön hoidossa oleva valtion vakuusrahasto keskittyy rahastosta annetun lain mukaisten omaisuudenhoitoyhtiöiden ja Yrityspankki Skop Oyj:n toimintojen hallittuun alasajoon. Julkista pankkitukea on myönnetty vuoden 2012 loppuun mennessä nettomääräisesti 5 896 milj. euroa. Rahaston tuloutukset budjettitalouteen ovat kertomusvuoden loppuun mennessä olleet yhteensä 240,1 milj. euroa.

Kertomusvuoden aikana Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy, selvitystilassa, palautti ennakkojako-osuuksina valtiolle suoraan noin 7,9 milj. euroa ja vakuusrahastolle noin 2,1 milj. euroa. Valtion vakuusrahasto tuloutti v. 2012 budjettitalouteen 7 milj. euroa. Rahaston vuoden 2012 alijäämä oli noin 0,1 milj. euroa taseen loppusumma vuoden 2012 lopussa noin 2,2 milj. euroa. Rahaston arkistojen järjestäminen ja Kansallisarkistoon siirtäminen saatiin loppuun vuoden 2012 aikana.

TAULUKKO 41. Valtiovarainhallinnon maksullinen toiminta, milj. euroa

Julkisoikeudellisesti hinnoitellut	2012			2011			Ali-/ylijäämä 2012
	tuotot	kust.	kv %	tuotot	kust.	kv %	
Valtiovarainministeriö	0,0	0,0	100	0,0	0,0	100	0,0
Verohallinto	1,3	1,1	112	1,4	1,1	121	0,1
Tullilaitos	2,7	3,0	90	2,7	3,0	90	-0,3
VRK	11,8	11,0	107	8,8	8,2	108	0,7
YHTEENSÄ	15,8	15,2	104	13,0	12,4	105	0,6
Liiketaloudellisesti hinnoitellut	2012			2011			Ali-/ylijäämä 2012
	tuotot	kust.	kan. %	tuotot	kust.	kan. %	
Valtiovarainministeriö	0,0	0,0	100	0,0	0,0	100	0,0
Valtion taloudellinen tutkimuslaitos	0,1	0,1	108	0,3	0,3	102	0,0
Valtiokonttori	0,6	0,3	192	1,4	0,5	282	0,3
Verohallinto	0,4	0,4	104	0,4	0,3	135	0,0
Tullilaitos	0,6	0,5	107	0,6	0,5	107	0,0
Tilastokeskus	8,9	8,5	105	8,8	8,5	103	0,4
Palkeet	51,5	52,2	99	49,9	51,0	98	-0,6
VRK	8,6	4,3	202	8,2	4,6	177	4,4
YHTEENSÄ	70,8	66,3	107	69,6	65,8	106	4,5
Erityislakeihin perustuvat	2012			2011			Ali-/ylijäämä 2012
	tuotot	kust.	kv %	tuotot	kust.	kv %	
Valtiovarainministeriö	22,8	7,3	311,2	25,6	5,9	436,7	15,5
Valtiokonttori	13,0	25,7	51	36,7	31,1	118	-12,7
Verohallinto	1,7	3,1	55	1,8	3,0	60	-1,4
YHTEENSÄ	37,5	36,2	104	64,1	40,0	160	1,3
KAIKKI YHTEENSÄ	124,08	117,70	105	146,68	118,21	124	6,4

kv % =kustannusvastaavuusprosentti

kan. % =kannattavuusprosentti

kv % ja kan. % on laskettu milj. euron tarkkuudesta

TAULUKKO 42. Hallinnonalan henkilöstön määrä ja tila

	2010	2011	2012	Vuosi- muutos
HENKILÖTYÖVUOSIEN MÄÄRÄ	12 550	12 134	12 041	-0,8 %
HENKILÖSTÖN MÄÄRÄ 31.12.	12 954	12 588	12 537	-0,4 %
Naiset	8 934	8 604	8 518	-1,0 %
Miehet	4 020	3 984	4 019	0,9 %
Vakinaiset	12 039	11 718	11 560	-1,3 %
Määräaikaiset	915	870	977	12,3 %
Kokoaikaiset	11 530	11 202	11 309	1,0 %
Osa-aikaiset	1 424	1 386	1 228	-11,4 %
HENKILÖSTÖN KESKI-IKÄ, v.	48,5	48,6	48,5	-0,1 v.
Naiset	49,0	49,3	49,2	-0,1 v.
Miehet	47,3	47,2	47,1	-0,1 v.
HENKILÖSTÖN MÄÄRÄT IKÄLUOKITTAIN				
15—24	95	109	124	13,8 %
25—34	1 644	1 545	1 625	5,2 %
35—44	2 814	2 670	2 611	-2,2 %
45—54	4 154	4 001	3 954	-1,2 %
55—64	4 170	4 144	4 082	-1,5 %
65—	77	119	141	18,5 %
Seniори-ikäisten (45 v ->) osuus	64,9 %	65,6 %	65,2 %	-0,4 %-yks.
KOULUTUS JA KEHITT., TYÖPÄIVÄÄ/HTV	2,2	2,0	6,1	4,1 pv
KOULUTUSTASOINDEKSI	5,2	5,2	5,2	0,0 ind.
Naiset	5,0	5,1	5,1	0,0 ind.
Miehet	5,4	5,4	5,4	0,0 ind.
SAIRAUSPOISSAOLOT, TYÖPÄIVÄÄ/HTV	11,1	11,3	10,8	-0,5 pv.

7 Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetusministerin katsaus

Yleissivistävän koulutuksen kehittämisen lähtökohtana oli koulutuksen perusturvan takaaminen ja vahvistaminen kaikille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta koko maan kattavasti. Valtioneuvosto päätti perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta.

Perusopetuksen laadun kehittämistoimia jatkettiin tukemalla perusopetuksen järjestäjien opetusryhmien pienentämistä, kaventamalla koulujen välisiä eroja ja tukemalla haasteellisessa toimintaympäristössä toimivia kouluja. Koulutuksellista tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä, jotka kohdistuvat koulujen välisten erojen vähentämiseen sekä lähtökohditaan muita heikompien koulujen toiminnan ja laadun tukemiseen, jatkettiin. Oppilas- ja opiskeluhoitoa koskevaa lainsäädäntötyötä vietiin eteenpäin. Varhaiskasvatuksen lainsäädännön valmistelun, hallinnon ja ohjauksen siirto opetus- ja kulttuuriministeriöön vuoden 2013 alusta toteutettiin.

Kouluyhteisöjen turvallisuutta ja työrauhaa edistäviä säädöksiä kehitettiin ja oppilaskuntatoiminnan vakiinnuttamista jokaiseen peruskouluun vahvistettiin. Ylioppilastutkintoa kehitettiin tukemaan koulutuksen yleissivistäviä tavoitteita ja mahdollistamaan tutkinnon laajempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Tieto- ja viestintäteknikan käyttöönottoa ylioppilastutkinnon suorittamisessa edistettiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti lukiokoulutuksen opinto-ohjauksen kehittämissä hanketta, jonka tavoitteena on ollut opiskelijan henkilökohtaisen jatko-opintoihin orientoivan suunnitelman laatiminen, yhteistyörakenteiden luominen lukion sisällä, lukion ja korkeakoulujen sekä lukion, alueen työvoimaviranomaisten ja työelämän välillä. Maahanmuuttajien lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen järjestämistä koskevaa säädösvalmistelua jatkettiin.

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijaksi ottamisen perusteet uudistettiin siten, että perusopetuksen päättäneet ja ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevat voidaan valita ensin toisen asteen yhteisvalinnassa. Ammatillisen peruskoulutuksen läpäisyn tehostamisohjelman toimeenpanoa sekä työpaikalla tapahtuvan opiskelun ja työvaltaisten koulutusmuotojen kehittämistä jatkettiin. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavien ja valmistavien koulutusten kokonaisuuden selkiyttämis- ja kehittämistyö käynnistettiin.

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamääriä lisättiin väliaikaisesti nuorten yhteiskuntatakuun ja koulutustakuun toteuttamiseksi. Lisäykset kohdentuivat pääosin Uudellemaalle sekä jossain määrin myös Varsinais-Suomeen, Pirkanmaalle, Pohjois-Pohjanmaalle, Päijät-Hämeeseen ja Keski-Suomeen. Samalla käynnistettiin ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärien vähentämistä ja alueellista uudelleenkohdentamista koskeva valmisteluprosessi. Ammatillisen koulutuksen palvelukyvyn vahvistamisen ja rakenteellisen kehittämisen toimenpiteitä jatkettiin.

Ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittäminen aloitettiin. Kertomusvuonna valmisteltiin ammatillisten tutkintojen kokonaisuutta koskevia pohjaesityksiä sekä käynnistettiin hallituksen esityksen valmistelutyö. Näyttötutkintoja kehitettiin osana ammatillisen tutkintojärjestelmän kokonaisuutta.

Ehdotus uudeksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi valmistui. Lakiin ehdotetaan koottavaksi lainsäädännössä nyt hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskevat sekä henkilötietojen käsittelyyn, kirjaamiseen, rekisteröimiseen ja salassapitoon liittyvät säännökset. Kertomusvuoden alussa voimaan tulleen opiskeluun soveltumattomuutta koskevan lainsäädännön toimeenpano aloitettiin. Opiskelijoiden oikeusturvalautakunta aloitti toimintansa.

Valmisteltiin nuorten aikuisten osaamisohjelman ja oppisopimuskoulutuksen ja vapaan sivistystyön nuorisotakuutoimenpiteiden toteuttamista. Käynnistettiin korkeakoulutettujen uusimuotoisten erikoistumiskoulutusten valmistelu. Saatettiin loppuun vapaan sivistystyön järjestämislupien uudistaminen. Toteutettiin vapaan sivistystyöhön kohdennetut säästöt ja tehtiin oppisopimuskoulutuksen v. 2013 toteutettavien säästöjen edellyttämät päätökset.

Ammattikorkeakoulujen rahoitus- ja säädösohjauksen uudistamista valmisteltiin siten, että ammattikorkeakoulujen uusi rahoitusmalli ja uudet toiminnot voivat tulla voimaan vuoden 2014 alussa. Yliopistojen uudistettu rahoitusmalli otettiin käyttöön vuodesta 2013 alkaen kertomusvuonna käydyissä neuvotteluissa. Uusi rahoitusmalli korostaa laatua, tuloksellisuutta ja kansainvälistymistä. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistyö käynnistettiin.

Ammattikorkeakouluihin kohdistuvista merkittävistä määrärahasäästöistä osa toteutetaan vähentämällä koulutustarjontaa koulutustarve-ennakointien mukaisesti. Aloituspaiikkavähennyksistä tehtiin päätökset ottaen huomioon korkeakoulujen profilit, painoalat sekä alueiden kehittämistarpeet ja ikäluokkakehitys.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmisteli yhdessä Kuvataideakatemian, Teatterikorkeakoulun ja Sibelius-Akatemian kanssa näistä muodostuvaa Taideyliopistoa, joka aloitti toimintansa vuoden 2013 alusta.

Korkeakoulujen opiskelijavalintajärjestelmän kehittämistä jatkettiin tiiviissä yhteistyössä korkeakoulujen ja sidosryhmien kanssa. Tavoitteena on, että opiskelijavalinnat ja opintojen rakenteet on uudistettu vuoden 2015 loppuun mennessä.

Tiedepolitiikan painopisteitä olivat tutkimuksen laadun, tutkijanuran ja tutkijakoulutuksen vahvistaminen, tutkimusinfrastruktuurien kehittäminen sekä kansainvälistyminen. Tutkimus- ja innovaatiopoliittinen toimintaohjelma valmisteltiin yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Ohjelman ehdotukset liittyvät muun muassa kansainvälistymisen vahvistamiseen ja Suomen houkuttelevuuden lisäämiseen, laadukkaampaan ja joustavampaan tutkimus- ja innovaatiojärjestelmään, toiminnan laaja-alastamiseen ja kokeilevuuden lisäämiseen sekä aineettomien investointien hyödyntämiseen.

Suomen Akatemia käynnisti tutkimusinfrastruktuuripolitiikan toimeenpanon. Kansallisen tutkimusinfrastruktuurien tiekartan päivittäminen käynnistettiin.

Avoimen datan ratkaisuja kehitettiin Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) - ja Tutkimuksen tietoaaineistot -hankkeissa (TTA) tutkimusnäkökulman vahvistamiseksi päätöksenteossa sekä innovaatioiden tietopohjan vahvistamiseksi.

Jukka Gustafsson
Opetusministeri

Kulttuuri- ja urheiluministerin katsaus

Julkisen talouden ja valtiontalouden tila sanelee tiukat ehdot sille, mitä yhteiskuntapolitiikan eri alueilla voidaan näinä vuosina tehdä. Toisaalta hallitusohjelma antaa selkeät painopisteet, joita noudatetaan. Julkisen talouden vakauttamisen ohella niitä ovat yhteiskunnallisen eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisy sekä kestävä talouskasvu, työllisyys ja kilpailukyky.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikassa painopisteet näkyivät vuoden 2012 toimitissa. Nuorisotakuun valmistelu leimasi erityisesti nuorisopolitiikan toimintavuotta. Valmistelu tuotti tulosta, ja takuu astui voimaan vuoden 2013 alussa.

Nuorten elämäntodellisuus on monimuotoinen. Osalla nuorista menee elämässä hyvin, osalla huonosti. Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö ovat nuorisotoimen välineitä vahvistaa sellaisten nuorten kykyä päästä aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi, joilla se muutoin on vaikeaa. Avustusten kautta on tavoitettu yhä useampia koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevia tukea tarvitsevia nuoria. Etsivä nuorisotyö tavoittaa vuosi vuodelta enemmän nuoria. Kontakteista yli puolet tuotti tulosta siten, että tavoitettu nuori lähti mukaan jatkotapaamisiin.

Taide- ja kulttuuripolitiikkaa leimasivat hallinnollisten uudistusten valmistelutyö, merkittävimpänä Taiteen keskustoimikuntaa koskenut muutos. Syntyi uusi Taiteen edistämiskeskus, joka pääsi aloittamaan toimintansa vuoden 2013 alussa. Sen yhteyteen perustetulle taideneuvostolle siirrettiin toimivaltaa valtioneuvostolta ja ministeriöltä.

Muina uudistuksina Valtion elokuvatarkastamo muuttui Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi ja Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin tilalle perustettiin Cultura-säätiö. Vuoteen 2014 tähtäävää Valtion taidemuseon muuttamista julkisoikeudelliseksi laitokseksi valmisteltiin.

Kulttuuri työllistää hyvin. Kulttuuriammateissa päätyönään toimivia oli yli 83 000, mikä on enemmän kuin edellisinä vuosina. Esittävän taiteen ns. vapaan kentän rahoitusta lisättiin, koska ryhmien määrä ja toiminta on kasvanut huomattavasti. Näin myös vapaan kentän toimijoille syntyy uusia työmahdollisuuksia.

Hallitusohjelman mukaan kulttuuripalveluja ja -toimintoja pyritään saattamaan aiempaa paremmin niiden ulottuville, jotka nyt jäävät niiden ulkopuolelle. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämishanke kohdistuu erityisesti kuntiin, jotka käyttävät yleiseen kulttuuritoiminnan tuottamiseen vähän resursseja. Kulttuurin tavoitettavuutta edistäviä ja hyvinvointivaikutuksia vahvistavia toimia toteutettiin myös useissa muissa hankkeissa. Kulttuurin – kuten myös liikunnan – alueella on entistä tärkeämpää tuntea osallistumisen ja osallistumattomuuden syitä, ja molemmilla toimialueilla on panostettu tällaisen tiedon saamiseen.

Tarvitaan myös konkreettisia toimia, joilla harrastamista edistetään niin, että se ehkäisee samalla eriarvoisuutta. Liikunnassa painopiste on paikallisen seuratoiminnan tukemisessa. Jatkuva harrastuskustannusten nousu on saatava pysähtymään, minkä vuoksi valmisteltiin seuratuon merkittävää vahvistamista. Liikuntapaikkarakentamisavustusten kohdentaminen erityisesti laajoille käyttäjäryhmille suunnattuihin liikuntapaikkoihin sekä erilaiset eri ikä- ja kohderyhmiin kohdennetut ohjelmat ja hankkeet olivat kuluneena vuonnakin käytössä olleita keinoja.

Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry:n, Nuori Suomi ry:n, Kuntoliikuntaliitto ry:n ja Suomen Olympiakomitea ry:n tilalle syntyi uusi yhteinen kattojärjestö (VALO ry), jonka toiminta käynnistyi vuoden 2013 alussa.

Hallitusohjelman edellyttämä opintotuen uudistamistyö käynnistyi. Opintolainavähennyksen arviointityöryhmän sekä opintotuen rakenteellista kehittämistä valmistelemaan asetetun työryhmän ehdotukset valmistuivat.

Paavo Arhinmäki
Kulttuuri- ja urheiluministeri

7.1 Koulutus- ja tutkimuspolitiikka

Korkea sivistystaso sekä laadukas ja maksuton koulutus ovat suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Tasapuoliset mahdollisuudet laadukkaaseen koulutukseen varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen on turvattava koko maassa. Tavoitteena on väestön koulutus- ja osaamistason kohottaminen siten, että koulutustaso lähestyy maailman kärkeä. Koulutusta tehostamalla voidaan pidentää työuria alkupäästä ja aikuiskoulutusta tehostamalla myös myöhentää eläkkeelle siirtymistä.

TAULUKKO 43. Arvio koulutuksen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Tavoite	Arvio
Opetuksen ja tutkintojen korkea laatu	Hyvä
Osaavan työvoiman saatavuus	Hyvä

TAULUKKO 44. Arvio korkeakoulutuksen ja tieteen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Tavoite	Arvio
Opetuksen ja tutkintojen korkea laatu	Korkeakoulututkinnot: <i>Hyvä</i>
Osaavan työvoiman saatavuus	Korkeakoulutetut: <i>Erinomainen</i>
Yliopistot ja ammattikorkeakoulut edistävät toiminnallaan kansalaisten hyvinvointia ja sivistystä sekä kestävää taloudellista, kulttuurista, ekologista ja sosiaalista kehitystä. Toiminta on korkealaatuista, vaikuttavaa, eettistä ja tukee monikulttuurisen yhteiskunnan kehitystä.	Hyvinvointi, sivistys ja kestävä kehitys: <i>Hyvä</i> Toiminnan laatu ja vaikuttavuus: <i>Hyvä</i> Monikulttuurisuus ja eettisyys: <i>Tyydyttävä</i>
Suomen tieteen kansainvälinen taso, tieto- ja osaamispohja, sekä kansantalouden innovaatiokapasiteetti vahvistuvat.	Tieteen kansainvälinen taso: <i>Hyvä</i> Tieto- ja osaamispohja: <i>Erinomainen</i> Kansantalouden innovaatiokapasiteetti: <i>Hyvä</i>
Korkeasti koulutetun työvoiman ja tutkijakunnan saatavuus turvataan.	<i>Erinomainen</i>
Korkeakoulutuksen ja korkeakoulututkintojen sisältöä kehitetään määrällisesti ja laadullisesti paremmin yhteiskunnan muuttuvia tarpeita vastaaviksi. Tutkimustulosten ja osaamisen liiketoiminnallista ja muuta yhteiskunnallista hyödyntämistä sekä innovaatiopalveluita tehostetaan maan eri osissa.	Koulutuksen ja tutkintojen sisällöt ja laatu: <i>Hyvä</i> Tutkimustulosten ja osaamisen hyödyntäminen: <i>Tyydyttävä</i>

Opetuksen ja tutkintojen korkea laatu

Vuonna 2011 ammattikorkeakoulujen opiskelija-opettajasuhde oli suunnilleen aiemmalla tasolla. Yliopistojen opettaja-opiskelijasuhte heikkeni hieman edellisestä vuodesta, mutta oli kuitenkin selvästi parempi kuin neljä vuotta aiemmin.

TAULUKKO 45. Korkeakoulujen opiskelija (FTE)¹-opettajasuhde

	2007	2008	2009	2010	2011
Ammattikorkeakoulut	16,5	16,6	16,7	16,9	16,8
Yliopistot	7,2	6,7	6,7	6,2	6,4

¹ Kokoaikaiseksi (Full Time Equivalent) muutettu laskennallinen opiskelijamäärä, yliopistoissa opetus- ja tutkimushenkilökunta (pl. laskennallinen tunti-opetus ja tutkijakoulupaikat). Ammattikorkeakoulujen osalta henkilökunta sisältää opetushenkilökunnan, t&k-toiminnan henkilökunta ei sisälly.

Tutkimus- ja kehitystoiminnan kansantuoteosuus laski hieman edellisestä vuodesta. Yritysten osuus ylitti 70 %, kun taas korkeakoulusektorin ja julkisen sektorin osuus laski hieman. T&K-henkilöstön osuus työllisistä laski hieman.

TAULUKKO 46. Tutkimuksen laatu ja vaikuttavuus¹

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
T&K-menojen BKT-osuus, %	3,45	3,47	3,70	3,94	3,90	3,78
Tutkimushenkilöstön osuus työllisistä, %	2,55	2,41	2,40	2,46	2,44	2,35
Tieteelliset julkaisut miljoonaa asukasta kohden, kpl	1 700	1 700	1 700	1 800	1 800	1 800

¹ Lähde: ISI Web of Knowledge (artikkelit, katsausartikkelit, kommentit, kirjeet ja konferenssijulkaisut), Tilastokeskus ja TiN 20.9.2012.

Opetuksen ja tutkintojen korkea laatu on koulutuksen vaikuttavuuden, tehokkuuden ja tuottavuuden edellytys. Koulutuksen laadun jatkuvaan kohottamiseen ja laadun varmistukseen kiinnitettiin huomiota kaikilla koulutusasteilla. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen oppilas- ja opiskelijahuoltoa vahvistettiin. Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntakehitystä vahvistettiin.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteena oli, että perusopetuksen oppimistulokset ovat parhaiden joukossa kansainvälisissä vertailuissa. Suomalaisnuorten lukutaito, matematiikan osaaminen sekä luonnontieteiden osaaminen olivat PISA 2009 -tutkimuksen mukaan huipputasoa. Myös 4. ja 8. luokkalaisten opetussuunnitelmapainotteiseen osaamiseen keskittyvissä PIRLS- ja TIMSS -tutkimuksissa suomalaisnuorten lukutaitopisteet, matematiikan pisteet ja luonnontieteen pisteet olivat kansainvälistä huipputasoa.

Tavoitteena oli myös vähentää suurten opetusryhmien määrää perusopetuksessa. Opetajatiedonkeruun (2010) mukaan yli 20 oppilaan ryhmien osuus on pääsääntöisesti vähentynyt ja vastaavasti alle 20 oppilaan ryhmien osuus on kasvanut. Yli 30 oppilaan ryhmien määrä on pienentynyt 2,4 prosentista (2008) 1,7 prosenttiin (2010). Toiseksi suurimpien (25—29 oppilaan) ryhmien määrä oli vähentynyt noin kolme prosenttiyksikköä (17,8 % -> 15 %).

Osaavan työvoiman saatavuus

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteena oli, että perusopetuksesta ja lukiokoulutuksesta välittömästi jatko-opintoihin siirtyvien osuus nousee. Jatko-opintoihin hakivat v. 2011 lähes kaikki peruskoulun 9. luokan päättäneet, hakematta jätti 1,5 %.

Toisen asteen yhteishakua ja ammatillisen koulutuksen opiskelijavalintaa uudistettiin. Muutokset asettavat perusopetuksen juuri päättäneet sekä perusasteen jälkeistä tutkintoa ja koulutuspaikkaa vailla olevat etusijalle toisen asteen opiskelijavalinnassa. Uudistusten myötä toisen asteen koulutuspaikkaa hakevat yhteishaussa pääasiallisesti perusopetuksen päättäneet sekä perusasteen jälkeistä tutkintoa ja koulutuspaikkaa vailla olevat. Hakeutumismahdollisuus säilyy myös koulutuspaikan jo saaneilla. Omana hakuryhmänä yhteishaussa voivat lisäksi hakea lukion oppimäärän suorittaneet nykyiseen tapaan. Ammatillisen tutkinnon jo suorittaneiden sekä koulutuspaikan vaihtajien hakeutuminen uuteen koulutukseen tapahtuu jatkossa uusien yhteishaun ulkopuolisten sähköisten hakupalvelujen avulla.

Toisena tavoitteena oli lyhentää tutkinnon suorittamiseen käytettyä aikaa ja parantaa koulutuksen läpäisytä. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelmassa oli mukana 23 verkostohanketta, jotka kattoivat lähes 80 % ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoista. Osana tehostamisohjelmaa seurattiin opintojen keskeyttämistä. Seurannan tulokset ovat analysoitavina.

Muina tavoitteina oli parantaa tutkinnon suorittaneiden työllistymistä sekä koulutustarjonnan ja työvoimatarpeen kohtaantoa.

TAULUKKO 47. Perusopetuksen päättäneiden välitön sijoittuminen koulutukseen, %

	2008	2009	2010	2011	2012 arvio
Ammatilliseen koulutukseen sijoittuneet	44,3	44,0	43,8	44,3	44,6
– perustutkintoon johtava koulutus	41,9	41,2	40,7	41,2	41,5
– valmistavat koulutukset ¹	2,4	2,8	3,1	3,1	3,1
Lukiokoulutukseen sijoittuneet	50,6	50,2	50,4	49,6	52,0
Perusopetuksen lisäopetukseen sijoittuneet	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
– peruskouluissa	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
– kansanopistoissa	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Tutkintoon johtavat koulutukset yhteensä	92,5	91,4	91,1	90,8	93,5
Lisäopetus ja valmistavat koulutukset yhteensä	4,9	5,3	5,6	5,6	5,6
YHTEENSÄ	97,4	96,7	96,7	96,4	99,1

¹ Sisältää vammaisten valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen, maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen, talouskouluopetuksen sekä ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen (ammattistartin).

TAULUKKO 48. Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen, %¹

	2008	2009	2010	2011 arvio	2012 arvio
Ylioppilastutkinto					
– työllistyneet (ei opiskelevat)	19,0	17,7	19,0	18,0	15,0
– jatko-opintoihin siirtyneet (työllisinä)	27,1	24,3	25,0	24,0	22,0
– jatko-opintoihin siirtyneet (ei työllisinä)	36,1	38,4	37,6	41,0	47,0
Ammatillinen perustutkinto (opetussuunnitelmaperusteinen)					
– työllistyneet	65,0	57,2	57,0	57,5	58,0
– jatko-opintoihin siirtyneet	8,7	10,3	10,5	10,5	10,0
Ammatillinen perustutkinto (näyttötutkinto)					
– työllistyneet	82,1	81,4	78,5	79,0	79,5
– jatko-opintoihin siirtyneet	3,0	2,9	3,0	3,0	2,5

¹ Lähde: Tilastokeskuksen työssäkäyntirekisteri. Kuvaa tarkasteluvuotta edeltävänä vuonna tutkinnon suorittaneiden työllistymisen ja jatko-opintoihin sijoittumisen tarkasteluvuoden lopussa. Työlliset opiskelijat lasketaan työllisiin, pl. ylioppilaissa, jossa ne on eroteltu omaksi kohdakseen. Vuoden 2009 luvut ovat ammatillisen koulutuksen osalta vielä arvioita.

TAULUKKO 49. Tavoiteajan kuluessa valmistuneiden osuus aloittaneista, %¹

	2008	2009	2010	2011 arvio	2012 arvio
Lukiokoulutus, 3 vuotta	79,1	79,4	79,2	80,0	81,0
Ammatillinen perustutkinto, 3 vuotta	58,1	59,5	60,0	61,0	62,0

¹ Lähde: Tilastokeskus. Mukana vain opetushallinnon alainen koulutus. Ei sisällä näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavaa koulutusta eikä oppisopimuskoulutusta. Vuoden 2009 luku on ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen osalta arvio.

TAULUKKO 50. Opiskelijat ja tutkinnot¹

	2008	2009	2010	2011 arvio	2012 arvio
Esiopetus					
– opiskelijamäärä	56 650	57 750	58 770	59 000	59 200
Perusopetus					
– uudet opiskelijat	57 030	56 770	57 880	57 500	57 500
– päättötodistuksen saaneet	66 810	65 090	64 960	64 000	62 000
– opiskelijamäärä	544 410	536 780	530 680	521 000	518 000
Lukiokoulutus					
– uudet opiskelijat	38 750	38 060	38 000*	38 000	38 000
– suoritettut ylioppilastutkinnot ²	32 600	32 650	33 000*	33 000	33 000
– opiskelijamäärä	110 080	108 390	107 400	110 000	110 000
Ammatillinen peruskoulutus³					
– uudet opiskelijat	68 400	67 370	67 630*	66 400	66 000
– suoritettut tutkinnot	39 110	42 520	43 140*	44 500	46 800
– opiskelijamäärä ⁴	161 670	162 300	164 390	163 520	164 090

* arvio vuoden 2010 osalta

¹ Opetushallinnon alainen koulutus. Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen uusia opiskelijoita, perusopetuksen päättötodistuksen saaneita ja ammatillisen peruskoulutuksen tutkinnon suorittaneita sekä ulkomaalaisia opiskelijoita koskevat luvut ovat vuoden 2010 osalta arvioita. Esiopetuksen, perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärät ovat valtionosuusjärjestelmän mukaisia opiskelijamääriä.

² Ei sisällä IB-lukioiden eikä Reifeprüfung-tutkintoja.

³ Sisältää ammatilliseen perustutkintoon johtavan oppilaitosmuotoisen ja oppisopimusmuotoisen koulutuksen sekä opetussuunnitelmaperusteisena että näyttötutkintoon valmistavana koulutuksena.

⁴ Sisältää myös muun kuin tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijat.

Ammattikorkeakouluista valmistuneiden nuorten työllistymisaste laski hieman. Ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutuksesta valmistuneiden työllisyysaste puolestaan parani. Yliopistojen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllistyminen pysyi suunnilleen ennallaan.

TAULUKKO 51. Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen, %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ammattitutkinto						
– työllistyneet	81,0	84,0	85,4	85,0	81,8	82,8
– jatko-opintoihin siirtyneet	3,0	2,7	2,5	2,7	3,5	3,3
Erikoisammattitutkinto						
– työllistyneet	95,6	96,2	96,1	96,4	95,1	95,8
– jatko-opintoihin siirtyneet	0,5	0,8	0,7	0,5	0,9	0,8
Ammattikorkeakoulututkinto, nuorten koulutus						
– työllistyneet	83,0	84,0	86,2	87,2	84,0	83,1
– jatko-opintoihin siirtyneet	4,6	4,5	3,8	3,3	4,0	5,0
Ammattikorkeakoulututkinto, aikuiskoulutus						
– työllistyneet	91,0	90,9	91,5	92,5	91,0	91,9
– jatko-opintoihin siirtyneet	1,3	1,3	1,3	1,2	1,4	1,8
Ylempi korkeakoulututkinto						
– työllistyneet	84,2	84,9	85,0	85,6	84,5	84,2
– jatko-opintoihin siirtyneet	4,3	5,0	4,5	3,8	5,3	3,2
Tohtorintutkinto						
– työllistyneet	83,4	80,5	79,4	80,6	81,0	80,1
– maasta muuttaneet	7,1	8,3	9,5	8,2	9,0	9,8

Tavoitteeseen, jonka mukaan kaikilla koulutusaloilla vähintään 75 % aloittaneista opiskelijoista suorittaa ylemmän korkeakoulututkinnon tavoiteajassa, ei päästy. Myös ammattikorkeakoulututkinnon viidessä vuodessa suorittaneiden osuus jäi selvästi alle tavoitetason.

TAULUKKO 52. Tavoiteajan kuluessa valmistuneiden osuus aloittaneista, %

	2008	2009	2010
Lukiokoulutus, 3 vuotta	79,1	79,4	79,2
Ammatillinen perustutkinto, 3 vuotta	58,1	59,5	60,0
Ammattikorkeakoulututkinto, 5 vuotta	59,8	59,9	64,0
Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto, 7 vuotta	55,8	51,4	60,0

Yliopistoissa perustutkinto-opiskelijoiden lukumäärä pysyi käytännössä ennallaan. Ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden lukumäärä kasvoi jonkin verran.

Suoritettujen ammattikorkeakoulututkintojen, erityisesti ylempien ammattikorkeakoulututkintojen, määrä kasvoi.

Yliopistojen myöntämien ylempien korkeakoulututkintojen määrä väheni selvästi. Voimakkaat vuosittaiset muutokset johtuvat pääosin v. 2008 useimmilla aloilla sekä v. 2010 tekniikassa ja lääketieteellisillä aloilla päättyneestä tutkintorakenteen uudistuksen siirtymäkaudesta.

Tohtorintutkintojen määrä ylitti tavoitteen.

TAULUKKO 53. Opiskelijat ja tutkinnot

	2007	2008	2009	2010	2011
Ammatillinen lisäkoulutus					
– uudet opiskelijat		28 200	27 100	28 700	27 000
– suoritettut tutkinnot		15 900	17 000	16 000	16 200
– opiskelijamäärä oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa		27 300	29 600	29 000	30 000
– opiskelijamäärä oppisopimuskoulutuksessa		38 300	37 200	36 000	32 700
Ammattikorkeakoulun perustutkinnot					
– aloittaneet ¹	32 120	32 920	33 676	33 978	30 937
– suoritettut tutkinnot	20 570	21 090	20 044	20 581	21 312
– opiskelijamäärä	129 838	127 875	129 282	131 595	132 276
– josta ulkomaalaiset opiskelijat	5 400	6 294	6 962	7 724	8 703
Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot					
– aloittaneet	1 770	1 990	2 308	2 722	
– suoritettut tutkinnot	360	680	940	1 253	1 521
– opiskelijamäärä	3 430	4 535	5 544	6 580	7 431
Yliopiston perustutkinnot ²					
– uudet opiskelijat	19 650	19 640	20 169	19 988	20 119
– suoritettut alemmat korkeakoulututkinnot	5 880	13 876	10 775	12 300	13 275
– suoritettut ylemmät korkeakoulututkinnot	13 880	21 825	10 535	14 384	12 515
– opiskelijamäärä	152 200	140 560	145 330	144 321	144 441
Yliopiston tohtorintutkinnot	1 520	1 527	1 642	1 518	1 653

¹ Ensimmäistä kertaa tilastovuonna läsnä oleviksi opiskelijoiksi kirjautuneet opiskelijat ao. opintoalalla ammattikorkeakoulusektorilla.

² Sisältää alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon opiskelijat ja tutkinnot.

Tutkinnonuudistuksen aiheuttama tutkintosuma nosti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikää v. 2008 ja vaikutti myös tekniikan ja lääketieteellisten alojen tutkinnonuudistuksen siirtymäkauden päättymisen osalta myös vuoden 2010 keski-ikään. Vuonna 2011 tutkinnon suorittamisikä näyttää palanneen aiemmalle tasolle. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikä on pysynyt samalla tasolla viimeisten viiden vuoden ajan.

TAULUKKO 54. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikä, mediaani

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ammattikorkeakoulututkinto ¹	25,2	25,1	25,3	25,2	25,2	25,3
Ylempi korkeakoulututkinto	27,4	27,5	28,6	27,3	27,9	27,6

¹ Nuorten koulutus

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kehittäminen

Kertomusvuonna oli toiminnassa 16 yliopistoa ja 25 ammattikorkeakoulua. Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu sekä Sibelius-Akatemia yhdistyivät uudeksi taideyliopistoksi vuoden 2013 alusta, minkä jälkeen yliopistoja on 14.

Ammattikorkeakoulujen rahoitus- ja säädösohjauksen uudistamista valmisteltiin niin, että ammattikorkeakoulujen uusi rahoitusmalli ja uudet toimiluvat tulevat voimaan vuoden 2014 alusta. Osana ammattikorkeakoulu-uudistusta korkeakoulujen koulutus- ja tutkintovastuita uudistetaan siten, että korkeakoulujen edellytykset vastata joustavasti työelämän ja alueiden nopeisiin muutostarpeisiin paranevat. Lisäksi ammattikorkeakoulujen ylläpitäjille myönnettävän perusrahoituksen määräytymisperusteet uudistetaan. Valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistuksen aikataulussa arvioidaan, miten toteutetaan ammattikorkeakoulujen rahoituksen siirto kunnilta valtiolle sekä oikeushenkilöaseman muutos.

Ammattikorkeakoulujen sopimusneuvotteluissa kiinnitettiin erityistä huomiota korkeakoulujen profileihin ja painoaloihin, korkeakoulun asemoitumiseen korkeakoulukentässä, rakenteelliseen kehittämiseen sekä koulutus- ja tutkimustoimintaan. Rovaniemen ja Kemi-Tornion ammattikorkeakouluista päätettiin muodostaa Lapin ammattikorkeakoulu vuoden 2014 alusta lähtien.

Korkeakouluopintojen tehokkuus ja laatu ovat olleet erityisen seurannan ja kehittämisen kohteena. Opintoprosessien tehostamista koskevia tavoitteita on kirjattu ammattikorkeakoulujen sopimuksiin vuosille 2013–2016 ja opintoprosessien kehittäminen on huomioitu myös osana ammattikorkeakoulu-uudistusta eduskunnan käsittelyssä olevassa ehdotuksessa rahoitusmalliksi.

Yliopistoja tuettiin toimintarakenteiden ja -sisältöjen rakenteellisessa kehittämisessä yliopistojen laadun ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Valtioneuvosto päätti ajalla 1.1.–30.6.2012 Tampereen teknillisen yliopiston keräämien yksityisten lahjoitusten perusteella yliopistolle maksettavasta valtion vastinrahoituksesta. Viimeisen pääomasijoituserän jälkeen yliopistojen peruspääomaan on vuosien 2008–2012 aikana siirtynyt valtion vastinrahoitusta yliopistojen varainhankinnan perusteella yhteensä noin 831 milj. euroa.

Yliopistojen sopimusneuvotteluissa kiinnitettiin erityistä huomiota korkeakoulujen profileihin ja painoaloihin, korkeakoulun asemoitumiseen korkeakoulukentässä, rakenteelliseen kehittämiseen sekä koulutus- ja tutkimustoimintaan.

Yliopistolain uudistuksen arviointi valmistui ja annettiin tiedoksi eduskunnalle. Arviointiraportin mukaan yliopistolakiuudistus on vaikuttanut ensivaiheessa enemmän yliopistojen strategiseen johtamiseen kuin henkilöstöpolitiikkaan ja vaikutukset näkyvät mm. strategisen ohjauksen ja talousjohtamisen vahvistumisena, sidosryhmäyhteistyön kehittymisenä sekä sisäisessä organisoitumisessa ja johtamisjärjestelmissä. Arvioinnin perusteella ei katsottu olevan tarvetta yliopistolain muutoksiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toimii yhdessä korkeakoulujen kanssa siten, että korkeakoulujen opiskelijavalinnat ja korkeakouluopintojen rakenteet on uudistettu vuoden 2015 loppuun mennessä. Tavoitteena on nopeuttaa korkeakoulutukseen pääsyä. Opiskelijavalintajärjestelmän kehittämistä toteutettiin kertomusvuonna tiiviissä yhteistyössä kor-

keakoulujen ja sidosryhmien kanssa. Uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa vuoden 2014 opiskelijavalinnoista lähtien otetaan käyttöön korkeakoulujen yhteinen valtakunnallinen yhteishakujärjestelmä sekä mahdollistetaan ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakevien valinta omassa kiintiössään. Toisessa vaiheessa tavoitteena on varata yhteishaun opiskelupaikat kokonaan ensimmäistä tutkintoon johtavaa opiskelupaikkaansa hakeville ja tarjota koulutusala vaihtaville sekä vastaavantasoisien tutkinnon suorittaneille joustavia tapoja hakeutua uuteen koulutukseen.

Korkeakoulujen kansainvälistymistä edistettiin ohjauksessa ja rahoituksessa. Korkeakoulujen tieteellisten julkaisujen määrä pysyi lähes ennallaan. Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä kasvoi selvästi. Kansainvälinen opiskelijavaihto väheni hieman.

TAULUKKO 55. Korkeakoulujen toiminnan tuloksellisuus ja opiskelijoiden liikkuvuus

	2007	2008	2009	2010	2011
Tieteelliset julkaisut/opetus- ja tutkimushenkilökunta, yo	1,56	1,52	1,51	1,57	1,59
Tohtorintutkinnot/professorit, yo	0,67	0,67	0,72	0,57	0,61
Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat, yo	5 897	6 195	6 984	7 815	8 752
Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat, amk	5 299	6 294	6 962	7 892	8 703

Pätevän ja osaavan opetushenkilöstön saatavuus

Vuonna 2010 perusopetuksen rehtoreista ja päätoimisista opettajista 89 % oli muodollisesti kelpoisia hoitamaansa tehtävään. Lukioiden rehtoreista ja kaikista opettajista muodollisesti kelpoisia hoitamassaan tehtävässä oli 93 %. Ammatillisen koulutuksen (perus- ja lisäkoulutus) opettajista muodollisesti kelpoisia oli 73 %. Osuudet ovat lievästi kasvaneet.

Opintotuki

Opintotuen saajien määrä väheni noin 5 700 opiskelijalla (noin 2 %). Opintolainan valtiontakauksen saaneita opiskelijoita oli 224 984 eli 68 % kaikista tuen saajista. Lainatakauksen saajamäärä kasvoi, koska korkeakoulussa opiskeleville ryhdyttiin myöntämään 1.8.2011 lukien lainatakaus ilman erillistä hakemista opintorahan myönnön yhteydessä. Lainatakaus myönnettiin 99 prosentille opintotukea saavista korkeakouluopiskelijoista.

TAULUKKO 56. Opintotuen saajat (opintoraha, asumislisä ja opintolainan valtiontakaus)¹

	2010	2011	2012
Lukiot	31 815 (29 %)	30 393 (28 %)	28 950 (27 %)
Ammatilliset oppilaitokset ²	110 897 (62 %)	109 585 (62 %)	107 670 (61 %)
Ammattikorkeakoulut	93 356 (72 %)	91 289 (70 %)	90 474 (70 %)
Yliopistot	93 147 (62 %)	91 409 (61 %)	89 536 (62 %)

¹ Taulukkoon ei sisälly Kansaneläkelaitoksen tilastoimat muissa kuin mainituissa oppilaitoksissa opiskelevat ja ulkomaisissa oppilaitoksissa opiskelevat opintotuen saajat.

² Uusi määritelmä: tuen saajien osuus oppilaitosmuotoisen ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen opiskelijoista.

Opintotuen saajista opiskeli muissa kuin yllä mainituissa oppilaitoksissa 6 794 opiskelijaa ja ulkomaisissa oppilaitoksissa 7 113 opiskelijaa. Ulkomaisessa oppilaitoksessa opintotukea saavien määrä kasvoi noin kuusi prosenttia. Koulumatkatukea sai yhteensä 68 399 lukio-opiskelijaa ja ammatillisissa oppilaitoksissa ammatillista perustutkintoa suorittavaa opiskelijaa.

Opintolainaa oli v. 2012 ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla keskimäärin 4 200 euroa, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla 6 800 euroa ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla 8 400 euroa. Yhteensä opintolainaa oli vuoden 2012 lopussa 304 363 henkilöllä.

Valtion takaamien opintolainojen lainakanta oli vuoden 2012 lopussa 1 528,5 milj. euroa, josta ns. vanhojen opintolainojen osuus oli 3,3 milj. euroa.

Korkeakouluopiskelijoiden ateriatukea nostettiin 7 sentillä aterialaajaa kohden 1.1.2012 lukien

Korkeakouluopiskelijoiden opintotuen kaksiporaiseen myöntämiseen liittyviä tuloharjannan sekä tuen tarkistamista ja keskeyttämistä koskevat tarkennetut säännökset tulivat voimaan 1.8.2012 lukien. Asetuksella määriteltäviä koulumatkakustannusten laskenta-perusteita korotettiin 1.8.2012 lukien huomioiden linja-autoliikenteen kustannuskehitys.

Hallitus antoi esityksen opintotukilain sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta. Esityksen tarkoituksena oli eräiden tuen myöntämisperusteiden selkeyttäminen.

Hallitusohjelman edellyttämä opintotuen uudistamistyö käynnistyi. Opintolainavähennyksen arviointi -työryhmän sekä opintotuen rakenteellista kehittämistä valmistelevaan asetetun työryhmän ehdotukset valmistuivat loppuvuodesta 2012.

7.2 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka

Kulttuuripolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet

TAULUKKO 57. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Tavoite	Arvio
Kulttuurin perustaa vahvistetaan	Hyvä
– edistämällä kulttuurin ja tiedon saatavuutta	
– kulttuuriperinnön ja -ympäristöjen säilymistä	
– taide-, kulttuuriperintö- ja mediakasvatusta	
– kansallisen, alueellisen ja paikallisen taide- ja kulttuurihallinnon toimivuutta	
– kulttuurin kansainvälistymistä ottaen huomioon toimintaympäristön globaalit, teknologiset ja kestävä kehityksen haasteet	
Luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä parannetaan	Tyydyttävä
– kehittämällä taiteen ja kulttuurin tukijärjestelmää	
– monipuolistamalla taiteilijoiden toimeentulomahdollisuuksia	
– kehittämällä toimivaa tekijänoikeusjärjestelmää	
– vahvistamalla kulttuuri- ja luovien alojen yrittäjyyden edellytyksiä	
Kaikkien väestö- ja kansalaisryhmien kulttuuri-osallistumisen mahdollisuuksia vahvistetaan	Tyydyttävä
– parantamalla paikallisesti ja alueellisesti kulttuuripalveluiden ja kulttuuriperinnön saatavuutta ja saavutettavuutta	
– edistämällä kulttuurisen moninaisuuden kehitystä	Hyvä
Kulttuurin taloutta ja luovan talouden kehitysedellytyksiä ja työllisyysvaikutuksia vahvistetaan	
– kehittämällä ja laajentamalla kulttuurin rahoitus- ja tietopohjaa	
– tukemalla kulttuurivientiä	
– parantamalla tekijänoikeuksien hyödyntämistä	

Kulttuurisen perustan vahvistaminen

Valtiontalouden tilan ja hallitusohjelman säästöpäätösten vuoksi koko 2000-luvun jatkunut taide- ja kulttuurimäärärahojen kasvu valtion budjetissa hidastui v. 2012. Määrärahat olivat noin 430 milj. euroa, mikä oli vajaa 5 milj. euroa enemmän kuin edellisenä vuonna.

Teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuusuudistus vuosina 2008–2010 oli kasvattanut näiden laitosten rahoitusta huomattavasti. Selvityksen mukaan määrärahalisäys edisti laitosten toimintaedellytyksiä, tasapainotti niiden rahoitusrakennetta ja mahdollisti jopa joidenkin laitosten eloonjäämisen. Lisäyksellä oli työllistävä vaikutus toimialalla. Yleisömäärät eivät kuitenkaan nousseet eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Vuonna 2012 teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuksiin kohdistui 10 milj. euron leikkaus. Taide- ja kulttuurilaitosten valtionosuusjärjestelmän kannustavuuteen tähtääviä toimia jatkettiin.

Valtion tukema Svenska Teaternin peruskorjaus valmistui. Valtio päätti avustaa Tampereen Työväen Teatterin peruskorjausta 3 milj. eurolla vuodesta 2015 alkaen. Lisäksi myönnettiin tukea 16:lle kulttuurin rakentamishankkeelle, joista suurimpia olivat Kuopion kaupunginteatterin peruskorjaus ja Lappeenrannan kaupunginteatterin uudisrakennus.

Taide- ja kulttuurihallintoon valmisteltiin rakenteellisia uudistuksia. Taiteen keskus-toimikunnan tilalle perustettua Taiteen edistämiskeskusta koskeva laki ja asetus hyväksyttiin. Uudistuksessa erotettiin viranomaistehtävät ja luottamuselintehtävät toisistaan ja viraston toimintoja koottiin suurempiin kokonaisuuksiin. Perustetulle taideneuvostolle siirrettiin toimivaltaa valtioneuvostolta ja ministeriöltä. Myös valtion virastona toimineen Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin tilalle perustettu Cultura-säätiö pääsi aloittamaan toimintansa vuoden 2013 alusta.

Vuoteen 2014 tähtäävää Valtion taidemuseon muuttamista julkisoikeudelliseksi laitokseksi valmisteltiin. Valtion taidemuseossa hoidetut yleiset museoalan kehittämistehtävät siirrettiin jo kertomusvuonna Museoviraston yhteyteen. Valtion elokuvatarkastamo muutettiin Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi. Se on tarkoitus yhdistää edelleen Kansalliseen audiovisuaaliseen arkistoon. Museoviraston kiinteistövarallisuuden siirtoa Senaatti-kiinteistölle ja Metsähallitukselle valmisteltiin.

Kulttuuriympäristöpolitiikan vahvistamiseen tähtää yhdessä ympäristöministeriön kanssa aloitettu kulttuuriympäristöstrategian valmistelu. Annettiin hallituksen esitys Suomen liittymiseksi Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevaan yleissopimukseen, jonka tavoitteena on mm. edistää eri kulttuurien välistä dialogia. Kansallisen digitaalisen kirjaston toteuttamista jatkettiin.

TAULUKKO 58. Kulttuurisen perustan vahvistaminen

	Toteutuma 2010	Toteutuma 2011	Toteuma 2012
Valtion (OKM:n hallinnonala) tuki taiteelle ja kulttuurille, milj. euroa	400,6	426,1	430,1
Valtionosuuden piirissä olevien teattereiden			
– laskennalliset henkilötyövuodet	2 469	2 469	2 469
– esitysten määrä	11 941	12 198	13 467
Valtionosuuden piirissä olevien orkestereiden			
– laskennalliset henkilötyövuodet	1 033	1 033	1 033
– konserttien määrä	1 885	1 861	1 907
Suomen Kansallisoopperan			
– kuukausipalkkaisen henkilöstön määrä	540	538	537
– esitysten määrä	337	292	283
Suomen Kansallisteatterin			
– henkilöstön määrä	330	346	326
– esitysten määrä	605	597	698
Valtionosuuden piirissä olevien museoiden henkilötyövuodet	1 183	1 183	1 183
Taiteen aluekeskusten määrä	31	31	31

Luovan työn tekijöiden toimintaedellytysten parantaminen

Kulttuuriammateissa ja kulttuuritoimialoilla työllisyys on kasvanut viime vuosina nopeammin kuin kaikkien ammattien ja toimialojen työllisyys (Tilastokeskus, Työvoimatutkimus). Vuonna 2011 kulttuuriammateissa päätyönään toimivia oli vajaa 82 000 (v. 2012 alustavien tietojen mukaan yli 83 000), joista taideammateissa noin 12 000. Kulttuurin toimialojen kaikkien työllisten määrä oli noin 109 000, joista taiteellisessa toiminnassa noin 15 000. Kaikki kulttuurin toimialalla työskentelevät eivät toimi kulttuuriammateissa.

Taiteen keskustoimikunnan myöntämät valtion taiteilija-apurahat ovat merkittävä taiteilijoiden työskentelyn tukimuoto. Sekä vuosiapurahan hakijoiden että saajien määrät lisääntyivät kertomusvuonna. Taiteilijaprofessorien virkojen vähittäinen muuttaminen apurahoiksi vaikuttaa osaltaan asiaan. Tutkimuksen mukaan (TKT Työpapereita 50, 2012) taiteilijat kokevat apurahajärjestelmän pääosin toimivana. Apurahat turvaavat toimeentuloa ja työrauhaa ja aktivoivat taiteen tekemistä. Pääkaupunkiseudun rooli apurahahakijoissa ja -saajissa korostuu.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa sopimansa menettelytavan mukaisesti poikkihallinnollisen työryhmän selvittämään luovilla aloilla toimivien työ-, sosiaaliturva- ja verolainsäädännön uudistustarpeet.

Esittävän taiteen ns. vapaan kentän rahoitusta lisättiin, koska ryhmien määrä ja toiminta on lisääntynyt huomattavasti. Tämä parantaa vapaan kentän toimijoiden työmahdollisuuksia. Jatkossa painotetaan rakenteellista kehittämistä sekä yhteistyötä mm. valtionosuutta saavien laitosten kanssa.

TAULUKKO 59. Luovan työn tekijät

	Toteuma 2010	Toteuma 2011	Toteuma 2012
Vuosiapurahan saajien/hakijoiden määrä	277 / 1 985	286 / 1 971	303 / 2 131
Pääkaupunkiseudulla asuvien osuus valtion taidetoimikuntien apurahojen saajista, %	56	55	57
Kulttuuriammateissa työskentelevät (työvoimatutkimus)	78 611	81 725	83 463
– Kulttuurin toimialojen työlliset (työvoimatutkimus)	108 656		
Taiteilijaeläkkeiden kokonaismäärä, 31.12.	1 017	1 048	1 106
– Uusien taiteilijaeläkkeiden saajien määrä suhteessa hakijoiden määrään, %	7,98	13,33	11,98

Kaikkien väestöryhmien kulttuuriin osallistumismahdollisuuksien vahvistaminen

Kulttuuritilaisuuksissa käyminen on lisääntynyt 2000-luvulla, ja erot eri väestöryhmien välillä ovat tasoittuneet (TK, Ajankäyttötutkimus 2011). Hallitusohjelman mukaan pyritään edelleen lisäämään erityisesti niiden aktiivisuutta, jotka nyt jäävät kulttuuripalvelujen tai -toiminnan ulkopuolelle. Kuulto-hankkeessa käynnistyi 22 kehittämiskokeilua, joilla parannetaan paikallisten ja alueellisten kulttuuripalveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta. Kulttuurin saavutettavuustyöryhmässä valmisteltiin ehdotuksia osallistumisen lisäämiseksi. Kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämiseen liittyvän toimintaohjelman 2010–2014 toteuttamista jatkettiin yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Kulttuurin hyvinvointi- ja uutena painotuksena työelämävaikutuksia edistettiin myös rakennerahastohankkeilla.

Tutkimuksen mukaan uudet ikääntyvät sukupolvet ovat aiempia sukupolvia aktiivisempia ja monipuolisempia kulttuurin kuluttajia ja tilaisuuksissa kävijöitä (Cupore, 2012). Tutkimuksesta saatiin myös tarkempaa tietoa osallistumisen ja osallistumattomuuden syistä sekä erilaisista osallistujaryhmistä.

Kotimaisten elokuvien katsojaosuus nousi korkeammalle tasolle kuin koskaan aikaisemmin 1970-luvun lopun jälkeen. Viime vuosien määrärahanpaukset, tukitoiminnan kehittäminen sekä esitystekniikan digitalisointi ovat myönteisen kehityksen taustalla. Myös kansainvälinen menestys on ollut ennätyksellistä. Elokuvien esitysoikeuksia saatiin myydyksi enemmän ja useampaan maahan kuin koskaan aikaisemmin, mitä selittää mm. kansainvälisten yhteistuotantojen lisääntyminen ja kansainvälisen osaamisen ja rahoituksen vahvistuminen.

Käynnistettiin kolmevuotinen Lukuinto-ohjelma lasten ja nuorten lukemisen ja monipuolisten lukutaitojen edistämiseksi. Hanke toteutetaan yhteistyössä koulujen, kirjastojen ja vanhempien kanssa.

TAULUKKO 60. Kulttuuri ja kansalaiset

	Toteuma 2010	Toteuma 2011	Toteuma 2012
Valtionosuuden piirissä olevien teattereiden kävijät, 1 000 henk.	2 502	2 507	2 393
Suomen Kansallisteatterin yleisökontaktit, 1 000 henk.	116	167	185
Valtionosuuden piirissä olevien orkestereiden kuulijat, 1 000 henk.	670	777	772
Suomen Kansallisoopperan yleisökontaktit, 1 000 henk.	295	264	278
Museoiden kävijät valtionosuuden piirissä ja muissa päätoimisesti hoidetuissa museoissa, 1 000 henk.	4 869	4 985	5 183
Kotimaisten elokuvien teatteriensi-illat	23	29	36
Kotimaisten elokuvien katsojat elokuvateattereissa, 1 000 henk.	2 073	1 214	2 362
Pää- ja sivukirjastojen määrä, kpl	798	794	787
Yleisten kirjastojen kokonaislainaus, 1 000 kpl	96 228	97 428	94 868
Fyysiset kirjastokäynnit, 1 000 kpl	52 647	52 797	52 763
Kirjastojen verkkokäynnit, 1 000 kpl	57 078	56 874	59 273
Kulttuuritapahtumissa käynnit, 1 000 henk.	2 030	2 000	2 000

Kulttuurin ja luovan talouden edistäminen

Kulttuurin toimialat ovat merkittävä osa kansantaloutta. Kulttuurin talous alkoi v. 2010 elpyä vuoden 2009 notkahduksesta. Sekä toimialojen tuotos että kulttuurin yksityinen kulutus kasvoivat, mutta arvonlisäys ja työllisyys supistuivat edelleen hieman.

Kulttuurin ja luovien toimialojen merkitys elinkeinorakenteen monipuolistajina on vahvasti esillä hallitusohjelmassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö tekivät tavoitteiden saavuttamiseksi tiivistä yhteistyötä. Opetus- ja kulttuuriministeriön omissa toimitissa painopiste oli erityisesti kulttuuri- ja luovien alojen tuotekehityksessä sekä viennin ja kansainvälistymisen edistämisessä.

Luovien alojen kasvun ja kansainvälistymisen valtakunnallisessa ESR-kehittämissuunnitelmassa 2007—2013 oli vuoden 2012 loppuun mennessä käynnistynyt 24 hanketta. Niihin oli sidottu lähes 13 milj. euroa EU:n ja valtion rahoitusta. Hankkeissa on ollut mukana yli 4 000 henkilöä ja lähes 1 000 yritystä sekä 800 muuta organisaatiota.

TAULUKKO 61. Liikuntapolitiikan yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Tavoite	Arvio
1. LIIKUNTA ON YHDENVERTAISESTI SAAVUTETTAVISSA	
Liikunta kuuluu sivistyksellisiin perusoikeuksiin, jonka saavutettavuuden turvaamiseen vaikuttavat etenkin maassa tapahtuva muuttoliike, kuntarakenteen uudistuminen sekä liikuntahallinnossa ja -kulttuurissa tapahtuvat muutokset. Tavoitteena on turvata liikuntapalveluiden saavutettavuus koko maassa.	Hyvä
2. LIIKUNNALLINEN ELÄMÄNTAPA YLEISTYY	
Liikunnalla on myönteisiä vaikutuksia ihmisen hyvinvoinnille, työkyvylle ja terveydelle. Tavoitteena on koko väestön liikuntaharrastuksen määrän ja liikuntaintensiiteetin kasvu. Kohderyhmänä ovat etenkin lapset ja nuoret, joiden liikunta-aktiivisuuden tiedetään luovan perustan koko elämänsäkaaren mittaiselle liikunnalliselle elämäntavalle.	Erinomainen
3. LIIKUNNAN KANSALAISTOIMINTA LISÄÄ VÄESTÖN OSALLISTUMISTA JA VAHVISTAA OSALLISUUTTA	
Suomalaiset osallistuvat liikunta- ja urheiluseurojen toimintaan melko aktiivisesti. Seuratoimintaan osallistumisessa, sitoutumisessa ja liikunta-aktiivisuudessa on kuitenkin havaittu eroja eri väestöryhmien kesken. Tavoitteena on lisätä liikunnan kansalaistoiminnan laatua sekä kansalaistoimintaan osallistumista etenkin sellaisilla väestöryhmillä, joiden osallistumisen esteenä ovat sosiaaliset, taloudelliset tai kulttuuriset tekijät.	Hyvä
4. EETTINEN JA YHTEISKUNTAVASTUULLINEN HUIPPU-URHEILUTOIMINTA KASVATTA LIIKUNNASTA KIINNOSTUNEIDEN MÄÄRÄÄ	
Huippu-urheilu on osa suomalaista kulttuuria. Se antaa elämyksiä ja myönteisiä esikuvia sekä lisää kiinnostusta oman liikuntaharrastuksen aloittamiseksi. Lisäksi huippu-urheilutoiminta vahvistaa etenkin suur tapahtumien järjestämisen myötä liikunnan ja urheilun merkitystä kansantaloudessa. Tavoitteena on lisätä suomalaisten urheilijoiden menestymistä huippu-urheilussa, vammaishuippu-urheilun integroitumista sekä parantaa Suomessa järjestettävien urheilun suur tapahtumien vaikuttavuutta.	Hyvä

Liikunta on yhdenvertaisesti saavutettavissa

Liikunnan yhdenvertaiseen saavutettavuuteen vaikuttavat etenkin julkisin varoin tuotetut liikuntapalvelut ja liikuntapaikkapalvelut. Valtion talousarviosta tuetaan kuntia liikunnan peruspalvelujen tuottamiseksi liikuntatoimen valtionosuuksien sekä harkinnanvaraisiin liikuntapaikkarakentamiseen valtionavustuksin.

Arviolta neljäsosa valtion liikuntamäärärahoista osoitetaan kuntien liikuntatoimintaan. Vuonna 2011 kuntien liikuntatoimen käyttökustannuksista valtionosuudet kattoivat keskimäärin runsaat kolme prosenttia. Kuntien oma panostus liikuntaan ja urheiluun on vuosittain noin 600–700 milj. euroa. Liikuntapaikkarakentamiseen myönnettävien valtionavustusten osuus v. 2011 oli kaikista tukea saaneiden hankkeiden kokonaiskustannuksista noin 14 %. Vuonna 2012 liikuntatoiminnan valtionosuutta kunnille maksettiin 19 milj. euroa. Liikuntapaikkarakentamiseen myönnettiin avustuksia 28 milj. euroa painotuksen ollessa laajoille käyttäjäryhmille suunnatuissa liikuntapaikoissa.

Vuoden 2011 tilinpäätöstietojen mukaan kuntien liikuntatoimen käyttötalouden nettokustannukset asukasta kohden olivat keskimäärin 90 euroa. Liikunnan yhdenvertaisen saavutettavuuden voi arvioida olleen aikaisempien vuosien tasolla myös v. 2012.

TAULUKKO 62. Liikuntatilojen yhdenvertainen saavutettavuus

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Valtionavustuksilla tuetut liikuntatilat, peruskorjaus- ja uudisrakentamishankkeet			
– uimahallit, m ²	23 497	23 268	24 243
– liikuntahallit, m ²	27 587	38 131	19 025
– jäähallit, m ²	14 878	13 016	21 579
YHTEENSÄ	65 962	74 415	64 847
– lähiliikuntapaikat, kpl	53	62	67
Kuntien liikunnan edistämisaktiivisuus/Tea-viisari (kuvaava toiminnan suunnittelua, resursseja, johtamista; maan väestöpainotettu keskiarvo)	55	55	62

Liikunnallinen elämäntapa yleistyy

Liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi ministeriö tuki ohjelma- ja hankeperusteisia toimenpiteitä, jotka kohdistuivat koko väestölle ja koko elämäntapaan. Painopisteenä olivat etenkin lapset ja nuoret.

Toimintakulttuurin liikunnallistamista varhaiskasvatuksessa ja kouluympäristössä sekä omatoimisen liikunnan edistämistä tuetaan Lasten ja nuorten liikuntaohjelmalla ja Liikkuva koulu -ohjelmalla. Ministeriön tuki niille oli yhteensä 5,5 milj. euroa. Suomalaisen aikuisväestön liikunnan edistämisen toimenpiteitä on kohdennettu Terveysliikunnan kehittämisohjelmassa ja Kunnossa kaiken ikää -ohjelmassa etenkin vähän liikkuviin. Myös työelämän toimintakulttuurin liikunnallistamista on tuettu.

Liikunnallista elämäntapaa kuvaavat mittarit osoittavat, että hikoiluttavaa ja hengästyttävää vapaa-ajan liikuntaa harrastavien määrä on tilastollisesti hieman kasvanut.

TAULUKKO 63. Liikunnallisen elämäntavan edistäminen

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Liikunnallisen elämäntavan omaavien kansalaisten määrä			
Vapaa-ajan liikuntaa vähintään 4 krt/vko 15—64-vuotiaat, % ¹			
– miehet	30	29	30
– naiset	34	31	33
Lasten ja nuorten vapaa-ajan liikunta ja fyysinen aktiivisuus, % ²			
Hengästyttävää liikuntaa korkeintaan 1 h/vko			
– 8.—9. lk	35	34	34
– lukion 1.—2. lk	31	30	30
– ammattiin opiskelevat 1.—2. lk	48	47	47

¹ AVTK 2009, liikuntaa vähintään 30 minuutin ajan niin, että ainakin lievästi hengästyy tai hikoilee.

² Kouluterveyskysely: aineisto parillisina vuosina Etelä- ja Itä-Suomi ja Lappi, parittomina Lounais-, Länsi-, Sisä- ja Pohjois-Suomi sekä Ahvenanmaa.

Liikunnan kansalaistoiminta lisää väestön osallistumista ja vahvistaa osallisuutta

Kertomusvuotta leimasi liikunnan kansalaisjärjestöjen päällekkäisten rakenteiden purkamisen. Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry, Nuori Suomi ry, Kuntoliikuntaliitto ry ja Suomen Olympiakomitea ry perustivat yhteisen kattojärjestön (VALO ry), jonka toiminta käynnistyi vuoden 2013 alussa. Liikunnan kansalaisjärjestöjen valtionavustusjärjestelmän uudistamista valmisteltiin.

Kansalaistoimintaan osallistumisen lisäämiseksi on avustettu paikallisia seuratoiminnan kehittämishankkeita. Seuratuella on tuettu etenkin urheilu- ja liikuntaseurojen perustoiminnan kehittämistä. Kertomusvuonna valmisteltiin seuratuon vahvistamista niin, että sillä pystytään puuttumaan entistä tehokkaammin kustannusten nousuun lasten ja nuorten liikunnan harrastamisessa. Tavoitteena on alentaa osallistumismaksuja sekä lisätä harrastajamääriä ja -ryhmiä seuroissa.

TAULUKKO 64. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Liikunta ja liikunnan kansalaistoiminta, %			
Liikunnan harrastaminen säännöllisesti			
– Suomessa	17	17	17
Liikunnan vapaaehtoistoimintaan sitoutuminen			
– Suomessa	18	18	18
Kuuluminen urheiluseuraan tai liikuntajärjestöön, % (Nuorisobarometri)			
– poikia, tyttöjä	21	21	21
Seuraliikunta väh. 1 krt/vko/% (Nuorten terveystapatutkimus) ¹			
– poikia	47,3	50,05	50,05
– tyttöjä	44,0	46,5	46,5
YHTEENSÄ	424 000		
%-osuus kansalaistoimintaan osallistuvista	43		

¹ Nuorisobarometri.

Eettinen ja yhteiskuntavastuullinen huippu-urheilutoiminta kasvattaa liikunnasta kiinnostuneiden määrää

Huippu-urheilun muutosprosessin tukemisella on pyritty luomaan aiempaa läpinäkyvämmät toimintaprosessit sekä yhteiset huippu-urheilun tukijärjestelmät. Tavoitteena on ollut vahvistaa huippu-urheilun yhteiskunnallista arvostusta sekä parantaa edellytyksiä eettisemmälle toiminnalle. Parannettiin urheilijoiden valmentautumismahdollisuuksia sekä urheilijoiden urheilu-uran ja opiskelun yhdistämisen edellytyksiä eri avustumuodoin. Dopinginvastaista toimintaa tuettiin aiempien vuosien tapaan Antidoping-toimikunnan kautta.

TAULUKKO 65. Dopingtestit ja dopingrikkomukset, kpl (ADT ry)

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Kansallisen testausohjelman testit, yhteensä	2 259	3 126	3 006
– kilpailun ulkopuoliset	1 248	1 772	1 570
– kilpailutestit	1 011	1 404	1 436
– joista veritestejä	112	123	122
Urheilijaprofiilit, verinäytteet			104
Dopingrikkomukset	12	13	8

Nuorisopolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet

TAULUKKO 66. Arvio yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toteutumisesta

Tavoite	Arvio
NUORTEN AKTIIVINEN KANSALAIKUUS KASVAA	
Nuorten aktiivisen kansalaisuuden tavoitteena on kehittää nuorten tavoitteellista toimintaa yhteiskunnassa. Aktiivista kansalaisuutta edistetään luomalla edellytyksiä jokaiselle nuorelle omaan harrastukseen ja samalla yhteisön jäsenyyteen ja yhteiskuntaan vaikuttamiseen. Nuorten osallistumis-, vaikuttamis- ja kuulemisjärjestelmiä kehitetään. Tavoitteena on mahdollistaa nuorten aktiivinen osallistuminen ja vaikuttaminen yhteiskunnan asioihin nuorten uudet toimin- tataavat ja yhteisöt huomioon ottaen, mikä saattaa lisätä myös nuorten äänestysaktiivisuutta.	Hyvä
NUORTEN SOSIAALINEN VAHVISTUMINEN LISÄÄNTYY	
Laajennetaan etsivä nuorisotyö koko maata kattavaksi (hallituskauden aikana osana nuorisota- kuuta). Nuorten työpajatoiminta vahvistaa nuorten arjen- ja työelämävalmiuksia sekä ohjaa kou- lutukseen ja työelämään. Nuoria tuetaan myös valtakunnallisten nuorisokeskusten elämänhal- lintajaksilla ja -kursseilla.	Erinomainen
NUORTEN KASVU- JA ELINOLOT PARANEVAT	
Nuorten kasvu- ja elinoloja parannetaan tehostamalla valtioneuvoston nuoriin kohdistuvaa su- kupolitiikkaa tavoitteena nuorten elinolojen saattaminen samalle tasolle muiden väestö- ryhmien kanssa. Huolehditaan v. 2011 valmistuneen valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012—2015 toimeenpanosta ja seurannasta. Valtion nuorisotieteen neuvot- telukunta arvioi vuosittain ohjelman toimeenpanoa. Lasten ja nuorten elinoloja seurataan uusien elinoloihintoimien avulla. Tuetaan nuorisolain edellyttämän monialaisen viranomaisyhteistyön kehittämistä kunnissa.	Hyvä

Nuorten aktiivinen kansalaisuus

Vuoden 2012 nuorisobarometrin mukaan nuorten osallistuminen vapaaehtoistoimintaan on lisääntynyt. Myös kiinnostus politiikkaan on kasvanut, mutta se ei ensisijaisesti kana-
voidu äänestämiseen tai poliittiseen järjestötoimintaan vaan vapaaehtoistoimintaan laa-
jemmin. Nuorten yhteenkuuluvuuden tunne lähi- ja muihin yhteisöihin, erityisesti netti-
yhteisöihin, ja myös yhteiskunnallisiin instituutioihin on vahvistunut. Sen sijaan luotta-
mus kanssaihmiin on heikentynyt vuoteen 2009 verrattuna.

Opetus- ja kulttuuriministeriö avusti valtakunnallisten nuorisojärjestöjen, palvelujär-
jestöjen ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen toimintaa yhteensä 14,5 milj. eurolla. Poliittis-
ten nuorisojärjestöjen jäsenrekistereistä tehdyn selvityksen tuloksia tullaan hyödyntämään
järjestöjen avustustoiminnan kehittämisessä. Lisäksi myönnettiin erityisavustuksia kan-
salaisjärjestöjen, muiden yhteisöjen sekä kuntien lasten ja nuorten osallisuutta edistäviin
hankkeisiin. Myös voimakkaasti kehittyvää verkkonuorisotyötä avustettiin ja verkkode-
mokratiapalveluja kehitettiin mm. käynnistämällä yhteistyö oikeusministeriön osallistu-
misympäristöhankkeen kanssa.

Lasten ja nuorten harrastustoimintaa tuettiin ELY-keskusten kautta. Tuettuja kerhoja
oli yhteensä 1 600, ja niiden toimintaan osallistui 57 000 lasta ja nuorta.

TAULUKKO 67. Nuorten aktiivinen kansalaisuus

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Nuorisotoimialan tuetut järjestöt, lkm	120	133	132
Jäseniä järjestöissä, hlöä ¹	723 769	662 870*	

¹ Valtakunnalliset nuorisojärjestöt

* Jäsenmäärän lasku johtuu osittain eräiden nuorisojärjestöjen siirtymisestä nuorisotyötä tekeviksi järjestöiksi.

Nuorten sosiaalinen vahvistuminen

Nuorten yhteiskuntatakuutyöryhmän v. 2012 valmistuneen raportin mukaan Suomessa on 40 000 työn ja koulutuksen ulkopuolella olevaa alle 30-vuotiasta. Nuorisotoimessa nuorten sosiaalisen vahvistamisen keskeiset välineet ovat nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö. Vuonna 2012 näitä toimintoja avustettiin yhteensä 24,7 milj. eurolla.

Syksyllä 2012 käynnistettiin nuorten sosiaalisen vahvistamisen määrittely- ja kehittämistyö suhteessa muihin toimialoihin ja muuhun nuorisotyöhön. Tätä tukevat myös valtakunnalliset hankkeet, joissa kehitetään valtakunnallisten toimintakyselyjen tietojärjestelmää palvelemaan paikallista tietotarvetta sekä työpajavalmennuksen työmenetelmiä.

Nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen sisältyvät myös valtakunnallisten nuorisokeskusten sosiaalinen nuorisotyö (Nuotta-valmennus) ja nuorten ennaltaehkäisevä päihdetyö. Jälkimmäistä tuettiin ensisijaisesti vahvistamalla alan osaamiskeskuksena toimivaa Preventiimiä sekä myöntämällä eritysavustuksia kehittämishankkeisiin.

Etsivää nuorisotyötä tuettiin kertomusvuonna 10,33 milj. eurolla. Toimintaa on yli 87 %:ssa kaikista kunnista. Toiminta tavoitti 14 000 nuorta, kun kriteerinä on, että tavoitettu nuori on mukana toiminnassa enemmän kuin yhden tapaamisen verran (kontaktissa oltiin yli 23 000 nuoreen). Tavoitettavuudessa on huomattava nousu edelliseen vuoteen. Nuorten työpajatoimintaa tuettiin 11,22 milj. eurolla. Toiminta kattaa yli 80 % kunnista.

TAULUKKO 68. Nuorten työpajatoiminta

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Nuorten sosiaalinen vahvistuminen			
Nuorten työpajatoiminta			
– Pajat, lkm	210	210	210
– Nuoret (alle 29 v.) pajoissa, lkm/vuosi	13 016	12 982	n. 13 000
– Koulutukseen, työhön tai muuhun ohjattuun toimintaan sijoittuneet, %	76	75	75
– Nuorisotyöttömät, lkm	33 200	31 600	31 993
Etsivä nuorisotyö kunta (kpl) / asiakkuudet (nuorta), joista	192 / 5 724	246 / 10 041	279 / 13 943
ohjattiin jatkotoimenpiteisiin, %	69	71	71

Nuorten kasvu- ja elinolot

Vuonna 2010 perustettuun nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusrakenteeseen kuuluu tällä hetkellä 14 keskeistä toimijaa. Keskusten tulosoajauksen kehittämistä jatkettiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta perustettiin eri ministeriöiden edustajista koostuva työryhmä valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012—2015 toimeenpanoa ja seuranta varten. Avustettiin ohjelman tavoitteita toteuttavia valtakunnallisia kehittämishankkeita 3,5 milj. eurolla. Erityistä huomiota kiinnitettiin tasa-arvonäkökulman valtavirtaistamiseen. Valtion nuorisotieteen neuvottelukunta suoritti ohjelman ensimmäisen vuosiarvioinnin, jossa kiinnitettiin huomiota ohjelman valmistelun ja toimeenpanon ohella mm. siihen, miten ohjelma vastaa nuorten elämän ongelmiin. Ko. neuvottelukunta julkaisi myös nuorten hyvinvointi-indikaattoreita koskevan loppuraporttinsa. Sen indikaattorivalikoimaa tullaan jatkossa hyödyntämään lasten ja nuorten kasvu- ja elinolojen seurannassa.

Vuoden 2012 loppuun mennessä lakisääteinen monialainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto on perustettu 245 kuntaan, ja sellaisen perustaminen on valmisteilla 33 kunnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja ELY-keskusten nuorisotoimet ovat yhdessä järjestäneet alueellisia koulutuksia nuorisolain muutoksesta toimeenpanon edistämiseksi.

TAULUKKO 69. Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Kuntia palvelujen piirissä, lkm	241	245	247
Nuoret (13—24 v) palvelujen piirissä, %	87,5	88,9	

8 Maa- ja metsätalousministeriö

Ministerin katsaus toimintaan ja ympäristön muutoksiin

Vuotta 2012 väritti epävarmuus Suomen talouden tulevaisuudesta ja julkisen talouden kestävydestä. Valtiontalouden tasapainottamistoimenpiteet jatkuivat koko valtionhallinnossa ja myös maa- ja metsätalousministeriö osallistui niihin. Vähenevistä resursseista huolimatta lainsäädäntötyö jatkui vilkkaana ja useita isoja lainsäädäntöhankkeita saatiin alkuun. Keskeisenä tavoitteena oli luoda vihreän kasvun edellytyksiä uudistamalla lakeja, organisaatiota ja rahoitusta.

Ministeriön strategiatyön pohjalta hyväksyttiin ministeriön hallinnonalan uusi strategia 23.5.2012. Siinä hallinnonalan toiminta-ajatus tiivistettiin lauseeseen ”Turvaamme kotimaisen ruoan tuotannon ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käytön sekä luomme edellytyksiä niihin perustuville elinkeinoille ja hyvinvoinnille.” Ministeriön rakenne uudistettiin 1.1.2013 lukien vastaamaan tätä toiminta-ajatusta. Samalla käynnistyi ministeriön nimen muuttaminen ruoka- ja luonnonvaraministeriöksi.

Kansalaisten kiinnostus ruokaan jatkui vahvana. Ruoan alkuperästä ja tuotantotavasta haluttiin entistä enemmän tietoa. Ministeriö aloitti hallitusohjelmassa sovittujen luomuja lähiruokaohjelmien tekemisen. Tavoitteeksi asetettiin vastata lähi- ja luomuruoan kasvaneeseen kysyntään.

Maatalouspolitiikan osalta koko vuoden keskeisin painopiste oli EU:n maatalouspolitiikan uudistus. Komission v. 2011 antamien esitysten käsittely jatkui neuvoston kokouksissa ja työryhmissä. Aktiivinen yhteydenpito muihin jäsenmaihiin, Euroopan parlamenttiin sekä komissioon vei eteenpäin tavoitteeksi asetettua pohjoihin olosuhteisiin paremmin sopivaa yhteistä maatalouspolitiikkaa.

Eläinten suojelua vietiin eteenpäin monella rintamalla. Koe-eläinten suojelua koskeva lakiesitys annettiin eduskunnalle ja eläinsuojelulain kokonaisuudistus käynnistettiin. Pitkään työn alla ollut sikojen hyvinvointiasetus saatiin myös valmiiksi.

Euroopan yhteisen kalastuspolitiikan uudistamista koskevien esitysten käsittely jatkui neuvostossa. Tavoitteena oli siirtyä nykyistä kestävämpään kalastuspolitiikkaan. Lohipolitiikkaa koskeva keskustelu jatkui vilkkaana. Ministeriö asetti laajan työryhmän valmistelemaan kansallista lohistrategiaa, jotta lohipolitiikkaan saataisiin lisää yhteisymmärrystä. Kalastuslain kokonaisuudistusta valmisteltiin ministeriössä asiaa pohtineen työryhmän linjausten pohjalta. Uhanalaisten vaelluskalakantojen turvaamiseksi laadittiin kalatiestrategia.

Keskustelu Suomen suurpetopolitiikasta jatkui vilkkaana edellisvuosien tapaan. Peto-konflikteja lievennettiin uuden riistakeskusorganisaation kautta sekä myöntämällä lupia suurpetojen kannanhoidollisiin toimiin.

Metsäalalla keskeisiä lakeja koskeva uudistustyö jatkui. Metsälain uudistamistyöryhmä esitti mietinnössään metsänomistajiin kohdistuvan säätelyn vähentämistä. Metsänhoitoyhdistyslakia valmistellut työryhmä esitti pakkojäsenyydestä luopumista. Metsähallituksen uudesta asemasta erityisliikelaitoksena saavutettiin Hallinnon kehittämisen ministeri-ryhmässä yhteisymmärrys. Valtakunnallinen Suomen metsäkeskus aloitti toimintansa.

Ministeriön sektoritutkimuslaitosten yhdistämisen selvittely käynnistettiin. Tavoitteeksi asetettiin yhden luonnonvarojen tutkimukseen keskittyvän laitoksen perustaminen.

Jari Koskinen
Maa- ja metsätalousministeri

8.1 Maa- ja metsätalousministeriön toimialan katsaus politiikkasektoreittain

Ilmastoasioissa Suomelle tärkeän metsäkadon kompensatiokysymyksen ratkaisussa edettiin komission kanssa. Ilmastomuutokseen sopeutumisen toimintaohjelmaa (2011–2015) toimeenpantiin ministeriön hallinnonalalla. Ilmastomuutoksen kansallisen sopeutumisstrategian arviointi ja päivitys aloitettiin.

Valtioneuvoston periaatepäätös soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta hyväksyttiin 30.8.2012. Kansallisen vieraslajistrategian toimeenpano käynnistettiin maaliskuussa hyväksytyn valtioneuvoston periaatepäätöksen sekä huhti-kuussa valmistuneen strategian ja toimenpideohjelman mukaisesti.

Maaseudun kehittäminen

TAULUKKO 70. Poliitiikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	103,4	129,6	146,3			
– josta EU-osuus	38,4	51,1	63,9			
Toiminnan kustannukset ¹	31,3	35,1	30,4	421	439	356
– Tutkimus ja kehittäminen	7,0	7,1	6,4	105	106	91
– Hallinto	24,1	28,0	24,0	316	333	265

¹ MTT, MMM, Mavi, Tike ja ELY-keskukset

TAULUKKO 71. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoite	Arvosana
Maaseutu säilyy elinvoimaisena kestävällä tavalla.	Tyydyttävä
Maaseutu säilyy kilpailukyisenä asuinympäristönä, yritysten sijoituspaikkana ja asukkaiden työllistäjänä.	Hyvä
Harvaan asutun ja ydinmaaseudun väestökehitys tasapainottuu, työllisyys paranee ja elinkeinotoiminta monipuolistuu.	Tyydyttävä

Maaseudulla asui 2,15 milj. asukasta v. 2011. Harvaanasutulla ja ydinmaaseudulla asui 1,29 milj. asukasta v. 2011 eli 23,9 % suomalaisista. Harvaan asutun maaseudun väkiluku väheni edellisvuodesta 1,2 % ja ydinmaaseudun 0,3 %. Sen sijaan kaupunkien läheisen maaseudun väkiluku kasvoi 0,9 % vuodesta 2010 vuoteen 2011. Erityisesti nuoret naiset muuttavat maaseudulta kaupunkeihin, mikä osaltaan vinouttaa väestön ikä- ja sukupuolirakennetta. Työttömyysaste on edelleen korkein harvaan asutulla maaseudulla ja matalin kaupunkien läheisellä maaseudulla. Harvaan asutulla maaseudulla työttömyys väheni samalla, kun koko työvoima väheni. Osa työttömyyden vähenemisestä selittyy muutolla muille alueille sekä siirtymisellä työvoiman ulkopuolelle.

Maaseudun elinkeinorakenne monipuolistuu ja yritysten määrä kasvaa. Alkutuotannon osuus elinkeinotoiminnasta harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla on edelleen 7—9 %, josta muuta yritystoimintaa harjoittavien maatalojen suhteellinen osuus on pysynyt suurin piirtein ennallaan. Muiden toimialojen, erityisesti palvelujen osuus kasvaa kaikilla maaseutu-alueilla. Vain kaupan ja kuljetuksen osuus on pienentynyt. Mikro- ja pienyritysten määrä on kasvanut erityisesti kaupunkien läheisellä maaseudulla. Kaupunkien läheisen maaseudun kehitysero suhteessa harvaan asuttuun ja ydinmaaseutuun on edelleen hieman kasvanut.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2007—2013 on toteutettu tehokkaasti. Maaseudun yritys- ja hanketukia on myönnetty ohjelmakauden alusta vuoden 2012 loppuun mennessä yhteensä noin 650 milj. euroa. Maaseudun elinkeinojen monipuolistamista, uusien yritysten perustamista, yritysten kehittymistä ja kilpailukykyä sekä maaseudulla asumisen edellytyksiä on kannustettu monipuolisen tukivalikoiman avulla.

EU-osarahoitteista yritystukea on myönnetty ohjelmakauden alusta vuoden 2012 loppuun mennessä yli 9 300 investointi-, kehittämis- ja käynnistystoimenpiteeseen yhteensä noin 245 milj. euroa. Paikalliset Leader-toimintaryhmät ovat rahoittaneet yli 2 800 toimenpidettä.

Maaseudun kehittämisohjelman hanketuesta osa on kohdistunut muun muassa maaseudun koulutus- ja tiedonvälitystoimenpiteisiin sekä elinkeinojen kehittämishankkeisiin. Maaseudun kehittämishankkeilla on myös parannettu maaseudun tietoliikenneyhteyksiä. Vuosina 2007—2012 tukea on myönnetty kokonaisuudessaan noin 4 700 koulutus- ja kehittämishankkeelle yhteensä noin 400 milj. euroa. Hankkeista suurin osa, noin 3 400 on tuettu paikallisten Leader-toimintaryhmien kautta.

TAULUKKO 72. Ohjelmakaudelle 2007—2013 asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoite 2007—2013	Toteutuma 23.10.2012
Vähintään 4 000 uutta yritystä	2 500
Vähintään 10 000 uutta työpaikkaa	3 057
Koulutetaan vähintään 165 000 henkilöä	99 981

Hallitusohjelma toteutettiin siten, että maaseudun valtakunnallisen kehittämisen voimavarat ja tehtävät siirrettiin työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle vuoden 2012 alusta.

Maatalous

TAULUKKO 73. Poliitiikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	2 103,2	2 079,1	2 036,6			
– josta EU-osuus	782,1	771,3	777,0			
Maatilatalouden kehittämisrahasto						
Toiminnan kustannukset ¹	88,8	95,5	99,2	1 257	1 254	1 241
– Tutkimus ja kehittäminen	21,8	23,5	26,4	329	369	392
– Hallinto, oikeudenhoito, tilastot	67,1	72,0	72,8	928	885	849

¹ MTT, MMM, Mavi, Valituslautakunta, Tike ja ELY-keskukset

TAULUKKO 74. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Maatalouden ja elintarvikeketjun kannattavuus* ja kilpailukyky* turvataan ja tuotanto** jatkuu koko Suomessa.	* Tyydyttävä ** Hyvä
Kotimaisen elintarvikeketjun tarvitsemien laadukkaiden raaka-aineiden tuottaminen varmistetaan sekä kuluttajien arvot ja odotukset otetaan huomioon koko elintarvikeketjussa.	Hyvä
Ravinnekuormitus ja kasvihuonekaasupäästöt vähenevät.	Tyydyttävä (taseet)
Maatalousperäistä bioenergiatuotantoa lisätään.	Tyydyttävä

Vuonna 2012 maatalouden kannattavuus parani hieman edellisvuosien tasosta. Asetetusta kannattavuustavoitteesta saavutettiin kirjanpilotiloilla keskimäärin 55 % (47 % v. 2011 ja 46 % v. 2010). Maatalouden kannattavuus oli viimeksi tällä tasolla v. 2007. Tuotannon kannattavuus vaihtelee tuotantosuunnittain ja tilakohtaisesti. Muihin EU-maihin verrattuna suomalaiset tilat kuuluivat kannattavuusluokittelussa heikoimpaan kolmannekseen.

Maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskennan mukainen maataloustulo kasvoi 175 milj. euroa vuoden 2011 tasolta. Viljelijätukia maksettiin yhteensä noin 1 891 milj. euroa ja niiden osuus oli noin kolmasosa maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskennan mukaisesta kokonaistuotosta v. 2012. Tukien ohella maataloustulon määrään ja tuotannon kannattavuuteen vaikuttaa merkittävästi maataloustuotteiden myyntitulojen ja tuotantopanosten hintojen kehitys, johon valtiovallan toimin ei voida juurikaan vaikuttaa.

Maataloustuotannon määrä säilyi aiempien vuosien tasolla. Keskeisten tuotteiden tuotantomäärät vastasivat kotimaista kulutusta lukuun ottamatta naudanlihan ja lampaanlihan sekä rukiin, perunan ja valkuaiskasvien tuotantoa. Viljasadon määrä oli kasvukauden vaikeista olosuhteista huolimatta normaalilla tasolla. Perunan sato oli yksi tilastohistorian pienimmistä. Maidon kokonaistuotanto oli 2 188 milj. litraa, mikä oli likimain saman verran kuin edellisenä vuonna. Siipikarjanlihan tuotanto kasvoi hieman edellisestä vuodesta, mutta naudan- ja sianlihan tuotanto aleni hieman. Vuoden 2012 alussa monet perinteisistä

häkkikanaloista lopettivat, minkä takia kananmunantuotanto kävi jopa kotimaista kysyntää alempana. Tuotannon notkahduksesta kuitenkin noustiin nopeasti. Siten vuoden 2012 lopulla kananmunien tuotanto oli likimain edellisvuoden tasolla olleen 62,7 milj. kg, kun se oli 62,8 milj. kg v. 2011. Käytössä olevasta maatalousmaasta oli noin 12 % muussa kuin tuotantokäytössä.

Vuosi 2012 oli selvästi tavanomaista sateisempi ja siitä johtuen aiheutui satovahinkoja keskimääräistä enemmän eteläisintä Suomea ja Lappia lukuun ottamatta. Vahingot johtuivat siitä, että kylvöjä ei voitu tehdä, kasvustoja tukehtui märkyyteen ja jäi tulvan alle. Sateet nostattivat poikkeuksellisia kesätulvia, kun sadetta tuli kerralla poikkeuksellisen paljon ja vesivarastot olivat aiempien sateiden vuoksi täynnä.

Maataloustukiin liittyvää valvontaa toteutettiin tekemällä EU:n edellyttämiä otantaan perustuvia valvontoja noin 3 500 tilalla. Lisäksi tehtiin noin 1 700 eläinvalvontaa. Paikan päällä suoritetuissa valvonnoissa tarkastettiin tilan kaikkien kasvulohkojen pinta-alat, viljelykasvit, harjoitettu viljelytapa ja muut tukikelpoisuuteen vaikuttavat seikat kaikkien viljelijän hakemien tukien osalta. Myös viljelijällä voimassa olevien ympäristötuen erityis-tukisopimusten sekä täydentävien ehtojen noudattaminen valvottiin tilakäynneillä. Lisäksi tehtiin huomattava määrä yksittäisten lohkojen ja tukiehtojen tarkastuksia. Valvonnassa ja tukien hakemuksissa keskeinen peltolohkokisteri sisältää noin miljoona peruslohkoa. Maataloustukien valvontatoiminnassa on tilintarkastustuomioistuimen ja komission taholta kiinnitetty yhä kasvavaa huomiota valvontojen laadullisiin kriteereihin.

Investointien määrä jäi pitkän aikavälin arvioitua tarvetta pienemmäksi. Avustusmuotoista rahoitusta myönnettiin noin 2 300 investointi- ja aloitushankkeelle yhteensä noin 73 milj. euroa ja korkotukilainoja noin 190,8 milj. euroa, kun avustusten määrä vuotta aiemmin oli 77,3 milj. euroa ja korkotukilainojen 204,4 milj. euroa. Luopumistuki myönnettiin noin 432 tilalle yhteensä 654 luopujalle, mikä on hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna. Nuoren viljelijän aloittamista tuettiin 544 tapauksessa. Sukupolvenvaihdon vähäisyys on johtanut viljelijöiden keski-ikäen nousuun 50,7 vuoteen. Vuonna 2012 myönnettiin sika- ja lihasiipikarja-alojen tuettaville lisäyspaikoille asetetusta 33 000 muunnetun eläinpaikan kiintiöstä tuki vain 2 770 eläinpaikkaan hakemusten vähyden vuoksi. Ylijäänyt osa kiintiöstä siirrettiin käytettäväksi v. 2013.

Valtioneuvoston ruokapoliittisen selonteon toimeenpanoa on toteutettu mm. ruoka-ketjun toimenpideohjelmalla. Ministeriö valmisti laajapohjaisen ruokapoliittisen neuvottelukunnan asettamista.

Hallitusohjelman mukaisesti on valmisteltu luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelmia seitsemän ministeriön edustajista koostuvan ohjausryhmän johdolla. Tavoitteeksi asetettiin nostaa lähi- ja luomuruoan osuus vahvaan nousuun. Molempien ohjelmien tavoitteet hyväksyttiin hallituksen iltakoulussa 9.1.2013. Ohjelmaluonnokset olivat lausuntokierroksella helmikuussa 2013 ja menevät valtioneuvoston käsittelyyn toukokuussa 2013. Ohjelmien tavoitteita toteuttavia toimenpiteitä on jo nyt meneillään. Uuden Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014–2020 valmistelussa on huomioitu luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelmien tavoitteet. Päätymässä olevan ohjelmakauden lopulla huolehditaan luomusopimusten vaatimasta rahoituksesta. Laatuketjun hankehaussa ja kansallisessa menekinedistämisen avustamisessa oli omat painopisteet sekä luomun että lähiruoan edistämiseksi. Maaseutu-

neuvonnan valtionavun suuntaamisessa painotettiin luomuneuvontaa. Luomulainsäädännön uudistamisen yhteydessä selvitetään luomuvälvönnän järjestämisen vaihtoehtot.

Ympäristötuen ja ei-tuotannollisten investointien vaikutukset maataloudesta aiheutuvan kuormituksen vähenemisessä näkyvät ravinteiden käyttömäärien vähentymisenä ja peltomaan ravinnepitoisuuksien kasvun taittumisenä. Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen (MYTVAS) tulosten mukaan maatalouden ravinnekuormituspotentiaali ravinnetaseilla mitattuna on jatkuvasti vähentynyt sekä typen että erityisesti fosforin osalta. Typpi- ja fosforitaseet ovat laskeneet selvästi vuodesta 1990, jolloin typpitase oli 94 kg/ha ja fosforitase 28,4 kg/ha. Vuonna 2012 typpitase oli 46,3 kg/ha ja fosforitase 3,8 kg/ha.

Ympäristötuen erityistukisopimuksia oli voimassa 373 000 hehtaarin alalla muun muassa luonnonmukaisesta tuotannosta, suojavyöhykkeistä, luonnon monimuotoisuudesta ja perinnebiotooppien hoidosta.

Maa- ja metsätalousministeriöllä on vetovastuu EU:n Itämeri-strategian painopistealueella Agri, jonka päämäärä on kestävä maa- ja metsätalouden sekä kalastuksen edistäminen Itämeren alueella. Toiminta yhdessä muiden Itämeren valuma-alueen toimijoiden kanssa on lähtenyt hyvin käyntiin. Keskeisiä teemoja ovat lannan käsittelytekniikoiden edistäminen ja fosforin kierrätys ja maaseudun kehittäminen. Teemoja on kohdistettu myös metsätalouteen ja kalastukseen. Toiminnan vaikutukset ovat arvioitavissa lähivuosina.

Maatilan energiaohjelman toimenpiteillä edistetään energiatehokkuutta sekä bioenergian tuotantoa ja käyttöä. Maatalouden energiankäytöstä jo yli 40 % tuotetaan uusiutuvilla energianlähteillä. Pääosa tästä on tilojen omissa lämpölaitoksissa puuhakkeella tuotettua lämpöenergiaa. Biokaasulaitosten toteutuminen ei ole edistynyt odotetusti.

TAULUKKO 75. Maatalouden tunnuslukuja

Tunnusluvut	2009 toteutuma	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 arvio	2012 toteutuma
1. MAATALOUDEN KANNATTAVUUDEN TURVAAMINEN					
– Yrittäjätulo (kokonaistasolla), milj. euroa ¹	488	811	736	ennallaan	911
– Kirjanpitoilajien maataloustulo, euroa/tila	14 200	22 000	20 700	nousee	24 900
– Kirjanpitoilajien työansio, euroa/tunti ²	0,6	2,2	2,6	nousee	4,6
– Kannattavuuskerroin ³					
– hyvät, tilat	0,71	0,82	0,84	nousee	0,95
– keskiarvo, tilat	0,33	0,46	0,47	nousee	0,55
– heikot, tilat	-0,24	-0,01	-0,06	nousee	-0,01
2. RAAKA-AINEIDEN TUOTTAMINEN					
– Omavaraisuus, %					
– maito, neste	101	99	96	103	93
– naudanliha	86	83	83	ennallaan	79
– sianliha	112	109	103	ennallaan	99
– siipikarjanliha	102	99	103	ennallaan	105
– kananmunat	106	117	116	110	111
– Rukiiin viljelyala, ha	16 400	25 200	27 100	nousee lievästi	21 400
– Rehuviljan viljelyala, ha	814 600	691 500	728 000	ennallaan	781 000
– Valkuaiskasvien viljelyala, ha	9 300	19 600	23 600	ennallaan/ nousee lievästi	19 600
3. RAVINNEKUORMITUKSEN VÄHENTÄMINEN JA ILMASTONMUUTOS					
– Valtakunnallinen typpitase, kg N/ha ⁴	38,1	55,8	48,7	alle 47	46,3
– Valtakunnallinen fosforitase, kg P/ha ⁴	2,4	4,9	3,7	alle 4,5	3,8
– Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt, milj. tonnia CO ₂ /ekv ⁵	5,7	5,9	5,8	ennallaan	5,8
– Maatalouden maankäyttösektorin kasvihuonepäästöt, milj. tonnia CO ₂ /ekv ⁶	6,6	6,5	6,5	laskee	6,5
4. BIOENERGIATUOTANNON LISÄÄMINEN					
– Uusien biokaasulaitosten lkm/v ⁷	0	0	2	10	2
– Uusien energiasuunnitelmien ja -katselmusten lkm/vuosi ⁸		82	82	vähintään 1 500 kpl/v	31

¹ Yrittäjätulo kokonaistasolla kuvaa kaikkien tilojen (hieman alle 60 000 tilan) taloudellista asemaa ja muut kohdan 1 tunnusluvut kirjanpitoilajien (n. 38 000 tilan, joiden tiedot perustuvat 1 000 tilan otokseen) taloudellista asemaa.

² Työtuntiansio lasketaan vähentämällä kokonaistuotosta kaikki kustannukset (sisältää oman pääoman kaavamaisen 5 % korkovaatimuksen v. 2009 ja tilakohtaisen riskikorjatun korkovaatimuksen vuosina 2010—2012, jolloin korkovaatimus oli keskimäärin 6,3 %) ja jakamalla saatu euromäärä tehdyillä työtunneilla.

³ Kannattavuuskerroin osoittaa, kuinka suuri osa oman työn palkkavaatimuksesta ja oman pääoman korkovaatimuksesta on saavutettu. Esim. MTT:n kannattavuustietojen perusteella tavoitteeksi asetettu oman työn palkkavaatimus oli 13,5 euroa v. 2009, 14,0 euroa v. 2010, 14,1 euroa vuoden 2011 ennusteessa ja 14,5 euroa vuoden 2012 ennusteessa. Oman pääoman korkovaatimus oli 5 % v. 2009 ja tilakohtaisen riskikorjatun korkovaatimuksen mukainen vuosina 2010—2012, jolloin korkovaatimus oli keskimäärin 6,3 %.

⁴ Typpi- ja fosforitase kuvaavat peltohehtaareille käytetyistä panoksista tulevien ja lopputuotteisiin sitoutuneiden ravinnemäärien erotusta (lukutiedot MTT).

⁵ Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöiksi luetaan metaanipäästöt kotieläinten ruoansulatuksesta ja lannankäsittelystä sekä dityppiksidipäästöt lannankäsittelystä ja viljelymaasta, lukutiedot MTT. Vuoden 2011 ja 2012 luvut ovat arvioita.

⁶ Maatalouden maankäyttösektorin (maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätaloussektori) kasvihuonepäästöjä ovat maatalousmaasta, viljelemättömästä maatalousmaasta ja kalkituksesta syntyvät hiilidioksidipäästöt, lukutiedot MTT. Vuoden 2011 ja 2012 luvut ovat arvioita.

⁷ Vuosina 2009—2011 MMM on myöntänyt rahoitusta 22 maatilakokoluokkaa suuremmalle biokaasulaitoshankkeelle. Toteuma kertoo valmistuneiden biokaasulaitosten lukumäärän. Vuoden 2012 talousarviossa oli esitetty arvio laitosten määrästä vuosina 2009—2010 myönnettyjen avustusten määrän perusteella, koska laitosten oletettiin valmistuvan vuoden 2012 aikana.

⁸ Myönnettyjen tukien määrä.

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu

TAULUKKO 76. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	6,6	5,8	6,2			
Toiminnan kustannukset ¹	82,2	84,8	90,1	1 027	979	977
– Tutkimus	8,6	8,4	8,2	127	122	109
– Riskinarviointi, valvonta ja tarkastukset, hallinto	73,6	76,4	81,9	900	857	868

¹ Evira, MTT, MMM, Tike, aluehallintovirastot ja ELY-keskukset

TAULUKKO 77. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Eläinten ja kasvien terveys sekä maatalouden tuotantopanosten turvallisuus ja laatu säilyy edelleen hyvänä.	Hyvä
Eläinten hyvinvoinnin korkeaa tasoa ylläpidetään ja parannetaan.	Hyvä
Elintarvikkeiden välitteiset ja eläimistä ihmisiin leviävät tautitapaukset vähenevät.	Tyydyttävä
Vieraiden aineiden esiintyminen elintarvikkeissa pysyy hyvällä tasolla.	Hyvä
Alkuperä- ja tuotantotapamerkinnot ovat luotettavia ja kuluttajien tiedonsaanti elintarvikkeista ja niiden ominaisuuksista paranee.	Hyvä

Eläinten hyvinvointi on edelleen julkisen huomion kohteena. Eläinsuojelulain kokonaisuudistuksen työ- ja ohjausryhmän työ käynnistyi. Valmisteltiin eläinsuojeluasiamiehen viran perustamista maa- ja metsätalousministeriöön.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteenä on eläinten hyvinvointia edistävät tuet. Vuoden 2012 tukihaussa toimenpiteen suosio kasvoi muuttuneiden tukiehtojen ja tarkistetun tukitason myötä. Sitoumuksen tehneiden tilojen määrä kasvoi 23 %. Eläinten hyvinvointia edistäviin tukiin on sitoutunut 6 139 tilaa.

Eläinten hyvinvointiin liittyvää valvontaa toteutettiin tekemällä EU:n edellyttämiä otantaan perustuvia eläinsuojelutarkastuksia noin 1,5 prosentille nautatiloista, kolmelle prosentille sikatiloista, seitsemälle prosentille kanaloista, joissa on yli 350 munivaa kanaa, noin seitsemälle prosentille turkistarhoista, noin kahdelle prosentille lammas- ja vuohitiloista, noin seitsemälle prosentille ankka- ja hanhitiloista sekä runsaalle 30 prosentille broileritiloista. Näiden otantatarkastusten lisäksi tehtiin epäilyyn perustuvia sekä ilmoitukseen ja luvanvaraiseen toimintaan kohdistuvia tarkastuksia. Niin sanottujen täydentävien ehtojen hyvinvointitarkastuksia tehtiin hieman alle 250 otantatilalle, minkä lisäksi osa eläinsuojelutarkastuksista laajennetaan täydentävien ehtojen tarkastuksiksi. Lisäksi tarkastuseläinlääkärit ja aluehallintoviranomaiset tarkastivat eläinkuljetuksia edellisten vuosien tapaan.

Eläinten terveys säilyi edelleen hyvänä. Vakavimmilta eläintaudeilta vältyttiin koko maan alueella.

Lintuinfluenssaan varauduttiin edelleen lintujen seurannalla ja antamalla määräyksiä sisällä pidosta lintujen kevätkuuton aikana. Ilmoitettavia lintuinfluenssatapauksia ei kuitenkaan todettu. Luonnonvaraisten lintujen seurannassa löytyi yhdeltä haapanalta matapatoogeeninen H3N8-lintuinfluenssavirus. Newcastlelta tautia todettiin viestikyyhkysissä Espoossa ja Karkkilassa. Bluetongue-taudin seuranta jatkettiin edelleen. Tapauksia ei todettu eikä rokotuksiin ollut tarvetta ryhtyä. Uusi hyönteisten avulla leviävä Schmallenberg-virus levisi Euroopassa ja Suomeen syksyllä 2012 aiheuttaen epämuodostumia vasiikoille ja karitsoille. *Mycoplasma bovis* -bakteeritartuntaa todettiin ensimmäisen kerran Suomessa vasikkakasvattamossa. Afrikkalaisen sikaruton varalta tutkittiin näytteitä myös villisioista kielteisillä tuloksilla. Raivotaudin leviämisen estämiseksi syöttirokotuksia jatkettiin maan kaakkoisrajalla.

Kasvinterveyteen liittyen avomaan puutarhatuotannossa todettiin kaksi uutta, Suomessa ennen esiintymättömää vaarallista kasvintuhoajaa. Mansikan punamätää todettiin 55 mansikkaviljelmällä eri puolilla Suomea ja lisäversoisuustautia yhdellä omenatarhalla Ahvenanmaan maakunnassa ja yhdellä Etelä-Suomessa. Kumpakaan tuhoajaa ei voida enää Suomesta hävittää. Kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain perusteella maksettiin korvauksia 1,3 milj. euroa, mikä on 0,7 milj. euroa enemmän kuin v. 2011. Korvauksista yli 40 % maksettiin palsamin kuoliolaikkuviruksen hävittämisestä koristekasviviljelmiltä.

Maatalouden tuotantopanosten, kuten rehujen, lannoitevalmisteiden, kasvinsuojeluainesten ja siementen turvallisuus ja laatu säilyivät hyvänä.

Elintarviketurvallisuus säilyi edelleen kokonaisuutena korkealla tasolla. Elintarvikelainsäädännön uudistamista entistä riskiperusteisemmaksi jatkettiin. Samalla vähennettiin yrityksiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa. Toteutettiin elintarviketurvallisuusseuranta-toimenpiteitä.

Salmonellan esiintyminen tuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa säilyi tavoitellulla erittäin matalalla tasolla. Elintarviketäydennysten tautitapausten määrä ihmisillä lisääntyi verrattuna edellisten vuosien tasoon. Vuonna 2012 todettiin tavallista suurempia epidemioita, joissa aiheuttajaelintarvike oli ulkomaista alkuperää. Kansallinen strategia eläinten ja ihmisten välillä tarttuvien tautien torjumisen tehostamiseksi laadittiin yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan kanssa.

TAULUKKO 78. Elintarviketurvallisuuden tunnuslukuja

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 tavoite	2012 toteutuma
Vaarallisia tai helposti leviäviä eläintauteja, kpl	3	ei lainkaan	vähentyvä	ei lainkaan
Todettuja vaarallisia kasvintuhojia, kpl	ei lainkaan	ei lainkaan	ei lainkaan	2
Todetut elintarviketähteiset tautitapaukset ihmisillä				
– yleisimmät tartunnanaiheuttajat, kotimaiset, kpl	1 565	1 831	-3,0 %	2 428
– vakavimmat tartunnanaiheuttajat, kpl	92	72	-3,0 %	92
Salmonellan esiintyvyys				
– elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa, %	alle 1	alle 1	alle 1	alle 1
– elintarviketuotantoeläinten rehuissa, %	0,1	ei lainkaan	ei lainkaan	ei lainkaan
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvonnassa havaitut ongelmat, %	alle 0,5	alle 0,5	alle 0,5	alle 0,5

Kala-, riista- ja porotalous**TAULUKKO 79. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö**

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	41,9	47,3	43,5			
– josta EU-osuus	4,3	7,0	5,0			
Toiminnan kustannukset ¹	36,3	32,2	38,0	420	426	427
– Tutkimus ja kehittäminen	15,7	13,2	11,6	210	212	124
– Hallinto, vesiviljely, kala- ja riistavarojen arviointi	20,6	19,0	26,4	210	214	303

¹ RKTL, MMM, Tike ja ELY-keskukset

TAULUKKO 80. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Kala- ja riistakantoja hyödynnetään kestävästi ja monipuolisesti.	Hyvä
Elinkeinokalatalous on kannattavaa.	Hyvä
Vapaa-ajan kalastuksen suosio säilyy ja se tuottaa sosiaalista ja taloudellista hyötyä.	Hyvä
Ylläpidetään kalavarat geneettisesti monimuotoisina ja tuottavina.	Hyvä
Turvataan riistakantojen elinvoimaisuus ja riistaeläinten aiheuttamia vahinkoja ja konflikteja rajoitetaan.	Hyvä
Metsästyksen ja riistanhoito on eettistä ja vastuullista.	Tyydyttävä
Porotalouden kannattavuutta parannetaan ja poromäärät mitoitetaan laidunten kestävä käytön mukaan.	Tyydyttävä

EU:n neuvosto asetti Itämeren keskeisille kalakannoille saaliskiintiöt vuodelle 2012. Suomalaiset ammattikalastajat hyödynsivät Suomelle vahvistettuja kiintiöitä kestäväällä tavalla. Silakkakannat Suomen vesillä ovat edelleen erittäin vahvat ja kiintiöiden käyttöaste oli korkea. Turskakantojen elpyminen on jatkunut. Myös turska- ja kilohailikiintiöt tulivat lähes täysin pyydetyiksi. Tornionjoen luonnonlohikannasta peräisin olevia vaelluspoikasia lähti joesta uusi ennätysmäärä. Lohen kutunousu ja siitä peräisin olevat jokisaaliit nousivat kolminkertaisiksi edellisiin vuosiin verraten. Lohisaaliit rannikkokalastuksessa pysyivät suunnilleen ennallaan. Ammattikalastuksen kokonaissaalis meressä oli kaikkien aikojen suurin, 132 milj. kg.

Kalan tuottajahinnat nousivat vuoteen 2011 verrattuna useimmissa lajeissa niin meri-alueen kuin sisävesien ammattikalastuksessa. Myös kasvatetun kirjolohen hinta oli edellisvuotta korkeampi. Viljeltyä siikaa toimitettiin kulutukseen edellisvuotta enemmän. Alan tuotannon monipuolistuminen edistyi, kun kiertovesiviljelyssä tuotettujen uusien lajien ja kaviaarin tarjonta markkinoille lisääntyi. Uutta kiertovesikapasiteettia rakennettiin edelleen. Euroopan kalatalousrahaston toimintaohjelman tukia käytettiin edelleen koko kalatalouden kehittämiseen. Merihylkeiden rannikkokalastukselle aiheuttamia vahinkoja kompensoitiin ammattikalastajille toimintaohjelman varoista hylkeiden sietopalkkioilla.

Elinkeinokalatalouden toimintaedellytyksiä tuettiin myös toteuttamalla sektorikohtaisia kehittämisohjelmia. Alkutuotannon toimintaedellytyksiin pyrittiin vaikuttamaan etenkin valmistelemalla ammattikalastuksen ja vesiviljelyn sijainninhajaus suunnitelmia. Särkikalojen tehopyynnin (ns. poistokalastus) edistämiseksi jatkettiin ammattikalastajien ympäristönhoitohanketta eduskunnan myöntämän erillisrahoituksen turvin. Yhteistyössä ympäristöhallinnon kanssa käynnistettiin työ vesiviljelyn ympäristönsuojeluohjeen uudistamiseksi.

Vaellussiian uhanalaisuuden poistamiseksi asetettiin työryhmä, jonka ehdotuksia ryhdytään toimeenpanemaan. Kansallisen lohistrategian valmistelu aloitettiin.

Kertomusvuonna jatkettiin kalastuslain uudistamista ja julkaistiin työryhmän mietintö, jonka pohjalta käynnistettiin hallituksen esitysluonnoksen valmistelu virkатыönä. Kalastuslain uudistuksen ensimmäinen vaihe saatiin päätökseen, kun uusi kalastuksen valvontaan liittyvä kalastuslain muutos tuli voimaan keväällä. Lisäksi annettiin lain muutokseen liittyvä valtioneuvoston asetus ja ministeriön asetus. Uuden kalastuslain mukaisia kalastuksenvalvoja hyväksyttiin Suomessa yli 2 000. Hallitusohjelman mukaisesti tehdyn ja Eduskunnan hyväksymän kalastusmatkailuyrittäjinä toimivien kalastusoppaiden luvansaantiin liittyneen kalastuslain muutoksen toimeenpano käynnistettiin. Saimaannorpan suojelua tehostettiin voimassa olevien asetusten lisäksi vesialueen omistajien ja Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen välisillä sopimuksilla. Kansallinen kalatiestrategia hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätökseksi ja sen toimeenpano käynnistettiin. Tenon kalastussopimusneuvotteluihin Norjan kanssa asetettiin valtuuskunta.

Hirvikannan koko on saatu koko maassa laskemaan asetettujen tavoitteiden mukaiseksi eli 2—4 hirveä tuhannella hehtaarilla. Hirvikannan koon pienentyminen näkyy v. 2012 entisestään alentuneina hirvivahinkoina. Vuonna 2012 kaadettiin 40 000 hirveä, mikä on noin 18 000 hirveä vähemmän kuin edellisvuonna ja saaliin laskennallinen arvo jää siten noin 15 milj. euroa pienemmäksi. Myönnettyjä pyyntilupia käytettiin noin 82 %, mikä on hieman edellisvuotta enemmän. Myös riistasaaliin arvo v. 2012 jää selkeästi pienemmäksi kuin edellisvuonna.

Karhu- ja ilveskannat kasvoivat edelleen koko maassa. Vahinkojen vähentämiseksi näiden lajien metsästystä lisättiin merkittävästi. Suurpetojen aiheuttamista vahingoista yli 90 % on vahinkoja porotaloudelle. Vahinkojen vähentämistavoitteissa onnistuttiin osittain: ilvesten aiheuttamat porovahingot ja karhujen aiheuttamat vahingot pysyivät edellisvuosien tasolla. Poikkeuslupia sekä karhun keskeytysmetsästyskiintiötä jäi runsaasti käyttämättä. Susien aiheuttamat porovahingot jatkoivat voimakasta kasvua huolimatta susikannan voimakkaasta verotuksesta poronhoitoalueella. Poronhoitoalueella liikkuvien, reviiriä muodostamattomien susien määrään vaikuttaa Venäjältä ja alueen eteläpuolelta saapuvien yksilöiden määrä. Vuoden 2012 maaliskuussa annettiin 15 suden lisäkiintiö poronhoitoalueelle vahinkojen vähentämiseksi, mutta kiintiö jäi suurelta osin käyttämättä.

Metsästysvuodelle 2012—2013 susien aiheuttamien vahinkojen määrää pyrittiin hallitsemaan siten, että poiketen aiemmista päätöksistä poronhoitoalueelle ei asetettu kiintiötä susille. Vuoden 2012 petovahingot ovat kaikkien aikojen suurimmat, noin 7,4 milj. euroa. Ahman aiheuttamat porovahingot ovat kasvaneet poikkeuksellisesti vuodessa kaksinkertaiseksi ollen jo enemmän kuin kolmen muun suurpedon yhteensä. Ahmavahingot ovat poikkeuksellisen suuret erityisesti Käsivarressa. Ahmakanta ei ole erityisesti noussut.

Susikanta on laskenut viime vuodesta noin 120—135 suteen. RKTL:n viime talven arvion mukaan Suomessa oli 150—160 sutta. Luvanvarainen metsästys ei selitä susikannan kasvun pysähtymistä. Todennäköisin syy on lisääntynyt laiton tappaminen poronhoitoalueen ulkopuolella.

Porotaloudessa jatkui suotuisa lihan tuottajahinnan kehitys. Kannattavuus oli silti alhainen, koska kustannustaso nousi mm. lisäruokinnan ja energian hinnannousun johdosta. Poroluetteloiden mukaan eloporomäärät ovat pysyneet koko poronhoitoalueella alle suurimman sallitun tason, mutta laitumet ovat paikoin varsin kuluneet. Erityisesti eteläisellä poronhoitoalueella itärajaan rajoittuvissa paliskunnissa suurpetojen aiheuttamat porovahingot ovat heikentäneet poronhoidon kannattavuutta ja porovahingot ovat huomattavasti lisääntyneet ja alueelle on lisätty metsästystä.

TAULUKKO 81. Kala-, riista- ja porotalouden tunnuslukuja

Tunnusluvut	2009 toteutuma	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 arvio	2012 toteutuma
Ammattikalastuksen arvo, milj. euroa	30,2	34,3	40,2	43,0	*
Ammattikalastuksen määrä, milj. kg	121,5	126,6	124,2	128,0	132,0
Vesiviljelyn arvo, milj. euroa	44,4	44,0	47,1	50,0	*
Vesiviljelyn määrä, milj. kg	13,6	11,8	11,3	12,0	*
Päätoimiset ammattikalastajat merialueella, kpl	603	604	537	537	*
Kotimaisen kalan kulutus, kg/henkilö	4,5	4,3	4,3	4,3	*
Valtion keräämien kalastusmaksujen arvo, milj. euroa	8,8	9,0	8,9	9,0	9,4
Vapaa-ajan kalastajien lukumäärä, milj. henkilöä	..	1,8	..	1,8	1,7
Vapaa-ajan kalastajien kalastuspäivät, milj. kpl	..	20	..	20	20
Riistasaaliin laskennallinen arvo, milj. euroa	78,0	83,0	79,7	78,0	65,0
Suurpetojen aiheuttamat vahingot, milj. euroa	3,7	3,9	5,5	6,9	7,4
Hirvieläinten aiheuttamat vahingot, milj. euroa	5,8	2,9	2,2	4,2	1,2
Eloporojen määrä, tuhatta kpl	195,5	196,5	199,8	200,0	199,8
Teurasporojen määrä, tuhatta kpl	102,3	105,0	106,7	105,0	104,0
Poronmistajien määrä, henkilöä	4 695	4 646	4 599	4 550	4 600

* RKT:n tilastot valmistuvat touko—heinäkuussa (<http://www.rkt.fi/tilastot/>).

Vesitalous**TAULUKKO 82. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö**

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot ¹	40,2	33,0	21,0			
Toiminnan kustannukset ²				259	259	265

¹ Vuosien 2010 ja 2011 siirtomenojen toteutuma on laskettu eri perustein kuin vuoden 2012. Vuoden 2012 toteutumaan on otettu mukaan ainoastaan luvun 30.50 siirtomenot.

² MMM, Suomen ympäristökeskus ja ELY-keskukset.

TAULUKKO 83. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Vesistöjen käytettävyyys ja tila on hyvä.	Hyvä
Tulva- ja patoriskit ovat hallinnassa.	Tyydyttävä
Puhtaan veden riittävyys ja vesihuoltopalveluiden saatavuus on varmistettu.	Hyvä

Vuosi 2012 oli poikkeuksellisen sateinen. Vuoden sademäärä oli yleisesti 10—35 % keskimääristä suurempi. Oulujoen vesistöalueen vuosisadanta oli suurin koko 100-vuotisella havaintojaksolla ja Vuoksen vesistöalueella toiseksi suurin. Vuoden keskivirtaamat olivat päävesistöissä 30—50 % keskimääristä suurempia. Tulvia oli toukokuussa Lapissa, heinäkuussa Etelä-Pohjanmaalla, elokuussa Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa sekä lokakuussa Etelä-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla ja Satakunnassa. Marras—joulukuussa hyyydetulvia sattui eri puolilla maata jäätömissä joissa, ja vuoden päättyessä hyydepato nosti vettä Kymijoen alajuoksulla. Vuoden 2012 tulvavahingot olivat noin 15 milj. euroa ja tulvista aiheutuneiden satovahinkojen määrä samaa luokkaa. Vahingot nousivat siten suuruusluokaltaan kymmenkertaisiksi verrattuna keskimääräiseen tasoon.

Vesitalouden voimavaroja kohdennettiin tulvariskien hallintaan ja vesihuollon varmistamiseen erityistilanteissa. Maa- ja metsätalousministeriön keväällä vahvistetun strategian mukaisesti toiminnassa painotettiin vesivarojen käytön kestävyyttä, elinkeinojen ja hyvinvoinnin edistämistä sekä riskienhallintaa. Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteistyönä toteutettu selvitys ELY-keskusten ympäristötehtävien järjestämisvaihtoehdoista valmistui kesäkuussa. Raportti sisältää ehdotuksen vesivaratehtävien hoidon kehittämiseksi siten, että ELY-keskukset selviävät ydintehtävistään henkilövoimavarojen vähentyessä voimakkaasti. Työtä jatkettiin syksyllä osallistumalla vesitalouden ydintoimintojen analysointiin.

Haja-asutusalueiden vesihuollon parantamiseksi valmistui joulukuussa yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa valmisteltu hallitusohjelman mukainen ja eduskunnan edellyttämä valtakunnallinen viemärintiöohjelma. Vesihuollon tukitoimenpitein saatettiin maa-seudulla 5 900 taloutta viemäriverkostojen piiriin. Pohjavesialueiden rajaamisselvityksiä toteutettiin 29 tärkeällä alueella. Muutamilla pohjavesialueilla selvitys johti rajojen muuttamiseen. Peruskuivatus- ja ojitustoimitustehtävien toimintamallien ja hyvien käytäntöjen kehittämiseksi perustettu laaturyhmä sai kehittämisvaiheen työn valmiiksi elokuussa.

Merkittäville tulvariskialueille yhteistyöelimiksi nimettyjen tulvaryhmien toiminta käynnistyi heti vuoden alusta, ja eri tahot osallistuivat aktiivisesti työhön. Tulvaryhmät laativat alustavat tulva-riskien hallinnan tavoitteet, jotka toimivat pohjana tulvariskien hallintasuunnitelmien laatimiselle. Tulvakartoitukset etenivät suunnitelmien mukaisesti.

Vesihuoltolain uudistamisen valmistelua jatkettiin. Vuoden lopulla saavutettiin yhteinen näkemys keskeisissä avoimissa kysymyksissä. Laki poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta annetun lain kumoamisesta (1001/2011) tulee voimaan 1.1.2014. Yhdessä Finanssialan Keskusliiton kanssa toteutetun selvityksen mukaan markkinoille tuli vuoden aikana riittävästi vakuutus tuotteita, joiden avulla kotitaloudet ja maatalousyrittäjät voivat varautua vesistötulvista rakennuksille ja niissä olevalle irtaimistolle aiheutuviin vahinkoihin.

TAULUKKO 84. Vesitalouden tunnuslukuja

	2009 toteutuma	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 tavoite	2012 toteutuma
Valmistuneet tulvavaarakartat, kpl	16	4	11	14	18
Ylikunnallisiin vesihuoltohankkeisiin osallistuneet kunnat, kpl	100	76	60	34	36
Vesihuoltolaitokset, joiden varmuusluokka parantunut, kpl	22	12	15	15	13
Taloudet, joille on maaseudulla aikaansaatua vesihuolto	6 500	7 500	7 200	6 000	5 900

Metsätalous**TAULUKKO 85. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö**

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	150,6	150,2	149,9			
Toiminnan kustannukset ¹	61,8	62,6	63,3	841	813	753
– Tutkimus ja kehittäminen	47,2	46,8	47,9	651	621	576
– Hallinto, tilastot	14,6	15,8	15,4	190	192	177

¹ Metla ja MMM**TAULUKKO 86. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta**

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Metsiin perustuva liiketoiminta vahvistuu ja tuotannon arvo kasvaa.	Tyydyttävä
Metsätalouden kannattavuus paranee.	Tyydyttävä
Metsien monimuotoisuus, ympäristöhyödyt ja hyvinvointivaikutukset vahvistuvat.	Hyvä

Maailmantalouden ja erityisesti EU-alueen talouden epävarmuus jatkui koko kertomusvuoden heikentäen metsäteollisuustuotteiden kysyntää ja sitä kautta Suomen puumarkkinatilannetta. Teollisuuden puunkäyttö on laskemassa tuotannon sopeutusten takia 2000-luvun alun yli 70 milj. kuutiometristä noin 60 milj. kuutiometrin tasoon. Puukauppa kävi kuitenkin varsin hyvin, sillä kauppamäärät ylittivät edellisen vuoden määrät noin kymmenellä prosentilla. Ainespuun hakkuumäärä 50,8 milj. kuutiometriä jäi kuitenkin teollisuuden alentuneen puuntarpeen takia 1,8 milj. kuutiometriä alle vuoden 2011 tason. Hakkuut vähenivät etenkin yksityismetsistä. Suomen runsaat ja kasvavat metsävarat mahdollistaisivat merkittävätkin teollisuuden puunkäyttöä ja hakkuita lisäävät investoinnit. Metsien vuotuinen kasvu on runsaat 100 milj. kuutiometriä ja suurin kestävä hakkuumahdollisuus noin 70 milj. kuutiometriä. Kun ainespuun hakkuukertymä on viime vuosina ollut keskimäärin 53 milj. kuutiometriä, lisääntyy Suomen puuvaranto joka vuosi.

Kantohintojen lasku ja markkinahakkuiden väheneminen alensivat yksityismetsätalouden kannattavuutta. Bruttokantorahatut jäivät noin 1,4 mrd. euroon ja hehtaarikohtainen liike-tulos noin 83 euroon/ha, kun ne ovat olleet 2000-luvulla keskimäärin 1,5—1,7 mrd. euroa/v ja 100—120 euroa/ha.

Maa- ja metsätalousministeriön asettama metsätilakoon ja rakenteen kehittämistä valmiste-llut työryhmä luovutti raporttinsa tammikuussa 2012. Tärkeimpänä toimenpiteenä työryhmä esittää perintö- ja lahjaveron huojennusta metsätiloille. Kertomusvuonna edis-tettiin yhteismetsien perustamista neuvonnalla ja kehittämishankkeilla sekä Metsähalli-tuksen maiden käytöllä yhteismetsien aikaansaamiseksi. Metsähallitus myös myi ns. irtopalstoja, mikä osaltaan lisäsi tilakoon kasvattamisen mahdollisuuksia.

Maa- ja metsätalousministeriön asettama puumarkkinatyöryhmä jatkoi työtään puu-kaupan toimivuuden ja vakauden edistämiseksi. Työryhmän kannanottojen perusteella aloitettu Metsäntutkimuslaitoksen puutavaralajeittainen hintaindeksi otettiin käyttöön käytännön puukauppatoiminnassa. Metsäntutkimuslaitoksen julkaisemien puukaupan hintatilastojen sisältöä laajennettiin energiapuukauppaan. Tilastointi tältä osin alkaa vuo-den 2013 alusta. Metsätiedon standardointihankkeessa valmistui mm. XML-standardi, joka sisältää puukaupan ja metsänhoitotöiden kaupan sähköisessä asiointissa tarvittavat sanomat. Hallituksen esitys puutavaranmittauslaiksi annettiin eduskunnalle. Lakiin sisäl-lytettiin myös energiapuun mittausta.

Metsähakkeen käytön kasvu jatkui. Ennakkotietojen perusteella metsähaketta käytet-tiin 7,8 milj. kuutiometriä, missä lisäystä edellisvuoteen on noin 4 %. Suomen tavoitteena on nostaa metsähakkeen käyttö 13,5 milj. kuutiometriin vuoteen 2020 mennessä.

Noin kolmannes metsähakkeen lisäysmahdollisuudesta on nuorissa metsissä eli pien-puuhakkeessa. Pienpuun energiakäytön edistämiseen tarkoitettu pienpuun energiatukijär-jestelmä (PETU) odottaa edelleen EU-komission notifiointipäätöstä. Energiapuun korjuun ja haketuksen edistämistä jatkettiin puuntuotannon kestävyys- ja turvaamiseen tarkoitettulla ns. Kemera-tuella. Kemera-tuen turvin energiapuuta korjattiin noin 34 400 hehtaarin alalta ja haketettiin ennätyselliset 6,3 milj. irtokuutiometriä (v. 2011 2,9 milj. irtokuutiometriä). Syynä korkeaan tasoon oli haketustuen viimeinen voimassaolovuosi.

Durbanin ilmastokokouksen päätökset muuttivat metsien hiilinielujen laskentaa. Ker-tomusvuonna haettiin ratkaisua, jonka mukaan Suomelle voitaisiin EU:n puitteissa kom-pensoida laskentatapa, joka ei ota huomioon metsien käyttöä huomattavasti korkeampaa puuston kasvua.

Suomen metsäkeskus aloitti toimintansa vuoden 2012 alusta keskuspaikkanaan Lahti julkisten palveluiden osalta. Uuteen valtakunnalliseen organisaatioon siirtyi 13 alueellista metsäkeskusta sekä osa Metsätalouden kehittämissäkeskus Tapion tehtävistä ja henkilöstöstä. Suomen metsäkeskuksen tehtävänä on metsiin perustuvien elinkeinojen edistäminen, met-siä koskevan lainsäädännön toimeenpano ja metsätietoihin liittyvien tehtävien hoitaminen. Valtakunnallinen metsäkeskus yhdenmukaistaa toimintaa ja tehostaa palveluiden tarjontaa. Metsäkeskuksen liiketoiminnot eriytettiin julkisen palvelun yksiköstä omaksi erilliseksi asiakasrahoitteiseksi yksiköksi mm. kilpailutilanteen tasapuolistamiseksi.

Metsänhoitoyhdistyslain uudistamista pohtinut työryhmä antoi esityksensä, jonka mukaisesti jatkovalmistelu on käynnissä. Uudistuksen keskeisiä linjauksia ovat mm. metsänomistajan vapautuminen ilmoitusmenettelyllä ilman kuluja metsänhoitoyhdistyksen jäsenyydestä, veroluonteisen metsänhoitomaksun poistaminen sekä metsänhoitoyhdistysten toimialuerajojen ja toiminnan rajoitteiden poistaminen. Metsänhoitoyhdistyksistä annetun lain uudistamisella halutaan varmistaa tasapuolinen kilpailu eri toimijoille metsäpalvelumarkkinoilla sekä turvata metsänomistajien valinnanvapaus palveluiden hankinnassa. Lainsäädäntöhanketta on valmisteltu keskeisten sidosryhmien kanssa.

Metsälain uudistamista valmistellut työryhmä sai työnsä päätökseen ja lakiesityksen valmistelu jatkui virkamiestyönä. Työryhmän keskeisimmät muutosesitykset liittyivät metsänkäsittelyn monipuolistamiseen, metsätalouden kannattavuuden ja monimuotoisuuden edistämiseen sekä metsän hoidon ja käsittelyn vaihtoehtojen selkeyttämiseen.

Suomen metsäkeskuksen metsätietojärjestelmästä annettua lakia sovellettiin ensimmäistä vuotta yksityisten metsänomistajien metsätiedon käsittelyyn metsäkeskuksessa. Uuden lain mukaisia tietojen luovutuksia tehtiin kertomusvuonna 92 000 ha:n alalta ja metsänomistajien yhteystietoja luovutettiin 402 000 kpl. Uusi sähköinen asiointipalvelu Metsään.fi avattiin ensimmäisille metsänomistajakäyttäjille kertomusvuoden lopulla. Palvelun kehittäminen jatkuu seuraavina vuosina. Myös metsäalan toimijat on tarkoitus saada mukaan palveluun.

Metsähallituslain uudistamisen valmistelua jatkettiin. Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmän linjauksen mukaisesti uusi Metsähallitus on tarkoitus säilyttää yhtenäisenä maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön tulosohtajana erityisliikelaitoksena, jossa kaikki liiketoiminnot ml. metsätalous ovat yhtiömuodossa. Metsähallituksen liiketoiminnan kannattavuuden parantamiseen kiinnitettiin erityistä huomiota ja Metsähallituksen tuloutustavoitetta nostettiin hallitusohjelman mukaisesti.

Metsänhoidolliset panostukset puuntuotantoon säilyivät vuoden 2011 tasolla. Ennakkotiedon perusteella metsänhoito- ja metsänparannustöihin käytettiin v. 2012 noin 301 milj. euroa, josta yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöiden osuus oli noin 210 milj. euroa. Yksityismetsien metsänhoito- ja metsänparannustöissä metsänomistajien oma rahoitus ja työ kattoivat noin 71 % ja valtion tuki 29 %. Yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöiden toteutusta sekä näille töille asetettujen määrätavoitteiden saavuttamista jarrutti Kemera-tukirahoituksen niukkuus. Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaista Kemera-tukea oli käytettävissä 83,8 milj. euroa. Eniten valtion tukea käytettiin nuoren metsän hoitoon ja energiapuun korjuun edistämiseen. Valtion tukemien töiden suora työllisyysvaikutus oli yhteensä yli 3 000 henkilötyövuotta kertomusvuonna.

Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisella ympäristötuella korvataan metsänomistajalle metsän biologisen monimuotoisuuden tai erityisen tärkeän elinympäristön säilyttämisestä tai muusta luonnonhoidosta aiheutuvia lisäkustannuksia tai menetyksiä. Vuonna 2012 Kemera-ympäristötukisopimuksia tehtiin 3 514 ha:n alueelle ja metsäisiä luonnonhoitohankkeita oli käynnissä noin 50 kpl. Ympäristötuen lisäksi talousmetsien luontoarvoja suojellaan myös monilla muilla tavoilla. Esimerkiksi metsälaki määrittelee monenlaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä, joiden ominaispiirteitä ei saa metsänkäsittelyllä heikentää. Lisäksi metsänhoitosuosituksissa ja metsäsertifiointistandardeissa on määritetty tavoitteet ja toimenpiteet talousmetsien monimuotoisuuden turvaamiselle.

Kansallisen metsäohjelman toimeenpanossa v. 2012 korostuivat hallitusohjelman mukaiset toimenpiteet: metsälainsäädännön uudistaminen, organisaatioiden toiminnan kehittäminen ja puumarkkinoiden toiminnan tehostaminen sekä metsätilojen omistusjärjestelyjen vauhdittaminen. Alueellisten metsäohjelmien toimeenpano vuosille 2012—2015 alkoi kertomusvuonna.

TAULUKKO 87. Metsätalouden tunnuslukujen kehitys

	2009	2010	2011	2012	2012
	toteutuma	toteutuma	toteutuma	tavoite	ennakkotieto
1 METSIIN PERUSTUVA LIIKETOIMINTA VAHVISTUU					
– Metsähakkeen käyttö, milj. m ³ ¹	6,1	6,9	7,5	9,0	7,8
2 METSÄTALOUDEN KANNATTAVUUS PARANEE					
– Ainespuun hakkuukertymän nostaminen kestävien hakkuumahdollisuuksien tasolle, milj. m ³ ²	42,0	52,6	52,1	55,0	50,3
– Taimikoiden ja nuorten kasvatusmetsien pinta-alasta on laadultaan hyviä, % ³	23	25	27	29	ei vielä tiedossa
– Yksityismetsätalouden liike-tulos reaalisena, euroa/ha	61	96	88	100	83
– Nuoren metsän hoidon määrä, 1 000 ha/v ⁴	257	230	235	240	225
– Kunnostusojitusten määrä, 1 000 ha/v	69	59	58	60	64
3 METSIEN MONIMUOTOISUUS, YMPÄRISTÖHYÖDYT JA HYVINVOINTIVAIKUTUKSET LISÄÄNTYVÄT					
– Solmittujen metsätalouden ympäristötukisopimusten määrä, ha	8 477	7 190	7 408	3 500	3 514

¹ Hallituksen ilmasto- ja energiapolitiikan ministeriryhmän 20.4.2010 asettama tavoite on 13,5 m³ vuoteen 2020.

² Sisältää teollisuuskäytön mitat täyttävän runkopuun.

³ Valtakunnan metsien inventointitiedoista laskettu kolmen vuoden liukuva keskiarvo.

⁴ Sisältää taimikonhoidon ja nuoren metsän kunnostuksen.

Kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuri

TAULUKKO 88. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	6,5	7,0	4,5			
Toiminnan kustannukset ¹	132,2	132,3	134,2	1 973	1 923	1 873
– kiinteistötoimitukset, kirjaamisasiat, digitaaliset aineistot, kiinteistörekisteri, tilusjärjestelyt, geodeettinen tutkimus						
Toiminnan tuotot	78,2	81,7	79,9			

¹ MMM, MML ja GL

TAULUKKO 89. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Kiinteistö- ja maastotietojärjestelmä turvaavat osaltaan yksityisen maanomistuksen ja luototus- ja vakuusjärjestelmän toimivuuden sekä kiinteistöjä ja maastoa koskevan tiedon hallinnan ja saatavuuden.	Erinomainen
Lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin kirjattujen tietojen luotettavuuden korkea taso ja palveluiden hyvä saatavuus turvataan.	Hyvä
Kiinteistöjä ja maastoa koskevat tiedot ja tietopalvelut ovat valtakunnallisesti kattavia, ajantasaisia ja riittävän laadukkaita.	Hyvä
Paikkatietoja keräävät organisaatiot varmistavat tiedon tehokkaan yhteiskäytön ja ettei päällekkäistä tiedonkeruuta tapahdu.	Hyvä

Kiinteistörekisteri ja kiinteistörekisterikartta pidetään jatkuvasti ajan tasalla. Kiinteistötoimituksia loppuunsaatettiin 20 050 kappaletta, mikä oli kolme prosenttia vähemmän kuin v. 2011. Lohkomisten kysyntä oli likimain samalla tasolla kuin v. 2011 ja kysynnän uskotaan hieman alenevan v. 2013. Kiinteistötoimitustuotantoa tehostettiin ja kiinteistö-tietojärjestelmän luotettavuutta parannettiin 1.10.2011 voimaan tulleella lailla kiinteistönmuodostamislain muuttamisesta (914/2011). Tietyissä tilanteissa kolmiulotteiset kiinteistöt mahdollistavan järjestelmän kehittämistä valmisteltiin.

Käräjäoikeuksilta Maanmittauslaitokselle v. 2010 siirtyneissä kiinteistöjen kirjaamis-tehtävissä prosessien suorituskyky, oikeusvarmuus ja asiakaspalvelun taso on vakiintunut. Uuden kirjaamisjärjestelmän kehittämistä jatkettiin ja luotiin edellytyksiä tehokkaammalle käsittelyprosessille ja sähköisille kiinteistövaihdannan järjestelmille. Kirjaamisasioiden kysynnän uskotaan hieman laskevan v. 2013 yleisestä taloudellisesta tilanteesta johtuen.

Maastotietoa päivitettiin 50 791 km²:n alueella, tavoite ylitettiin noin neljällä prosen-tilla. Laserkeilaukseen perustuvan tarkan korkeusmallin tuotanto aleni edellisestä vuo-desta. Laserkeilauksessa tavoitteeksi asetettu 32 000 km²:n tuotantomäärä saavutettiin. Valtakunnallisen maastotietojärjestelmän kehittämistä jatkettiin yleisiä kartastotöitä kos-kevan strategian linjausten mukaan.

Euroopan yhteisön paikkatietoinfrastruktuurin perustamisesta annetun ns. INSPIRE -direktiivin (2007/2/EY) toimeenpanoa jatkettiin ja toimittiin direktiivin edellyttämänä kansallisena yhteystahona. Kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin kehittymistä tuettiin ja olemassa olevien tietovarantojen saatavuutta sekä hyödynnettävyyttä edistettiin johta-malla paikkatietoasian neuvottelukunnan työtä, edistämällä tietovarantojen saatavuutta ja toteuttamalla kansallista paikkatietostrategiaa. Maastotietokannan vakiomuotoiset verk-kotietopalvelut avattiin maksuttomiksi palveluiksi koko yhteiskunnan käyttöön. Osaksi julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuria valmisteltiin paikkatiedon viitearkkitehtuuria.

Uusjakojen tukemisvaroja suunnattiin pääosin peltotilusjärjestelyihin. Tilusjärjestelyjen kysyntä oli ennallaan ja alueellinen yhteistyö tie-, ympäristö- ja ratahallinnon viranomais-ten kanssa tehostui. Tukemismäärärahan käyttöä on tehostettu entisestään.

TAULUKKO 90. Maanmittauksen tunnuslukuja

	2009 toteutuma	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 tavoite	2012 toteutuma
Kiinteistörekisterin perusparannuksen kattavuusindeksi, %	58	68	75	81	82
Maastotietokannan ajantasaisuusindeksi, %	91	95	96	96	97
Kiinteistötoimitustuotanto, kpl	20 284	20 478	20 600	20 600	20 050
Kirjaamisratkaisujen määrä, kpl	-	251 609	260 000	257 438	250 422
Maastotietotuotanto yhteensä, km ²	40 090	41 993	45 748	49 000	50 791
Laserkeilattua korkeusmallia (2 metrin ruutukoko), km ²	21 726	27 117	47 315	32 000	32 768

Metsähallitus**TAULUKKO 91. Metsähallituksen liiketoiminnan tunnuslukuja**

	2010		2011		2012	
	Liikelaitos ¹	Konserni ²	Liikelaitos	Konserni	Liikelaitos	Konserni
Liikevaihto, milj. euroa	329,4	367,5	335,6	369,0	345,6	377,9
Tase	2 758	2 771	2 714	2 725	2 719	2 731
Htv	1 201	1 384	1 181	1 346	1 115	1 267
Tilikauden tulos, milj. euroa	101,5	102,3	101,7	103,8	114,2	115,1
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,2	4,3	4,1	4,2	4,6	4,6
Investoinnit liikevaihdosta, %	7	6	6	5	4	4
Omavaraisuusaste, %	98	97	99	98	98	98
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. euroa (edellisen vuoden liiketoiminnan tuloksesta)	85,9		96,4		110	

¹ Liikelaitos: Metsätalous, Laatumaa² Konserni sisältää liikelaitoksen lisäksi myös tytäryhtiöt: Fin Forelia Oy, Siemen Forelia Oy, Morenia Oy

Metsähallitus-liikelaitos muodostuu Metsähallituksen liiketoiminnasta ja julkisia hallintotehtäviä hoitavista luontopalveluista. Metsähallituksen konserniin kuuluvat lisäksi Metsähallituksen tytäryhtiöt. Tunnuslukutaulukko ei sisällä luontopalveluiden osuutta.

Metsähallituksen liiketoiminnan tulos 114,2 milj. euroa oli Metsähallituksen toimintahistorian paras, ja ylitti maa- ja metsätalousministeriön asetettaman tulostavoitteen 9,2 milj. eurolla. Liiketoiminnan tulos vastasi 4,6 prosentin sijoitetun pääoman tuottoa, mikä kuitenkin edelleen alittaa hallituskaudelle tavoitteeksi asetetun 5,0 prosentin tuottovaatimuksen. Vuoden 2012 tuloksesta ja aikaisempien vuosien voittovaroista on tarkoitus tulouttaa valtiolle 120,0 milj. euroa.

Metsätaloudessa ainespuun myyntimäärä säilyi 6,1 milj. kuutiometrin tasolla ja toteutunut hintataso ja tehostunut toiminta mahdollistivat erinomaisen tuloksen. Kaukokuljetuksen kustannukset nousivat merkittävästi rahtikustannusten nousun ja keskimääräisen kuljetusmatkan pidentymisen seurauksena. Energiapuuta toimitettiin viimevuotista vastaava määrä, eli 520 MWh.

Maan myyntiä ja vuokrausta harjoittava tulossyksikkö Laatumaa tuotti voittoa 15,4 milj. euroa, mikä oli 6,4 milj. euroa edellisvuotista enemmän. Voiton lisäys johtui huomattavasti lisääntyneistä maan, rakennusten ja hankkeiden myyntivoitoista. Maan myynnistä kertyi liikelaitokselle myyntivoittoja 21,9 milj. euroa, mikä on kaksinkertainen määrä edelliseen vuoteen verrattuna.

Liiketoimintakonsernin tulos 115,1 milj. euroa ylitti liiketoiminnan tuloksen 0,9 milj. eurolla. Tytäryhtiöiden toiminta oli olennaisilta osin voitollista, mutta jäi edelleen selvästi jälkeen asetetusta tuottovaatimuksesta. Metsähallituksen tytäryhtiöistä kiviainesliiketoimintaa harjoittava Morenia Oy teki 23,6 milj. euron liikevaihdolla 0,9 milj. euron tuloksen, taimituotantoa harjoittava Fin Forelia Oy 8,6 milj. euron liikevaihdolla 0,2 milj. euron tuloksen ja metsäpuiden siementuotantoa harjoittava Siemen Forelia Oy 1,9 milj. euron liikevaihdolla 0,2 milj. euron tuloksen.

Tytäryhtiöt esittävät maksettavaksi vuoden 2012 tilinpäätösten perusteella emoliikelaitokselle yhteensä 0,8 milj. euroa osinkoina tai pääoman palautuksina. Liiketoimintakonsernin omaraahoitteiset investoinnit olivat 13,5 milj. euroa, mikä oli 4,9 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Metsähallitus toteutti tytäryhtiöiden liiketoiminnan kannattavuuden kehittämistävoitetta luopumalla matkailuliiketoiminnasta ja myymällä Eräsetti Oy:n ja Villi Pohjola -tuotemerkin. Jäljelle jääneet matkailuliiketoimintaan liittyneet tehtävät siirrettiin tulossyksikkö Laatumahaan.

Luonnon monimuotoisuuden, virkistyskäytön ja muiden yhteiskunnallisten velvoitteiden huomioon ottaminen alensi laskennallisesti Metsähallituksen liiketoiminnan tulosta 54 milj. euroa. Metsätaloutta rajoitettiin velvoitteista johtuen 552 000 tuottovaateen alaisella metsämaahehtaarilla. Käyttörajoitukset lisääntyivät hieman lähinnä Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmaan sisältyvien saamelaiskulttuurin huomioon ottamisesta johtuvien uusien käyttörajoitusten vuoksi.

Julkisten hallintotehtävien bruttomenot nousivat edellisvuoteen verrattuna 12,1 milj. euroa 63,8 milj. euroon ja työpanos kasvoi 80 henkilötyövuodella 562 henkilötyövuoteen. Menoista ympäristöministeriön perusrahoituksen osuus oli 32,4 milj. euroa ja maa- ja metsätalousministeriön osuus 6,9 milj. euroa. Kokonaismenojen noin 12 milj. euron kasvusta maanhankintaan, eri hankkeisiin ja Nuuksiokeskus Oy:n osakehankintaan käytettyjen kertaluonteisten menojen kasvu selitti 7,5 milj. euroa ja hallitusohjelman mukainen lisäys 2 milj. euroa. Seuraavassa taulukossa on esitetty ministeriöiden perusrahoituksen ja kokonausrahoituksen jakauma prosesseittain.

TAULUKKO 92. Luontopalvelujen bruttomenot 2011—2012 tehtävittäin rahoitustyypeittäin, 1 000 euroa

Prosessit ja tehtävät	MMM perusraha	YM perusraha	Muut rah.lajit	Menot yht. 2012	Menot yht. 2011
Yhteiset menot	532	6 754	6 935	14 221	9 784
Luonnonsuojelu	45	7 481	3 844	11 370	9 372
Luonnon virkistyskäyttö	3 976	15 606	8 584	28 165	23 927
Alueiden hallinta	75	2 528	505	3 108	2 277
Eräasiat	1 736	55	4 648	6 438	5 975
Siemenhuolto ja uittorakenteet	534	0	0	534	405
MENOT YHTEENSÄ 2012	6 897	32 422	24 515	63 835	51 739

Luontopalveluiden kokonaistuottavuus laski 4,3 %. Tuottavuuden lasku johtui tuotosten kasvua nopeammasta henkilötöypanosten kasvusta. Yksi tähän vaikuttanut tekijä oli nuorisotyöllisyys Hankkeen saatu 1,6 milj. euron kertaluonteinen lisärahoitus (noin 50 htv), jonka tulokset eivät kirjaudu tuottavuuden laskennassa käytettäviin suoritetilastoihin.

Liiketaloudellisten ja julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus heikkeni aiheuttamisperiaatteen mukaisten kulujen aikaisempaa tarkemman huomioon ottamisen vuoksi. Liiketaloudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus oli 91 %, kun se edellisvuonna oli 134 % ja julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus 69 %, kun se edellisvuonna oli 85 %.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla Metsähallituksen Luontopalvelut kehitti luontomatkailun ja virkistyskäytön kannalta tärkeitä rakenteita ja tarjosi metsästys- ja kalastuspalveluita ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Erävalvonnassa lisättiin määräraikaisten kalastuksenvalvojen määrää ja tehtiin suurpetovalvontaa 11 erätarkastajan ja muiden viranomaisten kesken koordinoituna tehovalvontana. Suurpetojen salametsästys on edelleen ongelma, johon pyritään vastaamaan valvontaan osallistuvien viranomaisten yhteistyöllä.

TAULUKKO 93. Metsähallituksen Luontopalveluiden toiminnan keskeisiä tunnuslukuja

Määrälliset tavoitteet, maa- ja metsätalousministeriö	2009	2010	2011	2012
Luonnon virkistyskäyttö				
Virkistyspalvelujen asiakastytyväisyys, asteikko 1—5	4,2	4,2	4,3	4,2
Valtion retkeilyalueiden käynnit	343 000	364 000	356 000	354 000
Matkailuyritysten kanssa voimassaolevat yhteistyösopimukset, kpl	268	297	310	352
Eräasiat				
Metsästysluvut, kpl	31 909	36 955	45 225	50 206
Kalastusluvut, kpl	77 522	69 241	74 024	78 864
Lupametsästäjien asiakastytyväisyys, asteikko 1—5	3,5	3,7	3,7	3,8
Kalastajien asiakastytyväisyys, asteikko 1—5	3,6	3,7	3,7	3,8

Maatilatalouden kehittämisrahasto (MAKERA)

Makeran oma tulokertymä supistuu ja tase pienenee vuosi vuodelta. Vuosina 2008—2011 rahoitustilannetta helpottivat valtion talousarviosta rahastoon tehdyt siirrot (yhteensä noin 160,1 milj. euroa). Vuodesta 2012 lähtien siirtoja rahastoon ei kuitenkaan ole enää tehty. Todennäköistä on, että Makeran varat eivät riitä kaikkien maatalouden investointi- ja aloitustukihakemusten rahoittamiseen enää v. 2015.

Vuonna 2012 Makerasta myönnettiin avustuksia noin 75,5 milj. euroa, valtionlainoja noin 1,6 milj. euroa ja valtiontakauksia noin 6,5 milj. euroa. Vuodelle 2013 siirtyi sitomatomia varoja noin 128 milj. euroa, kun vuotta aiemmin varoja siirtyi noin 140 milj. euroa. Rahoituksen tuloksia on selvitetty myös Maatalous-politiikkasektorin yhteydessä.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 24.11.2011 Maatilatalouden kehittämisrahaston tulevaisuuden vaihtoehtoja valmistelevan työryhmän. Työryhmä katsoo keväällä 2012 antamassaan selvityksessä, että elinkeinotoiminnan avustusten siirtäminen rahastosta valtion talousarvioon lisäisi eduskunnan budjettivaltaa, mutta muiden toimenpiteiden osalta rahasto on edelleen perusteltavissa oleva rahoitusväline. Työryhmä tarkasteli raportissaan kolmea eri vaihtoehtoa rahaston tulevaisuudesta: toiminta jatkuu nykyisenlaisena, osa rahaston tukimuodoista siirretään valtion talousarviosta tapahtuvaksi tai ne muutetaan muutoin sekä rahaston lakkauttamista. Maatalouden rakennetukijärjestelmän tarpeet (mukaan lukien Makera-ratkaisu) otetaan huomioon vuosien 2014—2017 kehys- ja CAP2020 -valmistelun yhteydessä.

TAULUKKO 94. Makeran tunnuslukuja

	2009	2010	2011	2012
1. VAROJA KÄYTETTÄVISSÄ, MILJ. EUROA	221,4	238,7	236,8	215,7
– lainojen korot ja lyhennykset	76,0	67,8	56,5	48,7
– siirto talousarviosta	63,8	38,9	34,3	0
– tulot EU:lta	4,7	22,1	16,9	23,0
– edelliseltä vuodelta siirtyneet sitomattomat varat	57,5	106,1	125,7	140,0
– muut tulot	19,4	3,8	3,4	4,0
2. TASE, MILJ. EUROA	728,6	690,7	643,7	569,7
– mistä lainasaamiset	284,6	232,3	188,8	153,3
3. MENOJA SIDOTTIIN, MILJ. EUROA	115,3	113,0	96,8	87,5
– mistä avustuksia	101,4	98,4	80,2	75,5
4. TILANPIDON ALOITUSTUKI, PÄÄTÖKSIÄ, KPL	495	542	535	544
5. INVESTOINTIAVUSTUS, PÄÄTÖKSIÄ, KPL	2 800	2 229	2 400	1 840
– lypsykarjatalouden rakentaminen	415	292	295	276
– lihakarjatalouden rakentaminen	151	106	94	87
– puutarhatalouden rakentaminen	92	67	63	55
– sikatalouden rakentaminen	20	87	46	38
6. TUTKIMUSHANKKEET, PÄÄTÖKSIÄ, KPL	55	29	25	43

Maatalouden interventiorahasto (MIRA)

Maatalouden interventiorahastosta maksetaan interventiovarastoinnista, -ostoista ja myynneistä aiheutuvat menot sekä EU:n ruoka-apuohjelman menot. Ostoja interventiovarastoihin ei tehty, koska markkinahinnat pysyivät vakaina ja suhteellisen korkeina koko vuoden ajan. Interventiovarastoissa oli vuoden alussa varastoituna 75 milj. kg ohraa, joka oli jäännös vuosien 2009 ja 2010 poikkeuksellisen suurista interventio-ostoista. Kaikki varastoissa ollut ohra luovutettiin Bulgarian ja Romanian ruoka-apuohjelmiin kevään, kesän ja syksyn aikana.

Ruoka-apuohjelman kokonaiskustannukset olivat 2,83 milj. euroa josta EU korvasi 2,42 milj. euroa. Markkinoilta ostettiin tuotteita 1,46 milj. eurolla. Lisäksi Hollannin interventiovarastoista luovutettiin 489,3 tonnia (0,83 milj. euroa) interventiomaitojauhetta Suomen ruoka-apuohjelmaan.

TAULUKKO 95. Miran tunnuslukuja

	2009	2010	2011	2012
Varastointimäärät 31.12., tonnia				
– Ohra	318 162	822 274	75 350	-
– Vehnä	1 324	14 450	-	-
– Maitojauhe	1 552	1 052	-	-
Interventio-ostot, milj. euroa	34,56	78,25	-	-
Interventiomyynnit, milj. euroa	-	4,55	136,88	0,83
Interventiovarastointi, kokonaiskustannukset (+)	2,36	17,06	5,18	0,78
Interventiovarastointi, EU-korvaus (-)	-3,87	-13,01	-3,33	-0,58
Ruoka-apu, kokonaiskustannukset (+)	4,65	4,64	5,04	2,83
Ruoka-apu, EU-korvaus (-)	-3,86	-4,01	-4,25	-2,42
Rahaston vastattavaksi jääneet kustannukset yht.	-0,64	4,99	2,73	0,64
– Interventiovarastointi	-1,51	3,42	1,84	0,20
– Interventiovarastointi muut palvelut, ml. Muuga	-	0,64	0,01	-
– Ruoka-apu	0,79	0,63	0,79	0,41
– Rahoituskulut	0,06	0,29	0,07	0,01
– Henkilöstö- ja toimistokulut	0,02	0,02	0,02	0,02
– Tuotot vakuuspäätöksistä	-0,01	-	-	-
Rahaston rahavarat, milj. euroa	6,20	7,33	11,70	1,12
Lainapääoma 31.12.	25,50	91,53	0,00	-
Oma pääoma 31.12.	7,78	2,79	1,06	1,20
Siirto valtion talousarviosta, milj. euroa	1,00	-	1,00	0,78
Keskimääräinen lainapääoma	11,82	70,73	16,49	5,16
Lainan kesikorko, %	0,59	0,41	0,45	0,22

9 Liikenne- ja viestintäministeriö

Asunto- ja viestintäministerin katsaus

Viestintä- ja ICT-sektorin merkitys yhteiskunnan toimivuudessa vahvistuu edelleen. Teknologian tarjoamat mahdollisuudet lisäävät yhteiskunnan potentiaalista suorituskykyä ja tulevat tuottavuushyötyt saavutetaan digitaalisessa taloudessa. Nykyistä kehitystä leimaa digitaalisen tiedon määrä ja laskentatehon kasvu, digitaalisen liiketoiminnan nopea kasvu erityisesti mobiiliympäristössä, yhteisöllisyyden merkitys sekä yleisesti palveluiden kasvava osuus kansantaloudesta. Muuttuva toimintaympäristö edellyttää julkisen ja yksityisen sektorin sitoutumista uudenlaisen yhteistyön tekemiseen, jonka avulla käännetään yhteiskunnalliset ja kilpailun haasteet mahdollisuuksiksi.

Kertomusvuonna viestintäpoliittisissa ratkaisuissa edettiin merkittävästi. Yleisradio Oy:n rahoitusuudistus on pantu toimeen, televisio- ja radiotoiminnan tulevaisuuden kehittämisen pohja on luotu sähköisen median viestintäpoliittisella ohjelmalla, nopeiden laajakaistayhteyksien rakentaminen on edennyt ja edellytykset uusien neljännen sukupolven matkaviestinverkkojen rakentamiselle on varmistettu. Lisäksi sähköisen viestinnän lainsäädännön yhteenkokoavan lainsäädäntöhankkeen (tietoyhteiskuntakaari) valmistelu on edennyt laajassa yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

Hallitusohjelma edellyttää, että jokaisella hallinnonalalla laaditaan älystrategia, jolla tavoitellaan digitaalisen kehityksen haltuunottoa koko hallinnossa. Liikenne- ja viestintäministeriö on laatinut oman viestintäpolitiikan älystrategiansa eli KIDE-hankkeen. Liikenne- ja viestintäministeriö koordinoi valtioneuvoston älystrategioiden valmistelua.

Viestinnän toimiala on nopeassa ja monitasoisessa muutoksessa, eikä tämän muutoksen ennakoiminen, merkityksen ymmärtäminen ja tarvittaessa nopea muutokseen reagointi ole helppo tehtävä. Digitaaliseen kehitykseen vaikuttavat vahvasti globaali kehitys ja trendit, joihin ei kansallisilla toimenpiteillä voida olennaisesti vaikuttaa. Tämä kokonaisuus muodostaa vaikeasti hallittavan ja yllätyksellisen toimintaympäristön, johon viestintäpolitiikalla vaikutetaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kansallisen politiikan tulee olla vahvuuksien korostamista ja heikkouksien korjaamista. Lisäksi erityistä huomiota on kiinnitettävä vaikuttamiseen EU:n tasolla ja kansainvälisessä verkostoyhteistyössä.

Krista Kiuru
Asunto- ja viestintäministeri

Liikenneministerin katsaus

Hallituksen liikennepoliittinen selonteko eduskunnalle valmistui huhtikuussa 2012. Selonteko ja sen pohjalta käynnistetyt strategiset kehittämishankkeet muodostavat pohjan liikennepolitiikan uudistamiseksi niin, että tulevaisuudessa käyttäjien liikkumistarpeisiin voidaan vastata aiempaa tehokkaammilla toimintatavoilla, jotka myös ottavat huomioon rahoituksen realiteetit. Uudenlaista näkökulmaa liikennepolitiikan tavoitteiden toteuttamiseen hinnoittelun keinoin odotetaan myös helmikuussa 2012 käynnistyneeltä liikenteen oikeudenmukaista hinnoittelua käsittelevältä työryhmältä.

Selonteko linjaa liikennepolitiikan keskeisiä panostuksen kohteita ja toimenpiteitä vuoteen 2022 saakka sekä määrittelee liikenneverkon lähivuosien kehittämiskohteet. Selonteossa linjattujen toimenpiteiden toteuttaminen käynnistettiin monelta osin välittömästi. Vuoden 2012 aikana aloitettiin muun muassa julkisin varoin rahoitettavien henkilökuljetuspalvelujen kokonaistarkastelu sekä lento- ja meriliikennestrategioiden valmistelu. Liikennepoliittisen selonteon investointiohjelman hankkeiden ajoituksesta päätetään kevään 2013 kehysriihen yhteydessä. Uudenlainen ajattelu edellyttää, että liikenne- ja viestintäministeriö kehittää liikennepolitiikan sisältöä sekä toimintatapoja jatkuvassa vuorovaikutuksessa alueiden, käyttäjien ja sidosryhmien kanssa. Asiakkaat ja käyttäjät nostetaan uudessa liikennepolitiikassa toiminnan ytimeen.

Meriliikenteen päästöt ja polttoaineen rikkipitoisuusvaatimukset ovat olleet kansainvälisen vaikuttamisen keskiössä koko vuoden 2012. EU:ssa neuvoteltu loppuratkaisu ja sen tueksi valmistellut kansalliset sopeuttamistoimet edellyttävät kuitenkin jatkuvaa seurantaa kilpailukykyimme kehittymisen osalta. Uusien teknologioiden ja polttoaineiden kehittäminen merenkulussa samoin kuin koko liikennesektorilla tulevat jatkossakin säilymään EU:n ja kansallisten päätösten keskiössä kun energia- ja ilmastokysymysten suurien haasteiden ratkaisemisessa otetaan seuraavia askeleita.

Pitkäjänteisen turvallisuustyön tuloksena Suomen tieliikenteen turvallisuuskehitys kääntyi 2012 parempaan suuntaan. Poikkihallinnollinen sitoutuminen tieliikenteen turvallisuuden määrätietoiseen parantamiseen on vahvistunut hallitusohjelman linjausten mukaisesti. Tieliikenteessä kuolleiden määrä, 254 henkilöä, oli alhaisin sotien jälkeen. Yleisesti turvallisuustilanne liikenteessä on kehittynyt myönteisesti.

Kansainvälisten yhteyksien kehittämisessä Suomen ja Venäjän väliset suhteet ovat keskeisessä roolissa. Vuosi 2012 on ollut tiiviin vuoropuhelun ja vuorovaikutuksen aikaa. Tapaamisia on ollut kaikilla viranomaistasoilla ja liikennealalla on saatu solmittua useita merkittäviä sopimuksia. Kaupan ja matkailun kasvu maidemme välillä edellyttää sujuvien yhteyksien ja käytäntöjen turvaamista rajaliikenteessä.

Merja Kyllönen
Liikenneministeri

9.1 Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

TAULUKKO 96. Liikenne- ja viestintäministeriön yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen (arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä)¹

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Monipuolisia, korkealaatuisia ja kohtuuhintaisia viestintä- ja tietoyhteiskuntapalveluita on saatavilla koko maassa.	Hyvä
Viestinnän ja tietoyhteiskunnan peruspalvelut ja niiden turvallisuus on varmistettu.	Hyvä
Tieto- ja viestintäteknologiaa ja digitaalisia palveluita käytetään täysimääräisesti yhteiskunnan toimivuuden, kansalaisten hyvinvoinnin ja yritysten kilpailukyyn edistämiseksi.	Hyvä
Matka- ja kuljetusketjut toimivat sujuvasti ja turvallisesti hyvinvointia ja kilpailukykyä edistään.	Hyvä
Joukkoliikenteen palvelutasoa parannetaan, tavoitteena matkustajamäärien kasvu ja yksityisautoilun vähentäminen. Erityisen huomion kohteena on raideliikenteen lisääminen ja palvelutason parantaminen.	Hyvä
Suomi on liikenneturvallisuudeltaan Euroopan parhaiden maiden joukossa. Tieliikenteen turvallisuus paranee jatkuvasti.	Tyydyttävä
Liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään Suomen kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Liikenteen terveydelle ja luonnolle aiheuttamat haitat minimoidaan.	Hyvä
Liikennejärjestelmän ylläpidon ja kehittämisen sekä liikennetoimialan toiminnan tehokkuus paranee käyttäen hyväksi monipuolisesti erilaisia keinoja, mm. tieto- ja viestintäteknologiaa.	Hyvä

¹ Erinomainen: tavoitteet on ylitetty; hyvä: tavoitteet on saavutettu oleellisin osin; tyydyttävä: kaikkia tavoitteita ei ole saavutettu; välttävä: tavoitteet on jäänyt saavuttamatta merkittävilta osin.

Viestinnän toimialan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Monipuolisia, korkealaatuisia ja kohtuuhintaisia viestintä- ja tietoyhteiskuntapalveluita on saatavilla koko maassa.

Internetyhteyksien levinneisyys Suomessa on pysynyt suurena. Vuoden lopussa laajakais-taliittymisiä oli yhteensä vajaa neljä miljoonaa kappaletta. Syksyllä 2012 noin 87 prosentilla suomalaisista oli kotitaloudessaan internetyhteys. Huomattavaa kehitystä on tapahtunut internetyhteyksien levinneisyydessä vanhemman väestön (yli 64-vuotiaiden) keskuudessa.

Potentiaali nopeiden yhteyksien yleistymiselle on huomattavan suuri. Syksyllä 2012 kiinteistä laajakaisaliittymistä noin 65 % oli nopeudeltaan yli 8 Mbit/s. Huippunopeiden liittymien saatavuudessa on tapahtunut edistystä edellisvuoteen nähden. Vuodenvaihteessa yli 50 prosentilla kotitalouksista oli mahdollisuus saada yli 100 Mbit/s liittymä. Kertomus-vuonna on myös ollut valmisteilla huippunopean laajakaisan toimenpideohjelma, jonka tarkoituksena on edistää huippunopeiden yhteyksien markkinaehtoista kysyntää ja tarjon-taa niin, että korkealaatuisia ja kohtuuhintaisia yhteyksiä olisi saatavilla myös suurimpien taajamien ulkopuolella.

Julkisesti tuetut haja-asutusalueiden 100 Mbit/s laajakaisahankkeet ovat rakenteilla. Hankkeesta v. 2012 toteutetun väliarvioinnin perusteella hyväksytyn valtioneuvoston peri-aatepäätöksen mukaisesti laajakaisatukilakia on muutettu siten, että tuettujen laajakais-tahankkeiden rahoitusta rakennusaikana on helpotettu ja näin lisätään teleyritysten kiin-

nostusta osallistua hankkeeseen. Ensimmäiset hankkeet ovat valmistuneet ja kymmeniä hankkeita on rakenteilla. Maakuntaliitot ovat valinneet toteuttajan jo noin 170 hankkeelle. Viestintävirasto ja ELY-keskukset ovat myöntäneet tuen yli 40 hankkeelle.

Tärkeimpien telepalveluiden, matkapuheluiden ja laajakaistapalveluiden hintataso on edelleen laskenut. Sen sijaan kiinteän verkon palveluiden hintataso on selvästi noussut. Keskeinen syy kiinteän verkon palveluiden hintatason nousuun on verkon nopeasti vähentyvä käyttö. Kansainvälisesti vertaillen Suomen verkkopalvelujen hintataso on edullinen ja yleisesti länsimaiden keskitasoa alempi.

Kertomusvuoden aikana hyväksytyillä valtioneuvoston taajuuspoliittisella periaatepäätöksellä ja sähköisen median viestintäpoliittisella ohjelmalla ja valmistellulla huippunopean laajakaistan edistämishjelmalla luodaan edellytyksiä sähköisen median palvelujen kehittämiseksi jatkossakin.

Maanpäällisiä digitaalisia television lähetysverkkoja on kymmenen kappaletta ja niillä toimii kaksi verkko-operaattoria. Kanavaniput kattavat enimmillään 99,99 % väestöstä, muutoin vastaavat lähetykset voidaan ottaa vastaan satelliittivastaanottona. Kanavanipuissa välitetään useita kymmeniä eri ohjelmistoja. Kotitalouksista noin 55 % on liittynyt kaapelitelevisioverkkoon. Televisio- ja radiotoiminnassa nykyisen tarjonnan ylläpitämisestä ja laajentamisesta on huolehdittu myöntämällä toimilupia vapaana olevan kapasiteetin puitteissa.

Viestinnän ja tietoyhteiskunnan peruspalvelut ja niiden turvallisuus on varmistettu.

Posti-, puhelin- ja laajakaistapalveluiden taso koko maassa on lähtökohtaisesti säädösten edellyttämällä tasolla. Erityistä huomiota on kiinnitetty matkaviestinverkon kattavuuteen sekä yhteysnopeudeltaan yhden Mbit/s yleispalvelulaajakaistan saatavuuteen.

Postitoiminnassa selvitettiin postin yleispalvelun rahoitukseen liittyviä kysymyksiä. Kertomusvuonna ei ollut tarvetta postin yleispalvelua turvaavan rahoitusmenettelyn käyttöönottoon. Postitoimipisteiden sijoittamista koskevaa sääntelyä tarkennettiin valtioneuvoston asetuksella.

Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus vuodeksi 2012 turvattiin korottamalla televisiomaksua kolmella prosentilla vuoden alusta. Yleisradio Oy:n rahoituksen uudistamiseen liittyvät lainsäädäntömuutokset valmisteltiin ja käsiteltiin kertomusvuoden aikana siten, että uudistus voitiin toteuttaa vuoden 2013 alusta lähtien. Televisiomaksuvelvollisuus päättyi vuoden 2012 lopussa.

Vuonna 2012 toteutettiin useita eri toimia, joilla parannettiin verkkojen ja palveluiden luotettavuutta ja toimintavarmuutta. Liikenne- ja viestintäministeriö on osallistunut aktiivisesti kansallisen kyberturvallisuusstrategian valmisteluun. Kyseessä on koko yhteiskuntaa koskeva, aikaisempia tietoturvastrategioita seuraava strategia, joka toimeenpannaan kaikilla hallinnonaloilla. Kyberturvallisuus on osa koko yhteiskunnan toimivuutta ja Viestintävirastolla on keskeinen rooli toteuttaa siihen liittyviä tehtäviä.

Tieto- ja viestintäteknologiaa ja digitaalisia palveluita käytetään täysimääräisesti yhteiskunnan toimivuuden, kansalaisten hyvinvoinnin ja yritysten kilpailukyvyn edistämiseksi.

Internet-palveluiden merkitys Suomen taloudessa kasvaa. Kansalaiset käyttävät sähköisiä palveluita koko ajan enemmän samalla, kun yritysten mahdollisuudet luoda ja hyödyntää sähköisiä palveluita ovat parantuneet.

Hallitusohjelman mukaisesti liikenne- ja viestintäministeriö on valmistellut oman älystrategiansa (KIDE). Ohjelman tavoitteena on nostaa Suomi maailman johtavaksi digitaalisten palvelujen tuottajaksi ja käyttäjäksi. Ohjelman hankkeet jakautuvat kuuteen teemaan, jotka ovat avoin data, pilvipalveluiden kehitys, start up -toiminta, vihreä ICT, työn uudet muodot sekä ICT-tutkimuksen vahvistaminen. Ministeriö koordinoi älystrategioiden laadintaa koko valtioneuvoston piirissä.

Kertomusvuonna on ollut valmisteilla sähköisen viestinnän lainsäädännön uudistamistyö (tietoyhteiskuntakaari). Tavoitteena on arvioida ja uudistaa koko sähköisen viestinnän säädöskenttä.

TAULUKKO 97. Viestintäverkkojen palvelutaso

Viestintäpalveluiden saatavuus	Toteutuma 2010	Toteutuma 2011	Toteutuma 2012
MATKAVIESTINTÄVERKOT			
* GSM-verkon väestöpeitto, %	99,7	99,8	99,8
* GSM-verkon maantieteellinen peitto, %	98	99	99
* 3G-verkon väestöpeitto, %	95	97	98—99
* 3G-verkon maantieteellinen peitto, %	70	80	90
<i>Laajakaistaverkot</i>			
* väestöpeitto, %	99,9	99,9	99,9
LIITYMÄT			
* matkaviestinliittymät ¹	8 400 000	8 940 000	9 150 000
* lankaliittymät ¹	1 300 000	1 100 000	980 000
* laajakaistaliittymät	2 749 000	4 675 400	5 197 700
— ADSL ¹	1 112 700	1 125 400	1 097 700
— mobiililaajakaista ¹	1 636 300	3 550 000	4 100 000
DIGITAALISEN TELEVISION VALTAKUNNALLISTEN LÄHETYSVERKKOJEN KATTAVUUS			
Kanavanippu A (DVB-T), % väestöstä	99,98	99,98	99,9
Kanavanippu B (DVB-T), % väestöstä	99,98	99,98	99,9
Kanavanippu C (DVB-T), % väestöstä	90	90,4	90,4
Kanavanippu D (DVB-T2), % väestöstä	40		Mobiili-TV (DVB-T2)
Kanavanippu E (DVB-T), % väestöstä	95		95
Kanavanippu F (DVB-T), % väestöstä		60	60
Kanavanippu G (DVB-T), % väestöstä		Pk-seutu	Vähintään Pk-seutu
Kanavanippu VHF-A (DVB-T2), % väestöstä		—	82
Kanavanippu VHF-B (DVB-T2), % väestöstä		—	82
Kanavanippu VHF-C (DVB-T2), % väestöstä		—	82

¹ Vuoden 2012 toteutuma on tilanne 6/2012.

9.2 Liikenteen toimialan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Matka- ja kuljetusketjut toimivat sujuvasti ja turvallisesti hyvinvointia ja kilpailukykyä edistäen.

Väyläverkon kunto koko liikenneverkolla kehittyi kertomusvuonna pääosin myönteisesti. Päällystettyjen teiden kunto on kuitenkin heikentynyt etenkin vähäliikenteisellä tieverkolla. Huonokuntoisten teiden määrä on lisääntynyt runsaalla 600 kilometrillä. Tienkäyttäjien tyytyväisyys maanteiden palvelutasoon on alentunut. Elinkeinoelämän tyytyväisyyden arvioidaan saatujen suorien asiakaspalautteiden perusteella säilyneen hyvänä. Tie liikenteessä on nähtävissä odotettuja viitteitä nykyisin käytössä olevalla perusväylänpidon rahoitustasolla syntyvän korjausvelan realisoitumisesta.

Sääolosuhteet koettelivat liikennejärjestelmän toimintavarmuutta useaan otteeseen. Matkaketjut toimivat kuitenkin kohtuullisen hyvin koko Suomessa. Raideliikenteessä häiriötilanteet pysyivät melko hyvin hallinnassa ja täsmällisyys parani. Henkilökaukojunista oli v. 2012 määrääsamalla ajoissa 86 % ja lähiliikenteen junista 94 %. Erityisesti radanpidosta johtuvat viivästyksset kaukoliikenteessä vähenivät selvästi edellisvuodesta.

Lähiliikenteessä radanpidosta aiheutuvia viivästyksiä ei voitu vähentää tavoitellusti. Vain maaliskuussa sekä syys—marraskuussa täsmällisyys oli hyvä. Kesällä Vantaankosken radan rakennus- ja korjaustyöt sekä niiden aiheuttamat turvalaiteviat aiheuttivat viivästyksiä. Talvikuukausien viivästyksset aiheutuivat vaihdevioista. Henkilöautoliikenteessä ruuhkautuminen helpottui edelliseen vuoteen verrattuna kaikilla kaupunkiseuduilla Oulua lukuun ottamatta.

Jäänmurron näkökulmasta v. 2012 oli leuto edellisvuosiin verrattuna. Leudon talven ansiosta jäänmurron palvelutaso oli varsin hyvä ja lähes 97 % aluksista pääsi läpi ilman odotusta.

Kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä on edistetty MAL-aiesopimuksissa ja maakunnallisissa liikennejärjestelmäsuunnitelmissa. Myös liikkumisen ohjaukseen on panostettu. Toimenpiteistä huolimatta kävelyn ja pyöräilyn osuus liikkumisesta on vähentynyt viime vuosina ja pyöräilyolosuhteisiin ollaan selvästi tyytymättömämpiä kuin henkilöautoilun tai kävelyn olosuhteisiin. Kevyen liikenteen palvelutaso-odotuksia ei siten ole pystytty täyttämään nykyisellä reittitarjonnalla ja väylien liikennöitävyydellä.

Vuonna 2012 valmistuneessa liikennepoliittisessa selonteossa hyvinvoinnin ja kilpailuvuon lisääminen määriteltiin liikenteen keskeiseksi tavoitteeksi. Selonteossa päätettiin väyläverkon kehittämishankkeista, jotka kohdistuvat erityisesti vähäpäästöisten liikenne-
muotojen, erityisesti raideliikenteen, käytön lisäämiseen sekä liikenneturvallisuutta ja elinkeinoelämän kasvua tukeviin kohteisiin. Vireillä on myös raskaiden tavarankuljetusajoneuvojen kuljetuskapasiteetin parantamiseen tähtäävät säädösmuutokset, jotka ovat notifioitava komissiolla. Näiden toimien tavoitteena on vahvistaa Suomen kilpailukykyä, vähentää ympäristöpäästöjä ja logistiikan kustannuksia sekä parantaa liikenneturvallisuutta.

Joukkoliikenteen palvelutasoa parannetaan, tavoitteena matkustajamäärien kasvu ja yksityisautoilun vähentäminen. Erityisen huomion kohteena on raideliikenteen lisääminen ja palvelutason parantaminen.

Julkisen liikenteen osuus suomalaisten matkoista oli v. 2011 toteutetun tutkimuksen mukaan 8 % ja tilanne ei ole merkittävästi muuttunut edellisestä, kahdeksan vuoden takaisesta tutkimuksesta. Julkisen liikenteen matkasuoritteet ovat kasvaneet, mikä selittyy taksi-, juna-, lento-, ja lauttaliikenteen kasvulla. Tyytyväisyys joukkoliikenteeseen kokonaisuudessaan on melko hyvällä tasolla.

Kaukoliikenteessä linja-autoliikenteen palvelutarjonta on parantunut uusien reittiliikennelupien myötä ja lippujen hinnat ovat alentuneet. Junaliikenteessä käynnistyi 1.1.2012 liikenne- ja viestintäministeriön ja VR Yhtymä Oy:n välillä uusi nelivuotinen sopimuskausi, joka sisälsi palvelutasoa täydentäviä vuoroja sekä kauko- että lähijunaliikenteeseen.

Tyytyväisyys paikallisjoukkoliikenteeseen vaihtelee alueittain. Tyytyväisimpiä ovat pääkaupunkiseudulla asuvat, tyytymättömmimpiä pääkaupunkiseudun kehyskunnissa asuvat. Haja-asutusalueilla tarjottava palvelutaso ei vastaa kaikilta osin asiakkaiden odotuksia. Kaikkialla ei ole pystytty turvaamaan peruspalvelutasoa. Vuonna 2012 käynnistyi kaupunkiseutujen ja liikennehallinnon yhteistyönä maksu- ja informaatiojärjestelmän kehitystyö, joka mahdollistaa jatkossa joukkoliikenteen informaation tarjoamisen myös yksityisten palveluntarjoajien kautta sekä yhtenäiset lipputuotteet toimivaltaisten viranomaisten alueella. Julkisesti rahoitettujen henkilökuljetusten kehittämisen selvitysmiestyö käynnistyi v. 2012.

Nopean rataverkon pituus ei lisääntynyt, koska käyttöönottoluvan myöntäminen Pännäinen—Kokkola -välin (33 km) nopeuden nostoon siirtyi vuoden 2013 puolelle, jolloin rataosuuden sallittu nopeus nousee 200 kilometriin tunnissa. Myöskään 25 tonnin akselipainon sallivan rataverkon laajentuminen ei lisääntynyt. Jämsänkoski—Rauma -välin (243 km) 25 tonnin käyttöönotto tehdään samanaikaisesti kuin rataosalla käynnistynyt osuuden Lielähti—Kokemäki perusparannus, joka valmistunee vuoden 2014 loppuun mennessä.

Suomi on liikenneturvallisuudeltaan Euroopan parhaiden maiden joukossa. Tieliikenteen turvallisuus paranee jatkuvasti.

Tieliikenteen turvallisuuskehitys kääntyi 2012 parempaan suuntaan. Sekä kuolleiden että loukkaantuneiden määrä väheni yli 10 % vuodesta 2011. Liikenteessä kuolleiden henkilöiden määrä oli alhaisin sotien jälkeen. Suomen sijoitusta asukaslukuun suhteutetussa Euroopan maiden tieliikenteen turvallisuusvertailussa ei ole vielä saatavissa vuoden 2012 osalta. Vuonna 2011 Suomi oli sijoituksessa 12. Voidaan pitää todennäköisenä, että Suomi ei vielä v. 2012 sijoitu liikenneturvallisuudeltaan Euroopan kärkein joukkoon.

Rautatieliikenteessä, kaupallisessa lentoliikenteessä ja kaupparenkulussa ei ole sattunut viime vuosina kuolemaan johtaneita onnettomuuksia ja hyvä turvallisuuden taso säilyi myös 2012. Harrasteilmailun turvallisuuskehitys heikkeni selvästi.

Vuonna 2012 valmistui liikenteen turvallisuusasiain neuvottelukunnan valmisteleva tieliikenteen turvallisuussuunnitelma. Valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen tieliikenteen turvallisuudesta 5.12.2012. Päätöksen toimenpiteet keskittyvät päihitteettömään tieliikenteeseen, liikennevalvonnan lisäämiseen ja kehittämiseen sekä tieliikennesääntelyn ja hallinnon kehittämiseen.

Pitkäjänteistä ja suunnitelmallista työtä liikenneturvallisuuden parantamiseksi on jatkettu tiivistäen samalla eri sektorien välistä yhteistyötä. Yhteistyötä on tehty erityisesti ratti-juopumasonnettomuuksien ehkäisemiseksi ja lainsäädännön kehittämiseksi sekä valvonnan järjestämiseksi. Turvallisuutta koskevia teknisiä säännöksiä, valvontaa ja hyviä käytäntöjä on edistetty aktiivisesti myös osana kansainvälistä yhteistyötä ja sääntelyä.

Liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään Suomen kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Liikenteen terveydelle ja luonnolle aiheuttamat haitat minimoidaan.

Liikenteen kasvihuonekaasupäästöt vähenivät v. 2011 noin 3 % verrattuna vuoteen 2010. Laskentatietoa vuoden 2012 päästöistä ei vielä ole saatavilla, mutta öljytuotteiden myynnin perusteella päästöt näyttäisivät olevan laskussa myös v. 2012.

Liikenteen terveydelle haitalliset päästöt (lähinnä hiukkaset ja typen oksidit) sekä luonnolle haitalliset päästöt (esim. rehevöittävät päästöt) olivat vuotta 2012 koskevien ennakkotietojen mukaan laskusuunnassa lento- ja vesiliikenteen päästöjä lukuun ottamatta. Melulle altistumisesta ei ole saatavilla vuosittaista seurantatietoa, mutta asiantuntija-arvioiden mukaan melulle altistuminen on viime vuosina kasvanut liikennemäärien kasvaessa ja asutuksen keskittyessä enenevässä määrin taajamiin.

Suomalaisia varustamoita on kannustettu siihen, että ne viimeistellessään mahdollista uudistilasta ottaisivat ympäristöä parantavat investoinnit mukaan rakennusohjelmaan. Kansallisena tukiohjelmana on toiminut alusten ympäristönsuojelua parantavat investointituet. Vuonna 2012 valmisteltiin tukiohjelman muutos, joka sallii tuen myös aluksiin tehtäville jälkiasennuksille. Tukea on tarkoitus osoittaa käytössä oleviin aluksiin tehtävien ympäristönsuojelua parantaviin jälkiasennettavien laitteiden (kuten rikkipesurit ja vastaavat pakokaasupäästöjen puhdistusteknologiat) investointikustannusten tukemiseen. Komissio hyväksyi tukiohjelman, minkä johdosta jatkossa ympäristötukea voidaan kohdentaa toimintaympäristön muutosten tarpeita vastaavalla tavalla.

Liikennejärjestelmän ylläpidon ja kehittämisen sekä liikennetoimialan toiminnan tehokkuus paranee käyttäen hyväksi monipuolisesti erilaisia keinoja mm. tieto- ja viestintätekniologiaa.

Vuonna 2012 valmistuneessa liikennepoliittisessa selonteossa kiinnitettiin merkittävästi huomiota liikennepoliittikan valmistelun ja toteutuksen toimintatapojen uudistamiseen, tavoitteena parantaa liikennehallinnon ja koko sektorin vaikuttavuutta, tuottavuutta ja tehokkuutta. Selonteon yhteydessä käynnissä olleiden kokeilujen lupaavien tulosten perusteella käynnistettiin jatkotoimenpiteinä julkisen sektorin rahoituksella järjestettävien henkilökuljetusten tehostamisen selvitysmiestyö sekä liiketoimintamahdollisuuksia alueelle luova E18 kasvukäytävä -hanke. Käynnistettyjen liikenneväyläinvestointien kustannustehokkuuteen kiinnitettiin erityishuomiota arvioimalla teiden yhteysvälihankkeiden suunnitelmaratkaisuja uudelleen.

Kuljetus- ja liikennealan kilpailukykyä on edistetty osallistumalla liikennealan sisämarkkinoita koskevaan valmisteluun Euroopan unionissa. Tavoitteena on tukea avointen ja syrjimättömien liikennemarkkinoiden kehittymistä. Yhtenäistä eurooppalaista rautatiealuetta koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tuli voimaan 15.12.2012

ja sen pohjalta on käynnistetty direktiivin täytäntöönpanon edellyttämät kansalliset lainsäädäntövalmistelut. Vaikuttamista on kohdennettu myös Euroopan komission valmistelamaan ehdotukseen EU:n neljänneksi rautatiepaketiksi, joilla rautateiden henkilöliikennemarkkinoille turvattaisiin avoin markkinoillepääsy. Hallitusohjelman mukainen kokonaistaloudellinen vaikutusarvio rautateiden henkilöliikenteen avaamisesta kilpailulle valmistui joulukuussa 2012.

Suomen oman kauppalaivaston riittävyys on lisätakeena siitä, että yhteiskunnan tärkeiden toimintojen kannalta välttämättömät ulkomaankaupan kuljetukset voidaan hoitaa luotettavasti, tehokkaasti ja turvallisesti erilaisissa olosuhteissa ottaen huomioon erityisesti talvesta aiheutuvat poikkeusolosuhteet sekä huoltovarmuudelle asetetut tavoitteet. Hallinnonalan toimilla on pyritty varmistamaan, että Suomen lipun alla kulkevien alusten lukumäärän lisäksi poikkeusolojen tarpeista huolehditaan entistä tarkemmalla kriittisen materiaalin määrittelyllä, kuljetusten suunnittelulla, markkinavoimien hyväksikäytöllä sekä kansainvälisillä sopimuksilla.

Lentoliikenteessä tavoitteena ovat nykyisen palvelutason mukaiset laadukkaat, turvalliset ja toimivat lentoliikenteen kuljetuspalvelut, joiden kilpailuympäristö on vapaa. Suomi on v. 2012 neuvotellut lentoliikennesopimukset useiden maiden kanssa.

TAULUKKO 98. Väyläverkon palvelutaso ja toiminnallinen tehokkuus

Palvelutaso	Toteutuma 2010	Toteutuma 2011	Tavoite 2012	Toteutuma 2012
Matka- ja kuljetusketjujen toimivuus				
Radanpidosta johtuvat viivästykset kaukoliikenteessä, maks. % (kaukoliikenteen junista myöhässä 5 min määräasemalla)	9,8	8	4	3,9
Radanpidosta johtuvat viivästykset lähiliikenteessä, maks. % (lähiliikenteen junista myöhässä lähtö- tai pääteasemalla 3 min tai yli)	2,3	2	1	2
Nopean (≥ 160 km/h) rataverkon pituus, km (henkilöliikenne)	795	873	906	873
25 tonnin akselipainon sallivien rataosien pituus, km (tavaraliikenne)	547	547	815	547
Jäänmurtopalveluiden odotusaika, h, enintään	3,0	12,57	3,5	3,11
Väylien kunto				
Maantie- ja ratasillat kuntoluokissa huono ja erittäin huono, kpl, enintään	796	758	800	740
Päällystetyt tiet kuntoluokissa huono ja erittäin huono, km, enintään	3 403	3 695	4 400	4 338
Soratiet kuntoluokissa huono ja erittäin huono, km, enintään	2 800	2 700	2 700	2 650
Radan huonosta kunnosta johtuvat liikennerajoitukset, km (keskeinen rataverkko / muu rataverkko), enintään	52/187	52/187	50/200	44/185
Kauppamerenkulun huonokuntoiset väylät, km, enintään	450	410	380	370
Liikenneturvallisuus ja ympäristö				
Junaliikenteessä ja kauppamerenkulussa kuolleet, lkm	0	0	0	0
Tieliikenteen henkilövahinko-onnettomuuksien vähenemä perusväylänpidon toimin, kpl	41	27	23	24
Tieliikenteen pohjavesiriskit, km	103	100,8	97,8	95,3

TAULUKKO 99. Väylänpito ja väyläverkon kehittäminen, määrärahojen käyttö (brutto)¹, milj. euroa

	Käytetty 2010	Käytetty 2011	Käytetty 2012
LIIKENNEVIRASTON TOIMINTAMENOT	95	88	88
Tieverkko			
– Tienpito	586	584	589
– Tieverkon kehittämishankkeet	266	194	303
Tieverkko yhteensä	852	778	892
Rataverkko			
– Radanpito	389	349	354
– Rataverkon kehittämishankkeet	181	164	203
Rataverkko yhteensä	570	513	557
Vesiväyläverkko			
– Vesiväylänpito	79	87	80
– Vesiväyläverkon kehittämishankkeet	14	14	0
Vesiväyläverkko yhteensä	93	91	80
Yhteiset väyläverkon kehittämishankkeet	13	33	17
YHTEENSÄ	1 623	1 513	1 634

¹ Tienpidon määrärahasa on huomioitu Kainuun maakunnalle tienpitoon osoitettujen määrärahojen käyttö. Tieverkon, rataverkon ja vesiväyläverkon kehittäminen sisältää myös maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset.

9.3 Valtion televisio- ja radorahaston talouden ja toiminnan tuloksellisuuden kehitys

Valtion televisio- ja radorahaston kautta järjestetään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus. Rahastolla ei ole omaa organisaatiota, vaan sen hallinnoinnista vastaa Viestintävirasto. Valtioneuvosto vahvisti 21.12.2012 rahaston käyttösuunnitelman vuoden 2012 kuudelle ensimmäiselle kuukaudelle ja 8.3.2012 koko kalenterivuodelle. Yleisradio Oy:n rahoitusuudistuksesta johtuen käyttösuunnitelmaa tarkistettiin vielä 29.11.2012.

Televisiomaksua korotettiin 3 % vuoden 2012 alusta lukien. Vuoden 2012 lopussa televisioilmoituksia oli voimassa 1 852 624 kappaletta, mikä on 1,5 % vähemmän kuin vuoden 2011 lopussa. Velvollisuus maksaa televisiomaksua loppui vuoden 2012 lopussa.

Rahaston käyttösuunnitelmassa televisiomaksujen maksuperusteiseksi kertymäksi v. 2012 oli arvioitu 370,0 milj. euroa. Toteutuma oli 376,0 milj. euroa eli noin 6 milj. euroa käyttösuunnitelmassa arvioitua enemmän. Rahaston varoja käytettiin Yleisradio Oy:n toiminnan rahoittamiseen 364,0 milj. euroa, mikä on 10,2 milj. euroa käyttösuunnitelmassa arvioitua enemmän. Viestintävirastolle maksettu korvaus rahaston hoidosta oli 9,3 milj. euroa eli noin 1,4 milj. euroa arvioitua vähemmän. Rahaston vapaat tilittämättömät varat vuoden lopussa olivat 8,5 milj. euroa. Rahaston yhdystilin saldo oli 14,4 milj. euroa. Saldo sisältää 5,9 milj. euroa v. 2013 suoritettavia televisiomaksujen palautuksia.

Yleisradio Oy:n toiminnan rahoittamiseksi suoritettut maksatukset rahastosta olivat yhteensä 364,0 milj. euroa. Televisiomaksujärjestelmän alasajosta johtuen Yleisradio Oy:n rahoitukseen oli mahdollista osoittaa 93 milj. euroa vähemmän kuin v. 2011. Yleisradio Oy:n kulut vuodelta 2012 olivat yhteensä 453,3 milj. euroa ja ne jakautuivat seuraavasti: henkilöstökulut 230,4 milj. euroa, esityskorvaukset 70,9 milj. euroa, jakelukustannukset 33,7 milj. euroa, muut kulut 79,9 milj. euroa ja poistot 38,4 milj. euroa. Televisiomaksujärjestelmän alasajosta johtuen Yleisradio Oy:lle syntyi vajaan 100 milj. euron kassavaje, jonka yhtiö kattoi vieraalla pääomalla. Tämän vieraan pääoman kulujen kattaminen ja takaisinmaksu tullaan hoitamaan tulevina vuosina Yleisradio Oy:lle osoitetun rahoituksen puitteissa.

10 Työ- ja elinkeinoministeriö

Toimintakatsaus ja toimintaympäristön muutokset

Vaatimaton talouskehitys jatkui edelleen vuoden 2012 aikana. Vuoden ensimmäisen neljänneksen BKT:n kasvu oli kuitenkin kulutuskysynnän tukemana vielä kohtuullinen ottaen huomioon globaalin taloustilanteen. Sen jälkeen kulutuskysyntäkin alkoi heiketä, vaikka kulutuksen kasvu pysyi juuri ja juuri positiivisena. Myös investoinnit vähenivät ensimmäisen neljänneksen jälkeen. Työllisyyteen ja työttömyyteen heikko talouskehitys vaikuttaa kuitenkin viiveellä ja siten edeltäneen vuoden kohtuullinen talouskasvu tuki työllisyyttä vielä alkuvuonna 2012.

Työllisiä oli keskimäärin 2 483 000, mikä oli noin 10 000 henkeä enemmän kuin v. 2011. Työllisyysaste kasvoi hieman yli 69 prosenttiin (v. 2011 68,6 %). Työllisyys kasvoi hiukan palveluissa ja väheni rakentamisessa. Teollisuuden työllisyys pysyi vakaana vielä alkuvuodesta, mutta kääntyi laskuun loppuvuodesta. Alkuvuoden hyvä työllisyyskehitys tuki koko vuoden työllisyyttä. Vuoden lopulla työllisyystilanne hieman heikkeni, mutta ei kuitenkaan dramaattisesti.

Työttömiä oli keskimäärin vajaat 207 000, joka oli hiukan vähemmän (-1 800) kuin vuotta aiemmin. Työttömyysaste oli keskimäärin 7,7 % (7,8 % v. 2011). Nuorten työttömyys – joka reagoi yleensä nopeasti suhdanteisiin – väheni hiukan alkuvuonna ja kasvoi vuoden toisella puoliskolla. Jyrkkää käännettä nuorten työttömyydessä ei kuitenkaan ole ollut, mutta loppuvuoden aikana kasvuvauhti kiihtyi. Vuositasolla nuorten työttömyys hivenen laski.

Rekisteröityjen työttömien työnhakijoiden määrä alkoi kasvaa kevästä 2012 lähtien. Myös lomautusten määrä lisääntyi. Samaan aikaan työttömyyden kesto on pidentynyt ja avoinna olevien paikkojen määrä vähentynyt. Myös pitkäaikaistyöttömyys kasvoi.

Taloustilanteesta huolimatta panostukset osaamispohjaan ja innovaatiotoimintaan pyrittiin turvaamaan, jotta edellytykset uudelle kasvulle ja uudistumiselle ovat olemassa. Rahoituksen painopistettä siirrettiin pk-yrityksiin sekä kasvuhakuisiin, työllistäviin ja kansainvälistyviin yrityksiin. Yritystoiminnan vauhdittamiseksi Finnvera Oyj:n riskinotto-kykyä vahvistettiin ja kotimaan rahoituksen riskinottoa kansainvälistyville ja kasvuyrityksille sekä aloittaville yrityksille kasvatettiin. Finnvera Oyj:n varainhankintaan perustuva uusi luottomuotoinen viennin ja kotimaisten alustoimitusten rahoitusjärjestelmä käynnistettiin. Teollisuussijoitus Oy:tä pääomitettiin 30 milj. eurolla edistämään kaivosklusterin investointeja ja kansainvälistymistä.

Työpoliittinen periaatepäätös valmistui. Periaatepäätökseen on linjattu uudet työpoliittiset avaukset ja kehittämiskohteet. Linjausten perustana on tukea nopeaa siirtymistä työstä työhön, tukea elinkeino- ja työelämän jatkuvaa uusiutumista sekä saada käyttöön koko työvoimapotentiali. Toimeenpanon kulmakivinä ovat aktiivinen työvoimapolitiikka, työhön kannustava sosiaaliturva, tasapainoinen työläinsäädäntö sekä hyvä työelämä. Työvoima- ja yrityspalvelujen vaikuttavuutta tehostettiin. Nuorisotakuu sekä työvoima- ja yrityspalvelu-uudistus käynnistyivät vuoden 2013 alusta. Pitkäaikaistyöttömien kuntakokeilu käynnistettiin ja maahanmuuttajien kotouttamista tehostettiin lisäämällä kotouttamiskoulutusta. Työpankkikokeilu laajennettiin valtakunnalliseksi.

Vuoden 2012 aikana ryhdyttiin soveltamaan uuden kilpailulain mahdollistamaa priorisointia. Käynnistettiin terveen kilpailun ohjelma. Keväällä käynnistyi myös komission valtiontukia koskevan sääntelykokonaisuuden uudistus. Uusi Kilpailu- ja kuluttajavirasto aloitti toimintansa 1.1.2013 (Kilpailuvirasto ja Kuluttajavirasto yhdistettiin). Tilaaavastuulain uudistustyö käynnistettiin ja uusi kuluttajapolitiittinen ohjelma valmistui. Hallinnollisen taakan vähentämistyötä ja Harmaan talouden torjunta -ohjelman toimeenpanoa jatkettiin.

Työ- ja elinkeinoministeriö hyväksyi 26.6.2012 kaupunkipolitiikan, maaseutupolitiikan ja saaristopolitiikan toimenpideohjelmat vuosille 2012—2015. Työ- ja elinkeinoministeriön hallitusohjelman mukaisesti asettama Itä- ja Pohjois-Suomen työryhmä päätti työnsä 2012. EU:n rakennerahasto-ohjelmien rahoitusta suunnattiin suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla nopeasti yrittäjyyttä, uutta liiketoimintaa ja uusia työpaikkoja luoviin toimenpiteisiin sekä työllisyys- ja koulutustoimenpiteisiin. Rakennerahasto-ohjelmien varoja käytettiin myös äkillisten rakennemuutosten vaikutusten lieventämiseen. Kainuun hallintokokeilu päättyi vuoden lopussa. Maaseutupolitiikkajasto ja maaseudun kehittämisen 3 milj. euron määräraha siirrettiin maa- ja metsätalousministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön.

Hallituksen energia- ja ilmastopoliittisen ministerityöryhmän johdolla valmisteltiin energia- ja ilmastostrategian päivitys. Valtioneuvosto tulee antamaan strategian selontekona eduskunnalle keväällä 2013. Vuoden 2011 lopulla myrskyt aiheuttivat laajoja sähkökatkoja. Näiden seurauksena valmisteltiin merkittävät, toimitusvarmuutta tulevaisuudessa parantavat toimenpiteet, joita koskeva lakiesitys on määrä antaa eduskunnalle maaliskuussa 2013. Joulukuussa 2012 voimaantullut energiatehokkuusdirektiivi edellytti tiivistä valmistelua koko vuoden. Direktiivi luo keskeisen pohjan loppuvuosikymmenen energiatehokkuustoimille. Uusiutuvan energian edistämistä jatkettiin hallituksen keväällä 2010 tekemien linjausten mukaisesti. Keskeiseksi EU-tasoiseksi seikaksi nousi Suomelle oleellisen tärkeä biomassojen kestävyyskriteerien pohdinta.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla toteutettiin julkisen talouden kestävyysvajeen vähentämiseksi hallitusohjelman edellyttämiä säästötoimenpiteitä. Vuonna 2012 säästöt olivat lähes 80 milj. euroa.

Jan Vapaavuori
Elinkeinoministeri

Lauri Ihalainen
Työministeri

10.1 Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Työ- ja elinkeinoministeriö oli asettanut toimialalleen seuraavat konsernistrategian tavoite-
telinjauksista johdetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2012.

TAULUKKO 100. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
1) Korkean arvonlisän yritystoiminta kasvaa	Hyvä
2a) Nuorisotyöttömyys vähenee	Tyydyttävä
2b) Pitkäaikaistyöttömyys vähenee	Välttävä
2c) Työelämän laatu parantuu	Hyvä
3) Rakenteelliset kilpailun esteet vähenevät	Hyvä
4) Suomen energiaomavaraisuus kasvaa	Hyvä

10.2 Innovaatiopolitiikka ja yritysten kansainvälistyminen

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan tavoitteena on lisätä innovatiivisten, nopeasti kasva-
vien ja kansainvälistyvien yritysten määrää. Keskeisiä toimenpiteitä ovat innovaatorahoi-
tuksen suuntaaminen lisääntyvästi tukemaan alkavien yritysten kasvua ja julkisen kasvu-
rahoituksen riskinoton lisäämistä.

*Suomen sijoitus paranee kansainvälisessä kilpailukykyvertailussa ja pysyy edelleen kor-
keana kansainvälisessä innovaatiovertailussa*

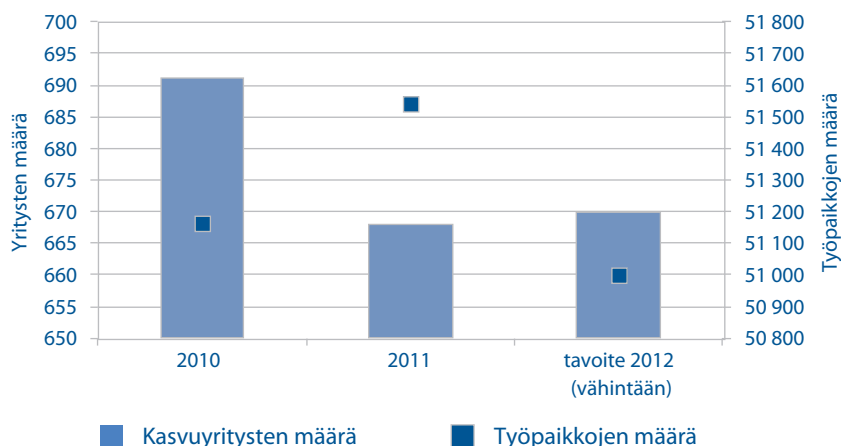
TAULUKKO 101. Kansainvälinen kilpailukykyvertailu

	2010	2011	2012
WEF:n kilpailukykyindeksi	7	4	3
IMD-instituutin kilpailukykyvertailu	19	15	17
WEF:n innovaatioindeksi	3	4	2
Innovation Union Scoreboard	3	4	4

WEF:n ja IMD:n tulosten erot johtuvat metodologisista syistä. Tulokset perustuvat erilaisiin indikaattoripaketteihin (WEF:llä 100 ja IMD:llä 131 tilasto-
ja muuta kovaa muuttujaa) ja laadullisten tekijöiden painotukset vaihtelevat. Vertailujen virhemarginaali on +–5–10 sijaa, joten tulokset ovat vain
suuntaa-antavia.

Viime vuosina Suomi on menestynyt kansainvälisissä vertailuissa suhteellisen hyvin talou-
den ja yhteiskunnan eri sektoreilla. Menestystekijöitämme ovat mittavat panostukset tutkimus-
ja kehittämistoimintaan, talouden erikoistuminen osaamisintensiteetille kasvualoille, laadukas
peruskoulujärjestelmä, ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen päätöksenteossa sekä liike-
toiminta- ja säädosympäristön toimivuus. Heikkouksiamme ovat inflaation kiihtyminen, kor-
kea verotus, suorien sijoitusten hiipuminen, kokonaistaloudellisten näkymien heikkeneminen
sekä vajavainen kyky hyödyntää teknologiaa ja mittavia tutkimus- ja kehittämisinvestointeja.

KUVIO 6. Kasvuyritysten määrä ja niiden tuottamien työpaikkojen määrä

Kasvuyritysten määrä ja niiden tuottamien työpaikkojen määrä kasvaa

Kasvuväylä-palvelu kasvoi v. 2012 lopulla noin 60 uudella yrityksellä, mikä nosti mukana olevien yritysten lukumäärän yli sataan. Pääomasijoitustoimintaa kohdistetaan nykyistä enemmän yritysten alkuvaiheen toimintaan. Alkavien kasvuyritysten rahoitusta ja kansainvälistymistä vauhdittavaan VIGO-ohjelmaan valittiin viisi uutta kiihdyttämöyritystä.

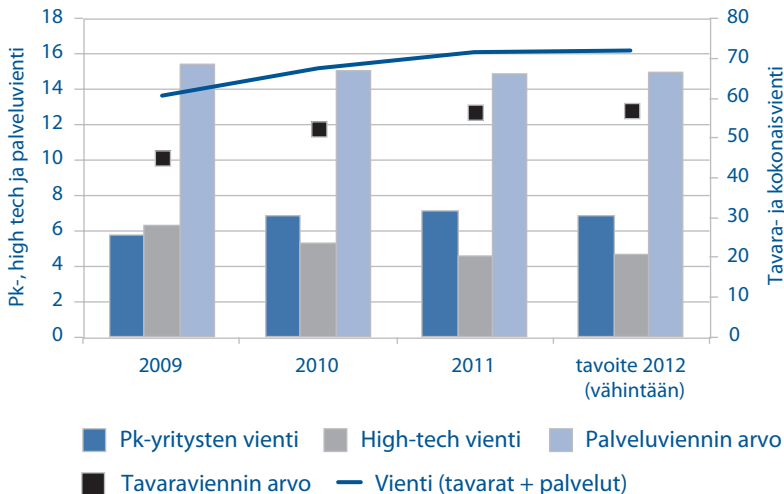
Pk-yritykset kansainvälistyvät, High-tech vienti

Pk-yritysten kansainvälistymisen tueksi käynnistettiin Taloudellisten ulkosuhteiden ohjelma (TU-ohjelma) ja Team Finland -toimintamalli. Team Finland -toiminnalla tiivistetään julkisrahoitteisten yritystukiorganisaatioiden yhteistyötä ja kehitetään yritysten kansainvälistymispalveluita nykyisten niukkenevien resurssien pohjalta. Yritystukia ja palveluita kohdennetaan erityisesti pk-yrityksille uuden ja kasvavan liiketoiminnan vauhdittamiseksi. Toiminnassa on painotettu kasvumarkkinoita (Venäjä ja Kiina), cleantech-yrityksiä sekä uusia avauksia mm. koulutusviennissä ja luovilla aloilla.

Taloudellisten ulkosuhteiden verkostosta, Investoinneista Suomeen, Pääomamarkkinoista ja kasvusta sekä ICT-alan rakennemuutoksesta (21 polkua kitkattomaan Suomeen) tehdyt selvitysmiesten raportit valmistuivat. Biotalousstrategian valmistelu aloitettiin.

Hallitus päätti 13.12.2012 kasvattaa Finnvera Oyj:n kotimaan rahoituksen riskinottoa kansainvälistyville ja kasvuyrityksille sekä aloittaville yrityksille. Finnvera myönsi v. 2012 lainoja ja takauksia pk-yrityksille yhteensä 853 milj. euroa, mikä on 13 % vähemmän kuin v. 2011. Finnveran pääomasijoitusrahoituksen kysyntä on pysynyt korkealla, v. 2012 sijoitusta hakeneita yrityksiä oli 250 (284 v. 2011). Hallitusohjelman mukainen Finnvera Oyj:n varainhankintaan perustuva uusi luottomuotoinen viennin ja kotimaisten alustoimitusten rahoitusjärjestelmä käynnistettiin. Lisäksi vientitakuutoimintaa laajennettiin kattamaan merkittävien elinkeinopoliittisten perusteiden tai kilpailukykyyn liittyvien perusteiden nojalla tapahtuva erityisriskinotto. Lakimuutos tuli voimaan 1.1.2013. Teollisuussijoitus Oy:tä pääomitettiin 30 milj. eurolla edistämään kaivosklusterin investointeja ja kansainvälistymistä.

KUVIO 7. Pk-yritykset kansainvälistyvät, mikä näkyy pk-yritysten viennin kasvuna, mrd. euroa

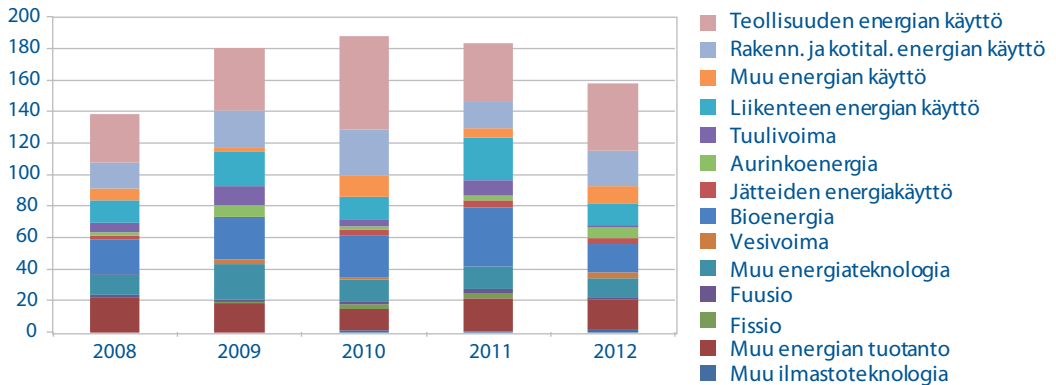

TAULUKKO 102. Tekesin yritysrahoituksen kohdentuminen

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2012 tavoite
TUOTTAUVUUS JA UUDISTUMINEN				
Rahoitettujen yritysten määrä viiden vuoden jaksolla, kpl	4 121	4 270	4 176	>4 000
Alkavien (pienen, alle kuusivuotiaiden) yritysten määrä asiakkaina, kpl	383	424	581	325
Potentiaalisten kasvuyritysten määrä asiakkaina, kpl	470	923	1 369	>630
Innovaatiotoiminnan kyvykkyydet				
Tekesin rahoittamien yrityshankkeiden kokonaisvolyymi, milj. euroa	883	861	838	820
Projekteissa toteutuva verkostokontaktien lukumäärä, kpl	12 686	12 642	9 718	11 300
Ihmisten ja ympäristön hyvinvointi				
Rahoitus erityisesti työelämän kehittämiseen kohdistuviin projekteihin, milj. euroa	13	15	14	>12
Rahoitus uusiutuvan energian tutkimukseen ja sovelluksiin, milj. euroa,	38	55	34	>38
% myönnetystä rahoituksesta			6	7
Energia- ja ympäristöteemojen rahoitus, milj. euroa	245	230—292	271	>220
% myönnetystä rahoituksesta			48	40
Terveys- ja hyvinvointiteemojen rahoitus, milj. euroa	89	94	75	70—95
% myönnetystä rahoituksesta			13	12—17
Tieto- ja viestintäteemojen rahoitus, milj. euroa	244	233	347	200—240
% myönnetystä rahoituksesta			61	36—43
TOIMINNALLINEN TALOUDELLISUUS				
Toimintamenojen sekä hanke- ja ohjelmatoiminnan menojen käyttö ydinprosesseittain, %-jakauma				<5,3
– ohjaus	18	18		>15
– asiakkuudet ja rahoitus	49	50		>50
– ohjelmat	33	32		>25
Rahoitus ja asiakkuustyön kokonaiskustannukset/myönnetty rahoitus, %	2,3	2,5		
Tuottavuus				
Käynnistytvä projektivolyymi, milj. euroa/htv (rahoitustoimintaan kohdistunut työpanos)	2,9	3,1		>2,5
PALVELUKYKY JA LAATU				
Suoritteet				
Pk-yritysten osuus yritysrahoituksesta, %	61	58	68	60
Alle 500 henkilön yritysten osuus rahoituksesta %			76	70
Asiakaspalaute Tekesin toiminnasta (1—5)				
Tekes-palvelujen hyödyllisyys yritysasiakkaille (1—5)		4,3	4,3	>3,8
Tekes-palvelujen laatu yritysasiakkaille (1—5)		3,8	3,9	>3,8
Asiakaspalaute Tekesin toiminnasta, yleisarvio, indeksi (1—5)**	3,7	3,8	4,1	>3,7
Käsittelyajat merkittävimmistä suoritteista				
Uuden rahoitushakemuksen käsittelyaika yrityksille, vrk	76	74	71	<70
Maksupyyntö ja raportin käsittelyaika pk-yritykselle, vrk	30	28	24	<25
Oikaisuvaatimukset/muutoksenhakulpoiset päätökset, %	0,3	0,4	0,5	<0,7
Tunnettuuden lisääntyminen				
Kansainvälistymällä kasvua hakevat, %				<12
HENKISTEN VOIMAVAROJEN HALLINTA JA KEHITTÄMINEN				
Henkilötyövuosien kehitys, htv	289,5	284,2	285,7	290
Henkilöstön fyysinen hyvinvointi paranee				
– sairauspoissaolopäivät/htv	5,7	6,5	6,0	<8
– lyhytaikaiset (1—3 pv) sairauspoissaolotapaukset/htv	1,6	1,7	1,7	<2

TAULUKKO 103. T&k-menot sekä Tekesin rahoittamat hankkeet

	2010	2011	2012
Tutkimus- ja kehitystoiminnan menot, % bkt:stä	3,90	3,78	3,61
Tekesin rahoittamien yrityshankkeiden kokonaisvolyymi, milj. euroa	883	861	838

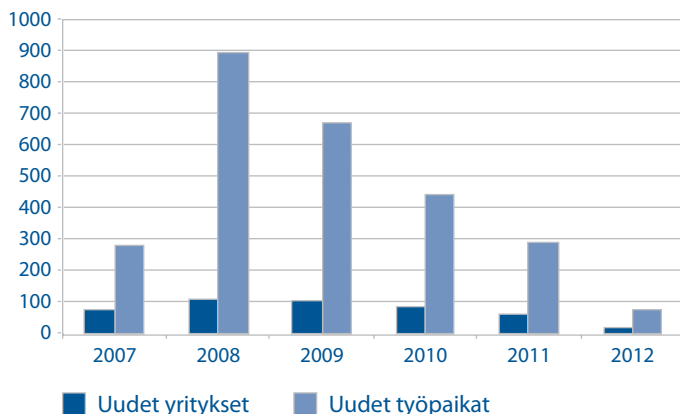
KUVIO 8. Tekesin rahoitus Energia- ja ilmastoalue 2008—2012, milj. euroa***Kysyntä- ja käyttäjälähtöisyys vahvistuvat innovaatiotoiminnassa***

Kysyntä- ja käyttäjälähtöisen innovaatiotoiminnan periaatteet näkyvät mm. Tutkimus- ja innovaationeuvoston linjauksissa, Tekesin strategiassa ja monissa ohjelmissa sekä osassa strategisen huippuosaamisen yksiköiden (SHOK) tutkimusohjelmia, joissa kehitetään ratkaisuja yhteiskunnallisiin haasteisiin (esim. Green growth – Tie kestävään talouteen 2011—2015, Innovaatiot sosiaali- ja terveystaloudissa 2008—2015). Ne on integroitu vahvasti myös Euroopan Unionin EU 2020 -strategian innovaatiounioni-lippulaivahankkeeseen. Sen sijaan julkisen sektorin toiminnassa kysyntä- ja käyttäjälähtöisen innovaatiopolitiikan hyödyntäminen on vasta alkumetreillä. Myöskään suuri osa pk-yrityskenttää ei vielä näe sen mahdollisuuksia. Tilastokeskuksen v. 2012 julkistaman selvityksen mukaan käyttäjälähtöiseen innovaatiotoimintaan panosti vain 21 % yrityksistä.

Julkisten palvelujen tuottavuus kasvaa ja syntyy uusia palvelutuotannon liiketoimintakonsepteja

Työ- ja elinkeinoministeriö on yhdessä yhdeksän kaupungin kanssa pyrkinyt uudistamaan julkisten palveluiden tuotantotapoja Innovatiiviset edelläkävijäkaupungit -ryhmässä. Työssä ovat korostuneet kumppanuuteen perustuvat yksityisen ja julkisen sektorin uudet yhteistyömuodot. Tavoitteena on ollut uusien hankintakäytäntöjen oppiminen. Julkiselle palvelulle asetetaan tavoitteet, joiden pohjalta tehty hankinta antaa palveluiden tuottajille mahdollisuuksia tuoda uusia innovaatioita palveluun.

KUVIO 9. Osaamiskeskusohjelman kautta luodut uudet työpaikat ja yritykset

Kansalliset ja alueelliset osaamis- ja innovaatiokeskittymät vahvistuvat ja osaamiskeskusten välinen yhteistyö kasvaa

Osaamiskeskusohjelman (OSKE) loppuarviointi valmistuu keväällä 2013. Osana OSKE-ohjelmaa toteutettua yrittäjyyttä edistävää Protomo-toimintamallia hyödynnettiin äkillisten rakennemuutosalojen kehittämistoimissa. Protomo on vuodesta 2009 työllistänyt yhteensä 467 korkeasti koulutettua osaajaa ja johtanut 171 uuden yrityksen perustamiseen.

Strategisten painopisteiden mukaisesti osaamiskeskuksissa on kiinnitetty erityistä huomiota yhteistyön tiivistämiseen paikallisten tutkimusorganisaatioiden, korkeakoulujen ja kehittämisorganisaatioiden kanssa. Valmisteltiin hakuja valtion ja kaupunkiseutujen väliseen kasvusopimusmenettelyyn sekä Innovaatiiviset kaupungit (INKA) -ohjelmaan.

Yritykset ja tutkimuslaitokset hyödyntävät nykyistä enemmän kansainvälisiä tutkimusverkostoja ja -kumppanuuksia

Suomi on tähän mennessä mukana käynnissä olevassa EU:n 7. tutkimuksen puiteohjelmassa (2007—2013) noin 1 250 hankkeessa, joiden kautta Suomeen tulee noin 600 milj. euroa. Näiden hankkeiden kokonaisvolyyymi on 7 mrd. euroa, jonka suuruiseen salkkuun ja sen tuloksiin ja osaamiseen suomalaisilla on projektien kautta pääsy. Suomeen kohdistuneesta EU:n 7. puiteohjelmärahoituksesta v. 2012 noin neljännes (26 milj. euroa) on kohdentunut VTT:lle.

VTT on vahvistanut strategista yhteistyötä korkeakoulujen ja yliopistojen kanssa. Eriytisesti painotetaan tutkimuksen hyödyntämiseen ja kaupallistamiseen liittyvää yhteistyötä. VTT on vahvistanut kansainvälisten tutkimusyksikköjensä toimintaa ja tiivistänyt yhteistyötä keskeisten kansainvälisten tutkimusverkostojen sekä tutkimuksen globaalien keskittymien kanssa.

Äkillisten rakennemuutosten ongelmien ennakointi ja hoito on nykyistä tehokkaampaa

Äkillisen rakennemuutoksen toimintamallia on käytetty 27 alueen ja kymmenen varuskuntapaikkakunnan muutoksen hoitamisessa. Lisäksi toimialoittain on organisoitu meriteollisuuden ja ICT-alan rakennemuutoksen hoito. Julkishallinnon ja yksityisen sektorin yhteistyöhön perustuva nopean reagoimisen malli on osoittautunut toimivaksi. Hieman alle 100 milj. euron rahoituksella on myötävaikutettu yli 4 100 työpaikan syntymiseen, mikä on noin kolmasosa menetetyistä työpaikoista.

10.3 Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

TAULUKKO 104. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2012 tavoite	Arvosana
Rekrytointiongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus, enintään, %	26	31	31	28	Välttävä
Alle 25-vuotiaiden työttömyysaste, enintään, %	21,4	20,1	19	18	Tyydyttävä
Virta yli 3 kk työttömyyteen alle 25-vuotiailla, enintään, %	19	16,4	19,6	14	Välttävä
Virta yli 3 kk työttömyyteen, enintään, %	30	28,2	31,4	29	Tyydyttävä
Vaikeasti työllistyvien määrä, enintään, hlöä	142 400	142 605	143 751	140 000	Välttävä
Ulkomaalaisten työttömyysaste, enintään, %	25,5	24,3	25,1	20,3	Välttävä
Uusien yritysten määrä	9 453	8 932	6 527	8 640	Välttävä
Työelämän laadun kouluarvosana	7,99	7,95	8,01	> v. 2010	Hyvä

Hallitus on asettanut tavoitteeksi, että työttömien aktivointiaste ylittää 30 %. Vuonna 2012 tavoite lähes saavutettiin (29,8 %). Toimenpiteiden piirissä oli tällöin keskimäärin 107 500 henkilöä. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla työllistämisen, koulutuksen ja erityistoimiin käytettiin yhteensä 454,2 milj. euroa. Toimenpiteissä oli keskimäärin 49 300 henkilöä, josta työvoimakoulutuksessa 25 900 ja työllistämistoimenpiteissä 23 400. Työttömien aktivointiin on kohdennettu myös muiden hallinnonalojen ja Euroopan sosiaalirahaston rahoitusta. Työmarkkinatuen aktiivikäytön osuus toimenpiteistä oli 18 000, työttömyysetuudella tapahtuvan omaehtoisen opiskelun osuus 18 700 ja kuntouttavan työtoiminnan osuus 10 200.

Keskimääräinen työttömyysaste laski 7,7 prosenttiin, mutta vuoden loppupuolella työttömien määrä kääntyi vähittäiseen kasvuun. Ennakoitua heikompi työvoiman kysyntä johti siihen, että useita työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalle asetettuja tulostavoitteita ei saavutettu.

Rekrytointiongelmia kohdanneiden toimipaikkojen osuus oli noin 31 % työvoimaa hakeneista toimipaikoista. Rekrytointiongelmat olivat kuitenkin v. 2008 alkanutta taantumaa edeltävänä aikana selvästi nykyistä yleisempiä. Rekrytointiongelmien määrä viittaa

työmarkkinoiden alueellisiin ja osaamisesta johtuviin kohtaanto-ongelmiin. Työvoiman saatavuusongelmia esiintyi erityisesti terveydenhuollon alalla, sairaanhoitajien, lääkärien ja sosiaalityöntekijöiden ammateissa. Eniten rekrytointiongelmia on ollut Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa.

Rekrytointiongelmiin puututaan aiempaa tehokkaammin v. 2013 alussa käynnistytvässä TE-palvelu -uudistuksessa. Uudistuksessa TE-toimistojen työnvälityspalvelua ja muita yrittäjäpalveluja vahvistetaan. Myös palveluvalikoima uudistetaan v. 2013 alussa voimaan tulleella lailla julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta. Palvelut järjestetään kaikissa TE-toimistoissa valtakunnallisten palvelulinjojen mukaan. Kaikkien palvelulinjojen tavoitteena on työvoiman saatavuuden turvaaminen ja työnhakijoiden nopea työllistyminen. Toimistoverkko on koottu 15 alueelliseen TE-toimistoon, joiden yhteydessä toimii alueen ja asiakkaiden tarpeiden mukainen määrä TE-toimipaikkoja. Verkkoasointimahdollisuus myös lisääntyy.

Nuorten työttömyysaste oli 19,0 %. Alle 25-vuotiaiden alkaneista työttömyysjaksoista 19,6 % jatkui kestoltaan yli 3 kuukauden. Erityisesti korkeasti koulutettujen alle 30-vuotiaiden työttömien määrä kasvoi loppuvuoden aikana. Heikentynyt työvoiman kysyntä heijastuu selvästi työmarkkinoille tulevien nuorten ja vastavalmistuneiden työllisyyteen.

Vuoden 2013 alussa tuli voimaan hallitusohjelmassa päätetty nuorisotakuu, joka takaa kaikille peruskoulun päättävälle nuorille jatko-opiskelupaikan, ja kaikille työttömille nuorille tarjotaan työ-, koulutus- tai harjoittelupaikka kolmen työttömyyskuukauden kuluessa.

Heikentyneen talous- ja työmarkkinatilanteen seurauksena työttömyysjaksot pitkittyivät v. 2012. Kolmen kuukauden ylittäneiden työttömyysjaksojen osuus kaikista työttömyysjaksoista nousi 31,4 prosenttiin. Työvoimapolkuilla ennaltaehkäistään pitkäaikaistyöttömyyttä vahvistamalla työvoimapolkujen tarjontaa työttömyysjakson alussa. Suuria irtisanomistilanteita hoidetaan äkillisten rakennemuutosten toimintamallilla ja siihen liittyvällä muutosturvalla. Euroopan globalisaatiorahaston rahoitusta on haettu ICT-sektorin rakennemuutoksessa työpaikkansa menettäneiden uudelleen työllistymiseksi ja kouluttamiseksi.

Pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi keskimääräistä työttömyyttä nopeammin, ja vaikeasti työllistyvien määrä nousi 143 800:aan. Osana pitkäaikaistyöttömyyden alentamisen toimenpidekokonaisuutta käynnistettiin hallitusohjelman linjauksen mukaisesti vuosina 2012–2015 toteutettava kuntakokeilu, jossa lisätään kuntien vastuuta pitkäaikaisyöttömien työllistämiseksi. Kokeiluun osallistuu yhteensä 65 kuntaa 26 eri hankkeessa.

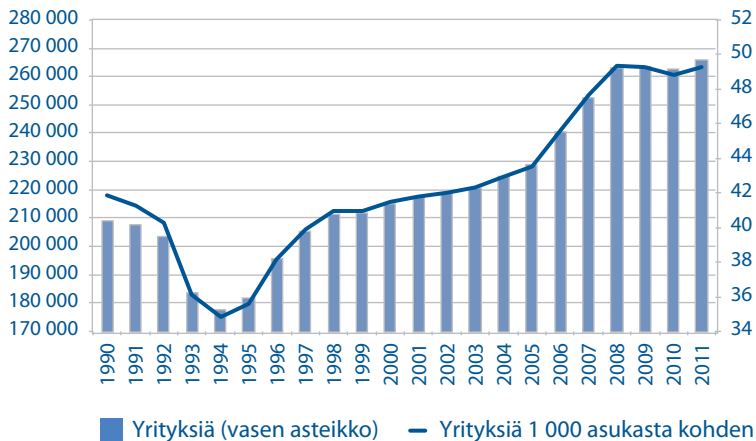
Työttömyysturvan seuraamusjärjestelmä uudistettiin 1.7.2012 voimaan tulleilla työttömyysturvalain muutoksilla. Keskeistä uusissa säännöksissä on työnhakijan aiempaa tehokkaampi ohjaaminen ja kannustaminen aktiiviseen työnhakuun ja työllistymisen edellytysten parantamiseen. Vuoden 2013 alussa voimaan tulevilla työttömyysturvalain muutoksilla puolestaan muun muassa selkeytetään säännöksiä, jotka koskevat työnhakijan yritystoiminnan ja opintojen vaikutusta oikeuteen saada työttömyysetuutta. Muutoksilla parannetaan yrittäjien perheenjäsenten asemaa ja kehitetään palkansaajaan rinnastettavan yrittäjän määritelmää. Alle 25-vuotiaiden koulutusta vailla olevien nuorten velvollisuutta hakeutua koulutukseen työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä muutettiin siten, että nuoren yksilöllinen tilanne otetaan aiempaa paremmin huomioon.

Ulkomaalaisten työttömyysaste oli 25,1 %. Ulkomaalaisten työttömyysaste ei ole alen-
tunut hallitusohjelmassa asetetun tavoitteen edellyttämällä tavalla. Sen sijaan ulkoma-
laisten työttömyysaste on lisääntynyt 0,8 prosenttiyksiköllä edelliseen vuoteen verrattuna.

Yrittäjyyden edistämiseksi asetettiin ELY-keskuksille tavoitteeksi myötävaikuttaa rahoit-
ustoimenpiteillä 8 640 uuden yrityksen syntyyn. ELY-keskusten myöntämällä yritysrahoi-
tuksella sekä starttirahalla myötävaikutettiin arviolta 6 644 uuden yrityksen syntymiseen.
Yleinen taloudellinen tilanne vaikutti siihen, että tavoitteesta jäätin jälkeen. Aloitavan
yritystoiminnan edistämisen lisäksi pk-yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja innovaa-
titoiminnan edistäminen oli ELY-keskusten myöntämän yritysrahoituksen keskeisiä pai-
nopisteitä v. 2012. Aloitavan yritystoiminnan tukemiseen tarkoitettua starttirahan toimi-
vuutta ja vaikuttavuutta koskeva tutkimus valmistui. Tutkimuksen mukaan starttirahalla
perustettujen yritysten eloonjäämisasteet ovat neljanteen toimintavuoteen asti yhtä korkeat
tai hieman korkeammat kuin Suomessa yleensä.

Työelämän laadun yleisarvosana nousi hieman (8,01). Tasapuolinen kohtelu työpaikalla
sekä kannustavuus, innovatiivisuus ja keskinäinen luottamus ovat pidemmällä aikavälillä
kehittyneet myönteisesti. Ministeriö on laatinut laajapohjaisessa yhteistyössä hallitus-
ohjelman mukaisen työelämän kehittämisstrategian. Strategian tavoitteena on parantaa
työllisyysastetta, työelämän laatua, työhyvinvointia ja työn tuottavuutta. Strategia kattaa
työelämän teemat laajasti innovoinnin ja tuottavuuden vahvistamisesta, luottamuksen ja
yhteistyön syventämisestä, osaavan työvoiman sekä työhyvinvoinnin ja terveyden varmis-
tamisesta. Strategian toteuttamiseksi käynnistetään yksityisen ja julkisen sektorin työpai-
koilla laaja kansallinen yhteistyöhanke.

KUVIO 10. Yritysten lukumäärä 1990—2010, pl. alkutuotanto

Lähteet: Yritys- ja toimipaikkarekisteri ja väestötilasto.

TAULUKKO 105. Työelämän laadun osatekijät kouluarvosanoin, ulottuvuuksien keskiarvo sekä mielekkyyden balanssi vuosina 2007—2012

Työelämän laadun osatekijät	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tasapuolinen kohtelu työpaikalla	7,60	7,66	7,67	7,70	7,69	7,76
Työpaikan varmuus	8,86	8,72	8,39	8,62	8,49	8,62
Voimavarat (suhteessa vaatimustasoon)	7,63	7,77	7,77	7,79	7,76	7,74
Kannustavuus, innovatiivisuus ja keskinäinen luottamus	7,79	7,82	7,83	7,86	7,86	7,94
Yleiskeskiarvo	7,95	7,99	7,91	7,99	7,95	8,01
Työn mielekkyyden ja työhalujen muutossuunnan balanssi*						
Maks. +100, min. -100, Muutos hyvään (+)/huonoon (-) suuntaan, %-osuus	-12	-14	-9	-7	-16	-23

Lähde: TEM: Työolobarometri

* Balanssiluvussa ovat mukana vain ne vastaajat, jotka arvioivat mielekkyyden muuttuvan parempaan tai huonompaan suuntaan.

Jos kaikki arvioivat mielekkyyden muuttuvan parempaan, balanssi on +100 ja vastaavasti, jos huonompaan, balanssi on -100.

10.4 Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä

TAULUKKO 106. Poliittikalohkon yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

	Arvosana
Kaikkien toimijoiden toimintaolosuhteet markkinoilla ovat tasavertaiset ja kilpailumahdollisuudet ovat parantuneet	Hyvä
Kuluttajien asema on turvallinen ja kuluttajat sekä yrittäjät luottavat markkinoiden toimivuuteen	Hyvä
Yritysten hallinnollinen taakka vähenee 25 prosentilla vuoden 2012 loppuun mennessä vuoden 2006 tasosta (2 mrd. euroa)	Välttävä
Ajanmukaiset teollisuus oikeusjärjestelmät edistävät innovaatioita sekä tavaroiden ja palvelujen kaupallistamista	Tyydyttävä

Kilpailuvalvonnan voimavarojen priorisointi lisää vaikuttavuutta

Vuoden 2012 aikana ryhdyttiin soveltamaan uuden kilpailulain mahdollistamaa priorisointia. Kilpailuvalvonnassa voimavarat on suunnattu kilpailun toimivuuden ja kansantalouden kannalta vakavimpien kilpailunrajoitusten selvittämiseen. Vastaavaa priorisointia on toteutettu myös yrityskauppavalvonnassa.

Keväällä käynnistettiin terveen kilpailun ohjelma, jolla pyritään poistamaan lainsäädännöstä tai julkisesta elinkeinotoiminnasta aiheutuvia rakenteellisia kilpailun esteitä. Ohjelmaan valittujen eri alojen arvonlisä on arviolta 50 mrd. euroa. Ohjelman ensimmäisenä hankkeena annettiin eduskunnalle hallituksen esitys päivittäistavarakauppaa koskevan määräävän markkina-aseman uudelleen määrittelystä. Esityksen tavoitteena on, että Suomen vähittäiskaupan markkinoiden keskittymisestä aiheutuviin haittoihin voidaan puuttua aiempaa tehokkaammin. Esityksen mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto voisi puuttua yli 30 prosentin markkinaosuuden omaavien kaupparyhmien keskusliikkeiden määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön yksittäistapauksessa.

Komission sääntökokonaisuus julkista palvelutuotantoa koskevien yksin- ja erioikeuksien toteuttamisesta täydentyi kevään aikana. Työ- ja elinkeinoministeriössä kartoitettiin tarvetta näiden yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja (SGEI) koskevan kansallisen menettelytapalain säätämiseksi. Päätös erillislain antamisesta on tarkoitus arvioida hankintalainsäädännön käyttöoikeussopimuksia koskevan uudistuksen yhteydessä v. 2013.

Keväällä käynnistyi myös komission valtioneuvoston kantoa koskevan sääntelykokonaisuuden uudistus. Vuoden 2012 aikana on toteutettu laajoja kuulemisia, joilla on kartoitettu jäsenmaiden kantoja uudistustarpeista. Neuvosto hyväksyi osaltaan ehdotukset uusiksi hankintadirektiiveiksi. Tavoitteena on yksinkertaistaa julkisia hankintoja ja tehdä niistä aiempaa joustavampia.

Kuluttajan asemaa vahvistetaan

Hallitusohjelmaan ja kuluttajapolitiittiseen ohjelmaan perustuvan kirjauksen mukaisesti selvitettiin selvitysmiestyönä kuluttajaturvallisuusvalvonnan paikallistason valvonnan järjestämistä. Selvitysmies esitti, että seurataan nykyisten, aiempaa suurempien ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden toiminnan tuloksellisuutta ja arvioidaan vasta saatavien kokemusten perusteella miten kuluttajaturvallisuusvalvonnan kehittämisen osalta edetään. Vaihtoehtoja ovat ohjauksen organisoinnin kehittäminen keskusvirastotasolla tai valvonnan valtiollistaminen. Nykyisellään ohjaustehtävä on Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesilla. Ministeriö järjestää raportista lausuntokierroksen, jonka perusteella harkitaan jatkotoimenpiteitä.

Eduskunnalle toimitettiin selonteko kaupan aukiololain muutoksen vaikutuksista. Selonteko päättyi toteamaan, että nykyinen lainsäädäntö on ollut voimassa sen verran lyhyen aikaa, että pitemmälle meneviin linjauksiin ei ole aihetta tässä vaiheessa. Kuitenkin tarkasteltavaksi tulee aukioloaikoja koskevan poikkeuslupia koskevan lupajärjestelmän kehittäminen siten, että poikkeusluvut myönnettäisiin jatkossa yhden aluehallintoviraston toimesta. Lisäksi selvitetään onko tarpeen selkiyttää lainsäädäntöä sen osalta, että poikkeuslupaa aukioloon voisi hakea esimerkiksi paikallinen kauppakamari jonkin maantieteellisen alueen osalta.

Vuosille 2012–2015 tehdyn kuluttajapolitiittisen ohjelman keskeisenä tavoitteena on kuluttajanäkökulman huomioon ottamisen vahvistaminen yhteiskuntapolitiikan eri lohkoilla tiivistämällä yhteistyötä viranomaisten, elinkeinoelämän sekä kuluttaja- ja kansalaisjärjestöjen kesken. Kuluttajapolitiikan lähtökohtia ovat kuluttajien oikeuksien turvaaminen ja kuluttajien suojeleminen, kuluttajien tiedonsaannin varmistaminen ja osaamistason kohottaminen, terveen ja vastuullisen kilpailun turvaaminen, EU:n kuluttajapolitiikkaan vaikuttaminen ja hallinnon uudistaminen. Ohjelman mukaisesti kuluttajahallinnon uudistaminen käynnistettiin Kuluttajaviraston ja Kilpailuviraston yhdistämisellä. Uusi Kilpailu- ja kuluttajavirasto aloitti toimintansa 1.1.2013.

EU:n yhtenäispatentista päätettiin

Teollisoikeusjärjestelmien ajanmukaistamista jatkettiin. EU:ssa saatettiin päätökseen pitkäaikainen valmisteluvaihe, kun EU:n yhtenäispatenttiasetus hyväksyttiin ja sopimus euroopalaisen patenttituomioistuimen perustamisesta saatiin sisällöllisesti valmiiksi. Oikeusministeriön kanssa yhteistyönä valmisteltu hallituksen esitys teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien tuomioistuinasioiden keskittämisestä markkinaoikeuteen hyväksyttiin eduskunnassa. Tavaramerkkilainsäädännön uudistamista pohtinut työryhmä ehdotti tavaramerkkilain osittaisuudistusta, jolla laki saatetaan ajan tasalle EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa.

Eduskunnalle annettiin hallituksen esitykset kiinteistövälitysmarkkinain ja Patentti- ja rekisterihallituksen maksulain muuttamisesta. Yhteiskuntavastuupolitiikkaa linjattiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä, joka sisältää hallituksen toimikauden mittaisen toimenpideohjelman. Sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen tukemiseksi luotiin CSR-kompassi (Corporate Social Responsibility) hankintayksiköiden käyttöön.

Yritysten hallinnollinen taakka vähentyi vain vähän nettomääräisesti

Yritysten hallinnollista taakkaa voidaan vähentää säädösmuutoksien ja toisaalta toimintatapoja kehittämällä, erityisesti edistämällä sähköistä asiointia. Osana yritysten hallinnollisen taakan vähentämisen toimintaohjelmaa tehtiin selvitys¹ yritysten hallinnollisen taakan kehityksestä. Lainsäädännöllisiä toimia oli toteutettu hallintotaakan vähentämisen toimintaohjelmaan kuuluneilla kahdeksalla painopistealalla vaihtelevasti. Eräillä aloilla, muun muassa julkisissa hankinnoissa vähentämistoimet etenivät vähentämistavoitteen suuntaisesti. Sen sijaan kahdella suurimmalla painopistealalla – verotukseen ja työnantajana toimimiseen liittyvät tiedonantovelvoitteet – ei vähenemistä tapahtunut. Jälkimmäisessä hallintotaakka itse asiassa lisääntyi toimintaohjelman kuluessa. Kokonaisuudessaan yritysten hallintotaakka väheni selvityksen kohteena olleilla säädösmuutoksilla noin 3 %. Kun otetaan huomioon toimintaohjelman aikana toteutetut hallintotaakan lisäykset – esimerkiksi harmaan talouden tehostettu torjunta – nettomääräinen vähennys on noin yksi prosentti.

Sähköistä asiointia on edistetty erillishankkeissa, erityisesti SAdE-ohjelmassa². Sen seurantatietojen mukaan ei vielä ole mahdollista esittää määrällistä arviota ohjelman vaikutuksista.

Työelämän yhdenvertaisuus vahvistui

Syksyllä 2012 tuli voimaan tilaajavastuulain muutos, jota sovelletaan rakentamistoiminnassa. Tilaajan selvitysvastuuta laajennettiin siten, että selvitykset on pyydettyä myös silloin, kun yritysten toiminta on vakiintunutta tai kun tilaajan ja sopimuskumppanin sopimussuhde on vakiintunut. Tilaajavastuulain muutoksilla torjutaan harmaata taloutta ja tarjotaan yrityksille tasapuoliset kilpailuolosuhteet.

Hallitus antoi esityksen työsopimuslain ja tilaajavastuulain muuttamisesta. Vuoden 2013 alusta voimaan tulevat muutokset helpottavat määräaikaisen työntekijän mahdollisuuksia arvioida työsuhteensa perusteita.

¹ TEM raportteja 15/2012

² SAdE = Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelma

Suomi ratifioi kansainvälisen työjärjestön ILO:n merityötä koskevan yleissopimuksen, jolla on määritelty merityön vähimmäisvaatimukset ja jonka tarkoituksena on parantaa merenkulkijoiden työ- ja elinololoja. Ratifioinnin myötä otetaan käyttöön myös tarkastuksiin perustuva merityösertifikaatti-järjestelmä, joka parantaa myös suomalaisten alusten kansainvälistä kilpailukykyä.

Valtiopäivävuoden 2012 aikana eduskunnalle annettiin työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä yhteensä 18 hallituksen esitystä, joista viisi annettiin kevätistuntokauden ja 13 syysistuntokauden aikana. Annettavaksi ilmoitetuista esityksistä annettiin 55 % sen istuntokauden aikana, jona ne on ilmoitettu annettaviksi (tavoite: vähintään 80 %; toteumat v. 2011 70 % ja v. 2010 70 %). Sisämarkkinadirektiiveistä oli kertomusvuonna täytäntöön panematta 1,2 % (tavoite: täytäntöönpanovaje enintään 1,0 %; toteumat v. 2011 1,5 % ja v. 2010 0,8 %). Työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä annettiin 38 valtioneuvoston asetusta ja yksi tasavallan presidentin asetus. Ministeriö antoi lisäksi 18 työ- ja elinkeinoministeriön asetusta.

10.5 Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopoliittikka

TAULUKKO 107. Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

	2010 toteutunut	2011 toteutunut	2012 tavoite
Alueiden kansainvälinen kilpailukyky paranee¹			
– Koko Suomi: BKT/asukas (indeksi, EU=100)	115,0	116,0	116,0
– Etelä-Suomi: BKT/asukas (indeksi, EU=100)	133,8	132,9	132,7
– Länsi-Suomi: BKT/asukas (indeksi, EU=100)	101,3	103,9	104,0
– Itä-Suomi: BKT/asukas (indeksi, EU=100)	89,5	94,8	95,5
– Pohjois-Suomi: BKT/asukas (indeksi, EU=100)	91,5	92,2	91,9
– Maakuntien BKT/asukas, keskihajonta, indeksiluku	16,5	14,9	14,8

¹ Tilastokeskus/kansantalouden tilinpito, ETLA:n ennuste (syksy 2012). Vuosi 2011 on osittain arvio.

Tuotannon kasvu hidastui samansuuntaisesti eri alueilla v. 2012 aikana. Työttömyyden muutokset ovat toistaiseksi lieviä ja määrä kasvoi v. 2012 eniten Uudellamaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Korkein työttömyysaste oli tilastokeskuksen mukaan Pohjois-Karjalassa (11,7 %) ja Kainuussa (11,4 %) sekä alin Keski-Pohjanmaalla (4,9 %) ja Pohjanmaalla (6,0 %). Huolestuttavaa on muutamien vientipainotteisten kaupunkialueiden kuten Oulu, Jyväskylä, Lahti ja Salo korkea työttömyys. Valtioneuvoston nimeämänä äkillisen rakenemuutoksen alueena oli v. 2012 lopussa 13 seutukuntaa tai aluetta.

Maakunnittain tarkasteltuna työllisten määrän muutos oli v. 2012 kaksijakoista siten, että puolessa maakunnista työllisten määrä kasvoi ja puolessa väheni. Kasvua tapahtui selvimmin Pohjanmaalla, Päijät-Hämeessä, ja Pohjois-Savossa ja laskua Kainuussa, Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Karjalassa. Alueiden välinen muuttoliike hieman voimistui v. 2012 aikana. Maahanmuutto oli ennätysvilkasta ja sen nettovaikutus oli noin 16 800 henkeä, mistä suurin osa tuli Uudenmaan hyödyksi.

Työ- ja elinkeinoministeriö hyväksyi 26.6.2012 kaupunkipolitiikan, maaseutupolitiikan ja saaristopolitiikan toimenpideohjelmat vuosille 2012—2015. Toimenpideohjelmat määrittelevät kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan keskeiset tehtävät ja toimet tälle hallituskaudelle. Ohjelmat perustuvat valtioneuvoston hyväksymiin strategisiin valtakunnallisiin alueiden kehittämistavoitteisiin vuosille 2011—2015.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallitusohjelman mukaisesti asettama Itä- ja Pohjois-Suomen työryhmä päätti työnsä vuoden lopussa. Työryhmän tehtävänä oli valmistella strategia ja toimenpiteet Itä- ja Pohjois-Suomen kehittämiseksi sekä määritellä EU:n alue- ja rakennepolitiikan rooli tässä työssä. Raportti sisältää 36 esitystä jatkotoimenpiteitä varten.

EU:n rakennerahasto-ohjelmien rahoitusta suunnattiin v. 2012 suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla nopeasti yrittäjyyttä, uutta liiketoimintaa ja uusia työpaikkoja luoviin toimenpiteisiin sekä työllisyys- ja koulutustoimenpiteisiin. Rakennerahasto-ohjelmien varoja käytettiin myös äkillisten rakennemuutosten vaikutusten lieventämiseen.

TAULUKKO 108. Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahastosta osarahoitettavien alueellinen kilpailukyky ja työllisyys-toimenpideohjelmien päätavoitteet ohjelmakaudella 2007—2013

	2007—2012 toteuma*	2007—2013 tavoite
Työllistämis- ja koulutustoimenpiteissä aloittaneet henkilöt (ESR)	383 900	450 000
Uudet yritykset (EAKR ja ESR)	20 500	13 440
Uudet työpaikat (EAKR ja ESR)	52 000	50 230
Uudet t&k-töpaikat	2 600	2 240
Lissabonin strategian mukaiset hankkeet, %	78	81

* Toteuma vuoden 2012 loppu, ennakkotieto.

Kainuun hallintokokeilu päättyi v. 2012 lopussa. Kainuun maakuntavaltuusto on hallintokokeilusta annetun lain (343/2003) mukaisesti päättänyt kokeiluun kuuluvan Kainuun kehittämisrahan kohdentamisesta laissa todettuihin käyttötarkoituksiin. Työvoimapolittiset toimet ja perustienpito ovat olleet määrärahan suurimmat käyttökohteet.

Työttömien määrä kasvoi Kainuussa suhteellisesti vähemmän (2,0 %) kuin maassa keskimäärin (3,8 %). Työttömien osuus työvoimasta kohosi Kainuussa 12,5 prosentista 12,7 prosenttiin. Tienpidon tavoitteet ovat toteutuneet tyydyttävästi. Tieverkon kunto ja käyttäjien tyytyväisyys on säilynyt ennallaan päätieverkolla ja alemmalla tieverkolla.

Vuosi 2012 oli Kainuun hallintokokeiluun liittyvän elinkeinopoliittisen erillishankkeen, Paltamon työllisyyskokeilun, neljäs toimintavuosi. Hankkeen tavoitteiden toteuttamista varten on Paltamon työväenyhdistys ry:hyn palkattu vuoden loppuun mennessä 404 työntekijää. Voimassaolevia työsopimuksia oli vuodenvaihteessa 269 kpl.

TAULUKKO 109. Työllistymistä kuvaavia mittareita Kainuussa

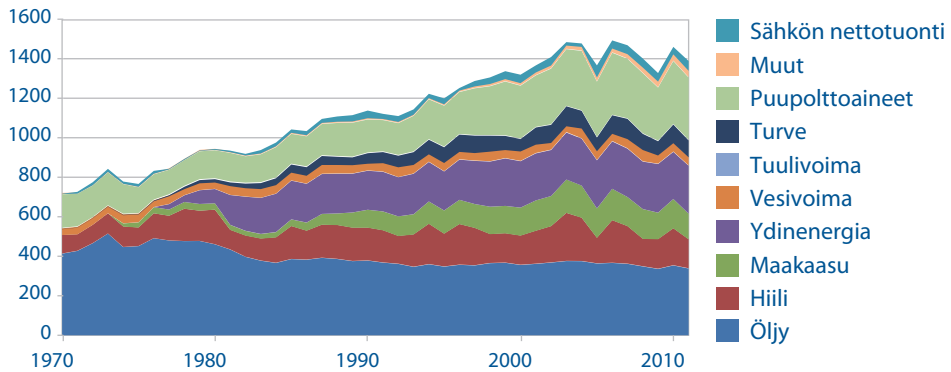
	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 tavoite	2012 toteuma alustava
Toimenpiteillä (palkkatuki ja työvoimakoulutus) keskimäärin	2 051	1 778	2 150	1 649
Vaikeasti työllistyvien määrä enintään	3 008	2 857	2 800	2 818
Virta yli 3 kuukauden työttömyyteen enintään, %	27	29	30	31
Virta yli 3 kuukauden työttömyyteen alle 25-vuotiailla enintään, %	16	15	15	17

10.6 Energiapolitiikka

TAULUKKO 110. Poliittikalohkon yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

	Arvosana
Suomen energiatalous pysyy monipuolisena ja energian toimintavarmuus säilyy korkeana	Hyvä
Energiamarkkinat toimivat hyvin	Hyvä
Suomi täyttää EU:lle vuodelle 2020 asettamat tavoitteet vähentää päästöjä, lisätä uusiutuvan energian käyttöä ja parantaa energiatehokkuutta	Erinomainen

*Suomen energiatalous pysyy monipuolisena ja energian toimitusvarmuus säilyy korkeana
Energiamarkkinat toimivat hyvin*

KUVIO 11. Energian kokonaiskulutus, PJ

Energia- ja ilmastostrategiassa on sähkönhankinnan osalta tavoitteena riittävän ja kohtuuhintaisen sähkön turvaaminen niin, että sähkönhankinta tukee samalla muita ilmasto- ja energiapoliittisia tavoitteita. Sähkön hankinnan tulee jatkossakin perustua monipuoliseen sekä sähkön ja lämmön yhteistuotannon ansiosta hajautettuun järjestelmään. Sähkön hankinnassa tavoitellaan omavaraisuutta. Uudet ydinvoimalaitokset tulevat parantamaan sähkön hankinnan omavaraisuutta 2020-luvulla oleellisesti. Lisäksi uusiutuvalla energialla tuotetun sähkön tukijärjestelmiä on kehitetty niin, että yhä suurempi osa sähköstä tuotetaan kotimaisilla energialähteillä.

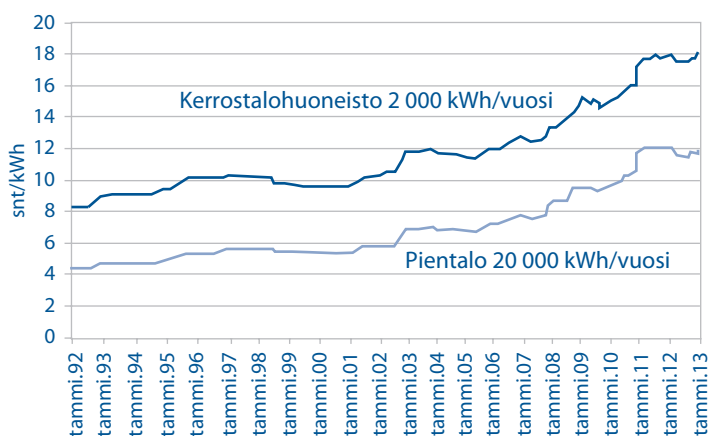
TAULUKKO 111. Suomen energiatalouden monipuolisuus ja toimintavarmuus

Vuosi 2012	Arvio	Toteuma
Suurimman energialähteen osuus, %	<25	24 (öljy)
Häiriöt jakeluverkossa vähenevät, asiakkaan keskeytykset, min/vuosi	<100	*
Sähkömarkkinat säilyvät yhtenäisinä (sähköhintaa Suomi/Ruotsi, % ajasta)	>90	61**
Sähkönkäyttäjät ovat aktiivisia, myyjää vaihtaneiden osuus asiakkaista/v.	>7,0	7,7

* Luku saatavilla vasta kesällä 2013 (verkonhaltijat raportoivat toukokuun loppuun mennessä).

** Ruotsi jaettu alueisiin, joten tunnusluvun perusteet ovat muuttuneet.

KUVIO 12. Sähkön verollinen kokonaishinta

Vuoden 2011 lopulla koettiin laajoja sähkökatkoja jakeluverkoissa. Myrskyistä johtuneiden jakeluhäiriöiden johdosta valmisteltiin merkittävät, toimitusvarmuutta tulevaisuudessa parantavat toimenpiteet, jotka on määrä antaa hallituksen esityksenä eduskunnalle maaliskuussa 2013.

Osana komission johtamaa Itämeren alueen energiayhteistyötä (ns. BEMIP-hanke) pyritään luomaan uusi kaasuyhteys Baltian kautta Keski-Eurooppaan sekä LNG-terminaali Itämeren itärannikolle. Hallituksen EU-ministerivaliokunta linjasi 13.6.2012, että kaasumarkkinoiden toimivuuden, kaasun hinnan vakauden ja kaasun toimitusvarmuuden parantamiseksi edistetään järjestelyjä, joilla luodaan kilpailevaa kaasuntarjontaa ilman kansallisia tukia. Suomenlahden rannikolle sijoittuva LNG-terminaalihanke sekä Balticconnector-hanke sisällytetään EU:n infrapaketin mukaiselle Project of Common Interest (PCI) listalle yhdessä Viron kanssa, jotta hankkeen baltialaiset ja/tai suomalaiset osapuolet (yhtiöt) voivat hakea siihen EU-rahoitusta.

Suomi täyttää EU:n vuodelle 2020 asettamat tavoitteet vähentää päästöjä, lisätä uusiutuvan energian käyttöä ja parantaa energiatehokkuutta

TAULUKKO 112. EU:n asettamien tavoitteiden toteutuminen

Vuosi 2012	Arvio	Toteuma
Biopolttoaineiden osuus liikenteessä, %	6	6,0*
Uusiutuvan energian käytön %-osuus loppukulutuksesta	30,4	yli 33**
Energian loppukulutus jaettuna bruttokansantuotteella on laskeva	laskee	***

* perustuu velvoitteeseen

** tarkentuu vuoden 2013 lopussa

*** laski hieman tai oli muuttumaton, tarkentuu loppuvuodesta 2013

Hallituksen energia- ja ilmastopoliittinen ministerityöryhmä pääsi sopimukseen energia- ja ilmastostrategian päivityksestä alkuvuodesta 2013. Valtioneuvosto tulee antamaan strategian selontekona eduskunnalle keväällä 2013. Strategian päivitys valmisteltiin hallitusohjelman mukaisesti v. 2012 aikana. Strategian päivitettyjen skenaariolaskelmien mukaan Suomi on saavuttamassa vuodelle 2020 asetetut tavoitteet.

Päästökauppaan kuuluvien toimialojen tulee vähentää päästöjä v. 2020 21 % vuoden 2005 tasosta. Tämä tavoite on yhteinen koko EU:n alueelle ja tavoitteeseen päästään yhteisen päästökaupan pakottamana. Päästökauppa kattaa runsaat puolet Suomen päästöistä. Päästökauppajärjestelmän valvontajärjestelmä varmistaa sen, että päästökauppaan kuuluvat laitokset ja siten koko päästökauppasektori täyttävät velvoitteensa. Laitosten on katettava päästönsä vuosittain seuraavan vuoden huhtikuussa palautettavilla päästöoikeuksilla. Päästökauppakauden 2013—2020 toimeenpano eteni sekä kansallisella että EU:n tasolla. Maksutta jaettavien päästöoikeuksien laitospkohtaiset laskelmat toimitettiin komission tarkastettavaksi ja EU:n yhteisellä huutokauppapaikalla järjestettävät päästöoikeuksien huutokaupat käynnistyivät.

Suomelle EU:ssa asetetun tavoitteen mukaan uusiutuvan energian käyttöä on lisättävä 38 prosenttiin energian loppukulutuksesta vuoteen 2020 mennessä. Kaikkien jäsenmaiden on nostettava myös uusiutuvan energian osuus liikenteessä vähintään 10 prosenttiin samalla ajanjaksolla. Hallituksen ilmasto- ja energiapolitiikan ministerityöryhmä ja talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasivat keväällä 2010 keskeiset ohjauskeinot ja eri uusiutuvien energialähteiden osuudet tavoitteen saavuttamiseksi. Linjausten mukainen uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön tuotantotukijärjestelmä tuli voimaan maaliskuussa 2011. Energia- ja ilmastopolitiikan ministerityöryhmä käsittelee lokakuussa 2012 strategian valmistelun yhteydessä tukijärjestelmien toimivuutta. Ministeriön vaikutusanalyysin mukaan uusiutuvan energian tukijärjestelmä toimii halutulla tavalla eikä suuria ongelmia ole.

Helmikuussa 2010 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen energiatehokkuustoimenpiteistä, joilla toteutetaan Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiaa. Periaatepäätös, joka sisältää noin 50 toimenpidekokonaisuutta, perustui energiatehokkuustoimikunnan yksimieliseen mietintöön. Vuoden 2011 hallitusohjelman mukaisesti energiatehokkuuden ja energiansäästön edistämistä on jatkettu energiatehokkuustoimikunnan esityksiä noudattaen. Joulukuussa 2012 tuli voimaan energiatehokkuusdirektiivi, millä korvataan energia-palveludirektiivi ja sähkön ja lämmön yhteistuotannon (CHP) direktiivi.

Tuotteiden energiatehokkuutta parantavia ekosuunnittelu- ja energiamerkintävaatimuksia tuli v. 2012 aikana voimaan useille tuoteryhmille.

Valtion solmimat energiatehokkuussopimukset elinkeinoelämän sekä kunta-alan kanssa kattavat noin 80 % Suomen energiankäytöstä. Sopimukseen liittyneet yritykset ja kunnat raportoivat v. 2012 toteuttaneensa vuosina 2008–2011 toimia, jotka tuottavat vuositasolla noin 3,5 terawattitunnin lämpöenergian ja polttoaineiden säästön sekä kahden terawattitunnin sähkönsäästön ja vuosittaisen noin 225 milj. euron säästön energiakustannuksissa.

Kuluttajien energianeuvontaa jatkettiin ja käynnistettiin neuvontajärjestelmän jatko-kehitystyö, jossa alueellinen neuvonta laajenee v. 2013.

10.7 Kotouttaminen

TAULUKKO 113. Kotouttamisen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2012 tavoite	Arvosana
Pakolaisten toteutuneet kuntasijoituspaikat, vähintään, lkm	1 741	1 168	1 055	1 700	Välttävä

Pakolaisten kuntasijoituspaikkatavoitetta ei saavutettu. Tilanteeseen on vaikuttanut osin kunnille maksettavien pakolaisten vastaanottamisesta aiheutuvien korvausten alhainen taso, osin kuntiin sijoittumisen prosessiin liittyvät epäkohdat valtion ja kuntien yhteistyössä sekä myös yleinen mielipideilmasto. Vaikea kuntapaikkatilanne on myös vaikeuttanut myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden sijoittumista kuntiin sekä kiintiöpakolaisten saapumista Suomeen. Vaikkei asetettuun tavoitteeseen olekaan päästy, on kehit-

tämishankkeissa ja ELY-keskuksissa toteutetun pitkäjänteisen valmistelu- ja vaikuttamistyön tuloksensa saatu myös uusia kuntia mukaan. Hallituksen ohjelman kirjausten mukaisesti toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi on sisällytetty valtion kotoutumisohjelmaan ja niiden toimeenpano on käynnistynyt. Kuntasijoituspaikkojen määrän lisääminen edellyttää sekä valtion ja kuntien yhteistyön tiivistämistä että kuntakorvausten tason nostamista. Ministeriö on myös ohjeistanut ELY-keskuksia kuntayhteistyön ja pakolaisten kuntiin sijoittamisen edistämiseksi.

Vuonna 2012 ensimmäinen kotoutumissuunnitelma laadittiin työ- ja elinkeinotoimistoissa 7 501 maahanmuuttajalle. Kotoutumistuen piirissä oli 17 995 maahanmuuttajaa ja heistä 16 289 osallistui työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin. Kunnat tekivät alkukartoituksen ainoastaan 244 maahanmuuttajalle.

Kotouttamistoimissa painottui v. 2012 kotoutumislain toimeenpanon täysimääräinen varmistaminen. Kotouttamislain edellyttämä valtion kotouttamisohjelma vuosille 2012–2015 valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriön johdolla yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, sisäasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja ympäristöministeriön kanssa. Valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen valtion kotouttamisohjelmasta 7.6.2012. Ohjelmassa on määritelty eri hallinnonaloille tavoitteet kotoutumisen edistämiseksi, toimenpiteet, resurssitarpeet sekä tavoitteiden toteutumisen seuranta. Siinä korostetaan maahanmuuttajien osallisuutta ja osallistumista kaikilla yhteiskunnan alueilla.

Kotouttamislain mukaisia maahanmuuttajien kotoutumista edistäviä toimenpiteitä on kehitetty v. 2012 aikana niin, että maahanmuuttajille tarkoitettua Perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta -materiaalin jakaminen on toteutettu ja jatkettu perustietoaaineiston kehittämistä. Lisäksi on kehitetty maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan malleja ESR-rahoitteissa ALPO-tukirakenneprojektissa.

Vuonna 2011 käynnistyneessä Osallisena Suomessa -kokeiluhankkeessa on kehitetty kotoutumiskoulutusta eri maahanmuuttajaryhmille. Kokeilun tavoitteena on arvioida kotoutumiskoulutuksen järjestämisen eri vaihtoehtoja ja siihen liittyvää rahoitusta, tukimuotoja ja lainsäädäntöä sekä kehittää uusia toimintamalleja kotoutumiskoulutukseen. Koulutuksen vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, eri maahanmuuttajaryhmien tarpeisiin räätälöityjä toimintamalleja kokeillaan kuntien kehittämishankkeissa eri puolilla Suomea. Saatujen kokemusten ja hankkeiden tulosten arvioinnin perusteella päätetään kotouttamiskoulutuksen kehittämisen linjauksista ja mahdollisista lainsäädännön muutostarpeista.

Aiemman kehittämistyön pohjalta työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti v. 2012 kotouttamisen, kotoutumisen ja etnisten suhteiden seurannan toteuttamalla maahanmuuttajille suunnatun kyselytutkimuksen maahanmuuttajien omista kokemuksista kotoutumisesta (maahanmuuttajabarometri) sekä kunnille ja työ- ja elinkeinotoimistoille suunnatun palvelukyselyn palvelujen saatavuudesta ja vastaavuudesta maahanmuuttajien tarpeisiin. Lisäksi kotoutumista seurataan maahanmuuttajien elinoloja kuvaavien indikaattoritietojen avulla.

10.8 Hallinnonalan henkilöstö

TAULUKKO 114. Hallinnonalan henkilöstöä kuvaavat tunnusluvut 2009—2012

	2009	2010	2011	2012
Henkilötyövuodet	10 336	12 939	12 777	12 300
Henkilöstömäärä	10 713	13 272	12 895	12 462
Miehiä, %	40,4	41,8	41,4	41,9
Naisia, %	59,6	58,2	58,6	58,1
Vakinaiset, %	81,5	79,3	80,3	82,3
Määräaikaiset, %	18,5	20,7	19,7	17,7
Keski-ikä, vuotta	46,7	47	47,9	48,3
Sairauspoissaolot, pv/htv	8,9	8,7	9,3	8,5

10.9 Hallinnonalan rahastojen tuloksellisuus

Huoltovarmuusrahastosta katetaan Huoltovarmuuskeskuksen ja huoltovarmuusneuvoston toiminnasta aiheutuvat menot, joista tärkeimmät ovat valtion varmuusvarastointi ja eräät kriittisen infrastruktuurin varmistamishankkeet. Rahastoon tuloutetaan energia-tuotteista kannettava huoltovarmuusmaksu.

Öljyn varmuusvarastoissa jatkui vuoteen 2015 jatkuva kierrätysohjelma, jonka puitteissa kaikki varastoidut keskitisleet vaihdetaan uusien ympäristönormien mukaisiksi rikittömiksi laaduiksi. Liikevaihto oli kierrätyksen vuoksi 402 milj. euroa ja kirjanpidollinen voitto 198 milj. euroa. Pääosa voitosta sitoutuu varaston arvon nousuun, koska kaiken myydyin tilalle tulee uusi ympäristönormien mukainen tavara. Kokonaismäärä pysyy ennallaan valtioneuvoston asettamassa tavoitetasossa.

Fingrid Oyj:n osake-enemmistön hankintaan valtiolle nostettuja luottoja lyhennettiin 60 milj. euroa. Tilikauden päättyessä ei ollut korollista velkaa.

Huoltovarmuusmaksun tuotto on hiljalleen hiipumassa. Tuotto on vakiintunut viime vuosina alle 50 milj. euroon. Toteutuma vuodelta 2012 oli 44,5 milj. euroa. Öljyn hintaan verrattuna maksun tuottama ostovoima on alentunut olennaisesti siitä, kun maksun tasoa viimeksi tarkistettiin 1997. Rahasto on saanut muuta tilalle muita tulolähteitä, joista tärkeimmät ovat osuudet Gasum Oy:ssä ja Fingrid Oyj:ssä. Pitkällä aikavälillä kiinteät kulut eivät saa ylittää huoltovarmuusmaksun tuottoa. Hyvän tuloksen ja vahvan maksuvalmiuden vuoksi kulujen ja tuottojen suhde ei ole huolestuttava, mutta kiinteiden kulujen kehitystä on seurattava myöskin hyvinä vuosina.

Taseen loppusumma nousi 1 768 milj. euroon, jossa oli nousua 156 milj. euroa. Nousu aiheutui pääosin öljytuotteiden tasearvon noususta.

Huoltovarmuuskeskuksen muissa toiminnoissa keskeisin kehityshanke oli huoltovarmuusportaali Huovin käytön laajentuminen kattavasti kriittisiin toimipaikkoihin. Vuoden päättyessä Huoviin oli kirjautunut noin 1 800 käyttäjää, joka on lähellä tavoiteltua määrää.

Kaikkiaan 24 poolista 19 tuotti Huovin avulla huoltovarmuuden tilannekuvan. Keskeisin osa Huoltovarmuuskeskuksen tarjoamista palveluista huoltovarmuuskriittisille toimijoille tapahtuu nykyisin sähköisen asioinnin kautta.

Sisäisen valvonnan painopiste on valtion varmuusvarastojen laatujen ja määrien valvonnassa. Varmuusvarastoissa ei ole tapahtunut milloinkaan odottamattomia olennaisia laadullisia tai määrällisiä menetyksiä. Hallitus asetti keskuudestaan tarkastusvaliokunnan, joka tilasi täydentäviä sisäisen valvonnan palveluja tilintarkastusyhteisö Ernst & Youngilta.

Valtion ydinjätehuoltorahaston tehtävänä on säilyttää ja turvaavasti sijoittaa ne jätehuoltovelvollisilta keräämänsä varat, jotka tulevaisuudessa tarvitaan ydinjätteistä huolehtimiseksi (”Varautumisrahasto”). Jätehuoltovelvollisilla organisaatioilla on oikeus ydinenergiain nojalla lainata vakuuksia vastaan 75 % rahasto-osuudestaan. Valtiolla on oikeus lainata ne Varautumisrahaston varat, joita ei ole lainattu jätehuoltovelvollisille tai niiden osakkeenomistajille. Mikäli valtio ei käytä lainausoikeutta, Varautumisrahasto sijoittaa kyseisen osuuden turvallisesti.

Varautumisrahaston ensisijaisena päämääränä ei ole tuottaa taloudellista voittoa vaan varmistaa ydinjätehuollon toteutus tulevaisuudessa. Rahaston sijoitustoiminnasta sekä lainaustoiminnan korkotuotoista mahdollisesti kertyvillä voitoilla hyvitetään jätehuoltovelvollisten rahasto-osuuksia.

Tilikaudella 2012 varautumisrahaston voitto oli 36,1 milj. euroa ja tase vuoden lopussa noin 2,2 mrd. euroa. Rahaston varat kattavat tällä hetkellä arvioitua ydinjätehuollon tulevat kustannukset.

Varautumisrahastossa riskit liittyvät edellä mainittuun lainanantotoimintaan kuuluvien vakuuksien arviointiin ja sijoitustoimintaan. Suoria vaikutuksia valtion ja rahaston talouteen ei ole. Varoja, jotka on takaisinlainattu vakuuksia vastaan ja sijoitettu, tarvitaan ydinjätehuoltoon vain siinä tapauksessa, että jätehuoltovelvollinen ei itse täyttäisi laissa säädettyä huolehtimisvelvollisuutta. Lisäksi Varautumisrahasto hankkii vakuuksien arvioinnin ja sijoitustoiminnan tueksi asiantuntijalausuntoja ja -selvityksiä. Varautumisrahaston johtokunta päättää vakuuksista toimitusjohtajan esittelystä.

Vuoden 2004 alusta alkaen Valtion ydinjätehuoltorahastoon on kuulunut lisäksi erillisvarallisuuksina kaksi ns. tutkimusrahastoa, Ydinturvallisuustutkimusrahasto ja Ydinjätetutkimusrahasto, joiden tarkoituksena on kerätä vuosittain ydinlaitosten haltijoilta varoja tutkimustoimintaan jaettavaksi. Vuonna 2012 jaettiin tutkimusvaroja yhteensä n. 7,3 milj. euroa.

Tutkimusrahastoissa riskit liittyvät tutkimuspanosten ohjaamiseen parhaille käytävissä oleville tutkimusyksiköille. Tutkimusrahastojen päätöksenteossa lähtökohtana on työ- ja elinkeinoministeriön esitys rahoitettavista hankkeista. Esityksen valmisteluun osallistuu laaja alan asiantuntijaverkosto. Tutkimusrahastojen riskeillä ei ole suoria vaikutuksia valtion tai rahaston talouteen.

Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöksen liitteiksi laaditaan erilliset tilinpäätökset varautumisrahastosta ja tutkimusrahastoista. Työ- ja elinkeinoministeriö vahvistaa Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöksen asian oltua valmistavasti käsiteltävänä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa helmikuussa 2013.

Valtioneuvoston vastuulla on Finnvera Oyj:n liiketoimintaan kuuluva vientitakuu- ja erityistakauskanta sekä Valtioneuvoston toiminta-aikana muodostunut vastaava vastuukanta (ns. vanha kanta). Valtioneuvoston rahastomaksuja eikä myöntänyt rahastolainaa Finnvera Oyj:lle v. 2012. Vientitakuu- ja erityistakauskanta³ oli vuoden lopussa noin 11,2 mrd. euroa. Vastuukanta nousi edellisen vuoden lopusta noin 0,8 mrd. euroa. Rahaston ns. vanhan vastuukannan määrä oli 34,4 milj. euroa ja sen arvioidaan päättyvän v. 2017

Yritysten kaupalliset riskit olivat vuoden lopussa 9,6 mrd. euroa, jossa on noin 0,4 mrd. euroa kasvua edellisen vuoden loppuun verrattuna. Vastuista 32 % oli parhaimmissa riskiluokissa (A1—B1) ja noin 21 % heikoimmissa (B3—C) lopun 47 % ollessa B2-luokassa. Vastuut kasvoivat toisaalta B2- ja B3-luokissa. Erityisesti B3-luokan vastuiden kasvu voi lisätä tappioita tulevaisuudessa.

Toimialoista televastuiden osuus oli vuoden lopussa 35 % (v. 2008/27 %, v. 2009/44 %, v. 2010/44 % ja v. 2011/ 37%) ja telakoiden ja varustamoiden osuus 35 % (v. 2008/47 %, v. 2009/35 %, v. 2010/35 % ja v. 2011/32 %). Paperi- ja selluteollisuuteen liittyvien vastuiden kasvu vuoden aikana vähensi muiden vastuiden suhteellista osuutta, mutta edelleenkin merkittävimpänä toimialakeskittymänä voidaan pitää telakat ja varustamosektoria. Siihen kuuluva vastuultaan suurin risteilyvarustamo on merkittävin yrityskohtaisista riskikeskittymistä.

Pankkivastuiden määrä oli vuoden lopussa 900 milj. euroa, jossa on kasvua vuoden alusta noin 250 milj. euroa. Tästä huolimatta pankkien riski on parantuneiden luokitusten vuoksi vähentynyt vuoden aikana. Suuret riskikeskittymät ja yksittäiset muut riskipitoiset vastuut pitävät riskitason korkeana ja saattavat aiheuttaa luottotappioiden kasvua seuraavien vuosien aikana.

Valtioneuvoston kassavarat olivat noin 737 milj. euroa vuoden lopussa. Suoriteperusteinen tulos oli noin 5,3 milj. euroa (5,2 milj. euroa v. 2011).

Riskien suojaukseen tehtyjen jälleenvakuutus sopimusten määrä oli vuoden lopussa noin 550 milj. euroa, jossa on kasvua edellisen vuoden lopusta noin 270 milj. euroa. Vaikka jälleenvakuutettuna on vain 5 % vastuukannasta, niin niiden on arvioitu vähentävän vientitakuutoiminnan kokonaisriskiä noin 10 prosentilla. Suuret riskikeskittymät ja yksittäiset muut riskipitoiset vastuut pitävät riskitason korkeana ja vaikka tappio-odotukset lyhyellä aikavälillä ovat alhaiset, niin keskittymät saattavat aiheuttaa luottotappioiden kasvua seuraavien vuosien aikana.

Takuutoimintaan liittyvää kokonaisluottoriskiä arvioitaessa pankkeja vastaavilla menetelmillä määritellyin oletuksien vientitakuutoimintaan liittyvä riski on noin 1,1 mrd. euroa. Siten ottaen huomioon valtioneuvoston rahastossa olevat varat (noin 737 milj. euroa) sekä Finnvera Oyj:n taseessa olevassa vientitakuu- ja erityistakaukustoiminnan rahastossa⁴ olevat varat noin 296 milj. euroa, vientitakuutoiminnan riskit olisi arvion mukaan teoriassa lähes katettu nykyisin varoin.

³ Kannalla tarkoitetaan tässä suoraan sekä rahaston vastuulla olevaa ns. vanhaa kantaa että Finnveran liiketoimintaan kuuluvaa kantaa eli Finnveran 1.1.1999 jälkeen myöntämiä vientitakuuta ja erityistakauksia, joista aiheutuvat korvaukset katetaan Valtioneuvoston rahastolain (444/1998) tarkoittamalla tavalla rahaston varoista.

⁴ Finnvera Oyj:n liiketoimintaan kuuluvan vienti- ja erityistakauskannan tulos muodostui 62 milj. euroa ylijäämäiseksi v. 2012

11 Sosiaali- ja terveysministeriö

Ministereiden katsaus toimialan toimintaan ja toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Lainsäädäntötyön painotuksina olivat sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevat laajat lainsäädäntökokonaisuudet. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, kehittämistä ja valvontaa koskeva valmistelu eteni laajana kokonaisuutena. Uudistusta käsiteltiin sosiaali- ja terveystieteiden ministerityöryhmässä. Vuoden lopulla asetettiin selvityshenkilötyöryhmä selvittämään alueellisesti toimivaa palvelurakennetta. Selvitystyö edeltää järjestämislain valmistelua, joka käynnistyy v. 2013. Vanhuspalvelulakia koskeva esitys annettiin eduskunnalle, joka hyväksyi sen joulukuussa. Vuoden alusta tulivat voimaan pienituloisten asemaa kohentaneet vähimmäisturvan tasokorotukset. Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksesta valmistui työryhmän esitys syksyllä.

Vuonna 2011 julkistettu strategia ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020” sekä hallitusohjelma muodostivat ministeriön toiminnan perustan. Niiden avulla jäsennettiin ministeriön suunnittelu ja seuranta. Hallitusohjelman ministeriön vastuulla olevat tavoitteet etenivät hyvin. Hallitus määritteli ohjelmassaan yhdeksi kolmesta painopistealueestaan poikkeuslinnollisen toimenpideohjelman syrjäytymisen, köyhyyden ja terveysongelmien vähentämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimalla ohjelmalla luodaan pysyvä toimintamalli, jolla hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen otetaan osaksi kaikkea yhteiskunnallista päätöksentekoa. Ohjelma kattaa hallituskauden. Ohjelman toimeenpanosuunnitelma hyväksyttiin ja valmisteltiin seuraintindikaattorit.

Valtioneuvosto hyväksyi helmikuussa sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (Kaste-ohjelma) vuosille 2012–2015. Kaste-ohjelma on kuudesta osaohjelmasta muodostuva hallinnonalan pääohjelma, joka sisältää sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen keskeiset tavoitteet ja keinot. Hallitus hyväksyi ministeriöiden toimia sisältävän tasa-arvo-ohjelman, jonka osa-alueena on sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen valtioneuvoston päätöksissä ja toimenpiteissä.

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvoston työtä jatkettiin Tanskan ja Kyproksen EU-puheenjohtajakausilla. Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimeenpanosuunnitelman kehittäminen eteni. Lisäksi valmisteltiin potilaiden liikkuvuuden mahdollistavan direktiivin kansallista toimeenpanoa. Kansainvälisessä terveystieteiden yhteistyössä jatkettiin Suomessa 2013 järjestettävän WHO:n kahdeksannen terveyden edistämisen maailmankongressin valmisteluja.

Sosiaaliturvan lyhyen ja pitkän aikavälin haasteet kasvoivat. Väestön ikääntymisen myötä suuret ikäluokat ovat jo poistumassa työmarkkinoilta, eläkemenot kasvavat ja hoi-
van tarpeen kasvuun on varauduttava. Heikosta talouskehityksestä huolimatta tilanne työ-
markkinoilla ei heikentynyt oleellisesti, mutta pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyys pysyivät
korkeina. Sosiaalimenot olivat v. 2012 arviolta 60 mrd. euroa, mikä on inflaatio huomioon
ottaen kolme prosenttia edellistä vuotta korkeampi. Menot nousivat myös suhteessa brut-
tokansantuotteeseen (BKT-suhde oli lähes 31 %).

**TAULUKKO 115. Sosiaalimenot¹ sekä sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan menot
vuosina 2007—2013**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012 arvio	2013 arvio
Sosiaalimenot, mrd. euroa	45,6	48,6	52,4	54,6	56,7	60,0	62,7
STM:n pääluokan menot, mrd. euroa ²	8,5	8,9	10,0	11,2	11,2	12,3	12,6

¹ Sosiaalimenoihin luetaan lakisääteiset eläkkeet, kuntien sosiaali- ja terveystalvet, työttömyysturva, asumistuki sekä Kelan sairausvakuutus-, lapsiperhe-, vammais- ja kuntoutusetuudet.

² Vuosien 2007—2009 luvut on tehty vertailukelpoisiksi uudempien vuosien kanssa ottamalla huomioon v. 2010 valtionosuuksien budjetoinnissa tapahtuneet muutokset. Tästä syystä näiden vuosien luvut poikkeavat talousarviokirjanpidoissa esitetyistä luvuista.

Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Paula Risikko
Sosiaali- ja terveysministeri

Maria Guzenina-Richardson
Peruspalveluministeri

Paavo Arhinmäki
Kulttuuri- ja
urheiluministeri

11.1 Yhteenveto strategisten tavoitteiden toteutumisesta

Ministeriön strategia ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020” julkaistiin keväällä 2011. Sen kolme päälinjausta ovat:

- hyvinvoinnille vahva perusta
- kaikille mahdollisuus hyvinvointiin sekä
- elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta.

TAULUKKO 116. Yhteenveto strategisten tavoitteiden toteutumisesta

Tavoite	Arvio (erinomainen, hyvä, tydyttävä, välttävä)
HYVINVOINNILLE VAHVA PERUSTA	
Terveys ja hyvinvointi osaksi kaikkea päätöksentekoa	Hyvä
Pidempiä työuria työhyvinvoinnilla	Hyvä
Elämän eri osa-alueet tasapainoon	Tyydyttävä
Sosiaaliturvan rahoitus kestäväksi	Tyydyttävä
KAIKILLE MAHDOLLISUUS HYVINVOINTIIN	
Vähennetään hyvinvointi- ja terveyseroja	Tyydyttävä
Asiakaskeskeisyys palvelujen lähtökohdaksi	Tyydyttävä
Uudet palvelujen rakenteet ja toimintatavat	Tyydyttävä
Vahva sosiaalinen yhteenkuuluvuus	Tyydyttävä
ELINYMPÄRISTÖ TUKEAAN TERVEYTTÄ JA TURVALLISUUTTA	
Vahvistetaan ympäristön elinkelpoisuutta	Hyvä
Varmistetaan yhteiskunnan toimivuus erityistilanteissa	Hyvä

Taulukoiden selitteet:

** Ennakkotieto

* Arvio

.. Tietoa ei saatavissa

Tunnuslukujen lähdetiedot saa sosiaali- ja terveysministeriöstä.

11.2 Hyvinvoinnille vahva perusta

Tavoitteiden toteutuminen

Eläkkeellesiirtymisikä on edelleen nousussa. Vuonna 2011 oli 25-vuotiaan eläkkeellesiirtymisiän odote 60,5 vuotta, ja eläkkeellesiirtymisiän arvioidaan nousseen myös v. 2012. Eläkkeelle siirtymisiän odote on noussut työeläkelakien vuoden 2005 uudistusta edeltävästä tasosta lähes puolitoista vuotta. Erot naisten ja miesten välillä ovat kaventuneet, ja miesten eläkkeellesiirtymisiän odote on viime vuosina ollut vain hieman alhaisempi kuin naisten. Työuran pituutta kuvaava työllisen ajan odote oli noin 34 vuotta v. 2011. Vuodesta 2000 se on noussut 2,5 vuotta.

Työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen väheni vuosina 2009 ja 2010, mutta v. 2011 uusien työkyvyttömyyseläkkeiden määrä pysyi edellisen vuoden tasolla. Kaikista työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä noin kolmasosalla syynä oli jokin tuki- ja liikuntaelinsairaus, mutta lähes yhtä moni jäi työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriön takia. Alle 45-vuotiaista kahdella kolmasosalla syynä oli mielenterveyden häiriö, kun taas 55 vuotta täyttäneistä lähes puolet jäi eläkkeelle tuki- ja liikuntaelinsairauden takia.

Sairauspoissaolot ovat pysyneet samalla tasolla 2009–2012, kun tarkastellaan sairauspäivien osuutta tehdyistä työ- ja sairauspäivistä palkansaajilla. Miesten sairauspoissaolot ovat hieman vähentyneet, kun taas naisten sairauspoissaolot ovat pysyneet vuoden 2010 notkahdusta lukuun ottamatta samalla tasolla. Työkyvyttömyyseläkkeiden tapaan myös sairauspoissaoloja aiheuttavat eniten tuki- ja liikuntaelinsairaudet sekä mielenterveyden häiriöt.

Työtapaturmien yhteismäärä on kasvanut 2000-luvun alusta. Työpaikoilla sattuneiden työtapaturmien määrä väheni v. 2009 taantumana myötä, mutta kääntyi jälleen nousuun v. 2010. Nousu jatkui v. 2011, mutta ennakkotietojen mukaan v. 2012 työtapaturmien määrä on laskenut. Kuolemaan johtaneiden työtapaturmien määrä on 2000-luvun aikana selvästi vähentynyt ja v. 2009 kuolemaan johtaneiden työtapaturmien määrä oli historiallisen alhaalla. Vuosina 2010–2012 niitä on ollut hieman enemmän kuin v. 2009, mutta kuitenkin vähemmän kuin 2000-luvun alussa.

Kuntien terveydenedistämisasiivisuuden kehittymistä on seurattu parin vuoden ajan. Tietoja terveydenedistämisasiivisuudesta kerätään kuntajohdon, perusterveydenhuollon, liikuntatoimen ja perusopetuksen näkökulmasta kahden vuoden välein. Kaikilla osa-alueilla terveydenedistämisasiivisuus on noussut seuranta-aikana jonkin verran.

Sosiaalimenot olivat v. 2012 arviolta 60 mrd. euroa, mikä on inflaatio huomioon ottaen 3 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Lähes puolet sosiaalimenojen kasvusta johtuu työeläkemenosta, jotka nousivat noin 1,5 mrd. euroa v. 2012. Myös työttömyysturvan menot kasvoivat merkittävästi, kun etuustasoja korotettiin vuoden alussa. Lisäksi kuntien sosiaali- ja terveystalveluiden kustannukset selittävät huomattavan osan sosiaalimenojen kasvusta. Menot nousivat myös suhteessa bruttokansantuotteeseen (BKT-suhde oli lähes 31 %). Sosiaalimenojen bruttokansantuoteosuuden nousu selittyy osin vuoden 2012 huonolla talouskehityksellä, jonka myötä bruttokansantuote ei kasvanut reaalisesti lainkaan.

TAULUKKO 117. Hyvinvoinnille vahva perusta -linjauksen tunnusluvut vuosina 2000 ja 2009—2012

	2000	2009	2010	2011	2012
Alatavoite: TERVEYS JA HYVINVOINTI OSAKSI KAIKKEA PÄÄTÖKSENTEKOJA					
Ennakoarviointimenetelmä on käytössä kunnan päätöksenteossa, väestöllä painotettu % -osuus kunnista	..	..	..	39	45*
Terveydenedistämisasiivisuus toteutuu kunnassa, % tavoitearvosta					
– kuntajohdossa	..	..	..	61	65*
– perusterveydenhuollossa	..	..	54	..	60
– liikuntatoimessa	..	..	55	..	62
– perusopetuksessa	..	63	..	66	65*
Alatavoite: PIDEMPIÄ TYÖURIA TYÖHYVINVOINNILLA					
25-vuotiaan eläkkeellesiirtymisien odote (työeläkkeet)	58,8	59,8	60,4	60,5	60,7*
– miehet	58,6	59,7	60,3	60,4	60,6*
– naiset	58,9	59,9	60,4	60,5	60,7*
Työkyvyttömyyseläkkeiden ikävakioitu alkavuus ¹ 25—62-vuotiailla (työeläkkeet), yht.	8,7	7,6	7,2	7,2	7,1*
– miehet	9,1	7,7	7,2	7,1	7,0*
– naiset	8,3	7,5	7,2	7,4	7,2*
Sairauspäivien osuus tehdyistä työ- ja sairauspäivistä (palkansaajat), %	4,0	4,6	4,5	4,6	4,5
– miehet	3,6	4,1	4,0	3,9	3,8
– naiset	4,5	5,2	4,9	5,2	5,2
Työterveyshuollon piiriin kuuluvien työntekijöiden osuus palkansaajana toimivasta työvoimasta, %	..	..	88	..	94
Työpaikkatapaturmien taajuus (palkansaajat), milj. työtuntia kohden	30,0	29,0	30,2	31,1	30,0**
Korvatut ammattitaudit ja ammattitautiepäilyt (palkansaajat)	..	5 701	5 484	4 429	4 510*
Alatavoite: ELÄMÄN ERI OSA-ALUEET TASAPAINOON					
Vanhempainpäivärahoista isille maksettujen päivien osuus, %	4,2	6,7	7,1	8,3	8,7
Alatavoite: SOSIAALITURVAN RAHOITUS KESTÄVÄKSI					
Sosiaalimenot/bkt, %	25,1	30,4	30,6	29,9	30,8*
Sosiaalimenot, euroa/asukas (vuoden 2010 hinnoin)	7 462	9 916	10 166	10 143	10 400*
Sosiaalimenojen rahoitus, %					
– verovaroin	43,1	45,0	46,1	46,0	45,6*
– työnantajat	37,6	37,3	35,8	35,4	35,6*
– muu	19,3	17,7	18,1	18,6	18,8*
Sosiaali- ja terveystoimen menojen osuus kuntien kokonaismenoista, %	50,9	55,0	54,4	54,8	55*

¹ Vakiointivuosi on 2000.

Toimenpiteet kertomusvuonna

Valtioneuvosto hyväksyi kertomusvuonna sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (Kaste-ohjelma) vuosille 2012—2015. Kaste-ohjelma on kuudesta osaohjelmasta muodostuva hallinnonalan pääohjelma, joka sisältää sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen keskeiset tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi.

Muiden ministeriöiden ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa ryhdyttiin valmistelemaan toimeenpanosuunnitelmaa, jolla varmistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä eriarvoisuuden vähentämisen huomioon ottaminen kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Ehkäisevien terveyspalvelujen seuranta- ja valvontajärjestelmän kehittämistä ja ohjeistusta jatkettiin. WHO:n kahdeksannen terveyden edistämisen maailmankongressin valmistelut etenivät ja tausta-aineistoksi valmistellun Health in All Policies -kirjan käsikirjoitus valmistui. Hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteista ja työterveyshuollon sisällöstä annetun asetuksen kokonaisuudistusta jatkettiin.

Johtamisen kehittämisverkoston toiminta vakiintui kertomusvuonna. Verkosto kokoaa ja levittää hyvän johtamisen käytäntöjä ja esimiestaitoja työpaikoille. Verkoston erityisenä tavoitteena on luoda laatukriteerit hyvälle johtamiselle sekä edistää eri-ikäisten johtamisen periaatteiden toteutumista, joita varten on perustettu kaksi teemaryhmää. Niiden käytännön toimintaa ja aluetoimintaa organisoii Työterveyslaitos. Verkosto toimii läheisessä yhteistyössä Kansallisen työelämähankkeen ja Työhyvinvointifoorumin kanssa.

Vahvaa perustaa hyvinvoinnille luotiin valtakunnallisessa ja verkostomaisessa Työhyvinvointifoorumissa edistämällä työhyvinvointitoimintaa. Työsuojeluvalvonnassa työhyvinvointia ja työurien pidentämistä edistettiin valvomalla erityisesti niiden toimialojen työpaikkoja, joilla esiintyy keskimääräistä enemmän haitallista psykososiaalista kuormitusta, kuten asiakasväkivallan uhkaa, haitallista häirintää ja epäasiallista kohtelua, tai muuta psykososiaalista kuormitusta sekä haitallista tuki- ja liikuntaelimistön kuormitusta.

Lisäksi valmisteltiin tapaturmavakuutuslainsäädännön kokonaisuudistusta. Uudistuksen tavoitteena on saattaa lainsäädäntö vastaamaan työelämän muuttuneita olosuhteita ja nykyllä lainsäädännöllä asetettuja tavoitteita.

Harmaan talouden torjunnalla vahvistetaan julkisten palveluiden rahoitus pohjaa, tuetaan tervettä kilpailua ja työntekijöiden oikeutta saada lain ja työehtosopimusten mukainen palkkansa. Työsuojeluvalvontaa kohdistettiin työelämän pelisääntöjen valvontaan. Lisäksi työsuojelun vastuualueille on myönnetty hallituskauden ajaksi lisäresursseja tilaajavastuulain ja ulkomaisen työvoiman valvontaan. Näillä toimenpiteillä torjutaan harmaata taloutta.

Kertomusvuonna valmisteltiin muutos isyysvapaaseen. Vuoden 2013 alussa voimaan tulleen uudistuksen myötä isyysvapaa piteneen siten, että vain isän käyttöön tarkoitettua vapaata on 54 arkipäivää. Pitempi isyysvapaa ei lyhennä äitiys- tai vanhempainvapaata. Uudistuksen taustalla on hallituksen tavoite lisätä isille merkittyjä perhevapaita ja joustavoittaa isien perhevapaiden käyttöä. Muutos perustuu myös työmarkkinakeskusjärjestöjen lokakuussa 2011 tekemään raamisopimukseen.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma vuosille 2012—2015 hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä. Kolmikantainen samapalkkaisuusohjelma jatkaa toimintaansa. Työelämän rakennemuutosten vaikutuksia samapalkkaisuuteen koskeva selvitys, samoin kuin maahanmuuttajataustaisten miesten ja naisten työmarkkina-asemaa koskevat selvitykset valmistuivat. Tasa-arvolain muutosten valmistelua jatkettiin, painotuksena sukupuolivähemmistöt, peruskoulut ja lain valvonta. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista valtioneuvostossa edistettiin tukemalla ministeriöiden tasa-arvotyöryhmien työtä.

Hallitusohjelman mukaisesti annettiin esitys sairausvakuutusmenojen säästämisestä. Esitys tuo 153 milj. euron säästöt valtion sairausvakuutusmenoihin. Tästä summasta lääkekorvausten osuus on 113 milj. euroa, matkakustannusten 20 milj. euroa ja yksityisten terveydenhuoltopalvelujen käytöstä maksettavien Kela-korvausten osuus 20 milj. euroa. Laki tulee voimaan 1.1.2013 ja lääkekorvauksia koskevat muutokset helmikuun alusta 2013. Säästöjen rahoituksesta vuodesta 2015 alkaen päätetään erikseen.

EU:n työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostossa jatkettiin keskustelua Eurooppa 2020 -prosessin kehittämisestä. Tanskan puheenjohtajuuskaudella neuvosto hyväksyi osittaisen yleisnäkemyksen EU:n kolmannesta terveysohjelmasta 2014—2020. Kyproksen kaudella neuvostossa hyväksyttiin yleisnäkemys sähkömagneettisia kenttiä koskevasta direktiivistä. Neuvosto myös saavutti poliittisen yhteisymmärryksen Turkin, Montenegron, San Marinon ja Albanian assosiaatiosopimukseen liittyvistä päätöksistä koskien sosiaaliturvan koordinaatiota. Pohjoismaisessa yhteistyössä sosiaali- ja terveysministerit allekirjoittivat uuden pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen.

Voimavarojen käyttö

TAULUKKO 118. Hyvinvoinnille vahva perusta -linjauksen toteuttamiseen käytettyjä voimavaroja vuosina 2007—2012, milj. euroa

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
STM:N TOIMINTARESSURSSIT						
Työsuojeluosasto	4,5	4,8	4,7	4,4	4,6	4,5
Tasa-arvoyksikkö	0,7	0,7	1,1	1,1	1,1	1,2
Tasa-arvovaltuutetun toimisto	0,6	0,6	0,6	0,6	0,8	0,8
STM:N ERILLISPROJEKTIN ERILLISMÄÄRÄRAHAT						
Terveiden edistämisen politiikkaohjelma	-	-	0,3	0,2	0,2	0,09
Terveys 2015 -kansanterveysohjelma	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2
Alkoholiohjelma 2004—2007	0,4	0,1	0,1	-	-	-
MASTO-hanke	-	-	0,3	0,3	0,09	0,00
Veto-ohjelma	1,4	0,1	0,02	-	-	-
Valtakunnallinen työtapaturmaohjelma	0,1	-	-	-	-	-
Työhyvinvointifoorumi	-	-	0,3	0,3	0,08	0,1
Työterveys 2015 -toimeenpanosuunn. toteuttaminen	-	0,4	1,0	0,7	0,7	0,4
Valtakunnallinen työpankkikokeilu	-	-	0,3	0,5	0,4	0,7
Vakuutustoiminnan kehittämishanke	-	-	-	0,06	0,007	-
Työterveyshuoltolain toimeenpano	0,1	0,2	1,1	0,7	-	-
Samapalkkaisuusohjelma	-	-	-	0,1	0,03	0,03
Johtamisverkosto	-	-	-	-	-	0,08
Valtimo-hanke	-	-	-	-	-	0,2
Kansallinen toimenpideohjelma lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi	0,3	-	-	-	-	-
Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma	-	-	-	-	0,07	0,2
Moniammatillisen riskinarvioinnin menetelmien pilotointi	-	-	-	-	-	0,03
HALLINNONALAN LAITOKSET						
Työterveyslaitos	34,7	36,4	35,7	35,3	37,6	37,4
Työsuojelupiirihallinto	25,6	27,3	28,4	-	-	-
AVlen työsuojelun vastuualue ¹	-	-	-	21,7	26,0	27,7
Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta	1,8	2,2	2,2	2,2	2,3	2,2
Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta	2,9	3,4	4,6	4,5	5,1	4,6
TOIMEENPANO						
Terveiden edistäminen ja terveysvalvonta (33.70)	11,2	5,5	12,4	4,2	6,2	8,4

¹ Aluehallintouudistuksen yhteydessä (1.1.2010) työsuojelupiireistä muodostettiin aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueita. Samassa yhteydessä eräät ns. tavanomaisten virastopalveluiden menot siirtyivät aluehallintovirastojen ja osin elinkeino- ja liikenne- ja ympäristökeskusten ja hallinnon tietotekniikkakeskuksen vastuulle ja ne rahoitetaan VM:n, TEM:n ja SM:n toimintamenojärärahastoista.

11.3 Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin

Tavoitteiden toteutuminen

Terveys 2000 - ja Terveys 2011 -tutkimusten mukaan yli 30-vuotiaiden suomalaisten terveys, toimintakyky ja hyvinvointi ovat parantuneet 2000-luvulla. Keski-ikäiset ja etenkin eläkeläiset voivat aiempaa paremmin, kun taas 30—44-vuotiaiden terveys ja hyvinvointi eivät ole kohentuneet juuri lainkaan. Alueelliset ja koulutusryhmien väliset erot ovat edelleen suuria. Tärkeimmät syyt terveyseroille ovat elinoloissa ja elintavoissa, kuten alkoholin käytössä, tupakoinnissa, ravitsemuksessa ja liikunnassa. Sosioekonomiset terveyserot näkyvät jo lasten ja nuorten kohdalla.

Suurin osa kouluikäisten vanhemmista arvioi lapsensa terveydentilan erittäin tai melko hyväksi, ja myös lapset ja nuoret itse arvioivat oman terveydentilansa pääsääntöisesti hyväksi tai melko hyväksi. Sekä peruskoulun yläluokkalaisten että lukiolaisten päivittäinen tupakointi on 2000-luvulla selvästi vähentynyt, liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla on hie-
man lisääntymässä ja nuorten humalahakuinen juominen on vähentynyt 2000-luvulla.

Aikuisten elintavoissa on samansuuntaista kehitystä kuin nuorilla. Sekä miesten että naisten tupakointi on vähentynyt. Naisten ylipainoisuuden kasvu näyttää pitkään jatkuneen kasvun jälkeen pysähtyneen, mutta miesten ylipainoisuus on viime vuosina edelleen lisääntynyt. Joka viides 25—64-vuotias on lihava, ja kaksi kolmasosaa miehistä ja puolet naisista on vähintään ylipainoisia.

Vuosina 2004—2005 toteutettujen alkoholiverotuksen alentamisen jälkeen alkoholin kulutus kasvoi ja alkoholikuolemat lisääntyivät. Alkoholi on nykyään yleisin kuolinsyy sekä työikäisillä miehillä että naisilla. Vuosina 2008—2012 toteutettujen neljän alkoholiveron korotuksen jälkeen alkoholin kokonaiskulutus on vähentynyt, samoin alkoholikuolemien määrä on kääntynyt laskuun.

Pienituloisuusaste eli pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus väestöstä on pysynyt vuodesta 2006 lähtien noin 13 prosentissa. Pienituloisten henkilöiden määrä on vuosittain ollut noin 700 000. Vuonna 2011 pienituloisuusaste oli 12,9 % ja pienituloisia henkilöitä oli 688 000.

Pienituloiset ovat pääasiassa työttömiä, eläkeläisiä ja opiskelijoita. Lähes joka toinen työtön, joka kolmas opiskelija ja joka viides eläkeläinen on pienituloinen, kun taas palkansaajilla pienituloisuus on vähäistä. Pienituloisuutta, jota kutsutaan myös köyhyysriskiksi, esiintyy erityisesti silloin, kun taloudessa on vähän tulonsaajia suhteessa elätettävien henkilöiden määrään (yksinhuoltajuus ja monilapsiset perheet), kun talous ei saa yhteiskulutuksesta tulevia hyötyjä (yksinasujat vs. pariskunnat) ja kun pääasiallinen toiminta on muuta kuin ansiotyötä (opiskelijat, eläkeläiset, työttömät ja muut ammatissa toimimattomat). Nämä tekijät ovat usein päällekkäisiä. Esimerkiksi nuorten ja yli 75-vuotiaiden pienituloisuus on yleistä, sillä näissä ryhmissä olevat asuvat usein yksin ja ovat ansiotyön ulkopuolella.

Lasten pienituloisuusaste on laskenut viime vuosina. Vuonna 2011 alle 18-vuotiaista noin 12 % eli pienituloisissa kotitalouksissa. Lapsiperheissä pienituloisia on eniten yksinhuoltajissa sekä niissä lapsiperheissä, joissa on pieniä lapsia.

Toimeentulotuen tarve kääntyi selvään kasvuun v. 2009, mutta kasvu pysähtyi seuraavana vuonna. Toimeentulotukea saaneita kotitalouksia on ollut vuosina 2009—2011 lähes saman verran, mutta näissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden määrä on hieman vähentynyt. Nuorten tilanne helpottui v. 2011 hieman, mutta edelleen joka kahdeksas 18—29-vuotias sai toimeentulotukea. Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä oli v. 2011 suunnilleen sama kuin v. 2005. Kustannukset ovat sen sijaan kasvaneet reaalisesti kolmanneksella vuodesta 2005 lähtien, mikä heijastaa osaltaan toimeentulotuen muodostumista saajilleen yhä pitkäaikaisemmaksi tukimuodoksi. Vuonna 2011 pitkäaikaisesti eli 10—12 kuukautta toimeentulotukea sai 28 % toimeentulotukiasiakkaista, mikä on hieman edellistä vuotta vähemmän. Toimeentulotukimenoihin vaikuttavat myös työllisyyden sekä elinkustannusten muutokset.

Yli vuoden työttömänä olleiden määrä nousi selvästi v. 2010. Nousu jatkui vuosina 2011 ja 2012, mutta pienempänä. Vuonna 2012 yli vuoden työttömänä olleita henkilöitä oli noin 61 200.

Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä on noussut viime vuosina. Vuonna 2011 lastensuojelun sosiaalityön asiakkaana ja avohuollollisten tukitoimien piirissä oli noin 81 500 lasta ja nuorta, mikä on runsaat 3 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Lastensuojelun lisääntyneisiin asiakasmääriin vaikuttaa osaltaan v. 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain mukainen tavoite tarjota lapsille ja perheille tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä madallettu ilmoittamiskynnys. Myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen kokonaismäärä on noussut 2000-luvulla. Huostassa olleiden kokonaismäärän kasvu on taittunut, mutta kii-reellisesti sijoitettujen määrä on noussut selvästi viime vuosina. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle sijoitettuja oli v. 2011 noin 17 400, joista huostaanotettuna oli noin 10 500 lasta.

Myös lastensuojeluilmoitusten määrä nousi. Niitä tehtiin v. 2011 noin 97 200, ja ne koskivat noin 60 700 lasta. Uusiksi lastensuojelun avohuollon asiakkaiksi kirjattiin lastensuojelutarpeen selvittämisen jälkeen lähes 34 800 lasta.

Koulutuksen ulkopuolella on joka kymmenes 17—24-vuotias. Mukaan on tällöin laskettu ne nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole koulutuksessa. Kun heistä vähennetään ne koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret, jotka ovat työssä, hoitopaalla, armeijassa tai eläkkeellä, on syrjäytymisuhan alla noin viisi prosenttia 18—24-vuotiaista (6 % pojista ja 4 % tytöistä).

Yksinäisten asunnottomien määrä on pysynyt nykyisellä noin 8 000 asunnottoman tasolla vuodesta 2003 lähtien. Pitkäaikaisesti asunnottomia oli noin 2 700 v. 2012, mikä oli neljänneksen vähemmän kuin v. 2008. Suurin osa asunnottomista on edelleen miehiä, mutta naisten, nuorten ja maahanmuuttajien asunnottomuus on lisääntynyt. Erityisen huolestuttava tilanne on Helsingissä, jossa asunnottomien määrä kasvoi 700:lla vuodesta 2011 vuoteen 2012.

Hoidon tarpeen arviointi toteutui lokakuussa 2012 kaikissa terveyskeskuksissa terveydenhuoltolain mukaisesti eli kolmen arkipäivän kuluessa yhteydenotosta. Yhteyden-saanti terveyskeskuksiin on parantunut edellisvuodesta. Väestöstä lähes 80 % asuu alueella, jossa ei ole ongelmia saada välitöntä yhteyttä terveyskeskukseen. Vain kolme terveyskeskusta ilmoitti, että heidän asiakkaillaan on jatkuvia ongelmia välittömän yhteyden saamisessa. Keskimääräinen odotusaika lääkärin vastaanotolle piteni kuitenkin edelleen.

Lokakuussa 2012 neljä viidesosaa väestöstä asui alueella, jossa pääsy terveystarkastuslääkärin vastaanotolle kesti yli kaksi viikkoa ja viidesosa alueella, jossa sitä joutui odottamaan yli neljä viikkoa. Hoitajalle pääsi suunnilleen yhtä nopeasti kuin edellisenä vuonna.

Syksyllä 2012 terveystarkastusten lääkäritilanne oli suunnilleen samanlainen kuin vuotta aiemmin, ja terveystarkastuslääkärin tehtävistä oli hoitamatta noin 6 %. Lääkäritilanteesta oli kuitenkin yhä suuria alueellisia eroja.

Suun terveydenhuoltoon pääsi aiempaa paremmin. Yli kuusi kuukautta hoitoon pääsyä odottaneita potilaita oli lokakuussa 2012 noin 7 200, mikä on lähes puolet vähemmän kuin vuotta aiemmin. Väestöstä 84 % asui alueella, jossa suun terveydenhuollon hoitoon pääsy toteutui kuudessa kuukaudessa.

Erikoissairaanhoidossa oli vuoden 2012 lopussa 938 henkilöä odottanut hoitoonpääsyä yli puoli vuotta, mikä on lähes 200 henkilöä enemmän kuin vuotta aiemmin, mutta lähes 700 vähemmän kuin kesän jälkeen eli elokuussa 2012. Lähes puolet vuoden lopussa yli puoli vuotta odottaneista odotti hoitoon pääsyä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä ja siellä etenkin kaihileikkauksiin. Ensimmäiselle käynnille odottavien tilanne on nyt parempi, kuin kertaakaan v. 2007 alkaneen hoitoonpääsyn seurannan aikana.

Ikääntyneiden palvelujen rakenne on muuttunut tavoitteiden mukaisesti, mutta Ikäihmisten palvelujen laatusuosituksessa asetetut määrälliset tavoitteet eivät näytä toteutuvan tehostettua palveluasumista lukuun ottamatta. Säännöllisen kotihoidon piirissä oli 12,2 % 75 vuotta täyttäneistä v. 2011. Se on selvästi aiempia vuosia enemmän, mutta jää laatusuosituksen tavoitteesta nostaa kattavuus 13—14 prosenttiin vuoteen 2012 mennessä. Omaishoidon tukea ja tehostettua palveluasumista saavien 75 vuotta täyttäneiden ikäihmisten osuus on kasvussa ja laitoshoidossa olevien osuus pienenevässä laatusuosituksen tavoitteiden suuntaisesti.

Laajat terveystarkastukset toteutuivat äitiys- ja lastenneuvoloissa määrällisesti hyvin v. 2011. Lähes 90 % terveystarkastuksista oli tehnyt tarkastukset säännösten mukaisesti eli tarjonneet yhden laajan terveystarkastuksen äitiysneuvolassa ja kolme laajaa terveystarkastusta lastenneuvolassa. Sekä laajat terveystarkastukset että muut määräaikaisten terveystarkastukset tehdään suurimmassa osassa kunnista terveydenhuoltolain ja asetuksen mukaisesti siitäkin huolimatta, että henkilöstömitoituksessa jäädytään sekä neuvoloissa että koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa edelleen kauas valtakunnallisista suosituksista. Säästöjen toimeenpanossa on kuitenkin suuria eroja sekä maantieteellisesti että kuntien koon perusteella.

TAULUKKO 119. Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin -linjauksen tunnusluvut vuosina 2000 ja 2009—2012

	2000	2009	2010	2011	2012
Alatavoite: VÄHENNETÄÄN HYVINVOINTI- JA TERVEYSEROJA					
Terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi kokeneiden osuus (25—64-v), %					
– miehet	37,6	35,0	36,8	35,6	36,4*
– 0—12 vuotta koulutusta	42,4	40,5	38,8	40,2	40,0*
– 13 vuotta tai enemmän koulutusta	29,3	27,0	30,1	27,6	27,5*
– naiset	33,7	34,0	32,9	32,1	32,5*
– 0—12 vuotta koulutusta	38,6	36,3	36,5	38,6	39,0*
– 13 vuotta tai enemmän koulutusta	29,4	30,5	29,4	27,5	27,0*
Nuorten koettu terveys: päivittäin vähintään kaksi oiretta (8.—9. lk), %	16	19	17	17	17*
Vastasyntyneen elinajanodote	77,7	79,8	80,0	80,4	80,5*
– miehet	74,1	76,5	76,7	77,2	77,3*
– naiset	81,0	83,1	83,2	83,5	83,6*
25-vuotiaan elinajanodote					
– miehet	49,7	52,4	52,6	52,9*	53,2*
– perusasteen koulutus	47,4	49,2	49,7	50,0*	50,4*
– keskiasteen koulutus	50,1	52,3	52,4	52,6*	52,8*
– korkea-asteen koulutus	54,0	55,6	55,9	56,1*	56,3*
– naiset	56,1	59,0	59,0	59,1*	59,2*
– perusasteen koulutus	54,6	56,9	56,6	56,6*	56,6*
– keskiasteen koulutus	57,2	59,0	59,1	59,2*	59,3*
– korkea-asteen koulutus	58,4	60,2	60,3	60,4*	60,6*
Niiden 75—84-vuotiaiden osuus, jotka kykenevät liikkumaan ulkona yksin ilman vaikeuksia, %					
– miehet	76	84	84*	87	86*
– naiset	72	78	78*	79	80*
Päivittäin tupakoivien osuus, %					
– miehet, 25—64-v	28,3	23,3	24,1	23,4	22*
– naiset, 25—64-v	19,9	16,5	15,3	14,9	14*
– pojat, 8.—9. lk	25	17	17	17	15*
– tytöt, 8.—9. lk	22	14	14	14	13*
Alkoholin kokonaiskulutus, l/as.	8,8	10,2	10,0	10,1	9,6
Ylipainoisten osuus (BMI 25 tai yli) 25—64-v, %					
– miehet	58,4	65,5	62,7	65,0	64*
– naiset	41,2	46,8	48,3	48,3	47*
Itsemurhien takia menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25—80-v (100 000 asukasta kohti)					
– miehet	1 176	953	924	905*	881*
– naiset	369	343	293	326*	318*
Pienituloisten osuus¹, %					
– koko väestö	10,4	13,0	13,5	12,9**	12,8*
– lapset	11,6	13,1	12,4	11,9**	11,8*
Yleisen asumistuen saajat (ruokakunnat), lkm	170 352	161 842	164 154	167 364	180 665

	2000	2009	2010	2011	2012
Toimeentulotukea saaneet, lkm					
– kotitaloudet	271 686	238 755	240 257	239 212	240 000*
– henkilöt	454 353	377 688	375 152	371 898	372 000*
– pitkäaikaisesti tukea saaneiden osuus 25—64-vuotiaasta väestöstä, %	2,4	2,1	2,2	2,2	2,2*
– miehet	2,7	2,4	2,5	2,5	2,5*
– naiset	2,0	1,7	1,8	1,8	1,8*
Gini-kerroin² (käytettävissä olevat tulot), %	24,9	25,5	25,8	25,9**	26,0*
Nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole työssä tai koulutuksessa (eivätkä hoitovapaalla, eläkkeellä tai varusmies- tai siviilipalveluksessa), %	4,3	5,1	4,8	4,8**	4,7*
– 18—24 v pojat	5,4	6,5	6,0	5,9**	5,9*
– 18—24 v tytöt	3,1	3,6	3,6	3,7**	3,6*
Naisten säännöllisen työajan ansioiden osuus miesten vastaavista ansioista, %	80,6	81,8	82,8	83,2	82,9**
Väestön terveyden seuranta toteutuu perusterveydenhuollossa, % tavoitearvosta	..	..	33	..	32
Alatavoite: ASIAKASKEISYYS PALVELUJEN LÄHTÖKOHDAKSI					
Hoitoon pääsy					
– erikoissairaanhoidon yli 6 kk jonottaneita, lkm	66 000	3 748	1 245	751	938
– odotusaika terveyskeskuslääkärin vastaanotolle kestää yli 14 pv, % väestöstä	..	66	72	77	81
– suun terveydenhuolto: yli 6 kuukautta jonottaneita, lkm	..	7 600	12 100	14 000	7 205
– psykiatrian erikoissairaanhoidon yli 3 kk odottaneita alle 23-vuotiaita, lkm	..	84	136	73	64
Potilasvahinkokeskuksen korvaamien potilasvahinkojen määrä	..	2 359	2 204	2 214	2 073
Terveydenhuoltoon liittyvät infektiot:					
– vastustuskykyiset mikrobitartunnat (MRSA veri/likvor), tapauksia /v.	..	30	28	42	30
– antibioottiripulitapaukset (Clostridium diff.) tapauksia/v.	..	5 700	4 813	5 382	5 256
Alatavoite: UUDET PALVELUJEN RAKENTEET JA TOIMINTATAVAT					
Vanhusten palveluja saavat 75 vuotta täyttäneistä, %					
– säännöllinen kotihoito	11,8	11,3	11,8	12,2	12,7*
– miehet	8,7	8,4	8,9	9,3	9,8*
– naiset	13,2	12,8	13,4	13,9	14,5*
– tehostettu palveluasuminen	1,7	5,1	5,6	5,9	6,3*
– miehet	1,1	3,3	3,7	3,9	4,2*
– naiset	2,0	6,0	6,7	7,1	7,7*
– vanhainkodit ja terveyskeskusten vuodeosasto	8,4	5,4	4,7	4,4	3,9*
– miehet	5,6	3,8	3,3	3,1	2,8*
– naiset	9,6	6,3	5,5	5,1	4,5*
– omaishoidontuki	3,0	4,1	4,2	4,4	4,6*
Vaikeavammaisten palveluasuminen, as./v.	1 894	4 008	4 310	4 630	4 976*
Terveyskeskusten lääkärivaje, %	..	6,8	6,0	6,5	6,3
Merkittävimpien muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiryhmien kuin lääkärin vaje, %	..	..	3,6	..	3,2

	2000	2009	2010	2011	2012
Enhkäisevien terveyspalvelujen henkilöstömitoitus, % kansallisesta suosituksesta					
– äitiysneuvolalääkärit	..	55	..	62	..
– lastenneuvolalääkärit	..	13	..	20	..
– koululääkärit	..	4	..	6	..
– äitiysneuvolan terveydenhoitajat	..	52	..	59	..
– lastenneuvolan terveydenhoitajat	..	29	..	34	..
– kouluterveydenhoitajat	..	60	..	75	..
Laajat terveystarkastukset toteutuvat, % -osuus terveyskeskuksista					
– äitiysneuvolassa	..	50	..	87	..
– lastenneuvolassa	..	47	..	84	..
– kouluterveydenhuollossa	..	49	..	75	..
Alatavoite: VAHVA SOSIAALINEN YHTEENKUULUVUUS					
Yli vuoden työttömänä olleet, lkm	86 800	41 300	54 000	57 200	61 200
– miehet	47 500	23 800	32 900	34 100	36 000
– naiset	39 300	17 500	21 100	23 100	25 100
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, %	0,9	1,3	1,3	1,4	1,4*
– pojat	1,0	1,3	1,4	1,4	1,5*
– tytöt	0,9	1,2	1,3	1,3	1,4*
Asunnottomat, lkm	10 000	8 150	7 880	7 570	7 850
– miehet	8 250	6 560	6 490	5 990	5 950
– naiset	1 750	1 590	1 390	1 580	1 890
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, lkm	37 554	35 569	35 563	42 571	40 460
Maahanmuuttajataustaisten osuus sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä, %	1,9	2,9	3,6	3,7*	3,8*

¹ Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus väestöstä (käytettävissä olevat rahatulot ovat alle 60 % kaikkien kotitalouksien mediaanitulosta kulutusyksikköä kohden). Aikasarja on ennakkollinen, sillä Tilastokeskus päivittää tilaston tietoja uuden tulokäsittelyn mukaisiksi.

² Gini-kerroin kuvaa muuttujan (tässä tapauksessa käytettävissä olevien rahatulojen) epätasaisuutta. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet.

Toimenpiteet kertomusvuonna

Hallitus määritteli ohjelmassaan yhdeksi kolmesta painopistealueestaan poikkihallinnollisen toimenpideohjelman syrjäytymisen, köyhyyden ja terveysongelmien vähentämiseksi. Ohjelmalla luodaan pysyvä toimintamalli, jolla hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen otetaan osaksi kaikkea yhteiskunnallista päätöksentekoa. Ohjelman koordinoituvastuu on sosiaali- ja terveysministeriöllä ja se kattaa koko hallituskauden. Kertomusvuonna hyväksyttiin ohjelman toimeenpanosuunnitelma ja valmisteltiin seurantaindikaattorit, joilla seurataan ohjelman vaikuttavuutta. Kesäkuussa järjestettiin korkean tason seminaari, jossa puhujina olivat tasavallan presidentti, keskeiset ministeriöt sekä kohdealueen järjestöjä. Ohjelma muodostaa sateenvarjon sen tavoitetta tukeville yli 30 kärkihankkeelle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, kehittämistä ja valvontaa koskeva valmistelu eteni laajana kokonaisuutena. Vuoden lopulla asetettiin selvityshenkilöryhmä selvittämään alueellisesti toimivaa palvelurakennetta. Selvitystyö edeltää itse järjestämislain valmistelua, joka käynnistyy v. 2013. Uudistusta käsiteltiin säännöllisesti sosiaali- ja terveyspoliittisessa ministerityöryhmässä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköistä käsittelyä sekä sähköistä lääkemääräystä koskevien lakien toimeenpanto eteni. Vuoden 2012 lopussa sähköistä reseptiä käytettiin kaikissa apteekeissa ja kahdessa kolmasosassa julkisen terveydenhuollon yksiköistä. Kansalaisille suunnattu omien tietojen katselupalvelu on tuotannossa. Ministeriö on vaiheistanut sosiaalihuollon kansallisten sähköisten tiedonhallintapalvelujen rakentamisen tehtäväksi terveydenhuollon KanTa-palvelujen julkisen sektorin käyttöönottojen jälkeen vuodesta 2014 alkaen. Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten kansalaispalveluiden kehittämistyötä toteutettiin osana valtiovarainministeriön sähköisen asioinnin ja demokratian (SADe) kehittämisohjelmaa.

Kertomusvuonna jatkettiin Avaus-kehittämiskokonaisuutta, joka kehittää uuden sukupolven alueellista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää ja sitä tukevia teknologisia ratkaisuja. Merkittävimmät kehittämiskohteet ovat asiakaslähtöisten palvelujen kehittäminen, kotoa käytettävien sähköisten palveluiden kehittäminen ja ikääntyvien toimintakykyä ylläpitävien tuotteiden ja palvelujen kehittäminen.

Laki ikääntyvän väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (nk. vanhuspalvelulaki) vahvistettiin loppuvuonna 2012 ja se tulee voimaan 1.7.2013. Laki vahvistaa iäkkäiden henkilöiden oikeutta laadultaan hyviin sosiaali- ja terveyspalveluihin ja vahvistaa heidän vaikutusmahdollisuuksiaan.

Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksesta valmistui työryhmän esitys. Esitykseen sisältyy ehdotus uudeksi sosiaalihuoltolaiksi sekä suunnitelma erityislainsäädännön sekä sosiaalihuollon rajapintalainsäädännön tarkistamiseksi.

Kertomusvuonna valmisteltiin säädösmuutokset, joilla päivähoidon ja varhaiskasvatuksen ohjaus siirtyi opetus- ja kulttuuriministeriöön. Hallinnonalan siirron myötä päivähoito lakkasi olemasta sosiaalipalvelu. Siirrosta huolimatta päivähoitojärjestelmään kuuluvat etuudet (lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuki) jäivät sosiaali- ja terveysministeriöön.

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta. Periaatepäätös liittyy vuosina 2010–2015 toteutettavaan kehitysvammaisten asumisen ohjelmaan, jossa ympäristöministeriön vastuulla ovat asuntotarjontaan ja asumiskustannusten hallintaan liittyvät toimenpiteet ja sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla laitoshoidon vähentämiseen ja palvelujen kehittämiseen liittyvät toimenpiteet. Tavoitteena on kehitysvammaisten henkilöiden laitosasumisen asteittainen lakkauttaminen vuoteen 2020 mennessä ja korvaaminen yksilöllisillä palveluilla tavallisissa asuinympäristöissä.

Alkoholilain samoin kuin raittiustyölain kokonaisuudistuksen valmistelu alkoi. Valtioneuvoston asetuksella on ensimmäistä kertaa luokiteltu huumausaineiksi niin sanottuja muuntohuumeita. Valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen huumausainepoliittisesta yhteistyöstä vuosille 2012–2015.

Työttömyysturvan peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea korotettiin 1.1.2012 alkaen 100 eurolla kuukaudessa. Samaan aikaan tehdyn indeksikorotuksen myötä peruspäiväraha nousi yhteensä 120 eurolla kuukaudessa. Peruspäivärahan korotus paransi myös ansiosidonnaisia työttömyysetuuksia ja vuorottelukorvauksia sekä aikuiskoulutustukia. Työmarkkinatuen tarveharkintaa muutettiin siten, että 1.1.2013 lähtien hakijan puolison tulot eivät enää ole vaikuttaneet työmarkkinatuen määrään. Työttömyysturvalain muutosten valmistelua jatkettiin. Valmistelun tavoitteena on yksinkertaistaa lainsäädäntöä ja lisätä sen kannustavuutta. Lakiesitykseen sisällytetään työurasopimuksessa sovitut linjaukset.

Työpankkikokeilun laajentaminen valtakunnalliseksi kokeiluksi aloitettiin. Sen tavoitteena on työllistää 5 000 lähinnä osatyökykyistä tai pitkäaikaistyötöntä hallituskauden aikana. Työpankkien tehtävä on löytää etupäässä heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille väylä työelämään.

Kaikkein heikoimmassa asemassa olevien viimesijaista taloudellista turvaa kohennettiin vähimmäisturvan tasokorotuksilla. Pitkäaikaisesti asunnottomille tuotettiin asunnon ohella palveluja, joilla voidaan turvata asunnottomuuteen liittyvän sosiaalisen kuntoutuksen toteutuminen. Maahanmuuttajien sosiaalisen ja terveydellisen hyvinvoinnin tilasta on saatu lisätietoa laajalla tutkimuskokonaisuudella. Pitkäaikaistyöttömien osallisuutta ja sosiaalista kuntoutusta vahvistettiin kuntouttavan työtoiminnan laadullisella kehittämisellä. Vammaisten aseman vahvistamista poikkihallinnollisin toimenpitein on tuettu vammaispoliittista ohjelmaa toteuttamalla. Romanien asemaa on vahvistettu romanipoliittisen ohjelman toteuttamisella.

Voimavarojen käyttö

TAULUKKO 120. Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin -linjauksen toteuttamiseen käytettyjä voimavaroja vuosina 2007—2012, milj. euroa

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
STM:N TOIMINTARESURSSIT						
Terveysosasto, perhe- ja sosiaalipalveluosasto, sosiaali- ja terveyspalveluosasto, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto sekä vakuutusosasto	11,5	13,2	14,6	14,4	13,5	13,7
STM:N ERILLISPROJEKTIEIN ERILLISMÄÄRÄRAHAT						
Pitkäaikaistyöttömien terveystarkastukset	-	0,6	1,5	1,1	0,08	-
Asunnottomuuden poistaminen	-	0,3	2,0	2,3	2,9	2,7
Euroopan köyhyyden ja sos. syrjäytymisen teemavuosi 2010	-	-	-	0,06	0,1	-
Aikalisä-hanke	-	-	0,1	-	-	-
Kansallinen terveydenhuollon hanke	0,7	0,1	0,2	-	-	-
Sosiaalialan kehittämishanke	1,5	0,4	0,2	-	-	-
Kansallisen elektronisen sairauskertomuksen kehittäminen (tietoyhteiskuntaohjelma)	0,9	0,5	0,8	0,1	-	-
Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät	-	-	1,3	2,0	2,3	0,04
Sosiaalihuollon tietoteknologiahanke	-	-	0,3	0,08	-	-
Korvaus Kansaneläkelaitokselle sähköisen arkiston rakentamiseen ja ylläpitoon	4,7	5,1	6,7	5,2	2,7	-
Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset tietojärjestelmät	-	-	-	-	3,1	9,1
Terveydenhuollon toimien toteuttamiseen tuki	-	-	-	-	0,1	0,00
Palvelulainsäädäntöhanke	0,2	-	-	-	-	-
Innovaatiohanke	-	0,05	0,2	0,6	0,5	0,3
Toimiva terveyskeskus - toimenpideohjelman toteuttaminen	-	-	0,07	0,2	0,2	0,07
Perhehoitohankkeet	-	-	0,07	0,1	0,04	-
Kaste-ohjelman toimeenpano	-	-	0,2	0,6	0,5	0,2
Etätulkaushanke	-	-	-	0,3	-	-
Pidä kiinni -hoitojärjestelmän jatkuvuuden turvaamiseksi	-	-	-	0,4	1,3	1,8
Lastenasiointitalo	-	-	-	-	0,05	0,04
YTHS-kokeilu	-	-	-	-	0,3	0,1
Terveys 2000 -seurantatutkimus	-	-	-	-	-	0,2
KEJO-tietojärjestelmänhanke	-	-	-	-	-	0,09
Harvinaissairauksien kansallinen ohjelma	-	-	-	-	-	0,04
Kansallinen syöpäkeskus	-	-	-	-	-	0,04
Paltamon työllistämismallin arviointitutkimus	-	-	-	-	-	0,2
HALLINNONALAN LAITOKSET						
Kansanterveyslaitos, toimintameno	36,6	35,2	-	-	-	-
Stakes	23,5	25,4	-	-	-	-
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	-	-	66,7	62,2	67,7	70,0
Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus	5,3	5,5	-	-	-	-
Terveydenhuollon oikeusturvakeskus	3,7	5,9	-	-	-	-
Valvira	-	-	11,4	16,8	16,4	15,3
Lääkelaitos ja Lääkehoidon kehittämissivokeskus	2,8	2,7	-	-	-	-
Fimea	-	-	19,7	20,7	23,8	25,9

11.4 Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta

Tavoitteiden toteutuminen

Vuonna 2011 koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuoli ennakkotietojen mukaan noin 2 440 henkilöä, joista miehiä oli 1 600 ja naisia 840. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuolleiden määrä on viime vuosina ollut laskussa.

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta tuli voimaan v. 2009. Vuonna 2012 ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita oli noin 80. Kunnat suunnittelevat tiivistävänsä yhteistyötä edelleen, ja v. 2013 alueita on 74 ja vuoden 2014 alusta lähtien 65. Kunnat ja kuntayhtymät käyttivät v. 2011 ympäristöterveydenhuoltoon lähes 90 milj. euroa.

Poikkihallinnollista ja kuntien välistä yhteistyötä tarvitaan, jotta saadaan vähennettyä ilman, maaperän, veden tai ruoan välityksellä aiheutuvia terveysriskejä. Vesivälitteisiä epidemioita on viime vuosina ollut muutama vuodessa, ja niistä sairastuneiden henkilöiden määrä on vaihdellut muutamasta kymmenestä muutama sataan. Äidinmaidosta mitattujen ympäristömyrkkujen pitoisuudet ovat olleet viime vuosina laskussa.

Vakuutusjärjestelmän riskeihin varaudutaan riittävin takuujärjestelyin. Vakuutusmaksuvarat turvataan tehokkaalla riskienhallinnalla, tuottavalla sijoitustoiminnalla ja riittävällä vakavaraisuudella. Vakavaraisuus kuvaa työeläkeyhtiöiden kykyä kestää sijoitustuotoihin liittyvää vaihtelua. Kun vakavaraisuus on riittävällä tasolla, työeläkkeiden rahastoitujen osien rahoitus on paremmin turvattu talouden vaihteluista riippumatta. Työeläkkeiden osittaisella rahastoinnilla turvataan annettuja eläkelupauksia ja kevennetään tulevien eläkemaksujen tasoja. Työeläkerahastojen osuus bruttokansantuotteesta on noussut, sillä tulevista eläkkeistä yhä suurempi osa rahoitetaan rahastojen kautta.

TAULUKKO 121. Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta -linjauksen tunnusluvut vuosina 2000 ja 2009—2012

	2000	2009	2010	2011	2012
Alatavoite: VAHVISTETAAN YMPÄRISTÖN ELINKELPOISUUTTA					
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuolleet	2 256	2 595	2 572	2 444**	2 420*
– miehet	..	1 750	1 649	1 604**	1 588*
– naiset	..	845	923	840**	832*
Vesivälitteiset epidemiat					
– epidemioiden lkm	7	4	2	5	3*
– sairastuneet henkilöt	6 428	213	38	70	250–1000
Ympäristömyrkkujen pitoisuudet äidinmaidossa (PCDD/F- ja PCB-yhdisteiden kokonaistoksisuusekvivalenttimäärä)	15,3	..	8*	8*	5,6
Alatavoite: VAHVA SOSIAALINEN YHTEENKUULUVUUS					
Työeläkevakuutusyhtiöiden, -säätiöiden ja -kassojen vakavaraisuusaste	..	24,1	29,6	22,4**	24,6**
Työeläkerahastot/bkt, %	50,2	72,4	76,7	71,1	75,5*

Toimenpiteet kertomusvuonna

Kertomusvuonna valmisteltiin kemikaalilain kokonaisuudistusta. Lailla esitetään säädet-
täväksi EU:n kemikaaliasetusten kansallisesta täytäntöönpanosta viranomaistehtävien ja
rangaistusten osalta sekä eräistä terveys- ja ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi asetetta-
vista kansallisista velvoitteista. Kunnan kemikaalivalvontaviranomaisen tehtävä esitetään
siirrettäväksi Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle (Tukes).

Hallitusohjelman tavoitteena on ottaa ympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen arvi-
ointi tiiviimmin osaksi kaikkea suunnittelua ja päätöksentekoa. Ympäristöterveyshaittojen
arvioinnin kehittämistä koskevan hankkeen johtoryhmä asetettiin ministeriön toimesta
syyskuussa 2012. Johtoryhmän toimeksiannosta Terveiden ja hyvinvoinnin laitos käyn-
nisti sekä terveydensuojeluohjelman laatimisen että päätöksentekomenettelyiden kehit-
tämishankkeen. Kansallisen talousveden turvallisuussuunnitelman (WSP) laatimiseksi
ministeriö asetti neljän hallinnonalan ja etujärjestöjen edustajista koostuvan johtoryhmän.
Tämän asettamat neljä ohjausryhmää aloittivat toimintansa vuoden 2012 lopulla. Tartun-
tatautilain kokonaisuudistuksen valmistelua jatkettiin ja se viimeistellään palveluraken-
neuudistuksen linjausten pohjalta.

Työeläkelaitosten vakavaraisuussäännösten uudistaminen jatkui. Työeläkelaitosten ris-
kinkantokykyä vahvistettiin uudella pysyvällä lailla, jonka tavoitteena on turvata työeläke-
laitosten tuottava sijoitustoiminta. Riskinkantokykyä vahvistetaan tehostamalla sijoitus- ja
vakuutusriskejä varten varattujen puskurien käyttöä. Lisäksi eläkesäätiöiden ja kassojen
on jatkossa mahdollisuus halutessaan vahvistaa omaa riskinkantokykyään erillisellä vaka-
varaisuuspääomaan luettavalla työnantajan lisämaksuerällä. Lait tulivat voimaan 1.1.2013.

Voimavarojen käyttö

**TAULUKKO 122. Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta -linjauksen toteuttamiseen
käytettyjä voimavaroja vuosina 2007—2012, milj. euroa**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
STM:n erillisprojektien erillismäärärahat						
Ympäristöterveydenhuollon kohdetietojärjestelmä	-	-	-	0,08	0,06	0,2
Hallinnonalan laitokset						
Säteilyturvakeskus	30,9	34,1	38,1	38,2	39,4	38,9

*Etuuksien saajamäärät***TAULUKKO 123. Sairausvakuutusetuksien lukumäärät vuosina 2000 ja 2007—2012**

	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sairauspäivärahan saajat	296 300	347 800	342 800	326 605	318 036	320 668	322 227
Sairausvakuutuksen kustantamat omavastuukerrat, 1 000 kpl							
– lääkkeet ¹	19 180	26 417	27 515	28 890	29 255	29 646	30 267
– yksityislääkärisäkäynnit	3 349	3 640	3 711	3 758	3 725	3 752	3 714
– yksityishammashoitokäynnit ²	1 199	2 844	2 863	2 855	2 761	2 803	2 844
– yksityinen tutkimus ja hoito	1 111	1 339	1 381	1 420	1 624	1 690	1 722
– matkat	3 209	4 621	4 861	5 040	5 199	5 517	5 874
Kelan kuntoutusetuoksien saajat	96 044	105 326	104 247	100 101	98 808	101 948	105 031
Vanhempainpäivärahan saajat							
– äidit	97 400	101 150	101 174	102 267	103 577	102 845	101 835
– isät	42 924	51 159	54 000	54 570	56 393	58 808	60 470

¹ Lääkekorvausjärjestelmä muuttui 1.1.2006.

² Vuodesta 2010 lähtien korvausta on saanut hammaslääkärin palvelujen lisäksi myös suuhygienistin palveluista.

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 124. Eläkkeensaajat vuosina 2000 ja 2007—2011

	2000	2007	2008	2009	2010	2011
Vanhuuseläke	869 700	978 300	1 005 300	1 048 400	1 093 300	1 134 900
Osa-aikaeläke	24 500	30 000	29 100	27 900	28 800	27 500
Työkyvyttömyyseläke	276 300	271 600	272 900	272 300	267 200	260 500
Työttömyyseläke	54 300	50 300	50 800	46 600	33 900	23 000
Leskeneläke	252 800	263 400	263 500	263 800	263 500	262 700

Lähde: Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 125. Työttömyyspäivärahojen saajat vuosina 2000 ja 2007—2012

	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ansiöpäiväraha	296 400	232 620	224 720	366 590	336 177	273 874	274 468
Peruspäiväraha	43 330	44 665	44 778	63 949	65 238	58 961	58 823
Työmarkkinatuki	286 581	202 554	183 485	184 009	198 663	207 852	216 734
Kotoutumistuki	7 799	11 927	13 165	14 404	15 510	17 265	17 995
Aikuiskoulutustuki ¹	-	7 990	7 754	7 319	8 852	-	-
Koulutustuki ²	..	39 050	35 699	43 287	18 250	3 397	339
Koulutuspäiväraha ²	..	3 607	3 447	3 963	2 454	-	-

¹ Maksettu 1.8.2001 alkaen.

² Vuonna 2010 koulutustuki ja koulutuspäiväraha lakkasivat olemasta erillisinä etuuksina ja muuttuivat työllistymistä edistäväksi palveluksi, jonka ajalta maksetaan työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Ennen lainmuutosta maksussa olleet koulutustuet maksetaan kuitenkin vanhan lain mukaisesti koulutuksen loppuun asti.

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 126. Yleisen asumistuen saajat vuosina 2000 ja 2007—2012

	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Yleinen asumistuki, ruokakunnat	170 352	142 235	139 386	161 842	164 154	167 364	180 665

Lähde: Kansaneläkelaitos

Etuuksien ja palvelujen kustannukset**TAULUKKO 127. Sairausvakuutuksen menojä vuosina 2000 ja 2007—2012, milj. euroa**

Tehtäväalue	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vanhempainpäivärahat	479	772	831	910	957	988	1 009
Sairauspäivärahat	494	767	773	799	813	834	843
Lääkkeet	678	1 142	1 243	1 245	1 225	1 262	1 303
Lääkäripalvelut	60	66	66	74	73	74	73
Hammaslääkäripalvelut ¹	41	94	119	125	120	115	126
Tutkimus ja hoito	58	65	68	70	72	76	79
Matkat ja sairaankuljetukset	108	196	215	234	251	276	298
Kuntoutusmenot	220	291	295	300	305	334	351

¹ Vuodesta 2010 lähtien korvausta on saanut hammaslääkäripalvelujen lisäksi myös suuhygienistin palveluista. Vuonna 2012 hammaslääkäripalvelujen osuus oli 116 miljoonaa ja suuhygienistin palvelujen 10 miljoonaa euroa.

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 128. Eläkemenot vuosina 2000 ja 2007—2011, milj. euroa

Tehtäväalue	2000	2007	2008	2009	2010	2011
Vanhuuseläkkeet (sis. varhennetut)	8 762	13 050	13 827	15 302	16 311	17 542
Osa-aikaeläkkeet	134	214	216	221	224	235
Työkyvyttömyyseläkkeet (sis. yksilölliset varhaiseläkkeet)	2 745	3 122	3 061	3 160	3 147	3 072
Työttömyyseläkkeet	621	679	723	696	527	312
Perhe-eläkkeet	1 232	1 493	1 536	1 615	1 625	1 642

Lähde: Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 129. Työttömyysturvan menot vuosina 2000 ja 2007—2012, milj. euroa¹

Tehtäväalue	2000	2007	2008	2009	2010 ¹	2011	2012
Peruspäiväraha	83	94	96	166	205	185	219
Ansiopäiväraha	1 306	1 230	1 157	1 780	2 101	1 907	1 996
Työmarkkinatuki	829	706	645	710	791	846	1 082
Kotoutumistuki	28	54	61	74	91	101	118
Koulutustuki	..	194	185	226	133	17	1
Koulutuspäiväraha	..	21	21	24	2	-	-

¹ Koulutusajan menojen tilastointi on muuttunut v. 2010. Niiden työttömien osalta, jotka ovat aloittaneet v. 2010 tai sen jälkeen omaehtoisen tai työvoimapolitiittisen koulutuksen, koulutusajan menot sisältyvät ansiopäivärahan, peruspäivärahan tai työmarkkinatuen menoihin. Tämä selittää työttömyyspäivärahamenojen nousua ja koulutusajan menojen laskua vuodesta 2010 lähtien.

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 130. Yleisen asumistuen menot vuosina 2000 ja 2007—2012, milj. euroa

	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Yleinen asumistuki	467	431	428	482	530	552	606

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 131. Lapsiperheiden etuuksiin käytettyjä menoja vuosina 2000 ja 2007—2012, milj. euroa

	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Lapsilisät	1 387	1 411	1 425	1 437	1 433	1 436	1 490
Äitiysavustukset (sis. adoptiotuki)	9	10	11	11	11	11	11

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 132. Kuntien sosiaali- ja terveystoimen menot vuosina 2000 ja 2007—2012, milj. euroa

Tehtäväalue	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Lasten päivähoito, sis. pienten lasten hoidon tuet	1 882	2 283	2 456	2 578	2 666	2 814	2 933*
Lastensuojelun laitos- ja perhehoito	166	485	550	598	619	666	694*
Muut lasten ja nuorten palvelut	346	439	467	372	369	398	415*
Vanhusten laitoshoido	652	890	946	980	995	952	991*
Vammaishuollon laitoshoido	140	185	193	199	197	192	200*
Vammaisten työllistämistoiminta	125	158	167	173	186	194	202*
Kotipalvelu	463	641	699	746	771	799	833*
Muut vanhusten ja vammaisten palvelut	735	1 634	1 859	2 125	2 359	2 634	2 745*
Päihdehuolto	87	154	165	175	173	183	190*
Toimeentulotuki	428	476	526	615	632	648	675*
Perusterveydenhuolto	1 984	2 973	3 244	3 362	3 422	3 595	3 746*
Hammashuolto	239	390	434	469	483	509	531*
Erikoissairaanhoido	2 956	4 568	4 954	5 195	5 348	5 676	5 914*

Lähde: Tilastokeskus ja sosiaali- ja terveysministeriö

Työsuojelurahasto

Työsuojelurahasto rahoittaa tutkimus-, kehitys- ja tiedotustoimintaa, joka edistää työturvallisuutta, työterveyttä sekä tuottavuutta suomalaisilla työpaikoilla. Rahoitusmuodot ovat tutkimus- ja kehityshankkeet, tiedotus- ja koulutushankkeet, kehittämisavustukset sekä henkilökohtaiset stipendit. Lisäksi rahasto rahoittaa Työturvallisuuskeskuksen toimintaa.

Rahaston tehtävät perustuvat työsuojelurahastolakiin sekä sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamiin sääntöihin. Rahasto edistää tapaturmavakuutusvelvollisten työnantajien ja näiden palveluksessa olevien työntekijöiden etua. Työsuojelurahaston toimintaa valvoo sosiaali- ja terveysministeriö.

Työsuojelurahasto saa varansa työnantajien maksamista lakisääteisistä tapaturmavakuutusmaksuista, joista Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto tulouttaa rahastolle vuosittain 1,75 %. Vuoden 2012 kertymä oli 11,17 miljoonaa euroa. Tämä on 1,90 miljoonaa euroa eli 20 % enemmän kuin edellisenä vuonna.

Rahasto vastaanotti ja käsitteli 369 hakemusta, mikä on kaksi hakemusta vähemmän kuin v. 2011. Haettu summa 23,5 miljoonaa euroa oli noin 1,9 miljoonaa euroa eli yhdeksän prosenttia suurempi kuin edellisenä vuonna.

Vuonna 2012 Työsuojelurahasto myönsi määrärahoja yhteensä 6,7 miljoonaa euroa eli noin 53 % enemmän kuin v. 2011. Hyväksyttyjä hakemuksia oli 162 kappaletta. Työturvallisuuskeskuksen toiminnan tuki oli 3,1 miljoonaa euroa eli sama kuin edellisenä vuonna. Rahasto myönsi työelämän tutkimus- ja kehitystoimintaan yhteensä 9,8 miljoonaa euroa eli noin 31 % enemmän kuin v. 2011.

Työsuojelurahaston tuella oli vuoden lopussa käynnissä 257 hanketta, joille myönnetty rahoitus on yhteensä 16,3 milj. euroa. Rahasto valvoo näiden hankkeiden suunnitelman mukaisen sisällön, aikataulun ja talouden toteutumista. Vuoden aikana valmistui 228 hanketta, jotka jakautuivat rahoitusmuodoittain seuraavasti: 57 tutkimus- ja kehityshanketta, 25 koulutus- ja tiedotushanketta, 36 kehittämisavustusta sekä 110 stipendiä.

Koulutusrahasto

Koulutusrahasto on työmarkkinaosapuolten hallinnoima rahasto, jonka tehtävänä on tukea työelämässä olevien ammatillista opiskelua myöntämällä aikuiskoulutustukea sekä tukea työelämän tutkintojärjestelmän kehittämistä myöntämällä ammattitutkintostipendejä. Rahaston tehtävänä on lisäksi tiedottaa etuuksista, antaa neuvontapalvelua ja tehdä ehdotuksia toimialaansa koskevan lainsäädännön kehittämisestä.

Koulutusrahaston toiminta perustuu Koulutusrahastoa koskevaan lakiin, lakiin aikuis-koulutustuesta ja Koulutusrahaston säännöistä annettuun asetukseen. Koulutusrahaston toimintaa valvoo Finanssivalvonta.

Aikuiskoulutustuen ansio-osan, ammattitutkintostipendin ja Koulutusrahaston hallintokulujen rahoituksesta vastaa Työttömyysvakuutusrahasto, jonka toiminta rahoitetaan työnantajilta ja palkansaaajilta perittävillä työttömyysvakuutusmaksuilla. Aikuiskoulutustuen perusosa rahoitetaan valtion määrärahalla. Valtio vastaa myös palveluksessaan olevien henkilöiden ammattitutkintostipendin rahoituksesta.

Koulutusrahasto maksoi v. 2012 etuuksia yhteensä 102,9 milj. euroa (78,7 v. 2011), josta aikuiskoulutustuen osuus oli 94,7 milj. euroa (69,8) ja ammattitutkintostipendin osuus 8,3 milj. euroa (8,8). Rahaston hallintokulut vuonna 2012 olivat 2,2 milj. euroa (2,0). Koulutusrahaston menot v. 2012 olivat yhteensä 105,2 milj. euroa (80,5).

Aikuiskoulutustukihakemuksia rahastolle lähetettiin v. 2012 yhteensä 18 745 kpl (15 930), mikä oli 17,7 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Aikuiskoulutustukea sai 13 456 henkilöä (11 104). Ammattitutkintostipendihakemuksia saapui 24 390 kpl (25 627), missä vähennystä edelliseen vuoteen oli 4,8 %. Stipendi maksettiin 23 179 henkilölle (24 113).

Työttömyysturvarahasto

Työttömyysvakuutusrahasto on työmarkkinaosapuolten hallinnoima rahasto, jonka tehtävistä on säädetty työttömyysetuuksien rahoituksesta annetussa laissa, ja eräissä muissa laeissa, kuten koulutusrahastolaissa, työttömyyskassalaissa ja työsopimuslaissa. Työttömyysvakuutusrahaston ohjesäännöstä on annettu valtioneuvoston asetus, jonka muutos tuli voimaan 1.1.2013. Työttömyysvakuutusrahaston toimintaa valvoo Finanssivalvonta.

Työttömyysvakuutusrahaston toiminta rahoitetaan työnantajilta ja palkansaaajilta perittävillä työttömyysvakuutusmaksuilla. Työnantajien keskimääräinen maksuprosentti oli 2,31 % (2,27 %) ja palkansaaajien 0,60 % (v. 2011 samoin 0,60 %). Työnantajien keskimääräisen maksuprosentin nousu johtuu yliopistojen uudesta korkeammasta maksuprosentista.

Vuonna 2012 työnantajat maksoivat rahastolle työttömyysvakuutusmaksua yhteensä 1 695 milj. euroa (edellisenä vuonna 1 582 milj. euroa) ja palkansaajat 450 milj. euroa (427). Työnantajan maksettavaa työttömyysturvan lisäpäivien omavastuumaksua kirjattiin vuoden 2012 tilinpäätökseen 48 milj. euroa (25,6). Maksupäätöksiä tehtiin 3 312 (1 926).

Työttömyysvakuutusrahasto antoi työsopimuslain säännösten perusteella työsopimusten päättymistä koskeviin riita-asioiden korvauskysymyksiin liittyen 968 lausumaa tuomioistuimille, konkurssipesille ja neuvotteluosapuolille. Edellisenä vuonna lausumia annettiin 901 kappaletta. Työnantajat maksoivat tuomioistuimen päätösten tai osapuolten välisten sopimusten perusteella Työttömyysvakuutusrahastolle kantajalle maksetun ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan korvauksina 1 162 908 euroa (927 363), josta noin puolet tullaan tilittämään sosiaali- ja terveysministeriölle.

Työttömyysvakuutusrahaston varallisuuden eli käytännössä laissa tarkoitettun suhdanepuskurin määrä oli viime vuonna 600 milj. euroa, missä oli lisäystä edelliseen vuoteen verrattuna 307 milj. euroa. Suhdanepuskurin laissa säädetty enimmäisraja oli v. 2012 yhteensä 1 180 miljoonaa euroa.

Työttömyysvakuutusmaksun määrittäminen ja perintä siirtyivät tapaturmavakuutuslaitoksilta Työttömyysvakuutusrahastolle vuoden 2013 työttömyysvakuutusmaksun kannosta alkaen. Lainmuutos tuli voimaan 10.10.2012 ja vuoden 2013 ennakkomaksun laskuttamisen valmistelu käynnistyi tuolloin välittömästi.

Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa työttömyyspäivärahan ansio-osan siltä osin kuin työttömyyskassa ei sitä rahoita. Valtio rahoittaa ansiopäivärahan peruspäivärahaa vastaavan osuuden lukuun ottamatta työttömyysturvan lisäpäiviä, joista Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa 94,5 %. Valtio rahoitti v. 2012 poikkeuksellisesti myös lomautuspäivärahan peruspäivärahaa vastaavan osuuden. Rahaston osuus työttömyyskassojen kautta maksettavien etuuksien rahoituksesta v. 2012 oli 1 160 milj. euroa, kun se v. 2011 oli 1 210 milj. euroa.

Työttömyysvakuutusrahasto vastaa työntekijän ja valtion eläkelaeissa tarkoitettun, v. 2012 ansiosidonnaista työttömyysetuutta, aikuiskoulutustukea tai vuorottelukorvausta saaneiden eläkkeiden rahoitukseen menevän vakuutusmaksun suorittamisesta. Vakuutusmaksu maksetaan Eläketurvakeskukselle ja sen kautta eläkelaitoksille, sekä vastaavasti Valtion eläkerahastolle. Vuonna 2012 maksettavaa kertyi Eläketurvakeskukselle 555 milj. euroa (597) ja Valtion eläkerahastolle 5,7 milj. euroa (6,3).

Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa Koulutusrahastosta maksettavan ammattitutkintostipendin ja aikuiskoulutustuen ansio-osan sekä Koulutusrahaston hallintokulut. Nämä menot olivat v. 2012 yhteensä 69 milj. euroa (52).

Työ- ja elinkeinoministeriön hoitamista palkkaturva-asioista koitui Työttömyysvakuutusrahaston maksettavaksi 29 milj. euroa (27).

Työttömyysvakuutusrahasto tilitti sosiaali- ja terveysministeriön välityksellä palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun kertymästä Kansaneläkelaitokselle työttömyysturvan peruspäivärahan ja työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen perustukien rahoitukseen määrän, joka keskimäärin vastaa työttömyyskassoihin kuulumattomien työntekijöiden palkansaajan työttömyysvakuutusmaksuista kertyvää määrää. Tämän lisäksi rahasto rahoitti Kansaneläkelaitoksen maksamia päivärahaetuuksien korotusosuuksia. Nämä edellä mainitut menot olivat v. 2012 yhteensä 58 milj. euroa (64).

EU:n rakennerahastot

Sosiaali- ja terveysministeriön rakennerahastotoiminnassa on ohjelma-kaudella 2007—2013 painotettu laajojen, ministeriön pitkän aikavälin strategisia linjauksia tukevien hankkeiden rahoittamista. Vuonna 2012 oli käynnissä yhteensä 14 projektia sekä lisäksi neljä teknisen tuen hanketta (v. 2009—2011 välillä teknisen tuen hankkeita ei ole sisällytetty käynnissä olevien projektien määrään). Aluehallintouudistuksen myötä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan alue-osioiden ESR-toiminnot siirtyivät vuoden 2010 alusta ELY-keskuksiin ja EAKR-toiminnot puolestaan maakuntien liittoihin.

TAULUKKO 133. STM:n hallinnoimat EU:n rakennerahastohankkeet; määrärahat sekä henkilöstöresurssit vuosina 2007—2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Käynnissä olevat projektit	162	172	8	13	14	18
Sidottu hankkeisiin STM:ssä (ESR/EAKR + valtio, 1 000 euroa)	7 193	1 210	2 016	3 414	3 120	2 025
Sidottu hankkeisiin ISLH:ssa (ESR/EAKR + valtio, 1 000 euroa)	844	54	-	-	-	-
Henkilöstöresurssit (htv)	7,1	6,5	5,5	4,5	4,5	4,2

12 Ympäristöministeriö

Ministereiden katsaus toimialan toimintaan ja toimialan toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Maa- ja metsätalouden suhdanteiden heikentyminen ja EU:n velkakriisi aiheuttivat haasteita myös ympäristöministeriön toimialalla. Yleisestä talouskriisistä huolimatta ympäristöministeriö toteutti hallitusohjelman ympäristö- ja asuntopoliittisia tavoitteita ja edisti osaltaan hallituksen strategisen toimeenpanosuunnitelman kärkihankkeiden toimeenpanoa. Joulukuussa Dohassa käydyissä ilmastoneuvotteluissa saavutettiin tyydyttävä lopputulos. Kokouksessa päätettiin Kioton toisesta velvoitekaudesta ja konkreettisten toimenpiteiden selvittämisestä lähivuosina päästöjen vähentämiseksi. Kotimaassa tehtiin pohjatyötä kansallisen ilmastolain valmistelun aloittamiseksi tavoitteena päästövähennysten suunnitelmallinen ja tehokas toteuttaminen.

Kesäkuussa pidetty YK:n kestävän kehityksen (Rio+20) huippukokous ei tuonut sellaisia tuloksia kuin odotettiin. Kokouksen loppuasiakirja ”The Future We Want” muodostaa kuitenkin pohjan lähivuosien kestävän kehityksen työlle. Suomen ja EU:n näkökulmasta merkittävä tulos oli 10-vuotisen kulutuksen ja tuotannon puiteohjelman hyväksyminen. Ohjelma antaa valtioille konkreettisia työkaluja lisätä vihreän talouden näkyvyyttä ja merkityksellisyyttä.

Ympäristönsuojelun kannalta vuoden keskeisimpiä hankkeita oli ympäristönsuojelulain kokonaisuudistuksen valmistelu. Lisäksi jatkettiin jätelainsäädännön kokonaisuudistusta valmistelemalla lukuisia asetuksia.

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia päivitettiin vuosille 2012–2020. Luonnon monimuotoisuuden suojelua edistävän Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO-ohjelma) toteuttamista jatkettiin. Vuoden aikana tehtiin myös 19 ehdotusta uusiksi kansallispuistoiksi tai vanhojen laajentamiseksi. Näistä valittiin neljä ehdotusta jatkovalmisteluun. Intiassa järjestetyn biodiversiteettisopimuksen 11. osapuolikokouksen tärkeä päätös oli rahavirtojen merkittävä lisääminen biodiversiteettikadon pysäyttämiseksi vuoteen 2020 mennessä.

Itämeren suojelusopimusta (HELCOM) ja Itämeren toimintaohjelmaa (BSAP) toteutettiin tavoitteiden mukaisesti. Vuonna 2015 voimaan tuleva meriliikenteen polttoaineita koskeva rikkidirektiivi hyväksyttiin EU-parlamentissa. EU:n Itämeren alueen strategian uudistus valmistui ja strategian toimintaohjelma päivitettiin. HELCOM:n projektin tuloksena paljastui merkittävä Luga-joen fosforikuormitus Suomenlahteen. Ympäristöhallinto toimi aktiivisesti sekä kahdenvälisen yhteistyön että HELCOM-yhteistyön kautta fosforikuormituksen pienentämiseksi. Sopimus Arktisen alueen öljyonnettomuuksien ehkäisystä ja torjuntavalmiuksista valmistui ja se allekirjoitetaan v. 2013.

Suomen merenhoitosuunnitelman ensimmäinen osa, meren nykytilan arvio ja hyvän tilan määrittäminen sekä indikaattoreiden ja tavoitteiden asettaminen, hyväksyttiin valtioneuvostossa.

Vesien hoidon keskeisistä kysymyksistä järjestettiin kaikkia kansalaisia koskeva kuuleminen osana vuoteen 2021 ulottuvien vesienhoitosuunnitelmien valmistelua. Suomi raportoi EU:n komissiolle vesienhoidon toteutuksen edistymisestä vuoteen 2015 ulottuvien suunnitelmien osalta. Arvioinnin mukaan toteutuksessa on edistytty monelta osin, mutta vesienhoidon toteutusaiakatauluista ollaan jäljessä varsinkin maataloudessa ja haja-asutuksen jätevesihuollossa. Komission loppuvuodesta 2012 julkaisema tiedonanto tulevasta vesipolitiikasta (Blueprint) linjaa työtä.

Soiden ja turvemaiden kestävästä käytöstä ja suojelusta annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen tavoitteena on edistää arvokkaimman suoluontomme säilymistä. Sen pohjalta käynnistettiin soidensuojelun täydennysohjelman laatiminen.

Marraskuinen Talvivaaran vakava ympäristövahinko käynnisti merkittävän ympäristöministeriön ja koko ympäristöhallinnon voimanponnistuksen erityistilanteen hoitamiseksi. Yritysten vastuuta ympäristölainsäädännön ja ympäristölupien tinkimättömästä noudattamisesta on korostettava, onnettomuuden pohjalta käynnistetyissä selvityksissä tunnistetut puutteet korjattava ja ympäristöhallinnon voimavarat turvattava, jotta vastavilta vahingoilta vältytään.

Hallitus hyväksyi keväällä asuntopoliittisen toimenpideohjelman, joka toimii asuntopoliittikan ohjenuorana koko hallituskauden. Kohtuuhintaisen asuntotuotannon edistäminen oli keskeisenä tavoitteena rakennetun ympäristön toimialalla. Erityisesti pyrittiin löytämään ratkaisuja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen lisäämiseen Helsingin seudulla yhteistyössä virkamiesten, alueen kuntien ja alan toimijoiden kanssa. Alueelle tarvitaan lisää yleishyödyllisiä vuokra-asuntojen tuottajia. Asuntotuotanto oli kertomusvuonna tavoitteisiin nähden vähäisintä koko viime vuosikymmenen aikana.

Helsingin ja Turun kaupunkiseutujen MAL-aiesopimukset allekirjoitettiin. Lisäksi valmisteltiin Tampereen ja Oulun kaupunkiseutujen aiesopimukset. Sopimuksissa on tehty linjaukset myös asuntotuotannosta.

Kuluneena vuonna tehtiin paljon töitä energiatehokkuuden parissa. Eduskunnalle annettiin korjausrakentamisen energiatehokkuusmääräyksiä koskeva maankäyttö- ja rakennuslain asetuksenantovaltuus, tuotehyväksyntälaki CE-merkitsemättömien rakennustuotteiden osalta ja energiatodistuslainsäädäntö. Valmistelutyöt korjausrakentamisen energiatehokkuutta koskevasta asetuksesta ovat käynnissä.

Kertomusvuonna aloitettiin maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden arviointi. Vuonna 2013 päätetään arvioinnin pohjalta, onko laissa välittömiä muutostarpeita. Ympäristöministeriö tuki edelleen tuulivoimarakentamisen kaavoitusta tavoitteena lisätä tuuli-voimatuotantoa vuoteen 2020 mennessä.

Kosteus- ja hometalkoot ja ERA17-ohjelma etenivät suunnitelmien mukaan. Kosteus- ja hometalkoissa on aloitettu lähes 60 hanketta työkalujen laatimiseen ja vaurioiden ennaltaehkäisemisestä viestimiseen. ERA17-ohjelma vietti syksyllä puolestaan kaksivuotispäiväänsä. Ohjelmassa haasteena on saada nopeasti uutta osaamista ja asennetta energiaviisaaseen ja kestäväan rakentamiseen.

Valtion aluehallinnon riittävien toimintaedellytysten turvaaminen on edelleen keskeinen tavoite ympäristöhallinnon ohjauksessa. Ympäristöministeriön teettämä selvitys alueellisten ympäristötehtävien organisointivaihtoehtoiksi valmistui loppuvuonna. Selvityksessä tarkastellaan nykyiselle toimintatavalle vaihtoehtoisia järjestämistapoja hoitaa alueellisia ympäristötehtäviä siten, että ympäristön tilan kannalta keskeisiä lakisääteisiä tehtäviä voitaisiin hoitaa nykyistä tehokkaammin. Mahdolliset toimenpiteet ratkeavat vuoden 2013 aikana.

Ville Niinistö
Ympäristöministeri

Krista Kiuru
Asunto- ja viestintäministeri

12.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen ja resurssien käyttö

Ympäristöministeriö asetti vuodelle 2012 seuraavat tavoitteet toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle. Ympäristöministeriö on arvioinut tavoitteiden toteutumista johdon tekemänä itsearviointina. Vaikuttavuustavoitteissa aikajänne on usein huomattavan pitkä ja tavoitteiden toteutuminen on mahdollista lopullisesti todeta vasta usean vuoden kuluttua. Sen vuoksi arviointi perustuu tässä vuoden 2012 toimenpiteisiin ja aikaansaatuihin tuloksiin, joilla luodaan edellytyksiä vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseen. Vaikuttavuustavoitteita toimeenpannaan ympäristöministeriön hallinnonalan virastojen lisäksi ELYjen ja AVIen Y-vastuualueilla sekä Metsähallituksen luontopalveluissa.

TAULUKKO 134. Ympäristöministeriön yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

(Arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä)

Ympäristöministeriön asettamat tavoitteet toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle	Arvosana
Saadaan aikaan riittävän kattava ja oikeudellisesti sitova kansainvälinen sopimus ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi tavoitteena rajoittaa globaali lämpötilan keskimääräinen nousu kahteen celsiusasteeseen.	Tyydyttävä/Hyvä
Kulutus ja tuotanto on kestäväää ja vastuullista siten, että materiaalihyöky kasvaa ja kulutuksen hiilijalanjälki pienenee.	Tyydyttävä/Hyvä
Yhdyskuntajätteen määrä kääntyy laskuun, jätteiden kierrätys tehostuu ja kaatopaikoille päätyy enintään 20 % yhdyskuntajätteistä v. 2016.	Tyydyttävä/Hyvä
Vaarallisimpien kemikaalien ja pienhiukkasten esiintyminen ympäristössä sekä niille altistuminen vähenevät asteittain. Öljy- ja kemikaalivahinkojen ennakointi ja torjuntavalmius Suomenlahdella on riittävää noin 30 000 tonnin suuruisen öljyvahingon tehokkaaseen torjuntaan.	Hyvä
Luonnon monimuotoisuuden katon pysäyttämiseksi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman 2008—2016 toimet suojelevat metsäisiä luontotyyppisiä ja metsälajeja. Luonnonsuojeluverkosto täydentyy vapaaehtoisuuteen perustuvilla suojelualueilla ja suojelualueiden ekologinen tila paranee alueiden ennallistamisella ja hoidolla.	Hyvä
Itämeren ja pintavesien tilaa heikentävät paineet ovat vähentyneet ja vesien tila paranee. Pohjavesien pilaantumisen riski alenee. Vesienhoitosuunnitelmien perusteella laaditun toteutusohjelman, merenhoitosuunnitelman ja HELCOM:n Itämeren toimintaohjelman toimeenpano jatkuu laajassa yhteistyössä.	Tyydyttävä/Hyvä
Maankäytön, asumisen, liikenteen ja palveluiden yhteensovitus toimii kaupunkiseuduilla niin, että elinympäristön laatu ja ihmisten arjen sujuvuus paranevat, yhdyskuntarakenteen eheytyy, liikenteen päästöt pienenevät ja joukkoliikenteen sekä kevyen liikenteen osuus kulkumuotona kasvaa.	Tyydyttävä
Yhdyskuntien ja rakennusten energiatehokkuus paranee. Energiaa säästäviä ratkaisuja ja uusiutuvia energiamuotoja otetaan käyttöön.	Hyvä
Helsingin seudulla asuntotonttitarjonta ja asuntorakentaminen lisääntyvät parantaen kohtuuhintaisen asumisen edellytyksiä sekä vuokra- ja omistusasuntomarkkinoiden vakautta.	Tyydyttävä
Ympäristötiedon saatavuus ja hyödyntäminen paranevat sähköisiä palveluja ja tietovarantoja kehittämällä.	Tyydyttävä/Hyvä
Kansainvälinen ympäristöhallinto vahvistuu ja tukee kansainvälisten ympäristösopimusten toimeenpanoa.	Tyydyttävä

Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Ilmastonmuutos

Dohan ilmastokokouksessa joulukuussa 2012 sovittiin Kioton pöytäkirjan toisesta velvoitekaudesta, joka käynnistyi vuoden 2013 alussa ja kestää kahdeksan vuotta sekä sovittiin työohjelmasta uuden kattavan sopimuksen neuvottelemiseksi. Samalla Kioton pöytäkirjan ja ilmastositomuksen neuvotteluraiteet lakkautettiin, ja neuvotteluja jatketaan yhdellä uuden sopimuksen neuvotteluraiteella. Tavoitteena on saada neuvottelut päätökseen vuoteen 2015 mennessä. Vuosina 2013 ja 2014 osapuolet arvioivat uudelleen päästövähennystensä tasoa vuodelle 2020.

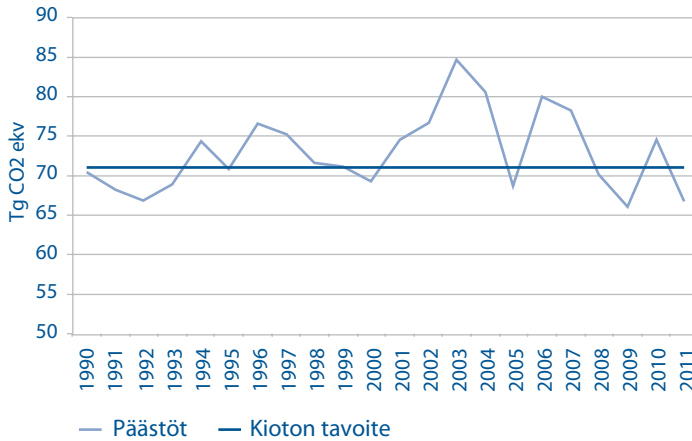
Ilmasto- ja energiapaketin toimeenpanoa EU:ssa edistettiin mm. päästökauppaa ja taakanjakoa koskevia toimia kehittämällä. Hallitusohjelman mukaisesti selvitettiin laajasti, mitä vaikutuksia Suomelle olisi EU:n siirtymisestä -30 prosentin päästövähennystavoitteeseen. Suomen yleiset linjaukset vuoden 2020 päästövähennystavoitteen tiukentamisesta sisältyvät kansallisen ilmasto- ja energiastrategian päivitykseen, joka valtioneuvoston on tarkoitus hyväksyä vuoden 2013 alkupuolella.

Suomi vaikutti taakanjakopäätöksen mukaisen päästövähennyspolun (2013—2020) kiinnittämistä koskevan päätöksen valmisteluun, ja sen toimeenpanoa valmistellaan sekä EU:ssa että kansallisesti. Päätöksellä asetetaan jäsenmaille vuosittaiset tonnimääräiset päästövähennystavoitteet. Hiilidioksidin talteenottoa ja varastointia (CCS) koskevan direktiivin kansallinen toimeenpano saatettiin päätökseen valmistelemalla asiaa koskeva laki.

Hallitusohjelmassa päätettyjä ilmastopolitiikan tehtäviä valmisteltiin ja tuettiin. Ilmastopaneeli aloitti työnsä ja käynnisti muun muassa ilmastolakia ja energiajärjestelmiä koskevat hankkeet. Ilmastolaista valmistui esiselvitys ja selvityksestä saatiin asiantuntijalausunnat, mukaan lukien ilmastopaneelin lausunto. Lisäksi ministeriö valmisteli energia- ja ilmastopolitiikan ministerityöryhmälle linjausehdotusta ilmastolain valmistelun aloittamisesta. Kansallisen ilmasto- ja energiastrategian päivitystä jatkettiin.

Suomen kasvihuonekaasupäästöt olivat v. 2011 ennakkotietojen mukaan 66,8 milj. tonnia CO₂ ekvivalenttia. Päästöt kääntyivät laskuun v. 2011 ja olivat 12 % alhaisemmat edelliseen vuoteen verrattuna. Kioton pöytäkirjan toimeenpanossa Suomi oli kumulatiivisessa tarkastelussa vuosina 2009—2011 päästövähennysveloitteen alapuolella.

KUVIO 13. Suomen kasvihuonekaasupäästöjen kehitys vuosina 1990—2011 suhteessa Kioton pöytäkirjan velvoitetasoon

Ympäristönsuojelu

Kansallisen kestävän kehityksen strategiauudistus käynnistettiin ja työ valmistuu v. 2013. Uudistuksessa määritellään kestävän kehityksen tavoitteet ja periaatteet ja valmistellaan ehdotus kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksesta. Samalla kehitetään mittarit, joilla tavoitteiden toteutumista eri hallinnonaloilla seurataan. Strategiatyö koordinoidaan tiiviisti kestävän kehityksen kannalta tärkeiden strategioiden ja toimintaohjelmien kanssa.

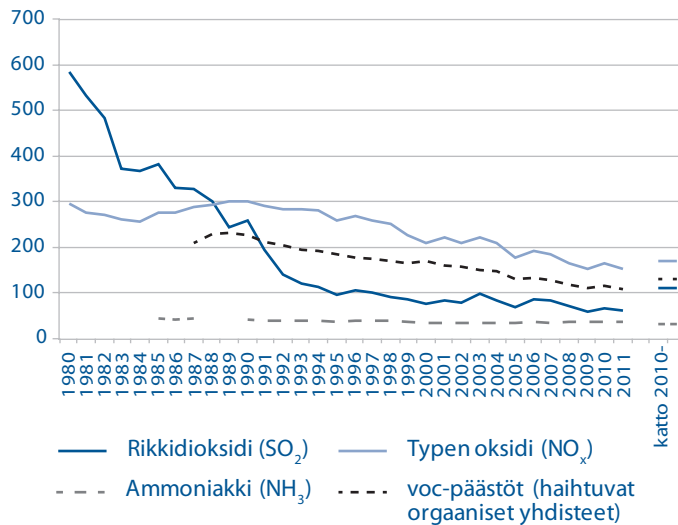
Kestävän kulutuksen ja tuotannon (KULTU) -ohjelma 'Vähemmästä viisaammin' valmistui. Ohjelman pohjalta valmistellaan valtioneuvoston periaatepäätöstä. Ohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi on käynnistetty kahdeksan hanketta, joissa kokeillaan ekotehokkaita ratkaisuja liikkumisessa, asumisessa ja ruokailussa. Yksi kokeiluhankkeista on Kestävien hankintojen neuvontapalvelu, joka edistää julkisten hankkijoiden ympäristöosaamista.

Kesäkuun YK:n kestävän kehityksen (Rio+20) huippukokouksen pääteemoina olivat kestävän kehityksen institutionaalinen rakenne ja vihreä talous. Kokouksessa sovittiin yhteisten kestävän kehityksen tavoitteiden luomisesta. Suomen ja EU:n näkökulmasta merkittävä tulos oli 10-vuotisen kulutuksen ja tuotannon puiteohjelman hyväksyminen. Myös kirjaus fossiilisten polttoaineiden tukien poistamisesta on merkittävä askel eteenpäin.

Materiaalitehokkuuden potentiaaleja koskeva arviointihanke valmistui. Kansallisen biotalousstrategian valmistelu käynnistyi ministeriöiden yhteistyönä. Strategian on tarkoitus valmistua keväällä 2013.

Ympäristönsuojelulain uudistamista koskeva hallituksen esitys lähetettiin lausunnolle marraskuussa. Samalla julkaistiin uusi ympäristön tilan valvontaohje. Yksi lain uudistuksen keskeisistä tavoitteista on saattaa EU:n teollisuuspäästädirektiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Direktiivi tulisi panna täytäntöön viimeistään 7.1.2013, mutta Suomi tulee myöhästymään aikataulusta.

KUVIO 14. Päästöjen kehitys kohti vuoden 2010 päästökattoja

Syyskaudella eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen ympäristönsuojelulain muuttamisesta suurten polttolaitosten osalta ja valtioneuvosto teki päätöksen suurten, polttoaineteholtaan yli 50 megawatin polttolaitosten kansallisesta siirtymäsuunnitelmasta, jolla olemassa oleville polttolaitoksille voidaan antaa määräajaksi (1.1.2016—30.6.2020) mahdollisuus poiketa uusista päästöraja-arvoista. Se toimitettiin joulukuun lopussa EU:n komissiolle. Suunnitelma on osa joustotoimia, joilla energiatuotannossa voidaan panna toimeen teollisuuspäästödirektiivin mukaiset vähennystoimet porrastetusti.

Ilman epäpuhtauksia koskeva päästökattodirektiivi (NEC-direktiivi) asettaa EU:n jäsenvaltioiden päästöille sallitut vuotuiset enimmäismäärät, joita ei saa ylittää vuodesta 2010 alkaen. Päästökatot koskevat rikkidioksidia, typen oksideja, haihtuvia orgaanisia yhdisteitä (lukuun ottamatta metaania) ja ammoniakkia. Vuonna 2011 ammoniakkin (NH₃) vuosipäästöt olivat v. 2009 tehdyn arviointimenetelmän muutoksen takia tonnimäärältään selvästi suuremmat kuin päästökattoarvo 31 kt, mutta nämä päästöt ovat kuitenkin kehittyneet 1990-luvun määristä likimain v. 2009 ennakkoidulla tavalla. Muut päästötavoitteet on saavutettu jo hyvissä ajoin ennen vuotta 2010.

Ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevan kansainvälisen sopimuksen raskasmetallipöytäkirjaa uudistettiin. Lisäksi sopimuksen monivaikutuspöytäkirjaa uudistettiin niin, että siihen tulee toimialoittaisia päästömääräyksiä, kansalliset päästövähennysvelvoitteet vuodelle 2020 sekä velvoitteita pienhiukkasille ja mustahiulelle.

Kansallisen kemikaaliohjelman väliarviointi ja ehdotus uusiksi toimenpidesuosituksiksi valmistui. Ohjelman sisältöä täsmennettiin seuraavilla alueilla

- EU:n kemikaaliasetuksen (REACH) tavoitteiden saavuttaminen ja uuden tiedon hyödyntäminen
- Riittävät tiedot altistumisesta ja päästöistä
- Toiminnanharjoittajilla riittävät tiedot ja menettelyt kemikaalien riskinarviointiin ja hallintaan
- Tuotteiden aiheuttamien kemikaaliriskien vähentäminen
- Kansainvälinen vaikuttaminen

REACH-asetuksen edellyttämä valvonta sisällytettiin uudistettavana olevaan ympäristölupien valvontaohjeeseen.

Talvivaaran kaivoksen kipsisakka-altaan massiivinen vuoto ja sitä seurannut ympäristövahinko ja riskinhallintatoimet edellyttivät ympäristöministeriöltä runsaasti toimenpiteitä. Ministeriö muun muassa perusti erityistilanneryhmän koordinoimaan valtakunnan tason ympäristönsuojelutoimia, järjesti Kainuun ELY-keskukselle tilapäistä resurssiapua ja asetti selvityshenkilöt selvittämään Talvivaaran kaivoksen ympäristöongelmia ja viranomaisten toimintaa niiden valvonnassa. Lisäksi käynnistettiin kaivosten stressitestien suunnittelu ja vastattiin EU:n komission tietopyyntöön Talvivaaran kaivoksen ympäristöasioista.

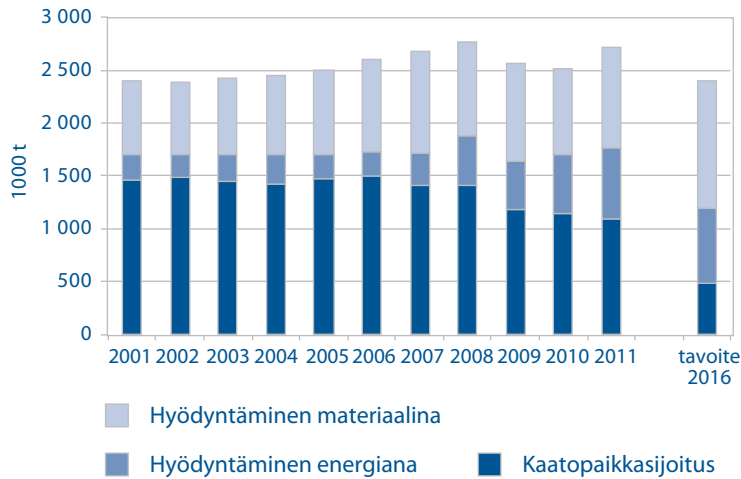
Uusi jätelaki tuli voimaan 1.5.2012. Samalla tulivat voimaan asetukset jätteistä ja ympäristönsuojeluasetuksen muuttamisesta. Asetus kaatopaikoista ja valtioneuvoston asetus jätteenpoltosta on tarkoitus antaa alkuvuodesta 2013. Valtioneuvoston asetus asfalttiasemien ympäristönsuojeluvaatimuksista uusittiin ja se tulee voimaan vuoden 2013 alussa (VNa 846/2012). Lisäksi valmisteltiin hallituksen esitys laiksi vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa (HE 6/2013 vp).

Vuonna 2011 yhdyskuntajätteen määrä nousi kolmen vuoden takaiselle tasolle 2,7 milj. tonniin ja oli 35 kg enemmän kuin edellisenä vuonna eli keskimäärin 503 kiloa asukasta kohti vuodessa. Jätteen määrän kasvu vuoden 2011 talouskasvun seurauksena antaa viitteen siitä, että jätemäärän ja talouden irtikytöntä ei ole vielä toteutunut.

Jätteiden hyödyntämisaste nousi noin 60 prosenttiin. Kaatopaikoille sijoitetun yhdyskuntajätteen osuus on laskenut viime vuosina ja v. 2011 kaatopaikoille vietiin 40 % yhdyskuntajätteestä. Valtakunnallisessa jättesuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden mukaisesti kaatopaikoille tulisi v. 2016 sijoittaa yhdyskuntajätteistä enää enintään 20 %. Energiahyötykäytön tavoite saavutettaneen vuoteen 2016 mennessä jo tehtyjen polttolaitosinvestointipäätösten perusteella, mutta materiaalikierrätystavoitteen saavuttaminen edellyttää vielä jätteen materiaalikierrätyksen tuntuvaa lisäämistä.

EU on asettanut tavoitteet biohajoavan yhdyskuntajätteen kaatopaikkasijoituksen vähentämiseksi vuosille 2009 ja 2016. Tilastotietojen mukaan kehitys on ollut myönteistä, ja vuoden 2009 tavoitteeseen päästiin jo v. 2007. Orgaanisen ja muun biohajoavan jätteen yleistä kaatopaikkakielloa valmistellaan siten, että se tulisi voimaan v. 2016, mikä edelleen vähentää jätehuollon kasvihuonekaasupäästöjä.

KUVIO 15. Yhdyskuntajätteet käsittelytavoittain

Vuonna 2012 valmistui 15 pilaantuneiden maa-alueiden kunnostushanketta, joihin käytettiin myös valtion ympäristötyömäärärahoja. ELY-keskukset saivat yhteensä 2,7 milj. euroa kohteiden kartoittamiseen, tutkimiseen ja kunnostamiseen. Kunnostukset ovat suurelta osin olleet ELY-keskusten ja kuntien yhteistyöhankkeita. Kunnostustoiminnan kokonaisvolyyminä kuvaa se, että ELY-keskukset tekivät 222 pilaantuneen maaperän puhdistamista koskevaa hallintopäätöstä. Isännättömien huoltoasemien maaperän kunnostamisia jatkettiin SOILI-ohjelmassa. Ohjelmasta luovutettiin vuoden aikana 11 rahastokohdetta, joiden osalta ELY-keskus oli hyväksynyt kunnostustyön suoritetuksi.

Öljyntorjuntavalmiutta parannettiin kokonaisselvityksen mukaisesti. Vuoden 2013 talousarvioon sisältyy liikenneviraston uusi jäänmurtaja, joka varustetaan myös öljyntorjuntaan sekä öljyntorjunta-alus Hylkeen peruskorjauksen suunnittelu. Eduskunta hyväksyi korotetun öljysuojamaksun jatkamisen seuraavalle kolmelle vuodelle.

Sopimus Arktisen alueen öljyonnettomuuksien ehkäisystä ja torjuntavalmiuksista valmistui. Ympäristöministeriö esitti Suomen ja Venäjän arktiseen kumppanuusohjelmaan yritysten yhteiskuntavastuuta. Valtioneuvoston Arktinen neuvottelukunta käynnisti loppuvuodesta Suomen arktisen strategian päivityksen.

Itämeren suojelusopimuksen (HELCOM) ja Itämeren toimintaohjelman (BSAP) velvoitteita sekä työohjelmia toteutettiin tavoitteiden mukaisesti. Kansainvälisessä merenkulkujärjestössä IMOssa tehtiin alusten käymäläjätevesien päästöjä Itämerellä rajoittava päätös. Vuonna 2015 voimaan tuleva rikkidirektiivi hyväksyttiin EU-parlamentissa.

EU:n Itämeren alueen strategian uudistus valmistui kesäkuussa ja strategian toimintaohjelmaa päivitettiin syksyn aikana. Suomen ja Puolan koordinoima prioriteettialue (Nutri) toimi aktiivisesti Itämeren rehevöitymisen hillitsemiseksi. Sen lippulaivahankkeissa muun muassa koottiin yli sadan esimerkkimaatilan verkosto ja kartoitettiin kustannustehokkaita tapoja vähentää ravinnepäästöjä Valko-Venäjällä.

Pietarin jätevesiyhteistyö jatkui pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuden hankkeissa, ja viimeiset suomalaiset laitetoimitukset käynnistettiin. Hankkeiden on määrä valmistua 2013–2014, jolloin Pietari täyttää HELCOM:n suositukset 98-prosenttisesti. Leningradin alueen kotieläintuotannon lannankäsittelyä pyrittiin kehittämään ja edistämään siten vesiensuojelua sekä pilottihankkein että menetelmällisesti.

Itämeri on edelleen kauttaaltaan rehevöitynyt lukuun ottamatta Pohjanlahden ja osaa Kattegatin avomerialueesta. Hydrologiset olosuhteet vaikuttavat voimakkaasti Itämereen kohdistuvaan ravinnekuormitukseen, ja toimenpiteiden vaikutukset näkyvät usein vasta pitkällä aikavälillä. Suomen ravinnekuormituksessa ei ole vielä nähtävissä merkittävää vähenemistrendiä.

Vuoteen 2015 ulottuvien vesienhoitosuunnitelmien toteutusta jatkettiin laajalla sidosryhmäyhteistyöllä. Vuoden 2012 lopussa komissiolle valmistunut arviointi osoittaa, että vesienhoitosuunnitelmien toimenpiteitä on saatu hyvin käyntiin monilla toimialoilla. Toisen vesienhoidon suunnittelukauden eli vuoteen 2021 ulottuvien suunnitelmien kokoaminen aloitettiin.

Merenhoidon suunnittelussa edettiin tavoitteiden ja aikataulun mukaisesti, joskin valtioneuvoston päätös Itämeren nykytilan ja meren hyvän tilan tavoitteesta viivästyi heinäkuulta joulukuulle. Merenhoitosuunnitelman ensimmäisen osan kuuleminen toteutettiin ja asiasta annettiin valtioneuvoston päätös. Merten biodiversiteetin suojelusta kansallisen määräysvallan ulkopuolisilla merialueilla päästiin yksimielisyyteen.

Yhdyskuntajäteveden ravinnekuormituksen vähentämiseksi alle puhdistamoiden ympäristölupien käsittelyvaatimustason tehtiin suositussopimus. Suositussopimuksessa on asetettu tavoitteet ravinnekuormitukselle vuodelle 2015. Yhdyskuntajätevesien vuotuisen kokonaistyyppi- ja kokonaisfosforikuormituksen kehitys on ollut viime vuosina aleneva. Vuonna 2011 kokonaisfosforikuormitus oli 157 tonnia ja kokonaistyyppikuormitus 10 700 tonnia.

Valtion vesihuoltotuilla siirtoviemäriin käynnistettiin yhteensä yhdeksän hanketta. Hankkeiden vaikutuksena vanhentuneita pieniä puhdistamoita poistuu käytöstä ja jätevesien puhdistusta keskitetään tehokkaisiin alueellisiin keskuspuhdistamoihin. Investointiavustuksilla yhdessä maa- ja metsätalousministeriön avustusten kanssa edistettiin haja-asutuksen yhteisviemärintihankkeita, joissa viemäriverkostoihin liitetään vähintään 5 000 kiinteistöä. Ympäristöministeriö laati yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa valtakunnallisen viemärintiöohjelman. Ohjelmassa täsmennetään vesihuollon lähivuosien tuen käytön valtakunnallisia pääperiaatteita ja kriteereitä sekä arvioidaan tukemisen tarvetta ja vaikuttavuutta.

Hajajätevesineuvonnan 2 milj. euron avustuksilla toteutettiin neuvontahankkeita kaikkien ELY-keskuksien alueella. Väliarvioinnin perusteella neuvontaa tehdään noin 8 000 kiinteistöllä.

Pohjavesiin liittyviä lainsäädännöllisiä ja menettelyllisiä kehittämistarpeita selvitettiin ja työryhmän ehdotukset pohjavesialueiden rajausta ja luokittelua sekä suojelusuunnitelmia koskeviksi uusiksi säännöksiksi lähetettiin lausunnoille. Kuntien hakemusten perusteella myönnettiin avustuksia yhteensä 250 000 euroa suojelusuunnitelmien laatimiseen.

Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventoinnit ovat toteutuneet hyvin koordinoituna toimintasuunnitelmassa osoitetuilla alueilla. Hankkeessa on kehitetty kustannustehokkaita kartoitusmenetelmiä.

Maatalouspolitiikan uudistuksessa on yhteen sovitettu vesienhoidon ja luonnon monimuotoisuusstrategian tavoitteita maaseudun kehittämisohjelman valmisteluun. Nitraattidirektiivin mukaista nitraattiasetusta uudistetaan ja sen tavoitteena on entistä tehokkaammin rajoittaa lannoittamisesta, kotieläinten pidosta sekä lannan ja orgaanisten lannoitevalmisteiden varastoinnista ja käsittelystä aiheutuvia päästöjä.

Maatalouden vesiensuojelun tehostamiseksi on Lounais-Suomessa jatkettu ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteisrahoituksella laajaa kolmevuotista pilottihanketta (TEHO Plus).

Vuosina 2008—2011 toteutettu TEHO-hanke (Tehoa maatalouden vesiensuojeluun) arvioitiin. Arvioinnin tulosten mukaan TEHO-hanke onnistui käytännönläheisenä hankkeena, jonka valtteja olivat tiloilla toteutettu neuvonta ja kokeilutoiminta. Vahvuutena oli myös se, että maataloilla oli mahdollisuus testata hankkeissa erilaisia toimenpiteitä. Heikkoutena oli, että hanke ei onnistunut tavoitteessaan aktivoida viljelijöitä lisää erityisympäristötukien hakuun. Puutteena oli myös, että hankkeessa ei päästy toimenpiteiden seurantaan. Keski-Suomessa jatkettiin kolmevuotista turvetuotannon ja metsätalouden vesiensuojelun pilottihanketta (TASO), jonka tavoitteena on edistää turvetuotannon ja metsätalouden kuormitusta tehokkaammin vähentäviä toimenpiteitä ja kokeilla uusia vesiensuojelumenetelmiä.

Ravinteiden kierrätyksen edistämistä ja Saaristomeren tilan parantamista koskeva ohjelma (RAKI-ohjelma) valmisteltiin vuosiksi 2012—2015. Sen tavoitteena on toteuttaa tehostettuja toimia Saaristomeren hyvän tilan saavuttamiseksi vuoteen 2020 mennessä. Hyväksytyt hankkeet liittyvät pienten jätevedenpuhdistamoiden ja maatalouden valumavesien ravinteidenpoistoon, orgaanisten lannoitteiden kehittämiseen, biotalouteen ja energiantuotantoon. RAKI-ohjelmassa on yhteensä käynnissä 21 hanketta, joille on myönnetty rahoitusta yhteensä noin 4 milj. euroa.

Luonnonsuojelu

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategiasta vuosille 2012—2020. ”Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi” -nimeä kantavan strategian päätavoite on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen Suomessa vuoteen 2020 mennessä. Uusi, hallitusohjelman edellyttämä strategia päivittää vuosia 2006—2012 koskeneen strategian. Ilmastonmuutoksen vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen arvioidaan nykyistä syvällisemmin, vahvistetaan tietoperustaa, parannetaan luonnonsuojelujärjestelmän kytkeytyneisyyttä ja luodaan valmiuksia muutuviin oloihin sopeutuvalle toimintapolitiikalle.

Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta (METSO) valmistui loppuvuonna ja se on tarkoitus viedä valtioneuvostoon huhtikuussa 2013. Ohjelman tarkoituksena on parantaa nykyistä suojelualueverkkoa ja kehittää talousmetsien luonnonhoitoa. Maanomistajien tekemien tarjousten pohjalta valtiolle hankittiin suojelutarkoituksiin 3 085 hehtaaria METSO-alueita, yksityisiä luonnonsuojelualueita perustettiin ohjelman puitteissa 4 248 hehtaaria ja määräajaksi rauhoitettiin 170 hehtaaria. Alueiden arvo on yhteensä 33,9 milj. euroa.

Samaan aikaan METSO-ohjelman toteutuksen kanssa viedään loppuun niin sanottujen vanhojen valtioneuvoston hyväksymien luonnonsuojeluohjelmien tai niitä vastaavien suojeluvarausten toteutusta. Vuonna 2012 niitä toteutettiin 4 691 hehtaaria, mikä oli lähes 90 % tavoitteesta. Varsinais-Suomen ELY ja Etelä-Pohjanmaan ELY, joilla oli suurimmat toteutustavoitteet eivät kuitenkaan saavuttaneet asetettuja tavoitteitaan. Luonnonsuojeluohjelmiin käytettiin noin 15,0 milj. euroa hankinta- ja korvausmäärärahaa.

Luonnonsuojelulainsäädännön muutosten valmistelu aloitettiin. Valmistelun ensimmäistä osaa varten asetettiin työryhmä ja valmisteltiin pohjamuistio ratkaistavista EU-lainsäädännön täytäntönnpanovajeista.

Koloveden kansallispuiston laajennusta koskeva hallituksen esitys annettiin ja valmisteltiin asetukset Suomussalmen luonnonsuojelualueista. Lisäksi lausunnoilla olivat Varsinais-Suomen alueita koskevat asetukset. Kansallispuistoverkoston mahdollista laajentamista uusilla alueilla arvioitiin tehtyjen esitysten pohjalta.

Vuonna 2012 käynnistettiin lajisuojelun alueellinen toimeenpano, jossa keskeisiä ovat alueelliset lajien suojelun, hoidon ja seurannan priorisointineuvottelut. Neuvottelut alueellisen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, Suomen ympäristökeskuksen ja ministeriön välillä käynnistyivät viidellä alueella tavoitteena löytää kiireellisintä suojelua vaativat lajit.

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä. Soidensuojelun täydennysohjelman valmistelu aloitettiin. Viisi luonnonsuojelun kannalta arvokasta suota hankittiin Vapo Oy:ltä valtiolle suojelukohteiksi. Turvetuotannon ympäristönsuojeluohjeen laadintaan liittyen järjestettiin laaja kuulemiskierros. Ehdotus ohjeeksi valmistuu keväällä 2013.

Metsähallituksen luontopalvelut

Metsähallitus on maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan liikelaitos, jota ympäristöministeriö ohjaa ja rahoittaa julkisiin hallintotehtäviin kuuluvissa luontopalveluissa. Metsähallituksen luontopalvelujen tehtävänä on ympäristöministeriön hallinnonalalla valtion omistuksessa olevan luonnonsuojelualue- ja erämaaverkoston hallinnointi ja hoito sekä eräät valtakunnalliset asiantuntijatehtävät. Toiminnalla vaikutetaan keskeisesti luonnon monimuotoisuuteen Suomessa biodiversiteetin köyhtymisen hidastamiseksi.

Vuonna 2012 luontopalvelujen kokonaismenot olivat 62,6 milj. euroa (51,7 milj. euroa v. 2011). Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön kautta valtion talousarviosta tuleva perusrahoitus kattoi menoista 38,7 milj. euroa (33,3 milj. euroa v. 2011). Henkilötyövuosia oli kaikkiaan 560 (482). Metsähallituksen kokonaisuudesta liikelaitoksena raportoidaan maa- ja metsätalousministeriön osiossa 8.1.

TAULUKKO 135. Metsähallituksen luontopalvelujen toiminnan tunnuslukuja vuosina 2008—2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Natura-alueiden määrä, jolle valmistui hoito- ja käyttösuunnitelma, kpl	37	32	22	20	16
Metsien ja soiden ennallistaminen METSO-alueella, ha	2 690	2 561	2 245	2 148	2 190
Perinnebiotooppien hoito ja kunnostus, ha	2 314	2 610	2 695	3 071	2 965
Vedenalaisten luontotyyppien inventointi, ha	5 795	5 632	6 200	5 345	n. 10 000
Kansallispuistojen käynnit	1 755 500	1 943 000	1 958 500	2 086 500	2 050 000
Luontokeskusten ja muiden asiakaspisteiden käynnit	859 000	866 000	849 400	833 000	865 000

Valtion kansallispuistoihin ja retkeilyalueiden virkistyskäyttöön sijoittamat rahat tuottavat yritystoimintaa ja työpaikkoja. Metsähallituksen luontopalveluiden seurannan mukaan kansallispuistojen ja retkeilyalueiden kokonaistulo- ja työllisyysvaikutukset v. 2012 olivat yhteensä noin 125 milj. euroa ja noin 1 600 henkilötyövuotta.

Kestävä yhdyskuntakehitys, rakentaminen ja asuminen

Alueidenkäyttö

Kertomusvuonna ympäristöministeriö on aktiivisesti varmistanut valtioneuvoston hyväksymien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista ja niiden välittymistä kuntien kaavoitukseen ja maakuntakaavoitukseen. Vuoden aikana vahvistettiin kolme maakuntakaavaa ja ohjattiin 24 vireillä olevaa maakuntakaavaa. Ohjauksessa ovat painotuneet ilmastonmuutoksen hillintään liittyvät kysymykset, erityisesti kaupunkiseutujen yhdyskuntarakennetta ja vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumista sekä tuulivoimaa ja turpeenottoa koskevat alueidenkäytölliset ratkaisut. Keskeisellä sijalla ovat olleet myös eräät suuret liikenteen infrastruktuuriratkaisut.

Ympäristöministeriön asettama seurantaryhmä arvioi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) toteuttamisen tilannetta ja kehittämisen tarpeita. Tehtyjen selvitysten mukaan VAT ovat kiinteä osa maakuntien ja kuntien kaavoitusta ja yhä enemmän niitä edistetään myös valtion viranomaisten toiminnassa. Vaikuttavuutta voidaan ja tulee kuitenkin tehostaa mm. alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän toimivuutta parantamalla. Valtion viranomaisten yhteistyötä ja toimintakäytäntöjä tulee myös kehittää ja VAT:ien toteuttamisessa tulee kiinnittää enemmän huomiota taloudellisiin ohjauskeinoihin ja muuhun toimintaan, jolla on välillinen mutta merkittävä vaikutus alueidenkäyttöön. Toimenpide-ehdotukset tullaan ottamaan huomioon muun muassa maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) toimivuusarvioinnissa ja myöhemmin käynnistyvässä VAT:ien tarkistamisessa.

Vuonna 2012 ympäristöministeriö tuki monin tavoin tuulivoimarakentamisen kaavoitusta ja selvityksiä sekä edisti hallituksen ilmasto- ja energiastrategian tavoitetta lisätä tuulivoimatuotantoa nykyisestä noin 20 megawattista 2 000 megawattiin vuoteen 2020 mennessä. Kunnille ja maakunnan liitoille osoitettiin 1,4 milj. euroa valtionavustusta tuulivoimarakentamista ohjaavien kaavojen laadintaan. Lisäksi laadittiin opas tuulivoimarakentamisen suunnittelusta ja yhteenvetoraportti maakunnilta pyydetyistä tuulivoimaselvityksistä. Selvitysten mukaan tuulivoimalle potentiaalisten alueiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 3 400 km² ja alueille voisi sijoittaa yhteensä 12 000 megawattia tuulivoimaa. Ainakin 16 maakuntaa on parhaillaan laatimassa tuulivoimaa käsittelevää maakuntakaavaa, jossa osoitetaan tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet ottaen huomioon muut alueidenkäyttötarpeet. Myös tuulivoimarakentamista ohjaavia kuntakaavoja on vireillä runsaasti eri puolilla Suomea.

Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden kokonaisarviointi on meneillään. Alueiden käytön ohjauksen toimivuus kaupunkiseuduilla on yksi arvioinnin painopisteistä. Arvioinnin on tarkoitus valmistua vuoden 2013 lopussa. Vuonna 2012 valmisteltiin useita arviointiin liittyviä erillisselvityksiä, jotka valmistuvat keväällä 2013. Niistä keskeisimpiä ovat kolme kyselyä alueidenkäytön ohjausjärjestelmän toimivuudesta sekä tutkimus muutoksenhausta päätösten lainmukaisuuden takeena.

Ympäristöministeriö osallistui myös aktiivisesti kuntauudistuksen valmistelutyöhön. Ympäristöhallinto tuotti huomattavan määrän analyysjä kuntauudistuksen tueksi muun muassa työssäkäyntialueista. Kuntarakennelakiluonnos on parhaillaan lausunnoilla.

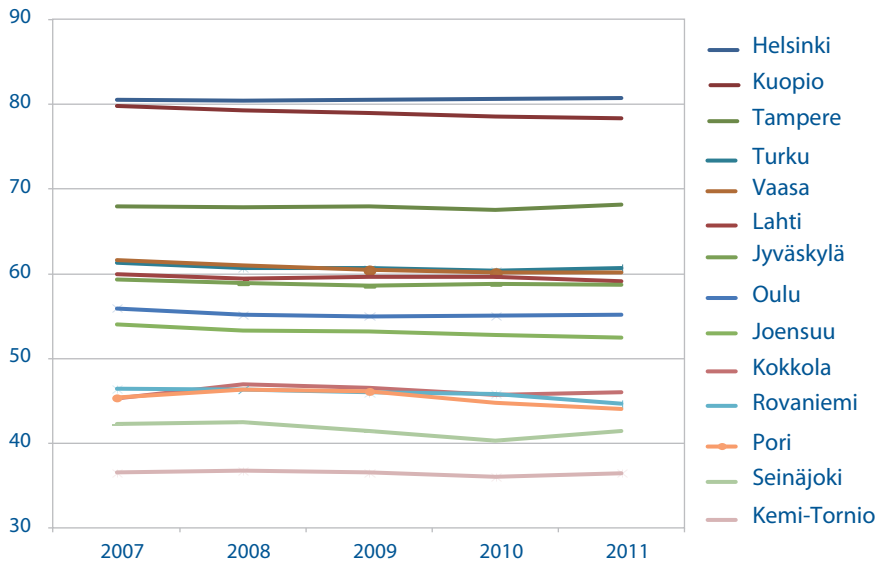
Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) aiesopimukset Helsingin ja Turun kaupunkiseutujen kuntien ja valtion välillä allekirjoitettiin. Lisäksi Tampereen ja Oulun kaupunkiseutujen MAL-aiesopimukset allekirjoitetaan vuoden 2013 alussa. Metropolipolitiikkaa jatkettiin hallitusohjelman mukaisesti, metropolipolitiikan keskeisistä hankkeista MAL-aiesopimus Helsingin seudulla solmittiin 20.6.2012. Metropolialueen kilpailukykystrategian raamiluonnos valmistui lokakuussa ja haku kasvusopimusmenettelyyn on käynnissä. Sosiaalisen eheyden kumppanuusohjelman valmistelu käynnistyi. Metropolialueen esiselvitystyö on käynnissä.

Ympäristöministeriö valmisti liikenne- ja viestintäministeriön koordinoimaa liikennepoliittista selontekoa erityisesti maankäyttöä, asumista ja palvelurakennetta koskevien kysymysten osalta. Selontekoa valmisteltaessa liikennepoliittisia kysymyksiä tarkasteltiin hallitusohjelman mukaisesti erityisesti maankäytön, asumisen, palvelurakenteiden, kestävän kehityksen ja elinkeino- ja aluekehityksen edellytykset huomioon ottaen. Selonteossa linjataan liikennepolitiikkaa vuosille 2012–2022.

Kaavoituksen ja kaavaohjauksen tueksi tuotettiin yhdyskuntarakenteeseen ja ilmasto-tavoitteita toteuttavaa aineistoa sekä kehitettiin asemakaavoitusta koskevaa energiakaavoituksen mallia. Kaupan sijainninohjausta koskeva ohjeistusluonnos valmistui ja oli lausunnoilla. Lisäksi annettiin asemakaavan ajanmukaisuuden arviointia koskeva ohjeistus.

Kaupunkiseutujen tiiveimmillä alueilla asuvien osuus koko kaupunkiseutujen taa-jama-alueen asukkaista on viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana ollut pääsääntöisesti vähenevä eli yhdyskuntarakenne on hajaantunut. Yhdyskuntarakenteen eheydellä on suuri merkitys toimivien joukkoliikennetarkaisujen ja palvelujen saavutettavuuden kannalta.

KUVIO 16. Tilastoruuduissa, joissa asukastiheys on vähintään 20 asukasta hehtaarilla, asuvien osuus kaupunkiseudun taajama-alueen asukkaista 2007—2011, %

Asuminen

Valtioneuvosto teki hallitusohjelman mukaisen periaatepäätöksen asuntopoliittisesta toimenpideohjelmasta vuosiksi 2012—2015 ja ohjelmaan sisältyvistä toimenpiteistä. Toimenpiteillä luodaan edellytyksiä asuntomarkkinoiden toimivuuden parantumiselle vähentämällä laajalla rintamalla markkinoiden toimivuuden esteitä ja tarjoamalla kannustimia eri toimijoille. Vuonna 2012 käynnistettiin toimenpiteitä kaikilla ohjelmaan sisältyvillä kokonaisuuksilla. Keskeisimpinä toimina asumisen osalta v. 2012 oli asetus infra-avustuksesta, jolla vahvistetaan aiesopimusten sitovuutta, sekä ikääntyneiden ja erityisryhmien asunto-olojen parantamiseen tähtäävien kehitysohjelmien käynnistämistä.

Vuonna 2012 asuntojen uudistuotanto oli arviolta noin 29 000 aloitettua asuntoa (v. 2011 31 500 asuntoa). Asuntotuotannon varsin voimakkaaseen laskuun ovat vaikuttaneet erityisesti omistusasuntokysyntään vaikuttava yleisen taloudellisen epävarmuuden lisääntyminen ja toisaalta asuntotuotantoa elvyttäneiden valtion toimenpiteiden loppuminen. Lisäksi korkea asuntojen hintataso ja kuluttajien luottamuksen lasku vähensi asuntomarkkinoiden kysyntää vapaarahoitteisen asuntotuotannon osalta.

ARA teki korkotukilainoitettavien asuntojen aloituksen mahdollistavia päätöksiä yhteensä 6 179 asunnosta (v. 2011 6 655 aloitusta) ja takauslainoituksen osalta 239 asunnosta (v. 2011 0 aloitusta). Normaalin korkotukivuokratuotannon päätöksiä oli 1 240 asuntoa, erityisryhmien asuntoja 3 768 ja asumisoikeusasuntoja 1 170. Asunnoista aiesopimuskuntiin kohdistui 1 917 asuntoa ja muihin kasvukeskuksiin 2 513 asuntoa. Valtion tueman asuntotuotannon korkotukilainojen hyväksymisvaltuus oli yhteensä 1 025 milj. euroa (v. 2011 975 milj. euroa), ja siitä jäi käyttämättä runsas 39 milj. euroa

Valtion ja Helsingin seudun kuntien välisen maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) aiesopimuksen 2012—2015 mukainen Helsingin seudun asuntotuotannon tavoite on 12 500 asuntoa vuodessa. Vuonna 2012 toteutui arviolta 10 500 asuntoa eli tavoite jäi saavuttamatta. Vuonna 2012 normaalien ARA-vuokra-asuntojen rakentamisen aloituksen mahdollistavia päätöksiä tehtiin Helsingin seudulla vain alle 400 asunnon osalta. MAL-sopimuskauden (2013—2015) keskimääräinen vuositavoite on noin 2 500 ARA-vuokra-asuntoa painopisteen ollessa normaaleissa vuokra-asunnoissa. Helsingin seudulla oli lisäksi tavoitteena kaavoittaa 1,4 milj. kerrosneliömetriä uutta asuinkerrosalaa, toteuma oli ennakotietojen mukaan noin 1,1 milj. kerrosneliömetriä.

Vuosien 2008—2012 maankäyttöä ja asumista koskevassa aiesopimuksessa sovitut valtion toimenpiteet on käytännössä tehty. Sen sijaan Helsingin seudun 14 kuntaa ovat toteuttaneet yhdessä sovittuja tavoitteita erittäin vaihtelevasti. Koko seudun ARA-vuokra-asuntotuotannon tavoitteesta jäätin vain vajaat 20 %, mikä johtui suurelta osin pääkaupunkiseudun tuotantotavoitteen ylitymisestä vuosina 2009 ja 2011. Koko asuntotuotannon osalta tavoitteita ei saavutettu minään vuotena kaudella 2008—2011. Valtio on tukenut tavoitteita myöntämällä kunnallistekniikka-avustuksia uusien asuntoalueiden käyttöönottoon.

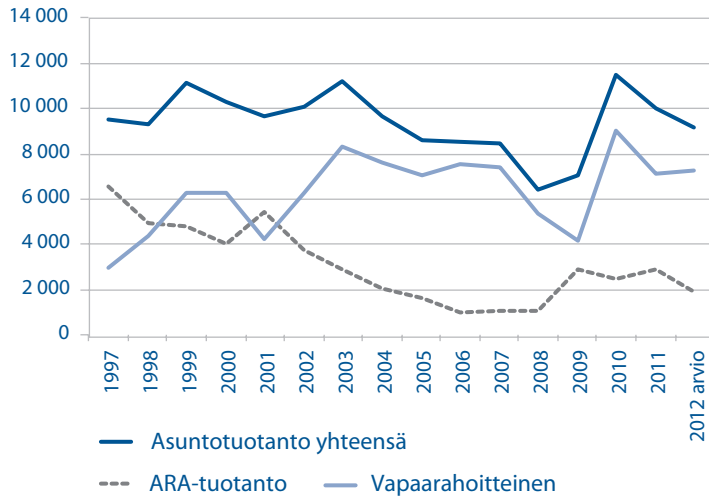
Kehitysvammaisten asumisen ohjelman toteuttamista jatkettiin, ja kehitysvammaisille suunnattuja ARA-asuntoja valmistui v. 2012 yhteensä 415 (28,2 milj. euroa). Tavoitteena oli 470 uuden asunnon rahoittaminen, joten tavoitteesta jäätin jonkin verran. Lisäksi rakennusten esteettömyyteen liittyvien määräysten muutostyö käynnistettiin kartoittamalla muutostarpeita eri sidosryhmiltä ja teettämällä tausta-aineistoksi selvitys rakennetun ympäristön esteettömyyden tilasta.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelma jatkui tavoitteena poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2015 mennessä. Asunnottomien määrä oli vuoden 2012 lopussa yhteensä 7 847 (v. 2011 7 572), joista pitkäaikaisasunnottomia oli 2 669 (v. 2011 2 730). Aiesopimuskaupungeissa (10 kaupunkia) oli näistä 2 203 henkilöä. Vuosina 2008—2012 on valmistunut yhteensä 2 143 asuntoa pitkäaikaisasunnottomille. Uuden ohjelmakauden (2013—2015) tavoitteena on 1 250 asuntoa. Tavoitteen saavuttaminen näyttää haastavalta.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaa valmistellut työryhmä luovutti ehdotuksensa. Työryhmä piti tärkeänä ikääntyneiden asumistarpeiden ennakointia. Kuntien kokonaisvaltaista suunnittelua ja toimia ikääntyneiden asumisen kehittämiseksi olisi tehostettava. Päävastuu ikääntyneiden asumisen parantamisesta on kuitenkin asukkailla itsellään. Työryhmä ehdotti, että ikääntyneiden kotona asumista helpottavan hyvinvointi- ja viestintäteknologian kehittämistä ja käyttöönottoa tuetaan.

Asumisen toimialueella valmistui kertomusvuonna kaksi selvityshenkilöiden laatimaa raporttia. Saila Eskola selvitti erityisryhmien asumisen tukemisesta ja palveluasumisen järjestämisessä havaittuja epäkohtia. ARAn ohjeita on selvityksen pohjalta täsmennetty ja Suomen Kuntaliitto on laatinut oppaan palveluasumisen järjestämisestä ja kilpailuttamisesta. Olavi Syrjänen pohti Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskusten toiminnan kehittämistä. Selvityksen mukaan ARAn on keskityttävä vahvemmin kohtuuhintaisen vuokra-asumisen edistämiseen. Selvityksen pohjalta asetettiin työryhmä valmistelemaan ehdotukset ARAn organisaation kehittämisestä.

KUVIO 17. Asuntotuotanto aiesopimuskunnissa

Rakentaminen

Rakentaminen väheni v. 2012 pääosin kansainvälisen suhdanteiden heikkenemisen ja EU:n velkakriisin myötä. Yritysten ja rakennuttajien epävarmuus talouden suhteen lisääntyi, vaikkakin korkotaso pysyi matalalla. Tammi–marraskuussa myönnettyjen rakennuslupien kuutiomäärä väheni 14,2 % vuodentakaiseen vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Eniten vähenivät teollisuus- ja varastorakennusten kuutiomäärät (vuosimuutos -28 %), vapaa-ajan rakennukset sekä liike- ja toimistorakennukset (-15 %), kun taas julkisten rakennusten rakennuslupakehitys kasvoi (+16 %).

Uudisrakentamisen energiatehokkuutta parantavat uudet rakentamismääräykset tulivat voimaan 1.7.2012. Määräysten keskeinen muutos on siirtyminen kokonaisenergiatarkasteluun, joka koskee kaikkea rakennuksessa tapahtuvaa energiankulutusta eli siinä otetaan huomioon lämmityksen lisäksi muun muassa ilmanvaihto, valaistus ja lämmin käyttövesi. Eri energiamuodoille on annettu kertoimet, jotka kuvaavat luonnonvarojen käyttöä. Ne kannustavat käyttämään kaukolämpöä sekä uusiutuvia energialähteitä. Määräysten tiukennus tarkoittaa keskimäärin 20 prosentin parannusta nykyisten määräysten vaatimaan energiatehokkuuteen. Ensimmäinen luonnos uudisrakentamisen energiamääräysten tiedokartaksi valmistui.

Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin toimeenpanoon liittyen valmisteltiin lakiesitys rakennusten energiatodistusta koskevaksi uudeksi laiksi, joka tulee voimaan 1.6.2013. Uudistuksen keskeinen muutos koskee vanhoja pientaloja, jotka uudistuksen myötä tulevat vaiheittain todistusmenettelyn piiriin. Samalla kumottiin laki ilmastointijärjestelmän kylmälaitteiden energiatehokkuuden tarkastamisesta. Lakiesitys maankäyttö- ja rakennuslain muutoksesta sisältäen myös korjausrakentamisen energiatehokkuusmääräyksiä koskevat kohdat vahvistettiin. Esitys ympäristöministeriön asetukseksi korjausrakentamisen ener-

giatehokkuusmääräyksistä lähetettiin lausunnoille. Määräyksiä sovelletaan sellaiseen korjausrakentamiseen, jonka yhteydessä voidaan parantaa energiatehokkuutta osana muusta syystä johtuvaa korjaus- tai uusimistyötä.

Korjaus- ja energia-avustuksiin oli vuoden 2012 talousarviossa käytettävissä 56,3 milj. euroa. Määräraha oli 34,2 milj. euroa vähemmän kuin v. 2011. Tästä uusiutuvan energian avustuksiin oli käytettävissä 10 milj. euroa kun v. 2011 samaan tarkoitukseen käytettiin 30 milj. euroa. Uusiutuvan energian avustusten väheneminen vaikeutti erityisesti lämmitystapamuutosten, kuten lämpöpumppujen ja pellettilämmityksen käyttöönottoa ja hankaloitti uusiutuvan energian käytölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Valtakunnalliset kosteus- ja hometalkoot jatkuivat ympäristöministeriön koordinoimassa ohjelmaa. Vuoden aikana paneuduttiin erityisesti kansalaisviestinnän tehostamiseen mm. uudistettujen internet-sivujen, koulutuskerttueen ja televisiosarjan avulla. Kertomusvuonna valmistui muun muassa riskirakenteiden tunnistamista koskeva opetusmateriaali, tilaajaohje sisäympäristöongelmien ratkaisemiseen, koulutuksen ja pätevöittämisen kehittämishanke sekä asuntokaupan turvan parantamisen hanke.

Energiaviisaan rakennetun ympäristön aika (ERA17) -ohjelmaa tarkistettiin syksyllä 2012 siten, että vuosien 2013—2014 toiminnassa keskitytään seitsemään erityisen tärkeään painopisteeseen. Seurantaryhmän puheenjohtajuus siirtyi ympäristöministeriöltä asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliitolle (RAKLI ry) vuoden 2013 alusta.

Elinympäristön laadun parantamiseen liittyen valmistuivat poikkihallinnollisena yhteistyönä päivitetyt tietoaineistot rakennetun ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden kehittämiseksi. Näillä tietoaineistoilla toteutetaan valtioneuvoston periaatepäätöksiä sisäisestä turvallisuudesta sekä terveyden edistämiseksi. Ympäristömeludirektiivin mukaiset meluselvitykset laadittiin kahdeksassa asukasmäärältään ja -tiheydeltään suurimmassa kunnassa.

Hallitusohjelman mukaisesti aloitettiin poikkihallinnollinen valmistelu Suomen ensimmäisestä kulttuuriympäristöstrategiasta, strategian on tarkoitus valmistua kesäkuussa 2013. Ympäristöministeriö myönsi v. 2012 rakennusperinnön hoitoon tarkoitettuja avustuksia 1,35 milj. euroa. Avustuksia haettiin 1 209 kohteelle ja niitä voitiin myöntää 548 kohteelle.

Asumisen ja rakentamisen ePalvelut -hankkeessa kehitetään asumiseen ja rakennettuun ympäristöön liittyviä sähköisiä palveluita erilaisten lupien ja tukien hakemiseen sekä tieto- ja analyysitarpeisiin. Sähköistettäviä palveluja ovat rakentamisen lupapalvelut, asumisen palvelut sekä elinympäristön tietopalvelut. Palvelukokonaisuudessa otettiin kertomusvuonna julkiseen käyttöön asuntojenvuokrat.fi -palvelu sekä julkinen karttaliittymä. Koko palvelukokonaisuus valmistuu vaiheittain vuosina 2013—2014.

Tiedonhallinta ja verkkopalvelut

Luonnonsuojelualueiden tietojärjestelmän toteutukseen tarvittu työmäärä on ollut arvioitua suurempi ja järjestelmän valmistuminen on viivästynyt. Palvelussa päästään käyttöönottoavaiheeseen v. 2013. Ympäristölupakäsittelyn tietojärjestelmän kehittämisessä on odotettu aluehallintovirastojen uuden asiakirja- ja asianhallintajärjestelmä USPAn käyttöönottoa ja järjestelmä valmistuu vuoden 2013 aikana. Ympäristötietojen tietovarasto valmistui vuoden 2012 aikana.

SADe-ohjelman Asumisen ja rakentamisen ePalvelut -hankkeessa otettiin käyttöön asuntojenvuokrat.fi -verkkopalvelu. Muiden elinympäristön tieto- ja palautepalveluiden sekä energiatodistuspalvelun valmistuminen on viivästynyt suunnitellusta ja ne valmistuvat vaiheittain vuosien 2013—2015 aikana.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta ja ympäristön tilan seuranta

Vuonna 2009 perustettuun luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymään (LYNET) kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön hallinnonalojen tutkimuslaitokset. Verkostomaisella yhteistyömallilla on tavoitteena lisätä tutkimuksen vaikuttavuutta ja tehostaa toimintaa. Vuoden 2012 aikana LYNET:n tutkimusohjelmissa, Ilmastonmuutos, Biotalous, Itämeri ja Kestävä maankäyttö, edettiin suunnittelusta toteutusvaiheeseen. Uuden Ruokajärjestelmän kestävyys -tutkimusohjelman suunnittelu käynnistettiin. Lisäksi hyväksyttiin LYNET:n yhteinen avoin aineistopolitiikka ja päivitettiin LYNET:n strategia ja painopisteet.

Ympäristöministeriön T&K -strategiaa 2020 toimeenpantiin muun muassa laatimalla T&K -hankehallinnon käsikirja, tehostamalla T&K -tiedon välittämistä järjestämällä Ympäristötiedon foorumin kanssa yhteisiä tilaisuuksia ja osallistumalla aktiivisesti hallitusohjelman tukevan strategisen tutkimus- ja arviointisuunnitelman valmisteluun ja toteuttamiseen.

Ympäristön tilan seurannan strategian 2020 toimeenpano käynnistettiin aloittamalla SYKEssä Monitor-2020 -ohjelma, joka on myös ympäristöhallinnon VATU-kärkihanke. Sen tavoitteena on muun muassa modernisoida ympäristön tilan seurantoja ja optimoida toimintaa eri toimijoiden (etenkin SYKE, LYNET ja ELY-keskukset) kesken. Lisäksi kertomusvuonna laadittiin luonnosversio ympäristöministeriön älystrategiasta.

Säädösvalmistelun kehittäminen ja lainsäädännön toimivuuden arvioinnit

Ympäristöministeriön säädösvalmistelua kehitettiin valtioneuvoston yhteisten, Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeen toimintatapojen mukaisesti. Kaikista aloitetuista säädös-hankkeista tehtiin hankepäätös. Keskeiset tahot osallistuivat valmisteluprosessiin ja heitä kuultiin valmistelun aikana. Vuonna 2012 ympäristöministeriössä kiinnitettiin huomiota tutkimustiedon hyödyntämiseen säädöshankkeissa ja teemasta järjestettiin laajapohjainen seminaari. Myös säädösten täytäntöönpanon tueksi valmisteltiin yhteistä aineistoa.

Vuonna 2012 annettiin kevätistuntokaudella kolme hallituksen esitystä ja syysistuntokaudella kuusi. Valtioneuvoston asetuksia vahvistettiin vuoden aikana 12 kappaletta.

Ympäristövaikutusten arviointia koskevan lainsäädännön toimivuusarvioinnin tuloksia hyödynnettiin ympäristönsuojelulain uudistamishankkeessa. Maa-aineslain toimivuutta koskeva arviointi jatkui vuoden 2012 aikana. Säädösten, suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten etukäteisarvioinnin kehittämistä koskeva strateginen hanke eteni vuoden aikana suunnitellun mukaisesti.

Voimavarat

Ympäristöministeriön hallinnonalaan kuuluvat ministeriön lisäksi Suomen ympäristökeskus ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Ympäristöministeriö ohjaa omalla toimialallaan myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia ja aluehallintovirastoja. Lisäksi ministeriö ohjaa ja rahoittaa Metsähallituksen luontopalveluja.

TAULUKKO 136. Ympäristöministeriön hallinnonalan talousarvion määrärahojen käyttö, milj. euroa

	2010	2011	2012
Ympäristöhallinnon toimintamenot	83,2	75,4	78,9
Ympäristön- ja luonnonsuojelu	121,3	109,3	122,4
Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen	139,2	127,5	78,2
YHTEENSÄ	343,7	312,3	279,6

TAULUKKO 137. Ympäristöministeriön hallinnonalan henkilöstö, htv

	2010	2011	2012
Ympäristöministeriö	288	279	279
Suomen ympäristökeskus	652	645	665
Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus	58	55	52
YHTEENSÄ	999	979	997

Ympäristöministeriö laski toisen kerran kokonaishiilijalanjälkensä vuodelta 2012 käyttäen apunaan WWF:n ilmastolaskuria. Hiilidioksidipäästöt olivat yhteensä 1 717,61 tCO₂, joka on hiukan vähemmän kuin vertailuvuonna 2011 (1 730,56 tCO₂). Yhtä työntekijää kohden päästöjä syntyi keskimäärin 6,06 tCO₂. Kokonaisuudessaan ympäristöministeriön CO₂-päästöt vastaavat 730 898 bensalitraa tai 390 omakotitalon keskimääräisiä päästöjä.

12.2 Yhteenvetotiedot ja arviot ministeriön hallinnonalalla toimivien rahastojen, liikelaitosten ja yhtiöiden talouden ja toiminnan tuloksellisuuden kehityksestä

Valtion asuntorahasto

Valtion asuntorahasto on ympäristöministeriön alainen valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto. Valtion asuntorahastosta tuetaan asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parannetaan asuntotuotannon edellytyksiä myöntämällä kunnallistekniikka-avustuksia. Avustuksia ja korkotukia rahastosta maksettiin v. 2012 yhteensä 169 milj. euroa. Valtion asuntorahastosta siirrettiin varoja talousarvioon 130 milj. euroa. Vuoden lopussa asuntorahastolla oli velkaa 875 mrd. euroa. Aravalainakanta vähenee tasaisesti, mutta vastaavasti valtion vastuu yhteisölainojen valtioneuvoston muodosissa lisääntyy.

TAULUKKO 138. Valtion vastuut valtion tukemassa asuntorahoituksessa, mrd. euroa (31.12.)

	2008	2009	2010	2011	2012
Aravalainakanta	9,4	9,1	8,5	8,1	7,5
Vuokra- ja asumisoikeustalojen valtioneuvoston takausvastuu	4,2	4,5	6,0	7,3	8,2
Omistusasuntolainojen valtioneuvoston takausvastuu	1,8	1,8	1,8	1,8	2,0

Öljysuojarahasto

Öljysuojarahasto huolehtii eräissä tapauksissa maa- ja vesialueilla tapahtuvien öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaamisesta sekä korvaa alueiden pelastustoitteille ja valtiolle erilaisia öljyntorjuntaan ja torjuntavalmiuden ylläpitämiseen liittyviä kustannuksia. Lisäksi rahastosta voidaan myöntää korvauksia öljyn pilaaman maa-alueen puhdistamiskustannuksiin. Öljysuojarahaston tulorahoitus 24 milj. euroa on öljysuojamaksuja, joita kerätään öljytuotteiden maahantuonnin yhteydessä. Öljysuojamaksua peritään kolminkertaisena eli 1,5 euroa öljytonnilta vuosina 2013–2015.

Korvausmenot olivat yhteensä 22 milj. euroa. Menoista kohdentui pelastustoimen alueiden kalusto- ja ylläpitokustannuksiin 8,3 milj. euroa, valtion alusöljyvahinkojen torjuntaan liittyviin hankintoihin 11 milj. euroa ja öljyn pilaamien maiden kunnostamiseen 2,1 milj. euroa.

Hallituksen vuosikertomus 2012

Osa 3/4: Tilinpäätöslaskelmat

VALTIOEUVOSTON KANSLIA
PL 23 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIOEUVOSTO
Puhelin 0295 16001 (vaihde)
Internet: www.vnk.fi
Taitto: Valtiovarainministeriön julkaisutiimi

Edita 2013

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtioneuvoston kanslia, 2013	
Tekijät	Valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Osa 3/4: Tilinpäätöslaskelmat	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta Del 1/4: Regeringens redogörelse för de samhälleliga verkningarna Del 2/4: Ministeriernas resultatredogörelser Del 3/4: Bokslutskalkylerna Del 4/4: Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden	
Asiasanat	vuosikertomus, tilinpäätös	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Hallituksen julkaisusarja, 3/2013	
Julkaisun jakelu	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vnk.fi/julkaisut .	
Painopaikka ja -aika	Edita Prima, 2013	
ISBN 978-952-287-015-5 (nid.) ISBN 978-952-287-016-2 (PDF) ISSN 2323-962X	Sivuja 160	Kieli Suomi
Tiivistelmä Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012. Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensimmäistä yhdistettyä kertomusta valmisteltaessa on muodostettu kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteinen prosessi sovittamalla yhteen tiedon kokoaminen, aikataulut ja työtavat. Samalla on yritetty poistaa päällekkäisyyksiä. Vuodelta 2012 annettava Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot. Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden, joka osaltaan edistää yhteiskuntapolitiittista keskustelua, ja jota voidaan käyttää aineistona politiikkatoimien suunnittelussa.		

Sisältö

Esipuhe	9
1 Valtion tilinpäätös liitetietoineen vuodelta 2012	11
1.1 Valtion talousarvion toteutumalaskelma	11
Valtion talousarvion toteutumalaskelma osaston ja pääluokan tarkkuudella	11
Valtion talousarvion toteutumalaskelman tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä pääluokan tarkkuudella	13
Valtion talousarvion toteutumalaskelma osaston tai pääluokan, luvun ja momentin tarkkuudella	15
11. Verot ja veronluonteiset tulot	15
12. Sekalaiset tulot	16
13. Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	19
15. Lainat	19
21. Eduskunta	20
22. Tasavallan presidentti	21
23. Valtioneuvoston kanslia	22
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	23
25. Oikeusministeriön hallinnonala	26
26. Sisäasiainministeriön hallinnonala	28
27. Puolustusministeriön hallinnonala	31
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	33
29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	39
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	47
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	54
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	58
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	65
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	72
36. Valtionvelan korot	75
Osastot ja pääluokat yhteensä	75
1.2 Valtion tuotto- ja kululaskelma	76
1.3 Valtion tase	77
1.4 Valtion rahoituslaskelma	79

LIITE 1:	Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja vertailtavuus.....	80
LIITE 2:	Talousarvion lisätalousarvioissa tehdyt muutokset	85
LIITE 3:	Talousarvion arviomäärärahojen ylitykset.....	101
LIITE 4:	Peruutetut siirretyt määrärahat varainhoitovuonna	102
LIITE 5:	Valtion rahoitustuotot ja -kulut	105
LIITE 6:	Valtion talousarviotaloudesta annetut lainat.....	106
LIITE 7:	Valtion käyttö- ja rahoitusomaisuusosakkeet ja -osuudet sekä muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset.....	107
LIITE 8:	Valtion talousarviotalouden velan muutokset.....	111
LIITE 9:	Valtion talousarviotalouden velan maturiteettijakauma ja duraatio	112
LIITE 10:	Rahoituserät valtion taseessa	113
LIITE 11:	Valtion talousarviotalouden kassanpitotarve ja likvidit varat	114
LIITE 12:	Valtiontakaukset, -takuut sekä muut monivuotiset vastuut	115
LIITE 13:	Oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarvittavat muut täydentävät tiedot	120
2	Valtion liikelaitosten tuloslaskelmat ja taseet.....	123
2.1	Senaatti-kiinteistöt.....	123
2.2	Metsähallitus	126
3	Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilinpäätöslaskelmat	129
3.1	Valtion asuntorahasto	129
3.2	Valtion eläkerahasto	131
3.3	Maatilatalouden kehittämisrahasto.....	133
3.4	Valtion ydinjätehuoltorahasto.....	135
3.5	Huoltovarmuusrahasto	137
3.6	Valtiontakuurahasto	139
3.7	Valtion vakuusrahasto	141
3.8	Valtion televisio- ja radiorahasto	143
3.9	Maatalouden interventiorahasto.....	145
3.10	Palosuojelurahasto.....	147
3.11	Öljysuojarahasto	149
4	Valtion liikelaitosten taseen ulkopuoliset vastuut.....	151
5	Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen taseen ulkopuoliset vastuut.....	153
6	Taseen ulkopuoliset vastuut, talousarviotalous, rahastotalous ja valtion liikelaitokset	157

Esipuhe

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.

Hallituksen vuosikertomus on ensimmäinen laatuaan. Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensivaiheessa olemme muodostaneet kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteisen prosessin sovitamalla yhteen tiedon kokoamisen, aikataulut ja työtavat. Samalla olemme pyrkineet poistamaan päällekkäisyyksiä ja esittämään toimintaa ja taloutta koskevia tietoja keskittyen vaikuttavuus- ja tuloksellisuustiedon tuottamiseen.

Kertomusmenettelyä on tarkoitus kehittää edelleen siten, että siinä esitettävät tiedot antaisivat selkeällä tavalla kokonaiskuvan hallituksen toimista, niiden vaikutuksista ja vaikuttavuudesta sekä tärkeimmistä toimintaympäristön muutoksista. Koottava tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa. Eduskunnan palaute tästä ensimmäisestä vuodelta 2012 annettavasta kertomuksesta on tärkeä Hallituksen vuosikertomuksen kehittämisessä. Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden ja edistävät eduskunnan ja valtioneuvoston välistä keskustelua.

Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta

Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat

Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Näitä tietoja ovat valtion tilinpäätöstiedot ja tarpeelliset muut tiedot valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä tiedot valtion toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista samoin kuin tärkeimmät tiedot yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksestä ministeriöiden toimialoilla.

Hallituksen vuosikertomus sisältää lisäksi valtion liikelaitosten tuloslaskelmat ja taseet sekä talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tuotto- ja kululaskelmat tai tuloslaskelmat ja taseet samoin kuin tiedot liikelaitosten ja rahastojen toiminnan, talouden ja tuloksellisuuden sekä niiden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista.

Hallituksen vuosikertomuksen tavoitteena on antaa oikeat ja riittävät tiedot hallituksen toiminnasta ja taloudesta siten, että tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2013

Pääministeri Jyrki Katainen

Valtiosihteeri Olli-Pekka Heinonen

1 Valtion tilinpäätös liitetietoineen vuodelta 2012

1.1 Valtion talousarvion toteutumalaskelma

Valtion talousarvion toteutumalaskelma osaston ja pääluokan tarkkuudella

Osaston numero ja nimi	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
11. Verot ja veronluonteiset tulot	36 315 869 355,69	37 410 048 000	37 320 653 054,89	-89 394 945,11	100
12. Sekalaiset tulot	4 723 147 896,20	5 539 665 000	6 064 837 025,38	525 172 025,38	109
13. Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	2 043 246 204,14	1 947 900 000	1 924 892 415,79	-23 007 584,21	99
15. Lainat	4 894 200 407,07	9 534 392 000	5 126 221 371,37	-4 408 170 628,63	54
OSASTOT YHTEENSÄ	47 976 463 863,10	54 432 005 000	50 436 603 867,43	-3 995 401 132,57	93

Pääluokan numero ja nimi	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Määrärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
21. Eduskunta	134 036 559,28	144 904 000	134 400 805,22	11 293 518,97	145 694 324,19	-790 324,19	7 296 859,47	152 200 859,47	141 697 664,69	11 293 518,97
22. Tasavallan presidentti	19 121 587,26	19 429 000	12 352 911,28	3 415 467,98	15 768 379,26	3 660 620,74	8 331 191,31	27 760 191,31	15 721 231,96	8 378 338,61
23. Valtioneuvoston kanslia	79 388 766,70	82 837 000	75 690 603,35	6 462 689,54	82 153 292,89	6 883 707,11	9 252 509,62	92 089 509,62	84 943 112,97	6 462 689,54
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	1 253 850 562,90	1 297 501 000	962 946 354,04	320 559 048,74	1 283 505 402,78	13 995 597,22	365 487 175,57	1 662 988 175,57	1 214 538 533,47	431 602 146,71
25. Oikeusministeriön hallinnonala	852 052 581,87	882 177 000	821 475 035,38	66 010 853,48	887 485 888,86	-5 308 888,86	57 454 442,02	939 631 442,02	878 929 477,40	66 010 853,48
26. Sisaasiainministeriön hallinnonala	1 312 028 607,91	1 298 014 000	1 196 675 871,32	96 442 826,12	1 293 118 697,44	4 895 302,56	85 529 667,42	1 383 543 667,42	1 277 973 060,06	97 706 960,32
27. Puolustusministeriön hallinnonala	2 696 808 977,85	2 823 001 000	2 365 280 982,38	439 196 842,38	2 804 477 824,76	18 523 175,24	514 775 756,96	3 337 776 756,96	2 793 534 406,04	499 010 415,91
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	15 609 174 825,42	17 540 956 000	17 137 765 591,75	278 678 574,13	17 416 444 165,88	124 511 834,12	1 132 690 751,57	18 673 646 751,57	17 242 413 146,16	319 994 803,81
29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	6 666 242 439,00	6 687 567 000	6 202 805 391,22	337 955 756,16	6 540 761 147,38	146 805 852,62	378 091 891,36	7 065 658 891,36	6 532 148 573,71	359 015 893,34
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	2 770 034 846,50	2 716 384 000	2 409 959 658,16	268 228 274,37	2 678 187 932,53	38 196 067,47	361 078 900,69	3 077 462 900,69	2 713 343 104,09	314 409 811,85
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	2 110 384 067,73	2 443 297 000	2 019 552 890,21	381 273 156,08	2 400 826 046,29	42 470 953,71	240 657 397,85	2 683 954 397,85	2 227 321 739,59	404 791 043,72
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	3 463 789 513,79	4 102 029 000	3 530 793 143,15	233 859 978,54	3 764 653 121,69	337 375 878,31	308 250 983,13	4 410 279 983,13	3 747 001 151,99	288 497 413,98
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	11 176 062 225,15	12 270 891 000	11 872 227 221,83	118 007 715,52	11 990 234 937,35	280 656 062,65	131 098 666,14	12 401 989 666,14	11 968 982 080,32	148 234 822,82
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	331 972 747,37	284 118 000	158 576 516,79	120 408 054,48	278 984 571,27	5 133 428,73	188 668 277,87	472 786 277,87	275 822 135,87	188 089 552,25
36. Valtionvelan korot	1 906 560 820,98	1 838 900 000	1 863 904 038,42		1 863 904 038,42	-25 004 038,42		1 838 900 000,00	1 863 904 038,42	
PÄÄLUOKAT YHTEENSÄ	50 381 509 129,71	54 432 005 000	50 764 407 014,50	2 681 792 756,49	53 446 199 770,99	985 805 229,01	3 788 664 470,98	58 220 669 470,98	52 978 273 456,74	3 143 498 265,31
Osastot yhteensä	47 976 463 863,10	54 432 005 000			50 436 603 867,43					
Pääluokat yhteensä	50 381 509 129,71	54 432 005 000			53 446 199 770,99					
VARAINHOITOVIDUODEN YLI-/ALLIJÄÄMÄ	-2 405 045 266,61	0			-3 009 595 903,56					
Edellisen varainhoitovuoden lopun kumulatiivinen yli-/allijäämä	1 797 980 010,02				-607 065 256,59					
Varainhoitovuoden yli-/allijäämä	-2 405 045 266,61				-3 009 595 903,56					
VARAINHOITOVIDUODEN LOPUN KUMULATIIVINEN YLI-/ALLIJÄÄMÄ	-607 065 256,59				-3 616 661 160,15					

Valtion talousarvion toteutumalaskelman tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä pääluokan tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Aikai- sempien vuosien valtuuk- sien käyttö	Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Pääluokka (numero ja nimi), johon valtuus liittyy			Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttä- mättä	Uusittu 2013 TAssa	Talous- arvio- menot 2012	Määrä- raha- tarve 2013	Määrä- raha- tarve 2014	Määrä- raha- tarve 2015	Määrä- raha- tarve myö- hemmin	Määrä- raha- tarve yhteensä
24. ULKOASIANMINISTERIÖN HALLINNONALA		4 823 798	774 030	0	774 030	374 953	399 077	0	570 880	652 293	520 528	341 657	574 331	2 088 809
Aikaisempien vuosien valtuudet		4 823 798							570 880	540 389	401 408	237 228	534 831	1 713 855
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			774 030	0	774 030	374 953	399 077	0	0	111 904	119 120	104 429	39 500	374 953
26. SISÄASIANMINISTERIÖN HALLINNONALA		237 934	33 710	62 300	96 010	57 309	38 701	34 010	41 384	66 188	26 661	31 757	0	124 606
Aikaisempien vuosien valtuudet		237 934							25 578	64 801	3 738	14 564	0	83 103
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			33 710	62 300	96 010	57 309	38 701	34 010	15 806	1 386	22 923	17 193	0	41 502
27. PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA		5 075 328	395 258	249 984	645 242	354 319	290 923	296 934	716 125	927 871	290 482	179 078	128 903	1 526 334
Aikaisempien vuosien valtuudet		5 075 328							678 777	723 834	223 894	133 818	117 577	1 199 122
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			395 258	249 984	645 242	354 319	290 923	296 934	37 348	204 038	66 588	45 260	11 326	327 212
28. VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA		324 939	1 097 617	56 113	1 153 730	228	1 153 503	58 385	8 911	6 385	3 358	3 350	265 783	278 876
Aikaisempien vuosien valtuudet		324 939							8 911	6 187	3 340	3 340	265 782	278 649
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			1 097 617	56 113	1 153 730	228	1 153 503	58 385	0	198	18	10	1	228
29. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALA		2 463 620	329 299	66	329 365	324 855	4 510	238	353 462	432 157	276 245	138 839	129 041	976 282
Aikaisempien vuosien valtuudet		2 463 620							322 932	337 882	182 563	73 232	90 312	683 988
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			329 299	66	329 365	324 855	4 510	238	30 530	94 275	93 681	65 608	38 730	292 294
30. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA		6 355 933	3 115 075	375 010	3 490 085	2 675 026	815 059	65 182	387 177	1 161 409	890 361	739 817	667 253	3 458 840
Aikaisempien vuosien valtuudet, josta		6 355 933							355 991	343 489	305 448	179 240	124 115	952 291
- korkotuki- tms. valtuudet		1 477 919							17 297	50 368	37 027	31 914	111 302	230 611
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet, josta			3 115 075	375 010	3 490 085	2 675 026	815 059	65 182	31 186	817 921	584 913	560 577	543 138	2 506 548
- korkotuki- tms. valtuudet			300 000	300 000	600 000	190 822	409 178	0	1 374	6 898	7 521	6 716	31 021	52 157
31. LIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA		3 584 015	767 000	961 683	1 728 683	705 116	1 023 567	1 023 568	582 250	714 044	320 030	327 864	1 050 200	2 412 138
Aikaisempien vuosien valtuudet		3 584 015							386 971	493 620	212 952	218 916	976 814	1 902 302
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			767 000	961 683	1 728 683	705 116	1 023 567	1 023 568	195 279	220 425	107 077	108 949	73 386	509 837

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Pääloukka (numero ja nimi), johon valtuus liittyy	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttöö	Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
32. TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA	11 359 342	7 686 716	1 211 844	8 898 560	5 284 246	3 614 313	437 879	2 136 292	2 059 204	914 572	578 191	73 417	3 625 384
	11 359 342							1 727 812	1 053 031	226 765	56 741	18 098	1 354 636
	2 404 380							6 343	4 361	2 670	1 578	1 630	10 239
		7 686 716	1 211 844	8 898 560	5 284 246	3 614 313	437 879	408 480	1 006 172	687 807	521 450	55 319	2 270 748
		5 271 044	0	5 271 044	2 506 424	2 764 620	0	11 230	12 545	16 576	26 099	32 183	87 403
33. SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ	10 000	0	0	0	0	0	0	6 155	3 796	0	0	0	3 796
	10 000							6 155	3 796	0	0	0	3 796
34. TYÖMINISTERIÖN HALLINNONALA	64 202	0	0	0	0	0	0	399	102	0	0	0	102
	64 202							399	102	0	0	0	102
35. YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA	41 875	15 900	0	15 900	3 750	12 150	0	11 797	4 455	0	0	0	4 455
	41 875							11 797	705	0	0	0	705
		15 900	0	15 900	3 750	12 150	0	0	3 750	0	0	0	3 750
PÄÄLUOKAT YHTEENSÄ		34 340 986	2 916 999	17 131 605	9 779 802	7 351 802	1 916 195	4 814 833	6 027 903	3 242 238	2 340 553	2 888 928	14 499 622
Aikaisempien vuosien valtuudet, josta		34 340 986						4 096 204	3 567 835	1 560 109	917 079	2 127 528	8 172 550
- korkotuki- tms. valtuudet		3 882 299						23 640	54 730	39 696	33 493	112 932	240 850
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet, josta		14 214 605	2 916 999	17 131 605	9 779 802	7 351 802	1 916 195	718 629	2 460 068	1 682 129	1 423 474	761 400	6 327 072
- korkotuki- tms. valtuudet		5 571 044	300 000	5 871 044	2 697 247	3 173 797	0	12 603	19 444	24 096	32 816	63 204	139 559

Valtion talousarvion toteutumalaskelma osaston tai pääluokan, luvun ja momentin tarkkuudella

11. Verot ja veronluonteiset tulot

Osaston, luvun ja momentin numero ja nimi	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA+LTA:t)	Tilinpäätös 2012	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
11. VEROT JA VERONLUONTEISET TULOT	36 315 869 355,69	37 410 048 000	37 320 653 054,89	-89 394 945,11	100
11.01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	11 613 653 576,09	11 526 000 000	11 520 688 940,88	-5 311 059,12	100
11.01.01. Ansio- ja pääomatuloverot	7 646 046 576,08	7 706 000 000	7 868 649 745,22	162 649 745,22	102
11.01.02. Yhteisövero	3 374 982 270,96	3 165 000 000	2 906 278 039,92	-258 721 960,08	92
11.01.03. Korkotulojen lähdevero	197 778 121,79	210 000 000	236 519 349,69	26 519 349,69	113
11.01.04. Perintö- ja lahjavero	394 846 607,26	445 000 000	509 241 806,05	64 241 806,05	114
11.04. Liikeliikkeen perusteella kannettavat verot ja maksut	15 935 144 188,37	16 599 000 000	16 618 753 129,33	19 753 129,33	100
11.04.01. Arvonlisävero	15 165 975 002,76	15 784 000 000	15 814 472 343,89	30 472 343,89	100
11.04.02. Eräistä valtuutusmaksuista suoritettava vero	626 229 920,57	665 000 000	660 238 975,60	-4 761 024,40	99
11.04.03. Apteekkimaksut	142 939 265,04	150 000 000	144 041 809,84	-5 958 190,16	96
11.08. Valmisteverot	6 049 260 768,20	6 520 000 000	6 448 496 701,27	-71 503 298,73	99
11.08.01. Tupakkaverot	739 016 278,21	753 000 000	752 167 770,59	-832 229,41	100
11.08.04. Alkoholi- ja liuotusverot	1 281 088 512,21	1 399 000 000	1 380 817 549,73	-18 182 450,27	99
11.08.05. Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverot	133 649 597,00	196 000 000	196 671 885,12	671 885,12	100
11.08.07. Energiaverot	3 880 477 632,83	4 159 000 000	4 103 436 262,71	-55 563 737,29	99
11.08.08. Eräiden juomapakkauksien valmisteverot	15 028 747,95	13 000 000	15 403 233,12	2 403 233,12	118
11.10. Muut verot	2 603 715 095,18	2 642 000 000	2 608 760 728,91	-33 239 271,09	99
11.10.03. Autoverot	1 067 936 916,55	1 030 000 000	1 007 227 411,33	-22 772 588,67	98
11.10.05. Varainsiirtoverot	544 013 171,44	540 000 000	579 667 903,95	39 667 903,95	107
11.10.06. Arpalaisvero	168 726 565,66	200 000 000	207 111 073,50	7 111 073,50	104
11.10.07. Ajoneuvovero	758 955 010,03	812 000 000	758 551 840,05	-53 448 159,95	93
11.10.08. Jätevero	64 083 431,50	60 000 000	56 202 500,08	-3 797 499,92	94
11.19. Muut veronluonteiset tulot	114 095 727,85	123 048 000	123 953 554,50	905 554,50	101
11.19.02. Lästimaksumaksut	939 369,51	800 000	970 195,90	170 195,90	121
11.19.03. Ratavero	17 599 822,50	18 600 000	16 282 941,50	-2 317 058,50	88
11.19.04. Eräät viestinnän maksut	5 693 245,00	5 898 000	6 233 610,00	335 610,00	106
11.19.05. Lentoliikenteen valvontamaksu	7 883 297,00	10 450 000	11 100 839,60	650 839,60	106
11.19.06. Väylämaksut	75 739 797,13	80 300 000	81 374 454,59	1 074 454,59	101
11.19.08. Öljyjätämaksu	3 736 239,74	4 000 000	3 864 990,23	-135 009,77	97
11.19.09. Muut verotulot	2 503 956,97	3 000 000	4 126 522,68	1 126 522,68	138

12. Sekalaiset tulot

Osaston, luvun ja momentin numero ja nimi	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA+LTA:t)	Tilinpäätös 2012	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
12. SEKALAISET TULOT	4 723 147 896,20	5 539 665 000	6 064 837 025,38	525 172 025,38	109
12.24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	15 531 024,37	30 975 000	29 944 459,09	-1 030 540,91	97
12.24.99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tulot	15 531 024,37	30 975 000	29 944 459,09	-1 030 540,91	97
12.25. Oikeusministeriön hallinnonala	99 470 458,42	102 200 000	105 628 088,60	3 428 088,60	103
12.25.10. Tuomioistuintulot	30 821 767,75	27 000 000	33 833 367,32	6 833 367,32	125
12.25.20. Ulosottomaksut	68 535 963,65	75 000 000	71 683 279,47	-3 316 720,53	96
12.25.99. Oikeusministeriön hallinnonalan muut tulot	112 727,02	200 000	111 441,81	-88 558,19	56
12.26. Sisäasiainministeriön hallinnonala	8 942 488,20	13 328 000	12 859 364,86	-468 635,14	96
12.26.98. EU:lta saatavat tulot yhteisvastaun ja maahanmuutto- virtojen hallintaan	8 333 749,84	12 878 000	11 650 933,25	-1 227 066,75	90
12.26.99. Sisäasiainministeriön hallinnonalan muut tulot	608 738,36	450 000	1 208 431,61	758 431,61	269
12.27. Puolustusministeriön hallinnonala	816 356,80	2 426 000	3 054 986,60	628 986,60	126
12.27.01. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulot	52 761,49	8 000	8 150,88	150,88	102
12.27.20. Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä ja rojaltimaksuista	18 000,00	18 000	18 000,00	0,00	100
12.27.99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut tulot	745 595,31	2 400 000	3 028 835,72	628 835,72	126
12.28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	1 900 581 816,43	2 647 203 000	2 633 286 119,33	-13 916 880,67	99
12.28.10. Tullilaitoksen tulot	4 804 514,94	4 485 000	5 263 954,24	778 954,24	117
12.28.11. Kuntien osuudet verotuskustannuksista	130 554 196,26	132 139 000	134 049 975,32	1 910 975,32	101
12.28.12. Kansaneläkelaitoksen osuus verotuskustannuksista	25 008 758,37	25 312 000	25 678 404,36	366 404,36	101
12.28.13. Evankelisuterilaisten seurakuntien osuudet verotuskustan- nuksista	19 922 231,25	20 164 000	20 455 678,05	291 678,05	101
12.28.25. Metallirahatulot	19 729 879,54	25 000 000	15 456 516,20	-9 543 483,80	62
12.28.50. Siirto valtion eläkerahastosta	1 509 380 155,00	1 616 634 000	1 603 669 146,96	-12 964 853,04	99
12.28.51. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen hy- vitykset	100 440 374,19	113 538 000	102 675 654,29	-10 862 345,71	90
12.28.52. Vakuutusmaksut	17 987 998,69	20 510 000	17 861 957,93	-2 648 042,07	87
12.28.92. Euroopan unionin perinteisten omien varojen kantopalkkiot	47 582 195,35	47 000 000	46 598 501,20	-401 498,80	99
12.28.93. Euroopan unionilta saatavat tulot matkamenojen korvaamiseen	1 521 033,00	2 400 000	1 417 163,00	-982 837,00	59

Osaston, luvun ja momentin numero ja nimi	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA+LTAt)	Tilinpäätös 2012	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
12.28.99. Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut tulot	23 650 479,84	640 021 000	660 159 167,78	20 138 167,78	103
12.29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	548 817 986,09	559 552 000	560 811 779,36	1 259 779,36	100
12.29.70. Opintotukitoiminnan tulot	24 129 014,47	32 300 000	27 604 138,39	-4 695 861,61	85
12.29.88. Valtion osuus velkkausten ja raha-arpajaisten voittovaroista	516 638 245,46	523 252 000	520 836 439,68	-2 415 560,32	100
12.29.99. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan muut tulot	8 050 726,16	4 000 000	12 371 201,29	8 371 201,29	309
12.30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	859 525 396,57	893 658 000	861 493 902,03	-32 164 097,97	96
12.30.01. EU:n maataloustukirahastosta saatavat tulot	547 944 604,06	550 888 000	540 776 957,75	-10 111 042,25	98
12.30.02. Maaseudun kehittämiseen saatavat tulot EU:lta	266 510 968,69	302 000 000	276 883 777,90	-25 116 222,10	92
12.30.03. Elinkeinokalatalouden kehittämiseen saatavat tulot EU:lta	5 039 613,94	5 510 000	5 914 242,07	404 242,07	107
12.30.04. EU:lta saatavat muut tulot	0,00	560 000	1 267 177,91	707 177,91	226
12.30.20. Valtion osuus tolopeleisiä saadusta tulosta	8 058 775,00	2 600 000	2 490 920,66	-109 079,34	96
12.30.31. Lihantarkastuksen toimintatulot	0,00				
12.30.32. Kasvinjalostusmaksut	211 900,57	580 000	225 912,34	-354 087,66	39
12.30.40. Vesioikeudelliset kalatalousmaksut	2 544 823,02	2 500 000	2 736 353,07	236 353,07	109
12.30.41. Tenojen kalastuslupamaksut	464 450,00	500 000	444 315,00	-55 685,00	89
12.30.42. Hirvieläinten metsästysmaksut	5 700 416,88	5 400 000	5 234 891,64	-165 108,36	97
12.30.43. Viehekalastusmaksut	2 894 184,80	2 867 000	3 027 561,49	160 561,49	106
12.30.44. Kalastuksenhoitomaksut	5 625 574,68	5 992 000	5 941 430,86	-50 569,14	99
12.30.45. Riistanhoitomaksut	9 346 602,10	9 261 000	9 254 833,64	-6 166,36	100
12.30.99. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan muut tulot	5 183 482,83	5 000 000	7 295 527,70	2 295 527,70	146
12.31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	12 910 691,28	68 699 000	64 192 061,87	-4 506 938,13	93
12.31.10. Liikenneviraston tulot	12 819 363,48	68 612 000	64 145 863,45	-4 466 136,55	93
12.31.99. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut tulot	91 327,80	87 000	46 198,42	-40 801,58	53
12.32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	330 557 737,84	338 588 000	431 196 220,63	92 608 220,63	127
12.32.20. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tulot	1 953 627,22	3 280 000	3 989 933,07	709 933,07	122
12.32.30. Rahoitusosuus työ- ja elinkeinoministeriön sekä elinkeino-, lii- kenne- ja ympäristökeskusten pk-yritysten osaamisen kehittä- mispalveluista					
12.32.31. Palkkaturvamaksujen palautukset	218 002,88	200 000	203 621,27	3 621,27	102
12.32.50. Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahastosta saatatavat tulot	34 165 222,15	36 327 000	33 624 330,90	-2 702 669,10	93
12.32.99. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan muut tulot	240 258 073,42	257 781 000	273 993 094,78	16 212 094,78	106
	53 962 812,17	41 000 000	119 385 240,61	78 385 240,61	291

Osaston, luvun ja momentin numero ja nimi	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA+LTA:t)	Tilinpäätös 2012	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
12.33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	496 661 469,72	476 610 000	522 202 140,35	45 592 140,35	110
12.33.02. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tulot	1 521 225,51	960 000	1 668 699,50	708 699,50	174
12.33.03. Terveystien ja hyvinvoinnin laitoksen tulot	70 512,08	500 000	92 606,72	-407 393,28	19
12.33.90. Raha-automaattiyhdistyksen tuotto	367 495 000,00	381 475 000	381 475 000,00	0,00	100
12.33.98. Valtionapujen palautukset	127 487 589,20	93 500 000	138 777 201,85	45 277 201,85	148
12.33.99. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan muut tulot	87 142,93	175 000	188 632,28	13 632,28	108
12.35. Ympäristöministeriön hallinnonala	188 386 115,35	140 150 000	144 033 164,35	3 883 164,35	103
12.35.10. Korvaukset ympäristövahinkojen torjuntatoimista	19 198 908,82	6 150 000	10 788 189,58	4 638 189,58	175
12.35.20. Siirto valtion asuntorahastosta	166 000 000,00	130 000 000	130 000 000,00	0,00	100
12.35.99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut tulot	3 187 206,53	4 000 000	3 244 974,77	-755 025,23	81
12.39. Muut sekalaiset tulot	260 946 355,13	266 276 000	696 134 738,31	429 858 738,31	261
12.39.01. Sakkotulot ja tulot hallinnollisista maksuseuraamuksista	90 883 759,54	95 000 000	92 534 120,73	-2 465 879,27	97
12.39.02. Verotukseen liittyvät korkotulot	77 544 051,76	90 000 000	80 797 329,56	-9 202 670,44	90
12.39.04. Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	86 013 361,83	78 776 000	517 234 763,27	438 458 763,27	657
12.39.07. Valtiolle valtion eläkerahaston ulkopuolella tuloutettavat kor- vaukset	3 102 326,80				
12.39.10. Muut sekalaiset tulot	3 402 855,20	2 500 000	5 568 524,75	3 068 524,75	223

13. Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset

Osaston, luvun ja momentin numero ja nimi	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA+LTAt)	Tilinpäätös 2012	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
13. KORKOTULOT, OSAKKEIDEN MYNTITULOT JA VOITON TULOUTUKSET	2 043 246 204,14	1 947 900 000	1 924 892 415,79	-23 007 584,21	99
13.01. Korkotulot	194 979 179,33	122 900 000	116 777 320,17	-6 122 679,83	95
13.01.04. Korot valtion lainoista liikelaitoksille	29 599 227,84	22 600 000	24 573 451,82	1 973 451,82	109
13.01.05. Korot muista lainoista	75 959 963,08	55 300 000	61 862 937,68	6 562 937,68	112
13.01.07. Korot talletuksista	74 610 689,03	25 000 000	15 633 233,22	-9 366 766,78	63
13.01.09. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen korkotulot	14 809 299,38	20 000 000	14 707 697,45	-5 292 302,55	74
13.03. Osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot	1 306 840 024,81	1 400 000 000	1 383 115 095,62	-16 884 904,38	99
13.03.01. Osinkotulot, pääomanpalaukset ja osakkeiden nettomyyntitulot	1 306 840 024,81	1 400 000 000	1 383 115 095,62	-16 884 904,38	99
13.04. Osuus valtion rahalaitosten voitosta	195 000 000,00	185 000 000	185 000 000,00	0,00	100
13.04.01. Osuus Suomen Pankin voitosta	195 000 000,00	185 000 000	185 000 000,00	0,00	100
13.05. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	346 427 000,00	240 000 000	240 000 000,00	0,00	100
13.05.01. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	346 427 000,00	240 000 000	240 000 000,00	0,00	100

15. Lainat

Osaston, luvun ja momentin numero ja nimi	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA+LTAt)	Tilinpäätös 2012	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
15. LAINAT	4 894 200 407,07	9 534 392 000	5 126 221 371,37	-4 408 170 628,63	54
15.01. Valtiolle takaisin maksettavat lainat	159 650 897,27	402 000 000	422 913 437,60	20 913 437,60	105
15.01.02. Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille	128 953 693,96	110 000 000	110 106 318,06	106 318,06	100
15.01.04. Muiden lainojen lyhennykset	30 697 203,31	292 000 000	312 807 119,54	20 807 119,54	107
15.03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta	4 734 549 509,80	9 132 392 000	4 703 307 933,77	-4 429 084 066,23	52
15.03.01. Nettolainanotto ja velanhallinta	4 734 549 509,80	9 132 392 000	4 703 307 933,77	-4 429 084 066,23	52
OSASTOT YHTEENSÄ	47 976 463 863,10	54 432 005 000	50 436 603 867,43	-3 995 401 132,57	93

21. Eduskunta

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirty- neet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
21. EDUSKUNTA										
21.01. Kansanedustajat	134 036 559,28 21 048 430,36	144 904 000 21 732 000	134 400 805,22 21 165 195,08	11 293 518,97	145 694 324,19 21 165 195,08	-790 324,19 566 804,92	7 296 859,47	55 217 859,47	43 924 340,50	11 293 518,97
21.01.01. Kansanedustajien toimintamenot (arviomääräraha)	21 048 430,36	21 732 000	21 165 195,08		21 165 195,08	566 804,92				
21.10. Eduskunnan kanslia	84 962 740,46	93 835 000	86 806 468,13	8 652 123,34	95 458 591,47	-1 623 591,47	5 550 817,95	34 850 817,95	26 198 694,61	8 652 123,34
21.10.01. Eduskunnan kanslian toimintamenot (arviomääräraha)	53 546 906,94	55 335 000	56 428 664,30		56 428 664,30	-1 093 664,30				
21.10.29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	8 515 833,52	9 200 000	9 729 927,17		9 729 927,17	-529 927,17				
21.10.70. Tietohallinnon laitehankinnat ja kehittämishankkeet (siirtomääräraha 3 v)	2 400 000,00	5 500 000	5 260 324,32	239 675,68	5 500 000,00	-	163 671,83	5 663 671,83	5 423 996,15	239 675,68
21.10.74. Eduskunnan rakennusten perus- korjaukset (siirtomääräraha 3 v)	20 500 000,00	23 800 000	15 387 552,34	8 412 447,66	23 800 000,00	-	5 387 146,12	29 187 146,12	20 774 698,46	8 412 447,66
21.20. Eduskunnan oikeusasiamies	5 270 573,03	5 894 000	5 754 057,80		5 754 057,80	139 942,20				
21.20.01. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian toimintamenot (arviomääräraha)	5 270 573,03	5 894 000	5 754 057,80		5 754 057,80	139 942,20				
21.30. Ulkopoliittinen instituutti	3 289 396,91	3 419 000	3 101 320,02	304 470,29	3 405 790,31	13 209,69	306 572,97	3 548 572,97	3 244 102,68	304 470,29
21.30.01. Ulkopoliittisen instituutin toimintame- not (siirtomääräraha 2 v)	3 109 000,00	3 242 000	2 937 529,71	304 470,29	3 242 000,00	-	306 572,97	3 548 572,97		304 470,29
21.30.29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	180 396,91	177 000	163 790,31		163 790,31	13 209,69				
21.40. Valtiontalouden tarkastusvirasto	15 545 084,52	16 019 000	13 569 124,19	2 336 925,34	15 906 049,53	112 950,47	1 439 468,55	16 818 468,55	14 481 543,21	2 336 925,34
21.40.01. Valtiontalouden tarkastusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	14 963 000,00	15 379 000	13 042 074,66	2 336 925,34	15 379 000,00	-	1 439 468,55	16 818 468,55	14 481 543,21	2 336 925,34
21.40.29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	582 084,52	640 000	527 049,53		527 049,53	112 950,47				
21.90. Eduskunnan muut menot	3 920 334,00	4 005 000	4 004 640,00		4 004 640,00	360,00				
21.90.50. Eduskuntaryhmien ryhmäkanslioiden tukeminen (kiinteä määräraha)	3 920 334,00	4 005 000	4 004 640,00		4 004 640,00	360,00				

22. Tasavallan presidentti

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrälaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
22. TASAVALLAN PRESIDENTTI		19 121 587,26	12 352 911,28	3 415 467,98	15 768 379,26	3 660 620,74	8 331 191,31	20 467 191,31	12 088 852,70	8 378 338,61
22.01. Tasavallan presidentti	2 463 768,54	3 203 000	1 513 573,45		1 513 573,45	1 689 426,55				
22.01.01. Presidentin palkkio ja käyttövarat (kiinteä määräraha)	297 000,00		273 431,88		273 431,88	79 568,12				
22.01.02. Presidentin käyttövarat (kiinteä määräraha)	64 868,14	353 000								
22.01.20. Vierailuista ja kokousmatkoista aiheutuvat menot (arviomääräraha)	2 101 900,40	2 850 000	1 240 141,57		1 240 141,57	1 609 858,43				
22.02. Tasavallan presidentin kanslia	16 657 818,72	16 226 000	10 839 337,83	3 415 467,98	14 254 805,81	1 971 194,19	8 331 191,31	20 467 191,31	12 088 852,70	8 378 338,61
22.02.01. Tasavallan presidentin kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 654 000,00	10 136 000	7 999 499,72	2 136 500,28	10 136 000,00	-	764 648,83	10 900 648,83	8 764 148,55	2 136 500,28
22.02.02. Eläkkeellä olevien presidenttien menot (kiinteä määräraha)	299 070,68	590 000	555 633,36		555 633,36	34 366,64				
22.02.29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	1 004 748,04	3 500 000	1 563 172,45		1 563 172,45	1 936 827,55				
22.02.75. Perusparannukset (siirtomääräraha 3 v)	6 700 000,00	2 000 000	721 032,30	1 278 967,70	2 000 000,00	-	7 566 542,48	9 566 542,48	3 324 704,15	6 241 838,33

23. Valtioneuvoston kanslia

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
23. VALTIONEUVOSTON KANSLIA										
23.01. Hallinto	79 388 766,70	82 837 000	75 690 603,35	6 462 689,54	82 153 292,89	683 707,11	9 252 509,62	47 818 509,62	41 355 820,08	6 462 689,54
23.01.01. Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	36 724 426,52	41 753 000	37 214 573,09	3 891 628,80	41 106 201,89	646 798,11	3 626 605,44	35 748 605,44	31 856 976,64	3 891 628,80
23.01.02. Ministereiden ja heidän erityisavustajiensa palkkaukset (arviomääräraha)	28 483 000,00	32 122 000	28 230 371,20	3 891 628,80	32 122 000,00	-	3 626 605,44	35 748 605,44	31 856 976,64	3 891 628,80
23.01.20. Pääministerin ja hänen avustajiensa matkat (arviomääräraha)	5 298 678,38	5 764 000	5 132 266,18		5 132 266,18	631 733,82				
	255 992,21	867 000	516 346,74		516 346,74	350 653,26				
23.01.29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	2 686 755,93	3 000 000	3 335 588,97		3 335 588,97	-335 588,97				
23.10. Omistajaohjaus	2 700 000,00	2 700 000	576 570,63	2 123 429,37	2 700 000,00	-	5 400 000,00	8 100 000,00	5 976 570,63	2 123 429,37
23.10.88. Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	2 700 000,00	2 700 000	576 570,63	2 123 429,37	2 700 000,00	-	5 400 000,00	8 100 000,00	5 976 570,63	2 123 429,37
23.20. Poliittisen toiminnan avustaminen	36 000 000,00	34 000 000	34 000 000,00		34 000 000,00	0,00				
23.20.50. Puoluetoiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	36 000 000,00	34 000 000	34 000 000,00		34 000 000,00	0,00				
23.30. Oikeuskanslienvirasto	3 325 000,00	3 681 000	3 233 368,63	447 631,37	3 681 000,00	-	225 904,18	3 906 904,18	3 459 272,81	447 631,37
23.30.01. Oikeuskanslienviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 325 000,00	3 681 000	3 233 368,63	447 631,37	3 681 000,00	-	225 904,18	3 906 904,18	3 459 272,81	447 631,37
23.90. Muut menot	639 340,18	703 000	666 091,00	0,00	666 091,00	36 909,00	0,00	63 000,00	63 000,00	0,00
23.90.21. Kunniamerkit (arviomääräraha)	564 340,18	640 000	603 091,00		603 091,00	36 909,00				
23.90.58. Avustus Tammenlehvän perinnelliton toiminnan tukemiseen (siirtomääräraha 3 v)	75 000,00	63 000	63 000,00	0,00	63 000,00	0,00	0,00	63 000,00	63 000,00	0,00

24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiä vuosilta siirty- neet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
24. ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	1 253 850 562,90	1 297 501 000	962 946 354,04	320 559 048,74	1 283 505 402,78	13 995 597,22	365 487 175,57	1 575 222 175,57	1 140 767 910,69	431 602 146,71
24.01. Ulkoasiainhallinto	224 889 343,57	228 500 000	204 809 991,72	27 770 732,95	232 580 724,67	-4 080 724,67	41 188 420,03	252 125 420,03	224 343 287,45	27 770 732,95
24.01.01. Ulkoasiainhallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	201 966 000,00	204 459 000	180 431 085,72	24 027 914,28	204 459 000,00	-	36 170 114,24	240 629 114,24	216 601 199,96	24 027 914,28
24.01.21. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	247 000,00	478 000	1 104,47	476 895,53	478 000,00	-	222 104,02	700 104,02	211 808,86	476 895,53
24.01.29. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	18 676 343,57	17 563 000	21 643 724,67		21 643 724,67	-4 080 724,67				
24.01.74. Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)	4 000 000,00	6 000 000	2 734 076,86	3 265 923,14	6 000 000,00	-	4 796 201,77	10 796 201,77	7 530 278,63	3 265 923,14
24.10. Kriisinhallinta	58 391 687,62	67 334 000	50 007 377,46		50 007 377,46	17 326 622,54				
24.10.20. Suomalaisien kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot (arviomääräraha)	40 246 514,92	49 982 000	36 699 363,38		36 699 363,38	13 282 636,62				
24.10.21. Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan (arviomääräraha)	18 145 172,70	17 352 000	13 308 014,08		13 308 014,08	4 043 985,92				
24.20. Lähialueyhteistyö	16 000 000,00	6 000 000	2 283 164,83	3 716 835,17	6 000 000,00	0,00	18 729 067,67	24 729 067,67	15 952 821,45	8 378 127,15
24.20.66. Lähialueyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	16 000 000,00	6 000 000	2 283 164,83	3 716 835,17	6 000 000,00	-	18 729 067,67	24 729 067,67	15 952 821,45	8 378 127,15
24.20.67. Suomen osuus Euroopan jälleensrakennus- ja kehityspankin osakepääoman korotuksesta	0,00									
24.30. Kansainvälinen kehitysyhteistyö	860 922 950,00	908 520 000	649 949 314,80	258 570 465,20	908 519 780,00	220,00	274 109 840,86	1 182 629 840,86	815 468 165,00	364 724 018,91
24.30.50. Valtionapu Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00				
24.30.66. Varsinaisen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	845 923 000,00	893 520 000	634 949 534,80	258 570 465,20	893 520 000,00	-	274 109 840,86	1 167 629 840,86	800 468 385,00	364 724 018,91
24.30.88. Finnfundin (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) pääoman korottaminen (siirtomääräraha 3 v)	14 999 950,00	15 000 000	14 999 780,00	0,00	14 999 780,00	220,00	0,00	15 000 000,00	14 999 780,00	0,00

Päluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji		Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
				käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
24.90.	Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot	93 646 581,71	87 147 000	55 896 505,23	30 501 015,42	86 397 520,65	749 479,35	31 459 847,01	115 737 847,01	85 003 636,79	30 729 267,70
24.90.50.	Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)	1 850 363,64	1 830 000	1 792 798,95		1 792 798,95	37 201,05				
24.90.51.	Hädänalailsten avustaminen (arviomääräraha)	36 839,79	39 000	38 020,38		38 020,38	979,62				
24.90.66.	Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	90 768 000,00	83 778 000	53 776 984,58	30 001 015,42	83 778 000,00	-	30 459 847,01	114 237 847,01	84 231 889,07	30 001 015,42
24.90.67.	Kansainvälisen ilmastopimuksen alaisen yhteistyön menot (siirtomääräraha 3 v)	500 000,00	500 000	0,00	500 000,00	500 000,00		1 000 000,00	1 500 000,00	771 747,72	728 252,28
24.90.95.	Kurssivaihtelut (arviomääräraha)	491 378,28	1 000 000	288 701,32		288 701,32	711 298,68				

24. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttöö	Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy			Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
24.30.50. Valtionapu Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle		0	268 188	0	268 188	0	268 188	0	0	0	0	0	0	0
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			268 188	0	268 188	0	268 188	0	0	0	0	0	0	0
24.30.66. Varsinaisen kehitysyhteistyö		4 815 802	505 342	0	505 342	374 953	130 389	0	568 070	651 915	520 453	341 605	574 331	2 088 304
Aikaisempien vuosien valtuudet		4 815 802							568 070	540 011	401 333	237 176	534 831	1 713 351
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			505 342	0	505 342	374 953	130 389	0	0	111 904	119 120	104 429	39 500	374 953
24.50.66. Lähtelyyhteistyö		7 360	0	0	0	0	0	0	2 779	298	0	0	0	298
Aikaisempien vuosien valtuudet		7 360							2 779	298	0	0	0	298
24.90.67. Kansainvälisen ilmastopöytäkirjan alaisen yhteistyön menot		0	500	0	500	0	500	0	0	0	0	0	0	0
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			500	0	500	0	500	0	0	0	0	0	0	0
24.99.67. Kansainvälisen ilmastopöytäkirjan alaisen yhteistyön menot		637	0	0	0	0	0	0	30	80	75	52	0	207
Aikaisempien vuosien valtuudet		637							30	80	75	52	0	207
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ		4 823 799	774 030	0	774 030	374 953	399 077	0	570 880	652 293	520 528	341 657	574 331	2 088 809
Aikaisempien vuosien valtuudet		4 823 799							570 880	540 389	401 408	237 228	534 831	1 713 856
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			774 030	0	774 030	374 953	399 077	0	0	111 904	119 120	104 429	39 500	374 953

25. Oikeusministeriön hallinnonala

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
25. OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA										
25.01.	Ministeriön ja hallinto	882 177 000	821 475 035,38	66 010 853,48	887 485 888,86	-5 308 888,86	57 454 442,02	780 502 442,02	714 491 588,54	66 010 853,48
25.01.01.	Oikeusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	123 736 000	117 167 365,27	6 482 145,37	123 649 510,64	86 489,36	5 976 729,56	41 924 729,56	35 442 584,19	6 482 145,37
25.01.02.	Oikeushallinnon tietotekniikkakeskukseen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	26 582 000	23 803 780,47	2 778 219,53	26 582 000,00	-	3 142 423,84	29 724 423,84	26 946 204,31	2 778 219,53
		1 000,00	0,00	1 000,00	1 000,00	-	1 000,00	2 000,00	1 000,00	1 000,00
25.01.03.	Eriaiden virastojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 160 000	3 956 314,02	3 203 685,98	7 160 000,00	-	2 457 216,87	9 617 216,87	6 413 530,89	3 203 685,98
25.01.04.	Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	2 042 000	1 608 693,39	433 306,61	2 042 000,00	-	257 088,85	2 299 088,85	1 865 782,24	433 306,61
25.01.20.	Erityismenot (arviomääräraha)	9 500 000	9 085 965,90		9 085 965,90	414 034,10				
25.01.21.	Oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	163 000	97 066,75	65 933,25	163 000,00	-	119 000,00	282 000,00	216 066,75	65 933,25
25.01.29.	Oikeusministeriön hallinnonalan arvonlisäeumenot (arviomääräraha)	56 500 000	57 386 286,76		57 386 286,76	-886 286,76				
25.01.50.	Avustukset (kiinteä määräraha)	3 788 000	3 775 534,00		3 775 534,00	12 466,00				
25.01.51.	Eriäät valtion maksamat korvaukset (arviomääräraha)	18 000 000	17 453 723,98		17 453 723,98	546 276,02				
25.10.	Tuomioistuimet ja oikeusapu	349 265 000	321 509 065,64	32 784 590,22	354 293 655,86	-5 028 655,86	26 476 966,23	333 741 966,23	300 957 376,01	32 784 590,22
25.10.01.	Korkeimman oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 846 000	8 183 845,53	662 154,47	8 846 000,00	-	625 342,35	9 471 342,35	8 809 187,88	662 154,47
25.10.02.	Korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 774 000	10 147 524,74	626 475,26	10 774 000,00	-	823 334,51	11 597 334,51	10 970 859,25	626 475,26
25.10.03.	Muiden tuomioistuinten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	245 587 000	232 074 420,85	13 512 579,15	245 587 000,00	-	10 365 716,32	255 952 716,32	242 440 137,17	13 512 579,15
25.10.04.	Oikeusaputoimistojen ja kuluttajarita-lautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	28 597 000	23 964 650,53	4 632 349,47	28 597 000,00	-	2 379 120,44	30 976 120,44	26 343 770,97	4 632 349,47
25.10.05.	Yleisen edunvalvoman toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	13 461 000	109 968,13	13 351 031,87	13 461 000,00	-	12 283 452,61	25 744 452,61	12 393 420,74	13 351 031,87
25.10.50.	Yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset (arviomääräraha)	42 000 000	47 028 655,86		47 028 655,86	-5 028 655,86				

Päätöksen, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
25.20.	Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssi- valvonta	99 920 000,00	95 389 676,60	8 550 323,40	103 940 000,00	-	7 339 285,98	111 279 285,98	102 728 962,58	8 550 323,40
25.20.01.	Ulosottolaitoksen ja konkurssi- valvonnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	99 920 000,00	95 389 676,60	8 550 323,40	103 940 000,00	-	7 339 285,98	111 279 285,98	102 728 962,58	8 550 323,40
25.30.	Syyttäjät	44 376 000,00	39 604 350,69	5 707 649,31	45 312 000,00	-	5 032 521,48	50 344 521,48	44 636 872,17	5 707 649,31
25.30.01.	Syyttäjälaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	44 376 000,00	39 604 350,69	5 707 649,31	45 312 000,00	-	5 032 521,48	50 344 521,48	44 636 872,17	5 707 649,31
25.40.	Rangaistusten täytäntöönpano	227 529 000,00	218 096 854,82	12 486 145,18	230 583 000,00	-	12 628 938,77	243 211 938,77	230 725 793,59	12 486 145,18
25.40.01.	Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	221 504 000,00	214 923 328,75	9 634 671,25	224 558 000,00	-	10 012 007,08	234 570 007,08	224 935 335,83	9 634 671,25
25.40.74.	Avolaitostyöt (siirtomääräraha 3 v)	6 025 000,00	3 173 526,07	2 851 473,93	6 025 000,00	-	2 616 931,69	8 641 931,69	5 790 457,76	2 851 473,93
25.50.	Vaalimenot	18 994 535,14	29 707 722,36		29 707 722,36	-366 722,36				
25.50.20.	Vaalimenot (arvionmääräraha)	18 994 535,14	29 707 722,36		29 707 722,36	-366 722,36				

26. Sisäasiainministeriön hallinnonala

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrälajaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
26. SISÄASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	1 312 028 607,91	1 298 014 000	1 196 675 871,32	96 442 826,12	1 293 118 697,44	4 895 302,56	85 529 667,42	1 236 450 667,42	1 135 775 362,62	97 706 960,32
26.01. Hallinto	101 162 220,66	120 342 000	100 561 420,22	17 052 764,74	117 614 184,96	2 727 815,04	11 363 394,22	62 188 394,22	43 868 730,54	18 316 898,94
26.01.01. Sisäasiainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 365 000,00	21 169 000	17 967 177,38	3 201 822,62	21 169 000,00	-	3 137 227,37	24 306 227,37	21 104 404,75	3 201 822,62
26.01.03. Hallinnon tietotekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	535 000,00	2 307 000	111 112,69	2 195 887,31	2 307 000,00	-	399 608,29	2 706 608,29	510 720,98	2 195 887,31
26.01.04. Vähemmistövaltuutetun ja syrjäitälu-takunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)		994 000	854 284,18	139 715,82	994 000,00	-		994 000,00	854 284,18	139 715,82
26.01.20. Tietohallinnon yhteiset menot (siirtomääräraha 2 v)	4 711 000,00	9 888 000	7 996 513,28	1 891 486,72	9 888 000,00	-	1 835 583,19	11 723 583,19	9 832 096,47	1 891 486,72
26.01.21. Sisäasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	426 000,00						372 749,10	372 749,10	369 984,36	
26.01.22. EU:n osuus yhteisvastuun ja maahan-muuttovirtojen hallintaan (siirtomääräraha 3 v)	11 337 000,00	15 030 000	5 639 407,15	9 390 592,85	15 030 000,00	-	5 618 226,27	20 648 726,27	9 993 499,22	10 654 727,05
26.01.23. Siviilikriisin hallinnan kotimaan valmiu-det (siirtomääräraha 2 v)		1 437 000	1 203 740,58	233 259,42	1 437 000,00	-		1 437 000,00	1 203 740,58	233 259,42
26.01.29. Sisäasiainministeriön hallinnonalan arvontilisaiverenot (arviomääräraha)	60 489 008,21	68 500 000	65 900 682,62		65 900 682,62	2 599 317,38				
26.01.65. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja maksuosuudet ulkomaille (arviomääräraha)	1 299 212,45									
26.01.66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja maksuosuudet ulkomaille (arviomääräraha)		1 017 000	888 502,34		888 502,34	128 497,66				
26.10. Poliisitoimi	700 357 384,56	729 867 000	707 703 406,43	22 234 337,86	729 937 744,29	-70 744,29	14 069 845,22	740 436 845,22	718 202 507,36	22 234 337,86
26.10.01. Poliisitoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	696 913 000,00	726 367 000	704 132 662,14	22 234 337,86	726 367 000,00	-	14 069 845,22	740 436 845,22	718 202 507,36	22 234 337,86
26.10.20. Maasta poistamis- ja noukokuuljetuksista aiheutuvat menot (arviomääräraha)	3 444 384,56	3 500 000	3 570 744,29		3 570 744,29	-70 744,29				

Päätöksen, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirryneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
26.20.										
26.20.01.	Rajavartiolaitos	248 895 000,00	224 998 677,81	45 016 322,19	270 015 000,00	-	42 506 272,85	312 521 272,85	264 571 915,79	45 016 322,19
26.20.01.	Rajavartiolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	223 985 000,00	197 515 589,17	28 078 410,83	225 594 000,00	-	29 726 260,49	255 320 260,49	227 241 849,66	28 078 410,83
26.20.70.	Ilma- ja vartiolusten hankinta (siirtomääräraha 3 v)	24 910 000,00	27 483 088,64	16 937 911,36	44 421 000,00	-	12 780 012,36	57 201 012,36	37 330 066,13	16 937 911,36
26.30.	Pelastustoimi ja hätäkeskukset	85 681 159,16	76 447 038,22	10 230 137,65	86 677 175,87	1 698 824,13	12 620 273,57	97 590 273,57	87 338 540,93	10 230 137,65
26.30.01.	Pelastustoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	14 155 000,00	10 653 789,32	3 473 210,68	14 127 000,00	-	3 077 288,77	17 204 288,77	13 731 078,09	3 473 210,68
26.30.02.	Hätäkeskuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	59 372 000,00	55 810 767,43	3 672 232,57	59 483 000,00	-	6 463 142,28	65 946 142,28	62 273 909,71	3 672 232,57
26.30.20.	Erityismenot (arviomääräraha)	1 544 159,16	1 707 175,87		1 707 175,87					
26.30.31.	Pelastustoimen valtionavustukset (siirtomääräraha 2 v)	3 510 000,00	175 305,60	3 084 694,40	3 260 000,00	-	3 079 842,52	6 339 842,52	3 233 553,13	3 084 694,40
26.30.43.	Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot (siirtomääräraha 3 v)	7 100 000,00	8 100 000,00	0,00	8 100 000,00	0,00	0,00	8 100 000,00	8 100 000,00	0,00
26.40.	Maahanmuutto	175 932 843,53	86 965 328,64	1 909 263,68	88 874 592,32	539 407,68	4 969 881,56	23 713 881,56	21 793 668,00	1 909 263,68
26.40.01.	Maahanmuuttoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 967 000,00	16 834 736,32	1 909 263,68	18 744 000,00	-	4 066 703,97	22 810 703,97	20 901 440,29	1 909 263,68
26.40.03.	Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	961 000,00							892 227,71	
26.40.20.	Paluumuuttajien muuttovalmennus (arviomääräraha)	592 359,91	630 032,87		630 032,87					
26.40.30.	Valtion korvaukset kunnille (arviomääräraha)	77 504 928,31								
26.40.63.	Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto (arviomääräraha)	77 907 555,31	69 500 559,45		69 500 559,45	293 440,55				

26. Sisäasiainministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy			Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
26.20.70. Ilma- ja rajavartiolaitusten hankinta		105 000	33 710	62 300	96 010	57 309	38 701	34 010	36 675	59 660	22 923	17 193	0	99 776
Aikaisempien vuosien valtuudet		105 000							20 869	58 274	0	0	0	58 274
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			33 710	62 300	96 010	57 309	38 701	34 010	15 806	1 386	22 923	17 193	0	41 502
26.30.02. Häätäkeskuslaitoksen toimintamenot		31 256	0	0	0	0	0	0	3 932	6 190	3 738	14 564	0	24 492
Aikaisempien vuosien valtuudet		31 256							3 932	6 190	3 738	14 564	0	24 492
26.98.64. Euroopan aluekehitysrahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-ohjelmiin ohjelmakaudella 2007-2013		59 054	0	0	0	0	0	0	528	81	0	0	0	81
Aikaisempien vuosien valtuudet		59 054							528	81	0	0	0	81
26.98.65. Euroopan aluekehitysrahaston valtion rahoitusosuus ohjelmakaudella 2007-2013 (arviomääräraha)		42 624	0	0	0	0	0	0	249	257	0	0	0	257
Aikaisempien vuosien valtuudet		42 624							249	257	0	0	0	257
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ		237 934	33 710	62 300	96 010	57 309	38 701	34 010	41 384	66 188	26 661	31 757	0	124 606
Aikaisempien vuosien valtuudet		237 934							25 578	64 801	3 738	14 564	0	83 104
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			33 710	62 300	96 010	57 309	38 701	34 010	15 806	1 386	22 923	17 193	0	41 502

27. Puolustuministeriön hallinnonala

Päätöksen, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LITA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot				
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Talousarvio - Tilinpäätös	Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytössä vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle	
27. PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA											
27.01. Puolustuspolitiikka ja hallinto	2 696 808 977,85	2 823 001 000	2 365 280 982,38	439 196 842,38	2 804 477 824,76	18 523 175,24	514 775 756,96	2 999 910 756,96	2 473 831 606,47	499 010 415,91	
27.01.01. Puolustusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	311 365 969,09	377 721 000	339 594 781,51	19 973 018,06	359 567 799,57	18 153 200,43	70 343 251,18	112 236 251,18	73 221 450,34	19 973 018,06	
27.01.21. Puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	18 906 000,00	18 873 000	17 622 314,36	1 250 685,64	18 873 000,00	-	2 000 552,09	20 873 552,09	19 622 866,45	1 250 685,64	
27.01.23. Julkisen hallinnon verkottuvallisuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	635 000,00	1 195 000	376 364,33	818 635,67	1 195 000,00	-	437 477,10	1 632 477,10	813 841,43	818 635,67	
27.01.29. Puolustusministeriön hallinnonalan arvonnäisveromenot (arvionmääräraha)	291 824 969,09	335 828 000	317 674 799,57	16 703 696,75	19 025 000,00	-	67 905 221,99	86 930 221,99	51 184 742,46	16 703 696,75	
27.01.40. Avustus Leijona Catering Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)		1 200 000	0,00	1 200 000,00	1 200 000,00	-		1 200 000,00	0,00	1 200 000,00	
27.01.88. Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)		1 600 000	1 600 000,00	0,00	1 600 000,00	0,00		1 600 000,00	1 600 000,00	0,00	
27.10. Sotilaallinen maanpuolustus	2 325 969 000,00	2 392 578 000	2 000 683 478,90	391 534 546,29	2 392 218 025,19	359 974,81	415 937 358,28	2 806 487 358,28	2 347 112 286,66	451 348 119,82	
27.10.01. Puolustusvoimien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 725 835 000,00	1 740 494 000	1 642 035 255,49	98 458 744,51	1 740 494 000,00	-	89 893 487,07	1 830 387 487,07	1 731 928 742,56	98 458 744,51	
27.10.18. Puolustusmateriahankinnat (siirtomääräraha 3 v)	585 343 000,00	642 356 000	354 039 651,44	287 956 373,75	641 996 025,19	359 974,81	320 667 759,69	963 023 759,69	607 583 717,73	347 413 090,16	
27.10.19. Hawk Mk 66 -koneiden hankinta (siirtomääräraha 3 v)	12 500 000,00	7 700 000	2 580 571,97	5 119 428,03	7 700 000,00	-	5 376 111,52	13 076 111,52	7 599 826,37	5 476 285,15	
27.10.50. Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	2 291 000,00	2 028 000	2 028 000,00		2 028 000,00	0,00					
27.30. Sotilaallinen kriisinhallinta	59 474 008,76	52 702 000	25 002 721,97	27 689 278,03	52 692 000,00	10 000,00	28 495 147,50	81 187 147,50	53 497 869,47	27 689 278,03	
27.30.20. Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot (siirtomääräraha 2 v)	59 474 000,00	52 692 000	25 002 721,97	27 689 278,03	52 692 000,00	-	28 495 147,50	81 187 147,50	53 497 869,47	27 689 278,03	
27.30.95. Kussivaihtelut (arvionmääräraha)	8,76	10 000	0,00		0,00	10 000,00					

27. Puolustusministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttöö	Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy			Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
27.10.01. Puolustusvoimien toimintamenot		791 481	83 558	41 822	125 380	67 934	57 445	60 381	168 320	158 853	80 114	59 659	68 994	367 621
Aikaisempien vuosien valtuudet		791 481							155 724	105 775	75 173	59 659	68 994	309 601
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			83 558	41 822	125 380	67 934	57 445	60 381	12 596	53 079	4 941	0	0	58 020
27.10.16. Puolustusmateriaalihankinnat		2 293 364	0	0	0	0	0	0	96 035	145 227	33 116	31 564	29 641	239 549
Aikaisempien vuosien valtuudet		2 293 364							96 035	145 227	33 116	31 564	29 641	239 549
27.10.18. Puolustusmateriaalihankinnat		1 931 946	311 700	201 452	513 152	286 384	226 767	236 552	440 476	614 949	175 859	87 855	30 268	908 930
Aikaisempien vuosien valtuudet		1 931 946							415 725	463 989	114 212	42 595	18 942	639 739
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			311 700	201 452	513 152	286 384	226 767	236 552	24 751	150 959	61 646	45 260	11 326	269 192
27.10.19. Hawk Mk 66-koneiden hankinta		24 950	0	6 710	6 710	0	6 710	0	7 600	5 476	0	0	0	5 476
Aikaisempien vuosien valtuudet		24 950							7 600	5 476	0	0	0	5 476
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			0	6 710	6 710	0	6 710	0	0	0	0	0	0	0
27.10.21. Puolustusvoimien toimintamenot		33 587	0	0	0	0	0	0	3 694	3 366	1 392	0	0	4 758
Aikaisempien vuosien valtuudet		33 587							3 694	3 366	1 392	0	0	4 758
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ		5 075 328	395 258	249 984	645 242	354 319	290 923	296 934	716 125	927 871	290 482	179 078	128 903	1 526 334
Aikaisempien vuosien valtuudet		5 075 328							678 777	723 834	223 894	133 818	117 577	1 199 122
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			395 258	249 984	645 242	354 319	290 923	296 934	37 348	204 038	66 588	45 260	11 326	327 212

28. Valtiovarainministeriön hallinnonala

Päälukun, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTAt)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
28. VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	15 609 174 825,42	17 540 956 000	17 137 765 591,75	278 678 574,13	17 416 444 165,88	124 511 834,12	1 132 690 751,57	2 129 696 751,57	822 974 980,28	319 994 803,81
28.01. Hallinto	432 477 921,21	119 326 000	115 395 995,52	6 435 376,29	121 831 371,81	-2 505 371,81	921 850 804,91	967 916 804,91	41 623 671,97	6 435 376,29
28.01.01. Valtiovarainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	35 385 000,00	39 493 000	37 610 992,58	1 882 007,42	39 493 000,00	-	791 634,89	40 284 634,89	38 402 627,47	1 882 007,42
28.01.13. Valtion IT-palvelukeskukselle yhteisten tietojärjestelmien käyttöönotoista aiheutuvat kulut (siirtomääräraha 3 v)		4 792 000	857 376,97	3 934 623,03	4 792 000,00	-		4 792 000,00	857 376,97	3 934 623,03
28.01.20. Valtion kiinteistöstrategian toteuttaminen (siirtomääräraha 2 v)	215 000,00	215 000	215 000,00	0,00	215 000,00	0,00	160 142,47	375 142,47	375 142,47	0,00
28.01.21. Valtiovarainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	1 159 000,00	566 000	156 254,16	409 745,84	566 000,00	-	1 041 270,90	1 607 270,90	1 197 525,06	409 745,84
28.01.29. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonnäkömenot (arvionmääräraha)	71 718 921,21	71 360 000	73 865 371,81		73 865 371,81	-2 505 371,81				
28.01.69. Suomen Pankin eräiden sijoitustuottojen siirto Kreikan valtiolle (kiinteä määräraha)		1 900 000	1 900 000,00		1 900 000,00	0,00				
28.01.81. Laina Latvian valtiolle (siirtomääräraha 2 v)	324 000 000,00						324 000 000,00	324 000 000,00	0,00	
28.01.82. Laina Kreikan valtiolle (siirtomääräraha 3 v)								595 857 756,65	0,00	
28.01.88. Valtiovarainhallinnon ohjauksessa olevien osakeyhtiöiden ja liikelaitosten pääomittaminen (siirtomääräraha 2 v)		1 000 000	791 000,00	209 000,00	1 000 000,00	-		1 000 000,00	791 000,00	209 000,00
28.10. Verotus ja tullitoimi	600 015 817,29	613 948 000	542 597 311,48	59 877 942,49	602 475 253,97	11 472 746,03	50 697 628,79	624 645 628,79	560 803 749,89	63 841 878,90
28.10.01. Verohallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	398 683 000,00	410 620 000	361 242 161,82	49 377 838,18	410 620 000,00	-	33 568 595,84	444 188 595,84	394 810 757,66	49 377 838,18
28.10.02. Tullilaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	159 545 000,00	163 328 000	152 827 895,69	10 500 104,31	163 328 000,00	-	12 740 056,02	176 068 056,02	165 567 951,71	10 500 104,31
28.10.63. Takaisin maksetut verot (arvionmääräraha)	1 455 138,39	5 200 000	1 691 502,48		1 691 502,48	3 508 497,52				
28.10.95. Verotukseen liittyvät korkomenot (arvionmääräraha)	33 006 485,88	32 700 000	25 957 973,96		25 957 973,96	6 742 026,04				

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
28.10.96.	Eriäistä väijämasupäätöksistä aiheutuvat menot (siirtomääräraha 3 v)	7 000 000,00					4 388 976,93	4 388 976,93	425 040,52	3 963 936,41
28.10.97.	Autoveron vientipalautus (arviomääräraha)	326 193,02	877 777,53		877 777,53	1 222 222,47				
28.20.	Palvelut valtioyhteisölle	23 959 760,27	25 184 685,48	7 173 164,53	32 357 850,01	345 149,99	10 104 677,88	42 797 677,88	35 091 858,51	7 705 819,37
28.20.01.	Valtiokonttorin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	12 847 000,00	24 584 593,81	1 570 406,19	26 155 000,00	-	-	44 559 594,43	29 044 188,24	1 570 406,19
28.20.03.	Valtiovarain controller -toiminnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 062 000,00	553 195,52	525 804,48	1 079 000,00	-	-	400 148,57	953 344,09	525 804,48
28.20.06.	Valtion IT-palvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 781 000,00	341 525,12	4 117 474,88	4 459 000,00	-	-	4 102 906,92	4 444 432,04	4 117 474,88
28.20.07.	Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen toimintamenot (arviomääräraha)	-410 239,73	-335 149,99		-335 149,99	345 149,99				
28.20.08.	Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 680 000,00	40 521,02	959 478,98	1 000 000,00	-	-	1 142 027,96	649 894,14	1 492 133,82
28.30.	Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto	52 293 207,95	47 883 485,08	13 000 514,92	60 884 000,00	-	11 074 242,71	71 958 242,71	58 957 727,79	13 000 514,92
28.30.01.	Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	45 430 000,00	44 341 251,34	4 858 748,66	49 200 000,00	-	-	5 065 694,64	49 406 945,98	4 858 748,66
28.30.02.	Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 199 000,00	2 392 391,40	1 814 608,60	4 207 000,00	-	-	1 796 548,07	4 188 939,47	1 814 608,60
28.30.03.	Väestörekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 664 207,95	1 149 842,34	6 327 157,66	7 477 000,00	-	-	4 212 000,00	5 361 842,34	6 327 157,66
28.40.	Valtion alue- ja paikallishallinto	87 068 000,00	79 168 379,82	8 948 620,18	88 117 000,00	-	8 713 635,36	96 830 635,36	87 223 376,22	9 113 215,12
28.40.01.	Aluehallintoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	54 750 000,00	50 601 301,45	3 655 698,55	54 257 000,00	-	-	3 101 300,32	53 702 601,77	3 655 698,55
28.40.02.	Maistraattien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	30 652 000,00	28 567 078,37	5 068 921,63	33 636 000,00	-	-	4 496 878,74	33 063 957,11	5 068 921,63
28.40.03.	Alue- ja paikallishallinnon tukitoimet (siirtomääräraha 3 v)	1 666 000,00	0,00	224 000,00	224 000,00	-	-	1 115 456,30	456 817,34	388 594,94
28.50.	Eläkkeet ja korvaukset	3 953 476 871,69	4 188 650 309,45	4 188 650 309,45	4 188 650 309,45	33 937 690,55				
28.50.15.	Eläkkeet (arviomääräraha)	3 775 184 333,09	4 021 360 225,68	4 021 360 225,68	4 021 360 225,68	23 398 774,32				

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
28.50.16.	Ylimääräiset eläkkeet (arviomääräraha)	2 439 225,70	2 357 086,15		2 357 086,15	-2 086,15				
28.50.17.	Muut eläkkeenot (arviomääräraha)	28 287 133,02	1 541 614,51		1 541 614,51	1 264 385,49				
28.50.50.	Vahingonkorvaukset (arviomääräraha)	39 035 473,11	38 614 712,50		38 614 712,50	515 287,50				
28.50.63.	Muiden eläkelaitosten vastattavaksi kuuluvat eläkkeenot (arviomääräraha)	94 293 531,10	110 066 630,04		110 066 630,04	3 471 369,96				
28.50.95.	Ennakkotuloista maksettavat korkomenot (arviomääräraha)	14 237 175,67	14 710 040,57		14 710 040,57	5 289 959,43				
28.60.	Valtionhallinnon yhteiset henkilöstömenot	2 193 105,63	1 498 694,13	369 222,83	1 867 916,96	267 083,04	762 157,10	2 437 157,10	1 965 417,03	369 222,83
28.60.01.	Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 000 000,00	988 372,19	11 627,81	1 000 000,00	-	27 520,16	1 027 520,16	1 015 853,38	11 627,81
28.60.02.	Erikseen budjetoidut palkkamenot (arviomääräraha)	0,00	0,00		0,00	50 000,00				
28.60.03.	Valtion henkilöstöjärjestelyistä aiheutuvat palkkamenot (arviomääräraha)	125 766,63	66 291,96		66 291,96	63 708,04				
28.60.20.	Työhyvinvoinnin edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	895 000,00	317 404,98	357 595,02	675 000,00	-	734 636,94	1 409 636,94	949 563,65	357 595,02
28.60.60.	Siirto Koulutusrahastolle (arviomääräraha)	172 339,00	126 625,00		126 625,00	153 375,00				
28.70.	Valtionhallinnon kehittäminen	41 543 000,00	10 357 479,33	97 865 520,67	108 223 000,00	-	35 054 580,59	143 277 580,59	24 574 770,19	111 448 810,40
28.70.01.	Valtion ICT:n ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	7 343 000,00	2 195 391,63	9 697 608,37	11 893 000,00	-	5 334 537,64	17 227 537,64	7 213 055,63	10 014 482,01
28.70.02.	Valtion talous-, henkilöstö- ja toimitilahallinnon tietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)	21 000 000,00	8 162 087,70	18 747 912,30	26 910 000,00	-	9 266 042,95	36 176 042,95	17 361 714,56	18 814 328,39
28.70.20.	Tuottavuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	13 200 000,00	0,00	69 420 000,00	69 420 000,00	-	20 454 000,00	89 874 000,00	0,00	82 620 000,00
28.80.	Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	219 831 871,73	230 437 098,76	50 000 000,00	280 437 098,76	525 901,24			0,00	50 000 000,00
28.80.30.	Ahvenanmaan tasoitusmaksu (arviomääräraha)	193 509 727,98	204 345 614,58		204 345 614,58	167 385,42				
28.80.31.	Verohyvitys Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	19 767 938,00	17 440 733,00		17 440 733,00	9 267,00				

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji		Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
				käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
28.80.32.	Ylimääräinen määräraha Ahvenanmaan maakunnalle (siirtomääräraha 3 v)		50 000 000	0,00	50 000 000,00	50 000 000,00	-		50 000 000,00	0,00	50 000 000,00
28.80.40.	Arpajaisveron tuoton palauttaminen Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	6 554 205,75	9 000 000	8 650 751,18		8 650 751,18	349 248,82				
28.90.	Kuntien tukeminen	8 271 706 720,39	8 534 269 000	8 512 547 739,06	17 694 262,98	8 530 242 002,04	4 026 997,96	29 037 253,80	47 037 253,80	10 611 444,10	35 794 778,59
28.90.20.	Valtion ja kuntien yhteiset tietojärjestelmähankkeet (siirtomääräraha 3 v)	23 560 000,00	18 000 000	305 737,02	17 694 262,98	18 000 000,00	-	29 037 253,80	47 037 253,80	10 611 444,10	35 794 778,59
28.90.30.	Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (arviomääräraha)	8 133 691 195,00	8 472 075 000	8 470 927 096,00		8 470 927 096,00	1 147 904,00				
28.90.31.	Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki ja kuntien yhteistoiminta-avustukset (siirtomääräraha)	114 455 525,39	44 194 000	41 314 906,04		41 314 906,04	2 879 093,96				
28.91.	Työllisyyden ja elinkeinoelämän tukeminen	83 966 602,53	180 800 000	144 577 008,02		144 577 008,02	36 222 991,98				
28.91.40.	Tuki työnantajille (arviomääräraha)	322 383,69					36 222 991,98				
28.91.41.	Energiaenergotuki (arviomääräraha)	83 644 218,84	180 800 000	144 577 008,02		144 577 008,02					
28.92.	EU ja kansainväliset järjestöt	1 835 563 808,03	3 281 550 000	3 239 095 628,68	2 400 000,00	3 241 495 628,68	40 054 371,32	12 478 694,53	14 878 694,53	2 036 913,82	2 400 000,00
28.92.20.	Euroopan unionin osallistuminen matkamenojen korvauksiin (siirtomääräraha 2 v)	2 800 000,00	2 400 000	0,00	2 400 000,00	2 400 000,00	-	2 777 960,51	5 177 960,51	2 036 913,82	2 400 000,00
28.92.40.	käntämaakorvaus Pohjoismaiden Investointipankille (kiinteä määräraha)	7 452 105,33	8 000 000	7 929 301,56		7 929 301,56	70 698,44				
28.92.67.	Kansainvälisille rahoituslaitoksille annettujen sitoumusten lunastaminen (arviomääräraha)	0,00	170 000	0,00		0,00	170 000,00				
28.92.68.	Suomen osuus kansainvälisen jälleenrakennus- ja kehityspankin peruspääoman korottamisesta (arviomääräraha)	3 311 702,70	3 060 000	3 288 274,31		3 288 274,31	-228 274,31				
28.92.69.	Maksut Euroopan unionille (arviomääräraha)	1 822 000 000,00	1 830 000 000	1 789 958 052,81		1 789 958 052,81	40 041 947,19	9 211 705,76	9 211 705,76	0,00	
28.92.87.	Suomen osuus Euroopan investointipankin pääoman korottamisesta (siirtomääräraha 3 v)		0	0,00	0,00	0,00	0,00	489 028,26	489 028,26	0,00	0,00
28.92.88.	Suomen osuus Euroopan vakausmekanismiin pääomasta (arviomääräraha)		1 437 920 000	1 437 920 000,00		1 437 920 000,00	0,00				

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirty- neet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
28.99.	Erikseen budjetoidut valtionhallin- non menot	5 078 138,70			15 285 726,18	164 273,82	52 917 075,90	67 917 075,90	86 050,76	19 885 187,39
28.99.95.	Satunnaiset säädöserusteiset menot (arviomääräraha)	0,00	192 084,96		192 084,96	107 915,04				
28.99.96.	Ennakoimattomat menot (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000,00	86 050,76	4 913 949,24	5 000 000,00	-	52 917 075,90	57 917 075,90	86 050,76	9 885 187,39
28.99.97.	Valtion saatavien turvaaminen (arviomääräraha)	78 138,70	93 641,22		93 641,22	56 358,78				
28.99.98.	Kassasijoitusten riskinhallinta (siirtomääräraha 3 v)		0,00	10 000 000,00	10 000 000,00	-		10 000 000,00	0,00	10 000 000,00

28. Valtiovarainministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
28.01.02. Valtion IT-strategian toteuttaminen	35 000	0	0	0	0	0	0	2 857	847	0	0	0	847
Aikaisempien vuosien valtuudet	35 000							2 857	847	0	0	0	847
28.70.01. Valtion ICT:n ohjaus ja kehittäminen	2 000	0	12 170	12 170	0	12 170	12 170	0	2 000	0	0	0	2 000
Aikaisempien vuosien valtuudet	2 000							0	2 000	0	0	0	2 000
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		0	12 170	12 170	0	12 170	12 170	0	0	0	0	0	0
28.70.02. Valtion talous-, henkilöstö- ja toimitilahallinnon tietojärjestelmät	5 457	0	29 943	29 943	228	29 715	29 715	2 767	198	18	10	1	228
Aikaisempien vuosien valtuudet	5 457							2 767	0	0	0	0	0
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		0	29 943	29 943	228	29 715	29 715	0	198	18	10	1	228
28.90.20. Valtion ja kuntien yhteiset tietojärjestelmähankkeet	0	2 500	14 000	16 500	0	16 500	16 500	0	0	0	0	0	0
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		2 500	14 000	16 500	0	16 500	16 500	0	0	0	0	0	0
28.92.00. EU ja kansainväliset järjestöt	0	967 282	0	967 282	0	967 282	0	0	0	0	0	0	0
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		967 282	0	967 282	0	967 282	0	0	0	0	0	0	0
28.92.68. Suomen osuus Kansainvälisen jälleenrakennus- ja kehityspankin peruspääoman korottamisesta	282 482	0	0	0	0	0	0	3 288	3 340	3 340	3 340	265 782	275 802
Aikaisempien vuosien valtuudet	282 482							3 288	3 340	3 340	3 340	265 782	275 802
28.92.87. Suomen osuus Euroopan investointipankin pääoman korottamisesta	0	127 835	0	127 835	0	127 835	0	0	0	0	0	0	0
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		127 835	0	127 835	0	127 835	0	0	0	0	0	0	0
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ	324 939	1 097 617	56 113	1 153 730	228	1 153 503	58 385	8 911	6 385	3 358	3 350	265 783	278 876
Aikaisempien vuosien valtuudet	324 939							8 911	6 187	3 340	3 340	265 782	278 649
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		1 097 617	56 113	1 153 730	228	1 153 503	58 385	0	198	18	10	1	228

29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
29. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALA	6 666 242 439,00	6 687 567 000	6 202 805 391,22	337 955 756,16	6 540 761 147,38	146 805 852,62	378 091 891,36	2 913 779 891,36	2 527 075 412,91	359 015 893,34
29.01. Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot	113 184 434,11	118 693 000	99 301 602,84	18 604 661,12	117 906 263,96	786 736,04	14 465 398,53	96 619 398,53	78 004 285,69	18 604 661,12
29.01.01. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	25 528 000,00	26 894 000	20 484 490,81	6 409 509,19	26 894 000,00	-	3 336 820,09	30 230 820,09	23 821 310,87	6 409 509,19
29.01.02. Opetushallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	21 904 871,48	22 077 000	16 960 942,59	5 116 057,41	22 077 000,00	-	4 873 644,87	26 950 644,87	21 834 587,46	5 116 057,41
29.01.03. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen CIMOn toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 824 000,00	8 836 000	7 442 420,99	1 393 579,01	8 836 000,00	-	470 776,72	9 306 776,72	7 913 197,71	1 393 579,01
29.01.04. Koulutuksen ja korkeakoulujen arviointi sekä opiskelijoiden oikeusturvalautakunta (siirtomääräraha 2 v)	2 489 000,00	2 539 000	1 605 564,81	933 435,19	2 539 000,00	-	671 814,02	3 210 814,02	2 277 378,83	933 435,19
29.01.21. Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	4 711 000,00	3 920 000	2 821 919,68	1 098 080,32	3 920 000,00	15555	1 458 342,83	5 378 342,83	4 269 810,82	1 098 080,32
29.01.22. Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	15 835 000,00	17 888 000	14 234 000,00	3 654 000,00	17 888 000,00	-	3 654 000,00	21 542 000,00	17 888 000,00	3 654 000,00
29.01.29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan arvonnäisäveromenot (arvionmääräraha)	28 665 684,68	30 800 000	29 980 350,76		29 980 350,76	819 649,24				
29.01.50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)	585 000,00	685 000	685 000,00		685 000,00	0,00				
29.01.51. Avustukset kirkolliseen ja uskonnolliseen toimintaan (kiinteä määräraha)	2 620 000,00	2 844 000	2 844 000,00		2 844 000,00	0,00				
29.01.66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arvionmääräraha)	2 021 877,95	2 210 000	2 242 913,20		2 242 913,20	-32 913,20				
29.10. Yleissivistävä koulutus	868 326 803,08	985 154 000	900 820 614,81	53 837 170,68	954 657 785,49	30 496 214,51	33 601 291,88	174 759 291,88	120 904 225,20	53 855 066,68
29.10.01. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	46 276 000,00	48 959 000	38 301 500,08	10 657 499,92	48 959 000,00	-	8 664 081,85	57 623 081,85	46 965 581,93	10 657 499,92
29.10.02. Ylioppilastutkintolautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 000,00	1 305 000	701 998,19	603 001,81	1 305 000,00	-	4 934,06	1 309 934,06	706 932,25	603 001,81
29.10.20. Yleissivistävän koulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	12 889 000,00	12 894 000	6 122 924,05	6 771 075,95	12 894 000,00	-	9 557 092,97	22 451 092,97	15 680 017,02	6 771 075,95

Päälukuan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirty-neet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
29.10.30.	Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	842 693 000	812 197 785,49		812 197 785,49	30 495 214,51				
29.10.34.	Valtionosuus ja -avustus oppilaitosten perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	78 000 000	42 194 407,00	35 805 593,00	78 000 000,00	-	15 375 183,00	93 375 183,00	57 551 694,00	35 823 489,00
29.10.51.	Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)	1 303 000	1 302 000,00		1 302 000,00	1 000,00				
29.20.	Ammatillinen koulutus	693 046 426,07	719 907 572,28	8 202 866,90	728 110 439,18	8 545 560,82	7 115 593,05	20 065 593,05	11 859 864,72	8 202 866,90
29.20.01.	Valtion ammatillisen koulutuksen toiminnot (siirtomääräraha 2 v)	8 585 000	4 273 359,81	4 311 640,19	8 585 000,00	-	3 568 728,92	12 153 728,92	7 842 088,73	4 311 640,19
29.20.20.	Työpaikalla tapahtuva oppiminen (siirtomääräraha 2 v)	3 026 000,00	72 109,03	2 953 890,97	3 026 000,00	-	2 522 375,94	5 548 375,94	2 594 316,97	2 953 890,97
29.20.21.	Ammatillisen koulutuksen kehittämi-nen (siirtomääräraha 2 v)	1 339 000	401 664,26	937 335,74	1 339 000,00	-	1 024 488,19	2 363 488,19	1 423 459,02	937 335,74
29.20.30.	Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	723 706 000	715 160 439,18		715 160 439,18	8 545 560,82				
29.30.	Aikuiskoulutus	517 596 000	492 249 768,40	14 824 733,60	507 074 502,00	10 521 498,00	12 392 494,58	41 457 494,58	26 415 141,30	14 824 733,60
29.30.20.	Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot (siirtomääräraha 2 v)	25 747 000	13 074 725,36	12 672 274,64	25 747 000,00	-	11 442 934,85	37 189 934,85	24 343 296,52	12 672 274,64
29.30.21.	Aikuiskoulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	3 010 000	857 541,04	2 152 458,96	3 010 000,00	-	923 021,73	3 933 021,73	1 737 306,78	2 152 458,96
29.30.30.	Valtionosuus vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	164 442 000	164 143 847,00		164 143 847,00	298 153,00				
29.30.31.	Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen lisäkoulutukseen (arviomääräraha)	154 775 000	154 360 755,00		154 360 755,00	414 245,00				
29.30.32.	Valtionosuus ja -avustus oppisopimus-koulutukseen (arviomääräraha)	140 594 000	131 003 006,00		131 003 006,00	9 590 994,00				
29.30.51.	Valtionosuus ammatillisen erikois-oppilaitosten käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	21 279 000	21 060 894,00		21 060 894,00	218 106,00				
29.30.52.	Valtionavustus vapaan sivistystyön perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	308 000	308 000,00	0,00	308 000,00	0,00	26 538,00	334 538,00	334 538,00	0,00

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LITA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
29.30.53. Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)	8 670 000,00	7 441 000	7 441 000,00		7 441 000,00	0,00				
29.40. korkeakoulutus ja tutkimus	2 993 355 206,25	2 732 638 000	2 502 105 574,88	225 669 651,86	2 721 775 226,74	4 862 773,26	294 883 952,69	2 449 413 952,69	2 177 296 978,97	244 695 076,51
29.40.01. Suomen Akatemian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	13 038 000,00	12 958 000	5 656 664,75	7 301 335,25	12 958 000,00	-	7 143 401,91	20 101 401,91	12 800 066,66	7 301 335,25
29.40.02. Arktislaitoskesen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	19 440 000,00	19 406 000	19 143 367,54	262 632,46	19 406 000,00	-	331 072,17	19 737 072,17	19 474 439,71	262 632,46
29.40.03. Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 505 000,00	2 049 000	962 454,56	1 086 545,44	2 049 000,00	-	695 256,68	2 744 256,68	1 657 711,24	1 086 545,44
29.40.04. Varastokirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 609 000,00	1 609 000	1 518 598,86	90 401,14	1 609 000,00	-	78 949,27	1 687 949,27	1 597 548,13	90 401,14
29.40.20. Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	23 536 000,00	30 526 000	23 472 958,43	7 053 041,57	30 526 000,00	-	5 052 419,66	35 578 419,66	28 211 718,55	7 363 508,90
29.40.22. Tutkimusinfrastruktuurihankkeiden rahoitus (siirtomääräraha 3 v)		4 000 000	2 967 000,00	1 033 000,00	4 000 000,00	-		4 000 000,00	2 967 000,00	1 033 000,00
29.40.30. Valtionosuus ja -avustus kunnallisten ja yksityisten ammattikorkeakoulujen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	406 241 257,00	429 001 000	424 370 575,00		424 370 575,00	4 630 425,00				
29.40.50. Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	1 839 393 000,00	1 832 287 000	1 832 235 000,00	52 000,00	1 832 287 000,00	-	0,00	1 832 287 000,00	1 832 235 000,00	52 000,00
29.40.51. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (siirtomääräraha 3 v)	236 211 000,00	251 695 000	42 904 304,00	208 790 696,00	251 695 000,00	-	218 834 853,00	470 529 853,00	243 024 199,68	227 505 653,32
29.40.52. Erityinen valtionrahoitus Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston opetus- ja tutkimustoimintaan (arviomääräraha)	31 707 000,00	30 731 000	30 731 000,00		30 731 000,00	0,00				
29.40.53. Veikkauksen ja raha-arpaisten voitotavarat tieteen edistämiseen (89 htv yhdessä momentin 29.40.03 kanssa) (arviomääräraha)	100 296 907,49	101 180 000	101 155 735,38		101 155 735,38	24 264,62				
29.40.66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)	15 236 100,39	17 196 000	16 987 916,36		16 987 916,36	208 083,64				
29.40.88. Valtion rahoitus Tampereen teknillisen yliopiston säätöön pääomaan (siirtomääräraha 2 v)	62 748 000,00						62 748 000,00	62 748 000,00	35 329 295,00	

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahajaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA+)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirty-neet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
29.40.89.	Valtion rahoitus julkisoikeudellisten yliopistojen pääomasijoituksiin (kiinteä määräraha)	241 393 941,37								
29.70.	Opintotuki	862 870 170,57	846 840 873,97	361 148,81	847 202 022,78	90 426 977,22	351 382,81	6 525 382,81	6 164 234,00	361 148,81
29.70.01.	Opintotuen muutoksenhakulautakun-nan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	693 000,00	674 144,12	21 855,88	696 000,00	-	7 739,81	703 739,81	681 883,93	21 855,88
29.70.52.	Opintolainojen valtiontakaus (arviomääräraha)	33 094 392,10	30 807 464,98		30 807 464,98	4 392 535,02				
29.70.55.	Opintoraha ja asumislisä (arviomääräraha)	754 804 079,87	734 550 378,94		734 550 378,94	83 954 621,06				
29.70.57.	Korkeakoulupiskelijöiden ateriatuki (arviomääräraha)	27 129 196,43	27 780 938,05		27 780 938,05	2 969 061,95				
29.70.58.	Avustus vuokratustannusten korvaami- seen (siirtomääräraha 2 v)	5 244 000,00	5 138 707,07	339 292,93	5 478 000,00	-	343 643,00	5 821 643,00	5 482 350,07	339 292,93
29.70.59.	Lukio koulutuksen ja ammatillisen kou- lutuksen opiskelijöiden koulumatkatuki (arviomääräraha)	41 905 502,17	47 889 240,81		47 889 240,81	-889 240,81				
29.80.	Taide ja kulttuuri	425 100 145,58	416 502 590,43	16 143 325,55	432 645 915,98	1 453 084,02	15 264 518,62	105 048 518,62	86 852 621,47	18 160 142,08
29.80.01.	Taiteen keskustoimikunnan ja taidetoi- mikuntien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 113 000,00	4 592 734,66	300 265,34	4 893 000,00	-	429 448,64	5 322 448,64	5 012 181,47	300 265,34
29.80.02.	Valtion taidemuseon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	19 075 000,00	16 547 942,46	2 894 044,12	19 441 986,58	13,42	910 222,93	20 352 222,93	17 458 165,39	2 894 044,12
29.80.03.	Suomenlinnan hoitokunnan toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	2 683 000,00	2 573 374,40	331 625,60	2 905 000,00	-	497 903,79	3 402 903,79	3 071 278,19	331 625,60
29.80.04.	Museoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	20 074 000,00	18 388 283,60	3 070 716,40	21 459 000,00	-	938 094,19	22 397 094,19	19 326 377,79	3 070 716,40
29.80.05.	Näkövammaisten kirjaston toimintame- not (siirtomääräraha 2 v)	6 724 000,00	4 884 582,26	1 579 417,74	6 464 000,00	-	2 079 516,87	8 543 516,87	6 960 096,16	1 579 417,74
29.80.06.	Kansallisen audiovisuaalisen arkiston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 846 000,00	6 031 595,45	893 404,55	6 925 000,00	-	1 059 695,29	7 984 695,29	7 091 290,74	893 404,55
29.80.07.	Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuk- sen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	621 000,00	291 956,74	447 043,26	739 000,00	-	189 616,98	928 616,98	481 573,72	447 043,26

Päätöksen nimi ja määräraha	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA-t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
29.80.08. Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	978 000,00	1 245 000	1 110 725,14	134 274,86	1 245 000,00	-	121 360,06	1 366 360,06	1 232 085,20	134 274,86
29.80.16. Ylimääräiset taitelijaj- ja sanomalehtimieslakkieet (arviomääräraha)	16 693 370,22	18 563 000	17 480 772,11		17 480 772,11	1 082 227,89				
29.80.30. Valtionavustukset yleisten kirjastojen toimintaan (kintea määräraha)	4 471 000,00	4 613 000	4 613 000,00		4 613 000,00	0,00				
29.80.31. Valtionuus ja -avustus teattereiden ja orkestereiden käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	42 109 000,00	40 445 000	40 445 000,00		40 445 000,00	0,00				
29.80.32. Valtionuus ja -avustukset museolle (arviomääräraha)	20 078 000,00	17 683 000	17 683 000,00		17 683 000,00	0,00				
29.80.33. Valtionavustukset kuntien ja alueiden kulttuuritoiminnan kehittämiseen (arviomääräraha)	106 000,00	106 000	106 000,00		106 000,00	0,00				
29.80.34. Valtionuus ja -avustus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000,00	5 300 000	5 291 937,00	8 063,00	5 300 000,00	-	1 462 924,00	6 762 924,00	6 710 061,00	52 863,00
29.80.40. Korvaus Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötapiooon (arviomääräraha)	230 400,02	252 000	240 000,00		240 000,00	12 000,00				
29.80.50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)	9 475 000,00	9 308 000	9 297 900,00	10 100,00	9 308 000,00	-	288 563,21	9 596 563,21	9 476 806,72	100 282,12
29.80.51. Apurahat taitelijoille, kirjailijoille ja kaantajille (arviomääräraha)	13 018 931,45	13 735 000	13 573 982,01		13 573 982,01	161 017,99				
29.80.52. Veikkauksen ja raha-arpaisten voittovarat taiteen edistämiseen (arviomääräraha)	220 345 594,56	222 595 000	222 397 234,28		222 397 234,28	197 765,72				
29.80.53. Valtionavustus tilakustannuksiin (kintea määräraha)	18 822 430,00	18 824 000	18 824 000,00		18 824 000,00	0,00				
29.80.54. Valtionavustus taide- ja kulttuurilaitosten toimintainvestointeihin (kintea määräraha)	3 095 477,00	7 402 000	7 401 941,00		7 401 941,00	59,00				
29.80.55. Kulttuuriperinnön digitoiminnan tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	2 500 000,00	2 500 000	756 539,27	1 743 460,73	2 500 000,00	-	3 147 770,49	5 647 770,49	3 628 240,44	2 017 267,57
29.80.56. Kulttuurivienin edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	100 000,00						92 067,40	92 067,40	0,00	92 067,40
29.80.57. Avustus Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin toimintajatkavan säätön peruspäömaan (kintea määräraha)		80 000	80 000,00		80 000,00	0,00				

Päälukun, luvun ja momentin numero, nimi ja määrälajaji		Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
				käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
29.80.70.	Kaluston hankinta (siirtomääräraha 3 v)	2 100 000,00	2 825 000	97 318,22	2 727 681,78	2 825 000,00	-	2 593 719,94	5 418 719,94	1 271 146,18	4 147 573,76
29.80.72.	Valtion taidemuseon kokoelmien kartuttaminen (siirtomääräraha 3 v)	939 000,00	739 000	481 781,29	257 218,71	739 000,00	-	200 711,81	939 711,81	682 493,10	257 218,71
29.80.75.	Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden perusparannukset ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)	3 900 000,00	5 040 000	3 293 990,54	1 746 009,46	5 040 000,00	-	1 252 903,02	6 292 903,02	4 450 825,37	1 842 077,65
29.80.95.	Kulttuurirympäristön suojelusta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	1 942,33	17 000	17 000,00		17 000,00	0,00				
29.90.	Liikuntatoimi	142 501 238,00	153 194 000	153 611 979,40		153 611 979,40	-417 979,40				
29.90.50.	Veikkauksen ja raha-arpaajaisten voittovarat urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen (arviomääräraha)	141 904 238,00	144 542 000	144 959 979,40		144 959 979,40	-417 979,40				
29.90.52.	Valtionosuus liikunnan koulutuskeskuksille (kiinteä määräraha)	597 000,00	2 752 000	2 752 000,00		2 752 000,00	0,00				
29.90.53.	Veikkauksen ja raha-arpaajaisten voittovarat Helsingin Olympiastadionin perusparannushankkeeseen (arviomääräraha)		5 900 000	5 900 000,00		5 900 000,00	0,00				
29.91.	Nuorisotyö	65 199 550,35	71 908 000	71 464 814,21	312 197,64	71 777 011,85	130 988,15	17 259,20	19 890 259,20	19 578 061,56	312 197,64
29.91.50.	Veikkauksen ja raha-arpaajaisten voittovarat nuorisotyön edistämiseen (arviomääräraha)	51 526 550,35	52 035 000	51 904 011,85		51 904 011,85	130 988,15				
29.91.51.	Nuorten työpaja- ja toiminta- ja etsivä nuorisotyö (siirtomääräraha 2 v)	13 323 000,00	19 523 000	19 210 802,36	312 197,64	19 523 000,00	-	17 259,20	19 540 259,20	19 228 061,56	312 197,64
29.91.52.	Saamelaisien kulttuuri- ja kielipäästöiminta (siirtomääräraha 2 v)	350 000,00	350 000	350 000,00	0,00	350 000,00	0,00	0,00	350 000,00	350 000,00	0,00

29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttöö	Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy			Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talous-arvio-menot 2012	Määrä-raha-tarve 2013	Määrä-raha-tarve 2014	Määrä-raha-tarve 2015	Määrä-raha-tarve myöhemmin	Määrä-raha-yhteensä
29.10.01. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot		0	4 780	0	4 780	4 780	0	0	288	820	820	820	0	2 460
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			4 780	0	4 780	4 780	0	0	288	820	820	820	0	2 460
29.10.34. Valtionosuus ja -avustus oppilaitosten perustamiskustannuksiin		319 951	8 000	0	8 000	8 000	0	0	39 873	37 677	34 185	32 236	78 086	182 184
Aikaisempien vuosien valtuudet		319 951							37 882	34 877	32 689	31 950	76 657	176 174
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			8 000	0	8 000	8 000	0	0	1 991	2 799	1 496	286	1 429	6 009
29.30.52. Valtionosuus ja -avustus aikuiskoulutuksen perustamiskustannuksiin		2 000	0	0	0	0	0	0	335	0	0	0	0	0
Aikaisempien vuosien valtuudet		2 000							335	0	0	0	0	0
29.40.00. Korkeakouluopetus ja tutkimus		685 116	282 419	66	282 485	282 247	238	238	186 609	296 019	220 919	100 442	40 451	657 830
Aikaisempien vuosien valtuudet		685 116							164 730	215 335	139 025	36 990	6 111	397 462
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			282 419	66	282 485	282 247	238	238	21 879	80 683	81 894	63 452	34 340	260 368
29.40.20. Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot		0	25 000	0	25 000	25 000	0	0	5 362	9 499	8 994	573	573	19 638
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			25 000	0	25 000	25 000	0	0	5 362	9 499	8 994	573	573	19 638
29.40.34. Valtionosuus yleissivistävien ja ammatillisten oppilaitosten sekä ammatikorkeakoulujen perustamiskustannuksiin		303 495	0	0	0	0	0	0	15 578	9 459	5 320	1 591	692	17 062
Aikaisempien vuosien valtuudet		303 495							15 578	9 459	5 320	1 591	692	17 062
29.60.00. Tiede		729 317	0	0	0	0	0	0	98 954	64 963	2 817	44	0	67 824
Aikaisempien vuosien valtuudet		729 317							98 954	64 963	2 817	44	0	67 824
29.80.34. Valtionosuus ja -avustus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin		22 697	4 500	0	4 500	4 378	122	0	3 269	2 228	3 135	3 135	9 240	17 738
Aikaisempien vuosien valtuudet		22 697							2 259	2 204	2 657	2 657	6 851	14 370
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			4 500	0	4 500	4 378	122	0	1 010	23	478	478	2 389	3 368
29.80.54. Valtionavustus taide- ja kulttuurilaitosten toimitilainvestointeihin		0	3 000	0	3 000	0	3 000	0	0	0	0	0	0	0
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			3 000	0	3 000	0	3 000	0	0	0	0	0	0	0

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy			Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-yhteensä
29.80.75. Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden perustamannukset ja kunnossapito		420	1 600	0	1 600	450	1 150	0	352	450	0	0	0	450
Aikaisempien vuosien valtuudet		420							352	0	0	0	0	0
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			1 600	0	1 600	450	1 150	0	0	450	0	0	0	450
29.88.00. Tiede		381 117	0	0	0	0	0	0	881	10 265	0	0	0	10 265
Aikaisempien vuosien valtuudet		381 117							881	10 265	0	0	0	10 265
29.90.34. Valtionosuus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin		19 506	0	0	0	0	0	0	1 960	777	55	0	0	833
Aikaisempien vuosien valtuudet		19 506							1 960	777	55	0	0	833
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ			329 299	66	329 365	324 855	4 510	238	353 462	432 157	276 245	138 839	129 041	976 282
Aikaisempien vuosien valtuudet									322 932	337 882	182 563	73 232	90 312	683 988
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			329 299	66	329 365	324 855	4 510	238	30 530	94 275	93 681	65 608	38 730	292 294

30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahajaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirty- neet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
30. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 770 034 846,50	2 716 384 000	2 409 959 658,16	268 228 274,37	2 678 187 932,53	38 196 067,47	361 078 900,69	2 230 854 900,69	1 904 931 171,56	314 409 811,85
30.01. Hallinto	102 527 206,79	103 786 000	86 337 616,94	16 664 326,16	103 001 943,10	784 056,90	27 810 752,04	103 596 752,04	70 159 345,52	27 937 406,52
30.01.01. Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	26 006 000,00	28 899 000	26 410 868,95	2 488 131,05	28 899 000,00	-	884 032,25	29 783 032,25	27 294 901,20	2 488 131,05
30.01.02. Maa- ja metsätalousministeriön tieto- palvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 970 000,00	6 593 000	5 546 597,83	1 046 402,17	6 593 000,00	-	701 978,29	7 294 978,29	6 248 576,12	1 046 402,17
30.01.03. Maaseutuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	24 461 000,00	26 382 000	22 289 636,30	4 092 363,70	26 382 000,00	-	4 025 368,01	30 407 368,01	26 315 004,31	4 092 363,70
30.01.04. Lautakuntien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	871 000,00	886 000	298 624,92	587 375,08	886 000,00	-	408 452,65	1 294 452,65	707 077,57	587 375,08
30.01.21. Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	669 000,00	669 000	295 948,05	373 051,95	669 000,00	-	509 789,24	1 178 789,24	805 737,29	373 051,95
30.01.22. Tukkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	3 643 000,00	3 343 000	783 663,30	2 559 336,70	3 343 000,00	-	3 358 698,29	6 701 698,29	3 223 966,63	3 477 731,66
30.01.29. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan arvonsäveroimenot (arviomääräraha)	26 338 206,79	28 000 000	27 215 943,10		27 215 943,10	784 056,90				
30.01.40. Bioenergiatuotannon avustukset (siirtomääräraha 3 v)	10 855 000,00	5 500 000	3 732,99	5 496 267,01	5 500 000,00	-	17 795 527,21	23 295 527,21	1 944 574,80	15 850 952,41
30.01.66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	3 714 000,00	3 514 000	3 492 601,50	21 398,50	3 514 000,00	-	126 906,10	3 640 906,10	3 619 507,60	21 398,50
30.10. Maaseudun kehittäminen	131 220 615,98	164 620 000	142 101 574,04	1 970 982,54	144 072 556,58	20 547 443,42	5 786 507,84	15 886 507,84	11 642 696,86	3 548 112,48
30.10.50. Valtionapu maaseudun elinkeinojen kehittämiseen (siirtomääräraha 3 v)	10 668 000,00	7 668 000	5 889 138,46	1 778 861,54	7 668 000,00	-	2 563 889,09	10 231 889,09	8 453 027,55	1 778 861,54
30.10.54. Hevostalouden edistäminen totopelais- tä valtion osuutena kertyvillä varoilla (siirtomääräraha 2 v)	8 582 000,00	2 432 000	2 239 879,00	192 121,00	2 432 000,00	-	706 385,97	3 138 385,97	2 250 572,00	192 121,00
30.10.55. Valtionapu 4H-toimintaan (kliente määräraha)	5 020 000,00	4 520 000	4 520 000,00		4 520 000,00	0,00				

Päälukuan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
30.10.61.	EU:n osallistuminen maaseudun kehittämiseen (204 htv, josta tekninen tuki enintään 110 htv, yhdesä momentin 30.10.62 määrärahan kanssa) (arviomääräraha)	77 000 000	63 947 730,89		63 947 730,89	13 052 269,11				
30.10.62.	Valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maaseudun kehittämisestä (arviomääräraha)	73 000 000	65 504 825,69		65 504 825,69	7 495 174,31				
30.10.63.	Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)									
30.20.										
30.20.01.	Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen toimentamot (siirtomääräraha 2 v)	3 273 000,00					2 516 232,78	2 516 232,78	939 097,31	1 577 129,94
30.20.40.	Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)	2 120 382 845,46	1 876 093 397,43	161 965 944,21	2 038 059 341,64	13 602 658,36	202 034 829,08	1 682 716 829,08	1 508 602 394,98	169 830 276,77
30.20.41.	EU-tulotuki ja EU-markkinatuki (arviomääräraha)	33 288 000,00	27 113 117,29	7 201 882,71	34 315 000,00	-		40 829 166,85	33 627 284,14	7 201 882,71
30.20.42.	Satovahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	554 665 000,00	456 470 316,89	87 529 683,11	544 000 000,00	-		81 505 026,04	537 975 342,93	87 529 683,11
30.20.43.	Maatalouden ympäristötuki, eläinten hyvinvointia edistävät tuet ja el-tuotannolliset investoinnit (siirtomääräraha 2 v)	545 690 266,78	538 033 672,87		538 033 672,87	9 166 327,13				
30.20.44.	Luonnonhaittakorvaus (siirtomääräraha 2 v)	3 400 000,00	0,00	4 450 000,00	4 450 000,00	-	5 603 251,61	10 053 251,61	1 161 452,05	7 841 799,56
30.20.45.	Maatalouden ympäristötuki, eläinten hyvinvointia edistävät tuet ja el-tuotannolliset investoinnit (siirtomääräraha 2 v)	372 210 000,00	353 308 468,24	9 941 531,76	363 250 000,00	-		47 013 366,48	400 305 391,20	9 941 531,76
30.20.46.	Luonnonhaittakorvaus (siirtomääräraha 2 v)	422 673 000,00	409 914 451,03	12 758 548,97	422 673 000,00	-				
30.20.47.	Luonnonhaittakorvaus (siirtomääräraha 2 v)	129 500 000,00	71 429 020,99	29 610 979,01	101 040 000,00	-				
30.20.48.	Maaseutuelinkeinojen kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	3 781 000,00	136 415,39	5 724 584,61	5 861 000,00	-				
30.20.49.	Maaseutuelinkeinojen kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 513 000,00	344 265,96	2 948 734,04	3 293 000,00	-				
30.20.49.	Maaseutuelinkeinojen kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 610 000,00	0,00	1 800 000,00	1 800 000,00	-				
30.20.49.	Maaseutuelinkeinojen kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	16 712 578,68	18 563 668,77		18 563 668,77	4 436 331,23				

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LITA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
30.20.60.	Siirto interventiorahastoon (kiinteä määräraha)	780 000	780 000,00		780 000,00	0,00				
30.20.61.	Siirto Maatilatalouden kehittämisrahastron (siirtomääräraha 2 v)						0,00	0,00	0,00	
30.30.	Elinvarikkeiden turvallisuus ja laatu	53 454 000	46 298 451,89	6 074 772,95	52 373 224,84	1 080 775,16	7 008 328,96	48 684 328,96	42 609 556,01	6 074 772,95
30.30.01.	Elinvariketurvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	41 676 000	35 601 227,05	6 074 772,95	41 676 000,00	-	-	48 684 328,96	42 609 556,01	6 074 772,95
30.30.20.	Eläinlääkintähuolto (arviomääräraha)	4 830 000	4 492 449,78		4 492 449,78	337 550,22				
30.30.41.	Eriäät korvaukset (arviomääräraha)	6 948 000	6 204 775,06		6 204 775,06	743 224,94				
30.40.	Kala-, riista- ja porotalous	63 709 000	38 742 448,76	22 982 063,73	61 724 512,49	1 984 487,51	37 263 366,33	92 012 366,33	55 470 337,22	36 342 413,64
30.40.01.	Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	17 478 000	13 165 577,11		17 478 000,00	-	2 995 410,91	20 473 410,91	16 160 988,02	4 312 422,89
30.40.20.	Kalakannan hoitovelvoitteet (siirtomääräraha 2 v)	2 300 000	198 898,57	2 101 101,43	2 300 000,00	-	2 281 886,83	4 581 886,83	2 473 885,28	2 101 101,43
30.40.41.	Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (arviomääräraha)	5 400 000	3 453 586,11		3 453 586,11	1 946 413,89				
30.40.42.	Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)	5 501 000	1 362 384,08	4 138 615,92	5 501 000,00	-	4 218 574,30	9 719 574,30	5 574 288,08	4 138 615,92
30.40.43.	Porotalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	1 741 000	1 741 000,00	0,00	1 741 000,00	0,00	16 000,00	1 757 000,00	1 757 000,00	0,00
30.40.50.	Riistatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	9 261 000	8 855 542,15	405 457,85	9 261 000,00	-	299 636,99	9 560 636,99	9 155 179,14	405 457,85
30.40.51.	Kalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	6 165 000	5 795 856,82	369 143,18	6 165 000,00	-	250 124,36	6 415 124,36	6 044 605,79	369 143,18
30.40.52.	Kalastuslupamaksujen palautukset ja salmaannorpan suojeluun liittyvät sopimuspallokat (arviomääräraha)	3 560 000	3 521 926,38		3 521 926,38	38 073,62				
30.40.62.	Elinkeinokalatalouden markkinoinnin ja rakennepoliittikan edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	11 546 000	584 761,67	10 961 238,33	11 546 000,00	-	26 431 374,20	37 977 374,20	13 806 708,29	23 988 396,25
30.40.77.	Kalataloudelliset rakentamis- ja kunnostushankkeet (siirtomääräraha 3 v)	757 000	62 915,87	694 084,13	757 000,00	-	770 358,74	1 527 358,74	497 682,62	1 027 276,12

Päälukuan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji		Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
				käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirty-neet	Käytettyä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
30.50.	Vesitalous	32 738 243,00	30 798 000	14 706 786,38	16 087 263,62	30 794 050,00	3 950,00	29 548 497,06	59 926 497,06	31 015 970,68	28 113 296,26
30.50.20.	Vesivarojen käytön ja hoidon menot (siirtomääräraha 3 v)	11 545 000,00	11 684 000	6 950 037,97	4 733 962,03	11 684 000,00	-	5 749 201,82	17 433 201,82	11 202 508,35	6 230 693,47
30.50.31.	Vesihuollon ja tulvasuojelun tuleminen (siirtomääräraha 3 v)	20 158 000,00	17 073 000	7 340 698,41	9 732 301,59	17 073 000,00	-	22 117 295,24	39 190 295,24	19 759 892,25	19 420 602,79
30.50.43.	Eräät valtion maksettavaksi määrättyt korvaukset (arviomääräraha)	194 243,00	420 000	416 050,00		416 050,00	3 950,00				
30.50.48.	Poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	841 000,00	1 621 000	0,00	1 621 000,00	1 621 000,00	-	1 682 000,00	3 303 000,00	53 570,08	2 462 000,00
30.60.	Metsätalous	197 560 430,39	178 588 000	175 726 902,39	2 672 214,08	178 399 116,47	188 883,53	14 746 577,13	125 884 577,13	123 094 535,12	2 752 826,15
30.60.01.	Metsäntutkimuslaitoksen toimintame-not (siirtomääräraha 2 v)	43 032 000,00	44 268 000	42 186 417,63	2 081 582,37	44 268 000,00	-	4 059 014,72	48 327 014,72	46 245 432,35	2 081 582,37
30.60.41.	Metsäpuuiden siemenhuolto (siirtomääräraha 2 v)	621 000,00	400 000	119 205,00	280 795,00	400 000,00	-	421 291,00	821 291,00	540 317,78	280 795,00
30.60.42.	Valtionapu Suomen metsäkeskukselle (siirtomääräraha 2 v)	49 319 000,00	49 352 000	49 352 000,00	0,00	49 352 000,00	0,00	0,00	49 352 000,00	49 352 000,00	0,00
30.60.43.	Eräät korvaukset (arviomääräraha)	94 420,89	220 000	175 646,40		175 646,40	44 353,60				
30.60.44.	Tuki puuntuotannon kestävyyyden turvaamiseen (arviomääräraha)	82 263 009,50	67 230 000	67 085 470,07		67 085 470,07	144 529,93				
30.60.45.	Metsäluonnon hoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	11 325 000,00	7 325 000	7 115 163,29	209 836,71	7 325 000,00	-	416 271,41	7 741 271,41	7 500 680,77	240 448,78
30.60.47.	Pienpuun energiakutki (siirtomääräraha 2 v)	9 750 000,00	7 250 000	7 250 000,00	0,00	7 250 000,00	0,00	9 750 000,00	17 000 000,00	17 000 000,00	0,00
30.60.50.	Eräät metsätalouden valtionavut (siirtomääräraha 2 v)	1 106 000,00	2 443 000	2 443 000,00	0,00	2 443 000,00	0,00	0,00	2 443 000,00	2 443 000,00	0,00
30.60.83.	Lainat puuntuotannon kestävyyyden turvaamiseen (siirtomääräraha 3 v)	50 000,00	100 000	0,00	100 000,00	100 000,00	-	100 000,00	200 000,00	13 104,22	150 000,00
30.63.	Metsähallitus	5 815 000,00	5 809 000	5 809 000,00	0,00	5 809 000,00	0,00	0,00	5 809 000,00	5 809 000,00	0,00
30.63.50.	Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	5 815 000,00	5 809 000	5 809 000,00	0,00	5 809 000,00	0,00	0,00	5 809 000,00	5 809 000,00	0,00
30.70.	Kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuri	65 371 000,00	63 958 000	24 143 480,33	39 810 707,08	63 954 187,41	3 812,59	36 880 042,25	96 338 042,25	56 527 335,17	39 810 707,08

Päätöksen, luvun ja momentin numero, nimi ja määrälaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirty- neet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
30.70.01.	Maanmittauslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	53 934 000	15 423 502,43	38 510 497,57	53 934 000,00	-	36 594 864,18	90 528 864,18	52 018 366,61	38 510 497,57
30.70.02.	Geodeettisen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 524 000	4 223 790,49	1 300 209,51	5 524 000,00	-	285 178,07	5 809 178,07	4 508 968,56	1 300 209,51
30.70.40.	Kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	4 500 000	4 496 187,41		4 496 187,41	3 812,59				

30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarvioenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy	Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvioenot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-yhteensä	
30.10.61. EU:n osallistuminen maaseudun kehittämiseen	78 908	33 907	112 815	80 909	31 906	31 906	63 511	72 500	83 342	36 919	0	192 761	
							56 560	54 633	50 940	13 230	0	118 803	
Aikaisempien vuosien valtuudet	78 908	33 907	112 815	80 909	31 906	31 906	6 951	17 867	32 402	23 689	0	73 958	
30.10.62. Valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maaseudun kehittämisestä	69 267	41 103	110 370	77 095	33 275	33 275	65 102	71 200	84 525	34 021	0	189 746	
							55 224	56 088	52 905	13 537	0	122 529	
Aikaisempien vuosien valtuudet	69 267	41 103	110 370	77 095	33 275	33 275	9 878	15 112	31 620	20 484	0	67 217	
30.12.45. Maatalouden ympäristötuki	0	0	0	0	0	0	1 599	1 339	1 125	777	626	3 867	
							1 599	1 339	1 125	777	626	3 867	
Aikaisempien vuosien valtuudet	518 000	0	518 000	385 064	132 936	0	43 770	124 208	117 794	111 938	94 766	448 706	
30.20.40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki	518 000	0	518 000	385 064	132 936	0	43 770	23 443	23 027	17 172	0	63 642	
Aikaisempien vuosien valtuudet	518 000	0	518 000	385 064	132 936	0	0	100 765	94 766	94 766	94 766	385 064	
30.20.43. Maatalouden ympäristötuki, eläinten hyvinvointia edistävät tuet ja ei-tuotannolliset investoinnit	520 900	0	520 900	520 504	396	0	92 427	398 826	132 047	115 240	75 684	721 796	
							92 427	77 207	65 102	50 479	8 504	201 292	
Aikaisempien vuosien valtuudet	520 900	0	520 900	520 504	396	0	0	321 619	66 945	64 760	67 180	520 504	
30.20.44. Luonnonhaittakorvaus	1 600 000	0	1 600 000	1 392 639	207 361	0	73 293	419 980	418 211	396 720	348 160	1 583 072	
Aikaisempien vuosien valtuudet	1 600 000	0	1 600 000	1 392 639	207 361	0	73 293	71 820	70 052	48 561	0	190 433	
30.20.49. Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki	300 000	300 000	600 000	190 822	409 178	0	18 564	57 200	44 500	38 600	142 300	282 600	
Aikaisempien vuosien valtuudet, josta							17 190	50 302	36 980	31 884	111 279	230 443	
- korkotuki- tms valtuudet	300 000	300 000	600 000	190 822	409 178	0	1 374	6 898	7 521	6 716	31 021	52 157	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet, josta	300 000	300 000	600 000	190 822	409 178	0	1 374	6 898	7 521	6 716	31 021	52 157	
- korkotuki- tms. valtuudet													
30.31.44. Tuki puuntuotannon kestäviin turvaamiseen	0	0	0	0	0	0	54	170	170	150	227	717	
Aikaisempien vuosien valtuudet	207 592	0	207 592	0	0	0	54	170	170	150	227	717	

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
30.51.30. Vesihuoltolaitteiden rakentamisen korkotuki	12 930	0	0	0	0	0	0	107	67	47	31	23	168
Aikaisempien vuosien valtuudet, josta	12 930							107	67	47	31	23	168
30.60.44. Tuki puuntuotannon kestävyysyden turvaamiseen	523 464	28 000	0	28 000	27 994	6	0	28 750	15 920	8 600	5 420	5 467	35 407
Aikaisempien vuosien valtuudet	523 464							15 767	8 420	5 100	3 420	3 456	20 396
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		28 000	0	28 000	27 994	6	0	12 983	7 500	3 500	2 000	2 011	15 011
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ	6 355 933	3 115 075	375 010	3 490 085	2 675 026	815 059	65 182	387 177	1 161 409	890 361	739 817	667 253	3 458 840
Aikaisempien vuosien valtuudet, josta	6 355 933							355 991	343 489	305 448	179 240	124 115	952 291
- korkotuki- tms. valtuudet	1 477 919							17 297	50 368	37 027	31 914	111 302	230 611
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet, josta		3 115 075	375 010	3 490 085	2 675 026	815 059	65 182	31 186	817 921	584 913	560 577	543 138	2 506 548
korkotuki- tms. valtuudet		300 000	300 000	600 000	190 822	409 178	0	1 374	6 898	7 521	6 716	31 021	52 157

31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA-t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio-Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
31. LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 110 384 067,73	2 443 297 000	2 019 552 890,21	381 273 156,08	2 400 826 046,29	42 470 953,71	240 657 397,85	2 157 508 397,85	1 743 346 693,30	404 791 043,72
31.01. Hallinto ja toimialan yhteiset menot	358 966 053,24	415 985 000	366 845 754,94	6 623 068,20	373 468 823,14	42 516 176,86	4 967 515,50	26 506 515,50	19 883 447,30	6 623 068,20
31.01.01. Liikenne- ja viestintäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	23 827 000,00	21 168 000	14 915 931,80	6 252 068,20	21 168 000,00	-	4 905 591,50	26 073 591,50	19 821 523,30	6 252 068,20
31.01.21. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	211 000,00	371 000	0,00	371 000,00	371 000,00	-	61 924,00	432 924,00	61 924,00	371 000,00
31.01.29. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvonnäkövoimenot (arvionmääräraha)	333 986 053,24	393 818 000	351 301 823,14		351 301 823,14	42 516 176,86				
31.01.40. Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)	942 000,00	628 000	628 000,00		628 000,00	0,00				
31.10. Liikenneverkko	1 464 629 731,97	1 719 713 000	1 419 563 195,72	302 422 016,43	1 721 985 212,15	-2 272 212,15	163 323 762,01	1 833 476 762,01	1 517 900 864,72	315 575 897,29
31.10.01. Liikenneviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	83 740 000,00	87 919 000	67 762 556,17	20 156 443,83	87 919 000,00	-	14 785 805,79	102 704 805,79	82 548 361,96	20 156 443,83
31.10.20. Perusväylänpito (siirtomääräraha 2 v)	923 956 000,00	952 265 000	844 017 727,72	108 247 272,28	952 265 000,00	-	76 918 727,71	1 029 183 727,71	920 936 455,43	108 247 272,28
31.10.34. Valtionavustus länsimetron suunnitteluun (siirtomääräraha 2 v)				122 232,69	4 133 000,00	-		4 133 000,00	4 010 767,31	122 232,69
31.10.35. Valtionavustus länsimetron rakentamiseen (siirtomääräraha 3 v)										
31.10.40. Avustus Finavia Oyjille (siirtomääräraha 3 v)	13 000 000,00	34 974 000	16 214 633,31	18 759 366,69	34 974 000,00	-	5 583 211,74	40 557 211,74	21 797 845,05	18 759 366,69
31.10.41. Valtionavustus eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon (siirtomääräraha 3 v)	1 100 000,00						1 100 000,00	1 100 000,00	0,00	1 100 000,00
31.10.50. Valtionavustus yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen (siirtomääräraha 3 v)	2 700 000,00	2 340 000	1 000 000,00	1 340 000,00	2 340 000,00	-	0,00	2 340 000,00	1 000 000,00	1 340 000,00
31.10.76. Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset (arvionmääräraha)	23 000 000,00	13 000 000	7 414 068,00	5 585 932,00	13 000 000,00	-	10 804 661,68	23 804 661,68	16 796 033,09	7 008 628,59
31.10.77. Väyläverkon kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	40 483 731,97	49 560 000	51 832 212,15		51 832 212,15	-2 272 212,15				
	66 700 000,00	454 525 000	310 101 769,45	144 423 230,55	454 525 000,00	-	31 327 971,77	485 852 971,77	333 636 534,72	152 216 437,05

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahajaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
31.10.78. Eräät väylähankkeet (siirtomääräraha 3 v)	249 600 000,00	73 100 000	69 999 569,78	3 100 430,22	73 100 000,00	-	21 766 138,78	94 866 138,78	88 927 730,79	5 938 407,99
31.10.79. Elinkaarirahoitushankkeet (siirtomääräraha 3 v)	60 350 000,00	47 897 000	47 209 891,83	687 108,17	47 897 000,00	-	1 037 244,54	48 934 244,54	48 247 136,37	687 108,17
31.20. Liikenteen viranomaispalvelut	35 420 000,00	40 502 000	23 735 241,20	16 766 758,80	40 502 000,00	-	19 615 264,19	60 117 264,19	43 350 505,39	16 766 758,80
31.20.01. Liikenteen turvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	35 420 000,00	40 502 000	23 735 241,20	16 766 758,80	40 502 000,00	-	19 615 264,19	60 117 264,19	43 350 505,39	16 766 758,80
31.30. Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut	191 250 282,52	199 250 000	171 372 703,48	25 650 307,52	197 023 011,00	2 226 989,00	16 455 147,27	133 765 147,27	107 550 832,96	26 214 314,30
31.30.42. Valtionavustus koulutuksesta (siirtomääräraha 3 v)	841 000,00	841 000	841 000,00	0,00	841 000,00	0,00	0,00	841 000,00	841 000,00	0,00
31.30.43. Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantaminen (arvionmääräraha)	77 969 378,00	81 000 000	78 773 642,00		78 773 642,00	2 226 358,00				
31.30.46. Alusinvestointien ympäristötuki (siirtomääräraha 3 v)	0,00	2 000 000	2 000 000,00	0,00	2 000 000,00	0,00	0,00	2 000 000,00	2 000 000,00	0,00
31.30.50. Lästimaksuista suoritettavat avustukset (arvionmääräraha)	848 002,97	940 000	939 369,00		939 369,00	631,00				
31.30.51. Luotsauksen hintatuki (siirtomääräraha 2 v)	4 200 000,00	4 200 000	3 360 696,47	839 303,53	4 200 000,00	-	641 978,42	4 841 978,42	4 002 674,89	839 303,53
31.30.63. Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	64 647 000,00	99 262 000	75 194 124,44	24 067 875,56	99 262 000,00	-	15 616 874,29	114 878 874,29	90 246 991,94	24 631 882,34
31.30.64. Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostot ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	9 367 000,00	11 007 000	10 263 871,57	743 128,43	11 007 000,00	-	196 294,56	11 203 294,56	10 460 166,13	743 128,43
31.30.65. Junien kaukoliikenteen osto (arvionmääräraha)	33 377 901,55									
31.40. Viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen	19 406 000,00	24 705 000	5 589 470,85	19 115 529,15	24 705 000,00	0,00	25 323 846,75	49 528 846,75	11 242 656,78	28 915 529,15
31.40.01. Viestintäviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 806 000,00	9 605 000	5 089 470,85	4 515 529,15	9 605 000,00	-	3 206 066,93	12 811 066,93	8 295 537,78	4 515 529,15
31.40.42. Sanomalehdistön tuki (kiinteä määräraha)	450 000,00	500 000	500 000,00		500 000,00	0,00				
31.40.43. Digitaalisten palveluiden toimintaympäristön kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)		4 100 000	0,00	4 100 000,00	4 100 000,00	-		4 100 000,00	0,00	4 100 000,00

Päälukuan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
31.40.44.	Valtionavustus suomalaisten televisio- ja radio-ohjelmien lähettämiseen ulkomaille (kiinteä määräraha)	1 350 000,00								
31.40.50.										
	Valtionavustus valtakunnallisen laaja-kaistahankkeen toteuttamiseen (siirtomääräraha 3 v)	9 800 000,00								
31.50.	Tutkimus	40 712 000,00	32 446 524,02	10 695 475,98	43 142 000,00	-	22 117 779,82	32 617 779,82	2 947 119,00	20 300 000,00
31.50.01.	Ilmatieteen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	40 712 000,00	32 446 524,02	10 695 475,98	43 142 000,00	-	10 971 862,13	54 113 862,13	43 418 386,15	10 695 475,98

31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Vuoden 2012 valtuudet				Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)							
		Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
31.10.20. Perusväylänpito	260 891	0	0	0	0	0	0	40 943	44 223	48 023	52 523	33 500	178 269
Aikaisempien vuosien valtuudet	260 891							40 943	44 223	48 023	52 523	33 500	178 269
31.10.35. Valtionavustus länsimetron rakentamiseen	200 000	0	0	0	0	0	0	21 798	46 138	72 091	63 080	24 150	205 460
Aikaisempien vuosien valtuudet	200 000							21 798	46 138	72 091	63 080	24 150	205 460
31.10.77. Väyläverkon kehittäminen	220 500	299 100	587 351	886 451	197 585	688 866	688 866	161 904	177 663	29 787	18 348	15	225 813
Aikaisempien vuosien valtuudet	220 500							85 064	93 215	10 751	1 101	0	105 067
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		299 100	587 351	886 451	197 585	688 866	688 866	76 840	84 448	19 035	17 246	15	120 745
31.10.78. Eräät väylähankkeet	846 414	260 600	190 603	451 203	265 356	185 847	185 847	184 667	232 443	50 476	43 175	33 026	359 120
Aikaisempien vuosien valtuudet	846 414							109 327	151 525	12 901	2 178	2 501	169 105
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		260 600	190 603	451 203	265 356	185 847	185 847	75 341	80 918	37 575	40 997	30 525	190 015
31.10.79. Elinkaarihoitushankkeet	648 735	0	52 966	52 966	2 461	50 505	50 505	3 202	23 150	26 523	58 045	529 989	637 707
Aikaisempien vuosien valtuudet	648 735							2 073	22 026	26 330	58 030	529 989	636 375
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		0	52 966	52 966	2 461	50 505	50 505	1 129	1 124	193	15	0	1 332
31.24.21. Perustienpito	4 590	0	0	0	0	0	0	0	2 295	2 295	0	0	4 590

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Vuoden 2012 valtuudet							Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarvio-menot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttöö	Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä	
Aikaisempien vuosien valtuudet	4 590							0	2 295	2 295	0	0	4 590	
31.24.78. Eräät tiehankkeet	444 506	0	0	0	0	0	0	74 607	65 004	100	60	0	65 165	
Aikaisempien vuosien valtuudet	444 506							74 607	65 004	100	60	0	65 165	
31.24.79. Jälkirahoitus-, kokonaisrahoitus- ja elinkaarihoidushankkeet	892 742		0	0	0	0	0	45 045	38 200	38 400	39 800	375 256	491 656	
Aikaisempien vuosien valtuudet	892 742							45 045	38 200	38 400	39 800	375 256	491 656	
31.30.46. Alusinvestointien ympäristötuki	30 000	0	0	0	0	0	0	2 000	28 000	0	0	0	28 000	
Aikaisempien vuosien valtuudet	30 000							2 000	28 000	0	0	0	28 000	
31.30.63. Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen	0	173 200	0	173 200	173 200	0	0	39 496	47 509	43 100	43 095	0	133 704	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		173 200	0	173 200	173 200	0	0	39 496	47 509	43 100	43 095	0	133 704	
31.30.64. Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostot ja kehittäminen	20 063	34 100	14 737	48 837	33 796	15 040	15 040	1 630	5 617	7 077	7 409	32 127	52 230	
Aikaisempien vuosien valtuudet	20 063							1 630	2 811	2 061	2 144	11 418	18 434	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		34 100	14 737	48 837	33 796	15 040	15 040	0	2 806	5 016	5 265	20 709	33 796	
31.30.66. Yhteysalusliikennepalvelujen ostosopimukset	0	0	52 600	52 600	26 625	25 975	25 975	0	0	2 158	2 330	22 137	26 625	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		0	52 600	52 600	26 625	25 975	25 975	0	0	2 158	2 330	22 137	26 625	
31.40.50. Valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankeen toteuttamiseen	574	0	63 426	63 426	6 092	57 334	57 334	2 947	3 679	0	0	0	3 679	
Aikaisempien vuosien valtuudet	574							474	59	0	0	0	59	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		0	63 426	63 426	6 092	57 334	57 334	2 473	3 619	0	0	0	3 619	
31.60.34. Valtionapu länsimetron suunnitteluun	15 000	0	0	0	0	0	0	4 011	122	0	0	0	122	
Aikaisempien vuosien valtuudet	15 000							4 011	122	0	0	0	122	
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ	3 584 015	767 000	961 683	1 728 683	705 116	1 023 567	1 023 568	582 250	714 044	320 030	327 864	1 050 200	2 412 138	
Aikaisempien vuosien valtuudet	3 584 015							386 971	493 620	212 952	218 916	976 814	1 902 302	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		767 000	961 683	1 728 683	705 116	1 023 567	1 023 568	195 279	220 425	107 077	108 949	73 386	509 837	

32. Työ ja elinkeinoministeriön hallinnonala

Päälukuan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrälajaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTAt)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
32. TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA	3 463 789 513,79	4 102 029 000	3 530 793 143,15	233 859 978,54	3 764 653 121,69	337 375 878,31	308 250 983,13	1 675 022 983,13	1 346 936 983,96	288 497 413,98
32.01. Hallinto	395 045 052,09	364 765 000	336 612 351,49	29 467 142,37	366 079 493,86	-1 314 493,86	31 618 607,80	313 396 607,80	283 782 990,39	29 467 142,37
32.01.01. Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	52 201 000,00	54 675 000	47 382 734,28	7 292 265,72	54 675 000,00	-	8 322 985,73	62 997 985,73	55 569 253,52	7 292 265,72
32.01.02. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	210 563 000,00	212 670 000	192 950 256,89	19 719 743,11	212 670 000,00	-	20 714 490,43	233 384 490,43	213 654 738,77	19 719 743,11
32.01.20. Siviilipalvelus (arviomääräraha)	4 753 115,65	5 575 000	5 235 983,87		5 235 983,87	339 016,13				
32.01.21. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	3 725 000,00	4 426 000	4 213 866,36	212 133,64	4 426 000,00	-	649 473,46	5 075 473,46	4 863 339,82	212 133,64
32.01.29. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonnäisäveromenot (arviomääräraha)	76 756 936,44	77 392 000	79 065 509,99		79 065 509,99	-1 673 509,99				
32.01.60. Siirrot hallinnonalan rahastoihin (arviomääräraha)	37 000 000,00	20 000	0,00		0,00	20 000,00				
32.01.66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	10 040 000,00	10 007 000	7 764 000,10	2 242 999,90	10 007 000,00	-	1 931 658,18	11 938 658,18	9 695 658,28	2 242 999,90
32.01.95. Maanomistajien osuus vanhoista kalli- vospirimaksuista (arviomääräraha)	6 000,00									
32.20. Innovaatiopolitiikka ja yritysten kansainvälistyminen	838 654 612,05	822 799 000	746 292 534,84	67 782 142,01	814 074 676,85	8 724 323,15	93 636 981,51	358 393 981,51	277 759 005,88	79 527 859,07
32.20.01. Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	41 256 000,00	40 623 000	37 986 065,14	2 636 934,86	40 623 000,00	-	3 964 350,35	44 587 350,35	41 950 415,49	2 636 934,86
32.20.02. Teknologian tutkimuskeskus VTT:n toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	87 428 000,00	93 983 000	54 442 300,37	39 540 699,63	93 983 000,00	-	45 859 717,72	139 842 717,72	100 302 018,09	39 540 699,63
32.20.03. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	17 385 000,00	18 585 000	16 981 872,31	1 603 127,69	18 585 000,00	-	1 116 718,41	19 701 718,41	18 098 590,72	1 603 127,69
32.20.05. Mittatekniikan keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 562 000,00	5 953 000	5 005 359,27	947 640,73	5 953 000,00	-	440 899,19	6 393 899,19	5 446 258,46	947 640,73

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
32.20.06.	Tekes - teknologian ja innovaatioiden kehittämiskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	42 680 000	27 955 047,51	14 724 952,49	42 680 000,00	-	23 245 911,92	65 925 911,92	45 702 761,06	20 223 150,86
32.20.07.	Matkailun edistämiskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 307 000,00	9 829 122,25	531 877,75	10 361 000,00	-	1 000 321,27	11 361 321,27	10 829 443,52	531 877,75
32.20.40.	Tutkimus - ,kehittämisen ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arviomääräraha)	450 569 837,74	431 513 978,19		431 513 978,19	2 021,81				
32.20.41.	Yleisavustus erälle yhteisöille ja järjestöille elinkeinopolitiikan edistämiseksi (siirtomääräraha 3 v)	40 472 000	39 648 575,00	823 425,00	40 472 000,00	-	2 823 812,56	43 295 812,56	42 071 903,01	1 204 568,99
32.20.42.	Innovaatiokeskittymien kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	5 100 000,00	3 605 363,14	1 494 636,86	5 100 000,00	-	2 199 429,09	7 299 429,09	5 092 321,53	2 207 107,56
32.20.43.	Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin (arviomääräraha)	20 848 284,10	19 496 626,00		19 496 626,00	6 364 374,00				
32.20.44.	Valtionavustus yksittäisten yritysten hankkevalmisteluun Venäjällä (siirtomääräraha 3 v)	1 000 000	28 420,00	971 580,00	1 000 000,00	-		1 000 000,00	28 420,00	971 580,00
32.20.45.	Yritysten tutkimus- ja kehittämishankkeiden valmistelu (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000	492 733,00	4 507 267,00	5 000 000,00	-	12 985 821,00	17 985 821,00	7 236 874,00	9 661 171,00
32.20.50.	Avustus kansainvälisen teknologiatalokinnon maksamiseen (siirtomääräraha 2 v)	1 000 000	1 000 000,00	0,00	1 000 000,00	0,00		1 000 000,00	1 000 000,00	0,00
32.20.83.	Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan (arviomääräraha)	101 179 490,21	98 307 072,66		98 307 072,66	2 357 927,34				
32.30.	Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka	1 186 760 472,82	1 711 405 425,73	110 239 575,68	1 821 645 001,41	126 196 998,59	134 882 936,33	860 537 936,33	692 987 176,68	137 489 832,77
32.30.01.	Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	164 102 000,00	145 004 140,23	13 687 859,77	158 692 000,00	-	19 194 653,34	177 886 653,34	164 192 904,39	13 687 859,77
32.30.42.	Finnvera Oy:n korkotuet ja tappiokorvaukset (arviomääräraha)	35 464 005,66	58 233 314,33		58 233 314,33	927 685,67				
32.30.44.	Alueellinen kulljetustuki (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000,00	5 999 849,00	151,00	6 000 000,00	-	684,00	6 000 684,00	5 999 849,00	597,00
32.30.45.	Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen (arviomääräraha)	29 985 491,00	25 077 666,00		25 077 666,00	16 022 334,00				
32.30.46.	Laivanrakemuksen innovaatiotuki (siirtomääräraha 3 v)	16 000 000,00	16 115 350,00	984 650,00	17 100 000,00	-	16 000 000,00	33 100 000,00	16 115 350,00	16 984 650,00

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji		Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
				käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
32.30.48.	Korkotuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille (arviomääräraha)	16 906 691,95	15 800 000	14 366 549,16		14 366 549,16	1 433 450,84				
32.30.50.	Palkkatuwa (arviomääräraha)	33 340 869,70	37 000 000	36 130 777,88		36 130 777,88	869 222,12				
32.30.51.	Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet (siirtomääräraha 2 v)	563 338 000,00	513 863 000	418 296 085,09	95 566 914,91	513 863 000,00	-	35 867 157,23	549 730 157,23	454 108 442,62	95 566 914,91
32.30.63.	Velkonversiosta aiheutuvien maksusuoritusten hoitaminen (siirtomääräraha 3 v)	15 000 000,00									
32.30.64.	Työllisyysperusteiset siirtomenot nvestointeihin (arviomääräraha)	12 803 117,00	19 116 000	18 529 169,00		18 529 169,00	586 831,00				
32.30.80.	Lainat Suomen Vienti- ja erityistoimet jälleenhoidustoimintaan (arviomääräraha)	294 820 297,51	1 050 000 000	943 652 525,04		943 652 525,04	106 347 474,96				
32.30.82.	Lainat Finnvera Oy:n varainhankintaan (arviomääräraha)		10 000	0,00		0,00	10 000,00				
32.30.88.	Pääomasijoitus Suomen Teollisuuslaitos Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)		30 000 000	30 000 000,00	0,00	30 000 000,00	0,00	20 000 000,00	50 000 000,00	50 000 000,00	0,00
32.30.89.	Pääomalaina Finnvera Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)							30 000 000,00	30 000 000,00	0,00	
32.40.	Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	20 987 592,48	23 171 000	16 002 623,64	4 494 235,67	20 496 859,31	2 674 140,69	7 930 214,94	28 178 214,94	20 102 932,93	5 892 235,67
32.40.01.	Kulttajaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 860 000,00	4 935 000	4 440 728,77	494 271,23	4 935 000,00	-	436 559,92	5 371 559,92	4 877 288,69	494 271,23
32.40.02.	Kilpailuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 544 000,00	6 255 000	4 455 246,98	1 799 753,02	6 255 000,00	-	1 560 323,62	7 815 323,62	6 015 570,60	1 799 753,02
32.40.03.	Patentti- ja rekisterihallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	1 370 483,92	1 370 000	-2 183 046,34	1 370 000,00	-813 046,34	2 183 046,34	5 249 872,41	6 619 872,41	1 668 826,07	2 768 000,00
32.40.04.	Kulttataitokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 113 000,00	2 177 000	1 409 165,52	767 834,48	2 177 000,00	-	646 331,88	2 823 331,88	2 055 497,40	767 834,48
32.40.31.	Korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä (siirtomääräraha 2 v)	4 711 000,00	5 511 000	5 448 623,06	62 376,94	5 511 000,00	-	37 127,11	5 548 127,11	5 485 750,17	62 376,94
32.40.50.	Valtionavustus kulttataitajajärjestöille (kiinteä määräraha)	823 000,00	823 000	822 999,96		822 999,96	0,04				
32.40.51.	Eräät merimiespalvelut (arviomääräraha)	1 566 108,56	2 080 000	1 608 905,69		1 608 905,69	471 094,31				

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LITA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio-Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
32.40.95.	Eraät oikeudenkäyntikulut ja korvaukset (arviomääräraha)	20 000	0,00		0,00	20 000,00				
32.50.	Alueiden kehittäminen ja rakennushastopolitiikka									
32.50.43.	Maakunnan kehittämisasiärahä (siirtomääräraha 3 v)	593 843 000	543 620 762,98	18 965 449,63	562 586 212,61	31 256 787,39	30 113 213,82	97 561 213,82	65 521 259,98	32 011 955,05
32.50.62.	Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	15 566 000	14 205 995,33	1 360 004,67	15 566 000,00	-	2 911 439,79	18 477 439,79	15 754 723,88	2 696 950,12
32.50.63.	Kainuun kehittämisraha (siirtomääräraha 3 v)	3 223 000	1 148 774,86	2 074 225,14	3 223 000,00	-		3 223 000,00	1 148 774,86	2 074 225,14
32.50.64.	EU:n rakennerahastojen ja valtion rahitusosuus EU:n rakennerahasto-ohjelmiin ja ENPI CBC -ohjelmiin ohjelmakaudella 2007-2013 (arviomääräraha)	48 659 000	33 127 780,18	15 531 219,82	48 659 000,00	-	27 201 774,03	75 860 774,03	48 617 761,24	27 240 779,79
32.60.	Energia-politiikka									
32.60.01.	Energiamarkkinaviraston toimintamannot (siirtomääräraha 2 v)	2 325 000	1 800 539,29	524 460,71	2 325 000,00	-	433 706,14	2 758 706,14	2 234 245,43	524 460,71
32.60.20.	Energiansäätö ja uusiutuvan energian käytön edistäminen sekä energiatiedotus (siirtomääräraha 3 v)	3 400 000	2 041 429,54	1 358 570,46	3 400 000,00	-	2 742 189,01	6 142 189,01	3 896 757,69	2 245 431,32
32.60.28.	Materiaalitehokkuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	500 000	0,00	500 000,00	500 000,00	-	812 512,00	1 312 512,00	504 016,99	808 495,01
32.60.40.	Energia-tuki (arviomääräraha)	127 150 000	49 791 343,49		49 791 343,49	77 358 656,51				
32.60.42.	Valtion-tuki sähköhuollon varmistamiseksi (arviomääräraha)	125 000	125 000,00		125 000,00	0,00				
32.60.43.	Kioto:n mekanismit (arviomääräraha)	5 300 000	390 529,54		390 529,54	4 909 470,46				
32.60.44.	Uusiutuvan energian tuotantotuki (arviomääräraha)	97 800 000	41 768 005,09		41 768 005,09	56 031 994,91				
32.60.50.	Energialoudelliset avustukset yhdistyksille (siirtomääräraha 3 v)						17 600,00	17 600,00	16 000,00	1 600,00
32.60.88.	Osakehankinnat (siirtomääräraha 2 v)						6 063 021,58	6 063 021,58	0,00	
32.70.	Kotouttaminen									
32.70.03.	Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	113 009 000	80 942 597,52	528 402,01	81 470 999,53	31 538 000,47		661 000,00	132 597,99	528 402,01
32.70.30.	Valtion korvaukset kunnille (arviomääräraha)	112 348 000	80 809 999,53		80 809 999,53	31 538 000,47		661 000,00	132 597,99	528 402,01

32. Työ ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
32.20.20. Julkinen tutkimus- ja kehittämis toiminta	396 319	0	0	0	0	0	0	40 487	9 000	4 000	0	0	13 000
Aikaisempien vuosien valtuudet	396 319							40 487	9 000	4 000	0	0	13 000
32.20.27. Teknologinen tutkimustoiminta	346 449	0	0	0	0	0	0	2 028	250	0	0	0	250
Aikaisempien vuosien valtuudet	346 449							2 028	250	0	0	0	250
32.20.40. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen	2 109 750	445 140	0	445 140	437 869	7 271	7 271	388 893	326 190	189 571	75 590	21 080	612 431
Aikaisempien vuosien valtuudet	2 109 750							332 817	139 190	77 571	20 590	4 000	241 351
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		445 140	0	445 140	437 869	7 271	7 271	56 076	187 000	112 000	55 000	17 080	371 080
32.20.43. Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin	68 075	20 692	6 379	27 071	24 071	3 000	3 000	19 497	11 485	2 000	1 000	0	14 485
Aikaisempien vuosien valtuudet	68 075							6 158	2 485	1 000	400	0	3 885
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		20 692	6 379	27 071	24 071	3 000	3 000	13 338	9 000	1 000	600	0	10 600
32.20.83. Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan	665 900	116 823	0	116 823	116 823	0	0	98 307	45 550	26 769	8 271	3 805	84 395
Aikaisempien vuosien valtuudet	665 900							53 922	16 550	11 769	2 300	1 000	31 619
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		116 823	0	116 823	116 823	0	0	44 385	29 000	15 000	5 971	2 805	52 776
32.30.00. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka	9 224	0	1 226	1 226	0	1 226	1 226	2 571	3 629	0	0	0	3 629
Aikaisempien vuosien valtuudet	9 224							2 571	3 629	0	0	0	3 629
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		0	1 226	1 226	0	1 226	1 226	0	0	0	0	0	0
32.30.42. Finnvera Oyj:n korkotuet ja tappio-korvaukset	2 404 380	262 644	0	262 644	128 324	134 320	0	6 691	6 107	4 246	2 677	2 812	15 842
Aikaisempien vuosien valtuudet, josta	2 404 380							6 343	4 361	2 670	1 578	1 630	10 239
- korkotuki- tms. valtuudet	2 404 380							6 343	4 361	2 670	1 578	1 630	10 239
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet, josta		262 644	0	262 644	128 324	134 320	0	348	1 745	1 576	1 099	1 183	5 603
- korkotuki- tms. valtuudet		262 644	0	262 644	128 324	134 320	0	348	1 745	1 576	1 099	1 183	5 603
32.30.45. Yritysten investointi- ja kehittämissihankkeiden tukeminen	159 650	29 178	35 744	64 922	30 268	34 653	27 212	25 078	27 900	12 900	2 400	500	43 700
Aikaisempien vuosien valtuudet	159 650							21 929	16 400	3 700	800	0	20 900
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		29 178	35 744	64 922	30 268	34 653	27 212	3 149	11 500	9 200	1 600	500	22 800
32.30.46. Laivarakennuksen innovaatiotuki	19 376	0	0	0	0	0	0	16 115	3 238	0	0	0	3 238
Aikaisempien vuosien valtuudet	19 376							16 115	3 238	0	0	0	3 238

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Aikaisempien vuosien valtuutusten käyttö	Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy			Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	
32.30.48. Korkotuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille	0	5 000 000	0	5 000 000	2 378 100	2 621 900	0	10 881	10 800	15 000	25 000	31 000	81 800	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet, josta		5 000 000	0	5 000 000	2 378 100	2 621 900	0	10 881	10 800	15 000	25 000	31 000	81 800	
- korkotuki- tms. valtuudet		5 000 000	0	5 000 000	2 378 100	2 621 900	0	10 881	10 800	15 000	25 000	31 000	81 800	
32.30.51. Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet	282 468	101 800	0	101 800	75 294	26 506	0	75 866	83 351	6 159	0	0	89 510	
Aikaisempien vuosien valtuudet	282 468							75 866	13 001	1 215	0	0	14 215	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		101 800	0	101 800	75 294	26 506	0	0	70 350	4 944	0	0	75 294	
32.30.64. Työllisyysperusteiset siirromenot investointeihin	63 218	3 660	26 848	30 508	8 072	22 437	22 437	17 870	19 931	6 569	1 430	89	28 020	
Aikaisempien vuosien valtuudet	63 218							17 296	15 479	4 349	694	0	20 522	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		3 660	26 848	30 508	8 072	22 437	22 437	574	4 452	2 220	736	89	7 498	
32.30.80. Lainat Suomen Vientiluotto Oy:n jälleenrahoitustoimintaan	1 932 872	1 000 000	786 754	1 786 754	1 638 350	148 404	0	884 431	784 500	396 500	369 200	0	1 550 200	
Aikaisempien vuosien valtuudet	1 932 872							652 981	305 700	0	0	0	305 700	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		1 000 000	786 754	1 786 754	1 638 350	148 404	0	231 450	478 800	396 500	369 200	0	1 244 500	
32.30.81. Lainat Suomen Vientiluotto Oy:n rahoitukseen kotimaisille alustoimituksille	200 000	0	0	0	0	0	0	0	179 000	0	0	0	179 000	
Aikaisempien vuosien valtuudet	200 000							0	179 000	0	0	0	179 000	
32.30.82. Lainat Finnvera Oy:n varainhankintaan	0	200 000	0	200 000	0	200 000	0	0	0	0	0	0	0	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		200 000	0	200 000	0	200 000	0	0	0	0	0	0	0	
32.40.00. Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	0	8 434	0	8 434	0	8 434	0	0	0	0	0	0	0	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet, josta		8 434	0	8 434	0	8 434	0	0	0	0	0	0	0	
- korkotuki- tms. valtuudet		8 400	0	8 400	0	8 400	0	0	0	0	0	0	0	
32.50.63. Kainuun kehittämisraha	9 694	2 500	12 705	15 205	2 111	13 094	0	2 155	5 060	0	0	0	5 060	
Aikaisempien vuosien valtuudet	9 694							2 155	2 949	0	0	0	2 949	
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		2 500	12 705	15 205	2 111	13 094	0	0	2 111	0	0	0	2 111	
32.50.64. EU:n rakennerahastojen ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-ohjelmiin ja ENPI CBC ohjelmiin ohjelmakaudella 2007-2013	1 398 240	400 995	282 552	683 547	406 813	276 734	276 734	456 849	449 360	203 212	67 387	0	719 958	

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttöö	Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
Aikaisempien vuosien valtuudet	1 398 240							411 400	262 982	83 364	12 248	0	358 593
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		400 995	282 552	683 547	406 813	276 734	276 734	45 448	186 378	119 848	55 139	0	361 365
32.50.65. Valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-ohjelmiin ohjelmakaudella 2007-2013	275 864	0	0	0	0	0	0	28 953	9 686	5 405	2 991	0	18 082
Aikaisempien vuosien valtuudet	275 864							28 953	9 686	5 405	2 991	0	18 082
32.60.40. Energiatuki	415 400	94 850	59 135	153 985	37 805	116 179	100 000	49 791	71 189	37 828	21 316	10 385	140 719
Aikaisempien vuosien valtuudet	415 400							47 064	56 254	27 359	14 305	7 723	105 641
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		94 850	59 135	153 985	37 805	116 179	100 000	2 728	14 935	10 470	7 011	2 662	35 077
32.60.42. Valtiontuki sähköhuollon varmistamiseksi	1 000	0	0	0	0	0	0	125	150	150	150	325	775
Aikaisempien vuosien valtuudet	1 000							125	150	150	150	325	775
32.60.43. Kioton mekanismit	28 535	0	500	500	345	155	0	391	1 734	817	779	3 420	6 751
Aikaisempien vuosien valtuudet	28 535							289	1 634	767	685	3 420	6 507
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet		0	500	500	345	155	0	101	100	50	94	0	244
32.70.64. EU:n rakennerahastojen rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-ohjelmiin ohjelmakaudella 2007-2013	257 551	0	0	0	0	0	0	6 387	457	0	0	0	457
Aikaisempien vuosien valtuudet	257 551							6 387	457	0	0	0	457
32.70.65. Valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-ohjelmiin ohjelmakaudella 2007-2013	214 463	0	0	0	0	0	0	2 667	6 088	2 686	0	0	8 774
Aikaisempien vuosien valtuudet	214 463							2 667	6 088	2 686	0	0	8 774
32.80.51. Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet	75 002	0	0	0	0	0	0	0	1 004	0	0	0	1 004
Aikaisempien vuosien valtuudet	75 002							0	1 004	0	0	0	1 004
32.80.64. Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin	25 911	0	0	0	0	0	0	260	3 544	760	0	0	4 304
Aikaisempien vuosien valtuudet	25 911							260	3 544	760	0	0	4 304
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ	11 359 342	7 686 716	1 211 844	8 898 560	5 284 246	3 614 313	437 879	2 136 292	2 059 204	914 572	578 191	73 417	3 625 384
Aikaisempien vuosien valtuudet, josta	11 359 342							1 727 812	1 053 031	226 765	56 741	18 098	1 354 636
- korkotuki- tms. valtuudet	2 404 380							6 343	4 361	2 670	1 578	1 630	10 239
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet, josta		7 686 716	1 211 844	8 898 560	5 284 246	3 614 313	437 879	408 480	1 006 172	687 807	521 450	55 319	2 270 748
korkotuki- tms. valtuudet		5 271 044	0	5 271 044	2 506 424	2 764 620	0	11 230	12 545	16 576	26 099	32 183	87 403

33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrälaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTAt)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
33. SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA										
33.01. Hallinto	11 176 062 225,15	12 270 891 000	11 872 227 221,83	118 007 715,52	11 990 234 937,35	280 656 062,65	131 098 666,14	580 193 666,14	427 543 633,20	148 234 822,82
33.01.01. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	86 195 514,12	84 040 000	61 362 663,84	20 977 227,16	82 339 891,00	1 700 109,00	22 252 090,42	86 292 090,42	60 862 897,48	25 130 683,17
33.01.02. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	39 730 000,00	40 262 000	32 253 277,41	8 008 722,59	40 262 000,00	-	7 196 007,05	47 458 007,05	39 449 284,46	8 008 722,59
33.01.03. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 171 000,00	2 365 000	2 106 004,56	258 995,44	2 365 000,00	-	90 902,49	2 455 902,49	2 196 907,05	258 995,44
33.01.04. Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 528 000,00	5 237 000	4 535 723,22	701 276,78	5 237 000,00	-	32 989,29	5 269 989,29	4 568 712,51	701 276,78
33.01.05. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisten lastensuojeluyksiköiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	187 015,34	548 000	394 304,87	153 695,13	548 000,00	-	551 000,00	1 099 000,00	945 304,87	153 695,13
33.01.21. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)		26 000	0,00	26 000,00	26 000,00	-		26 000,00	0,00	26 000,00
33.01.25. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset asiakastietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)	16 400 000,00	10 470 000	26 036,00	10 443 964,00	10 470 000,00	-	13 259 840,26	23 729 840,26	9 132 420,25	14 597 420,01
33.01.29. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arvionmääräraha)	18 688 203,34	20 000 000	18 598 400,77		18 598 400,77	1 401 599,23				
33.01.66. Kansainväliset jäsenmaksut ja maksusuudet (siirtomääräraha 2 v)	4 210 000,00	4 532 000	3 747 426,78	784 573,22	4 532 000,00	-	430 351,33	4 962 351,33	4 177 778,11	784 573,22
33.02. Valvonta	42 681 924,74	44 650 000	33 865 826,83	10 379 898,09	44 245 724,92	404 275,08	10 883 829,21	45 233 829,21	34 853 931,12	10 379 898,09
33.02.03. Säteilyturvakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	14 339 000,00	13 960 000	10 886 705,87	3 073 294,13	13 960 000,00	-	2 569 990,01	16 529 990,01	13 456 695,88	3 073 294,13
33.02.05. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	14 884 000,00	14 743 000	10 635 071,69	4 107 928,31	14 743 000,00	-	4 628 210,76	19 371 210,76	15 263 282,45	4 107 928,31

Päälukuan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
33.02.06.										
	Läikealan turvallisuus- ja kehittämiss- keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 147 000	1 566 342,16	2 580 657,84	4 147 000,00	-	3 685 628,44	7 832 628,44	5 251 970,60	2 580 657,84
33.02.20.										
	Oikeuslääketieteellisen kuolemansyn selvittämisen menot (arvionmääräraha)	10 300 000	9 895 724,92		9 895 724,92	404 275,08				
33.02.66.										
	Suomen ja Venäjän välisen säteily- ja ydinturvallisuuden yhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	1 500 000								
33.03.	Tutkimus- ja kehittämisointa	117 645 000	102 541 835,75	15 103 164,25	117 645 000,00	0,00	13 377 263,44	131 022 263,44	113 741 159,32	17 202 991,53
33.03.04.										
	Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	69 796 000	63 434 517,25	6 361 482,75	69 796 000,00	-	6 566 589,24	76 362 589,24	70 001 106,49	6 361 482,75
33.03.50.										
	Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin (siirtomääräraha 2 v)	37 369 000	37 369 000,00	0,00	37 369 000,00	0,00	0,00	37 369 000,00	37 369 000,00	0,00
33.03.63.										
	Eraät erityishankkeet (siirtomääräraha 3 v)	10 480 000	1 738 318,50	8 741 681,50	10 480 000,00	-	6 810 674,20	17 290 674,20	6 371 052,83	10 841 508,78
33.10.	Perhe- ja asumiskustannusten tasaus ja eraät palvelut	2 474 606 000	2 476 454 165,55		2 476 454 165,55	-1 848 165,55				
33.10.28.										
	Kansaneläkelaitokselle maksettavat so- siaaliturvan yleisrahaston ja palvelura- haston toimintakulut (arvionmääräraha)	155 000 000	153 700 000,00		153 700 000,00	1 300 000,00				
33.10.50.										
	Äitiysavustus ja valtion tuki kansainväli- seen lapsesiirtamiseen (arvionmääräraha)	11 700 000	11 499 500,00		11 499 500,00	200 500,00				
33.10.51.										
	Lapsilisät (arvionmääräraha)	1 481 500 000	1 481 500 000,00		1 481 500 000,00	0,00				
33.10.52.										
	Eraät valtion korvattavat perhe-etuudet (arvionmääräraha)	2 300 000	2 378 711,02		2 378 711,02	-78 711,02				
33.10.53.										
	Sotilasavustus (arvionmääräraha)	22 200 000	20 700 000,00		20 700 000,00	1 500 000,00				
33.10.54.										
	Asumistuki (arvionmääräraha)	602 306 000	603 900 000,00		603 900 000,00	-1 594 000,00				
33.10.55.										
	Elätustuki (arvionmääräraha)	171 400 000	172 380 220,72		172 380 220,72	-980 220,72				
33.10.60.										
	Vaikeavammaisten tulkkauspalvelut (arvionmääräraha)	28 200 000	30 395 733,81		30 395 733,81	-2 195 733,81				
33.20.	Työttömyysturva	2 414 200 000	2 265 149 328,26		2 265 149 328,26	149 050 671,74				
33.20.31.										
	Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtöiminnan järjestämisestä (arvionmääräraha)	23 000 000	13 237 588,65		13 237 588,65	9 762 411,35				

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
33.20.50.	Valtionosuus ansiöpäivärahasta (arviomääräraha)	950 000 000	850 000 000,00		850 000 000,00	100 000 000,00				
33.20.51.	Valtionosuus peruspäivärahasta (arviomääräraha)	175 000 000	167 000 000,00		167 000 000,00	8 000 000,00				
33.20.52.	Valtionosuus työmarkkinatuesta (arviomääräraha)	1 172 000 000	1 143 679 940,61		1 143 679 940,61	28 320 059,39				
33.20.55.	Valtionosuus aikuiskoulutuksesta (arviomääräraha)	43 000 000	43 000 000,00		43 000 000,00	0,00				
33.20.56.	Valtionosuus vuorottelukurauksesta (arviomääräraha)	51 200 000	48 231 799,00		48 231 799,00	2 968 201,00				
33.30.	Sairausvakuutus	1 330 600 000	1 323 951 072,81		1 323 951 072,81	6 648 927,19				
33.30.60.	Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	1 330 600 000	1 323 951 072,81		1 323 951 072,81	6 648 927,19				
33.40.	Eläkkeet	4 341 050 000	4 279 872 856,31		4 279 872 856,31	61 177 143,69				
33.40.50.	Valtion osuus merimieseläkekassan menoista (arviomääräraha)	55 000 000	54 100 000,00		54 100 000,00	900 000,00				
33.40.51.	Valtion osuus maatalousyrittäjien eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	569 000 000	564 900 000,00		564 900 000,00	4 100 000,00				
33.40.52.	Valtion osuus yrittäjien eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	50 000 000	29 100 010,00		29 100 010,00	20 899 990,00				
33.40.53.	Valtion korvaus lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvästä eläkkeestä (arviomääräraha)	1 850 000	1 246 425,03		1 246 425,03	603 574,97				
33.40.54.	Valtion osuus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen kustannuksista (arviomääräraha)	16 000 000	15 020 000,00		15 020 000,00	980 000,00				
33.40.57.	Maahanmuuttajan erityistuki (arviomääräraha)	4 343 000,00								
33.40.60.	Valtion osuus kansaneläkelaista ja eräistä muista laeista johtuvista menoista (arviomääräraha)	3 649 200 000	3 615 506 421,28		3 615 506 421,28	33 693 578,72				
33.50.	Veteraanien tukeminen	311 633 000	300 927 806,91		302 337 633,82	9 295 366,18	1 497 768,58	103 980 768,58	102 570 941,67	1 409 826,91
33.50.30.	Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (arviomääräraha)	1 650 000	1 605 446,13		1 605 446,13	44 553,87				

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
33.50.50.	Rintamaliisät (arviomääräraha)	44 300 000	42 030 566,05		42 030 566,05	2 269 433,95				
33.50.51.	Sotilasvammakorvaukset (arviomääräraha)	163 200 000	156 218 621,64		156 218 621,64	6 981 378,36				
33.50.52.	Valtion korvaus sotainvalidiin laitosten käyttö kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	65 207 000,00	65 179 862,72	27 137,28	65 207 000,00	-	1 300,65	65 208 300,65	65 181 163,37	27 137,28
33.50.53.	Valtionapu sotainvalidiin puolisoiden kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)	3 100 000	2 549 624,54	550 375,46	3 100 000,00	-	513 489,13	3 613 489,13	3 063 113,67	550 375,46
33.50.54.	Rintama-avustus eräille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille (siirtomääräraha 2 v)	80 000	42 055,64	37 944,36	80 000,00	-	36 244,36	116 244,36	78 300,00	37 944,36
33.50.55.	Eräät kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	3 500 000,00	2 991 260,40	508 739,60	3 500 000,00	-	705 215,83	4 205 215,83	3 696 476,23	508 739,60
33.50.56.	Rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	30 588 000	30 302 369,79	285 630,21	30 588 000,00	-	241 518,61	30 829 518,61	30 543 888,40	285 630,21
33.50.57.	Valtionapu rintamaveteraanien kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)	8 000	8 000,00	0,00	8 000,00	0,00	0,00	8 000,00	8 000,00	0,00
33.60.	Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	469 773 447,05	498 359 325,53	30 769 716,02	529 129 041,55	53 600 958,45	47 190 149,99	113 650 149,99	59 542 059,79	50 574 530,18
33.60.30.	Valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	200 000	0,00	200 000,00	200 000,00	-	200 000,00	400 000,00	0,00	400 000,00
33.60.31.	Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin ja eräisiin muihin menoihin (siirtomääräraha 3 v)	24 700 000,00	796 186,84	16 703 813,16	17 500 000,00	-	46 743 428,59	64 243 428,59	24 630 368,44	36 164 131,46
33.60.32.	Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistosoiseen tutkimukseen (kiinteä määräraha)	36 000 000	36 000 000,00		36 000 000,00	0,00				
33.60.33.	Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	109 170 000	105 997 551,18		105 997 551,18	3 172 448,82				
33.60.34.	Valtion korvaus terveydenhuollon toimintayksiköille oikeuspsykiatrista tutkimuksista sekä potilassiirroista aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	10 000 000	7 716 361,72		7 716 361,72	2 283 638,28				

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA-t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytössä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
33.60.35.	Valtionosuus kunnille perustoimeut- lotuen kustannuksiin (arvionmääräraha)	357 000 000	308 855 128,65		308 855 128,65	48 144 871,35				
33.60.36.	Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaami- seksi (kiinteä määräraha)	600 000,00	600 000,00		600 000,00	0,00				
33.60.37.	Valtionavustus kunnille sosiaali- ja ter- veydenhuollon korjaushankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)	20 000 000	6 154 725,42	13 845 274,58	20 000 000,00	-	0,00	20 000 000,00	6 154 725,42	13 845 274,58
33.60.40.	Valtion rahoitus lääkäri- ja lääkintäheli- kopteritoiminnan menoihin	22 460 000	22 460 000,00	0,00	22 460 000,00	0,00	7 120,00	22 467 120,00	22 460 000,00	7 120,00
33.60.63.	Valtionavustus sosiaalialan osaamises- kusten toimintaan (kiinteä määräraha)	3 500 000,00	3 500 000,00		3 500 000,00	0,00				
33.60.64.	Valtion korvaus rikosasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	6 300 000,00	6 279 371,72	20 628,28	6 300 000,00	-	239 601,40	6 539 601,40	6 296 965,93	158 004,14
33.70.	Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen	63 157 000,00	24 449 116,91	36 767 883,09	61 217 000,00	0,00	33 871 907,01	95 088 907,01	54 084 572,36	40 936 892,94
33.70.01.	Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	27 720 000	21 154 258,83	6 565 741,17	27 720 000,00	-	5 059 875,28	32 779 875,28	26 214 134,11	6 565 741,17
33.70.20.	Rokotteiden hankinta (siirtomääräraha 3 v)	25 390 000,00	12 141,31	22 877 858,69	22 890 000,00	-	21 212 386,04	44 102 386,04	17 055 517,50	27 046 868,54
33.70.21.	Terveydenvalvonta (siirtomääräraha 2 v)	1 000 000,00	816 077,93	183 922,07	1 000 000,00	-	233 859,94	1 233 859,94	1 049 937,87	183 922,07
33.70.22.	Tartuntatautien valvonta (siirtomääräraha 2 v)	1 560 000,00	88 741,43	571 258,57	660 000,00	-	1 017 426,80	1 677 426,80	1 106 168,23	571 258,57
33.70.50.	Terveyden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	5 200 000,00	1 430 897,41	3 669 102,59	5 100 000,00	-	3 448 358,95	8 548 358,95	4 811 814,65	3 669 102,59
33.70.51.	Valtion korvaus työterveyshuollon eri- koisilääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	2 900 000,00	0,00	2 900 000,00	2 900 000,00	-	2 900 000,00	5 800 000,00	2 900 000,00	2 900 000,00
33.70.52.	Valtionavustus UKK-instituutin toimin- taan (siirtomääräraha 2 v)	1 100 000,00	947 000,00	0,00	947 000,00	0,00	0,00	947 000,00	947 000,00	0,00
33.80.	Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitusloimitointi	227 439 711,79	223 113 223,13	2 600 000,00	225 713 223,13	626 776,87	2 025 657,49	4 925 657,49	1 888 071,46	2 600 000,00

Päälukon, luvun ja momentin numero, nimi ja määrälajaj	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
33.80.40.	Valtion korvaus maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kustannuksiin (arviomääräraha)	207 300 000	206 673 278,53		206 673 278,53	626 721,47				
33.80.41.	Valtion korvaus turkistuottajien lomituspalvelujen kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	2 600 000	0,00	2 600 000,00	2 600 000,00	-	2 025 657,49	4 625 657,49	1 588 071,46	2 600 000,00
33.80.42.	Valtion korvaus poronhoitajien sijaispukokeilun kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	300 000	300 000,00	0,00	300 000,00	0,00	0,00	300 000,00	300 000,00	0,00
33.80.50.	Valtion korvaus maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalvelujen hallintomenoihin (kiinteä määräraha)	16 140 000	16 139 944,60		16 139 944,60	55,40				
33.90.	Raha-automaattiyhdistyksen avustukset	282 180 000	282 180 000,00		282 180 000,00	0,00				
33.90.50.	Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (arviomääräraha)	282 180 000	282 180 000,00		282 180 000,00	0,00				

33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
		Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
33.60.37. Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon korjaushankkeisiin	10 000	0	0	0	0	0	0	6 155	3 796	0	0	0	3 796
Aikaisempien vuosien valtuudet	10 000							6 155	3 796	0	0	0	3 796
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ		10 000	0	0	0	0	0	0	6 155	3 796	0	0	0
Aikaisempien vuosien valtuudet		10 000							6 155	3 796	0	0	0

34. Työministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Vuoden 2012 valtuudet						Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)					
		Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
34.06.64. Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin	64 202	0	0	0	0	0	0	399	102	0	0	0	102
Aikaisempien vuosien valtuudet	64 202							399	102	0	0	0	102
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ	64 202	0	0	0	0	0	0	399	102	0	0	0	102
Aikaisempien vuosien valtuudet	64 202							399	102	0	0	0	102

35. Ympäristöministeriön hallinnonala

Päälukuan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrälajaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTAt)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
35. YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA	331 972 747,37	284 118 000	158 576 516,79	120 408 054,48	278 984 571,27	5 133 428,73	188 668 277,87	444 686 277,87	252 855 564,60	188 089 552,25
35.01. Ympäristöhallinnon toimintamenot	77 377 003,43	76 525 000	60 641 016,49	16 302 450,83	76 943 467,32	-418 467,32	18 439 506,03	87 064 506,03	69 810 816,37	16 513 985,42
35.01.01. Ympäristöministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	35 828 000,00	34 654 000	25 075 521,48	9 578 478,52	34 654 000,00	-	10 684 672,56	45 338 672,56	35 744 802,90	9 578 478,52
35.01.04. Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	31 035 000,00	31 106 000	25 607 554,69	5 498 445,31	31 106 000,00	-	4 614 331,16	35 720 331,16	30 221 885,85	5 498 445,31
35.01.21. Ympäristöministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	716 000,00	815 000	0,00	815 000,00	815 000,00	-	2 533 785,70	3 348 785,70	1 833 315,45	815 000,00
35.01.29. Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonnäisäveromenot (arvionmääräraha)	7 748 003,43	7 900 000	8 318 467,32		8 318 467,32	-418 467,32				
35.01.65. Avustukset järjestöille ja ympäristöhoitoon (siirtomääräraha 3 v)	2 050 000,00	2 050 000	1 639 473,00	410 527,00	2 050 000,00	-	606 716,61	2 656 716,61	2 010 812,17	622 061,59
35.10. Ympäristön- ja luonnonsuojelu	105 234 686,94	128 343 000	74 034 972,13	54 305 387,82	128 340 359,95	2 640,05	61 128 737,71	184 271 737,71	114 256 638,89	67 024 262,69
35.10.20. Ympäristövähinkojen torjunta (arvionmääräraha)	5 243 594,94	5 200 000	5 197 359,95		5 197 359,95	2 640,05				
35.10.21. Eräät luonnonsuojelun menot (siirtomääräraha 3 v)	2 940 000,00	2 440 000	816 316,00	1 623 684,00	2 440 000,00	-	2 489 760,19	4 929 760,19	2 853 334,33	2 074 667,40
35.10.22. Eräät ympäristömenot (siirtomääräraha 3 v)		14 160 000	4 801 759,18	9 358 240,82	14 160 000,00	-		14 160 000,00	4 801 759,18	9 358 240,82
35.10.23. Itämerensuojelu (siirtomääräraha 3 v)	3 000 000,00						2 913 472,81	2 913 472,81	873 484,88	2 039 987,93
35.10.52. Metsähallituksen julkiset hallintototehdä-vät (siirtomääräraha 3 v)	26 104 000,00	31 889 000	31 889 000,00	0,00	31 889 000,00	0,00	0,00	31 889 000,00	31 889 000,00	0,00
35.10.60. Siirto öljysuojarahastoon (siirtomääräraha 3 v)	4 300 000,00	3 700 000	0,00	3 700 000,00	3 700 000,00	-	4 300 000,00	8 000 000,00	4 300 000,00	3 700 000,00
35.10.61. Ympäristönsuojelun edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 000 000,00	11 750 000	2 254 245,76	9 495 754,24	11 750 000,00	-	2 783 650,30	14 533 650,30	3 871 303,29	10 644 100,01
35.10.63. Luonnonsuojeluluiden hankinta- ja korvausmenot (siirtomääräraha 3 v)	39 830 000,00	50 830 000	25 781 811,42	25 048 188,58	50 830 000,00	-	24 878 889,64	75 708 889,64	49 297 491,23	26 371 983,16
35.10.64. EU:n ympäristörahaston osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (noin 50 htv) (siirtomääräraha 3 v)	4 000 000,00	4 000 000	0,00	4 000 000,00	4 000 000,00	-	5 072 514,45	9 072 514,45	2 842 490,90	5 921 439,77

Päätöksen nimi ja määrärahan nimi ja momentin numero,	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahat koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
35.10.65.	Öljyjätelmaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (siirtomääräraha 3 v)	300 000,00	0,00	300 000,00	300 000,00	-	1 600 000,00	1 900 000,00	0,00	600 000,00
35.10.66.	Kansainvälisen yhteistyön jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	1 580 000,00	1 258 608,39	65 391,61	1 324 000,00	-	30 667,74	1 354 667,74	1 289 276,13	65 391,61
35.10.70.	Alusinvestoinnit (siirtomääräraha 3 v)	2 937 092,00	135 871,43	714 128,57	850 000,00	-	3 155 123,84	4 005 123,84	1 991 076,44	714 128,57
35.10.77.	Ympäristötyöt (siirtomääräraha 3 v)	13 000 000,00					13 904 658,74	13 904 658,74	8 347 422,51	5 534 323,42
35.10.88.	Osakepääomien korottaminen (siirtomääräraha 3 v)	1 900 000	1 900 000,00	0,00	1 900 000,00	0,00	0,00	1 900 000,00	1 900 000,00	0,00
35.20.	Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen	149 361 057,00	23 900 528,17	49 800 215,83	73 700 744,00	5 549 256,00	109 100 034,13	173 350 034,13	68 788 109,34	104 551 304,14
35.20.01.	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 693 000,00	3 390 695,55	1 209 304,45	4 600 000,00	-	1 027 777,43	5 627 777,43	4 418 472,98	1 209 304,45
35.20.37.	Avustukset kaavoitukseen ja maankäytön ohjaukseen (siirtomääräraha 3 v)	2 000 000,00	1 559 131,21	440 868,79	2 000 000,00	-	401 959,48	2 401 959,48	1 805 385,16	596 574,32
35.20.55.	Avustukset korjaustoimintaan (siirtomääräraha 3 v)	90 500 000,00	9 196 534,57	47 103 465,43	56 300 000,00	-	104 327 298,92	160 627 298,92	60 179 879,71	100 436 873,35
35.20.56.	Suhdanneuonteiset avustukset asunto-osake- ja vuokratyöryhtiöiden korjauksiin (arviomääräraha)	49 818 057,00	9 450 744,00		9 450 744,00	5 549 256,00				
35.20.60.	Siirto valtion asuntorahastoon	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00				
35.20.64.	Avustukset rakennusperinnön hoitoon (siirtomääräraha 3 v)	2 350 000,00	303 422,84	1 046 577,16	1 350 000,00	-	3 342 998,30	4 692 998,30	2 384 371,49	2 308 552,02

35. Ympäristöministeriön hallinnonalan tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1000 €)		Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö	Vuoden 2012 valtuudet					Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1000 €)						
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy			Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittu 2013 TA:ssa	Talousarvio-menot 2012	Määräraha-tarve 2013	Määräraha-tarve 2014	Määräraha-tarve 2015	Määräraha-tarve myöhemmin	Määräraha-tarve yhteensä
35.10.61. Ympäristönsuojelun edistäminen		0	5 900	0	5 900	3 750	2 150	0	0	3 750	0	0	0	3 750
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			5 900	0	5 900	3 750	2 150	0	0	3 750	0	0	0	3 750
35.10.63. Luomonsuojeluluiden hankinta- ja korvausmenot		93	10 000	0	10 000	0	10 000	0	93	0	0	0	0	0
Aikaisempien vuosien valtuudet		93							93	0	0	0	0	0
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			10 000	0	10 000	0	10 000	0	0	0	0	0	0	0
35.10.77. Ympäristötöyt		13 050	0	0	0	0	0	0	2 253	705	0	0	0	705
Aikaisempien vuosien valtuudet		13 050							2 253	705	0	0	0	705
35.20.56. Suhdanneluonteiset avustukset asunto-osake- ja vuokratyöryhtiöiden korjauksiin		28 732	0	0	0	0	0	0	9 451	0	0	0	0	0
Aikaisempien vuosien valtuudet		28 732							9 451	0	0	0	0	0
PÄÄLUOKKA YHTEENSÄ		41 875	15 900	0	15 900	3 750	12 150	0	11 797	4 455	0	0	0	4 455
Aikaisempien vuosien valtuudet		41 875							11 797	705	0	0	0	705
Vuonna 2012 käytettävissä olleet valtuudet			15 900	0	15 900	3 750	12 150	0	0	3 750	0	0	0	3 750

36. Valtionvelan korot

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			käyttö vuonna 2012	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirty- neet	Käytettävissä vuonna 2012	Käyttö vuonna 2012 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
36. VALTIONVELAN KOROT	1 906 560 820,98	1 838 900 000	1 863 904 038,42		1 863 904 038,42	-25 004 038,42				
36.01. Valtionvelan korko	1 874 285 704,33	1 800 300 000	1 836 054 206,59		1 836 054 206,59	-35 754 206,59				
36.01.90. Valtionvelan korko (arvionmääräraha)	1 874 285 704,33	1 800 300 000	1 836 054 206,59		1 836 054 206,59	-35 754 206,59				
36.09. Muut menot valtionvelasta	32 275 116,65	38 600 000	27 849 831,83		27 849 831,83	10 750 168,17				
36.09.20. Palkkiot ja muut menot valtionvelasta (arvionmääräraha)	32 275 116,65	38 600 000	27 849 831,83		27 849 831,83	10 750 168,17				
PÄÄLUOKAT YHTEENSÄ	50 381 509 129,71	54 432 005 000	50 764 407 014,50	2 681 792 756,49	53 446 199 770,99	985 805 229,01	3 788 664 470,98	18 847 332 470,98	14 587 899 921,41	3 143 498 265,31

Osastot ja pääluokat yhteensä

Pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaaji	Tilinpäätös 2011	Talousarvio 2012 (TA+LTA:t)	Talousarvion 2012 määrärahojen		Tilinpäätös 2012	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös
			käyttö vuonna 2012*	siirto seuraavalle vuodelle		
Osastot ja pääluokat yhteensä						
Osastot yhteensä	47 976 463 863,10	54 432 005 000			50 436 603 867,43	
Pääluokat yhteensä	50 381 509 129,71	54 432 005 000			53 446 199 770,99	
VARAINHOITOVIDUODEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	-2 405 045 266,61	0			-3 009 595 903,56	
Edellisen varainhoitovuoden lopun kumulatiivinen yli-/alijäämä	1 797 980 010,02				-607 065 256,59	
Varainhoitovuoden yli-/alijäämä	-2 405 045 266,61				-3 009 595 903,56	
VARAINHOITOVIDUODEN LOPUN KUMULATIIVINEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	-607 065 256,59				-3 616 661 160,15	

1.2 Valtion tuotto- ja kululaskelma

	1.1. - 31.12.2012		1.1. - 31.12.2011	
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	947 099 665,08		901 168 217,24	
Vuokrat ja käyttökorvaukset	48 891 237,63		41 389 066,43	
Muut toiminnan tuotot	<u>355 558 827,15</u>	1 351 549 729,86	<u>304 984 067,89</u>	1 247 541 351,56
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	612 721 036,71		633 932 984,74	
Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-11 892 671,25		-10 453 093,65	
Henkilöstökulut	4 740 289 730,98		4 687 235 296,89	
Vuokrat	742 351 980,73		697 193 555,57	
Palvelujen ostot	2 417 322 980,83		2 347 647 467,84	
Muut kulut	913 186 290,29		715 571 244,44	
Valmisteverastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	191 135,34		-186 982,95	
Valmistus omaan käyttöön (-)	-84 880 071,33		-89 102 969,94	
Poistot	1 034 550 549,73		1 007 207 753,06	
Sisäisten kulujen oikaisu	<u>-256 611 465,36</u>	-10 107 229 496,67	<u>-297 193 779,64</u>	-9 691 851 476,36
JÄÄMÄ I		-8 755 679 766,81		-8 444 310 124,80
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot	1 533 392 894,81		2 096 442 706,18	
Rahoituskulut	<u>-2 001 412 389,79</u>	-468 019 494,98	<u>-2 013 012 114,57</u>	83 430 591,61
SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT				
Satunnaiset tuotot	92 589 004,44		75 133 955,70	
Satunnaiset kulut	<u>-11 338 867,70</u>	81 250 136,74	<u>-83 977 123,04</u>	-8 843 167,34
JÄÄMÄ II		-9 142 449 125,05		-8 369 722 700,53
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Tuotot				
Kunnilta	146 854 843,03		142 117 311,02	
Sosiaaliturvarahastoilta	25 679 379,56		25 008 758,37	
Elinkeinoeläimältä	6 973 498,98		5 690 460,90	
Voittoa tavoittelemattomilta yhteisöiltä	36 399 914,34		43 225 316,04	
Kotitalouksilta	4 075 063,19		3 380 340,73	
Euroopan unionilta	1 128 502 776,46		1 083 737 046,98	
Muut siirtotalouden tuotot ulkomailta	4 013 167,36		53 914,46	
Siirrot talousarvion ulkopuolella olevista valtion rahastoista	1 740 678 375,23		1 675 395 811,84	
Muut siirtotalouden tuotot	<u>239 013,21</u>	3 093 416 031,36	<u>6 559 174,93</u>	2 985 168 135,27
Kulut				
Kunnille	10 347 491 966,21		9 903 030 852,26	
Kuntayhtymille	631 348 819,23		692 628 571,12	
Sosiaaliturvarahastoille	11 438 851 151,96		10 735 899 052,11	
Elinkeinoeläimälle	3 185 290 049,21		3 033 606 523,20	
Rahoitus- ja vakuutuslaitoksille	9 470 916,07		35 739 238,35	
Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	5 184 413 462,84		5 146 965 793,05	
Kotitalouksille	4 667 956 837,00		4 501 024 159,51	
Euroopan unionille	1 832 473 128,47		1 861 282 021,77	
Muut siirtotalouden kulut ulkomaille	772 569 641,26		754 458 963,34	
Siirrot talousarvion ulkopuolella oleville valtion rahastoille	7 655 614,67		79 814 464,78	
Muut siirtotalouden kulut	108 958 756,03		89 967 576,85	
Siirtotalouden kulujen palautukset	<u>-266 704 550,26</u>	-37 919 775 792,69	<u>-280 329 908,80</u>	-36 554 087 307,54
JÄÄMÄ III		-43 968 808 886,38		-41 938 641 872,80
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Verot ja veronluonteiset maksut	37 186 049 116,32		36 225 410 422,80	
Muut pakolliset maksut	<u>167 168 914,89</u>	37 353 218 031,21	<u>163 970 336,98</u>	36 389 380 759,78
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		-6 615 590 855,17		-5 549 261 113,02

1.3 Valtion tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
KANSALLISOMAISUUS				
Maa- ja vesialueet	42 720 488,83		34 267 692,56	
Rakennusmaa- ja vesialueet	16 200 728,92		16 200 728,92	
Rakennukset	153 563 833,40		163 103 076,58	
Muu kansallisomaisuus	40 579 240,71		39 265 922,97	
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	19 880 350,39	272 944 642,25	15 955 743,96	268 793 164,99
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET				
Tutkimus- ja kehittämismenot	665 402,48		1 092 520,94	
Aineettomat oikeudet	60 137 939,65		36 509 044,15	
Liikearvo	1 432 885,61		2 149 328,41	
Muut pitkävaikutteiset menot	217 501 878,19		173 340 966,07	
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	153 259 597,91	432 997 703,84	179 728 412,92	392 820 272,49
AINEELLISET HYÖDYKKEET				
Maa- ja vesialueet	16 916 438,96		17 137 836,32	
Rakennusmaa- ja vesialueet	1 004 344 842,79		960 454 902,95	
Rakennukset	210 085 946,28		229 021 496,70	
Rakennelmat	24 299 680,32		27 400 886,56	
Rakenteet	17 261 607 691,72		17 588 339 911,56	
Koneet ja laitteet	524 955 350,69		435 093 026,15	
Kalusteet	17 299 424,80		17 811 167,29	
Muut aineelliset hyödykkeet	11 820 942,34		11 139 037,89	
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 168 161 876,87	20 239 492 194,77	888 247 864,66	20 174 646 130,08
KÄYTTÖOMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
Käyttöomaisuusarvopaperit	14 850 663 463,17		13 784 561 275,39	
Liikelaitosten peruspääomat	3 210 879 503,00		3 220 126 688,72	
Liikelaitoksiin muun oman pääoman ehdoin sijoitetut pääomat	2 663 529 792,03		2 636 993 073,93	
Annetut euromääräiset velkakirjalainat	1 675 919,98		2 914 674,52	
Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset	1 927 270 681,83	22 654 019 360,01	1 956 449 030,26	21 601 044 742,82
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET YHTEENSÄ				
		43 326 509 258,62		42 168 511 145,39
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISSUUS				
VAIHTO-OMAISSUUS				
Aineet ja tarvikkeet	426 845 401,05		408 878 248,00	
Keskeneräinen tuotanto	12 395 489,72		13 254 253,36	
Valmiit tuotteet/Tavarat	81 394 529,23	520 635 420,00	88 332 863,67	510 465 365,03
PITKÄAIKAISET SAAMISET				
Pitkäaikaiset saamiset		4 891 813 922,97		3 156 825 143,23
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	245 210 270,19		245 068 277,72	
Valuuttamääräiset lainasaamiset	93 871 254,89		0,00	
Siirtosaamiset	173 357 919,75		137 100 137,61	
Muut lyhytaikaiset saamiset	514 111 949,22		430 182 631,93	
Ennakkomaksut	673 638 928,92	1 700 190 322,97	777 618 551,32	1 589 969 598,58
RAHOITUSOMAISSUUSARVOPAPERIT JA MUUT LYHYTAIKAISET SIOITUKSET				
Muut euromääräiset sijoitukset		6 341 970 962,43		8 774 984 449,28

	31.12.2012		31.12.2011	
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Kassatilit	2 234 360,02		2 115 554,82	
Tulo- ja menotilit	453 737,07		701 751,08	
Muut pankkitilit	1 115 101 731,99		1 518 800 492,93	
Muut rahoitusvarat	126 718 510,07	1 244 508 339,15	125 384 486,32	1 647 002 285,15
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS YHTEENSÄ		14 699 118 967,52		15 679 246 841,27
VASTAAVAA YHTEENSÄ		58 298 572 868,39		58 116 551 151,65
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
VALTION PÄÄOMA				
Valtion pääoma 1.1.1998	-30 048 198 401,46		-30 048 198 401,46	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	-398 039 993,65		5 151 221 119,37	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	-6 615 590 855,17	-37 061 829 250,28	-5 549 261 113,02	-30 446 238 395,11
RAHASTOJEN PÄÄOMAT				
Muut valtion rahastot ja lahjoitetut varat		6 492 862,72		6 117 075,67
VIERAS PÄÄOMA				
PITKÄAIKAINEN				
Otetut euromääräiset lainat	72 063 917 102,61		64 698 523 975,63	
Otetut valuuttamääräiset lainat	1 317 250 985,21		264 973 827,85	
Lainat talousarvion ulkopuolella olevilta valtion rahastoilta	299 500 000,00		299 500 000,00	
Pitkäaikaiset siirtovelat	145 319 595,00		51 955 663,71	
Muut pitkäaikaiset velat	231 636 159,62	74 057 623 842,44	339 220 599,01	65 654 174 066,20
LYHYTAIKAINEN				
Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen yhdystilit	1 432 936 901,34		1 379 408 415,24	
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	7 097 185 851,54		7 120 424 915,66	
Lyhytaikaiset euromääräiset lainat	4 129 664 679,65		6 615 078 066,65	
Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat	137 339 452,66		387 035 053,90	
Saadut ennakot	442 959 253,77		411 916 086,03	
Ostovelat	635 973 491,21		689 991 300,28	
Kirjanpitoyksiköiden väliset tilitykset	91 647 525,15		89 880 874,99	
Edelleen tilittävät erät	909 083 744,90		924 426 986,67	
Siirtovelat	1 928 951 803,08		1 827 703 204,66	
Muut lyhytaikaiset velat	4 490 542 710,21	21 296 285 413,51	3 456 633 500,81	22 902 498 404,89
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ		95 353 909 255,95		88 556 672 471,09
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		58 298 572 868,39		58 116 551 151,65

1.4 Valtion rahoituslaskelma

	1.1.2012 - 31.12.2012	1.1.2011 - 31.12.2011
OMA TOIMINTA		
Tulo- ja varallisuusverotulot	10 774 624 660,05	11 020 751 444,56
Arvonlisäverotulot	15 810 552 914,84	15 170 734 609,30
Muut vero- ja maksutulot	11 828 466 100,97	11 196 595 068,76
Verot ja veronluonteiset tulot yhteensä	38 413 643 675,86	37 388 081 122,62
Palvelujen myynti, vuokrat, käyttökorvaukset ja muut toiminnan tulot	1 514 155 706,84	1 471 054 460,07
Korkotulot ja voiton tuloutukset	1 538 590 312,90	2 101 232 811,83
Tavaroiden ja palveluiden ostomenot	-5 433 298 830,13	-4 946 350 717,11
Henkilöstömenot	-4 838 787 797,01	-4 845 332 247,81
Muut menot	-75 595 097,30	-77 122 209,27
Maksetut eläkkeet	-4 046 841 701,42	-3 786 436 140,33
Valtionvelan korkomenot	-1 946 382 986,98	-2 093 736 452,25
OMAN TOIMINNAN RAHAVIRTA	25 125 483 282,76	25 211 390 627,75
SIIRTOTALOUS		
Siirtotalouden tulot	3 275 204 473,17	3 314 737 528,14
Tulonsiirrot kunnille	-10 978 840 785,44	-10 595 659 423,38
Tulonsiirrot elinkeinoelämälle	-3 194 760 965,28	-3 069 345 761,55
Tulonsiirrot kotitalouksille	-12 059 966 287,54	-11 450 487 071,29
Muut tulonsiirrot kotimaahan	-5 393 474 630,96	-5 175 160 868,38
Tulonsiirrot ulkomaille	-2 605 042 769,73	-2 615 740 985,11
SIIRTOTALOUDEN RAHAVIRTA	-30 956 880 965,78	-29 591 656 581,57
INVESTOINNIT		
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-1 067 676 155,72	-1 241 748 243,68
Käyttöomaisuuden myyntivoitot	13 813 897,91	5 903 175,73
Sijoitukset arvopapereihin	-1 094 760 267,73	-973 030 500,76
Sijoitusten myyntivoitot	2 547 981,14	1 209 735,31
Annetut lainat	-3 229 596 902,34	-1 223 943 777,55
Annettujen lainojen takaisinmaksut	1 587 035 185,77	154 992 307,62
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-3 788 636 260,97	-3 276 617 303,33
RAHOITUS		
Valtionvelan nettomuutos	5 958 338 285,54	5 069 772 528,39
Muun velan nettomuutos	826 190 049,04	1 554 345 731,94
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	6 784 528 334,58	6 624 118 260,33
LIKVIDIEN VAROJEN MUUTOS	-2 835 505 609,41	-1 032 764 996,82
LIKVIDIT VARAT 1.1.	10 421 958 539,26	11 454 723 536,08
LIKVIDIT VARAT 31.12.	7 586 452 929,85	10 421 958 539,26

LIITE 1: Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja vertailtavuus

Tilinpäätöksen laatimisperusta

Valtion tilinpäätös on laadittu valtion talousarviosta annetun lain ja asetuksen sekä valtiovarainministeriön tilinpäätöksen kaavasta antaman määräyksen samoin kuin muiden valtiovarainministeriön ja Valtiokonttorin antamien määräysten ja ohjeiden mukaisesti. Tilinpäätös laaditaan valtion talousarviokirjanpidon ja liikekirjanpidon pääkirjojen perusteella alkuperäisiin verottomiin hankintamenoihin, tai vuoden 1998 aloittavan taseen arvoihin perustuen.

Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Valtion tilinpäätöslaskelmiin on yhdistelty 67 kirjanpitoyksikön keskuskirjanpidon tietokantaan viedyt tilitiedot sekä keskitetyn valtuus seurannan tietokantaan viedyt valtuustiedot. Tilinpäätöslaskelmat laaditaan tietokannoista tehtävillä poiminnoilla. Tilitietojen yhdistelyssä eliminoidaan virastojen ja laitosten väliset tuotot, sen sijaan sisäisiä saatavia ja velkoja ei eliminoida. Eliminoitavat tuotot esitetään vähennyksinä toiminnan kuluissa rivillä ”Sisäisten kulujen oikaisu”.

Valtion tilinpäätös laaditaan valtion talousarvion piiriin kuuluvasta talousarviotaloudesta. Siihen ei yhdistellä talousarvion ulkopuolella olevia valtion rahastoja, itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia, säätiöitä eikä valtion liikelaitoksia. Nämä ovat kirjanpitovelvollisia, ja laativat kukin oman tilinpäätöksen. Valtion tilinpäätökseen ei yhdistellä myöskään valtionyhtiöiden tietoja.

Talousarviokirjanpidon tilinpäätöslaskelmat

Talousarviokirjanpidon tilinpäätöslaskelmat laaditaan valtion talousarviokirjanpidon pääkirjan ja valtuus seurannan tietojen perusteella. Tilinpäätös sisältää kaksi talousarvion toteutumalaskelmaa, joissa molemmissa esitetään varainhoitovuoden talousarviotulot ja -menot, talousarvio sekä talousarvion ja tilinpäätöksen lukujen vertailu. Lisäksi laskelmissa on edellisen vuoden tilinpäätöstiedot. Laskelmissa esitetään tiedot myös edellisiltä varainhoitovuosilta siirtyneistä siirtomäärärahoista ja seuraavalle varainhoitovuodelle siirretyistä siirtomäärärahoista.

Ensimmäisessä talousarvion toteutumalaskelmassa tiedot ovat osaston ja pääluokan tarkkuudella, toisessa tiedot ovat momentin tarkkuudella.

Kummankin laskelman yhteydessä esitetään myös tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä, käytöstä aiheutuneista menoista sekä käytöstä aiheutuvista määrärahatarpeista. Jälkimmäisessä laskelmassa valtuustiedot esitetään osana kunkin pääluokan laskelmaa.

Talousarviotulojen ja -menojen kohdentaminen

Talousarviotapahtumat kirjataan talousarviotuloiksi ja -menoiksi valtion talousarviosta annetun asetuksen ja talousarviopäätösten kohdentamisperiaatteiden mukaisesti. Talousarviotuloja ja -menoja ei jaksoteta. Jos eduskunta ei talousarvion perus-

telujen päätösosassa ole päättänyt muunlaisesta kohdentamisesta, tapahtuu kohdentaminen seuraavasti:

Maksullisen toiminnan tulon ja muun sekalaisen tulon sekä kulutus-, sijoitus- ja muun menon kohdentamisperusteena on suoriteperuste taikka sitä vastaava peruste. Laajuudeltaan merkittävässä ja eri vaiheista koostuvan suoritteen luovutuksesta kertyvää tulosta voidaan varainhoitovuoden tuloksi kuitenkin kohdentaa luovutuksen vaihetta tai suoritteen valmistusastetta vastaava osa (osakohdennus).

Korkotulo ja korkomeno kohdennetaan siihen varainhoitovuoteen kuuluvaksi, jolta se kertyy lain säännöksen tai tehdyn sitoumuksen perusteella.

Siirtomenon kohdentamisperusteena on päätös valtionavun myöntämisestä (myöntöpäätösperuste) tai muu vastaava sitoutuminen menoon (sitoumusperuste). Myöntöpäätöksen tai muun sitoumusperusteen perusteella talousarvionmenoksi kirjatusta siirtomenosta maksamatta oleva osa kirjataan valtion liikekirjanpidossa siirtovelaksi. Silloin, kun oikeus saada valtionapu tai muu suoritus perustuu lakiin ja siirtomenon myönnettävistä ja maksettavasta määrästä säädetään yksityiskohtaisesti laissa tai maksettavaksi tuleva määrä määräytyy yksityiskohtaisesti lain nojalla, kohdentamisperusteena on kuitenkin maksatuspäätösperuste. Euroopan unionin rakennerahaston rahoitusosuus ja siihen liittyvä valtion rahoitusosuus kohdennetaan maksatuspäätöksen tai sitä vastaavalla perusteella.

Veron ja veronluonteisen tulon, osinkotulon, liikelaitosten voiton tuloutuksen ja valtiolle saatavan muun voitto-osuuden kohdentamisperusteena on maksuperuste.

Valtion lainanotto ja valtionvelan kuoletus sekä valtionvelan ottamiseen tai vähentämiseen liittyvä emissio- ja pääomavoitto sekä emissio- ja pääomatappio kohdennetaan maksuperusteella. Valtiolle takaisin maksettava laina kohdennetaan niin ikään maksuperusteella.

Valtionvelan korkoon ja pääomaan liittyvistä johdannaisista saatava tulo ja niistä aiheutuva meno kohdennetaan sille varainhoitovuodelle, jolta ne kertyvät.

Vähäinen tulo ja meno, valtioon palvelussuhteessa olevan loma-ajan palkka ja lomarahat sekä sellainen tulo ja meno, joiden lain säännöksen tai tehdyn sitoumuksen perusteella muodostuvaa määrää ei voida ilman olennaisia lisäkustannuksia luotettavasti ennakoida ennen maksuvelvoitteen erääntymistä, voidaan kohdentaa myös maksuun perustuen.

Liikekirjanpidon tilinpäätöslaskelmat

Liikekirjanpidon tilinpäätöslaskelmat laaditaan valtion liikekirjanpidon pääkirjan tietojen perusteella. Valtion tilinpäätös sisältää tuotto- ja kululaskelman, taseen ja rahoituslaskelman. Näissä kaikissa esitetään varainhoitovuoden tilinpäätöstietojen lisäksi edellisen vuoden tilinpäätöksen tiedot.

Tuotto- ja kululaskelman laatiminen

Tilinpäätöksessä varainhoitovuoden tulot kirjataan tuotoiksi. Tuotoista vähennetään kuluina ne menot, joita vastaava suorite on luovutettu, samoin kuin muut varainhoitovuoden menot, joista ei todennäköisesti enää saada niitä vastaavaa vastinetta, ja menetykset.

Laajuudeltaan merkittävän ja eri vaiheista koostuvan suoritteen luovutuksesta kertyvästä tulosta on kirjattava liikekirjanpidossa tuotoksi luovutuksen vaihetta tai suoritteen valmiusastetta vastaava osa (osatuloutus), jos tulo on talousarviossa osakohdennettu.

Myynnin arvonlisäverot esitetään tuottoina ja ostojen arvonlisäverot kuluina verojen ja veronluonteisten maksujen joukossa.

Tuotto- ja kululaskelmaa oikaistaan sisäisillä tuotoilla. Siltä osin kuin laskelmaan sisältyy käyttöomaisuuden hankintamenoja, oikaisu tapahtuu rivillä ”Valmistus omaan käyttöön”.

Taseen laatiminen

Taseen vastaaviin merkitään kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenojen ja muiden pitkävaikutteisten menojen poistamaton osa sekä arvostuserät samoin kuin vaihto-omaisuuden aktivoidut hankintamenot ja rahoitusomaisuus.

Kansallisomaisuutta on kulttuuri- ja luonnonperintöä oleva valtion omaisuus, jonka omistuksen ensisijaisena tarkoituksena on omaisuuden säilyttäminen ja säilymisen turvaaminen. Käyttöomaisuutta ovat esineet, erikseen luovutettavissa olevat oikeudet ja muut hyödykkeet, joiden vaikutusaika tuotannontekijänä ulottuu useammalle kuin yhdelle varainhoitovuodelle. Vaihto-omaisuutta ovat sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tai kulutettaviksi tarkoitetut hyödykkeet. Rahoitusomaisuutta ovat rahat, saamiset sekä tilapäisesti muussa muodossa olevat rahoitusvarat.

Taseen vastattaviin merkitään oma pääoma, varaukset, arvostuserät sekä vieras pääoma jaoteltuna pitkä- ja lyhytaikaisiin velkoihin. Pitkäaikaiseksi katsotaan velka tai se osa velasta, joka erääntyy maksettavaksi yhden vuoden tai sitä pitemmän ajan kuluttua.

Arvostaminen taseessa

Omaisuus arvostetaan tasetta laadittaessa alkuperäisiin verottomiin hankintamenoihin, vuoden 1998 aloittavan taseen arvoihin tai nimellisarvoihin perustuen. Hankintamenoon luetaan hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet muuttuvat menot. Jos hyödykkeen hankintaan ja valmistukseen liittyvien kiinteiden menojen määrä on olennainen, saadaan hankintamenoon lisäksi lukea osuus kiinteistä menoista.

Jos vaihto-omaisuuden todennäköinen hankintameno tai maksullisen toiminnan vaihto-omaisuuden luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä hankintamenoa pienempi, kirjataan erotus kuluksi.

Kansallis- ja käyttöomaisuuden tasearvot perustuvat alkuperäisiin hankintamenoihin, joista on tehty suunnitelman mukaiset poistot. Poistot tehdään ensimmäisen kerran siltä kuukaudelta jonka aikana hyödykkeen käyttö aloitetaan ja ne kirjataan pääsääntöisesti tasapoistoina hyödykkeen vaikutusaikana. Vähäiset omaisuushankinnat, joiden vaikutusaika ylittää vuoden, mutta hankintameno on alle 10 000 euroa, voidaan kirjata kokonaisuudessaan hankintavuoden kuluksi.

Jos kansallisomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvan maa- tai vesialueen, rakennuksen, arvopaperin tai muun niihin verrattavan hyödykkeen todennäköinen

luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi, taseeseen voidaan tehdä arvonkorotus. Arvonkorotuksen vasta-arvo merkitään tällöin arvostuseräksi taseen vastattaviin.

Saamiset merkitään taseeseen nimellisarvoon, kuitenkin enintään todennäköiseen arvoon. Rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat merkitään hankintamenon suuruusina tai, jos niiden tilinpäätöspäivän todennäköinen luovutushinta on sitä alempi, tämän määräisinä.

Velat merkitään velan ottamisen yhteydessä syntyneellä emissiovoitolla tai -tappiolla oikaistuun nimellisarvoon, tai jos velka on sidottu indeksiin taikka muuhun vertailuperusteeseen, se arvostetaan tätä korkeampaan muuttuneen vertailuperusteen mukaiseen arvoon.

Ulkomaanrahan määräiset erät muunnetaan euromääräisiksi Euroopan keskuspankin julkaiseman varainhoitovuoden viimeisen kurssin mukaan. Jos nämä erät ovat sopimuksin tai muuten sidottu tiettyyn kurssiin, ne muunnetaan euromääräisiksi sitä noudattaen.

Rahoituslaskelman laatiminen

Valtion rahoituslaskelma laaditaan rahavirtalaskelman muotoon. Se on valtion tuotto- ja kululaskelmaa sekä tasetta täydentävä laskelma, jossa esitetään rahan lähteet ja käyttö. Laskelma jakautuu oman toiminnan, siirtotalouden, investointien ja rahoituksen rahavirtojen kuvaamiseen. Kussakin osiossa esitetään siihen kuuluvat rahan lähteet ja käyttö niin, että jäännöseränä on osion synnyttämä rahavirta.

Kaikkien osioiden rahavirtojen summana saadaan likvidien varojen muutos. Laskelmalla esitetään myös likvidien varojen määrä vuoden alussa ja lopussa.

Rahoituslaskelma laaditaan olennaisilta osiltaan maksuperusteisesti.

Liikekirjanpidon kirjausperusteet

Liikekirjanpidossa tuotannontekijöiden hankinnasta aiheutuvan menon kirjaamisperusteena on tuotannontekijän vastaanottaminen. Suoritteiden myynnistä saatavan tulon kirjaamisperusteena on suoritteen luovuttaminen. Yhteisrahoitteisen toiminnan tulo kertyy tehdyn sitoumuksen perusteella.

Korot ja koronluonteiset tulot ja menot kirjataan suoriteperustetta vastaavalla tavalla. Veroihin liittyvät korot ja koronluonteiset tulot ja menot kirjataan samoin kuin talousarviokirjanpidossa.

Liikekirjanpidossa muut kuin edellä tarkoitetut tulot ja menot kirjataan samoin kuin talousarviokirjanpidossa.

Liitteiden laatiminen

Valtion tilinpäätöksen liitteet, lukuun ottamatta liitteitä 1 ja 13, laaditaan joko keskuskirjanpidon tietokannasta tehtävillä kyselyillä tai tiedot kerätään kirjanpitoyksiköiden tilinpäätösten liitteiltä. Valtion eläkevastuuta koskevat tiedot kerätään Valtion eläkerahaston tilinpäätöksestä.

Tilinpäätöksen vertailtavuus edelliseen tilinpäätökseen

Valtiovarainministeriö antoi uuden määräyksen valtion tilinpäätöksen kaavoista sovellettavaksi ensimmäisen kerran vuoden 2011 tilinpäätöksessä. Liitteen 12 kohdassa Muut monivuotiset vastuut esitettiin vuoden 2011 tilinpäätöksessä siirtymäsäännöksen nojalla vain ne sitoumukset, joista aiheutuvat määrärahatarpeet tilinpäätöshetken jälkeen olivat vähintään 5 milj. euroa. Vuoden 2012 tilinpäätöksestä lähtien rajana on 500 000 euroa, joten tiedot eivät tältä osin ole vertailukelpoisia.

Tilinpäätösvuoden jälkeiset olennaiset tapahtumat

Valtiokonttorin ehdotuksen valtion vuoden 2012 tilinpäätökseksi valmistumiseen mennessä ei ole ilmennyt olennaisia tapahtumia, jotka heikentäisivät oikean ja riittävän kuvan saamista valtion vuoden 2012 tilinpäätöksestä.

LIITE 2: Talousarvion lisätalousarvioissa tehdyt muutokset

Talousarvion lisätalousarviossa tehdyt muutokset osaston ja pääluokan tarkkuudella

Osaston tai pääluokan numero ja nimi		Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
11.	Verot ja veronluonteiset tulot	38 137 048 000	-727 000 000	-2	37 410 048 000	37 320 653 054,89
12.	Sekalaiset tulot	4 859 936 000	679 729 000	14	5 539 665 000	6 064 837 025,38
13.	Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	1 964 600 000	-16 700 000	-1	1 947 900 000	1 924 892 415,79
15.	Lainat	7 555 913 000	1 978 479 000	26	9 534 392 000	5 126 221 371,37
OSASTOT YHTEENSÄ		52 517 497 000	1 914 508 000	4	54 432 005 000	50 436 603 867,43
21.	Eduskunta	143 404 000	1 500 000	1	144 904 000	145 694 324,19
22.	Tasavallan presidentti	19 290 000	139 000	1	19 429 000	15 768 379,26
23.	Valtioneuvoston kanslia	82 348 000	489 000	1	82 837 000	82 153 292,89
24.	Ulkoasiainministeriön hallinnonala	1 276 270 000	21 231 000	2	1 297 501 000	1 283 505 402,78
25.	Oikeusministeriön hallinnonala	859 936 000	22 241 000	3	882 177 000	887 485 888,86
26.	Sisäasiainministeriön hallinnonala	1 248 433 000	49 581 000	4	1 298 014 000	1 293 118 697,44
27.	Puolustusministeriön hallinnonala	2 849 438 000	-26 437 000	-1	2 823 001 000	2 804 477 824,76
28.	Valtiovarainministeriön hallinnonala	16 216 470 000	1 324 486 000	8	17 540 956 000	17 416 444 165,88
29.	Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	6 643 720 000	43 847 000	1	6 687 567 000	6 540 761 147,38
30.	Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	2 708 284 000	8 100 000	0	2 716 384 000	2 678 187 932,53
31.	Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	2 385 440 000	57 857 000	2	2 443 297 000	2 400 826 046,29
32.	Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	3 342 198 000	759 831 000	23	4 102 029 000	3 764 653 121,69
33.	Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	12 282 028 000	-11 137 000	0	12 270 891 000	11 990 234 937,35
35.	Ympäristöministeriön hallinnonala	275 638 000	8 480 000	3	284 118 000	278 984 571,27
36.	Valtionvelan korot	2 184 600 000	-345 700 000	-16	1 838 900 000	1 863 904 038,42
PÄÄLUOKAT YHTEENSÄ		52 517 497 000	1 914 508 000	4	54 432 005 000	53 446 195 770,99

Talousarvioon lisätalousarviossa tehdyt muutokset osaston tai pääluokan, luvun ja momentin tarkkuudella

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
11. VEROT JA VERONLUNTEISET TULOT	38 137 048 000	-727 000 000	-2	37 410 048 000	37 320 653 054,89
11.01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	11 976 000 000	-450 000 000	-4	11 526 000 000	11 520 688 940,88
11.01.02. Yhteisövero	3 555 000 000	-390 000 000	-11	3 165 000 000	2 906 278 039,92
11.01.03. Korkotulojen lähdevero	270 000 000	-60 000 000	-22	210 000 000	236 519 349,69
11.04. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut	16 527 000 000	72 000 000	0	16 599 000 000	16 618 753 129,33
11.04.01. Arvonlisävero	15 712 000 000	72 000 000	0	15 784 000 000	15 814 472 343,89
11.08. Valmisteverot	6 702 000 000	-182 000 000	-3	6 520 000 000	6 448 496 701,27
11.08.05. Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmistevero	181 000 000	15 000 000	8	196 000 000	196 671 885,12
11.08.07. Energiaverot	4 356 000 000	-197 000 000	-5	4 159 000 000	4 103 436 262,71
11.10. Muut verot	2 809 000 000	-167 000 000	-6	2 642 000 000	2 608 760 728,91
11.10.03. Autovero	1 209 000 000	-179 000 000	-15	1 030 000 000	1 007 227 411,33
11.10.07. Ajoneuvovero	770 000 000	42 000 000	5	812 000 000	758 551 840,05
11.10.08. Jätevero	90 000 000	-30 000 000	-33	60 000 000	56 202 500,08
12. SEKALAISET TULOT	4 859 936 000	679 729 000	14	5 539 665 000	6 064 837 025,38
12.24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	7 661 000	23 314 000	304	30 975 000	29 944 459,09
12.24.99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tulot	7 661 000	23 314 000	304	30 975 000	29 944 459,09
12.25. Oikeusministeriön hallinnonala	90 700 000	11 500 000	13	102 200 000	105 628 088,60
12.25.10. Tuomioistuintulot	22 500 000	4 500 000	20	27 000 000	33 833 367,32
12.25.20. Ulosottomaksut	68 000 000	7 000 000	10	75 000 000	71 683 279,47
12.26. Sisäasiainministeriön hallinnonala	12 638 000	690 000	5	13 328 000	12 859 364,86
12.26.98. EU:lta saatavat tulot yhteisvaastuun ja maahanmuutto- virtojen hallintaan	12 188 000	690 000	6	12 878 000	11 650 933,25
12.27. Puolustusministeriön hallinnonala	3 760 000	-1 334 000	-35	2 426 000	3 054 986,60
12.27.99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut tulot	3 734 000	-1 334 000	-36	2 400 000	3 028 835,72
12.28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	2 044 933 000	602 270 000	29	2 647 203 000	2 633 286 119,33
12.28.50. Siirto valtion eläkerahastosta	1 636 934 000	-20 300 000	-1	1 616 634 000	1 603 669 146,96
12.28.99. Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut tulot	17 451 000	622 570 000	3 568	640 021 000	660 159 167,78
12.29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	556 652 000	2 900 000	1	559 552 000	560 811 779,36

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji		Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
12.29.88.	Valtion osuus veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista	520 352 000	2 900 000	1	523 252 000	520 836 439,68
12.31.	Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	51 266 000	17 433 000	34	68 699 000	64 192 061,87
12.31.10.	Liikenneviraston tulot	51 208 000	17 404 000	34	68 612 000	64 145 863,45
12.31.99.	Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut tulot	58 000	29 000	50	87 000	46 198,42
12.32.	Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	325 588 000	13 000 000	4	338 588 000	431 196 220,63
12.32.31.	Palkkaturvamaksujen palautukset	23 327 000	13 000 000	56	36 327 000	33 624 330,90
12.33.	Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	485 430 000	-8 820 000	-2	476 610 000	522 202 140,35
12.33.90.	Raha-automaattiyhdistyksen tuotto	390 295 000	-8 820 000	-2	381 475 000	381 475 000,00
12.39.	Muut sekalaiset tulot	247 500 000	18 776 000	8	266 276 000	696 134 738,31
12.39.01.	Sakkotulot ja tulot hallinnollisista maksueuraamuksista	105 000 000	-10 000 000	-10	95 000 000	92 534 120,73
12.39.04.	Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	50 000 000	28 776 000	58	78 776 000	517 234 763,27
13. KORKOTULOT, OSAKKEIDEN MYyntITULOT JA VOITON TULOUTUKSET		1 964 600 000	-16 700 000	-1	1 947 900 000	1 924 892 415,79
13.01.	Korkotulot	214 600 000	-91 700 000	-43	122 900 000	116 777 320,17
13.01.05.	Korot muista lainoista	76 000 000	-20 700 000	-27	55 300 000	61 862 937,68
13.01.07.	Korot talletuksista	96 000 000	-71 000 000	-74	25 000 000	15 633 233,22
13.04.	Osuus valtion rahalaitosten voitosta	150 000 000	35 000 000	23	185 000 000	185 000 000,00
13.04.01.	Osuus Suomen Pankin voitosta	150 000 000	35 000 000	23	185 000 000	185 000 000,00
13.05.	Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	200 000 000	40 000 000	20	240 000 000	240 000 000,00
13.05.01.	Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	200 000 000	40 000 000	20	240 000 000	240 000 000,00
15. LAINAT		7 555 913 000	1 978 479 000	26	9 534 392 000	5 126 221 371,37
15.01.	Valtiolle takaisin maksettavat lainat	205 000 000	197 000 000	96	402 000 000	422 913 437,60
15.01.02.	Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille	108 500 000	1 500 000	1	110 000 000	110 106 318,06
15.01.04.	Muiden lainojen lyhennykset	96 500 000	195 500 000	203	292 000 000	312 807 119,54
15.03.	Valtion nettolainanotto ja velanhallinta	7 350 913 000	1 781 479 000	24	9 132 392 000	4 703 307 933,77
15.03.01.	Nettolainanotto ja velanhallinta	7 350 913 000	1 781 479 000	24	9 132 392 000	4 703 307 933,77
OSASTOTYHTIEENSÄ		52 517 497 000	1 914 508 000	4	54 432 005 000	50 436 603 867,43

LIITE 2: Talousarvioon lisätalousarviossa tehdyt muutokset osaston ja pääluokan tarkkuudella

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määräälaji		Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
21. EDUSKUNTA		143 404 000	1 500 000	1	144 904 000	145 694 324,19
21.10.	Eduskunnan kanslia	92 335 000	1 500 000	2	93 835 000	95 458 591,47
21.10.70.	Tietohallinnon laitehankinnat ja kehittämishankkeet (siirtomääräraha 3 v)	4 000 000	1 500 000	38	5 500 000	5 500 000,00
22. TASAVALLAN PRESIDENTTI		19 290 000	139 000	1	19 429 000	15 768 379,26
22.02.	Tasavallan presidentin kanslia	16 087 000	139 000	1	16 226 000	14 254 805,81
22.02.01.	Tasavallan presidentin kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 027 000	109 000	1	10 136 000	10 136 000,00
22.02.02.	Eläkkeellä olevien presidenttien menot (kiinteä määräraha)	560 000	30 000	5	590 000	555 633,36
23. VALTIONEUVESTON KANSLIA		82 348 000	489 000	1	82 837 000	82 153 292,89
23.01.	Hallinto	41 315 000	438 000	1	41 753 000	41 106 201,89
23.01.01.	Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	31 684 000	438 000	1	32 122 000	32 122 000,00
23.30.	Oikeuskanslerinvirasto	3 630 000	51 000	1	3 681 000	3 681 000,00
23.30.01.	Oikeuskanslerinviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 630 000	51 000	1	3 681 000	3 681 000,00
24. ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA		1 276 270 000	21 231 000	2	1 297 501 000	1 283 505 402,78
24.01.	Ulkoasiainhallinto	222 105 000	6 395 000	3	228 500 000	232 580 724,67
24.01.01.	Ulkoasiainhallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	200 064 000	4 395 000	2	204 459 000	204 459 000,00
24.01.74.	Talonnakennukset (siirtomääräraha 3 v)	4 000 000	2 000 000	50	6 000 000	6 000 000,00
24.30.	Kansainvälinen kehitysyhteistyö	893 684 000	14 836 000	2	908 520 000	908 519 780,00
24.30.66.	Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	883 684 000	9 836 000	1	893 520 000	893 520 000,00
24.30.88.	Finnfundin (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) pääoman korottaminen (siirtomääräraha 3 v)	10 000 000	5 000 000	50	15 000 000	14 999 780,00
25. OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA		859 936 000	22 241 000	3	882 177 000	887 485 888,86
25.01.	Ministeriö ja hallinto	113 893 000	9 843 000	9	123 736 000	123 649 510,64
25.01.01.	Oikeusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	26 224 000	358 000	1	26 582 000	26 582 000,00
25.01.03.	Eräiden virastojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 177 000	-17 000	0	7 160 000	7 160 000,00
25.01.04.	Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	1 890 000	152 000	8	2 042 000	2 042 000,00

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
25.01.29. Oikeusministeriön hallinnonalan arvonsäveroimenot (arvionmääräraha)	51 000 000	5 500 000	11	56 500 000	57 386 286,76
25.01.51. Eräät valtion maksamat korvaukset (arvionmääräraha)	14 150 000	3 850 000	27	18 000 000	17 453 723,98
25.10. Tuomioistuimet ja oikeusapu	342 729 000	6 536 000	2	349 265 000	354 293 655,86
25.10.01. Korkeimman oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 709 000	137 000	2	8 846 000	8 846 000,00
25.10.02. Korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 599 000	175 000	2	10 774 000	10 774 000,00
25.10.03. Muiden tuomioistuinten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	240 189 000	5 398 000	2	245 587 000	245 587 000,00
25.10.04. Oikeusaputoimistojen ja kuluttajajärjitteläutakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	28 037 000	560 000	2	28 597 000	28 597 000,00
25.10.05. Yleisen edunvalvonnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	13 195 000	266 000	2	13 461 000	13 461 000,00
25.20. Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssivalvonta	102 197 000	1 743 000	2	103 940 000	103 940 000,00
25.20.01. Ulosottolaitoksen ja konkurssivalvonnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	102 197 000	1 743 000	2	103 940 000	103 940 000,00
25.30. Syyttäjät	44 571 000	741 000	2	45 312 000	45 312 000,00
25.30.01. Syyttäjälaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	44 571 000	741 000	2	45 312 000	45 312 000,00
25.40. Rangaistusten täytäntöönpano	227 205 000	3 378 000	1	230 583 000	230 583 000,00
25.40.01. Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	221 180 000	3 378 000	2	224 558 000	224 558 000,00
26. SISÄASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	1248 433 000	49 581 000	4	1 298 014 000	1 293 118 697,44
26.01. Hallinto	108 989 000	11 353 000	10	120 342 000	117 614 184,96
26.01.01. Sisäasiainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	20 868 000	301 000	1	21 169 000	21 169 000,00
26.01.03. Hallinnon tietotekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 331 000	-24 000	-1	2 307 000	2 307 000,00
26.01.04. Vähemmistövaltuutetun ja syrjintälautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	980 000	14 000	1	994 000	994 000,00
26.01.22. EU:n osuus yhteisvastaan ja maahanmuuttovirtojen hallintaan (siirtomääräraha 3 v)	14 990 000	40 000	0	15 030 000	15 030 000,00
26.01.23. Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet (siirtomääräraha 2 v)	1 415 000	22 000	2	1 437 000	1 437 000,00

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrähäläji	Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
26.01.29. Sisäsiainministeriön hallinnonalan arvonsäverome- not (arvionääräraha)	57 500 000	11 000 000	19	68 500 000	65 900 682,62
26.10. Poliistitoimi	705 962 000	23 905 000	3	729 867 000	729 937 744,29
26.10.01. Poliistitoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	702 462 000	23 905 000	3	726 367 000	726 367 000,00
26.20. Rajavartiolaitos	263 305 000	6 710 000	3	270 015 000	270 015 000,00
26.20.01. Rajavartiolaitoksen toimintamenot (siirtomäärära- ha 2 v)	221 305 000	4 289 000	2	225 594 000	225 594 000,00
26.20.70. Ilma- ja varjoluusten hankinta (siirtomääräraha 3 v)	42 000 000	2 421 000	6	44 421 000	44 421 000,00
26.30. Pelastustoimi ja hätäkeskukset	87 256 000	1 120 000	1	88 376 000	86 677 175,87
26.30.01. Pelastustoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	13 985 000	142 000	1	14 127 000	14 127 000,00
26.30.02. Hätäkeskuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	58 505 000	978 000	2	59 483 000	59 483 000,00
26.40. Maahanmuutto	82 921 000	6 493 000	8	89 414 000	88 874 592,32
26.40.01. Maahanmuuttoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 418 000	326 000	2	18 744 000	18 744 000,00
26.40.63. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto (arvionääräraha)	63 627 000	6 167 000	10	69 794 000	69 500 559,45
27. PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 849 438 000	-26 437 000	-1	2 823 001 000	2 804 477 824,76
27.01. Puolustuspolitiikka ja hallinto	352 494 000	25 227 000	7	377 721 000	359 567 799,57
27.01.01. Puolustusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 678 000	195 000	1	18 873 000	18 873 000,00
27.01.23. Julkisen hallinnon verkkoturvallisuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	0	19 025 000	0	19 025 000	19 025 000,00
27.01.29. Puolustusministeriön hallinnonalan arvonsäverome- not (arvionääräraha)	331 021 000	4 807 000	1	335 828 000	317 674 799,57
27.01.40. Avustus Leijona Catering Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)		1 200 000		1 200 000	1 200 000,00
27.10. Sotilaallinen maanpuolustus	2 433 842 000	-41 264 000	-2	2 392 578 000	2 392 218 025,19
27.10.01. Puolustusvoimien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 698 565 000	41 929 000	2	1 740 494 000	1 740 494 000,00
27.10.18. Puolustusmateriaalihankeinnat (siirtomääräraha 3 v)	725 549 000	-83 193 000	-11	642 356 000	641 996 025,19
27.30. Sotilaallinen kriisinhallinta	63 102 000	-10 400 000	-16	52 702 000	52 692 000,00
27.30.20. Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot (siirtomääräraha 2 v)	63 092 000	-10 400 000	-16	52 692 000	52 692 000,00

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
28. VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	16 216 470 000	1 324 486 000	8	17 540 956 000	17 416 444 165,88
28.01. Hallinto	114 381 000	4 945 000	4	119 326 000	121 831 371,81
28.01.01. Valtiovarainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	37 448 000	2 045 000	5	39 493 000	39 493 000,00
28.01.69. Suomen Pankin eräiden sijoitustuottojen siirto Kreikan valtiolle (kiinteä määräraha)		1 900 000		1 900 000	1 900 000,00
28.01.88. Valtiovarainhallinnon ohjauksessa olevien osakeyhtiöiden ja liikelaitosten pääomittaminen (siirtomääräraha 2 v)		1 000 000		1 000 000	1 000 000,00
28.10. Verotus ja tullitoimi	602 925 000	11 023 000	2	613 948 000	602 475 253,97
28.10.01. Verohallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	403 989 000	6 631 000	2	410 620 000	410 620 000,00
28.10.02. Tullilaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	160 536 000	2 792 000	2	163 328 000	163 328 000,00
28.10.97. Autoveron vientipalautus (arviomääräraha)	500 000	1 600 000	320	2 100 000	877 777,53
28.20. Palvelut valtioyhteisölle	27 069 000	5 634 000	21	32 703 000	32 357 850,01
28.20.01. Valtiokonttorin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	20 564 000	5 591 000	27	26 155 000	26 155 000,00
28.20.03. Valtiovarain controller -toiminnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 064 000	15 000	1	1 079 000	1 079 000,00
28.20.06. Valtion IT-palvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 431 000	28 000	1	4 459 000	4 459 000,00
28.30. Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto	59 801 000	1 083 000	2	60 884 000	60 884 000,00
28.30.01. Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	48 218 000	982 000	2	49 200 000	49 200 000,00
28.30.02. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintame- not (siirtomääräraha 2 v)	4 132 000	75 000	2	4 207 000	4 207 000,00
28.30.03. Väestötietokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 451 000	26 000	0	7 477 000	7 477 000,00
28.40. Valtion alue- ja paikallishallinto	86 027 000	2 090 000	2	88 117 000	88 117 000,00
28.40.01. Aluehallintoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	51 298 000	2 959 000	6	54 257 000	54 257 000,00
28.40.02. Maistraattien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	34 505 000	-869 000	-3	33 636 000	33 636 000,00
28.50. Eläkkeet ja korvaukset	4 270 163 000	-47 575 000	-1	4 222 588 000	4 188 650 309,45
28.50.15. Eläkkeet (arviomääräraha)	4 092 334 000	-47 575 000	-1	4 044 759 000	4 021 360 225,68
28.70. Valtionhallinnon kehittäminen	110 403 000	-2 180 000	-2	108 223 000	108 223 000,00
28.70.20. Tuottavuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	71 600 000	-2 180 000	-3	69 420 000	69 420 000,00

LIITE 2: Talousarvioon lisätalousarviossa tehdyt muutokset osaston ja pääluokan tarkkuudella

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrähalaji	Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
28.80. Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	287 250 000	-6 287 000	-2	280 963 000	280 437 098,76
28.80.30. Ahvenanmaan tasolitusmaksu (arviomääräraha)	203 250 000	1 263 000	1	204 513 000	204 345 614,58
28.80.31. Verohyvitys Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	25 000 000	-7 550 000	-30	17 450 000	17 440 733,00
28.90. Kuntien tukeminen	8 531 436 000	2 833 000	0	8 534 269 000	8 530 242 002,04
28.90.30. Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (arviomääräraha)	8 469 242 000	2 833 000	0	8 472 075 000	8 470 927 096,00
28.91. Työllisyyden ja elinkeinoelämän tukeminen	255 800 000	-75 000 000	-29	180 800 000	144 577 008,02
28.91.41. Energiaverotuki (arviomääräraha)	255 800 000	-75 000 000	-29	180 800 000	144 577 008,02
28.92. EU ja kansainväliset järjestöt	1 863 630 000	1 417 920 000	76	3 281 550 000	3 241 495 628,68
28.92.69. Maksut Euroopan unionille (arviomääräraha)	1 850 000 000	-20 000 000	-1	1 830 000 000	1 789 958 052,81
28.92.88. Suomen osuus Euroopan vakausmekanismin pääomasta (arviomääräraha)		1 437 920 000		1 437 920 000	1 437 920 000,00
28.99. Eriksen budjetoidut valtionhallinnon menot	5 450 000	10 000 000	183	15 450 000	15 285 726,18
28.99.98. Kasasjoiutusten riskinhallinta (siirtomääräraha 3 v)		10 000 000		10 000 000	10 000 000,00
29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	6 643 720 000	43 847 000	1	6 687 567 000	6 540 761 147,38
29.01. Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot	117 944 000	749 000	1	118 693 000	117 906 263,96
29.01.01. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	26 481 000	413 000	2	26 894 000	26 894 000,00
29.01.02. Opetushallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	21 814 000	263 000	1	22 077 000	22 077 000,00
29.01.03. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen CIMOn toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 735 000	101 000	1	8 836 000	8 836 000,00
29.01.21. Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	3 948 000	-28 000	-1	3 920 000	3 920 000,00
29.10. Yleissivistävä koulutus	963 599 000	21 555 000	2	985 154 000	954 657 785,49
29.10.01. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	47 403 000	1 556 000	3	48 959 000	48 959 000,00
29.10.02. Ylioppilastutkintolautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 306 000	-1 000	0	1 305 000	1 305 000,00
29.10.34. Valtionosuus ja -avustus oppilaitosten perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	58 000 000	20 000 000	34	78 000 000	78 000 000,00
29.20. Ammatillinen koulutus	730 956 000	5 700 000	1	736 656 000	728 110 439,18
29.20.01. Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 485 000	100 000	1	8 585 000	8 585 000,00

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji	Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
29.20.30. Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	718 106 000	5 600 000	1	723 706 000	715 160 439,18
29.30. Aikuiskoulutus	515 596 000	2 000 000	0	517 596 000	507 074 502,00
29.30.31. Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen lisäkoulutukseen (arviomääräraha)	152 775 000	2 000 000	1	154 775 000	154 360 755,00
29.40. Korkeakouluopetus ja tutkimus	2 730 994 000	1 644 000	0	2 732 638 000	2 727 775 226,74
29.40.01. Suomen Akatemian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	12 806 000	152 000	1	12 958 000	12 958 000,00
29.40.02. Arkistolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 959 000	447 000	2	19 406 000	19 406 000,00
29.40.03. Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 965 000	84 000	4	2 049 000	2 049 000,00
29.40.04. Varastokirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 589 000	20 000	1	1 609 000	1 609 000,00
29.40.20. Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	30 554 000	-28 000	0	30 526 000	30 526 000,00
29.40.50. Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	1 831 487 000	800 000	0	1 832 287 000	1 832 287 000,00
29.40.51. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (siirtomääräraha 3 v)	251 526 000	169 000	0	251 695 000	251 695 000,00
29.70. Opintotuki	937 382 000	247 000	0	937 629 000	847 202 022,78
29.70.01. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	683 000	13 000	2	696 000	696 000,00
29.70.58. Avustus vuokratilustannusten korvaamiseen (siirtomääräraha 2 v)	5 244 000	234 000	4	5 478 000	5 478 000,00
29.80. Taide ja kulttuuri	430 047 000	4 052 000	1	434 099 000	432 645 915,98
29.80.01. Taiteen keskuustoimikunnan ja taide-toimikuntien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 820 000	73 000	2	4 893 000	4 893 000,00
29.80.02. Valtion taidemuseon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	19 221 000	221 000	1	19 442 000	19 441 986,58
29.80.03. Suomenlinnan hoitokunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 851 000	54 000	2	2 905 000	2 905 000,00
29.80.04. Museoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	19 938 000	1 521 000	8	21 459 000	21 459 000,00
29.80.05. Näkövammaisten kirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 412 000	52 000	1	6 464 000	6 464 000,00
29.80.06. Kansallisen audiovisuaalisen arkiston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 860 000	65 000	1	6 925 000	6 925 000,00

LIITE 2: Talousarvion lisätalousarviossa tehdyt muutokset osaston ja pääluokan tarkkuudella

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahajaji		Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
29.80.07.	Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	645 000	94 000	15	739 000	739 000,00
29.80.08.	Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	969 000	276 000	28	1 245 000	1 245 000,00
29.80.50.	Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)	8 676 000	632 000	7	9 308 000	9 308 000,00
29.80.51.	Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille (arviomääräraha)	13 391 000	344 000	3	13 735 000	13 573 982,01
29.80.57.	Avustus Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin toimintaa jatkavan säätiön peruspääomaan (kiinteä määräraha)		80 000		80 000	80 000,00
29.80.75.	Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden peruserätykset ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)	4 400 000	640 000	15	5 040 000	5 040 000,00
29.90.	Liikuntatoimi	147 294 000	5 900 000	4	153 194 000	153 611 979,40
29.90.53.	Veikkauksen ja raha-arpaisten voittovarat Helsingin Olympiastadionin peruserätyshankkeeseen (arviomääräraha)		5 900 000		5 900 000	5 900 000,00
29.91.	Nuorisotyö	69 908 000	2 000 000	3	71 908 000	71 777 011,85
29.91.51.	Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö (siirtomääräraha 2 v)	17 523 000	2 000 000	11	19 523 000	19 523 000,00
30. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA		2 708 284 000	8 100 000	0	2 716 384 000	2 678 187 932,53
30.01.	Hallinto	96 779 000	7 007 000	7	103 786 000	103 001 943,10
30.01.01.	Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	28 461 000	438 000	2	28 899 000	28 899 000,00
30.01.02.	Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 412 000	181 000	3	6 593 000	6 593 000,00
30.01.03.	Maaseutuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	25 507 000	875 000	3	26 382 000	26 382 000,00
30.01.04.	Lautakuntien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	873 000	13 000	1	886 000	886 000,00
30.01.40.	Bioenergiatuotannon avustukset (siirtomääräraha 3 v)		5 500 000		5 500 000	5 500 000,00
30.20.	Maatalous	2 064 737 000	-13 075 000	-1	2 051 662 000	2 038 059 341,64
30.20.01.	Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	33 740 000	575 000	2	34 315 000	34 315 000,00
30.20.42.	Satovahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	3 400 000	1 050 000	31	4 450 000	4 450 000,00
30.20.49.	Maaseutuelinkeinoitoiminnan korkotuki (arviomääräraha)	37 700 000	-14 700 000	-39	23 000 000	18 563 668,77

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji		Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
30.30.	Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu	52 715 000	739 000	1	53 454 000	52 373 224,84
30.30.01.	Elintarviketurvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	40 937 000	739 000	2	41 676 000	41 676 000,00
30.40.	Kala-, riista- ja porotalous	61 936 000	1 773 000	3	63 709 000	61 724 512,49
30.40.01.	Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 926 000	552 000	3	17 478 000	17 478 000,00
30.40.42.	Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)	4 300 000	1 201 000	28	5 501 000	5 501 000,00
30.40.43.	Porotalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	1 721 000	20 000	1	1 741 000	1 741 000,00
30.50.	Vesitalous	26 837 000	3 961 000	15	30 798 000	30 794 050,00
30.50.20.	Vesivarojen käytön ja hoidon menot (siirtomääräraha 3 v)	11 568 000	116 000	1	11 684 000	11 684 000,00
30.50.31.	Vesihuollon ja tulvasuojelun tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	14 008 000	3 065 000	22	17 073 000	17 073 000,00
30.50.48.	Poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	841 000	780 000	93	1 621 000	1 621 000,00
30.60.	Metsätalous	171 879 000	6 709 000	4	178 588 000	178 399 116,47
30.60.01.	Metsäntutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	43 365 000	903 000	2	44 268 000	44 268 000,00
30.60.42.	Valtionapua Suomen metsäkeskukselle (siirtomääräraha 2 v)	47 666 000	1 686 000	4	49 352 000	49 352 000,00
30.60.43.	Eräät korvaukset (arvionmääräraha)	100 000	120 000	120	220 000	175 646,40
30.60.44.	Tuki puuntuotannon kestävyiden turvaamiseen (arvionmääräraha)	62 230 000	5 000 000	8	67 230 000	67 085 470,07
30.60.45.	Metsäluonnon hoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	8 325 000	-1 000 000	-12	7 325 000	7 325 000,00
30.63.	Metsähallitus	5 731 000	78 000	1	5 809 000	5 809 000,00
30.63.50.	Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	5 731 000	78 000	1	5 809 000	5 809 000,00
30.70.	Kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuri	63 050 000	908 000	1	63 958 000	63 954 187,41
30.70.01.	Maanmittauslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	53 127 000	807 000	2	53 934 000	53 934 000,00
30.70.02.	Geodeettisen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 423 000	101 000	2	5 524 000	5 524 000,00

LIITE 2: Talousarvioon lisätalousarviossa tehdyt muutokset osaston ja pääluokan tarkkuudella

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrähalaji		Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
31.	LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 385 440 000	57 857 000	2	2 443 297 000	2 400 826 046,29
31.01.	Hallinto ja toimialan yhteiset menot	408 027 000	7 958 000	2	415 985 000	373 468 823,14
31.01.01.	Liikenne- ja viestintäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	20 428 000	740 000	4	21 168 000	21 168 000,00
31.01.29.	Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvon- lisäveromenot (arvionmääräraha)	386 600 000	7 218 000	2	393 818 000	351 301 823,14
31.10.	Liikenneverkko	1 669 618 000	50 095 000	3	1 719 713 000	1 721 985 212,15
31.10.01.	Liikenneviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	86 934 000	985 000	1	87 919 000	87 919 000,00
31.10.20.	Perusväylänpito (siirtomääräraha 2 v)	933 060 000	19 205 000	2	952 265 000	952 265 000,00
31.10.34.	Valtionavustus länsimetron suunnitteluun (siirtomääräraha 2 v)		4 133 000		4 133 000	4 133 000,00
31.10.41.	Valtionavustus eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon (siirtomääräraha 3 v)	1 000 000	1 340 000	134	2 340 000	2 340 000,00
31.10.76.	Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset (arvionmääräraha)	35 000 000	14 560 000	42	49 560 000	51 832 212,15
31.10.77.	Väyläverkon kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	444 653 000	9 872 000	2	454 525 000	454 525 000,00
31.20.	Liikenteen viranomaispalvelut	40 307 000	195 000	0	40 502 000	40 502 000,00
31.20.01.	Liikenteen turvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	40 307 000	195 000	0	40 502 000	40 502 000,00
31.30.	Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut	204 543 000	-5 293 000	-3	199 250 000	197 023 011,00
31.30.43.	Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyyn parantaminen (arvionmääräraha)	86 420 000	-5 420 000	-6	81 000 000	78 773 642,00
31.30.50.	Lästimaksuista suoritettavat avustukset (arvionmääräraha)	800 000	140 000	18	940 000	939 369,00
31.30.63.	Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	99 275 000	-13 000	0	99 262 000	99 262 000,00
31.40.	Viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen	20 345 000	4 360 000	21	24 705 000	24 705 000,00
31.40.01.	Viestintäviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 845 000	760 000	9	9 605 000	9 605 000,00
31.40.43.	Digitaalisten palveluiden toimintaympäristön kehittä- minen (siirtomääräraha 3 v)		4 100 000		4 100 000	4 100 000,00
31.40.50.	Valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen (siirtomääräraha 3 v)	11 000 000	-500 000	-5	10 500 000	10 500 000,00
31.50.	Tutkimus	42 600 000	542 000	1	43 142 000	43 142 000,00
31.50.01.	Ilmatieteen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	42 600 000	542 000	1	43 142 000	43 142 000,00

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahajaji	Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
32. TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA	3 342 198 000	759 831 000	23	4 102 029 000	3 764 653 121,69
32.01. Hallinto	358 066 000	6 699 000	2	364 765 000	366 079 493,86
32.01.01. Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	53 667 000	1 008 000	2	54 675 000	54 675 000,00
32.01.02. Elinkeino- ja liikenne- ja ympäristökeskusten toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	206 179 000	6 491 000	3	212 670 000	212 670 000,00
32.01.29. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonsäve- romenot (arvionmääräraha)	78 192 000	-800 000	-1	77 392 000	79 065 509,99
32.20. Innovaatiopolitiikka ja yritysten kansainvälistyminen	820 326 000	2 473 000	0	822 799 000	814 074 676,85
32.20.01. Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	40 090 000	533 000	1	40 623 000	40 623 000,00
32.20.02. Teknologian tutkimuskeskus VTT:n toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	93 327 000	656 000	1	93 983 000	93 983 000,00
32.20.03. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 300 000	285 000	2	18 585 000	18 585 000,00
32.20.05. Mittatekniikan keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 858 000	95 000	2	5 953 000	5 953 000,00
32.20.06. Tekes - teknologian ja innovaatioiden kehittämisskes- kuksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	42 322 000	358 000	1	42 680 000	42 680 000,00
32.20.07. Matkailun edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 315 000	46 000	0	10 361 000	10 361 000,00
32.20.40. Tutkimus- kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arvionmääräraha)	431 016 000	500 000	0	431 516 000	431 513 978,19
32.20.44. Valtionavustus yksittäisten yritysten hankevalmiste- luun Venäjällä (siirtomääräraha 3 v)		1 000 000		1 000 000	1 000 000,00
32.20.45. Yritysten tutkimus- ja kehittämishankkeiden valmistelu (siirtomääräraha 3 v)	6 000 000	-1 000 000	-17	5 000 000	5 000 000,00
32.30. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka	1 199 939 000	747 903 000	62	1 947 842 000	1 821 645 001,41
32.30.01. Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	155 625 000	3 067 000	2	158 692 000	158 692 000,00
32.30.42. Finnvera Oyj:n korkotuet ja tappiokorvaukset (arvionmääräraha)	40 611 000	18 550 000	46	59 161 000	58 233 314,33
32.30.44. Alueellinen kuljetustuki (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000	1 000 000	20	6 000 000	6 000 000,00
32.30.45. Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen (arvionmääräraha)	40 400 000	700 000	2	41 100 000	25 077 666,00

LIITE 2: Talousarvion lisätalousarviossa tehdyt muutokset osaston ja pääluokan tarkkuudella

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrähalaji		Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
32.30.50.	Palkkaturva (arvionääräraha)	24 000 000	13 000 000	54	37 000 000	36 130 777,88
32.30.51.	Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet (siirtomääräraha 2 v)	485 437 000	28 426 000	6	513 863 000	513 863 000,00
32.30.64.	Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin (arvionääräraha)	15 956 000	3 160 000	20	19 116 000	18 529 169,00
32.30.80.	Lainat Suomen Vientiluotto Oyn jälleenrahoitustoimin- taan (arvionääräraha)	400 000 000	650 000 000	163	1 050 000 000	943 652 525,04
32.30.88.	Pääomasijoitus Suomen Teollisuussijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)		30 000 000		30 000 000	30 000 000,00
32.40.	Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	22 926 000	245 000	1	23 171 000	20 496 859,31
32.40.01.	Kuluttajaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 837 000	98 000	2	4 935 000	4 935 000,00
32.40.02.	Kilpailuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 162 000	93 000	2	6 255 000	6 255 000,00
32.40.04.	Kuluttajatutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 123 000	54 000	3	2 177 000	2 177 000,00
32.50.	Alueiden kehittäminen ja rakennushastopolitiikka	591 373 000	2 470 000	0	593 843 000	562 586 212,61
32.50.63.	Kanun kehittämisraha (siirtomääräraha 3 v)	46 189 000	2 470 000	5	48 659 000	48 659 000,00
32.60.	Energiapolitiikka	236 559 000	41 000	0	236 600 000	98 299 878,12
32.60.01.	Energiamarkkinaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 284 000	41 000	2	2 325 000	2 325 000,00
33.	SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA	12 282 028 000	-11 137 000	0	12 270 891 000	11 990 234 937,35
33.01.	Hallinto	90 185 000	-6 145 000	-7	84 040 000	82 339 891,00
33.01.01.	Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	39 613 000	649 000	2	40 262 000	40 262 000,00
33.01.02.	Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 327 000	38 000	2	2 365 000	2 365 000,00
33.01.03.	Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	5 162 000	75 000	1	5 237 000	5 237 000,00
33.01.21.	Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tuotta- vuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	703 000	-677 000	-96	26 000	26 000,00
33.01.25.	Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset asiakastietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)	16 700 000	-6 230 000	-37	10 470 000	10 470 000,00
33.02.	Valvonta	43 638 000	1 012 000	2	44 650 000	44 245 724,92
33.02.03.	Säteilyturvakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	13 748 000	212 000	2	13 960 000	13 960 000,00

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrärahalaji		Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
33.02.05.	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	13 991 000	752 000	5	14 743 000	14 743 000,00
33.02.06.	Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 099 000	48 000	1	4 147 000	4 147 000,00
33.03.	Tutkimus- ja kehittämistoiminta	115 174 000	2 471 000	2	117 645 000	117 645 000,00
33.03.04.	Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	68 025 000	1 771 000	3	69 796 000	69 796 000,00
33.03.50.	Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin (siirtomääräraha 2 v)	36 869 000	500 000	1	37 369 000	37 369 000,00
33.03.63.	Eräät erityishankkeet (siirtomääräraha 3 v)	10 280 000	200 000	2	10 480 000	10 480 000,00
33.10.	Perhe- ja asumiskustannusten tasaus ja eräät palvelut	2 468 076 000	6 530 000	0	2 474 606 000	2 476 454 165,55
33.10.28.	Kansaneläkelaitokselle maksettavat sosiaaliturvan yleisrahaston ja palvelurahaston toimintakulut (arviomääräraha)	148 770 000	6 230 000	4	155 000 000	153 700 000,00
33.10.52.	Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet (arviomääräraha)	2 000 000	300 000	15	2 300 000	2 378 711,02
33.20.	Työttömyysturva	2 364 200 000	50 000 000	2	2 414 200 000	2 265 149 328,26
33.20.50.	Valtionosuus ansiopäivärahasta (arviomääräraha)	1 010 000 000	-60 000 000	-6	950 000 000	850 000 000,00
33.20.52.	Valtionosuus työmarkkinatuesta (arviomääräraha)	1 082 000 000	90 000 000	8	1 172 000 000	1 143 679 940,61
33.20.55.	Valtionosuus aikuiskoulutustuesta (arviomääräraha)	33 000 000	10 000 000	30	43 000 000	43 000 000,00
33.20.56.	Valtionosuus vuorottelukorvauksesta (arviomääräraha)	41 200 000	10 000 000	24	51 200 000	48 231 799,00
33.30.	Sairausvakuutus	1 345 300 000	-14 700 000	-1	1 330 600 000	1 323 951 072,81
33.30.60.	Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	1 345 300 000	-14 700 000	-1	1 330 600 000	1 323 951 072,81
33.40.	Eläkkeet	4 392 550 000	-51 500 000	-1	4 341 050 000	4 279 872 856,31
33.40.52.	Valtion osuus yrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	85 000 000	-35 000 000	-41	50 000 000	29 100 010,00
33.40.60.	Valtion osuus kansaneläkelaista ja eräistä muista laeista johtuvista menoista (arviomääräraha)	3 665 700 000	-16 500 000	0	3 649 200 000	3 615 506 421,28
33.60.	Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	572 730 000	10 000 000	2	582 730 000	529 129 041,55
33.60.37.	Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon korjaushankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)	10 000 000	10 000 000	100	20 000 000	20 000 000,00
33.70.	Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen	61 202 000	15 000	0	61 217 000	61 217 000,00
33.70.01.	Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	27 005 000	715 000	3	27 720 000	27 720 000,00

LIITE 2: Talousarvioon lisätalousarviossa tehdyt muutokset osaston ja pääluokan tarkkuudella

Osaston tai pääluokan, luvun ja momentin numero, nimi ja määrähalaji	Talousarvio 2012 (TA)	Lisätalousarviot 2012 (LTA:t)	Muutos % (LTA:t/TA)	Talousarvio 2012 yhteensä (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2012
33.70.22.	Tartuntatautien valvonta (siirtomääräraha 2 v)	1 360 000	-51	660 000	660 000,00
33.90.	Raha-automaattiyhdistyksen avustukset	291 000 000	-3	282 180 000	282 180 000,00
33.90.50.	Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (arviomääräraha)	291 000 000	-3	282 180 000	282 180 000,00
35. YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA					
35.01.	Ympäristöhallinnon toimintamenot	275 638 000	3	284 118 000	278 984 571,27
35.01.01.	Ympäristöministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	74 081 000	3	76 525 000	76 943 467,32
35.01.04.	Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	34 263 000	1	34 654 000	34 654 000,00
35.01.29.	Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonnäisäveromenot (arviomääräraha)	30 603 000	2	31 106 000	31 106 000,00
35.10.	Ympäristön- ja luonnonsuojelu	6 350 000	24	7 900 000	8 318 467,32
35.10.52.	Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	122 386 000	5	128 343 000	128 340 359,95
35.10.88.	Osakepääoman korottaminen (siirtomääräraha 3 v)	27 832 000	15	31 889 000	31 889 000,00
35.20.	Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen	1 900 000	0	1 900 000	1 900 000,00
35.20.01.	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	79 171 000	0	79 250 000	73 700 744,00
36. VALTIONVELAN KOROT					
36.01.	Valtionvelan korko	4 521 000	2	4 600 000	4 600 000,00
36.01.90.	Valtionvelan korko (arviomääräraha)	2 184 600 000	-16	1 838 900 000	1 863 904 038,42
		2 146 000 000	-16	1 800 300 000	1 836 054 206,59
		2 146 000 000	-16	1 800 300 000	1 836 054 206,59
PÄÄLUOKAT YHTEENSÄ	52 517 497 000	1 914 508 000	4	54 432 005 000	53 446 199 770,99

LIITE 3: Talousarvion arviomäärärahojen ylitykset

Pääluokan ja momentin numero ja nimi		Talousarvio (TA+LTA:t)	Ylitys	Ylitys %
21. EDUSKUNTA		64 535 000	1 623 591,47	3
21.10.01.	Eduskunnan kanslian toimintamenot	55 335 000	1 093 664,30	2
21.10.29.	Arvonlisäveromenot	9 200 000	529 927,17	6
23. VALTIONEUVOSTON KANSLIA		3 000 000	335 588,97	11
23.01.29.	Arvonlisäveromenot	3 000 000	335 588,97	11
24. ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA		17 563 000	4 080 724,67	23
24.01.29.	Ulkoasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot	17 563 000	4 080 724,67	23
25. OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA		127 841 000	6 281 664,98	5
25.01.29.	Oikeusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot	56 500 000	886 286,76	2
25.10.50.	Yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset	42 000 000	5 028 655,86	12
25.50.20.	Vaalimenot	29 341 000	366 722,36	1
26. SISÄASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA		3 500 000	70 744,29	2
26.10.20.	Maasta poistamis- ja noutokuljetuksista aiheutuvat menot	3 500 000	70 744,29	2
28. VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA		76 775 000	2 735 732,27	4
28.01.29.	Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot	71 360 000	2 505 371,81	4
28.50.16.	Ylimääräiset eläkkeet	2 355 000	2 086,15	0
28.92.68.	Suomen osuus Kansainvälisen jälleenrakennus- ja kehityspankin peruspääoman korottamisesta	3 060 000	228 274,31	7
29. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALA		193 752 000	1 340 133,41	1
29.01.66.	Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille	2 210 000	32 913,20	1
29.70.59.	Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuki	47 000 000	889 240,81	2
29.90.50.	Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen	144 542 000	417 979,40	0
31. LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA		49 560 000	2 272 212,15	5
31.10.76.	Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset	49 560 000	2 272 212,15	5
32. TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA		77 392 000	1 673 509,99	2
32.01.29.	Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot	77 392 000	1 673 509,99	2
33. SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA		804 206 000	4 848 665,55	1
33.10.52.	Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet	2 300 000	78 711,02	3
33.10.54.	Asumistuki	602 306 000	1 594 000,00	0
33.10.55.	Elatustuki	171 400 000	980 220,72	1
33.10.60.	Vaikeavammaisten tulkkaukspalvelut	28 200 000	2 195 733,81	8
35. YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA		7 900 000	418 467,32	5
35.01.29.	Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot	7 900 000	418 467,32	5
36. VALTIONVELAN KOROT		1 800 300 000	35 754 206,59	2
36.01.90.	Valtionvelan korko	1 800 300 000	35 754 206,59	2
PÄÄLUOKAT YHTEENSÄ		3 226 324 000	61 435 241,66	2

LIITE 4: Peruutetut siirretyt määrärahat varainhoitovuonna

Päälukon ja momentin numero ja nimi. Momentit eritellään myöntämisvuosittain.		Peruutettu	
		Momentti	Yhteensä
24. ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA			2 851 898,17
Vuosi 2010			2 816 343,58
24.20.66.	Lähialueyhteistyö	378 906,63	
24.30.66.	Varsinainen kehitysyhteistyö	2 437 436,95	
Vuosi 2011			35 554,59
24.01.21.	Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha	11 399,63	
24.20.66.	Lähialueyhteistyö	19 212,44	
24.90.66.	Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet	4 942,52	
26. SISÄASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA			2 968 344,48
Vuosi 2010			2 933 034,87
26.20.70.	Ilma- ja vartioalusten hankinta	2 933 034,87	
Vuosi 2011			35 309,61
26.01.21.	Sisäasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha	2 764,74	
26.30.31.	Pelastustoimen valtionavustukset	21 594,99	
26.40.03.	Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen	10 949,88	
27. PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA			26 708 759,77
Vuosi 2010			19 380 255,77
27.01.23.	Julkisen hallinnon verkkoturvallisuuden edistäminen	19 041 782,78	
27.10.18.	Puolustusmateriaalihankinnat	338 472,99	
Vuosi 2011			7 328 504,00
27.10.18.	Puolustusmateriaalihankinnat	7 328 504,00	
28. VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA			986 726 967,48
Vuosi 2010			652 671 697,79
28.01.82.	Laina Kreikan valtiolle	595 857 756,65	
28.40.03.	Alue- ja paikallishallinnon tukitoimet	494 044,02	
28.70.20.	Tuottavuuden edistäminen	7 254 000,00	
28.90.20.	Valtion ja kuntien yhteiset tietojärjestelmähankkeet	631 031,11	
28.92.87.	Euroopan rahoitusvakausvälineen osakkeiden hankkiminen	489 028,26	
28.99.96.	Ennakoimattomat menot	47 945 837,75	
Vuosi 2011			334 055 269,69
28.01.81.	Laina Latvian valtiolle	324 000 000,00	
28.60.01.	Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkamenot	38,97	
28.60.20.	Työhyvinvoinnin edistäminen	102 478,27	
28.92.20.	Euroopan unionin osallistuminen matkamenojen korvauksiin	741 046,69	
28.92.69.	Maksut Euroopan unionille	9 211 705,76	
29. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALA			27 688 571,69
Vuosi 2010			24 929,06
29.40.20.	Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot	3 192,21	
29.80.50.	Eräät avustukset	19 474,37	
29.80.55.	Kulttuuriperinnön digitoinnin tukeminen	2 262,48	

LIITE 4: Peruutetut siirretyt määrärahat varainhoitovuonna

Pääluokan ja momentin numero ja nimi. Momentit eritellään myöntämisvuosittain.		Peruutettu	
		Momentti	Yhteensä
Vuosi 2011			27 663 642,63
29.01.01.	Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamenot	0,03	
29.01.21.	Kansainvälinen yhteistyö	10 451,69	
29.20.20.	Työpaikalla tapahtuva oppiminen	168,00	
29.20.21.	Ammatillisen koulutuksen kehittäminen	2 693,43	
29.30.20.	Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot	174 363,69	
29.30.21.	Aikuiskoulutuksen kehittäminen	43 255,99	
29.40.88.	Valtion rahoitus Tampereen teknillisen yliopiston säätiön pääomaan	27 418 705,00	
29.80.01.	Taiteen keskuustoimikunnan ja taidetoimikuntien toimintamenot	10 001,83	
29.80.05.	Näkövammaisten kirjaston toimintamenot	4 002,97	
30. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA			11 513 917,28
Vuosi 2010			10 786 656,76
30.01.40.	Bioenergiatuotannon avustukset	5 500 000,00	
30.10.63.	Maaseudun kehittäminen	5,53	
30.20.42.	Satovahinkojen korvaaminen	1 050 000,00	
30.20.46.	Markkinoinnin ja tuotannon kehittäminen	711 187,46	
30.20.48.	Puutarhatalouden ja sokerituotannon erityistoimenpiteet	2 506 526,35	
30.40.62.	Elinkeinokalatalouden markkinoinnin ja rakennepolitiikan edistäminen	182 269,66	
30.40.77.	Kalataloudelliset rakentamis- ja kunnostushankkeet	2 400,00	
30.50.31.	Vesihuollon ja tulvasuojelun tukeminen	9 800,20	
30.50.48.	Poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaaminen	787 429,92	
30.60.45.	Metsäluonnon hoidon edistäminen	141,86	
30.60.83.	Lainat puuntuotannon kestävyys turvaamiseen	36 895,78	
Vuosi 2011			727 260,52
30.10.54.	Hevostalouden edistäminen totopeleistä valtion osuutena kertyvillä varoilla	695 692,97	
30.20.43.	Maatalouden ympäristötuki, eläinten hyvinvointia edistävät tuet ja ei-tuotannolliset investoinnit	16 443,52	
30.40.20.	Kalakannan hoitovelvoitteet	6 900,12	
30.40.42.	Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen	6 670,30	
30.40.51.	Kalatalouden edistäminen	1 375,39	
30.60.41.	Metsäpuiden siemenhuolto	178,22	
31. LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA			9 370 660,83
Vuosi 2010			9 370 660,83
31.30.63.	Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen	0,01	
31.40.50.	Valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen	9 370 660,82	
32. TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA			37 405 538,85
Vuosi 2010			31 135 353,35
32.20.41.	Valtionavustus eräille yhteisöille ja järjestöille elinkeinopolitiikan edistämiseksi	19 340,56	
32.20.45.	Yritysten tutkimus- ja kehittämishankkeiden valmistelu	1 087 776,00	
32.30.44.	Alueellinen kuljetustuki	238,00	
32.30.89.	Pääomalaina Finnvera Oyj:lle	30 000 000,00	
32.50.43.	Maakunnan kehittämisraha	25 765,79	
32.50.63.	Kainuun kehittämisraha	2 233,00	
Vuosi 2011			6 270 185,50
32.01.01.	Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot	136 466,49	
32.01.02.	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot	10 008,55	

LIITE 4: Peruutetut siirretyt määrärahat varainhoitovuonna

Pääluokan ja momentin numero ja nimi. Momentit eritellään myöntämisvuosittain.		Peruutettu	
		Momentti	Yhteensä
32.30.01.	Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot	5 889,18	
32.30.51.	Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet	54 799,70	
32.60.88.	Osakehankinnat	6 063 021,58	
33. SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA			4 116 700,35
Vuosi 2010			3 611 672,61
33.03.63.	Eräät erityishankkeet	78 112,59	
33.60.31.	Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin ja eräisiin muihin menoihin	3 448 928,69	
33.60.64.	Valtion korvaus rikosasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin	84 631,33	
Vuosi 2011			505 027,74
33.70.50.	Terveyden edistäminen	67 441,71	
33.80.41.	Valtion korvaus turkistuottajien lomituspalvelujen kustannuksiin	437 586,03	
35. YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA			3 741 161,02
Vuosi 2010			3 234 688,88
35.01.21.	Ympäristöministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha	700 470,25	
35.01.65.	Avustukset järjestöille ja ympäristöhoitoon	23 842,85	
35.10.21.	Eräät luonnonsuojelun menot	1 758,46	
35.10.61.	Ympäristönsuojelun edistäminen	18 247,00	
35.10.63.	Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot	39 415,25	
35.10.64.	EU:n ympäristörahaston osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin	308 583,78	
35.10.65.	Öljyjätämaksulla rahoitettava öljyjätehuolto	1 300 000,00	
35.10.70.	Alusinvestoinnit	808 837,83	
35.10.77.	Ympäristötyöt	22 912,81	
35.20.55.	Avustukset korjaustoimintaan	10 545,86	
35.20.64.	Avustukset rakennusperinnön hoitoon	74,79	
Vuosi 2011			506 472,14
35.01.01.	Ympäristöministeriön toimintamenot	15 391,14	
35.10.70.	Alusinvestoinnit	491 081,00	
PÄÄLUOKAT YHTEENSÄ			1 113 092 519,92
Vuosi 2010			735 965 293,50
Vuosi 2011			377 127 226,42

LIITE 5: Valtion rahoitustuotot ja -kulut

Rahoitustuotot milj. €	2012	2011	Muutos 2012-2011
Korot euromääräisistä saamisista	126	192	-66
Korot valuuttamääräisistä saamisista	34	16	18
Emissio-, pääoma- ja kurssierot saamisista	-3	0	-2
Osingot	1 092	1 496	-404
Liikelaitosten voiton tuloutukset	240	346	-106
Muut rahoitustuotot	44	46	-2
RAHOITUSTUOTOT YHTEENSÄ	1 533	2 096	-563
Rahoituskulut milj. €	2012	2011	Muutos 2012-2011
Korot euromääräisistä veloista	1 838	1 930	-92
Korot valuuttamääräisistä veloista	34	11	23
Emissio-, pääoma- ja kurssierot veloista	21	-3	24
SWAP-maksut veloista	43	0	43
Sijoitusten ja lainasaamisten tileistäpoistot	37	42	-6
Muut rahoituskulut	28	32	-4
RAHOITUSKULUT YHTEENSÄ	2 001	2 013	-12
NETTO	-468	83	-551

LIITE 6: Valtion talousarviotaloudesta annetut lainat

Valtion talousarviotalouden lainananto hallinnonaloittain

Milj. €	Laina- pääoma 31.12.2012	Lisäys 2012	Vähennys 2012	Laina- pääoma 31.12.2011	Pääoma- muutos 2012-2011
Valtioneuvosto	2	-	1	3	-1
Ulkoasiainministeriön hallinnonala	51	-	1	51	-1
Valtiovarainministeriön hallinnonala	1 549	37	298	1 810 ¹⁾	-261
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	0	-	-	0	-
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	39	2	3	40	-1
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	3 256 ²⁾	3 557	1 255	954	2 302
YHTEENSÄ	4 896	3 596	1 558	2 858	2 038

¹⁾ Islannin valtiolle myönnetyn lainan nostamaton osuus, 30 milj. euroa, on kirjattu muihin lyhytaikaisiin velkoihin.

²⁾ Sisältää 1 295 milj. euroa muihin pitkäaikaisiin saamisiin kirjattuja eriä. (Suomen Vientiluotto Oy, kirjauskäytännön muutos vuonna 2012)

Valtion talousarviotalouden lainananto lainansaajasektoreittain

Milj. €	Laina- pääoma 31.12.2012	Lisäys 2012	Vähennys 2012	Laina- pääoma 31.12.2011	Pääoma- muutos 2012-2011
Yritykset ja asuntoyhteisöt	896	134	144	907	-10
Yritykset	894	134	143	904	-9
-Julkiset yritykset	561	80	112	594	-32
-Yksityiset yritykset	333	54	30	310	23
Asuntoyhteisöt	2	0	1	3	-1
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	2 772	3 459	1 222	536	2 237
Muut rahoituslaitokset	2 772 ¹⁾	3 459	1 222	535	2 237
Rahoituksen ja vakuutuksen välitystä avustavat laitokset	1	0	0	1	0
Julkisyhteisöt	0	-	0	0	0
Paikallishallinto	0	-	0	0	0
Kotitaloudet	39	2	3	40	-1
Työnantaja- ja muut elinkeinonharjoittajien kotitaloudet	37	2	2	37	0
-Maatilatalouden harjoittajien kotitaloudet	37	2	2	37	0
-Muut elinkeinonharjoittajien kotitaloudet	0	-	0	0	0
Palkansaajakotitaloudet	2	0	1	3	0
Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	0	-	0	0	0
Muut voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	0	-	0	0	0
Ulkomaat	1 188	1	189	1 375	-187
Muut maat ja kansainväliset järjestöt	1 188	1	189	1 375 ²⁾	-187
YHTEENSÄ	4 896	3 596	1 558	2 858	2 038

¹⁾ Sisältää 1 295 milj. euroa muihin pitkäaikaisiin saamisiin kirjattuja eriä. (Suomen Vientiluotto Oy, kirjauskäytännön muutos vuonna 2012)

²⁾ Islannin valtiolle myönnetyn lainan nostamaton osuus, 30 milj. euroa, on kirjattu muihin lyhytaikaisiin velkoihin.

LIITE 7: Valtion käyttöomaisuus- ja rahoitusomaisuusosakkeet ja -osuudet sekä muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset

Valtion talousarvionalouden käyttö- ja rahoitusomaisuusarvopaperit

	31.12.2012					31.12.2011	
	Markkina-arvo milj. €	Kirjanpito-arvo milj. €	Omistus- osuus, % ¹⁾	Myynti- oikeuksien alaraja, %	Saadut osingot vuonna 2012 milj. €	Markkina- arvo milj. €	Kirjanpito- arvo milj. €
Julkisesti noteeratut osakkeet ja osuudet	7 806,0	5 651,1			495,9	8 603,0	5 651,1
Valtioneuvosto	7 805,9	5 651,0			495,9	8 603,0	5 651,0
Finnair Oyj	170,2	505,0	55,8	50,1		164,5	505,0
Fortum Oyj	6 380,7	3 219,1	50,8	50,1	450,9	7 435,9	3 219,1
Neste Oil Oyj	1 255,0	1 926,9	50,1	50,1	45,0	1 002,6	1 926,9
Muut osakkeet ja osuudet ²⁾	0,1	0,1			0,0	0,1	0,1
Julkisesti noteeraamattomat osakkeet ja osuudet		9 170,5			411,0		8 099,1
Valtioneuvosto		6 107,1			354,4		6 939,3
Altia Oyj		60,5	100,0	50,1	7,2		60,5
Arctia Shipping Oy		78,6	100,0				78,6
Arek Oy		1,3					1,3
Art and Design City Helsinki Oy		0,1	35,2				0,1
Boreal Kasvinjalostus Oy		1,8	65,0	50,1	0,4		1,8
Destia Oy		70,5	100,0	0,0			70,5
Edita Oyj		5,0	100,0				5,0
Ekokem Oy Ab		15,2	34,1	0,0	2,6		15,2
FCG Finnish Consulting Group Oy		-			0,1		1,2
Fingrid Oyj ³⁾		-					392,6
Gasum Oy		71,8	12,4		3,9		71,8
Governia Oy		108,0	100,0	100,0			108,0
Helsinki Business and Science Park Oy Ltd ⁴⁾		-	28,6				0,5
Itella Oyj		67,3	100,0	100,0			67,3
Kemijoki Oy		20,6	50,1	50,1	0,4		20,6
Leijona Catering Oy		8,6	100,0				0,0
Meritaito Oy		15,7	100,0				15,7
Motiva Oy		1,1	100,0	100,0	0,1		1,1
Opetusalan koulutuskeskus Educode Oy		-					3,5
Patria Holding Oyj		142,7	73,2	50,1	7,5		142,7
Raskone Oy		0,9	85,0	0,0			0,9
Solidium Oy		4 901,1	100,0	100,0	326,0		5 375,1
Suomen Erillisverkot Oy		132,0	100,0				101,0
Suomen Lauttaliikenne Oy		3,4	100,0				3,4
Suomen Rahapaja Oy		2,7	100,0	50,1	1,1		2,7
Suomen siemenperunakeskus Oy		0,2	22,0				0,2
Suomen Viljava Oy		2,9	100,0	100,0	5,0		2,9

Liite 7: Valtion käyttö- ja rahoitusomaisuusosakkeet ja -osuudet sekä muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset

	31.12.2012					31.12.2011	
	Markkina-arvo milj. €	Kirjanpito-arvo milj. €	Omistus- osuus, % ¹⁾	Myynti- oikeuksien alaraja, %	Saadut osingot vuonna 2012 milj. €	Markkina- arvo milj. €	Kirjanpito- arvo milj. €
Vapo Oy		25,3	50,1	50,1			25,3
VR-yhtymä Oy		370,0	100,0	100,0			370,0
Ulkoasiainministeriön hallinnonala		109,4					94,4
Teollisen yhteistyön rahasto Oy (Finnfund)		109,4	91,5				94,4
Valtiovarainministeriön hallinnonala		1 863,8			5,8		29,2
Aina Group Oyj		0,2			0,0		0,2
Anvia Oyj		0,2			0,0		0,2
Arsenal Oy		13,3	79,0				13,3
European Financial Stability Facility, EFSF		0,5					0,5
Finda Oy		0,4			0,1		0,4
Fingrid Oyj ³⁾		392,6			5,5		-
Hansel Oy		7,6	100,0	66,7			7,6
Haus kehittämiskeskus Oy		3,7	100,0				2,9
Kansainvälinen jälleenrakennus- ja kehityspankki		1 444,5					3,3
Lohjan Puhelin Oy		0,1			0,0		0,1
Osuuskunta KPY		0,2			0,1		0,2
Oulu ICT Oy		0,2			0,0		0,2
PHP Holding Oy		0,2			0,1		0,2
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala		9,6					9,6
CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy		0,3	100,0				0,3
Hevosopisto Oy		0,7	25,0				0,7
Suomen Ilmailuopisto Oy		8,3	49,5				8,3
Veikkaus Oy Ab		0,2	100,0				0,2
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala		0,4					0,4
Jokioisten vedenhankinta Oy		0,2					0,2
Metsäklusteri Oy		0,2					0,2
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala		307,7					307,7
Finavia Oyj		287,7	100,0				287,7
Finnpilot Pilotage Oy		12,0	100,0				12,0
RYM Oy		0,1					0,1
Yleisradio Oy		7,9	100,0				7,9
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala		732,9					679,0
CLEEN Oy		0,1					0,1
FIMECC Oy		0,1					0,1
Finnvera Oyj		240,5	100,0				240,5
Helsinki Business and Science Park Oy Ltd ⁴⁾		0,5	28,6				-
Metsäklusteri Oy		0,3	10,0				0,3

Liite 7: Valtion käyttö- ja rahoitusomaisuusosakkeet ja -osuudet sekä muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset

	31.12.2012					31.12.2011	
	Markkina-arvo milj. €	Kirjanpito-arvo milj. €	Omistus- osuus, % ¹⁾	Myynti- oikeuksien alaraja, %	Saadut osingot vuonna 2012 milj. €	Markkina-arvo milj. €	Kirjanpito-arvo milj. €
RYM Oy		0,1					0,1
Suomen Teollisuussijoitus Oy		469,8	100,0				419,8
VTT Expert Services Oy		12,9	100,0				11,3
VTT International Oy		3,2	100,0				0,9
VTT Memsfab Oy		0,5	100,0				0,5
VTT Ventures Oy		4,9	100,0				5,3
Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala		16,8			50,0		16,8
Alko Oy		16,8	100,0		50,0		16,8
Ympäristöministeriön hallinnonala		21,0					21,0
Kuntarahoitus Oyj		20,0	16,0				20,0
NEFCO Carbon Fund		1,0					1,0
Muut osakkeet ja osuudet ²⁾		1,8			0,8		1,8
Huoneisto- ja kiinteistöosakkeet		29,1					34,4
KÄYTTÖ- JA RAHOITUSOMAI- SUUS-OSAKKEET JA -OSUDET YHTEENSÄ		14 850,7			906,9		13 784,6

¹⁾ Omistuosuus (valtion suora omistus) kyseisestä yhtiöstä, mikäli omistuosuus ylittää 10 %.

²⁾ Yhteisumma niistä valtion omistamista osuuksista yhtiöissä tai yhteisöissä, joiden kirjanpitoarvo on vähemmän kuin 100 000 euroa.

³⁾ Ohjaus siirtyi valtioneuvoston kansliasta valtiovarainministeriöön 1.3.2012.

⁴⁾ Ohjaus siirtyi valtioneuvoston kansliasta Teknologian tutkimuskeskus VTT:lle 1.10.2012.

Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset

Milj. €	Kirjanpitoarvo 31.12.2012	Kirjanpitoarvo 31.12.2011	Muutos 2012-2011
Valtioneuvosto	58,9	59,8	-0,9
Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset	58,9	59,8	-0,9
Arctia Shipping Oy	-	52,7	-52,7
Forest BtL Oy	5,0	-	5,0
Governia Oy	48,0	-	48,0
Raskone Oy	5,9	7,1	-1,2
Valtiovarainministeriön hallinnonala	2 204,7	2 257,6	-52,9
Senaatti-kiinteistöt	2 204,7	2 209,6	-4,9
Peruspääoma	672,8	672,8	0,0
Muu oman pääoman ehdoin sijoitettu pääoma	1 531,9	1 536,8	-4,9
Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset	-	48,0	-48,0
Governia Oy (Solidium Oy)	-	48,0	-48,0
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	1 613,4	1 578,1	35,3
Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset	1 613,4	1 578,1	35,3
Aalto-korkeakoulusäätiön peruspääoma	492,2	492,2	0,0
TTY-Säätiön peruspääoma	97,6	62,3	35,3
Helsingin yliopiston muu oma pääoma	282,6	282,6	0,0
Oulun yliopiston muu oma pääoma	107,6	107,6	0,0
Jyväskylän yliopiston muu oma pääoma	84,0	84,1	0,0
Turun yliopiston muu oma pääoma	112,9	112,9	0,0
Tampereen yliopiston muu oma pääoma	71,4	71,4	0,0
Åbo Akademin muu oma pääoma	72,7	72,7	0,0
Itä-Suomen yliopiston muu oma pääoma	106,1	106,1	0,0
Lappeenrannan teknillisen yliopiston muu oma pääoma	48,1	48,1	0,0
Svenska handelshögskolanin muu oma pääoma	51,0	51,0	0,0
Vaasan yliopiston muu oma pääoma	23,9	23,9	0,0
Sibelius Akatemian muu oma pääoma	29,3	29,3	0,0
Lapin yliopiston muu oma pääoma	22,9	22,9	0,0
Teatterikorkeakoulun muu oma pääoma	6,3	6,3	0,0
Kuvataideakatemia muu oma pääoma	4,7	4,7	0,0
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	3 669,8	3 647,5	22,2
Metsähallitus	3 669,8	3 647,5	22,2
Peruspääoma	2 538,1	2 547,4	-9,2
Muu oman pääoman ehdoin sijoitettu pääoma	1 131,6	1 100,2	31,5
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	255,0	270,6	-15,6
Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset	255,0	270,6	-15,6
Finnvera Oyj	82,4	85,8	-3,4
Pääomalainat (Tekes)	160,8	172,5	-11,7
Perustamisvaiheen pääomalainat (Tekes)	11,8	12,2	-0,5
YHTEENSÄ	7 801,7	7 813,6	-11,9

LIITE 8: Valtion talousarviotalouden velan muutokset

Milj. €	31.12.2012	31.12.2011	Muutos 2012-2011
Otetut euromääräiset lainat	72 064	64 699	7 365
Lainat valtion ydinjätehuoltorahastolta	300	300	0
Muu pitkäaikainen velka	227	336	-109
Otetut valuuttamääräiset lainat	1 317	265	1 317
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	7 097	7 120	-23
Lyhytaikaiset lainat	4 130	6 615	-2 485
YHTEENSÄ	85 135	79 335	5 800

LIITE 9: Valtion talousarvionalouden velan maturiteettijakauma ja duraatio

Maturiteettijakauma (velan jakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan)

Velkojen juoksu aika	2012			2011		
	Kirjanpitoarvo milj. €	%	Käypä arvo milj. €	Kirjanpitoarvo milj. €	%	Käypä arvo milj. €
0 - 1 vuotta	11 913	14	12 181	13 663	17	13 824
1 - 2 vuotta	6 916	8	7 373	6 119	8	6 556
2 - 3 vuotta	7 371	9	7 800	6 844	9	7 352
3 - 4 vuotta	9 343	11	9 913	7 299	9	7 675
4 - 5 vuotta	13 668	16	14 372	9 278	12	9 832
Yli 5 vuotta	35 925	42	40 458	35 867	45	38 782
VELAT YHTEENSÄ	85 135	100	92 098	79 070 ¹⁾	100	84 022

¹⁾ Ei sisällä taseen erää Otetut valuuttamääräiset lainat (kirjanpitoarvo 265 milj. euroa 31.12.2011). Kyseessä on Suomen Vientiluotto Oy:n lainojen saatavien suojaukseen liittyvä erä.

Velan duraatio (velan markkina-arvolla painotettu kassavirtojen keskimääräinen maksuhetki)

Vuosi	Duraatio
31.12.2010	2,65
31.12.2011	2,87
31.12.2012	3,68

LIITE 10: Rahoituserät valtion taseessa

Milj. € 31.12.2012	Vaihtuvakorkoiset			Kiinteäkorkoiset			Yhteensä
	Alle 1 vuosi	1 - 5 vuotta	Yli 5 vuotta	Alle 1 vuosi	1 - 5 vuotta	Yli 5 vuotta	
VASTAAVIEN RAHOITUSERÄT							
Annetut euromääräiset velkakirjalainat		0		0	1	0	2
Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset	12	10	151	6	102	1 647	1 927
Euromääräiset lainasaamiset ¹⁾	84	737	1 621	880	545	1 028	4 895
Muut euromääräiset sijoitukset				6 342			6 342
Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat				1 245			1 245
YHTEENSÄ	96	747	1 772	8 472	648	2 675	14 410
VASTATTAVIEN RAHOITUSERÄT							
Otetut euromääräiset lainat		9 357	8 186		37 197	17 325	72 064
Otetut valuuttamääräiset lainat		20	35	833	197	232	1 317
Lainat talousarvion ulkopuolella olevilta valtion rahastoilta		300					300
Muut pitkäaikaiset velat					4	227	232
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	453			6 578	66		7 097
Lyhytaikaiset euromääräiset lainat				4 130			4 130
Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat				137			137
YHTEENSÄ	453	9 676	8 222	11 677	37 464	17 784	85 276

¹⁾ Sisältää 1 389 milj.euroa muihin pitkäaikaisiin saamisiin ja lyhytaikaisiin valuuttamääräisiin lainasaamisiin kirjattuja eriä. (Suomen Vientiluotto Oyj, kirjauskäytännön muutos v. 2012)

LIITE 11: Valtion talousarvioletalouden kassanpitotarve ja likvidit varat

Katettavat erät, milj. €	31.12.2012	31.12.2011	Muutos 2012-2011
Talousarvion kumulatiivinen ylijäämä	-3 617	-607	-3 010
Siirretyt määrärahat	3 143	3 789	-645
Rahastojen yhdistilit	1 433	1 379	54
Muut rahastot	6	6	0
Talletetut vieraat varat	137	387	-250
Saadut ennakot	450	423	27
Ostovelat	636	690	-54
Edelleen tilittävät erät	1 001	1 014	-14
Muut siirtovelat	1 334	1 361	-26
Muut lyhytaikaiset velat	4 292	3 162	1 130
BRUTTOKASSANPITOTARVE	8 817	11 604	-2 787
Myyntisaamiset	245	245	0
Muut siirtosaamiset	170	134	36
Tullisaatavat	18	18	0
Muut lyhytaikaiset saamiset	496	410	87
Ennakkomaksut	301	375	-75
VÄHENNYSERÄT YHTEENSÄ	1 230	1 182	48
NETTOKASSANPITOTARVE	7 586	10 422	-2 836
Rahoitusomaisuusarpaperit ja muut lyhytaikaiset sijoitukset	6 342	8 775	-2 433
Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat	1 244	1 647	-402
LIKVIDIT VARAT YHTEENSÄ	7 586	10 422	-2 836
LIKVIDIT VARAT MIINUS NETTOKASSANPITOTARVE	0	0	0

LIITE 12: Valtiontakaukset, -takuut sekä muut monivuotiset vastuut

Valtiontakaukset ja -takuut

	31.12.2012	31.12.2011	Muutos 2012-2011
	Milj. €		
Yritykset ja asuntoyhteisöt	1 417	1 295	123
Senaatti-kiinteistöt	1 197	1 059	138
- Laki valtion liikelaitoksista (1185/2002)			
Finavia Oyj ¹⁾	220	235	-15
-Laki Ilmailulaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi (877/2009), 5 § 2 momentti.			
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	921	887	35
Finnvera Oyj	921	887	35
- Laki valtion erityisrahoitusyhtiön perustamiseen liittyvistä järjestelyistä (442/1998) ja laki valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta (445/1998, muut. 526/2001)			
Julkisyhteisöt	456	283	173
Hansel Oy	80	-	80
- Laki valtion lainanannosta sekä valtiontakauksesta ja valtiontakuusta (449/1988), (EV 340/2010 vp - HE 333/2010 vp), (VM/428/02.04.06/2011)			
Nya Teaterhusaktiebolaget i Helsingfors	23	27	-4
- Laki valtion lainanannosta sekä valtiontakauksesta ja valtiontakuusta (449/1988), vuoden 2009 toinen lisätalousarvio (737/2009)			
Helsingin kaupungin taidemuseo	-	232	-232
Suomen kansallismuseo	-	2	-2
Suomen merimuseo	-	18	-18
Valtion taidemuseo/Ateneumin taidemuseo	346	-	346
Valtion taidemuseo/Kiasma	-	3	-3
Valtion taidemuseo/Sinebrycoffin taidemuseo	7	-	7
- Laki taidenäyttelyjen valtiontakuusta (411/1986)			
Kotitaloudet	1 525	1 441	84
Opintolainat	1 525	1 441	84
- Opintotukilaki (28/1972, laki korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta (111/1992) ja opintotukilaki (60/1995)			
Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	84	52	32
Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiö	0	11	-11
- Valtioneuvoston päätös 6.7.2000			
Amos Andersonin taidemuseo	5	-	5
Didrichsenin taidemuseo	13	-	13
Sara Hildénin taidemuseo	37	-	37
Turun taideyhdistys ry	29	40	-12
- Laki taidenäyttelyjen valtiontakuusta (411/1986)			

LIITE 12: Valtiontakaukset, -takuut sekä muut monivuotiset vastuut

	31.12.2012	31.12.2011	Muutos 2012-2011
	Milj. €		
Ulkomaat	6 741	6 976	-234
Pohjoismaiden Investointipankki (NIB)	412	409	3
- Asetus Pohjoismaiden Investointipankille annetun valtion takauksen korottamisesta (222/1991) ja 10/1994 talousarviosarja. Asetus Pohjoismaiden Investointipankin Baltian maiden yrityksille myönnettävien luottojen valtiontakauksista (897/1992). Asetus Pohjoismaiden Investointipankin ympäristöinvestointilainojen valtiontakauksesta, talousarviosarja 7/1996. TA 2002.			
Pietari-säätiö	11	13	-2
- Laki valtion lainanannosta sekä valtiontakauksesta ja valtiontakuusta (449/1988)			
Suomen Vientiluotto Oyj	44	50	-6
- Vuoden 2001 LTA mom. 28.82.89			
Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF)	4 069	3 886	183
- Eduskunnan päätös perustuslain 82 §:n 2 momentin mukaisesti antaa suostumuksensa sille, että valtioneuvosto voi vastavakuuksia vaatimatta antaa omavelkaisen valtiontakauksen Suomen Pankille Kansainväliselle valuuttarahastolle (IMF) annettavien lainojen vakuudeksi (EV 36/2010 vp - HE 9/2010 vp), (EP 734/2012 - HE147/2012vp)			
Suomen EU:n vakautusjärjestelystä johtuvat lainasitoumukset			
Islanti ²⁾	132	320	-188
Latvia ³⁾	-	324	-324
Kreikka	1 480	1 480	0
- Vuoden 2009 LTA (HE 1/2009) mom 28.01.80, vuoden 2010 LTA II (HE 57/2010) mom 28.01.82, vuoden 2010 LTA III (HE 62/2010) mom. 28.01.81			
Euroopan rahoitusvakausväline (ERVV) ^{4) 5)}			
Irlanti	257	257	0
Portugali	236	236	0
Irlantia ja Portugalia koskeva yhteinen takausvastuu	100	-	100
- Laki Euroopan rahoitusvakausvälineelle annettavista valtiontakauksista (668/2010, muut. 1060/2011) (HE 150/2011 vp), VN:n tiedonanto EK:lle 30.11.2010 (VNT 2/2010 vp), VN:n tiedonanto EK:lle 23.5.2011 (VNT 1/2011 vp)			
TAKAUKSET JA TAKUUT YHTEENSÄ	11 145	10 932	213

¹⁾ Vuoden 2011 tilinpäätöksessä takauksen määränä 31.12.2011 esitettiin 184 milj. euroa. Luku ei sisältänyt Finavia Oyj:tä edeltäneen Ilmailulaitoksen tytäryhtiöidensä puolesta antamia takauksia yhteensä 51 milj. euroa.

²⁾ Islanti on lyhentänyt lainaa 188 milj. euroa, minkä myötä takausvastuu pienentynyt.

³⁾ Latvia ei nostanut sille taattua lainaa.

⁴⁾ Eduskunnan hyväksymien ERVV-takauksien enimmäisarvo pääomineen, korkoineen ja ylitakauksineen 31.12.2012 oli 13 974 milj. euroa (samoin vuonna 2011). (Laki 668/2010 2 §)

⁵⁾ Suomen valtiota sitovia takausvastuita ERVV:n varainhankinnalle on vuoden 2012 lopussa voimassa Kreikan, Irlannin ja Portugalin yhteensä 16 miljardin euron varainhankinnan osalta 593 milj. euroa sekä euroryhmän 21.10.2011 hyväksymän ERVV:n 55 miljardin euron varainhankintaohjelman jäljellä olevan 39 miljardin euron osuuden osalta noin 1 486 milj. euroa korkoineen ja ylitakauksineen, yhteensä 2 079 milj. euroa (vuonna 2011 vastaavasti 1 979 milj. euroa).

Valtiontakaukset ja -takuut valuutoittain

Valuutta	Vasta-arvo milj. €	Jakauma %	Tilinpäätös- päivän kurssi €
Euro (EUR)	9 905	89	
Norjan kruunu (NOK)	694	6	7,3483
Yhdysvaltojen dollari (USD)	482	4	1,3194
Japanin jeni (JPY)	46	0	113,61
Ruotsin kruunu (SEK)	12	0	8,5820
Brasilian real (BRL)	5	0	2,7036
Sveitsin frangi (CHF)	1	0	1,2072
Venäjän rupla (RUB)	0	0	40,3295
YHTEENSÄ	11 145	100	

Muut monivuotiset vastuut

Erittelyssä on esitetty sitoumukset, joiden arvo on vähintään 500 000 euroa.

Valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenoäärärahat perusteella tehdyt tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset

	Talous- arvio- menot 2012	Määrä- raha- tarve 2013	Määrä- raha- tarve 2014	Määrä- raha- tarve 2015	Määrä- raha- tarve myöhem- min	Määrä- raha- tarve yhteensä
	Milj. €					
Eduskunta	3	3	3	3	4	14
Valtioneuvosto	9	9	9	9	68	95
Ulkoasiainministeriön hallinnonala	16	18	19	8	45	90
Oikeusministeriön hallinnonala	73	112	98	93	451	754
Sisäasiainministeriön hallinnonala	109	124	110	99	569	903
Puolustusministeriön hallinnonala	237	243	245	242	521	1 251
Valtiovarainministeriön hallinnonala	189	195	129	109	179	612
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	63	67	58	50	204	379
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	77	77	62	54	311	504
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala ¹⁾	26	26	20	16	14	76
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	63	56	53	50	184	343
Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	29	30	31	31	197	289
Ympäristöministeriön hallinnonala	8	8	5	3	6	22
TAVANOMAISET SOPIMUKSET JA SITOUMUKSET YHTEENSÄ	902	969	843	767	2 752	5 330

¹⁾ Ei sisällä Ilmatieteen laitoksen jäsenmaksuja kansainvälisissä järjestöissä, joiden jäsenyydet ovat Ilmatieteen laitoksen kannalta välttämättömiä. Vuosittainen määräraha-tarve on noin 5 milj. euroa.

Muulla kuin valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehdyt sopimukset ja sitoumukset

	Talous- arvio- menot 2012	Määrä- raha- tarve 2013	Määrä- raha- tarve 2014	Määrä- raha- tarve 2015	Määrä- raha- tarve myö- hem- min	Määrä- raha- tarve yhteen- sä
	Milj. €					
MUUT SOPIMUKSET JA SITOUMUKSET						
Tasavallan presidentti	1	14	13	-	-	27
- Vuoden 2012 talousarvion momentin 22.02.75 Perusparannukset päätösosaan perustuvaan Presidentinlinnan perusparannukseen liittyvät sopimukset	1	14	13	-	-	27
Ulkoasiainministeriön hallinnonala	-	-	-	-	1 173	1 173
- Aasian kehityspankki AsDB ¹⁾	-	-	-	-	400	400
- Afrikan kehityspankki AfDB ²⁾	-	-	-	-	345	345
- Latinalaisen Amerikan kehityspankki IDB ³⁾	-	-	-	-	131	131
- Euroopan jälleerakennus- ja kehityspankki	-	-	-	-	297	297
Sisäasiainministeriön hallinnonala	1	4	0	-	-	4
- Sähköisen viestinnän tietosuojalaki (516/2004) 14 b§	1	4	0	0	0	4
Valtiovarainministeriön hallinnonala	38	29	23	21	281	354
- Tapaturmavakuutuslaki (608/1948) sekä sen määrittämällä tavalla maksettavat muihin säädöksiin perustuvat korvaukset ⁴⁾	34	27	22	20	206	274
- Liikennevakuutuslain (279/1959) ja liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) nojalla maksettavat liikennevakuutuskorvaukset ⁴⁾	2	1	1	1	10	13
- Virka- ja työehtosopimus ryhmähenkivakuutusta vastaavasta edusta sekä sen määrittämällä tavalla muihin säädöksiin perustuvat korvaukset	1	1	-	-	-	1
- Kansainvälisille rahoituslaitoksille ennen 1.1.1987 annetut sitoumukset	-	-	-	-	1	1
- Annetut arvopaperivakuudet, eduskunnan päätös valtioneuvoston luottovaltuuden muuttamisesta (739/2009)	-	-	-	-	65	65
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	152	152	150	147	943	1 392
- Unescon jäsenmaksu (A 549/1956)	1	2	2	2	2	6
- Yliopistojen vuokrasopimukset (yliopistolain voimaantulon 559/2009 5 §:n mukainen toissijainen vastuu)	151	151	149	145	941	1 385
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	5	5	-	-	-	5
- Valtioneuvoston asetus valtionavustuksesta eläimen omistajalle nautojen, lampaiden, vuohien, sikojen ja siipikarjan raatojen keräilystä ja hävittämisestä aiheutuviin kustannuksiin (96/2010)	5	5	-	-	-	5

LIITE 12: Valtiontakaukset, -takuut sekä muut monivuotiset vastuut

	Talous- arvio- menot 2012	Määrä- raha- tarve 2013	Määrä- raha- tarve 2014	Määrä- raha- tarve 2015	Määrä- raha- tarve myö- hem- min	Määrä- raha- tarve yhteen- sä
	Milj. €					
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	477	543	390	257	373	1 563
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) 1008/2008 lentoliikenteen harjoittamisen yhteisistä säännöistä yhteisössä (uudelleen laadittu toisinto)	1	1	-	-	-	1
- Vuoden 2012 talousarvion momentin 31.10.20 Perusväylänpito, päätösoosan kohta 2	464	541	390	257	373	1 562
- Vuoden 2012 talousarvion momentin 32.50.63 Kainuun kehittämisraha päätösoosan kohdat 1 ja 3. Kainuun kokeilu päättynyt 2012, sopimukset siirtyneet perusväylänpitoon.	11	-	-	-	-	-
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	3	7	2	1	1	10
- Ruskon kunta, vesihuoltotyösopimus	-	1	-	-	-	1
- Maskun kunta, vesihuoltotyösopimus	0	1	-	-	-	1
- Urakkasopimus LAPELY/64/07.02/2010	0	1	-	-	-	1
- Urakkasopimus LAPELY/77/07.00/2010	0	2	-	-	-	2
- Päätös #818117/14.6.2011	0	0	0	0	0	1
- Päätös #916625/20.2.2012	0	0	0	0	1	2
- Päätös #635481/12.2.2012	0	0	0	0	-	1
- Päätös #918005/6.3.2012	0	1	-	-	-	1
- Päätös #863670/17.10.2011	0	0	0	0	-	1
- Päätös #874778/11.11.2011	0	0	0	0	-	1
YHTEENSÄ	676	754	577	426	2 771	4 528

¹⁾ Callable capital USD 527 379 000; valuuttakurssilla 1,3194 (31.12.12)

²⁾ Callable capital UA (=SDR) 29 631 000; valuuttakurssilla 0,857755 (28.12.12)

³⁾ Callable capital USD 173 230 890; valuuttakurssilla 1,3194 (31.12.12)

⁴⁾ Vuotuinen määrärahatarve on vastuun laskentahetkeen mennessä karttuneista veloitteista kyseisenä vuonna maksettavien korvausten pääoma-arvon estimaatti vastuun laskentahetkellä 31.12.2012

Valtion eläkevastuu ¹⁾

	31.12.2012	31.12.2011	Muutos 2012-2011
	milj. €		
Valtion eläkevastuu yhteensä	92 600	89 700	2 900

¹⁾ Valtion eläkevastuun määrässä on huomioitu elinaikakertoimen vaikutus. Vuoden 2011 tilinpäätöksessä esitetty valtion eläkevastuu 31.12.2011 oli 92 500 milj. euroa. Se ei sisältänyt elinaikakertoimen vaikutusta.

LIITE 13: Oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarvittavat muut täydentävät tiedot

Valtion talousarviosta annetun lain 18 §:n mukaan valtion tilinpäätökseen ja tilinpäätöskertomukseen otettavien valtiontalouden ja valtion taloudenhoidon sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvausten tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta.

Jotta tilinpäätös osaltaan täydentäisi oikean ja riittävän kuvan muodostumista talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista sekä valtion taloudellisesta asemasta on seuraavien tietojen antaminen tarpeen.

Valtionvelka

Valtionvelka yleisenä käsitteenä kattaa valtion talousarviotalouden ja talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen velan. Rahoituslaskelmien rivi valtionvelan nettomuutos kuvaa valtion rahoituslaskelmassa valtion talousarviotalouden velan nettomuutosta, ei valtionvelan nettomuutosta kokonaisuudessaan. Talousarviotalouden ja rahastojen yhteisen valtionvelan nettolisäys oli 4,2 mrd. euroa ja velan kokonaismäärä nimellisarvoltaan 83,9 mrd. euroa ja markkina-arvoltaan 90,9 mrd. euroa.

Taseesta puuttuvat erät

Kansallisomaisuus jätettiin pois valtion aloittavasta taseesta (vuonna 1998) muilta osin kuin se korvasi käyttöomaisuutta. Kansallisomaisuudeksi merkittiin lähinnä toimistokäytössä olleet historialliset rakennukset. Mm. eduskunnan, taidemuseon ja muiden virastojen hallinnassa olevat taideteokset, jotka on hankittu ennen vuotta 1998 sekä museoesineet ja -kokoelmat puuttuvat kansallisomaisuudesta.

Taseesta puuttuu osa valtion omistusosuuksista kansainvälisissä rahoituslaitoksissa. Yhteensä näitä on valtiovarainministeriöllä 645 milj. euroa (640 milj. euroa v. 2011) ja ulkoasiainministeriöllä 1 632 milj. euroa (1 599 milj. euroa). Suurimmat osuudet ovat Maailmanpankki IDA:ssa 862 milj. euroa, Pohjoismaiden investointipankki NIB:ssä 396 milj. euroa ja Afrikan kehitysrahasto AfDF:ssä 364 milj. euroa.

Koska verot kirjataan maksuperusteella, puuttuvat kaikki verotukseen liittyvät saamiset ja velat valtion taseesta. Yhteensä valtion osuus verosaamisista oli 391 milj. euroa (427 milj. euroa).

Valtiolla on saamia rikosoikeudellisista seuraamuksista, jotka puuttuvat valtion taseesta. Yhteensä näitä oli 258 milj. euroa (236 milj. euroa).

Eläkevastuuvelkaa ei kirjata valtion taseeseen. Eläkevastuu tarkoittaa niiden eläkeoikeuksien pääoma-arvoa, jotka ovat karttuneet 31.12.2012 mennessä valtion eläketurvan piirissä. Valtion eläkevastuu oli vuoden lopussa 92,6 mrd. euroa. Elinaikakertojen vaikutus on huomioitu ensimmäistä kertaa eläkevastuun laskennassa 31.12.2012.

Vaikutus huomioidaan käyttäen Eläketurvakeskuksen arvioita elinaikakertoimen kehityksestä. Elinaikakertoimen vaikutus huomioituna vastuun määrä 31.12.2011 oli n. 89,7 mrd. euroa eli vastuun määrä kasvoi n. 2,9 mrd. euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Edellisessä tilinpäätöksessä valtion eläkevastuun määränä 31.12.2011 esitettiin n. 92,5 mrd. euroa.

Eläkevastuun katteena valtion eläkerahastossa olevan omaisuuden arvo 31.12.2012 oli 15,5 mrd. euroa. Näin laskettuna vastuusta oli katettuna n. 16,7 % eli kattamatta oli 77,1 mrd. euroa.

Liitteestä 12 puuttuvat sitoumukset

Liitteen 12 sitoumuksista puuttuu kansainvälisten rahoituslaitosten pääomaosuuksien maksamisesta annettuja sitoumuksia yhteensä 645 milj. euroa (640 milj. euroa v. 2011). Kyseisten sitoumusten nojalla valtio osallistuu tarvittaessa rahoituslaitoksen peruspääoman ja sen mahdollisten korotusten maksamiseen.

Liitteen 12 sitoumuksista puuttuu myös sitoumus korvata Finnvera Oyj:lle luotto- ja takaustappioita sekä maksaa korkotukea Finnvera Oyj:n luotonsaajille. Vuosittaisia tappioiden ja korkotukien enimmäismääriä ei ole säädetty, mutta sitoumuksen piiriin kuuluvaa luottojen pääomaa saa samanaikaisesti olla takaisin maksamatta ja takauksia pääomaltaan yhteensä enintään 4,2 mrd. euroa. Vuonna 2012 tappioita ja korkotukia maksettiin 51,5 milj. euroa ja vuonna 2011 35,5 milj. euroa.

2 Valtion liikelaitosten tuloslaskelmat ja taseet

2.1 Senaatti-kiinteistöt

Tuloslaskelma

	1.1.-31.12.2012	1.1.-31.12. 2011
LIKEVAIHTO	620 452 205,44	582 684 837,69
MATERIAALIT JA PALVELUT		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	47 364 745,44	45 384 499,80
Ulkopuoliset palvelut	81 263 174,56	74 046 280,00
	128 627 920,00	119 430 779,80
HENKILÖSTÖKULUT		
Palkat ja palkkiot	14 291 758,69	14 368 874,21
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	2 581 907,91	2 687 380,61
Muut henkilösivukulut	570 673,19	554 906,77
	17 444 339,79	17 611 161,59
POISTOT JA ARVONALENTUMISET		
Suunnitelman mukaiset poistot	167 043 185,62	161 807 661,73
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä	41 058 670,22	2 448 253,65
	208 101 855,84	164 255 915,38
LIKETOIMINNAN MUUT KULUT	79 795 669,98	70 894 583,85
LIKEVOITTO	186 482 419,83	210 492 397,07
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT		
Tuotot osuuksista omistusyhteisyrityksissä	8 170 000,00	7 628 400,00
Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista	13 681,54	11 930,45
Muut korko- ja rahoitustuotot	7 535 557,73	7 254 040,04
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista	-1 962 084,42	0,00
Korkokulut ja muut rahoituskulut	-64 525 809,30	-70 344 962,13
	-50 768 654,45	-55 450 591,64
VOITTO ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ	135 713 765,38	155 041 805,43
Satunnaiset erät	0,00	433 333,00
Satunnaiset tuotot	0,00	433 333,00
VOITTO ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIIRTOJA JA VEROJA	135 713 765,38	155 475 138,43
Tuloverot	-1 349 749,77	-1 115 723,24
TILIKAUDEN VOITTO	134 364 015,61	154 359 415,19

Tase

	31.12.2012	31.12.2011
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET		
Aineettomat oikeudet	302 582,11	83 735,82
Muut pitkävaikutteiset menot	1 894 324,60	3 359 689,66
	2 196 906,71	3 443 425,48
AINEELLISET HYÖDYKKEET		
Maa- ja vesialueet	578 676 348,96	592 291 511,40
Rakennukset ja rakennelmat	3 253 473 819,41	3 204 528 905,25
Koneet ja kalusto	332 732,18	582 070,78
Muut aineelliset hyödykkeet	76 818 599,54	79 588 964,25
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	123 332 589,33	178 216 079,99
	4 032 634 089,42	4 055 207 531,67
SIJOITUKSET		
Osuudet saman konsernin yrityksissä	75 851 288,56	73 813 372,98
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	34 119 000,00	36 547 750,00
Osuudet omistusyhteyksyrityksissä	351 759 405,24	352 201 763,61
Saamiset omistusyhteyksyrityksiltä	74 555 911,00	76 534 246,00
Muut osakkeet ja osuudet	14 756 231,98	15 241 607,31
	551 041 836,78	554 338 739,90
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
SAAMISET		
PITKÄAIKAISET		
Muut saamiset	2 620 000,00	2 320 000,00
LYHYTAIKAISET		
Myyntisaamiset	7 592 798,86	5 214 699,43
Muut saamiset	3 813 977,22	15 434 458,60
Siirtosaamiset	3 269 381,64	3 694 634,95
	14 676 157,72	24 343 792,98
SAAMISET YHTEENSÄ	17 296 157,72	26 663 792,98
RAHAT JA PANKKISAAMISET	36 948 767,89	34 982 554,92
	4 640 117 758,52	4 674 636 044,95

Tase

	31.12.2012	31.12.2011
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	672 751 705,85	672 751 705,85
Muu oma pääoma	1 531 916 687,59	1 536 836 687,59
Edellisten tilikausien voitto (tappio)	690 386 262,99	666 026 847,80
Tilikauden voitto	134 364 015,61	154 359 415,19
	3 029 418 672,04	3 029 974 656,43
PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut pakolliset varaukset	5 461 310,57	5 691 509,20
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat valtiolta	338 965 061,48	376 827 208,22
Lainat rahoituslaitoksilta	940 559 241,58	917 749 576,60
Muut velat	1 197 093,96	3 647 093,96
	1 280 721 397,02	1 298 223 878,78
LYHYTAIKAINEN		
Lainat valtiolta	71 892 146,72	108 536 318,04
Lainat rahoituslaitoksilta	207 190 335,02	181 476 049,30
Saadut ennakot	1 800 799,86	8 746 180,43
Ostovelat	30 347 071,27	32 033 411,19
Muut velat	4 367 452,96	2 192 674,62
Siirtovelat	8 918 573,06	7 761 366,96
	324 516 378,89	340 746 000,54
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 605 237 775,91	1 638 969 879,32
	4 640 117 758,52	4 674 636 044,95

2.2 Metsähallitus

Tuloslaskelma

	1.1.-31.12.2012	1.1.-31.12.2011
LIKEVAIHTO	349 139 369,32	338 794 815,89
Valmiiden ja keskener.tuotteiden varaston muutos	0,00	0,00
Liiketoiminnan muut tuotot	29 519 986,92	18 818 158,31
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	9 088 654,49	11 313 482,33
Varastojen muutos	572 898,25	-2 461 951,92
Ulkopuoliset palvelut	165 740 909,29	156 280 554,65
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	61 075 287,23	59 139 456,27
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	11 047 482,80	10 935 044,76
Muut henkilösivukulut	2 810 417,01	2 620 229,02
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	4 651 253,98	4 570 451,90
Liiketoiminnan muut kulut	44 866 265,52	41 036 963,07
Osuus osakkuusyhtiöiden tuloksesta	0,00	0,00
LIKEVOITTO	78 806 187,67	74 178 744,12
Rahoitustuotot ja -kulut		
Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista	1 066 401,51	124 130,02
Muut korko- ja rahoitustuotot	253 970,79	554 871,03
Korkokulut ja muut rahoituskulut	307 870,83	479 105,40
Arvonal. pys.vast.sijoituksista	999 950,00	350 007,65
	12 551,47	-150 112,00
VOITTO ENNEN VALTION TALOUS- ARVIOSTA MUUHUN TOIMINTAAN SAATUA RAHOITUSTA	78 818 739,14	74 028 632,12
Valtion talousarviosta muuhun toimintaan saatu rahoitus	41 781 411,26	34 267 695,08
Tuloverot	8 336 246,63	9 013 312,76
Vähemmistön osuus	0,00	0,00
TILIKAUDEN VOITTO	112 263 903,77	99 283 014,44

Tase

	31.12.2012	31.12.2011
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	47 969,79	77 742,50
Liikearvo		
Muut pitkävaikutteiset menot	6 768,07	11 042,71
	54 737,86	88 785,21
KONSERNILIKEARVO	0,00	0,00
AINEELLISET HYÖDYKKEET		
Maa- ja vesialueet	3 668 320 434,96	3 649 975 509,06
Tiet	18 388 184,01	15 464 665,36
Rakennukset ja rakennelmat	44 012 573,29	47 341 015,20
Koneet ja kalusto	910 113,81	916 117,40
Muut aineelliset hyödykkeet	10 599,04	10 599,04
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	8 734 453,96	8 365 699,41
	3 740 376 359,07	3 722 073 605,47
SIJOTUKSET		
Osuudet saman liikelaitoskonsernin tytäryhtiöissä	35 838 941,62	35 849 632,17
Osuudet osakkuusyrityksissä	1 200 007,20	2 199 957,20
Muut osakkeet ja osuudet	2 683 237,54	1 997 439,12
Muut saamiset	0,00	0,00
	39 722 186,36	40 047 028,49
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	3 780 153 283,29	3 762 209 419,17
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Valmiit tuotteet	14 972 790,21	15 545 688,46
Keskeneräiset hankkeet	0,00	0,00
	14 972 790,21	15 545 688,46
SAAMISET		
Pitkäaikaiset		
Muut saamiset	0,00	0,00
Siirtosaamiset	0,00	0,00
Lyhytaikaiset		
Myyntisaamiset	28 238 829,42	28 980 695,83
Saamiset saman liikelaitoskonsernin tytäryhtiöltä	429 574,21	222 503,78
Saamiset osakkuusyhtiöltä	0,00	0,00
Muut saamiset	940 814,55	163 067,17
Siirtosaamiset	5 149 455,25	6 032 389,21
	34 758 673,43	35 398 655,99
Rahoitusarvopaperit	4 992 566,76	0,00
Rahat ja pankkisaamiset	27 532 458,96	13 375 823,53
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHT.	82 256 489,36	64 320 167,98
VASTAAVAA YHTEENSÄ	3 862 409 772,65	3 826 529 587,15

Tase

	31.12.2012	31.12.2011
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	2 538 127 797,15	2 547 374 982,87
Muu oma pääoma	1 131 624 450,30	1 100 167 732,20
Edellisten tilikausien voitto	20 239 298,98	30 956 284,54
Tilikauden voitto	112 263 903,77	99 283 014,44
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	3 802 255 450,20	3 777 782 014,05
VÄHEMMISTÖOSUUS	0,00	0,00
PAKOLLISET VARAUKSET		
	1 300 000,00	200 000,00
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00	0,00
	27 738,21	39 651,40
Lyhytaikainen		
Lainat rahoituslaitoksilta	4 995 088,30	0,00
Saadut ennakot	9 382 978,20	7 780 232,41
Ostovelat	11 314 125,72	9 948 571,41
Velat saman liikelaitoskonsernin tytäryhtiöille	1 611 617,77	1 947 093,63
Velat osakkuusyhtiöille	0,00	0,00
Muut velat (sis.koroll)	13 093 248,64	-259 947,84
Siirtovelat	18 429 525,61	29 091 972,09
Laskennallinen verovelka	0,00	0,00
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	58 854 322,45	48 547 573,10
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	3 862 409 772,65	3 826 529 587,15

3 Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilinpäätöslaskelmat

3.1 Valtion asuntorahasto

Tuotto ja kululaskelma

	1.1. - 31.12.2012		1.1. - 31.12.2011	
TOIMINNAN TUOTOT				
Muut toiminnan tuotot		9 251 163,53		8 238 047,01
TOIMINNAN KULUT				
Palvelujen ostot	-259 719,72		-279 172,79	
Muut kulut	-0,01	-259 719,73	-0,03	-279 172,82
JÄÄMÄ I		8 991 443,80		7 958 874,19
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot	286 318 294,70		245 295 574,93	
Rahoituskulut	-18 970 757,47	267 347 537,23	-33 094 364,19	212 201 210,74
JÄÄMÄ II		276 338 981,03		220 160 084,93
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Kulut				
Kunnille	10 150 891,95		10 259 559,77	
Rahoitus- ja vakuutuslaitoksille	4 530,15		8 103,90	
Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	152 057 449,13		226 594 708,02	
Kotitalouksille	6 379 587,45	168 592 458,68	15 192 733,21	252 055 104,90
JÄÄMÄ III		107 746 522,35		-31 895 019,97
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		107 746 522,35		-31 895 019,97

Tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
KÄYTTÖOMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
Lainasaamiset		7 184 855 428,85		7 746 070 347,70
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET YHTEENSÄ				
		7 184 855 428,85		7 746 070 347,70
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Euromääräiset lainasaamiset	293 940 384,69		315 988 082,58	
Siirtosaamiset	94 616 776,23	388 557 160,92	84 809 809,94	400 797 892,52
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Yhdystilisaatava valtiolta		128 370 193,95		47 006 512,42
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS YHTEENSÄ				
		516 927 354,87		447 804 404,94
VASTAAVAA YHTEENSÄ				
		7 701 782 783,72		8 193 874 752,64
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Rahaston pääoma	5 088 317 695,29		5 254 317 695,29	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	1 759 849 917,84		1 791 744 937,81	
Talousarviosiirrot	-130 000 000,00		-166 000 000,00	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	107 746 522,35	6 825 914 135,48	-31 895 019,97	6 848 167 613,13
VIERAS PÄÄOMA				
LYHYTAIKAINEN				
Lyhytaikaiset euromääräiset lainat	875 486 303,66		1 334 491 474,66	
Siirtovelat	378 196,32		11 215 544,29	
Muut lyhytaikaiset velat	4 148,26	875 868 648,24	120,56	1 345 707 139,51
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ				
		875 868 648,24		1 345 707 139,51
VASTATTAVAA YHTEENSÄ				
		7 701 782 783,72		8 193 874 752,64

3.2 Valtion eläkerahasto

Tuotto ja kululaskelma

	1.1. - 31.12.2012		1.1. - 31.12.2011	
TOIMINNAN TUOTOT				
Muut toiminnan tuotot				
Osakkeiden ja osuuksien myyntivoitot	135 423 651,64		108 348 895,55	
Eläkemaksutuotot valtion virastoilta ja laitoksilta	741 326 330,20		738 505 999,85	
Muut eläkemaksutuotot	518 998 141,01		531 723 300,54	
Työntekijöiden eläkemaksut	372 713 777,80		338 858 855,86	
Työttömyysvakuutusmaksutuotot	<u>5 761 280,00</u>	1 774 223 180,65	<u>4 721 618,00</u>	1 722 158 669,80
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	83 145,29		55 539,99	
Henkilöstökulut	2 880 727,57		2 392 764,93	
Vuokrat	267 989,64		260 477,16	
Palvelujen ostot	3 440 633,56		3 158 566,12	
Muut kulut				
Muut kulut	332 255,87		315 857,69	
Osakkeiden ja osuuksien myyntitappiot	21 784 820,80		64 033 266,84	
Poistot	<u>53 211,17</u>	<u>-28 842 783,90</u>	<u>60 753,52</u>	<u>-70 277 226,25</u>
JÄÄMÄ I		1 745 380 396,75		1 651 881 443,55
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot	456 811 808,10		313 146 908,28	
Rahoituskulut	<u>-75 769 853,61</u>	<u>381 041 954,49</u>	<u>-160 147 691,97</u>	<u>152 999 216,31</u>
JÄÄMÄ II		2 126 422 351,24		1 804 880 659,86
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Tuotot				
Siirtymämaksut		<u>29 889 257,26</u>		<u>25 706 289,02</u>
JÄÄMÄ III		2 156 311 608,50		1 830 586 948,88
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		<u>2 156 311 608,50</u>		<u>1 830 586 948,88</u>

Tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
KÄYTTÖMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET				
Muut pitkävaikutteiset menot		30 398,30		58 458,32
AINEELLISET HYÖDYKKEET				
Koneet ja laitteet	0,00		0,00	
Kalusteet	31 670,90	31 670,90	44 001,63	44 001,63
KÄYTTÖMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot	4 283 992 357,61		4 757 545 468,61	
Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset	5 401 893 875,24		4 784 081 111,44	
Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot	257 431 778,81		0,00	
Muut pitkäaikaiset valuuttamääräiset sijoitukset	2 213 811 960,63	12 157 129 972,29	2 118 497 110,61	11 660 123 690,66
KÄYTTÖMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET YHTEENSÄ				
		12 157 192 041,49		11 660 226 150,61
PITKÄAIKAISET SAAMISET				
Pitkäaikaiset saamiset		27 767,68		208 577,75
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Siirtosaamiset	213 618 490,60		219 445 711,84	
Muut lyhytaikaiset saamiset	21 043 717,88	234 662 208,48	14 448 579,47	233 894 291,31
Ennakkomaksut	0,00		0,00	
RAHOITUSMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT LYHYTAIKAISET SIOITUKSET				
Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot		959 419 668,77		940 620 089,24
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Yhdystilisaatava valtiolta	0,00		0,00	
Muut pankkitilit	324 255 176,85	324 255 176,85	251 824 778,40	251 824 778,40
Muut pankkitilit				
VAIHTO- JA RAHOITUSMAISUUS YHTEENSÄ				
		1 518 364 821,78		1 426 547 736,70
VASTAAVAA YHTEENSÄ				
		13 675 556 863,27		13 086 773 887,31
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Rahaston pääoma	-19 406 903 064,37		-17 897 522 909,37	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	32 489 879 067,17		30 659 292 118,29	
Talousarviosiirrot	-1 603 669 146,96		-1 509 380 155,00	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	2 156 311 608,50	13 635 618 464,34	1 830 586 948,88	13 082 976 002,80
VIERAS PÄÄOMA				
LYHYTAIKAINEN				
Ostovelat	537 051,88		554 531,47	
Edelleen tilittettävät erät	42 515,00		39 376,37	
Siirtovelat	39 292 640,16		3 141 263,69	
Muut lyhytaikaiset velat	66 191,89	39 938 398,93	62 712,98	3 797 884,51
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ				
		39 938 398,93		3 797 884,51
VASTATTAVAA YHTEENSÄ				
		13 675 556 863,27		13 086 773 887,31

3.3 Maatilatalouden kehittämisrahasto

Tuotto ja kululaskelma

	1.1. - 31.12.2012		1.1. - 31.12.2011	
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	1 946 463,00		998 219,00	
Vuokrat ja käyttökorvaukset	72 776,33		91 679,08	
Muut toiminnan tuotot	<u>31 614,89</u>	2 050 854,22	<u>56 454,12</u>	1 146 352,20
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 611 018,36		769 082,40	
Ostot tilikauden aikana	954 451,09		1 784 502,80	
Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	656 567,27		-1 015 420,40	
Henkilöstökulut	1 982,09		1 991,43	
Palvelujen ostot	238 395,84		179 742,40	
Muut kulut	<u>30 251,00</u>	-1 881 647,29	<u>27 678,45</u>	-978 494,68
JÄÄMÄ I		169 206,93		167 857,52
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot	4 815 006,56		5 958 804,50	
Rahoituskulut	<u>-2 149 389,50</u>	2 665 617,06	<u>-1 968 847,11</u>	3 989 957,39
SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT				
Satunnaiset tuotot	<u>0,00</u>	0,00	<u>0,00</u>	0,00
JÄÄMÄ II		2 834 823,99		4 157 814,91
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Tuotot				
Siirtotalouden tuotot EU:lta	<u>22 969 161,66</u>	22 969 161,66	<u>16 910 694,46</u>	16 910 694,46
Kulut				
Siirtotalouden kulut elinkeinoelämälle	<u>101 349 207,30</u>	-101 349 207,30	<u>102 893 584,87</u>	-102 893 584,87
Siirtotalouden kulujen palautukset		<u>71,06</u>		<u>11 533,44</u>
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		<u>-75 545 150,59</u>		<u>-81 813 542,06</u>

Tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
KÄYTTÖOMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
Lainasaamiset	153 269 452,41		188 819 063,75	
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET YHTEENSÄ		153 269 452,41		188 819 063,75
VAIHTO- JA RAHOITUSOMASUUS				
VAIHTO-OMASUUS				
Valmiit tuotteet/Tavarat	7 866 925,07	7 866 925,07	8 523 492,34	8 523 492,34
PITKÄAIKAISET SAAMISET				
Pitkäaikaiset saamiset		1 474 353,08		1 341 834,40
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	0,00		0,00	
Siirtosaamiset	902 828,43		1 040 904,95	
Muut lyhytaikaiset saamiset	39 506 550,50		48 079 114,70	
Ennakkomaksut	104,00	40 409 482,93	0,00	49 120 019,65
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Muut rahat ja pankkisaamiset	366 645 014,63	366 645 014,63	395 903 652,79	395 903 652,79
VAIHTO- JA RAHOITUSOMASUUS YHTEENSÄ		416 395 775,71		454 888 999,18
VASTAAVAA YHTEENSÄ		569 665 228,12		643 708 062,93
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Rahaston pääoma	1 661 559 225,63		1 627 219 225,63	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	-1 020 167 345,48		-938 353 803,42	
Talousarviosiirrot	0,00		34 340 000,00	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	-75 545 150,59	565 846 729,56	-81 813 542,06	641 391 880,15
VIERAS PÄÄOMA				
LYHYTAIKAINEN				
Ostovelat	3 818 497,06		2 316 181,28	
Siirtovelat	0,00		0,00	
Muut lyhytaikaiset velat	1,50	3 818 498,56	1,50	2 316 182,78
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ		3 818 498,56		2 316 182,78
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		569 665 228,12		643 708 062,93

3.4 Valtion ydinjätehuoltorahasto

Tuotto- ja kululaskelma

	1.1. - 31.12.2012		1.1. - 31.12.2011	
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana			-50,00	
Henkilöstökulut	-63 022,21		-56 969,64	
Palvelujen ostot	-374 308,75		-392 918,17	
Muut kulut	-594,05	-437 925,01	-59,30	-449 997,11
JÄÄMÄ I		-437 925,01		-449 997,11
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot	36 273 946,90		38 868 481,15	
Rahoituskulut	-29,09	36 273 917,81	0,00	38 868 481,15
JÄÄMÄ II		35 835 992,80		38 418 484,04
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Siirtotalouden kulut				
elinkeinoelämälle	-33 133,40		-130 662,39	
voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	-5 074 140,21		-4 042 929,85	
yliopistoille	-1 865 524,52	-6 972 798,13	-1 863 909,02	-6 037 501,26
JÄÄMÄ III		28 863 194,67		32 380 982,78
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Veronluonteiset maksut		7 413 304,00		6 935 136,00
TILIKAUDEN TUOTTOJÄÄMÄ		36 276 498,67		39 316 118,78

Tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SJOITUKSET				
KÄYTTÖOMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT PITKÄAIKAISET SJOITUKSET				
Lainasaamiset valtiolta	299 500 000,00		299 500 000,00	
Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset	241 352 387,70	540 852 387,70	211 032 374,90	510 532 374,90
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SJOITUKSET YHTEENSÄ		540 852 387,70		510 532 374,90
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Siirtosaamiset	36 162 134,84		38 753 290,61	
Muut lyhytaikaiset saamiset	1 587 176 404,98	1 623 338 539,82	1 506 750 000,00	1 545 503 290,61
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Yhdystilisaatava valtiolta		3 992 016,37		3 916 712,91
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS YHTEENSÄ		1 627 330 556,19		1 549 420 003,52
VASTAAVAA YHTEENSÄ		2 168 182 943,89		2 059 952 378,42
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Rahaston pääoma				
Fortum Power and Heat Oy	940 600 000,01		885 600 000,00	
Teollisuuden Voima Oy	1 179 100 000,00		1 123 400 000,00	
Teknologian tutkimuskeskus, VTT	6 239 228,28		6 135 656,84	
Edellisten tilikausien pääoman muutos *)	4 565 710,09		4 013 949,08	
Talousarviosiirrot	-9 228,27		-15 656,84	
Tilikauden tuottojäämä	36 276 498,67	2 166 772 208,78	39 316 118,78	2 058 450 067,86
VIERAS PÄÄOMA				
LYHYTAIKAINEN				
Ostovelat	1 407 573,86		1 499 198,86	
Edelleen tilitettävät erät	1 093,96		1 051,05	
Muut lyhytaikaiset velat	2 067,29	1 410 735,11	2 060,65	1 502 310,56
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ		1 410 735,11		1 502 310,56
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		2 168 182 943,89		2 059 952 378,42

*) Edellisten tilikausien käyttämättä jääneet Ydinturvallisuustutkimusrahaston (KP2) ja Ydinjätetutkimusrahaston (KP3) pääomat.

3.5 Huoltovarmuusrahasto

Tuloslaskelma

	1.1.-31.12.2012		1.1.-31.12.2011	
TUOTOT				
Huoltovarmuusmaksu	44 450 973,39		45 804 165,60	
Liikevaihto	401 572 011,86		435 694 539,80	
Liiketoiminnan muut tuotot	1 252 968,80	447 275 954,05	38 307 523,39	519 806 228,79
Suoritetuotannon materiaalit				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	329 430 071,09		366 506 990,19	
Varastojen muutos	-137 845 628,15		-182 071 154,73	
Varastointikustannukset	20 905 445,02	-212 489 887,96	20 116 384,80	-204 552 220,26
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	2 092 278,28		1 962 987,63	
Eläkekulut	375 718,57		368 259,27	
Muut henkilösivukulut	56 862,29	-2 524 859,14	50 893,97	-2 382 140,87
Poistot		-10 565 550,89		-10 555 530,56
Muut toiminnan kulut				
Muut kiinteät kulut	18 772 976,82		6 516 972,28	
Poolien erityiskulut	1 565 945,84		1 282 667,26	
Infrastruktuurikulut	4 629 150,56		4 561 108,44	
Muut huoltovarmuuskulut	3 611 569,22	-28 579 642,44	5 836 894,59	-18 197 642,57
LIIKETULOS		193 116 013,62		284 118 694,53
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	563,33		63 884,06	
Osingot	5 220 217,80		9 394 752,62	
Korkokulut	-134 381,26	5 086 399,87	-595 514,30	8 863 122,38
VOITTO ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ		198 202 413,49		292 981 816,91
SATUNNAISET ERÄT				
Satunnaiset tuotot	0,00		0,00	
Satunnaiset kulut	0,00	0,00	0,00	0,00
VOITTO ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA		198 202 413,49		292 981 816,91
Tuloverot	-2 233,28	-2 233,28	-3 955,52	-3 955,52
TILIKAUDEN TULOS		198 200 180,21		292 977 861,39

Tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
PYSYVÄT VASTAAVAT				
Aineettomat hyödykkeet				
Aineettomat oikeudet	2 857 210,18		3 241 392,65	
Muut pitkävaikutteiset menot	2 126 507,64	4 983 717,82	1 832 214,70	5 073 607,35
Aineelliset hyödykkeet				
Maa- ja vesialueet	1 182 361,12		1 182 361,12	
Rakennukset ja rakennelmat	134 550,34		168 187,93	
Koneet ja kalusto	15 037 561,88		22 755 653,19	
Muut aineelliset hyödykkeet	3 981 289,31	20 335 762,65	4 082 978,61	28 189 180,85
Sijoitukset				
Osakkeet ja osuudet		228 982 931,60		228 982 931,60
VAIHTUVAT VASTAAVAT				
Vaihto-omaisuus				
Varmuusvarastoidut tavarat		1 319 742 759,48		1 181 897 131,33
Pitkäaikaiset saamiset				
Annetut ennakot		0,00		1 000 000,00
Lyhytaikaiset saamiset				
Myyntisaamiset	46 768 185,24		13 690 232,01	
Alv-saaminen	657 788,70		693 762,48	
Muut saamiset	71 574,10		62 601,52	
Siirtosaamiset	3 783 728,04	51 281 276,08	4 015 033,01	18 461 629,02
Rahat ja pankkisaamiset				
Kassatili	0,00		242,30	
Yhdystilisaatava valtiolta	142 350 856,55	142 350 856,55	148 524 735,31	148 524 977,61
VASTAAVAA YHTEENSÄ		1 767 677 304,18		1 612 129 457,76
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Huoltovarmuusrahaston pääoma	451 452 536,96		451 452 536,96	
Edellisten tilikausien voitto	1 076 131 715,13		783 153 853,74	
Tilikauden voitto	198 200 180,21	1 725 784 432,30	292 977 861,39	1 527 584 252,09
VIERAS PÄÄOMA				
Lyhytaikainen				
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00		59 274 018,25	
Ostovelat	36 851 178,63		18 645 255,05	
Muut lyhytaikaiset velat	77 959,21		107 216,98	
Siirtovelat	4 963 734,04	41 892 871,88	6 518 715,39	84 545 205,67
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		1 767 677 304,18		1 612 129 457,76

3.6 Valtiontakuurahasto

Tuotto- ja kululaskelma

	1.1.-31.12.2012		1.1.-31.12.2011	
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot				
Takuumaksut	692 234,69		700 145,81	
Takausmaksut	3 985,33		7 746,96	
Muut toiminnan tuotot	<u>30 050,03</u>	726 270,05	<u>31 996,12</u>	739 888,89
TOIMINNAN KULUT				
Henkilöstökulut	15 200,60		9 646,31	
Perintäkulut	3 986,23		3 851,82	
Muut kulut	<u>309 400,05</u>	<u>-328 586,88</u>	<u>312 834,46</u>	<u>-326 332,59</u>
JÄÄMÄ		397 683,17		413 556,30
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Takaisinperintätuotot	4 874 843,54		4 100 759,71	
Takuu- ja takauskorvaukset	<u>-2 527,01</u>	<u>4 872 316,53</u>	<u>659 723,01</u>	<u>4 760 482,72</u>
TILIKAUDEN TUOTTOJÄÄMÄ		<u>5 269 999,70</u>		<u>5 174 039,02</u>

Tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
PITKÄAIKAISET SAAMISET				
Takaisinperintäsaamiset				
Muut vakautetut saamiset	26 092 647,24		27 786 608,63	
WM-takuu- ja takausaamiset	9 000 000,00		9 000 000,00	
Muut takaisinperintäsaamiset	7 387 378,99	42 480 026,23	10 164 240,55	46 950 849,18
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Lyhytaikaiset saamiset				
Takuu- ja takausmaksutulosaamiset		490,88		3 375,97
RAHOITUSOMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT				
LYHYTAIKAISET SIOITUKSET				
Rahoitusomaisuusarvopaperit		0,85		0,85
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Yhdystilisaatava valtiolta	736 615 318,53		726 903 140,55	
Muut rahat ja pankkisaamiset	52 577,02	736 667 895,55	46 237,74	726 949 378,29
VASTAAVAA YHTEENSÄ		779 148 413,51		773 903 604,29
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Valtiontakuurahaston pääoma				
Valtiontakuurahaston pääoma	1 027 769 220,94		1 027 769 220,94	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	-254 253 700,78		-259 427 739,80	
Talousarviosiirrot	0,00		0,00	
Tilikauden tuottojäämä	5 269 999,70	778 785 519,86	5 174 039,02	773 515 520,16
VARAUKSET				
Korvausvastuu		11 567,33		11 786,07
VIERAS PÄÄOMA				
PITKÄAIKAINEN				
Takuumaksuennakot		140 242,60		170 766,40
LYHYTAIKAINEN				
Takuumaksuennakot	61 589,37		185 316,14	
Siirtovelat	149 494,35	211 083,72	20 215,52	205 531,66
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		779 148 413,51		773 903 604,29

3.7 Valtion vakuusrahasto

Tuloslaskelma

	1.1. - 31.12.2012	1.1. - 31.12.2011
TUKITOIMINNAN TUOTOT JA KULUT:		
Muut tukitoiminnan tuotot	0,00	1 485 282,96
Muut tukitoiminnan kulut		
TUKITOIMINNAN YLIJÄÄMÄ	0,00	1 485 282,96
HALLINTOKULUT:		
Matka- ja kuljetuskulut	-266,40	0,00
Palkat ja palkkiot	-37 370,43	-29 560,90
Sosiaalikulut	-6 849,16	-5 296,22
Ulkopuoliset palvelut	-43 583,90	-77 333,50
Muut hallintokulut	-1 616,24	-2 617,30
HALLINTOKULUT YHTEENSÄ	-89 686,13	-114 807,92
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	-89 686,13	1 370 475,04

Tase

	31.12.2012	31.12.2011
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Pankkitukisijoitukset		
Om.hoitoyhtiöiden osakkeet	1 036 878,57	3 141 853,69
	1 036 878,57	3 141 853,69
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Lyhytaikaiset saamiset		
Siirtosaamiset		
Muut siirtosaamiset	0,00	1 165,00
	0,00	1 165,00
Rahat ja pankkisaamiset		
Rahat ja pankkisaamiset	1 193 744,31	6 152 108,17
	1 193 744,31	6 152 108,17
VASTAAVAA YHTEENSÄ	2 230 622,88	9 295 126,86
VASTATTAVAA		
KERTYNEET YLI-/ALIJÄÄMÄT:		
Yli-/alijäämä edelliseltä tilikaudelta	2 293 876,54	7 923 401,50
Tilikauden yli-/alijäämä	-89 686,13	1 370 475,04
	2 204 190,41	9 293 876,54
OMA PÄÄOMA		
VIERAS PÄÄOMA		
Lyhytaikainen vieras pääoma:		
Muut lyhytaikaiset velat	558,18	395,84
Siirtovelat	25 874,29	854,48
	26 432,47	1 250,32
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ:	26 432,47	1 250,32
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	2 230 622,88	9 295 126,86

3.8 Valtion televisio- ja radiorahastao

Tuotto- ja kululaskelma

	1.1. - 31.12.2012		1.1. - 31.12.2011	
TOIMINNAN KULUT				
Palvelujen ostot	9 454 127,68		9 844 633,70	
Muut kulut	0	-9 454 127,68	0	-9 844 633,70
JÄÄMÄ I		-9 454 127,68		-9 844 633,70
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT				
Rahoitustuotot	0		0	
Rahoituskulut	0	0	0	0
JÄÄMÄ II		-9 454 127,68		-988 633,70
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Tuotot	333 772 838,71		468 166 108,09	
Kulut	-364 000 000,00	-30 227 161,29	-457 000 000,00	11 166 108,09
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		-39 681 288,97		1 321 474,39

Tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	18 164 517,44	18 164 517,44	60 396 073,32	60 396 073,32
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Yhdystilisaatava valtiolta	14 420 337,51	14 420 337,51	7 876 977,07	7 876 977,07
VASTAAVAA YHTEENSÄ		32 584 854,95		68 273 050,39
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Rahaston pääoma	41 193 365,19		41 193 365,19	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	25 203 828,99		23 882 354,60	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	-39 681 288,97	26 715 905,21	1 321 474,39	66 397 194,18
VIERAS PÄÄOMA				
LYHYTAIKAINEN				
Muut lyhytaikaiset velat	5 868 949,74	5 868 949,74	1875856,21	1875856,21
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		32 584 854,95		68 273 050,39

3.9 Maatalouden interventiorahasto

Tuotto- ja kululaskelma

	01.01.-31.12.2012		01.01.-31.12.2011	
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	830 831,40		136 877 733,58	
Muut toiminnan tuotot	<u>0,00</u>	830 831,40	<u>4,16</u>	136 877 737,74
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
EU-korv./ostojen arvonalennus	0,00		-64 051,00	
Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	7 633 695,33		79 384 360,57	
Henkilöstökulut	17 025,17		16 576,03	
Vuokrat	574 622,49		3 259 227,66	
Palvelujen ostot	287 891,02		2 056 089,51	
Muut kulut	<u>333 498,81</u>	<u>-8 846 732,82</u>	<u>601 993,44</u>	<u>-85 254 196,21</u>
JÄÄMÄ I		-8 015 901,42		51 623 541,53
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot		29,46		325,61
Rahoituskulut		-11 360,91		-74 082,61
JÄÄMÄ II		-8 027 232,87		51 549 784,53
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Tuotot				
Tuotot elinkeinoelämälle EAGF-rah.	7 384 587,58		-54 227 417,00	
Tuotot kotitalouksille EAGF-rah.	<u>2 423 045,00</u>	9 807 632,58	<u>4 250 356,01</u>	-49 977 060,99
Kulut				
Kulut kotitalouksille		<u>-2 423 045,00</u>		<u>-4 302 824,21</u>
JÄÄMÄ III		-642 645,29		-2 730 100,67
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		<u>-642 645,29</u>		<u>-2 730 100,67</u>

Tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
VAIHTO-OMAISUUS				
Tavarat		0,00		7 633 695,33
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	85 074,50		0,00	
Arvonlisäverosaamiset	229,06	85 303,56	76 858,88	76 858,88
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Yhdystilisaatava valtiolta		1 116 708,05		11 697 560,06
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS YHTEENSÄ				
		1 202 011,61		19 408 114,27
VASTAAVAA YHTEENSÄ				
		1 202 011,61		19 408 114,27
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Rahaston pääoma	12 095 503,41		11 095 503,41	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	-11 032 475,92		-8 302 375,25	
Talousarviosiirrot	780 000,00		1 000 000,00	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	-642 645,29	1 200 382,20	-2 730 100,67	1 063 027,49
VIERAS PÄÄOMA				
LYHYTAIKAINEN				
Lyhytaik.euromääräiset lainat	0,00		-0,04	
Ostovelat, tavarat	1 629,41		164 788,45	
Siirtovelat	0,00	1 629,41	18 180 298,37	18 345 086,78
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ				
		1 629,41		18 345 086,78
VASTATTAVAA YHTEENSÄ				
		1 202 011,61		19 408 114,27

3.10 Palosuojelurahasto

Tuotto- ja kululaskelma

	1.1.-31.12.2012		1.1.-31.12.2011	
TOIMINNAN TUOTOT				
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	-835,48		-1129,03	
Henkilöstökulut	-23 689,55		-24 080,13	
Vuokrat	-182,93		0,00	
Palvelujen ostot	-319 635,40		-217 289,36	
Muut kulut	-6 911,39	-351 254,75	-8 456,00	-250 954,52
JÄÄMÄ I		-351 254,75		-250 954,52
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot	0,00		50,98	
Rahoituskulut	-0,39	-0,39	0,00	50,98
SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT				
JÄÄMÄ II		-351 255,14		-250 903,54
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Tuotot				
Kulut				
Kunnille	-4 186 004,00		-3 929 276,00	
Elinkeinoelämälle	-259 116,00		-82 278,00	
Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	-4 791 680,00		-5 796 547,85	
Kotitalouksille	-30 000,00		-10 633,00	
Siirtotalouden kulujen palautukset	0,00	-9 266 800,00	1 682,00	-9 817 052,85
JÄÄMÄ III		-9 618 055,14		-10 067 956,39
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Veronluonteiset maksut	9 565 934,57		9 206 322,83	
Suoritetut arvonlisäverot	-20 520,06	9 545 414,51	-6 054,89	9 200 267,94
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		-72 640,63		-867 688,45

Tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISSUUS				
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Siirtosaamiset	4 229,00	4 229,00	3 457,00	3 457,00
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Yhdystilisaatava valtiolta	15 669 217,28	15 669 217,28	15 094 075,64	15 094 075,64
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISSUUS YHTEENSÄ		15 673 446,28		15 097 532,64
VASTAAVAA YHTEENSÄ		15 673 446,28		15 097 532,64
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Rahaston pääoma	6 575 274,74		6 575 274,74	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	-1 280 055,00		-412 366,55	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	-72 640,63	5 222 579,11	-867 688,45	5 295 219,74
VARAUKSET				
ARVOSTUSERÄT				
VIERAS PÄÄOMA				
PITKÄAIKAINEN				
LYHYTAIKAINEN				
Ostovelat	634 554,19		346 439,99	
Edelleen tilittettävät erät	1 782,98		1 682,91	
Siirtovelat	9 814 530,00	10 450 867,17	9 454 190,00	9 802 312,90
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ		10 450 867,17		9 802 312,90
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		15 673 446,28		15 097 532,64

3.11 Öljysuojarahasto

Tuotto- ja kululaskelma

	1.1.-31.12.2012		1.1.-31.12.2011	
TOIMINNAN KULUT				
Aineet tarvikkeet ja tavarat				
Ostot kauden aikana	0,00		225,95	
Henkilöstökulut	86 947,60		71 476,95	
Palvelujen ostot	45 602,57		65 869,54	
Muut kulut	170,63	-132 720,80	696,20	-138 268,64
JÄÄMÄ I		-132 720,80		-138 268,64
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoituskulut	0,00	0,00	-0,50	-0,50
JÄÄMÄ II		-132 720,80		-138 269,14
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Kulut				
Öljyvahinkokorvaukset kunnille	8 725 402,12		6 303 222,45	
Öljyvahinkokorvaukset kuntayhtymille	512 981,95		133 535,06	
Öljyvahinkokorvaukset elinkeinoelämälle	556 395,80		905 567,57	
Öljyvahinkokorvaukset valtiolle ja voittoa tav. yht.	11 285 635,90		19 267 347,68	
Öljyvahinkokorvaukset kotitalouksille	962 372,63		1 163 278,56	
Siirtotalouden kulujen palautukset	-100 884,48	-21 941 903,92	-54 524,11	-27 718 427,21
JÄÄMÄ III		-22 074 624,72		-27 856 696,35
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Verot ja veronluonteiset maksut	24 151 367,52		23 509 127,15	
Suoritettut arvonlisäverot	-2 809,06	24 148 558,46	-8 556,09	23 500 571,06
TILIKAUDEN TUOTTO-/ KULUJÄÄMÄ		2 073 933,74		-4 356 125,29

Tase

	31.12.2012		31.12.2011	
VASTAAVAA				
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Muut lyhytaikaiset saamiset	734 231,85	734 231,85	399 080,79	399 080,79
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Muut rahat ja pankkisaamiset		22 563 494,16		16 332 940,32
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS YHTEENSÄ		23 297 726,01		16 732 021,11
VASTAAVAA YHTEENSÄ		23 297 726,01		16 732 021,11
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Öljysuojarahaston pääoma	24 004 651,99		18 404 651,99	
Talousarviosiirrot	4 300 000,00		5 600 000,00	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	-7 283 052,65		-2 926 927,36	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	2 073 933,74	23 095 533,08	-4 356 125,29	16 721 599,34
VIERAS PÄÄOMA				
LYHYTAIKAINEN				
Ostovelat	192 905,89		20,00	
Edelleen tilittettävät erät	2 573,48		2 365,31	
Siirtovelat	2 563,00		4 300,00	
Muut lyhytaikaiset velat	4 150,56	202 192,93	3 736,46	10 421,77
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ		202 192,93		10 421,77
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		23 297 726,01		16 732 021,11

4 Valtion liikelaitosten taseen ulkopuoliset vastuut

Senaatti-kiinteistöt

Muut kiinnitykset/takaukset	2012	2011
Takaukset tytäryhtiöiden puolesta ¹	60 850 000	51 200 000
LEASINGVASTUUT		
Tilinpäätösvoutta seuraavana vuonna erääntyvät	402 633	358 490
Myöhemmin erääntyvät	287 860	377 989
VUOKRAVASTUUT	245 900 000	247 200 000
SITOUKSET, JOISTA AIHEUTUU INVESTOINTIMENOJA SEURAAVINA VUOSINA	59 100 000	144 500 000

¹ Senaatti-kiinteistöjen hallitus myönsi kertomusvuoden aikana kolme uutta takausta tytäryhtiöilleen yhteisarvoltaan 9,65 milj. euroa, Koy Kuopion Asemakatu 38-40 (4 milj. euroa), Koy Hämeenlinnan Poliisitalo (4 milj. euroa) ja Koy Pasilan Asema (1,65 milj. euroa).

Koron- ja valuutanvaihtosopimukset

Senaatti-kiinteistöillä on voimassa seuraavat lainoihin kohdistuvat koron- ja valuutanvaihtosopimukset, jotka on tehty suojaustarkoituksessa: Nordea pankki Oyj:n kanssa on tehty koronvaihtosopimus 15.12.2008 50 milj. euron suuruiselle pääomalle, sopimus on voimassa 30.12.2013 asti. Pääomaa oli jäljellä 31.12.2012 10 milj. euroa. Toinen koronvaihtosopimus tehtiin Sampo Pankki Oyj:n kanssa 17.6.2009 70 milj. euron suuruiselle pääomalle, sopimus on voimassa 29.6.2014 asti. Pääomaa oli jäljellä 31.12.2012 21 milj. euroa. Kolmas koronvaihtosopimus tehtiin 22.6.2010. Sopimuksella muutettiin Nordean 24 milj.euron laina 6 kk euriborista 1 kuukauden euriboriksi. Pääomaa oli jäljellä 31.12.2012 12 milj. euroa ja sopimus on voimassa 22.12.2014 asti. Vuoden 2012 aikana tehtiin kaksi uutta koronvaihtosopimusta, Handelsbankenin kanssa 60 milj. euroa 10 vuodeksi ja Nordean kanssa 50 milj. euroa 10 vuodeksi. Näistä sopimuksista pääomaa oli jäljellä 31.12.2012 yhteensä 101,5 milj. euroa. Senaatti-kiinteistöillä on kolme valuuttalainaa, kaksi lainaa Nordea Pankista (60 milj. euroa ja 20 milj. euroa) ja yksi Danske Bankista (20 milj. euroa). Nämä lainat nostettiin vuonna 2011 ja niihin tehtiin nostohetkellä koron ja valuutanvaihtosopimukset, lainat muutettiin euromääräisiksi lainoiksi, lainat ovat vaihtuvakorkoisia ja ovat sidottu 6 kuukauden euriboriin. Näistä suojaustarkoituksessa tehdyistä koron- ja valuutanvaihtosopimuksista aiheutui vuonna 2012 yhteensä 1 458 933 euron suuruiset rahoituskustannukset. Näiden koron- ja valuutanvaihtosopimusten markkina-arvo oli vuoden lopussa yhteensä 765 303 euroa.

Muut vastuut

Liikelaitos on hakeutunut arvonnalisäverovelvolliseksi kiinteistöjen käyttöoikeuden luovuttamisesta. Verolliseen vuokraustoimintaan liittyen liikelaitos vähentää investointeihin sisältyvän arvonnalisäveron tilitettävästä verosta. Vuosina 2008-2012 käyttöön otetuista kiinteistöinvestoinneista on tehtyjä vähennyksiä tarkistusvelvollisuuden piirissä tilinpäätöshetkellä 149,0 milj. euroa, sekä keskeneräisistä kiinteistöinvestointihankkeista on lisäksi vähennetty arvonnalisäveroja 28,3 milj. euroa. Vuokrasopimukset kohteissa on pääsääntöisesti pitkäaikaisia.

Senaatti-kiinteistöt on sitoutunut vuokraamaan Ilmatieteenlaitoksen ja Merentutkimuslaitoksen käyttöön tarkoitetun rakennuksen maa-alueineen 30 vuoden vuokra-ajalla OKO Osuuspankkien Keskuspankki Oyj:ltä. Senaatti-kiinteistöillä on kohteesta omistajan asemaa muistuttava oikeusasema. Senaatti-kiinteistöillä on osto-oikeus rakennukseen ja vuokraoikeuteen. Senaatti-kiinteistöt on sitoutunut osoittamaan OKO:lle muun ostajan vuokrakohteelle, mikäli ei itse käytä osto-oikeuttaan. YIT Rakennus Oy on puolestaan antanut Senaatti-kiinteistölle sitoumuksen osoittaa kohteelle ostaja.

Metsähallitus

milj. €	2012	2011
LEASINGVASTUUT		
tilikaudella maksetut	2,0	1,8
seuraavana vuonna maksettavat	2,6	1,7
myöhemmin maksettavat	4,1	2,8
VUOKRAOIKEUSKIINNITYKSET	0,0	0,0
OSAMAKSUVASTUUT, MUUT LUOTOT	0,0	0,0
PANKKITAKAUSVASTUUT	0,3	0,3
KÄTEISPANTIT, TAKUUTALLETUKSET	0,0	0,0
TAKAUSLIMIITTI	0,0	0,0
INVESTOINTISITOUMUKSET	3,3	4,4
	12,3	10,9

Leasingsopimuksissa on lunastusehto jäännösarvon saavuttaessa sovitun tason.

Sopimukset on irtisanottavissa 3 kk irtisanomisajalla.

5 Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen taseen ulkopuoliset vastuut

Valtion asuntorahasto

Myönnetyt takaukset ja takuut

Sektori	31.12.2012	31.12.2011	Muutos 2012-2011
YRITYKSET JA ASUNTOYHTEISÖT	8 189 166 310,18	7 278 924 705,66	910 241 604,52
Aravan ensisijislainojen myöntäjät	178 951 953,76	208 553 028,81	-29 601 075,05
Vuokra-asuntolainojen myöntäjät	6 676 920 269,89	5 923 376 586,67	753 543 683,22
Asumisoikeustalolainojen myöntäjät	1 333 294 086,53	1 146 995 090,18	186 298 996,35
KOTITALOUDET	1 956 194 316,73	1 804 174 332,81	152 019 983,92
Omistusasuntolainat	1 956 194 316,73	1 804 174 332,81	152 019 983,92
TAKAUKSET JA TAKUUT YHTEENSÄ	10 145 360 626,91	9 083 099 038,47	1 062 261 588,44

Valtion eläkerahasto

Valtion eläkevastuu on esitetty valtion tilinpäätöksen liitteessä 12 Valtiontakaukset -takuut sekä muut monivuotiset vastuut

Sijoitussitoumukset Sitovat sitoumukset, joita ei ole vielä maksettu, mutta joihin on sitouduttu voimassa olevin sopimuksin.	Sijoitussitoumusta jäljellä
INFRASTRUKTUURIRAHASTOT	
DIF Infrastructure III C.V.	25 000 000,00
EQT Infrastructure II	20 000 000,00
Henderson PFI Secondary Fund L.P.	57 268,56
Impax New Energy Investors II LP	16 083 161,22
InfraRed Infrastructure Fund II LP	836 702,61
Platina Energy III LP	4 047 935,87
PÄÄOMASIOITUSRAHASTOT	
Access Capital Fund III Mid-market Buy-out Europe	7 525 000,00
Access Capital Fund V LP Growth Buy-out Europe	13 250 000,00
Amanda IV West LP	14 022 568,52
Crown European Private Equity	5 460 000,00
Crown Private Equity European Buyout Opportunities	3 500 000,00
Kasvurahastojen Rahasto Ky	13 911 029,23
Mandatum Private Equity Fund I L.P.	938 979,30
Partners Group European Buy-out 2005 (A)	3 703 764,34

5 Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen taseen ulkopuoliset vastuut

Sijoitussitoumukset Sitovat sitoumukset, joita ei ole vielä maksettu, mutta joihin on sitouduttu voimassa olevin sopimuksin.	Sijoitussitoumusta jäljellä
EQT Credit II	25 000 000,00
Adams Street Global Secondary Fund 5 LP	25 015 158,41
Armada Mezzanine Fund II Ky	64 071,32
Armada Mezzanine Fund III Ky	2 335 530,72
Astorg IV FCPR	4 750 000,00
Astorg V FCPR	20 750 000,00
Augur FIS Financial Opportunities II SICAV	15 300 000,00
CapMan Mezzanine IV Classic Ky	362 190,00
CapMan Mezzanine V	11 155 571,40
EQT V LP	1 124 027,72
EQT VI (No.1) LP	18 498 449,96
Industri Kapital 2007 Fund	347 185,34
Intera Fund I Ky	2 188 131,00
Intera Fund II Ky	12 579 000,00
MB Equity Fund IV Ky	7 182 444,25
Sentica Kasvurahasto II Ky	75 879,22
KIINTEISTÖRAHASTOT	
Rockspring German Retail Box Fund LP	6 070,00
AXA Alternative Property Income Venture Fund LP	574 155,00
AXA Development Venture III S.C.A	19 061 327,00
AXA European Added Value Fund	1 650 000,00
CBRE European Shopping Centre Fund	7 175 000,00
CapMan Hotels RE Ky	1 850 095,40
CapMan Real Estate I Ky	1 720 800,00
Curzon Capital Partners II LP	1 344 958,00
Curzon Capital Partners III LP	14 290 174,00
Doughty Hanson & Co European Real State II LP	3 580 905,00
Grosvenor French Retail Investments	2 181 724,00
IceCapital Housing Fund II	5 670 265,81
IceCapital Housing Fund III	19 741 881,77
NV Property Fund I Ky	6 357 650,00
Rockspring UK Value Fund L.P.	2 371 377,28
VVT Property Fund I Ky	44 887 500,00
Aberdeen Indirect Property Partners	5 457 590,52
CB Richard Ellis Asia Alpha Plus Fund	6 963 771,41
CB Richard Ellis Asia Alpha Plus Fund II	7 800 082,29
European Property Investors Special Opportunities 3 LP	25 000 000,00
Franklin Templenton Asian Real Estate Fund	6 392 642,06
Franklin Templenton European Real Estate FOF	2 219 267,56
ABSOLUUTTISEN TUOTON RAHASTOT	
Crown Distressed Credit Opportunities	4 718 053,66
Aladdin Credit Offshore Ireland Fund	757 920,27
YHTEENSÄ	466 837 260,02

5 Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen taseen ulkopuoliset vastuut

Johdannaissopimusten vastuut	31.12.2012
VER on käyttänyt vuoden 2012 aikana korko- ja valuuttajohdannaisia. Suljettujen ja erääntyneiden johdannaisten tulokset on kirjattu tulosvaikutteisesti. Tilinpäätöshetkellä ei ollut avoimia korkojohdannaissopimuksia. Avoimien valuuttajohdannaisten kohde-etuuksien arvo sekä käypäarvo on esitetty alla.	
AVOIMET TERMIINISOPIMUKSET	
Kohde-etuuksien nimellisarvo	444 491 784,69
Sopimusten käypäarvo	-1 410 322,79
Terminisopimukset on arvostettu markkinoilta saatuun tilinpäätöspäivän käypään arvoon.	
Tilinpäätöksen vertailuvuoden 2011 päättyessä VER:lla ei ollut avoimia valuuttajohdannaisia eikä korkojohdannaisia	

Muut monivuotiset vastuut €	Menot 2012	Rahatarve 2013	Rahatarve 2014	Rahatarve 2015	Rahatarve myöhem- min	Rahatarve yhteensä
MUUT SOPIMUKSET JA SITOUKUKSET						
Toimitilan vuokra	244 438,26	259 857,57	265 810,22	272 497,01	810 080,63	1 608 245,43
YHTEENSÄ	244 438,26	259 857,57	265 810,22	272 497,01	810 080,63	1 608 245,43

Maatilatalouden kehittämisrahasto

Myönnetyt takaukset ja takuut

Sektori	31.12.2012	31.12.2011	Muutos 2012-2011
KOTITALOUDET			
Elinkeinonharjoittajat	24 107 783,71	21 141 213,75	2 966 569,96
TAKAUKSET JA TAKUUT YHTEENSÄ	24 107 783,71	21 141 213,75	2 966 569,96

Huoltovarmuusrahasto

Muut monivuotiset vastuut

€	Menot 2012	Rahatarve 2013	Rahatarve 2014	Rahatarve 2015	Rahatarve myöhemmin	Rahatarve yhteensä
MUUT SOPIMUKSET JA SITOUMUKSET						
Turvavarastointilainat	382 424,40	600 000,00	600 000,00	600 000,00	-	1 800 000,00
Varmuusvarastointisopimukset	20 905 445,02	20 000 000,00	20 000 000,00	20 000 000,00	-	60 000 000,00
YHTEENSÄ	21 287 869,42	20 600 000,00	20 600 000,00	20 600 000,00	-	61 800 000,00

Valtiontakuurahasto

Myönnetyt takaukset ja takuut

Sektori	31.12.2012	31.12.2011	Muutos 2012-2011
YRITYKSET JA ASUNTOYHTEISÖT	61 635	460 731	-399 096
ULKOMAAT	34 378 794	43 248 737	-8 869 943
TAKAUKSET JA TAKUUT YHTEENSÄ	34 440 429	43 709 468	-9 269 039

6 Taseen ulkopuoliset vastuut, talousarvionalous, rahastotalous ja valtion liikelaitokset

Taseen ulkopuoliset vastuut, talousarvionalous, rahastotalous ja valtion liikelaitokset

	31.12.2012	31.12.2011
	milj. €	
TALOUSARVIALOUDEN TASEEN ULKOPUOLISET VASTUUT	128 104	121 362
Valtion eläkevastuu ¹⁾	92 600	89 700
Valtuuksien käytöstä aiheutunut määräraharahatarve yhteensä	14 500	12 762
Valtiontakaukset ja valtiontakuut	11 145	10 932 ²⁾
Muut monivuotiset vastuut, määräraharahatarve yhteensä ³⁾	9 859	7 967
RAHASTOJEN TASEIDEN ULKOPUOLISET VASTUUT	10 734	9 535
Valtiontakaukset ja -takuut	10 204	9 148
Muut monivuotiset vastuut, rahatarve yhteensä ³⁾	63	47
Sijoitus sitoumukset	467	340
LIIKELAITOSTEN TASEIDEN ULKOPUOLISET VASTUUT	379	455
Takaukset tytäryhtiöiden puolesta	61	51
Vuokravastuut	246	247
Leasingvastuut	9	7
Pankkitakausvastuut	0	0
Investointisitoumukset	62	149
YHTEENSÄ	139 217	131 351

¹⁾ Valtion eläkevastuun määrässä on huomioitu elinaikakertoimen vaikutus. Vuoden 2011 tilinpäätöksessä esitetty valtion eläkevastuu 31.12.2011 oli 92 500 milj. euroa. Se ei sisältänyt elinaikakertoimen vaikutusta.

²⁾ Muutettu luku. Vuoden 2011 tilinpäätöksessä esitetty luku (10 881 milj. euroa) ei sisältänyt Finavia Oyj:tä edeltäneen Ilmailulaitoksen tytäryhtiöidensä puolesta antamia takauksia yhteensä 51 milj. euroa.

³⁾ Vuoden 2011 tilinpäätöksessä esitettiin siirtymäsäännöksen nojalla vain ne sitoumukset, joista aiheutuvat määräraharahat/rahat tilinpäätöshetken jälkeen olivat vähintään 5 milj. euroa. Vuoden 2012 tilinpäätöksestä lähtien rajana on 500 000 euroa, joten tiedot eivät tältä osin ole vertailukelpoisia.

Hallituksen vuosikertomus 2012

Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien
ja kannanottojen johdosta

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

PL 28 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 16001 (vaihde)

Internet: www.vnk.fi

Taitto: Valtioneuvoston kanslia / Anja Järvinen

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisuaika	Valtioneuvoston kanslia, 2013	
Tekijät	Valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta	
Julkaisun osat / muut tuotetut tuotteet	Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset Osa 3/4: Tilinpäätöslaskelmat Del 1/4: Regeringens redogörelse för de samhälleliga verkningarna Del 2/4: Ministeriernas resultatredogörelser Del 3/4: Bokslutskalkylerna Del 4/4: Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden	
Asiasanat	vuosikertomus, tilinpäätös	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Hallituksen julkaisusarja 4/2013	
Julkaisun jakaja	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vnk.fi/julkaisut .	
Painopaikka ja -aika	Edita Prima, 2013	
ISBN 978-952-287-017-9 (nid.) ISBN 978-952-287-018-6 (PDF) ISSN 2323-962X (PDF)	Sivuja 284	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyinä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.

Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensimmäistä yhdistettyä kertomusta valmisteltaessa on muodostettu kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteinen prosessi sovittamalla yhteen tiedon kokoaminen, aikataulut ja työtavat. Samalla on yritetty poistaa päällekkäisyyksiä.

Vuodelta 2012 annettava Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta

Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat

Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden, joka osaltaan edistää yhteiskuntapolitiittista keskustelua, ja jota voidaan käyttää aineistona politiikkatoimien suunnittelussa.

Sisältö

Esipuhe	9
Johdanto	11
1 Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta	13
1.1 Valtioneuvoston kanslia	13
1.2 Ulkoasiainministeriö	18
1.3 Oikeusministeriö	21
1.4 Sisäasiainministeriö	32
1.5 Puolustusministeriö	48
1.6 Valtiovarainministeriö	49
1.7 Opetus- ja kulttuuriministeriö	58
1.8 Maa- ja metsätalousministeriö	81
1.9 Liikenne- ja viestintäministeriö	109
1.10 Työ- ja elinkeinoministeriö	128
1.11 Sosiaali- ja terveysministeriö	144
1.12 Ympäristöministeriö	180
2 Toimenpiteet talousarviolausumien johdosta	189
2.1 Hallituksen vastaus eduskunnan talousarviolausumiin	189
3 Tilimuistutuskertomus	192

Esipuhe

Valtioneuvosto antaa Eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyinä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.

Hallituksen vuosikertomus on ensimmäinen laatuaan. Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensivaiheessa olemme muodostaneet kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteisen prosessin sovittamalla yhteen tiedon kokoamisen, aikataulut ja työtavat. Samalla olemme pyrkineet poistamaan päällekkäisyyksiä ja esittämään toimintaa ja taloutta koskevia tietoja keskittyen vaikuttavuus- ja tuloksellisuustiedon tuottamiseen.

Kertomusmenettelyä on tarkoitus kehittää edelleen siten, että siinä esitettävät tiedot antaisivat selkeällä tavalla kokonaiskuvan hallituksen toimista, niiden vaikutuksista ja vaikuttavuudesta sekä tärkeimmistä toimintaympäristön muutoksista. Koottava tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa. Eduskunnan palaute tästä ensimmäisestä vuodelta 2012 annettavasta kertomuksesta on tärkeä Hallituksen vuosikertomuksen kehittämiseksi. Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden ja edistävät eduskunnan ja valtioneuvoston välistä keskustelua.

Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta

Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat

Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Näitä tietoja ovat valtion tilinpäätöstiedot ja tarpeelliset muut tiedot valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä tiedot valtion toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista samoin kuin tärkeimmät tiedot yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksestä ministeriöiden toimialoilla.

Hallituksen vuosikertomus sisältää lisäksi valtion liikelaitosten tuloslaskelmat ja taseet sekä talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tuotto- ja kululaskelmat tai tuloslaskelmat ja taseet samoin kuin tiedot liikelaitosten ja rahastojen toiminnan, talouden ja tuloksellisuuden sekä niiden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista.

Hallituksen vuosikertomuksen tavoitteena on antaa oikeat ja riittävät tiedot hallituksen toiminnasta ja taloudesta siten, että tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2013

Pääministeri Jyrki Katainen

Valtiosihteeri Olli-Pekka Heinonen

Johdanto

Hallituksen vuosikertomuksen osassa 4 selostetaan kootusti toimenpiteet, joihin hallitus on ryhtynyt kertomusvuoden aikana vireillä olevien Eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta. Aikaisemmin talousarviolausumia koskevat toimet on selostettu Valtion tilinpäätöskertomuksessa, jonka osaksi myös tilimuistutuskertomus on tarvittaessa liitetty. Muiden Eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta tehty toimet on aikaisemmin selostettu Hallituksen toimenpidekertomuksessa.

Eduskunnan lausumalla tarkoitetaan Eduskunnan työjärjestyksen mukaan asian ratkaisevassa käsittelyssä päätettyä valtioneuvostoon kohdistuvaa eduskunnan tahdonilmausta. Lausuma on vakiintunut eduskunnan reagoititavaksi hallituksen suuntaan. Lausuma sisältää mietinnön perusteluja vahvemman kannanoton hallitukselta siinä asiassa edellytettävistä toimenpiteistä. Lausumamenettelyä pidetään tärkeänä parlamentaarisen ohjauksen ja valvonnan välineenä. Vastauksissa hallitus pyrkii antamaan eduskunnalle mahdollisimman ajantasaisen ja oikean tiedon lausumien toimeenpanosta. Eduskunta päättää lausumien vireillä olosta kertomusta käsittelevien erityisvaliokuntien kannanottojen perusteella.

Eduskunnan valiokuntaoppaan mukaan kertomuksesta ja selonteosta laadittavassa mietinnössä ehdotetaan hyväksyttäväksi eduskunnan kannanotto selonteon tai kertomuksen johdosta. Yleensä mietinnössä ehdotetaan hyväksyttäväksi kannanotto, jonka mukaan eduskunnalla ei ole kertomuksen tai selonteon johdosta huomautettavaa. Jos valiokunta kuitenkin pitää asiasisältöisiä huomioita tai huomautuksia aiheellisina, otetaan kannanottoon ehdotukset niistä.

Tarkastusvaliokunta antaa valtion tilinpäätöskertomuksesta mietintönsä ja mietinnössä todetaan ne eduskunnan talousarvion käsittelyn yhteydessä esittämät lausumat ja kannanotot, joihin eduskunta haluaa hallituksen vastaukset. Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus sisällyttää kertomukseensa selvitykset niistä eduskunnan lausumista, joiden osalta kertomusvuonna ei ole toimenpiteitä suoritettu tai toimenpiteet ovat keskeneräisiä sekä syyt toimenpiteiden puuttumiseen.

Valtion tilinpäätöskertomukseen on erillisenä kertomuksena liitetty, siten kuin eduskunta on vuosittain kannanotoissaan edellyttänyt, tilimuistutuskertomus sekä hallituksen vastaus eduskunnan talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä esittämiin lausumiin.

Hallituksen vuosikertomuksen valmistelussa kertomusvuodelta 2012 on noudatettu vakiintunutta käytäntöä siitä, että vastaukset tilimuistutuskertomuksen eri toimenpidekohtiin ja talousarviolausumiin viimeistellään valtiovarainministeriön budjettiosastolla, ja muiden eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta tehtyjä toimenpiteitä koskevat tiedot on koordinoitu valtioneuvoston kanslian istuntoyksikössä.

1 Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

1.1 Valtioneuvoston kanslia

Hallituksen esitykset, versioiden samansisältöisyys

K 1/2009 vp — EK 5/2010 vp

Perustuslakivaliokunta

Käsitellessään Hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2008 perustuslakivaliokunta ehdotti eduskunnan hyväksyttäväksi mm. kannanoton:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että hallituksen esitysten painetut ja sähköiset versiot ovat samansisältöisiä ja että sähköisiä versioita voidaan käyttää valiokunta-asiakirjoissa sekä eduskunnan vastausten laadinnassa ja antaa asiasta selvityksen perustuslakivaliokunnalle vuoden 2010 loppuun mennessä.

Eduskunnan edellyttämä selvitys annettiin perustuslakivaliokunnalle joulukuussa 2010 ja sitä on sen jälkeen tarkistettu.

Hallituksen esitysten painetun ja sähköisen version samansisältöisyys on ministeriöiden ja esittelijöiden vastuulla työvälineistä riippumatta. Esittelystä ja päätöksenteosta annettuja ohjeita noudattamalla esittelijä antaa painomääräyksen hallituksen esityksen niistä suomen- ja ruotsinkielisistä versioista, jotka on hyväksytty valtioneuvoston yleisistunnon käsittelyssä. Sellaista mahdollisuutta ei pitäisi olla, että painomääräys annetaan muun sisältöisestä versiosta.

Valtioneuvoston kanslia pyrkii kehittämään työvälineitä siten, että erillisestä hallituksen esityksen painoversiosta voitaisiin luopua. Tätä mahdollisuutta on selvitettävä yhteistyössä eduskunnan keskuskanslian kanssa heti, kun myös valtioneuvoston puolelta hallituksen esitykset saadaan toimitettua eduskunnalle konvertoituna yhteisiin XML-rakenteisiin. Yhteisiin XML-rakenteisiin siirtyminen poistaa ne ongelmat, joita edelleen on siirrettäessä hallituksen esitysten sähköisiä versioita valiokunta-asiakirjojen ja eduskunnan vastausten laadinnassa käytettäviin asiakirjapohjiin.

Valtioneuvoston kanslia uudistaa ministeriöiden ja eduskunnan kanssa yhteistyössä valtioneuvoston päätösasiakirjojen valmistelua ja teknistä käsittelyä. Tavoitteena on, että vuoden 2014 alusta alkaen valtioneuvosto pystyy toimittamaan eduskunnalle asiakirjat konvertoituina valtioneuvoston ja eduskunnan yhteisiin XML-rakenteisiin.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009

VNS 1/2009 vp — EK 17/2009 vp

Ulkoasiainvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 17.6.2009 seuraavat ulkoasiainvaliokunnan mietinnön mukaiset kannanotot:

1. Eduskunta edellyttää, että turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekomenettelyä jatketaan ja että valtioneuvosto ryhtyy välittömiin toimiin menettelyn kehittämiseksi ottaen huomioon mietinnössä esitetyt näkemykset mukaan lukien laajan turvallisuuskäsityksen määritelmä.

2. Eduskunta edellyttää, että selonteosta kehitetään kokonaisvaltainen turvallisuusstrategia, joka ohjaa tasapainoisesti kaikkien turvallisuuden alalla toimivien hallinnonalojen kehittämistä, mukaan lukien voimavarat.

3. Eduskunta edellyttää, että selkeään toimeksiantoon perustuva parlamentaarinen seurantaryhmä asetetaan jatkossakin tukemaan selonteon valmistelua.

4. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto sisällyttää seuraavaan turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon seikkaperäisen arvion, miten puolustusvoimien rakenteita on suunniteltu muutettaviksi tulevilla selontekokausilla. Näin tulee tehdä varsinkin jos rahoituksen taso jää alle esitetyn esimerkiksi talous- ja finanssikriisin johdosta.

5. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimiin siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien kehittämiseksi tasolle, joka mahdollistaa Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisen kestäväen kohottamisen vähintään siviilikriisinhallinnan kansallisen strategian määrittämälle vähimmäistasolle.

6. Eduskunta edellyttää, että eduskunnalle annetaan tarpeen mukaan selvitys pohjoismaisen puolustusalan kehittämistä ja syventämistä koskevien uusien päätösten valmistelusta.

1. Valtioneuvosto otti vuonna 2009 asetetun ja joulukuussa 2010 mietintönsä antaneen yhteiskunnan kokonaisvaltaista varautumista käsitelleen komitean esitykset turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon kehittämiseksi tarkempaan tarkasteluun joulukuussa 2011.

Tehtyjen päätösten mukaisesti turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekomenettelyä jatkettiin ja komitean esille nostama laajan turvallisuuskäsitteen suuri merkitys huomioitiin selontekomenettelyssä laadittaessa vuoden 2012 turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa.

2. Yhteiskunnan kokonaisvaltaista varautumista käsitelleen komitean mietinnössä komitea linjasi, että laajan turvallisuusajattelun omaksuminen ja varautuminen myös uuden-

tyyppisiin ja ennakoimattomiin uhka- ja häiriötilanteisiin edellyttää selonteon laajentamista uudentyyppisten turvallisuuskysymysten tarkasteluun. Näin selonteko voisi nykyistä paremmin antaa eduskunnan tukemia lähtökohtia muiden ohjausasiakirjojen laatimiselle, lähinnä Yhteiskunnan turvallisuusstrategian ja sisäisen turvallisuuden ohjelman kokoomiselle sekä näin selkeyttää myös näiden alempien ohjauskeinojen keskinäistä hierarkiaa.

Valtioneuvosto käsitteli komitean esityksiä joulukuussa 2011. Tehtyjen päätösten mukaisesti turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekomenettelyä jatkettiin ja komitean esille nostama laajan turvallisuuskäsitteen suuri merkitys huomioitiin selontekomenettelyssä. Kokonaisturvallisuus-käsite on otettu käyttöön kuvaamaan laaja-alaista turvallisuuskäsitettä. Käsitteen sisältöä selkeytettiin ja sen osa-alueiden vastuutahot määriteltiin valtioneuvoston periaatepäätöksessä kokonaisturvallisuudesta sekä siihen kuuluvien tehtävien toimeenpanosta (annettu 5.12.2012).

3. Seurantaryhmän asettamisesta päätetään, kun seuraavan selonteon valmistelu aloitetaan.

4. Hallitusohjelman mukaisesti käynnistettiin puolustusvoimien rakenteita ja toimintatapaa koskevat uudistukset. Uudistus toimeenpannaan vuoteen 2015 mennessä. Lisäksi puolustushallinto osallistui eduskunnalle annettavan turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon laatimiseen. Seuraavan hallituksen arvioitavaksi jää, millaisia mahdollisuuksia on vastata puolustushallinnon esittämään lisäresurssitarpeeseen ja sen vaikutukseen valitussa puolustusratkaisussa pitäytymiseen.

5. Siviilikriisinhallinnan kansallinen strategia (v. 2008) asetti tavoitteeksi nostaa Suomen osallistumisen vuositason 150 siviilikriisinhallinnan asiantuntijaan (tavoitteellinen asiantuntijoiden vähimmäistaso). Turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa määritellään eri siviilikriisinhallintaoperaatioissa palvelevien suomalaisten asiantuntijoiden tavoitetasoksi noin 150 henkilötyövuotta vuositasona. Selonteossa myös todetaan, että tämä edellyttää määrärahoja sekä asiantuntijoiden lähettämiseen että siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien kehittämiseen. Kotimaan valmiuksien kehittäminen ja riittävän tason ylläpitäminen on edellytys Suomen osallistumisen laajentamiselle kansainvälisiin siviilikriisinhallintaoperaatioihin.

Vuoden 2012 aikana Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisessa ei päästy siviilikriisinhallinnan kansallisen strategian ja selonteon määrittämälle vähimmäistasolle (vuositasona 150 henkilötyövuotta) ulkoasiainministeriön asettamien operaatiokohtaisten osallistumisrajoitteiden vuoksi.

Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien osalta operatiiviset tehtävät kuuluvat sisäasiainministeriön alaiselle Kriisinhallintakeskukselle, joka kouluttaa ja rekrytoi siviilikriisinhallinnan asiantuntijat sekä huolehtii rekrytointiin liittyvästä henkilöstöhallinnosta, materiaalista ja logistiikasta sekä tutkimuksesta ja kehittämisestä. Kriisinhallintakeskus toimii valtiotyönantajan edustajana lähetetyille siviilikriisinhallinnan asiantuntijoille ja ylläpitää operaatioihin liittyvää tilannekuvaa ja päivystysjärjestelmää. Kriisinhallintakeskus on operatiivisten tehtävien osalta toimeenpannut ja toteuttanut siviilikriisinhallinnan kansallisen strategian tavoitteita. Tavoitteiden toteutus on osa keskuksen ja ministeriön välistä tulossopimusta.

Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisen tärkein viitekehys on Euroopan unioni. Siviilikriisinhallintaoperaatioiden toimintaympäristöt ovat yhä enenevämmässä määrin vaativia, mikä asettaa uusia haasteita myös kotimaan valmiuksille, mukaan lukien kouluttaminen, varustaminen ja terveydenhuolto erityisesti asiantuntijoiden turvallisuuteen liittyvästä näkökulmasta.

Kriisinhallintakeskuksen koulutus on vakiinnutettu tasolle, joka vastaa Suomen osallistumista siviilikriisinhallintaan. Vuoden 2012 aikana Kriisinhallintakeskus on järjestänyt useita siviilikriisinhallinnan kursseja ja muita koulutustapahtumia, joissa on koulutettu yli 4500 asiantuntijaa, jotka edustivat 56 eri kansallisuutta. Siviilikriisinhallinnan koulutuksia on järjestetty yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen, Poliisiammattikorkeakoulun sekä Raja- ja merivartiokoulun kanssa. Kansainvälisen pelastustoimen henkilöstöä on koulutettu 272 henkeä.

Suomi on asettanut vuonna 2012 eri operaatioihin ehdolle noin 118 uutta asiantuntijaa, joista 53,3 % on valittu operaatioon. Asiantuntijoista naisten osuutta on määrätietoisesti lisätty. Naisten osuus on vuoden 2012 aikana ollut keskimäärin 39 %, ylimmillään 41 %. Vastaavasti kaikkien EU:n jäsenmaiden lähettämien asiantuntijoiden joukossa naisten osuus oli ainoastaan 16 %. Koulutettujen ja operaatioihin ehdolle asetettavien siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden määrän ja taustan tulee vastata Suomen osallistumis päätöksiä ja osallistumisessa painotettuja asiantuntemusalueita. Kotimaan valmiuksien näkökulmasta suurin haaste on koulutetun henkilöstön saatavuus yhä monipuolisemmissa siviilikriisinhallinnan tehtävissä.

Kataisen hallitusohjelmassa edellytetään, että siviilikriisinhallinnan kansallinen strategia päivitetään. Nykyisessä strategiassa asetetut tavoitteet ovat suurimmaksi osaksi jo toteutettu. Toimintaympäristöissä tapahtuneet muutokset ja kansainväliset kriisitilanteet edellyttävät uusia näkökulmia ja tavoitteiden asettelua kotimaan valmiuksille. Uusi strategia saadaan valmiiksi vuoden 2013 aikana.

Siviilikriisinhallintaa rahoitetaan kahdelta eri budjettimomentilta. Ulkoasiainministeriön siviilikriisinhallintamomentilta (24.10.21) rahoitetaan asiantuntijoiden lähettämisestä syntyvät kustannukset, joista suurimpana ovat palkat ja olosuhdekorvaukset. Vuonna 2012 ulkoasiainministeriön määräraha oli noin 17,3 milj. euroa, josta osoitettiin asiantuntijoiden kuluihin 12,55 milj. euroa. Vuoden 2012 aikana siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden määrä laski tammikuun 124:stä loppuvuoden 94:ään. Asiantuntijoiden määrä keskimäärin vuonna 2012 oli 104 henkilöä. Strategian mukaiseen 150 asiantuntijan tasoon ei päästy ulkoasiainministeriön asettamien operaatiokohtaisten osallistumistasorajoitteiden vuoksi.

Vuonna 2012 kotimaan valmiuksista aiheutuvat kustannukset rahoitettiin sisäasiainministeriön momentilta 26.01.23. Vuoden 2012 siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien määräraha oli 1,439 milj. euroa. Määrärahasta ministeriö ohjaa suurimman osan tulospainoksella alaiselleen Kriisinhallintakeskukselle. Määräraha on mahdollistanut Kriisinhallintakeskuksen koulutustason säilyttämisen samalla tasolla kuin vuonna 2011. Haasteita määrärahan riittävyydelle asettaa aiempaa vaikeammasta toimintaympäristön turvallisuustilanteesta aiheutuvat lisämenot. Koulutuksen vetovoima on tähän asti ollut hyvä, kaikista hakijoista ainoastaan neljäsosa on voitu valita kursseille. Havaittavissa on kuitenkin hakijamäärän laskua kaikkein kriittisimmillä aloilla; erityisesti poliisien koulutukseen tullaan

kiinnittämään enemmän huomiota ja syventämään Kriisinhallintakeskuksen yhteistyötä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa. Vuonna 2012 yhteistyötä tiivistettiin erityisesti Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen kanssa.

Kotimaan valmiuksien määräraha mahdollistaa siviilikriisinhallintatehtävissä palvelevien asiantuntijoiden määrän pitämisen enimmillään 150 henkilön tasolla vuonna 2013. Se ei mahdollista aiemmassa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa mainittua suomalaisten asiantuntijoiden määrän huomattavaa lisäämistä tästä vähimmäistasosta kansainvälisissä siviilikriisinhallintaoperaatioissa

6. Pohjoismaista puolustusyhteistyötä syvennettiin kaikilla yhteistyön osa-alueilla. Tanskan puheenjohtajuuskauden painopisteinä olivat Itä-Afrikan kriisinhallintakykyjen kehittäminen, yhteistyö arktisilla alueilla sekä suorituskykyjen yhteinen kehittäminen ja käyttö. Energiatehokkuutta ja ympäristötietoisuutta puolustuksessa (green defence) käsiteltiin kansainvälisessä puolustusteollisuusseminaarissa. Suomen puheenjohtajuuskauden 2013 tavoitteet vahvistettiin marraskuussa. Suomen tavoitteena on syventää pohjoismaista suorituskyky-yhteistyötä sekä yhteistyötä harjoitus- ja koulutustoiminnassa. Suomen puheenjohtajuuskaudella käydään myös puolustusministerikokoonpanossa periaatekeskustelu puolustusyhteistyön kehittämismahdollisuuksista.

Hallituksen toimenpidekertomus vuonna 2010

K 2/2012 vp — EK 7/2012 vp

Perustuslakivaliokunta

Ulkoasiainvaliokunta

Eduskunta edellytti 9.5.2012, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon perustuslakivaliokunnan mietinnön liitteinä oleviin lausuntoihin sisältyvät sellaiset eduskunnan aikaisempia lausumia koskevat huomautukset ja muita seikkoja koskevat lausumat, jotka kohdistuvat hallitukseen ja

että valtioneuvosto antaa vuoden 2012 loppuun mennessä selvityksen Suomen toimintalinjasta EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseksi ja Suomen kansallisten intressien turvaamiseksi eri yhteistyömuotoja hyväksikäyttäen ottaen huomioon ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä esitetyt kannat.

Valtioneuvosto päätti 7.6.2012 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Valtioneuvoston selonteko ”Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012” (VNS 6/2012 vp) käsittelee myös Suomen toimintalinjaa EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseksi. Selonteon mukaan uskottava, vaikuttava ja laaja-alainen EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan on Suomen etu. Suomi tavoittelee EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan strategisen lähestymistavan vahvistamista, ml. uuden, kokonaisvaltaisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen strategian laatiminen. Selonteon mukaan Suomi pyrkii hyödyntämään myös samanmielisten maiden kanssa tehtävän yhteistyön mahdollisuudet EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseksi, mutta pitää tärkeänä EU:n sisäisten jakolinjojen syntymisen välttämistä. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämisessä tulisi edetä kaikkien

jäsenmaiden kesken. Mikäli tämä ei ole mahdollista, Suomi voi tukea toimintaa pienemmissä kokoonpanoissa.

Valtioneuvoston tulevassa EU-selonteossa otetaan huomioon myös EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka ja sen kehittäminen.

1.2 Ulkoasiainministeriö

EU-koordinaation käyttäminen kehityspoliittisen johdonmukaisuuden toteuttamiseksi

K 5/2010 vp — EK 56/2010 vp

Perustuslakivaliokunta

Ulkoasiainvaliokunta

Eduskunta edellytti 10.3.2011 käsitelleessään hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2009:

2. että EU-koordinaatiota käytetään säännönmukaisesti ja tehokkaasti kehityspoliittisen johdonmukaisuuden toteuttamiseksi,

Valtioneuvosto päätti 24.3.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Lissabonin sopimus vahvisti olennaisesti kehitystä tukevan politiikkajohdonmukaisuuden (Policy Coherence for Development, PCD) oikeudellista perustaa ja roolia EU:n kehityspolitiikassa. Sopimukseen kirjattu tavoite globaalien kestävän kehityksen edistämisestä ja köyhyyden poistamisesta on vahvasti riippuvainen eri sektoripoliittisten toimien yhteisvaikutuksesta. Käytännön tuloksia voidaan saavuttaa vain kiinnittämällä huomiota eri sektoripoliittikkojen kehitysvaikutuksiin sekä EU-tasolla että kansallisesti jäsenmaissa.

Hallitusohjelman linjauksen mukaisesti Suomi on korostanut EU-yhteistyössä tarvetta kytkeä erityisesti ulko-, turvallisuus-, kehitys-, kauppa-, ja ympäristöpolitiikka vahvemmin toisiinsa näiden politiikkojen kehitystä tukevan johdonmukaisuuden varmistamiseksi. Suomi on painottanut EU:n sisäisten politiikkojen ulkoisten vaikutusten parempaa huomioimista EU:n ulkoisessa toiminnassa, missä mm. maatalous-, energia- ja tutkimuspolitiikalla on merkittävä rooli.

Valtionhallinnon EU-valmistelumekanismi tarjoaa kanavan eri politiikka-alojen kehitystä tukevan johdonmukaisuuden varmistamiseen kansallisesti. Valtioneuvoston korkean tason johdonmukaisuusverkosto sopi toukokuussa 2012 EU-koordinaation tehokkaammasta hyödyntämisestä. Ministeriöiden välinen yhteistyö onkin tiivistynyt mm. EU:n maatalouspolitiikan uudistamisen osalta.

EU:ssa on vuoden 2012 kuluessa jatkettu komission ja ulkosuhdehallinnon yhteistyön kehittämistä. Olennaista on riittävän kiinnostuksen ja resurssien turvaaminen eri politiikkojen globaalien kehitysvaikutusten arviointiin. Erityisesti komission vaikutusarvioinneilla on avainrooli EU-päätöksenteon kehitysvaikutusten arvioinnissa. Samoin ulkosuhdehallinnon piirissä on turvattava riittävä asiantuntemus.

Kertomusvuonna annettiin neuvoston päätelmät kehitystä tukevasta politiikkajohdonmukaisuudesta (PCD Conclusions) vuoden 2011 politiikkajohdonmukaisuusraportin

pohjalta. Unionin johdonmukaisuustyön painopistealueita ovat kauppa ja rahoitus, ilmastomuutos, siirtolaisuus, turvallisuus ja ruokaturva. Päätelmissä korostetaan johdonmukaisuustyön tehostamista erityisesti painopistealueilla. EU:n PCD-työohjelman 2010–2013 toimeenpano ja seuranta jatkuu, missä komission, EU:n ulkosuhdehallinnon ja jäsenmaiden tiivis yhteistyö on ensisijaisen tärkeää, kuten myös vuoropuhelu kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Neuvosto hyväksyi toukokuussa päätelmät myös EU:n kehityspoliitiikan uudistamisesta ”Muutoksen agenda” -tiedonannon pohjalta. Suomi vaikutti aktiivisesti siihen, että päätelmissä politiikkajohdonmukaisuuden sovellusala on kirjattu tiedonantoa selvemmin koskemaan myös unionin sisäisiä politiikkoja

Kertomusvuonna käynnistettiin kehityspoliittisen toimenpideohjelman mukaisesti OECD:n johdonmukaisuustyökalun soveltaminen ruokaturvan teemassa, ns. ruokaturvapilotti. Pilotissa eri hallinnonalojen ja sidosryhmien välisestä yhteistyöstä saatuja kokemuksia hyödynnetään myös johdonmukaisuusharkinnan vahvistamiseksi EU-koordinaatiossa.

Jalkaväkimiinat

HE 15/2011 vp — EV 47/2011 vp

Ulkoasiainvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 25.11.2011, että valtioneuvosto toteuttaa jalkaväkimiinojen suorituskyvyn korvaamiseen tarkoitetut ohjelmat puolustusmenojen leikkaamisesta huolimatta.
2. Eduskunta edellytti, että jalkaväkimiinojen korvausohjelman toteuttamisesta annetaan vuosittain selvitys ulkoasiain- ja puolustusvaliokunnille.
4. Eduskunta edellytti, että valtioneuvosto edistää Ottawan sopimuksen kattavuuden ja tehokkuuden lisäämistä, muun muassa Euroopan unionin kautta.

Valtioneuvosto päätti 21.12.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Hallitus linjasi vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä Suomen liittyvän Ottawan sopimukseen vuonna 2012 ja hävittävän jalkaväkimiinansa sopimuksen määräysten mukaisesti vuoteen 2016 mennessä. Tehtyjen linjausten yhteydessä puolustusvoimille myönnettiin 200 miljoonan euron (sis. alv) lisärahoitus korvaavien järjestelmien rahoittamiseen. Lisäksi sovittiin, että puolustushallinto käyttää korvaushankkeeseen 100 miljoonaa euroa omia määrärahojaan. Vuonna 2004 tehdyt linjaukset vahvistettiin uudelleen vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa. Jalkaväkimiinojen suorituskyvyn korvaamisen suunnittelu aloitettiin puolustusvoimissa vuonna 2004. Korvaavat hankinnat käynnistyivät vuonna 2009 ja ne päättyvät suunnitelman mukaisesti vuonna 2016.

2. Jalkaväkimiinojen korvausohjelman toteutumisesta annetaan vuosittain selvitys ulkoasiain- ja puolustusvaliokunnille. Ensimmäinen selvitys annettiin 8.10.2012 päivättyllä puolustusministeriön kirjeellä n:o 86/50.06.04/2010.

4. Ottawan sopimuksen kattavuuden ja tehokkuuden lisäämistä on tuettu sekä Suomen kansallisissa puheenvuoroissa että EU:n puheenvuoroissa kaikissa tavanomaisia aseita käsit-

televisssä kokouksissa ja konferensseissa. Ottawan sopimuksen kattavuus on ollut yhtenä aiheena EU:n kahdenvälisessä asevalvontadialogissa kolmansien maiden kanssa. Suomi on tukenut EU:n työryhmätasolla Ottawaan sopimuksen kattavuuden tärkeyttä keskusteluaiheena. Suomi edistää Ottawan sopimuksen kattavuuden ja tehokkuuden lisäämistä myös jatkossa sekä kansallisesti että EU:n kautta.

Ulkoasiain-, puolustus- ja sisäasiainministeriön yhteisen vakautusrahaston perustamismahdollisuuden selvittäminen

K 5/2010 vp — EK 56/2010 vp

Perustuslakivaliokunta

Ulkoasiainvaliokunta

Eduskunta edellytti 10.3.2011 käsitelleessään hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2009:

4. että valtioneuvosto selvittää seuraavan vaalikauden alussa ulkoasiain-, puolustus- ja sisäasiainministeriön yhteisen vakautusrahaston perustamismahdollisuuden.

Valtioneuvosto päätti 24.3.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Hallitusohjelman mukaisesti selvitetään mahdollisuutta voimavarojen joustavaan käyttöön esimerkiksi vakauttamismekanismien kautta.

Afganistanin tilanne

Afganistan, sotilaallinen kriisinhallinta

VNS 2/2011 vp — EK 4/2012 vp

Ulkoasiainvaliokunta

Eduskunta edellytti 30.3.2012 valtioneuvoston ryhtyvän seuraaviin toimenpiteisiin:

1. Valtioneuvosto valmistelee vastaisuudessa eduskunnalle annettavat kriisinhallintatilanteita koskevat selvitykset tai selonteot kokonaisvaltaisesti, mukaan lukien Suomen osallistumisen kaikki osa-alueet kattaen diplomatian, kehityksen, rauhanvälityksen, siviilikriisinhallinnan ja sotilaallisen kriisinhallinnan sekä toiminnan vaikuttavuusarvion.

2. Valtioneuvosto antaa eduskunnalle säännönmukaisesti selvityksen Afganistanin kehityksestä ja Suomen kokonaispanoksen toimeenpanosta ja vaikuttavuudesta, mukaan lukien kriisinhallintaoperaation kehitys.

3. Valtioneuvosto antaa eduskunnalle hyvissä ajoin laaja-alaisen selvityksen suunnitelmista Suomen mahdollisiksi osallistumismuodoiksi ISAF-seuraajaoperaatioon vuoden 2014 jälkeen.

Valtioneuvosto päätti 19.4.2012 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Vuoden 2012 syyskuussa sotilaiden määrää ISAF-operaatiossa vähennettiin selonteon mukaisesti 50 sotilaalla, jolloin kokonaisvahvuus laski enintään 145 sotilaaseen.

Selonteon mukaisesti eduskuntaa informoitiin toukokuussa 2012 pidetyn Naton Chica-gon huippukokouksen yhteydessä Afganistanin kehityksestä ja ISAF-operaation ajankohtaisesta tilanteesta. Marraskuussa 2012 eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa informoitiin Afganistanin kehityksestä ja ISAF-operaation ajankohtaisesta tilanteesta kriisinhallintakatsauksen yhteydessä. Katsauksessa todettiin selonteon mukaisesti Suomen osallistuminen NATO:n kumppanimaana syyskuusta 2012 alkaen vuoden 2014 jälkeen käynnistytävän ISAF-seuraajaoperaation suunnitteluun. Eduskuntaa informoitiin myös syksyllä 2012 pidetyistä NATO:n ISAF-kumppanimaiden ministerikokouksista, joihin Suomi ministeritasolla osallistui.

Afganistan on jo noussut yhdeksi Suomen tärkeimmistä kehitysyhteistyökumppaneista. Ulkoministeriö seuraa Afganistanin kehitystä ja arvioi Suomen läsnäoloa sekä toiminnan vaikuttavuutta säännöllisesti. Vuoden 2012 aikana on ulkoasiainvaliokuntaa erinäisissä kuulemisissa (helmikuu, maaliskuu, huhtikuu ja syyskuu) tiedotettu Afganistanin ajankohtaisesta tilanteesta ja EU-Afganistan -yhteistyösopimusneuvottelujen etenemisestä. Ulkoministeriö on toimittanut kirjallista tausta-aineistoa mm. eduskunnan puhemiehen Afganistanin matkaa ja Ulkoasianvaliokunnan Yhdysvaltojen matkaa varten, sekä antanut lisäselvityksiä Suomen Afganistanille suuntaaman kehitysrahoituksen käyttöön liittyen maaliskuussa. Niin ikään yksittäisten kansanedustajien esittämiin Afganistan-aiheisiin tausta-aineistopyyntöihin on vastattu määräajassa. Jos Suomen toimintaedellytykset Afganistanissa olennaisesti muuttuvat, tullaan tästä tiedottamaan myös eduskuntaa.

1.3 Oikeusministeriö

Korvausten takaisinperintä

HE 36/1992 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 2.6.1992, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla lainsäädäntömme eri aloilla olevat korvausten takaisinperintää koskevat säännökset yhtenäistetään siten, että säännökset velvoittavat yhtenäisillä perusteilla takaisinperintään.

Uusi hallintolaki (434/2003) tuli voimaan vuoden 2004 alusta. Alun perin tarkoituksena oli ottaa tähän lakiin yleisiä säännöksiä myös muun muassa julkisoikeudellisista saatavista. Tällaisten säännösten tarve jätettiin kuitenkin erikseen selvittäväksi. Takaisinperinnästä säädetään nykyisin eri tuki- ja korvausmuotojen omissa säännöksissä. Vuonna 2001 annettu valtionavustuslaki (688/2001) sisältää lisäksi yleisiä säännöksiä, joita noudetaan perittäessä takaisin harkinnanvaraisia valtionavustuksia.

Oikeusministeriössä on vuonna 2004 valmistunut selvitys julkisoikeudellisiin velka-suhteisiin sovellettavan yleislainsäädännön tarpeesta ja mahdollisista tuossa yleislaissa

säänneltävistä kysymyksistä. Selvityksen perusteella yleislaille olisi tarpeen säännellä julkisoikeudellisten saatavien korosta, vanhentumisesta, kuittaamisesta sekä perusteettoman edun palauttamisesta erityisesti niissä tilanteissa, joissa ei ole voimassa sovellettavissa olevaa muuta lainsäädäntöä. Lausuntokierroksella yleislainsäädännön näin muotoiltua alaa on pidetty lähtökohtaisesti kannattavana.

Suunniteltu lainsäädäntö olisi soveltamisalaltaan merkittävästi rajatumpi kuin ponnessa tarkoitettu yleislainsäädäntö. Asian valmistelu tullee kuitenkin kestäämään useita vuosia, sillä resurssien vähäisyyden vuoksi valmistelua ei ole kyetty vielä aloittamaan.

Uuden lainsäädännön valmistelu ei estä yhdenmukaistamasta eri hallinnonalojen tukien takaisinperintää koskevaa sääntelyä, jos tätä pidetään tarpeellisenä lainsäädännön selkeyden parantamiseksi. Tällaisesta valmistelusta vastaa kukin ministeriö omalla hallinnonalallaan.

Tuomioistuinasioiden oikeuspaikka

HE 57/2000 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 15.9.2000, että selvitetään, voidaanko Helsingissä ja muualla maassa sijaitsevien tuomioistuinten välisiä juttujakaumia tasapainottaa siten, että eri syistä yhteen tuomioistuimeen sijoitettuja asiaryhmiä siirretään käsiteltäväksi muualla kuin Helsingissä sijaitseviin tuomioistuihin.

Hovioikeuksien tuomiopiireistä annettua valtioneuvoston päätöstä muutettiin 1.1.2005 lukien. Muutoksella pyrittiin helpottamaan ruuhkautuneiden hovioikeuksien, erityisesti Helsingin hovioikeuden, työtilannetta ja tasaamaan käsittelyaikaeroja. Vuoden 2010 alusta voimaan tulleen käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen vuoksi myös hovioikeuksien tuomiopiirejä muutettiin vastaamaan uutta käräjäoikeusorganisaatiota.

Vuonna 2006 annettiin eduskunnalle hallituksen esitys (202/2006) laiksi valitusasioiden siirtämiseksi toisessa hovioikeudessa käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Esitys kuitenkin raukesi eduskunnassa. Yksinkertaisten velkomusasioiden (ns. summaaristen asioiden) käsittelyn tehostamista selvittänyt työryhmä esitti vuonna 2006 oikeuspaikkasäännösten muuttamista siten, että em. asioita olisi mahdollista siirtää ruuhkaisista tuomioistuimista vähemmän ruuhkautuneisiin. Lausuntokierroksen perusteella päädyttiin siihen, että riidattomien velkomusasioiden siirtely tuomioistuimesta toiseen ei ole toteuttamiskelpoinen ehdotus.

Toukokuun 1 päivänä 2008 voimaan tulleella autoverolain muutoksella (267/2008) näiden asioiden käsittely hajautettiin kaikkiin alueellisiin hallintotuomioistuihin. Oikeusministeriö on tehnyt valtiovarainministeriölle aloitteita lainvalmistelun käynnistämiseksi arvonnlisäveroasioita koskevien valitusten käsittelyn hajauttamiseksi kaikkiin alueellisiin hallinto-oikeuksiin. Oikeusministeriön asettaman hallintolainkäytön tasotyöryhmän mietinnössä Tehtävien jako hallintotuomioistuinten kesken (OM 78/2010) on arvonnlisäveroasioiden hajauttamisen lisäksi ehdotettu harkittavaksi myös valmisteveroa, ajoneuvoveroa ja polttoainemaksua koskevien asioiden hajauttamista Helsingin hallinto-oikeudesta kaikkiin hallinto-oikeuksiin. Lisäksi on ehdotettu turvapaikkaa ja muuta kansainvälistä suojelua koskevien asioiden hajauttamista Helsingin hallinto-oikeudesta useampaan kuin

yhteen hallinto-oikeuteen. Oikeusministeriö on vuoden 2012 loppuun mennessä käynyt kaikkien ministeriöiden välillä laajan lausuntokierroksen koskien paitsi oikaisuvaatimus- ja valituslupajärjestelmän laajentamista niin myös nyt yhteen hallinto-oikeuteen keskitettyjen asioiden hajauttamista useampaan hallinto-oikeuteen. Asian valmistelua jatketaan. .

Vireillä olevan hovi- ja hallinto-oikeusrakenneuudistuksen tavoitteena on muun ohella asiamääriltään ja rakenteeltaan mahdollisimman tasakokoiset hovi- ja hallinto-oikeudet. Asiaa koskeva hallituksen esitys (HE 153/2012 vp) on eduskunnan käsiteltävänä. Myös tätä kautta haetaan ratkaisuja juttukantojen tasapainottamiseksi ja luodaan paremmat edellytykset erityisasiantuntemusta vaativien asioiden hajauttamiseen Helsingin hallinto-oikeudesta muihin hallinto-oikeuksiin.

Asia ei anna enemmälti aihetta toimenpiteisiin.

Rikesakkolainsäädäntö, syyntakeisuus

HE 44/2002 vp — EV 261/2002 vp

Lakivaliokunta

3. Eduskunta edellytti 31.1.2003, että ennen rikoslain voimaantuloa hallitus varmistaa, että rikoslain ja mielenterveyslain säännökset mahdollistavat vaarallisten syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta jätettyjen tahdosta riippumattoman hoidon.

3. Mielenterveyslain (1116/1990) 8 §:n mukaan henkilö voidaan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon vain:

1) jos hänen todetaan olevan mielisairas

2) jos hän mielisairautensa vuoksi on hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen mielisairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja

3) jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi tai ovat riittämättömiä.

Mielisairaus-kriteeristä on poikettu voimassaolevassa laissa ainoastaan alaikäisten osalta. Alaikäinen voidaan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon myös, jos hän on vakavan mielenterveydenhäiriön vuoksi hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen sairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on ollut valmisteltavana hallituksen esitys rikos- ja mielenterveyslain yhteensovittamisesta vuonna 2006 valmistuneen sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistion pohjalta (STM:n työryhmämuistioita 2005:20). Työryhmä ehdotti mielenterveyslakia muutettavaksi siten, että niin sanottu kriminaalipotilas voitaisiin määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon myös muun vakavan mielenterveyden häiriön kuin mielisairauden perusteella. Kysymyksen tulisivat vaikeat, lähellä mielisairautta olevat persoonallisuushäiriöt. Näitä häiriöitä sairastavat henkilöiden katsottiin hyötyvän hoitomenetelmistä, jotka ovat lähes samoja kuin mielisairauksien hoitamiseen tarkoitettut menetelmät.

Sosiaali- ja terveysministeriöstä saatujen tietojen mukaan edellä mainittua esitystä on valmisteltu viimeksi syksyllä 2011. Asian käsittelyn viivästyminen johtuu siitä, että ministeriössä on sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäväalueillaan meneillään hallitusohjelmaan perustuva laaja, koko keskeistä lainsäädäntöä koskeva uudistustyö.

Syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta jätettyjen henkilöiden tahdosta riippumatonta hoitoa koskevan esityksen valmisteluun ei tässä vaiheessa ole sosiaali- ja terveysministeriössä pystytty osoittamaan riittäviä valmisteluresursseja. Mielenterveyslakiin kohdistuu tällä hetkellä paljon erilaisia muutospaineita – tulevia muutoksia asetetaan kii-reellisyysjärjestykseen lähitulevaisuudessa. Eduskunnan lausuma tulee esille mielenterveyslain uudistustarpeiden yhteydessä.

Yhdenvertaisuuslaki ja perusoikeudet

HE 44/2003 vp — EV 95/2003 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 5.12.2003, että hallitus valmistelee esityksen sellaiseksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi, jossa lähtökohtana on suomalainen perusoikeusjärjestelmä ja kaikkien syrjintäperusteiden asettaminen samanlaisten oikeussuojakeinojen ja seuraamusten piiriin.

1. Oikeusministeriö asetti 25.1.2007 toimikunnan uudistamaan yhdenvertaisuuslainsäädäntöä. Uudistuksen tavoitteena on selkeyttää ja mahdollisuuksien mukaan yhdenmukaistaa nykyistä yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja syrjintää koskevaa sääntelyä. Lähtökohtana on yhdenvertaisuuden suojan vahvistaminen siten, että lainsäädäntö kattaa nykyistä selkeämmin eri syrjintäperusteet, soveltuu yhdenmukaisemmin eri elämänaloihin ja asettaa erilaiset syrjintätilanteet mahdollisimman samanlaisten oikeussuojakeinojen ja seuraamusten piiriin. Yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä tarkistetaan tarvittavassa määrin myös syrjintäasioita nykyisin hoitavien viranomaisten asemaa, tehtäviä ja toimivaltuuksia. Tämä tehdään ottaen huomioon Suomen nykyinen perus- ja ihmis-oikeusvalvonta kokonaisuutena sekä tällaiselle valvonnalle asetetut kansainväliset vaatimukset.

Uudistuksen yhteydessä otetaan huomioon voimassa olevaan yhdenvertaisuuslainsäädäntöön, erityisesti naisten ja miesten tasa-arvosta annettuun lakiin (609/1986) ja yhdenvertaisuuslakiin (21/2004) liittyvät erityispiirteet. Lähtökohtana on, ettei yhdenmukaisempaa lainsäädäntöä valmisteltaessa nykyisen lainsäädännön mukaista suojan tasoa heikennetä eikä nykyisiin lakeihin kirjattuja seuranta-, valvonta- ja edistämismittareita ja niihin liittyviä toimivaltuuksia kavenneta, vaan niitä pyritään edelleen vahvistamaan.

Toimikunta antoi toimeksiantonsa mukaisesti välimietinnön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistustarpeesta ja -vaihtoehdoista 31.1.2008. Toimikunnan määräaika jatkettiin 14.4.2008 ja 3.11.2009. Toimikunnan mietintö valmistui 15.12.2009. Mietintö sisälsi ehdotuksen uudeksi yhdenvertaisuuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Valmistelutyötä jatkettiin mietinnön pohjalta, mutta uudistuksen vaatimia lisäresursseja ei saatu järjestetyiksi.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan hallitus valmistelee yhteistyössä työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen kanssa esityksen uudeksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi, jossa otetaan huomioon eurooppalainen lainsäädäntökehitys ja joka turvaa tehokkaasti yhdenvertaisuuden syrjintäperusteesta riippumatta sekä vahvistaa valvontaa ja tehostaa hallintoa lainsäädännön toimeenpanemiseksi. Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki säilyvät jatkossakin erillisinä lakeina. Työ- ja elinkeinoministeriö selvittää ja valmistelee työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuussääntelyä koskevat muutokset. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 28.9.2011 kansalaisjärjestöjen edustuksella täydennetyn kolmikantaisen työryhmän valmistelemaan asiaa. Työryhmän sai työnsä päätökseen kesäkuussa 2012. Hallitus on yhteistyössä työmarkkina- ja kansalaisjärjestöjen kanssa jatkanut asian valmistelua.

Perintätoimeksiantojen rajoitukset

HE 21/2004 vp — EV 247/2004 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 20.12.2004, että hallitus selvittää saatavien perinnästä annetun lain 9 §:ään sisältyvien, perintätoimeksiantoja koskevien rajoitusten tarkoituksenmukaisuuden.

Oikeusministeriön maksuviivästystyöryhmä selvitti asiaa ja katsoi 21.12.2011 julkaistussa mietinnössään, ettei toimeksiantorajoituksia ole perusteita poistaa. Lausuntopalaute ei antanut aihetta arvioida asiaa toisin. Asia ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Isyyslain voimaannapolain säännös kanneajasta

HE 56/2004 vp — EV 27/2005 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 12.4.2005, että hallitus selvittää, millaisia ongelmia isyyslain voimaannpanosta annetun lain (701/1975) 7 §:n 2 momentista aiheutuu, ja antaa eduskunnan käsiteltäviksi tämän selvityksen perusteella mahdollisesti tarpeelliseksi osoittautuvat lakiehdotukset.

Isyyslainsäädännön uudistaminen on kirjattu pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan. Oikeusministeriö on teettänyt uudistamistarpeesta arviomuistion (OM:n selvityksiä ja ohjeita 37/2011), jossa on muun muassa selvitetty isyyslain voimaannpanosta annetun lain 7 §:n 2 momentista aiheutuneita ongelmia. Arviomuistiossa esitetään kyseisen lainkohdan muuttamista. Muistio on ollut laajalla lausuntokierroksella syksyllä 2011. Oikeusministeriö on 25.4.2012 asettanut työryhmän valmistelemaan isyyslain kokonaisuudistusta arviomuistion ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta. Työryhmälle on asetettu laajapohjainen seurantaryhmä 23.5.2012. Työryhmän ja seurantaryhmän toimikausi päättyy 30.9.2013.

Biometriset tunnisteet*HE 25/2005 vp — EV 92/2006 vp**Hallintovaliokunta*

Eduskunta edellytti 19.6.2006, että hallitus käynnistää biometrisiä tunnisteita ja niiden käyttöä koskevan yleisen henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön valmistelutyön.

Tarvittavat yleiset säännökset biometrinen tunnisteiden käsittelystä valmistellaan oikeusministeriössä osana henkilötietolain (523/1999) yleistä tarkistamista ottamalla huomioon liikenne- ja viestintäministeriössä tehty asiaa koskeva selvitystyö.

Ulosottoviranomaiselle tehtävät ilmoitukset ja ulosoton asiamieskielto*HE 83/2006 vp — EV 275/2006 vp**Lakivaliokunta*

2. Eduskunta edellytti 31.1.2007, että hallitus selvittää, olisiko tarkoituksenmukaista ja myös velallisten oikeusturva ja heidän maksettavakseen tulevat perintäkustannukset huomioon ottaen perusteltua sallia asiamiehen käyttäminen julkisten saatavien ulosotossa.

2. Oikeusministeriön maksuviivästystyöryhmä selvitti asiaa ja katsoi 21.12.2011 julkaisussa mietinnössään, ettei ulosoton asiamieskieltoon ole perusteltua tehdä muutoksia. Lausuntopalaute ei antanut aihetta arvioida asiaa toisin. Asia ei anna aihetta enempään toimenpiteisiin.

Terrorismin ennaltaehkäisy*HE 81/2007 vp — EV 107/2007 vp**Lakivaliokunta*

Eduskunta edellytti 4.12.2007, että hallitus selvittää, ovatko rikoslainsäädäntöön nykyisin sisältyvät valmistelutyyppejä tekoja koskevat rangaistussäännökset johdonmukaisia ja vastaavatko ne riittävästi vakavien rikosten torjunnan asettamia vaatimuksia.

Rikosten ennalta estäminen ja rikosten valmistelun rangaistavuus kuuluvat kysymyksinä asiallisesti yhteen, koska tehokas ennalta estävä toiminta vähentää osaltaan tarvetta kriminalisointien ulottamiseen hyvin varhaiseen valmisteluvaiheeseen.

Hallitus antoi 25.10.2012 eduskunnalle hallituksen esityksen eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoimista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 141/2012 vp). Esityksen mukaan säännökset eräiden törkeimpien rikosten valmistelun rangaistavuudesta lisättäisiin rikoslakiin. Rangaistaviksi teoiksi säädettäisiin henkirikoksen, törkeän pahoinpitelyn, panttivangin ottamisen ja törkeän ryöstön valmistelu. Valmisteluna rangaistavaa olisi myös

näiden rikosten tekemisestä sopiminen. Esitykseen sisältyvillä lainmuutoksilla turvattaisiin se, että poliisilla olisi asianmukaiset keinot valmistelurikosten tutkinnassa, muun muassa mahdollisuus telekuunteluun, televalvontaa ja tekniseen tarkkailuun sekä peitetoimintaa.

Asia ei anna aiheutta enempää toimenpiteisiin.

Sakon muuntorangaistuksen kehittäminen

HE 164/2007 vp — EV 79/2008 vp

Lakivaliokunta

1. Eduskunta edellytti 18.6.2008 hallituksen huolehtivan siitä, että poliisin sako-
tusohjetta päivitetään ensi tilassa ottaen huomioon muun muassa viimeaikainen
oikeuskäytäntö sekä tarpeen mukaan muutoinakin selkeytetään, ja että valmistel-
laan tarvittavat ehdotukset sääntelyksi, jolla rajataan rangaistusmääräysmenette-
lyn käyttö pois tilanteista, joissa tekijä on menettelyllään osoittanut piittaamatto-
muutta lain kielloista tai käskyistä, annettavaksi eduskunnalle rikesakko- ja ran-
gaistusmääräysmenettelyn kokonaisuudistuksen yhteydessä taikka tarvittaessa
erillisenä esityksenä niin, että esitys on mahdollista saattaa voimaan samanaikai-
sesti nyt hyväksytyn lakiehdotuksen kanssa.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus käynnistää viipymättä yhdyskuntaseuraa-
muksen kehittämistä koskevan kokonaistarkastelun ja huolehtii, että sen yhtey-
dessä tai erillisenä työnä valmistellaan oikeusministeriön, sosiaali- ja terveysmi-
nisteriön, valtiovarainministeriön, kuntasektorin sekä muiden asiaan kuuluvien
toimijoiden yhteistyönä vuoden 2009 loppuun mennessä eduskunnalle antamista
varten tarvittavat ehdotukset sakon muuntorangaistusjärjestelmän ulkopuolelle
jääville soveltuvaksi yhdyskuntaseuraamukseksi tai muuksi muuntorangaistuk-
sen korvaavaksi toimeksi.

3. Eduskunta edellytti, että oikeusministeriö seuraa ja arvioi sakon muunto-
kiellosta aiheutuvia vaikutuksia kiinnittäen huomiota muiden seikkojen ohella
sakkovankien määrän kehitykseen, sakkotulojen määrään, sakkorangaistuksen
uskottavuuteen rikosoikeudellisena seuraamuksena sellaisissa tapauksissa, joissa
henkilö syyllistyy toistuvasti vähäisiin rikoksiin, vaikutuksiin rikollisuuteen
kokonaisuutena, vaikutuksiin kaupan alan yritysten kannalta sekä käräjäoikeuk-
sien, kuntien ja muiden asianomaisten viranomaisten toimintaan ja että oikeus-
ministeriö antaa asiasta selvityksen lakivaliokunnalle vuoden 2010 loppuun men-
nessä.

1. Oikeusministeriön asettama työryhmä selvitti sakon muuntorangaistusjärjestelmän
uudistamista 30.10.2009 valmistuneessa mietinnössä. Työryhmä ehdotti muun muassa
sakkorikosten toistuvuuden ottamista muuntoperusteeksi rangaistusmääräysmenettelyssä
määrättyjen sakkojen muuntokiellosta huolimatta. Tämän järjestelyn arvioidun vanki-
määrän kasvun vuoksi työryhmän ehdotuksen mukaisen esityksen antamisesta luovut-
tiin. Oikeusministeriön tammikuussa 2010 asettama yhdyskuntaseuraamustoimikunta
selvitti asiaa ja otti siihen kantaa ehdotuksessaan maaliskuussa 2012. Edellä todettujen

ehdotusten sekä toimikunnan ehdotuksista saadun lausuntopalauteen perusteella oikeusministeriössä on käynnistymässä alkuvuonna 2013 sakonmuuntorangaistusjärjestelmän kokonaistarkastelu, johon liittyy myös rangaistismääräysmenettelyssä annettujen sakkojen muuntokelpoisuuden osittaisen palauttamisen selvittäminen.

2. Kohdassa 1 todettu työryhmä selvitti myös mahdollisuutta ottaa käyttöön nimenomaan sakkovangeille tarkoitettu yhdyskuntaseuraamus. Toteuttamiskelpoista vaihtoehtoa muuntorangaistuksen täytäntöönpanolle vankilassa ei kuitenkaan löydetty. Kohdassa 1 todettu toimikunta jatkoi tätä selvitystyötä ja ehdotti niin kutsutun sakkopalvelun käyttöönottoa. Toimikunnan ehdotusten ja niistä saatujen lausuntojen pohjalta oikeusministeriössä selvitetään sakkopalvelun käyttöönoton yksityiskohtaisia edellytyksiä, kuten sen soveltuvuutta seuraamusjärjestelmän kokonaisuuteen ja sen aiheuttamia kustannuksia. Sakkopalvelun yksityiskohtien selvittäminen liittyy yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevan lainsäädännön valmisteluun. Hallituksen esitys yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi on tarkoitus antaa eduskunnalle loppuvuonna 2013.

3. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimus sakon muuntorangaistuksen vähentämisen vaikutuksista valmistui joulukuussa 2010. Tutkimus on toimitettu eduskunnalle alkuvuonna 2011. Tutkimuksen mukaan rangaistismääräysmenettelyssä annettujen sakkojen muuntokelpoisuuden poistamisella ei ole ollut vaikutuksia rikollisuuteen ja yhteiskunnalle sakon muuntorangaistuksesta aiheutuvat kustannukset ovat kokonaisuutenaan alentuneet.

Valmiuslakia koskeva kokonaisarvio

HE 3/2008 vp — EV 71/2010 vp

LJL 1 /2011 vp — EK 28 /2011 vp

Puolustusvaliokunta

Eduskunta edellytti 9.12.2011, että valtioneuvosto laatii kokonaisarvion valmiuslain suhteesta perustuslain uuteen 23 §:ään perustuslakivaliokunnan esittämät näkökohdat huomioon ottaen.

Valtioneuvosto päätti 29.12.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Uusi valmiuslaki ja perustuslain 23 §:n muutos tulevat voimaan 1.3.2012. Valmiuslaissa säädetään viranomaisten erityistoimivaltuuksista poikkeusoloissa. Perustuslainmuutoksen myötä poikkeusoloissa voidaan tilapäisistä perusoikeuspoikkeuksista säätää vastaisuudessa paitsi lailla myös soveltamisalaltaan täsmällisesti rajatun valtuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella.

Valmiuslain uudistamista valmisteltiin kaikkiaan yli kahdeksan vuoden ajan. Valtioneuvoston piirissä uudistuksen valmisteluun osallistui kaikki ministeriöt ja eduskuntakäsittelyn aikana kaikkiaan 11 valiokuntaa antoi lausunnon lakiehdotuksesta. Valmiuslain uudistaminen oli näin ollen poikkeuksellisen laaja ja pitkäaikainen lainsäädäntöhanke.

Uuden valmiuslain ja perustuslain 23 §:n välistä suhdetta koskevan kokonaisarvion laatiminen on mittava selvitystyö. Sitä ei ole vielä ollut mahdollista käynnistää.

Viestintärauha*HE 232/2008 vp — EV 94/2009 vp**Lakivaliokunta*

Eduskunta edellytti 15.6.2009, että oikeusministeriö yhteistyössä asianomaisten ministeriöiden ja muiden toimijoiden kanssa laatii vaalikauden loppuun mennessä kokonaisvaltaisen selvityksen oikeussuojakeinoista modernilla viestintäteknologialla toteutettavaa yksityisyyteen kohdistuvaa häirintää ja ilkivaltaa vastaan sekä ryhtyy arvioinnin perusteella tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin.

Oikeusministeriö on 30.9.2011 asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti arvioida sananvapauserikoksia koskevan lainsäädännön tarkistustarpeet Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön pohjalta. Työryhmän tehtävänä on myös arvioida rikoslainsäädännön tarkistustarpeita modernilla viestintäteknologialla toteutettavaa yksityisyyteen kohdistuvaa häirintää ja ilkivaltaa vastaan.

Työryhmä ehdotti, että rikoslain yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevaan 24 lukuun lisätään uusi viestintärauhan rikkomista koskeva rangaistussäännös.

Oikeusministeriö pyysi työryhmän ehdotuksista lausunnon 54 viranomaiselta, organisaatioilta ja asiantuntijalta. Lausuntoja saapui 37. Työryhmän ehdotukseen viestintärauhan rikkomisen kriminalisoimiseksi suhtauduttiin lausuntopalautteessa myönteisesti. Asiasta on tarkoitus antaa hallituksen esitys vuonna 2013.

Vesilainsäädännön tarkistaminen ja ympäristöhallinnon resurssit*HE 277/2009 vp — EV 355/2010 vp**Ympäristövaliokunta*

1. Eduskunta edellytti 11.3.2010, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin eräistä vesien käyttämistä varten myönnettävistä oikeuksista annetun lain (266/1961) kumoamiseksi siten, että lainsäädäntöehdotus annetaan eduskunnalle viimeistään vuonna 2017.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää pohjavesialueiden kartoitukseen, luokitukseen ja käyttöön sekä suojelusuunnitelmiin liittyvät lainsäädännölliset ja menettelylliset kehittämistarpeet.

3. Eduskunta edellytti, että hallitus pitää huolta ympäristöhallinnon toimivuudesta turvaamalla sille osoitettujen tehtävien hoitamiseksi riittävät resurssit ja ryhtyy toimenpiteisiin ympäristönsuojelun jälkivalvonnan tehostamiseksi selvittämällä valvontamaksun käyttöönottamista vesilain valvontatehtävissä.

1. Eräistä vesien käyttämistä varten myönnettävistä oikeuksista annetun lain (266/1961) kumoaminen merkitsee vesilain mukaisen käyttöoikeuksien perustamista koskevan jär-

jestelmän uudelleenarviointia, joka ulottaa vaikutuksensa myös vesilain mukaiseen lupaharkintaan. Asian valmistelu käynnistetään vuoden 2013 aikana.

2. Ympäristöministeriö asetti 28.9.2011 työryhmän, jonka tehtävänä on pohjavesien suojeluun liittyvän sääntelyn kehittäminen. Työryhmän tavoitteena on selvittää pohjavesialueiden kartoitukseen, luokitukseen ja käyttöön sekä pohjavesien suojelusuunnitelmiin liittyvät lainsäädännölliset ja menettelylliset kehittämistarpeet ja tehdä ehdotuksia kehittämisvaihtoehtoiksi pohjavesien suojelun tehostamiseksi ja eri toimijoiden oikeusturvan parantamiseksi. Työryhmä on jättänyt 17.12.2012 raporttinsa ja työryhmän ehdotusten pohjalta on tarkoitus vuoden 2013 aikana viimeistellä tarvittavat säädösehdotukset virkатыönä.

3. Ympäristöministeriö asetti 30.11.2011 ympäristönsuojelulain ja -asetuksen sekä eräiden muiden säädösten uudistamista valmistelevan hankkeen. Valvontamaksun käyttöönottamista vesilain mukaisissa valvontatehtävissä oli tarkoitus tarkastella tässä yhteydessä, mutta se ei aikataulusyistä ollut mahdollista. Selvitystyö käynnistetään keväällä 2013.

Esitutkinna, syyteharkinnan ja oikeudenkäyntien joutuisuuden parantaminen

Hallituksen toimenpidekertomus vuonna 2008

K 1/2009 vp — EK 5/2010 vp

Perustuslakivaliokunta

Eduskunta hyväksyi 18.3.2010 seuraavan kannanoton:

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii kokonaissuunnitelman esitutkinna, syyteharkinnan ja oikeudenkäyntien joutuisuuden parantamiseksi.

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö asettivat yhteisen työryhmän, joka sisällytti mietintöönsä suunnitelman toimista, joilla oikeudenkäyntien pitkittymistä voitaisiin ehkäistä. Eduskunnan edellyttämää kokonaissuunnitelmaa asetettiin työryhmän mietinnön pohjalta laatimaan jatkotyöryhmä, jonka mietintö julkaistiin 10.3.2011. Mietintö saatettiin hallitusneuvottelijoiden käyttöön, ja jatkotyöryhmän ehdotuksia sisällytettiin pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan. Ohjelman mukaisesti ollaan laatimassa oikeusturvaohjelmaa oikeudenkäyntien kokonaiskeston lyhentämiseksi ja oikeusturvan laadun parantamiseksi, aiempien toimenpidesuunnitelmien pohjalta.

Valvontarangaistuksen käyttöönotto

HE 17/2010vp — EV 266/2010 vp

1. Eduskunta edellytti 19.1.2011, että valvontarangaistuksen käyttöönotolla ei aiheuteta kunnille lisäkustannuksia.

2. Eduskunta edellytti, että oikeusministeriö antaa lakivaliokunnalle selvityksen valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskevan lainsäädännön toimeenpanosta kahden vuoden kuluessa siitä, kun valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö on tullut voimaan.

1. Valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö on tullut voimaan 1.11.2011. Uuden seuraamuksen täytäntöönpanossa laadittavat toimeenpanosuunnitelmat eivät ole edellyttäneet kunnilta lisärahoitusta. Rikosseuraamuslaitos on lisännyt ja kehittänyt toimintojaan, joita käytetään seuraamuksen täytäntöönpanossa. Täytäntöönpanossa käytettäväksi on hankittu muun muassa uusi internet-pohjainen päihdekuntoutusohjelma.

2. Sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 1.5.2011 ja valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö 1.11.2011. Oikeusministeriö tulee antamaan lakivaliokunnalle selvityksen lakien toimeenpanosta 1.11.2013 mennessä.

Pikaluottojen sääntely

HE 24/2010 vp — EV 89/2010 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta edellytti 9.6.2010, että hallitus seuraa uuden lainsäädännön vaikutusta niin sanottuja pikaluottoja tarjoavien yritysten toimintaan ja ryhtyy tarvittaessa lisätoimiin näiden luottojen aiheuttamien sosiaalisten ongelmien vähentämiseksi.

Pikaluotoista aiheutuvat velkaongelmat ovat aikaisemmin tehdyistä kuluttajaluottoja koskevista lainsäädännön uudistuksista huolimatta edelleen kasvaneet. Tämän johdosta pikaluottoja koskevaa lainsäädäntöä on ehdotettu edelleen tiukennettavaksi syyskuussa 2012 annetulla hallituksen esityksellä (HE 78/2012 vp). Pääasiallisena keinona velkaongelmien vähentämiseksi ehdotetaan pienten kuluttajaluottojen hintasääntelyä. Talousvaliokunta on antanut mietintönsä hallituksen esityksestä joulukuussa (TaV 15/2012 vp). Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotukset hyväksytään muutoksitta.

Vaikutusvallan väärinkäyttö

HE 79/2010 vp — EV 373/2010 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 15.3.2011, että hallitus ryhtyy kiireellisesti valmistelemaan lainsäädäntöehdotuksen vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisoimiseksi.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti hallitus selvittää lainsäädäntövaihtoehdot vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisoimiseksi. Selvitys tullaan laatimaan hallituskauden loppupuolella.

Esitutkintaviranomaisten toiminnan valvonta ja salaisista tiedonhankintakeinoista päättäminen

HE 222/2010 vp — EV 374/2010 vp

Lakivaliokunta

1. Eduskunta edellytti 15.3.2011, että hallitus selvittää, tulisiko nykyisen salaisten pakkokeinojen käyttöä koskevan valvontajärjestelmän lisäksi perustaa asiantun-

tijoista koostuva toimielin, joka valvoisi esitutkintaviranomaisten toimintaa ja pakkokeinojen käyttöä.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää ja harkitsee, tulisiko salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva ratkaisutoimivalta osoittaa tuomioistuinten toimivaltaan.

Uusi esitutkintalaki (805/2011) ja pakkokeinolaki (806/2011) tulevat voimaan 1.1.2014. Ennen lakien voimaantuloa tehtävien valmistelevien toimenpiteiden (esimerkiksi asetusvalmistelu ja koulutus) yhteydessä on jo tarkoitus aloittaa lausumissa tarkoitettu selvitystyö. Ennen sitä on jouduttu valmistelevaan kiireellisimpiä uuden pakkokeinolain muutoksia koskeva hallituksen esitys, joka annetaan eduskunnalle alkuvuonna 2013. Neuvotteluja selvitysten käynnistämisestä ja niiden kohdentamisesta on käyty oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön edustajien välillä.

Adoption ikärajojen vaikutukset

HE 47/2011 vp — EV 84/2011 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.2011, että oikeusministeriö seuraa ja arvioi adoptionhakijan enimmäisikää koskevan vaatimuksen samoin kuin adoptionhakijan enimmäisikää sekä adoptionhakijan ja adoptoitavan lapsen enimmäisikäeroa koskevien vaatimusten yhtäaikaisen voimassaolon vaikutuksia ja antaa lakivaliokunnalle vuoden 2014 loppuun mennessä selvityksen asiasta.

Adoptiolaki tuli voimaan 1.7.2012. Selvityksen tekeminen lain vaikutuksista edellyttää mahdollisimman kattavaa kokemusta lain soveltamisesta. Asian valmistelu on käynnistetty ja selvitys annetaan lakivaliokunnalle määräaikaan mennessä.

1.4 Sisäasiainministeriö

Henkilötietojen suojaa koskeva yleissääntely

HE 25/2005 vp — EV 92/2006 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 19.6.2006, että hallitus käynnistää biometrisiä tunnisteita ja niiden käyttöä koskevan yleisen henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön valmistelutyön.

Valtioneuvosto päätti 20.7.2006 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin. Biometristen tunnisteiden tai muiden sähköisten tunnistamiskeinojen ja -välineiden käyttöä on arvioitava henkilötietolain (523/1999) mukaan. Biometrisiin tunnisteisiin ja niiden käyttöön liittyvän henkilötietojen suojaa koskevan yleislainsäädännön valmistelu kuuluu

oikeusministeriön toimialaan ja tarkempi vastaus tältä osin löytyy oikeusministeriön hallinnonalan osasta.

Sisäasiainministeriössä valmisteltiin hallituksen esitys passilain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 234/2008 vp), joka annettiin eduskunnalle 29.1.2009. Ehdotuksessa esitettiin muun muassa passin haltijan sormenjälkitiedon lisäämistä passin tietosiruun. Laki astui voimaan 29.6.2009. Mahdolliset esitykset biometristen tunnisteen käyttöönotosta henkilökorteissa tehdään myöhemmin. Biometristen oleskelulupakorttien käyttöönottoa koskeva hallituksen esitys (HE 104/2010) ulkomaalaislain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta annettiin eduskunnalle 16.7.2010 ja lait tulivat voimaan 1.1.2012.

Selviämisasematoiminnan ja muun akuutin päihdehuollon kehittäminen

HE 90/2005 vp — EV 94/2006 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 5.9.2006 hallituksen selvittävän mahdollisuudet edistää selviämisasematoiminnan ja muun akuutin päihdehuollon kehittämistä yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon ja poliisin kanssa.

Sisäasiainministeriö on yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa asettanut 3.11.2009 päihtyneiden kiinniottamista, kuljettamista, kohtelua ja hoitoa selvittävän työryhmän. Työryhmän tehtävänä on muun muassa selvittää toimivaltaan liittyvinä kysymyksinä viranomaisten toimivaltuuksien rajat sekä erityisesti päihtyneiden säilyttämiseen ja kuljettamiseen liittyvät ongelmat. Työryhmän tehtävänä on myös selvittää mahdollisuudet perustaa selviämisasemia. Hankkeen tavoitteena on selvittää kokonaisvaltaisesti päihtyneiden kiinniottamiseen, kuljettamiseen, säilyttämiseen ja hoitoon liittyvät vastuu-, toimivalta- ja resurssikysymykset ja tehdä asiassa konkreettiset esitykset. Työryhmän loppuraportti on luovutettu 17.2.2011.

Päihteisiin ja päihdetyöhön liittyvät kysymykset, kuten lainsäädäntö ja ohjaus, kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan.

Rahankeräykset

HE 102/2005 vp — EV 203/2005 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 12.12.2005 hallituksen huolehtivan uudistuksen tehokkaasta tiedottamisesta sekä tarkkaan seuraavan uuden rahankeräyslain soveltamista ja toimivuutta ottaen huomioon muun ohella rahankeräyksen määritelmään samoin kuin yleishyödyllisen toiminnan määritelmään liittyvät rajanvetotilanteet, rahankeräysten tehokkaan valvonnan ja väärinkäytösten torjunnan sekä arvioivan erikseen mahdollisuutta erityisestä syystä myöntää evankelis-luterilaiselle kirkolle tai ortodoksiselle kirkkokunnalle taikka niiden seurakunnalle tai seurakuntayhtymälle rahankeräyslupa.

Valtakunnallisiin rahankeräyksiin liittyvät tehtävät siirrettiin 1.1.2010 lääninhallitusten lakkauttamisen yhteydessä rahankeräyslain muuttamisesta annetulla lailla (505/2009) Poliisihallitukselle. Paikallisten poliisilaitosten toimivalta myöntää lupia omalla toimialueellaan toimeenpantaville rahankeräyksille pysyi uudistuksen yhteydessä ennallaan. Eduskunnan edellyttämä seurantatyö aloitettiin jo ennen organisaatiouudistusta sisäasiainministeriön poliisiosaston arpajais- ja asehallintoyksikössä ja seurantatyötä on jatkettu uudistuksen jälkeen Poliisihallituksen lupahallintoyksikössä. Rahankeräyslain soveltamiskäytäntö ei ole kaikilta osin ollut yhtenäistä liittyen kirkkokuntien ja uskonnollisten yhdyskuntien mahdollisuuteen toimeenpanna rahankeräyksiä. Tulkinnalliseksi kysymykseksi on noussut erityisesti yleishyödyllisyyden määritelmään liittyvät rajanvetotilanteet. Sisäasiainministeriö asetti 23.11.2011 esiselvityshankkeen, jonka tehtävänä oli arvioida mahdolliset rahankeräyslain muutostarpeet edeltä mainituin osin. Lisäksi työryhmä arvioi eduskunnan lausuman mukaisesti mahdollisuutta myöntää erityisestä syystä kirkkokunnille taikka niiden seurakunnalle tai seurakuntayhtymälle rahankeräyslupa. Sisäasiainministeriö asetti 19.10.2012 lainsäädäntöhankkeen, jonka tehtävänä on 31.5.2012 päättyneen esiselvityshankkeen pohjalta laatia mm. ehdotukset rahankeräyslain säännösten selkeyttämiseksi yleishyödyllisyyden vaatimuksen osalta sekä ehdotukset Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Suomen ortodoksisen kirkon rahankeräysoikeuden toteuttamiseksi.

Rahankeräysten valvontaa varten on kehitteillä poliisin pitämä valtakunnallinen rahankeräysten valvontatiedosto. Poliisihallituksessa on käynnissä hanke rahankeräysten valvontarekisteriksi. Hankkeen tavoitteena on saada valvontarekisteri käyttöön vuoden 2013 lopulla.

Kansainvälistä suojelua koskevien säädösten soveltaminen ja seuranta

HE 166/2007 vp — EV 4/2009 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 25.2.2009 hallituksen tarkkaan seuraavan 1) tilapäisen oleskeluluvan saaneiden määriä ja asemaa, 2) maasta poistamisen esteiden päättymistä ja maasta poistamisen tehokkuutta tilapäisten oleskelulupien perusteiden lakatessa, 3) kansainvälistä suojelua koskevien säännösten soveltamista eri vaikutuksineen ja 4) koko ulkomaalaislain ja maahanmuuton erilaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia taloudelliset vaikutukset mukaan lukien.

Lisäksi eduskunta edellyttää hallituksen 5) toimivan yhtenäisen kansainvälistä suojelua koskevan eurooppalaisen politiikan edistämiseksi ja 6) ryhtyvän seurannasta johtuviin tarpeellisiin toimenpiteisiin muun muassa lainsäädännön muuttamiseksi.

1–2. Ulkomaalaislain 51 §:ssä säädetään tilapäisen oleskeluluvan myöntämisestä maasta poistamisen estymisen vuoksi. Vuonna 2009 turvapaikkamenettelyssä myönnettyjen tilapäisten oleskelulupien määrä oli vähäinen; vuoden loppuun mennessä Maahanmuuttovirasto myönsi 19 tällaista oleskelulupaa. Vuosina 2010 ja 2011 tällaisia lupia myönnet-

tiin vuosittain alle kymmenen ja vuonna 2012 ainoastaan kolme kappaletta. Maahanmuuttoviraston käytäntö tilapäisten oleskelulupien myöntämisessä 51 §:n perusteella on muuttunut siksi, että maalinjauksia on muutettu niiden lähtömaiden osalta, joista valtaosa aikaisemmin oleskeluluvan 51 §:n perusteella saaneista turvapaikanhakijoista on saapunut Suomeen. Linjausten muutoksen vuoksi poliisi on lähettänyt ulkomaalaislain 210 §:n nojalla muutamia kymmeniä jatkolupahakemuksia ratkaistavaksi Maahanmuuttovirastoon. Jatkolupaharkinnassa virasto on tutkinut, voidaanko henkilölle myöntää uusi tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa vai onko maasta poistamisen esteen päätyttyä määrättävä henkilö poistettavaksi maasta. Vuonna 2009 tehtiin yksi kielteinen jatkolupapäätös henkilölle, joka oli saanut ensimmäisen oleskeluluvan turvapaikkamenettelyssä ulkomaalaislain 51 §:n perusteella. Myös vuonna 2010 valtaosa päätöksistä oli myönteisiä. Vuonna 2011 jatkolupahakemuksia tuli Maahanmuuttovirastoon vain muutama. Vuonna 2012 jatko-oleskelulupa myönnettiin 51 §:n perusteella 11 tapauksessa. Sisäasiainministeriössä on asetettu hanke vapaaehtoisen paluun järjestelmän vakiinnuttamiseksi 30.11.2012. Hankkeen yhteydessä tullaan selvittämään myös ulkomaalaislain 51 §:n soveltamista sekä muutostarpeita.

Hallitusohjelmaan perustuen sisäasiainministeriö asetti 28.11.2011 hankkeen maahanmuuttohallinnon tuloksellisuuden parantamiseksi. Hankkeen toimikausi on 1.12.2011–31.12.2014. Hankkeen toteutumista ohjataan ja seurataan poikkihallinnollisessa sisäasiainministeriön maahanmuutto-osaston johtamassa työryhmässä, jossa ovat edustajat sisäasiainministeriön maahanmuutto- ja poliisiosastolta, oikeusministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä, Maahanmuuttovirastosta, Rajavartiolaitokselta, Poliisihallituksesta sekä vastaanottokeskuksista. Hankkeessa tarkastellaan mahdollisuuksia tehostaa erityisesti turvapaikkapäätöksentekoa siten, että edellytetyt säästöt saavutetaan vastaanotossa. Hankkeen aikana selvitetään tekijät, jotka hidastavat päätöksentekoa ja täytäntöönpanoa turvapaikka-asioissa ja laaditaan ehdotukset ja suunnitelma näiden tekijöiden poistamiseksi tai niiden vaikutuksen vähentämiseksi. Turvapaikkapäätösten laadun halutaan säilyvän samalla vähintään nykyisellä tasolla. Erityisesti hankkeessa tarkastellaan viranomaisten välistä yhteistyön tehostamista, työn organisointia sekä keinoja saavuttaa säästöjä vastaanottokeskusten ohjauksen tehostamisella ja niiden toiminnan paremmalla integroinnilla Maahanmuuttoviraston toimintoihin. Hankkeessa selvitetään myös vastaanottokeskusverkoston laajuus sekä tarkastellaan kuntasijoitusten ja muutoksenhakuprosessin vaikutuksia kustannuksiin. Hankkeen konkreettisena tavoitteena on tehostaa maahanmuuttoviranomaisten toimintaa siten, että valtionhallinnon menokehyksissä edellytetty toiminnan tehostamiseen liittyvä 20 milj. euron säästö ja hakijamäärien vähenemiseen liittyvä säästö (tämän hetken arvion mukaan 20 miljoonaa euroa) turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan menoissa saavutetaan vuoteen 2015 mennessä. Niin ikään Maahanmuuttoviraston, poliisin ja Rajavartiolaitoksen välisen yhteistyön tiivistämiseksi on työryhmässä valmisteltu MPR-moniviranomaismallia. Työryhmä antaa asiassa selvityksensä keväällä 2013.

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiaa on valmisteltu työryhmässä ja työryhmä on luovuttanut esityksensä ministerille tammikuussa 2013. Kyseessä on yksi hallitusohjelman kärkihankkeista, jonka tavoitteissa painotetaan Suomen talouskasvuun, työllisyyteen ja kilpailukykyyn liittyviä kysymyksiä. Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -hankkeessa määritel-

lään Suomeen kohdistuvaa muuttoliikettä lähitulevaisuudessa ja linjataan maahanmuuttoa, kotoutumistoimia, työmarkkinoita ja korkeakouluja koskevia tavoitteita. Maahanmuuton strategia laaditaan hallituksen hyväksyttäväksi keväällä 2013.

5. Vuosina 2009–2011 käsiteltiin EU:n neuvostossa komission muutosehdotuksia lähes kaikkiin niihin EU-säädöksiin, jotka muodostavat yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän. Suomi toimi aktiivisesti tehokkaamman ja yhdenmukaisemman sääntelyn edistämiseksi kaikilla turvapaikkajärjestelmän osa-alueilla ja tuki puheenjohtajavaltion ponnisteluja säädösten hyväksymiseksi vuoden 2012 määräajassa. Etenkin EU:n turvapaikka-asioiden tukiviraston käytännön toiminnan alkaminen kesällä 2011 oli tärkeä askel kohti entistä yhtenäisempää järjestelmää. Tukholman ohjelmassa yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän toteutumisen määräajaksi on annettu vuosi 2012. Järjestelmään liittyvien säädösten ja direktiivien käsittelyssä on edetty Tanskan ja Kyproksen puheenjohtajuuskausien aikaan siinä määrin, että lainsäädännöllinen viitekehys yhteiselle turvapaikkajärjestelmälle saataneen hyväksyttyä kevään 2013 aikana. Lisäksi eri yhteyksissä korostettiin jäsenvaltioiden velvollisuutta noudattaa jo sovittuja yhteisiä säännöksiä, mitä edellyttää myös Dublin-järjestelmän soveltaminen. Kysymys Kreikan turvapaikkajärjestelmän puutteista ja niiden korjaamisesta sekä siihen liittyvästä Dublin-siirtojen keskeyttämisestä nostettiin esiin paitsi EU- ja pohjoismaisella tasolla, myös Kreikan viranomaisten ja poliittisen johdon kanssa. Suomi sitoutuu edistämään omalta osaltaan yhteiseen turvapaikkajärjestelmään liittyvän lainsäädännön täytäntöönpanoa. Käytännön yhteistyöhön osallistutaan EASO:n johdolla.

6. Hallitus antoi eduskunnalle 13.11.2009 turvapaikkaselvitykseen liittyvän ulkomaa-laislain muutosehdotuksen (HE 240/2009 vp). Lakiehdotus hyväksyttiin toukokuussa 2010 ja muutokset tulivat voimaan 1.8.2010. Muutokset koskevat perheen yhdistämissäännöksiä ja turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta. Tämän lisäksi lakiin lisättiin säännökset iän selvittämisestä. Maaliskuussa 2010 eduskunnalle annettiin muutosehdotus lakiin maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Esityksessä ehdotettiin, että Suomesta turvapaikkaa hakeneet EU-kansalaiset eivät enää kuuluisi turvapaikanhakijoiden vastaanoton piiriin sen jälkeen, kun he ovat saaneet hakemukseensa kielteisen päätöksen. Lakiehdotus hyväksyttiin kesäkuussa 2010 ja lainmuutokset tulivat voimaan 1.7.2010, minkä jälkeen EU-kansalaisten jättämien hakemusten määrä romahti. Sisäasiainministeriössä on myös valmisteltu maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevan lain kokonaisuudistus. Syyskuun alussa 2011 voimaan tulleen kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) tarkoituksena on turvata hakijoille yhdenmukaiset ja riittävät vastaanottopalvelut. Lain merkittävimmät muutokset koskevat turvapaikanhakijoille maksettavan taloudellisen tuen irrottamista yleisestä toimeentulotuesta. Toimeentulotuen sijasta hakijoille maksetaan vastaanotto- ja käyttörahaa. Muutoksella pyritään vähentämään tuen houkuttelevuutta perusteettomien hakemusten jättämiseen. Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti turvapaikkahakemusten käsittelyn nopeuttamiseksi tehostetaan yhteistyötä ja otetaan käyttöön maahanmuuttoviranomaisten moniviranomaismalli eli Maahanmuuttoviraston, poliisin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoimintamalli (MPR). Yhteistyömallin käyttöönotto- miseksi on asetettu hanke, jonka toimikausi on vuoden 2013 toukokuun loppuun. Lisäksi

on asetettu Maahanmuuttophallinnon tuloksellisuuden parantaminen -työryhmä vuoden 2014 loppuun asti. Työryhmän tehtävänä on muun muassa selvittää tekijät, jotka hidastavat turvapaikkapäätöksentekoa ja niiden toimeenpanoa sekä laatia suunnitelma näiden tekijöiden poistamiseksi tai vähentämiseksi.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Hätäkeskusuudistuksen toimeenpano

VNS 3/2007 vp — EK 4/2008 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta hyväksyi 10.4.2008 seuraavan kannanoton:

1. Hätäkeskusuudistuksen toimeenpanoa on jatkettava hallintovaliokunnan mietinnön HaVM 3/2008 vp mukaisesti.
2. Valtioneuvoston on annettava hallintovaliokunnalle hätäkeskusuudistuksen toimeenpanosta perustuslain 47 §:n 2 momentin tarkoittama kirjallinen selvitys vuoden 2010 syyskuun loppuun mennessä.
3. Hallintovaliokunnan mietinnön HaVM 3/2008 vp perusteluissa lausuttuun viitaten valtioneuvoston on annettava hallintovaliokunnalle perustuslain 47 §:n 2 momentin tarkoittama kirjallinen selvitys, mikäli hätäkeskusten aluejakoa aiotaan muuttaa.

Sisäasiainministeriö asetti 11.11.2008 hätäkeskustoiminnan kehittämishankkeen, jonka tuli tehdä esitys Hätäkeskuslaitoksen keskeisistä strategisista linjauksista vuoden 2009 aikana. Hanke antoi hätäkeskustoiminnan kehittämisestä loppuraportin 17.3.2009 (Strategiatyöryhmän loppuraportti, Sisäasiainministeriön julkaisu 7/2009). Sisäasiainministeriö päätti hätäkeskustoiminnan strategisista linjauksista 15.5.2009.

Hätäkeskustoiminnan ja tietotekniikan kehittämishanke (TOTI) on aloitettu syksyllä 2008. Hätäkeskuslaitos on 10.6.2011 allekirjoittanut hätäkeskustietojärjestelmän toimitussopimuksen. Hätäkeskustietojärjestelmä on toteutusvaiheessa.

Valtioneuvosto teki päätöksen hätäkeskusten aluejaosta 13.1.2010 ja sisäasiainministeriö päätöksen hätäkeskusten sijaintipaikkakunnista 9.3.2010. Laki ja valtioneuvoston asetus hätäkeskustoiminnasta tulivat voimaan 1.1.2011. Pohjois-Suomen ja Lapin hätäkeskus aloitti toimintansa Oulussa 8.11.2011. Itä- ja Kaakkois-Suomen alueen hätäkeskukset yhdistyivät Kuopion hätäkeskukseksi 4.12.2012 alkaen. Muiden uusien hätäkeskusten tekninen muutossuunnittelu on valmisteltu siten, että ne voivat aloittaa toimintansa sijaintipaikkapäätöksen mukaisessa aikataulussa. Hätäkeskusuudistus on toteutettu vuoteen 2015 mennessä.

Sisäasiainministeriö on asettanut 22.12.2011 arviointiryhmän arvioimaan hätäkeskusuudistuksen toteutumista. Työryhmän toimikausi on vuoden 2013 huhtikuun loppuun. Ryhmän tehtävä on seurata uudistuksen toteutumista ja valmistella mahdolliset toimenpideehdotukset.

Kannanoton kohtaan 2 liittyvä perustuslain 47 §:n 2 momentin tarkoittama selvitys annettiin Eduskunnan hallintovaliokunnalle 30.9.2010.

Kannanoton kohtaan 3 liittyvä perustuslain 47 §:n 2 momentin tarkoittama selvitys annettiin Eduskunnan hallintovaliokunnalle 29.10.2009. Hallintovaliokunta antoi hätäkeskusten aluejaosta lausunnon HaVL 27/2009 vp – MINS 5/2009 vp.

Ampumarataverkoston toteuttaminen ja ampuma-aserekisterin uudistaminen

HE 106/2009 vp — EV 149/2010 vp

Hallintovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 27.10.2010 hallituksen edistävän käytettävissä olevilla eri keinoilla riittävän kattavan ampumarataverkoston toteuttamista.
2. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että ampuma-aserekisterin uudistaminen toteutetaan kiireellisenä, niin nopeasti kuin se on teknisesti käytännössä mahdollista suorittaa ja että uudistamistyöhön varataan sen edellyttämä riittävä rahoitus.

Valtioneuvosto päätti 10.2.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Sisäasiainministeriö asetti 16.8.2011 aseturvallisuustyöryhmän selvittämään aseturvallisuuden kehitysnäkymiä Suomessa. Työryhmän toimikausi päättyi 31.12.2011. Työryhmän loppuraportti luovutettiin sisäasiainministerille tammikuussa 2012. Työryhmän työskentelyssä huomioitiin eduskunnan vastauksen tehtävänanto.

Edellä todettujen toimenpiteiden lisäksi sisäasiainministeriössä on jatkettu sisäistä esiselvitystyötä pääministeri Kiviniemen hallituksen edellyttämällä tavalla. Pohjana työskentelylle on valtioneuvoston 25.6.2009 antama lausuma.

Ympäristöministeriö asetti toukokuussa 2010 ampumaratojen ympäristölupaohjeistusta valmistelevalle työryhmän, jonka toimikausi oli 1.4.2010–31.12.2010. Työryhmän toimikautta jatkettiin 30.6.2011 saakka. Työryhmä on laatinut ampumaratojen ympäristölupaohjeistusta koskevan oppaan. Työryhmä ehdotti lisäksi useita eri ampumaratoihin ja niiden ympäristölupiin liittyviä esityksiä, joista merkittävin lienee työryhmän ehdotus ampumaratanormin laatimisesta.

Ympäristöministeriö on asettanut marraskuussa 2011 ympäristönsuojelun uudistamishankkeen (30.11.2011/YM038:00/2011), jonka tehtävänä on 31.12.2013 mennessä valmistella ympäristönsuojelulain ja -asetuksen sekä eräiden muiden asetusten uudistaminen. Aserekisterin korvannut uusi asetietojärjestelmä on otettu käyttöön 26.11.2012.

Kokonaisvaltainen ja systemaattinen selvitys voimassa olevista ulkomaalaislain perheen yhdistämissäännöksistä ja niiden soveltamisesta

HE 240/2009 vp — EV 79/2010 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 26.5.2010, että valtioneuvosto antaa hallintovaliokunnalle ennen 16 päivää lokakuuta 2010 kokonaisvaltaisen ja systemaattisen selvityksen voimassa olevista ulkomaalaislain perheen yhdistämissäännöksistä ja niiden soveltamisesta,

- 1) joka kattaa oleskeluluvan myöntämisedellytysten arvioinnin lisäksi Suomeen muuttoon ja kotouttamiseen liittyvät taloudelliset ja sosiaaliset tekijät sekä erilaisiin etuuksiin ja toimenpiteisiin liittyvät kustannukset,
- 2) jossa arvioidaan, olisiko perheen yhdistämiselle tarpeen asettaa kotoutumista tukevia edellytyksiä, kuten asuntoedellytys ja perheenkokoajan asumisai-kaedellytys, ja
- 3) jossa verrataan Suomen nykyisiä perheen yhdistämistä koskevia säännöksiä ja käytäntöjä muiden EU- ja pohjoismaiden vastaaviin sen arvioimiseksi, muodostavatko Suomen säännökset vetovoimatekijöitä turvapaikan hakemiselle ja humanitäarisluonteiselle maahanmuutolle.

Valtioneuvosto päätti 10.6.2010 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Sisäasiainministeriö antoi hallintovaliokunnalle selvityksen 22.12.2010 saatuaan lisäaikaa sen antamiseen. Siinä käsiteltiin ensin Euroopan ihmisoikeussopimuksen perhe-elämän suojaa koskevaa säännöstä ja Euroopan unionin perheenyhdistämisdirektiiviä sekä kerrottiin pohjoismaiden ja eräiden EU-maiden käytännöistä. Vertailun tuloksena voitiin havaita, että pakolaisten ja toissijaista suojelua saaneiden sekä työn tai elinkeinon harjoittamisen perusteella maahan muuttaneiden perheiden yhdistämisen edellytykset ovat olennaisilta osiltaan samanlaiset Suomea lähellä olevissa maissa, erojen kasvaessa mentäessä kauemmaksi. Mitä tulee humanitaarista suojelua ja yksilöllisistä inhimillisistä syistä oleskeluluvan saaneiden perheenjäsenten maahanmuuton edellytyksiin vertailu on vaikeaa, sillä muiden maiden lupakategorioista ei ole riittävän tarkkaa tietoa saatavissa. On ilmeistä, että ne vaihtelevat eri maissa. Näitä kysymyksiä ei oikeastaan ole käsitelty EU:n piirissä tai muilla kansainvälisillä forumilla.

Selvityksessä tuotiin esille se, kuinka perhe-elämän suojaa koskevia sääntöjä tulee tarkastella erikseen eri tilanteissa: perheenkokoaja asuu Suomessa pysyväisluontoisesti / tilapäisluontoisesti; on kyseessä ydinperhe / muu omainen; on kyseessä aikaisemmin vietetyn mutta keskeytyneen perhe-elämän jatkaminen / uuden perhe-elämän aloittaminen eli perheen muodostaminen. Ulkomaalaislaissa edellytykset vaihtelevat Suomessa olevan perheenkokoajan mukaan esimerkiksi seuraavissa ryhmissä: Suomen kansalaisen, EU-kansalaisen tai nk. inkeriläisen perheenjäsen.

Selvityksessä keskityttiin Suomessa pysyväisluontoisesti asuvan kolmannen maan kansalaisen ydinperheen jäsenen perheen yhdistämisen edellytyksiin, joka on perustavaa laatua oleva tilanne. Yleisenä lähtökohtana Suomessa on toimeentuloedellytys, josta on erinäisiä poikkeuksia. Vanhasen II ja Kiviniemen hallitukset selvittivät myös asumisaika-vaatimuksen käyttöönottoa, mutta tästä luovuttiin lausuntokierroksella saadun kielteisen palautteen johdosta.

Vanhasen II ja Kiviniemen hallitusten aikana tehtiin tiukennuksia perheenyhdistämiskäytäntöihin. Nykyään edellytetään toimeentuloedellytyksen täyttämistä kansainvälistä suojelua saaneen uuden perheenjäsenen maahanmuutolta. Kotouttamislakia uudistettaessa luovuttiin myös perheenjäsenen Suomeen muuttomatkojen korvaamisesta lukuun ottamatta pakolaiskiintiössä otettujen perheenjäseniä.

Selvityksessä kerrottiin lisäksi maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvien erityis- palveluiden taloudellisista kustannuksista, kunnalle maksettavista laskennallisista korva- uksista ja muista kustannuksista. Lisäksi kuvattiin perusopetukseen valmistavaa opetusta ja kielikoulutuksia sekä kotoutumiskoulutusta ja näiden kustannuksia.

Kataisen hallituksen ohjelman mukaan Suomen perheen yhdistämiskäytäntöjen tulee olla samansuuntaisia muiden Pohjoismaiden kanssa. Kansainvälistä suojelua saaneiden perheen yhdistämisen kriteereitä voidaan tarkentaa EU:n perheen yhdistämisdirektiivin säännökset huomioon ottaen niin, että ehtoihin sisältyy täysi-ikäisille perhettä kokoaville kohtuullinen asunto- ja toimeentuloedellytys.

Hallitusohjelman mukaisesti perheen yhdistämisen edellytyksistä tehtiin sisäasiainmi- nisteriössä selvitys, joka valmistui keväällä 2012. Selvityksen mukaan toimeentuloedelly- tys voitaisiin ulottaa koskemaan humanitaarista suojelua saaneita myös niissä tilanteissa, kun perhe on muodostettu jo ennen perheenkokoajan maahantuloa. Toissijaista suojelua tai pakolaisaseman saaneiden osalta perheen yhdistämisen edellytyksiä ei muutettaisi. Asunto- edellytyksen käyttöönottoa tutkittaisiin poikkihallinnollisesti aikaisintaan vuonna 2013, kun jo tehtyjen lakimuutosten vaikutuksista on saatu enemmän tietoa.

Selvitys oli kesällä 2012 lausuntokierroksella. Järjestöt vastustivat laajalti perheen yhdis- tämiseen kohdistuvia lisärajoituksia. Suurin osa eduskuntaryhmistä piti myös parhaana joko pidättäytyä edellytysten kiristyksistä kokonaan tai ainakin odottaa tarkempaa vaiku- tusanalyysiä. Poliittista päätöstä selvityksen jatkotoimista ei ole vielä tehty.

Ulkomaalais-, maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikan seuranta

HE 185/2010 vp — EV 239/2010 vp

Hallintovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 8.12.2010 hallituksen antavan eduskunnalle vaalikausi- tain ulkomaalais-, maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikasta ja sen toimivuus- desta selonteon, jossa muun ohella verrataan Suomen maahanmuuttoa koskevia säännöksiä, käytäntöjä ja taloudellisia etuuksia muihin EU-maihin muun muassa sen arvioimiseksi, muodostavatko Suomen säännökset, käytännöt tai taloudelli- set etuudet vetovoimatekijöitä turvapaikan hakemiselle tai humanitaariselle maa- hanmuutolle.

2. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan turvapaikkamenettelyn nopeuttamisesta käsittelyaikojen lyhentämiseksi olennaisesti ja pysyvästi.

3. Eduskunta edellytti, että hallitus varaa valtion talousarvioesityksiin riit- tävän rahoituksen kotoutumisen edistämisestä annettavan lain tehokkaaseen ja kattavaan toimeenpanoon kuntakorvausten korottaminen mukaan lukien.

4. Eduskunta edellytti hallituksen antavan vuoden 2011 loppuun mennessä hallintovaliokunnalle selvityksen, jossa arvioidaan

1) asetetaanko kotoutumisen edistämisestä annettavassa laissa tarkoitetun perustietoaineiston omaksuminen Suomen kansalaisuuden saamisen edellytyk- seksi hakijoille tehtävässä testissä,

2) voidaanko kotoutumistukea maksaa maahanmuuttajille kieli- ja muiden opintojen edistymisen perusteella ja

3) onko syytä ohjata maahanmuuttajien kotoutumisen alkuvaiheen koulutusta nykyistä suuremmassa määrin ja pitkäjänteisemmin kansalais-, työväen- ja kansanopistojen tehtäväksi.

Valtioneuvosto päätti 29.12.2010 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Hallitus antaa eduskunnalle vaalikauden lopulla selonteon ulkomaalais-, maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikasta ja sen toimivuudesta.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011) tuli voimaan 1.9.2011. Lain tarkoituksena on ensisijaisesti ollut varmistaa, että kotoutumisen edistämistä koskevan lain (1386/2010) tultua voimaan vastaanottotoiminnalla on sen vaatima lainsäädännöllinen perusta. Lain tarkoituksena on myös turvata kansainvälistä suojelua hakeville ja tilapäistä suojelua saaville sekä ihmiskaupan uhreille yhdenmukaiset ja riittävät vastaanottopalvelut.

Lain merkittävimmät muutokset koskevat vastaanottokeskusten maksaman taloudellisen tuen irrottamista yleisestä toimeentulotuesta. Toimeentulotuen sijasta aikuisille maksetaan vastaanottorahaa ja ilman huoltajaa oleville lapsille käyttörahaa. Esimerkiksi yksinasuvalle ja yksinhuoltajalle maksettavan vastaanottorahan perusosa on 290 euroa kuukaudessa, ateriapalvelut tarjoavassa vastaanottokeskuksessa 85 euroa kuukaudessa. Ilman huoltajaa olevan alle 16-vuotiaan lapsen käyttöraha on 25 euroa kuukaudessa ja 16 vuotta täyttäneen 45 euroa kuukaudessa. Käyttöraha voi olla myös tätä pienempi, jos se on perusteltua lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden.

Hakijoille maksettavan taloudellisen tuen irrottaminen yleisestä toimeentulotuesta yksinkertaistaa jossakin määrin tuen myöntämismenettelyä ja rakennetta. Muutoksella pyritään vähentämään taloudellisen tuen houkuttelevuutta perusteettomien hakemusten jättämiseen. Kansainvälistä suojelua hakeva oleskelee Suomessa laillisesti, mutta aina hakemuksensa ratkaisemiseen asti kuitenkin väliaikaisesti. Hakija saa osan toimeentulosta ja huolenpidosta hyödykkeinä vastaanottokeskuksesta, jolloin rahana maksettava osuus on aina alhaisempi kuin toimeentulotukeen oikeutetulla maassa asuvalla henkilöllä. Hakijamäärät ovat pysyneet alhaisella tasolla (noin 3100 turvapaikanhakijaa / vuosi). Näin ollen Suomen maahanmuuttoa koskevien säännösten ei voida katsoa muodostuneen vetovoimatekijäksi.

Yhteinen eurooppalainen turvapaikkajärjestelmä on ollut yksi sisäasiainministeriön EU-prioriteeteista Tukholman ohjelman hyväksymisestä lähtien. Yhteiseurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän myötä turvapaikkahakemusten käsittelyn säännöt ja menettelyt yhdenmukaistuvat koko EU:ssa, mikä paitsi tehostaa menettelyä myös takaa turvapaikanhakijoiden oikeusturvan. Tukholman ohjelmassa yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän toteutumisen määräajaksi on annettu vuosi 2012. Järjestelmään liittyvien säädösten ja direktiivien käsittelyssä on edetty Tanskan ja Kyproksen puheenjohtajuuskausien aikaan siinä määrin, että lainsäädännöllinen viitekehys yhteiselle turvapaikkajärjestelmälle saataneen hyväksyttyä vuoden 2013 alkupuolella. Tulevaisuuden haasteena tuleekin olemaan yhteisen lainsäädännön täytäntöönpano ja soveltaminen siten, että tavoite yhteisestä turvapaikkajärjestelmästä toteutuisi käytännössä. Lainsäädännön täytäntöönpanon ohella yhteisen järjestelmän aikaansaamiseksi on tärkeää kehittää edelleen käytännön yhteistyötä

EASO:n koordinoimana. Suomi sitoutuu edistämään omalta osaltaan yhteiseen turvapaikkajärjestelmään liittyvän lainsäädännön täytäntöönpanoa. Käytännön yhteistyöhön osallistutaan EASO:n johdolla.

2. Maahanmuuttoviraston kehittämistoimilla on pyritty nopeuttamaan ja sujuvoittamaan turvapaikkamenettelyä. Toimilla on arvioitu olleen vaikutusta päätösmäärien nousuun vuoteen 2011 verrattuna (+418 päätöstä¹, pl. Dublin-päätökset). Turvapaikkahakemusten kokonaiskäsittelyaika on laskenut keskimäärin 10 vuorokaudella (v. 2011: 263 vrk, v. 2012: 253 vrk).

Turvapaikkahakemusten päätösrakennetta on selkeytetty ja puhuttelujärjestelyjä mallinnettu. Samalla on parannettu laatua, nopeutettu menettelyä ja lisätty yhdenmukaisuutta. Sekä selkeästi perusteettomat että selvästi myönteiset turvapaikkahakemukset on pyritty seulomaan mahdollisimman nopeasti turvapaikkaprosessin alkuvaiheessa. Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikön ja poliisin käytännön viranomaisyhteistyötä on lisätty.

Turvapaikkayksikön tulosalueiden työnjakoa ja organisointia on tehostettu ja pyritty vähentämään eri vaiheiden välisiä hukka-aikoja ja kuormittavuutta sekä lisäämään joustavuutta ja parantamaan ammattitaitoa. Työn seurantaa ja menettelyä on ohjeistettu ja parannettu. Turvapaikkapäätös on pyritty tekemään kaikilla tulosalueilla heti puhuttelun jälkeen.

Turvapaikka-asoiden muutoksenhakuprosessia on pyritty nopeuttamaan. Helsingin hallinto-oikeudessa varsinaisten turvapaikka-asoiden keskimääräistä käsittelyaikaa on pystytty lyhentämään vuoteen 2011 verrattuna 0,7 kuukaudella. Hallinto-oikeuteen vuodelle 2012 kohdennettu lisäresurssi (11 htv) on vaikuttanut oikeuden ratkaisukapasiteettia tehostavasti.

Helsingin hallinto-oikeus ja Maahanmuuttovirasto ovat tehostaneet yhteistyössä turvapaikkaprosessia. Käsittelyaikaa pidentäviä menettelyjä on poistettu ja tilastoseurantaa turvapaikka-asiamäärien kehittymisen arvioimiseksi laajennettu. Maahanmuuttoviraston ja hallintotuomioistuinten välinen sähköinen asiakirjaliikenne on käyttöönottovaiheessa.

Poliisin keskimääräinen turvapaikkatutkinta-aika (v. 2012: 34 vrk, v. 2011: 41 vrk) on lyhentynyt ja maasta poistamismenettely tehostunut. Maasta poistettujen määrä nousi ja oli vuonna 2012 yhteensä 2 440 henkilöä, kun vastaava määrä vuonna 2011 oli 2 252 henkilöä. Maasta poistettujen osuus maasta poistamispäätöksen saaneisiin kasvoi ja oli viime vuonna 80 % (kasvu +5 %).

Turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmää on sopeutettu hakijamääriä vastaavasti. Majoituskapasiteetin käyttöastetta on pidetty mahdollisimman korkeana (90 %) vajaakäytön välttämiseksi. Laitosmuotoisesta asumismallista pyritään siirtymään edullisempaan asuntopohjaiseen malliin.

Vastaanottotoiminnan määrärahan todellinen supistuminen oli vuonna 2012 lähes 14,5 milj. euroa. Säästöistä huolimatta on vastaanottotoiminnan laatu ja lakisääteiset vastaanottopalvelut pystytty turvaamaan. Vastaanottokeskusten ohjausta on tehostettu ja toimintaa yhdenmukaistettu.

Turvapaikkaprosessin nopeuttamisella ja vastaanottotoiminnan sopeuttamistoimilla ei voida vaikuttaa kuntaan siirtymisen prosessiin eikä sen nopeuttamiseen. Keskimääräi-

¹ vertailuajankohta 30.11.

nen odotusaika vastaanottokeskuksessa oleskeluluvan saannin jälkeen on tavoitteeseen nähden edelleen kaksinkertainen (tavoite keskimäärin 2 kk, toteuma keskimäärin 4 kk).

Kuntaan siirtymisen nopeuttamiseksi ovat vastaanottokeskukset tukeneet omaehtoista kuntaan muuttoa, kun virallinen sijoitusmenettely ei ole taannut kuntapaikkoja niitä tarvitseville.

3. Uudessa, 1.9.2011 voimaan tullessa laissa kotoutumisen edistämisestä (1386/2010, kotoutumislaki) säädetään maahanmuuttajan kotoutumista edistävästä toimenpiteistä siten, että ne muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Kotoutumisen ja työllistymisen nopeuttamiseksi laissa säädetään kotoutumisen alkuvaiheen palveluista, kuten kaikille annettavasta perustiedosta, ohjauksesta ja neuvonnasta, alkukartoituksesta, alkukartoituksen perusteella laadittavasta kotoutumissuunnitelmasta ja kotoutumiskoulutuksesta. Perustieto sisältää myös tietoa mahdollisuudesta osallistua alkukartoitukseen ja muihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin. Perustietoaaineisto ja alkukartoitus ovat 1.9.2011 voimaan tullessa kotoutumislaisla uusia toimenpiteitä.

Perustietoaaineisto on valmisteltu Euroopan sosiaalirahaston rahoituksella. Aineistoa kehitetään edelleen vuonna 2012 myös Euroopan sosiaalirahaston rahoituksella, jonka jälkeen perustietoaaineiston päivittäminen ja jakelu edellyttää määrärahan varaamista tarkoitukseen valtion talousarviossa. Kotoutumislain säädös alkukartoituksesta on uusi, mutta alkukartoituksia on tehty osana työvoimapolitiittista kotoutumiskoulutusta Opetushallituksen opetussuunnitelmasuosituksen mukaisesti. Työ- ja elinkeinotoimisto laatii alkukartoituksen työnhakijaksi rekisteröityneille ja ne rahoitetaan työ- ja elinkeinoministeriön pääluokasta momentilta 32.30.51, Työllistämisen, koulutus- ja erityistoimet. Kunta laatii alkukartoituksen toimeentulotukiasiakkaille ja sitä pyytävälle muille maahanmuuttajille. Valtion korvaa kunnille alkukartoituksen laatimisesta aiheutuneet kustannukset laskennallisena korvauksena. Tarkoitukseen on varattu määräraha sisäasiainministeriön pääluokassa momentilla 26.40.30, Kunnille maksettavat korvaukset (vuonna 2012 työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa momentilla 32.70.30).

Kotoutumislain 45 §:n mukaisesti kunnille kansainvälistä suojelua saavista maksettavien laskennallisten korvausten tasoa nostettiin 1.1.2011 lukien 10 %. Uudessa kotoutumislaisla korvausaikaa pidennettiin kolmesta vuodesta neljään vuoteen. Lain 45 §:ää muutettiin 16.12.2011 siten, että valtio korvaa 1.1.2012 lukien kunnalle laskennallista korvausta ulkomaalaislaissa tarkoitettussa pakolaiskiintiössä Suomeen otetuista henkilöistä vastaanotosta ja kotoutumistoimista neljän vuoden ajan ja muiden kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden osalta kolmen vuoden ajan (1313/2011).

4. Hallitus antaa hallintovaliokunnalle selvityksen alkuvuodesta 2012.

1) Perustietoaaineiston omaksumisesta Suomen kansalaisuuden edellytyksenä hallituksen selvityksessä viitataan sisäasiainministeriössä kansalaisuuslain muutostarpeista tehtyyn selvitykseen. Selvitystä käytettiin valmistelun pohjana kansalaisuuslain uudistusta valmisteltaessa. Eduskunta hyväksyi lakiesityksen 19.1.2011 (579/2011). Sisäasiainministeriön selvityksessä otettiin kantaa myös testien merkitykseen Suomen kansalaisuuden myöntämisen edellytyksenä sekä muun muassa tarkasteltiin kansainvälisiä käytäntöjä. Selvityksen johtopäätöksenä omaksumattiin lähtökohta, jonka mukaan mahdollisuus saada Suomen kansalaisuus tukee maahanmuuttajan kotoutumista ja yhteiskunnallisen yhteenkuuluvuuden

tunnetta. Tästä syystä hallituksen esitykseen ei sisällytetty yhteiskunta- ja historiatietoutta tai arvoja mittavia testejä. Tämänkaltaisten testien ei nähty toimivan maahanmuuttajan yksilöllisen kotoutumisprosessin tukena. Lisäksi testiin liittyvät hallinnolliset, oikeudelliset, pedagogiset ja hakijoiden yhdenvertaisuuteen liittyvät kysymykset eivät sisäasiainministeriön näkemyksen mukaan tukeneet testin käyttöönottoa Suomessa.

2) Kotoutumislain (1386/2010) valmistelussa tarkasteltiin erilaisia mahdollisuuksia tukea maahanmuuttajaa kotoutumiskoulutuksen aikana. Valitussa perusratkaisussa kotoutumistuki on useimmiten sidottu työmarkkinatukeen, ja sen pohjalla olevaan lainsäädäntöön. Työvoimaan kuulumattomien osalta kotoutumistuki voi olla sidottu toimeentulotukeen.

Työmarkkinatuen maksaminen kotoutumistukena edellyttää, että maahanmuuttajan ensimmäinen kotikunta Suomessa on merkitty väestötietojärjestelmään ja että hän noudattaa kotoutumissuunnitelmaa. Lisäksi edellytetään, että maahanmuuttaja on taloudellisen tuen tarpeessa ja täyttää muutoinkin työmarkkinatuen saamisen edellytykset. Kotoutumistukena maksettavaan työmarkkinatukeen sovelletaan samoja säännöksiä kuin normaaliin työmarkkinatukeen. Edellytyksenä on toisin sanoen muun muassa se, että hänen voidaan katsoa asuvan Suomessa soveltamisalalain mukaisesti.

Kotoutumisen edistämisestä annettua lakia valmisteltaessa haluttiin korostaa maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta kotoutumisprosessissa, erityisesti kielen opiskelussa. Lain 17 §:n 3 momenttiin otettiin tämän vuoksi säännös, jonka mukaan maahanmuuttajan on noudatettava suunnitelmaansa sekä hakeuduttava ja osallistuttava säännöllisesti kotoutumissuunnitelmaan sisältyvään suomen tai ruotsin kielen opetukseen ja muihin suunnitelmassa sovittuihin toimenpiteisiin ja palveluihin. Kotoutumiskoulutuksessa keskeinen osa on suomen tai ruotsin kielen oppimisella. Maahanmuuttajan kieltäytyessä ilman pätevää syytä osallistumasta kotoutumissuunnitelmassa yksilöidysti sovittuun toimenpiteeseen, hänen oikeuttaan kotoutumistukena maksettavaan etuuteen voidaan rajoittaa siten kuin työttömyysturvalaissa (1290/2002) säädetään tai alentaa siten kuin toimeentulotuesta annetussa laissa säädetään. Sanktiot ovat vastaavia kuin työstä, työvoimapoliittisesta toimenpiteestä, aktiivointisuunnitelman laadinnasta tai esimerkiksi kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytyttäessä. Lienee perusteltua, että seuraamukset ovat ainakin joltain osin yhteismitallisia.

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Oikeus koskee kaikkia ja sen tarkoituksena on turvata ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistaso (HE 309/1993 vp., s. 69/II). Säännöksellä jokaiselle on perustettu subjektiivinen oikeus, jolla on läheinen yhteys toimeentulotukeen. Perustuslakivaliokunta on muun muassa katsonut, että toimeentulotukea voidaan käytännössä pitää perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitetun ihmisarvoisen elämän edellyttämän välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon takuuna siltä osin kuin turvaa annetaan rahamääräisinä suorituksina (PeVL 31/1997 vp, s. 2/II, PeVL 20/1998 vp, s. 2/II, PeVL 18/2001 vp, s. 4/I). Perustuslain 19 §:n 1 momentin subjektiivisen oikeuden perustavasta luonteesta ja perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle asetetusta perusoikeuksien turvaamisvelvoitteesta on kuitenkin johdettavissa lainsäätäjään kohdistuva velvoite järjestää tukijärjestelmä sellaiseksi, että yksilöillä on riittävät tosiasialliset mahdollisuudet päästä oikeuksiinsa (vrt. PeVL 31/1997 vp, s. 3/I).

Kotoutumissuunnitelmien edellytetään sisältävän kattavasti sellaisia toimenpiteitä, jotka edistävät kotoutumista ja soveltuvat yhteisesti sovittuun palvelukokonaisuuteen. Keskeinen väline kotoutumista edistävien ja tukevien taitojen saavuttamiseksi on kotoutumiskoulutus, jota järjestetään sekä työvoimapolitiittisena että omaehtoisena koulutuksena.

Kotoutumiskoulutuksesta ei ole ollut omaa erillislainsäädäntöä. Aikuisten kotoutumiskoulutus järjestetään pääasiassa työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena, josta säädetään julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002). Kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin on otettu säännökset kotoutumiskoulutuksesta. Pääpaino koulutuksessa on kielen opiskelussa.

Kotoutumiskoulutuksena voidaan järjestää myös omaehtoisena opiskeluna. Opintojen seurantaan sovelletaan, mitä julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa säädetään. Julkisen työvoimapalvelulain 9 luvun 6 §:n mukaan työnhakijan on osallistuttava säännöllisesti koulutus- tai opintosuunnitelman mukaiseen opetukseen. Työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä on, että työnhakija etenee opinnoissaan. Korkeakouluopintojen katsotaan etenevän riittävästi, jos työnhakija saa tutkintoonsa kuuluvia opintosuorituksia keskimäärin 5,5 opintopistettä opiskelukuukautta kohti. Muiden opintojen osalta edellytetään, että opinnot etenevät koulutus- tai opintosuunnitelmassa tarkoitetulla tavalla.

Mikäli maahanmuuttajan omaehtoisia opintoja ei tuettaisi enää työttömyysetuudella huonon opintomenestyksen takia, saisi hän jatkossakin edelleen kotoutumistukena maksettavaa työmarkkinatukea tai toimeentulotukea.

Kotoutumistuen saamisen edellytysten sitominen opintomenestykseen voisi saattaa kotoutumiskoulutuksessa olevat maahanmuuttajat eriarvoiseen asemaan, sillä maahanmuuttajien koulutustaustat eroavat varsin paljon toisistaan maahan tultaessa. Kyse on myös alkuvaiheessa monien maahanmuuttajien vähimmäistoimeentulosta riippumatta siitä maksetaanko kotoutumistuki työmarkkinatukena tai toimeentulotukena. Lähtökohtana henkilön vähimmäistoimeentulon sanktioinnissa tulee olla, ettei sanktiointi saa kuitenkaan vaarantaa ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa eikä olla muutenkaan kohtuutonta.

Kotoutumiskoulutusta kehitetään vuosina 2010–2013 Osallisen Suomessa -hankkeen puitteissa, ja hanketta ohjaa lain kotoutumisen edistämisestä 9 luvun säännökset kokeilusta. Tavoitteena on, että hankkeen tuloksena arvioidaan kokonaisuudessaan kotoutumiskoulutusta ja siihen liittyvää rahoitusta, tukimuotoja ja lainsäädäntöä. Tässä yhteydessä tulevat arvioitaviksi myös kotoutumiskoulutuksen piirissä olevien etuusjärjestelmä, sekä mahdollisuudet sitoa taloudellista tukea opintomenestykseen.

3) Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä. Päävastuu työikäisten ja työvoimaan kuuluvien maahanmuuttajien neuvonnasta, ohjauksesta ja koulutuksesta on työ- ja elinkeinotoimistoilla (TE-toimisto), työvoimaan kulumattomien maahanmuuttajien kotouttamispalvelujen järjestämisestä vastaavat kunnat.

Oppivelvollisuusiän ylittäneiden maahanmuuttajien kieli- ja yhteiskuntaan ohjaavaa koulutusta, kotoutumiskoulutusta järjestetään pääasiassa työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena, josta säädetään julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa (1295/2002). Maahanmuuttaja voi hakeutua myös opetushallinnon hallinnoimaan omaehtoiseen koulutukseen.

Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen sisältöä on kehitetty tiiviissä yhteistyössä Opetushallituksen kanssa ja sitä toteutetaan ”Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus” -suosituksen mukaan. Suositusta voidaan soveltaa työvoimapolitiittiseen koulutukseen ja omaehtoiisiin opintoihin. Suosituksen mukaan aikuisen maahanmuuttajan kotoutumiskoulutuksen tehtävänä on antaa aikuiselle maahanmuuttajalle sellaiset kielelliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja elämänhallintaan liittyvät valmiudet, joiden avulla hän pystyy selviytymään jokapäiväisen elämän tilanteissa uudessa ympäristössään, toimimaan työelämässä, hakeutumaan jatko-opintoihin sekä toimimaan suomalaisen kansalaisyhteiskunnan aktiivisena, täysivaltaisena ja tasa-arvoisena jäsenenä.

Ennen varsinaista kotoutumiskoulutusta voidaan tarvittaessa järjestää luku- ja kirjoitustaidon opintoja. Luku- ja kirjoitustaidottomien koulutusta hankittaessa tulee ottaa huomioon ko. koulutusta koskeva opetushallituksen opetussuunnitelma.

Työvoimapolitiittisella aikuiskoulutuksella parannetaan työikäisen väestön ammattitaitoa ja mahdollisuuksia saada työtä tai pysyä työmarkkinoilla. Siksi työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus on pääasiassa ammatillisia valmiuksia edistävää koulutusta. Valmentavan työvoimakoulutuksen ensisijainen tavoite ei ole välitön työllistyminen, vaan sen avulla ohjataan työnhakijoita valitsemaan sopivia ammatillisia koulutusvaihtoehtoja ja parannetaan esimerkiksi maahanmuuttajien työllistymisedellytyksiä. Hankittavaan koulutukseen voi käytännön ammatillisten valmiuksien parantamiseksi sisältyä työssä oppimista ja harjoittelua.

Työ- ja elinkeinohallinto hankkii maahanmuuttajien tarvitsemaa työvoimapolitiittista kotoutumiskoulutusta valmentavana koulutuksena. Työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena järjestetty kotoutumiskoulutus ei ole riittänyt, eikä tulevaisuudessakaan riitä vastaamaan muodoltaan ja määrältään kaikkeen kieli- ja kotoutumiskoulutuksen tarpeeseen. Työvoimapolitiittista kotoutumiskoulutusta ei myöskään ole välttämättä tarjolla jokaisessa yksittäisessä kunnassa.

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukaan työnhakijan omaehtoista opiskelua kansanopistoissa, kansalais- ja työväenopistoissa ja muissa vapaan sivistystyön oppilaitoksissa voidaan tukea työttömyysetuudella. Omaehtoista opiskelua voidaan kotoutumislain mukaisesti tukea kotoutumistukena maksettavalla työmarkkinatuella. Omaehtoisella koulutuksella voidaan parantaa kotoutujien yksilölliset tarpeet ja voimavarat huomioonottavaa koulutustarjontaa. Myös paikkakunnilla, joilla maahanmuuttajien pienestä määrästä johtuen on ollut vaikeuksia hankkia kotoutumiskoulutusta työvoimapolitiittisena koulutuksena, on kotoutujia voitu ohjata muutoin alueella toteutettaviin heille soveltuviin koulutuksiin.

Omaehtoisien koulutuksen määrät ovat viime vuosina kasvaneet, mutta kasvun myötä on kuitenkin syntynyt koulutukseen ohjaamiseen ja sen seurantaan liittyviä ongelmia. Kotoutumisprosessin etenemistä saattaa olla vaikea seurata, kun koulutuksen sisällöstä ja tavoitteista ei ole tarkkaa tietoa. Omaehtoisissa koulutuksissa on kotoutumistoimenpiteiden piiriin kuuluvien maahanmuuttajien lisäksi myös muita maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Nykyiset tilastointikäytännöt ja seurantajärjestelmät eivät mahdollista kotoutujien erillistä seurantaa.

Omaehtoisien koulutuksen tavoitteet määrittävät kunkin koulumuodon mukaan. Kotoutumiskoulutukseen liittyvät työelämätaitojen osaamisen kehittymiseen liittyvät sisällöt eivät aina sisälly näihin koulutuksiin. Siksi omaehtoiseen koulutukseen osallistuvien ammatil-

lisen osaamisen kartoittaminen, ammatillisen kehittymisen suunnitelmien teko tai työllistymisen tukeminen jää usein huomiotta.

Vapaan sivistystyön rahoitus on osa laskennallista valtionosuusjärjestelmää. Vapaan sivistystyön valtionosuus on 57 %. Rahoituksessa ei ole lakisääteistä kuntaosuutta, mistä syystä opiskelijoilta perittävät maksut ovat oleellinen osa toiminnan rahoitusta. Opintoteliavustuksilla lisätään oppilaitosten mahdollisuuksia olla perimättä tai alentaa maksuja niiltä kohderyhmiltä, joiden osallistumista vapaan sivistystyön opintoihin halutaan lisätä. Maahanmuuttajat ovat yksi kohderyhmistä.

Kotoutumiskoulutuksen sisältöön ja järjestämiseen liittyy monia kehittämistarpeita. Koulutuksen kehittäminen on tärkeää maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi ja nopeuttamiseksi. Vuoden 2013 lopussa päättyvässä Osallisena Suomessa -kokeilussa kehitetään uusia kotoutumiskoulutuksen sisältöjä ja -malleja. Kokeilun arvioinnin perusteella selvitetään edellytykset ottaa kokeilun toimenpiteitä osaksi lainsäädäntöä valtakunnallisena, pysyvänä kotoutumiskoulutuksen mallina. Tällöin pyritään huomioimaan paremmin maahanmuuttajien erilaiset taustat ja lähtökohdat sekä selkiyttämään eri toimijoiden roolia kotoutumiskoulutuksen järjestämisessä. Myös vapaan sivistystyön oppilaitosten roolia kotoutumisen tukemisessa selvitetään Osallisena Suomessa -kokeilussa.

Poliisin pitkän aikavälin tehtävä-, resurssi- ja rahoitussuunnitelma sekä poliisimiehen hätävarjelua koskevat säännökset

HE 224/2010 vp — EV 371/2010 vp

Hallintovaliokunta

1. Eduskunta edellytti hallituksen laativan ajantasaisen poliisin pitkän aikavälin tehtävä-, resurssi- ja rahoitussuunnitelman, johon myös sitoudutaan.
2. Eduskunta edellytti hallituksen tarkkaan seuraavan poliisimiehen hätävarjelua koskevien säännösten toimivuutta ja ryhtyvän tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi.

Valtioneuvosto päätti 21.7.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Sisäasiainministerin 4.10.2011 asettama työryhmä, jonka tehtävänä oli selvittää poliisin tulosohejausta ja voimavarojen kohdennusta, luovutti raporttinsa maaliskuun 2012 alussa.

Hallituksen kehyspäätöksessä 4.4.2012 poliisille myönnettiin tasokorotuksena lisärahoitusta talouden tasapainottamiseen ja toimintakyvyn varmistamiseen. Lisäksi poliisi toteuttaa osana taloutensa tasapainottamista toimenpiteet, jotka merkitsevät menotason alentumista vuoteen 2016 mennessä yhteensä 35 milj. eurolla. Tähän perustuen sisäasiainministeri asetti 12.4.2012 poliisin hallintorakenteen kehittämistä valmistelevalle hankkeelle. Hanke luovutti esityksensä ministeri Räsäselle elokuussa 2012. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän puoleltua rakenneuudistuksen jatkamista, ministeri Räsänen esitti linjauksensa hankkeen jatkovalmistelun pohjaksi. Tavoitteena on, että uudistukset tulisivat voimaan 1.1.2014 alkaen. Ministerityöryhmä edellytti lisäksi selvitystä Poliisihallituksen ja ministeriön poliisiosaston tehtävistä ja asemasta. Tehtävään asetetun selvitysmiehen

selvitys sekä poliisin hallintorakenneuudistusta selvittäneen hankeryhmän ehdotukset on luovutettu sisäasiainministerille 13.2.2013.

Uusi poliisilaki (872/2011) tulee voimaan 1.1.2014. Valtioneuvosto ryhtyy lain voimaantulosta lähtien seuraamaan poliisimiehen hätävarjelua koskevien säännösten toimivuutta ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi.

1.5 Puolustusministeriö

Asevelvollisten taloudelliset etuudet

HE 37/2007 vp — EV 110/2007 vp

Puolustusvaliokunta

Eduskunta edellytti 11.12.2007, että hallitus ryhtyy toimiin varusmiespalvelusajan ottamiseksi huomioon eläkkeen määräytymisessä sekä kotiuttamisrahan maksamiseksi palveluksesta kotiutuville. Eduskunta edellyttää lisäksi, että asevelvollisille kuuluvia taloudellisia etuuksia kehitetään edelleen.

Asevelvollisten taloudellista ja sosiaalista asemaa on pyritty kehittämään pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti. Pääesikunnassa laadittiin vuonna 2000 ensimmäinen Asevelvollisten etuusohjelma vuosille 2000–2004, jonka perusteella puolustusministeriö asetti Asevelvollisten taloudellista ja sosiaalista asemaa selvittävän työryhmän vuodeksi 2004. Asevelvollisten etuuksien kehittämistä jatkoi puolustusministeriön koordinoiva poikkihallinnollinen yhteistyöfoorumi, joka on toiminnassaan systemaattisesti korostanut asevelvollisten taloudellisten ja sosiaalisten etujen parantamisen sekä heidän yhteiskunnallisen asemansa (työelämä, opinnot) arvostamisen merkitystä. Asiaa korostetaan myös asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneessä työryhmän raportissa.

Yhteistyöfoorumin linjausten mukaisesti asevelvollisten taloudellisia etuuksia on parannettu vuosina 2006–2012 seuraavasti:

- Asevelvollisten päivärahoja korotettiin palvelusaikojen (6–9–12 kk) mukaan porrastetuna vuonna 2007 ja asevelvollisten päivärahoja ja erilliskorvauksia vuonna 2009. Vuonna 2011 korotettiin sekä asevelvollisten päivärahoja että erilliskorvauksia.

- Asevelvollisten matkakustannusten korvaamisesta ja maksuttomien lomamatkojen lukumäärästä säädetään asevelvollisuuslaissa ja terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitetuista etuuksista annetussa puolustusministeriön asetuksessa (1444/2007). Asetuksen mukaan tällä hetkellä maksuttomien lomamatkojen määrä Suomessa on 180 päivää palvelevalla 18 matkaa, 270 päivää palvelevalla 29 matkaa ja 362 päivää palvelevalle 39 matkaa. Nykyisin käytännössä lähes kaikki varusmiesten julkisin kulkuvälinein tekemät lomamatkat ovat maksuttomia.

- Reserviläispalkan maksuperusteet uusittiin vuonna 2008, jolloin reserviläispalkka sidottiin puolustusministeriön palkkataulukoon. Tämän mukaisesti reserviläispalkkoja korotettiin vuosina 2011 ja 2012.

– Sotilasavustuslakia uudistettiin vuonna 2009 siten, että omaisuuden vaikutus sotilasavustuksen myöntämiseen poistui.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan yleistä asevelvollisuutta kehitetään Siilasmaan raporttiin tukeutuen. Asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneessä raportissa esitetään useita parannuksia varusmiesten taloudellisiin ja sosiaalisiin etuuksiin (mm. pitkään palvelevien varusmiesten päivärahan korottaminen, kotiuttamisrahan palauttaminen ja eläkkeen kertyminen varusmiespalvelusajalta). Osa työryhmän ehdotuksista on jo saatettu käytäntöön puolustusministeriön omin toimenpitein, mm. asevelvollisten päivärahoja korottamalla. Muiden osalta tehdään tarvittavia lisäselvityksiä ja osaa esityksistä joudutaan arvioimaan uudelleen taloudellisten resurssien asettamissa puitteissa. Kotiuttamisrahan osalta toimenpiteet kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.

1.6 Valtiovarainministeriö

Alueellistamishankkeet

VNS 3/2004 vp — EK 21/2004 vp

Hallintovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 28.10.2004 hallituksen huolehtivan siitä, että alueellistamistarkasteluun otetaan koko valtion hallinto – mukaan lukien muussakin kuin virastomuodossa hoidettavat valtion toiminnot – ministeriöiden ydinosia lukuun ottamatta ja siitä, että alueellistamistoimenpiteistä valtiolle siirtymävaiheessa aiheutuvien ylimääräisten menojen kattamiseen varataan vuosittain valtion talousarvioon riittävät määrärahat.

2. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että alueellisen kehittämisen kannalta merkittäviä taloudellisia voimavaroja kootaan yhteen, alueellistetaan ja lisätään sitomattomien maakunnallisten kehittämisvarojen osuutta sekä siitä, että maakunnan liittojen roolia aluekehityslain mukaisina aluekehitysviranomaisina vahvistetaan alueellistettujen ja alueellistettavien voimavarojen suuntaamisessa muun muassa lisäämällä maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmien sitovuutta ja vaikuttavuutta.

3. Eduskunta edellytti hallituksen seuraavan tarkkaan alue- ja rakennepoliitiikkaan liittyvien toimintajärjestelmien ja menettelytapojen toimivuutta ja aluepolitiikan vaikuttavuutta sekä ryhtyvän seurannan edellyttämiin tarpeellisiin toimenpiteisiin.

1. Muussa kuin virastomuodossa hoidettavia valtion toimintoja hoitavat lähinnä säätiöt, yhdistykset, valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot, valtionenemmistöiset ja valtion osakkuusyhtiöt sekä valtion liikelaitokset. Nykyisen alueellistamislain (362/2002) mukaan sitä ei sovelleta valtion liikelaitoksiin.

Valtiovarainministeriön asettama työryhmä selvitti vuonna 2010 muussa kuin virastomuodossa hoidettavien valtion toimintojen alueellistamismahdollisuuksia. Työryhmä kartoitti muussa kuin virastomuodossa valtion tehtäviä hoitavat organisaatiot ja teki ehdotuksensa siitä, minkä organisaatioiden osalta voitaisiin ainakin tarkastella alueellistamismahdollisuuksia. Työryhmä katsoi, että aina kun alueellistamisasetuksen mukaiset ehdot täyttyvät, tulee harkita organisaation vaihtoehtoista sijoittumismahdollisuutta pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Suomen metsäkeskuksen julkisen palvelun yksikön keskusyksikön sijoittaminen Lahteen on esimerkki tällaisesta muussa kuin virastomuodossa hoidettavan valtion toiminnon alueellistamisesta.

Alueellistamishankkeita on rahoitettu hallinnonalan sisäisinä kehyssiirtoina, käytämällä tuottavuuden kehittämisestä muodostuvaa säästöä sekä valtiovarainministeriön tuottavuusrahalla, kun kyseessä on ollut valtiovarainministeriön tuottavuushankkeeksi hyväksymä hanke, esimerkiksi muodostettaessa tukipalveluiden palvelukeskusta.

Alueellistamishankkeet on voitu rahoittaa edellä kuvattuja rahoituslähteitä hyödyntämällä.

Lausuma ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

2. Vuonna 2011 toteutettiin ensimmäisen kerran aluehallinnon uudistamisen (ALKU) lainsäädännön ja alueiden kehittämislain mukainen ELY-keskusten aito tulosohtausprosessi, joka perustui uuden hallituksen hallitusohjelma- ja muihin linjauksiin. Alueellisen kehittämisen voimavarojen kulkua on koottu ELY-keskusten ohjausprosessiin ja keskustusten ohjausasiakirjoissa suunnataan suuri osa alueiden kehittämisen kannalta merkittävistä valtion talousarvion määrärahoista.

Maakuntien liitot ovat olleet aktiivisesti mukana ELY-keskusten strategisten tulossopimusten valmistelussa. Aluehallinnon uudistuksessa maakuntien vaikutusvaltaa haluttiin lisätä myös vahvistamalla maakuntaohjelman ja sen toteuttamissuunnitelman vaikuttavuutta suhteessa viranomaisiin. Asiakirjojen vaikuttavuuden muutosta pyritään selvittämään tarkemmin seuraavien maakuntaohjelmien valmistelun yhteydessä vuoden 2013 aikana, kun nykyisten maakuntaohjelmien ulkopuolisia arviointeja tehdään.

Valtioneuvoston selonteko aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutuksesta (VNS 1/2013) on annettu eduskunnalle 27.2.2013.

Valtioneuvoston päätettäväksi tuli vuoden 2012 alussa valtioneuvoston ohjesäännön 4 § 3 kohdan mukaisia alueellisia määrärahajakoja yhteensä lähes 900 miljoonaa euroa. Määrärahat jaettiin valtioneuvoston päätöksillä alueviranomaisten käyttöön.

Talousskehityksen epävarmuudesta aiheutuneet valtion talouden sopeutustoimet ovat vaikuttaneet myös ohjelmiin sitomattoman maakunnan kehittämisrahaan. Vuoden 2012 talousarviossa sitomattoman määrärahan osuus väheni osana hallitusohjelman mukaisia menosäästöjä 14,6 miljoonalla eurolla edellisvuodesta. Maakunnan liitot päättivät vuonna 2012 alueiden kehittämishankkeisiin käytettävästä rahoituksesta heille myönnetyn määrärahan puitteissa.

Lausuma ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

3. EU:n alue- ja rakennepoliitiikan uuden ohjelmakauden (2014+) valmistelu on käynnistynyt vuonna 2011. Hallitus on edellyttänyt rakennerahastotoiminnan toteuttamista integroidusti, tehokkaasti ja tuloksellisesti. Ohjelmakauden suunnittelussa lähtökohtina

ovat varojen käytön selkeät tavoitteet, elinkeino- ja työllisyyspoliittinen vaikuttavuus sekä hallinnon yksinkertaisuus ja tehokkuus. Vuosien 2012–2013 aikana laaditaan komission kanssa investointi- ja kumppanuussopimus sekä rakennerahasto-ohjelmat, joissa täsmentyvät tavoitteet, seuranta ja hallintojärjestelmä. Alueiden kehittämislaki (1651/2009) ja rakennerahastolaki (1653/2009) uudistetaan muutosten vaatimalla tavalla. Kuluvalle ohjelmakaudella on kevennetty tuensaajien ja hanketoimijoiden hallinnollista taakkaa ottamalla käyttöön yksinkertaistettuja kustannusmalleja eli kiinteähintaisina ilmoitettavat välilliset kustannukset (flat rate) ja kertakorvaus.

Lausuma ei anna aihetta enempään toimenpiteisiin.

Valtionosuusuudistus

HE 88/2005 vp — EV 191/2005 vp

Hallintovaliokunta

4. Eduskunta edellytti 13.12.2005 hallituksen seuraavan ja arvioivan ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän toimivuutta ja uudistuksen vaikutuksia muun muassa järjestelmän läpinäkyvyyteen, koulutuksen tuloksellisuuteen ja laatuun sekä rahoitusperustaan, ja ensi tilassa ryhtyvän tarvittaessa seurannan ja arvioinnin perusteella tarpeellisiin lainsäädäntötoimenpiteisiin.

Valtionosuusuudistuksen toisen vaiheen lainsäädäntö tuli voimaan vuoden 2010 alusta. Kuntatalouden kiristymisen johdosta se toteutettiin niin, että vain välttämättömät peruste-muutokset tehtiin. Kuntakohtaiset muutosvaikutukset ensimmäisen vaiheen perusteisiin eliminoitiin samasta syystä siirtymätasauksella. Siten ei ole tarvetta harkinnanvaraisella avustuksella tasata siirtymävaikutuksia. Myöskään lasten avohuollon tai muuta ennaltaehkäisevien kustannusten kerrointa ei kuntakohtaisten muutosvaikutusten johdosta tässä vaiheessa voitu sisällyttää järjestelmään. Vuonna 2009 on valmisteltu ammattikorkeakoulujen ohjauksen muutos vuoden 2010 alusta. Aloituspaikkasäätelyn sijasta sovitaan koulutusalaakohtaisista tutkintotavoitteista.

Hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakennemuutosta. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Järjestelmän kannustavuutta parannetaan. Uudistustyö käynnistettiin kesäkuussa vuonna 2012. Selvitysmiehen linjat uudeksi valtionosuusjärjestelmäksi tulee esitellä vuoden 2013 loppuun mennessä. Hallituksen esitys käsitellään eduskunnassa keväällä 2014. Uuden valtionosuusjärjestelmän on määrä tulla voimaan 1.1.2015.

Kiinteistörahastolainsäädäntö

HE 175/2008 vp — EV 46/2009 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta edellytti 28.4.2009, että hallitus seuraa kiinteistörahastolainsäädännön toimivuutta ja soveltamisalan asianmukaisuutta, esimerkiksi kiinteistöra-

hastotoiminnan laajentamismahdollisuuksia infrastruktuurihankkeisiin, ja tarvittaessa valmistelee muutokset lainsäädäntöön sekä antaa vuoden 2010 loppuun mennessä talousvaliokunnalle selvityksen seurantansa tuloksista ja mahdollisista toimenpiteistä.

Kiinteistörahastolainsäädännön muutos tuli voimaan 1.1.2010, joten sen soveltamisesta ei ole kertynyt vielä paljonkaan kokemuksia. Sama koskee muutokseen liittyvää lakia eräiden asuntojen vuokraustoimintaa harjoittavien osakeyhtiöiden veronhuojennuksesta (299/2009) samoin kuin viimeksi mainitun lain muuttamisesta annettua lakia (919/2010), jotka tulivat voimaan 17.11.2010. Ensimmäinen veronhuojennuslain mukaista toimintaa harjoittava osakeyhtiömuotoinen kiinteistörahasto on perustettu ja sen kolmas toimintavuosi alkoi vuodenvaihteessa. Vaihtoehtoisia sijoitusrahastoja koskevan direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä selvitetään kiinteistörahastolain muutostarpeita tavoitteena kiinteistösijoittamisen markkinoiden kehittyminen.

HE 155/2012 vp — EV 174/2012 vp
Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 18.12.2012, että vaiheittaisten muutosten kumulatiivinen vaikutus eduskunnan budjettivaltaan sekä kansalliseen suvereniteettiin on otettava korostetun huolellisesti huomioon, jos EU-sääntelyä jatkossa aiotaan edelleen vahvistaa kansallista päätöksentekoa rajoittavalla tavalla.

Valtioneuvosto päätti 20.12.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Eduskunnan budjettivaltaa koskevia uusia EU-sääntelyehdotuksia ei ole annettu. Valtioneuvosto kiinnittää asiaan erityistä huomiota mahdollisen uuden EU-sääntelyn yhteydessä.

Aluehallintouudistus

HE 59/2009 vp — EV 150/2009 vp
Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 11.11.2009 hallituksen huolehtivan siitä, että eduskunnalle annetaan seikkaperäinen selonteko vuoden 2012 loppuun mennessä aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutumisesta ottaen huomioon muun ohella 1) uudistuksen eri tavoitteet, 2) virastojen ja keskusten toiminta-ajatus, toimiala ja tehtävät, 3) aluejakojen toimivuus, 4) asiakas- ja kansalaislähtöisyyden toteuttaminen sekä palvelujen saatavuus kielelliset palvelut mukaan lukien, 5) ohjausjärjestelmä ja johtaminen, 6) taloudelliset resurssit ja henkilöstön asema, 7) tuottavuus ja vaikuttavuus, 8) asioiden käsittelyn riippumattomuus ja puolueettomuus sekä oikeusturva, 9) viranomaisyhteistyö eri hallinnon tasoilla ja niiden välillä ja 10) alueellisen tahdonmuodostuksen käytännön vaikuttavuus valtion toimen-

piteissä sekä että tarvittaessa ryhdytään jo aikaisemmin uudistuksen seurannan edellyttämiin toimenpiteisiin.

HE 161/2009 vp — EV 205/2009 vp
Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 4.12.2009 hallituksen huolehtivan siitä, että 1) välittömästi ryhdytään selvittämään niitä kysymyksiä, jotka mahdollisesti liittyvät sisäisiin oikeudellisiin jännitteisiin päätösvalan ja muun puhevallan käyttämisessä uusissa aluehallinnon viranomaisissa ja että 2) samalla ryhdytään selvittämään uudistuksesta mahdollisesti johtuvia hallinto-oikeuksien alueellisen toimivallan sääntelyn epäselvyyksiä sekä, että 3) ensitilassa ryhdytään selvitystyön tai muutoin ilmenevien seikkojen edellyttämiin toimenpiteisiin.

Valtiovarainministeriön asettama työryhmä valmisti ehdotuksen selonteoksi aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteuttamisesta. Ehdotus valmisteltiin yhteistyössä aluehallintovirastoja ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia ohjaavien ministeriöiden ja muiden tahojen sekä henkilöstöjärjestöjen kanssa ottaen huomioon eduskunnan lausuma (EV 150/2009 vp). Työryhmä sai työnsä valmiiksi 31.8.2012.

Työ- ja elinkeinoministeriö sekä ympäristöministeriö teettivät loppuvuonna 2012 aluehallinnon tehtäviin olennaisesti liittyvät selvitykset, jotka valmistuivat joulukuussa. Valtiovarainministeriö piti tarkoituksenmukaisena ottaa selvitysten tulokset ja ehdotukset huomioon aluehallinnon uudistuksesta annettavan selonteon valmistelussa. Selonteon jättämiselle saatiin jatkoaika helmikuun loppuun 2013.

Valtiovarainministeriön 21.1.2010 asettama aluehallinnon uudistamishankkeen seurantaryhmä toimii 21.1.2010–28.2.2013. Seurantaryhmässä ovat edustettuina kaikki aluehallinnon viranomaisten toiminnalliseen ohjaukseen osallistuvat ministeriöt, valtioneuvoston kanslia, puolustusministeriö, aluehallintovirastot, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, maakunnan liitot, Suomen Kuntaliitto sekä asianomaiset henkilöstöjärjestöt. Seurantaryhmä on ohjannut selonteon valmistelua sekä seurannut ja edistänyt uudistuksen toimeenpanoa ja etenemistä sekä aluehallinnon uudistamishankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Valtioneuvoston selonteko aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutuksesta (VNS 1/2013) on annettu eduskunnalle 27.2.2013. Siinä käsitellään seikkaperäisesti lausumassa mainitut asiat. Lausuma (EV 150/2009 vp) ei anna aiheutta enempään toimenpiteisiin.

Eduskunnan vastaukseen (EV 205/2009 vp) liittyen tietoon ei ole toistaiseksi tullut sellaisia vastauksessa tarkoitettuja ongelmia tai epäkohtia, jotka olisivat vaatineet keskitetysti ohjattuja ja välittömiä toimenpiteitä. Eduskunnan vastauksessa edellytetty selvitystyö on toteutettu asianomaisissa ministeriöissä.

Lausuman 1. kohtaan ympäristöministeriö on ilmoittanut, että yhteistyössä aluehallintovirastojen sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa on useissa eri yhteyksissä käsitelty puhevallan käyttämiseen ja toimivaltaan liittyviä oikeudellisia kysymyksiä sekä tähdennetty ympäristöasioiden valvontatehtävien puolueetonta hoitamista elinkeino-,

liikenne- ja ympäristökeskusten vastuualueiden välillä ja keskusten ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen sisällä.

Ympäristöministeriö on saanut aluehallinnon viranomaisilta tiedon, jonka mukaan ongelmia ei pääsääntöisesti ole ollut. Ylijohtajat tuntevat vastuualueen riippumattoman aseman. Tilanteet, joissa asiakkaat tai yhteistyötahot ovat joko ensin ottaneet yhteyttä väärään yksikköön tai hakeneet näkemykselleen tukea ylijohtajalta, on ratkaistu ja samalla on tarkistettu toimintamallit elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sisällä kuntoon. Yksittäisissä tilanteissa esimerkiksi yleisen ympäristönsuojeluedun ja kalatalousedun valvonnassa on havaittu poikkeavia lausuntoja. Aluehallinnon viranomaiset pitävät tärkeänä, että tiettyjen ympäristötehtävien riippumattomuutta ja puolueettomuutta edelleen pidetään esillä ja tunnistetaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toisinaan ristiriitaiseten roolit. Lausuntoja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta pyytävät aluehallintovirastojen ympäristölupavastuualueet pitävät tärkeänä, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten vastuualueiden roolit pysyvät erillään ja niiden edustamat intressit tulevat annetuissa lausunnoissa esitettyä sellaisinaan.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimivaltakysymyksiä on ollut esillä ainakin luonnonsuojelun poikkeamispäätöksissä. Korkein hallinto-oikeus (KHO 2012:6) on esimerkiksi katsonut, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristövastuualue on toimivaltainen ratkaisemaan saman keskuksen liikennevastuualueen tekemän hakemuksen.

Ympäristöministeriö on kiinnittänyt huomiota siihen, että ympäristönsuojeluviranomaiselle varmistetaan mahdollisuus hoitaa lakisääteiset tehtävät riippumattomasti. Huomiota on kiinnitetty myös ympäristöhallinnon resurssien turvaamiseen ja roolin vahvistamiseen mm. hallinnonalat ylittävien koordinaatiotehtävien hoitamisen turvaamiseksi. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten strategiaan tulossopimuksiin liitettiin toteamus, että resurssien oikealla kohdentamisella tulee varmistaa laissa määrättyjen perustehtävien hoitaminen siten, että asiakkaiden yhdenvertaiset palvelutarpeet, yleinen etu ja asioiden edellyttämä riippumaton käsittely turvataan.

Lausuman 2. kohtaan oikeusministeriö on ilmoittanut, että aluehallintoviranomaisten toimivallan ja hallinto-oikeuksien alueellisen toimivallan sääntelyyn liittyvät epäselvyydet ovat oikeusministeriön tiedossa ja asiaa on käsitelty työryhmämietinnössä. Tehtävien jako hallintotuomioistuinten kesken (OM 78/2010). Korkeimmasta hallinto-oikeudesta ja hallinto-oikeuksista saatujen tietojen mukaan on ilmennyt jonkin verran toimivaltaan liittyviä epäselvyyksiä. Tuomioistuimen toimivaltaa (forum) koskevista kysymyksistä on käyty oikeusministeriön lainvalmisteluosaston johdolla neuvotteluja aluehallinnon viranomaisten kanssa. Niissä on todettu, että toimivaltasäännösten tulkinta on syntyneen oikeuskäytännön myötä selkiintynyt, eikä välitöntä tarvetta säännösten muuttamiselle todettu olevan. Kysymys siitä, pitäisikö hallintolainkäyttölain 12 §:n 2 momenttia muuttaa siten, että se olisi nykyistä paremmin sovellettavissa myös aluehallintoviranomaisiin niissä tilanteissa, joissa aluehallintoviranomaisen toimialueena on koko maa, jäi selvittäväksi hallintolainkäyttölain laajempaa uudistamista koskevan oikeusministeriössä vireillä olevan lainvalmistelun yhteydessä.

Eduskunnalle annetussa valtioneuvoston selonteossa aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutuksesta (VNS 1/2013) käsitellään myös lausumassa mainitut asiat.

Lausuma (EV 205/2009 vp) ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Kuntien valtionosuudet

HE 174/2009 vp — EV 223/2009 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.2009 hallituksen huolehtivan siitä, että 1) kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamista jatketaan saattamalla valtionosuuksien määrätymisperusteet ajan tasalle vastaamaan kuntien erilaisia olosuhteita ja palvelutarpeita sekä siitä, että 2) samalla kustannusneutraliteettiperiaatteesta poiketen lisätään selkeästi valtionosuuksia kuntien lakisääteisten tehtävien turvaamiseksi.

Vuoden 2010 alusta voimaan tulleen valtionosuusjärjestelmän tarkistuksen toimivuutta ja valtionosuusperusteiden uudistamistarvetta arvioidaan järjestelmän kehittämisen jatkotyössä. Rahoitusta koskevat esitykset tehdään kehys- ja talousarvioesitysten antamisen yhteydessä.

Hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakennemuutosta. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Järjestelmän kannustavuutta lisätään. Uudistustyö käynnistettiin kesäkuussa vuonna 2012. Selvitysmiehen linjaukset uudeksi valtionosuusjärjestelmäksi tulee esitellä vuoden 2013 loppuun mennessä. Hallituksen esitys käsitellään eduskunnassa keväällä 2014. Uuden valtionosuusjärjestelmän on määrä tulla voimaan 1.1.2015. Vuonna 2011 valmisteltiin osana valtion menosäästöjä valtionosuusprosentin tilapäinen muutos, joka vähentää valtionosuuksia vuonna 2012. Vuosien 2013–2016 kehyspäätökseen sisältyi päätös lisävähennyksistä vuosille 2013–2015.

Arvonlisävero, soveltamiskäytäntö

HE 41/2010 vp — EV 111/2010 vp

Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 24.6.2010, että hallitus seuraa lainmuutoksen vaikutuksia soveltamiskäytäntöön ja arvioi sen pohjalta lain muutostarpeita sekä toimittaa tästä selvityksen valtiovarainvaliokunnalle vuoden 2012 loppuun mennessä.

Verohallinto toteutti valtiovarainministeriön toimeksiannosta vuoden 2012 aikana useita kyselyjä ja selvityksiä rakennusalan käännetyn verovelvollisuuden vaikutuksista yritysten toimintaan, verotus- ja soveltamiskäytäntöön sekä verotuottoon. Valtiovarainministeriö laati Verohallinnon selvitysten ja raporttien perusteella oman selvityksensä, jossa valtiovarainministeriö katsoo käännettyä verovelvollisuutta koskevan järjestelmän toimivan sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Valtiovarainministeriö toimitti selvityksensä valtiovarainvaliokunnalle 19.12.2012.

HE 146/2012 vp — EV 156/2012 vp
Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 17.12.2012, että valtiovarainministeriö seuraa lainmuutoksen vaikutuksia yritystoiminnan edellytyksiin. Ministeriön tulee lisäksi yhdessä Verohallinnon kanssa erityisesti seurata lainmuutoksen vaikutuksia etuyhteydessä olevien yritysten pääomarakenteisiin ja velkojen korkojen vähentämisessä tapahtuviin muutoksiin sekä kartoittaa verotuskäytännössä mahdollisesti ilmenviä uusia verosuunnittelutoimia.

Eduskunta edellytti lisäksi, että valtiovarainministeriö arvioi lain kehittämistarpeita saadun tiedon sekä elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmän työn perusteella ja ryhtyy tarvittaviin toimiin lainsäädännön edelleen kehittämiseksi. Arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota erityisesti kiinteistösijoitustoimintaa harjoittavien yritysten veroasemaan.

Esitykseen HE 146/2012 vp perustuvaa lainmuutosta sovelletaan ensimmäisen kerran verovuoden 2014 verotuksessa. Valtiovarainministeriössä selvitetään eduskunnan vastauksen lausumassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttamista. Lainsäädännön vaikutusten seuranta, mukaan lukien uusien verosuunnittelukeinojen kartoitus, edellyttää yhteistoimintaa Verohallinnon kanssa, joten seurannan toteuttamistavoista keskustellaan Verohallinnon kanssa. Varsinaisesti seuranta voidaan toteuttaa vasta ensimmäisen lain soveltamisvuoden eli verovuoden 2014 jälkeen.

Lisäksi valtiovarainministeriön 21.11.2011 asettamassa elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmässä on käsitelty asiaa. Erityisesti kiinteistösijoitustoimintaa harjoittavien yritysten veroasemaan vaikuttaa myös yhteisöjen verotuksessa sovellettava verotettavan tulon jakaminen kolmeen tulolähteeseen, jotka ovat elinkeinotoiminnan tulolähde, maatalouden tulolähde ja muun toiminnan tulolähde. Yhteisöjen tulolähdejako on käsitelty sekä elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmässä että valtiovarainministeriön virkavalmistelussa. Tulolähdejaon mahdollisilla yleisillä muutoksilla olisi vaikutusta myös kiinteistösijoitustoimintaa harjoittaviin yrityksiin.

HE 175/2012 vp — EV 168/2012 vp
Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 18.12.2012, että hallitus seuraa esityksen vaikutuksia sekä ehdotetun väliaikaisen kasvukannustimen toimivuutta ja vaikuttavuutta käytännössä. Hallituksen tulee arvioida lain jatkokehitystarpeita saamansa tiedon perusteella ja tehdä tarvittaessa esityksen tavoitteiden kannalta tarpeelliseksi osoittautuvat muutosehdotukset

Esitykseen HE 175/2012 vp perustuvaa lainmuutosta sovelletaan ensimmäisen kerran verovuoden 2013 verotuksessa. Valtiovarainministeriössä selvitetään eduskunnan vastauksen lausumassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttamista. Lainsäädännön vaikutus-

ten seuranta ja jatkokehitystarpeiden arviointi edellyttää yhteistoimintaa Verohallinnon kanssa, joten seurannan toteuttamisesta ja seurantaan varten kerättävistä tiedoista on keskusteltu Verohallinnon kanssa. Varsinaisesti seuranta voidaan toteuttaa vasta ensimmäisen lain soveltamisvuoden eli verovuoden 2013 jälkeen.

HE 177/2012 vp — EV 170/2012 vp
Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 18.12.2012, että hallitus seuraa esityksen vaikutuksia sekä ehdotetun väliaikaisen veronhuojennuksen toimivuutta ja vaikuttavuutta käytännössä. Hallituksen tulee arvioida lain jatkokehitystarpeita saamansa tiedon perusteella ja tehdä tarvittaessa esityksen tavoitteiden kannalta tarpeelliseksi osoittautuvat muutosehdotukset.

Hallituksen esityksen 177/2012 vp perusteella eduskunnan hyväksymän lain sijoitustoiminnan veronhuojennuksesta verovuosina 2013–2015 (993/2012) 12 §:n mukaan laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana. Lakia sovelletaan sijoituksiin, jotka on tehty lain voimaantulopäivänä tai sen jälkeen. Lain voimaantulo riippuu Euroopan komission valtioneuvostokäsittelystä, joka on vielä kesken. Komission käsittelyt kestävät tyypillisesti puolesta vuodesta vuoteen. Kokemuksia väliaikaisen veronhuojennuksen toimivuudesta ja vaikuttavuudesta käytännössä ei voida vielä arvioida. Se voidaan kuitenkin jo tässä vaiheessa todeta, että lain säätäminen paljon ennen sen tulevaa voimaantuloa luo mahdollisille sijoittajille sijoittamiseen liittyvän epävarmuustekijän, joka aiheuttaa ylimääräisiä hankaluuksia yritysten rahoituskierron järjestämiseen tai niiden lykkääntymistä. Valtiontukia koskevaa lainsäädäntöä säädettäessä olisi pääsääntöisesti suotavaa käydä menettelyt komission kanssa loppuun ennen lain lopullista säätämistä.

Sokeria sisältävien elintarvikkeiden valmisteverotus

HE 148/2010 vp — EV 189/2010 vp
Valtiovarainvaliokunta

Eduskunta edellytti 16.11.2010, että hallitus jatkaa sokeria sisältävien elintarvikkeiden valmisteverotuksen kehittämistä siten, että terveysvaikutukset asetetaan nykyistä selkeämmin lain tavoitteeksi ja että erityisesti selvitetään tuotteiden sokeripitoisuuden käyttöönotto veron perusteena. Hallituksen tulee myös seurata nyt hyväksyttävän lain vaikutuksia kuluttajien terveyteen sekä kaupalle ja teollisuudelle. Samoin tulee seurata myös lain mahdollisia vaikutuksia harmaan talouden aiheuttamiin ongelmiin. Hallituksen tulee hyödyntää tehtäviä selvityksiä terveysvaikutteisten verojen käyttöönoton edistämiseksi Euroopan unionissa.

Hallitus jatkaa vuoden 2011 alusta käyttöönotetun makeisveron vaikutusten seurantaan. Lisäksi valtiovarainministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää soke-
riveron käyttöönoton edellytykset. Samalla työryhmä kartoittaa nykyisen makeisveron

lain toimivuutta ja mahdollisia epäkohtia sekä selvittää mahdollisuudet nykyisen makeisveron veropohjan laajentamiselle vaihtoehtona sokeriverolle. Työryhmän toimikausi päättyi 30.11.2012.

Hallitus on seurannut vuoden 2011 alussa käyttöön otetun makeisveron vaikutuksia. Makeisvero on täyttänyt sille asetetut fiskaaliset tavoitteet ja toiminut ilman suuria ongelmia. Valtiovarainministeriön vuoden 2012 alussa asettama työryhmä on selvittänyt sokeriveron käyttöönottoa ja nykyisen veron veropohjan laajentamista vaihtoehtona sokeriverolle.

Työryhmä antoi 31 päivän tammikuuta 2013 loppuraportin, josta on käynnistetty lausuntokierros. Työryhmä korosti lasten ja nuorten kulutukseen vaikuttamista. Lasten ja nuorten lihavuus on yleistynyt, minkä taustalla on liikkumattomuus ja liiallinen energian saanti, jota lisäävät muun muassa sokeroidut juomat ja epäterveellisten välipalojen nauttaminen. Työryhmä katsoi, että nykyinen makeisvero on tästä näkökulmasta varsin toimiva, koska se kohdistuu lasten ja nuorten kuluttamiin tuotteisiin.

Työryhmä katsoi, että sokerin verottamisen terveyttä edistävään vaikutukseen liittyy epävarmuuksia. On otettava huomioon, että sokeria verotettaessa kulutus voi siirtyä halvempiin tuotteisiin tai niitä korvamaan muilla epäterveellisillä tuotteilla, kuten suolaisilla tuotteilla.

Työryhmä vertaili kolmea eri veromallia: kokonaissokeripitoisuuteen perustuva sokeriveromalli, nykyisen kaltaisen makeisveromalli ja näiden yhdistelmämalli. Yhdistelmämalli oli terveyden edistämisen kannalta optimaalisin, mutta kokonaisuutena tarkastellen nykyiseen makeisveroon perustuva malli oli työryhmän mukaan toteuttamiskelpoisen. Työryhmä kannatti nykyisen makeisveron veropohjan ja verotasojen tarkistamista terveellisen ravitsemuksen edistämisen huomioon ottamiseksi.

1.7 Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opiskelijoiden asumislisäjärjestelmä

HE 73/1999 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.1999, että hallitus selvittää opiskelijoiden asumislisäjärjestelmän vaikutukset opiskelijoiden asumisolosuhteisiin ja mahdollisuuden opiskelijoiden asumisen tukemiseen ympärivuotisesti.

Opiskelijoiden asumisen tukijärjestelmä uudistettiin 1.5.2000 lukien siten, että lapsiperheitä ja omistusasunnossa asuvia lukuun ottamatta kaikki opiskelijat kuuluvat saman asumisen tukijärjestelmän piiriin.

Vuokratulot korotettiin viimeksi 214,44 eurosta 252 euroon 1.11.2005 lukien. Puolison tulojen huomioonottamisesta luovuttiin asumislisää myönnettäessä 1.1.2009 lukien.

Opintotuen kehittämiskysymyksiä kartoitettiin 2.3.2009 asetetussa opintotuen kehittämisen johtoryhmässä. Lisäksi SATA-komitean alaisessa asumistuen kehittämistä valmistelevassa työryhmässä arvioitiin asumisen tukijärjestelmien yhdistämistä.

Viimeksi opetus- ja kulttuuriministeriön asettama opintotuen rakennetta pohtiva työryhmä esitti muistiossaan (OKM 29:2012), että asumislisää kehitetään osana opintotukea tehokkaan opiskelun edellytysten turvaamiseksi. Muistiossa on vaihtoehtoisia laskelmia asumislisän vuokratilaa korottamiseksi. Lisäksi opiskelijoiden siirtämisestä asumistukeen on tarpeen tehdä taustaselvityksiä, jotta voidaan arvioida muutoksen vaikutusta eri opiskelijaryhmiin ja valtion menoihin.

Ammattikorkeakoulut, rahoitusjärjestelmä

HE 206/2002 vp — EV 306/2002 vp

Sivistysvaliokunta

3. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että ammattikorkeakouluopiskelijoille turvataan terveydenhuoltopalvelut opiskelupaikkakunnalla.

3. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön kautta selvitetään vuonna 2011 alkaneella kokeilulla. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan, ohjaamaan ja seuraamaan ammattikorkeakoulujen opiskeluterveydenhuollon kokeilua. Työryhmän toimikausi on 7.12.2010–1.12.2015.

Asia kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan vastuualueelle.

Tekijänoikeuslaki, vaikutusten seuraaminen

HE 28/2004 vp — EV 100/2005 vp

Suuri valiokunta ja sivistysvaliokunta

2. Eduskunta edellytti 5.10.2005, että tekijänoikeuslain 25 i §:ään hyväksytyn korvaussäännöksen poistamisen vaikutuksia seurataan ja että tekijänoikeuslain mukaiset oikeudet jatkossa turvataan Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämällä tasolla tilanteissa, joissa jakeluvelvoitteen alaa mahdollisesti muutetaan tai uusia tai uudentyypisiä televisio- tai radiolähetysten välittämistapoja otetaan käyttöön tai vastaanottotavat merkittävästi muuttuvat.

3. Eduskunta edellytti hallituksen selvittävän toisaalta vanhojen valokuvien käyttöoikeuksia ja toisaalta historiallisiksi katsottavien valokuvien tekijänoikeussuojaa koskevat määrittelyt ja tulkintaongelmat sekä ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi.

2. Viestintämarkkinalain 134 §:n mukainen jakeluvelvoitteen alaisten televisio- ja radiolähetysten edelleen lähettämisen ala on vuonna 2006 pysynyt ennallaan. Tekijänoikeuslain 25 i §:ään tehdyt muutokset ja korvausoikeuden poistaminen eivät ole aiheuttaneet muutoksia tekijänoikeuslain mukaisten oikeuksien toteutumiseen.

Eduskunnan käsittelyssä on vuoden 2006 lopulla hallituksen esitys laiksi televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 4 ja 7 §:n muuttamisesta. DVB-H-verkossa tapahtuvan lähettämisen osalta esityksessä on kiinnitetty huomiota myös tekijänoikeuskysymyksiin.

Opetusministeriö on sekä esitystä valmistelleelle liikenne- ja viestintäministeriölle että eduskunnassa asiaa käsitteleville valiokunnille ilmaissut kantanaan, että DVB-H-verkon lähetysoikeuksiin liittyviä kysymyksiä ei tule ratkoa lain säännöksillä vaan oikeudenhaltijoiden ja lähettäjäyritysten välisillä sopimuksilla.

Tammikuun 1 päivänä 2008 voimaan tullessa viestintämarkkinalain muutoksessa (1329/2007) televisio- ja radio-ohjelmien siirtovelvoitetta on rajoitettu niin, että velvoitteen piiriin kuuluvat Yleisradio Oy:n julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmistot sekä kaupalliset vapaasti vastaanotettavat valtakunnalliset televisio- ja radio-ohjelmistot. Maksulliset televisio-ohjelmistot eivät enää kuulu siirtovelvoitteen piiriin, vaan niiden edelleen lähettäminen on oikeudenhaltijoiden lisensoitavissa.

Liikenne- ja viestintäministeriö on esittänyt lokakuussa 2009 luonnoksen hallituksen esitykseksi laiksi viestintämarkkinalain 134 §:n muuttamiseksi. Luonnoksen mukaan ohjelmistojen siirtovelvoitetta ehdotetaan rajoitettavaksi nykyisestä siten, että sen piiriin jäisivät julkisen palvelun ohjelmistojen lisäksi vain ne vapaasti vastaanotettavat ohjelmistot, joihin on liitetty suomen tai ruotsinkielisten ohjelmien tekstitys tai äänitekstitys. Jakeluvelvoitteen alasta poistuvien ohjelmistojen edelleen lähettäminen kaapelitelevisioverkoissa edellyttäisi sopimista oikeudenhaltijoiden kanssa ja korvausten maksamista.

Laki viestintämarkkinalain 134 §:n muuttamisesta (732/2010) tulee voimaan 1.7.2011. Lain perustelujen pohjalta voidaan arvioida, että siirtovelvoitteen piiristä poistuu tällöin 4–5 kaupallista televisiokanavaa. Jatkossa näiden kanavien edelleen lähettäminen edellyttää asianomaisten oikeudenhaltijoiden lupaa. Tekijänoikeuslain 25 i §:ssä säädetyn tekijänoikeuden täysrajoituksen vaikutusala toisin sanoen kaventuu. Samaan aikaan siirtovelvoite kuitenkin laajenee lain perustelujen mukaan myös jollakin muulla kuin yleisesti kaapelitelevisioverkossa käytetyllä tekniikalla toteutettuun kaapelitelevisioverkkoon, jos verkko-palvelun tarjoaja myös tarjoaa katsojille laitteita, joiden avulla ohjelmistojen vastaanottaminen tavanomaisilla kuluttajalaitteilla on mahdollista. Siirtovelvoite laajenisi näin ollen ns. iptv-lähetyksiin.

Eduskunta on edellä mainitun viestintämarkkinalain 134 §:n muuttamisen yhteydessä hyväksynyt lausuman, joka sisältyy eduskunnan vastaukseen EV 103/2010 vp–HE 13/2010 vp: ”2. Eduskunta edellyttää, että jos verkko- ja palvelutarjonta vuosien 2011–2016 välisenä aikana kehitty tavalla, jota ei voida nyt ennakoida, ja kehitys johtaa tekijöiden tai kansalaisten kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen, hallitus ryhtyy toimenpiteisiin tekijänoikeuslain 25 i §:n muutostarpeiden arvioimiseksi.”

3. Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää seuraavan selvityksen valokuvien suojan kehityksestä. Oikeudesta valokuvaan säädettiin Suomessa erillisessä valokuvalaissa vuosina 1927–1995. Tässä laissa kaikki valokuvat olivat samanarvoisia, eikä suojan saaminen edellyttänyt tekijänoikeuden tavoin omaperäisyyttä. Vuonna 1995 valokuvan suoja siirrettiin tekijänoikeuslakiin, jolloin teostasoon yltävät valokuvat tulivat teoksina tekijänoikeussuojan piiriin. Muut valokuvat saivat edelleen ns. tavallisen valokuvan suojaa tekijänoikeuslain 49 a §:ään otettujen säännösten mukaisesti.

Valokuvien suojan liittämistä tekijänoikeuslakiin koskevassa hallituksen esityksessä (HE 287/1994 vp) ei ole nähty suuria ongelmia valokuvateosten teostaso-määrittelyn osalta, toisin sanoen sen suhteen, mitkä valokuvat katsotaan tekijänoikeussuojaan yltäviksi ja mitkä

jäävät sen alle. ”Eron tekeminen ehdotettavan 49 a §:n suoja-aikaa vanhempien valokuvateosten ja vapaaksi tulleiden muiden valokuvien välillä ei eroa siitä nykyisen lain mukaisesta rajanvetotilanteesta, joka aiheutuu valokuvalain mukaan suojattujen kuvien kansainvälisen suojan rajoittumisesta sellaisiin kuviin, jotka ovat Bernin sopimuksen mukaan valokuvateoksia.” (s. 56)

Vuoden 1995 uudistusta tehtäessä teosvalokuvien ja 49 a §:n mukaisten valokuvien suoja-aika oli 50 vuotta. Tekijänoikeuden osalta suoja-aika laskettiin tekijän kuolemasta, muiden valokuvien suojan osalta valokuvan ottamisesta. Vuoden 1996 alussa tekijänoikeudellinen suoja-aika piteni 70 vuodeksi.

Vuoden 2006 alussa voimaan tulleet muutokset tavallisen valokuvan suojan sisältöön ovat edelleen lähentäneet teosvalokuvien ja muiden valokuvien suojaa toisiinsa. Kaikki valokuvat nauttivat samanlaista suojaa 50 vuoden ajan kuvan ottamisesta. Tekijänoikeuslaissa säädetty valokuvien laaja oikeudellinen suoja on selvä poikkeus tekijänoikeuden perusperiaatteista: suoja saavat kaikki valokuvat riippumatta kuvien omaperäisyydestä.

Arkistoissa ja museoissa olevien valokuvien osalta vuonna 2007 voimaan tulleet uudet sopimuslissenssisäännökset mahdollistavat vanhojen valokuvien käyttöä koskevien oikeuksien hankintaa opetusministeriön hyväksymän järjestön välityksellä. Vanhojen valokuvien käyttöoikeuksia koskeva kysymys on myös laajan eurooppalaisen selvittelyn kohteena osana eurooppalaisen digitaalisen kirjaston perustamista koskevaa hanketta. Erityiskysymyksenä tässä selvittelyssä on niiden valokuvien käyttö, joiden oikeudenhaltijoita ei pystytä tunnistamaan tai tavoittamaan.

Valtioneuvoston asettaman tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on tekijänoikeuslain 55 §:n mukaisesti antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Myös teosvalokuvien ja lain 49 a §:n mukaisten valokuvien suojaan liittyvät kysymykset voivat tulla neuvoston arvioitavaksi.

Edellä esitetyn perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, ettei lainsäädännön muuttamiseen ole tarvetta.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Opintotuki, kehittäminen

HE 11/2005 vp — EV 57/2005 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 1.6.2005 toimeentulotuen saamisen perusteita muutettavaksi siten, että opintolainan lisäys ei heikennä toimeentulon saamisen edellytyksiä perheellisillä.

2. Eduskunta edellytti, että suomalaista hyvää rakenteeltaan oikeansuuntaista opintotukijärjestelmää kehitetään opintorahapainotteisena ja vastaisuudessakin ohjataan varoja opintorahan ja opiskelijoiden asumislisän korottamiseen.

1. Sosiaali- ja terveysministeriön käsityksen mukaan toimeentulotukilainsäädännössä ei voi suosia jotain tiettyä asiakasryhmää. Menettely asettaisi keskenään erilaiseen asemaan paitsi toimeentulotuen saajat yleensä, myös vielä opiskelijat keskenään. Perheelliset tulee

ottaa huomioon etuusjärjestelmissä muulla tavoin. Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa perheellisten opiskelijoiden tilannetta ja arvioi saatujen kokemusten perusteella, tulisikolasta huoltavien opiskelijoiden taloudellista tukea kehittää erityisillä toimenpiteillä.

Opetusministeriön asettama työryhmä esitti keväällä 2009, että lasta huoltavien opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä opiskeluun tulisi parantaa ottamalla käyttöön opintorahan huoltajakorotus.

2. Opintotukea on kehitetty opintorahapainotteisesti korottamalla opintorahoja 15 prosentilla 1.8.2008 lukien. Lisäksi järjestelmää on kehitetty päätoimiseen opiskeluun kannustavaksi nykyrakenteen pohjalta 1.8.2011 voimaan tulleilla muutoksilla, joita olivat opintotuen myöntämiskäytännön muuttuminen korkeakoulujen kaksiporaisen tutkintorakenteen mukaiseksi, opintojen edistymisen seurannan tehostamistoimet sekä opintotuen riittävyttä parantavat muutokset kuten harjoittelupalkan tai oppilaitoksen maksaman apurahan perusteella tehtävä erillinen tarveharkinta poistuminen, lainatakauksen myöntäminen korkeakouluopiskelijalle nykyistä automaattisemmin, lukiolaisten lainatakaus oikeuden laajennus, ulkomailla opiskelevien lainatakauksen korotus sekä korkoavustuksen tulo rajojen korotus.

Hallitusohjelman mukaisesti opintotuki sidotaan indeksiin 1.9.2014 lukien. Hallitus antaa vuotta 2014 koskevan talousarvion yhteydessä esityksen laiksi opintotukilain muuttamisesta siten, että opintoraha sidotaan kansaneläkeindeksiin 1.9.2014 lukien.

Valtioneuvoston rakennepoliittisen kannanoton (22.3.2012) mukaan opintotuen rakenteellista kehittämistä valmistelevaan asetettiin työryhmä, jonka esitykset valmistuivat vuoden 2012 loppuun mennessä. Työryhmän muistiossa on käsitelty erilaisia vaihtoehtoja opintotuen rakenteen uudistamiseksi sekä tuen tasoon (ml. opintoraha ja asumislisä) liittyviä tarkistustarpeita. Opintotuen uudistamista koskevat linjapäätökset tehdään vuoden 2013 kehysriihessä niin, että uudistettu opintotukijärjestelmä on voimassa vuonna 2014. Tavoitteena on parantaa opintotuen käyttöastetta sekä mahdollistaa tavoitteellinen ja täysipainoinen opiskelu ja valmistuminen tavoiteajassa. Uudistuksen lähtökohtana on kustannusneutraalisuus. Myös toisen asteen opiskelijoiden 18–19-vuotiaiden opintorahaan tehdään ammatillisiin opintoihin hakeutumista helpottavia tarkistuksia.

Toisen asteen opiskelijoiden opintotuki

HE 9/2006 vp — EV 38/2006 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 26.4.2006, että toisen asteen opiskelijoiden opintotukijärjestelmän toimivuus selvitetään pikaisesti kokonaisuutena ja varmistetaan opiskelijoiden välinen yhdenvertaisuus sekä ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin.

Opetusministeriön käynnistämä toisen asteen opiskelijoiden toimeentuloa koskevan kyselytutkimus valmistui kesällä 2007. Tutkimuksen tuloksia on hyödynnetty toisen asteen tuen kehittämistarpeita arvioitaessa.

Opintotukea myönnettäessä huomioon otettavia vanhempien tulorajoja korotettiin 11.11.2006 lukien 15 prosentilla ja edelleen 1.11.2007 lukien 30 prosentilla. Tulorajojen korotus parantaa erityisesti alle 20-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden opintotukea.

Hallitusohjelman mukaisesti opintorahaa korotettiin 1.8.2008 lukien 15 prosentilla kaikilla koulutusasteilla ja opiskelijan omia tulorajoja korotettiin 30 prosentilla (1.1.2008), jotta opintotuki turvaisi päätoimisen opiskelun aikaista toimeentuloa, edistäisi tehokasta opiskelua ja tutkinnon suorittamista tavoiteajassa.

Osana 2011 toteutettua opintotuen rakenneuudistusta parannettiin toisen asteen opintotukea siten, että harjoittelupalkan tai oppilaitoksen maksaman apurahan perusteella tehtävä erillinen tarveharkinta poistui, lukiolaisten lainatakausoikeus laajeni, ulkomailla opiskelevien lainatakausta korotettiin 360 eurosta 600 euroon ja korkoavustuksen tulorajat nousivat 54 prosentilla. Lisäksi lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden oikeus koulumatkatukeen laajeni.

Hallitusohjelman mukaisesti 1.8.2013 lukien toisen asteen opintojen enimmäistukiaikaa rajataan. Lisäksi työssäoppimisen perusteella saatava ansiotulo ei enää estä koulumatkatuen myöntämistä ja koulumatkatuen tukiajan määrittely selkeytyy.

Valtioneuvoston rakennepoliittisen kannanoton (22.3.2012) mukaan opintotuen rakenteellista kehittämistä valmistelemaan asetettiin työryhmä, jonka esitykset valmistuivat vuoden 2012 loppuun mennessä. Muistion mukaan toisen asteen tuen keskeisimpänä ongelmana on se, että vanhempien tulot voivat vähentää täysi-ikäisen itsenäisesti asuvan opintorahaa. Työryhmän muistiossa on ratkaisuehdotuksia siitä, kuinka järjestelmää kehitettäisiin toimivammaksi ja yhdenvertaisemmaksi. Opintotuen uudistamista koskevat ratkaisut tehdään vuoden 2013 kehysriihessä. Tavoitteena on parantaa opintotuen käyttöastetta sekä mahdollistaa tavoitteellinen ja täysipainoinen opiskelu ja valmistuminen tavoiteajassa. Uudistuksen lähtökohtana on kustannusneutraalisuus. Myös toisen asteen opiskelijoiden 18–19 -vuotiaiden opintorahaan tehdään ammatillisiin opintoihin hakeutumista helpottavia tarkistuksia.

Koulujen kirjasto- ja tietopalvelutoiminta

HE 33/2006 vp — EV 88/2006 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 12.6.2006, että varataan riittävät voimavarat koulujen kirjasto- ja tietopalvelutoiminnan tukemiseen valtakunnallisesti niin, että toimintaa voidaan kehittää turvaamaan oppilaille asianmukaiset kirjasto- ja tietopalvelut sekä yhteydet tietovarantoihin.

Kirjasto- ja tietopalvelujen valtion aluehallintoviranomaiset ovat informaatio-ohjauksella ja täydennyskoulutuksella edistäneet vuosittain koulujen ja yleisten kirjastojen yhteistyötä oppilaiden ja opettajien kirjasto- ja tietopalvelujen parantamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön Kirjastopolitiikka 2015 -ohjelmassa painotetaan koulujen ja kirjastojen yhteistyön tärkeyttä perus- ja toisen asteen oppilaiden kirjastopalvelujen järjestämiseksi. Ohjelman mukaisesti oppilaiden kirjastopalvelut voidaan ratkaista tehokkaasti ja taloudellisesti panostamalla suunnitelmalliseen yhteistyöhön ja yhteisten voimavarojen järke-

vään kohdentamiseen. Sekä perusopetuksen että yleisen kirjastotoimen valtionrahoitus määräytyy laskennallisesti kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän perusteella. Harkinnanvaraisilla valtionavustuksilla on tuettu kuntien koulutoimen ja kirjastotoimen yhteistyön kehittämishankkeita.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Tekijänoikeuslain lainauskorvausjärjestelmä

HE 126/2006 vp — EV 226/2006 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.2006, että valtion talousarviossa osoitetaan lisämääräraha, jolla mahdollistetaan tutkimus- ja opetustoimintaa palvelevien kirjastojen ottaminen tekijänoikeuslain 19 §:n tarkoittaman lainauskorvausjärjestelmän piiriin.

Tekijänoikeuslain 19 §:n muutos toteutettiin siten, että järjestely täyttäisi vain vuonna 1992 annetun niin sanotun vuokraus- ja lainausdirektiivin (92/100/ETY) vähimmäisvaatimukset. Lainauskorvausjärjestelmän soveltamisala on näin mahdollisimman rajoitettu ja ulottuu käytännössä vain yleisiin kirjastoihin. Lainauskorvausjärjestelmän toteutuksen alkaessa vuodesta 2007 lähtien selvitetään mahdollisuudet eduskunnan lausuman mukaiseen soveltamisalan laajennukseen.

Lainauskorvausjärjestelmän laajentaminen tutkimus- ja opetustoimintaa palvelevista kirjastoista tapahtuvaan lainaamiseen sisältyi valtion talousarvion valmisteluun opetusministeriössä keväällä 2007. Kulttuurimäärärahojen niukkuuden vuoksi lisämäärärahaa tähän tarkoitukseen ei kuitenkaan voitu esittää lopullisessa talousarvioehdotuksessa.

Vuoden 2008 valtion talousarvio sisältää määrärahan lainauskorvauksen maksamiseen vain yleisistä kirjastoista tapahtuvan lainaamisen osalta.

Tarvittavaa määrärahan korotusta ei ole saatu sisällytetyksi vuoden 2009 valtion talousarvioon.

Tarvittavaa määrärahan korotusta ei ole saatu sisällytetyksi vuoden 2010 valtion talousarvioon.

Entisestään vähentynyt liikkumavara valtion talousarvion kehyksissä ei ole mahdollistanut tarvittavaa määrärahan korotusta vuoden 2011 valtion talousarviossa.

Valtion talousarvion kehykset eivät ole mahdollistaneet määrärahan korotusta vuoden 2012 valtion talousarviossa tutkimus- ja opetustoimintaa palvelevien kirjastojen ottamiseksi lainauskorvausjärjestelmän piiriin.

Koulutuspoliittinen selonteko

VNS 4/2006 vp — EK 35/2006 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 17.11.2006 hallituksen huolehtivan siitä, että valtakunnallisessa koulutustarpeen ennakointi- ja mitoitussuunnittelussa otetaan nykyistä

paremmin huomioon maakuntien ja alueiden laatimat koulutuksen mitoitussuunnitelmat.

Työvoima- ja koulutustarpeen ennakointijärjestelmää on uudistettu työn-, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelman puitteissa toimineen ennakkoinnin yhteistyöryhmän ehdotusten pohjalta. Ko. yhteistyöryhmä täsmensi alueellisen ennakkoinnin vastuita alla esitetyllä tavalla.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) laatii keskipitkän ja pitkän aikavälin työmarkkinoiden rakenne-ennusteet koulutustarpeen ennakkoinnin pohjaksi. VATT on laatinut ennusteet myös maakunnittain ja maakunnan liitot ovat voineet kommentoida analyysia jo sen valmisteluvaiheessa.

Osana alueiden kehittämistä koskevan lain uudistusta maakunnan liitoille annettiin tehtäväksi keskipitkän ja pitkän aikavälin koulutustarpeen ennakkoinnin koordinaatio osana koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnittelua. Opetushallitus tukee liittoja niiden ennakointityössä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kävi maakunnan liittojen kanssa vuoropuhelua alueellisista koulutustarjonnan tavoitteista kevään ja kesän 2011 aikana sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman valmistelun yhteydessä syksyllä 2011.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Lukion suullisen kielitaidon arviointi

HE 98/2008 vp — EV 207/2008 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 15.12.2008, että hallitus seuraa lukion opiskelijan suullisen kielitaidon arviointia koskevan lainmuutoksen käytännön toteuttamista ja erityisesti sitä, saavatko opiskelijat yhtä paljon opetusta opiskelupaikasta riippumatta. Hallituksen tulee tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin, jos osoittautuu, ettei muutos ole tarkoituksenmukainen kieltenopetuksen syventävien opintojen tai opiskelijoiden tasapuolisen kohtelun kannalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa Helsingin yliopiston tekemän lukion suullisen kielitaidon kurssin toteutumisen seurantahankkeen, joka valmistuu vuonna 2013. Hankkeen tavoitteena on tuottaa palaute- ja tutkimustietoa arvioinnin toteutumisesta ja seuroksista. Tarkoituksena on kartoittaa, kuvailla ja analysoida lukion suullisen kielitaidon kurssin toimeenpanoa sekä opetussuunnitelman toteutumista eri puolilla maata. Lisäksi tavoitteena on kerätä ja muokata kieltenopettajien koulutukseen sopivia työmuotoja sekä monipuolistaa arviointia.

Väliraportti valmistui syyskuussa 2011. Väliraporttiin sisältyi opettajakysely. Kyselyn mukaan suulliselle kurssille on ollut lukiossa tarvetta. Opettajien mukaan suullisen kurssin tulisi olla kaikille pakollinen. Kyselyyn vastanneiden lukumäärä oli vähäinen. Tiedon luotettavuuden vahvistamiseksi loppuraporttiin sisällytetään asiaa koskeva jatkokysely. Toisessa opettajakyselyssä selvitetään mm. opettajien kokemuksia ja käsityksiä suullisen

kurssin järjestelystä ja toteutuksesta. Vuonna 2012 toteutettiin erillinen opiskelijakysely. Kevään 2013 aikana tehdään luokahuoneobservoinnit ja opettajahaastattelu.

Oppisopimuskoulutus, rahoitusjärjestelmä

HE 119/2008 vp — EV 188/2008 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 9.12.2008, että oppisopimuskoulutuksen rahoitukseen tehtyjen muutosten vaikutuksia seurataan tarkoin ja ryhdytään välittömästi korjaaviin toimenpiteisiin, mikäli uudistus vääristää oppisopimuskoulutuksen tarjontaa aloittain tai muutoin selvästi hankaloittaa oppisopimuskoulutuksen järjestämistä tarvetta vastaavasti. Opetusministeriön on annettava asiasta selvitys sivistysvaliokunnalle vuoden 2009 loppuun mennessä.

1. Tasavallan presidentti vahvisti 19.12.2008 lain opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta. Laki tuli voimaan 1.1.2009. Lailla muutettiin oppisopimuskoulutuksena järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen yksikköhintaa siten, että se on aiemman 77 prosentin asemesta 63,13 prosenttia ammatillisen koulutuksen keskimääräisestä yksikköhinnasta. Muutoksen tarkoituksena oli yhtäältä saada oppisopimuksena järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen yksikköhinta vastaamaan aikaisempaa paremmin koulutuksen järjestämisestä aiheutuneita todellisia kustannuksia ja toisaalta varmistua, ettei valtion erityisoppilaitosten siirto osaksi muita ammatillisen erityisopetuksen järjestäjiä lisää asukaskohtaista kunnan rahoitusosuutta.

Yksikköhintojen alentamista koskevan hallituksen esityksen (HE 119/2008) käsittelyssä eduskunta antoi lausuman, jonka mukaan VOS-2010 valtionosuusuudistuksen yhteydessä tulee selvittää mahdollisuudet ottaa oppisopimuskoulutuksen rahoitusjärjestelmässä käyttöön oma kustannuspohja. Lisäksi aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen johtoryhmä otti toisessa väliraportissa (OPM 2009:11) kantaa oman kustannuspohjan käyttöön ottamiseksi oppisopimuskoulutuksen rahoituksen perusteena.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 12.2.2010 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin selvittää oppisopimuskoulutuksen rahoitusjärjestelmän toimivuutta kokonaisuutena, oman kustannuspohjan soveltuvuutta rahoituksen määräytymisperusteena, opiskelijamäärien säätelyn ja kiintiöinnin uudistamistarpeita, rahoituksen perusteena olevien opiskelijamäärien laskennan uudistamistarpeita sekä työpaikalla tapahtuvan koulutuksen toteuttamiseen tarkoitettujen koulutuskorvausjärjestelmän toimivuutta.

Työryhmän loppuraportin (OKM 2011:7) ehdotusten mukaisesti oppisopimuskoulutuksen rahoitusjärjestelmää tulee kehittää osana ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän kokonaisuutta siten, että erityisesti työpaikalla tapahtuvaan koulutukseen liittyvien viranomaistehtävien hoitaminen ja kehittäminen ovat mahdollisia. Työryhmä totesi myös, että oppisopimuskoulutuksen oma kustannuspohja ei ole yksinään riittävän luotettava valtionosuuden perusteen määrittämiseksi. Mikäli oppisopimuskoulutuksen omat kustannukset otettaisiin huomioon valtionosuuden pohjaa laskettaessa, tulisi ne huomioida

osana ammatillisen peruskoulutuksen kokonaiskustannuksia. Työryhmä laati ko. toteutustamistavoista erilaisia vaihtoehtoja.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Yliopistouudistus, toteutumisen ja vaikutusten seuraaminen

HE 7/2009 vp — EV 103/2009 vp

Sivistysvaliokunta

2. Eduskunta edellytti 16.6.2009, että hallitus seuraa, miten yliopistot järjestävät liikuntapalveluja opiskelijoille, ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin opiskelijoiden liikuntamahdollisuuksien edistämiseksi.

3. Eduskunta edellytti, että lukukausimaksukokeilun tuloksia arvioidaan huolellisesti ja arvioinnin kriteerit määritellään mahdollisimman nopeasti.

4. Eduskunta edellytti, että koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi ja laadun turvaamiseksi yliopistolle turvataan riittävä perusrahoitus. Rahoitusta tulee kanavoida tasapuolisesti kaikille tieteenaloille.

5. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että yliopistokeskuksille suunnataan vuosittain vähintään nykyisen tasoiset määrärahat.

2. Vuonna 2009 opetusministeriön rahoittamassa, SYLin ja Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston KYKY-hankkeessa kartoitettiin ja koottiin yliopisto-opiskelijoiden opiskelukykyä (ml. fyysistä ja psyykkistä jaksamista tukeva yliopistoliikunta) edistäviä hyviä käytäntöjä ja laadittiin valtakunnalliset suositukset opiskelukyvyn edistämiseksi yliopistoyhteisöissä. Tämän jälkeen tavoitteena on ollut levittää hyviä käytäntöjä ja suosituksia ja tukea opiskelukykymallin hyödyntämistä osana korkeakoulujen opetuksen kehittämistä.

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ja Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus ovat yhteistyössä mm. Opiskelijoiden liikuntaliiton (OLL) ja ylioppilaskuntien kanssa tehneet Opiskelijan yliopisto -selvitykset vuosina 2005, 2006 ja 2008. Selvitysten tavoitteena on ollut tuottaa tietoa yliopistojen opiskeluympäristöjen toimivuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukema Opiskelijoiden liikuntaliiton OLL ry:n, Suomen yliopistot yhdistys UNIFI ry:n ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENEN korkeakoululiikunnan asiantuntijaryhmä laati suosituksen korkeakoulujen toimivista liikuntapalveluista. Työryhmän työ julkistettiin opetus- ja kulttuuriministeriössä järjestetyssä seminaarissa helmikuussa 2011.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

3. Korkeakoulujen lukukausimaksukokeilu on käynnistynyt vuoden 2010 alusta ja päättyy vuoden 2014 lopussa. Kaksi yliopistoa ja kaksi ammattikorkeakoulua aloitti maksujen perimisen vuonna 2010. Vuonna 2012 yhdeksän korkeakoulua peri noin 40 ylemmän korkeakoulututkintoon johtavassa ohjelmassa lukukausimaksuja EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Lukukausimaksuja maksavia opiskelijoita oli hieman yli 200 vuonna 2012. Lukukausimaksukokeiluun osallistumisen edellytyksenä on, että korkeakouluilla on apurahaohjelma, Valtaosa lukukausimaksuja maksavista EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevista opiskelijoista saa apurahaa, joka kattaa lukukausimaksun joko osittain tai kokonaan. Osa apurahoista kattaa myös elinkustannuksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päätti lukukausimaksukokeilun seurannasta kesäkuussa 2010 työryhmän valmisteleman seuranta- ja arviointisuunnitelman pohjalta. Seuranta- ja arviointisuunnitelman toteuttamisesta vastaa tätä tehtävää varten asetettu työryhmä. Olemassa olevan tilastoaineiston ja selvitysten lisäksi seurannassa kootaan määrällistä ja laadullista tietoa korkeakouluille ja opiskelijoille suunnatuilla kyselyillä. Käytännön kokemusten kartoittamiseksi ja hyvien käytänteiden jakamiseksi seuranta- ja arviointityöryhmä järjestää vuosittain teemakeskusteluja ja työseminaareja korkeakouluille ja sidosryhmille. Työryhmä seuraa ja raportoi myös muiden Euroopan maiden ja erityisesti Pohjoismaiden maksukäytännöistä ja niissä tapahtuneesta kehityksestä. Työryhmä julkaisee vuosittain väliraportin.

4. Valtion rahoituksella turvataan kaikkien yliopistojen edellytykset lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Valtion rahoitus yliopistojen menoihin määräytyy kaikille yliopistoille samojen periaatteiden mukaisesti. Yliopistojen perusrahoituksen laskennallisella mallilla turvataan pitkäjänteisen kehittämisen mahdollisuudet kannustaen yliopistoja samalla profiloitumisen ja jatkuvan laadun parantamisen ohella tuottavaan ja taloudelliseen toimintaan.

Muutosvaiheessa vuosien 2010–2012 aikana tavoitteena oli, että yliopistojen keskinäiset rahoitussuhteet eivät olennaisesti muutu ja että pidemmällä aikavälillä toiminnan tuloksellisuus heijastuu yksittäisen yliopiston saamaan rahoitukseen. Valtioneuvosto hyväksyi huhtikuussa 2012 tarvittavat asetusmuutokset yliopistojen rahoitusmallin uudistamiseksi korostaen laatua, tuloksellisuutta sekä kansainvälistymisen tärkeyttä. Asetukset tulivat voimaan vuoden 2013 alussa siten, että yliopistojen valtion rahoitus vuonna 2013 kohdennettiin uudistetun rahoitusmallin mukaisesti.

Vuosien 2009, 2010 ja 2011 talousarvioiden yhteydessä on tehty lukuisia päätöksiä, joilla turvataan yliopistojen maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta. Yliopistojen rahoituksen pitkäjänteisyyden vahvistamiseksi mahdollisesti tehtävistä muista pysyvistä tasokorotuksista tai kertaluonteisista erityispanostuksista tehdään päätökset tulevien kehyspäätösten yhteydessä.

Viime kädessä yliopistot päättävät autonomiansa puitteissa, minkä rahoituksen ne katsovat eri toiminnoille tai yksiköille tarkoituksenmukaiseksi osoittaa ministeriön kanssa sovittujen ja yliopiston sisällä asetettavien omien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

5. Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa kaudella 2013–2016 yliopistokeskuksia koordinoiville yliopistoille rahoitusta osana valtakunnallisia tehtäviä. Vuonna 2013 rahoitusta osoitetaan 710 000 euroa kutakin yliopistokeskusta kohden. Yliopistoindeksin mukainen vuotuinen kustannustason nousu vaikuttaa myös yliopistokeskusten koordinaatorahoitukseen. Valtakunnallisten tehtävien lisäksi yliopisto saa rahoitusta perusrahoituksen laskennallisten panos/tuotos -kriteerien kautta, joista osa liittyy myös yliopistokeskuksissa tapahtuvaan toimintaan.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Ammattikorkeakoulut, toiminnan seuraaminen

HE 26/2009 vp — EV 102/2009 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 16.6.2009, että hallitus seuraa ammattikorkeakoulujen koulutusmääriä, koulutuksen sisällön kehittämistä ja opiskelijoiden sijoittumista työmarkkinoille.
2. Eduskunta edellytti, että ammattikorkeakoulujen lukukausimaksukokeilun tuloksia arvioidaan huolellisesti ja arvioinnin kriteerit määritellään mahdollisimman nopeasti.
3. Eduskunta edellytti, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollon tilannetta seurataan.
4. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa miten ammattikorkeakoulut järjestävät liikuntapalveluja opiskelijoille ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin opiskelijoiden liikuntamahdollisuuksien edistämiseksi.

1. Opetus- ja kulttuuriministeriö, ammattikorkeakoulujen ylläpitäjät ja ammattikorkeakoulut ovat sopineet ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen perusteena olevavasta opiskelijamäärästä sopimuskaudelle 2013–2016 koulutusaloittain.

Ammattikorkeakoulujen koulutustarjonta mitoitetaan työvoima- ja koulutustarveennakoinnin tuottamien tulosten pohjalta. Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutuksen aloittajatavoite on vuonna 2016 yhteensä 2 200 aloittajaa pienempi kuin vuoden 2009 tarjonta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on 5.10.2011 kirjallisessa palautteessaan ammattikorkeakouluille tehnyt esityksen aloituspaikkavähennyksiksi vuodesta 2013 lähtien. Opetus- ja kulttuuriministeriö on päätöksillään 30.3.2012 vähentänyt ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja vuodesta 2013 alkaen siten, että koulutustarjonta suuntautuu ennakointien mukaisesti ja koulutuksen saavutettavuus, alueellinen tarjonta ja kieliryhmien tarpeet turvataan. Aloituspaikkojen kokonaisvähennys on 2 030.

Koulutuksen sisällön kehittämiseen liittyen korkeakoulujen arviointineuvosto jatkaa koulutuksen arviointitoimintaa. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään koulutuksen kehittämistyössä.

Opiskelijoiden sijoittumista työmarkkinoille seurataan opetus- ja kulttuuriministeriön ja ammattikorkeakoulujen yhteisesti sopimien tavoitteiden ja niihin liittyvien tunnuslukujen avulla sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ammattikorkeakouluille antamassa kirjallisessa palautteessa. Työmarkkinoille sijoittumisessa käytetään apuna myös ennakointitoimintaa, jolla koulutusta pyritään sovittamaan työvoimatarpeiden mukaisesti.

2. Korkeakoulujen lukukausimaksukokeilu käynnistyi vuoden 2010 alussa ja päättyy vuoden 2014 lopussa. Korkeakoulujen lukukausimaksukokeilu on käynnistynyt vuoden 2010 alusta ja päättyy vuoden 2014 lopussa. Korkeakoulujen lukukausimaksukokeilu on käynnistynyt vuoden 2010 alusta ja päättyy vuoden 2014 lopussa. Kaksi yliopistoa ja kaksi ammattikorkeakoulua aloitti maksujen perimisen vuonna 2010. Vuonna 2012 yhdeksän korkeakoulua peri noin 40 ylempään korkeakoulututkintoon johtavassa ohjelmassa lukukausimaksuja EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Lukukausimaksuja maksavia

opiskelijoita oli hieman yli 200 vuonna 2012. Lukukausimaksukokeiluun osallistumisen edellytyksenä on, että korkeakouluilla on apurahaohjelma, Valtaosa lukukausimaksuja maksavista EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevista opiskelijoista saa apurahaa, joka kattaa lukukausimaksun joko osittain tai kokonaan. Osa apurahoista kattaa myös elinkustannuksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päätti lukukausimaksukokeilun seurannasta kesäkuussa 2010 työryhmän valmisteleman seuranta- ja arviointisuunnitelman pohjalta. Seuranta- ja arviointisuunnitelman toteuttamisesta vastaa tätä tehtävää varten asetettu työryhmä. Olemassa olevan tilastoaineiston ja selvitysten lisäksi seurannassa kootaan määrällistä ja laadullista tietoa korkeakouluille ja opiskelijoille suunnatuilla kyselyillä. Käytännön kokemusten kartoittamiseksi ja hyvien käytänteiden jakamiseksi seuranta- ja arviointityöryhmä järjestää vuosittain teemakeskusteluja ja työseminaareja korkeakouluille ja sidosryhmille. Työryhmä seuraa ja raportoi myös muiden Euroopan maiden ja erityisesti Pohjoismaiden maksukäytännöistä ja niissä tapahtuneesta kehityksestä. Työryhmä julkaisee vuosittain väliraportin.

3. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydenhuoltopalveluiden järjestäminen on kuntien vastuulla. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiön (YTHS) mallin mukaisesti kokeillaan parhaillaan vuonna 2011 alkaneella kokeilulla. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan, ohjaamaan ja seuraamaan ammattikorkeakoulujen opiskeluterveydenhuollon kokeilua. Työryhmän toimikausi on 7.12.2010–1.12.2015. Tarkoituksena on selvittää ns. YTHS-mallin soveltuvuutta ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistavaksi. Kokeilun ja siitä tehtävä arvioinnin perusteella STM:n vetämä ohjausryhmä tulee esittämään jatkotoimenpide-ehdotukset.

Asia kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan vastuualueelle.

4. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukema Opiskelijoiden liikuntaliiton OLL ry:n, Suomen yliopistot yhdistys UNIFI ry:n ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENEN korkeakoululiikunnan asiantuntijaryhmä laati suosituksen korkeakoulujen toimivista liikuntapalveluista. Työryhmän työ julkistettiin opetus- ja kulttuuriministeriössä järjestetyssä seminaarissa vuoden 2011 helmikuussa.

SAMOK ry on toteuttanut opiskelijoiden opiskelukykyä edistävää Yhteinen ammattikorkeakoulu -hanketta vuosina 2010–2011.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Ammatillinen koulutus, ammattistartin seuraaminen

HE 107/2009 vp — EV 138/2009 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 3.11.2009, että opetusministeriö seuraa ammatillisen koulutuksen ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen pääsyä, koulutuksen määrää, alueellisen saatavuuden kattavuutta ja koulutuksen vaikuttavuutta ja antaa asiasta selvityksen sivistysvaliokunnalle vuonna 2012.

Opetusministeriö käynnisti syksyllä 2006 ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen kokeilun, ammattistartin myöntämällä kokeiluluvan 56 koulu-

tuksen järjestäjälle. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien fuusiot ovat vähentäneet tasaisesti myös ammattistarttikokeilua järjestävien koulutuksen järjestäjien lukumäärää: vuoden 2009 alussa kokeilukoulutuksen järjestäjiä oli 48 ja vuoden 2010 alussa 43. Kokeilu päättyi syksyllä 2010.

Ammattistartti on tarkoitettu erityisesti perusopetuksen päättäneille nuorille, joilla ei vielä ole selkiintynyt käsitystä ammatinvalinnastaan tai joilla ei ole riittäviä valmiuksia jatkokoulutukseen hakeutumiseen tai opinnoista suoriutumiseen. Startilla madalletaan nuorten siirtymäkynnystä perusopetuksesta ammatilliseen peruskoulutukseen sekä vähennetään opintojen alkuvaiheen keskeyttämistä ja parannetaan koulutuksen läpäisyä. Ammattistarttiin voivat osallistua myös ammatillisen koulutuksen tai lukion keskeyttäneet. Ammattistartista opiskelija voi hakea tai siirtyä joustavasti tutkintoon johtavaan koulutukseen, kun se on opiskelijan kannalta tarkoituksenmukaista.

Ammattistarttikoulutus on löytänyt oman paikkansa perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen koulutusmuotona. Koulutuksen tulokset ja palautteet ovat olleet positiivisia. Koulutuksen järjestäjät ovat kehittäneet ja ottaneet käyttöön monia uusia toimintatapoja.

Ammattistarttikokeilun yhteydessä tehdyn seurantaselvityksen mukaan ammattistartin opiskelijoista noin 70 % jatkoi vuoden sisällä opintojaan joko ammatillisessa

perustutkintoon johtavassa koulutuksessa, lukiossa tai muussa koulutuksessa tai oli siirtynyt työelämään. Ammattistarttia voidaan pitää toimivana perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen käytänteenä, joka tukee omalta osaltaan onnistuneita koulutussiirtymiä ja opiskelijoiden elinikäisten opinpolkujen jatkumoa.

Ammattistarttikoulutus vakinaistettiin vuoden 2010 alusta voimaan tulleella lailla syksyllä 2010 alkavasta koulutuksesta lukien. Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi 49 koulutuksen järjestäjälle luvan vakinaisen ammattistarttikoulutuksen järjestämiseen.

Syksyllä 2011 ammattistarttikoulutuksen aloitti noin 1 400 opiskelijaa, joista lähes 1 000 oli perusopetuksen samana keväänä päättäneitä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö laati loppuvuodesta 2012 sivistysvaliokunnan edellyttämän selvityksen ammattistarttikoulutukseen pääsystä, koulutusmääristä ja koulutuksen alueellisesta saatavuudesta sekä koulutuksen vaikuttavuudesta.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Oppimisen tukeminen

Erityisopetus

HE 109/2009 vp — EV 90/2010 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 8.6.2010, että hallitus seuraa sitä, toteutuuko oppilaan oikeus erityiseen tukeen hänen oppimisedellytystensä mukaisesti, ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin, jos osoittautuu, että oppilaan mahdollisuudet saada oppimiseen tukea tarpeen mukaan ja mahdollisuudet tuloksekkaaseen oppimiseen heikentyvät. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee antaa asiasta sivistysvaliokunnalle selvitys vuoden 2013 loppuun mennessä.

2. Eduskunta edellytti, että valtiontalouden kehyksissä ja tulevilla valtion talousarvioissa otetaan huomioon perusopetuslain erityisopetusta ja muuta erityistä tukea koskevien lainmuutosten johdosta syntyvät lisärahoitustarpeet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tilannut kaksi erityisopetukseen liittyvää tutkimusta. Tarkoituksena on ensinnäkin selvittää, miten erityisopetus on järjestetty kunnissa ja millaiset tekijät vaikuttavat erityisopetuksen järjestämiseen sekä erityisesti millä tavoin erityisopetusta ja erityisopetuksen rahoitusta koskevat lainsäädäntöuudistukset ja laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta vaikuttavat erityisopetuksen järjestämiseen ja resurssointiin kunnissa. Toiseksi tutkitaan uudistetun perusopetuslainsäädännön vaikutavuutta esi- ja peruskoulun oppilaiden opiskeluun, hyvinvointiin ja oppilaan oikeuksien toteutumiseen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi lähti lausunnonlempimarraskuun lopussa 2012. Esitys koskee esiopetusta, perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta. Tarkoituksena on laajentaa psykologi- ja kuraattoripalveluita myös lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin. Uuteen lakiin ehdotetaan koottavaksi lainsäädännössä nyt hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuolto- ja henkilötietojen käsittelyyn, kirjaamiseen, rekisteröimiseen ja salassapitoon liittyvät säännökset.

Vapaa sivistystyö, selvittäminen

HE 175/2009 vp — EV 232/2009 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.2009, että hallitus selvittää vapaan sivistystyön osalta, onko avustuksina myönnettävä rahoitusmalli tarkoituksenmukainen vai tulisiko laatu- ja kehittämisrahoitus siirtää osaksi valtionosuusrahoitusta, miten taiteen perusopetuksen järjestäminen kansalaisopistossa mahdollistetaan vain yleisen oppimäärän osalta ja mahdollisuudet korottaa taiteen perusopetuksen yksikköhintaa niin, etteivät yksikköhintojen eroavaisuudet ohjaisi kuntien päätöksiä taiteen perusopetuksen järjestämisessä.

Hallituksen tulee antaa mahdollisesti tarvittavat esitykset säädösten muuttamiseksi eduskunnalle viivytyksettä.

Osana vapaan sivistystyön kehittämisohjelman toimeenpanoa on momentin 29.30.30 avustusrahoitusta uudistettu vuoden 2010 alusta niin, että avustukset muodostuvat vapaan sivistystyön 1) keskeisiä tavoitteita tukevista laatu- ja kehittämisavustuksista, 2) oppilaitos- ja ylläpitäjä rakenteen kehittämistä tukevista avustuksista, 3) aliedustettujen ryhmien opiskelua tukevista opintoseteliavustuksista ja 4) ylimääräisistä avustuksista. Laatu- ja kehittämisrahoitus osoitetaan vapaan sivistystyön oppilaitoksille vuosille 2010–2012 sovittujen tavoitteiden mukaisesti harkinnanvaraisina avustuksina. Laskennallisena valtionosuusrahoituksena jaettava laatu- ja kehittämisrahoitus edellyttää kattavaa tilasto- ja tietopohjaa. Opetusministeriön asettama vapaan sivistystyön tilasto- ja tietopohjahanke on selvittänyt

vapaan sivistystyön rahoituksen, ohjauksen, seurannan ja kehittämisen tietotarpeita. Loppuraportissaan 21.9.2011 hanke totesi, että henkilötietopohjainen tiedonkeruu ei sovellu kaikille vapaan sivistystyön oppilaitoksille, joten valtionosuusrahoituksen edellyttämää kattavaa tilastotietoa ei siltä osin saada.

Opetusministeriön 26.10.2009 asettama vapaan sivistystyön rahoitusryhmä jätti ehdotuksensa ministeriölle 15.3.2010. Rahoitustyöryhmän tehtävänä oli muun ohessa selvittää vapaan sivistystyön oppilaitoksissa, lähinnä kansalaisopistoissa, järjestettävän taiteen perusopetuksen asema ja rahoitus. Työryhmän ehdotusten ja saatujen lausuntojen pohjalta laadittu selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä kansalaisopistossa annettiin eduskunnalle 18.1.2011. Selvitys merkittiin saapuneeksi sivistysvaliokunnan kokouksessa 28.1.2011.

Liikunnan koulutuskeskusten vapaan sivistystyön valtionohjauksen kehittämistä pohtinut työryhmä on jättänyt muistionsa opetus- ja kulttuuriministeriölle 3.5.2011. Työryhmän esityksen pohjalta liikunnan koulutuskeskusten valtionosuusrahoituksen uudistamiseksi aloitettiin selvityshanke, joka valmistui 2.10.2012. Selvityksessä esitetään malli liikunnan koulutuskeskusten valtionosuusrahoituksen uudistamiseksi. Laatu- ja kehittämishankerahoitus ei sisälly valtionosuusrahoitukseen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Saamen kielen elvyttäminen

Hallituksen toimenpidekertomus vuonna 2008

K 1/2009 vp — EK 5/2010 vp

Perustuslakivaliokunta

Eduskunta hyväksyi 18.3.2010 seuraavan kannanoton:

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy tehostettuihin toimenpiteisiin saamen kielen elvyttämiseksi; erityistä huomiota on kiinnitettävä uhanalaisten inarinsaamen ja koltansaamen säilymisen turvaamiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 24.9.2010 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida saamen kielten tilannetta ja sen parantamiseksi tehtyjä toimenpiteitä kaikkien kolmen Suomessa puhutun saamen kielen osalta sekä arviointiin perustuen laatia ehdotus kokonaisvaltaiseksi ja pitkäjänteiseksi saamen kielen elvyttämisohjelmaksi, sekä ohjausryhmän, joka seuraa ja ohjaa hankkeen etenemistä.

Työryhmä luovutti ehdotuksensa saamen kielen elvyttämisohjelmaksi 2.3.2012 (opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:7). Työryhmän ehdotus päätettiin lähettää lausuntokierrokselle, jonka tulosten yhteenveto valmistui tammi-kuussa 2013. Hallitus käsitteli myös iltakoulussaan joulukuussa 2012 saamelaisiin liittyvien hankkeiden jatkovalmistelua. Iltakoulun linjauksen mukaan saamen kielen elvyttämisohjelman valmistelu jatkuu hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Ohjelmasta tehtävän hallituksen periaatepäätöksen valmistelu tehdään virkatyönä opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä oikeusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja saamelaiskäräjien kanssa. Elvyttämisohjelmasta käydään myös saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaiset neuvottelut saamelaiskäräjien kanssa.

Opiskeluun soveltumattomuutta koskeva lainsäädäntö

HE 164/2010 vp — EV 370/2010 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 15.3.2011, että kaikilla koulutusasteilla huolehditaan opiskelijoiden mahdollisuuksista saada riittävästi opinto-ohjausta sekä opiskelija-huollon palveluja ja muita ennaltaehkäiseviä tukitoimia ja että kehitetään opiskeluterveydenhuoltoa.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lainsäädännön toimivuutta ja vaikutuksia. Erityisesti tulee seurata, muodostuuko säädetyn oikeusturvalautakunnan avulla yhtenäinen käytäntö lainsäädännön soveltamisessa eri oppilaitoksissa ja korkeakouluissa siten, että opiskelijoiden yhdenvertaisuus toteutuu. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön tulee huolehtia oikeusturvalautakunnasta tiedottamisesta opiskelijoille.

1. Asetus ammatillisesta koulutuksesta (811/1998) määrittelee, että ammatilliseen koulutukseen kuuluu opinto-ohjausta (2 §) ja että opiskelijalle kuuluu antaa henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opinto-ohjausta (4 §), josta määrätään opetussuunnitelmassa. Ammatillisten tutkintojen perusteissa annetaan tarkemmat määräykset opinto-ohjauksen tavoitteista, opiskelijan oikeudesta opinto-ohjaukseen ja opinto-ohjauksen järjestämisestä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 1.9.2010 Elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus kansalliseksi elinikäisen ohjauksen strategiaksi 28.2.2011 mennessä. Strategian tuli käsittää kaikkien kouluasteiden ja -muotojen sekä työ- ja elinkeinohallinnon ja työelämän tarjoamat tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut. Yhteistyöryhmän raportissa kuvataan nykyinen ohjausjärjestelmä, sen ongelmakohdat ja esitetään ohjauksen kehittämisen strategiset tavoitteet.

Tavoitteiksi riittävän opinto-ohjauksen varmistamiseksi eri kouluasteilla yhteistyöryhmä esitti raportissaan perusopetuksen oppilasmäärän rajaamista oppilaanohjaajaa kohti, oikeuden saada henkilökohtaista opinto-ohjausta lisäämistä lukiolakiin ja lukion sekä ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen laatukriteerien laatimista. Lisäksi yhteistyöryhmä painotti ohjausosaamisen varmistamista kehittämällä opinto-ohjaajien peruskoulutusta ja lisäämällä mahdollisuuksia täydennyskoulutukseen sekä ohjauksen laatujärjestelmän kehittämistä.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2012–2016 edellyttää hyvän opinto-ohjauksen kriteerien laatimista lukio- ja ammatillisiin opintoihin niin, että ne ovat käytössä syyslukukaudella 2014. Ammatillisen koulutuksen osalta kriteerit otetaan käyttöön osana laatustrategian toimeenpanoa. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa edellytetään myös, että ohjaustyötä tekevien peruskoulutusta kehitetään vastaamaan ohjaustyön lisääntyneitä vaatimuksia ja sähköisiä tieto-, neuvonta ja ohjauspalveluita kehitetään osana SADe-ohjelman Oppijan verkkopalvelua.

Elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmän toimeksianto laajeni käsittämään Osuvuutta ja kysyntälähtöisyyttä aikuisopiskelun tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluihin -kehittämisohjelman (ESR) seuranta- ja koordinaatioryhmän. Uuden ohjaus- ja yhteistyöryhmän toimi-

kausi on 1.9.2011–31.1.2015. Laajalla ohjauksen yhteistyöllä halutaan varmistaa ohjauspalveluiden kehittyminen vastaamaan kaikkien asiakkaiden, myös eri kouluasteiden oppilaiden ja opiskelijoiden palveluiden laatu ja saatavuus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valitsi 12 hanketta eri puolilta Suomea 25.3.2011 käynnistyneeseen lukiodien opinto-ohjauksen kehittämishankkeeseen. Hankkeen tavoitteena on osaltaan nopeuttaa nuorten siirtymistä korkea-asteen opintoihin ja kehittää yksilöllisiä ohjauksen menetelmiä opiskelijoiden tarpeisiin. Hankkeen rahoitusta voi käyttää opinto-ohjauksen kehittämiseen vuosina 2011–2012.

Syksyllä 2011 käynnistyi Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma (2011–2014), jossa ensisijaisesti mallinnetaan hyviä käytäntöjä ammatillisen tutkinnon loppuun suorittamiseksi tavoiteajassa. Yhtenä keskeisenä kehittämisalueena ovat opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon ennakkoivien ja nykyistä yksilöllisempien toimintamallien rakentaminen. Tehostamisohjelmassa oli vuoden 2012 lopussa 43 eri koulutuksen järjestäjää muodostaen 23 hankeverkostoa. Valtionavustusten haku vuodelle 2014 käynnistyy 8.2.2013.

Uuden, yhtenäisen opiskeluhuoltolain valmistelu käynnistettiin vuoden 2009 oppilasmaailman ja opiskelijahuoltotyöryhmän ehdotusten mukaisesti 2010. Valmistelua on tehty yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Valmistelun tavoitteena on ollut yhdistää useissa eri laeissa olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoon koskevat asiat yhteen lakiin palveluiden tasapuolisuuden ja riittävän saatavuuden turvaamiseksi. Uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain luonnos oli laajalla lausuntokierroksella vuoden 2012 lopussa. Hallituksen esitys annetaan keväällä 2013 ja lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2014 alusta.

Voimassa olevaan yliopistolakiin (558/2009) ja ammattikorkeakoululakiin (351/2003) ei sisälly opiskelijahuoltoon koskevia säännöksiä. Korkeakouluopintojen ja opintojen ohjauksen järjestämiseen liittyvät seikat kuuluvat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen oman päätösvalan piiriin. Opiskelijahuollon käsite sisältää korkeakouluissa erilaisia ohjaukseen liittyviä toimintoja. Korkeakouluopiskelijat ovat täysi-ikäisiä, jolloin korkeakoulujen rooli kytkeytyy erityisesti korkeakouluopintojen ohjaamiseen ja opintojen etenemisen seurantaan. Korkeakouluissa on ohjausta helpottavina työkaluina otettu käyttöön mm. opiskelijoille laadittavat henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS), ura- sekä rekrytointipalvelut ja kansainvälistymiseen liittyvät ohjaus- ja neuvontapalvelut. Ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointia on tutkittu ja edistetty lähivuosina usein eri hankkein, joita ovat mm. opintopolkuja selvittänyt Opintoura-tutkimus, opiskelukykyä kehittänyt KYKY-hanke, kansainvälisiin opiskelijoihin keskittynyt VALOA, opiskelijoiden toimeentuloa, opintoja ja työssäkäyntiä selvittänyt Eurostudent, esteettömyyttä tukenut ESOK, syrjäytymisriskejä ja yhteisöllisyyttä tutkiva Campus Conexus.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydenhuoltopalveluiden järjestäminen on kuntien vastuulla. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö YTHS tarjoaa yleisterveyden, mielenterveyden ja suunterveyden palveluja yliopistoissa perustutkintoa suorittaville opiskelijoille. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä YTHS-mallin mukaisesti kokeillaan kolmivuotisessa kokeilussa vuosina 2011–2014. Tarkoituksena on selvittää ns. YTHS-mallin soveltuvuutta ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistavaksi sekä esit-

tää loppuarvioinnin perusteella jatkotoimenpide-ehdotukset. Opiskeluterveydenhuollon kehittäminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan vastuualueelle.

2. Opiskeluun soveltumattomuutta koskeva lainsäädäntö (SORA-lait) tuli voimaan 1.1.2012. Uuden lainsäädännön soveltamisesta on vasta vähän käytännön kokemuksia, mutta opetus- ja kulttuuriministeriö tulee seuraamaan lainsäädännön toimivuutta ja vaikutuksia. Opetushallituksessa ja sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteltu koulutuksen järjestäjille ja terveydenhuollon ammattihenkilöille suunnattua ohjeistusta SORA-lainsäädännöstä tiedottamiseksi ja yhtenäisten käytäntöjen varmistamiseksi. Vuoden 2012 alussa toimintansa aloittaneeseen opiskelijoiden oikeusturvalautakuntaan on tähän mennessä saapunut yksi valitus. Opetus- ja kulttuuriministeriö tulee seuraamaan opiskelijoiden oikeusturvalautakunnan ratkaisukäytäntöjä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti syksyllä 2011 laajan SORA-lainsäädännön koulutuskierroksen yhdessä aluehallintovirastojen, Opetushallituksen ja Valviran kanssa. Koulutusten tavoitteena oli esitellä kattavasti SORA-lainsäädäntöä oppilaitosten edustajille ja muille SORA-säännösten kanssa toimiville tahoille ja näin osaltaan varmistaa, että oppilaitokset pystyvät asianmukaisesti tiedottamaan opiskelijoilleen SORA-lainsäädännön aiheuttamista muutoksista sekä opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta. Opiskelijoiden oikeusturvalautakunnan hallintoasiat käsitellään opetus- ja kulttuuriministeriössä ja opiskelijat voivat saada ajantasaista tietoa lautakunnan toiminnasta muun muassa ministeriön internetsivustolta. Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Kuvaohjelmanlainsäädäntö, lakiuudistuksen toteutumisen ja vaikutusten seuraaminen

HE 190/2010 vp — EV 348/2010 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 15.3.2011, että kuvaohjelman lain säätämisen johdosta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle turvataan laajenevien velvoitteiden mukainen riittävä rahoitus niin, ettei lasten mediasuojelun kannalta merkittävän uudistuksen menestyksellinen toteutuminen vaarannu.

2. Eduskunta edellytti, että kuvaohjelmanlainsäädännön toimivuus ja uudistuksen vaikutukset lapsille turvalliseen mediaympäristöön arvioidaan niin, että selvitys voidaan antaa sivistysvaliokunnalle kevätistuntokaudella 2014.

3. Eduskunta edellytti, että turvallisuusselvityslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteyteen otetaan myös kuvaohjelmanlainsäädännön tarkoittaman kuvaohjelmaluokittelijan rikostaustan selvittämiseen liittyvät valvonnalliset säännökset.

Valtioneuvosto päätti 16.6.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Uusi kuvaohjelmanlaki (710/2011) ja Laki Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta (711/2011) tulivat voimaan 1.1.2012. Lakiuudistuksen myötä Valtion elokuvatarkastamo muuttui Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi. Keskuksen tehtävänä on ylläpitää elokuvien, televisio-ohjelmien ja pelien ikärajojen luokittelujärjestelmää sekä valvoa kuvaohjelmamarkkinoita lasten suojelemiseksi. Lisäksi virastolle säädettiin kokonaan uusia

mediakasvatukseen, kuvaohjelmaluokittelijoiden koulutukseen, tiedotukseen ja lasten mediaympäristön tutkimukseen liittyviä tehtäviä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esitti valtiontalouden kehyksiin vuosille 2012–2015 vuositista määrärahan lisäystä Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen toimintamenoihin viraston uusien tehtävien hoitamiseksi. Esitettyä korotusta ei saatu sisällytetyksi vuoden 2012 talousarvioon.

Vuoden 2012 III lisätalousarviossa eduskunta myönsi 80 000 euroa Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tietojärjestelmien uudistamiseksi.

Lisäksi eduskunta lisäsi Media- ja kuvaohjelmakeskuksen toimintamomentille 100 000 euroa vuoden 2013 talousarviossa. Tästä huolimatta viraston määrärahoissa ei ole riittävässä määrin kyetty ottamaan huomioon mediakasvatustehtävästä aiheutuvia lisäkustannuksia. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus ja Kansallinen audiovisuaalinen arkisto on tarkoitus yhdistää yhdeksi virastoksi vuoden 2014 alusta. Tavoitteena on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kokonaisuuden vahvistaminen ja virastokentän tiivistäminen sekä Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen toimintamahdollisuuksien takaaminen tulevaisuudessa.

2. Kuvaohjelmalainsäädäntö uudistettiin vastaamaan muuttunutta mediaympäristöä. Tarkoituksena on panostaa uudenlaisiin lasten turvallisuutta mediaympäristössä edistäviiin toimenpiteisiin, kuten mediakasvatukseen sekä lasten huoltajille ja kasvattajille suunnattuun tiedottamiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää selvitystyön uuden kuvaohjelmalainsäädännön vaikutuksista lapsille turvalliseen mediaympäristöön, kun lakien toimeenpanosta on saatu riittävästi kokemusta, viimeistään vuoden 2013 aikana.

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksessa on käynnissä hanke, jossa kootaan tietoa uuden lainsäädännön vaikutuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriö laatii tämän aineiston pohjalta syksyllä 2013 selvityksen kuvaohjelmalainsäädännön toimivuudesta ja uudistuksen vaikutuksista.

3. Sivistysvaliokunnan ehdotuksesta kuvaohjelmalain 13 §:ään otettiin säännös, jonka mukaan Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksella on velvollisuus pyytää kuvaohjelmaluokittelijaksi hakeutuvalta nähtäväksi rikosrekisteriote ennen luokittelijaksi hyväksymistä koskevan päätöksen tekemistä. Myös rikosrekisterilain 6 §:n 2 momenttiin lisättiin viittaus kuvaohjelmalakiin. Valiokunta totesi lisäksi, että rikostaustan selvittämisen valvonnallisen ulottuvuuden säätäminen tulee tehdä vireillä olevan turvallisuus selvityslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Hallituksen esitys turvallisuus selvityslainsäädännön kokonaisuudistuksesta on tarkoitus antaa vuoden 2012 aikana. Turvallisuus selvityslainsäädäntö kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan.

Kulttuurin tulevaisuus

VNS 4/2010 vp — EK38/2010 vp

Sivistysvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 20.1.2011 valtioneuvoston selonteon johdosta kannanoton:

1. Kehitetään taiteilijoiden sosiaaliturvaa niin, että nykyistä suurempi osa taiteilijoista saadaan sosiaaliturvan piiriin.
2. Ratkaistaan kulttuurialan sosiaali- ja työttömyysturvaan ja eläkekysymyksiin liittyvät erityiskysymykset niin, että mahdollisimman moni työllistymisen este voidaan poistaa.
3. Vahvistetaan taito- ja taideaineiden asemaa perusopetuksessa ja opettajan- koulutuksessa.
4. Valmistellaan esitys taiteen keskustoimikunnan muuttamiseksi taiteen edistämiskeskukseksi.
5. Edistetään Prosentti taiteeseen -periaatetta, jota voidaan toteuttaa rakentamis- ja perusparannuskustannuksiin sidottuna.
6. Päivitetään kansallinen muotoiluohjelma niin, että siinä otetaan huomioon palvelumuotoilu, käyttäjälähtöisyys ja kestävä kehitys.
7. Lisätään toimenpiteitä ns. nettipiratismiin estämiseksi ja digitaalisen aineiston laillisen käytön edistämiseksi.
8. Kehitetään ja uudistetaan ns. hyvitysmaksujärjestelmää.

Valtioneuvosto päätti 3.3.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Kohdat 1., 2., 5. ja 6.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan sisältyvät kirjaukset:

- Luovilla aloilla toimivien aseman parantamiseksi selvitetään poikkihallinnollisesti työ-, sosiaaliturva- ja verolainsäädännön uudistustarve.
- Selkeytetään lyhyiden apurahojen asema sosiaaliturvalainsäädännössä.
- Edistetään julkisen rakentamisen ns. prosentti taiteeseen -periaatetta.
- Uudistetaan kansallinen muotoiluohjelma.

Kohdat 1. ja 2.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut hallinnonalojen välisen työryhmän 5.9.2012, jossa selvitetään molempia asioita. Työryhmän määräaika on 31.3.2012.

3. Valtioneuvosto päätti 28.6.2012 perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Opetushallitus valmistelee uudet opetussuunnitelman perusteet siten, että uusi tuntijako ja tuntijakoasetuksen mukaiset opetussuunnitelmat voidaan ottaa käyttöön kaikkien perusopetuksen vuosiluokkien osalta 1.8.2016 lukien.

4. Eduskunta hyväksyi 20.1.2011 valtioneuvoston selonteon johdosta, että valmistellaan esitys taiteen keskustoimikunnan muuttamiseksi taiteen edistämiskeskukseksi. Valtioneuvosto päätti 3.3.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelman mukaan Taiteen keskustoimikunnasta muodostetaan Taiteen edistämiskeskus. Uudistuksessa säilytetään vertaisarvioinnin asema päätöksentekoprosessissa.

Taiteen keskustoimikunta muuttui Taiteen edistämiskeskukseksi vuoden 2013 alusta. Laki (657/2012) ja asetus (727/2012) taiteen edistämiskeskuksesta hyväksyttiin vuoden 2012 aikana. Taiteen edistämiskeskus toimii opetus- ja kulttuuriministeriön alaisena virastona. Virastolla on aluetoimipisteitä. Keskuksen yhteydessä on itsenäistä päätäntävaltaa käyttäviä luottamuselimiä. Niitä ovat taideneuvosto, valtion taidetoimikunnat, alueelliset taide-toimikunnat sekä erillislautakunnat. Uudistus selkiyttää vanhaa taidetoimikuntalaitoksen toimintaa erottamalla toisistaan taiteen edistämiseen liittyvät viranomaistehtävät ja luottamuselimiä vertaisarviointiin perustuvat tehtävät. Muutoksella parannetaan uuden viraston toimintakykyä ja yhtenäistetään hallintoa. Myös päätöksenteon läpinäkyvyyttä lisätään. Uudistuksen myötä valtionavustus- ja apurahapäätöksiin lisättiin oikaisu- ja valitusoikeus laillisuusperusteella.

5. Opetus- ja kulttuuriministeriö on tilannut Ympäristötaiteen säätiöltä selvityksen niistä vaihtoehtoisista tavoista, joilla valtio voisi edistää ns. prosenttiperiaatteen toteutusta. Selvityksen tekee Ympäristötaiteen säätiö yhteistyössä Arkkitehtuurikeskus ry:n kanssa. Selvitys valmistuu 31.3.2013 mennessä. Ympäristötaiteensäätiö käynnistää yhteistyössä muun muassa Suomen Taiteilijaseura ry:n, Ornamon ry:n ja Arkkitehtuurikeskus ry:n kanssa myös prosenttiperiaatteen pilotointihankkeen, johon ministeriö on myöntänyt valtionavustuksen.

6. Uusi kansallinen muotoiluohjelma valmistuu maaliskuussa 2013. Ohjelma on laadittu työ- ja elinkeinoministeriön johdolla ja yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

7. Hallitusohjelman mukaan ”luovien aineistojen luvattonta käyttöä kitketään tiedotuksen keinoin sekä kehittämällä lainsäädäntöä ja tehostamalla sen täytäntöönpanoa”.

Tekijänoikeustoimikunnassa on arvioitu lainsäädäntötarpeita, jotka liittyvät pääsyn estämiseen laitonta aineistoa yleisölle välittävillä verkkosivustoille tai palveluihin. Toimikunta hyväksyi asiasta mietinnön joulukuussa 2011.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on valmisteilla selvitys luvattoman verkkojakelun tämänhetkisestä tilanteesta kotimaassa ja ulkomailla, sen vähentämiseen tähtäävistä olemassa olevista lainsäädännöllisistä ja muista keinoista sekä niiden vaikutuksesta. Selvityksessä tarkastellaan myös asiaa koskevaa tiedotusta ja koulutusta ja uusien laillisten palvelujen kehittämisen tukemista sekä niiden vaikutusta luvattomaan verkkojakeluun.

Tekijänoikeuksia koskevaa tiedotustoimintaa on tuettu.

8. Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksun suuruutta ja maksun piiriin kuuluvia laitteita koskevan valtioneuvoston asetuksen valmistelun yhteydessä hallituksen sivistyspoliittisessa ministerityöryhmässä on sovittu siitä, että hallitusohjelmaan sisältyvää hyvitysmaksujärjestelmän uudistamista koskevaa kirjausta (”Hyvitysmaksujärjestelmää uudistetaan turvaamaan alan toiminnan taloudelliset edellytykset nopean teknologisen kehityksen olosuhteissa”) ryhdytään panemaan toimeen vuonna 2012 niin, että uudistetun järjestelmän soveltaminen voidaan käynnistää vuoden 2013 alusta lähtien. Tavoitteena on järjestelmä, joka olisi nykyistä paremmin ennakoitavissa, takaisi reilun hyvityksen tason tekijöille, turvaisi kaupan ja työpaikkojen säilymistä Suomessa ja olisi hallinnollisesti mahdollisimman kevyt.

Hyvitysmaksun uudistamishanketta ohjaa hallituspuolueiden edustajista koostuva ohjausryhmä, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö on kutsunut koolle. Ratkaisuneuvottelija Markus Leikola on ministeriön toimeksiannosta selvittänyt mahdollisia ratkaisumalleja

ja esittänyt ehdotuksensa toukokuussa 2012. Ratkaisuvaihtoehtojen lopullinen punninta ja päätös ratkaisun suunnasta siirtyvät vuodelle 2013.

Kansalliskielten elinvoimaisuus

Vähemmistökielten tutkimus ja kielenhuolto

HE 97/2011 vp — EV 95/2011 vp

Sivistysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 12.12.2011, että hallitus huolehtii kulttuurisen identiteetin perustana olevien suomen ja ruotsin kielten tutkimuksen ja kielenhuollon riittävästä resursoinnista niin, että kansalliskieltemme elinvoimaisuus varmistetaan.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lainmuutoksen vaikutuksia saamen kielten, romanikielen ja viittomakielten tutkimukseen ja kielenhuoltoon ja tarvittaessa ryhtyy näiden vähemmistökielten säilymistä turvaaviin toimenpiteisiin. Viittomakielen osalta tulee muiden kielipoliittisten toimenpiteiden ja mahdollisen viittomakielilain valmistelun yhteydessä erityisesti tarkastella, ovatko tämän lainsäädännön yhteydessä toteutetut järjestelyt tarkoituksenmukaisia ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin, joilla viittomakielten asema ja kehittäminen voidaan turvata.

Valtioneuvosto päätti 21.12.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Laki Kotimaisten kielten keskuksesta (1403/2011) on tullut voimaan 1.1.2012. Lailla tarkennettiin keskuksen tehtäviä ja karsittiin päällekkäisyyksiä yliopistojen tutkimustöiden kanssa. Laki selkeyttää ja profiloi keskuksen asemaa suomen ja ruotsin kielenhuollon asiantuntijana. Lain mukaan keskuksen yhtenä tehtävänä on suomen ja ruotsin kielen huolto, neuvonta ja sanakirjatyö sekä kielenhuoltoon ja sanakirjatyöhön liittyvä tutkimus. Opetus- ja kulttuuriministeriö käy Kotimaisten kielten keskuksen kanssa vuosittain tulosneuvottelut, jossa sovitaan myös keskuksen resursseista sekä tavoitteista tulosopimuskaudella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä antoi 7.5.2012 esityksensä ruotsin opetuksen kehittämistoimenpiteiksi. Syksyllä 2012 saatujen lausuntojen pohjalta eri toimenpiteitä on ryhdytty toteuttamaan.

2. Laki Kotimaisten kielten keskuksesta (1403/2011) on tullut voimaan 1.1.2012. Lailla tarkennettiin keskuksen tehtäviä ja karsittiin päällekkäisyyksiä yliopistojen tutkimustöiden kanssa. Vähemmistökielten, kuten saamen ja romanin kielten tutkimusta vahvistettiin kokoamalla vähäisiä resursseja yhteen Oulun yliopistoon saamen kielten osalta ja Helsingin yliopistoon romanikielen osalta. Viittomakielen toiminnot ovat siirtyneet Kuvien Liitolle osana viittomakielen kehittämistoimintaa. Em. vähemmistökielten kielilautakunnat toimivat edelleen Kotimaisten kielten keskuksessa. Näin turvataan niiden huomioiminen osana suomalaista kielipolitiikkaa ja kielen huoltoa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käy Kotimaisten kielten keskuksen kanssa vuosittain tulosneuvottelut, jossa sovitaan keskuksen resursseista sekä tavoitteista tulosopimuskaudella. Sopimusneuvotteluissa tullaan keskustelemaan myös uuden lain toteutumisesta.

Ministeriö kiinnittää tulevina vuosina huomiota vähemmistökielten huoltoon ja siihen liittyvään tutkimukseen.

1.8 Maa- ja metsätalousministeriö

Perunan rengasmätä

HE 87/1995 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 7.11.1995, että maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä n:o 41/1994 vp ja maa- ja metsätalousministeriön 13.10.1995 päivätyssä selvityksessä esitetyt toimenpiteet, niitä tarpeen vaatiessa vielä tehostaen, toteutetaan välittömästi pyrkimyksenä luoda Suomesta rengasmädästä vapaa alue kolmessa vuodessa.

Perunan rengasmätä on bakteeritauti, jota koskevat saastunnat on tehokkaiden torjuntatoimenpiteiden ansiosta saatu vähenemään niin alhaiselle tasolle, ettei niistä aiheudu näkyviä oireita. Rengasmädän esiintymistä kartoitetaan säännöllisesti ja mukuloista ote-
tuista näytteistä todetaan laboratoriotutkimuksissa muutamalta tilalta vuosittain piilevä saastunta. Piilevänä esiintyvää rengasmätää ei voida täysin hävittää Suomesta, mutta nykyiset torjuntatoimenpiteet riittävät pitämään tilanteen hallinnassa.

Asia ei anna enää aihetta muihin toimenpiteisiin. Lausuma ehdotetaan poistettavaksi.

Hukkakauran torjunnan tehostaminen

HE 50/2001 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 10.12.2001 hukkakauran torjunnan tehostamiseksi, että valtion talousarvioesityksessä osoitetaan vuosittain riittävät varat niin hukkakauran valvontatoimenpiteisiin kuin hukkakauran torjunnasta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen ja että hukkakauran torjunnassa vallitsevasta tilanteesta maassamme toimitetaan vuosittain selvitys eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Hukkakauran torjuntakustannuksiin ei ole varattu rahaa valtion talousarvioesityksessä vuoden 2011 jälkeen. Komission tulkinnan mukaan hukkakauran torjuntakustannuksiin ei voida maksaa korvauksia valtiontukena. Korvauksia voitaisiin maksaa de minimis-tukena. Tällöin on kuitenkin huomioitava myös muut tilan saamat de minimis-tuet viimeisten kolmen vuoden ajalta. Mikäli tila on saanut viimeisten kolmen verovuoden ajan de minimis-korvauksia yhteensä 7 500 euroa, ei hukkakaurakorvauksia voida maksaa lainkaan. De minimis-tuki ei siten sovellu hukkakaurakorvausten maksamiseen. Hukka-

kaurakorvauksia on voitu maksaa viimeisten vuosien aikana keskimäärin 30 prosenttia haetuista korvauksista.

Maa- ja metsätalousministeriö teki selvityksen vuonna 2007 hukkakauralainsäädännön vaikutuksista. Tässä selvityksessä korostettiin hukkakauran torjuntasuunnitelmien olennaista merkitystä hukkakauran torjunnassa. Hukkakauran torjuntasuunnitelmien tekemiseen on budjetoitu 30 000 euroa vuodelle 2013.

Siemenperunakeskus

HE 70/2002 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 17.6.2002, että nykyisin Siemenperunakeskuksella olevaa tehtävää tutkia ja kehittää korkealaatuisten siemenperunan tuotantotekniikkaa nimenomaan Suomen pohjoisiin oloihin sopivaksi tulee jatkaa Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen Ruukin tutkimusasemalla ja että valtion talousarviossa osoitetaan vuosittain perunaviljelyä koskevaa tutkimus- ja kehitystointintaan riittävät määrärahat.

2. Eduskunta edellytti, että Siemenperunakeskusta osakeyhtiöksi muutettaessa maamme huoltovarmuus perunantuotannon osalta turvataan muun muassa siten, että valtio säilyttää osakkuutensa yhtiössä niin kauan kuin yhtiön kansallisen huoltovarmuuden takaavien toimintatavoitteiden saavuttamisen varmistaminen sitä edellyttää.

1. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitos (MTT) on maa- ja metsätalousministeriön tulosoajauksessa oleva tutkimuslaitos, joka saa tulonsa lähes kokonaisuudessaan valtion talousarviosta. MTT:n tulossopimuksessa määritellään vuosittain maa- ja elintarviketalouden tutkimuksen painopistealueet ja tärkeimmät tutkimuskohteet.

2. Suomen Siemenperunakeskus (SPK) Oy:n osakassopimuksessa valtio sitoutuu siihen, ettei se myy omistamastaan 22 %:n osuudesta osakkeita ennen 1.9.2007. Toistaiseksi valtio ei ole myynyt osakkuuttaan. Huoltovarmuuden kannalta olisi edelleen olennaista, että valtion omistusosuus säilyisi jatkossakin. Omistusosuudella voidaan varmistaa jatkossakin, että Siemenperunakeskus tuottaa puhdasta siemenaineistoa kotimaisiin pohjoisiin olosuhteisiin. Valtioneuvoston asetuksen (344/2003) mukaan on mahdollista maksaa korvausta kansallisesti tärkeiden peltokasvien jalostustyöstä, mutta myös kantasiementuotannosta. Huoltovarmuuskeskus on rahoittanut Siemenperunakeskuksen kantasiementuotantoa.

Liito-oravan suojelu

HE 73/2003 vp, LA 154/2003 vp — EV 52/2004 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 8.6.2004 hallituksen ryhtyvän välittömästi toimenpiteisiin luontodirektiivin liitteen IV (a) tarkistamiseksi Suomen ja liito-oravan osalta, mikäli liito-oravakannan osoitetaan olevan niin runsas ja vakaa, ettei sitä voida

enää pitää kyseisessä liitteessä tarkoitettuna yhteisön tärkeänä pitämänä lajina, joka edellyttää tiukkaa suojelua.

2. Eduskunta edellytti, että liito-oravan suojeluun liittyvälle viranomaistoinnille asetettavista lisätehtävistä ja joutisuusvaatimuksesta valtiolle aiheutuvat lisäkustannukset otetaan asianmukaisesti huomioon talousarviota laadittaessa.

3. Eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan selkeän viranomaismenettelyn ohjeistamisesta liito-oravan suojeluun liittyvien kysymysten käsittelyyn siten, että tarvittavat viranomaispäätökset saadaan aikaan joutuisasti ja metsänomistajien tasavertainen kohtelu sekä liito-oravan asianmukainen suojelu turvaten.

4. Eduskunta edellytti, että metsätalouden ympäristötukeen osoitettava määrä-raha mitoitetaan valtion talousarviota laadittaessa niin suureksi, että liito-oravan suojelusta aiheutuvat lisäkustannukset tulevan asianmukaisesti huomioon otetuiksi.

1. Ympäristöministeriö on rahoittanut vuonna 2003 alkanutta tutkimusta Suomen liito-oravakannan koon selvittämiseksi ja kannan seurannan järjestämiseksi. Alustava selvitys kannan koon arvioinnista valmistui vuoden 2006 alkupuolella. Tutkimuksen tulokset antavat nyt ensimmäistä kertaa tilastollisesti luotettavan kuvan Suomen liito-oravakannan suuruudesta. Vastaavantasoisien tiedon saaminen kannan pidempiaikaisesta kehityksestä edellyttää kuitenkin jatkotutkimuksia. Kannan kehityksen on raportissa arvioitu alustavasti olevan laskeva. Ympäristöministeriö on rahoittanut tähän liittyvää jatkotutkimusta. Tutkimuksessa käytettyä kartoitusruutuverkostoa käytetään jatkoseurannassa. Seurannan alustavien tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että kannan kehityksen suunta on edelleen laskeva. Seurantaa on kuitenkin tarpeen jatkaa.

Lajien uusin uhanalaisuuden tarkastelu ”Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010” valmistui 1.12.2010. Liito-orava määritettiin edelleenkin vaarantuneeksi (Vulnerable, VU) lajiksi. Uhanalaisuuden syiksi ja lajia uhkaaviksi tekijöiksi katsottiin metsien uudistamis- ja hoitotoimet, puulajisuhteiden muutokset sekä lahoppuun vähentyminen.

EU:n jäsenvaltiot ovat vuonna 2007 toimittaneet Euroopan komissiolle luontodirektiivin 17 artiklan edellyttämät raportit direktiivissä lueteltujen luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelun tason arvioinnista ja kehityksestä. Komissio on vuonna 2009 laatinut jäsenvaltioiden laatimien raporttien pohjalta koko EU:n aluetta koskevan yhteenvedon. Tarkastelu koskee kokonaisvaltaisesti kaikkia direktiivin liitteiden lajeja ja luontotyypppejä. Aloitteen tekeminen liitteiden mahdollisesta muuttamisesta kuuluu Euroopan komissiolle. Päätös mahdollisesta liitteiden muuttamisesta tehtäisiin todennäköisesti normaalissa lainsäädäntömenettelyssä.

Ministerineuvosto on Suomen puheenjohtajuuskaudella vuoden 2006 loppupuolella ja siis Suomen puheenjohtajalla tekemissään päätelmissä (Biodiversiteetin köyhtymisen pysäyttäminen vuoteen 2010 mennessä, 18.12.2006) muun ohella todennut, että luontodirektiivin liitteiden tarkasteluun ryhdyttäisiin vuonna 2010, kun riittävä luonnontieteellinen tieto lajien ja luontotyyppien suojelun tasosta on olemassa. Biologista monimuotoisuutta koskevan EY:n toimintasuunnitelman loppuraportissa vuonna 2010 liitteiden tarkastelua ei ole kuitenkaan nostettu esiin. Ottaen huomioon vasta valmistuneen Suomen lajien uusimman

uhanalaistarkastelun tulokset ja kannan kehitystä koskevat seurantatiedot, ympäristöministeriö ei katso perustelluksi ryhtyä enempiin toimenpiteisiin luontodirektiivin liitteen IV(a) muuttamiseksi lajin osalta.

Asia kuuluu valtioneuvoston työnjaon mukaisesti ympäristöministeriön hallinnonalan vastuulle eikä se anna maa- ja metsätalousministeriön osalta aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

2. Suomen metsäkeskuksessa liito-oravan suojeluun liittyvät tehtävät ovat normaalia metsälain valvonta- ja tarkastustoimintaa. Valtionhallinnon tuottavuusohjelma ja valtion muut menosäästöt ovat pienentäneet metsäkeskuksen valtionapua. Metsäkeskuksen lakisääteisten tehtävien hoitoon tarvittavat resurssit on kuitenkin pyritty turvaamaan.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

3. Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö antoivat 30.6.2004 metsäkeskuksille (v. 2012 alusta lukien Suomen Metsäkeskus) ja alueellisille ympäristökeskuksille yhteisen ohjeen liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen määrittämisestä ja turvaamisesta metsien käytössä. Tähän liittyen aiheesta on järjestetty kenttäkoulutusta sekä laadittu menettelyä koskevia prosessikaavioita ja päätösmalleja. Ympäristöhallinnolle kuuluvat em. päätösprosessit ovat olleet yhtenä ympäristöhallinnon laatu järjestelmän kehittämis-kohteena vuoden 2005 aikana. Viranomaispäätöksissä on erityistä huomiota kiinnitetty siihen, että tarvittavat päätökset saataisiin aikaan ilman viivytyksiä, käytännössä on pyritty noudattamaan 30 vrk:n määräaikaa. Päätösten asiasisältö ja muoto ovat pääosin muotoutuneet melko yhtenäisiksi. Tällä on pyritty varsinkin metsänomistajien tasavertaisen kohtelun toteuttamiseen. Vuonna 2012 jatkettiin liito-oravatietojen siirron kehitystyötä. Tavoitteena on yhtenäistää ja nopeuttaa tiedon siirtoa ELY-keskusten ja metsäkeskuksen välillä.

Yhteiseen ohjekirjeeseen sisältyvät myös ohjeet liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen yksityiskohtaiseksi määrittämiseksi. Määrittämisestä koskevia, luonnonsuojelulain 72 a §:n mukaisia päätöksiä oli 1.1.2013 mennessä tehty alueellisissa ympäristökeskuksissa kaiken kaikkiaan 2 286 kappaletta. Päätösten mukaisten lisääntymis- ja levähdyspaikkojen yhteenlaskettu pinta-ala on 457 hehtaaria, joten nämä paikat ovat pinta-alaltaan varsin suppeita.

Vuonna 2012 jatkettiin Suomen metsäkeskuksessa liito-oravan paikkatietoaineiston kehittämistä. Aiemmasta aluekohtaisesta paikkatiedosta on siirrytty keskitettyyn tietokantaan, joka viedään metsäkeskuksen uuteen Aarni-metsävaratietojärjestelmään. Jatkossa pyritään siihen, että liito-oravatiedot saataisiin suoraan ympäristöhallinnon tietokantaliit-tymästä, jolloin ne olisivat reaaliajassa. Metsäkeskuksen rahoitus- ja tarkastustoimintaa koskevaan toimintajärjestelmään sisältyy yksityiskohtaiset ohjeet liito-oravan suojelutoimenpiteistä metsäkeskuksessa.

Lisääntymis- ja levähdyspaikan suojelusta maksettavan korvauksen edellytyksenä on, että suojelusta alueen omistajalle aiheutuva haitta on merkityksellinen. Ympäristövaliokunta on lausunnossaan hallituksen toimenpidekertomuksesta vuodelta 2005 kiinnittänyt huomiota ympäristöministeriön näkemykseen em. haitankynnyksen euromääräisestä arvosta suhteessa esimerkiksi muuhun lainsäädäntöön sisältyvän huomattavan haitan vastaavaan euromääräiseen arvoon (YmVL 25/2006 vp). Valiokunta edellytti, että ministeriön tuli tarkistaa asiaa koskeva ohjeistuksensa.

Korvauskynnyksen yksityiskohtainen määrittäminen muotoutuu käytännössä oikeuskäytännön, ts. asiaa koskevien oikeustapausten kautta. Lisääntymis- ja levähdyspaikan suojeluun liittyen toistaiseksi vain yksi tapaus on edennyt toimitusmiesten ja käräjäoikeuden (maaoikeuden) päätösten kautta korkeimpaan oikeuteen. Korkein oikeus ei ottanut tuomiossaan suoraan kantaa korvauskynnyksen absoluuttiseen tasoon, vaan katsoi, että ko. tapauksessa merkityksellisen haitan kynnyks oli ylittynyt. Korkein oikeus korosti tuomiossaan myös sitä, että yksittäistapauksissa ratkaisu jää monien arvionvaraisten seikkojen harkinnan varaan. Asia palautettiin lunastustoimikunnalle uudelleen käsiteltäväksi.

Viime aikoina on tullut vireille muitakin liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen säilyttämiseen liittyviä tapauksia, jotka ovat johtaneet korvaustoimituksiin. Korkeimman oikeuden tuomion ja vuoden aikana kertyneiden muiden korvaustapausten perusteella ympäristöministeriö on päättänyt luopua antamasta yleisiä ohjeellisia raja-arvoja merkitykselliselle haitalle. Näin ollen liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan rajaamista ja metsänkäsitelyä koskevasta päätöksestä mahdollisesti maksettava korvaus jää ympäristökeskuksen ja maanomistajan välillä sovittavaksi siten, että kuhunkin tapaukseen liittyvät osatekijät voidaan ottaa huomioon. Korvauskynnystä koskeva oikeuskäytäntö tulee ajan myötä yhtenäistämään arviointia.

Asia ei anna aihetta uusiin toimenpiteisiin.

4. Liito-oravan suojelua voidaan korvata metsätalouden ympäristötuella silloin, kun se sijaitsee kohteella, joka täyttää kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain (1094/1996) 19 §:ssä asetetut edellytykset.

Metsätalouden ympäristötuen käyttö oli vuonna 2007 4,1 milj. euroa, vuonna 2008 4,4 milj. euroa, vuonna 2009 5,3 milj. euroa, vuonna 2010 7,7 milj. euroa ja vuonna 2011 8,6 milj. euroa. Vuonna 2012 ympäristötuen käytöksi arvioidaan 5,2 milj. euroa.

Asia ei anna aihetta uusiin toimenpiteisiin.

Tilatukijärjestelmä

HE 17/2005 vp — EV 93/2005 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 22.6.2005, että hallitus seuraa uudistuksen tilakohtaisia, alueellisia ja tuotantosuuntaakohtaisia vaikutuksia ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin epäkohtien poistamiseksi kansallisin toimin, jotta tukimenetykset eivät johda tilanteisiin, joissa tilojen toimeentulo ja kehittäminen vaarantuvat.

2. Eduskunta edellytti, että elintarvikeomavaraisuuden ja teollisuuden kotimaisen raaka-aineen saannin turvaaminen on jatkossakin keskeinen tavoite hallituksen maamme maa- ja elintarviketaloutta koskevassa päätöksenteossa.

3. Eduskunta edellyttää, että Euroopan yhteisön päätöksenteossa Suomen kannanottojen eräänä keskeisenä tavoitteena on maataloushallinnon byrokraatian karsiminen ja että tilatukijärjestelmän toimeenpanon edellyttämiin organisaatio- ja henkilöstökustannuksiin osoitetaan varat siten, etteivät kustannukset rasita maataloustuottajille kohdennettavia tukivaroja.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla uusille, tuotantoansa laajentaville ja tuotantosuuntaansa vaihtaville viljelijöille taataan yhteisön säännösten puitteissa mahdollisuudet saada tukioikeuksia, siten, että viljelijöiden yhdenvertaisuus toteutuu.

5. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ruokohelven ja muiden monivuotisten kasvien energiaviljelyn saattamiseksi tukikelpoiseksi tuotantomuodoksi luonnonmukaisen tuotannon yhteydessä tavanomaisella viljelymenetelmällä.

6. Eduskunta edellytti sen selvittämistä, aiheutuuko tilatukijärjestelmän tukioikeuksien siirtokelpoisuudesta vaikutuksia jo kiinnitettyjen maatalouskiinteistöjen vakuusarvoihin siten, että vakuuksien riittävydestä syntyy epävarmuutta.

1. Tilatukimalli rakennettiin siten, että tukien kokonaismuutokset tiloilla, eri tuotantosuunnissa ja eri alueilla olivat mahdollisimman vähäiset, kun tarkastelussa otettiin huomioon myös kansalliset tuet, luonnonhaittakorvaus ja maatalouden ympäristötuki.

Tilojen taloudelliseen tilanteeseen vaikuttavat useat tilatukiuudistuksen ulkopuoliset tekijät kuten markkinatuottojen, kustannusten ja muiden tukien muutokset. Tilat pyrkivät lisäksi sopeuttamaan mahdollisuuksien mukaan toimintaansa kulloiseenkin toimintaympäristöön. Tilatukiuudistuksen tilakohtaisia, alueellisia ja tuotantosuuntaakohtaisia vaikutuksia maatalojen taloudelliseen tilanteeseen voidaan karkealla tasolla arvioida esimerkiksi kannattavuuskirjanpitolojen tulosten perusteella.

MTT Taloustutkimuksen kannattavuuskirjanpidon tulosten mukaan maatalouden kannattavuus on vuosina 2008–2012 hieman matalammalla tasolla kuin ennen vuotta 2006. Tosin kannattavuuskehitys on ollut erilaista eri tuotantosuunnissa. Kuitenkin tilatukiuudistuksen vaikutusta tilojen kannattavuuteen on lähes mahdotonta erottaa muista kannattavuuteen vaikuttavista tekijöistä.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

2. Hallituksen tavoitteena on, että maataloustuotanto jatkuisi koko Suomessa ja kotimaiselle elintarvikeketjulle tuotettaisiin sen tarvitsema määrä korkealaatuista raaka-ainetta. Vuonna 2012 kotieläintalouden tuotteiden tuotantomäärissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia edelliseen vuoteen verrattuna. Sianlihantuotannossa oli alenemaa aiempien vuosien tapaan. Vuoden 2012 viljasadon kokonaismäärä oli samalla tasolla kuin viimeisen 10 vuoden aikana keskimäärin. Vuonna 2012 keskeisten maataloustuotteiden tuotantomäärät vastasivat naudan- ja lampaanlihaa, ruista sekä öljy- ja valkuaiskasveja lukuun ottamatta kotimaista kysyntää. Näiden tuotteiden tuotanto on ollut kotimaista kysyntää pienempi jo aiempinakin vuosina. Tukipolitiikan soveltamiseen kyseisten tuotteiden osalta on kiinnitetty erityistä huomiota poliittisessa valmistelussa ottaen huomioon EU:n yhteisen maatalouspolitiikan asettamat rajoitteet ja kansallisen tuen tukijärjestelmää rajoittavat komission päätökset.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

3. Suomen keskeisenä tavoitteena on maatalouden tukijärjestelmien yksinkertaistaminen ja maataloushallinnon byrokratian karsiminen silloin, kun se on mahdollista.

Suomi on aktiivisesti pitänyt esillä tarvetta yksinkertaistaa yhteisen maatalouspolitiikan toimeenpanoa. Suomi pitää tärkeänä, että lainsäädäntö ja tukijärjestelmät olisivat mahdollisimman selkeitä ja johdonmukaisia toimeenpano-ongelmien välttämiseksi ja viljelijöiden ja muiden maataloussektorin toimijoiden oikeusturvan varmistamiseksi.

Maataloustuottajille kohdennettavat tuet perustuvat yhteisösäädöksiin ja komission hyväksymiin tukiohjelmiin. Tuet maksetaan täysimääräisesti tuottajille. Tilatukijärjestelmän toimeenpanon edellyttämät organisaatio- ja henkilöstökustannukset rahoitetaan muista varoista.

Vuoden 2007 lopussa valmistui maa- ja metsätalousministeriön asettaman selvitysmiehen raportti maatalouden tuki- ja valvontajärjestelmän yksinkertaistamisesta. Selvitysmiehen tehtävänä oli tarpeettoman byrokratian karsimiseksi arvioida maatalouden tuki- ja valvontajärjestelmää kiinnittäen huomiota järjestelmän toimivuuteen tilatasolla ja viljelijän oikeusturvaan.

Maa- ja metsätalousministeriö asettama työryhmä on käsitellyt kaikki selvitysmiehen ehdotukset. Osaa ehdotuksista oli alettu valmistella jo ennen selvitysmiehen raportin julkistamista. Osa ehdotuksista on johtanut toimenpiteisiin vuosien 2008–2012 aikana (esimerkiksi sähköisen tukihaun käyttöönotto ja karttapalvelun kehittäminen). Työryhmän työ päättyi 31.12.2008 mennessä.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

4. Jäsenmaalla on oltava neuvoston suoria tukia koskevan asetuksen (EY) N:o 73/2009 artiklan 41 perusteella tilatukijärjestelmässä kansallinen varanto. Varannosta on myönnettävä tukioikeuksia tai niiden arvon korotuksia tietyissä erityistilanteissa oleville viljelijöille sekä jäsenmaan niin päättäessä ensisijaisesti uusille viljelijöille ja lisäksi rakenneuudistus- ja kehitysohjelmien piirissä oleville viljelijöille.

Vuonna 2012 kansallisesta varannosta voitiin myöntää tukioikeuksia seuraavin perustein: uusi viljelijä, vuokratun maan siirtyminen perilliselle, vuokratun maan ostaminen, tilusjärjestelyt, LUEL-, ja LUTU -sitoumusalat, ympäristötuen erityistukisopimuksen (20 v.) päättyminen, tuomioistuimen päätös tai hallinnollinen määräys sekä ylivoimainen este tai poikkeuksellinen olosuhde. Vuoden 2012 lopussa varannossa oli varoja noin 1,3 miljonna euroa.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

5. Eduskunnan esittämä vaatimus on toteutunut. Valtioneuvoston asetuksella 277/2006 on muutettu valtioneuvoston asetusta (644/2000) luonnonhaittakorvauksesta ja maatalouden ympäristötuesta. Asetuksen 25 §:ää (sopimus luonnonmukaisesta tuotannosta) on muutettu siten, että luonnonmukaista tuotantoa harjoittava viljelijä voi viljellä ruokohelpeä tavanomaista tuotantotapaa noudattaen. Ruokohelpialalle ei kuitenkaan makseta luonnonmukaisen tuotannon erityistukea.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

6. Tukioikeuksia on voinut siirtää vuoden 2007 alusta alkaen. Tukioikeuksia on mm. voinut ostaa ja myydä tai vuokrata vastaavan peltoalan kanssa. Tukioikeuksien kauppahintoja ei kerätä viranomaisen puolesta, joten on mahdotonta arvioida tukioikeuksien vaikutusta pellon markkinahintaan ja sitä kautta vakuusarvoihin.

Asia ei anna aiheutta uusiin toimenpiteisiin.

Lannoitevalmistelaki*HE 71/2005 vp — EV 51/2006 vp**Maa- ja metsätalousvaliokunta*

1. Eduskunta edellytti 23.5.2006, että maisemoinnista ja viherrakentamisesta aiheutuvat ympäristövaikutukset selvitetään siten, että erityistä huomiota kiinnitetään puhdistamolietepohjaisten maanparannusaineiden ja kasvualustojen aiheuttamien huuhtoutumien osuuteen vesistöihimme kohdistuvasta kokonaisravinnekuormituksesta.

2. Eduskunta edellytti, että lain vaikutuksia erityisesti lannoitevalmisteiden valmistukseen, tarjontaan ja käyttöön seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2007 loppuun mennessä.

1. Maa- ja metsätalousministeriö asetti huhtikuussa 2007 Viherrakentamisen ympäristövaikutukset – Envirogreen -tutkimushankkeen, jonka tavoitteena on selvittää viheralueiden kasvualustoista valumavesien mukana vesistöihin huuhtoutuvia typpi- ja fosforimääriä. Tutkimushankkeen toteuttivat Suomen ympäristökeskus ja Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT). Erityistä huomiota tutkimuksessa kiinnitettiin käsiteltyä puhdistamolietettä sisältävistä kasvualustoista huuhtoutuviin ravinteisiin ja niiden osuuteen kaikkien viherrakentamiskohteiden aiheuttamasta vesistöjen kokonaiskuormituksesta.

Tutkimuksen saatujen tulosten mukaan perinteisten, kivennäismaan, turpeen ja epäorgaanisen lannoitteen avulla rakennettujen kasvualustojen fosforipitoisuudet olivat yleensä vähintään puolta pienemmät kuin puhdistamolietepohjaisten kasvualustojen. Puhdistamolietekomposteista rakennettujen kasvualustojen fosforipitoisuuksien vaihtelu oli myös saman valmistajan tuotteiden sisällä suurempaa kuin turvepohjaisten kasvualustojen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

2. Uuden lannoitevalmistelain vaikutuksia viherrakentamiseen ja kasvualustakauppaan kartoitettiin kyselytutkimuksilla. Eviran lannoitevalmistevalvonta käynnisti maa- ja metsätalousministeriön aloitteesta vuonna 2007 tuhkan lannoituskäyttöä selvittäneen hankkeen yhteistyössä silloisten TE-keskusten kanssa.

Toiminnanharjoittajille lähetetyn kyselyn perusteella lannoitevalmistelainsäädännön esitettiin palvelevan toiminnanharjoittajien tarpeita lähes poikkeuksetta jossain määrin vuonna 2007, mutta vuonna 2009 oli selväksi tullut jakauma siitä, että toisten tarpeita se palveli ja toisten ei. Enemmistönä olivat kuitenkin edelleen ne, joiden tarpeita lainsäädäntö palveli joko hyvin tai jossain määrin.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Maataloustuotanto

VNS 4/2005 vp — EK 20/2006 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta lausui 16.6 2006: Koska kannattava maataloustuotanto ei ole mahdollista ilman ilmastollisia olosuhteita kompensoivaa tukijärjestelmää, eduskunta edellyttää, että koko maa tulee saada pitkäaikaisen ja vakaan kansallisen tukijärjestelmän piiriin.

2. Eduskunta edellytti, että maatilatalouden kehittämisrahaston (Makera) pitkän aikavälin rahoitusvalmiutta parannetaan siirtämällä valtion talousarviosta vuosittain riittävä määrä rahastoon, mikä on valtiontalouden kannalta parempi ratkaisu kuin, että rahaston oma pääoma käytetään ensiksi kokonaisuudessaan ja sen jälkeen varaudutaan maatilatalouden investointien rahoitukseen pelkästään valtion talousarvion kautta.

3. Eduskunta edellytti, että maamme elintarvikehuoltovarmuusnäkökohdat otetaan nykyistä painokkaammin huomioon, sillä jokaisella valtiolla on oikeus ja velvollisuus huolehtia kansalaistensa elintarvikkeiden saatavuudesta ja niiden turvallisuudesta.

4. Eduskunta edellytti, että elintarviketalouteen liittyvän tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan sekä neuvonnan riittävä rahoitus turvataan.

1. Keskeisten maataloustuotteiden tuotanto Suomessa ilman yhteiskunnan tukea ei ole nykyisessä laajuudessa mahdollista, koska EU:n sisämarkkinoilla maataloustuotteiden hintataso on pääsääntöisesti alle suomalaisten tuotantokustannusten. Tuotannon kannattavuuden turvaamiseksi maataloutta tuetaan sekä EU:n että kansallisin budjettivaroin. Keskeiset maatalouden tukijärjestelmät uudistuvat vuosina 2014–2015. Suomen tavoitteena on vaikuttaa uudistuksen sisältöön siten, että Suomen maatalouden erityisolosuhteet tulisivat huomioitua EU:n yhteisen maatalouspolitiikan keinovalikoimassa. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan periaatteiden mukaisesti yhteisen maatalouspolitiikan keinot ovat ensisijaisia. Niiden soveltamisen jälkeen mahdollisesti jääviä ongelmia voidaan hoitaa komission hyväksymän kansallisin erityisjärjestelyin, joista Suomi käy neuvottelut komission kanssa sen jälkeen, kun uudistuksen sisältö on tiedossa.

2. Maatilatalouden kehittämisrahaston (Makeran) varat ovat jatkaneet vähentymistään huolimatta siitä, että maatalouden investoinnit ovat viime vuosina olleet aiempaa vähäisempiä. Makeran varat eivät todennäköisesti enää vuonna 2015 riitä nykyisen tasoisten investointi- ja aloitusavustusten myöntämiseen kaikkiin tukikelpoisiin hakemuksiin, jollei Makeraan siirretä varoja budjetista. Budjettisiirtoja ei nykyisen hallituksen aikana ole tehty. Hallitusohjelman mukaisesti Makeran tulevia tehtäviä selvittämään asetettu työryhmä jätti mietintönsä kesällä 2012. Työryhmä tarkasteli kolmea eri vaihtoehtoa rahaston tulevaisuudeksi: toiminnan jatkamista nykyisin tavoin, rahaston toimintojen siirtämistä talousarvioon tai muuta muuttamista sekä rahaston lakkauttamista kokonaan. Työryhmä katsoi muun muassa, että elinkeinotoiminnan avustusten siirtäminen valtion talousarvioon lisäisi merkittävästi talousarvion läpinäkyvyyttä ja eduskunnan budjettivaltaa sekä laa-

jentaishi valtiontalouden kehysjärjestelmän kattavuutta. Muilta osin työryhmä piti rahastoa edelleen perusteltavissa olevan välineenä. Makeran jatkosta ei vielä ole päätetty.

3. Maataloustuotteiden tuotantomäärien kehitystä seurataan säännöllisesti ja politiikkamuutoksilla pyritään vastaamaan muuttuvaan tuotantotilanteeseen. Naudan- ja lampanlihan, öljy- ja valkuaiskasvien sekä rukiin tuotanto on jo aiempina vuosina alittanut kotimaisen kysynnän, mutta vuonna 2012 sianlihantuotannon vaikea taloudellinen tilanne supisti tuotannon lievästi alle kotimaisen kulutuksen.

Kananmunissa tuotanto aleni väliaikaisesti jonkin verran johtuen perinteisten häkkien kiellon aiheuttamasta tuotantotavan muutoksesta. Siipikarjanlihassa tuotanto kasvoi kulutusta vastaavasti.

Vuoden 2012 viljasato vastasi kokonaisuudessaan edellisen vuoden satoa, joskin painottui hieman enemmän rehuviljoihin. Syksyn vaikeat korjuuolosuhteet vaikuttivat sadon laatuun ja erityisesti öljykasvien osalta myös sadon määrään.

Tukipolitiikan soveltamiseen alijäämäisten tuotteiden osalta on kiinnitetty erityistä huomiota poliittisessa valmistelussa ottaen huomioon EU:n yhteisen maatalouspolitiikan asettamat rajoitteet ja kansallista tukea koskevat komission päätösten rajoitteet.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan täydentävät ehdot velvoittavat tukea hakevat viljelijät pitämään huolta peltojensa kasvukunnosta. Vuonna 2011 oli aktiiviviljelyn ulkopuolella (kesantona, hoidettuna viljelemättömänä peltona tai viherlannoitusnurmena) runsaat 12 % peltoalasta, joka voidaan tarvittaessa palauttaa viljelyyn.

Suomen huoltovarmuuden perusta on kotimaisen maataloustuotannon ja tuotantokyvyn ylläpitäminen. Tätä päämäärää voidaan tukea muun muassa tukipolitiikan keinoin. Maatalouden kykyä sopeutua erilaisiin kriisitilanteisiin, kuten myrskyistä ja poikkeuksellisista tulvista johtuviin sähkökatkoksiin, hoidetaan osana yleistä huoltovarmuutta ja energiahuoltoa. Elintarvikehuoltovarmuutta turvataan myös riittävillä huoltovarmuusvarastoilla. Valmistella olevassa uudessa Valtioneuvoston päätöksessä Huoltovarmuuden tavoitteista tulee ottaa huomioon maataloustuotteiden tuotantoa ja kysyntää koskevat tuoreet ennusteet ja näiden vaikutukset Euroopan Unionin tuotantoon ja Suomen elintarvikkeiden huoltovarmuuteen. Edelleen erityistä huomiota tulee kiinnittää leipäviljojen ja siemenviljojen varmuusvarastojen riittävyyden lisäksi myös valkuaisen ja muiden kriittisten tuotantopanosten saatavuuden turvaamiseen.

4. Osa hallitusohjelman mukaisista maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan säästöistä osa on jouduttu kohdentamaan tutkimuksen ja neuvonnan rahoittamiseen. Näiden määrärahojen nykyinen taso on alhainen, jolloin pienikin leikkaus näihin määrärahoihin on merkittävä.

Vuoden 2011 maaseudun elinkeinoneuvontaan varattu määräraha oli tasoltaan 9 668 000 euroa. Valtionavun käytön tärkeimmät tavoitteet olivat:

- 1) Maaseutuyritysten kilpailukyvyn ja tuotteiden sekä toiminnan laadun parantaminen
- 2) Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen sekä maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen
- 3) Maaseudun elinkeinojen monipuolistaminen, innovatiivisuuden lisääminen, maaseutuyritysten johtaminen ja yrittäjän jaksaminen sekä hyvinvointi

Näiden tavoitteiden lisäksi maa- ja metsätalousministeriö on tulosohejauksessaan kiinnittänyt erityistä huomiota sekä tutkimuksen ja neuvonnan välisen tiedonsiirron edistämiseen että neuvontajärjestöjen keskinäisen yhteistyön lisäämiseen. Tämä on tapahtunut sekä tulossopimuksen että erillisten hankkeiden kautta.

Vuoden 2011 aikana maa- ja metsätalousministeriössä valmisteltiin myös elinkeinoneuvonnan valtionapustrategia, jota toteutettiin 2012 valtionapujen jaon yhteydessä. Tämä työ pohjautui 'Neuvonnan pelikenttä 2020'-tutkimukseen, jossa selvitettiin neuvonnan tulevaisuuden haasteita. Valtionapustrategian avulla halutaan varmistaa valtionavun suuntaaminen niihin toimiin, jotka ovat elinkeinon tulevaisuuden ja kehittämisen kannalta kaikkein keskeisimpiä. Lisäksi vuoden 2012 aikana asetettiin hallitusohjelman mukaisesti selvitysmies tekemään ehdotus valtion osin rahoittaman maatilasidonnaisen yritysneuvonnan järjestämiseksi tilanteessa, jossa julkinen tuki on pienenemässä, mutta neuvonnan tarpeet kasvavat ja monipuolistuvat.

Julkisen talouden tila on johtanut siihen, että valtion suoran budjettirahoituksen osuus tutkimuslaitosten toiminnan rahoituksessa on supistunut. Esimerkiksi Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) kuluista vuonna 2012 katettiin budjettirahoituksella 56 %, kun osuus vuonna 2008 oli vielä 70 %. Valtaosa budjettirahasta käytetään tutkimusta palveleviin tehtäviin ja kansallisen tutkimusympäristön ylläpitoon, jota hyödyntää laajasti muukin kuin MTT:n tutkimus.

Kehysleikkausten seurauksena MTT joutui tasapainottamaan talouttaan vuosina 2012 ja 2013 melkein 5 miljoonaa euroa verrattuna vuoteen 2011. Tämä tehdään toimintaa fokusoidulla, kannattavuutta parantamalla, lisätuloja hankkimalla ja kustannuksia leikkaamalla. Toimintamallia muutetaan selkeästi kevyempään ja joustavampaan suuntaan ja samalla teknisen henkilöstön määrä vähenee.

MTT:n profiili koetoimintapainotteisena maataloustutkimuslaitoksena on ratkaisevasti muuttunut 2000-luvulla. Elintarviketutkimus, ympäristötutkimus, biotekniikkatutkimus sekä taloudellinen, aluetaloudellinen ja yhteiskunnallinen tutkimus ovat yhteiskunnan tarvehierarkiassa ja sen myötä tutkimustiedon kysyntämielessä muuttaneet rajusti MTT:n fokusta. Uudistetun strategian ja budjettileikkausten mukaisesti MTT suuntaa toimintaansa ja muuttaa toimintatapaansa, jotta päätehtävien hoitaminen varmistetaan myös tulevaisuudessa. Yhteistyö Lynetin (Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymä) sekä yliopistojen kanssa tukee toiminnan tehostamista. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT), Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) yhdistämisestä Luonnonvarakeskukseksi perustettiin vuonna 2012 projektiryhmä. Sama ehdotus sisältyi myös alivaltiosihteeri Timo Lankisen johdolla toimineen työryhmän raportin ”Valtion tutkimuslaitokset ja tutkimusrahoitus: esitys kokonaisuudistukseksi” ehdotuksiin. Tammikuussa 2013 valmistuneessa projektiryhmän raportissa esitetään keskeiset toimenpiteet ja niiden aikataulu Luonnonvarakeskuksen toiminnan käynnistämiseksi 1.1.2015 alkaen. Luonnonvarakeskuksen perustamishankkeen käynnistämispäätös on annettu 17.1.2013.

Maa- ja metsätalousministeriön sitomatonta tutkimusrahoitusta on jouduttu vähentämään merkittävästi. Kun yhteiskunnalliset haasteet edellyttävät yhä laaja-alaisempia ja monitieteisempiä hankekokonaisuuksia, tutkimushankkeiden valinta tulee entistäkin

vaativammaksi, kun vain muutama erittäin korkeatasoinen hanke voi tulla rahoituksen piiriin. Samalla myös tutkimuksen tulisi antaa perusteita poliittisille päätöksille (evidence based policy).

Onkin erittäin tärkeää, että alan tutkimus menestyy paremmin kilpailtaessa muiden rahoituslähteiden, kuten Suomen Akatemian, Tekesin ja EU:n puiteohjelmien rahoituksesta, etenkin kun EU on seuraavassa puiteohjelmassaan (Horizon 2020) panostamassa huomattavasti entistä enemmän biotalouden tutkimukseen. Maa- ja elintarviketalouden rahoituksessa Makerasta tulevaa tutkimusrahoitusta on pyritty kohdistamaan ensisijaisesti hallinnolle tärkeisiin sekä elinkeinoa palveleviin tutkimushankkeisiin, kun elinkeinolla itsellään ei ole samanlaisia resursseja panostaa tutkimukseen kuin monilla teollisuuden aloilla.

Kalatalousrahasto

HE 220/2006 vp — EV 205/2006 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 4.12.2006, ettei mitään Euroopan unionin neuvoston Euroopan kalatalousrahastosta antaman asetuksen (EY) N:o 1198/2006 mahdollistamaa tukimuotoa asetuksen minkään toimintalinjan osalta suljeta pois ja että tarvittaessa voidaan kalakantojen tilan mahdollisesti heiketessä tukea myös pyyntiponnistuksen vapaaehtoisia rajoittamistoimia.

Elinkeinokalatalouden toimintaohjelmassa on määritelty, mitkä kalatalousrahaston sallimat tukitoimet on tarkoitus ottaa käyttöön Suomessa sekä resurssit, joilla kyseiset toimet on tarkoitus toteuttaa. Minkään toimintalinjan mahdollistamaa tukimuotoa ei ole kategorisesti suljettu pois.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Elintarvikevalvonnan voimavarat

VNS 7/2006 vp — EK 47/2006 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 24.1.2007, että elintarviketurvallisuuteen liittyvän tutkimustyön ja neuvonnan toimintaedellytyksistä huolehditaan ja riittävä rahoitus turvataan.

2. Eduskunta edellytti, että elintarvikevalvonnan voimavarat turvataan sekä valtionhallinnossa että kuntien elintarvikevalvonnassa.

Elintarviketurvallisuuteen liittyvää tutkimusta rahoitetaan maa- ja metsätalousministeriön tulosityöjensä (Elintarviketurvallisuusvirasto, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus), maa- ja metsätalousministeriön sitomattomilla tutkimusvaroilla sekä yliopistojen ja korkeakoulujen rahoituksella. Lisäksi Euroopan Unionilla on elintarviketurvallisuuteen liittyvää rahoitusta tutkimuksen puiteohjelmassa. Edellä mainitulla rahoituksella on käynnistetty ja jatkettu elintarviketurvallisuuteen liittyviä tutkimushankkeita.

Keskeiset toimet elintarvikevalvonnan voimavarojen turvaamiseksi ovat elintarvikevalvonnan kokoaminen paikallisiin yhteistoiminta-alueisiin sekä valvonnan maksullisuuden laajentaminen. Paikallisten valvontayksiköiden määrä on laskenut vuoden 2013 alussa n. 74:ään. Kunnat ovat tehtyjen selvitysten mukaan ottaneet valvontamaksut käyttöönsä melko varovaisesti.

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle selonteon elintarviketurvallisuudesta vuonna 2013. Selonteossa tarkastellaan mm. edellisen selonteon tavoitteiden toteutumista.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Tilatukijärjestelmän täytäntöönpano

HE 52/2007 vp — EV 201/2008 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 16.12.2008 maa- ja metsätalousministeriön antavan maa- ja metsätalousvaliokunnalle vuoden 2009 loppuun mennessä yksityiskohtaisen selvityksen toimivuudesta ja vaikutuksista ottaen muun ohella huomioon, mitä perustuslakivaliokunta on asiasta antamissaan lausunnoissa esittänyt.

Tilatukijärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain (557/2005), jäljempänä *tilatukilaki*, 20 §:ää muutettiin 1.1.2009 voimaan tulleella lailla siten, että 20 §:stä kumottiin aiemmin voimassa olleet 3 ja 4 momentti ja pykälään lisättiin uusi 3 momentti kumotun 3 momentin sijaan. Aiemmin voimassa olleen tilatukilain 20 §:n 3 momentin mukaan tilatukioikeus siirtyi pääsääntöisesti vuokranantajalle vuokrakauden päättyessä momentissa mainituin poikkeuksin. Tilatukilain 20 §:n muutoksen jälkeen näin ei enää ole, vaan voimassa olevan 20 §:n 3 momentin mukaan vuokrasopimusta voidaan sovitella, jos tukioikeuksiin siirtymisestä koskevan ehdon puuttuminen johtaisi kohtuuttomuuteen.

Maa- ja metsätalousministeriöllä ei ole tiedossaan yhtään tapausta, jossa vuokrasopimusta olisi soviteltu tilatukilain 20 §:n 3 momentin mukaisesti.

Aiemmin voimassa olleen tilatukilain 20 §:n 3 momentin mukaisia riita-asioita on tullut vireille tilatukilain voimaantulon 1 päivän elokuuta 2005 ja 31 päivän joulukuuta 2008 välisenä aikana joitain tapauksia. Maaseutuelinkeinojen valituslautakunta on ratkaissut noin kymmenen asiaa, jotka koskevat tilatukioikeuksien siirtämistä. Korkein hallinto-oikeus on antanut tilatukioikeuksiin liittyen yhden ratkaisun keuhkokuumeella 2012. Asia ratkaistiin niin, että vuonna 2006 maanvuokralaiselle myönnettyjä tukioikeuksia ei tarvitse palauttaa maanomistajalle vuokrakauden päättyttyä.

Maa- ja metsätalousministeriö toimitti yksityiskohtaisen selvityksen eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle 29 päivänä tammikuuta 2010.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Maatalouden rakennetuet

HE 113/2007 vp — EV 121/2007 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 11.12.2007, että nuoren viljelijän aloitustukea koskeville hakemuksille annetaan hakemusten käsittelyssä etusija muihin rakennetukia koskeviin hakemuksiin nähden siten, ettei valintamenettelyä tarvitse soveltaa nuoren viljelijän aloitustukea myönnettäessä.

2. Eduskunta edellytti, että tilanteissa, joissa puoliset yhdessä hakevat nuoren viljelijän aloitustukea, tulee vain toisen heistä täyttää ammattitaitoa koskevat vaatimukset, mikäli Euroopan yhteisön säännökset eivät muuta edellyttä.

3. Eduskunta edellytti, että maatalouden rakennetuista annettavan lain vaikutuksia seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2009 loppuun mennessä.

1. Nuoren viljelijän aloitustukea koskevia hakemuksia varten on vuosina 2008–2012 annettu kullekin ELY -keskukselle oma määrärahakiintiö, millä on turvattu aloitustuen myöntäminen kaikille aloitustuen ehdot täyttävälle hakijoille.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

2. Euroopan yhteisön säännökset edellyttävät, että tilanteissa, joissa puoliset yhdessä hakevat nuoren viljelijän aloitustukea, tulee molempien heistä täyttää ammattitaitoa koskevat vaatimukset.

Maatalouden investointitukea ja nuoren viljelijän aloitustukea koskevan valtioneuvoston asetuksen (299/2008) mukaan riittävänä ammattitaitona pidetään tuen kohteena olevan yritystoiminnan harjoittamisen kannalta tarkoituksenmukaista vähintään toisen asteen ammatillista luonnonvara-alan koulutusta tai sitä vastaavaa muuta koulutusta. Aloitustukea voidaan myöntää myös maatalousyrittäjälle, jolla on vähintään kolmen vuoden työkokemus maataloudesta sekä tuen kohteena olevan yritystoiminnan harjoittamisen kannalta tarkoituksenmukainen vähintään 20 opintoviikon tai 30 opintopisteen koulutus. Tilanteissa, joissa tukea tilanpidon aloittamiseen hakevat puoliset yhdessä, katsotaan ammattitaitoa koskevan edellytyksen täyttyvän myös silloin, kun vain toinen puolisoista täyttää edellä mainitut kohdat, mutta tällöin toisella puolisoilla tulee olla vähintään kolmen vuoden työkokemus maataloudesta. Ammattitaitovaatimuksen pitää täytyä viimeistään kolmantena vuotena tuen myöntämisestä.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

3. Maa- ja metsätalousministeriö seuraa maatalouden rakennetuista annettavan lain vaikutuksia ja on toimittanut eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvityksen uuden tukijärjestelmän toimivuudesta joulukuussa 2009.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Riistavahinkolain vaikutukset

HE 90/2008 vp — EV 198/2008 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 12.12.2008, että annettavan riistavahinkolain vaikutuksia seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2010 loppuun mennessä.

Maa- ja metsätalousministeriö toimitti vuoden 2010 loppuun mennessä selvityksen maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Selvityksessä todettiin, että riistavahinkolaissa ja -asetuksessa on otettu korostetusti huomioon erityisen merkittävien suurpetovahinkojen korvaaminen. Riistavahinkolain tuomat rakenteelliset uudistukset kuten vasahävikkikorvausjärjestelmä ja poikkeuksellisen suurten porovahinkojen korvaaminen luotiin erityisesti suurpetokantojen aiheuttamien vahinkojen aiempaa kattavamman korvauksen varmistamiseksi ja porotalouselinkeinon turvaamiseksi.

Suurpetojen määrät kasvoivat vuoteen 2011 saakka myös poronhoitoalueella niiden poikkeuslupametsästyksestä huolimatta (poislukien ahma). Tämän jälkeen määrät ovat olleet selkeässä laskussa. Karhu- ja ilvesvahingot ovat laskussa, susivahingot nousussa. Tosin susikiintiön loppuminen ja sopivien pyyntikeliöiden loppuminen ennen täydentävää asetusta lisäsivät vahinkoja keväällä 2012. Kuluvalle metsästysvuodelle susille ei ole asetettu kiintiötä lainkaan poronhoitoalueelle. Ahmaa sen sijaan ei ole Suomessa metsästetty 30 vuoteen edes poikkeusluvoin ja ahmakanta on kasvanut hitaasti. Ahmavahinkojen merkittävää kasvua ei voi selittää kannan kasvulla vaan ahmalle otollisilla keliolosuhteilla. Vuoden 2012 petovahingot tulevat olemaan kaikkien aikojen suurimmat, joissa ahmavahingot ovat yhtä suuret kuin kaikkien kolmen muun suurpedon yhteensä. Löydettyjä poroja on noin 5 000 kappaletta ja tämä on lähes 1 000 poroa enemmän kuin edellisellä huippuvuotena 2007. Näyttäisi siltä, että metsästyksellä voidaan vaikuttaa karhun, suden ja ilveksen aiheuttamien vahinkojen kertymään, mutta ahman osalta siihen ei voida vaikuttaa. Korvausmäärärahojen riittävyyden ennakoitavuutta lisäisi, jos ahma irrotettaisiin tästä korvausjärjestelmästä ja korvaukset maksettaisiin kehitettävän reviiripohjaisen korvausjärjestelmän kautta.

Kalastuslain kokonaisuudistus

HE 17/2009 vp — EV 72/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 26.5.2010, että kalastuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä ammattikalastusta koskevia säännöksiä uudistetaan muuttamalla ammattikalastus luvanvaraiseksi toiminnaksi.

Kalastuslain kokonaisuudistusta on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriön johdolla laajapohjaisessa työryhmässä ja sen neljässä jaostossa. Ammattikalastusta koskevat sään-

nökset, mukaan lukien toiminnan luvanvaraisuus on käsitelty osana kokonaisuudistusta. Esityksessä on lähdetty siitä, että ammattikalastajien tulisi rekisteröityä ELY-keskuksen ylläpitämään rekisteriin ja että vain ammattikalastajilla olisi oikeus kalan ensikäden myyntiin. Lisäksi on esitetty, että heillä olisi saaliiden ilmoitusvelvollisuus. Näiden ehdotusten toteutuminen merkitsisivät käytännössä ammattikalastuksen luvanvaraisuutta.

Kiinteistöjen kirjaamisasioiden siirto

HE 30/2009 vp — EV 89/2009 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 15.6.2009, että maanmittauslaitoksen kaikkien toimipisteiden tulee tarjota samantasoisia palveluita uudistuksen kohteena olevissa kiinteistöjen kirjaamisasioissa.

1. Eduskunnan lausuman seurauksena, välittömästi kiinteistöjen kirjaamisasioiden siirryttyä Maanmittauslaitoksen vastuulle, siirrettiin Pohjanmaan maanmittaustoimiston Alajärven toimipisteeseen kirjaamissihteeri, joka hoitaa kirjaamisasioita ja tarvittaessa auttaa asiakaspalvelua kirjaamisasioiden asiakaspalvelutilanteissa. Keski-Suomen maanmittaustoimiston Saarijärven toimipisteessä työskennellyt noin kaksi vuotta aikaisemmin käräjäoikeudessa kirjaamisasioita hoitaneen henkilön tehtäväkuva muutettiin. Hän ryhtyi hoitamaan kirjaamisasioita toimipisteessä ja lisäksi hänen tehtäväkseen tuli tarvittaessa auttaa asiakaspalvelua kirjaamisasioiden asiakaspalvelutilanteissa. Toteutettujen toimenpiteiden jälkeen kirjaamissihteereitä oli sijoitettu kaikkiin Maanmittauslaitoksen 35 toimipisteeseen, jonka seurauksena voitiin katsoa, että Maanmittauslaitoksen kaikki toimipisteet tarjosivat samantasoisia palveluita myös kiinteistöjen kirjaamisasioissa. Maanmittauslaitoksen kaikki palvelupisteet toimivat edelleen ns. täyden palvelun periaatteella.

Maanmittauslaitoksen palvelukykyä erityisesti kiinteistöjen kirjaamisasioiden hoitamisessa on viime vuonna parannettu palkkaamalla lisää kirjaamislakimiehiä ja kouluttamalla säännöllisesti kirjaamistehtävissä toimivia henkilöitä. Lisäksi valtakunnallisen palvelukyvyn parantamiseksi erityisesti kiinteistöjen kirjaamisasioissa otetaan vuoden 2013 aikana käyttöön uusi kirjaamisjärjestelmä.

Asia ei anna aiheutta muihin toimenpiteisiin. Lausuma ehdotetaan poistettavaksi.

Maatalouden rakennetukia koskeviin säännöksiin liittyvät muutostarpeet

HE 65/2009 vp — EV 91/2009 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 15.6.2009, että maatalouden rakennetukia koskeviin lainatasoisiin säännöksiin liittyvät muutostarpeet selvitetään välittömästi ja että tarvittavat muutosehdotukset toimitetaan eduskunnan käsiteltäviksi heti seuraavan syysistuntokauden alussa annettavalla hallituksen esityksellä.

Maa- ja metsätalousministeriö antoi eduskunnalle vuoden 2009 lopussa lausumassa tarkoitetun selvityksen. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö on kartoittanut uuden rakennetukijärjestelmän muutostarpeita ja valmistellut asetusmuutoksia yhdessä tuottajajärjestöjen ja valtiovarainministeriön edustajien kanssa niin sanotussa rakennetukityöryhmässä. Vuoden 2009 elokuussa hyväksytyn lainmuutoksen (598/2009) jälkeen eduskunnalle on annettu hallituksen esitykset HE 294/2010vp ja HE 40/2011vp maatalouden investointeihin sovellettavasta hankintamenettelystä. Ensiksi mainittuun esitykseen perustuva lainmuutos 499/2011 on tullut voimaan marraskuussa 2011 ja jälkimmäiseen esitykseen perustuva lainmuutos 1415/2011 on tullut voimaan vuoden 2012 alusta. Työryhmässä ei ole tullut esiin muita rakennetukilain sisällöllisiä muutostarpeita. Vuoden 2012 syyskuussa eduskunnalle annettiin hallituksen esitys HE 102/2012 korkotuen alentamisesta neljästä prosenttiyksiköstä kolmeen prosenttiyksikköön. Tähän esitykseen perustuva lainmuutos tuli voimaan lailla 947/2012. Maa- ja metsätalousministeriö on lisäksi päättänyt lainsäädäntöhankkeesta, jossa valmistellaan ohjelmakautta 2014–2020 koskeva lainsäädäntöä ja siinä yhteydessä myös maatalouden rakennetuista annettuun lakiin tarvittavat muutokset.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Maaseutuhallinnon järjestämisestä kunnissa

HE 232/2009 vp — EV 26/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 16.3.2010, että EU:n säännöksiä tehtävien eriyttämisestä on tulkittava Suomessa siten, että kunnan maaseutuelinkeinoviranomaistehtäviä hoitava henkilö voi hoitaa sekä hallintoviranomaisen tehtäviä että maksajavirastotehtäviä. Tehtävien eriyttäminen on katsottava toteutetuksi, jos edellä tarkoitettu henkilö ei toimi saman maatalousyrittäjän kohdalla sekä sitoumuspäätöksiin liittyvissä tehtävissä että maksajavirastotehtävissä.

Eduskunnan lausuman edellyttämistä tehtävien eriyttämisperiaatteista on yhteistoiminta-alueita muodostettaessa kerrottu laajasti koulutuksen ja tiedotuksen keinoin. Lausuma otetaan huomioon myös Maaseutuviraston ja kuntien yhteistoiminta-alueiden välisiä maksajavirastosopimuksia laadittaessa.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Suomen ja Ruotsin välillä tehty rajajokisopimus

HE 264/2009 vp — EV 95/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 16.6.2010, että hallitus huolehtii Itämeren lohen ja taimen kalastuksen tehokkaasta säätelystä sekä kansallisesti että yhdessä Ruotsin kanssa ja varautuu käytännön toimin Tornionjoen kalastusalueen kalastussäännön 16 §:n mukaisesti kalakantojen aiempaa kattavampaan suojeluun ja tehok-

kaampien kalastusmääräysten antamiseen, sekä varmistaa yhteistyössä Ruotsin kanssa tehokkaan kalastuksenvalvonnan toteutumisen rajajokisopimuksen alueella.

2. Eduskunta edellytti, että kalastuksen säätelyn, valvonnan ja seurannan tuloksista sekä kalastussäännön 16 §:n mukaisista toimista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys 1.10.2012 mennessä.

1. Hallitus on säädellyt lohen kalastusta sekä valtioneuvoston asetuksella 190/2008 lohenkalastuksen rajoituksista Pohjanlahdella ja Simojoessa että valtioneuvoston asetuksella 436/2011 Tornionjoen kalastusalueella sovellettavista kansallisista kalastusmääräyksistä. Asetus 436/2011 liittyy Suomen ja Ruotsin väliseen rajajokisopimukseen ja sen tarkoituksena on toimeenpanna sopimuksen osana olevan Tornionjoen kalastusalueen kalastussäännön 7 §:n 8 momentissa olevaa määräystä kansallisesta päätöksestä lohenkalastuksesta merialueella ja siihen liittyvästä valvonnasta.

Vuoden 2012 osalta voidaan todeta, että lohen nousu Tornionjokeen oli huomattavasti aiempaa suurempaa. Kattilakoskeen lohilaskurin ohi vaeltaneiden lohien määrä ylsi 60 000:een.

Tornionjoen kalastusalueen kalastussäännön 16 §:n mukaisia neuvotteluja on käyty kevättalvella 2011 ja 2012. Neuvottelut ovat sujuneet hyvässä hengessä ja kalastussäännön menettelyjä noudattaen. Molempina vuosina on voitu sopia 16 §:n 3 momentin mukaisesta pöytäkirjasta. Pöytäkirjat on Suomessa voimaansaatettu Tasavallan presidentin asetuksella 438/2011 (SopS 66/2011) ja valtioneuvoston asetuksella 204/2012 (SopS 21/2012).

Vuoden 2011 pöytäkirjaan sisältyy määräys muun kalan kuin lohen ja taimenen lippoamiseen käytettävän lipon rakenteesta, jolla poistettiin siihen sisältyvä silmäkokovaahtimus, joka johti siikojen tarttumiseen ja vahingoittumiseen lipon silmiin. Pöytäkirjaan sisältyy Suomen aloitteesta myös määräys, jonka mukaan muun kalan kuin lohen ja taimenen kalastukseen käytettävien kiinteiden pyydysten kaikkien kalapesien päivittäinen koenta edellyttää, että kalapesä nostetaan ylös vedestä siten että koko kalapesän saalis ja kaikkien pyydettyjen lohien ja taimenten varovainen vapauttaminen voidaan yksiselitteisesti todentaa läsnä olevan valvojan toimesta. Lisäksi pöytäkirjalla liitettiin eräitä perinteisiä apajapaikkoja liitteeseen 2 ja täydennettiin apajapaikkojen nimiä. Pöytäkirjan määräyksiä sovelletaan kesän 2011 kalastuskaudesta alkaen.

Vuoden 2012 pöytäkirjaan sisältyy määräys lohen ja taimenen kiinteillä pyydyksillä merialueella tapahtuvan kalastuksen sallitusta aloitusajankohdasta. Määräyksen mukaan kalastus voi vuonna 2012 alkaa aikaisintaan kesäkuun 19. päivänä, kun se kalastussäännön mukaan olisi voinut alkaa kesäkuun 17. päivästä kello 12.00. Lisäksi pöytäkirjaan sisältyi määräys, jonka mukaan lohen ja taimenen kalastuksessa kulkuverkolla on samanaikaisesti sallittu käyttää enintään yhtä kulkuverkkoa venekuntaa kohden. Kalastussäännön liitteeseen 2 lisättiin myös eräs lippokalastuksen apajapaikka. Pöytäkirjan määräyksiä sovelletaan kesän 2012 kalastuskaudesta alkaen lukuun ottamatta määräystä lohen ja taimenen kalastuksen aloitusajankohdasta merellä, joka ratkaisi koski ainoastaan kesän 2012 kalastuskautta.

Suomen valvojien havaintojen perusteella kalastajien ja valvojien toiminta Ruotsin puolella on ottanut askeleen oikeaan suuntaan. Kalastus kiinteillä pyydyksillä aloitettiin myöhemmin kuin ennen ja ennen lohenkalastuksen alkua tapahtuneessa valvonnassa niistä vapautettiin lohia. Parantamisen varaa sääntöjen noudattamisessa ja valvonnassa on edelleen, mutta suunta on oikea. Myös valvontaviranomaisten yhteistyö valvontatoimien suunnittelussa ja toteutuksessa on parantunut. Ruotsi on myös lisännyt resursseja kalastuksen valvontaan.

2. Maa- ja metsätalousministeriö antoi 28.9.2012 maa- ja metsätalousvaliokunnalle eduskunnan edellyttämän selvityksen asetetussa määräajassa (1.10.2012).

Metsälain valtuussäännökset

HE 266/2009 vp — EV 109/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 21.6.2010, että lakia alemmanasteisia säännöksiä uudistettaessa nyt säädettyjen valtuussäännösten mukaisesti pidättäydytään sellaisista muutoksista, jotka muuttaisivat tässä laissa tarkoitettua metsänhoitoa ja käyttöä.

Metsälain (1093/1996) osittaismuutos ja siihen liittyvä rikoslain muutos on vahvistettu 10.9.2010. Muutokset on julkaistu säädöskokoelmassa numeroilla 822/2010 (metsälaki) ja 823/2010 (rikoslaki). Muutokset tulivat voimaan 1.1.2011. Samanaikaisesti tuli voimaan myös valtioneuvoston asetus metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä (1234/2010). Asetukseen on koottu metsäasetukseen ja maa- ja metsätalousministeriön päätökseen metsälain soveltamisesta sisältyvät asiakokonaisuudet. Viimeksi mainitut säädökset kumottiin edellä mainitulla valtioneuvoston asetuksella. Eduskunnan lausuman mukaisesti voimassa oleva valtioneuvoston asetus ei ole muuttanut vallitsevaa metsänhoidon ja käytön käytäntöä.

Metsälakiin valmistellaan maa- ja metsätalousministeriössä parhaillaan muutoksia, jotka vaikuttaisivat myös nykyisessä metsälaissa tarkoitettuun metsänhoitoon ja käyttöön. Muutos perustuisi valtioneuvoston maaliskuussa 2008 hyväksymään periaatepäätökseen Kansallinen metsäohjelma 2015:sta, jossa todetaan, että metsälainsäädäntö uudistetaan siten, että se nykyistä paremmin tukee ohjelman tavoitteita. Periaatepäätöksen uudistus hyväksyttiin joulukuussa 2010, jossa keskeiseksi toimenpiteeksi esitetään metsien käsittelymenetelmien monipuolistamista muun muassa lainsäädäntöä uudistamalla.

Periaatepäätöksen tavoitteen toteuttamiseksi metsälakia päädyttiin uudistamaan kahdessa vaiheessa. Uudistamisen ensimmäisessä vaiheessa, edellä mainitulla osittaismuutoksen avulla, saatettiin metsälaki voimassa olevan perustuslain mukaiseksi muuttamatta metsien käsittelyn vallitsevaa käytäntöä. Nyt valmisteilla olevassa toisessa vaiheessa metsälakiin on tarkoitus tehdä merkittäviä sisällöllisiä muutoksia ottaen huomioon yhteiskunnan ja metsänomistajien muuttuneet tavoitteet ja arvot, metsien käytössä tapahtuneet muutokset, uudet tutkimustulokset sekä metsätalouden kannattavuuden parantaminen. Muutoksella mahdollistettaisiin nykyisessä metsälaissa tarkoitettun metsänhoidon ja käytön lisäksi nykyistä joustavammin myös vaihtoehtoisia käsittelymenetelmiä.

Maa- ja metsätalousministeriön valmisteleva hallituksen esitys metsälain muuttamisesta on tarkoitus tuoda eduskunnan käsiteltäväksi kevätistuntokaudelle 2013. Metsälain muuttaminen periaatepäätöksen tavoitteen mukaiseksi edellyttää myös muutoksia alemmanasteisiin säännöksiin.

Metsälannoitus

HE 271/2009 vp — EV 47/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 23.4.2010, että metsälannoitusta koskevat lakia alemmanasteiset säännökset laaditaan sen sisältöisiksi, että valiokunnan mietinnössä hallituksen esityksestä lannoitelaisi (MmVM 3/2006 vp – HE 71/2005 vp) esitetyt kannanotot tulevat huomioon otetuiksi.

Uusi maa- ja metsätalousministeriön asetus lannoitevalmisteista (24/2011) astui voimaan 13.9.2011. Eduskunnan kannanoton mukaisesti hyvälaatuisen puun, turpeen ja peltohiomassan poltosta syntyneen tuhkan käyttö metsänlannoitukseen samoin kuin siihen liittyvien uusien tuotteiden (uusi tyyppinimiryhmä tuhkalannoitteet) kehittäminen ja käyttöönotto on mahdollista jatkossakin. Ministeriön asetuksessa korkeinta sallittua kadmiumraja-arvoa nostettiin 25 mg:aan Cd/kg ka metsässä käytettävillä tuhkalannoitteilla, kun se aikaisemmin oli 17,5 mg Cd/kg. Metsässä käytettävissä tuhkalannoitteissa saa uuden asetuksen mukaan levittää kadmiumia 100g/ha 60 vuoden ajanjaksona annettuna. Muutos vastaa Metsäntutkimuslaitoksen metsätuhkalinjausta, silloin kun metsässä käytettäviä tuhkalannoitteita levitetään 4000 kg/ha. Aikaisemmin sallitut kadmiumin enimmäislevitysmäärät olivat 60 g/ha 40 vuoden ajanjaksona annettuna. Asetuksessa nostettiin myös metsässä käytettävien tuhkalannoitteiden arseenin raja-arvoa 40 mg:aan As/kg ka, kun se aikaisemmin oli 30 mg As/kg ka. Arseenin raja-arvoa nostettaessa määrättiin asetuksessa Metsäntutkimuslaitoksen esityksen mukaisesti arseenille metsässä käytettävissä tuhkalannoitteissa kadmiumin tapaan hehtaarikohtainen enimmäismäärä, joka on 160 g As/hehtaari 60 vuoden ajanjaksona annettuna.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Elintarvikelain muuttaminen

HE 275/2009 vp — EV 96/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 8.6.2010, että hallitus huolehtii jatkossa pakkausmateriaalien kuin myös elintarvikkeiden maahantuontiin liittyvän valvonnan kattavasta keskittämisestä tullille ja Elintarviketurvallisuusvirastolle, sekä varmistaa kuntien elintarvikevalvonnan resurssit kuntien tehtäviä lisättäessä.

Kaikki elintarvikkeiden, mukaan lukien pakkausmateriaalien, maahantuonnin valvonta kuuluu tullilaitokselle ja eläimistä saatavien elintarvikkeiden osalta Elintarviketurvalli-

suusvirastolle. Kunnille ei ole esitetty uusia tehtäviä elintarvikevalvonnassa. Päinvastoin, kunnilta on siirretty pienteurastamojen lihintarkastus valtion vastuulle 1.9.2011 alkaen (laki 352/2011).

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi, valtioneuvoston selonteko

VNS 5/2009 vp — EK 7/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 28.4.2010 selonteon johdosta seuraavan kannanoton, jossa edellytetään, että:

1. Hallitus huolehtii maaseudun infrastruktuurin ja palveluiden kehittämisestä asukkaiden ja elinkeinojen tarpeet huomioon ottaen siten, että maaseutu on yhdenvertaisessa asemassa koko maahan nähden.

2. Hallitus edistää maaseudun elinkeinoelämän kehittymistä siten, että perinteisten elinkeinojen rinnalla kehitetään erityisesti sellaisia aloja, joilla on globaalisten muutosten seurauksena erityisvahvuuksia, esimerkkinä hajautettu uusiutuva energia ja puhdas ruoka.

3. Hallitus huolehtii maaseutua koskevan perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen samoin kuin koulutuksen tarpeista siten, että ne voivat vastata uusiin, muun muassa globaaleista muutoksista johtuviin haasteisiin.

4. Hallitus ottaa valtiontaloudellisessa suunnittelussa huomioon maaseudun kehittämisen edellyttämät voimavarat tarpeet ja ryhtyy toimenpiteisiin toimivamman yhteistyön luomiseksi eri hallinnonalojen viranomaisten välille saattaen samalla maaseutuvaikutusten arvioinnin ennakkotoimeksi kaikkeen sellaiseen kansalliseen päätöksentekoon, jolla on alueellisia vaikutuksia.

1.–4. Maa- ja metsätalousministeriö valmisti yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) kanssa periaatepäätöksen maaseudun kehittämisestä, jonka TEM esitteli ja valtioneuvosto hyväksyi 24.2.2011. Maaseudun tulevaisuuden kannalta keskeiset haasteet, joihin periaatepäätöksellä pyritään vastaamaan, ovat:

- 1) Maaseudun väestön kaupunkeja nopeampaan ikääntymiseen varautuminen
- 2) Palvelujen saatavuuden varmistaminen maaseudulla
- 3) Liikenne- ja tietoliikenneinfrastruktuurin kattavuudesta ja kunnosta huolehtiminen
- 4) Maaseudun elinkeinojen elinvoimaisuuden edistäminen.

Hallitusohjelman mukaisesti maa- ja metsätalousministeriön maatalousosaston maaseudun kehittämisyksikön maaseutupolitiikkajaoston henkilöstö ja tehtävät siirrettiin vuoden 2012 alusta työ- ja elinkeinoministeriön alueiden kehittämisyksikköön. Siten kansallisen maaseutupolitiikan tehtävien (mm. maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä) hoito siirtyi työ- ja elinkeinoministeriölle.

Hallitus edistää lausumassa edellytettyjä toimia maaseudun infrastruktuurin, elinkeinoelämän kehittämisen sekä t&k&i -tarpeiden toteutusta ennen kaikkea alueellisesti ja paikallisesti toteutettavien maaseutu- ja koheesiopolitiikkaohjelmien tuella. Manner-Suomen

maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013 sisältää resursseja ja mahdollisuuksia toimeenpanna alueellisia ja paikallisia strategioita maaseutualueiden elämän laadun, ympäristön ja elinkeinotoiminnan edistämiseksi. Esimerkiksi maaseutualueiden laajakaistainfrastruktuurin kehittämiseksi ohjelmassa on osoitettavissa kaudella erityinen 25 miljoonan euron rahoitus. Ohjelmien toimeenpano etenee arvioidussa tahdissa ja ohjelmat suljetaan vuonna 2015. Alueellisesti tavoitteena on erityisesti maaseudun elinkeinotoiminnan ja työllisyyden edistäminen. Vastaavasti, laajalla sidosryhmäyhteistyöllä ollaan valmistelemassa kauden 2014–2020 maaseudun kehittämisohjelmaa.

Myös rakennerahastojen (EAKR ja ESR) rahoituksesta merkittävä osa kohdistuu erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen maaseutualueiden kehittämistoimenpiteisiin.

Valtuudet edellä mainitun sekä kansallisen kehittämisrahoituksen käytöstä ja päätöksenteosta on delegoitu pääosin alueille ja paikalliselle tasolle. Alueellisten strategioiden ja tavoitteiden mukainen toiminta tapahtuu eri hallinnonalojen ja maakuntien liittojen yhteistyönä. Alueellinen hallinnonalojen yhteistyö kaikissa maaseudun kehittämistoimissa on avainasemassa ja sitä korostetaan myös aluehallintoon kohdentuvassa ohjauksessa.

Hallitusohjelman mukaisen tehtävien, henkilöstön ja määrärahojen siirron myötä myös vastuu valtioneuvoston selonteon toteutuksen seurannasta on siirtynyt työ- ja elinkeinoministeriölle.

Asia kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan vastuulle.

Kiinteistönmuodostamislaki

HE 265/2009 vp — EV 307/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 9.2.2011, että annettavan lain vaikutuksia seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2013 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 21.7.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriö on käynnistänyt lausuman edellyttämän seurannan yhteistyössä Maanmittauslaitoksen keskushallinnon kanssa. Lisäksi ministeriö on sisällyttänyt Maanmittauslaitoksen vuoden 2013 tulossopimukseen velvoitteen raportoida osittamisrajoituksiin liittyvän lainsäädännön vaikutuksista maa- ja metsätalousministeriölle viimeistään 31.10.2013.

Riistanhoitomaksut

HE 237/2010 vp — EV 275/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 25.1.2011, että riistanhoitomaksuista kertyvistä varoista nykyistä suurempi osuus osoitetaan riistanhoitoyhdistysten menoihin.

Valtioneuvosto päätti 17.2.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Eduskunnan lausuman mukaisesti riistanhoitoyhdistysten osuutta riistanhoitomaksuista tullaan TTS-kaudella nostamaan nykyisestä 18,5 prosentista vuosittain. Vuoden 2012 valtion talousarviossa riistanhoitoyhdistysten osuus riistanhoitomaksuista on 20 prosenttia. Tavoitteena on nostaa riistanhoitoyhdistysten osuus riistanhoitomaksuista vuoteen 2016 mennessä 24 prosenttiin. Tämä kuitenkin edellyttää riistanhoitomaksun korottamista, sillä Suomen riistakeskuksen toiminnan kehittäminen edellyttää panostusta uusiin tietojärjestelmiin, jotta Suomen riistakeskuksen toiminnallinen tuloksellisuus voidaan turvata. Riistanhoitoyhdistysten osuuden kasvattaminen ilman riistanhoitomaksun peruskertymän kasvattamista tulisi leikkaamaan Suomen riistakeskuksen käytettävissä olevia varoja, joka vaarantaisi Suomen riistakeskuksen palvelukyvyn. Tästä syystä valtioneuvosto esitti riistanhoitomaksun korottamista vuoden 2013 alusta 33 euroon. Tätä koskevan muutoksen lakiin riistanhoito- ja pyyntilupamaksusta eduskunta vahvisti 21.12.2012.

Edellä sanotun lisäksi Suomen riistakeskukseen luodaan erityinen riistanhoitoyhdistysten tukiprosessi, jonka toimenpiteisiin sisältyy mm. huolehtia riistanhoitoyhdistysten taloudellisten edellytysten säilymisestä ja kehittämisestä sekä kehittää ja ylläpitää riistanhoitoyhdistysten tietojärjestelmiä ja taloushallintotukea.

Pienpuun energiatuki

HE 270/2010 vp — EV 254/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 10.12.2010, että pienpuun energiatuesta annettavan lain vaikutuksia puun energiakäyttöön ja raakapuun markkinoihin seurataan ja että seuranan tuloksista toimitetaan valiokunnalle selvitys vuoden 2012 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 27.1.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla laadittiin vuonna 2011 malli, jolla voidaan seurata energiatukien vaikutuksia puun energiakäyttöön ja puumarkkinoihin.

Koska komission notifiointikäsitteilyn keskeneräisyyden takia pienpuun energiatukijärjestelmä ei ole vielä voimassa, ei kyseisen tuen vaikutuksia puun energiakäyttöön ja puumarkkinoihin ole myöskään arvioitu.

Kalastuslain uudistus

HE 271/2010 vp — EV 363/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 15.3.2011, että kalastuslain uudistuksessa lain tasolla säädetään kalastuksenvalvonta yhdeksi keskeiseksi kalastuksenhoitomaksuvarojen käytön kohteeksi, jotta riittävät resurssit valvonnan tehostamiseen varmistetaan.

Valtioneuvosto päätti 24.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriössä on valmisteltu kalastuslain kokonaisuudistusta työryhmän ja neljän jaoston avulla. Uuden kalastuslain mukaiseen rahoitusjärjestelmään on

kalastuksen valvonta otettu omaksi varojen käyttökohteeksi vielä luonnoksena olevissa esityksissä. Lisäksi vuoden 2012 ja 2013 kalastushoitomaksuvarojen harkinnanvarais-ten avustusten haun painopistealueena on esitetty kalastuksen valvonnan kehittäminen.

Pienteurastamojen lihan tarkastus

HE 293/2010 vp — EV 333/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 1.3.2011, että pienteurastamoille lihan tarkastuksesta ja valvontatoiminnasta aiheutuvien kustannusten alentaminen toteutetaan siten, että hyöty kustannusten alenemisesta koituu täysimääräisesti pienteurastamoiden hyväksi, ja että kustannusten alenemisesta ja sen seurannasta toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2012 syyskuun loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 31.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Pienteurastamojen ja riistan käsittelylaitosten lihan tarkastus ja siihen liittyvä valvonta siirrettiin 1.9.2011 valtiolle. Siirron vaikutuksia koskevan selvityksen laati Helsingin yliopiston elintarvike- ja ympäristöhygienian laitos. Arviointiraportti sekä Elintarviketurvallisuusviraston selvitys pienteurastamojen lihan tarkastuskustannuksista ja laitosten valvon- nasta vuonna 2012 toimitettiin eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle 27.9.2012.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Maatila-investointien hankinta

HE 294/2010 vp — EV 367/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 15.3.2011, että viljelijöiden hallinnollisen taakan keventämi- nen tulee olla tärkeimpänä tavoitteena myös uudistuksen alemmanasteisissa sää- döksissä ja uudistuksen muussakin toimeenpanossa.

Valtioneuvosto päätti 12.5.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Marraskuussa 2011 on annettu asetus (1140/2011) maatalouden investointituesta ja nuo- ren viljelijän aloitustuesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta. Asetuksessa säädetään julkisista hankinnoista annettua lakia (348/2007) yksinkertaisemmasta kilpai- lutusmenettelystä, joka vähentää tuen hakijoiden hallinnollista taakkaa. Jos tuen hakija ei ole tehnyt julkista hankintailmoitusta ennen tuen myöntämistä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee ilmoituksen hakijan puolesta. Julkisten hankintojen sähköiseen ilmoitusjärjestelmään on luotu oma osio maatalouden hankintailmoituksille. Maaseutu- virasto on tuottanut tuen hakijoille ohjeistusta asetuksen mukaisesta kilpailutusmenette- lystä ja sähköisen ilmoitusjärjestelmän käyttämisestä.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Tulvavahinkolain kumoaminen

HE 295/2010 vp — EV 325/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 22.2.2011, että lain kumoamisen vaikutuksia markkinoille tuleviin vakuutustuotteisiin seurataan ja että seurannan tuloksista toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2012 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 25.8.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriö on toimittanut selvityksen maa- ja metsätalousvaliokunnalle valiokunnan kuulemisessa 29.11.2012. Yhdessä Finanssialan Keskusliiton kanssa toteutetun selvityksen mukaan kolmella suurimmalla yhtiöllä, joiden markkinaosuus on noin 80 prosenttia, on tarjottavana tulvaturvan sisältäviä vakuutuksia kotitalouksille vuoden 2013 alkuun mennessä. Lisäksi muut yhtiöt harkitsevat tulvaturvan sisältävän vakuutuksen tarjoamista tai tarjoavat niitä joissain yksittäisissä tuotteissa Tiedossa olevien vakuutustuotteiden ehdot vastaavat niitä tulvaturvalle asetettuja tavoitteita, joka olivat korvausjärjestelmän uudistamista koskevan lainsäädännön perusteena. Asuinrakennuksia koskevan tulvaturvan lisäksi kaksi vakuutusyhtiötä tarjoaa vakuutustuotteita, joista korvataan myös maatalouden tuotantorakennuksille aiheutuvia tulvavahinkoja. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo selvityksen perusteella, että kotitalouksilla ja myös maatalousyrittäjillä on tulvavahinkolain kumoamisen jälkeen riittävä mahdollisuus varautua vesistötulvista rakennuksille ja niissä olevalle irtaimistolle aiheutuviin vahinkoihin ottamalla vakuutus.

Elintarviketurvallisuus

VNS 3/2010 vp — EK 40/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 27.1.2011 selonteon johdosta mietinnön mukaisen kannanoton:

1. Hallitus huolehtii riskien hallinnan parantamiseksi elintarvikevalvonnan ja tullin sekä erityisesti tullilaboratorion resurssien turvaamisesta, ja että samalla valvonnan keskittämistä valtiolle jatketaan.
2. Hallitus edistää ruokaturvallisuuden parantamiseksi elintarvikkeiden jäljitettävyyden selkeyttämistä siten, että alkuperämerkinnät sisältyvät jatkossa kaikkiin elintarviketuotteisiin.

Valtioneuvosto päätti 17.2.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Elintarvikelain muutoksella (352/2011) pienteurastamojen ja riistan käsittelylaitosten lihantarkastus ja siihen liittyvä valvonta siirrettiin kunnilta valtion tehtäväksi 1.9.2011 alkaen.

2. Asetus elintarviketietojen antamisesta kuluttajalle (EU) N:o 1169/2011 tuli voimaan joulukuussa 2011. Pakollisia elintarviketietoja koskevia uusia vaatimuksia aletaan soveltaa joulukuussa 2014. Elintarvikkeen alkuperämaa on ilmoitettava, jos sen ilmoittamatta

jättäminen voi johtaa kuluttajaa harhaan. Kuluttajainformaatioasetuksella laajennetaan elintarvikkeiden alkuperämaan ilmoittamisvelvollisuutta asteittain. Vuoden 2014 loppuun mennessä alkuperämaan ilmoittamispakko laajenee naudanlihan lisäksi sianlihaan, lampaan- ja vuohenlihaan sekä siipikarjanlihaan. Kun elintarvikkeen alkuperämaa ilmoitetaan, eikä se ole sama kuin pääainekseksi alkuperämaa, myös pääainekseksi alkuperämaa täytyy ilmoittaa. Erikseen selvitetään ainesosana käytetyn lihan alkuperämaan ilmoittaminen sekä alkuperämerkintävelvoitteen laajentaminen eräisiin muihin tuoteryhmiin, esim. maitoon ja maitotuotteiden ainesosana käytettyyn maitoon. Elintarvikealan toimija voi jo nyt vapaaehtoisesti ilmoittaa elintarvikkeen tai sen ainesosien alkuperämaan.

Ruokapoliittinen selonteko

VNS 6/2010 vp — EK41/2010 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 27.1.2011 selonteon johdosta mietinnön mukaisen kannanoton:

1. Hallitus huolehtii alkutuotannon kannattavuuden ja alkutuottajien aseman parantamisesta markkinoilla, mikä turvaa kotimaisen elintarviketuotannon ja maamme peltoalan säilymisen tuotannossa.
2. Hallitus huolehtii elintarvikkeiden jäljitettävyyssjärjestelmien kehittämisestä siten, että jatkossa ruoan raaka-aineiden alkuperä ja tuotantotapa käyvät aina ilmi tuotteiden myynnin yhteydessä.
3. Hallitus edistää lähi- ja luomuruoan käyttöä julkisissa ruokapalveluissa mahdollistamalla julkisissa hankinnoissa yksiselitteisinä laatuksikriteereinä muun ohella tuoreuden, lisäaineettomuuden ja lyhyen kuljetusmatkan.
4. Hallitus lisää huoltovarmuutta sekä selkeyttää ruokapolitiikan hallintoa ja edistää koordinaatiota eri hallinnonalojen välillä.

Valtioneuvosto päätti 10.2.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Hallitus on jatkanut alkutuotannon kannattavuuden turvaamista mm. myöntämällä tuotanto- ja investointitukia. Suomi on tuonut vahvasti esille EU:ssa omia näkökulmia mm. Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) uudistuksen yhteydessä. Lisäksi alkutuottajien asemaa on huomioitu luomualan- ja lähiruokaohjelmien valmistelutyössä. Vuoden 2012 aikana kotimainen elintarviketuotanto on säilynyt vakaana, vaikka tuottajahinnat ovat heilahdelleet ja tuotantopanosten hinnat ovat olleet nousussa.

2. Maa- ja metsätalousministeriö on jatkanut vastuullisuus- ja jäljitettävyyssjärjestelmien kehittämistyötä sektorikohtaisesti mm. hankerahoituksen avulla. Vuonna 2012 kehittämisen painopiste on ollut sianliha-alalla, jossa ala on kuvannut olemassa olevan järjestelmän laatuksikirjan muotoon ja aloittanut ulkopuolisen tahon auditoinnit.

3. Hallituksen luomualan- ja lähiruokaohjelmien valmistelutyössä hankintalainsäädännön kehittäminen on ollut keskeisessä roolissa. Neuvonta julkisia hankintoja tekeville on avainasemassa laadullisten kriteerien huomioimisessa. Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut hankkeita, joilla on kehitetty laadullisia kriteereitä elintarvikkeiden hankin-

toihin liittyen. Valtion ja kuntien yhteiseen julkisten kestävien hankintojen neuvontayksikköön kuuluvat nykyään ruoka ja ruokapalvelut.

Hallitus on ottanut maatalouspolitiikan strategiseksi tavoitteeksi lähi- ja luomuruoan osuuden kääntämisen vahvaan nousuun. Näiden kehittämisohjelmien tavoitteet hallitus hyväksyi iltakoulussaan 9.1.2013. Elintarvikeketjun kehittämisen hankehaussa oli omat painopisteet myös luomu- ja lähiruokasektorin kehittämiseksi hallitusohjelman tavoitteita tukien.

4. Huoltovarmuuden osalta hallitus on lisäksi edistänyt kehittämis- ja tutkimushankkeiden erityisesti valkuaisomavaraisuutta.

Maa- ja metsätalousministeriö on uudistanut strategiaansa vuonna 2012: ”Ruoka- ja uusiutuvat luonnonvarat - leipää ja hyvinvointia elinvoimaisesta luonnosta.” Strategian mukaisesti valmisteltiin organisaatiouudistusta, jossa päätettiin uuden ruokaosaston perustamisesta. Lisäksi ministeriö on asettanut laajapohjaisen ruokapoliittisen neuvottelukunnan tammikuussa 2013. Esimerkki hallinnonalan koordinoinnista on maa- ja metsätalousministeriön valmistelemat erilliset luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelmat ja niille perustettu yhteinen ministeriöiden välinen ohjausryhmä.

Kalastusoppaiden lupajärjestelmä

HE 135/2011 vp — EV 40/2012 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Eduskunta edellytti 29.5.2012, että kalastusoppaita koskevan lupajärjestelmän toimivuudesta ja sen vaikutuksista kalakantoihin sekä järjestelmän kehittämis- tarpeista muun muassa maaseutumatkailun näkökulmasta toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys 31.12.2014 mennessä.

Valtioneuvosto päätti 14.6.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriö valmistautuu antamaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle lausuman mukaisen selvityksen kalastusoppaita koskevan lupajärjestelmän toimivuudesta ja sen vaikutuksista kalakantoihin sekä järjestelmän kehittämistarpeista vuoden 2014 loppuun mennessä.

Kaupallisen kalastuksen vakuutustuki

HE 129/202012 vp — EV 151/2012 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 17.12.2012, että EU:n valvontasäännösten täytäntöönpanoa koskevien säännösten valmistelun yhteydessä otetaan tarkasteluun kalastusvakuutustuen epäämistä koskevat säännökset siten, että rikkomusten seuraamukset ovat oikeassa suhteessa niiden vakavuuteen.

2. Eduskunta edellyttää, että hyljekantojen hoitosuunnitelma päivitetään.

Valtioneuvosto päätti 27.12.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriön 18.10.2011 asettamassa laaja-alaisessa työryhmässä valmistellaan tarvittavaa lainsäädäntöä Euroopan unionin yhteisen kalastuspolitiikan valvonta- ja seuraamusjärjestelmän toimeenpanoa varten. Kalastusvakuutustuen epäämistä koskevat säännökset on tarkoitus tarkastaa tätä kokonaisuutta koskevan hallituksen esityksen yhteydessä. Hallituksen esitys annettaneen syksyllä 2013.

Riistaeläinlajeja koskevien hoitosuunnitelmien valmistelu, laatiminen ja päivittäminen on 1.3.2011 voimaan tullessa riistahallintolaissa (158/2011) säädetty Suomen riistakeskuksen tehtäväksi. Suomen riistakeskuksen nykyisten resurssien puitteissa on arvioitu voitavan samanaikaisesti toteuttaa kahden hoitosuunnitelman valmistelu- tai päivittämisprosessia.

Vuoden 2012 aikana Suomen riistakeskus valmisteli hoitosuunnitelmia riistalajeista taloudellisesti merkittävimmälle hirvälle sekä voimakkaasti taantuneelle metsähanhelle. Metsähanhen voimakkaan taantumisen vuoksi valmistelu laajenee riistakeskuksessa vuoden 2013 alusta myös kansainvälisen hoitosuunnitelman valmisteluun, missä Suomi on ottanut vetovastuun kansainvälisen hoitosuunnitelman valmistelemiseksi eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnon (MmVL 8/2012 vp) edellyttämällä tavalla. Vuoden 2013 alkupuoliskolla hirvikannan hoitosuunnitelman valmistelu päättyy, mikä mahdollistaa valtioneuvoston ensisijaisen tärkeänä pitämän Suomen susikannan hoitosuunnitelman päivittämisen aloittamisen vuoden 2013 jälkipuoliskolla. Koska on ennakoitavissa, että susikannan hoitosuunnitelman päivitys tulee olemaan erityisen haastava, tässä vaiheessa ei voida arvioida sitä, onko sen valmistelun aikana mahdollista huolehtia toisen hoitosuunnitelman valmistelusta. Tämä arvio voidaan tehdä vasta vuoden 2013 lopussa.

Hoitosuunnitelmien valmistelu- ja päivittäminen tapahtuu yhteistyössä riistaneuvostojen kanssa sidosryhmät osallistavalla tavalla. Hoitosuunnitelmien päivittämisen kiireellisyysjärjestystä tullaan arvioimaan osana julkisen riistakonsernin jatkuvaa strategiaprosessia yhteistyössä riistaneuvostojen kanssa, missä yhteydessä eduskunnan lausuma Itämeren hyljekantojen hoitosuunnitelman päivittämisestä tullaan ottamaan huomioon. Lisäksi nykyiseen hoitosuunnitelmaan liittyvien selvitysten perusteella maa- ja metsätalousministeriössä valmistellaan toimenpiteitä, mitkä osaltaan vaikuttavat hoitosuunnitelman päivittämisen kiireellisyysjärjestelmän arviointiin.

1.9 Liikenne- ja viestintäministeriö

Ajokieltojärjestelmä

HE 104/2004 vp — EV 152/2004 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 16.11.2004, että hallitus ryhtyy kokonaisvaltaisen ajokieltojärjestelmän ja sen perusteiden selvityksen pohjalta toimenpiteisiin yhtenäisemmän ja helpommin mielletävän ajokieltojärjestelmän luomiseksi.

Eduskunta on hyväksynyt asiassa uuden lausuman (HE 212/2010 vp – EV 269/2010 vp) ja asiaa selostetaan seuraavissa kertomuksissa kyseisen lausuman yhteydessä.

Asia ei enää anna aiheutta toimenpiteisiin.

Liikennetraktorit

HE 24/2006 vp — EV 71/2006 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 8.6.2006, että hallitus ryhtyy kokonaisvaltaisen selvityksen (ml. määräaikaikatsastukset) pohjalta tarvittaviin toimenpiteisiin liikennetraktoreita koskevan lainsäädännöllisen aseman selkiyttämiseksi. Selvitys on annettava liikenne- ja viestintävaliokunnalle vuoden 2007 aikana.

Eduskunta on hyväksynyt asiasta uuden lausuman (HE 41/2008 vp – EV 57/2008) ja asiaa selostetaan seuraavissa kertomuksissa kyseisen lausuman yhteydessä.

Asia ei enää anna aiheutta toimenpiteisiin.

Tiemaksujärjestelmä

HE 109/2006 vp — EV 135/2006 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 24.10.2006, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin raskaan liikenteen tieosuuskohtaisen tiemaksujärjestelmän luomiseksi.

Liikenne- ja viestintäministeriön asettama työryhmä selvitti kuorma-autoliikenteen alueellisia ja tiekohtaisia tiemaksuja. Selvitys valmistui keväällä 2008. Työryhmä totesi, että yhtä aluetta tai yksittäistä tietä koskevalla tiemaksulla olisi kielteisiä aluetaloudellisia vaikutuksia. Raskaan liikenteen tienkäyttömaksut edellyttäisivät täten koko tieverkkoa koskevaa maksua. Valtiovarainministeriön 10.6.2009 asettama työryhmä sai vuonna 2010 valmiiksi selvityksen eurovinjettijärjestelmään liittymisen vaikutuksista. Työryhmä totesi, että vinjettijärjestelmä ei ole mahdollinen, koska se lisäisi raskaan liikenteen kustannuksia.

Vuoden 2012 alussa dieselpolttoaineen veron korotuksen yhteydessä tehty käyttövoimaveron alentaminen EU:n vähimmäistasolle tekee kustannusneutraalin käyttäjämaksujen käyttöön oton mahdolliseksi. Tässä taloudellisessa tilanteessa jo muutenkin nousseiden kuljetuskustannusten nostaminen on hyvin vaikeaa. Valtioneuvosto ei ole ryhtymässä toimenpiteisiin raskaan liikenteen erillisen tiemaksujärjestelmän käyttöönottamiseksi. Tiemaksujärjestelmiä selvitetään liikenne- ja viestintäministeriössä käynnissä olevassa työssä, joka valmistuu vuoden 2013 lopussa. Tarkastelussa ovat tiemaksujen tekniset, liikenteelliset, taloudelliset ja lainsäädännölliset kysymykset.

Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyky

HE 115/2007 vp — EV 111/2007 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

2. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy osaltaan toimenpiteisiin, jotta EU:n piirissä luotaisiin yhtenäiset, toimivat pelisäännöt merenkulun tukemiselle ja sekamiehityksen käytölle sekä määriteltäisiin myös vähimmäistaso, jota tulee noudattaa EU-maiden lippujen alla kulkevilla aluksilla.

2. Meriliikenteen valtiontukien määräytymisestä on Euroopan yhteisön komissio antanut suuntaviivat tiedonannollaan C (2004) 43. Suuntaviivoja on ollut tarkoitus tarkistaa vuonna 2011, mutta niiden uudistaminen on viivästynyt. Vuonna 2012 komissio käynnisti meriliikenteen valtiontukisuuntaviivojen uudelleentarkastelun avaamalla sääntelyn tiimoilta julkisen kuulemisen. Suomi esitti vastauksessaan kannanottonsa merenkulun tukemiseen liittyviin periaatteisiin.

Liikennetraktorit

HE 41/2008 vp — EV 57/2008 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 3.6.2008, että hallitus ryhtyy kokonaisvaltaisen selvityksen pohjalta pikaisesti tarvittaviin lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin liikennetraktoreita koskevan lainsäädännöllisen aseman selkiyttämiseksi. Selvitys on annettava liikenne- ja viestintävaliokunnalle vuoden 2008 aikana.

Eduskunnan lausuman johdosta liikenne- ja viestintäministeriö laati selvityksen liikennetraktoreiden lainsäädännöllisen aseman selkiyttämisestä. Johtopäätöksenä oli, että tarvitaan tiettyjä lainsäädäntö- ja asetusmuutoksia, jotka koskevat mm. liikennetraktorin määritelmää, ajokorttiasetusta sekä liikenneluvan myöntämistä ja ajopiirturin asennusmääräyksiä.

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta kehotti 9.6.2009 liikenne- ja viestintäministeriön selkiyttämishdotuksesta antamassaan kirjeessä jatkamaan liikennetraktoreita koskevaa lainvalmistelua selvityksessä esitettyjen suuntaviivojen mukaan. Valiokunta piti oikeana selvityksessä esitettyä perusratkaisua, että liikennetraktorin määritelmä perustuisi

jatkossa selkeästi traktorin nopeuteen. Valiokunta ei kuitenkaan nähnyt perusteita hankaloittaa nykyisestä liikennetraktorin käyttöä maatalouselinkeinon harjoittamisessa ja piti siksi tärkeänä erottaa selkeästi toisistaan liikennetraktorin käyttö toisaalta maatalouden peruselinkeinoiniin liittyviin kuljetuksiin ja toisaalta kaupalliseen tavarankuljetukseen kilpailluilla markkinoilla. Samalla olisi valiokunnan mielestä perusteltua selkeyttää liikennetraktoreita ja niihin kytkettäviä perävaunuja koskevaa sääntelyä ja arvioida määräaikaikatsastusvelvollisuuden laajentamistarvetta liikennetraktoreiden osalta.

Uuteen ajokorttilakiin (386/2011) sisältyvät uudet liikennetraktoria koskevat ajokorttisäädökset. Uusi liikennetraktoreita koskeva ajokorttiluokka LT otetaan käyttöön vuoden 2013 tammikuussa. Tältä osin lausuma ei anna aihetta uusiin toimenpiteisiin.

Muilta osin säädösvalmistelua jatketaan tarkoituksena selkeyttää liikennetraktorin määritelmää ja muita teknisiä vaatimuksia sekä sen perusteella mahdollisesti tarvittavia liikennelupaa ja ajopiirturia koskevia uusia säännöksiä. Tavallista maataloustraktoria nopeampien traktorien luokittelua ja teknisiä vaatimuksia käsitellään parhaillaan EU:n neuvoston työryhmäkäsittelyssä olevassa traktorien puiteasetuksen uudistushankkeessa. Suomessa asian päävastuu on tältä osin sosiaali- ja terveysministeriöllä. Kansallisen liikennetraktorin määritelmän ja teknisten vaatimusten osalta seurataan tällä hetkellä vastaavien EU-säädösten kehitystä ja pyritään tarvittaessa vaikuttamaan siihen. Traktorien liikennelupasäädöksiä tarkastellaan myös tavarankuljetusten harmaan talouden estämistä koskevien toimenpiteiden yhteydessä. Liikennelupasäännöksiä koskeva esitys annettiin joulukuussa 2012. HE 193/2012 sisältää muun muassa ehdotuksen, jonka mukaan kaikki traktorit olisivat samassa asemassa luokittelusta riippumatta. Tämä poistaisi liikennetraktorikäsitteeseen liittyvät tulkintaongelmat. Tältä osin lausuma voidaan katsoa loppuun käsitellyksi.

EU:n neuvoston työryhmässä on vuonna 2012 aloitettu katsastussäännösten päivitys komission ehdotuksen pohjalta. Liikennetraktorien määräaikaikatsastusvelvollisuus tulee tarkasteltavaksi tässä yhteydessä.

Liikennepoliittinen selonteko

VNS 3/2008 vp — EK 13/2008 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta hyväksyi 10.9.2008 selonteon johdosta seuraavat kannanotot:

2. Maankäytön ja liikenteen seudullista ja valtakunnallista suunnittelua ja niihin liittyviä ohjausmenetelmiä on kehitettävä määrätietoisesti, jotta yhdyskuntarakenne eheytyy ja liikkumisen tarve vähenee. Kevyen liikenteen tarpeet on otettava huomioon maankäytössä, kaavoituksessa ja liikennesuunnittelussa ja kevyen liikenteen väylien rahoitus on turvattava.

4. Joukkoliikenteen houkuttelevuutta on lisättävä kehittämällä lippujärjestelmiä, joukkoliikenteen palvelujen yhteensopivuutta, palvelutasoa ja luotettavuutta. Suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetuki on otettava käyttöön vuonna 2009.

6. Liikenneturvallisuustyötä on tehostettava kokonaisvaltaisella turvallisuusohjelmalla, joka ulottuu maankäytön ratkaisuihin liikennekasvatukseen, ja jolla alennetaan pysyvästi liikenteen onnettomuus- ja kuolleisuuslukuja. Liikennejär-

jestelmän kehittämiseen liittyvät linjaukset ja ratkaisut tulee aina arvioida erityisesti liikenneturvallisuuden kehittymisen kannalta.

7. Paikannukseen perustuvien ruuhka- ja tienkäyttömaksujen käyttömahdollisuudet tulee selvittää.

9. Liikenneinvestoinneista ja niiden rahoituksesta on päätettävä parlamentaarisesti yhtä vaalikautta pidempinä kokonaisuuksina ja siten, että rakentamisen volyymi on tasainen myös hallituskausien taitteessa. Mahdollisuudet tie- ja liikenne-rahastojen käyttämiseen on selvitettävä tällä hallituskaudella.

2. Liikenne- ja viestintäministeriö on yhdessä ympäristöministeriön, valtiovarainministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa tehnyt MAL-aiesopimukset Tampereen, Turun, Oulun ja Helsingin kaupunkiseutujen kanssa. Helsingin ja Turun aiesopimukset on jo allekirjoitettu ja Tampereen ja Oulun aiesopimukset allekirjoitetaan helmikuussa 2013. Aiesopimusten toimenpiteet edistävät kokonaisvaltaisesti toimivamman yhdyskuntarakenteen muodostumista sekä luovat mahdollisuuksia vähentää henkilöautosidonnaisuutta.. Aiesopimukset lisäävät kuntien ja valtion sitoutumista yhdessä sovittuihin maankäytön, asumisen ja liikenteen kehittämistoimenpiteisiin. MAL-aiesopimusten toimenpiteet edistävät ministeriön liikennepoliittisia tavoitteita kuten joukko- ja kevyen liikenteen kulkumuoto-osuuden kasvua. Myös aluehallinnon uudistus tehostaa osaltaan maankäytön ja liikenteen yhteensovittamista, kun ELY:t toimivat sekä liikenteen että maankäytön suunnittelun valtion alueorganisaatioina.

Vuonna 2011 on valmistunut liikenne- ja viestintäministeriön laatima Kävelyn ja pyöräilyn valtakunnallinen strategia 2020. Edellisellä hallituskaudella lisättiin kevyen liikenteen väylien rahoitusta, mutta strategian jalkauttamiseen tarvittava rahoitusta ei ole kuitenkaan pystytty varmistamaan. Liikenneviraston johdolla käynnistyi vuonna 2012 usean toimijan yhteisen kävelyn ja pyöräilyn valtakunnallisen toimenpidesuunnitelman toteuttaminen. Hallitus on osana vuoden 2012 liikennepoliittista selontekoa sitoutunut rahoittamaan MAL-aiesopimusten mukaisia, joukkoliikennettä, kävelyä ja pyöräilyä edistäviä toimenpiteitä hallituskauden aikana yhteensä 30 milj. eurolla, edellyttäen, että kunnat rahoittavat toimia vastaavalla summalla. Kunnat, Liikennevirasto ja ELY-keskukset ovat yhdessä suunnitelleet, mitkä pienet kustannustehokkaat toimenpiteet tai hankkeet ovat seuduilla ensisijaisia MAL-rahoituksella toteutettavia.

4. Joukkoliikenteen kehittämisohjelma ”Arki paremmaksi – joukkoliikenne toimivaksi” valmistui ja julkaistiin keväällä 2009. Ohjelman toteuttaminen on käynnissä. Valtion talousarviossa on varattu rahoitusta suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukeen (vuonna 2011 10 milj. euroa vuonna 2012 10,25 milj.euroa). Tällä rahoituksella on pystytty tukemaan mm. joukkoliikenteen liikennetarjontaa, liityntäliikennettä ja lippujärjestelmien kehittämistä suurilla kaupunkiseuduilla. Vuonna 2012 käynnistettiin kaupunkiseutujen joukkoliikenteen yhteisen lippu- ja maksujärjestelmän valmistelu.

6. Liikenneturvallisuusasiain neuvottelukunta valmistelee uutta vuosia 2011–2014 koskevaa liikenneturvallisuussuunnitelmaa. Suunnitelma on viimeisteltävänä. Hallitus teki tieliikenteen turvallisuussuunnitelman pohjalta joulukuussa 2012 periaatepäätöksen tieliikenteen turvallisuuden parantamisesta. Päätöksen toimenpiteet keskittyvät päihitteetö-

mään tieliikenteeseen, liikennevalvonnan lisäämiseen ja kehittämiseen sekä tieliikennesääntelyn ja hallinnon kehittämiseen.

7. Liikenne- ja viestintäministeriö seuraa aktiivisesti paikannukseen perustuvien ruuhka- ja tienkäyttömaksujärjestelmien kehittymistä. Helsingin seudun ruuhkamaksuselvitys, jossa selvitettiin myös satelliittipaikannukseen perustuvan ruuhkamaksujärjestelmän vaikutuksia, valmistui vuoden 2011 alussa. Selvityksessä todettiin ruuhkamaksujen tukevan liikennepolitiikan tavoitteiden toteutumista tarkastellulla alueella. Liikenne- ja viestintäministeriö asetti helmikuussa 2012 työryhmän selvittämään, miten Suomen tulisi edetä tiemaksujärjestelmien käyttöönotossa pitkällä aikavälillä. Tarkastelussa ovat tiemaksujen tekniset, liikenteelliset, taloudelliset ja lainsäädännölliset kysymykset. Vuonna 2012 tarkasteltiin erityisesti tietosuojaan liittyviä kysymyksiä. Työ valmistuu vuoden 2013 lopussa.

9. Vuoden 2008 Liikennepoliittisessa selonteossa linjattiin edellisen hallituskauden väyläinvestoinnit sekä esitettiin myös vuoden 2011 jälkeen toteutettavia hankkeita. Kaikista vuoden 2008 selontekoon sisältyneistä ns. ykköskorin hankkeista on tehty toteutus päätös vuosittaisissa talousarvioissa. Hallitus antoi uuden liikennepoliittisen selonteon eduskunnalle vuonna 2012.

Tie- ja liikennerahastojen soveltuvuutta ja mahdollista käyttöä liikennehankkeiden rahoittamisessa Suomessa selvitettiin vuonna 2008. Selvityksessä ehdotettiin Infra Oy -liikennerahaston perustamista yhtenä vaihtoehtona liikenneinfrastruktuurin rahoittamiseksi. Vuonna 2010 tehtiin talousarviokäytäntöön liikennehankkeiden budjetointia helpottavia muutoksia. Tarkasteluja erilaisia liikenneinvestointien rahoitusmalleja koskien on jatkettu virkatyönä vuosina 2010–2012. Keväällä 2012 valtiovarainministeriön johdolla kokoontunut työryhmä esitti perinteisen talousarviorahoituksen kehittämiseksi useita toimenpiteitä, jotka joustavoittaisivat ja selkeyttäisivät liikenneinvestointien talousarviomenettelyä. Ehdotuksista osa on jo toimeenpantua. Valtionyhtiökonsepti (Infra Oy) voi tilanteesta riippuen olla yksi keino alentaa elinkaarimallilla toteutettavien hankkeiden rahoituskustannuksia.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Joukkoliikenne

HE 110/2009 vp — EV 146/2009 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

1. Eduskunta edellytti 3.11.2009, että joukkoliikenteen houkuttelevuutta ja käyttöä on lisättävä voimakkaasti kehittämällä lippujärjestelmiä, palveluiden yhteensopivuutta ja palvelutasoa sekä liikenteen luotettavuutta. Erityisesti suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukea on korotettava vastaamaan näiden alueiden huomattavia joukkoliikenteen kehittämishaasteita ja liikenteelle asetettuja ympäristötavoitteita.

2. Eduskunta edellytti, että lain toimivuutta ja sen vaikutuksia seurataan laajasti ottaen huomioon myös liikenteenharjoittajien näkemykset ja käytännön kokemukset. Liikenne- ja viestintäministeriön on annettava liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvitys lain toimivuudesta ja vaikutuksista viimeistään vuoden 2012 loppuun mennessä.

1. Liikenne- ja viestintäministeriö julkaisi keväällä 2009 joukkoliikenteen kehittämisohjelman ”Arki paremmaksi – joukkoliikenne toimivaksi”. Ohjelma sisältää kymmenen kärkihanketta, joiden toteuttaminen on tunnistettu joukkoliikenteen palvelutason ja kilpailukyvyyn kannalta erityisen merkittäviksi. Kehittämisohjelman ensivaiheen kärkiteemoja ovat suurten ja keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen kehittämistoimet mahdollisine aiesopimuksineen, maaseutualueiden peruspalveluiden turvaaminen sekä yhteiskäyttöisen matkakortin ja tehokkaan informaatiojärjestelmän kehittämistoimet. Kehittämisohjelmassa korostetaan koko liikennealan toimijoiden yhteistyön ja sitoutumisen merkitystä. Liikennevirasto hoitaa yhteistyössä ministeriön kanssa ohjelman toteutusta muun muassa liikennejärjestelmätyön yhteydessä. Valtio voi edistää kehittämisohjelman toteuttamista myöntämällä valtionavustusta ohjelman mukaisiin toimenpiteisiin.

Vuonna 2012 käynnistyi Liikenneviraston vetämänä joukkoliikenteen yhteiskäyttöiseen lippu-, maksu- ja informaatiojärjestelmään tähtäävä Piletti-hanke. Tavoitteena on joukkoliikennelain mukaisten toimivaltaisten viranomaisten yhteisen joukkoliikenteen lippu- ja maksujärjestelmäpalvelun käyttöönotto kesällä 2014. Hanke tukee hallitusohjelman ja liikennepoliittisen selonteon linjaamia lippu- ja maksujärjestelmien yhteiskäyttöisyyden sekä joukkoliikenteen kulkutapaosuuden ja matkustajamäärien kasvattamisen tavoitteita.

Liikenne- ja viestintäministeriö ja VR-Yhtymä Oy ovat allekirjoittaneet sopimukset henkilöjuna liikenteen järjestämisestä kauko- ja lähiliikenteessä. Sopimukset ovat voimassa neljä vuotta eli 1.1.2012–31.12.2015.

Kaukoliikenteessä sopimuksella taataan nykyisen tasoinen liikennetarjonta rataverkolla. Sopimus parantaa esteettömän liikkumisen edellytyksiä mm. Kuopiosta Kajaanin kautta Ouluun ja takaisin kulkevilla yhteyksillä. Menneellä sopimuskaudella esillä olleet liikenteen supistamishdotukset esimerkiksi Seinäjoen ja Jyväskylän välillä, Kotkan ja Kouvolan välillä sekä Riihimäen ja Lahden välillä on näillä sopimuksilla voitu torjua.

Lähiliikenteen palvelutaso väleillä Kirkkonummi-Karjaa, Kerava-Riihimäki ja Helsinki-Mäntsälä-Lahti säilyy ennallaan. Pitkäkestoisella sopimuksella taataan liikennetarjonnan säilyminen koko sopimuskauden.

Liikenne- ja viestintäministeriö käyttää sopimusaikana kaukoliikenteen ostoihin 135,6 miljoonaa euroa ja lähiliikenteen ostoihin 37,6 miljoonaa euroa. Sopimuksiin sisältyy juna liikenteen täsmällisyyttä koskeva bonus- ja sanktiomekanismi. Lähi- ja kaukoliikenteen ostosopimusten yhteydessä lisättiin myös VR-Yhtymä Oy:lle henkilöliikenteen yksinoikeuden vastineeksi asetettua julkisen palvelun velvoitetta.

Suurten kaupunkien joukkoliikennetuki on vuoden 2010 talousarviossa 7 miljoonaa euroa ja vuonna 2011 10 miljoonaa euroa. Vuoden 2012 talousarviossa tuki on 10,25 miljoonaa euroa.

2. Liikenne- ja viestintäministeriö seuraa joukkoliikennelain toimivuutta ja vaikutuksia. Liikenne- ja viestintäministeriö antoi liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvityksen joulukuussa 2012. Selvityksessä on tuotu esille, että joukkoliikennelakiin sisältyy 10 vuoden siirtymäsäännös. Siirtymäsäännöksen keskeiset, siirtymäajan sopimuksia koskevat säännökset on aikataulutettu niin, että siirtymäajan liikennöintisopimukset päättyvät aikaisintaan vuoden 2014 kesäkuussa. Vuoden 2014 kesällä tapahtuvia muutoksia koskeva

valmistelu on vielä monin osin kesken. Lain toimivuutta ja vaikutuksia ei voida vielä kokonaisuutena arvioida.

Toimivaltaiset viranomaiset ovat tehneet joukkoliikennelain 62 §:n mukaiset siirtymäajan liikennöintisopimukset liikenteenharjoittajien kanssa ennen joukkoliikennelain voimaantuloa. Siirtymäajan sopimukset päättyvät portaittain vuosien 2014 ja 2019 välillä, suuri osa 30.6.2014. Vain muutamasta linjaliikenneluvasta liikenteenharjoittajat eivät halunneet sopimuksia. Nämä luvat on katsottu reittiliikenneluviksi 3.12.2009 alkaen.

Vuoden 2010 aikana seutulippusopimukset on korvattu kuntien ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten välisillä yhteistyösopimuksilla sekä toimivaltaisten viranomaisten ja liikenteen harjoittajien välisillä siirtymäajan liikennöintisopimusten lisäasiakirjoilla. Sopimukset on pääsääntöisesti allekirjoitettu 31.10.2010 mennessä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ovat myöntäneet uuden joukkoliikennelain nojalla 28 reittiliikennelupaa (tilanne 4.1.2012).

Uusi joukkoliikennelaki asetti toimivaltaisille viranomaisille velvoitteen määritellä valtakunnallinen sekä alueelliset ja paikalliset joukkoliikenteen palvelutasot. Joukkoliikenteen rahoituksen vaikuttavuuden ja peruspalvelutason arviointi on tarkoitus perustaa jatkossa vuoden 2011 lopussa valmistuneisiin määrittelyihin. Liikenne- ja viestintäministeriön velvoitteena olevan kaukoliikenteen valtakunnallinen palvelutaso (linja-auto-, juna- ja lentoliikenne) on määritelty vuoden 2011 lopussa. Pääsääntöisesti kaukoliikenne toteutuu markkinaehtoisesti. Palvelusomamäärittelyn valmistelun yhteydessä on tutkittu myös sitä, millainen kaukoliikenteen peruspalvelutason tulisi olla. Tätä työtä voidaan käyttää hyväksi valtion rahoituksen priorisoinnissa.

Liikenne- ja viestintäministeriö asetti linja-autoliikennetyöryhmän toimikaudelle 1.11.2011–28.2.2012. Työryhmä käsitteli joukkoliikenteen järjestämistä tulevaisuudessa. Työryhmän linjauksia jatkovalmistellaan siirtymäkauden päättymiseen saakka.

Liikenne- ja viestintäministeriö on asettanut joukkoliikenteen rahoitustyöryhmän ajalle 22.8.2012–31.1.2013 selvittämään joukkoliikennerahoituksen tarkoituksenmukaista kohdentamista siirtymäajan sopimusten päättymisen jälkeen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Lentoliikenteen päästökauppa ja lentoasemaverkko

HE 209/2009 vp — EV 245/2009 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 15.12.2009, että hallitus seuraa ja ennakoi lentoliikenteen päästökauppaa koskevan sääntelyn vaikutuksia ja ryhtyy tarvittaviin toimiin tasapuolisten lentoliikennepalvelujen ja verkostoperiaatteella toimivan lentoasemaverkon turvaamiseksi ja sitä kautta elinkeinojen ja työllisyyden turvaamiseksi myös maakunnissa.

Laki lentoliikenteen päästökaupasta tuli voimaan 1.2.2010. Lailla toteutetaan EU:n lentoliikenteen päästökauppadirektiivi, jonka tavoitteena on vähentää ilmailun kasvihuonepäästöjä EU-alueella taloudellisesti ja tehokkaasti. Päästökauppa aloitetaan kaikilla EU:n

sisäisillä sekä EU:n ja kolmansien maiden välisillä reiteillä vuonna 2012. Päästökauppa koskee kaikkia EU:n alueelta lähteviä ja sinne saapuvia ilma-aluksia. Liikenteen turvallisuusvirasto on valmistautunut päästökaupan alkamiseen ja hyväksynyt lentoliikenteen päästökaupan todentajat, vastaanottanut ja tarkastanut ensimmäisen kerran ilma-alusten käyttäjien vuotuisten päästöjen ja tonnikilometrien raportit sekä tehnyt päätöksen lentoliikenteen päästökaupan maksuttomien päästöoikeuksien myöntämisestä kausille 2012 ja 2013–2020.

Laki lentoasemaverkosta ja -maksuista (210/2011) tuli voimaan 15.3.2011. Laissa säädetään lentoasemaverkkoyhtiön veloitteesta ylläpitää valtakunnallista lentoasemaverkkoa ja lentoasemapalveluita. Suomessa valtion kokonaan omistama Finavia Oyj ylläpitää valtion lentoasemaverkkoa. Liikenne- ja viestintäministeriö on käynnistänyt syksyllä 2012 liikennepoliittisen selonteon nojalla lentoliikennestrategiatyön, joka valmistuu vuoden 2014 loppuun mennessä. Yhtenä strategian aiheista tarkastellaan lentoasemaverkkoa.

Asia ei anna enää aiheutta toimenpiteisiin.

Ajokyvyn arviointijärjestelmä

HE 247/2009 vp — EV 242/2009 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 10.12.2009, että hallitus ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin riittävän monipuolisen ja luotettavan ajokyvyn arviointijärjestelmän luomiseksi, liikennelääketieteen tutkimuksen ja opetuksen lisäämiseksi ja tarvittavan ohjeistuksen antamiseksi tutkimuksia tekeville lääkäreille sekä ammattikuljettajien ja kuljetusalan yrittäjien työterveyshuollon kattavaksi järjestämiseksi.

Ajokorttilakiin (386/2011) sisältyvät säännökset ajokortin terveysvaatimuksista, ajoterveydentilan valvonnasta sekä uutena säännös iäkkäiden laajennetusta lääkärintarkastuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella ajoterveydestä (1181/2011) on annettu tarkemmat säännökset terveysvaatimuksista. Säännösten avulla ohjeistetaan tutkimuksia tekeviä lääkäreitä. Mainittua asetusta on muutettu lisäämällä asetukseen iäkkäiden henkilöiden laajennettua lääkärintarkastusta koskeva säännös, joka on tullut voimaan 19.1.2013. Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut asiantuntijoita kuullen iäkkäiden ajoterveyden arviointiin lomakkeen ja lääkäreille tarkoitetut ajoterveyden arviointia koskevat ohjeet päivitetään kevään 2013 aikana.

Työterveyshuoltoon liittyvien kysymysten selvittäminen on vireillä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla. Tässä yhteydessä selvitetään liikenteessä toimivien yksityistajien ja muiden pienten yritysten työterveyshuollon kehittämistä osana ministeriön työterveyshuollon toimeenpanosuunnitelmaa ja ryhmien mahdollisuutta päästä osalliseksi työterveyshuollon palveluista. Työterveyslaitos on selvittänyt taksi- ja kuljetusyrittäjien työoloja ja terveyttä ja testannut ammattiliikenteen pien- ja yksityisrittäjille kehitettyä työn ja terveyden oma-arviointia, joka madaltaa kynnystä olla työterveyshuoltopalvelujen piirissä. Lisäksi on tutkittu koulutusintervention vaikuttavuutta ammattikuljettajien ajovireyteen, työhyvinvointiin sekä työ- ja liikenneturvallisuuteen. Työterveyslaitos on teh-

nyt oppaan ja valtakunnallisen virtuaaliyliopiston koulutusmateriaalin työterveyshuollon ohjeiksi liikenteen alalla toimiville ja järjestää säännöllistä työterveyshuollon koulutusta ja osallistuu terveydenhuollon koulutuksen järjestämiseen. On kehitetty ja viety työpaikoille ja työterveyshuoltojen käyttöön kuljettajien terveellisiä elämäntapoja, vireyttä ja työ- ja toimintakykyä edistäviä menetelmiä, joista on järjestetty koulutuksia sekä tehty kirjallista ja internetmateriaalia.

Liikenne- ja viestintäministeriö on osallistunut selvitykseen tieliikenteen kuljettajien toimintaan liittyvän tutkimuksen toimijoista, tutkimustarpeista ja tutkimuksen koordinoinnista. Maantieliikenteen yritysten turvallisuuskulttuurin kehittämiseksi kehitetään käyttäjäystävällistä vaaratilanneilmoitusjärjestelmää ja yhteistyömallia.

Työterveyslaitos tutkii ammattikuljettajien ja muiden kuljettajien ajokykyä ja antaa asiantuntijalausuntoja ongelmallisissa ajokyvyn arvioinneissa. Kirjallisuuskatsauksella on selvitetty muistisairauksien ja aivohalvauksien älyllisten vaikutusten tunnistamiskeinoja ajokyvyn arvioinnissa. Valmistellaan ajokykyongelmiin perehtynyttä yksikköä ja koordinoi ongelmallisten ajokykyarvioiden valtakunnallista verkostoa, jonka tavoitteena on parantaa ja yhdenmukaistaa ajokykyongelmien tutkimista ja arviointia koko maassa.

Rikkipäästöt

HE 248/2009 vp — EV 249/2009 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 14.12.2009, että mikäli aiottu rikkipäästöjen vähentäminen johtaa jatkossa kohtuuttomiin kustannuksiin suomalaisen elinkeinon kannalta, hallitus ryhtyy tarvittaviin toimiin näiden seurausten lieventämiseksi.

Kansainvälisessä merenkulkujärjestössä IMO:ssa hyväksyttiin vuonna 2008 uudistettu MARPOL-yleissopimuksen ilmansuojeluliite, joka muun muassa sisältää uudet alusten rikinoksidipäästöjen rajoittamista koskevat määräykset, jotka tulevat voimaan rikinoksidipäästöjen valvonta-alueilla eli Itämerellä, Pohjanmerellä, Englannin kanaalissa sekä Pohjois-Amerikan mantereen valvonta-alueella 1.1.2015.

Komissio antoi heinäkuussa 2011 ehdotuksensa ns. rikkidirektiivin (1999/32/EY) muuttamiseksi siten, että MARPOL-yleissopimuksen ilmansuojeluliitteen uudet säännökset sisällytettäisiin direktiiviin. Direktiiviä käsiteltiin ympäristöneuvostossa ja se kuuluu ympäristöministeriön vastuulle. Direktiivi oli useasti esillä EU-asioiden ministerivaliokunnassa ja direktiivistä ja sen käsittelyn etenemisestä on tarkemmin informoitu eduskuntaa U-kirjeellä 35/2011 ja sen jatkokirjeillä. Direktiivistä päästiin sopuun neuvoston ja parlamentin välillä Tanskan EU-puheenjohtajuuskaudella ja muutosdirektiivi 2012/33/EU on annettu 21.11.2012. Jäsenvaltioiden tulee saattaa lainsäädäntönsä direktiivin mukaiseksi 18.6.2014 mennessä. MARPOL-yleissopimuksen VI liite ja rikkidirektiivi eivät salli kansallisia siirtymäaikoja.

Suomi ilmoitti IMO:lle vuoden 2009 lopussa, että uusi ilmansuojeluliite edellyttää Suomessa kansallista lainsäädäntöä, siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan, ja että uusi

ilmansuojeluliite ei voi tulla Suomen osalta voimaan ennen kuin lainsäädäntö on hyväksytty. Hallituksen esitys rikkisäännösten täytäntöön panemiseksi on valmisteilla.

Alusten vaihtoehdot sääntelyn tullessa voimaan ovat matalarikkisen polttoaineen, nesteytetyn kaasun (LNG), biopolttoaineiden tai pakokaasupäästöjen puhdistusteknologioiden (esim. rikkipesurit) käyttö.

Valtioneuvosto hyväksyi marraskuussa 2010 asetuksen (946/2010) alusten ympäristönsuojelua parantavien investointitukien yleisistä ehdoista. Asetuksen tavoitteena on kannustaa varustamoita tekemään investointeja alusten ympäristöystävällisyyden parantamiseksi. Asetuksella säädettiin uudisaluksille myönnettävästä tuesta. Vuoden 2010 ensimmäisessä lisätalousarviossa myönnetyn 30 miljoonan euron valtuuden perusteella on tehty myöntöpäätökset kahden uudisaluksen investointikustannuksiin. Toinen alus käyttää biopolttoainetta ja toinen LNG:tä. Vuoden 2013 talousarvioon on sisällytetty 30 miljoonan euron valtuus nykyisin käytössä oleviin aluksiin tehtäviin ympäristönsuojelua parantavien jälkiasennettavien laitteiden kuten rikkipesureiden ja vastaavien pakokaasupäästöjen puhdistusteknologioiden käyttöönottoon liittyviin investointeihin vuosina 2013–2014. Euroopan unionin komissio on hyväksynyt asetukseen tehtävät muutokset. Hallitus antaa uudistetun asetuksen keväällä 2013.

Pääministeri Jyrki Katainen pyysi kesäkuussa 2012 valmistelemaan kansallisen toimenpideohjelman siitä, millä keinoilla EU:n rikkidirektiivin negatiiviset vaikutukset Suomen kilpailukyvyllä ja elinkeinoelämälle kyetään kompensoimaan. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 10.8.2012 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin arvioida EU:n rikkidirektiivin negatiiviset vaikutukset Suomen elinkeinoelämälle ja sen kilpailukyvyllä sekä laatia kansallinen toimenpideohjelma näiden kompensoimiseksi. Työryhmän antaa esityksensä 28.2.2013 mennessä.

Pisteytysjärjestelmään pohjautuva ajokorttiseuraamusjärjestelmä

HE 212/2010 vp — EV 269/2010 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti pisteytysjärjestelmään pohjautuvan ajokorttiseuraamusjärjestelmän toteuttamista.

Valtioneuvosto päätti 28.4.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä tieliikenteen turvallisuudesta 5.12.2012 linjattiin, että ajokorttiseuraamusjärjestelmän uudistamiseksi tehdään selvitys liikenne- ja viestintäministeriön johdolla. Selvityksessä, jonka on tarkoitus valmistua keväällä 2013, arvioidaan liikenneriikkomusten pisteytysjärjestelmän käyttöönottoa nykyistä tarkemman rikkomusten arvioinnin mahdollistamiseksi.

Merenmittaus*HE 213/2010 vp — EV 221/2010 vp**Liikenne- ja viestintävaliokunta*

Eduskunta edellytti 7.12.2010, että kilpailuun siirryttäessä ja hankintoja tehtäessä varmistetaan merenmittauksen osalta, etteivät yhteiskunnan varautuminen tai maanpuolustuksen kannalta keskeiset intressit vaarannu myöskään jatkossa.

Liikennevirasto noudattaa aluevalvontalain säännöksiä kilpailuttaessaan merenmittauspalvelujen tuottamista. Aluevalvontalain säännösten, merenmittausmarkkinoiden rajallisuuden ja tiukkojen tietoturvasäännösten vuoksi yhteiskunnan varautumisen ja maanpuolustuksen kannalta keskeiset intressit eivät tule vaarantumaan jatkossakaan.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Lentoasema- ja lennonvarmistuspalvelut*HE 313/2010 vp — EV 336/2010 vp**Liikenne- ja viestintävaliokunta*

Eduskunta edellytti 1.3.2011, että turvallisuusviranomaisten lentoasema- ja lennonvarmistuspalveluja koskevat tarpeet selvitetään kattavasti ja turvataan lentoasemapalvelujen osalta näiden viranomaisten lakisääteisten tehtävien toteuttamismahdollisuudet. Liikenne- ja viestintäministeriön tulee antaa asiasta liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvitys viimeistään 1.9.2012.

Valtioneuvosto päätti 10.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin. Liikenne- ja viestintäministeriö antoi 31.8.2012 selvityksen eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle. Selvityksessä on kerrottu mm. Finavia Oyj:n roolista palveluntarjoajana ja palvelutarjonnan uudelleenjärjestelyistä, sekä liikenne- ja viestintäministeriön yhteistyöstä puolustusministeriön ja sisäasiainministeriön kanssa. Selvityksen mukaan Finavia Oyj pystyy tuottamaan hyvin puolustusvoimien tarvitsemat palvelut. Osapuolten välisissä sopimuksissa on kattavasti sovittu palvelujen tarjoamisesta ja toimintojen turvaamisesta. Tunnistetut lainsäädännön muutostarpeet toteutetaan ilmailulain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Väylämaksulainsäädännön kokonaisuudistus*HE 65/2011 vp — EV 53/2011 vp**Liikenne- ja viestintävaliokunta*

Eduskunta edellytti 30.11.2011, että hallitus käynnistää väylämaksulainsäädännön kokonaisuudistuksen, jossa otetaan huomioon myös alusten ympäristöominaisuudet ja jäänmurtopalvelujen tosiasiallinen käyttö.

Liikenne- ja viestintäministeriö on asettanut merenkulun väylämaksun uudistamista valmistelevan työryhmän. Työryhmän tavoitteena on tehdä selvitys siitä, kuinka väylämaksulainsäädäntöä tulisi uudistaa. Työryhmän tulee saada työnsä valmiiksi 30.6.2013 mennessä.

Hintakatto

HE 74/2004 vp — EV 226/2004 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 13.12.2004, että liikenne- ja viestintäministeriö antaa liikenne- ja viestintävaliokunnalle vuosittaisen selvityksen lainsäädännön toteutumisesta ja sen vaikutuksista.

Eduskunnan on vuonna 2004 asettanut liikenne- ja viestintäministeriölle veloitteen antaa vuosittain selvityksen lainsäädännön toteutumisesta ja vaikutuksista. Vuotta 2012 koskeva selvitys on toimitettu eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle joulukuussa 2012. Viestintävirasto antoi joulukuussa 2012 päätökset huomattavan markkinavoiman omaaville teleyrityksille asetettavista velvoitteista kiinteän verkon tilaajayhteys- ja laajakaistatukkimarkkinoilla. Uusien päätösten myötä Viestintävirasto keskittää sääntelyä tilaajayhteysmarkkinoilla markkinoiden kannalta merkittävimpiin yrityksiin. Markkinoiden kannalta kahdeksan merkittävimmän yrityksen sääntelyä on tiukennettu ja Viestintävirasto siirtyy tilaajayhteyksien hinnoittelun jälkikäteisestä valvonnasta hintojen ennakkosääntelyyn soveltamalla etukäteistä hintakattoa koskevia viestintämarkkinalain 37 §:n säännöksiä ensimmäistä kertaa. Yhtiökohtaiset euromääräiset enimmäishinnat Viestintävirasto määrittää erillisillä päätöksillä vuoden 2013 aikana.

Viestintävirasto ei ole vuoden 2012 aikana tehnyt viestintämarkkinalain 86 §:n nojalla päätöksiä (oikeus päättää yksittäistapauksessa enimmäishinta jälkikäteen).

Molemmat edellä mainitut viestintämarkkinalain säännökset (VML 37 ja 86 §) kuuluvat viestintämarkkinalain kokonaisuudistuksen piiriin ja kyseisten säännösten muutoksia valmistellaan liikenne- ja viestintäministeriössä osana tietoyhteiskuntakaari- lainsäädäntöhanketta.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Laajakaista

HE 176/2009 vp — EV 189/2009 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 25.11.2009, että hallitus selvittää ja arvioi kaikki käytettävissä olevat eri lisärahoitusmahdollisuudet laajakaistahankkeilla rakennettaviin viestintäverkkoihin liittyvien tilaajayhteyksien turvaamiseksi niille kotitalouksille, jotka katsovat tarvitsevansa laajakaistayhteyden, mutta joilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia tilaajayhteyden rakentamisesta mahdollisesti aiheutuvien koh-

tuuttomien kustannusten maksamiseen. Hallituksen tulee antaa asiasta selvitys liikenne- ja viestintävaliokunnalle viimeistään elokuun 2010 loppuun mennessä.

Liikenne- ja viestintäministeriö on 26.8.2010 toimittanut eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle lausumassa tarkoitetun selvityksen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Siirtovelvoite

HE 13/2010 vp — EV 103/2010 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

1. Eduskunta edellytti 21.6.2010, että radio- ja televisiotoiminnasta annetun lain 19 a §:ssä tarkoitettuja yleisen edun mukaisia ohjelmistoja ei tulkita liian laajasti siten, että siirtovelvoitteen piiriin kuuluvien ohjelmistojen määrä lisääntyisi asiallisesti hallituksen esityksessä esille tuodusta laajuudesta.

2. Eduskunta edellyttää, että jos verkko- ja palvelutarjonta vuosien 2011–2016 välisenä aikana kehittyy tavalla, jota ei voida nyt ennakoida, ja kehitys johtaa tekijöiden tai kansalaisten kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen, hallitus ryhtyy toimenpiteisiin tekijänoikeuslain 25 i §:n muutostarpeiden arvioimiseksi.

3. Eduskunta edellyttää, että lastenohjelmien tekstityksen merkitystä lasten kehitykselle selvitetään tarkemmin ja että selvityksen pohjalta harkitaan uudelleen velvoitetta lastenohjelmien tekstittämisestä.

Siirtovelvoitteen piirissä 1.7.2011 lukien olevat kanavat määriteltiin valtioneuvoston asetuksella 292/2011 vp, joka annettiin 31.3.2011. Asetusta muutettiin 20.12.2012 valtioneuvoston 29.11.2012 hyväksymän Family Channel Oy:n määräysvallan muutoksen vuoksi siten, että asetuksen 2 §:n mukaan siirtovelvoitteen piirissä on SuomiTV:n ohjelmiston sijaan Fox. Asetuksella säädettyä siirtovelvoitteen laajuutta ei ole muutettu.

Viestintäviraston AV-sisältöpalvelut Suomessa. Televisio ja videosisältöjen katselu 2012 -selvityksen (Markkinakatsaus 7/2012) mukaan IPTV-liittymien määrä on kasvanut reippaasti ja ylitti vuoden 2012 alkupuoliskolla 200 000 kappaleen rajan. Edelleen kuitenkin noin 44 prosentissa kotitalouksista vastaanotetaan televisiolähetyksiä kaapelilähetyksinä (yli 1,1 miljoonaa kotitaloutta) ja antennitelevisiolähetyksiä vastaanotettiin 48 prosentissa kotitalouksissa (1,2 miljoonaa kotitaloutta). Televisiopalvelujen vastaanottotavoissa ei siten ole vielä havaittavissa sellaisia muutoksia, että niiden voitaisiin nähdä johtavan tekijöiden tai kansalaisten kannalta lausumassa tarkoitettulla tavalla kohtuuttomaan lopputulokseen. Liikenne- ja viestintäministeriön näkemyksen mukaan tässä vaiheessa ei ole aihetta ryhtyä toimenpiteisiin tekijänoikeuslain 25 i §:n muutostarpeiden arvioimiseksi.

Liikenne- ja viestintäministeriö teetti vuonna 2012 konsulttiselvityksen: TV-ohjelmien tekstitys, selostus ja tulkkaus. Päivitys ministeriön julkaisuun 40/2009, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 19/2012. Selvityksen johtopäätösten mukaisesti tietoyhteiskuntakaaren valmistelun yhteydessä arvioidaan uudelleen velvoitetta lastenohjelmien tekstittämisestä.

Postitoiminta*HE 216/2010 vp — EV 351/2010 vp**Liikenne- ja viestintävaliokunta*

1. Eduskunta edellytti 9.3.2011, että postimarkkinoiden kehittymistä sekä posti- palvelujen laatua ja saatavuutta seurataan tiiviisti ja ryhdytään tarvittaessa vii-
pymättä toimenpiteisiin, joilla laadukkaiden postipalvelujen tarjonta varmistee-
taan koko maassa. Seurannassa tulee arvioida myös erityisesti haja-asutusalu-
eiden jakeluhintoihin kohdistuvia vaikutuksia. Seurannasta ja toteutetuista toi-
menpiteistä tulee toimittaa liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvitys toukokuun
31. päivään 2013 mennessä.

2. Eduskunta edellytti, että postitoiminnan yleispalvelun rahoitus tulee var-
mistaa tilanteissa, joissa yleispalvelun tarjoaminen johtaisi nettokustannuksiin,
jotka muodostavat kohtuuttoman taloudellisen rasitteen yleispalvelun tarjoajalle.
Rahoituksen turvaamiseksi toteutetuista toimenpiteistä tulee toimittaa liikenne-
ja viestintävaliokunnalle selvitys toukokuun 31. päivään 2012 mennessä.

Valtioneuvosto päätti 28.4.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Uusi postilaki tuli voimaan 1.6.2011. Valtioneuvosto myönsi 2.3.2012 toimiluvan posti-
toiminnan harjoittamiseen alueellisesti Esan Kirjapaino Oy:lle. Vuoden 2012 lopulla vireille
tuli myös toinen toimilupahakemus, jota ei ollut ratkaistu vielä vuoden loppuun mennessä.
Toimilupa postitoiminnan harjoittamiseen on lisäksi Itella Posti Oy:llä.

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle tullaan toimittamaan lausuman edellyttämä selvi-
tys postimarkkinoiden kehittämisestä sekä palvelujen laadusta ja saatavuudesta toukokuun
31. päivää 2013 mennessä.

Liikenne- ja viestintäministeriö asetti 21.12.2010 työryhmän, jonka tehtävänä on sel-
vittää postilakiin sisältyvän rahoitusmekanismin käytännön toteuttamista sekä tehdä
ehdotuksia tarvittavista lainsäädäntömuutoksista ja muista toimenpiteistä. Työryhmän
toimeksianto laajennettiin 20.9.2011 siten, että sen tulee arvioida myös muita vaihtoehtoi-
sia rahoitusmalleja. Työryhmän antoi raportin postin yleispalvelun rahoituksesta 2.4.2012
(liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja-sarja 9/2012). Työryhmän raportti oli lausun-
tokierroksella 30.4.–31.5.2012.

Selvitys postitoiminnan yleispalvelun rahoituksesta toimitettiin liikenne- ja viestintä-
valiokunnalle 30.8.2012.

Laajakaista ja tietoyhteiskunta*VNS 10/2010 vp — EK 46/2010 vp**Liikenne- ja viestintävaliokunta*

Eduskunta hyväksyi 18.2.2011 selonteon johdosta seuraavan kannanoton:

1. Haja-asutusalueiden laajakaistahankkeen toteuttamistapoja ja hankkeen
tavoitteita tulee arvioida selonteossa esitetyllä tavalla uudelleen ensi vaalikauden
alussa. Arvioinnissa on tärkeää ottaa huomioon hankkeiden kilpailutusten myötä

täsmentyneet kustannusarvioit sekä runkoverkon että tilaajayhteyden osalta, teknologian kehittymisestä aiheutuneet mahdolliset muutostarpeet sekä hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi mahdollisesti tarvittava lisärahoitus ja uudet rahoitusmallit.

2. Tietoyhteiskunnan kehittämistä koskeva toimivalta ja resursseista päättäminen tulee nykyisistä hallinnon alan rajoista poiketen keskittää selkeästi yhdelle taholle valtioneuvoston tasolla.

Valtioneuvosto päätti 28.4.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Haja-asutusalueiden laajakaistahankkeesta on vuosina 2011–12 laadittu väliarviointi. Siinä hankkeen tilannetta ja kehittämistarpeita tarkasteltiin kattavasti. Liikenne- ja viestintäministeriö järjesti yhdessä eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnan kanssa 11.10.2011 väliarvioinnin työpajan. Väliarvioinnin perusteella laajakaistahankkeen periaatteita on syksyllä 2012 tarkistettu niin, että yksittäisten hankkeiden toteutus sujuvoituu. Tukijärjestelmän tarkistusta koskeva laajakaistatukilain muutos tuli voimaan 12.11.2012. Valtioneuvosto päätti 22.11.2012 poistaa tukimäärärahan maakuntakohtaiset kiintiöt. EU:n komissio hyväksyi laajakaistahankkeen muutokset syyskuussa 10.9.2012. Vuonna 2013 laajakaistahankkeesta laaditaan toinen väliarviointi.

2. Kuluvalla hallituskaudella tietoyhteiskunta-asioiden koordinaatiota ei ole jatkettu tai toimivaltaa keskitetty. Hallitusohjelman mukaisesti jokainen ministeriö luo älystrategian tavoitteineen ja ohjausmalleineen. Valtioneuvosto on antanut liikenne- ja viestintäministeriön tehtäväksi ministeriöiden älystrategiatyön koordinoinnin Viestintäpolitiikan osalta älystrategiaa luodaan KIDE-ohjelmana (Kasvu, Innovaatiot, Digitaaliset palvelut ja Evoluutio). Kyse on yhteistyöhankkeesta, jolla tavoitellaan digitaalisen palvelukulttuurin syntyä ja kasvua niin palvelujen tuotannossa kuin käytössäkin. Ohjelmassa keskeistä ovat uudet toimintatavat ja pilotit, joilla pyritään irtautumaan perinteisestä sektori- ja toimiala-ajattelusta. Strategiaprosessi käynnistyi tunnistamalla tulevaisuuden kehityspolkuja, menestyksen teemoja, tarvittavia toimia sekä toimintaa eteenpäin vieviä toimijoita. KIDE-ohjelman teemoja ovat avoin data, pilvipalvelut, vihreä ICT, start up -toiminta, työn uudet muodot, ICT-tutkimus ja ICT-infrastruktuuri. Kaikissa teemoissa on käynnissä useita hankkeita yhteistyössä yritysten, julkisen hallinnon ja kehittäjäyhteisöjen kanssa.

Merentutkimuslaitoksen toimintojen uudelleen järjestäminen

HE 121/2008 vp — EV 177/2008 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

1. Eduskunta edellytti 10.12.2008, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin Suomen ympäristökeskuksen toimintojen siirtämiseksi Viikin kampusalueelle mahdollisimman pikaisesti ja että hallitus selvittää mahdollisuudet Ilmatieteen laitoksen merentutkimuksesta, Suomen ympäristökeskuksesta, nyt lakkautetusta Merentutkimuslaitoksesta sekä muista Viikin kampusalueella toimivista meribiologian ja ympäristötutkimuksen yksiköistä koostuvan hallituksen esitystä laajemman Merikeskuksen perustamiseksi Viikkiin.

Suomen ympäristökeskuksella on ollut käynnissä hanke, jossa kaikki pääkaupunkiseudun meribiologian ja ympäristötutkimuksen toiminnot on tarkoitus keskittää yhteen toimipisteeseen. Vuonna 2010 järjestettiin kansainvälinen suunnittelukilpailu uudenlaisen ekologisesti kestävä, energia- ja ekotehokkaan mallitoimitalon rakentamisesta Viikkiin Suomen ympäristökeskuksen käyttöön. Voittaneen Synergialo-ehdotuksen toiminnallista ja taloudellista jatkosuunnittelua on tehty vuoden 2011 aikana. Samoin on selvitetty uusien yhteistyömahdollisuuksien hyödyntämistä muiden luonnonvara- ja ympäristötutkimusta tekevien tutkimuslaitosten sekä Helsingin yliopiston kanssa. Toimitilahankkeen jatkosta ja aikataulusta ei ole vielä päätöksiä.

Liikennepoliittinen selonteko

VNS 2/2012 vp — EK 17/2012 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta hyväksyi 21.6.2012 mietinnön mukaisen kannanoton:

1. Perusväylänpitoon on kehyskauden aikana suunnattava lisärahoitusta valtiontalouden tilan niin salliessa. Erityisesti tulee tällöin keskittyä pieniin liikenteen sujuvuutta ja turvallisuutta edistäviin hankkeisiin. Pitkällä aikavälillä perusväylänpitoon on varattava lisärahoitus, joka mahdollistaa liikenneverkon riittävän kunnon ja tarpeellisen kehittämisen sekä ikääntyvän väyläverkon korjausvelan reaalisien pienentämisen.

2. Alemman asteisen tieverkon ja yksityisteiden hoitoon ja kehittämiseen on yhteistyössä kuntien ja tienhoitokuntien kanssa saavutettava rahoituksellinen ja lainsäädännöllinen kokonaisratkaisu, joka takaa alemman asteisen ja yksityistieverkon nykyistä riittävämmän rahoituksen sekä selventää eri tahojen vastuita.

3. Maamme elinkeinoelämän kilpailukykyä verrattuna kilpailijamaihin on parannettava alentamalla logistiikkakustannuksia. Erityisesti tulee selvittää mahdollisuus ottaa käyttöön dieserveron korotuksen palautusjärjestelmä ammatiliikenteelle.

4. Venäjän talouskasvun tuomat mahdollisuudet on otettava painokkaammin huomioon kansallisessa liikennepoliitikassa ja niiden tulee näkyä aiempaa paremmin myös EU:n päätöksentekoon liittyvässä kansallisessa kannanmuodotuksessa.

5. Liikennesektorin on saavutettava Suomelle asetetut liikenteen päästövähennystavoitteet mm. edistämällä uusimman ajoneuvoteknologian ja kestävien biopolttoaineiden käyttöä ja kehittämistä. Lisäksi tulee edistää hybridi- ja sähköautojen käyttöä esimerkiksi kehittämällä latausinfrastruktuuria sekä panostamalla alan kotimaiseen innovaatiotoimintaan ja tuotekehitykseen.

6. Kansallista edunvalvontaa maamme kannalta keskeisten liikennepoliittisten päätösten valmistelussa on yhteistyössä keskeisten etujärjestöjen kanssa tehostettava ja terävöitettävä sekä EU:ssa että kansainvälisesti päätösvaltaisilla eri foorumeilla.

Valtioneuvosto päätti 16.8.2012 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Liikenne- ja viestintäministeriö on valmistellut liikennepoliittisen selonteon toimenpanosuunnitelman. Selonteossa linjatut toimenpiteet tulevat hallituksen ja eduskunnan päätettäväksi erikseen kunkin kyseessä olevan kehys- ja talousarvio- tai säädösmuutosasian yhteydessä.

Vuoden 2013 talousarviossa ohjattiin ratojen kunnostukseen 20 miljoonaa euroa lisää perusväylänpidon rahaa. Sillä saadaan tehtyä noin 30 km pahimpien routavaurioiden korjauksia, vanhentuneiden kannatinlankojen uusimisia 100 km ja 150 km yli-ikäisten kiskojen vaihtoja.

Elinkeinoelämän kilpailukyvyyn tukemiseksi ja logistiikkakustannusten alentamiseksi on selvitetty raskaan kaluston enimmäismittojen ja -massojen korottamista. Liikenne- ja viestintäministeriö on valmistellut syksyllä 2012 esityksen valtioneuvoston asetukseksi, jonka mukaan jatkossa Suomen tieverkolla suurin sallittu ajoneuvoyhdistelmän kokonaismassa saisi olla 60 tonnin sijasta 76 tonnia. Enimmäismittojen ja -massojen muutoksia koskeva luonnos on toimitettu EU:n komissiolle mahdollista kannanottoa varten. Muutos edellyttää liikenneverkon (painorajoitettujen siltojen, matalien alikulkujen sekä teiden kantaavuuden) parantamista. Liikennevirasto on arvioinut toimenpiteiden lisärahoitustarpeeksi kehyskaudella 70 milj. euroa vuodessa.

Venäjän talouskasvun tuomat mahdollisuudet huomioidaan kasvavassa Suomen ja Venäjän välisessä rajaliikenteessä reagoimalla haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Liikennepoliittiseen selontekoon sisältyvien Venäjä-yhteyksiä parantavien hankkeiden osalta liikenne- ja viestintäministeriö ja Liikennevirasto ovat parhaillaan tekemässä tarkempaa rakentamisen aikataulutusta. Rajanylityspaikkojen ja niiden liikenneyhteyksien kehittämistarpeiden painopiste on Kaakkois-Suomen vilkkaimmilla rajanylityspaikoilla. EU osallistuu Suomen ja Venäjän välisten yhteyksien kehittämiseen ENPI-rahoitusohjelman kautta. ENPI-ohjelman puitteissa toteutettavien hankkeiden kokonaiskustannus on yhteensä 33,6 M€, josta ENPI-rahoituksen osuus on 23,7 M€. Hankkeet toteutetaan vuosina 2013–2014. Lisäksi Suomi on hakemassa TEN-T-tukea Hamina–Vaalimaa-hankkeen toteuttamiseen.

Hallituksen energia- ja ilmastopoliittinen ministerityöryhmä valmisteli syksyllä 2012 kansallisen energia- ja ilmastostrategian päivitystä, jossa linjataan mm. liikenteen päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet. Osana strategiapäivitystä on valmisteltu myös ohjelmaa öljyriippuvaisuuden vähentämiseksi. Liikenne- ja viestintäministeriössä on lisäksi valmisteltu hallinnonalansa ilmastopoliittisen ohjelman (ILPO) päivitystä sekä työryhmäraporttia tulevaisuuden käyttövoimista liikenteessä. Edellä mainitut työt valmistuvat vuoden 2013 alkupuolella. Uusimman ajoneuvoteknologian ja kestävien biopolttoaineiden käytön edistäminen on yksi keskeisimmistä asioista kaikissa edellä mainituissa strategiataarkasteluissa.

Ministeriöiden välistä yhteistyötä sekä yhteistyötä sidosryhmien kanssa on kehitetty ja edellytyksiä parempaan ennakoivaan edunvalvontaan parannettu.

Matkapuhelinliittymien puhelinmarkkinointi

HE 144/2011 vp — EV 34/2012 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 15.5.2012 että valtioneuvosto toimittaa liikenne- ja viestintävaliokunnalle selvityksen matkapuhelinliittymien puhelinmarkkinointia koskevan kiellon vaikutuksista viimeistään vuoden 2013 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 14.6.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Laki viestintämarkkinalain 80 §:n muuttamisesta ja 65 a §:n väliaikaisesta muuttamisesta (373/2012) tuli voimaan 1.8.2012. Lain 65 a § (Puhelinmarkkinoinnin kieltö) on voimassa 1 päivään heinäkuuta 2015.

Selvitys matkapuhelinliittymien puhelinmarkkinointia koskevan kiellon vaikutuksista annetaan lausuman mukaisesti vuonna 2013.

Taajuushuutokaupan vaikutusten arviointi

HE 72/2012 vp — EV 89/2012 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta edellytti 23.10.2012, että taajuushuutokaupan vaikutuksista toimialan kilpailuun ja kuluttajahintojen kehittymiseen tehdään analyysi ennen 700 megahertsin taajuusalueen matkaviestintoilupien myöntämistä ja analyysin tulokset otetaan huomioon 700 megahertsin taajuuksia jaettaessa.

Valtioneuvosto päätti 1.11.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Laki eräiden radiotaajuuksien huutokaupoista annetun lain muuttamisesta (592/2012) tuli voimaan 8.11.2012. Lain mahdollistama 800 megahertsin taajuusalueen huutokauppa toteutetaan tammikuussa 2013. Lausuman edellyttämä selvitys on mahdollista antaa sen jälkeen, kun em. taajuusalueelle rakennetut verkot on otettu kaupalliseen käyttöön.

Sähköisen median viestintäpoliittinen ohjelma

VNS 4/2012 vp — EK 32/2012 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta on 12.12.2012 hyväksynyt selonteon johdosta seuraavan mietinnön mukaisen kannanoton:

1. Katsojien ja kuuntelijoiden aseman tasapuolisuuden toteutuminen ja heidän tarpeensa tulee pitää keskeisinä lähtökohtina arvioitaessa mediatoimialan tulevaisuutta ja toimintamahdollisuuksia koskevia linjauksia tai esimerkiksi uuteen tekniikkaan siirtymiseen liittyviä määräaikoja.

2. Kotimaisen kulttuurin ja mm. kansallisen identiteetin kannalta keskeisen kotimaisen ohjelmasisällön tarjontaan ja sen monipuolisen tuotannon edistämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tämä edellyttää suomalaisen kulttuu-

rin ja sisältötuotannon rahoituksesta ohjelmahankintojen kautta merkittävältä osin vastaavan kotimaisen sähköisen median toimintaedellytysten turvaamista ja kehittämistä selonteon tarkastelujaksolla.

3. Sähköisen median jakeluteitä tulee kehittää teknologianeutraalisti ja tasapuolisesti pyrkien edistämään uusien ja tehokkaiden jakeluteiden käyttöä, mutta samalla etsien keinoja vielä pitkään välttämättömien perinteisten verkkojen toiminnan ja käyttömahdollisuuksien turvaamiseksi. Katsojilla ja kuuntelijoilla tulee olla omien tarpeidensa mukaisia valinnanmahdollisuuksia monipuolisten sisältöjen lisäksi myöskin jakeluteiden osalta. Näihin kysymyksiin tulee kiinnittää huomiota myös selonteossa tarkoitettujen välitarkastelujen yhteydessä.

4. Televisiosisällön laajakaistajakelun yhtäaikaaisesti suurille katsojamäärille mahdollistavien teknologioiden käyttöönottoa tulee edistää. Alan toimijoiden on keskeistä pyrkiä sopimaan tämän kaltaisten tekniikoiden käyttöönotosta, teknisestä ja muusta toteutuksesta sekä kustannusten jakautumisesta. Mikäli näistä toimenpiteistä huolimatta tämän kaltaista katsojien valinnanmahdollisuuksien, televisiotoimialan tulevaisuuden ja laajemmin tietoyhteiskuntakehityksen kannalta tärkeää teknistä toteutusta ei saada markkinoilla käyttöön, tulee arvioida mahdolliset asiaa koskevat sääntelyn tarpeet ja mahdollisuudet.

5. Radiotoimialan toimintaedellytysten ja elinvoimaisuuden turvaamiseksi tulee laatia selonteon mukaisesti toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelmassa on erityisen tärkeää keskittyä paikallisen identiteetin kannalta keskeisen ja mm. paikallisten ohjelmasisältöjen määrän osalta hiipuneen paikallisradiotoiminnan elvyttämiseen ja kehittämiseen.

Valtioneuvosto päätti 20.12.2012 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Liikenne- ja viestintäministeriö on 5.12.2012 asettanut työryhmän valmistelemaan yksityiskohtaisen siirtymäsuunnitelman maanpäällisen televisiotoiminnan jakelutekniikkaan siirtymisen jouduttamiseksi. Työryhmässä ovat laaja-alaisesti edustettuina kaikki eri maanpäällisen televisiotoiminnan harjoittajat, vastaanottimien vähittäis- ja tukkukauppa, viranomaistahot, merkittävimmät teletoimijat sekä kuluttajien edustajat. Työryhmän tulee antaa väliraporttinsa 30.8.2013 mennessä. Liikenne- ja viestintäministeriö ottaa hallitusohjelman mukaisen tietoyhteiskuntakaaren valmistelussa huomioon eduskunnan kannanotossa edellytetyt toimenpiteet.

1.10 Työ- ja elinkeinoministeriö

Käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitos

Muut 7/2000 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta edellytti 18.5.2001, että valtioneuvosto antaa eduskunnalle selvityksen ennen rakentamislupaa myöntämistä tämän periaatepäätöksen jälkeen saadusta uudesta tutkimustiedosta ja teknisestä kehityksestä ydinjätteen loppusijoituksen turvallisuuden varmistamiseksi.

Posiva Oy:n hanketta koskevan periaatepäätöksen voimassaolo lakkaa, ellei ydinenergiain mukaista rakentamislupaa haeta valtioneuvostolta 18.5.2016 mennessä. Hakemus jätettiin työ- ja elinkeinoministeriöön 28.12.2012, joten selvityksen laatimista ei ole vielä kertomusvuonna aloitettu.

Tasa-arvolainsäädäntö, työelämä ja vanhemmuus

HE 195/2004 vp — EV 24/2005 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 5.4.2005, että hallitus seuraa määräaikaisten työsuhteiden käytön kohdistumista perheen perustamisiässä oleviin naisiin ja miehiin sekä selvittää, miten työsuhteiden katkonaisuutta ja siitä aiheutuvaa epävarmuutta nuorten aikuisten elämässä voitaisiin vähentää.

Hallitus tähtää sekä valvonnan että ohjeistuksen keinoin siihen, että määräaikaista työsuhteita käytetään vain niissä tilanteissa, joissa määräaikaaisuuden tarve on aidosti ja lain säännösten mukaisesti osoitettavissa. Hallitus pyrkii eri tavoin edistämään mahdollisuuksia siirtyä epätyypillisestä työstä pysyvämpään työhön. Työministeriö asetti keväällä 2005 selvityshenkilön selvittämään määräaikaisiin työsuhteisiin ja määräaikaisten työntekijöiden asemaan liittyviä kysymyksiä. Selvityshenkilö luovutti raporttinsa työministeriölle joulukuussa 2005 ja työministeriö ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimiin kevään 2006 aikana.

Työministeriö asetti 27.6.2006 kolmikantaisen työryhmän selvittämään määräaikaista työsuhteita ja niiden käytön edellytyksiä. Työryhmän asettaminen perustui selvityshenkilön raportissa olevien ehdotusten jatkoselvitystarpeeseen. Koska työmarkkinaosapuolet ovat olleet erimielisiä selvityshenkilön esittämien ehdotusten toteuttamismahdollisuuksista, työryhmän tehtävänä oli sen vuoksi tarkastella, onko esillä olleiden ehdotusten pohjalta tai kokonaan niistä riippumatta mahdollista valmistella toimenpiteitä, joilla voidaan vähentää määräaikaiseen työhön mahdollisesti liittyviä ongelmia rajoittamatta kuitenkaan tällaisen työn oikeutettua käyttöä.

Työryhmä selvitti määräaikaisten työn teettämisen juridisia edellytyksiä, määräaikaisten työn yleisyyttä ja työmarkkinoiden lähitulevaisuuden haasteita sekä arvioi sitä, missä mää-

rin sääntely vastaa olemassa oleviin ja tuleviin haasteisiin. Perusteettomien määräaikaisten sopimusten karsimiseksi työryhmä ehdotti valvonnan tehostamista siten, että työnantajan työsuhteen keskeisiä ehtoja koskevan selvitysvelvollisuuden rikkominen olisi rangaistavaa. Samassa yhteydessä esitettiin työsuojelun valvontalakia muutettavaksi siten, että työsuojeluviranomainen voisi ryhtyä kehotusmenettelyyn edellä viitatus selvityksen saamiseksi. Muutoksilla pyritään siihen, että määräaikaisten sopimusten perusteet tulisivat nykyistä paremmin harkituiksi, ja peruste tulisi myös työntekijän tietoon. Lakimuutokset tulivat voimaan vuoden 2008 alusta.

Määräaikatyötä selvittäneen työryhmän työskentelyn jälkeen työministeriön asettama kolmikantainen työryhmä selvitti vuokratyötä kokonaisuudessaan. Työryhmä ehdotti marraskuussa 2007 lisättäväksi työsopimuslakiin, työturvallisuuslakiin ja ns. tilaajavastuulakiin vuokratyötä koskevaa erityissääntelyä. Muutosten tarkoituksena on parantaa vuokratyöntekijöiden asemaa saattamalla lainsäädäntö vuokratyön erityispiirteitä vastaavalle tasolle. Lakimuutokset tulivat voimaan vuoden 2009 alusta. Työ- ja elinkeinoministeriö laati yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa opaskirjan vuokratyöstä työntekijöiden, käyttäjäryitysten ja vuokrayritysten käyttöön.

Määräaikaisten aseman parantamiseksi työ- ja elinkeinoministeriön kolmikantainen työryhmä valmisti hallituksen esityksen työsopimuslain määräaikaista työsuhteita koskevan säännöksen täsmentämisestä. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle lokakuussa 2010. Vuoden 2011 alusta voimaan tulleella lailla täsmennettiin toistuvien määräaikaisten työsopimusten käytön edellytyksiä. Kunkin yksittäisen määräaikaisen työsopimuksen solmimisedellytyksenä olevan perustellun syyn sisältöön ei tullut muutoksia. Säännösmuutokset koskevat myös vuokratyötä.

Työmarkkinakeskusjärjestöt tekivät lokakuussa 2011 raamisopimuksen Suomen kilpailukyvyyn ja työllisyyden turvaamisesta. Sopimuksessa todetaan osapuolten olevan yhtä mieltä siitä, että määräaikaisen työsopimuksen tekemisen perusteet sekä peruseriaatteen ovat yhteneväisiä riippumatta eri työsuhdemuodoista. Osapuolet esittivät selvitettäväksi kolmikantaisesti, toteutuvatko nämä perusteet ja periaatteet myös vuokratyössä tehtävissä määräaikaississa työsopimuksissa. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 11.1.2012 työryhmän selvittämään edellä mainittuja asioita.

Työryhmä ehdotti muutettavaksi työntöön keskeisistä ehdoista annettavaa selvitystä koskevaa työsopimuslain säännöstä siten, että määräaikaississa työsuhhteissa selvityksestä olisi käytävä ilmi määräaikaissuuden peruste sekä määräaikaisen sopimuksen päättymisen ajankohta tai arvioitu ajankohta. Lisäksi vuokratyötä koskevaa erityissäännöstä ehdotettiin täydennettäväksi säännöksellä, jonka tarkoituksena on lisätä vuokratyöntekijöille annettavaa tietoa ja sitä kautta parantaa vuokratyöntekijöiden mahdollisuutta arvioida työsopimuksensa määräaikaissuuden perustetta sekä tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksia.

Lisäksi tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annettua lakia ehdotettiin muutettavaksi siten, että tilaajan olisi pyynnöstä ilmoitettava henkilöstön edustajalle myös vuokratyön käytön syy.

Muutokset tulivat voimaan vuoden 2013 alusta.

2. Hallitus tähtää sekä valvonnan että ohjeistuksen keinoin siihen, että määräaikaista työsuhteita käytetään vain niissä tilanteissa, joissa määräaikaaisuuden tarve on aidosti ja lain säännösten mukaisesti osoitettavissa. Hallitus pyrkii eri tavoin edistämään mahdollisuuksia siirtyä epätyypillisestä työstä pysyvämpään työhön. Työministeriö asetti keväällä 2005 selvityshenkilön selvittämään määräaikaisiin työsuhteisiin ja määräaikaisten työntekijöiden asemaan liittyviä kysymyksiä. Selvityshenkilö luovutti raporttinsa työministe-

riölle joulukuussa 2005 ja ministeriö ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimiin kevään 2006 aikana.

Työministeriö asetti 27.6.2006 kolmikantaisen työryhmän selvittämään määräaikaista työsuhteita ja niiden käytön edellytyksiä. Työryhmän asettaminen perustui selvityshenkilön raportissa olevien ehdotusten jatkoselvitystarpeeseen. Koska työmarkkinaosapuolet ovat olleet erimielisiä selvityshenkilön esittämien ehdotusten toteuttamismahdollisuudesta, työryhmän tehtävänä oli sen vuoksi tarkastella, onko esillä olleiden ehdotusten pohjalta tai kokonaan niistä riippumatta mahdollista valmistella toimenpiteitä, joilla voidaan vähentää määräaikaiseen työhön mahdollisesti liittyviä ongelmia rajoittamatta kuitenkaan tällaisen työn oikeutettua käyttöä. Perusteettomien määräaikaisten sopimusten karsimiseksi työryhmä ehdotti valvonnan tehostamista siten, että työantajan työsuhteen keskeisiä ehtoja koskevan selvitysvelvollisuuden rikkominen olisi rangaistavaa. Samassa yhteydessä esitettiin työsuojelun valvontalakia muutettavaksi siten, että työsuojeluviranomainen voisi ryhtyä kehotusmenettelyyn edellä viitatuksen selvityksen saamiseksi. Muutoksilla pyritään siihen, että määräaikaisten sopimusten perusteet tulisivat nykyistä paremmin harkituiksi, ja peruste tulisi myös työntekijän tietoon. Lakimuutokset tulivat voimaan vuoden 2008 alusta.

Työ- ja elinkeinoministeriön kolmikantainen työryhmä valmisteli hallituksen esityksen työsopimuslain määräaikaista työsuhteita koskevan säännöksen täsmentämisestä. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle lokakuussa 2010. Esityksellä selkeytetään toistuvien määräaikaisten työsopimusten käytön edellytyksiä. Kunkin yksittäisen määräaikaisten työsuhteen solmimisedellytyksenä olevan perustellun syyn sisältöön ei ehdoteta muutoksia. Ehdotuksen mukaan määräaikaisten työsuhteiden käyttöä on arvioitava teetetävän työn edellyttämän työvoimatarpeen pysyvyyden kannalta. Lainmuutos tuli voimaan 1.1.2011.

Vuokratyödirektiivin täytäntöön panemiseksi tarvittavat lainsäädäntömuutokset on valmisteltu kolmikantaisesti vuoden 2011 aikana. Hallituksen esitys laeiksi työsopimuslain 2 luvun 6 sekä 9 §:n ja lähetetyistä työntekijöistä annetun lain muuttamisesta (HE 104/2011 vp.) annettiin eduskunnalle 28.10.2011.

Työaika-suojeluun liittyvät kysymykset ovat edelleen keskeisiä työsuojeluviranomaisten valvontatoiminnassa. Johtamisjärjestelmiä koskevan kehittämistyön ml. ikäjohtamisen valmistelu on käynnistetty tietoyhteiskuntaohjelman alaisessa työelämäjaostossa. Työryhmän ehdotukset opetuksen, tieteen, kulttuurin, ympäristöpolitiikan, rakentamisen ja aluepolitiikan osalta ovat esillä opetusministeriön asettamassa kansallista luovuusstrategiaa valmistelevaan asetetussa projektiryhmässä. Työministeriö valmistelee hallinnonalaansa kuuluvia luovuuden edistämistoimia.

Työ- ja elinkeinoministeriön kolmikantaisen joustoturvatyön yhden alaryhmän, työelämän sääntelyryhmän tehtävänä on selvittää työmarkkinoiden toimivuutta ja työeläin-säädäntöä jouston ja turvan näkökulmasta. Yhtenä selvitettävänä kokonaisuutena on työ-aikasääntely, mukaan lukien työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Suomalaisilla työ-paikoilla on käytössä erilaisia joustavia työaikajärjestelyitä (kuten osa-aikatyö, liukuva työ-aika, etätyö, osa-aikaeläke, työaikapankki, työn jakaminen). Työaikasääntelyä kehitetään joustoturvatyöryhmän alaryhmässä. Ryhmä käsitteli hallituksen esityksen työsopimuslain muuttamisesta koskien työntekijän sopimukseen perustuvaa oikeutta olla poissa työstä perheenjäsenen hoitamiseksi. Hallituksen esitys työsopimuslain muuttamisesta annettiin

marraskuussa 2010 eduskunnalle. Poissaolon ajalta työnantajalla ei olisi palkanmaksuvelvollisuutta. Säännöksessä turvattaisiin työntekijälle eräin edellytyksin oikeus palata työhön kesken sovitun poissaolokauden. Lisäksi työntekijällä olisi oikeus palata ensisijaisesti entiseen työhönsä poissaolon jälkeen. Työsopimuslain muutos tuli voimaan huhtikuun 2011 alusta lukien.

Työelämän kehittämisstrategia on laadittu hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti laajassa yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön johdolla. Strategia valmistui vuoden 2012 alkupuolella. Strategia kattaa työelämän teemat laajasti innovoinnin ja tuottavuuden vahvistamisesta, luottamuksen ja yhteistyön syventämisestä, osaavan työvoiman sekä työhyvinvoinnin ja terveyden varmistamisesta. Strategian tavoitteena on parantaa työllisyysastetta, työelämän laatua, työhyvinvointia ja työn tuottavuutta.

Yksi strategian teema-alue on osaava työvoima. Strategian mukaan osaava työvoima kykenee vastaamaan työn muutoksiin ja omaksumaan uusia taitoja koko työuransa ajan. Työssä tapahtuvan osaamisen kehittäminen ja sen tukeminen korostuvat. Työvoiman koulutuksella hankittu osaamistaso yhdessä työssä oppimisen kanssa ovat vahvimpia menestyksen ja uudelleen työllistymisen edellytyksiä muuttuvassa työelämässä. Ne vaikuttavat osaltaan sekä työn tuottavuuteen että uusien työpaikkojen syntymiseen. Teeman alla pyritään siihen, että oppiminen työpaikoilla lisääntyy ja että osaamistaso nousee ja vastaa työelämän tarpeita.

Strategian toteuttamiseksi käynnistetään vuonna 2013 yksityisen ja julkisen sektorin työpaikoilla laaja kansallinen yhteistyöhanke. Tavoitteena on kyetä tavoittamaan yritykset, yrittäjät ja työpaikat, jotka kokevat hyödylliseksi ja tarvitsevat tukea toimintatapojensa kehittämiseen. Toteutuakseen tavoite edellyttää eri hallinto- ja muiden työelämän toimijatahojen välistä yhteistyötä niin valtakunnan kuin alueiden tasolla.

Mukana yhteistyöhankeessa ovat keskeiset työelämätoimijat. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö osallistuvat toimialansa näkökulmasta työelämän kehittämisen strategiaproessiin, ja Tekes on käynnistänyt liiketoimintaa, tuottavuutta ja työniloa- ohjelma Liiderin.

4. Ei-työsuhteisten oikeudellista asemaa parantamaan asetettiin helmikuun alusta 2008 työryhmä. Selvitystyön kohteena on lainsäädännöllä ei-työsuhteiseksi säädetty työ. Soveltamisalakartoituksen lisäksi pohdittavana on muun muassa se, minkälaiset ehdot ei-työsuhteiseen työhön liittyvät. Lisäksi huomiota kiinnitetään työoikeudellisen ja työvoimapolitiittisen lainsäädännön sekä sosiaalilainsäädännön välisiin suhteisiin. Selvitystyö ja sen pohjalta tehtävät lainsäädäntö ja muut toimenpide-ehdotukset tehdään yhdessä työministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja opetusministeriön sekä työmarkkinaosapuolten kanssa.

Ei-työsuhteisten selvitystyö valmistui syyskuussa 2009. Työryhmän ehdotukset työmarkkinatoimenpiteissä olevien oikeudesta etuuteen tilapäisen hoitovapaan ajalta on toteutettu sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemalla ja 2.10.2009 annetulla hallituksen esityksellä työttömyysturvalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 179/2009 vp). Samassa esityksessä toteutettiin myös työmarkkinatoimenpiteeseen tai kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan työssäoloehdon tarkastelujakson pidentäminen. Työryhmän ehdotuksen mukaan julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa tulisi säätää siitä, että työmarkkinatoimenpiteissä sovellettaisiin tiettyä yksityisyyden suojasta työelämässä annet-

tuja säännöksiä. Ehdotukset on toteutettu työ- ja elinkeinoministeriön valmistelemalla ja 22.12.2009 annetulla hallituksen esityksellä julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 274/2009 vp). Lakimuutokset tulivat voimaan 10.5.2010.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012) tuli voimaan 1.1.2013. Laki kumosi aiemmin voimassa olleen julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002). Aiemmin käytössä olleet työmarkkinatoimenpiteet (työharjoittelu, työelämävalmennus ja työkokeilu) yhdistettiin yhdeksi palveluksi, työkokeiluksi, jonka käyttötarkoitusta selkiytettiin. Työkokeilua koskevat ehdotukset valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriön tammiukuussa 2012 asettamassa kolmikantaisessa Työpaikalla toteuttavien työvoimapalvelujen kehittäminen –työryhmässä. Aiemmin toteutettujen lainsäädäntömuutosten lisäksi työkokeiluun osallistuvan oikeusaseman parantamiseksi laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta säädetään työkokeilussa olevan päivittäisestä ja vuosittaisesta työaika-suojelusta. Asia ei julkisten työvoimapalvelujen osalta anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Omaishoidon tuesta annettuun lakiin (937/2005) lisättiin 1.8.2011 alkaen uusi 4 a §, jonka mukaan kunta voi järjestää omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikaisen hoidon tekemällä tehtävään soveltuvan henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan vakituisen omaishoitajan vapaan aikaisesta sijaishoidosta.

Elokuun alussa 2011 tuli voimaan perhehoitajalain (312/1992) muutos, jonka mukaan kunta voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä toimeksiantosopimuksen sellaisen henkilön kanssa, joka täyttää perhehoitajalta vaadittavat edellytykset. Perhehoitolakiin lisättiin tätä koskeva 6 a §.

Yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain toimeenpano ja vaikutusten seuranta

HE 254/2006 vp — EV 286/2006 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

2. Eduskunta edellytti 14.2.2007, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa selvittää mahdollisuudet luoda henkilöstösuunnitelmia ja -koulutusta koskeva kattava tilastointi- ja seurantajärjestelmä.

Uusi yhteistoiminnasta yrityksissä annettu laki (334/2007) tuli voimaan 1.7.2007 siten, että yrityksiin, jotka työllistävät 20–29 henkilöä, lakia sovelletaan vasta 1.1.2008 alkaen.

Antaessaan lakia koskevan hallituksen esityksen eduskunnalle hallitus samalla päätti, että työministeriö valmistelee laista esitteen erityisesti pienien yritysten tarpeisiin, kouluttaa työvoima- ja elinkeinokeskuksiin (TE-keskuksiin) yt-lain tuntevia henkilöitä yritysten neuvojiksi ja laatii laista kalvosarjan. Esite valmistui loppukesällä 2007 suomeksi ja ruotsiksi alkusyksystä. Sillä oli laaja jakelu ja sitä on saatavissa mm. kaikista TE-keskuksista. Esitteet ovat myös työministeriön internetsivuilta saatavissa. TE-keskusten henkilöstöä on koulutettu ja kalvosarja on tuotettu TE-keskusten käyttöön. Työministeriö on muutoinkin osallistunut yt-laista pidettyihin lukuisiin koulutustilaisuuksiin.

Lain voimaantulosäännöksen mukaan henkilöstö- ja koulutustavoitteita koskevaa säännöstä on sovellettu 1.1.2008 alkaen. Tämän jälkeen on tarkoitus ryhtyä selvittämään, onko

mahdollista luoda näitä kysymyksiä koskeva kattava tilastointi- ja seurantajärjestelmä. Tässä yhteydessä voidaan selvittää myös, olisiko esimerkiksi mahdollista lisätä kyseessä olevaa yt-lain säännöstä selvittäviä kysymyksiä Tilastokeskuksen työolotutkimukseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti tutkimuksen uuden yhteistoimintalain vaikutusten arvioimisesta. Tutkimus tehtiin vuoden 2009 aikana ja tutkimustulokset julkaistiin vuoden 2010 alussa. Tutkimusta ei ollut tarkoituksenmukaista käynnistää aikaisemmin, koska lain soveltamisesta käytäntöön ei tätä ennen ollut saatavissa riittävästi kokemuksia. Tutkimuksessa selvitettiin erityisesti eduskunnan lausumassa esitettyjä kysymyksiä. Tutkimusta on hyödynnetty eduskunnalle annetussa selvityksessä. Eduskunnan lausuman johdosta työ- ja elinkeinoministeriö toimitti yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain toimivuutta koskevan kolmikantaisesti valmistellun selvityksen eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle toukokuussa 2010.

Laki yhteistoiminta-asiamiehestä (216/2010) tuli voimaan 1.7.2010 ja ensimmäiseksi yhteistoiminta-asiamieheksi valittiin syksyllä 2010 oikeustieteen tohtori Helena Lamponen. Yt-asiamies valvoo yhteistoimintaa ja muiden henkilöstön osallistumisjärjestelmiä koskevien lakien noudattamista. Asiamies toimii itsenäisesti työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä. Yhteyttä voivat ottaa työnantajat, työntekijät ja henkilöstöryhmän edustajat. Yt-asiamiehen toimistossa on lisäksi lakimies ja kaksi osa-aikaista avustajaa.

Yt-asiamiehen tehtävänä on antaa ohjeita ja neuvoja lakien soveltamisessa, edistää valvottavana olevien lakien tunnettuutta, pitää henkilöstörahasiorekisteriä, edistää ja parantaa aloitteilla ja ohjeilla työnantajan ja työntekijöiden välistä yhteistoimintaa sekä muiden henkilöstön osallistumisjärjestelmien toteutumista, seurata valvottavien lakien tavoitteiden toteutumista ja pyytää työneuvostolta lausuntoa, sovelletaanko yritykseen tai yritysryhmään yhteistoimintalakia tai yritysryhmien yhteistoimintalakia. Valvontatoimessaan yt-asiamies on kiinnittänyt erityistä huomiota yt-lain edellyttämien suunnitelmien toteuttamiseen.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa todetaan, että on tarpeen edistää henkilöstö- ja koulutussuunnitelmien käyttöä osana työntekijöiden suunnitelmallista osaamisen kehittämisestä. Lisäksi työmarkkinoilla marraskuussa 2011 sovitussa raamisopimuksessa korostetaan henkilösuunnittelun kehittämistä ja siinä on sovittu, että työmarkkinakeskusjärjestöt laativat yhteisen mallin henkilöstösuunnitelmasta 31.5.2012 mennessä yt-lain muuttamista kokevan valmistelun pohjaksi. Suunnitelmassa kiinnitetään erityistä huomiota muun muassa joustavien työaikajärjestelyjen suunnitelmalliseen käyttöön, määräraikaisten työsuhteiden käyttöön ennakoidulla muun muassa sijaisten tarve vuosittain ja työntekijöiden ammatillisen osaamisen kehittämiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 3.9.2012 työryhmän valmistelemaan tarvittavia muutoksia raamisopimuksessa mainittujen asioiden sisällyttämiseksi yhteistoimintalakien henkilöstösuunnitelmiin.

Pienimuotoisen sähköntuotannon määritelmän vaikutukset

HE 116/2007 vp — EV 116/2007 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta edellytti 4.12.2007, että hallitus seuraa tarkoin pienimuotoisen sähköntuotannon määritelmän vaikutuksia sähköntuotannon uudisrakentamiseen ja, että näin saadut käytännön kokemukset otetaan huomioon tulevassa lainsäädäntötyössä.

Pienimuotoisen sähköntuotannon määritelmä sisällytettiin sähkömarkkinalakiin (386/1995) lainmuutoksella, joka tuli voimaan 1.2.2008. Valtioneuvosto antoi kysymyksessä olevaan lainmuutokseen perustuen 14.6.2007 asetuksen sähköntuotannon siirtomaksuista sähkönjakeluverkoissa (691/2007). Asetuksella säädettiin yläraja sähköntuotannolta sähkönjakeluverkoissa perittävälle siirtomaksuille. Vastaava säännös sisältyy nykyisin sähkömarkkinoista 5.2.2009 annettuun valtioneuvoston asetukseen (65/2009). Valtioneuvosto antoi 5.2.2009 myös asetuksen sähköntoimitusten selvityksestä ja mittauksesta (66/2009). Asetuksella luovuttiin sähkökulutukseen liittyvän pienimuotoisen sähköntuotannon osalta aikaisemman käytännön mukaisesta sähköntuotannon erillismittauksesta. Asetuksen mukaan sähköverkkoon sähköä syöttävä sähköntuotantolaitos voidaan jättää varustamatta erillisellä mittauslaitteistolla, jos laitos sijaitsee enintään 3 x 63 ampeerin pääsulakkeilla varustetulla sähkönkäyttöpaikalla ja käyttöpaikka on varustettu mittauslaitteistolla, joka kykenee mittaamaan sekä sähköverkosta otetun että sähköverkkoon syötetyn sähkön määrän.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 7.12.2011 selvitysmiehen laatimaan selvityksen tuuli-voiman rakentamisen hallinnollisista esteistä. Selvitysmies luovutti raporttinsa 13.4.2012. Työ- ja elinkeinoministeriön kaksi työryhmää ovat käyneet läpi selvitysmiehen ehdotuksia ja toteuttamiskelpoisten ehdotusten toimeenpano on käynnissä eri ministeriöissä. Työryhmien loppuraportit valmistuvat keväällä 2013.

Työ- ja elinkeinoministeriö tilasi 21.12.2011 selvityksen pienimuotoisen sähköntuotannon nettomittaamisesta. Selvityksessä käytiin läpi pienimuotoisen sähköntuotannon nettomittaamisen sekä nettolaskutuksen hyödyt, haitat ja mahdolliset ongelmakohdat siirtopalvelun, energiakaupan ja taseselvityksen sekä verotuksen osalta Suomessa. Selvityksen ehdotukset pienimuotoisen tuotannon verkkoon liittäminen esteiden poistamisesta ja pienimuotoisen tuotannon myynnin helpottamisesta markkinoille ovat toimeenpantavina työ- ja elinkeinoministeriössä ja Motiva Oy:ssä.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Selonteko kauppojen aukioloajoista sekä haja-asutusalueiden kyläkaupan tuki

HE 84/2009 vp — EV 173/2009 vp

Talousvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 18.11.2009, että hallitus antaa vuoden 2012 loppuun mennessä eduskunnalle selonteon kauppojen aukiolon laajentamisen vaikutuksista.

Selonteossa tulee kiinnittää huomiota muun muassa sääntelyn vaikutuksiin kaupalan työntekijöihin ja yrittäjiin sekä henkilöstön turvallisuuteen, lasten päivähoitoon, työmatkaliikenteeseen, yksityisyrittäjien ensimmäisen työntekijän palkkaukseen ja lomaetuuden toteuttamiseen, haja-asutusalueen palvelujen saatavuuteen sekä kaupan rakenteeseen pienyrittäjien edut huomioon ottaen.

Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista vahvistettiin 27.11.2009 ja se tuli voimaan 1.12.2009. Työ- ja elinkeinoministeriö antoi selonteon kauppojen aukioloajan laajentamisen vaikutuksista 13.12.2012.

Maakunnan liittojen yhteistoiminta

HE 146/2009 vp — EV 248/2009 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 11.12.2009 hallituksen tarkkaan seuraavan maakunnan liittojen yhteistoimintajärjestelyjä ja niiden toimivuutta sekä ryhtyvän välittömästi toimenpiteisiin maakunnan liittojen yhteistyötä haitallisesti rajoittavien esteiden poistamiseksi, mikäli tällaisia esteitä ilmenee yhteistoiminnassa, jota tehdään alueella, joka poikkeaa alueiden kehittämisestä annettavan lain 11 §:ssä tarkoitetusta yhteistoiminta-alueesta.

Maakuntien yhteistoiminnan toimivuutta ja tavoitteiden toteutumista selvitettiin maakuntien liitoille keväällä 2012 tehdyllä kyselyllä, joka liittyi valtion aluehallinnon uudistamisesta eduskunnalle annettavan selonteon valmisteluun. Kyselyssä selvitettiin yhteistoiminnan käytännön muotoja ja käsiteltyjä teemoja sekä mahdollisia yhteistoiminnasta aiheutuneita kielteisiä vaikutuksia sellaiselle muulle yhteistyölle, joka poikkeaa maakuntien yhteistoiminta-alueista. Kyselyyn vastasivat kaikki liitot. Lapin, Keski-Suomen ja Pirkanmaan liitot, jotka eivät kuulu yhteistoiminta-alueisiin, vastasivat mahdollisia kielteisiä vaikutuksia koskevaan kysymykseen.

Maakuntien yhteistoiminta-alueita muodostettiin vuoden 2010 alussa kuusi. Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson alueelle perustettiin erillinen yhteistoimintaa hoitava elin, yhteistoimintaryhmä. Muut alueet hoitavat yhteistoimintaa koskevat päätökset maakuntien yhtäpitävin päätöksin, joita valmistelevat erilaiset maakuntahallitusten tai vastaavien neuvottelukokoukset tai työvaliokunnat. Yleensä yhteistoiminnan vetovastuu kiertää maakuntien kesken ja vaihtuu vuosittain. Kaakkois-Suomessa toimikausi on valtuustokausi ja vetovastuu vaihtuu sen puolella välissä.

Yhteistoiminnassa käsiteltyjä lähes kaikille alueille tyypillisiä teemoja ovat olleet vaikuttaminen vuonna 2010 hallitusohjelmaan sekä lisäksi vuosittain valtion talousarvioon, yhteistoiminta-alueiden yhteiset maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmissa esitettävät hanke- tai neuvotteluesitykset, liikennepoliittinen selonteko ja -hankkeet, kansallisen ja EU:n tulevan rakennerahastokauden linjaukset. Lisäksi on käsitelty lukuisia aluekohtaisina esimerkiksi koulutuspolitiikkaan, väylähankkeisiin, luonnonsuojeluun ja -varojen käyttöön sekä hallintoon liittyviä teemoja.

Maakuntien liittojen mielestä maakuntien yhteistoiminnasta ei ole havaittavissa suoraista haittaa muulle alueiden yhteistyölle. Jo olemassa ollutta yhteistyötä esimerkiksi suuraluetasolla (Itä-Suomi, Länsi-Suomi, Pohjois-Suomi, Etelä-Suomen liittouma) on jatkettu, mikä toisaalta aiheuttaa jonkin verran päällekkäisyyttä ja lisäkustannuksia. Lisäksi muuta yhteistyötä tehdään tarpeen mukaan erilaisilla foorumeilla, eri suuntiin ja aiheissa. Joissakin aiheissa yhteistyön alueet poikkeavat yhteistoiminta-alueista (esimerkiksi vesienhoidon suunnittelu, metsäkeskusten alueet). Kritiikkiä esitetään lähinnä siitä, että valtion tulisi päätöksissään huomioida jo olemassa olevat vakiintuneet yhteistyöalueet eikä uusilla päätöksillä pirstota niitä (esimerkkinä mainitaan vaalipiirijako). Lisähaastetta yhteistoimintaan tuo myös se, että alueet eivät ole kaikilta osin yhteneväiset elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimialueiden kanssa.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Työmarkkinatoimenpiteisiin osallistuvien työaika-suojelu

Vaikeasti työllistyvien työllistymismahdollisuudet, lainmuutoksen vaikutukset

HE 274/2009 vp — EV 46/2009 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

1. Eduskunta edellytti 21.4.2010, että hallitus valmistelee kiireellisesti lainmuutokset, joilla työmarkkinatoimenpiteisiin osallistuvat saatetaan vuosilomalaissa tarkoitetun työaika-suojelun piiriin.

2. Eduskunta edellyttää, että työ- ja elinkeinoministeriö toimittaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2011 loppuun mennessä selvityksen lainmuutosten vaikutuksista vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymismahdollisuuksiin.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012) tuli voimaan 1.1.2013. Laki kumosi aiemmin voimassa olleen julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002). Aiemmin käytössä olleet työmarkkinatoimenpiteet (työharjoittelu, työelämävalmennus ja työkokeilu) yhdistettiin yhdeksi palveluksi, työkokeiluksi, jonka käyttötarkoitusta selkiytettiin. Työkokeilua koskevat ehdotukset valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriön tammi-kuussa 2012 asettamassa kolmikantaisessa Työpaikalla toteuttavien työvoimapalvelujen kehittäminen –työryhmässä, jossa muun muassa arvioitiin mahdollisuudet saattaa työmarkkinatoimenpiteisiin osallistuvat vuosilomalaissa tarkoitetun työaika-suojelun piiriin. Vuosilomalain säännösten sijaan työkokeiluun osallistuvan henkilöasiakkaan vuosittainen työaika-suojelu turvataan varmistamalla kahden viikon pituinen lepoaika yhdenjaksoisesti kuusi kuukautta kestäneen työkokeilun jälkeen. Työ- ja elinkeinotoimisto ei ohjaa henkilöasiakasta työkokeiluun, joka alkaisi kahden viikon kuluessa yhdenjaksoisesti kuusi kuukautta kestäneen työkokeilun päättymisestä. Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Työ- ja elinkeinoministeriö on toimittanut eduskunnan edellyttämän selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle joulukuussa 2011. Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Ilmasto- ja energiapolitiikka*VNS 8/2009 vp — EK 45/2010 vp**Tulevaisuusvaliokunta*

Eduskunta hyväksyi 2.2.2011 selonteon johdosta mietinnön mukaisen kannanoton:

1. Eduskunta yhtyy selonteon kannanottoihin ja linjauksiin, ja samalla
2. Eduskunta edellyttää, että ilmastopolitiikka nostetaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen osaksi.
3. Eduskunta edellyttää, että Suomen on tavoiteltava vihreää kasvua, jossa säästetään energiaa ja lisätään energiankäytön hyötysuhdetta sekä huolehditaan energian hinnan kohtuullisuudesta.
4. Eduskunta edellyttää, että hallitus suhteellisuus- ja oikeudenmukaisuusperiaatteiden lähtökohdista tietoisena ilmastonmuutoksen aidoista ratkaisun mahdollisuuksista varautuu myös meistä riippumattomista syistä johtuvaan ilmastosopimuksen viivästymiseen, sen alueelliseen tai muuhun osittaiseen toteutukseen taikka hylkäämiseen.
5. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa yhdeksi ilmastopolitiikkansa painopisteeksi metsien hiilinielujen ja hiilivarastojen hallinnan. Hallituksen tulee toimia EU:ssa ja YK:n ilmastoneuvotteluissa niin, että hiilinielujen vahvistamista ja kasvihuonekaasujen päästöjen vähentämistä kohdellaan yhä yhdenmukaisemmin.
6. Eduskunta edellyttää, että hallitus pikaisesti käynnistää maahiili-inventaation. Jotta Suomen erilaisten metsätyyppien muodostamat hiilinielut ja hiilivarastot tulisivat lasketuksi tarpeellisella tarkkuudella, tarvitaan riittävän pitkin aikavälein toistettavia maahiili-inventaarioita.
7. Eduskunta edellyttää hallitukselta toimia puutuotealan tuotannon ja viennin edistämiseksi sekä erityisesti puurakentamisen osaamisen ja työpaikkojen lisäämiseksi.
8. Eduskunta edellyttää, että hallituksen tulee edistää olemassa olevan talokannan energiatehokkuuden parantamista ja korjaustöiden laajamittaisempaa käynnistämistä erityisesti puun käyttöä lisäten.

Valtioneuvosto päätti 24.2.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

2. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman strategiseen toimeenpanosuunnitelmaan on priorisoitu useita hankkeita, jotka vastaavat eduskunnan kannanottoon, että ilmastopolitiikka nostetaan kestävä kehityksen politiikkakehikkoon. Hallitusohjelma tukee pyrkimystä kestäväan tai vihreään talouskasvuun useilla hankkeilla. Näillä strategisilla hankkeilla hallitus tukee Euroopan unionin ja OECD:n linjauksia ja hyödynsi niitä valmistautumisessa YK:n kestävä kehityksen konferenssiin ”Rio+20” kesäkuussa 2012.

Hallitus uudistaa kansallisen kestävä kehityksen strategian, jossa määritellään kestävä kehityksen tavoitteet ja periaatteet ja valmistelee ehdotuksen kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumuksesta, joka sisältää myös ilmastopolitiikan toimia. Samalla kehitetään

mittarit, joilla tavoitteiden toteutumista eri hallinnonaloilla seurataan. Strategiaprosessi käynnistettiin syksyllä 2012 ja työ valmistuu vuonna 2013. Strategiatyö koordinoidaan tiiviisti kestävän kehityksen kannalta tärkeiden strategioiden ja toimintaohjelmien kanssa.

Valtioneuvosto teki 20.12.2012 periaatepäätöksen Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiasta vuosille 2012–2020. ”Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi” -nimeä kantavan strategian päätaavoite on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen Suomessa vuoteen 2020 mennessä. Uusi, hallitusohjelman edellyttämä strategia päivittää vuosia 2006–2012 koskeneen strategian. Ilmastonmuutoksen vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen arvioidaan nykyistä syvällisemmin, vahvistetaan tietope- rustaa, parannetaan luonnonsuojelujärjestelmän kytkeytyneisyyttä ja luodaan valmiuksia muuttuviin oloihin sopeutuvalle toimintapolitiikalle.

Hallituksen tavoitteena on ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä talouskasvu. Kestävän kehityksen taloudellisen ulottuvuuden yleistavoitteena on resurssitehokkuuden merkit- tävä parantaminen. Tässä tarkoituksessa on syksyllä 2012 käynnistetty kansallinen ohjel- matyö materiaalitehokkuudelle ja luonnonvarojen kestäväälle käytölle. Kestävän kulutuk- sen ja tuotannon ohjelma ’Vähemmästä viisaammin’ valmistui keuhällä 2012. Se ehdottaa politiikkatoimia ja käynnistää kokeiluhankkeita kulutuksen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Valtioneuvoston periaatepäätöstä keuhävästä kulutuksesta ja tuotannosta on valmisteltu, laaditaan metsäalan strateginen ohjelma, jolla edistetään muun muassa puurakentamista, sekä on päivitetty energia- ja ilmastopoliittista strategiaa.

3. Valtioneuvoston periaatepäätös energiatehokkuustoimenpiteistä (2010) sisältää tällä vuosikymmenellä toteutettavat energiansäätöä ja energiatehokkuutta koskevat toimenpi- teet. Periaatepäätös perustuu työ- ja elinkeinoministeriön laajapohjaisen energiatehokkuus- toimikunnan mietintöön. Toimenpiteillä toteutetaan Pitkän aikavälin ilmasto- ja energi- astrategian (2008) tavoitteita.

Hallitusohjelman mukaisesti energia- ja ilmastostrategia päivitetään ja se valmistuu alkuvuodesta 2013. Päivitettävässä strategiassa kuten aiemmin vastaavissa strategioissa yhdistetään energian säästö ja energiatehokkuuden lisääminen energian kohtuuhintaisuus- teen ja talouskasvun edellytysten parantamiseen.

4. Hallitus on kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin valmistautuessaan sekä Suomen kantoja valmistellessaan koko ajan ollut tietoinen niistä vaikeuksista, jotka ovat olleet omi- aan hidastamaan etenemistä kohti kattavaa kansainvälistä ilmastopoliittisjärjestelmää tai jotka voisivat muodostua sen esteeksi.

Euroopan Unionin määrätietoinen ilmastopoliittikan toimeenpano, muun muassa ilmasto- ja energiapaketti antaa kuitenkin Suomelle edellytykset pitkäjänteiseen ilmas- topoliittikan toimeenpanoon kansallisista ja alueellisista lähtökohdista. Tämä Euroopan Unionin johdonmukainen ja järkevä eteneminen on myös Suomen etu siirryttäessä kohti vähähiilistä yhteiskuntaa ja edistettäessä vihreän talouden tulemistä.

Durbanin ilmastokokouksessa tehtiin päätös neuvotteluja ohjaavasta tiekartasta. Sen mukaisesti kaikki ilmastopoliittikan osapuolet sopivat vuoteen 2015 mennessä pelisään- nöstä, joiden pohjalta solmitaan globaali ja kattava ilmastopoliittisjärjestelmä tulevaisu- teen 2020 alkaen.

Dohan ilmastokokouksessa joulukuussa 2012 sovittiin Kioton pöytäkirjan toisesta velvoitekaudesta, joka käynnistyi vuoden 2013 alussa ja kestää kahdeksan vuotta. Dohassa myös täsmennettiin työohjelmaa kohti globaalia ja kattavaa ilmastopimusta vuodesta 2020 alkaen. Neuvottelut uudesta sopimuksesta jatkuvat vuoden 2013 aikana. Seuraava ilmastopimuksen ja Kioton pöytäkirjan osapuolikokous järjestetään marraskuussa 2013.

5. Hallitus on pitänyt hiilinielujen laskentasääntöjä Suomen kannalta yhtenä tärkeimmistä neuvottelukysymyksistä kansainvälisissä YK:n ilmastoneuvotteluissa.

Durbanin ilmastokokouksessa vuonna 2011 hyväksytyt hiilinielujen laskentasäännöt vuosille 2013–2020 olivat välttämättömiä ilmastosovun aikaansaamiseksi, eivätkä ne vaaranna metsänkäyttöä Suomessa. Durbanissa oli tarjolla useita metsänielujen laskentasääntövaihtoehtoja, joista osa olisi ollut vaikutuksiltaan hyvin dramaattisia Suomelle. Valitussa vertailutasomenetelmässä nielun vuosittainen koko ennustetaan vuoteen 2009 mennessä päätettyihin politiikkatoimiin perustuen.

Suomi määrittä Metsäntutkimuslaitoksen mallien perusteella nielun vertailutasoksi noin 20 miljoonaa hiilidioksiditonnia. Tämän mukaisesti noin 16 miljoonaa kuutiota metsiämme runsaan 100 miljoonan kuution vuosikasvusta on varattu nielukäyttöön. Kun metsänielumme ylittää vertailutason, Suomi saa hyvitystä päästövähennysveloitteeseensa enintään 2,5 miljoonaa hiilidioksiditonnia vuodessa. Nielun koko ylittää Suomessa vertailutason reilusti, mikä sallii metsien moninaisen käytön niin teollisuuden raaka-aineena kuin bioenergianakin. Durbanissa tämä pystyttiin turvaamaan Suomen tavoittelemalla tavalla.

Metsäisessä maassa metsää raivataan rakentamiseen, väyliin ja elintarviketuotannon kannattavuuden turvaamiseksi viljelyyn. Durbanissa jouduttiin tilanteeseen, jossa tätä metsäkatoa ei Kioton toisella velvoitekaudella voida korvata nieluilla kuten ensimmäisellä velvoitekaudella. Koska metsäkatokaskertymä vuodesta 1990 alkaen, kompensatiosta luopuminen voi aiheuttaa Suomelle Kioton toisella velvoitekaudella viiden – kuuden miljoonan hiilidioksiditonnin suuruiset päästöt vuodessa. Päästöoikeuden hinta on tällä hetkellä alhainen, joten Durbanin nieluratkaisusta aiheutuvat kustannukset ovat myös laskeneet.

Euroopan Unioni piti Durbanissa viimeiseen vaiheeseen asti kiinni Suomea koskevan metsäkadon kompensaaation puolesta, mutta se vaaransi 194 maan yhteisen sopimuksen syntymisen, ja siitä jouduttiin luopumaan. Suomi tavoittelee ratkaisua, jolla tilanne huomioidaan EU:n sisäisessä ilmastopolitiikan toimeenpanossa. Dohassa 2012 saavutettu neuvottelutulos Kioton pöytäkirjan osalta ns. sallittua päästömäärää koskevissa kysymyksissä (AAU) parantaa mahdollisuuksia saavuttaa järkevä ratkaisu metsäkatokompensatiokysymyksessä. Neuvotteluja komission kanssa ratkaisun saavuttamiseksi on käyty vuoden 2012 aikana ja jatketaan vuonna 2013. Neuvotteluissa on tarkasteltu erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja Durbanin päätöksen vaikutusten hyvittämiseksi Suomelle.

Durbanissa Yhdysvallat ja kehittyvät kehitysmaat saatiin vihdoin mukaan neuvotteluihin maailmanlaajuisesta sopimuksesta. Neuvotteluja jatkettiin vuonna 2012 Qatarissa tavoitteena saavuttaa uusi kattava ilmastopimus viimeistään vuonna 2015. Näiden neuvottelujen yhteydessä tarkastellaan myös maankäyttösektorin ja metsien päästöjen ja nielujen laskentatapoja vuoden 2020 jälkeiselle ajalle. Sopimus, johon kaikki maat sitoutuivat, on myös Suomelle paras lopputulos. Sillä varmistetaan, ettei teollisuuden investointeja siirry maihin, joiden ilmastopolitiikka on löyhempää. Suomen teollisuudelle se on mahdol-

lisuus vähähiilisen tai hiilineutraalin teknologian kehittämiseen ja vientiin. Ennen kaikkea ilmastonmuutoksen hillitseminen on tulevien sukupolvien, myös suomalaisten, etu.

Dohan ilmastokokouksessa joulukuussa 2012 sovittiin Kioton pöytäkirjan toisesta velvoitekaudesta vuosille 2013–2020 sekä jatkettiin neuvotteluja maailmanlaajuisesta sopimuksesta vuoden 2020 jälkeiselle ajalle. Hiilinielujen rooli uudessa sopimuksessa on tärkeä neuvottelukysymys. Dohassa käsiteltiin nieluja alustavilla keskusteluilla tieteellis-teknisestä näkökulmasta ja keskusteluja jatketaan vuonna 2013. Suomen kansallisen valmistelun tueksi on käynnistetty nieluja käsitteleviä tutkimushankkeita.

6. Tilastokeskuksen ylläpitämään kasvihuonekaasujen päästöinventaarion laskentaan liittyy jo kansainvälisten säädöstenkin vaatima periaate jatkuvasta tausta- ja lähtötietojen parantamisesta osana kansallista inventaariotyötä. Inventaariotyöhön osallistuvat tutkijat ja asiantuntijalaitokset kuten Metsäntutkimuslaitos, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus ja Suomen ympäristökeskus ovat osallistuneet kehittämistyöhön ja ovat läpivieneet hankkeita, joissa maaperän päästöjen ja nielujen muodostumista on tutkittu ja niiden määrän arviointia parannettu. Tätä työtä on jatkettu vuonna 2012 ja tuloksia hyödynnetään uusimpien IPCC-menetelmäohjeiden soveltamisen yhteydessä kansallisessa inventaariotyössä.

Vuonna 2012 jatkettiin asuinrakennusten energia-avustusten myöntämistä ja tuettiin avustuksilla muun muassa siirtymistä sähkö- ja öljylämmityksestä pääasiassa uusiutuvaa energiaa hyödyntävään päälämmitysjärjestelmään, kuten puulämmitykseen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

7. Suomen puutuotteiden viennin arvo oli vuonna 2011 noin 2,1 miljardia euroa. Puutuotteiden viennistä ainoastaan neljäsosa oli jalostettuja puutuotteita. Puutuoteteollisuus työllistää kaikkiaan noin 27 000 henkilöä. Puutuotteiden jalostus työllistää noin puolet koko puutuoteteollisuuden henkilöstöstä eli jalostuksen työllistävä vaikutus on huomattavasti suurempi kuin sahauksen ja vanerin valmistuksen.

Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelmassa linjattu valtakunnallinen puurakentamisohjelma tähtää nimenomaan puurakentamisen sekä puutuotteiden tuotannon ja viennin edistämiseen. Puurakentamisohjelma toteutetaan osana työ- ja elinkeinoministeriön Metsäalan strategista ohjelmaa (MSO) ja siten puurakentamisohjelma on yksi valtioneuvoston kärkihankkeista.

MSO:n neuvottelukunta on alan yleiseksi kehittämistavoitteeksi asettanut puukerrostalojen markkinaosuuden kymmenkertaistaminen ja puutuotealan viennin kaksinkertaistaminen. Puurakentamisen ja puutuotteiden viennin lisääminen on arvioitu voivan lisätä työpaikkojen määrää parhaimmillaan noin 6 000 henkilötyövuodella. Arvioiden mukaan tarvitaan noin 150 puurakentamisen AA-pätevyystason suunnittelijaa lisää lähivuosien tarpeiden kattamiseksi. Puurakentamisen edistäminen on ollut MSO:n keskeisimpänä tavoitteena. MSO:n uudeksi kärjeksi on puurakentamisen rinnalle vuosiksi 2013–2014 nostettu puutuoteteollisuuden kilpailukyky, kasvu ja kansainvälistyminen. MSO:n väliraportissa (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Kilpailukyky 43/2012) on määritelty tavoitteiden toteuttamiseen tarvittavat toimenpiteet.

Puurakentamisen panostusten tuloksena on tällä hetkellä yli 7 000 puukerrostaloasuntoa lähivuosina toteutumassa, kun tähän mennessä niitä on rakennettu 650. Puurakentamisen

osaamisen varmistamiseksi on Aalto PRO:n kanssa sovittu puurakentamisen suunnittelijoiden täydennyskoulutuksesta. Lisäksi on toteutettu vuosittain puurakentamisen koulutusseminaarit noin 2 400 osallistujalle eri puolilla Suomea. Puutuoteteollisuuden kilpailukyvyyn ja viennin edistämiseksi on vuodelle 2013 tehtäväksi sovittu kohdistettuja markkinaselvityksiä, yhteisen ”Puun tarina -brändin” ja kansainvälisen vaikuttamissuunnitelman luominen sekä Team Finland -konseptin hyödyntäminen. Lisäksi tullaan hyödyntämään Tekesin kasvuväylä -malli yritysten kasvun ja kansainvälistymisen kiihdyttämiseksi.

Suomen puutuotealan ja puurakentamisen kehittämiseen tarvitaan edelleen valtion pitkäjänteistä panostamista. Työ- ja elinkeinoministeriön Metsäalan strategisen ohjelman avulla valtio voi yhdessä yksityisen sektorin kanssa viedä tätä kehitystyötä eteenpäin asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Heikentynyt taloustilanne korostaa entisestään kotimaiseen puuraaka-aineeseen ja tuotantoon perustuvan puutuoteteollisuuden ja puurakentamisen edistämisen merkitystä.

8. Ympäristöministeriö antoi 15.4.2011 rakennusten palomääräysten muutosta koskevan asetuksen (3/11 Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta), jolla lisättiin merkittävästi puun käyttömahdollisuuksia muun muassa asuinkerrostalojen energiatehokkuuden parantamiseen tähtäävien saneerausten yhteydessä. Puuta voi aiempaa laajemmin käyttää julkisivujen rakennusaineena. Puuta voi käyttää myös runkorakenteena, kun toteutetaan keveitä lisäkerroksia olemassa oleviin asuinrakennuksiin.

Biopolttoaineiden käytön edistäminen

HE 197/2010 vp — EV 264/2010 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta edellytti 13.12.2010, että biopolttoaineiden käytön edistämistapojen vaikutuksia liikennepoliittisiin ja ympäristöpoliittisiin tavoitteisiin seurataan jatkossa tiiviisti ja tuetaan asiaa koskevaa tutkimusta. Tarvittaessa tulee ryhtyä pikaisesti asianmukaisiin toimenpiteisiin sääntelyn ja asetettujen tavoitteiden muuttamiseksi ja täydentämiseksi toteutetun seurannan ja tutkimustiedon pohjalta.

Työ- ja elinkeinoministeriö selvittää lain vaikutuksia porrastetun jakeluvaihtoehdon kasvaessa. Tarvittaessa ryhdytään asian vaatimiin toimenpiteisiin. Euroopan komissio on lokakuussa 2012 antanut direktiiviehdotuksen, jolla rajoitettaisiin perinteisten biopolttoaineiden osuutta EU:n uusiutuvan energian tavoitteissa sekä muutettaisiin eräitä keskeisiä laskentasääntöjä. Toteutuessaan ehdotus saattaa edellyttää muutoksia kansalliseen biopolttoainelainsäädäntöön.

Luonnonvarapolitiikka

VNS 11/2010 vp — EK 49/2010 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 24.2.2011 selonteon johdosta seuraavan kannanoton:

2. Luonnonvaroihin liittyvän omistusoikeussääntelyn täsmentäminen on osa selonteon tulevaa päivitystä. Omistusoikeussääntelyn näkökulmasta tullaan tarkastelemaan aina-kin miten omistajan käyttövaltaa on olennaisesti rajoitettu ja hallinnollisia menettelyjä. Tarkemmin omistussääntelyä tarkastellaan metsien, vesialueiden ja maaperän sekä niistä saatavien hyödykkeiden näkökulmista

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan hallitus edistää luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä luonnonvarastrategian pohjalta. Strategian linjaukset päivitetään vaalikauden aikana. Luonnonvarastrategian päivitys annetaan selontekona eduskunnalle. Sen valmistelu aloitetaan loppuvuodesta 2013.

Teollisuuden Voima Oyj:n ydinvoimalaitosyksikön rakentaminen, valtioneuvoston periaatepäätös,

Posiva Oy:n käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitoksen rakentaminen laajennettuna, valtioneuvoston periaatepäätös

Fennovoima Oy:n ydinvoimalaitoksen rakentaminen, valtioneuvoston periaatepäätös

M 2, M 3, M 4/2010 vp — EK 22/2010 vp

Talousvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 1.7.2010 seuraavat lausumat:

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus vaikuttaa sopivin keinoin siihen, että Posiva Oy ja sen omistajat sekä Fennovoima Oy käynnistävät vuoden 2010 aikana yhteiset selvitykset ja neuvottelut käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksesta tavoitteenaan yhteinen kansallinen loppusijoitusratkaisu, joka sisältää Fennovoima Oy:n ydinvoimayksikön käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksen.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus luo osaltaan edellytyksiä suomalaisen työvoiman, osaamisen ja yrityskehityksen mahdollisimman laajaksi hyödyntämiseksi ydinvoimahankkeissa.

2. Valtioneuvosto on vuosina 2010–2012 selvittänyt yhteisen loppusijoitusratkaisun olemassa olevia edellytyksiä ja esteitä sekä mahdollisuuksia toimijoiden yhteistyöhön. Elinkeinoministeri asetti 13.3.2012 työryhmän, joka selvitti ydinjätehuoltoyhteistyön edellytyksiä. Loppuraportissaan 10.1.2013 työryhmä totesi, että edellytykset yhteistyöhön ovat olemassa ja suositti, että yhtiöt aloittavat kaupalliset neuvottelut yhteistyöstä Fennovoiman ydinvoimalaitoksen käytetyn polttoaineen huollosta. Fennovoima esittää rakentamislupahakemuksessaan ydinjätehuollon kokonaissuunnitelman, jossa se esittää myös käytetyn ydinpolttoaineen huollon suunnitelmansa.

4. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 27.10.2010 osaamistyöryhmän, jonka tehtävänä oli luodata ydinvoima-alan osaamisen tilanne, kartoittaa henkilöresurssien kehitystarpeet, arvioida suomalaisen ydinturvallisuustutkimuksen infrastruktuurin kehittämistarvetta ja kartoittaa osallistumista kansainväliseen alan tutkimukseen. Työryhmän raportti valmistui 26.3.2012. Raportissa todettiin, että vuoteen 2025 mennessä on Suomessa koulutettava noin 2500 uutta asiantuntijaa ydinvoima-alan palvelukseen. Asia ei enää anna aiheutta toimenpiteisiin.

Alle 25-vuotiaille ammatillista koulutusta vailla oleville työkokeilun ajalta maksettava kulukorvaus

HE 133/2012 vp — EV 163/2012 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Eduskunta edellytti 18.12.2012, että hallitus pikaisesti selvittää, miten alle 25-vuotiaiden ammatillista koulutusta vailla olevien nuorten jääminen työkokeilun aikaisten kulukorvausten ulkopuolelle vaikuttaa heidän tosiasiallisiin mahdollisuuksiinsa osallistua työkokeiluun ja vaarantaako säännös nuorten yhteiskuntatakuun toteutumisen erityisesti alueilla, joilla matkakustannukset ovat merkittäviä. Samalla eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi, onko kulukorvausten ikäsidonaisuus perusteltua kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta.

Työ- ja elinkeinoministeriö tulee selvittämään nuorille työkokeilun ajalta maksettavaa kulukorvausta koskevan julkisesta työvoima- yrityspalvelusta annetun lain säännöksen muutostarpeen ja mahdollisuudet muutoksen tekemiseen lokakuun 2013 loppuun mennessä.

1.11 Sosiaali- ja terveysministeriö

Työttömyysturvan peruspäivärahan taso

Selonteko 4/1996 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta hyväksyi 25.4.1997 sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön mukaisen lausunnon. Eduskunta edellytti hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin työttömyysturvan peruspäivärahan tason korottamiseksi ja verotuksen muuttamiseksi siten, etteivät peruspäivärahalla elävät työttömät joutuisi turvautumaan toimeentulotukeen kuin poikkeustapauksissa.

Peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea korotettiin vuoden 2002 maaliskuun alusta lukien 0,84 eurolla päivässä eli noin 18 eurolla kuukaudessa. Lisäksi työmarkkinatuen lapsiko-

rotusten määrä korotettiin vuoden 2002 alusta vastaamaan työttömyyspäivärahan lapsikorotusta.

Hallitusohjelman mukaan tavoitteena ovat ennen kaikkea aktivointiin ja työllistymiseen tähtäävät muutokset. Tämän tavoitteen toteutuksen osana 1.1.2004 lukien korotettiin toimenpiteiden ajalta maksettavia ylläpitokorvauksia. Näitä ylläpitokorvauksia korotetaan uudelleen vuoden 2010 alusta lukien. Ylläpitokorvaus on verovapaa ja muissa järjestelmissä, mm. toimeentulotuksessa, niin sanottu etuoikeutettu tulo. Siten sen korottaminen ei lisää verotettavaa tuloa, eikä vähennä muita etuusmenoja.

Lisäksi työn vastaanottamista on tuettu työn verotusta keventämällä. Vuoden 2010 alusta perusvähennyksen enimmäismäärää korotetaan 1480 eurosta 2200 euroon. Tämä keventää kaikkien pelkästään peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea saavien verotusta.

Hallitus asetti 14.6.2007 sosiaaliturvan uudistamiskomitean, jonka tehtäviin kuului laatia ehdotus muun muassa perusturvan uudistamisesta siten, että perusturvan taso on riittävä erilaisissa elämäntilanteissa aiheuttamatta tarvetta turvautua viimesijaiseen toimeentulotukeen. Sata -komitean välimietinnön, sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista (STM selvityksiä 2009:10) mukaisesti vuoden 2010 alusta uutena etuutena maksetaan 20 ensimmäiseltä työttömyyspäivältä peruspäivärahan korotusosaa niille, jotka ovat olleet kolme vuotta työssä ennen työttömyyden alkamista. Lisäksi ajalta, jona osallistuu työllistymistä edistäviin palveluihin, maksetaan 200 päivältä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosaa. Lisäksi Sata -komitea on 18.12.2009 antamassaan loppumietinnössä tehnyt perusturvan parantamiseksi ehdotuksia, jotka tulevat arvioitavaksi myöhemmin.

Sata-komitean esityksen mukaisesti säädettiin lailla perusturvan riittävyyden määrääjain tehtävästä kokonaisarvioinnista. Säännös lisättiin kansaneläkeindeksistä annettuun lakiin ja se tuli voimaan 20.12.2010. Henkilön tai kotitalouden perusturvan riittävyyttä arvioitaessa otetaan huomioon Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemat etuudet sekä toimeentulotuesta annetun lain mukainen toimeentulotuki. Lisäksi arviossa otetaan huomioon etuuksia saavien henkilöiden tai kotitalouksien toimeentuloon vaikuttavia muita tekijöitä kuten esimerkiksi verotusta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö teettää arvion joka neljäs vuosi. Ensimmäinen kokonaisarviointi tehdään vuonna 2011 ja julkistettiin 1.3.2011.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti työttömyysturvan peruspäivärahaa korotettiin 100 eurolla kuukaudessa vuoden 2012 alusta lukien. Lisäksi peruspäivärahaan tehtiin indeksikorotus, joten peruspäiväraha nousi vuoden 2012 alussa yhteensä noin 120 eurolla kuukaudessa. Tasokorotuksen tavoitteena on, että työttömän perusturva takaa riittävän toimeentulon ja elintason.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Päivähoidon hallinto ja ohjaus

HE 91/1999 vp

Sivistysvaliokunta

- 5) Eduskunta edellytti, että hallitus valmistelee säännösmuutokset, jotka antavat kunnille mahdollisuuden halutessaan siirtää päivähoidon hallinto ja ohjaus sosiaalilautakunnalta opetustoimesta vastaavalle lautakunnalle.

Hallitus on antanut eduskunnan edellyttämän esityksen laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n ja lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 4 ja 28 §:n muuttamisesta (HE 151/2002vp). Esityksen mukaan kunta saisi päättää, minkä monijäsenisen toimielimen hoidettavaksi lasten päivähoiton sekä kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen hallinto kunnassa annettaisiin. Päivähoito sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuki säilyisivät sosiaalipalveluna, joiden lainsäädännöllinen, rahoituksellinen sekä muu ohjaus ja valvonta kuulusivat edelleen sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan.

Sosiaalihuoltolakia, lasten päivähoidosta annettua lakia sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lakia on muutettu väliaikaisesti (laeilla 155–157/2003) siten, että säännösten mukaan kunta voi itse päättää, minkä monijäsenisen toimielimen hoidettavaksi lasten päivähoiton sekä kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen hallinto kunnassa annetaan. Kyseisten tehtävien tulee kaikkien kuulua saman toimielimen toimivaltaan. Väliaikaiset säännökset ovat voimassa viisi vuotta ajalla 1.8.2003–31.7.2008.

Määräaikaiseen lainsäädäntöratkaisuun liitetään sosiaali- ja terveysministeriön laaja-alainen seuranta- ja arviointitutkimus, jonka avulla hallinnollisten ratkaisujen vaikutukset pyritään kattavasti selvittämään. Seurannan pohjalta arvioidaan lainsäädännön tarpeellisuus jatkossa.

Suomen Kuntaliitto ja Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes selvittivät päivähoiton hallinnon tilannetta kyselyllä keväällä 2004 sekä ylläpitävät ajankoh- taista tietoa www.sivuillaan koko sosiaalihuoltolain väliaikaisen muutoksen voimassaolo- ajan. Lainmuutoksen ensimmäisen vuoden voimassaoloaikana kahdeksan kuntaa (Askainen, Kaarina, Kemi, Kouvola, Lohja, Rautalampi, Rautjärvi ja Vaasa) on siirtänyt päivä- hoidon hallinnon opetustoimeen. Ennen lainmuutosta kaksi kuntaa (Imatra ja Kerava) ja yhden kunnan ruotsinkielinen osa (Espoo) oli siirtänyt päivähoiton hallinnointitehtävät opetustoimeen. Tämän lisäksi kahdessa kunnassa päivähoiton hallinnosta vastaa joku muu lautakunta. 10 kuntaa on päättänyt opetustoimeen siirrosta vuosien 2005 ja 2006 aikana ja yksi kunta perustaa kasvatus- ja opetuslautakunnan uuden toimintamallin. Stakes kerää vuosien 2005 ja 2006 aikana kunnista tietoa hallinnonalakokeiluun liittyen sekä analysoi ja arvioi kokeilusta saatuja kokemuksia ja ohjausjärjestelmän toimivuutta eri hallintomal- leissa. Stakesin tekemä raportti päivähoiton hallinnosta valmistui 2007 (Harju, Lindberg ja Välimäki: Päivähoiton hallinto kunnissa 2006, Stakes raportteja 9/2007).

Vuoden 2007 alusta voimaan tulleiden sosiaalihuoltolain (1329/2006), kansanterveys- lain (1328/2006) ja lasten päivähoidosta annetun lain (1330/2006) muutoksilla vastuuta sosiaalihuollon ja kansanterveystyön toimeenpanoon kuuluvista tehtävistä huolehtimisesta on muutettu siten, että vastuu voidaan jakaa yhdelle tai useammalle kunnan määräämälle monijäseniselle toimielimelle. Vuoden alusta 2007 toteutetuilla lain muutoksilla on myös kumottu päivähoiton hallintokokeilua koskevat määräaikaisesti voimassa olleet säännök- set, koska uusi sosiaalihuoltolain 6 §:n säännös mahdollistaa myös kokeilulaissa tarkoite- tun hallintomallin toteuttamisen.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Perusturvan parantaminen

HE 155/2001 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 4.12.2001, että hallitus selvittää vuoden 2002 aikana, miten toimeentulotukea saavien asemaa parannetaan ottaen erityisesti huomioon sen, että kaikkien toimeentulotukea saavien asemaa ei voida parantaa työelämään osallistumiseen kannustavilla toimilla. Selvityksen perusteella hallituksen tulee tehdä ehdotukset tarvittavista lainsäädäntömuutoksista seuraavan valtion talous-arvioesityksen yhteydessä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt eduskunnan lausumassa edellytetyn selvitystyön. Ministeriön käsityksen mukaan perusturvan keskeisimpiä ongelmia on se, että ensisijaisten etuusjärjestelmien piirissä olevat joutuvat kohtuuttoman usein turvautumaan toimeentulotukeen. Tämän vuoksi erityisesti pitkäaikaisesti toimeentulotuen varassa olevien asemaa parannetaan parhaiten ensisijaisia etuusjärjestelmiä ja verotusta kehittämällä, jolloin toimeentulotuki muodostuisi alkuperäisen tavoitteensa mukaisesti lähinnä tilapäisiin taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden turvaverkoksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö ei ole tässä vaiheessa katsonut toimeentulotukilakia koskevien säädösmuutosten toteuttamista tarkoituksenmukaiseksi. Hallituksen esitykseen perustuen Eduskunta hyväksyi lain sosiaalisesta luototuksesta (1133/2002). Sosiaalisen luototuksen avulla voidaan osaltaan helpottaa myös toimeentulotuen piirissä olevien taloudellisia vaikeuksia. Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut sosiaalista luototusta koskevan oppaan, joka on lähetetty kuntiin kesäkuussa 2003.

Velkaantuneiden toimeentulotuen asiakkaiden asemaa on parannettu oikeusministeriön ja pankkiyhdistyksen kanssa yhteistyössä luodulla kevennetyllä velkasovinto-ohjelmalla, joka oli kohdistettu pitkäaikaisesti maksukyvyttömiin toimeentulotuen saajiin. Hallitusohjelman mukainen velkahallintaohjelma on laadittu. Ohjelman tavoitteena on estää velkaongelmien syntyminen ja niiden syveneminen.

Suositukset toimeentulotuen käyttämiseksi entistä joustavammin ja tehokkaammin pitkäaikaisesti toimeentulotuen asiakkaana olevien henkilöiden tukemiseksi on kirjattu toimeentulotukioppaaseen, joka lähetettiin kuntiin vuonna 2007. Suosituksissa korostetaan moniammatillisen osaamisen ja viranomaisten välisen yhteistyön tarvetta pitkäaikaisasiakkaiden palvelemisessa.

Toimeentulotuessa on ollut 1.4.2002 lähtien käynnissä ns. etuoikeutetun tulon kokeilu. Toimeentulotukiasiakkaan ansiotulosta jätetään ottamatta huomioon vähintään 20 prosenttia, kuitenkin enintään 150 euroa toimeentulotuen määrää laskettaessa. Kokeilun voimassaoloa on jatkettu vuoden 2014 loppuun. Kokeilun tavoitteena on edistää toimeentulotuen saajien työllistymistä ja parantaa heidän taloudellista tilannettaan.

Vuoden 2006 alusta voimaan tulleella työllisyyspaketilla ja siihen liittyvällä kuntien ja valtion välisen toimeentulotuen rahoituksen uudistuksella on tarkoitus tukea pitkään työttömänä olleiden ja toimeentulotukea saavien työllistymistä ja näin parantaa toimeentulotukea saavien asemaa myös taloudellisesti.

Toimeentulotukilakia muutettiin 1.9.2006 alkaen siten, että toimeentulotuen perusosalla katettaviin menoihin ei enää lueta asumiskulujen 7 prosentin omavastuuta. Toimeentulotuen perusosien määrää ei alennettu, vaan omavastuuosuus jäi toimeentulotukiasiakkaan käytettäväksi muihin perusosalla katettaviin menoihin. Muutos paransi toimeentulotuen asiakkaiden mahdollisuuksia selviytyä paremmin muista toimeentulotuen perusosalla katettavista jokapäiväisistä menoistaan. Muutos paransi erityisesti kalliiden asumiskustannusten alueilla asuvien toimeentulotukiasiakkaiden tilannetta.

Hallitus asetti 14.6.2007 sosiaaliturvan uudistamista valmistelevan SATA-komitean, jonka tehtävänä on muun muassa laatia ehdotus perusturvan uudistamisesta siten, että perusturvan taso on riittävä erilaisissa elämäntilanteissa aiheuttamatta tarvetta turvautua viimesijaiseen toimeentulotukeen ja että järjestelmä on selkeä ja tekee mahdolliseksi työn ja sosiaaliturvan yhdistämisen nykyistä paremmin. Komitea on jättänyt mietintönsä joulukuussa 2009.

Toimeentulotukilain muutoksella (laki 1202/2007) lakiin lisättiin 14 a §, joka koskee toimeentulotukiasian käsittelyä. Kiireellisessä tapauksessa päätös on tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. muussa kuin kiireellisessä tapauksessa päätös on tehtävä viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Päätös on pantava täytäntöön viivytyksettä.

Saman lainmuutoksen mukaan toimeentulotukiasiakkaalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti sosiaaliohjaajan tai sosiaaliohjaajan kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen kun asiakas on tätä pyytänyt.

Toimeentulotukilaissa vahvistettua tuen määrää muutettiin vuonna 2008 kuntien kalteusluokituksen poiston yhteydessä, jolloin II kuntaluokassa maksettava perusosa nostettiin I kuntaluokan tasolle (583/2007).

Toimeentulotuessa 1.4.2002 lähtien käynnissä ollut ns. etuoikeutetun tulon kokeilua jatkettiin 1.1.2011 alkaen lain väliaikaisella muutoksella vuoden 2014 loppuun (1172/2010).

Toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa eräissä laissa säädetyissä tilanteissa. Vuoden 2011 alusta perusosaa voidaan alentaa sellaisen 18–24 vuotiaan kohdalla, jonka toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, ettei hän ole oikeutettu työttömyysetuuteen kieltäytyttyään tarjotusta koulutuksesta tai keskeytettyään sen (1172/2010)

Hallitusohjelmassa on esitetty toimeentulotuen perusosaa korotettavaksi 6 prosentilla vuoden 2012 alusta alkaen. Lisäksi yksinhuoltajien toimeentulotuen korottamiseen on esitetty kohdennettavaksi valtionosuutena 5 milj. euroa. Toimeentulotukilain 9 §:n 1 momentin 1 kohtaa muutettiin siten, että vuonna 2011 maksettavan toimeentulotuen perusosan suuruutta korotettiin yksin asuvan aikuisen kohdalla kuudella prosentilla 1.1.2012 alkaen. Perheeseen kuuluvien muiden henkilöiden perusosat nousivat samassa suhteessa kuin niiden osuus on edellä mainitun yksin asuvan aikuisen henkilön perusosan määrästä. Toimeentulotukea määrättäessä yksinhuoltajalle maksetaan 10 prosenttia korkeampaa perusosaa kuin yksin asuvalle aikuiselle henkilölle. Tätä koskeva säännös lisättiin lain 9 §:n 2 momenttiin (1184/2011)

Toimeentulotukeen suoritettiin vuoden 2013 alusta ylimääräinen osittain aikaistettu indeksikorotus (0,7 %), jonka tarkoituksena on tasata arvonlisäverokannan nousun vaikutusta. Aikaistettu korotus on voimassa vuoden 2013 ajan (709/2012).

Lailla toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta (1006/2012) on vuoden 2013 alusta etuoikeutettu henkilön ja perheen toimeentulotuessa heidän saamansa työttömyysturvan aktiiviajan korotusosat.

Lausuman antamisen jälkeen on tehty useita toimeentulotukea koskevia uudistuksia, ja tuen kehittäminen jatkuu edelleen. Asia ei tältä osin anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut

HE 49/2002 vp — EV 299/2002 vp

Suuri valiokunta ja sosiaali- ja terveystoimi

Eduskunta edellytti 17.2.2003, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksusäännösten kokonaisuudistukseen sekä laitoshoidon että avopalveluiden osalta ryhdytään pikaisesti ja sen yhteydessä yhtenäistetään avo- ja laitoshoidon tulokäsite ja turvataan myös pitkäaikaisessa avohoidossa olevalle käyttövara. Eduskunta edellytti lisäksi, että uudistuksessa huolehditaan koko perheen toimeentulon turvaamisesta perheenjäsenen pitkäaikaisen avo- tai laitoshoidon aikana.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan avo- ja laitoshoidon rajanveto poistetaan asteittain sosiaalivakuutuksista. Ensimmäisenä toimenpiteenä on lailla 1151/2007 toteutettu kansaneläkkeen maksaminen alentamattomana laitoshoidon vuoden 2008 alusta lukien. Tähän muutokseen perustuen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 c §:ää on muutettu lailla 1217/2007 siten, että pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevan henkilön asiakasmaksu on 82 prosenttia hoidettavan nettotuloista. Jos maksu määräytyy puolisoitten yhteenlaskettujen tulojen perusteella, maksu on 41 prosenttia yhteenlasketuista nettotuloista. Hoidossa olevan henkilökohtaiseen käyttöön tulee kuitenkin aina jäädä kuukausittain vähintään 90 euron käyttövara.

1.8.2008 voimaan tullella sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muutoksella 387/2008 on toteutettu asiakasmaksujen ja niiden perusteena olevien tulorajojen kustannuskehitystä vastaava tasokorotus. Uudistuksessa maksut ja tulorajat on sidottu indekseihin, jotka parhaiten vastaavat palveluja käyttävien asiakkaiden tulokehitystä ja palvelusta aiheutuvia kustannuksia. Maksukatto on jätetty uudistuksessa tasokorotusten ulkopuolelle, mutta se on sidottu indeksiin. Jatkossa maksuja ja tulorajoja tarkistetaan indeksien mukaan kahden vuoden välein. Samalla myös lasten päivähoitosta perittävän maksun perusteena olevaa perhekäsitettä on muutettu paremmin todellista perherakennetta vastaavaksi niin, että perheen kokona otetaan huomioon yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliiton omaisissa olosuhteissa elävien henkilöiden lisäksi heidän kanssaan samassa taloudessa asuvat molempien alaikäiset lapset. Lisäksi siirtyminen lasten osa-aikahoidosta kokopäivähoitoon tehtiin joustavammaksi. Maksu-uudistuksen vaikutuksia eri asiakasryhmien palvelujen käyttöön tullaan jatkossa seuraamaan.

Avo- ja laitoshoidon rajanvedon poistamisen seuraava vaihe on toteutettu lailla 1050/2009. Vuoden 2010 alusta lukien vammaisuuksia maksetaan myös niille, joiden hoitojakso julkisessa hoitolaitoksessa kestää yli kolme kuukautta. Maksettavia etuuksia ovat alle 16-vuotiaan vammaistuki, 16 vuotta täyttäneen vammaistuki, eläkettä saavan hoitotuki sekä ruokavaliokorvaus. Tähän liittyen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia on muutettu lailla 1051/2009 siten, että pitkäaikaisen laitoshoidon maksu nousee 82 prosentista enintään 85 prosenttiin hoidettavan nettotuloista. Suurempituloisen puolison asiakasmaksu nousee 41 prosentista 42,5 prosenttiin puolisoiden yhteenlasketuista tuloista. Laitoshoidon maksua määrättäessä vammaisuuksien lasketaan mukaan nettotuloihin. Hoitoa saavan henkilön henkilökohtaiseen käyttöön jää kuukausittain vähintään 97 euron suuruinen käyttövara.

Työeläkeindeksillä tarkistettu henkilökohtaisen käyttövaran määrä on 1.1.2012 lähtien kuukausittain vähintään 99 euroa.

Sosiaaliturvan uudistamiskomitean eli SATA-komitean työn yhteydessä selvitettiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja. Komitea ehdotti 18.12.2009, että ensimmäisessä vaiheessa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin tehdään sellaiset osittaiset muutokset, joilla korjataan maksujärjestelmän ilmeisimmät puutteet. Avohuollon palveluista komitea ehdotti palveluasumisen maksujen yhtenäistämistä. Maksu olisi tulosidonnainen ja siihen sisältyisi myös tukipalvelut lukuun ottamatta ateriapalveluita, kuljetuspalveluita sekä turvapuhelinta ja siihen liittyviä palveluita. Maksu määräytyisi käytetyn ajan perusteella. Maksu ei sisältäisi vuokraa, jonka henkilö maksaa erikseen vuokranantajalle. Muutoksen yksityiskohtainen valmistelu olisi komitean mukaan tarkoituksenmukaista toteuttaa sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa ikähoivatyöryhmässä. Lisäksi SATA-komitea ehdotti, että sosiaali- ja terveydenhuollon maksujärjestelmää yhtenäistetään kokoamalla sosiaali- ja terveydenhuollon maksuja koskevat säännökset samaan lakiin tarkoituksena lisätä maksujärjestelmän läpinäkyvyyttä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan asiakasmaksujärjestelmän kehittämistä jatketaan, jotta sosiaali- ja terveydenhuollon maksut eivät muodostuisi palvelujen käytön esteeksi. Maksukattoja yhdistetään ja uudistetaan. Tavoitteena on luoda terveydenhuollon yhtenäinen maksukattojärjestelmä yhdistämällä kunnallisen terveydenhuollon maksukatto ja lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekustannusten enimmäisvuosiomavastuuosuus. Yhtenäisen maksukaton käyttöönotto edellyttää toimeenpanoon soveltuvaa sähköistä tietojärjestelmää. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksusäännökset kootaan samaan lakiin maksujärjestelmän läpinäkyvyyden parantamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 15.9.2009 työryhmän valmistelemaan ehdotukset ikäihmisten ympärivuorokautisen hoiva- ja hoitopalvelujen rakenteiden ja sisällön kehittämisestä sekä ikäihmisten asumispalvelujen asiakasmaksujen määräytymistä koskevista linjauksista. Hallituksen ohjelman mukaisesti palveluasumisen maksuja uudistetaan työryhmän tammiukuussa 2011 julkistamien ehdotusten pohjalta siten, että kunnan järjestämisvastuulla oleviin asumispalveluihin säädetään valtakunnallisesti yhdenmukaiset asiakasmaksujen määräytymisperusteet. Lisäksi yhtenäistetään tehostetun palveluasumisen maksut ja säädetään tehostetun palveluasumisen vähimmäiskäyttövara.

Sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti syksyllä 2012 kunnan järjestämisvastuulla olevan palveluasumisen asiakasmaksuja koskevan säädösvalmistelun. Säädösvalmistelua tukevan työryhmän toimikausi on vuoden 2013 loppuun.

Työttömyysturvalaki

HE 115/2002 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

2. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää edellytykset laajentaa työttömyysturvan lisäpäiviin ja korotettuun ansio-osaan oikeutettujen piiriä siten, että yrittäjät, peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajat tulisivat niihin oikeutetuiksi.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää edellytykset poistaa työmarkkinatuen saajan puolison tuloihin ulottuva tarveharkinta.

Yrittäjät 2009 -työryhmä selvitti yrittäjien sosiaaliturvan kehitystarpeet ja puutteet. Työryhmä ei 3.11.2009 jättämässään muistiossa ehdottanut yrittäjille oikeutta työttömyysturvan lisäpäiviin.

Palkansaajille maksettava lisäpäivät liittyvät olennaisesti käynnissä olevaan työhön, jossa pyritään etsimään keinoja työurien pidentämiseksi. Ennen palkansaajien lisäpäivä-oikeutta-koskevaa ratkaisua ei ole perusteltua muuttaa yrittäjien lisäpäiväoikeutta koskevia säännöksiä.

Työttömyysturvalakia ja julkisesta työvoimapalvelusta annettua lakia muutettiin 1.7.2005 alkaen siten, että peruspäivärahaan ja perustukeen maksetaan korotusosaa, joka vastaa ansiopäivärahan korotettua ansio-osaa. Vuoden 2010 alusta voimaan tulleilla työttömyysturvalain muutoksilla kannustetaan työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumiseen maksamalla näiden palveluiden ajalta peruspäivärahaan ja työmarkkinatukeen korotusosaa ja ansiopäivärahaan korotettua ansio-osaa enintään 200 päivältä. Uutena etuutena myös yrittäjille voidaan maksaa korotettua ansio-osaa työllistymistä edistävien palveluiden ajalta

Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää mahdollisuudet luopua työmarkkinatuen tarveharkinnasta puolison tulojen osalta. Tarveharkinnassa vaikuttavien puolison tulojen tuloarajaa nostettiin 236 eurosta 536 euroon kuukaudessa 1.1.2004 voimaan tulleella lainmuutoksella. Tarveharkinnan poistamista on selvitetty useampienkin budjettineuvotte-lujen yhteydessä, mutta kustannussyistä siihen ei ole voitu mennä. Hallituksen 14.6.2007 asettama sosiaaliturvan uudistamiskomitea on 18.12.2009 antamassaan loppumietinnössä ehdottanut, että työmarkkinatuen tarveharkinnasta luovutaan.

Työmarkkinatuen tarveharkinnan rajoja korotettiin 15.12.2010 alkaen. Korotuksen jälkeen puolison tulot otetaan tarveharkinnassa huomioon 660 euroa ylittävältä osalta. Näin saadusta tulosta työmarkkinatuesta vähennetään 50 prosenttia siitä tulojen osasta, joka ylittää 1 044 euroa (aiemmin 848 €) kuukaudessa. Lisäksi perheellisellä tuloarajaa korotetaan 130 eurolla (aiemmin 106 €) jokaista huollettavaa alle 18-vuotiasta lasta kohti. Korotuksen jälkeen työmarkkinatuen saajan puoliso voi ansaita 1704 euroa kuukaudessa (aiemmin 1 384 €) ilman, että hänen tulonsa vaikuttavat työmarkkinatuen määrään. Työmarkkina-

tuen maksaminen päättyy, jos puolison tulot ylittävät 3 022 euroa kuukaudessa. Jos perheessä on huollettavia lapsia, tuloajat ovat vastaavasti korkeammat.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan selvitetään mahdollisuudet luopua puolison tulojen perusteella tehtävästä tarveharkinnasta työmarkkinatuessa.

Työmarkkinatuen saajan puolison tuloihin ulottuvasta tarveharkinnasta luovuttiin vuoden 2013 alusta lukien.

Työurasopimuksessa sovittiin palkansaajan lisäpäiväoikeuden ikärajan nostamisesta yhdellä vuodella vuonna 1957 ja sitä myöhemmin syntyneiden osalta. Pitkän aikavälin tavoitteena on luopua kokonaan lisäpäiväoikeudesta.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Työeläkeuudistus

HE 242/2002 vp — EV 298/2002 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

1. Eduskunta edellytti 18.2.2003, että työeläkeuudistuksen jatkovaiheessa selvitetään mahdollisuudet saattaa työttömyysturvan peruspäivärahaa saavat ansioeläkkeeseen oikeuttavan karttuman piiriin.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin kansaneläkkeen tason jälkeensääntöjen korjaamiseksi.

3. Eduskunta edellytti, että työeläkeuudistuksen jatkovaiheessa hallitus uudelleen arvioi kansaneläkejärjestelmän uudistamistarpeet, erityisesti vanhuuseläkeikää ja varhennusvähennystä koskevilta osilta, jotta pientä työ- tai yrittäjäeläkettä saavilla olisi yhdenvertainen mahdollisuus jäädä eläkkeelle joustavasti 63 vuoden iästä alkaen nyt hyväksyttävien eläkelakien mukaisesti.

4. Eduskunta edellytti, että työeläkeuudistuksen jatkovaiheessa selvitetään, miten valtion varoista suoritettavaa eläkkeen korvaamista lapsen hoidon ajalta voitaisiin laajentaa oikeudenmukaisella tavalla ottaen erityisesti huomioon lisääntyvät mahdollisuudet työn ja lastenhoidon erilaiseen yhdistämiseen ja epätyypillisten työsuhteiden lisääntyminen. Eduskunta edellytti, että muutosesitykset tehdään vielä ennen nyt hyväksyttävien lakien voimaantuloa.

5. Eduskunta edellyttää, että työeläkeuudistuksen jatkovaiheessa selvitetään mahdollisuudet laajentaa valtion varoista suoritettavaa eläkkeen korvaamista varusmies- tai siviilipalveluun osallistuvilla sekä niillä, jotka ovat keskeyttäneet opintonsa sairauden johdosta.

Yllä olevat lausumat liittyvät vuoden 2005 alusta voimaan tulleeseen työeläkeuudistukseen.

Hallitukset ovat kehittäneet työeläkejärjestelmää koko sen olemassaolon ajan kolmikantaisesti yhteistyössä keskeisten työmarkkinaosapuolten kanssa. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus valmistelee työeläkelainsäädäntöön, työelämän kehittämiseen ja työelämän sosiaalivakuutukseen liittyvät linjaukset ja lainsäädäntömuutokset yhteistyössä työelämän osapuolten kanssa. Hallitusohjelman mukaan halli-

tus toimii aktiivisesti työelämäasioiden kehittämisessä. Hallituksen tavoitteena on muun muassa nostaa keskimääräistä eläkkeelle siirtymisikää, lisätä muutoksiin liittyvää turvallisuutta, vahvistaa tasa-arvoa sekä parantaa perheen ja työn yhteensovittamista. Hallitusohjelmassa todetaan myös, että on löydettävä yhteisymmärrys pitkäjänteisestä ratkaisusta työurin pidentämiseksi, työeläkejärjestelmän rahoituksen turvaamiseksi ja riittävän eläketurvan varmistamiseksi ja että työmarkkinajärjestöt ovat sitoutuneet neuvottelemaan ja toteuttamaan tarpeelliset toimet asetetun tavoitteen saavuttamiseksi.

Työeläkelainsäädännön muutostarpeista neuvottelevat työmarkkinaosapuolet eivät ole tähän mennessä katsoleet tarpeelliseksi työeläkelainsäädännön muuttamista lausuman 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Työmarkkinajärjestöt ovat kuitenkin maaliskuussa 2012 tekemässään työurasopimuksessa sopineet vuoden 2005 eläkeuudistuksen vaikutusten ja lisätoimien tarpeellisuuden selvittämisestä valtiovarainministeriön ylijohtaja Jukka Pekkarisen johdolla vuoden 2013 loppuun mennessä. Tämän selvitystyön pohjalta työmarkkinaosapuolet neuvottelevat työeläkejärjestelmän uudistuksen, jossa neuvottelujen kohteena ovat ikärajat, varhaiseläkejärjestelmät, työkyvyttömyyseläkkeen tuleva aika, perhe-eläke, palkansaajamaksun vähentäminen eläkepalkasta, eläkkeen karttumat ja karttumisen alkaminen, indeksit ja eläke-edut turvaava maksukehitys. Tässä yhteydessä on mahdollista käsitellä myös lausuman 1 kohdassa tarkoitettua asiaa. Uudistuksen on sovittu tulevan voimaan viimeistään vuoden 2017 alusta.

Kansaneläkkeisiin on tehty tasokorotus vuonna 2005, 2006 ja 2008. Lisäksi vuoden 2008 alusta kansaneläkkeessä luovuttiin kuntien kalleusluokituksesta ja kansaneläkkeen alentamisesta laitoshoidon vuoksi

Kansaneläkkeeseen tehtyjen tasokorotusten lisäksi 1.3.2011 otettiin käyttöön takuueläke, jolla on tarkoitus turvata pienimpien eläketulojen taso kohtuullisena. Takuueläke toteutetaan maksamalla eläkkeensaajan eläkkeeseen lisä, jos hänen kokonaiseläkkeensä jää alle tavoitellun tulorajan. Takuueläkkeen käyttöön ottaminen korotti vähimmäiseläkkeen 687 euroon kuukaudessa vuonna 2011. Kansaneläkkeisiin tehtyt tasokorotukset ovat vuosittain toteutettujen indeksikorotusten tapaan kasvattaneet myös verotuksessa tehtävien eläketulovähennysten määrää. Myöskään takuueläke ei ylitä verotuksessa tehtävien eläketulovähennysten rajamäärää.

Vuodelle 2013 kansaneläkkeisiin ja takuueläkkeeseen on tehty ylimääräinen 0,7 prosentin indeksikorotus arvonnisäveron nousun vaikutusten tasaamiseksi elinkustannuksissa. Tämän ylimääräisen indeksikorotuksen ja vuotuisen indeksikorotuksen perusteella vuoden 2013 alusta kansaneläkkeisiin ja takuueläkkeisiin tuli noin 3,5 prosentin korotus, kun maksussa olevia työeläkkeitä korotettiin noin 2,8 prosentilla. Vuonna 2013 täysimääräinen takuueläke on 738,82 euroa kuukaudessa.

Kataisen hallitusohjelmassa todetaan, että valtiovallan ja työmarkkinajärjestöjen kesken on 11.3.2009 saavutettu yksimielisyys 25 vuotta täyttäneen eläkkeellesiirtymisiän odotteen nostamisesta vähintään 62,4 vuoteen 2025 mennessä. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi työeläke- ja kansaneläkelainsäädäntöä on muutettu viimeksi vuoden 2013 alusta voimaan tulleilla lainmuutoksilla muun muassa siten, että vuonna 1952 ja sen jälkeen syntyneiltä poistuu varhennettu vanhuuseläke työeläkejärjestelmässä ja kansaneläkejärjestelmässä heillä on mahdollisuus jäädä varhennetulle vanhuuseläke aikaisintaan 63 vuoden iässä,

joka vastaa työeläkelakien mukaista vanhuuseläkkeen alaikäraja. Tähän mennessä tehdyt toimenpiteet työurien pidentämiseksi eivät kuitenkaan näyttäisi olevan riittäviä vuonna 2009 sovitun tavoitteen saavuttamiseksi. Tämän vuoksi hallitus ja työmarkkinaosapuolet jatkavat lisätoimien tarpeellisuuden selvittämistä. Sen jälkeen, kun näiden lisätoimien tarpeellisuudesta on päästy yhteisymmärrykseen, on mahdollista arvioida, minkälaisia heijastusvaikutuksia sovitulla lisätoimilla on esimerkiksi kansaneläkkeen vanhuuseläkeikään ja varhennusvähennykseen. Nämä heijastusvaikutukset kansaneläkkeeseen voidaan ottaa huomioon, kun työurasopimuksessa viimeistään vuoden 2017 alusta voimaan tulevaksi sovittua eläkeuudistusta valmistellaan.

Perhevapaauudistus tuli voimaan vuoden 2007 alusta. Perhevapaan ajalta lapsen vanhemmalle karttuu oman ansiotulon mukaista työeläkettä. Lisäksi vuoden 2010 alusta parannettiin työeläkkeen tulevan ajan eläkkeen perusteena olevaa ansiotasoa sellaisen vakuutetun osalta, joka hoitaa alle kolmivuotiaista lastaan kotihoidontuella. Kataisen hallitus on osallistunut työmarkkinajärjestöjen 13.10.2011 solmiman raamisopimuksen toteuttamiseen muun muassa siten, että se antoi eduskunnalle hallituksen esityksen, jonka mukaisesti perhevapaapäivien yhteismäärä lisääntyy kahdellatoista arkipäivällä vuoden 2013 alusta. Näiltä lisäpäiviltä karttuu myös oman ansiotulon mukaista lisäeläkettä.

Sosiaali- ja terveysministeriö selvitti vuonna 2008 mahdollisuutta saattaa asevelvollisuus- ja siviilipalvelusaika ansioperusteisen työeläketurvan piiriin. Selvityksen mukaan yksityisten alojen työnantajat ja työntekijät eivät olleet halukkaita kustantamaan varusmiesten ja siviilipalvelusta suorittavien työeläketurvaa. Toisaalta ilmeni myös, että jos asevelvollisuus- ja siviilipalvelusaikainen työeläketurva toteutettaisiin, tältä ajalta karttuisi eläketurvaa vain muutama euro. Korotettu eläkekarttuma, joka perustuu 63 vuoden iän täyttymisen jälkeen tapahtuvaan työskentelyyn, antaa mahdollisuuden parantaa varusmiesaikana karttumatta jäänyttä työeläketurvaa. Sotilastapaturmalain mukainen järjestelmä puolestaan turvaa varusmiespalveluksen aikana työkyvyttömäksi tulleen toimeentulon.

Sosiaali- ja terveysministeriön tarkoituksena on kuitenkin viimeistään vuoden 2017 alusta voimaan tulevaksi sovitun eläkeuudistuksen valmistelun yhteydessä selvittää, voitaisiinko asepalvelus- ja siviilipalvelusaika rinnastaa lapsenhoito- ja opiskeluaikaan, josta karttuu etuutta valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta annetun lain perusteella.

Lausuman 2 kohta ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Lääkehoidon kustannusten rajanvedon selkeyttäminen kunnallisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen välillä

HE 50/2004, 164/2004 vp — EV 160/2004 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 24.11.2004, että hallitus selvittää, miten kunnallisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen välistä rajanvetoa lääkehoidon kustannusten osalta voidaan edelleen selkeyttää, jotta perusteeton kustannusten siirto järjestelmien välillä estyisi.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2.3.2006 selvitysmiehen kartoittamaan lääkkeiden kustannusvastuuseen liittyvää rajanvetoa. Toimeksiantonsa mukaisesti selvitysmiehen tuli kartoittaa tämänhetkiset lääkkeiden kustannusvastuun ongelmat ja selvittää muu-
tostarpeet sekä tehdä ehdotukset, joilla selvennetään kustannusvastuuta koskevaa ohjeis-
tusta tai täsmennetään lainsäädäntöä siten, että perusteeton kustannusvastuun siirtämi-
nen järjestelmien välillä estetään lausumassa edellytetyllä tavalla. Selvitys valmistui vuo-
den 2006 lopussa.

Eduskunta on joulukuussa 2010 hyväksynyt ehdotuksen uudeksi terveydenhuoltolaiksi. Lain 68 § mukaan laitoshoidon aikana potilaalle annettavat lääkkeet kuuluvat hoitoa anta-
van yksikön vastuulle. Terveyskeskuksen, sairaalan tai muun toimintayksikön avovastaan-
otolla annettavat lääkkeet kuuluvat toimintayksikön vastuulle silloin, kun lääkkeen antaa
lääkäri tai hammaslääkäri taikka lääkärin tai hammaslääkärin valvonnassa muu terveyden-
huollon ammattihenkilö. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännök-
siä siitä, milloin lääkkeen antaminen tapahtuu lääkärin tai hammaslääkärin valvonnassa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettamana toiminut lääkekorvausjärjestelmän kehittä-
mistyöryhmä tarkasteli vuoden 2012 aikana työssään toimeksiantonsa mukaisesti tulisiko
potilaan tarkoituksenmukaisen lääkehoidon toteuttamiseksi kunnallisen terveydenhuol-
lon ja sairausvakuutuksen rahoitusvastuuta täsmentää erikseen määräytyissä tilanteissa,
joissa vaihtoehtoina ovat kunnallisessa terveydenhuollossa annettava lääkitys tai sairaus-
vakuutuksesta korvattava avohoidon lääkitys. Työryhmän näkemyksen mukaan erityisesti
harvinaislääkkeiden kustannusvastuuta ja korvaamista olisi perusteltua selvittää tarkem-
min. Työryhmä piti tärkeänä myös julkista terveydenhuoltoa ja sairausvakuutuksen lää-
kekorvausjärjestelmän kustannusvastuun jakautumista koskevan ohjeistuksen selkeyttä-
mistä edelleen, jotta käytännöt olisivat yhdenmukaisia eri alueilla ja terveydenhuollon eri
yksiköissä ja noudattaisivat sairausvakuutuslain ja terveydenhuoltolain sekä muiden asiaa
käsittelevien lakien tarkoitusta.

Tasa-arvolainsäädäntö, työelämä ja vanhemmuus

HE 195/2004 vp — EV 24/2005 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

2. Eduskunta edellytti 5.4.2005, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin vanhemmuu-
desta työnantajalle aiheutuvien kustannusten jakamiseksi yhteisvastuullisesti
kaikkien työnantajien kesken.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus huolehtii tasa-arvolainsäädännön toteut-
tamisen ja valvonnan edellyttämistä voimavaroista sekä turvaa tasa-arvotyötä
tekevien kansalaisjärjestöjen mahdollisuudet tehdä pitkäjänteistä työtä tasa-
arvon edistämiseksi.

2. Perhevapaista aiheutuvien kustannusten korvauksen kehittämistä on selvitetty selvi-
tyshenkilön toimesta keväällä 2005 (STM, Työryhmämuistioita 2005:16). Selvityshenki-
lön ehdotusten jatkoselvittämistä varten asetetun kolmikantaisen työryhmän työskente-
lyn jälkeen hallitus on antanut eduskunnalle esityksen vanhempainpäivärahoja ja työn-

antajakustannusten korvaamista koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 112/2006). Eduskunnan hyväksymät lainmuutokset ovat tulleet voimaan vuoden 2007 alusta. Tämän perhevapaauudistuksen tavoitteena oli parantaa naisten työmarkkina-asemaa tasaamalla työnantajille perhevapaista aiheutuvia kustannuksia sekä kannustaa isiä käyttämään enemmän vanhempainvapaata.

Vaikka työnantajille perhevapaista koituvien kustannusten kompensointia on viime vuosina lisätty, jää työnantajille vielä jonkin verran suoria kustannuksia. Nämä kustannukset koskevat työnantajia, joiden alalla on sovittu työehtosopimuksessa palkallisesta äitiysvapaasta. Myös tilapäisestä hoitovapaasta aiheutuu työnantajille suoria kustannuksia. Niiden lisäksi työnantajilla on myös epäsuoria kustannuksia, jotka liittyvät esimerkiksi sijaisen rekrytoimiseen ja koulutukseen. Tällaisen kustannusten on katsottu rasittavan erityisesti naisvaltaisia aloja.

Vanhemmudesta työnantajalle aiheutuvia kustannuksia on viimeksi tarkastellut sosiaali- ja terveysministeriön asettama vanhempainvapaatyöryhmä (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2011:12). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman työelämän kehittämistä ja työurien pidentämistä koskevan osan mukaan ansioperusteisen perhevapaajärjestelmän kehittämiseen liittyvät asiat valmistellaan kolmikantayhteistyössä työelämän osapuolten kanssa. Tämän mukaisesti hallitus on antanut syksyllä 2012 eduskunnalle esityksen isyysvapaan uudistamisesta vuoden 2013 alusta (HE 111/2012). Uudistuksen tavoitteena on lisätä isille merkittäviä vapaita, tehdä joustavammaksi isien perhevapaiden käyttöä ja mahdollistaa lapsen hoitaminen kotona vanhempainpäivärahan turvin nykyistä pitempään.

Tavoitteena on lisäksi jatkaa työnantajille perhevapaista aiheutuvien kustannusten korvaamista korottamalla työnantajan lakisääteisestä sairausvakuutuksesta saamia korvauksia. Lisäksi arvioidaan perhevapaajärjestelmän päivärahaetuuksien tasot erityisesti isien perhevapaiden käytön kannustavuuden näkökulmasta. Jatkotyössä arvioidaan ansioperusteisen perhevapaajärjestelmän rahoituksen kehittämisvaihtoehdot ja kustannusten jako. Lainsäädäntömuutokset toteutetaan, kun rahoituksesta on sovittu.

4. Valtion talousarvion opetusministeriön pääluokan momentin 29.30.53 (valtionavustus järjestöille) määrärahoilla tuetaan muun muassa eräitä tasa-arvotyötä tekeviä naisjärjestöjä. Ko. sukupuolten välistä tasa-arvoa ja yhteiskunnallista vaikuttamista edistävien valtakunnallisten naisjärjestöjen valtionavustukset lakisääteistettiin 1.1.2008 voimaan tulleella lailla (663/2007). Laki koski aluksi Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationerna Centralförbundet ry sekä Naisjärjestöt yhteistyössä – Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry:n valtionavustuksia.

Lainmuutos (113/2010) 1.1.2011 alkaen lisäsi valtionavustusta saaviin tasa-arvotyötä tekeviin naisjärjestöihin Monika-naiset liitto ry:n. Järjestöjen lukumäärän kasvun myötä näille järjestöille myönnettävää valtionavustusta kasvatettiin 50 000 eurolla (yhteensä 350 000 euroon) vuodelle 2011. Erityisen raskaiksi näiden kustannusten samoin kuin sijaisista aiheutuvien järjestelyjen on katsottu muodostuvan pienille työnantajille. Eräiden naisjärjestöjen valtionavustuksista annetun lain mukaisiin avustuksiin myönnettiin 360 000 euroa vuonna 2012 ja vuodelle 2013 353 000 euroa.

Työttömyysturvajärjestelmän ja uuden työeläkejärjestelmän yhteensovittaminen

HE 223/2004 vp — EV 223/2004 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 10.12.2004 hallituksen selvittävän, millä tavoin työeläkejärjestelmän ja työllisyysturvan yhteensovittamista kehitetään työurien pidentämiseksi ja eläkkeelle jäämisen myöhentämiseksi.

Vuoden 2005 eläke- ja työttömyysturvauudistuksen keskeinen tavoite on työurien pidentäminen ja eläkkeellesiirtymisiän myöhentäminen kahdella, kolmella vuodella. Eläkelainsäädännön muutoksiin ja työssäoloajan pidentämistavoitteisiin liittyen työttömyysturväsäännöksiä muutettiin vuoden 2005 alusta siten, että ne jotka jatkavat työssä 65-vuoden iän jälkeen, voivat saada työnteon tilapäisen keskeytymisen ajalta työttömyysetuutta 68 vuoden ikään asti.

Hallitusohjelman mukaan on löydettävä yhteisymmärrys pitkäjänteisestä ratkaisusta työurien pidentämiseksi, työeläkejärjestelmän rahoituksen turvaamiseksi ja riittävän eläketurvan varmistamiseksi. Lisäksi selvitetään, miten erilaisista lähteistä tuloja saavien henkilöiden sosiaaliturvan yhtenäisyys voitaisiin parhaiten turvata.

Työmarkkinajärjestöt ovat sitoutuneet neuvottelemaan ja toteuttamaan tarpeelliset toimet asetetun tavoitteen saavuttamiseksi. Toimia kohdistetaan työuran alkuosaan, keskelle ja loppupäähän. Työkyvyttömyyden syiden torjuntaan ja ammattitaidon kehittämiseen läpi koko työuran kiinnitetään erityistä huomiota.

Hallitusohjelmaan ja työmarkkinajärjestöjen maaliskuussa 2012 solmimaan työuraspäätöslakia perustuen vuoden 2013 alusta on tullut voimaan työeläkelainsäädännön muutos, jonka mukaan vuonna 1958 ja sen jälkeen syntyneillä pitkäaikaistyöttömillä ei ole enää mahdollista päästä työttömyyspäivärahan lisäpäiviltä varhennusvähennyksellä vähentämättömälle vanhuuseläkkeelle 62-vuotiaana. Tähän muutokseen liittyen sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan parhaillaan hallituksen esitystä, jossa työttömyysturvallisia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vuonna 1957 ja sen jälkeen syntyneiden pitää olla vähintään 61 vuotta täyttäneitä ennen työttömyyspäivärahan enimmäisajan täyttymistä päästäkseen työttömyysturvan lisäpäiville. Tämän lainmuutoksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2014 alusta.

Asia ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Kansaneläkelaitoksen järjestämä kuntoutus

HE 3/2005 vp — EV 67/2005 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 8.6.2005, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sellaisten yksiselitteisten menettelytapaoheiden laatimiseksi, joiden perusteella turvataan myös 65 vuotta täyttäneiden vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen joustava jatkuminen yksilöllisen kuntoutustarpeen mukaisena lakiehdotuksen

54 §:ssä sekä kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä annetussa laissa säädettyä yhteistoimintaa noudattaen.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa ja arvioi lakiehdotuksen 12 §:ssä tarkoitettua harkinnanvaraista kuntoutusta koskevien päätösten ja vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta koskevien päätösten asianmukaisuutta ja tasa-puolisuutta sekä valmistelee arvioinnin perusteella mahdollisesti tarvittavat sää-dösmuutokset.

Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla on syksyllä 2005 laadittu menettelytapaohjeet, joi-den tarkoituksena on varmistaa, että 65 vuotta täyttävän vaikeavammaisen henkilön kun-toutus jatkuu yksilöllisen kuntoutustarpeen mukaisena silloin kun järjestämisvelvollisuus siirtyy Kelalta kunnalliselle terveydenhuollolle. Ohjeiden laatimiseen ovat osallistuneet sosiaali- ja terveysministeriön lisäksi Kansaneläkelaitos ja Suomen Kuntaliitto, ja ohjeet on jaettu Kansaneläkelaitoksen lisäksi kaikkiin sairaanhoitopiireihin ja kunnallisiin ter-veyskeskuksiin. Menettelytavan toimivuutta voidaan seurata ja varmistaa paikallisessa kuntoutuksen asiakasyhteistyöryhmässä tai alueellisessa asiakasyhteistyötoimikunnassa, joissa muun muassa Kansaneläkelaitos ja kunnallinen sosiaali- ja terveydenhuolto ovat edustettuina. Lausuma ei anna enää tältä osin aihetta toimenpiteisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Kansaneläkelaitokselta selvityksiä vaikeavam-maisten lääkinnällistä kuntoutusta ja harkinnanvaraista kuntoutusta koskevien päätösten kehityksestä. Kansaneläkelaitos on antanut asiasta sosiaali- ja terveysministeriölle selvityk-siä vuodesta 2005 lähtien. Vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen hakemuksia on hylätty suhteellisesti muita kuntoutusmuotoja vähemmän. Hylkäysten suhteellinen osuus kasvoi kuitenkin vuosien 2005 ja 2010 välillä jonkin verran. Sosiaaliturvan muutoksenha-kulautakunnassa muuttuneiden kuntoutuspäätösten määrä on kuitenkin vastaavalla ajan-jaksolla Kansaneläkelaitoksen maksamiin muihin etuuksiin verrattuna keskimääräinen tai sitä pienempi. Sen sijaan vuosien 2010–2012 välillä vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen hylättyjen päätösten suhteellisessa osuudessa ei ole tapahtunut muutoksia.

Harkinnanvaraista kuntoutusta koskevat päätökset eri kuntoutujaryhmille perustuvat Kansaneläkelaitoksen laatimaan kolmivuotissuunnitelmaan Eduskunnan tarkoitukseen varaaman rahamäärän käyttämisestä. Kansaneläkelaitos antaa kolmivuotissuunnitelman perusteella soveltamisohjeet harkinnanvaraisen kuntoutuksen myöntämisestä. Harkinnan-varaisen kuntoutuksen varojenkäyttöä ja kolmivuotissuunnitelman toteutumista on seu-rattu entistä tarkemmin, kun vuodesta 2005 alkaen Kansaneläkelaitos on toimittanut sosi-aali- ja terveysministeriölle vuosittain varojen käyttöä koskevan selvityksen. Selvityksistä voidaan todeta, että kokonaisuutena varoja on käytetty kolmivuotissuunnitelmien paino-alueiden mukaisesti. Kansaneläkelaitoksen harkinnanvaraisena kuntoutuksena korvaama kuntoutuspsykoterapiaa on siirtynyt Kansaneläkelaitoksen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvaksi lakisääteiseksi toiminnaksi vuoden 2011 alusta. Kuntoutuspsykoterapiaa kos-kevien hakemusten hylkäysprosentit ovat keskimäärin viime vuosina olleet harkinnanva-raisen kuntoutuksen toimenpiteiden keskimääräistä hylkäysprosenttia alhaisemmat ja hyl-käysten osuudet ovat edelleen vähentyneet toiminnan siirryttyä järjestämisvelvollisuuden piiriin. Harkinnanvaraisen kuntoutuksen päätösten hylkäysten suhteellinen osuus kasvoi

psykoterapian lakisäästeistämisen myötä tilastollisesti hiukan. Kasvu johtui pääosin psykoterapiaratkaisujen siirtymisestä oman lakiperusteen alle.

Hallitusohjelman mukaan kuntoutusta on tarkoitus kehittää hallituskauden aikana kokonaisvaltaisesti vuonna 2011.

Vuonna 2012 harkinnanvaraisen kuntoutuksen hylkäysten osuus on kuitenkin palannut lähes vuoden 2010 tasolle.

Asia ei anna aiheetta enempään toimenpiteisiin.

Prostituoiduille järjestettävät tukitoimet

HE 221/2005 vp — EV 93/2006 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 21.6.2006, että prostituoitujen käytettäväksi järjestetään riittävästi sellaisia tukitoimia, joilla edistetään heidän mahdollisuuksiaan irtautua prostituutiosta ja siirtyä työelämän piiriin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on keskittynyt erityisesti ihmiskaupan uhrien auttamiseen, joista monet ovat prostituoituja.

Prostituutio liittyy paljolti ihmiskauppaan ja tästä johtuu, että sitä käsitellään ihmiskauppasäännösten yhteydessä. Suomessa herättiin vasta kaksituhatta luvun alkupuolella ihmiskauppaongelman olemassa oloon.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä toteutettiin 1.1.2007 lukien maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muutoksella (1269/2006). Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain (493/1999) kokonaisuudistuksessa ihmiskauppaa koskevat säännökset siirrettiin muuttumattomina uuteen lakiin, Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010, joka tuli voimaan 1.9.2011. Lainsäädännön mukaan palveluihin ja tukitoimiin sisältyy uhreille annettavaa oikeudellista ja muuta neuvontaa, kriisiapua, sosiaali- ja terveyspalveluja, tulkkipalveluja sekä muita tukipalveluja, tilapäisen majoituksen tai pysyvemmän asumisen järjestäminen, toimeentulotuki ja muu tarpeellinen huolenpito sekä turvallisen koti- ja lähtömaahan paluun tukeminen. Palvelujen tarve ja toteutus arvioidaan yksilöllisesti. Järjestelmää koordinoivat valtion vastaanottokeskukset. Sosiaali- ja terveyspalveluilla tarkoitetaan niitä palveluja, joita ihmiskaupan uhri tarvitsee yksilöllisen tilanteensa perusteella kuten terveydenhoitajan, lääkärin tai sosiaalityöntekijän vastaanottoa, lastensuojelua, turvakotipalveluja, kuntoutusta ja henkistä tukea. Edellä mainitut säädökset koskevat pääasiassa henkilöitä, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa. Henkilöt, joilla on kotikunta Suomessa, saavat vastaavia palveluja ja tukitoimia yleisten säädösten mukaisesti. Kunnalle voidaan korvata ihmiskaupan uhrille annetuista uhriasemasta johtuvista erityisistä palveluista ja tukitoimista aiheutuvia kustannuksia.

Samanaikaisesti maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain kokonaisuudistuksen kanssa toimi sisäasiainministeriön 1.9.2008 asettama ihmiskaupan vastaisen tarkennetun toimintasuunnitelman toimeenpanon seurantaa ja koordinoinnin tukemista varten asetettu ohjausryhmä, jonka määräaika päättyi piden-

nyksen jälkeen 31.3.2011. Ohjausryhmän tuli laatia toimikautensa päättymiseen mennessä arviointinsa perusteella toimenpidesuosituksia ihmiskaupan vastaisen lainsäädännön ja toimenpiteiden kehittämiseksi edelleen.

Valmistelu on edennyt niin, että oikeusministeriö on julkaissut mietinnön hallituksen esityksen muodossa (63/2012), jossa se tarkastelee ihmiskaupparikosten ja paritusrikosten ja toisaalta ihmiskaupparikosten ja kiskonnantapaisen työsyrynnän säädösten selkeyttämistä. Tätä koskevat muutokset tehtäisiin ihmiskauppaa ja paritusta koskeviin rangaitussäännöksiin. Sisäasiainministeriö on puolestaan asettanut työryhmän ihmiskauppalaain valmisteluun (SM008:00/2012), lähinnä ihmiskaupan auttamisjärjestelmää koskevan lainsäädännön muutostarpeiden tarkastelua varten.

Ihmiskaupan piiriin kuuluvan prostituution uhrin auttaminen on järjestettävissä auttamisjärjestelmän kautta tarjolla olevien tukitoimien kautta, jos ihminen on siihen halukas. Rikollisliigojen prostituutio, joka ei ole ihmiskauppaa hoidetaan normaalisti sosiaali- ja terveyspalveluiden piirissä, jos uhri on Suomen tai Eu maiden kansalainen tai hänellä on jonkin maan Eu sairausvakuutustunnus. Muussa tapauksessa hänet on ohjattava järjestöjen tarjoaman avun piiriin. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön koulutustarve prostituution ja väkivallan tunnistamiseksi on tunnistettu ja sitä viedään osaltaan eteenpäin mm. naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman yhteydessä.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toteutuminen

HE 234/2006 vp — EV 279/2006 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 2.2.2007, että hallitus seuraa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toteutumista uudistuksessa tarkoitetulla tavalla erityisesti ammatillisessa koulutuksessa olevien osalta ja arvioi mahdollisesti tarvittavat lainsäädäntömuutokset.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksessa (THL) on kehitetty Terveiden edistämisen vertailutietojärjestelmää (TedBM-hanke) säännöllisen seurantatiedon saamiseksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä mm. peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toteutumisesta. Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen toimeenpanosta valmistui selvitys vuonna 2007 (Stakes, Työpapereita 32/2007). Tietoja koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta kerätään osana joka toinen vuosi toteutettavaa perusterveydenhuollon terveydenedistämiskyselyä. Yhteistyössä opetushallituksen kanssa on tehty kyselyt peruskouluissa (Opetushallitus ja Stakes 2007), ammatillisissa oppilaitoksissa (Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa -perusraportti kyselystä vuonna 2008, Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2009) ja lukioissa (Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa -perusraportti lukiokyselystä vuonna 2008, Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2009). Vuonna 2011 on kerätty tietoa peruskouluista ja vuonna 2012 kerätään luki-

oista ja ammatillisista oppilaitoksista koulujen johdolta. Tavoitteena on kehittää kullekin osajärjestelmälle helposti seurattavia tunnuslukuja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuodesta 1995 toteuttama Kouluterveyskysely laajennettiin koskemaan vuonna 2008 myös ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoita. Kysely sisältää kysymykset opiskelusta, koulukiusaamisesta, terveydestä, mielialasta, seksuaaliterveydestä, tupakoinnista, muista päihteistä, muista terveystottumuksista, koulutapaturmista, rikkeistä ja rikoksista, mediasta ja pelistä sekä kodista ja ystävistä. Vuodesta 2013 kouluterveyskysely toteutetaan koko maassa kerralla joka toinen vuosi.

Osana terveyserojen kaventamishjelmaa on THL:ssa ollut 2000-luvun lopulla tavoitteena kehittää terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa. Toisen asteen ammatillisten oppilaitosten opiskeluterveydenhuollon järjestämiseksi on OPTE-hankkeessa tehty selvitys terveystarkastusten toteutumisesta ja terveystarkastuskäytännöistä opiskeluterveydenhuollossa (toisen asteen oppilaitokset ja ammatikorkeakoulut).

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden ns. YTHS-mallin kokeilu alkoi syksyllä 2011 Lappeenrannassa ja Seinäjoella. Kokeilu on kolmevuotinen ja loppuu keväällä 2014. Kokeilun toteuttaa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS). Kokeilupaikkakunnista toisella (Lappeenranta) on YTHS:n toimipiste ja toisella ei (Seinäjoki). Kokeilu perustuu opiskelijoiden vapaaehtoiseen terveydenhoitomaksun maksamiseen. Kokeilun seuranta ja arviointia varten on perustettu STM:öön ohjaus- ja seurantaryhmä, jossa ovat edustettuina sekä SAMOKin että SYLin edustajat. Kokeilun perusteella tehdään lopulliset jatkotoimenpide-ehdotukset.

STM:ssä on valmistumassa opiskeluterveydenhuollon selvitys vuoden 2012 alussa. Selvitys kattaa kaikkien opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon lukiosta ammattikorkeakouluun.

Valtioneuvosto antoi keväällä 2011 uuden terveydenhuoltolain voimaantullessa uudelleen asetuksen neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011, aik. 380/2009). Asetuksella on taattu riittävät yhtenäiset ja alueellisesti tasa-arvoiset palvelut, vahvistettu terveyden edistämistä sekä tehostettu varhaista tukea ja syrjäytymisen ehkäisyä. Parantamalla ehkäisevien terveyspalvelujen suunnitelmallisuutta, yhtenäistä tasoa ja yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavaa toteutusta maan eri osissa on pyritty vähentämään väestön sosioekonomisia terveyseroja sekä alueellista ja terveyskeskusten välistä eriarvoista palvelu-tarjontaa. Asetuksen lähtökohtana on terveyskäsitys, johon sisältyy aina myös mielenterveys.

Asetuksen mukaisten palvelujen järjestämiseksi on vuosien 2010 ja 2011 kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia korotettu yhteensä 18,5 miljoonaa euroa, jotka jäävät pysyvästi kuntien saamiin valtionosuuksiin. Asetuksen seuranta toteuttaa THL. THL julkaisi asetuksen seurannasta erillisjulkaisun (Raportti 21/2011). Lisäksi THL tekee erilliselivityksen kouluterveydenhuollosta vuonna 2012 ja seuraavana vuonna 2013 opiskeluterveydenhuollosta. Valvontaa suorittavat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ja aluehallintovirastot. Valvontaa varten Valvira ja aluehallintovirastot ovat valmistaneet valvontaohjelman vuosille 2012–2014. Valvira teki valvontaohjelman pohjaksi kyselyn keväällä 2011.

Vuonna 2011 voimaan tullut terveydenhuoltolaki (1326/2010) sisältää lasten ja nuorten koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut omina pykälinään. Laki painottaa erityisesti lasten ja nuorten terveyden edistämistä ja varhaisen tuen tehostamista. Terveystarkastukset on järjestettävä myös opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle jääville nuorille. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete saapuu erikoissairaanhoidon toimintayksikköön. Hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi todettu hoito on uuden terveydenhuoltolain mukaan järjestettävä alle 23-vuotiaille hoidon edellyttämä kiireellisyys huomioon ottaen kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on todettu.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa koskevaa lainsäädäntöä on uudistettu viime vuosina valtioneuvoston asetuksen ja terveydenhuoltolain avulla. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollolla on tällä hetkellä ajantasainen ja kattava säädösperusta. Opiskeluterveydenhuoltoon mahdollisesti kohdistuvat lainsäädännön muutostarpeet selviävät lähivuosina.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman opiskeluterveydenhuollon kehittämistyöryhmän tehtävänä on tehdä erityisesti ehdotuksia ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon kehittämiseksi. Työryhmän toimikausi on 1.8.2012 - 31.12.2013.

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat yhdessä valmisteelleet hallituksen esityksen oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi. Esityksessä esitetään, että toisen asteen opiskelijat saisivat vastaavat opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut kuin perusasteen oppilaat.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Lastensuojelu

HE 252/2006 vp — EV 309/2006 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

3. Eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin perhehoitoa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lapsen huostaanottoa koskevan päätöksenteon toimivuutta ja että hallitus tarvittaessa ja mahdollisimman ripeästi valmistelee ehdotuksen sellaisen lastensuojelua tehostavan päätöksentekomenettelyn käyttöönotosta, että päätöksen tahdonvastaisesta huostaanotosta tekee moniammatillinen toimielin, joka perustettaisiin esimerkiksi kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitettujen kuntayhtymien yhteyteen.

3. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 23.4.2009 työryhmän tekemään esityksiä perhehoitolainsäädännön uudistamisesta sekä ohjaamaan valtakunnallisen perhehoidon toimintaohjelman toteuttamista. Työryhmän väliraportti ”Lainsäädännön muutostarpeet perhehoidossa, Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:15” valmistui keväällä 2010. Hallitusohjelman mukaan perhehoitolainsäädäntöä kehitetään edelleen ottaen huomioon myös väestön ikääntymisestä syntyvät tarpeet.

HE 331/2010 vp eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain 50 §:n sekä perhehoitajalain ja omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta esiteltiin valtioneuvostossa tammikuussa 2011. Muutokset tulivat voimaan 1.8.2011 ja 1.1.2012.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos julkaisi 2012 tutkimuksen tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksentekomenettelystä. Tutkimuksen mukaan hallinto-oikeudet ovat selviytyneet uudesta tehtävästä hyvin. Lain muutos on kuitenkin lisännyt huostaanottoasioita koskevia valituksia korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja lain toimivuutta korkeimman hallinto-oikeuden roolin kannalta on tarpeen vielä selvittää.

Sähköisten potilaskertomusten ja sähköisen lääkemääräyksen toteuttaminen

K 4/2006 vp

Tulevaisuusvaliokunta

Käsitellessään Hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2005 tulevaisuusvaliokunta rajasi lausuntonsa ja huomautuksensa koskemaan tietoyhteiskuntaa ja erityisesti sen sähköisiä palveluja. Valiokunta kiinnitti huomiota vuorovaikutteisen Internetin ja matkaviestimien vähäiseen käyttöön sosiaali- ja terveydenhuollon asioinnissa. Valiokunta esitti,

että hallitus tekee kokonaisarvion julkisten palvelujen digitalisoimisen esteistä, viivytyksistä ja ratkaisuista ja

että hallitus viivyttämättä valmistelee sähköisen terveystietojärjestelmän toimeenpanon edellyttämät lainsäädäntö- ja muut päätökset.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköistä käsittelyä (159/2007) sekä sähköistä lääkemääräystä (61/2007) koskevat lait tulivat voimaan vuonna 2007. Näiden lakien siirtymäsäännöksiä on muutettu syksyllä 2010. Potilasasiakirjoja koskeva asetus annettiin kesällä 2009. Sähköistä lääkemääräystä koskeva asetus annettiin kesällä 2008 ja siihen liittyvä maksuasetus syksyllä 2011.

Asiakastietolain 159/2010 muutoksen yhteydessä selvennettiin kansallisten toimijoiden (STM, Kela, Valvira ja VRK, THL) välistä työnjakoa. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten tiedonhallinnan operatiivista ohjaamista vahvistettiin vuoden 2011 alusta THL:n yhteyteen perustetulla operatiivisen johtamisen yksiköllä. Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen rakentaminen rahoitetaan valtion talousarviosta. Kansaneläkelaitokseen on perustettu syksyllä 2011 annetulla lailla (1255/2011) palvelurahasto KanTa-palvelujen käytön rahoittamiseksi.

Sähköinen resepti on levitysvaiheessa. Liittyneitä terveydenhuollon yksiköitä on yli 100, kaikki apteekit ovat liittyneet. Sähköisiä reseptejä on tehty lähes 5 000. Sähköisen arkiston pilotointi on suoritettu Kuopion sosiaali- ja terveyskeskuksessa, jolloin arkistoitiin noin 100 000 potilasasiakirjaa todellisessa käytössä. Kansalaisen katseluyhteys on tuotannossa ja sitä on käyttänyt yli miljoona kansalaista.

Kansalaisten sähköistä asiointia sosiaali- ja terveydenhuollossa kehitetään osana valtiovarainministeriön SADe-ohjelmaa.

Maksujärjestelmän uudistaminen*HE 37/2008 vp — EV 50/2008 vp**Sosiaali- ja terveysvaliokunta*

2. Eduskunta edellytti, että terveydenhuollon maksukattouudistus valmistellaan pikaisesti.

3. Eduskunta edellytti, että päivähoitomaksujen rakenteelliset ongelmat korjataan päivähoitolain kokonaisuudistuksen yhteydessä ja ne pyritään korjaamaan – esimerkiksi tulorajojen porrastusta lisäämällä – siten, että korkeinta maksua perittäisiin vain palkansaaajien keskiansiot ylittäviltä perheiltä ja että maksut nykyistä tarkemmin määräytyisivät hoitoaikojen perusteella.

4. Eduskunta edellytti, että nyt hyväksyttävän maksu-uudistuksen vaikutuksia päivähoitohenkilöstön mitoittamiseen, pienten lasten äitien työssäkäyntiin ja erityisesti eri asiakasryhmien palvelujen käyttöön seurataan.

Kaikki terveydenhuollon menot kattavan asiakkaan maksukyvyyn huomioon ottavan maksukaton toteuttamista on selvitetty sosiaali- ja terveysministeriön maksutoimikunnassa. Toimikunta tarkasteli vuonna 2005 valmistuneessa mietinnössään (STM julkaisuja 2005:10) kunnallisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen korvaaman hoidon maksukattojen yhdistämismahdollisuutta. Toimikunta totesi, että erillisistä maksukatoista aiheutuvan kokonaisrasituksen pienentäminen olisi asiakkaan näkökulmasta perusteltua ja tarpeellista, mutta tarkemmat kannanotot maksukattojen yhdistämisestä jäivät jatkoselvittelyyn. Sosiaaliturvan kokonaisuudistusta selvittävän SATA-komitean eräänä tehtävänä oli osana laajempaa sosiaaliturvan kokonaisuudistusta selvittää maksukattojen yhdistämismahdollisuutta. Stakes laati toimeksiantosopimuksen perusteella SATA-komitealle maksukattojen yhdistämismahdollisuuksia koskevan selvityksen. Selvityksen tavoitteena oli arvioida erilaisia vaihtoehtoja maksukattojen yhdistämiseksi sekä sitä, millä muulla vaihtoehtoisella mallilla paljon kunnallisia palveluja ja lääkkeitä käyttävien asemaa voitaisiin parantaa oikeudenmukaisella tavalla. Eri vaihtoehtojen tarkastelun lähtökohtana oli kustannusneutraali lopputulos ja vaihtoehtojen toteuttamisen vaikutuksia on tarkasteltu palveluja käyttävien potilaiden sekä kunnallisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen kannalta. Stakesin selvityksen perusteella SATA-komitea ehdotti mietinnössään (STM selvityksiä 2009:62), että terveydenhuollon yhtenäinen maksukatto toteutetaan yhdistämällä kunnallinen terveydenhuollon maksukatto ja sairausvakuutuksen lääkekustannusten vuosiomavastuuosuus. Yhdistetyn maksukaton ulkopuolelle jää sairausvakuutuksen matkakustannusten katto. Jatkovalmistelun lähtökohtana tulisi olla kustannusneutraali tasakattomalli (840 €/v.). Palvelusetelin omavastuu otettaisiin yhdistetyssä maksukatossa huomioon enintään vastaavan kunnallisen palvelumaksun suuruusena. Lisäksi jatkovalmistelussa arvioidaan tarve kunnallisen terveydenhuollon ns. välikatoille. Komitea totesi lisäksi, että yhtenäisen maksukaton toteuttaminen ei ole mahdollista ennen kuin Kelan ja kuntien käytössä on yhtenäisen maksukaton toimeenpanoon soveltuva toimiva sähköinen tietojärjestelmä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan asiakasmaksujärjestelmän kehittämistä jatketaan, jotta sosiaali- ja terveydenhuollon maksut eivät muodostuisi palvelujen käytön esteeksi. Maksukattoja yhdistetään ja uudistetaan. Tavoitteena on luoda terveydenhuollon yhtenäinen maksukattojärjestelmä yhdistämällä kunnallisen terveydenhuollon maksukatto ja lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekustannusten enimmäisvuosiomavastuuosuus. Yhtenäisen maksukaton käyttöönotto edellyttää toimeenpanoon soveltuvaa sähköistä tietojärjestelmää. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksusäännökset kootaan samaan lakiin maksujärjestelmän läpinäkyvyyden parantamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 15.9.2009 työryhmän valmistelemaan ehdotukset ikäihmisten ympärivuorokautisen hoiva- ja hoitopalvelujen rakenteiden ja sisällön kehittämisestä sekä ikäihmisten asumispalvelujen asiakasmaksujen määräytymistä koskevista linjauksista. Hallituksen ohjelman mukaisesti palveluasumisen maksuja uudistetaan työryhmän tammikuussa 2011 julkistamien ehdotusten pohjalta siten, että kunnan järjestämisvastuulla oleviin asumispalveluihin säädetään valtakunnallisesti yhdenmukaiset asiakasmaksujen määräytymisperusteet. Lisäksi yhtenäistetään tehostetun palveluasumisen maksut ja säädetään tehostetun palveluasumisen vähimmäiskäyttövara.

Hallitusohjelman mukainen asiakasmaksujärjestelmän kehittämistyö on suunniteltu toteutettavaksi useammassa vaiheessa seuraavasti: Ensimmäisessä vaiheessa valmistellaan kunnan järjestämisvastuulla olevan palveluasumisen maksuja koskevat muutokset. Kunnan järjestämisvastuulla olevaan palveluasumiseen säädetään valtakunnallisesti yhdenmukaiset asiakasmaksujen määräytymisperusteet. Tehostetun palveluasumisen maksut yhtenäistetään ja säädetään asiakkaalle jätettävästä vähimmäiskäyttövarasta. Toisessa vaiheessa toteutetaan terveydenhuollon yhtenäinen maksukatto yhdistämällä kunnallisen terveydenhuollon maksukatto ja lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekustannusten vuosiomavastuuosuus. Yhtenäisen maksukaton käyttöönotto edellyttää toimeenpanoon soveltuvan sähköisen tietojärjestelmän rakentamista. Kolmannessa vaiheessa sosiaali- ja terveydenhuollon maksuja koskevat säännökset kootaan samaan lakiin.

Lailla sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamiseksi uudistettiin 1.8.2008 lukien lasten päivähoidosta perittävän maksun perusteena olevaa perhekasitettä paremmin todellista perherakennetta vastaavaksi niin, että perheen kokona otetaan huomioon yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliiton omaisissa olosuhteissa elävien henkilöiden lisäksi heidän kanssaan samassa taloudessa asuvat molempien alaikäiset lapset. Samalla myös lasten siirtyminen osa-aikahoidosta kokopäivähoitoon tehtiin joustavamaksi. Päivähoitomaksujen rakenteellisten ongelmien kartoitusta tullaan jatkamaan päivähoitolain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

SATA-komitea teki ehdotuksia myös päivähoitomaksuista. Asiakasmaksu-uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa valmistellaan sellaiset osittaiset muutokset, joilla korjataan maksujärjestelmän ilmeisimmät puutteet. Näitä ovat muun muassa pienten lasten osapäivä- ja osa-aikahoidon maksujen perusteen muuttaminen vastaamaan etukäteen sovittua hoitoaikaa.

Lasten päivähoitomaksuihin vuonna 2008 tehdyn uudistuksen vaikutuksia selvitetään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2012 ilmestyvässä loppuraportissa. Raportissa maksu-uudistuksen vaikutuksia tarkastellaan perheiden, kuntien ja valtion näkökulmasta. Kunnallisen päivähoidon asiakasmaksuja koskevaa lainsäädäntöä muutettiin

1.8.2008 lukien. Tavoitteena oli saada maksut vastaamaan paremmin yleisessä ansiotassossa ja sosiaali- ja terveystoimen hinnoissa 2000-luvulla tapahtunutta kehitystä. Maksuja määrääviä perhekoon käsitettä ja tuloajojen porrastuksia muutettiin. Samassa yhteydessä maksut sidottiin hintojen ja palkkojen indeksikehitykseen. Lasten päivähoidosta annettua asetusta muutettiin siten, että nopeampi päivähoitoikäisten lasten hoitoon pääsyn tavoite vanhempien työllistymiseen liittyvissä tilanteissa toteutuisi.

Raportissa kuvataan maksu-uudistuksen ja asetusmuutoksen vaikutuksia lapsiperheiden talouteen, maksujen progressiivisuuteen, kuntatalouteen ja päivähoidon henkilöstökehitykseen. Myös päivähoidon vaikuttavuuteen liittyvää uusinta tutkimustietoa käsitellään lyhyesti. Maksu-uudistus on raportin tulosten perusteella helpottanut joidenkin erityisryhmien kuten pienituloisten kahden huoltajan perheiden ja alle keskituloisten yksinhuoltajien asemaa. Asiaksmaksujen kasvusta suurimman osan rahoittavat hieman perhekohtaisen keskitulon ylittävät kahden huoltajan kotitaloudet.

Raportin osana tehdyn kuntakyselyn perusteella päivähoitoasetuksen muutoksen vaikutuksilla ei ole ollut merkittävää valtakunnallista trendiä, mutta kuntakohtaisia hajanaisia vaikutuksia päivähoitopaikan välittömään saantiin on havaittavissa. Myös päivähoidon kuntarahoitus on säilynyt reaalisesti jokseenkin ennallaan 2000-luvulla, mutta asiaksmaksujen osuus menoista on selkeästi laskenut, myös uudistuksen jälkeen.

Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirtyvät sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön vuoden 2013 alussa. Siirto toteutetaan niin, ettei siitä aiheudu muutoksia päivähoitopalvelujen asiakkaille, eikä nykyisen päivähoitojärjestelmän toimivuudessa tapahdu laadullisia heikennyksiä.

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan työn tehostaminen ja muutoksenhakijoiden oikeusturvan parantaminen

HE 58/2008 vp — EV 59/2008 vp

Sosiaali- ja terveystoimialue

1. Eduskunta edellytti 10.6.2008, että sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle turvataan kansalaisten oikeusturvan ja lautakunnan toimintakyvyn edellyttämät henkilöstövoimavarat ja että lautakunnan johtamista sekä työ- ja käsittelyprosesseja seurataan aktiivisesti ja ryhdytään tarvittaviin lisätoimiin lautakunnan toiminnan kehittämiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi.

2. Eduskunta edellytti, että muutoksenhakutarvetta sosiaalivakuutusasioissa pyritään vähentämään kehittämällä edelleen päätösten perusteluita ja asiakkaiden informointia ja että sosiaalivakuutusasioiden ensimmäisen asteen ratkaisujen oikaisumenettelyn toimivuus ja kehittämistarpeet selvitetään pikaisesti.

Valitusten käsittelyaikaan vaikuttaa sekä lautakuntaan saapuvien valitusten että ratkaisujen asioiden määrä. Lisäksi voidaan nopeuttaa valitusten käsittelyä lautakunnassa.

Lainsäädäntöä on selkeytetty työttömyysturvan, työeläkkeen, kansaneläkkeen, sairausvakuutuksen ja kuntoutuksen osalta ja sen arvioidaan vaikuttavan osaltaan muutoksen-

hakulautakuntaan saapuvien valitusten määrään. Valitusten vähentämiseksi 1.7.2011 tuli voimaan lainmuutos, joilla sosiaaliturvaetuuden myöntänyt vakuutuslaitos (mm. KELA) voi nykyistä yksinkertaisemmassa menettelyssä ratkaista asian uudelleen tietyissä tilanteissa. Muutokset vähentävät muutoksenhakulautakunnissa käsiteltävien poistoasioiden määrää ja keventävät työmäärää.

Ministeriö on asettanut vakuutuslääkärijärjestelmää kehittävän työryhmän. Työryhmän tehtävänä on muun muassa parantaa etuudenhakijoiden osallisuutta päätöksissä ja lisätä kansalaisten tietoutta sosiaalivakuutusetuuksien määräytymisperusteista. Samalla pyritään parantamaan päätösten perusteluja ja lisäämään ulkopuolisten asiantuntijalääkäreiden käyttöä. Työryhmän työn myötä toteutettavien muutosten toteutuessa, näillä lieenee suotuista vaikutus myös muutoksenhakulautakuntaan saapuvien valitusten määriin ja muutoksenhakijoiden oikeusturvan parantumiseen.

Viime vuosina on tehty lainmuutoksia, joiden seurauksena muutoksenhakulautakuntaan on ollut mahdollista valittaa uusista etuusryhmistä (elätustuki, tulkkauspalvelut, psykoterapian lakisääteistäminen ja takuueläke). Nämä muutokset ovat osaltaan lisänneet valituksia. Osittain tämän vuoksi valitusmäärät eivät ole aiempina vuosina vähentyneet, mutta vuonna 2012 valituksia saapui 21 200, kun vuosina 2008–2010 valituksia saapui noin 22 000 vuosittain ja vuonna 2011 jopa 23 400 valitusta.

Ratkaistujen valitusten lisäämiseksi muutoksenhakulautakunnan resursseja on lisätty vuodesta 2008 lukien. Lautakunnalla on ollut lisähenkilöstöä vuosina 2008–2010 10 henkilöä, vuonna 2011 20 henkilöä vakinaisten 48 henkilöiden lisäksi. Vuonna 2012 henkilöstöä vakinaistettiin 55 henkilöön ja lisäksi määräaikaista henkilöitä oli 7. Vuodesta 2013 lukien lautakunnassa on 55 henkilöä.

1.8.2008 tehtiin lainmuutos, jolla asioiden käsittelyä kevennettiin muutoksenhakulautakunnassa: lautakunta jaettiin kahteen jaostoon, viisijäsenisessä kokoonpanossa käsiteltävien asioiden määrä on supistettu, yhden tuomarin kokoonpano on otettu käyttöön ja notaareille on annettu mahdollisuus esitellä yksinkertaisia valitusasioita. Lisäksi 1.1.2011 voimaan tulleella lainmuutoksella on lisätty niiden asiaryhmien määrää, jotka voidaan ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa.

Keskeistä toiminnan sujuvuuden kannalta on myös muutoksenhakulautakunnan sisäinen kehitystyö. Työprosessit auditointiin Lappeenrannan teknillisen yliopiston toimesta ja prosesseja on kehitetty. Myös prosessien johtamiseen, henkilöstön koulutukseen ja työhyvinvointiin on muutoksenhakulautakunnassa kiinnitetty erityistä huomioita ja tehty toimenpiteitä näiden osalta.

Valitusten keskimääräinen käsittelyaika oli muutoksenhakulautakunnassa pisimmillään eli 18,4 kuukaudessa tammikuussa 2009. Koko vuoden 2009 keskimääräinen käsittelyaika oli 17 kuukautta. Tämän jälkeen keskimääräinen käsittelyaika on lyhentynyt 15,3 kuukautteen vuonna 2010 ja 11,8 kuukauteen vuonna 2011. Vuoden 2012 keskimääräinen käsittelyaika oli 9,7 kuukautta ja joulukuun käsittelyaika oli 9 kuukautta. Vuoden 2013 keskimääräiseksi käsittelyajaksi arvioidaan 7 kuukautta ja joulukuun 2013 käsittelyajaksi 6 kuukautta.

Muutoksenhakulautakunnan kohtuuttoman pitkät käsittelyajat ovat olleet myös oikeuskanslerinviraston tutkittavana vuodesta 2008 lukien. Kesäkuussa 2012 antamansa lausun-

non perusteella apulaisoikeuskansleri katsoi, että asia ei enää anna aiheutta enempään toimenpiteisiin.

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan valitusten käsittelyajat ovat lähes puolituneet korkeimmasta tasostaan. Pidemmän aikavälin tavoitteena on ollut lyhentää valitusten keskimääräinen käsittelyaika sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnassa alle 6 kuukauden.

Nykyisellä henkilöstömäärällä ratkaistaan arviolta 22 000 valitusta vuosittain ja valitusmäärien säilyessä kohtuullisena, tulee käsittelyaika lyhenemään edelleen.

Asia ei anna enää aiheutta toimenpiteisiin.

Alkoholimainonnan rajoitukset

HE 84/2008 vp — EV 95/2009 vp

Lakivaliokunta

Eduskunta edellytti 15.6.2009, että hallitus selvittää kevätistuntokauden 2010 loppuun mennessä 1.1.2008 voimaan tulleiden alkoholimainintarajoitusten vaikutukset sekä arvioi mielikuvamainontaa koskevien lisätoimenpiteiden tarpeen.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 8.9.2009 työryhmän selvittämään 1.1.2008 voimaan tulleiden alkoholimainonnan rajoitusten vaikutuksia, arvioimaan mielikuvamainontaa koskevien lisätoimenpiteiden tarpeellisuutta ja kokoamaan tutkimustietoa alkoholimainonnan vaikutuksista nuoriin ja nuoriin aikuisiin.

Työryhmän muistio julkistettiin 3.6.2010 ja siitä pyydettiin viranomais- ja järjestöahoilta lausunnot 1.7.2010.

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltiin loppusyksystä 2010 luonnos hallituksen esitykseksi edellä mainitun työryhmän muistion pohjalta. Mielikuvamainontaa ei olisi tässä esityksessä kielletty. Hallituspuolueiden välisissä neuvotteluissa ei kuitenkaan päästy yksimielisyyteen hallituksen esityksen sisällöstä, mistä johtuen asia raukesi vuoden 2011 eduskuntavaaleihin.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa asiasta on seuraava kirjaus: ”Alkoholimainontaa rajoitetaan kieltämällä lapsiin ja nuoriin kohdistuvan mainonnan keinot ja sellaiset mainonnan keinot, joilla annetaan kuva alkoholin sosiaalista ja seksuaalista menestystä lisäävistä vaikutuksista. Tarkistetaan television ja radion sallittuja mainonta-aikoja. Alkoholimainontasäännösten valvontaa tehostetaan ja arvioidaan seuraamusten kehittämistarpeet.”

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan asiaa koskevaa lakiesitystä, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle kevään 2013 aikana.

Apurahansaajien vakuuttamisvelvollisuus sosiaalivakuutuksessa

HE 92/2008 vp — EV 132/2008 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 11.11.2008, että hallitus selvittää mahdollisuudet laajentaa apurahansaajien vakuuttamisvelvoitetta niin, että peräkkäiset, yhteen laskettuina

vähintään neljän kuukauden mittaiset, apurahat tulisivat pakollisen vakuuttamisen piiriin.

Apurahansaajien ansiosidonnaista sosiaaliturvaa koskeva lainsäädäntö tuli voimaan vuoden 2009 alusta. Muun muassa eduskunnan lausuman johdosta Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (Mela), joka toimeenpanee apurahansaajien MYEL-eläketurvaa ja lakisääteistä tapaturmaturvaa, yhteyteen perustettiin apurahansaajien sosiaaliturva-asioden kehittämistä varten oma neuvottelukunta. Neuvottelukunnassa on Melan edustajien lisäksi edustaja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä, valtiovarainministeriöstä, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnasta, Taiteen keskustoimikunnasta, Tieteentekijöiden liitosta, Akavasta, Suomen Taiteilijaseurasta ja Suomen näyttelijäliitosta.

Melassa tehtiin alkuvuodesta 2010 erikseen selvitys apurahansaajien neljän kuukauden yhdenjaksoista työskentelyedellytystä koskeva selvitys. Selvitys ja sen tulokset esiteltiin apurahansaajien sosiaaliturvan kehittämistä varten perustetun neuvottelukunnan kokouksessa 27.5.2010. Neuvottelukunta päätyi kokouksessaan siihen, ettei muutoksien valmistelemisen apurahansaajien vakuuttamissäännöksiin ollut tuossa vaiheessa tarpeellista, mutta asiaan on syytä palata myöhemmin, kun nykyisen järjestelmän toimivuudesta saadaan lisää kokemusta.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan lyhyiden apurahojen asema sosiaaliturvalainsäädännössä selkeytetään.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö asetti 5.9.2012 luovilla aloilla työskentelevien ja muiden itsensä työllistävien työryhmän paikantamaan edellä mainittujen henkilöryhmien sosiaaliturvassa ja sosiaaliturvaan vaikuttavassa verotuksessa mahdollisesti olevat epäkohdat ja tekemään tarvittavat muutosehdotukset epäkohtien korjaamiseksi. Työryhmän toimikausi päättyi 31.3.2013. Työryhmän tehtävänä on muun muassa selvittää Apurahansaajien neuvottelukunnan selvityksen perusteella alle neljän kuukauden apurahajaksojen merkitys apurahatyöskentelyn vakuuttamisen kannalta sekä selvittää muut mahdolliset neuvottelukunnan havaitsemat epäkohdat apurahansaajien sosiaaliturvan vakuuttamisessa ja tältä pohjalta tehdä tarpeelliset muutosehdotukset. Työryhmä on pyytänyt neuvottelukunnalta edellä tarkoitettua uutta selvitystä, jonka valmistuttua asia käsitellään työryhmässä.

Lääkkeiden annosjakelun korvaaminen

HE 134/2008 vp — EV 106/2008 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

Eduskunta edellytti 4.11.2008, että lääkkeiden annosjakelutoiminnan sääntelyyn liittyvän selvitystyön yhteydessä annosjakelun korvattavuuden rajoitusten, kuten kuuden korvattavan lääkkeen rajan, tarkoituksenmukaisuus ja kokonaistaloudellisuus arvioidaan ja tehdään tarvittavat esitykset lainsäädännön muutoksiksi.

Sairausvakuutuslain (1224/2004) 5 luvun 10 §:n mukaan vakuutetulla, joka on täyttänyt 75 vuotta, on oikeus korvaukseen annosjakelun kustannuksista, jos hänellä on annosjakelun alkaessa vähintään kuusi annosjakeluun soveltuvaa sairausvakuutuslain mukaan

korvattavaa lääkettä. Lisäksi edellytyksenä on, että vakuutetun lääkitys on tarkistettu tarpeettomien, keskenään yhteen sopimattomien ja päällekkäisten lääkitysten poistamiseksi ja annosjakeluun siirtyminen on pitkäaikaisessa lääkeshoidossa lääketieteelliseltä kannalta perusteltua.

Koneellinen annosjakelu avohoidon potilaille käynnistettiin Suomessa vuonna 2002. Palvelu on tarkoitettu erityisesti henkilöille, joilla on käytössään useampia lääkkeitä tai joiden on itse vaikea huolehtia lääkkeidensä oikeasta annostelusta. Kansaneläkelaitoksen tekemän tutkimuksen (Saikkonen 2003) mukaan koneellinen annosjakelu vähensi 120 testipotilaan joukossa lääkekustannuksia noin kuudella prosentilla. Suurimmat kustannushyödyt tulivat henkilöille, joilla oli käytössään vähintään viisi lääkevalmistetta.

Annosjakelutoiminnan laajenemisen myötä on noussut esiin tarpeita sen kehittämiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla toimi työryhmä, joka selvitti avohuollon apteekkitoiminnan kehittämistarpeita. Työryhmän keväällä 2011 valmistuneessa muistiossa oli useita ehdotuksia koneellisen annosjakelun kehittämiseksi. Eräs ehdotuksista oli annosjakelupalkkioiden korvauskriteereiden tarkistaminen tukemaan pitkäaikaissairaiden asianmukaisen lääkeshoidon toteutumista. Lääkealan turvallisuus ja kehittämiskeskus Fimea on tehnyt apteekkitoiminnan kehittämistyöryhmän ehdotusten pohjalta sosiaali- ja terveysministeriölle apteekkitoimintaa koskevia lainsäädännön muutosehdotuksia. Näihin ehdotuksiin sisältyy tässä vaiheessa lähinnä joitakin koneellista annosjakelua koskeviin lupiin liittyviä kehittämisehdotuksia.

Eläkerahastoja koskeva kokonaisuudistus

HE 152/2008 vp — EV 8/2009 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 25.2.2009, että hallitus välittömästi valmistelee eläkerahastoja koskevan kokonaisuudistuksen, joka sisältää uudet lisäeläkejärjestelyt ja joka turvaa vakuutettujen ja työnantajien oikeudet ja velvollisuudet sekä eläkesäätiöiden ja -kassojen toimintaedellytykset tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lausuman taustalla on eduskunnan aikaisempi, lähes samankaltainen lausuma HE 156/2005 vp – EV 34/2006 vp, jonka johdosta sosiaali- ja terveysministeriö päätti helmi-/maaliskuulla 2008, että ensimmäisessä vaiheessa valmisteltaisiin kansainvälisesti kilpailukykyinen lisäeläkeudistus, joka koskisi maksuperusteisia lisäeläkejärjestelyjä nyky-muotoisissa eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa. Tarvittavat säännökset otettaisiin erillislakiin, ja nykyiset eläkesäätiölaki (1774/1995) ja vakuutuskassalaki (1164/1992) toimitaisivat erillislain taustalakeina.

Uudistusta koskeva lait 173/2009, 174/2009 ja 175/2009 hyväksyttiin 27 päivänä maaliskuuta 2009 ja ne tulivat voimaan 1.4.2009.

Vuonna 2012 komissio käynnisti uudelleen neuvottelut vuonna 2007 annetusta muutetusta ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi vähimmäisvaatimuksista työntekijöiden liikkuvuuden lisäämiseksi parantamalla lisäeläkeoikeuksien kertymistä ja säilyttämistä (KOM(2007)603 lopullinen).

Kokonaisuudistuksen valmistelu on kertomusvuonna aloitettu arviomuistion laadinnalla. Varsinainen lainvalmistelu aloitetaan arviomuistiosta saatujen lausuntojen perusteella vuonna 2013.

Komissiolta on vuonna 2013 odotettavissa esitys ammatillisia lisäeläkkeitä tarjoavien laitosten toiminnasta ja valvonnasta annetun direktiivin 2003/41/EY muuttamiseksi.

Valmistelussa huomioidaan direktiiveihin esitetyt muutokset. Nämä muutokset koskevat ainakin muita kuin lakisääteistä työeläkevakuutusta harjoittavia eläkerahastoja. Työeläkerahastoja koskevien esitysten osalta ratkaisevana on pidettävä sosiaaliturvan tehokasta ja turvaavaa toimeenpanoa. Lisäeläkerahastojen osalta on huolehdittava, että ratkaisut ovat EU:n sääntelyn mukaisia. Erot työeläkelaitosten ja lisäeläkerahastojen kilpailuolosuhteissa huomioidaan lainsäädäntöä valmisteltaessa.

Vammaisuuden perusteella järjestettävät palvelut ja tukitoimet

HE 166/2008 vp — EV 181/2008 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

Eduskunta edellytti 10.12.2008, että hallitus seuraa uudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia ja seurannan perusteella arvioi lainsäädännön toimivuutta ja kustannusvaikutuksia kokonaisuudessaan sekä mahdollisia täsmennystarpeita.

Sosiaali- ja terveysministeriö on seurannut 1.9.2009 voimaan tulleen vammaispalvelulain uudistuksen toimeenpanoa asettamassaan vammaispalvelulain muutosten toimeenpanon ohjausryhmässä. Ohjausryhmän toimeksiannosta Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on toteuttanut mm. seurantakyselyn kuntien sosiaalijohtajille ja vammaisjärjestöille. Ohjausryhmä on loppuraportissaan keväällä 2011 tehnyt ehdotukset uudistuksen seurannan edellyttämistä toimista, joita Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toteuttaa laitoksen ja sosiaali- ja terveysministeriön välisessä tulossopimuksessa tarkemmin sovittavalla tavalla. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on tehnyt alkuvuodesta 2011 erilliskyselyn kunnille koskien vuotta 2010. Kyselyssä on huomioitu vammaispalvelulain muutokset ja sen tulokset on raportoitu syksyllä 2011. Lisäksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa on meneillään vuoden 2013 lopussa valmistuva vammaispalvelulain kustannusvaikutusten seuranta erillisen tutkimushankkeen yhteydessä.

Informaatio-ohjauksen toimivuus sosiaali- ja terveydenhuollossa

M 2/2008 vp — EK 15/2008 vp

Tarkastusvaliokunta

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa talouden ohjausta uudistamalla sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus- ja rahoitusjärjestelmät siten, että ne kannustavat kuntia kustannus- ja laatutietoiseen toimintaan ja palvelurakenteiden kehittämiseen.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus aluehallinnon uudistamishankkeessa varaa aluehallinnon suorittamalle ohjaus- ja valvontatoiminnalle riittävät voimavarat ja toimintaedellytykset ennalta ehkäisevälle ohjaukselle.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakennemuutosta. Samalla järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään sekä parannetaan järjestelmän kannustavuutta. Järjestelmän uudistaminen aloitettiin vuonna 2012.

2. Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta tuli voimaan 29.12.2009. Lakiin koottiin valtiovarainministeriön hallinnonalalle eräin poikkeuksin nykyisistä hallinnonala-kohtaisista valtionosuuksista yleinen valtionosuus, sosiaali- ja terveydenhuollon, esi- ja perusopetuksen sekä yleisten kirjastojen, kuntien kulttuuritoimen ja asukaskohtaisesti rahoitetun taiteen perusopetuksen valtionosuudet. Muiden kuin esi- ja perusopetuksen osalta uudistus ei muuttanut voimassa olleiden valtionosuuksien asukaspohjaisia määräytymisperusteita. Yhdistetyissä valtionosuuksissa käytetään yhtä valtionosuusprosenttia. Laki tuli voimaan 1.1.2010.

3. Lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastojen tehtävät siirtyivät vuoden 2010 alussa aluehallintovirastolle. Aluehallintoviraston toimintamäärärahat jakaa valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osasto. Toimintamäärärahoilla rahoitetaan viranomaisten henkilöstön palkkaus- ja muut henkilöstömenot, toimitilamenot, matkustusmenot, viraston normaalit atk-menot ja muut kulutusmenot. Sektoriministeriöiden tehtävien hoitamiseksi aluehallintoviranomaisen käyttöön tarkoitetut muut kuin edellä mainitut toimintamäärärahat – ns. substanssimäärärahat – budjetoidaan ja niiden käyttötarkoitus ja muut ehdot merkitään talousarviossa sektoriministeriöiden pääluokkaan. Sektoriministeriöt jakavat nämä määrärahat, ohjaavat ja valvovat niiden käyttöä ja raportoivat määrärahojen käytöstä. Työsuojelun osalta rahoitus kulkee sosiaali- ja terveysministeriön kautta. Asia ei anna enää aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Valtion vuoden 2013 talousarvion momentilta 33.70.50 (Terveysten edistäminen) siirrettiin 420 000 euroa momentille 28.40.01 (aluehallintovirastojen toimintamenot). Terveysten edistämisen määrärahalla on rahoitettu aluehallintovirastojen toteuttamia alkoholiohjelman toteuttamiseen ja muuhun terveyden edistämiseen liittyviä kokeilu- ja kehittämissankkeita. Toiminta on todettu tarpeelliseksi ja siksi se siirrettiin aluehallintovirastojen perustoiminnaksi. Siirto varmistaa terveyden edistämiseen ja päihdehaittojen haittojen ehkäisyyn liittyvän kehittämistoiminnan jatkumisen ja se samalla vähentää hallinnollista työtä sekä sosiaali- ja terveysministeriössä että aluehallintovirastoissa.

Palveluseteli

HE 20/2009 vp — EV 67/2009 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 5.6.2009, että sosiaali- ja terveysministeriö järjestää lainsäädännön vaikutusten seurannan ja arvioinnin sekä antaa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle asiasta selvityksen vuoden 2012 loppuun mennessä. Seurannan ja

arvioinnin tulee kohdistua muun muassa palvelusetelin käytön yleisyyteen, setelin kohdentumiseen eri palveluihin ja setelin arvon määräytymiseen sekä lainsäädännön vaikutuksiin asiakaskunnan valikoitumiseen, kunnalliseen palvelutoimintaan, henkilöstöön ja työllisyyteen.

2. Eduskunta edellytti, että maksukattojärjestelmää uudistettaessa selvitetään, millä tavoin palvelusetelin omavastuuosuus huomioidaan maksukaton kertymisessä.

Palvelusetelilainsäädännön vaikutusten seuranta ja arviointi käynnistyi sosiaali- ja terveysministeriössä vuonna 2012.

Sosiaaliturvan uudistamiskomitean eli SATA-komitean työn yhteydessä selvitettiin myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja ja niihin liittyviä kehittämistarpeita. Komitea ehdotti 18.12.2009, että terveydenhuollon yhtenäinen maksukatto toteutetaan yhdistämällä kunnallinen terveydenhuollon maksukatto ja sairausvakuutuksen lääkekustannusten vuosiomavastuuosuus. Yhdistetyn maksukaton ulkopuolelle jää sairausvakuutuksen matkakustannusten katto. Jatkovalmistelun lähtökohtana tulisi olla kustannusneutraali tasakattomalli (840 €/v.). Palvelusetelin omavastuu otettaisiin yhdistetyssä maksukatossa huomioon enintään vastaavan kunnallisen palvelumaksun suuruisena. Lisäksi jatkovalmistelussa arvioidaan tarve kunnallisen terveydenhuollon ns. välikatoille.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan asiakasmaksujärjestelmän kehittämistä jatketaan. Maksukattoja yhdistetään ja uudistetaan. Tavoitteena on luoda terveydenhuollon yhtenäinen maksukattojärjestelmä yhdistämällä kunnallisen terveydenhuollon maksukatto ja lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekustannusten enimmäisvuosiomavastuuosuus. Maksukattosäännöksissä huomioitaisiin myös palvelusetelin omavastuu. Yhtenäisen maksukaton käyttöönotto edellyttää toimeenpanoon soveltuvaa sähköistä tietojärjestelmää.

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi vuoden 2012 loppuun mennessä sosiaali- ja terveysvaliokunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon palveluseteliä koskevan selvityksen. Selvityksen liitteenä on sosiaali- ja terveysministeriön Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta pyytämä raportti, jossa tarkastellaan palvelusetelin vaikutuksia tutkimustulosten pohjalta.

Nykyinen palvelusetelilainsäädäntö on ollut voimassa kolme vuotta. Toistaiseksi palvelusetelien osuus kuntien palvelutuotannossa on ollut vähäinen. Palvelusetelijärjestelmän merkitys tulee kuitenkin todennäköisesti kasvamaan, ja sen vaikutuksia olisi syytä tutkia tulevaisuudessa perusteellisemmin. Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistämässä maksulainsäädännön uudistustyötä vuonna 2013. Palvelusetelin omavastuun huomioon ottaminen maksukatossa selvitetään tässä yhteydessä.

Osasairauspäivärahan kehittäminen

HE 62/2009 vp — EV 71/2009 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 3.6.2009, että hallitus selvittää mahdollisuudet pidentää osasairauspäivärahan enimmäiskestoa ja arvioi selvityksen pohjalta säädösten muutostarpeet.

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsitellessä hallituksen esitystä 62/2009 vp nousi esille tarve osasairauspäivärahan mahdollisesta pidentämisestä nykyisestä 72 arkipäivästä. Jatkaminen saattaisi olla hyödyllistä pitkäaikaisissa sairauksissa, esim. joistakin mielialahäiriöistä toivuttaessa. Jatkokehittämisen katsottiin kuitenkin edellyttävän ensin järjestelmän sopivuuden arviointia ja seurantaa sekä niiden perusteella työelämän osapuolten neuvotteluja osasairauspäivärahan kehittämisestä. Eduskunta edellytti kuitenkin lakia hyväksyessään, että hallitus selvittää mahdollisuudet pidentää osasairauspäivärahan enimmäiskestoa ja arvioi selvityksen pohjalta säädösten muutostarpeet.

Osasairauspäivärahan käytöstä on tehty tutkimusta Kansaneläkelaitoksen ja työterveyslaitoksen toimesta. Tutkimuksen mukaan kokemukset etuuden käytöstä ovat olleet pääosin myönteisiä. Paitsi lainsäädännön kehittämistä, työelämässä itsessään tarvitaan asennemuutosta entistä enemmän. Myös tiedotuksella on asiassa suuri merkitys. Käytännössä Suomessa ollaan töissä joko kokopäiväisesti tai ei ollenkaan. Erilaiset välimuodot työssäoloon on nähty eräänä keinona työurien pidentämiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoiman Masto-hankkeen toimeksiannosta TNS Gallup Oy toteutti vuonna 2010 tutkimuksen osasairauspäivärahan ja työtä tukevien toimintatapojen käytöstä Suomessa 2010. Tutkimuksessa haastateltiin 303 keskisuurten tai suurten yritysten ja organisaatioiden henkilöstöhallinnon edustajia tai muita työnantajien edustajia. Yli 40 prosenttia vastaajista kertoi, että osasairauspäivärahaa on käytetty. Yli puolet yrityksistä ei ollut vielä osasairauspäivärahaa käyttänyt, mutta näistä suurin osa, 44 prosenttia ilmoitti suhtautuvansa myönteisesti osasairauspäivärahan käyttöönottoon mahdollisen tarpeen synnyttyä. Yleisin syy osasairauspäivärahojen käyttämättömyyteen oli se, ettei siihen vielä ole ollut tarvetta. Tämän jälkeen kaksi yleisintä syytä olivat työntekijöiden tiedon tai kiinnostuksen puute sekä työnantajien tiedon puute. Tiedon puutteen lisäksi työn sisältö esti osasairauspäivärahan käyttöönottoa. Käyttöönottoa esti myös mielikuva käyttöönoton vaivalloisuudesta.

Vuonna 2009 osasairauspäivärahaa saaneita oli 2180. Vuoden 2010 aikana osasairauspäivärahan käyttö kaksinkertaistui vuoteen 2009 verrattuna. Osapäivärahan saajia oli 4737. Vuonna 2011 saajia oli 6907. Vuoden 2010 alusta voimaan tullut lainmuutos näyttää olleen onnistunut. Tarpeet ja mahdollisuudet osasairauspäivärahan enimmäiskeston pidentämiseen ovat parhaiten arvioitavissa osasairauspäivärahasta saadun kokemuksen perusteella osana muita työssä jaksamista edistäviä työelämän toimenpiteitä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman työelämän kehittämistä ja työurien pidentämistä koskevan osan mukaan työkyvyttömyys on merkittävin työuraa lyhentävä tekijä. Siksi hallitus painottaa työkyvyttömyyden ehkäisemistä ja osatyökykyisten työmahdollisuuksien parantamista työurien pidentämisessä. Tämä edellyttää etenkin terveyden

edistämisen sekä työterveyshuollon, kuntoutuksen ja työelämän kehittämistä. Hallituksen ohjelman mukaan mahdollisuuksia tehdä osa-aikatyötä parannetaan edistämällä muun muassa osittaisen sairauspäivärahan käyttöä. Siksi muun muassa työtä ja työaikoja tulee järjestää vastaamaan nykyistä paremmin työntekijän osittaista työkykyä ja kuntoutumista. Työnantajien valmiuksia ja kannustimia palkata osatyökykyisiä edistetään ja kehitetään.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut 11.4.2012 työryhmän valmistelemaan osatyökykyisten työllistymisen edistämisen toimintaohjelman. työryhmän työlle asetettu määräaika päättyy 30.6.2013. Kysymys mahdollisuudesta kehittää osasairauspäivärahaa liittyy työryhmän selvitystyöhön. Työryhmän selvitystyön valmistuttua tehdään päätökset tarvittavista jatkotoimenpiteistä.

Työkyvyttömyyseläkeläisten työhönpaluun edistäminen

HE 72/2009 vp — EV 105/2009 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 25.9.2009, että kokeilulain aikana 600 euron ansiorajan ja eläkkeen lepäämistä koskevan kahden vuoden enimmäisajan toimivuutta seurataan ja arvioidaan niiden muutostarpeet lainsäädännön jatkovalmistelussa.

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä annettua määräaikaista kokeilulakia muutettiin 1.3.2011 lukien (1189/2010). Työkyvyttömyyseläkkeen lepäämään jättämisen ansaintarajaa korotettiin 600 eurosta 687,74 euroon kuukaudessa. Uusi ansaintaraja on samansuuruinen kuin samaan aikaan maksuun tullut takuueläke. Vanha 600 euron ansaintaraja oli kiinteä. Uusi ansaintaraja sidottiin kansaneläkeindeksiin. Vuoden 2013 alusta ansaintaraja nousee 732,13 euroon. Määräaikainen kokeilulaki on voimassa vuoden 2013 loppuun. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut keväällä 2012 työryhmän, jossa selvitetään kokeilulain toimivuutta ja lainsäädännön muutostarpeita.

Aikuiskoulutuslain toimivuus

HE 152/2009 vp — EV 204/2009 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Eduskunta edellytti 30.11.2009, että hallitus antaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2012 loppuun mennessä selvityksen aikuiskoulutuslain toimitavuudesta ja sen tavoitteiden toteutumisesta sekä aikuiskoulutustukea saavien määrästä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on varautunut aloittamaan eduskunnan edellyttämän selvityksen valmistelun vuonna 2011.

Marraskuun 28 päivänä 2011 allekirjoitetussa työmarkkinakeskusjärjestöjen raamissopimuksessa Suomen kilpailukyvyyn ja työllisyyden turvaamisesta asetettiin työryhmä selvittämään aikuiskoulutustuen käyttöä ja valmistelemaan ehdotuksia Koulutusrahaston toiminnan kehittämiseksi. Työryhmä on laatimassaan muistiossa katsonut, että aikuis-

koulutustuen vuonna 2010 toteutettu uudistus on olemassa olevan tiedon perusteella ollut oikean suuntainen ja vastannut muun muassa edunsaajamäärän kasvun osalta uudistuksen tavoitteisiin. Vuonna 2011 aikuiskoulutustukea sai 11 104 henkilöä, kun vuonna 2009 tuen saajia oli 7 319 henkilöä. Työryhmä esitti sovitellun aikuiskoulutustuen ehtojen muuttamista siten, että täyden suojaosan määrä kuukaudessa korotettaisiin 250 euroon. Lisäksi työryhmä esitti, että aikuiskoulutustuen enimmäiskesto aika pidennettäisiin 19 kuukauteen. Lainvalmistelu näiden muutosten osalta on käynnissä ja muutosten on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä elokuuta 2013.

Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muutokset

HE 101/2010 vp — EV 261/2010 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta edellytti 13.12.2010 hallituksen 1) seuraavan tarkkaan uudistuksen vaikutuksia muun muassa kuntien välisiin kustannuksiin sekä 2) selvittävän itsenäisesti asuvien ja avohuollon piirissä olevien henkilöiden kotikunnan määräytymiseen liittyvät eri kysymykset ja ryhtyvän tarvittaessa valmistelemaan lain-säädännöllisiä muutoksia.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tulossopimuksen mukaisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on käynnistänyt kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muutosten vaikutusten seuraamisen. Asiasta on tarkoitus raportoida vuonna 2013.

Tasa-arvoselonteko

VNS 7/2010 vp — EK 51/2010 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Eduskunta hyväksyi 2.3.2011 selonteon johdosta seuraavan kannanoton:

1. eduskunta yhtyy hallituksen linjauksiin tasa-arvon edistämiseksi ja edellyttää, että

2. hallitus valmistelee eduskunnalle esityksen tasa-arvolain muuttamisesta muun muassa siten, että palkkakartoitusvelvoitteita täsmennetään, henkilöstön vaikutus- ja tiedonsaantimahdollisuuksia lisätään työpaikan tasa-arvosuunnitelmaa ja palkkakartoitusta tehtäessä, toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu ulotetaan peruskouluihin ja lakiin lisätään sukupuolivähemmistöjen suojaa ja syrjintätapausten sovittelua koskevat säännökset;

3. naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiselle toimintaohjelmalle osoitetaan valtion talousarvioissa riittävät, pitkäjänteisen toiminnan mahdollistavat määrärahat;

4. turvakotipaikkojen määrä ja alueellinen kattavuus nostetaan Euroopan neuvoston suositusten mukaiselle tasolle ja huolehditaan palvelujen saatavuudesta kaikille turvaa tarvitseville;

5. tasa-arvotyön voimavaroja lisätään:

- osoittamalla tasa-arvovaltuutetulle määrärahat lisähenkilöstön palkkaamiseen tasa-arvolain edistämismittareiden valvonta- ja ohjaustehtävien hoitoon; ja
- vahvistamalla Tasa-arvotiedon keskus Minnan resursointia ja huolehtimalla keskuksen rahoituksen jatkumisesta myös vuoden 2012 jälkeen; sekä

6. hallitus antaa seuraavan tasa-arvopoliittisen selonteon eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä ja väliraporttina selonteon toteutumisen edistymisestä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle selvityksen suoritetuista toimenpiteistä ja tasa-arvon kehityksestä vuoden 2016 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto päätti 6.4.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

2. Hallitus on asettanut työryhmän valmistelemaan tasa-arvolain muuttamista koskien palkkakartoitusselvityksiä sekä henkilöstön vaikutus- ja tiedonsaantimahdollisuuksia tasa-arvosuunnitelmaa ja palkkakartoitusta tehtäessä tarkoituksena lain täsmentäminen näiltä osin, samoin kuin syrjintätapausten sovittelun lisäämistä lakiin selvitetään. Hallitus valmistelee tasa-arvolain muuttamista siten, että tasa-arvosuunnittelu ulotetaan perusopekseen ja lakiin lisätään sukupuolivähemmistöjen syrjintäsuoja.

3. Ohjelman toimeenpanosta vastaavat ministeriöt (sisäasiain-, oikeus-, ja sosiaali- ja terveysministeriö) ovat esittäneet ohjelmalle määrärahaa hallinnonalansa talousarviossa. Ohjelman toimeenpanoa sopeutetaan resursseja vastaavaksi. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän hyväksyessä 10.6.2010 naisiin kohdistuvan ohjelman toimeenpanon se edellytti samalla, että ohjelma toimeenpannaan kunkin hallinnonalan talousarvion raameissa. Suurin määrärahatarve kohdistuu sosiaali- ja terveysministeriöön, jonka hallinnonalaan ohjelman toimenpiteet pääasiassa kohdistuvat. Määräraha on jaettu vuosittain, joten tulevien vuosien jaettavan määrärahan suuruutta ei vielä tiedetä.

STM myönsi viime vuodelle 200 000 euron määrärahan. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman toimeenpanoon.

Oikeusministeriössä ohjelman täytäntöönpano toteutettiin osana ministeriön toimintaa ja talousarvion raameissa. Oikeusministeriö osallistui MARAK-hankkeen kustannuksiin 13 000 eurolla. Vuonna 2012 väkivaltaisen käyttäytymisen vähentämiseen suunnattuihin ohjelmiin osallistui rangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä kaikkiaan 53 vankeja (40/2011) Ohjelmia olivat Omaehtoinen muutos, Lähisuhdeväkivaltaohjelma, naisille suunnattu keskustelu- ja motivointiohjelma sekä uusimpana Ketjun katkaisuohtelma lähisuhdeväkivallasta kärsineille. (OM/Mervi Sarimo)

Sisäasiainministeriön poliisiosasto ja Poliisihallitus toteavat että toimenpiteiden rahoituksen erittely jälkikäteen on mahdotonta, koska rahoitusta ei ole "korvamerkitty". Pääosa toimenpiteistä on tehty rakenteiden sisällä osana toiminnan kehittämistä tai muiden toimenpiteiden yhteydessä. Poliisiosasto osallistui MARAK:in kustannuksiin 26 000 €:lla. (Heidi Kankainen/SM)

4. Sosiaali- ja terveysministeriö teetti 2010 selvityksen ”Lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille tarjottavat turvakotipalvelut”. Siinä kartoitettiin turvakotitilanne Suomessa ja annettiin suositukset tilanteen parantamiseksi. Pääasiassa turvakotipalvelut ovat järjestöjen ylläpitämiä, mutta myös muutamilta kunnilta löytyy tätä palvelua. Turvakotipalvelujen valtakunnallistaminen on edennyt hitaasti. Vuoden 2013 aikana laaditaan laatukriteerit toiminnalle ja tämän jälkeen valvontakriteerit. Myös sosiaalihuoltolain kokonaisuudistusta pohtineen uudistamistyöryhmän loppuraportissa lähisuhde- ja perheväkivalta on mainittu sellaisen erillisen tuen tarpeen syynä, johon kuntien on vastattava. Tarpeeseen vastaaminen edellyttää työryhmän mukaan kuitenkin vielä pohdintaa siitä mitä erityissääntelyä ja mihin olemassa olevaan tai valmistettavaan lakiin turvakotitoiminta tai muu mahdollinen tarvittava sääntely tulisi sijoittaa. Turvakotipalvelujen lakisäästeistäminen vaikuttaisi myös palvelun järjestämisen resursoimiseen positiivisesti.

5. Tasa-arvovaltuutetun henkilöstömäärärahat samoin kuin Tasa-arvotiedon keskus Minnan resursointi ovat ennallaan. Tasa-arvotiedon keskus Minnan aiempaa vastaava rahoitus on sisällytetty vuosien 2012–2015 kehyksiin.

Tasa-arvotyön voimavaroja lisätään:

- osoittamalla tasa-arvovaltuutetulle määrärahat lisähenkilöstön palkkaamiseen tasa-arvolain edistämismetodien valvonta- ja ohjaustehtävien hoitoon; ja
- vahvistamalla Tasa-arvotiedon keskus Minnan resursointia ja huolehtimalla keskuksen rahoituksen jatkumisesta myös vuoden 2012 jälkeen; sekä
- ministeriön v. 2014–2017 kehysesitykseen on sisällytetty tasa-arvovaltuutetun toimistolle kaksi uutta virkaa.

Vuoden 2013 osalta tasa-arvovaltuutetun henkilöstömäärärahat ovat ennallaan, mutta muita toimintamäärärahoja on lisätty.

Tasa-arvotiedon keskus Minna on siirretty 1.1.2013 alkaen pysyväksi toiminnoksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.

HE 115/2012 vp — EV 148/2012 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 12.12.2012, että työllistymisbonus mahdollisessa seuraavassa vaiheessa laajenee koskemaan myös palkkatuetta työtä.

Valtioneuvosto päätti 27.12.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

HE 160/2012 vp — EV 162/2012 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

1. Eduskunta edellytti 18.12.2012, että hallitus arvioi henkilöstömitoituksen toteutumisen vanhuspalvelulaissa tarkoitettulla tavalla vuoden 2014 aikana ja mikäli ympärivuorokautisessa hoidossa ei ole saavutettu suositusten mukaista henkilöstömitoitusta (vähintään 0,5), antaa eduskunnalle esityksen lain täsmen-
 tämisestä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi lain tavoitteiden toteutumista ja vaikutusta erityisesti ikääntyneen väestön hyvinvointiin, terveyteen ja toimintakykyyn ja sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuteen sekä kunnille aiheutuviin kustannuksiin.

Valtioneuvosto päätti 27.12.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 24.9.2012 työryhmän, jonka tehtävänä on uudistaa Ikäihmisten palvelujen laatusuositus ja tehdä ehdotus sen toimeenpanoksi.

HE 86/2011 vp — EV 78/2012 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta edellytti 2.10.2012, että hallitus seuraa ja arvioi biopankkilainsäädännön toimivuutta ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi.

Valtioneuvosto päätti 29.11.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Biopankkilaki vahvistettiin 30.11.2012. Laki tulee voimaan 1.9.2013. Sosiaali- ja terveysministeriö antaa yleisohteet lain täytäntöönpanosta. Biopankkilainsäädännön operatiivinen toimeenpano kuuluu Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut biopankkilainsäädännön ohjausryhmän ja virkamiestyöryhmän 27.11.2012 tekemällään päätöksellä. Virkamiestyöryhmän tehtävänä on valmistella biopankkilain nojalla annettavat alemmanasteiset säädökset ja ohjata tarvittavan ohjeistuksen valmistelua sekä toimia virkamieskokoonpanossa biopankkiuudistuksen täytäntöönpanon tukena. Virkamiestyöryhmä aloittaa työskentelynsä 8.1.2013.

Biopankkilainsäädännön ohjausryhmän tehtävänä on seurata ja arvioida biopankkilainsäädännön toimivuutta ihmisperäisiä näytteitä käyttävässä tutkimuksessa sekä ohjata biopankkitoiminnan edellyttämän infrastruktuurin rakentamista Suomessa yhteistyössä tutkijoiden, rahoittajien, terveydenhuollon palvelujärjestelmän, asiantuntijalaitosten sekä muiden sidosryhmien kanssa. Ohjausryhmän järjestäytymiskokous on 15.2.2013.

Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi Suomen osallistumista eurooppalaiseen BBMRI-hankkeeseen (Biobanking and BioMolecular Resources Infrastructure), joka on valittu pilotoimaan Euroopan unionin neuvoston käynnistämää tutkimusinfrastruktuurikonsortiota. Tässä tarkoituksessa sosiaali- ja terveysministeriö järjesti 30.11.2012 neuvottelutilaisuuden, jossa sovittiin menettelyistä Suomen liittymiseksi BBMRI-hankkeeseen.

1.12 Ympäristöministeriö

Ympäristönsuojelun valvonta, valvontamaksu

HE 100/2009 vp — EV 6/2010 vp

Ympäristövaliokunta

Eduskunta edellytti 26.2.2010, että hallitus ennakkovalvonnan keventämishankkeessaan ryhtyy myös toimenpiteisiin ympäristönsuojelun jälkivalvonnan tehostamiseksi selvittämällä valvontamaksun käyttöönottamista ja jälkivalvonnan sisällöllistä kehittämistä.

Ympäristöministeriö on asettanut 30.11.2011 ympäristönsuojelulain ja -asetuksen sekä eräiden muiden säädösten uudistamista valmistelewan hankkeen. Hankkeen tarkoituksena on valmistella ympäristönsuojelulain uudistaminen ottaen huomioon hallitusohjelman ympäristönsuojelulain ja -asetuksen kokonaisuudistukselle asettamat tavoitteet sekä kaikki tähänastinen valmistelutyö selvityksineen. Hankkeen tavoitteena on myös huolehtia teollisuuspäästödirektiivin toimeenpanosta. Ympäristöministeriö lähetti ehdotuksen ympäristönsuojelulain muuttamisesta lausunnolle 15.11.2012 ja lausuntoaika päättyi 7.1.2013.

Yksi hankkeen neljästä projektista keskittyi valvontaa koskevien säännösten uudistamiseen. Sen tehtävänä oli toimeksiannon mukaan laatia 29.2.2012 mennessä ehdotus valvonnan kehittämiseksi mukaan lukien ehdotukset valvonnan maksullisuuden toteuttamiseksi. Ehdotukseen on sisällytetty teollisuuspäästödirektiivin vaatimat valvonnan sääntelyä koskevat muutokset. Ehdotuksen mukaan määräaikaaisista tarkastuksista, toiminnanharjoittajien lähettämien raporttien tarkastuksista ja hallintopakon käyttöön liittyvistä tarkastuksista perittäisiin valvontamaksua. Valvontamaksua sovellettaisiin sekä valtion että kunnan viranomaisten suorittamaan ympäristölupien valvontaan. Valvontamaksun suuruudesta säädettäisiin asetuksella.

Ympäristöministeriö on ajantasaistanut 7.11.2012 ympäristölupien valvontaohjeen (YM12/401/2012). Myös julkaisu Ympäristölainsäädännön laillisuusvalvonta, Suomen ympäristö 11/2006 on uudistettavana Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hankkeena, jota ympäristöministeriö ohjaa ja rahoittaa. Vuonna 2013 ryhdytään täydentämään uutta valvontaohjetta ohjeistamalla ympäristönsuojelulain valvonnan lisäksi vesilain ja jätelain valvontaa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa jää ympäristönsuojelun valvojia lähiaikoina paljon eläkkeelle. Tuottavuustavoitteiden vuoksi korvaavia rekrytointeja ei välttämättä voida tehdä. Valvonnan maksullisuus auttaa voimavaratilannetta kuitenkin aikaisintaan vuonna 2014 ja vain siinä tapauksessa, että valvontamaksut voidaan osoittaa ELY-keskuksissa kyseisiin tehtäviin ilman että valvonnan muuta rahoitusta vähennetään. Vuodet 2013 ja 2014 tulevat olemaan haasteellisia valvonnan asianmukaisen järjestämisen kannalta.

Öljysuojarahasto, rahoitus

HE 167/2009 vp — EV 231/2009 vp

Ympäristövaliokunta

Eduskunta edellytti 7.12.2009, että hallitus selvittää mahdollisuuksia laajentaa öljysuojarahaston rahoituspohjaa sekä huolehtii öljysuojarahaston jatkuvuudesta ja sen toimintakyvyn turvaamisesta tarvittaessa talousarvioratkaisuin.

Hallitusohjelman mukaisesti öljysuojamaksun 1.1.2010 voimaan tullutta määräaikaista korotusta on jatkettu (L 848 /2012). Korotus on edelleen kolminkertainen (1,50 €/tn) normaalitasoon nähden ja muutos on voimassa 31.12.2015 saakka. Myös rahaston pääomajajojen korotusta jatkettiin 31.12.2019 saakka. Muutoksen tarkoitus on turvata öljysuojarahaston maksuvalmius tilanteessa, jossa sekä valtiolla että alueellisilla pelastuslaitoksilla on edelleen tarvetta korottaa öljyvahinkojen torjuntavalmiuttaan. Suomenlahdella öljykuljetukset ovat kasvaneet 20 miljoonasta tonnista vuonna 1995 lähes 160 miljoonaan tonniin vuonna 2010 ja arvio vuoden 2015 kuljetuksista on 230 miljoonaa tonnia. Suomen tavoitteleman valmiuden tavoitetason mukaisten öljyntorjuntahankkeiden toteuttaminen vaatisi arviolta vielä 100–140 miljoonan euron rahoitus. Hankinnoista osa tulee korvattavaksi öljysuojarahaston varoista pelastustoimen alueille tai harkinnanvaraisesti valtion torjuntaviranomaisille.

Käsitellessään aikaisempien lainmuutosten yhteydessä öljysuojarahaston tilannetta ympäristövaliokunta on korostanut, että öljyntorjuntavalmiuden kehittäminen edellyttää myös valtion talousarviorahoitusta ja että öljysuojarahaston toimintakyky olisi turvattava tarvittaessa talousarvioratkaisuin (YmVM16/2004 vp, YmVM 11/2009 vp). Viime vuosien talouskriisi on kuitenkin heikentänyt voimakkaasti valtionalouden tilannetta eikä merkittävän valtionalouden vajeen vuoksi ole ollut mahdollista lisätä ympäristövahinkojen torjuntaan myönnettyjä määrärahoja. Taloustilanteen epävarmat kehitysnäkymät eivät myöskään ennakoil tilanteen muuttuvan lähivuosina. Ilman nyt toteutettua öljysuojamaksun korotusta valtiolle myönnettävät harkinnanvaraiset korvaukset olisivat supistuneet, mikä käytännössä olisi johtanut supistuksiin myös valtion öljyntorjuntavalmiuden kehittämisessä.

Ympäristöministeriö on eduskunnan toiveen mukaisesti kartoittanut mahdollisuuksia laajentaa öljysuojarahaston maksupohjaa. Rahoituspohjan laajentamiseksi ei kuitenkaan todettu olevan toimivaa, rahallisesti merkittävää ratkaisua:

Rahaston toimialan laajentaminen kattamaan myös muita kemikaaleja merkitsisi käytännössä kokonaan uutta rahastoa, jonka perustaminen käsiteltäisiin perustuslain 87 §:n mukaisesti. Vaikutetun käsittelyjärjestyksen vuoksi uuden rahaston perustaminen olisi epävarmaa. Kemikaaleista kerättyjen varojen käyttäminen öljyvahinkojen torjuntaan ei hyvän hallinnon periaatteiden mukaan olisi mahdollista. Rahaston toimialan laajentaminen kattamaan myös Suomessa jalostettujen öljytuotteiden vientiä kohdentuisi samaan maksajatahoon kuin nykyisinkin eli kyseessä ei olisi todellinen rahoituspohjan laajennus.

Öljyjätämaksun avulla rahoitetaan öljyjätehuoltoa, mutta osa tuotosta on ohjattu öljyllä pilaantuneiden alueiden puhdistamiseen (siirtona öljysuojarahaston budjetin kautta). Tuottoa voisi ajatella ohjattavan jossain määrin myös öljyntorjuntaan. Kyse ei olisi kovin suuresta

rahamäärästä (arviolta 1–2 miljoonaa euroa vuodessa) sen lisäksi, mitä siirretään kunnostushankkeita varten. Öljyjättemaksun tuotto on aivan viime aikoina supistunut, joten sen merkitys mahdollisen rahoituslähteenä on edelleen pienentynyt.

Muut maksut ja verot eivät sovellu rahoituspohjan laajentamiseen joko öljytuotteen käsitteen suppeuden tai valtionvarainministeriön verotukseen liittyvien periaatteiden vuoksi. Verot ovat yleiskatteellisia eikä niitä valtionvarainministeriön näkemyksen mukaan voi korvamerkitä tiettyyn käyttöön.

Hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä eduskunnan ympäristövaliokunta selvitti tarkemmin mahdollisuutta kerätä öljysuojamaksu valmistevevona, jonka tuotto ohjattaisiin öljysuojarahastoon. Valtiovarainministeriön esittämien periaatteellisten ja käytännön esteiden vuoksi vaihtoehdon tutkimista ei jatkettu enempää ja hallituksen esitys hyväksyttiin esityksen mukaisena.

Hajajätevesiasetus ja haja-asutuksen jätevesien käsittely

HE 179/2010 vp — EV 288/2010 vp

Ympäristövaliokunta

1. Eduskunta edellytti 11.2.2011, että hallitus kumoaa voimassa olevan hajajätevesiasetuksen ja antaa uuden, tämän lainmuutoksen mukaisen asetuksen mahdollisimman pian tämän lainmuutoksen hyväksymisen jälkeen.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lain toimeenpanoa ja antaa asiasta ympäristövaliokunnalle selvityksen ennen siirtymäajan päättymistä.

3. Eduskunta edellytti, että hallitus valmistelee mahdollisimman pian valtakunnallisen viemärointitukiohjelman riittävine määrärahasokorotuksineen vähintään tämän lain ja uuden asetuksen voimaantulon asetettavan siirtymäajan loppuun saakka.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus yhteistyössä kuntien kanssa varmistaa riittävän ohjeistuksen kunnan viranomaisille lain tehokkaaksi toimeenpanemiseksi ja että hallitus turvaa kunnille riittävän neuvontamäärärahan kiinteistökohtaisen jätevesineuvonnan toteuttamiseen uuden asetuksen voimaantulon siirtymäajan loppuun saakka.

5. Eduskunta edellytti, että hallitus nostaa korjausavustusmäärärahan myöntämisen perusteena olevia tulorajoja ja korjaus- ja energia-avustusmäärärahaa siten, että avustus edistää pienituloisten kotitalouksien jätevesien käsittelyn parantamistoimien toteuttamista.

Valtioneuvosto päätti 3.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Valtioneuvosto teki eduskunnan edellyttämät muutokset lainsäädäntöön vuonna 2011.

2. Haja-asutusalueiden jätevesien neuvontahankkeiden, joille on myönnetty valtion avustusta, raportointi on ohjeistettu. Neuvontahankkeiden loppuraporteista kootaan määräjain valtakunnallinen yhteenveto. Vuoden 2012 neuvontahankkeiden valtakunnallinen yhteenveto tehdään vuonna 2013. Haja-asutuksen uusittujen jätevesisäännösten toimeenpanon seuranta järjestetään hyödyntäen neuvontahankkeista saatua valtakunnallista yhteen-

vetotietoa ja vesien hoidon toimenpideohjelman toteutuksen seurantaan siten, että eduskunnalle voidaan antaa asiasta selvitys ennen vuoden 2015 loppua.

3. Maa- ja metsätalousministeriö laati yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa kansallisen viemäröintiohjelman, joka hyväksyttiin ministeriöiden toimesta 17.12.2012. Ohjelmassa todetaan haja-asutusalueiden viemäröintiin tarvittavan valtion tuen vuosittaiseksi tarpeeksi 12 miljoonaa euroa, jolla saataisiin noin 30 000 kotitaloutta viemäröinnin piiriin tiheimmillä ja elinvoimaisimmilla haja-asutusalueilla vuoden 2016 loppuun mennessä. Ohjelmassa on valtion tuen valtion tuen myöntämisen kriteereitä ja selvitettyyn tarpeeseen perustuva tuen alueellinen jako.

Osa viemäröintiohjelman tarveselvityksen kohteista sijaitsee taajamamaisilla alueilla, joissa viemäröinti voidaan toteuttaa kohtuullisin kustannuksin ilman valtion tukea. Osassa hankkeista taas talouksien välisen suurehkon etäisyyden vuoksi kiinteistökohtaiset ratkaisut ovat alueella hyvä ja riittävä ratkaisu, ellei viemäröinnille ole erityistä ympäristönsuojelullista perustetta tai talouksien määrä ole selvästi kasvussa. Haja-asutusalueilla on noin 330 000 vakituisesti asuttua kiinteistöä. Viemäröinnin laajentamisesta huolimatta jätevedet joudutaan vastaisuudessakin käsittelemään kiinteistökohtaisesti pääosassa haja-asutusalueita.

Viemäröintiohjelman toteutumista tehdään väliarvio vuonna 2014.

4. Haja-asutuksen jätevesihuollon tehostamista käsittelevät uudet säännökset on otettu huomioon hallinnon tiedotuksessa, muuttuneiden säännösten koulutuksessa. Tiedote- ja koulutusmateriaali tehtiin pääosin vuonna 2011. Painettu Haja-asutuksen jätevedet Lain-säädäntö ja käytäntö – ympäristöopas 2011 toimitettiin kuntien viranomaisille. Hajajätevesineuvojen koulutusmateriaali päivitettiin neuvonnasta saatujen kokemusten perusteella ajan tasalle.

Vuosien 2011 ja 2012 yhteensä 2 miljoonan euron avustuspäärahalla oli mahdollista toteuttaa hajajätevesineuvontaa kaikkien ELY-keskusten alueilla noin 10 000 kohteessa. Järjestöt ja yhteisöt ovat jättäneet ELY-keskuksiin avustushakemukset joulukuun alkuun 2012 mennessä.

5. Valtion talousarvion momentin 35.20.55 (Avustukset korjaustoimintaan) määräraha väheni olennaisesti vuonna 2012. Alentunut määrärahataso ei riittänyt pienituloisten kotitalouksien jätevesien käsittelyn parantamistoimien avustamiseen, joka loppui vuoden 2012 alussa. Asiasta kerrottiin ympäristövaliokunnalle kuulemisten yhteydessä.

Jätelain uudistuksen toimeenpano ja seuranta

HE 199/2010 vp — EV 360/2010 vp

Ympäristövaliokunta

1. Eduskunta edellytti, että hallitus säätää asetuksilla riittävän kunnianhimoiset yhdyskuntajätteen, biojätteen, tuottajavastuuajätteen, rakennus- ja purkujätteen sekä mahdollisuuksien mukaan muun jätteen kierrätystavoitteet, seuraa tavoitteiden toteutumista ja kiristää tavoitteita ottaen huomioon teknologisen kehityksen.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lain tavoitteiden toteutumista kiinnittäen erityistä huomiota sekä jätteen synnyn ehkäisyyn että muutoinkin etusijajärjestyksen toteutumiseen.

3. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa jätehuollon järjestämistä koskevan vastuunjaon vaikutuksia yksityisten yritysten ja kuntien jäteyhtiöiden toiminta-edellytyksiin sekä kuntien mahdollisuuksiin huolehtia niiden vastuulle säädettyistä tehtävistä.

4. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa energiansäästölamppujen palautusjärjestelmän toimivuutta kuluttajan kannalta ja ryhtyy mahdollisimman pian toimenpiteisiin vastaanottojärjestelmän laajentamiseksi työturvallisuus- ja elintarviketurvallisuusriskit huomioon ottaen.

Valtioneuvosto päätti 16.6.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Uusi jätelaki ja sen nojalla annettu valtioneuvoston asetus jätteistä tulivat voimaan 1.5.2012. Mainitussa asetuksessa säädettyjen tavoitteiden mukaan tulee 50 painoprosenttia yhdyskuntajätteestä kierrättää viimeistään vuonna 2016 ja 70 painoprosenttia rakennus- ja purkujätteestä (kallio- tai maaperästä irrotettuja maa- ja kiviaineksia ja vaarallisia jätteitä lukuun ottamatta) hyödyntää aineena vuonna 2020. Nykyisin noin 35 % yhdyskuntajätteestä kierrätetään ja noin puolet rakennus- ja purkujätteestä hyödynnetään aineena.

Muiden jätelajien osalta kierrätystavoitteita arvioidaan kyseisten asetusten valmistelun yhteydessä vuosina 2013 ja 2014.

2. Ympäristöministeriö on järjestänyt viranomaisille ja alan toimijoille koulutusta uudesta jätelaista. Koulutuksessa on tuotu esille etusijajärjestyksen entistä sitovampi luonne ja siitä seuraava painotus jätteen synnyn ehkäisyyn jätehuollon toteuttamisessa. Lisäksi ympäristöministeriö on valmistellut oppaan ”Materiaalin käytön tehokkuus ympäristölupamenettelyssä”. Opa on viranomaisten ja alan toimijoiden saatavilla lain tullessa voimaan.

3. Uuden jätelain toimeenpanon seuranta on tarkoitus käynnistää vuoden 2013 alussa. Ensi vaiheessa keskitytään erityisesti yhdyskuntajätehuoltoa koskevien lain säännösten toimeenpanon seurantaan ja vaikutusten arviointiin. Seurannassa otetaan huomioon myös hallituksen terveen kilpailun edistämishjelmassa esitetyt toimet jätelain soveltamiskäytäntöjen selvittämiseksi.

4. Tuottajayhteisöt ja kauppa valmistelevat parhaillaan toimintamallia käytettyjen energiansäästölamppujen ja pienen sähkö- ja elektroniikkalaiteromun vastaanoton tehostamiseksi kaupoissa uuden jätelain vaatimusten mukaisesti. Vastaanottoverkosto tulisi täyttämään myös uuden sähkö- ja elektroniikkalaiteromudirektiivin (2012/19/EU) vaatimukset. Ympäristöministeriö valmistelee vuoden 2013 aikana ehdotuksen uudeksi valtioneuvoston asetukseksi sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta. Ehdotuksessa määritellään tarkemmin kauppojen vastaanottovelvoite käytetyille sähkö- ja elektroniikkalaitteille.

Maankäyttö- ja rakennuslaki, sijainninohjaus kaavaratkaisuissa

HE 309/2010 vp — EV 365/2010 vp

Ympäristövaliokunta

1. Eduskunta edellytti 15.3.2011, että hallitus selvittää sitä, miten olemassa olevat työssäkäyntialueet otetaan riittävästi huomioon kaupan suuryksiköiden sijoittamista koskevien kaavaratkaisujen vaikutusarvioinneissa.

2. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarvioinnin yhteydessä mahdollista tarvetta säätää muiden toimintojen sijainnin ohjauksesta täsmällisemmin laissa ottaen huomioon valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden oikeudellisen aseman sekä selvittää maakunta-kaavojen vahvistamismenettelyyn liittyviä käytännön näkökohtia ja kehittämistarpeita.

3. Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa yleisesti lain täytäntöönpanon vaikutuksia palveluverkon ja palvelujen saatavuuden kehittymiseen ja kaupan kilpailuedellytyksiin, kehittää asianmukaisia tietojärjestelmiä sekä selvittää muiden, erityisesti taloudellisten, ohjauskeinojen käyttömahdollisuuksia tavoitteiden edistämiseksi.

4. Eduskunta edellytti, että lainsäädäntöä uudistettaessa maankäyttö ja rakentaminen sekä valtakunnalliset alueiden käyttötavoitteet saadaan nykyistä paremmin parlamentaariseen ohjaukseen. Alueiden kehittämisestä annetun lain (1651/2009) 5 ja 6 §:n mukaan maakunnan liitot vastaavat alueen kehittämisestä. Maankäyttö- ja rakennuslakia on arvioitava ja uudistettava kunnioittaen maakunnallista näkemystä kiinnittäen erityistä huomiota maakuntakaavojen vahvistamiseen. Suuria kauppakeskuksia koskevissa kaavamääräyksissä ja rakentamismormeissa on painotettava ilmastomuutoksen torjuntaa edistäviä keinoja, kuten puurakentamista.

Valtioneuvosto päätti 31.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

1. Ympäristöministeriö on uusimassa vähittäiskaupan erityistä sijainnin ohjausta koskevaa ohjeistusta. Laadittavan oppaan sisällössä huomioidaan muun muassa työssäkäynnin ja asioinnin vaikutukset vähittäiskaupan suuryksiköitä koskeviin kaavaratkaisuihin ja niiden vaikutusten arviointiin. Oppaan on määrä valmistua keväällä 2013.

2. ja 4. Ympäristöministeriössä on vireillä maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarviointi, jonka yhtenä painopisteenä on alueidenkäytön ohjausjärjestelmän toimivuus. Toimivuusarvioinnin yhteydessä tullaan ottamaan huomioon eduskunnan lausumassa esiin tuodut näkökohdat.

3. Lain täytäntöönpanoa seurataan hankkeista kertyvien kokemusten kautta ja kauppa otetaan huomioon myös seurantajärjestelmiä kehitettäessä. Ympäristöministeriö osallistuu Tekesin Kestävä yhdyskunta 2007–2012 -ohjelmaan sisältyvään Kaupan rakentamisen sääntely ja kaupan strategiat -tutkimushankkeeseen. Tutkimuksessa selvitetään sekä Suomessa että Englannissa tapahtuneita muutoksia kaupan sääntelyssä ja niiden vaikutuksia markkinoiden rakenteeseen ja kilpailuun.

Merenhoidon suunnittelu ja toimeenpano

HE 323/2010 vp — EV 297/2010 vp

Ympäristövaliokunta

Eduskunta edellytti 9.2.2011, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin merenhoitoa koskevien suunnitelmien riittäväksi integroimiseksi päällekkäisyyksien välttämiseksi ja varmistaa riittävien resurssien turvaamisen merenhoidon suunnitteluun ja toimeenpanoon.

Valtioneuvosto päätti 24.3.2011 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Suomi laatii merivesiensä osalta yhden merenhoitosuunnitelman, jonka valmistelusta ympäristöministeriö vastaa yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön ja liikenne- ja viestintäministeriön kanssa. Merenhoitosuunnitelman ensimmäinen osa meren nykytilan alustava arvio ja hyvän tilan tavoitteen määrittely on hyväksytty valtioneuvostossa vuonna 2012. Arviot on valmisteltu Suomen ympäristökeskuksen vetämänä laajassa yhteistyössä ympäristöministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalojen kanssa. Eri alojen tutkimuslaitokset ja muut tahot ovat olleet mukana arviointityössä. Valmistelua on koordinoitu kiinteästi myös vesienhoidon suunnittelutyön kanssa. Lisäksi merenhoidon ja vesienhoidon järjestämisestä annetun lain (272/2011) ja asetuksen perusteella Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus (ELY) toimii merenhoidon suunnittelua ja toimeenpanoa yhteen sovittavana ELY-keskuksena. Ympäristöministeriö on asettanut sekä asiantuntija- että yhteistyöryhmiä, joilla varmistetaan meren- ja vesienhoidon riittävä integrointi. Vuoden 2012 aikana on aloitettu merenhoidon seurantaohjelman valmistelu, jonka tulee olla valmiina vuonna 2014.

Valtion vuoden 2012 talousarvion momentin 35.10.22 (Eräät ympäristömenot) määrärahasta kohdennettiin noin 300 000 euroa turvaamaan merenhoidon suunnittelua ja toimeenpanoa. Määrärahaa on käytetty mm. merenhoidon suunnittelun edellyttämiin selvitystehtäviin.

Metropolialueen alueellinen eheys ja kilpailukyky

VNS 9/2010 vp — EK 48/2010 vp

Hallintovaliokunta

Eduskunta hyväksyi 25.2.2011 selonteon johdosta mietinnön mukaisen kannanoton:

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta ja

että eduskunta edellyttää valtioneuvoston tekävän seuraavan vaalikauden aikana tarvittavia päätöksiä, joilla vaikutetaan segregaatioon eli asuinalueiden eriytymiskehitykseen ja aluetta kehitetään alueellisesti eheäksi, yhdyskuntarakenteeltaan toimivaksi ja kansainvälisessä vertailussa entistä kilpailukykyisemmäksi alueeksi, joka voi edistää koko Suomen menestystä vielä nykyistäkin

paremmin ja jossa kansalaisilla on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa oman elinympäristönsä päätöksentekoon.

Valtioneuvosto päätti 17.3.2011 ryhtyä kannanotosta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti metropolipolitiikkaa jatketaan ja lujitetaan.

Hallitus päätti iltakoulussaan 21.9.2011 metropolipolitiikan toteuttamisen periaatteista ja organisoinnista. Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä täsmensi organisointia perustettavien yhteistoimintaelinten kokoonpanojen osalta 13.10.2011.

Hallituskaudella 2011–2015 metropolipolitiikan sisällöllisiä painopisteitä ovat hallinnon rakenteiden kehittäminen sekä maakäyttö, asuminen ja liikenne, kansainvälinen kilpailukyky, maahanmuuttokysymykset ja sosiaalinen eheys. Toteutuksessa otetaan lisäksi huomioon työvoimatarpeita palvelevat toimet ja koulutusmahdollisuudet.

Metropolipolitiikan neuvottelukunta ja sihteeristö asetettiin 22.12.2011. Metropolipolitiikan painopisteiden täsmentäminen keskeisiksi hankkeiksi on käsitelty metropolipolitiikan neuvottelukunnassa 9.2.2012. Keskeisiä hankkeita ovat seudun maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskeva MAL-aiesopimus, uusi seudun kilpailukykyä koskeva aiesopimus, maahanmuuttajien työllistymistä ja kotouttamista koskevan aiesopimuksen tavoitteiden saavuttamisen turvaaminen, sosiaalisen eheyden kumppanuusohjelma, pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishajonnan 2012–2015 toteuttaminen metropolialueella sekä metropolialueen tarkoituksenmukaisen kunta- ja palvelurakenteen selvittäminen ja metropolialuetta koskevan erillisen lain tarpeen arviointi.

Helsingin seudun ja valtion välinen MAL-aiesopimus solmittiin 20.6.2012. Työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt haun kaupunkiseutujen kasvusoimimusmenettelyyn. Haku päättyy 28.2.2013, ja menettelyn piiriin hyväksytyjen seutujen kanssa käydään aiesopimusneuvottelut kevään 2013 aikana. Aiesopimus maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen tehostamiseksi pääkaupunkiseudulla solmittiin 20.12.2012. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämistä koskevat aiesopimukset on solmittu Espoon ja Vantaan kanssa, ja Helsingin osalta päätökset on tarkoitus tehdä tammikuun 2013 aikana. Sosiaalisen eheyden kumppanuusohjelman valmistelu on käynnistynyt sosiaali- ja terveysministeriön johdolla syksyllä 2012. Metropolialueen kuntajakoselvitysalueita ja metropolihallintoa koskeva esiselvitys käynnistyi elokuussa 2012 ja sen väliraportti julkistettiin 11.1.2013.

HE 36/2012 vp — EV 49/2012 vp

Ympäristövaliokunta

Eduskunta edellytti 12.6.2012, että hallitus edistää kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi tarvittavan teknologian, mukaan lukien hiilidioksidin talteenotto- ja varastointiteknologia, kehitystä ja ryhtyy tarvittaessa pikaisesti toimiin geologista varastointia koskevan lainsäädännön valmistelemiseksi, mikäli tilannearvio varastoinnin mahdollisuuksista muuttuu.

Valtioneuvosto päätti 28.6.2012 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Hallitus on edistänyt kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen tarvittavia teknologioita erityisesti Tekesin toiminnan kautta. Hiilidioksidin erottamis- ja talteenottoteknologioita on Suomessa seurattu ja kehitetty. Hiilidioksidin talteenotto ei ole globaalisti edennyt juuri lainkaan, vaikka muutama vuosi sitten asia oli selvemmin esillä. EU:n rahoituksessa hiilidioksidin talteenotolle ja varastoinnille sekä innovatiivisen uusiutuvalle (ns. NER300) oli pitkään mukana hiilidioksidin talteenoton hankkeita, mutta lopullisessa rahoituspäätöksessä joulukuussa 2012 ei ollut enää yhtään talteenottohanketta ja kaikki rahoitus, noin 1,5 miljardia euroa meni innovatiivisille uusiutuvan energian hankkeille.

Varastoinnin osalta ympäristöministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö sekä geologian tutkimuskeskus seuraavat yhdessä Suomen maa- ja vesialueita koskevan geologisen tiedon karttumista ja hiilidioksidin varastointiteknologian kehitystä. Jos tilanne merkittävästi muuttuu siten, että hiilidioksidin geologinen varastointi olisi vastoin tähänastista käsitystä mahdollista Suomen maa- tai vesialueilla, hallitus ryhtyy tarvittaviin toimiin hiilidioksidin talteenottoa ja varastointia koskevan lain muuttamiseksi. Toistaiseksi tilannearvio ei ole muuttunut.

2 Toimenpiteet talousarviolausumien johdosta

2.1 Hallituksen vastaus eduskunnan talousarviolausumiin

Eduskunnan talousarviolausumat vuoden 2010 talousarvioon
(EK 31/2009 vp—HE 138/2009 vp, HE 241/2009 vp)

Suomen Turvapaikkapolitiikka

Momentti 26.40.01

Eduskunta edellyttää, että Suomen turvapaikkapolitiikkaa koskevat linjaukset ja käytännöt sekä hakijoille maksettavat korvaukset saatetaan mahdollisimman yhteneviksi Pohjoismaiden ja vertailukelpoisten EU-maiden kanssa, korostaen samalla päätöksenteon korkeaa laatua ja hakijoiden kohtelua ihmisoikeusstandardien mukaisesti.

Vuoden 2009 aikana toteutettiin Vanhasen II hallituksen puoliväliarviossaan edellyttämä turvapaikkaselvitys, jossa tarkasteltiin Suomen kansainvälistä suojelua koskevaa lainsäädäntöä ja käytäntöä etenkin suhteessa muihin Pohjoismaihin. Selvitykseen sisältyi myös tiettyjen perheenyhdistämissäännösten ja palautuskäytäntöjen vertailu. Lisäksi selvitettiin säännösten ja käytäntöjen tehokkuutta turvapaikanhakijamäärien kasvaessa ja etsittiin keinoja perusteettomien hakemusten vähentämiseksi. Selvityksessä ehdotettuja toimenpiteitä, joilla järjestelmää voidaan tehostaa ja etenkin turvapaikanhakijoiden vastaanotosta aiheutuvia kustannuksia laskea, on toteutettu vuoden 2009 lopulta. Maahanmuuttoviraston, poliisin, rajaviranomaisten ja vastaanottokeskusten yhteistyötä on tiivistetty turvapaikkaprosessin sujuvuuden lisäämiseksi. Sekä Maahanmuuttovirasto että poliisi ovat tehostaneet turvapaikkahakemusten seulontaa sellaisten hakemusten priorisoimiseksi, jotka on todennäköisesti mahdollista ratkaista nopeasti. Helsingin vastaanottokeskuksissa on kehitetty erityisesti ruokapalveluja tarjoavaa transit-majoitusta tukemaan nopeutetussa menettelyssä ratkaistavien turvapaikkahakemusten käsittelyä. Etätulkkauksen ja -puhutteen teknisiä valmiuksia on vahvistettu ja uusi tekniikka on otettu käyttöön. Kielianalyysejä ja lääketieteellisiä ikätutkimuksia on teetetty selvästi aiempaa enemmän.

Vuonna 2012 Maahanmuuttoviraston kehittämistoimien veturina on toiminut ERF-rahoitteinen Lean-hanke, johon on saatu perehdytystä Ruotsin Migrationsverketistä. Vuonna 2011 perustettu Euroopan turvapaikka-asioiden tukiverkosto EASO on edistänyt EU-maiden turvapaikkaprosessien harmonisoitumista. Myös Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikkö on osallistunut eurooppalaisen turvapaikka-alan koulutuksen koulutusmoduuleihin, minkä avulla turvapaikkaprosessia on kehitetty yhteiseurooppalaiseen ja tehokkaampaan suuntaan.

Hallitus antoi eduskunnalle 13.11.2009 turvapaikkaselvitykseen liittyvän ulkomaalaislain muutosehdotuksen (HE 240/2009 vp). Lakiehdotus hyväksyttiin toukokuussa 2010 ja muutokset tulivat voimaan 1.8.2010. Muutokset koskevat perheen yhdistämissäännöksiä ja turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta. Tämän lisäksi lakiin lisättiin säännökset iän selvittämisestä. Maaliskuussa 2010 eduskunnalle annettiin muutosehdotus lakiin maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Esityksessä ehdotettiin, että Suomesta turvapaikkaa hakeneet EU-kansalaiset eivät enää kuuluisi turvapaikanhakijoiden vastaanoton piiriin sen jälkeen, kun he ovat saaneet hakemukseensa kielteisen päätöksen. Lakiehdotus hyväksyttiin kesäkuussa 2010 ja lainmuutokset tulivat voimaan 1.7.2010, minkä jälkeen EU-kansalaisten jättämien hakemusten määrä romahti.

Sisäasiainministeriössä on myös valmisteltu maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevan lain kokonaisuudistus. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011) tuli voimaan 1.9.2011. Lain tarkoituksena on ensisijaisesti ollut varmistaa, että kotoutumisen edistämistä koskevan lain (1386/2010) tultua voimaan vastaanottotoiminnalla on sen vaatima lainsäädännöllinen perusta. Lain tarkoituksena on myös turvata kansainvälistä suojelua hakeville ja tilapäistä suojelua saaville sekä ihmiskaupan uhreille yhdenmukaiset ja riittävät vastaanottopalvelut.

Lain merkittävimmät muutokset koskevat turvapaikanhakijoille maksettavan taloudellisen tuen irrottamista yleisestä toimeentulotuesta. Toimeentulotuen sijasta aikuisille maksetaan vastaanottorahaa ja ilman huoltajaa oleville lapsille käyttörahaa. Vastaanottolain mukaan esimerkiksi yksinasuvalle ja yksinhuoltajalle maksettavan vastaanottorahan perusosa on 290 euroa kuukaudessa, ateriapalvelut tarjoavassa vastaanottokeskuksessa 85 euroa kuukaudessa. Ilman huoltajaa olevan alle 16-vuotiaan lapsen käyttöraha on 25 euroa kuukaudessa ja 16 vuotta täyttäneen 45 euroa kuukaudessa. Käyttöraha voi olla myös tätä pienempi, jos se on perusteltua lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Vastaanotto- ja käytösrahan tason tarkistaminen vuosittain on sidottu kansaneläkeindeksiin.

Hakijoille maksettavan taloudellisen tuen irrottaminen yleisestä toimeentulotuesta yksinkertaistaa jossakin määrin tuen myöntämisen menettelyä ja rakennetta. Muutoksella pyritään vähentämään taloudellisen tuen houkuttelevuutta perusteettomien hakemusten jättämiseen. Kansainvälistä suojelua hakeva oleskelee Suomessa laillisesti, mutta aina hakemuksensa ratkaisemiseen asti kuitenkin väliaikaisesti. Hakija saa osan toimeentulosta ja huolenpidosta hyödykkeinä vastaanottokeskuksesta, jolloin rahana maksettava osuus on aina alhaisempi kuin toimeentulotukeen oikeutetulla maassa asuvalla henkilöllä.

Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti turvapaikkahakemusten käsittelyn nopeuttamiseksi tehostetaan yhteistyötä ja otetaan käyttöön maahanmuuttoviranomaisten moniviranomaismalli eli Maahanmuuttoviraston, poliisin ja rajavartiolaitoksen yhteistoimintamalli (MPR). Yhteistyömallin käyttöönottoamiseksi on asetettu hanke, jonka toimikausi on vuoden 2013 toukokuun loppuun. Lisäksi on asetettu Maahanmuuttohallinnon tuloksellisuuden parantaminen työryhmä vuoden 2014 loppuun asti. Työryhmän tehtävänä on muun muassa selvittää tekijät, jotka hidastavat turvapaikkapäätöksentekoa ja niiden toimeenpanoa sekä laatia suunnitelma näiden tekijöiden poistamiseksi tai vähentämiseksi. Päätösten laatu tulee kuitenkin säilyttää vähintään nykyisellä tasolla. Turvapaikanhakijoiden vastaanoton kokonaiskustannuksia sopeutetaan hakijoiden määrää ja käsittelyaikojen

lyhenemistä vastaavasti. Turvapaikkamenettelyä pyritään tehostamaan Maahanmuuttoviraston, poliisin ja rajavartiolaitoksen toimialoilla sekä turvapaikka-asioiden muutoksenhakuprosessin osalta tuomioistuinten käsittelyssä. Kansainvälistä suojelua saavien kuntaan siirtymistä edistetään työ- ja elinkeinoministeriön toimenpitein.

Maahanmuuttovirastolle asetettuna tavoitteena vuosittain on, että niiden muutoksenhakutuomioistuinten päätösten, joissa Maahanmuuttoviraston päätös kumotaan sillä perusteella, että virasto on tehnyt laintulkinta- tai menettelytapavirheen, on enintään 5 % valitusten kokonaismäärästä. Vuonna 2011 edellä mainituilla perusteilla valitus hyväksyttiin 1,6 prosentissa tapauksista, joten tavoite saavutettiin.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Eduskunnan talousarviolausumat vuoden 2012 talousarvioon (EK 31/2011 vp—HE 59/2011 vp, HE 119/2011 vp, HE 128/2011 vp)

Säätutkaverkon laajentaminen

Momentti 31.50.01

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin säätutkaverkoston laajentamiseksi siten, että säävaroitustoiminnasta voidaan huolehtia alueellisesti kattavasti.

Valtioneuvoston kevään 2009 kehyspäätöksessä on osoitettu säätutkaverkoston uusimiseen yhteensä 6 milj. euron määräraha kahdeksan säätutkan korvaamiseksi vuosina 2012–2014. Käynnissä olevalla tutkaverkoston uusimisella voidaan parantaa tutkaverkoston kattavuutta ja korvaavalla kapasiteetilla poistaa verkoston häiriöalttiutta.

Käynnissä olevasta säätutkaverkoston uusimisesta huolimatta tutkaverkoston alueellinen kattavuus kaikissa säätilanteissa ei tule varmistettua. Ilmatieteen laitos on suunnitellut, että se sijoittaisi neljä uutta tutkaa Itä-/Kaakkois-Suomeen, Länsi-/Keski-Suomeen, Lappiin ja Itä-Suomeen. Tämä varmistaisi Suomen säätutkaverkoston alueellisen kattavuuden ja nykyisen tutkaverkoston suurimmat katvealueet saataisiin peitettyä. Määrärahatarve on arvioitu noin 5,2 milj. euroksi.

Ilmatieteen laitos on selvittänyt mahdollisuutta rahoittaa investointi vaihtoehtoisin keinoin. Laitoksen taloudellinen tilanne, asema nettobudjetoituna virastona sekä päätös avata laitoksen data-aineistot maksuttomaan käyttöön eivät anna mahdollisuutta rahoituksen järjestämiseen budjettitalouden ulkopuolelta. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ja ottaen huomioon jo olemassa olevan tutkaverkoston uusiminen, ei valtion talousarvion puitteissa ole nykyisellään mahdollisuutta saada rahoitusta lisätutkille luopumatta joistain muista laitoksen hankkeista.

3 Tilimuistutuskertomus

Hallituksen kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan kirjelmässä 18/2012 vp Valtion tilinpäätöskertomuksesta vuodelta 2011 ja Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomuksesta eduskunnalle valtion varainhoitovuoden 2011 tilinpäätöksen ja valtion tilinpäätöskertomuksen tarkastuksesta (EK 18/2012 vp — K 10/2012 vp, K 14/2012 vp) sekä tarkastusvaliokunnan mietintö (TrVM 4/2012 vp) eduskunnan ottamat kannanotot ovat antaneet aiheita:

EK 21/2007 vp — K 12/2007 vp — K 13/2007 vp — TrVM 1/2007 vp

2. Tilinpäätöskertomuksen antaminen niin, että eduskuntakäsittely kevästuntokaudella on mahdollinen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion tilinpäätöskertomuksesta säädetään valtion talousarviosta annetun lain (423/1988, muutettu lailla 1216/2003) 17 §:ssä ja valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992, muutettu asetuksella 254/2004) 67 ja 68 §:ssä, joissa annetaan tarkemmat määräykset valtion tilinpäätöksen ja valtion tilinpäätöskertomuksen valmistelusta ja sisällöstä.

Ensimmäinen nykymuotoinen vuotta 2004 koskeva valtion tilinpäätöskertomus annettiin eduskunnalle tasavallan presidentin esittelyssä 23 päivänä kesäkuuta vuonna 2005. Valtion tilinpäätöskertomuksen laadinta-aikataulua on tiivistetty siten, että vuotta 2011 koskeva valtion tilinpäätöskertomus annettiin eduskunnalle 10 päivänä toukokuuta vuonna 2012.

Laadinta-aikataulua on kyetty tiivistämään lähinnä muokkaamalla ja tehostamalla valtion tilinpäätöskertomuksen laadintaprosessia vähentämällä eräitä työvaiheita ja pyrkimällä ruotsinkielisen käännöksen mahdollisimman nopeaan valmistumiseen.

Valtion tilinpäätöskertomuksen teknistä prosessia voidaan nykyisellään pitää tehokkaana. Materiaalin kääntäminen aloitetaan välittömästi, kun valtion tilinpäätöskertomuksen materiaali on saatu valtiovarainministeriöön. Valtiovarainministeriön sisäiseen käsittelyyn käytetään noin neljä viikkoa, joka aikana tekstit tarkastetaan ja mahdollisista muutoksista sovitaan tekstin toimittaneen hallinnonalan kanssa sekä käydään tarvittavat keskustelut esittelevän ministerin ja muiden relevanttien tahojen kanssa. Sisällön tekniseen tarkastamiseen, taittamiseen ja muuhun tekniseen valmisteluun käytetään noin viikko.

Valtion tilinpäätöskertomuksen antamista eduskunnalle voidaan aikaistaa ainoastaan siten, että aikaistetaan valtiovarainministeriön ja muiden ministeriöiden tiedontuotannon prosesseja. Prosessien aikaistamiselle voidaan nähdä kahdenlaisia esteitä.

Talousarvioasetuksen 68 a §:ssä määrätään määräajat valtion tilinpäätöskertomuksen laadinnassa käytettävien tietojen toimittamisesta. Talousarvioasetuksen mukaan ministeriöiden on toimitettava toimialan tuloksellisuuden kuvaus 15 huhtikuuta mennessä. Edelleen

talousarvion ulkopuolisten rahastojen ja liikelaitosten vahvistetut tilinpäätökset on talousarvioasetuksen 68 a §:n mukaan toimitettava valtiovarainministeriölle varainhoitovuotta seuraavan vuoden huhtikuun 30 päivään mennessä. Käytännössä ministeriöt ovat voineet toimittaa toimialan tuloksellisuuden kuvauksia noin kuukauden asetuksessa määriteltäviä määräaika-aikaisemmin. Talousarvion ulkopuolisten rahastojen ja liikelaitosten osalta tilinpäätösten valmistelun, hyväksymisen ja vahvistamisen vuoksi vahvistetut tilinpäätökset ovat käytettävissä hyvin lähellä asetuksessa todettua määräaika-aikaa. Talousarvioasetuksen määräajat ohjaavat hallinnonalojen sekä liikelaitosten ja rahastojen taloushallintoa ja siten merkittävät muutokset aikatauluissa edellyttävät talousarvioasetuksen muutosta.

Talousarvioasetuksen 68 b §:ssä todetaan, että yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja toiminnallista tehokkuutta on pyrittävä arvioimaan mahdollisuuksien mukaan käyttämällä asianmukaisia tunnus-lukuja. Erityisesti yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi on perustunut suuressa määrin tilastokeskuksen ja muiden tilastoviranomaisten tuottamiin tietoihin. Valtion tilinpäätöskertomuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta koskevien tietojen luotettavuuden näkökulmasta on tärkeää, että tiedot perustuvat systemaattisesti kansallisten ja kansainvälisten normien pohjalta laadittuihin aineistoihin. Standardien noudattaminen antaa pohjaa valtiovarain controller -toiminnoissa ja valtiovarainministeriössä tehtävälle tietojen luotettavuuden arvioinnille.

Kertomusmenettelyn kehittämistä on jatkettu valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston kanslian yhteistyönä. Hallituksen toimenpidekertomus ja valtion tilinpäätöskertomus on tarkoitus yhdistää niin, että vuotta 2012 kokeva ensimmäinen yhdistetty kertomus, hallituksen vuosikertomus, annettaisiin eduskunnalle keväällä 2013. Kertomusten yhdistämisellä ei ole välitöntä vaikutusta kertomuksen antamisen ajankohtaan. Kertomusmenettelyä kehitettäessä uuden kertomuksen pohjalta tullaan myös arvioimaan se, voidaanko kertomuksen antamista eduskunnalle aikaistaa ilman, että eduskunnalle annettavan tiedon sisältö tai laajuus vaarantuisivat.

EK 25/2007 vp — K 14/2007 vp — TrVM 2/2007 vp

1. Tulosohjauksen tila

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Hallitus on viime vuosina toteuttanut useita hankkeita ja toimenpiteitä valtion tulosohjauksen ja tilivelvollisuus uudistuksen arvioimiseksi, kehittämistoimenpiteiden suunnitelmiseksi ja toimenpiteiden toteuttamiseksi. Keskeisimmät hankkeet ovat olleet tulosohjauksen arviointihanke ("arviointihanke", 2009–2010), tulosohjauksen kehittämishanke ("kehittämishanke", 2011–2012) ja kehittämishankkeen kehitysehdotusten toimeenpano ("toimeenpano", 04/2012–).

Arviointihankkeen taustalla oli tarve säännöllisesti arvioida keskeisten ohjausjärjestelmien toimivuutta. Toinen erityinen syy arviointihankkeen käynnistämiseksi oli, että eduskunta käsitellessään Valtiontalouden tarkastusviraston toimintakertomuksen varain-

hoitovuodelta 2006 hyväksyi myös kannanoton, jossa eduskunta edellytti hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin valtion tulosohtauksen ja tilivelvollisuusuuuistuksen arvioimiseksi. Kolmanneksi tulosohtausjärjestelmästä halutaan säännöllisesti myös palautetta ohtausjärjestelmän keskeisiltä toimijoilta.

Arviointihankkeessa tehtyjen arviointien ja selvitysten pohjalta voidaan todeta, että vuoden 2004 uuistutus on onnistunut ja sen keskeisillä osa-alueilla on tapahtunut kehitystä. Uuistuksen mukanaan tuomat uuuet toimintamallit ovat saaneet hyvän vastaanoton. Myös tuloksellisuusraportointi on tarkastelluilla hallinnonaloilla jäsentynyt verrattuna aikaisempiin vuosiin ja sen rakenne seuraa tiiviimmin tulosprisman mukaista jäsentelyä. Mittarit ovat uuistuksen myötä kehittyneet viime vuosina jäsentyneemmiksi. Myös tarkastusvaliokunnan aktiivinen rooli saa arvioinneissa positiivista palautetta tulosohtauksen terävöittämisessä.

Tulosohtausta arvioinut OECD totesi keskeisinä huomioina Suomea koskevassa maa-arvioissaan (2010), että suomalainen tulosohtausjärjestelmä on hyvin rakennettu mutta sen kiinnittymistä strategiaan tavoitteisiin ja horisontaalisuuteen pitäisi vahvistaa. Valtiontalouden tarkastusvirasto on lausunnossaan vuoden 2011 vuosikertomuksessa todennut, että toiminnallisesta tehokkuudesta esitettävien tietojen osalta tilanne on mennyt tulosohtauksen myötä selvästi parempaan suuntaan vaikkakin puutteita on erityisesti toiminnallista tuloksellisuutta koskevien tavoitteiden asettamisessa. Myös OECD:n tulosohtauksesta esiin nostamat alueet kuten strategiaisuus, horisontaalisuus ja yhteiset tavoitteet ovat tulosohtauksen nykyisten kehitysalueiden keskiössä, kuten jäljempänä esitellään kehitystoimenpiteiden osalta.

Tulosohtauksen kehittämishanke asetettiin 22.2.2011 valtiovarainministeriön hallinnonkehittämisosastolla (osin nykyinen henkilöstö- ja hallintopolitiikkaosasto) ja se oli jatkoa tulosohtauksen arviointihankkeelle. Tulosohtauksen uuistamisen keskeisiksi tavoitteiksi määriteltiin, että ohtaus on jatkossa strategisempaa, kevyempää, poikkihallinnollisempaa ja yhtenäisempää. Tulosohtauksen kehittämishanke esitti loppuraportissaan (VM 21/2012) seuraavia ehotuksia ja toimeenpanon tukitoimia valtionhallinnon tulosohtaukseen:

- Ehdotus 1: Otetaan käyttöön kaikille yhteiset tulosohtauksen periaatteet
- Ehdotus 2: Kytetään hallitusohjelma- ja budjettiohtaus tiiviimmin yhteen tulosohtauksessa
- Ehdotus 3: Otetaan käyttöön uusi tulosprisma ja sen kuvaustapa, joka korostaa yhtenäisyyttä, poikkihallinnollisuutta ja yhteisiä tavoitteita
- Ehdotus 4: Lisätään strategiaisuutta ja kevennetään tulosohtausta hallinnonaloilla ottamalla käyttöön hallituskausittainen sykli
- Ehdotus 5: Otetaan käyttöön yhteisiä hallinnollisia tavoitteita esimerkiksi henkilöstöstä, tietohallinnosta ja tilatehokkuudesta
- Ehdotus 6: Otetaan käyttöön valtion tulostietojärjestelmään laadittava tulossopimus-pohja
- Ehdotus 7: Toteutetaan tulosohtauksen uuistavien käytäntöjen pilotointi
- Ehdotus 8: Laaditaan uuistettu tulosohtauksen ja -johtamisen käsikirja
- Ehdotus 9: Toteutetaan tulosohtauksen valmennusohjelma ministeriöille ja virastoille

- Ehdotus 10: Vakiinnutetaan tulosohtausverkoston toiminta ja ministeriöihin nimetään tulosohtauksen laadun ohjauksesta vastaavat
- Ehdotus 11: Ulkoisten arviointien ja itsearviointien käyttöön kannustetaan
- Ehdotus 12: Selkeytetään tulos- ja johtamissopimuksien toisiaan täydentävää roolia

Keskeisimpiä toimenpiteitä ehdotusten 1–12 toteuttamiseksi käytännössä ovat:

1. Tulosohtauksen uudet yhteiset periaatteet on hyväksytty käyttöön otettavaksi ja toimeenpantaviksi hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä (23.3.2012) ja kansliapäällikkökokouksessa (2.4.2012). Kehittämisehdotusten toteuttamisesta on laadittu hallinnonaloille toimeenpanokirje (06/2012).

2. Tulosohtauksen kehittämisperiaatteiden käytännön toteutusta testataan pilotoinnilla. Neljällä hallinnonalalla toteutettavat pilotit ovat käynnissä ja pilotit valmistuvat kokonaisuudessaan keväällä 2013, jolloin pilottien keskeiset tulokset arvioidaan ja julkaistaan. Pilotit kohdistuvat yhteisten ja virastokohtaisten tavoitteiden määrittelyyn prosessin ja toimintatapojen näkökulmasta, poikkihallinnolliseen valmisteluprosessiin, tulosohtausprosessikokonaisuuden mallintamiseen sekä tulosohtaus- ja talousarvioprosessin yhteen-toimivuuden parantamiseen erityisesti hyödynnettävien asiakirjojen näkökulmasta. Pilotoinnissa selvitetään myös voidaanko TTS-prosessia kehittää, keventää ja yksinkertaistaa. Samassa yhteydessä tulosohtauksen painopistettä muutetaan strategisemmaksi. Tulosohtauksessa tavoitteet asetetaan jatkossa kaikkein keskeisimmille tai muutosta vaativille asioille.

3. Toimeenpanohankkeessa on valmisteltu uusi yhteinen valtion tulostietojärjestelmään laadittava tulossopimus pohja, joka otetaan käyttöön mahdollisimman pian.

4. Toimeenpanohankkeessa on laadittu uudistettu tulosohtauksen ja -johtamisen käsikirja, jonka ensimmäiset osat julkaistiin verkkoversiona 30.11.2012. Käsikirjan ensimmäinen versio koostuu tulosohtauksen tietokorteista, pilottikuvauksista ja muusta materiaalista, ja sitä on tarkoitus laajentaa edelleen.

5. Toteutetaan tulosohtauksen valmennusohjelma ministeriöille ja virastoille yhteistyössä Haus Kehittämiskeskus Oy:n kanssa. Ensimmäinen valmennusohjelma käynnistyy alkuvuonna 2013.

6. Tulosohtaukseen on luotu vuodesta 2011 alkaen tulosohtauksen asiantuntijaverkosto, joka kokoontuu puolivuositain keskustelemaan tulosohtauksen ajankohtaisista kysymyksistä ja uudistuksista. Tulosohtauksen työvaliokunta on perustettu vuonna 2012 ja se on kokoontunut kaksi kertaa. Työvaliokuntaan kuuluu tulosohtauksen laadusta hallinnonalallaan vastaava edustaja jokaisesta ministeriöstä. Työvaliokunnan tehtävänä on kerätä yhteen tulosohtauksen parissa aktiivisesti työskentelevät ministeriöissä, parantaa tiedon kulkua ja ajatustenvaihtoa sekä kehittää tulosohtauksia ja edistää tulosohtausprofession syntymistä.

7. Tulos- ja johtamissopimuksien toisiaan täydentävää roolia selkeytetään laatimalla tulosohtauksen käsikirjaan sisältöä johtamissopimuksien roolista tulosohtauksessa.

Valtiokonttorin organisaatiouudistus vuoden 2013 alussa antaa aiempaa paremmat mahdollisuudet toimeenpanevan hallinnon tulosohtauksen tietopohjan kehittämiseksi ja ohjauksen tukemiselle Tulosohtauksen tukiyksikön aloittaessa toimintansa.

1. Tilinpäätöskertomuksen antamisen aikaistamisesta

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion tilinpäätöskertomuksesta säädetään valtion talousarviosta annetun lain (423/1988, muutettu lailla 1216/2003) 17 §:ssä ja valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992, muutettu asetuksella 254/2004).

Keskeisimmät tilinpäätöskertomuksen antamiseen vaikuttavat säädökset ovat talousarvioasetuksen 67 ja 68 §:ssä. Talousarvioasetuksen 67 §:ssä määrätään valtion tilinpäätöksen sisällöstä sekä sen laadinta-aikataulusta. TaA 67b §:n mukaan valtiokonttori laatii ehdotuksen valtion tilinpäätökseksi liitteineen ja antaa sen allekirjoitettuna valtiovarainministeriölle varainhoitovuotta seuraavan huhtikuun loppuun mennessä. Käytännössä ehdotus valtion tilinpäätökseksi on viime vuosina valmistunut huhtikuun puolenvälin jälkeen. Laadinta-aikatauluun on pyritty vaikuttamaan muun muassa ohjeita täsmentämällä.

Talousarvioasetuksen 68 §:ssä säädetään ministeriöiden tehtävistä valtion tilinpäätöksen ja tilinpäätöskertomuksen laadinnassa. Siinä myös määrätään määräajoista ja ministeriöiden toimittamalle materiaalille sisällöllisiä vaatimuksia. Valtion tilinpäätöskertomuksen valmistelua varten ministeriön on annettava viimeistään varainhoitovuotta seuraavan huhtikuun 15 päivänä valtiovarainministeriölle ehdotuksensa valtion talousarviosta annetun lain 18 §:ssä säädetyllä tavalla oikeat ja riittävät tiedot antavaksi toimialansa toiminnan tuloksellisuuden kuvaukseksi. Ministeriön on annettava ehdotuksessa toimialansa tuloksellisuuden kuvaukseksi käänös toiselle kansalliskielelle viimeistään varainhoitovuotta seuraavan huhtikuun 22 päivänä.

Ministeriön on annettava viimeistään varainhoitovuotta seuraavan huhtikuun 30 päivänä valtiovarainministeriölle hallinnonalaensa liikelaitosten ja talousarvion ulkopuolisten valtion rahastojen vahvistetut tilinpäätökset sekä muut valtion tilinpäätöskertomuksen laadinnan edellyttämät ehdotuksensa tilinpäätöskertomukseen otettaviksi selvityksiksi, samoin kuin niiden käänökset toiselle kansalliskielelle.”

Käytännössä valtion tilinpäätöskertomuksen aikataulu on viime vuosina asetettu vuosittain annettavassa valtion tilinpäätöskertomuksen laadintaohjeessa ja valtionkonttorin ohjeissa valtion tilinpäätöksen laadinnasta, eivätkä talousarvioasetuksen 67 ja 68 §:ssä asetetut määräajat ole viime vuosina merkittävästi vaikuttaneet siihen ajankohtaan, jona valtiontilinpäätöskertomus on annettu eduskunnalle. Tilinpäätöskertomuksen laadintaprosessia kehittämällä ja siihen liittyvää ohjeistusta täsmentämällä on kyetty aikaistamaan valtion tilinpäätöskertomuksen antamista eduskunnalle noin kuukaudella.

4. Sähköinen tunnistaminen ja varmennepalveluiden puutteiden ja ongelmien korjaaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Sähköisen tunnistamisen ja viranomaisten varmennepalveluiden yhdenmukaisempaa ja kustannustehokkaampaa uudelleen järjestämistä on vuoden 2012 aikana suunniteltu laajalla yhteistyöllä, jossa ovat olleet mukana valtiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Suomen Kuntaliitto, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto, Suomessa toimivat pankit ja mobiilioperaattorit. Tässä laajassa yhteistyössä on päädytty siihen, että sähköisen tunnistamisen perusinfrastruktuurin mahdollista tuottamista ns. valtiovetoisella mallilla on tarvetta selvittää tarkemmin vuoden 2013 aikana. Mikäli sähköisen tunnistamisen valtakunnallisen järjestämisen osalta keskeisten sidosryhmien (erityisesti pankit ja mobiilioperaattorit) sitoutuminen voidaan taata, ryhdytään jatkotoimenpiteisiin valtiovetoisen mallin järjestämisessä mukaan lukien organisoinnin tarkempi suunnittelu ja mahdollisten lainsäädäntömuutosten valmistelu. Suunnitelmissa on, että valtiovetoinen malli järjestettäisiin siten, että se mahdollistaisi tunnistusvälineiden osalta markkinaehtoisten ratkaisujen tarjoamisen.

Parhaillaan meneillään olevan sähköiseen tunnistamiseen ja allekirjoittamiseen liittyvään EU-tason valmistelun ja EU:n suuren mittakaavan STORK-pilotin (EU:n jäsenvaltioiden rajat ylittävän sähköisen tunnistamisen ratkaisun) tuloksien perusteella valtiovarainministeriö pitää tarkoituksenmukaisena jatkaa kansalaisvarmenteen tarjoamista tässä vaiheessa ja asiaa tarkastellaan osana edellä mainitun valtiovetoisen mallin järjestämisen tarkempaa suunnittelua.

Lisäksi valtiovarainministeriö ja Valtiokonttori ovat vuoden 2012 kuluessa käyneet keskusteluja ja suunnitelmissa on, että Kansaneläkelaitoksen, Verohallinnon sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhteisen tunnistus.fi –palvelun käytöstä voitaisiin siirtyä Valtionkonttorin Valtion IT- palvelukeskuksen tuottaman sähköisen tunnistamisen palvelun (VETUMA) käyttöön erikseen kyseisten viranomaisten kanssa sovittavalla aikataululla. Näin voitaisiin purkaa valtionhallinnon tällä hetkellä päällekkäiset tunnistusratkaisut ja taata yhdenmukainen palvelutuotanto sähköisen tunnistamisen osalta.

EK 15/2008 vp — M 2/2008 vp — TrVM 5/2008 vp

2. Talousohjauksen vahvistaminen uudistamalla sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus- ja rahoitusjärjestelmät kannustamaan toiminnan ja rakenteiden kehittämistä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmää oli tarkoitus uudistaa vuoden 2010 alusta lukien. Tarkoitus oli tehdä siitä aiempaa yksinkertaisempi,

selkeämpi ja läpinäkyvämpi. Järjestelmää oli myös tarkoitus kehittää kannustavampaan suuntaan. Valtionosuusjärjestelmän uudistamista valmistellut työryhmä tilasi Valtion taloudelliselta tutkimuskeskukselta (VATT) selvityksen siitä miten valtionosuusjärjestelmä voisi olla yksinkertaisempi, selkeämpi ja läpinäkyvämpi. Valtiontalouden vuosien 2010–2013 kehyspäätöksessä valtionosuusuudistus kuitenkin päätettiin toteuttaa ilman merkittäviä määräytymistekijöiden muutoksia. Jos valtionosuusjärjestelmää olisi uudistettu VATT:n tutkimustulosten mukaisesti, olisi se merkinnyt suuria kuntakohtaisia muutoksia eikä sitä pidetty silloisessa taloudellisessa tilanteessa tarkoituksenmukaisena.

Vuoden 2010 alussa tuli voimaan laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (1704/2009). Siinä koottiin valtiovarainministeriön hallinnon alalle eräin poikkeuksin aiemmista hallinnonalakohtaisista valtionosuuksista yleinen valtionosuus, sosiaali- ja terveydenhuollon, esi- ja perusopetuksen sekä yleisten, kuntien kulttuuritoimen ja asukas-kohtaisesti rahoitetun taiteen perusopetuksen valtionosuudet. Uudistus vahvistaa kunnallisten peruspalvelujen rahoituksen kokonaisuutta kokoamalla kunnan peruspalvelujen valtionosuudet yhdeksi kokonaisuudeksi valtiovarainministeriön hallinnonalalle. Näin valtionosuuksia koskeva valtion talousarviovalmistelun poikkihallinnollisuus kasvoi. Uudistuksella tuetaan myös peruspalveluohjelmaa ja sen tavoitteita. Uudistuksessa yleisen osan, sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisten kustannusten sekä verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen laskentaperusteet pysyivät ennallaan. Esi- ja perusopetuksessa laskentaa muutettiin niin, että laskennalliset kustannukset määräytyvät 6-15 -vuotiaiden lukumäärän perusteella. Valtionosuusjärjestelmä perustuu edelleen laskennallisiin kustannuksiin ja kuntien keskimääräiseen omarahoitusosuuteen. Jos kunta pystyy järjestämään palvelut keskimääräistä laskennallista kustannusta halvemmalla saa se pitää siitä tulevan taloudellisen hyödyn itsellään. Tämä kannustaa kuntia taloudelliseen toimintaan. Laskennallisten järjestelmien yhdistämisen arvioitiin edelleen lisäävän kannustavuutta kunnallisten peruspalvelujen taloudelliseen järjestämiseen.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakenneuudistusta. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Järjestelmän kannustavuutta parannetaan. Lisäksi osana valtionosuusjärjestelmän uudistamista selvitetään perusopetuksen valtionosuuden perusteet tavoitteena tasa- arvoisen ja tasalaatuisen perusopetuksen saatavuuden varmistaminen myös jatkossa. Tavoitteena on uudistaa kuntien valtionosuusjärjestelmä hallitusohjelmassa linjatulla tavalla siten, että hallituksen esitys voidaan käsitellä eduskunnassa kevätistuntokaudella 2014 ja uusi lainsäädäntö tulee voimaan 1.1.2015 alkaen.

Valtionosuusjärjestelmän uudistusta valmistelemaan on asetettu selvitysmies, jonka toimikausi on 1.6.2012- 31.12.2013. Selvitysmiehen apuna toimii tukiryhmä sekä asiantuntija- ja laskentaryhmä. Selvitysmiehen esitys valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta valmistuu vuoden 2013 loppuun mennessä ja uuden järjestelmän olisi tarkoitus olla voimassa 1.1.2015.

3. Riittävät voimavarat ja toimintaedellytykset aluehallinnon ohjaus- ja valvontatoiminnalle

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Kysymys liittyy informaatio-ohjauksen toimivuuteen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveydenhuollon informaatio-ohjauksen toimivuudesta eduskunnan tarkastusvaliokunnalle vuonna 2008 tehdyssä selvityksessä on todettu, että aluehallinnossa (läninhallituksissa) kanteluiden lisääntymisen vuoksi on jouduttu painottamaan jälkikäteisvalvontaa eikä ohjauksen kannalta tarpeellista ennakoivaa ohjausta ja valvontaa ole voitu tehdä riittävästi. Samaan kysymykseen on vastattu hallituksen toimenpidekertomuksessa sosiaali- ja terveysministeriön lausumavastauksissa.

Kanteluiden määrä on lisääntynyt 2000-luvulla. Läninhallituksille tehtiin vuonna 2009 yli 65 prosenttia enemmän kanteluita kuin vuonna 2000. Aluehallinnon uudistuksessa vuoden 2010 alussa läninhallitusten sosiaali- ja terveysosastojen tehtävät siirtyivät aluehallintovirastoille. Myös aluehallintovirastoissa kanteluiden määrät ovat pysyneet korkeina.

Painopisteen siirtäminen etukäteisvalvontaan ja ennalta ehkäisevään ohjaukseen on tavoitteena. Tämä on kirjattu aluehallintovirastojen strategia-asiakirjaan sekä strategiaan tulossopimuksiin.

Aluehallinnon uudistamishankkeelle asetettiin merkittävät tuottavuustavoitteet. Aluehallintovirastoille on kohdentunut aiempien virastojen tuottavuustavoitteista sekä aluehallintouudistukselle asetetusta tuottavuustavoitteesta yhteensä 174 henkilötyövuotta vastaava vähennystavoite vuosille 2010–2015. Vähenevien voimavarojen ja lisääntyneiden tehtävien tilanteessa toimintaedellytysten turvaaminen ohjaus- ja valvontatoiminnalle ja ennaltaehkäisevälle ohjaukselle edellyttää kanteluiden määrän vähentämistä, asioiden siirtämistä ensisijaisesti muistutusmenettelyssä käsiteltäviksi sekä käsittelyprosessien tehostamista. Keväällä 2012 valmistui valtiovarainministeriön työryhmän mietintö hallintolain kantelusäännösten muuttamiseksi. Työryhmän ehdottamalla sääntelyratkaisulla pyritään takaamaan riittävä harkintavalta ja joustavuus hallintokanteluiden käsittelyssä. Lisäksi ehdotuksilla pyritään lisäämään laillisuusvalvonnan kokonaisvaikuttavuutta mahdollistamalla kanteluja käsittelevien viranomaisten valvontaresurssien käyttö ja suuntaaminen nykyistä paremmin. Työryhmän ehdotusten jatkovalmistelusta vastaa oikeusministeriö ja hallituksen esitys on tarkoitus antaa keväätistuntokaudella 2013. Myös virastot ovat kehittäneet omaa kantelukäsittelyprosessiaan.

Aluehallintovirastojen yleishallinnollinen ohjaus kuuluu valtiovarainministeriölle. Aluehallintovirastojen voimavarat määritellään strategisissa tulossopimuksissa, joissa ne jaetaan hallinnonaloittain. Valtiovarainministeriö ja toiminnallisesta ohjauksesta vastaavat ministeriöt valmistelevat nämä yhteistyössä. Tuottavuusvähennystavoitteita vastaavat määrärahavähennykset on tehty kehyksiin. Aluehallintovirastojen toimintamenomäärärahoihin vuoden 2013 talousarvioon on kuitenkin saatu kehykseen verrattuna kertaluonteinen 1,725 miljoonan euron lisäys lisääntyneitä tehtäviä varten, joista osa on sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa.

Lisäksi valtion talousarvion momentilta 33.70.50 (Terveysten edistäminen) siirrettiin 420 000 euroa momentille 28.40.01 (aluehallintovirastojen toimintamenot) vuoden 2013 talousarviossa. Terveysten edistämisen määrärahalla on rahoitettu aluehallintovirastojen toteuttamia alkoholiohjelman toteuttamiseen ja muuhun terveyden edistämiseen liittyviä kokeilu- ja kehittämishankkeita. Toiminta on todettu tarpeelliseksi ja siksi se siirrettiin aluehallintovirastojen perustoiminnaksi. Siirto varmistaa terveyden edistämiseen ja päihdehaittojen ehkäisyyn liittyvän kehittämistoiminnan jatkumisen ja se samalla vähentää hallinnollista työtä sekä sosiaali- ja terveysministeriössä että aluehallintovirastoissa.

EK 21/2008 vp — K 15/2008 vp — TrVM 6/2008 vp

2. Julkishallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuus

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Tavoitteet ja linjaukset

Valtiovarainministeriön julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekninen toiminto (JulkICT-toiminto) vastaa asioiden valmistelusta, jotka koskevat julkisen hallinnon tietohallinnon yleistä kehittämistä sekä ohjausta ja julkisen hallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämistä ja varmistamista (Valtioneuvoston ohjesääntö 262/2003). Tietohallintolain mukaisesti valtiovarainministeriön tehtävänä on julkisen hallinnon viranomaisten tietohallinnon yleinen ohjaus. Tässä roolissa ministeriön tulee erityisesti huolehtia julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin suunnittelusta ja kuvaamisesta sekä julkisen hallinnon tietohallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurin edellyttämien yhteentoimivuuden kuvausten ja määritysten laatimisesta ja ylläpidosta (Tietohallintolain 4 §:n 1 mom.). Lain tavoitteen toteuttamiseksi valtiovarainministeriö on laatinut kuvauksen julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurista.

Valtiovarainministeriö on vuoden 2012 kuluessa laatinut laajassa yhteistyössä julkisen hallinnon, järjestöjen ja ICT-alan yritysten kanssa luonnoksen Julkisen hallinnon ICT:n hyödyntämisen strategiasta (JulkICT-strategia). Strategian tavoitteena on mahdollistaa tehokkaasti järjestetyt ja laadukkaat ratkaisut julkisen hallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden takaamiseksi ja yhteisten palvelujen tuottamiseksi. JulkICT-strategiaehdotus oli lausuntokierroksella loka-marraskuussa 2012, jonka jälkeen strategiaa on päivitetty saatujen lausuntojen pohjalta ja ryhdytty strategian toimeenpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tietohallintolain mukaan kunkin ministeriön tehtävänä on ohjata toimialansa tietohallinnon ja tietohallintohankkeiden kehittämistä ottaen huomioon tässä laissa säädetyt tarkoitukset ja velvoitteet (Tietohallintolain 4 §:n 3 mom.) ja ministeriöiden on huolehdit-

tava, että sen toimialalle laaditaan ja ylläpidetään sen toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvaukset ja määrittymiset (Tietohallintolain 8 §:n 1 mom.).

Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisen tiedonhallinnan tavoitteena on asiakas- ja potilasinformaation saatavuus ajasta ja paikasta riippumattomasti sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, siis tietojärjestelmien saumaton tietojenvaihto. Kansalaisilla tulisi olla pääsy omiin potilastietoihinsa ja niiden käyttöä koskeviin lokitietoihin sekä luotettavaan terveysinformaatioon. Sama tavoite koskee jatkossa myös sosiaalihuollon tietoja. Lisäksi heille tulee kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisiä palveluita.

Eduskunta on edellyttänyt kirjelmässään (EK 21/2008 vp), että julkishallinnon ja sen sisällä ensimmäisenä terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteentoimivuus, yhteiset sovelluspalvelut ja avoimet rajapinnat taataan siten, että tietojärjestelmien välinen tiedonvaihto toteutuu saumattomasti.

Edellä mainittuja tavoitteita ja linjauksia toteutetaan terveydenhuollon kansallisessa sähköisen tiedonhallinnan (KanTa-hanke) ja sosiaalihuollon sähköisen tiedonhallinnan hankkeessa. Valtiovarainministeriön SADe-ohjelma keskittyy sähköisen asioinnin palveluihin ja julkisen hallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämiseen.

Toimenpiteet

Valtiovarainministeriö on kuvauksessaan julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurista ohjeistanut arkkitehtuurien laatimista siten, että tietohallintolaissa tarkoitettuja julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin yhteentoimivuuden kuvauksia toteutetaan jokaisessa julkisen hallinnon yhteisen arkkitehtuurin kehittämisprojektissa. Tavoitetilan arkkitehtuurikuvausten toteutuksen yhteydessä määritellään arkkitehtuurityön kohteen yhteentoimivuuden tarpeet ja tavoitteet ylätasolla sekä palveluiden ja tietojärjestelmien välillä siirrettävät tiedot. Tavoitetilan tarkemmissa kohdearkkitehtuurikuvauksissa määritellään kohdetoteutuksen palveluiden ja tietojärjestelmien välillä siirrettävät tiedot, niiden tietorakenteet sekä tiedonsiirron toteuttavien palveluiden tekniset rajapintakuvaukset.²

Valtiovarainministeriö on kirjeessään 4.9.2012³ muistuttanut ministeriöitä tietohallintolain asettamasta velvoitteesta laatia ja ylläpitää toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvauksia ja määrittymiä yhteentoimivuuden toteuttamiseksi sekä pyytänyt ministeriöitä raporttoimaan toimialan kokonaisarkkitehtuurityön etenemisestä.

Valtiovarainministeriö on ollut aktiivisesti mukana v. 2012 keväällä käynnistyneessä ICT 2015 -työryhmän työskentelyssä. Työryhmän 17.1.2013 julkaistussa raportissa ehdotetaan kansallisen palveluarkkitehtuurin rakentamista. Arkkitehtuurin ja sen keskeisen osan, palveluväylän, tavoitteena olisi luoda palveluita nykyistä helpommin yli organisaatio-rajojen. Tämän tavoitteen edistämiseksi ja palveluiden yhteentoimivuuden parantamiseksi valtiovarainministeriö on käynnistänyt kansallisen palvelutoiminnan tavoitteita ja palvelutoiminnassa tarvittavaa tiedonsiirtoa tukevan palveluväyläratkaisun suunnittelutyön.

2 Valtiovarainministeriö 2011: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin sisältökuvaus v. 1.0 (4.4.2012)

3 Valtiovarainministeriön kirje ministeriöille 4.9.2012, VM/1531/00.01.02.03/2012

Palveluväylän toteutusvaihtojen suunnittelua varten on perustettu hanke⁴ määrittelemään mahdollinen kansallinen ratkaisu, jonka tavoitteena olisi muodostaa tiedonvälityskokonaisuuden, jossa eri toimintaympäristöiden palveluiden tarvitsema tieto olisi saatavilla avoimien rajapintojen yli kaikille tietoa tarvitseville palveluille niin, että kukin väylään liitetty palvelu vastaisi siitä, että muiden tarvitsemat tiedot ovat saatavissa välitysalustan kautta yhteisesti sovittujen rajapintojen avulla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten asiakastietojärjestelmien kansallinen kehittäminen tuo yhteiseen käyttöön sekä julkisen että yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä työterveyshuollon potilastiedot. Tämä on merkittävin yksittäinen keino parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon laatua ja lisätä tuottavuutta. Tietojärjestelmät luovat välttämättömän teknisen alustan kansallisille uusille sähköisille palveluille. Uusilla toimintatavoilla voidaan hillitä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksien nousua, hallita odotettavissa olevaa henkilökuntapulaa uudistamalla sekä ammattilaisten keskinäistä että kansalaisen ja ammattilaisen välistä työnjakoa. Näin voidaan parantaa väestön sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja.

Lähtökohtana on jo olemassa olevien tietojärjestelmien päivittäminen kansallisia vaatimuksia vastaaviksi, jotta ne voivat lähettää ja vastaanottaa tietoa standardimuodossa, avoimilla rajapinnoilla. Julkisen terveydenhuollon sähköisten potilastietojärjestelmien kattavuus on jo vuosia ollut 100%.

Vuoden 2011 alusta voimaan tulleen lainsäädännön sekä valtion 2011–2014 kehysbudjetin myötä hankkeille saatiin uusi ohjausmalli sekä pitkäjänteinen rahoitus ja henkilöresursointi. Näin luotiin edellytykset järkevöittää ohjausta sekä parantaa hankehallintaa ja hyvien hallintotapojen noudattamista sekä keskushallinnon ja kentän vuorovaikutusta.

Alueellisesti potilastietojen liikkuvuuden esteitä on purettu vuonna 2011 voimaan tullella terveydenhuoltolailla (1326/2010). Lain 9 §:llä luotiin oikeudelliset edellytykset, jotka mahdollistavat sairaanhoitopiirin alueen kunnallisen terveydenhuollon (terveyskeskukset ja sairaanhoitopiirin sairaalat) potilastietojen luovutuksen ja käsittelyn potilasta hoidettaessa ilman potilaan erikseen antamaa suostumusta. Säännöksen perusteella on mahdollista toteuttaa kunkin sairaanhoitopiirin alueella yhteinen potilastietorekisteri ja sen edellyttämät tekniset järjestelyt, jotka mahdollistavat joustavan potilastietojen käytön kaikissa kunnallisen terveydenhuollon toimintayksiköissä. Tähän liittyen on joidenkin sairaanhoitopiirien alueilla uudistettu potilastietojärjestelmät yhteiskäytön mahdollistamiseksi.

KanTa-palvelut

Kansallinen terveydenhuollon arkistoratkaisu koostuu keskitetyistä Kelan rakentamista tieto-varastoista (eArkisto, Reseptikeskus) ja paikallisista potilastietojärjestelmistä, jotka lähettävät ja hakevat tietoa standardimuodossa tietoturvallisesti keskitetyistä tietovarastoista. Lisäksi Kelan väestölle suunnattu Omien tietojen katselu -palvelu tuo mahdollisuuden tarkastella omia tietojaan ja niiden luovutuksia terveydenhuollon yksiköiden välillä.

⁴ Valtiovarainministeriön asettamispäätös kansallisen palveluväylän arkkitehtuurin suunnitteluhankkeesta 7.2.2013 (VM008:00/2013)

Kokonaisuus mahdollistaa tietojen reaaliaikaisen, tietoturvallisen saatavuuden hoitotilanteissa palvelunantajariippumattomasti sekä asiakirjojen sähköisen arkistoinnin. Sähköisen reseptin myötä on mahdollisuus hallita kansalaisen kokonaislääkitystä avohoidossa.

Kyse on kansallisella tasolla erittäin mittavista uudistuksista, jotka vaativat pitkäjänteistä työtä ja viranomaistoiminnan riittävää resursointia. Itsenäisten sekä kansallisten että terveydenhuollon toimijoiden suuri lukumäärä on vaatinut yhteistyöltä sekä resursseja että aikaa.

Organisointi

Vuoden 2011 alusta voimaan tullut asiakastietolain (159/2007) ja eräiden muiden lakien muutos selkiytti sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten tiedonhallintahankkeiden hallintaa ja kansallisten toimijoiden työnjakoa, yksinkertaisti suostumuskäytäntöjä sekä sääti uudet vaiheistetut siirtymäajat palveluiden käyttöönotolle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhteyteen vuoden 2011 alusta perustettu OPER-yksikkö on 1.4.2011 lähtien huolehtinut KanTa-hankkeen operatiivisesta hankehallinnasta (kansallinen määrittelytyö, ohjaus ja toimeenpano sekä EU-tason yhteistyö)

Vaiheistus

Sähköisen lääkemääräyksen käyttöönotto on vaiheistettu siten, että apteekkien oli liityttävä 4/2012, julkisen terveydenhuollon 4/2013 ja yksityisen 4/2014 mennessä Reseptikeskukseen. Sähköisen potilastietoarkiston suhteen siirtymäajat ovat julkisen terveydenhuollon osalta 9/2014 ja yksityisen 9/2015.

Tilanne vuoden 2012 lopussa

Sähköinen lääkemääräys on käyttöönottovaiheessa. Kaikki apteekit kykenevät sähköisten lääkemääräysten toimitukseen. Julkisen terveydenhuollon yksiköistä yli 2/3 oli liittynyt vuoden 2012 lopussa, loppuilla on suunnitellut käyttöönotot kevään 2013 aikana siirtymäajan puitteissa Sähköisiä reseptejä tehdään noin 45 000 päivässä mikä vastaa noin 20% lääkemääräysten kokonaismäärästä, määrä nousee koko ajan käyttöönottojen edetessä. Sähköisiä lääkemääräyksiä on tehty noin 5 miljoonaa kappaletta yli miljoonalle henkilölle. Yksityissektorin käyttämistä tietojärjestelmistä vasta yksi on hyväksytty käyttöönotettavaksi.

Sähköisen potilastietoarkiston Kelan osuus on valmis, testattu ja auditoitu. Arkistointia on testattu ja pilotoitu perustietosisällön osalta Kuopion terveyskeskuksessa talven 2011–2012 aikana. Tuolloin vietiin noin 77 000 potilaan hoitoon liittyvät tiedot, yli 100 000 asiakirjaa potilastietoarkistoon. Teknisesti toiminta sujui hyvin, mutta potilastietojärjestelmän käytettävyyteen tehdään parannuksia ennen pysyvää käyttöönottoa. Testaukset ovat menossa myös Itä-Savon sairaanhoitopiirissä ja yhteisrekisterin suhteen Pohjois-Karjalan alueella. Annetun vaiheistusasetuksen mukaisesti on säädetty eArkistoon liitettävän tietosisällön laajennuksista (esim. suun terveydenhoito). eArkisto on Arkistolaitoksen pysy-

väisarkistointiin hyväksymä sähköinen arkisto. Paikallisilla tai alueellisilla sähköisillä potilastietojärjestelmillä ei Arkistolaitoksen hyväksyntää ole.

Omien tietojen katselu -palvelu on tuotannossa. Kansalaiset pääsevät siis katsomaan sähköisiä lääkemääräyksiään, niihin kohdistuneita apteekkitoimituksia sekä lokitietoja osoitteesta www.kanta.fi. He, joiden tietoja on talletettu eArkistoon näkevät myös nämä tietonsa.

Potilaan tiedonhallintapalvelusta on säädetty asiakastietolain vuoden 2011 alusta voimaan tulleella muutoksella. Henkilö voi Omien tietojen katselu -palvelu kautta hallinnoida omia suostumuksia ja kieltojaan eArkistoon liittyen sekä tehdä hoitotahdon ja elinluovutustiellon/suostumuksen. Lisäksi palveluun kootaan potilaskohtaisesti tiivistelmätieto eri rekisterinpitäjiltä mm diagnoosien, toimenpiteiden, riskitietojen ja rokotusten osalta. Palvelu on testaus- ja pilotointivaiheessa.

Sosiaalihuollon sähköisen tiedonhallinnan hanke

Sosiaalihuollon sähköisen tiedonhallinnan suhteen siirrytään määrittelyvaiheesta testaukseen ja pilotointiin. Jo määrittelyvaiheessa hanke on yhdenmukaistanut sosiaalihuollossa käytettyjä termejä ja luokituksia sekä toimintaprosesseja. Arkkitehtuurivaihtoehtojen selvittelyssä hanke päätyi esittämään KanTa-palveluita vastaavaa mallia myös sosiaalihuoltoon. Tällöin pystyttäisiin hyödyntämään KanTa-palveluihin tehtyjä investointeja ja tietotaitoa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on vaiheistanut sosiaalihuollon kansallisten sähköisten tiedonhallintapalvelujen rakentamisen tehtäväksi KanTa-palvelujen julkisen sektorin käyttöönottojen jälkeen vuodesta 2014 alkaen. Täten rahoitus ja henkilöresurssit sekä kansallisesti että kunnissa saadaan paremmin turvattua. Tämä on ollut myös valtiovarainministeriön vaatimus.

Organisointi

Vuoden 2011 alusta voimaan astunut asiakastietolain muutos siirsi aikaisemmin erillisenä Tikesos-hankkeena olleen sosiaalihuollon asiakastietojen sähköisen käsittelyn kehittämisen osaksi THL:en perustettua OPER-yksikköä. Samalla perustettu budjettikehys määriteltiin kattamaan terveydenhuollon tietojenkäsittelyn lisäksi myös sosiaalihuolto.

Tilanne vuoden 2012 lopussa

OPER-yksikkö on ottanut haltuunsa Tikesos-hankkeessa syntyneen materiaalin. Tässä yhteydessä materiaalia on tarkastettu ja päivitetty. Se on myös suurelta osin muutettu julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin mukaiseksi. Määrittelyitä on validoitu yhdessä

kentän toimijoiden kanssa ja työn jatkamiseksi on etsitty aluetta, joka ottaisi määrittelyt käyttöön pilot-käyttäjänä.

Pilotoinnin lisäksi seuraava konkreettinen askel on lainsäädännön kehittäminen. Sosiaalihuoltolakiin on saatava kirjaamisvelvollisuus. Tämän jälkeen on laajennettava asiakas-tietolakia koskemaan myös sosiaalihuollon asiakastietoja. Samassa yhteydessä on säädettävä myös sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen yhteiskäytöstä ja sosiaalihuollon henkilöstön asemasta. Lainsäädäntötyö on ajoitettu tapahtuvaksi vuosina 2013–2014.

Keskitetyn järjestelmän hankinta on ajoitettu vuosille 2014–2015, jonka jälkeen paikallisia järjestelmiä voidaan alkaa liittämään siihen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisten ja paikallisten tietojärjestelmien yhteentoimivuus

Terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteuttamiseksi sekä yhteisesti hyödynnettävien sovelluspalveluiden ja avoimien rajapintojen toteuttamiseksi julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurityön lisäksi, valtiovarainministeriö on ohjannut ja rahoittanut julkisen hallinnon kehittämisprojekteja yhteentoimivuuden toteuttamiseksi tarvittavien määritysten aikaansaamiseksi. Kehityshankkeiden ohjausta on suunniteltu ja toteutettu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Valtiovarainministeriö on rahoittanut vuonna 2011 Suomen Kuntaliiton toteutusvastuulla ollutta ”Terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen arkkitehtuurin suunnitteluprojektia, jossa julkisen hallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurimenetelmän mukaisesti kuvattiin kansallinen viitearkkitehtuuria terveydenhuollon alueellisten ja paikallisten tietojärjestelmien kehittämisen tueksi.⁵ Projektin lopputuloksena syntyivät yhteiset kuvaukset terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen tason tietojärjestelmäratkaisujen kehittämiseen liittyvien muutoksista, nykytilasta sekä arviointi muutosten vaikutuksista. Projektissa suunniteltiin terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen tason tietojärjestelmäarkkitehtuurin keskipitkän aikavälin realistiset kehittämisvaihtoehdot sekä tietojärjestelmäarkkitehtuurin kehittämispolusta.

Terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen arkkitehtuurin suunnitteluprojektin jatko-toimenpiteinä valtiovarainministeriö on valmistellut syksyn 2012 aikana yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön sekä Suomen Kuntaliiton kanssa sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla olevaa sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen kokonaisarkkitehtuurin kehittämisen tukiprojektia⁶ (STM/370/2013). Käynnistyvän alueellisen kokonaisarkkitehtuurin tukiprojektin tavoitteena on tukea sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistuksen alueellisen tavoitetilän suunnittelua tuomalla tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehittäminen kiinteäksi osaksi palveluiden ja rakenteiden uudistustyötä. Projektissa tuotetaan tietoa myös kuntauudistukseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistukseen liittyvien valtakunnallisten tietohallinnon ja tieto- ja viestintäteknologian muutostuen suunnittelua ja toimeenpanoa varten. Yhteentoimivuuden toteuttamiseksi projektin tavoitteena on ter-

5 http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/tietojarj-sahkoiset-palv/tapas/Documents/TAPAS-yhdistetty_paadokumentti_2011-12-02.pdf

6 Valtiovarainministeriö, rahoituspäätös 18.2.2013 (VM/201/02.02.03.09/2013)

veydenhuollon alueellisen yhteistyön lisäämisen lisäksi tunnistaa valtakunnallisen tason yhteentoimivuuden ja tietojärjestelmäratkaisujen kehittämistarpeita, jotka ovat edellytyksiä toiminnan ja alueellisten tietojärjestelmäratkaisujen uudistamistyön läpiviemiselle.⁷

Terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurin suunnittelun lisäksi valtiovarainministeriössä ja ministeriön ohjaamissa palvelujen kehittämiskokonaisuuksissa edellä mainittuja yhteentoimivuuden toteutuksen vaatimia kuvauksia on valmistumassa, muun muassa osana sähköisen asiainnoin ja demokratian vauhdittamisohjelman (SADe-ohjelma) sosiaali- ja terveysalan palvelukokonaisuudessa kansalaisten hyvinvointiin ja terveyden ylläpitoon ja edistämiseen liittyvissä palveluissa (mm. Hoitoon hakeutuminen ja kansalaisen ajanvarauspalvelut sekä palveluseteli- ja ostopalvelujärjestelmä).

EK 11/2009 vp — K 11/2009 vp — K 12/2009 vp — TrVM 1/2009 vp

1. Tilinpäätöskertomuksen antamisen aikaistamisesta

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion tilinpäätöskertomuksen valmisteluun liittyviä prosesseja on kehitetty viime vuosina siten, että tavoitteena on ollut aikaistaa tilinpäätöskertomuksen antamista eduskunnalle niin, että eduskunnan olisi mahdollista käsitellä sitä kevätestuntokauden aikana. Ensimmäinen nykymuotoinen vuotta 2004 koskeva valtion tilinpäätöskertomus annettiin eduskunnalle tasavallan presidentin esittelyssä 23 päivänä kesäkuuta vuonna 2005. Valtion tilinpäätöskertomuksen laadinta-aikataulua on tiivistetty siten, että vuotta 2011 koskeva valtion tilinpäätöskertomus annettiin eduskunnalle 10 päivänä toukokuuta vuonna 2012.

Valtion tilinpäätöskertomuksen antamisen ajankohtaa on kyetty aikaistamaan tiivistämällä keskeisiä siihen liittyviä prosesseja, aineiston toimittamista, kääntämistä sekä valtion tilinpäätöskertomuksen laadintaan liittyviä teknisiä valmistelun prosesseja taittoa ja teknistä tarkastusta.

Aikataulua ei ole nykyisellään mahdollista tiivistää ilman, että valtion tilinpäätöskertomuksen tietosisällön laajuus tai luotettavuus kärsisivät merkittävästi. Kertomusmenettelyn kehittämistä on jatkettu valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston kanslian yhteistyönä. Hallituksen toimenpidekertomus ja valtion tilinpäätöskertomus on tarkoitus yhdistää niin, että vuotta 2012 koskeva ensimmäinen yhdistetty kertomus, hallituksen vuosikertomus, annettaisiin eduskunnalle keväällä 2013. Kertomusten yhdistämisellä ei ole välitöntä vaikutusta kertomuksen antamisen ajankohtaan. Kertomusmenettelyä kehitettäessä uuden kertomuksen pohjalta tullaan myös arvioimaan se, voidaanko kertomuksen antamista eduskunnalle aikaistaa ilman, että eduskunnalle annettavan tiedon sisältö tai laajuus vaarantuisivat.

⁷ Sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen kokonaisarkkitehtuurin tukiprojekti, projektisuunnitelma v0.85 (4.1.2013)

EK 30/2009 vp — K 15/2009 vp — TrVM 5/2009 vp

4. Julkisten sosiaali- ja terveystalvelujen kustannusten ja hyötyjen vertailu kuntien oman toiminnan, ostopalvelun ja ulkoistetun palvelun kesken

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta on sosiaali- ja terveysministeriö yhdessä valtiovarainministeriö kanssa todennut seuraavaa:

Yksittäisissä hankkeissa on selvitetty palvelujen vaihtoehtoisten järjestämistapojen taloudellisia vaikutuksia, mutta yhtenäistä kattavaa selvitystä asiasta ei ole.⁸ Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen johdolla toteutettiin äskettäin laaja, yli kaksi vuotta kestänyt tutkimus tilaaja-tuottaja -malleista. Vaikka se tuotti huomattavan määrän lisätietoa vaihtoehtoisista järjestämistavoista sekä niiden hyödyntämisestä ja vaikutuksista, se ei vastannut täysin em. eduskunnan vaateeseen saada vertailutietoja⁹.

Kuntien järjestämien palvelujen kustannusten vertailu helpottuu tulevaisuudessa tilastoinnin ja tietojärjestelmien kehittymisen myötä. Valtiovarainministeriö käynnisti syksyllä 2012 laajan kuntien talous- ja toimintatilastojen kehittämisohjelman. Tilastoinnin ja samalla kustannusten vertailun edellytyksiä parantaa myös se, että valtakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmäohjelman kautta maahan saadaan yhtenäiset sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojärjestelmät ja sähköinen asiakirja-arkisto.

Vaikka yksityisten palvelujen tuottajien palvelujen myyntihinnoista saadaan tietoja, niin on erittäin vaikea saada tietoa todellisista tuotantokustannuksista. Lisäksi on huomioitava, että vaihtoehtoisia järjestämistapoja arvioitaessa on yksittäisten palvelujen kustannusten selvittämisen sijasta oleellisempaa selvittää palvelukokonaisuuksien taloudellisia vaikutuksia palvelujen järjestämisvastuussa olevalle taholle kuin muillekin osapuolille.

EK 16/2010 vp — K 11/2010 vp, K 13/2010 vp — TrVM 5/2010 vp

1. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden asettaminen ja tulosten raportointi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden asettamisesta pyydämme huomioimaan myös hallituksen vastauksen koskien kannanottoa, jossa Eduskunta edellyttää hallituk-

8 Esimerkiksi Kati Myllymäki ym., Kannattiko palvelujen ulkoistaminen? – Oman ja ulkoistetun perusterveydenhuollon palvelujen käytön ja tuottavuuden vertailu Kouvolaan terveyskeskuksessa. THL, Avauksia 2/2010 ja Timo Sinervo ym., Yksityinen vai kunnallinen palveluasuminen? Kustannukset, asiakasrakente, hoidon laatu ja henkilöstön hyvinvointi. THL, Raportti 34/2010 sekä Sairaanhoidopiirien laboratoriodien laboratoriotutkimusten hinnat maaliskuussa 2010. Suomen Kuntaliitto.

9 Majjaliisa Junnila ym., Sitä saa mitä tilaa. Tilaaja-tuottaja-toimintatavan kehittyminen sosiaali- ja terveyspalveluissa. THL, Raportti 42/2012.

sen ryhtyvän toimenpiteisiin valtion tulohajauksen ja tilivelvollisuus uudistuksen arvioimiseksi (EK 25/2007 vp — K 14/2007 vp — TrVM 2/2007 vp).

Hallitus on osana tulohajauksen arviointi- (2009–2010) ja kehittämishankkeita (2011–2012) ja niiden täytäntöönpanoa (2012–) kohdistanut toimenpiteitä myös yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden asettamisen kehittämiseksi, erityisesti valtioneuvoston yhteisten tavoitteiden osalta, sekä poikkihallinnollisten tavoitteiden asettamiseksi. Myös käynnissä olevissa tulohajauksen toimeenpanon pilotoinneissa keskiössä on valtioneuvoston yhteisten tavoitteiden ja poikkihallinnollisten tavoitteiden asettaminen ja käsittely. Toimeenpanossa on myös laadittu malli yhteisestä tulossopimus pohjasta (sis. yhteiset tavoitteet), jota voidaan hyödyntää tulostietojärjestelmä Netran avulla.

Osana budjettivallan terävöittämistä, raportointia ja päätöksenteon edellytysten parantamista on myös nyt ensimmäistä kertaa toteutettava valtion tilinpäätöskertomuksen ja hallituksen toimenpidekertomuksen yhdistäminen. Edellä mainitut kertomukset yhdistetään Hallituksen vuosikertomukseksi. Hallituksen vuosikertomus on tarkoitus valmistella ensimmäistä kertaa kertomusvuodesta 2012 ja se annetaan eduskunnalle toukokuussa 2013. Hallitus on tähän asti raportoinut yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamisesta eduskunnalle valtion talousarviolain (423/1988) mukaisessa valtion tilinpäätöskertomuksessa. Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista on valtion tilinpäätöskertomuksissa arvioitu varsin kattavasti, mutta arvioinnin tietopohja ja laatu kuitenkin vaihtelevat eri hallinnonalojen välillä ja joissain tapauksissa myös hallinnonalan sisällä eri poliittikalohkojen välillä. Tästä on seurauksena se, että tiedot asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta ja siitä, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet hallinnonalojen tavoitteiden saavuttamisen, ei kaikin osin ole riittävän selkeää. Valtioneuvoston controller on todennut valtion tilinpäätöskertomukseen liittyvässä arviointi- ja vahvistuslausumassaan, että arvioinnin laadun parantaminen edellyttää yhtäältä tavoitteiden asettamiseen liittyvää kehittämissiivä, jota on viety eteenpäin osana tulohajauksen kehittämistä, ja toisaalta arviointimenettelyihin ja menetelmiin liittyvää kehittämistä.

Ympäristöministeriön tavasta tarkastella yhteiskunnallista vaikuttavuutta voidaan todeta, että siinä erityisen positiivista on tarkastelutavan konkreettisuus ja käytännönläheisyys, tarkastelun läheinen yhteys konkreettisiin ministeriölle valtioneuvoston ja sen itsensä toimesta asettamiin vaikuttavuustavoitteisiin ja niiden toteutumiseen. Tämä todetaan myös tarkastusvaliokunnan mietinnössä (5/2010 vp, tarkastelutapa on 'käytännöllinen ja hyvä'). Lisäksi ympäristöministeriön tapa esittää vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen on perusteltu, visuaalisesti selkeä ja antaa nopeasti yleiskuvan tilanteesta. Aiemmissa valtion tilinpäätöskertomuksen laadintaohjeissa on viime vuosina suositeltu vaikuttavuusarviointien tulosten kiteyttämiseksi viisiportaista laadullista asteikkoa. Suositus on pääpiirteissään ympäristöministeriön käyttämän esitystavan mukainen. On kuitenkin selvää, että tiivis ja vaikuttavuustavoitteet läpikäyvä esittämistapa vaatii taustalle systemaattista arviointia hallinnonalan vaikuttavuudesta sekä selkeän kriteeristön, jonka avulla tiivis arvio tavoitteiden saavuttamisesta voidaan antaa.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen osana valtioneuvoston toiminnan strategista kehittämistä on ollut esillä myös valtioneuvoston kanslian asettamassa politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittämishankkeessa ("POVI-hanke"). POVI-työssä

oli mukana seitsemän pilottihanketta, joiden avulla kerättiin kokemustietoa politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin nykytilasta ja arvioitiin kehittämistarpeita. Hankkeen loppuraportissa (VNK 2/2011) esitetään yleiskuva arviointitiedon käytöstä pilottihankkeissa ja analysoidaan onnistumisia ja havaittuja puutteita sekä esitetään ratkaisuvaihtoehtoja havaittuihin ongelmiin. POVI-hankkeessa tunnistettiin tiedon systemaattisessa käytössä seuraavat haasteet: 1. Tiedon käytön politisoituminen; 2. Tiedon sirpaleisuus ja sektoroituneisuus; 3. Systemaattisuuden puute tiedon hankinnassa; 4. Tiedon saaminen käytettävissä muodossa ja puutteet tiedon välityksessä; 5. Tiedolla poliittiseen päätöksentekoon vaikuttaminen; 6. Kiire, resurssien puute ja johtaminen.

Valtioneuvoston kanslian hankkeessa Hallitusohjelman tehokkaan toimeenpanon menettelyjen kehittäminen ("KOKKA-hanke", päättyi 04/2011) valmisteltiin seuraavaa hallituskautta varten suosituksia menettelyistä, joilla vahvistetaan hallitustyöskentelyn strategisuutta, ketteryyttä ja päätöksenteon tietopohjaa. KOKKA-hanke valmisteli suosituksia seuraavalla hallituskaudella noudatettavista menettelyistä, jotka ovat seuraavan hallituksen käytettävissä haluttaessa. Vaikka hanke koskikin valtioneuvoston työskentelyn kehittämistä, palvelee hallitustyöskentelyn kehittyminen myös Eduskuntaa paremmin valmisteltujen ja perusteltujen päätösten muodossa. Hankkeen suositukset koskivat seuraavia hallituspolitiikan valmistelun ja päätöksenteon vaiheita: hallitusohjelman valmistelu, siinä käytettävissä oleva tietopohja, resurssien uudelleenkohdennusmahdollisuuksien avaaminen ja ohjelman strategisten linjausten vahvistaminen; hallituksen ensimmäisen kehyspäätöksen ja strategia-asiakirjan laadinta, joka varmistaa resurssikohdennukset politiikkaprioriteetteihin; hallituksen strategian vuotuinen seuranta ja tarkistaminen; talouspolitiikan linja, kehysten sisällä tehtävät uudelleenkohdennukset sekä strategiset lainsäädäntö-, tutkimus- ja vaikutusarviointihankkeet; poikkihallinnollisten politiikkakokonaisuuksien toteuttaminen; ja päätöksenteon tietopohjan parantaminen.

EK 30/2010 vp — K 20/2010 vp — TrVM 8/2010 vp

3. Verotukien raportointi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Verotukia on alettu kartoittaa Suomessa jo 1980-luvun loppupuolelta lähtien. Valtiovarainministeriön asettama projektiryhmä teki perusteellisen selvityksen verolainsäädäntöön sisältyvistä verotuista. Projektiryhmän työstä julkaistiin valtiovarainministeriön julkaisusarjassa raportti (Verotuet Suomessa, 2/1988), jossa verotukien määrittelyn lisäksi kehitettiin laskentamenetelmiä.

Viimeisin laaja-alainen verotukikartoitus tehtiin työryhmäselvityksenä valtiovarainministeriön ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) yhteistyönä vuonna 2010 (Verotuet Suomessa 2009–2012, VATT Muistiot 17, 2011, linkki: <http://www.vatt.fi/file/verotukiselvitys/m17.pdf>). Kartoituksessa käytiin läpi kunkin verolainsäädännön osalta verotukinormit ja kyseisillä normikriteereillä tunnistettavat verotuet ja vastaavasti vero-

sanktiot. Lisäksi verotukien fiskaalisista vaikutuksista tehtiin laskelmat. VATT ja valtiovarainministeriön vero-osasto tuottavat yhteistyössä jatkossakin vuosittain yksityiskohtaisen tarkastelun verotukien määristä ja niiden fiskaalisista vaikutuksista. Laskelmat ovat kaikkien saatavilla VATT:in sivustoilla (www.vatt.fi).

Suomen verojärjestelmään sisältyviä verotukia on myös tutkittu kansainvälisissä vertailuissa. Sekä OECD:n että EU:n katsaukset käsittelevät eri maiden verojärjestelmiä ja niihin liittyviä verotukia. Myös pohjoismaisissa yhteyksissä Suomi on osallistunut vertaileviin tutkimuksiin. Esimerkiksi työryhmään, joka julkaisi laajan selvityksen verotuista pohjoismaissa (Tax Expenditures in the Nordic Countries, 2010, linkki: http://www.skm.dk/public/dokumenter/Tal45/Skatter_og Afgifter86/Tax_Expenditures_in_the_Nordic_Countries.pdf). Lisäksi Suomessa järjestettiin keväällä 2012 pohjoismaisen verotieteellisen neuvoston kaksipäiväinen seminaari aiheesta verotuet juridisesta ja taloudellisesta näkökulmasta. Seminaarista tehtiin julkaisu ”Tax Expenditures”, joka on saatavissa www.djoef-forlag.dk.

Verotukia on jo alettu säännöllisesti ja yhä yksityiskohtaisemmalla tasolla raportoida Eduskunnalle. Sekä talousarvioesityksissä (talousarvioesityksen yleisperustelut) vuodesta 2010 lähtien että valtion tilinpäätöskertomuksissa esitellään vuosittain verotukien määrät tehtäväryhmittäin. Viimeisimmässä tilinpäätöskertomuksessa vuodelta 2011 esitetään erillisinä lukuina tutkimustuloksia eräiden verotukien vaikutuksista työllisyyteen ja elinkeinotoimintaan. Verotukien vaikuttavuustutkimuksilla saadaan tietoa siitä, päästäänkö verotukien avulla haluttuihin tavoitteisiin. Tällä hetkellä VATT:issa on käynnissä mm. kotitalousvähennyksen ja ravintolaruuan ALV-alennuksen vaikuttavuustutkimukset.

Valtion talousarvioesityksissä raportoidaan vuosittain verotukien määrät tehtäväalueittain. Paitsi verotukien määriä ja niiden fiskaalisia vaikutuksia, myös tutkimukseen perustuvaa tietoa verotukien vaikuttavuudesta raportoidaan lisäksi vuosittain valtion tilinpäätöskertomuksessa.

6. Lainsäädännön laadukkuuden turvaaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi lisätä lainvalmistelun resursseja ministeriöissä, kehittää säädöskieltä sekä tehostaa avointa vuorovaikutusta, sääntelyvaihtoehtojen arviointia ja vaikuttavuuden arviointia. Hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman kärkihankkeisiin kuuluu laajoja lainsäädännön uudistushankkeita, joissa hallitusohjelman mukaan on tavoitteena sääntelyn selkeyttäminen ja vaihtoehtoisten sääntelytapojen lisääminen. Kansliapäälliköt vastaavat lainvalmistelusta ja sen kehittämisestä ministeriöissään, ja kansliapäällikkökokouksella on keskeinen rooli hallitusohjelman toteutumisen koordinoinnissa. Asiantuntijatason yhteistyöelimeksi hallitusohjelman lainvalmistelua koskevien tavoitteiden toimeenpanoon ja seurantaan on asetettu säädöspolitiikan yhteistyöryhmä, jossa ovat edustajat kaikista ministeriöistä. Lisäksi käynnissä olevassa keskushallinnon uudistushankkeessa on tavoitteena muun ohella saada valtioneuvostossa tehtävä lainsäädäntöohjaus yhtenäiseksi ja tukea vaikuttavuutta julkisessa hallinnossa ja yhteiskunnassa.

Ministeriöt arvioivat vuonna 2012 säädösvalmistelun voimavarojen määrää ja riittävyyttä. Arvioiden mukaan kansallisten säädösten valmisteluun käytetään noin 11 % valtioneuvoston virkamiesten työpanoksesta. Henkilöstön, ajan ja osaamisen riittävyyttä koskevien ministeriöiden arvioiden mukaan merkittäviä puutteita voimavaroissa oli vähemmän kuin vuonna 2010 vastaavissa arvioissa.

Suomen säädöskokoelmassa julkaistiin 1 577 säädöstä vuonna 2011, pituudeltaan yhteensä 7 363 sivua. Säädösten määrä oli tuolloin viime vuosien tavanomaista tasoa, mutta sivumäärä oli kaikkien aikojen toiseksi korkein. Vuonna 2012 vastaavat luvut olivat poikkeuksellisen alhaiset, 1 092 säädöstä ja 3 606 sivua. Säädösten määrä on pitkällä aikavälillä tarkasteltuna ollut yleensä alhaisimmillaan hallituskauden alussa.

Oikeusministeriön laintarkastusyksikkö tarkastaa säädösluonnosten lakiteknistä laatua. Tarkastuksen kattavuus oli lakien osalta 86 % vuonna 2011 ja 94 % vuonna 2012.

Kansalaisten ja hallinnon vuorovaikutukseen tarkoitettu verkkopalvelu, uusi otakantaa.fi -osallistumisympäristö avattiin vuonna 2012. Verkkopalvelu tarjoaa sähköisiä välineitä eduskunnalle tehtäviin kansalaisaloitteisiin sekä hallinnossa valmisteltavia asioita koskevaan viestintään ja verkkokeskusteluihin. Vuonna 2013 verkkopalveluun liitetään lausuntomenettelyn ja kuntalaisaloitteen sähköiset työvälineet.

EK 42/2010 vp – M 8/2010 vp – TrVM 9/2010 vp

1. Harmaan talouden torjunta laajalla toimenpideohjelmalla

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtioneuvosto on 19.1.2012 hyväksynyt periaatepäätöksen ”Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012–2015” http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20120119Tehost/VN_peripaeae-tepaeatoesehdotus_22.12.2011_2.pdf, jossa on kokonaisvaltaisesti arvioitu myös eduskunnan kannanottojen asiakokonaisuuksia ja otettu ne tarkoituksenmukaiseksi katsotussa laajuudessa ja muodossa osaksi mainittua torjuntaohjelmaa. Toimintaohjelmalla toteutetaan hallitusohjelmaan kirjattua tavoitetta harmaan talouden tehostetusta torjunnasta. Hallitusohjelman mukaan harmaan talouden torjunta on hallituksen kärkihankkeita. Ohjelman tavoitteena on vähentää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä tukea laillista yritystoimintaa ja tervettä kilpailua. Ohjelmalla turvataan verojen ja muiden maksujen kertymistä, julkisten palveluiden säilymistä ja varmistetaan julkisten palveluiden rahoituspohjaa. Toimintaohjelmalla tuetaan tervettä yrittäjyyttä ja työllisyyttä.

Harmaan talouden torjunnan ministerityöryhmä (pj. valtiovarainministeri Jutta Urpilainen) seuraa ohjelman toteutumista ja niiden vaikuttavuutta ja ryhtyy tarvittaessa lisätoimenpiteisiin. Lisäksi virkamiehistä koostuva talousrikostorjunnan johtoryhmän tehtävänä on sovittaa yhteen eri viranomaisen suunnitelmia harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa sekä seurata ja raportoida säännöllisesti ministerityöryhmälle torjuntaohjelman etenemisestä ja mahdollisesti tarvittavista uusista toimenpide-ehdotuksista.

2. Talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämisohjelmiin sisältyvien hankkeiden toimeenpano ja niiden vaikutusten raportointi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelman hankkeet ehkäisevät ennalta harmaata taloutta ja niiden toteuttamisella vähennetään rikoksentekomahdollisuuksia, korotetaan kiinnijäämisriskiä ja lisätään viranomaisten reagointivalmiutta harmaan talouden paljastamisessa ja torjunnassa. Seuraamusjärjestelmän muutokset ja rikoksella saadun hyödyn tehostuva poisottaminen lisäävät kokonaisvaikuttavuutta. Hallituskauden aikana tehtävillä lainsäädäntömuutoksilla ja muilla toimenpiteillä korostetaan myös yritysten vastuuta harmaan talouden torjunnassa ohjaamalla yrityksiä valitsemaan luotettavia ja lakisääteiset velvoitteet hoitavia yhteistyökumppaneita.

Harmaan talouden torjunnan ministerityöryhmä seuraa ohjelman toteutumista ja niiden vaikuttavuutta ja ryhtyy tarvittaessa lisätoimenpiteisiin. Lisäksi virkamiehistä koostuva talousrikostorjunnan johtoryhmän tehtävänä on sovittaa yhteen eri viranomaisten suunnitelmia harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa sekä seurata ja raportoida säännöllisesti ministerityöryhmälle torjuntaohjelman etenemisestä ja mahdollisesti tarvittavista uusista toimenpide-ehdotuksista.

Hallitus raportoi sopivalla tavalla eduskunnalle periaatepäätökseen sisältyvien hankkeiden etenemisestä ja toimeenpanosta. Toimintaohjelma on lähtenyt nopeasti liikkeelle ja sen sisältämät toimenpiteet ovat käynnissä tai valmisteilla. Osasta niistä eduskunta on jo hyväksynyt lainsäädännön muutoksia.

Valtiovarainministeriö varasi myös oikeusministeriölle, työ- ja elinkeinoministeriölle ja sosiaali- ja terveysministeriölle mahdollisuuden täydentää sisäasiainministeriön edellä olevaa vastausta.

3. Harmaan talouden torjuntaan riittävät voimavarat

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Hallitusohjelman mukaisesti talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaa on tehostettu merkittävästi. Vuoden 2012 valtion talousarviossa eri viranomaistahoille osoitettiin yhteisesti lisärahoitusta 20 milj. euroa, josta poliisin osuudeksi sovittiin ministeriöiden kesken 5,6 milj. euroa sisältäen vuosina 2010 ja 2011 perustettujen määräaikaisten virkojen rahoituksen. Poliisihallituksen tekemän selvityksen mukaan poliisin talousrikostutkinnassa työskenteli vuosien 2012 ja 2013 vaihteessa yhteensä 507 henkilöä, joista poliisilaitoksissa työskentelee 338, Liikkuvassa Poliisissa 1 ja Keskusrikospoliisissa 168. Poliisihallituksen kenttäkäynteihin, kirjallisiin selvityspyyntöihin sekä työajan seurantaan perustuvan selvityksen mukaan poliisin yksiköt ovat vuoden 2012 aikana kyetneet lisäämään edelliseen vuoteen verrattuna voimavaroja harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan 50 henkilötyövuoden verran.

Valtaosa poliisille osoitetusta määrärahasta on osoitettu poliisin yksiköille vuosien 2010–2012 aikana perustettujen talousrikostutkijoiden virkojen (84 kpl) rahoittamiseen. Talousrikostorjuntaan osoitetun tehostamisrahan muu käyttäminen on jakaantunut pääasiallisesti neljään sektoriin. Määrärahaa on osoitettu mm. Liikkuvan poliisin toteuttamaan harmaan talouden valvontaan, Harmaa talous – Musta tulevaisuus -kampanjaan, talousrikostutkinnan koulutustilaisuuksiin sekä poliisilaitosten tutkinnan ylimääräisiin kuluihin ja kehittämistoimiin.

Poliisi on käyttänyt harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan osoitettuja määrärahoja aiempaa kattavammin. Poliisissa on tehostettu mm. raskaan liikenteen valvonnan yhteydessä kuljetusalalla ilmenevää harmaan talouden valvontaa, jonka ansiosta on myös onnistuttu paljastamaan pimeää työvoimaa, kuljetusalan säännöksiä ja työelämän sopimuksia rikkovia yrittäjiä.

Poliisihallitus on kirjeellään 27.12.2012 kehottanut poliisilaitoksia tarkastamaan talousrikosyksiköissä tutkittavana olevien rikosasioiden luokittelun ja huolehtimaan siitä, ettei talousrikosyksiköiden tutkittavana ole muita, kuin vahvistetun talousrikosmääritelmän mukaisia rikosasioita. Lisäksi poliisihallitus on kirjeessään määrittänyt poliisilaitosten talousrikostutkintayksiköiden vähimmäisvahvuudet vuodelle 2013. Vuoden 2013 osalta Poliisihallitus on edellyttänyt, että poliisilaitoksilla on harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa 373 talousrikostutkijaa, Liikkuvassa poliisissa 1 ja Keskusrikospoliisissa 168 henkilöä.

Valtiovarainministeriö varasi myös oikeusministeriölle, työ- ja elinkeinoministeriölle ja sosiaali- ja terveysministeriölle mahdollisuuden täydentää sisäasiainministeriön edellä olevaa vastausta.

4. Tilajavastuulain kokonaisarviointi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Osana valtioneuvoston periaatepäätöksenä 19.1.2012 hyväksyttyä tehostettua harmaan talouden ja talousrikollisuuden toimintaohjelmaa vuosille 2012–2015 hallitus edellyttää, että selvitetään tilajavastuulain uudistamistarpeet ja selvitysten pohjalta valmistellaan kolmikantaisesti tarpeelliset ehdotukset (toimintaohjelman hanke 1).

5. Tietojenvaihtoa, tietojärjestelmiä sekä muita viranomaisyhteistyön edellytyksiä parannetaan harmaan talouden torjunnassa

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriö on kuvauksessaan julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurista ohjeistanut arkkitehtuurien laatimista siten, että tietohallintolaissa tarkoitettuja julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin yhteentoimivuuden kuvauksia toteutetaan jokaisessa julkisen hallinnon yhteisen arkkitehtuurin kehittämisprojektissa. Tavoitetilan arkkitehtuurikuvausten toteutuksen yhteydessä määritellään arkkitehtuurityön kohteen yhteen-

toimivuuden tarpeet ja tavoitteet ylätasolla sekä palveluiden ja tietojärjestelmien välillä siirrettävät tiedot. Tavoitetilan tarkemmissa kohdearkkitehtuurikuvauksissa määritellään kohdetoteutuksen palveluiden ja tietojärjestelmien välillä siirrettävät tiedot, niiden tietorakenteet sekä tiedonsiirron toteuttavien palveluiden tekniset rajapintakuvaukset.¹⁰

Valtiovarainministeriö on kirjeessään 4.9.2012¹¹ muistuttanut ministeriöitä tietohallintolain asettamasta velvoitteesta laatia ja ylläpitää toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvauksia ja määrittämiä yhteentoimivuuden toteuttamiseksi sekä pyytänyt ministeriöitä raporttoimaan toimialan kokonaisarkkitehtuurityön etenemisestä.

Valtiovarainministeriö varasi myös sisäasiainministeriölle, oikeusministeriölle, työ- ja elinkeinoministeriölle ja sosiaali- ja terveysministeriölle mahdollisuuden täydentää valtiovarainministeriön edellä olevaa vastausta.

6. Rekisteritietojen ajantasaisuuden, luotettavuuden ja saatavuuden parantamiseksi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Osana harmaan talouden torjuntaohjelmaa hallitus edellyttää, että yritysten velvoitteiden hoitamista helpotetaan. Harmaan talouden torjunnassa tarvittavien rekisteritietojen saatavuutta parannetaan. Selvitetään mahdollisuudet saada esimerkiksi tilaajavastuulain mukaisten velvoitteiden täyttämiseen tarvittavat tiedot maksutta. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta edistää viranomaisrekisterien ajantasaisuutta ja luotettavuutta (toimintaohjelman hanke 12). Lisäksi selvitetään ja valmistellaan tarvetta tarkistaa rangaistusasteikkoja ja kvalifioitujen tekemuotojen tarvetta rikosten törkeyden mukaan (toimintaohjelman hanke 17).

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriö on ohjannut julkisen hallinnon yhteisten perustietovarantojen tietojen ajantasaisuuden, luotettavuuden ja saatavuuden parantamista määrittämällä tietojen avaamiselle ja käytölle yhteiset periaatteet sekä tuottamalla perustietovarantojen kehittämiseen ja tiedonsiirto-rajapintojen toteutukseen liittyviä yhteisiä määrittämiä ja linjauksia.

Vuoden 2013 alusta on aloitettu siirtyminen julkishallinnon sisäisten vakio- ja tietoluovutusten maksuttomuuteen niissä tietojärjestelmissä, jotka sisältävät tietohallintolakiin. Maksuttomuus koskee valtion virastojen ja laitosten, yliopistojen ja Kansaneläkelaitoksen sekä kuntien vakio- ja tietoluovutuksia sähköisiä tietohankintoja Väestörekisterikeskuksesta, Maanmittauslaitoksesta ja Patentti- ja rekisterihallituksesta. Muutos parantaa hallinnon mahdollisuuksia käyttää ajantasaista rekisteritietoa ja vähentää päällekkäisten omien rekisterien ylläpitotarvetta. Mitä kattavampaa yhteisten rekisterien käyttö on, sitä

¹⁰ Valtiovarainministeriö 2011: Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin sisältökuvaus v. 1.0 (4.4.2012)

¹¹ Valtiovarainministeriön kirje ministeriöille 4.9.2012, VM/1531/00.01.02.03/2012

enemmän myös käyttäjät kiinnittävät huomiota virheisiin ja puutteisiin, jolloin palautteen kautta voidaan parantaa tietojen laatua.

Julkishallinnon tietovarantojen saatavuuden ja käytön edistämisen työryhmä on laatinut ehdotuksen perusrekisterien tietojen käsittelyä koskeviksi yleisiksi käyttöehdoiksi (Julkishallinnon tietoluovutusten periaatteet ja käytännöt. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2/2012). Käyttöehtojen tarkoituksena on määritellä ja yhdenmukaistaa viranomaisten pitämistä yhteiskunnan perusrekistereistä luovutettujen tietojen käsittelyä ja perusrekisterien tietoihin myönnettyjen käyttöoikeuksien sisältöä koskevat yleiset ja yhteiset periaatteet. Käyttöehtomalli on julkaistu ja saatavissa yhteentoimivuus-portaalissa¹². Myös ehdotus avoimen datan lisenssimallista on saatavissa yhteentoimivuusportaalista. Valmisteilla on JHS-suositus, tavoitteena kansainvälisesti yhteen toimiva avoimen datan lisenssi.

Rekisteritietojen käytön parantamiseksi valtiovarainministeriö on käynnistänyt perustietovarantojen viitearkkitehtuurin laadintatyön, jossa myös kiinnitetään huomiota rekisterien tietosisältöjen laatuun. Viitearkkitehtuurihankkeen¹³ tavoitteena on suunnitella yhteinen loogisen tason ratkaisumalli - viitearkkitehtuuri - sille, miten julkisen hallinnon perustietovarannoissa sijaitsevia tietoja hyödynnetään julkisen hallinnon organisaatioiden prosesseissa ja tietojärjestelmissä. Lisäksi viitearkkitehtuuri ottaa kantaa siihen, millaisilla ratkaisuilla tietovarantojen sisältämien tietojen jakelu ja käyttöön tarjoaminen tulee järjestää, jotta tiedot ovat yhteneväisellä tavalla ydintoiminnan prosessien ja tietojärjestelmien hyödynnettävissä.

Valtiovarainministeriön ohjaamassa julkishallinnon perustietovarantojen rajapinnat (PERA) -työryhmässä (VM125:06/2007, toimikausi 2010–2011) suunniteltiin ja kuvattiin yhteinen tekninen ratkaisumalli, jolla eri tietovarannot tarjotaan tarvitsijoiden käytettäväksi. Ratkaisumallin tavoitteena on yhtenäistää tietovarantojen käyttöä, kun eri tietovarantopalveluiden tarjoajat rakentavat palveluidensa rajapinnat yhtenäisellä tavalla.

Valtiovarainministeriö varasi myös oikeusministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriölle mahdollisuuden täydentää työ- ja elinkeinoministeriön sekä valtiovarainministeriön edellä olevia vastauksia.

7. Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin tarkistaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Kohta on otettu huomioon valmisteltaessa valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksyttyä tehostettua harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaa vuosille 2012–2015. Toimintaohjelman hankkeen 13 mukaan: ”Viranomaisten välisiä tiedonvaihdon esteitä puretaan ja tarvittavat viranomaisrekisterit saatetaan joustavasti harmaan talouden torjuntaviranomaisten käyttöön. Selvitetään viranomaisten mahdolli-

¹² <http://www.yhteentoimivuus.fi>

¹³ Valtiovarainministeriön asettamispäätös perustietovarantojen viitearkkitehtuurin suunnittelusta 5.12.2012 (VM119:00/2012)

suutta antaa nykyistä laajemmin oma-aloitteisesti tarpeellisia tietoja vastuuviranomaiselle. Talousrikollisuuden ja harmaan talouden ehkäisemiseksi laajennetaan tarkemman selvityksen perusteella esimerkiksi ulkomaalaisasioita hoitavien viranomaisten sekä julkisia tukia ja elinkeinolupia myöntävien viranomaisten tiedonsaantioikeuksia. Tehtävän selvityksen perusteella mahdollistetaan rahanpesun torjunnan tietojen käyttö viranomais-toiminnassa nykyistä laajemmin. Saatujen kokemusten perusteella laajennetaan tarvittaessa Harmaan talouden selvitysyksikön velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöalaa harmaan talouden torjunnassa. Selvitetään viranomaisten toimintaedellytysten ja -valtuuksien kehittämistarpeita harmaan talouden torjunnassa ja ryhdytään selvitysten pohjalta tarpeellisiin toimiin kolmikantaisesti.” Päävastuutahoksi on nimetty sisäasiainministeriö ja muiksi vastuutahoiksi kunkin hallinnonalan ministeriöt.

Osana mainittua harmaan talouden torjuntaohjelman hanketta on käynnistetty ns. VTPR-hanke (viranomaistietopalvelurajapinta-hanke). Hankkeen yhteydessä selvitetään mahdollisuudet ja tarpeet kehittää Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön kautta tapahtuvaa viranomaisten tietojenvaihtoa. Samalla selvitetään viranomaisten tarpeet ja mahdollisuudet hyödyntää harmaan talouden selvitysyksikön palveluja. Hanke on käynnistynyt vuonna 2012 ja päättyy vuonna 2015.

8. Majoitus- ja ravinto-alalla käytettäviä tyyppihyväksytyjä kassakoneita koskevan lainsäädännön valmisteleminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Osana harmaan talouden toimintaohjelmaa hallitus edellyttää, että tehdään majoitus- ja ravitsemisalalla selvitys kassakoneiden manipuloinnin yleisyydestä sekä mahdollisuudesta torjua ohimyyntiä. Selvityksen pohjalta valmistellaan tarpeelliset säännökset velvollisuudesta käyttää tyyppihyväksytyjä kassakoneista sekä velvollisuudesta tarjota kuitti laiminlyönneistä aiheutuvine mahdollisine seuraamuksineen. Selvitetään vastaavanlaisen lainsäädännön tarve ja soveltuminen muilla käteistoimialoilla (toimintaohjelman hanke 8).

9. Verovalvonnan tarpeiden huomiointi arvopapereiden moniportaisessa hallintarekisteröinnissä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Hallituksen esitys arvopaperimarkkinalainsäädännön kokonaisuudistukseksi (HE 32/2012 vp) annettiin eduskunnalle huhtikuussa 2012. Lait tulivat voimaan 1.1.2013.

Lainsäädännön valmistelun yhteydessä arvopapereiden moniportaista hallintaa koskeva sääntely erotettiin omaksi asiakokonaisuudekseen. Hankkeen toisessa vaiheessa arvioidaan mahdollisuuksia kehittää arvopapereiden moniportaista hallintaa. Lisäksi selvitetään kansainväliseen yhteistyöhön ja verotietojen vaihdon parantamiseen liittyviä kysymyksiä ja valmistellaan ehdotukset omistuksen julkisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Asiaa val-

mistellaan virkatyönä valtiovarainministeriön rahoitusmarkkinaosaston, vero-osaston sekä Verohallinnon yhteistyönä. Virkamiesryhmä on kuullut valmistelun aikana muun muassa muita viranomaisia, kuten ulosottoviranomaista ja poliisia, rahoitusmarkkinoilla toimivien yritysten etujärjestöjä ja median edustajia. Työn arvioidaan valmistuvan kevään 2013 kuluessa.

Arvopaperien moniportaista hallintaa koskevien lainsäädäntöehdotusten valmistelu on kesken osin Euroopan parlamentin ja neuvoston arvopaperikeskuksia koskevan asetusehdotuksen valmistelun viivästyttämisestä johtuen.

10. Törkeiden veropetosten ja muiden törkeiden talousrikosten enimmäisrangaistuksen koventaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Valtioneuvosto on 19.1.2012 hyväksynyt periaatepäätöksen ”Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012–2015”, johon sisältyy rangaistusasteikkojen tarkistamisen tarpeen selvittämistä ja valmistelemista koskeva tavoite (numero 17).

11. Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Oikeushenkilön rangaistusvastuun arviointia ei sisällytetty tavoitteena valtioneuvoston 19.1.2012 hyväksymään tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaan, koska oikeushenkilön rangaistusvastuun sääntelyssä ei ole havaittu merkittäviä ongelmia.

12. ”Ne bis in idem” -oikeusperiaatteen soveltaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on yhdessä valtiovarainministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Hallitus on antanut esityksen (HE 191/2012) eduskunnalle laiksi erillisellä päätöksellä määrättävästä veron- tai tullinkorotuksesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Hallituksen esityksessä lainsäädäntöön ehdotetaan tehtäväksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen ”ne bis in idem” -kiellon edellyttämät muutokset.

Hallitus pyrkii huomioimaan lainsäädäntötoimissaan, ettei talousrikosten seuraamusjärjestelmän ennalta ehkäisevää vaikutusta heikennetä.

Ne bis in idem on latinankielinen fraasi ja oikeusperiaate, joka tarkoittaa ”ei kahdesti samassa asiassa”. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa säädetään siitä. Sen mukaan ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapau-

tettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti.

13. Törkeää kiskonnantapaista työsyrintää koskevan säännöksen valmistelu

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Valtioneuvoston hyväksymään tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaan sisältyy kvalifioitujen tekemuotojen tarpeen rikosten törkeyden mukaan selvittämistä ja valmistelemista koskeva tavoite (numero 17). Tämä tavoite koskee nimenomaan tarvetta säätää törkeästä kiskonnantapaisesta työsyrintästä oma tekemuoto.

14. Pimeää palkkaa koskevien rikosjuttujen asianmukainen käsittely turvaamalla voimavarat poliisi-, syyttäjä- ja tuomioistuinlaitoksessa

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Hallitusohjelman mukaan valvovien viranomaisten, kuten työsuojelun, verohallinnon ja keskusrikospoliisin resursseja vahvistetaan. Ulkomaalaistarkastajien määrää lisätään harmaan talouden torjuntaohjelman mukaisesti. Harmaan talouden valvontaan kohdennettuja työsuojelun valvontaresursseja on lisätty vuoden 2012 talousarviossa ja valtiontalouden kehyksissä vuosille 2013–2016. Poliisi on osaltaan ulottanut harmaan talouden valvonnan osaksi ulkomaalais- ja ravintolavalvontaa.

Poliisi käynnisti joulukuussa 2012 valmistelun, jonka tavoitteena oli tehdä yhdessä työsuojelu- tilaajavastuu- ja veroviranomaisten kanssa yhteisisku ydinvoimalatyömaalle Olkiluotoon. Iskun tarkoituksena oli selvittää kattavasti, kuinka laajasti työmaalla noudatetaan suomalaisia työehtosopimuksia ja kuinka paljon siellä ilmenee kiskonnantapaista työsyrintää. Operaatio toteutettiin 19.12.2012. Haastatteluja ja porteilla tehtyjä tarkastuksia kohdistettiin yli 200 henkilöön. Aineiston analyysin jälkeen ryhdytään tarvittaviin jatko-toimiin. Iskun raportti on valmisteilla Lounais-Suomen aluehallintovirastossa. Alustavien tulosten mukaan iskun tavoitteet saavutettiin.

Yhdessä suunniteltuja ja ajoitettuja ulkomaisen työvoiman väärinkäytön paljastamiseksi tehtäviä valvontaiskuja jatketaan vuoden 2013 aikana niin aluehallinto- kuin veroviranomaistenkin kanssa.

16. Selvitys säätää ilman kiinteää toimipaikkaa Suomessa toimivat ulkomaalaiset yritykset lähdeverovelvollisiksi tai ennakonpidätyksenalaisiksi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Kohta on otettu huomioon valmisteltaessa valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksyttyä tehostettua harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjel-

maa vuosille 2012–2015. Toimintaohjelman hankkeen 10 mukaan: ”Verotukseen liittyvien oikeuksien ja velvoitteiden tulee olla samat kaikilla Suomessa asuvilla työvoimaan osallistuvilla henkilöillä ja riippumattomia maahanmuuttajan asemasta verosopimukset ja kansainväliset verosäännökset huomioon ottaen. Tehdään kokonaisarvio ulkomaisen työvoiman käyttöä koskevan sääntelyn toimivuudesta ja puutteista. Selvityksen pohjalta valmistellaan työnantajien velvollisuus ennen työntekijän lähettämistä tehdä Suomen viranomaiselle ilmoitus lähetetyistä työntekijöistä sekä Suomessa toimivien ulkomaisten työnantajien velvollisuus rekisteröityä Suomeen EU:n lainsäädännön mahdollistamissa rajoissa. Lisäksi selvitetään, voidaanko ulkomaille rekisteröidyille yrityksille säätää velvollisuus periä lähdevero tai toimittaa ennakonpidätys niiden maksaessa Suomessa tehdystä työstä veronalaista palkkaa riippumatta siitä, onko yrityksellä Suomessa kiinteä toimipaikka vai ei.”

Päävastuutahoksi on nimetty valtiovarainministeriö ja muiksi vastuutahoiksi työ- ja elinkeinoministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö.

Valtiovarainministeriössä on vuonna 2012 käynnistetty hankkeen mukainen selvitys. Valtiovarainministeriössä on valmisteltu verotusta koskeva selvitysmuistio, joka on tarkoitettu lähettää lausunto-kierrokselle helmikuussa 2013. Lausuntokierroksen jälkeen selvitystyötä on tarkoitus jatkaa yhteis-työssä työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

17. Ongelmakohdat liiketoimintakiellosta annetussa laissa ja sen soveltamiskäytännössä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtioneuvosto on 19.1.2012 hyväksynyt periaatepäätöksen ”Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012–2015”, johon sisältyy liiketoimintakiellon tehostamista koskeva tavoite (numero19).

”19. Ryhdytään toimenpiteisiin liiketoimintakiellon tehostamiseksi. Tehtävän selvityksen perusteella mahdollistetaan valvontaviranomaisten oikeus pyytää esitutkintaviranomaisia tutkimaan liiketoimintakiellon edellytykset myös muutoin kuin rikoksen esitutkinnan yhteydessä, mahdollistetaan kaikille esitutkintaviranomaisille liiketoimintakiellon edellytysten tutkinta sekä laajennetaan viranomaisten oikeutta ja mahdollisuutta ilmoittaa esitutkintaviranomaisille liiketoimintakiellon mahdollisista rikkomisista. Selvitetään mahdollisuudet saattaa liiketoimintakiellossa olevat henkilöt erilliseen internetissä julkaistavaan rekisteriin.”

Liiketoimintakiellon ja sen valvonnan tehostamiseksi on suunniteltu ja toteutettu toimenpiteitä mm. valvontaiskuja. Poliisihallitus käynnisti marraskuussa 2012 mittavan liiketoimintakiellon valvontakampanjan, jossa tarkoituksena oli suorittaa liiketoimintakiellon edellyttämät puhutellut ja selvitykset kaikkien liiketoimintakieltoon määrättyjen henkilöiden osalta.

Laaja-alaisempi liiketoimintakieltoa koskeva lainsäädäntövalmistelu on Oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva asia.

Valtiovarainministeriö varasi myös oikeusministeriölle mahdollisuuden täydentää sisäasiainministeriön edellä olevaa vastausta.

18. Käännetyn todistustaakan käyttökelpoisuus menettämisseuraamuksen tuomitsemisessa

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Valtioneuvoston hyväksymään tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaan sisältyy rikoshyödyn tuomitsemisessa sovellettavaa käännetyn todistustaakan selvittämistä ja valmistelemista koskeva tavoite (numero 18).

19. Hallinnollisten seuraamusmaksujen käytön laajentaminen aloilla, joilla harmaa talous on laajaa

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on yhdessä valtiovarainministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Tätä kannanottoa toteuttaa hallituksen esitys (HE 191/2012) eduskunnalle laiksi erillisellä päätöksellä määrättävästä veron- tai tullinkorotuksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

20. Käteisrahan ilmoitusvelvollisuuden laajentaminen myös Euroopan sisärajaliikennettä koskevaksi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Tullin laatiman selvityksen perusteella vastaavanlainen ilmoittamisvelvollisuus kuin EU:n ulkoraajoilla edellyttäisi Tullia miehittämään ilmoitusten vastaanottamista varten sellaisiakin sisärajanyli-tyspaikkoja, joissa ei nykyisin miehitystä tarvita eli ilmoittamisvelvollisuuden soveltamisesta aiheutuisi merkittäviä kustannuksia. Varsinaisen ilmoitusvelvollisuuden sijasta on selvitelty eräissä EU-maissa sovellettavaa sääntelyä, jossa matkustajilla olisi sanktiolla tehostettu ilmoittamisvelvollisuus tullivirkailijoiden kysyessä mahdollisista käteisvaroista. Valtiovarainministeriön vero-osasto on marraskuussa saanut oikeusministeriöltä alustavia asiantuntijanakemyksiä vastaavanlaisen sääntelyn toteuttamisessa Suomessa lainsäädännöltä vaadittavista reunaehdoista. Vero-osasto jatkaa Tullin kanssa selvittelyä, minkälaista hyötyä toteutettavissa olevalta vaikuttavalla sääntelyllä käytännössä olisi.

21. Ylipitkien talousrikosprosessien lyhentämiseksi

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on yhdessä sisäasiainministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Valtioneuvoston hyväksymään tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaan sisältyy talousrikollisuuteen liittyvän rikosprosessin kokonaissajan lyhentämistä koskeva tavoite (numero 16). Yhtenä tavoitteena on nopeuttaa laajojen rikosasioiden käsittelyä tiiviillä esitutkintaviranomaisten ja syyttäjän yhteistyöllä ja kehittämällä syyttäjän rajaamismahdollisuuksia.

22. Harmaan talouden torjunta hallituksen lainsäädäntösuunnitelman

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Lainsäädäntösuunnitelman lainsäädäntöhankkeisiin sisältyvät harmaan talouden torjuntaan liittyvät lainsäädäntömuutokset.

23. Veronkiertämisen luonteisen verosuunnittelun ehkäiseminen lainsäädännössä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Lainsäädäntöä valmisteltaessa selvitetään eri lainsäädäntövaihtoehdot siten, että ehdotettu lainsäädäntö täyttää mahdollisimman hyvin sille asetetut eri vaatimukset. Hallitus on esimerkiksi vuonna 2012 antanut eduskunnalle esityksen laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 65 §:n muuttamisesta (HE 146/2012). Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi elinkeinotulon verottamisesta annettua lakia siten, että yhteisöjen sekä avoimien yhtiöiden ja kommandiittiyhtiöiden suorittamien korkomenojen vähennysoikeutta rajoitettaisiin elinkeinotoiminnan tulolähteessä. Rajoitusta sovellettaisiin sekä kansallisiin että rajat ylittäviin korkosuorituksiin. Säännöksiä sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelta 2014 toimitettavassa verotuksessa. Säänteillä puututaan yritysten verosuunnitteluun.

24. Voimavarojen kohdentaminen merkittävimpien harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuuden jälkiseurantaan

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on yhdessä oikeusministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Valtioneuvosto on 19.1.2012 hyväksynyt tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelman vuosille 2012–2015. Toimintaohjelmaan sisältyy kaikkiaan 22 hanketta. Säännöllisesti kokoontuvan poikkihallinnollisen Talousrikostorjunnan johtoryhmän tehtävänä on sovittaa yhteen eri viranomaisten suunnitelmia harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa sekä seurata ja raportoida toimintaohjelman

tuloksista harmaan talouden torjunnan ministerityöryhmälle, joka puolestaan voi tarvittaessa ryhtyä lisätoimenpiteisiin.

25. Tilimuistutusvastaukset eduskunnan kannanoton kohtiin 1–24

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Hallituksen vastaukset yksittäisiin kannanoton kohtiin sisältyvät edellä oleviin vastauksiin.

EK 50/2010 vp — K 21/2010 vp — TrVM 10/2010 vp

1. Valtiontalouden kehysten tietoperusta, avoimuus ja läpinäkyvyys

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin valtiontalouden kehysten tietoperustan, avoimuuden ja läpinäkyvyyden selkeyttämiseksi ja parantamiseksi. Kehysten tietoperustan on annettava eduskunnalle nykyistä paremmat edellytykset kehyksiä koskevalle päätöksenteolle ja kehysten noudattamista ja tavoitteiden toteutumista koskevalle seurannalle.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa asetettiin kehyksen piiriin kuuluvien menojen enimmäismäärä vuoden 2015 tasolla sekä päätettiin vaalikauden 2012–2015 kehystä koskevista säännöistä. Vaalikauden kehys 2012–2015 asetettiin vuoden 2012 hintatasossa valtiontalouden tarkistetuissa kehyksissä 5.10.2011. Läpinäkyvyyden turvaamiseksi kehyspäätöksessä on pyritty esittämään yksityiskohtaisesti elementit, joiden myötä nykyinen vaalikauden kehys on johdettu edellisen hallituksen viimeisestä kehyspäätöksestä.

Keväällä 2012 hallitus päätti valtiontalouden kehykset vuosille 2013–2016. Tuolloin arvioitiin hallitusohjelman finanssipoliittisten tavoitteiden toteutumista ja päätettiin lisäsopeutustoimista. Päätetyt lisätoimenpiteet alensivat vaalikauden kehysmenoja vuoden 2015 tasolla 992 milj. eurolla vuoden 2013 hintatasossa, minkä lisäksi päätetyt indeksijääditykset alentavat kehyksen hintatasokorjausta vaalikauden myöhempinä vuosina. Vaalikauden kokonaiskehystasoa korjattiin kehysmenosäästöjä vastaavasti alaspäin. Kehystasoa alennettiin kesken vaalikauden nyt ensimmäistä kertaa nykymuotoisen kehysjärjestelmän historian aikana. Kehyksen alentaminen, toisin kuin korottaminen, on mahdollista kesken vaalikauden heikentämättä kehyksen uskottavuutta. Muutos kehystasoon on pyritty esittämään läpinäkyvästi 4.4.2012 kehyspäätöksessä.

Kehysjärjestelmän läpinäkyvyyden lisäämiseksi vaalikauden 2012–2015 kehyksen ylläpitämisestä on kirjoitettu menetelmäkuvaus *Kehyskäsikirja – kuvaus vaalikauden kehyksen 2012–2015 laadinnasta ja ylläpidosta*, joka on käännetty myös englanniksi. Käsikirjassa selostetaan kehystason asettaminen, kehystä koskevat säännöt, kehyksen hintakorjauksen

tekemisen vaiheet ja käytetyt indeksit sekä kehyksen rakennekorjausten periaatteet. Menetelmäkuvaus on julkaistu valtiovarainministeriön verkkosivuilla.

Kaikki kehystasoon tehty hintataso- ja rakennekorjaukset raportoidaan valtion talousarvioesitysten yleisperusteluissa sekä vuosittaisissa kehyspäätöksissä. Raportointia on pyritty kehittämään ja sen selkeyttä ja yksityiskohtaisuutta parantamaan. Kuluvalla vaalikaudella on pyritty välttämään momenttien jakamista kahtia kehykseen kuuluvaan ja kehyksen ulkopuoliseen osaan, mikä parantaa järjestelmän läpinäkyvyyttä. Kehystason ylläpitäminen on pääsääntöisesti hoidettu momenttien jakamisen sijaan selkeästi raportoiduilla kehyksen rakennekorjauksilla.

Vaalikauden kehyksen ja finanssipoliittisten tavoitteiden noudattamisesta raportoidaan vuosittain valtion tilinpäätöskertomuksessa. Raportointia laajennettiin vuoden 2010 tilinpäätöskertomuksessa muun muassa valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomukseen esittämien näkökohtien perusteella (*K 21/2010 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Valtiontalouden kehysmenettelyn vaikuttavuus finanssipoliittikan hallintavälineenä*).

2. Rahastomuodon käytön edellytykset

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriö on antanut asianomaisille rahastovastuullisille ministeriöille valmisteluohjeen, jossa edellyttänyt ministeriöitä käsittelemään rahastojen mahdollista sulautumista valtion talousarvioon tai jos sitä ei pidetä mahdollisena, niin rahastojen menojen ottamista valtiontalouden kehykseen. (Kehysjärjestelmän kehittäminen /Valtiovarainministeriön julkaisuja 17/2011, 25.3.2011)

Ministeriöt ovat antaneet jäljempänä seuraavat vastaukset rahastoittain. Ministeriöt ovat vielä tässä vaiheessa arvioineet itsenäisesti oman hallinnon alansa lähtökohdista kutakin rahastoa.

Seuraavassa vaiheessa on tarpeen arvioida finanssipoliittikan ja valtiontalouden näkökulmasta sekä perustuslain 87 §:n valossa rahastoja kokonaisuutena sekä toiminnan ja rahoituksen järjestämistä rahastomuodossa ottaen huomioon, mitä todetaan Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipoliittikan tarkastuksen vaalikauden 2011–2014 puoliväliraportti (K 2/2013 vp).

Palosuojelurahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriön toimenpidepyynnön mukaan eduskunta on edellyttänyt, että hallitus arvioi jokaisen rahaston osalta erikseen, ovatko perustuslain 87 §:ssä tarkoitetut välttämättömät perusteet edelleen olemassa järjestää toiminta ja rahoitus rahastomuodossa talousarvion ulkopuolella.

VM:n valmisteluohjeen mukaan tarkastelussa tulee käsitellä rahastojen mahdollinen sulauttaminen valtion talousarvioon tai, jos sitä ei pidetä mahdollisena, niin rahastojen menojen ottaminen valtiontalouden kehykseen.

Palosuojelurahastolain (306/2003) mukaan tulipalojen ehkäisyn ja pelastustoiminnan edistämiseksi on Suomessa olevasta palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta suoritettava vuosittain palosuojelumaksu. Palosuojelumaksun on velvollinen suorittamaan jokainen, joka harjoittaa vakuutusliikettä Suomessa. Palosuojelumaksuista saadut varat tuloutetaan valtion talousarvion ulkopuolella olevaan Palosuojelurahastoon.

Palosuojelurahastosta voidaan myöntää lain tarkoituksen toteuttamiseksi rahaston varojen ja vuosittaisen käyttösuunnitelman puitteissa yleis- ja erityisavustuksia pelastusalan järjestöille ja muille vastaaville yhteisöille sekä erityisavustuksia kunnille, pelastustoimen alueille ja sopimuspalokunnille. Palosuojelurahastosta voidaan myöntää myös muille erityisavustuksia oppimateriaalin tuotantoon ja hankintaan, tietojenkäsittelyn kehittämiseen ja laitteiden hankintaan, kokeilu-, käynnistämisen- tutkimus- ja kehittämistoimintaan, valistukseen ja neuvontaan sekä standardisointiin.

Palosuojelurahaston hallituksen edustavuuden ja asiantuntevuuden avulla voidaan turvata se, että avustukset kohdistetaan vaikuttavimpiin tarkoituksiin tulipalojen ehkäisyssä ja niiden seurausten rajoittamisessa.

Sisäasiainministeriön pelastusosasto katsoo, että Palosuojelurahaston ylläpidon perusteissa ei ole tapahtunut sellaisia olennaisia muutoksia, joiden perusteella rahastomuodon perusteet olisivat muuttuneet. Siksi Palosuojelurahasto tulisi pitää talousarvion ulkopuolisena rahastona ja kehysmenettelyn ulkopuolella. Tällä tavoin myös ylläpidetään aiheuttamisperiaatteen mukainen asiallinen yhteys palovakuutuksesta kerättävän maksun ja jaettavien varojen käyttötarkoituksen välillä.

Valtion eläkerahastoa (VER)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion eläkerahaston osalta valtion 2011 tilinpäätöskertomuksen yhteydessä annetussa tilimuistutuskertomuksessa on todettu eduskunnan kannanoton EK 50/2010 vp tarkoittamassa arvioinnissa, että voimassa olevan perustuslain oloissa nykyisen kaltaista valtion eläkerahastoa ei todennäköisesti enää voitaisi perustaa ja että valtion eläkerahaston roolia tulisi arvioida uudelleen ja tarvittaessa selvittää. Valtion eläkevastuusta huolehtiminen vaatii talousarviokautta tai kehyskautta pitkäjännitteisempää varautumista, mikä tulee rahastointia arvioitaessa erityisesti ottaa huomioon. Rahaston sulautumista valtion talousarvioon tai menojen ottamista valtiontalouden kehykseen ei tuossa vaiheessa arvioitu erikseen. Valtion eläkerahaston menoja ovat siirto valtion talousarvioon sekä rahaston toimintamenot. Siirto eläkerahastosta merkitään tuloksi valtion talousarviossa, eikä sen ottaminen menokehykseen näin ollen tule kyseeseen. Rahaston toimintamenojen ottamista valtiontalouden kehykseen erillisenä toimenpiteenä ei voi sellaisenaan pitää tarkoituksenmukaisena. Asiaa tulisi arvioida eläkerahaston rahaston roolin arvioimisen ja mahdollisen selkeyttämisen yhteydessä.

Valtion vakuusrahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion vakuusrahaston osalta valtiovarainministeriö on todennut eduskunnan kannanoton EK 50/2010 vp. tarkoittamassa arvioinnissa, että vakuusrahasto tulisi pitää talousarvion ulkopuolisena rahastona ja kehysmenettelyn ulkopuolella. Vakuusrahastolla ei ole tällä hetkellä muita menoja kuin rahaston valtuuston kokouksiin, tilintarkastukseen liittyvät menot ja Palkeiden maksut yhteensä hieman runsaat 30 000 euroa vuodessa. Rahasto saa tulonsa osaksi omistamistaan selvitystilassa olevista Yrityspankki Skop Oy:stä ja Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy:stä ennakkojako-osuuksina tai pääomalaisten lunastuksina.

Maatilatalouden kehittämisrahasto (MAKERA)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta maa- ja metsätalousministeriö on todennut seuraavaa:

Maatilatalouden kehittämisrahasto (jäljempänä Makera) perustettiin vuonna 1898 tilatoman väestön lainarahastoksi asutustarkoituksiin. Makeran nykyiset tehtävät on lueteltu laissa Maatilatalouden kehittämisrahastosta (657/1966).

Makeran varoja voidaan käyttää maatilatalouden rakenteen parantamiseen, maaseutuelinkeinojen edistämiseen, maaseudun elinolosuhteiden ja toimeentulomahdollisuuksien parantamiseen sekä näiden toimenpiteiden kehittämisen edistämiseen. Tällöin Makeran varoin voidaan hankkia kiinteistöjä ja myydä niitä ja sen hallussa jo olevaan kiinteää omaisuutta rahaston varojen käyttökohteiden mukaisiin tarkoituksiin. Rahastosta voidaan antaa myös halpakorkoisia lainoja eli ns. valtionlainoja. Uusien lainojen myöntäminen on nykyisin vähäistä, mutta ei lakannut kokonaan. Pääosa rahaston varoista muodostuu edelleen aikaisemmin myönnettyjen lainojen pääomasta ja rahaston tulot niiden lyhennyksistä ja koroista. Pääosan rahaston varojen käytöstä nykyisin muodostavat avustukset, vakuustointiminta ja vähäisessä määrin tutkimuksen rahoittaminen.

Perustuslain 87 §:n hallituksen esityksen (HE 1/1998 vp) perusteluissa jo olemassa olevista rahastoista on todettu: "Ehdotetut säännökset eivät vaikuttaisi nykyisten rahastojen asemaan, vaan ne jatkaisivat toimintaansa nykyiseen tapaan. Pykälän ensimmäisen virkkeen mukaisten rahaston perustamista koskevien edellytysten tulisi kuitenkin täyttyä laajennettaessa olennaisesti nykyisten rahastojen varoja tai käyttötarkoitusta. Lisäksi tällaisten muutosten hyväksymiseen vaadittaisiin vähintään kahden kolmasosan enemmistö annetuista äänistä pykälän toisen virkkeen mukaisesti."

Tähän viitaten maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että osaan Makeran nykyisistä tehtävistä voi tulla muutoksia. Parhaillaan EU:ssa käsitellään sekä yhteisen maatalouspolitiikan että EU:n rakennerahastojen uudistamista, jonka lopputulosta ei vielä tiedetä eikä siten uudella rahoituskaudella käytettävissä olevia tuki- ja ohjauvälineitä. EU:ssa tavoitteena on siirtyä suorien tukien käytöstä rahoitusvälineisiin, joissa ohjattavaan toimintaan osalliset tahot osallistuvat toimenpiteiden rahoittamiseen. Uudistuksen myötä hallinnoitaviksi

saattaa tulla uusia järjestelmiä, joiden toteuttaminen rahaston avulla on tarkoituksenmukaista tai jopa välttämätöntä verrattuna niiden toteuttamiseen talousarvion määrärahoihin.

Makeran säilyttämisen edellytyksiä ja tarkoituksenmukaisuutta on selvitetty maa- ja metsätalousministeriön 24.1.2011 asettamassa työryhmässä, jonka määräaika päättyi 30.4.2012. Työryhmä esittämät vaihtoehdot lähtivät Makeran säilyttämisestä pääosin nykyisin tehtävin, rahaston lopettamisesta tai rahaston toiminnan osittaisesta muuttamisesta.

Maa- ja metsätalousministeriö kuitenkin toteaa, että Makeran tarve jatkossa liittyy merkittävällä tavalla koko maatalouden rakennetukirahoitukseen ja siltä osin tuleviin ratkaisuihin EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ja maaseudun kehittämisen uudistamisesta. Edellä esitetyn perusteella maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että Makeran tulevaisuudesta ja sen tehtävistä sekä valtion talousarvion käyttämisestä maatalouden rakennetukien rahoittamiseen voidaan tehdä perusteltu ehdotus vasta sen jälkeen, kun EU:n tulevan rahoituskauden toimenpiteistä on saatu nykyistä selkeämpi ja varmempi kuva.

Maa- ja metsätalousministeriö kuitenkin korostaa, että eduskunnalla on nykyisinkin merkittävää ohjausvaltaa Makeran toimintaan sen johdosta, että rahastosta rahoitettavat tuet perustuvat varsin yksityiskohtaiseen lainsäädäntöön. Lisäksi Makeran toiminnasta on annettu tietoja vuotuisen talousarvioesityksen yhteydessä.

Tukea maatalouden rakenteen parantamiseen tarvitaan jatkossakin. Porotalouden ja kolttien tukemiseen on edelleen tarkoituksenmukaista käyttää valtionlainoja. Valtionta-kausten merkitys on kasvanut viime vuosina. Samoin tutkimustoiminnan rahoittaminen nykyisiin kohteisiinsa Makeran varoin on jatkuvasti ajankohtaista. Samoin Makeran maaomaisuutta on edelleen hallittava ja maankäyttötoimintaa on tarkoituksenmukaista jatkaa, etenkin uusjakojen yhteydessä, joskin aikaisempaa rajoitetumpana.

Maatalouden interventiorahasto (MIRA)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta maa- ja metsätalousministeriö on todennut seuraavaa:

Rahaston nimi on Maatalouden interventiorahasto (MIRA). Se on luonteeltaan rahasto, josta rahoitetaan väliaikaisesti Euroopan unionin lainsäädännöstä tulevat velvoitteet (interventio-ostot, interventiovarastointi, ruoka-apu), jotka korvataan valtiolle jälkikäteen Euroopan unionin varoista. Interventiorahasto hoitaa siten valtion pysyvää tehtävää. Nyt tiedossa olevat esitykset Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksesta eivät sisällä muutoksia interventiotoimintaan. Interventiorahastosta ei voida rahoittaa harkinnanvaraisesti muita kuin edellä mainituista toimenpiteistä aiheutuvia menoja. Väliaikainen rahoitus joudutaan käytännössä hoitamaan lainaa ottamalla.

Interventiorahaston lainanottotarvetta on käytännössä mahdotonta ennakoida etukäteen talousarvio- tai lisätalousarviomenettelyjen aikataulussa. Myöskään budjettitalouden piirissä olevat keinot (nettobudjetointi, monivuotinen budjetointi tai arvio- tai siirtomäärärahat) eivät sovellu tehtävän hoitamiseen. Lainakannan lyhentymisen riippuu komission päätöksistä avata myyntitarjouskilpailuja. Interventiorahaston lainanottotarve voi aktualisoitua hyvinkin lyhyellä aikavälillä, jolloin rahastomuodossa toimittaessa laina voidaan ottaa nopeasti ja joustavasti sekä edullisilla ehdoilla.

Siltä osin kuin Euroopan unioni ei korvaa interventiorahaston toimintaan kuuluvia menoja, nämä menot rahoitetaan valtion talousarvioon sisältyvin siirroin rahastoon. Tältä osin interventiorahaston varainkäyttö kuuluu siten eduskunnan budjettivaltaan. Edellä sanotun perusteella maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että maatalouden interventiorahaston osalta on olemassa perustuslain 87 §:ssä tarkoitetut perusteet järjestää toiminta ja rahoitus rahastomuodossa talousarvion ulkopuolella.

Valtion televisio- ja radiorahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta liikenne- ja viestintäministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta on kirjelmässään 50/2010 vp muun ohella edellyttänyt, että hallitus arvioi jokaisen talousarvion ulkopuolisen rahaston osalta erikseen, ovatko perustuslain 87 §:n tarkoittamat välttämättömät perusteet edelleen olemassa. Seuraavassa on esitetty arviointi valtion televisio- ja radiorahaston osalta.

Perustuslain 87 §:n mukaan lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Perustuslain 87 §:n mukaan talousarvion ulkopuolisen rahaston perustamista sekä rahaston tai sen käyttötarkoituksen olennaista laajentamista tarkoittavan lakiehdotuksen hyväksymiseen vaaditaan kahden kolmasosan enemmistö. Näitä edellytyksiä tulee tulkita tiukan pidätyvästi (PeVM 10/1998 vp, s. 24/I).

Valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain (745/1998) 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on järjestää Yleisradio Oy:n toiminnan rahoitus ja valtion televisio- ja radiorahaston hoito sekä muutoinkin edistää televisio- ja radiotoimintaa. Lain 3 §:n mukaan 1 §:ssä säädettyä tarkoitusta varten on valtion talousarvion ulkopuolinen valtion televisio- ja radio-rahasto, jota hoitaa Viestintävirasto. Rahastolaki sisältää säännökset rahaston kerättävistä varoista ja varojen käytöstä sekä rahaston hallinnosta.

Valtion televisio- ja radiorahastosta rahoitetaan Yleisradio Oy:n julkinen palvelu, jolla on keskeinen merkitys sananvapauden toteutumisessa, kansanvaltaisen keskustelun ja päätöksenteon edistämisessä sekä alueellisen ja kansallisen kulttuurin ylläpitäjänä. Julkisen palvelun erityisasema on tunnustettu myös EU:n perustamissopimuksessa. Jäsenvaltioiden julkisen yleisradiotoiminnan katsotaan liittyvän suoraan jokaisen yhteiskunnan demokraattisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin tarpeisiin samoin kuin tarpeeseen turvata viestinnän moniarvoisuus.

Yleisradio Oy:n rahoittaminen erillisen rahaston kautta vahvistaa yhtiön riippumattomuutta ja sananvapauden toteutumista Suomessa. Rahasto turvaa myös Yleisradio Oy:n rahoituksen pitkäjänteisyyden ja ennustettavuuden. Julkisen palvelun rahoitusta on viime vuosina arvioitu mm. parla-mentaaristen työryhmien toimesta (Niemi 2003–2004 ja Lintilä 2009). Työryhmien ehdotuksissa rahaston kautta tapahtuvaa rahoitusta on edelleen pidetty tarpeellisenä.

Eduskuntaryhmien puheenjohtajat ja asunto- ja viestintäministeri Krista Kiuru sopivat julkilausumassaan 16.12.2011 Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoituksesta ja sisälöstä sekä Yleisradio Oy:n ohjauksesta ja valvonnasta. Tämän perusteella valtioneuvosto

hyväksyi periaatepäätöksessään 21.12.2011 uudistuksen keskeiset linjaukset ja toimenpiteet. Uudistuksen tavoitteet olivat seuraavat:

- Luodaan rahoitus- ja hallintomalli, joka pitkäjänteisesti turvaa Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kehittämisen ja riippumattomuuden nykyisen kaltaisessa laajuudessa.
- Järjestetään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus kestäväällä tavalla julkisen palvelun sisältötarjonnan ja sen kehittämisen taloudellisten toimintaedellytysten turvaamiseksi.
- Turvataan Yleisradio Oy:n sisältötuotannon riippumattomuus.

Edellä mainittujen linjausten perusteella valmisteltiin ja käsiteltiin hallituksen esitykset uudesta yleisradioverosta (HE 28/2012 vp, VaVM 14/2012 vp, EV 66/2012 vp) ja Yleisradio Oy:n julkista palvelua ja sen rahoitusta koskevista muutoksista (HE 29/2012 vp, LiVM 8/2012 vp, EV 64/2012 vp). Laki yleisradioverosta (484/2012), laki valtion televisio- ja radio-rahastosta annetun lain muuttamisesta (475/2012) ja laki Yleisradio Oy:stä annetun lain muuttamisesta (474/2012) tulivat voimaan 1.1.2013.

Uudistuksen myötä velvollisuus maksaa televisiomaksu päättyi vuoden 2012 lopussa. Vuoden 2013 alusta lukien on alettu periä uutta yleisradioveroa, joka peritään täysi-ikäisiltä yleisesti verovelvollisilta henkilöiltä sekä yhteisöiltä verotettavan tulon perusteella. Veron määräytymisestä on säädetty yleisverolain 2 ja 3 §:issä.

Yleisradioveron tuotto tuloutetaan valtion talousarvioon ansio- ja pääoma-tuloveromomentille (henkilön yleisradiovero) sekä yhteisöveromomentille (yhteisön yleisradiovero). Vuoden 2013 talousarvioesityksessä on arvioitu henkilöiltä kertyväksi verotuotoksi 475 milj. euroa vuositasolla (mom. 11.01.01. Ansio- ja pääomatuloverot). Yhteisöiltä puolestaan arvioidaan kertyvän 22 milj. euroa (mom. 11.01.02. Yhteisöverot) verotuotto.

Valtion talousarvioon on valtion televisio- ja radorahastosta annetun lain 3 §:n mukaisesti otettu määräraha (mom. 31.40.60 Siirto valtion televisio- ja radorahastoon) varojen siirtämiseksi valtion televisio- ja radorahastoon. Vuonna 2013 Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseen on osoitettu valtion televisio- ja radorahastosta annetun lain 3 §:n mukaan 500 miljoonaa euroa. Vuoden 2014 alusta määrärahaa tarkistetaan kustannustason muutosta vastaavasti.

Tavoitteena on, että yleisradioveron tuotto ja Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseen suoritettu määrää ainakin pidemmällä aikavälillä vastaisivat toisiaan. Edellä kuvatun parlamentaarisen linjauksen mukaisesti rahansiirtoa käsitellään talousarviossa kehyksen ulkopuolisena menona.

Parlamentaarisen linjauksen mukaisesti valtion televisio- ja radorahaston rooli julkisen palvelun rahoituksessa on säilytetty. Rahaston avulla tietyt tulot (valtion talousarvioon tuloutuvat yleisradioverotulot) sidotaan tiettyihin menoihin (Yleisradio Oy:n lakisääteisen julkisen palvelun tuottamisen kustannukset). Edellä kuvatulla varojen keräystavan muutoksella ei muutettu rahaston käyttötarkoitusta tai laajennettu sitä olennaisesti, mikä todetaan muun ohella perustuslakivaliokunnan lausunnossa 14/2012 vp. Lisäksi uudessakin järjestelmässä rahastolla katsotaan edelleen olevan tärkeä rooli Yleisradio Oy:n riippumattomuuden turvaamisessa. Rahaston käyttösuunnitelman vahvistamiseen liittyvä menettely puolestaan omalta osaltaan lisää julkisen palveluun osoitettavien varojen käytön läpinäkyvyyttä.

Muutoksella vahvistettiin eduskunnan tosiasiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa rahaston varojen käyttöön lainsäädäntövaltansa kautta. Valtion televisio- ja radorahastosta annettuun lakiin sisältyy 1.1.2013 lähtien säännös määrästä, joka vuosittain siirretään valtion talousarviosta rahastoon ja joka käytetään rahaston tarkoituksen toteuttamiseksi Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoittamiseen. Eduskunnan mahdollisuuksia saada tietoa Yleisradio Oy:n tarjoamasta julkisesta palvelusta on lisätty vuoden 2013 alusta lähtien edellyttämällä hallintoneuvostolta vuosittaista kertomusta eduskunnalle tarjotusta julkisesta palvelusta. Eduskunnalle toimitetaan tiedoksi myös Yleisradio Oy:stä annetun lain 12 b §:n mukainen valtioneuvostolle annettu lausunto.

Perustuslakivaliokunta totesi HE 29/2012 vp koskevassa lausunnossaan (PeVL 14/2012 vp), että perustuslain 87 §:n taustalla olevan eduskunnan budjettivallan suojaamistarkoituksen (HE 1/1998 vp, s. 139/II) kannalta on myös huomioitava, että ehdotuksen perusteella eduskunta päättää rahastoon ohjattavasta määrästä, joka siirretään edelleen Yleisradion toiminnan rahoittamiseen. Näin ollen valiokunta katsoi, ettei valtion televisio- ja radorahastosta annetun lain muutosehdotus ole eduskunnan budjetti-vallan näkökulmasta sillä tavoin olennainen, että se olisi hyväksyttävä perustuslain 87 §:ssä vaaditulla määräenemmistöllä.

Todettakoon, että valtiovarainvaliokunta otti mietinnössään VaVM 14/2012 vp kantaa parlamentaariseen linjaukseen seuraavasti: ”Valiokunta pitää näitä linjauksia olennaisena ja perusteltuna osana rahoitusratkaisua, vaikka tällaiset kohdistetut erillisverot eivät sinällään ole luonteva osa veron-järjestelmää. Poikkeuksellinen menettely on kuitenkin hyväksyttävissä tässä yksittäistapauksessa Yleisradion erityisaseman vuoksi. Julkinen palvelu tulee rahoittaa julkisin varoin, ja valittu ratkaisu on osoittautunut parhaaksi eri vaihtoehtoista. Olennaista on, että se poistaa pitkään jatkuneen epävarmuuden Yleisradion rahoituksesta avoimella ja kestävällä tavalla.”

Valtion ydinjätehuoltorahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion ydinjätehuoltorahasto perustettiin vuonna 1988 voimaan tulleella ydinenergialailla (990/1987) ja sen nojalla annetulla asetuksella Valtion ydinjätehuoltorahastosta (162/1988). Rahastoa laajennettiin vuonna 2004 voimaan tulleella ydinenergialain muutoksella (1131/2003). Valtion ydinjätehuoltorahasto muodostuu kolmesta erillisvarallisuudesta, jotka ovat Varautumisrahasto, Ydinturvallisuustutkimusrahasto ja Ydinjätetutkimusrahasto.

Valtion ydinjätehuoltorahaston toiminta ja siihen liittyvät toimintaperiaatteet määrätään ydinenergialaissa (990/1987), -asetuksessa (161/1988) ja erillisissä valtioneuvoston päätöksissä (VNp varautumisesta ydinjätehuollon kustannuksiin 165/1988). Edellä mainittujen lisäksi rahaston varoista annettavien lainojen yleisistä ehdoista säädetään erikseen (VNp valtion ydinjätehuoltorahaston varoista annettavien lainojen yleisistä ehdoista 166/1988).

Varautumisrahaston tehtävänä on kerätä, säilyttää ja turvaavasti sijoittaa ne ydinjätehuoltovelvollisilta kerättävät varat, jotka tulevaisuudessa tarvitaan ydinjätteistä huolehtimiseksi. Rahasto huolehtii, että varat ovat varmuudella olemassa ja käytettävissä silloin,

kun ydinjätehuollon toimenpiteet on tehtävä. Varoja käytetään ydinjätehuoltoon vain siinä tapauksessa, että jätehuoltovelvollinen ei itse täytä laissa säädettyä huolehtimisvelvollisuuttaan. Varoja palautetaan jätehuoltovelvollisille sitä mukaa, kun jätehuoltoa toteutetaan.

Ydinturvallisuustutkimusrahaston tehtävät liittyvät asiantuntemuksen varmistamiseen. Jos ydinlaitosten turvallisen käytön kannalta ilmenee uusia seikkoja, joita ei ole ollut mahdollista ottaa ennalta huomioon, viranomaisten saatavilla olisi oltava riittävästi ja kattavasti sellaista ydinteknistä asiantuntemusta ja muita valmiuksia, joita käyttäen voidaan tarvittaessa viivytyksettä selvittää tällaisten seikkojen merkitystä.

Ydinjätetutkimusrahaston tehtävät liittyvät myös asiantuntemuksen varmistamiseen siten, että viranomaisten saatavilla on riittävästi ja kattavasti sellaista ydinteknistä asiantuntemusta ja muita valmiuksia, joita tarvitaan ydinjätehuollon erilaisten toteutustapojen ja menetelmien vertailuun.

Varautumisrahastoon, Ydinturvallisuustutkimusrahastoon ja Ydinjätetutkimusrahastoon kerättyjä varoja voidaan käyttää vain ydinenergiain kyseisiä varoja koskevien säännösten osoittamiin tarkoituksiin.

Varautumisrahastoon kuuluvat ne varat, jotka jätehuoltovelvolliset suorittavat rahastolle ydinjätehuutomaksuina ja varat, jotka kertyvät rahaston näihin varoihin liittyvästä toiminnasta. Rahaston voitto, joka kertyy rahaston sijoitustoiminnasta ja lainaustoiminnan korkotuotoista, lasketaan jätehuoltovelvollisten rahasto-osuuksiin.

Varautumisrahastosta jätehuoltovelvollisilla on oikeus ydinenergiain nojalla lainata vakuuksia vastaan 75 % rahasto-osuudestaan. Valtiolla on oikeus lainata ne varautumisrahaston varat, joita ei ole lainattu jätehuoltovelvollisille tai niiden osakkeenomistajille. Lainojen korko on kaikille sama. Mikäli valtio ei käytä lainausoikeutta, rahasto sijoittaa kyseisen osuuden turvallisesti.

Ydinturvallisuustutkimusrahastoon kerätään vuosittain varoja ydinvoimayhtiöiltä ydinvoimatehon mukaan. Ydinturvallisuustutkimusrahaston varat käytetään tieteellisesti korkeatasoisiin tutkimushankkeisiin, jotka liittyvät ydinlaitosten turvallisuuteen.

Ydinjätetutkimusrahaston maksut kerätään vuosittain jätehuoltovelvollisille ydinenergiain 43 §:n mukaisesti vahvistettujen vastuumäärien perusteella. Ydinjätetutkimusrahaston varat käytetään tieteellisesti korkeatasoisiin tutkimushankkeisiin, jotka liittyvät ydinjätehuoltoon.

Valtion ydinjätehuoltorahaston hallintokulut jaetaan kaikkien kolmen rahaston kesken. Varat hallintokulujen hoitamiseen kerätään ydinjätehuoltovelvollisilta.

Ydinjätehuollon periaatteena on, että ydinjätehuoltovelvolliset huolehtivat kaikista ydinjätehuollon toimenpiteistä ja niiden valmistelemisesta sekä vastaavat niiden kustannuksista (ydinenergiainlaki 9 §). Tähän liittyvän varautumisvelvollisuuden toteutumista varten ydinenergiainlaissa on säädetty varautumistoimenpiteistä.

Suunnitelmat ydinjätehuollon toteuttamisesta ulottuvat ydinlaitosten suunnitellulle toiminta-ajalle. Ydinvoimalaitosten suunniteltu käyttöikä on 60 vuotta. Ydinjätelaitosten käytöstä poisto ja sulkeminen toteutuisi nykyisten laitossuunnitelmien toteuduttua arviolta vuoden 2120 loppuun mennessä.

Vuosittaisissa varautumisjärjestelyissä arvioidaan ydinjätehuollon suunnitelmat ja toimenpiteet kunkin vuoden tilanteen mukaan. Mikäli nykyisten käynnissä olevien laitosten

käyttö olisi päättynyt vuonna 2012, niiden ydinjätehuolto olisi suoritettu loppuun noin vuonna 2050.

Valtion ydinjätehuoltorahasto on yksi keskeinen toimija ydinjätehuollon taloudellisessa varautumisessa ja ydinenergia-alan asiantuntemuksen varmistamisessa. Varautumisrahastossa olevat varat on tarkoitettu olemassa olevien ydinjätteiden vielä tekemättömien jätehuoltotoimenpiteiden toimeenpanemisen varmistamiseksi. Tutkimusrahastoissa olevat varat on tarkoitettu korkeatasoiseen tutkimukseen, jotta viranomaisilla on saatavilla ydinteknistä asiantuntemusta. Varat kerätään ydinjätehuoltovelvollisilta ja ydinvoimayhtiöiltä.

Perustuslain 87 §:n mukaan valtion rahasto voi olla talousarvion ulkopuolella, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan perustuslain 87 §:ssä tarkoitetut välttämättömät perusteet ovat edelleen olemassa Valtion ydinjätehuoltorahaston kohdalla edellä todetun perusteella.

Huoltovarmuusrahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion varmuusvarastointi toteutettiin vuoteen 1986 asti budjettitalouden piirissä kauppaja- ja teollisuusministeriössä. Tuolloin valtion talousarviossa oli määräraha kauppatoimia varten. Valtioneuvoston yleisistunto päätti yksittäisistä kaupoista. Menettely osoitautui käytännössä hankalaksi ja epätarkoituksenmukaiseksi. Tämän jälkeen päädyttiin budjettitalouden ulkopuoliseen rahastoon, jolla on oma päätöksentekojärjestelmä yksittäisissä kauppatoimissa.

Huoltovarmuusrahaston kulut olivat ennakkotiedon mukaan vuonna 2012 noin 250 milj. euroa ja liikevaihto noin 400 milj. euroa. Näistä summista alle 10 prosenttia oli muuta kuin varmuusvarastointia. Tämän vuoksi huoltovarmuusrahaston osalta relevantti tarkastelukohde on varmuusvarastointi, kun tarkastellaan Huoltovarmuusrahaston siirtämistä budjettitalouden piiriin.

Öljyä on varmuusvarastoituna Huoltovarmuuskeskuksen (HKV) eri varastoissa noin kolme ja puoli miljoonaa tonnia. Varmuusvarastojen tavoitemäärä vahvistetaan valtioneuvoston päätöksellä noin viiden vuoden välein. Öljyn varastomäärien taustalla ovat OECD:n ja EU:n asettamat varastoinnin minimivaatimukset. Laatuksymykset määräytyvät kulu- tusrakenteen sekä ympäristö- ja teknisten normien mukaan. Lain mukaan varmuusvarastoinnissa noudatetaan liikeperiaatteita soveltuvin osin. Öljyssä tämä tarkoittaa hintatason määräytymistä kansainvälisten noteerausten mukaan. HKV määrittää ostojen ja myyntien ajoittamisen sekä eri laatujen keskinäiset määrät. Ostojen ja myyntien ajoituksen onnistuminen vaikuttaa keskeisesti toiminnan tuloksellisuuteen.

HVK on onnistunut hyvin kauppatoimien ajoituksessa, varastojen kulujen hallinnassa ja laadunvalvonassa. Mitään pilaantumistappioita ei ole ollut, ja ympäristönormien muutoksista seuranneet laatuvihdokset on onnistuttu toteuttamaan ilman valtion lisäpanostusta. Ammattitaitoisen toiminnan lisäksi tulokseen on vaikuttanut se, että päätöksenteko on tapahtunut nopeasti tilanteen edellyttämällä tavalla.

Kauppatoimien ajoituksen onnistumisen ehdoton edellytys on kyky reagoida heti, kun tilanne sitä edellyttää. Tämä edellyttää öljykauppojen osalta matalaa päätöksentekokynystä sekä vahvaa maksukykyä. Onnistumisen edellytyksenä on lisäksi se, ettei kauppatoimiin ole mitään ulkopuolista pakkoa, kuten pilaantumisvaaraa tai budjettisyklistä aiheutuvaa aikarajoitetta.

Huoltovarmuusrahaston olemassa olon aikana on siirretty rahastosta valtion budjettitalouteen tuloutuksena 158 milj. euroa lähinnä huoltovarmuuden tavoitteiden alentamisen seurauksena. Lisäksi rahasto on tehnyt huoltovarmuutta parantavia investointeja noin 300 milj. euron arvosta (Gasumin ja Fingridin osakkeiden ostot, varmuusvarastojen osto Valtion Viljavarastolta). Rahaston varoja on myös käytetty äkillisiin tilanteisiin, jollainen oli vuonna 2009 toteutettu pandemiarokotehankinta. Kun valtion budjetissa ei ollut määrärahaa hankintaa varten ja kun hankintaan piti reagoida nopeasti, 37 miljoonan hankinta rahoitettiin huoltovarmuusrahastosta sen jälkeen kun varojen käyttöaluetta väliaikaisesti laajennettiin.

Työ- ja elinkeinoministeriö on todennut, että aika ajoittain rahaston likviditeetti on ollut suuri tavanomaisiin toimintoihin nähden. Tämä asiantila korostuu tällä hetkellä, kun HVK toteuttaa mittavia öljyn vaihtokauppaoperaatioita tuotteiden laatutason säilyttämiseksi. Hyvä likviditeetti on seurausta lähinnä onnistuneista öljyn vaihtokauppaoperaatioista. Valtaosa voitosta sitoutuu varaston arvon nousuun, koska kaiken myydyin tilalle tulee uusi ympäristönormien mukainen tavara. Kokonaismäärä pysyy ennallaan valtioneuvoston asettamassa tavoitetasossa. Ennusteen mukaan vuonna 2013 säännönmukaisen toiminnan kassavirta on lähellä nollaa. Suunnitelmissa on lisäksi eräitä kertaluonteisia suurinvestointeja, joista päätettäessä otetaan huomioon valtioneuvoston linjaukset.

Öljykaupan operatiivisen toiminnan kannalta turvallisena kassatasona voidaan pitää 40 milj. euroa. Tämä ei kuitenkaan mahdollista reagoimista yllättäviin huoltovarmuusongelmiin tai esimerkiksi osakesijoitusten tekemiseen silloin kun se katsotaan huoltovarmuuden kannalta välttämättömäksi. Nopeaa reagoimista vaatineista tilanteista esimerkkinä on edellä mainittu pandemiarokotehankinta vuonna 2009. Työ- ja elinkeinoministeriö on pitänyt tärkeänä, että rahaston likviditeetti säilytetään hyvänä kauppatoimia ja yllättäviä tilanteita varten.

Ministeriön ja HVK:n välisissä keskusteluissa selvitetään rahaston likviditeettiin liittyviä kysymyksiä. Asia on kirjattu myös vuoden 2013 tulossopimukseen. Huoltovarmuuden tavoitteet uusitaan vuonna 2013. Mikäli varmuusvarastoinnin tavoitteita alennetaan joiltakin osin, tällöin vastaava osuus voidaan tulouttaa valtion budjettiin. Näin on tapahtunut aikaisemminkin vastaavassa tilanteessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö ehdottaa, että huoltovarmuusrahaston toimintaa jatketaan budjetin ulkopuolisena rahastona. Tulossopimuksessa HVK:n kanssa on sovittu siitä, että laitoksen kiinteät kustannukset eivät saa ylittää energiatuotteista kannettavan huoltovarmuusmaksun tuottoa. Reaaliarvoltaan huoltovarmuusmaksun tuotto öljyn hintaan verrattuna on noin neljännes siitä, mitä se oli nykyistä rahastomallia perustettaessa.

Öljykauppojen ajoittaminen tulee olemaan erittäin tärkeätä myös jatkossa. Mikäli toiminnasta halutaan sekä huoltovarmuutta turvaavaa että tuottavaa, se edellyttää joustavaa päätöksentekoa ja vahvaa maksukykyä. Elleivät nämä edellytykset toteudu, tulos voi olla

myös tappiollinen. Huoltovarmuusrahaston kaltaisen omaisuusmassan kohdalla tappio voi olla taloudellisesti merkittävä.

Mikäli nykyiset budjetin ulkopuoliset rahastot halutaan siirtää budjettitalouden piiriin, tulee nykyisen Huoltovarmuusrahaston kiistattomasti hyvät puolet säilyttää. Se on maan huoltovarmuuden samoin kuin valtiontaloudenkin kannalta paras ratkaisu.

Valtiontakuurahasto

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on todennut seuraavaa:

Työ- ja elinkeinoministeriön vastaus pohjautuu pääasiallisesti vuonna 2012 tehtyyn vastaavaan selvitykseen, sillä perusteet eivät ole muuttuneet aikaisemmasta.

Valtiontakuurahaston perustaminen ja varat

Valtiontakuurahaston toimintaa ohjaa laki valtiontakuurahastosta (444/1998), jäljempänä rahastolaki, sekä asetus valtiontakuurahastosta (957/1998). Ennen vuonna 1999 voimaan tullutta valtion erityisrahoitusuudistusta valtiontakuurahasto oli Valtiontakuu keskuksen yhteydessä. Uudistuksessa rahasto siirrettiin työ- ja elinkeinoministeriön (aikaisemmin kauppa- ja teollisuusministeriö) yhteyteen.

Rahastolain 2 §:n mukaan rahaston tarkoituksena on turvata valtion erityisrahoitusyhtiötä koskevan lain (443/1998) 4 §:n mukaisten sitoumusten täyttäminen. Rahaston vastuulla ovat valtion vientitakuut (422/2001), alustakaukset (573/1972), ympäristönsuojelua edistävät investointitakaukset sekä perusraaka-ainehuoltotakuut (651/1985). Valtio vastaa suoraan Finnveran Oyj:n myöntämistä edellä mainituista takuista ja takauksista.

Edellä mainitut vastuusitoumukset katetaan ensisijaisesti valtion erityisrahoitusyhtiö Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahastosta. Yhtiön sisäisessä vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahastossa oli varoja 31.12.2012 noin 296 milj. euroa. Mikäli ko. yhtiön rahastossa olevat varat eivät riitä valtion vastuulla olevien sitoumusten täyttämiseen, suoritetaan korvaus valtiontakuurahastossa olevista varoista.

Rahastolain 2 §:n mukaan rahaston varoista hoidetaan myös Valtiontakuu keskuksen ja sitä edeltäneen Vientitakuulaitoksen ja Valtiontakauslaitoksen vastuusitoumukset. Lain 11 §:n mukaan valtio vastaa näistä sitoumuksista ensisijaisesti valtiontakuurahaston varoilla.

Valtiontakuurahaston siirtyessä työ- ja elinkeinoministeriön yhteyteen 1.1.1999 rahastoon siirrettiin varat Valtiontakuu keskukselta. Tämän jälkeen varat ovat täydentyneet takuumaksuista sekä 11 §:ssä tarkoitettuihin vastuusitoumuksiin liittyvistä takuumaksuista ja takaisinperintäsaatavista sekä pienentyneet valtiolle tehtyjen pääomapalautusten määrällä.

Rahasto saa varansa valtion talousarviossa rahastolle mahdollisesti siirrettäväksi osoitettavasta määrärahasta, erityisrahoitusyhtiön rahastoon siirtämistä varoista ja rahastolainasta suoritettavista maksuista sekä lain 11 §:ssä tarkoitettuihin vastuusitoumuksiin liittyvistä takuumaksuista ja takaisinperintäsaatavista. Suurin yksittäinen takaisinperintäsaaminen oli entisen Neuvostoliiton velan ennenaikainen takaisinmaksu. Rahasto on

osa valtion keskuskirjanpitoa ja rahaston varat ovat yhdystilillä. Valtiontakuurahastossa oli varoja noin 737 miljoonaa euroa vuoden 2012 lopussa.

Rahastolain 7 §:n mukaan rahaston valtion keskuskirjanpidossa olevan yhdystilin määrä olisi pidettävän riittävänä rahastosiirtojen ja rahastolainojen maksamista varten. Rahaston johtokunnan ja pääsihteerin tulee valvoa, että rahaston käytettävissä olevat varat ovat riittäviä suhteessa rahastosta katettaviin erityisrahoitusyhtiön vastuisiin. Mikäli rahaston varat eivät riitä rahaston menojen kattamiseen, siirretään tarvittava erotus rahastoon valtion vuotuisesta talousarviosta tai lisätalousarviosta otettavalla määrärahalta.

Valtiontakuurahastolla ei ole omaa kassahallintoa, mutta sille vahvistetaan talousarvio ja tilinpäätös. Valtioneuvosto vahvistaa valtiontakuurahaston tilinpäätöksen. Työ- ja elinkeinoministeriö vahvistaa rahaston vuosittaisen talousarvion raha-asianvaliokunnan käsittelyn jälkeen. Valtiontakuurahaston toimintaa kuvataan valtion tilinpäätöskertomuksessa työ- ja elinkeinoministeriötä koskevassa osuudessa.

Rahaston tehtävä ja vastuut

Rahasto hoitaa pysyvää valtion tehtävää. Rahastolla on johtokunta ja pääsihteeri. Johtokunnassa ovat jäseninä työ- ja elinkeinoministeriön edustajan lisäksi valtiovarainministeriön ja valtiokonttorin nimeämät henkilöt. Lisäksi valtion erityisrahoitusyhtiö Finnvera Oyj:n edustajat osallistuvat johtokunnan kokouksiin.

Aikaisempaan viitaten, valtiontakuurahasto toimii valtion vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan puskurina. Rahastolain 5 §:n mukaan rahaston varoja voidaan käyttää Finnveran vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tappioiden kattamiseen siinä tapauksessa, että vientitakuu- ja erityistakaustoiminnasta Finnveran taseeseen kertyneet varat on käytetty. Mikäli Finnveralle on annettu edellä kuvattuja rahastomaksuja tappioiden kattamiseksi, tulee sen maksaa voitollisesta tuloksesta rahastoon saadut rahastomaksut rahastopalautuksina. Rahastomaksuista päättää valtiontakuurahaston johtokunta. Rahastopalautuksista ja niiden suuruudesta päättää yhtiökokous valtiontakuurahaston johtokunnan esityksestä.

Rahasto voi myös tarvittaessa myöntää Finnveralle rahastolainan, jonka myöntämisestä ja ehdoista päättää valtiontakuurahaston johtokunta.

Valtiontakuurahaston toiminnan alusta valtion vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan vastuut ovat kasvaneet noin 4,0 miljardista eurosta vuoden 2012 lopun noin 11,1 miljardiin euroon. Merkittävä vastuuden kasvu tapahtui vuonna 2008 alkaneen rahamarkkina- ja talouskriisin seurauksena. Tätä ennen vastuukanta oli pysynyt 3,3 ja 4,7 miljardin euron välillä. Myös vastuukannan rakenne on muuttunut siten, että yhä suurempi osa vastuukannasta on voimassa olevia vastuista, jolloin vientitakuutarjousten suhteellinen osuus on vähentynyt. Myös yksittäisten suurten vientitakuiden koko ja määrä on kasvanut viime vuosina.

Pääosa vastuista muodostuu pääomatavaroiden vientiin liittyvistä takuista. Suomen viennin rakenteen vuoksi yksittäiset suurimmat vientitakuuvastuut ovat erittäin suuria koko vientitakuukantaan nähden ja parikymmentä suurinta vastuuta muodostaa vastuukannasta yli 90 %. Finnveran vientitakuista tarvitaan erityisesti suurissa hankkeissa jakamassa riskiä sekä sellaisten kauppajien takaajana, joissa maa- tai ostajavastapuoliriski on korkea.

Finnvera arvioi takuutoimintaan liittyvää kokonaisluottoriskiä vastaavilla menetelmillä kuin pankit. Arvio perustuu oletuksiin vakavan häiriön todennäköisyydestä sekä tappion toteutuessa arvioituun takaisinperinnän määrään. Tappion todennäköisyyttä arvioidaan luokittelemalla kaikki riskit (so. ulkomaiset ostajat tai niitä rahoittavat pankit ja maat). Luokitteluja verrataan kansainvälisten luottoluokituslaitosten kokemuksiin maksuhäiriötodennäköisyyksistä. Myös takaisinperintäarvio perustuu luottoluokituslaitosten aineiston keskimääräisiin takaisinsaannin tuloksiin. Näillä oletuksilla tehtyjen arvioiden perusteella vientitakuutoimintaan liittyvä riski on noin 0,9 miljardia euroa.

Finnveran vientitakuutoiminnan turvana ovat tällä hetkellä sekä yhtiön omat taseessa olevat vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan pääomapuskurit että valtioneuvoston rahaston varat, jotka ovat yhteensä noin 1,0 miljardia euroa.

Finnveran toiminnan kannalta on tärkeää, että yhtiöllä on riittävät puskurit vastuisiin nähden. Suomen elinkeinoelämän rakenteesta johtuen yksittäiset takuupäätökset ja mahdolliset korvaukset saattavat nousta satoihin miljooniin euroihin. Lisäksi em. korvaukset saattavat tulla maksettavaksi jopa alle kahdessa viikossa. Siten yhtiöllä tulee olla käytössään tarvittaessa nopeastikin toimiva puskurirahastojärjestelmä mahdollisten korvausten varalta.

Valtioneuvoston asema suhteessa perustuslain 87 §:ään

Perustuslain 87 §:n mukaan lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Perustalakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 10/1998 vp) mukaan ”valiokunta pitää tärkeänä, että eduskunnalle annetaan talousarvioesityksessä keskeiset tiedot rahastotalouden kehityksestä ja toiminnasta ja että tarpeen mukaan turvaututaan perusteluissa mainittuihin eduskunnan päätösvaltaa rahastojen toiminnassa turvaaviin järjestelyihin.”

Valtioneuvoston rahastoa perustettaessa lähtökohtana oli, että edellä mainittujen valtion vastuulla olevien sitoumusten kattamiseksi tarvitaan mittavia varoja erilliseen lailla säädettyyn valtioneuvoston rahastoon. Valtion vientitakuu-, alustakaus- ja muu rahaston vastuulla oleva takaustoiminta on suuruudeltaan miljardeja. Järjestelmässä tulee olla vastaavasti käytettävissä toiminnasta tuloutuneita varoja rahastomuodossa käytettäväksi vientitakuista ja erityistakauksista aiheutuvien takaustappioiden kattamiseksi.

Valtioneuvoston rahasto turvaa vientitakuiden ja valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetussa laissa (443/1998) lain 4 §:ssä tarkoitettujen sitoumusten täyttämisen. Valtion vastuut Finnvera Oyj:n myöntämässä yksittäisissä takuu- ja takauspäätöksissä, kuten esimerkiksi selluteollisuus- sekä alustoimitushankkeissa, voivat olla suuruudeltaan useita satoja miljoonia euroja. Siten yksittäiset takuukorvaukset saattavat nousta satoihin miljooniin euroihin.

Ottaen huomioon toiminnan laajuus ja valtion vastuut, toiminta on tarkoituksenmukaista järjestää rahastomuodossa. Valtioneuvoston rahasto toimii ns. puskurirahastona. Valtioneuvoston rahaston varat ovat valtion yhdistyillä ja valtioneuvoston korkotuotot tuloutuvat valtiolle. Rahastomuoto turvaa sen, että tarvittaessa varat saadaan irrotettua nopeastikin valtion vientitakuu- tai erityistakaustoimintaan liittyviin korvauksiin, joiden maksuaika saattaa olla jopa alle kaksi viikkoa.

Valtioneuvoston rahaston vastuulla on tällä hetkellä noin 11,1 miljardin euron vastuukanta ja toimintaan liittyvä riski on 0,9 miljardia euroa. Vastaavasti valtioneuvoston rahastossa on

tällä hetkellä varoja noin 737 miljoonaa euroa ja Finnveran vientitakuu- ja valtion erityistakaustoiminnan rahastossa noin 296 miljoonaa euroa eli yhteensä noin miljardi euroa.

Pääministeri Kataisen hallitusohjelman tavoitteena on lisätä Finnveran viennin rahoituksen mahdollisuuksia riskinottoon. Tavoitteena on ollut, että Finnvera voisi ottaa nykyistä enemmän riskiä erityisen tärkeissä kaupallisissa hankkeissa. Laki valtion vientitakuista annetun lain muuttamisesta (793/2012) tuli voimaan 1.1.2013. Lakimuutoksen yhteydessä valtion erityisrahoitusyhtiön erityisriskinottoa laajennettiin hallitusohjelman mukaisesti. Siten myös jatkossa tarvitaan riittävä pääomapuskuri kasvavalle vientitakuuvastuukanalle ja portfolion riskipitoisuudelle sekä kansainvälisesti kilpailukykyisen vientitakuutoiminnan mahdollistamiselle.

Työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan rahastomuoto on edelleen tarkoituksenmukaisin keino turvata valtion vientitakuista ja erityistakauksista aiheutuvat vastuut. Ottaen huomioon valtion vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan volyymi ja vastuiden suuruus, ns. puskurirahastomallin käyttö on käytännössä paras malli sitoumusten turvaamiseen. Jotta Finnvera Oy voi toimia kansainvälisesti kilpailukykyisenä vientitakuulaitoksena, on sillä oltava riittävät pääomapuskurit tilanteessa, jossa vastuukanta kasvaa samalla kun myös portfolion riskipitoisuus nousee globaalin talouden heikkenemisen seurauksena. Siten valtiontakuurahaston toiminnan edellytykset ovat työ- ja elinkeinoministeriön mukaan jatkossakin olemassa perustuslain 87 §:n mukaan.

Valtion asuntorahasto (VAR)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta ympäristöministeriö on todennut seuraavaa:

Ympäristöministeriö katsoo jäljempänä esitetyillä perusteilla, että perustuslain 87 §:n mukaiset välttämättömät perusteet valtion asuntorahaston pysyttämiseen valtion talousarvion ulkopuolella ovat edelleen olemassa. Ympäristöministeriö ei pidä perusteltuna asuntorahaston sulauttamista valtion talousarvioon eikä asuntorahaston menojen ottamista valtiontalouden kehykseen.

Valtion talousarvion ulkopuolinen valtion asuntorahasto, jäljempänä asuntorahasto, on perustettu ympäristöministeriön alaisuuteen lailla valtion asuntorahastosta (1144/1989) asunto-olojen kehittämistoimenpiteiden rahoittamiseksi. Valtio tukee asuntorahaston kautta sosiaalisen asuntotuotannon rahoittamista erilaisten tukitoimenpiteiden avulla. Sosiaalisen asuntotuotannon tukemisella valtio pyrkii edesauttamaan jokaisen oikeutta asuntoon ja tukemaan asumisen omatoimista järjestämistä, kuten Suomen perustuslain 19 §:ssä on edellytetty.

Asuntorahastosta maksetaan tällä hetkellä korkotukilainoitukseen liittyviä korkotukia ja se vastaa näihin lainoihin liittyvistä takauksista sekä omistusasumiseen suunnatuista takauksista. Asuntorahastosta maksetaan myös erilaisia avustuksia. Viime vuosina keskeisiä tukikohteita ovat olleet erilaisten erityisryhmien asuntoratkaisut. Asuntorahastosta on viime vuosina rahoitettu myös rakennusalan työllisyyden turvaamiseen tähdänneitä elvyttäviä tukitoimenpiteitä.

Asuntorahasto saa varansa pääasiassa aiemmin myönnettyjen aravalainojen lyhennyksistä ja koroista. Asuntorahaston kassavarat sijoitetaan osana valtion kassaa. Eduskunta vahvistaa talousarvion käsittelyn yhteydessä asuntorahaston varojen käytön vuotuiset valtuudet. Valtioneuvosto vahvistaa asuntorahaston varoista myönnettävien tai tuettavien lainojen myöntämis- ja hyväksymisvaltuuden vuosittaisen käyttösuunnitelman.

Asuntorahaston tehtävät kuuluvat pysyvästi valtion hoidettaviksi. Asuntorahaston toiminnan pysyttämiseksi valtion talousarvion ulkopuolella on olemassa perustuslain 87 §:ssä tarkoitetut välttämättömät perusteet. Asuntorakentamisen suhdanteet muuttuvat välillä jyrkästi, mikä vaikeuttaa asuntorahastosta maksettavien rakentamisen tukien menoerien ennakointia merkittävästi, etenkin pidemmällä aikavälillä. Tämä edellyttää sosiaalisen asuntotuotannon tukemiseen varainkäytön joustavuutta, jonka rahastomuoto mahdollistaa. Mahdollisuus nopeisiin toimenpiteisiin on perusteltua ja tarpeellista säilyttää. Sosiaalisen asuntotuotannon rahoitusta koskeva aravalainsäädäntö on tällä hetkellä käytössä olevan korkotukilainoituksen ohella edelleen voimassa, vaikka uusia aravalainoja ei myönnetä. Sosiaalisen asuntotuotannon turvaaminen ja edistäminen erilaisissa markkinatilanteissa, myös laskusuhdanteen vallitessa ja erilaisissa rahoitusmarkkinoiden häiriötilanteissa toimii rahastomuodossa tehokkaammin ja joustavammin kuin valtion kehys- ja budjettitalouden piirissä.

Asuntorakentamisen investointien muutokset eri suhdannetilanteissa ovat tyypillisesti suhteellisen suuria ja yleisen talouskehityksen ja työllisyyden kannalta merkittäviä. Asuntorahaston avulla on mahdollista joustavasti tasata suhdanneherkän asuntorakentamisen vaihtelua. Rahastorakenne on toiminut hyvin niin 1990-luvun laman aikana kuin myös viimeisimmän rahoitusmarkkinoiden kriisin aikana. 1990-luvulla rahastorakenne mahdollisti aravalainojen arvopaperistamisella valtion lainanoton ulkopuolisen varainhankinnan asuntotuotantoon. Vuosien 2009 ja 2010 taloudellisen taantuman aikana asuntorakentamisen elvytystoimet muun muassa rakennusalan työllisyyden turvaamiseksi toteutettiin pääosin asuntorahaston kautta. Asuntorahaston kautta tehdyillä tukitoimilla voitiin siten vaikuttaa asuntorakentamiseen ja asuntomarkkinoihin kohdistuneen suoran vaikutuksen ohella myös yleiseen taloudelliseen ja elinkeinoelämän kehitykseen.

Rahoitusmarkkinoiden muutokset vaikuttavat asuntomarkkinoihin. Asuntorahasto on perusteltua säilyttää nykyisessä rahastomuodossa ottaen huomioon asuntorakentamisen toimintaympäristön erityispiirteet. Tällainen erityispiirre on myös se, että nykyisin suurin sosiaalisen asuntotuotannon rahoittaja on Kuntarahoitus Oyj. Luottolaitoksia koskeva sääntely on kiristymässä ja sillä voi olla vaikutuksia myös Kuntarahoituksen kautta tulevaan rahoitukseen ja sen kustannuksiin. Jos rahoituksen hinta nousee merkittävästi tai sen saatavuus vaikeutuu, voi olla perusteltua käyttää myös suoraa asuntorahaston lainoitusta.

Vuodesta 2005 lähtien asuntorahastosta on siirretty valtion talousarvioon yhteensä 955 milj. euroa. Siirrot ylittävät asuntorahaston vuosittaisen ylijäämän, joten rahaston varallisuus on pienentynyt ja siirtynyt tältä osin vähitellen budjettitalouden piiriin. Koska rahastovarallisuus koostuu ulkona olevista aravalainasaatavista (8,1 mrd. euroa v. 2011 lopussa ja vuosittainen kassavirta lyhennyksineen ja korkoineen on noin 600–700 milj. euroa) eikä rahastolla ole merkittäviä likvidejä varoja (32 milj. euroa v. 2011 lopussa), ei rahaston sisällyttäminen budjettitalouteen toisi lisätuloja tai -säästöjä valtiontalouteen. Asuntorahaston

sitoumukset ja menot ovat pääosin pitkälle ajalle jaksottuvia, korkotasosta riippuvia korkotukimenoja sekä asuntorakentamisen investointeihin liittyviä avustuksia. Korkotukimenojen ottaminen budjettitalouden piiriin ei tuo tältä osin mitään lisäarvoa.

Eduskunnan vaikutusmahdollisuudet on turvattu, sillä se päättää talousarvion yhteydessä asuntorahaston toiminnan päälinjoista ja volyymeista. Nykyinen rahastorakenne on läpinäkyvä väline asuntorahoituksen tukemisessa. Talousarvioesityksessä ja valtion tilinpäätöksessä eduskunnalle annetaan keskeiset tiedot rahastotalouden kehityksestä. Asuntorahaston vuosittainen tilinpäätös kertoo lainoihin, korkotukiin ja avustuksiin kautta annetun tuotantotuen todellisen subvention määrän tarkasti. Läpinäkyvyys ja avoimuus tukien seurannassa edesauttaa valtion toimimista herkillä markkinoilla ja mahdollistaa tuen määrä oikean mitoituksen sekä valtiolle perustuslaissa määrätyn tehtävän hoidon kansalaisten asumismahdollisuuksien edistämiseksi. Asuntotuotannon tukemisella budjettitalouden kautta ei ole saavutettavissa nykyistä parempaa läpinäkyvyyttä. Nykyistä sitovampi käsittely kehysten yhteydessä saattaisi johtaa menotason epätarkoituksenmukaiseen sitomiseen ottaen huomioon sosiaalisen asuntotuotannon toteutumisen jyrkät vuotuiset vaihtelut.

Sosiaalisen asuntotuotannon rahoituksen tukemisessa on joka tapauksessa otettava huomioon, että asuntopolitiikan pitkäjänteinen toteutus tuo parhaat tulokset. Asuntorahaston avulla on voitu luoda kestävä toimintalinja asuntorahoituksen tukemisessa. Nykyisen hallitusohjelman mukaan valtion asuntorahasto säilytetään valtion talousarvion ulkopuolisena rahastona ja sen rahoitusasema säilytetään vahvana.

Suomen asuntorahoitusjärjestelmän kansainvälisessä evaluoinnissa vuonna 2002 todettiin, että budjetin ulkopuolinen rahasto on hyvä väline ja tuo tarvittavaa pitkäjänteisyyttä asuntopolitiikan toteuttamiseen. Evaluoinnissa rahaston nykyinen rakenne ja varainhankintakeinot suositeltiin säilytettäväksi myös jatkossa.

Öljysuojarahasto (ÖSRA)

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta ympäristöministeriö on todennut seuraavaa:

Ympäristöministeriö katsoo, että öljyvahinkoihin ja öljyvahinkojen torjuntavalmiuden ylläpitoon liittyvän korvausjärjestelmän sekä öljypilaantuneiden kohteiden kunnostuksen toissijaisen rahoituksen järjestäminen rahastomallin mukaan on edelleen perusteltua. Öljysuojarahaston sulauttaminen kokonaisuutena valtion talousarvioon tai menojen ottaminen valtiontalouden kehykseen ei ole perusteltua alla kuvatuista syistä.

Öljysuojarahastoon kerätään varat öljysuojamaksuina öljyn maahantuojilta ja kauttakuljettajilta. Maksun tuotto käytetään öljytuotteiden aiheuttamien vahinkojen ja niiden torjunnan sekä torjuntavalmiuden ylläpidon aiheuttamiin kustannuksiin. Kyse on tiettyyn elinkeinotoimintaan liittyvistä vahingoista ja vahinkoriskistä. Rahaston toiminnassa toteutuu aiheuttaja maksaa -periaate laajassa merkityksessä.

Öljysuojarahastosta on mahdollista saada korvausta öljyvahinkotilanteissa, joissa vastu- ja korvauskysymykset ovat epäselviä tai vahingon aiheuttaja on tuntematon (vakuutusluonteista toimintaa). Rahastosta voidaan harkinnanvaraisesti korvata valtiolle alusöljyva-

hinkojen torjuntavalmiuden kustannuksia. Valtion investointi- ja hankintamenot sisältyvät talousarvioon, jonne myös rahastosta saatavat korvaukset tuloutetaan.

Öljysuojarahaston etuja talousarvioletouteen verrattuna ovat rahaston toiminnan itenäisyys ja varainkäytön joustavuus. Rahastomallissa on lisäksi mahdollista sitoa tietyt menot ja tulot toisiinsa. Valtion talousarviossa verot ja maksut ovat yleiskatteellisia eikä niiden korvamerkintä ole valtion budjettiperiaatteiden mukaista.

Öljysuojarahaston maksamat korvaukset vaihtelevat vuosittain voimakkaastikin erityisesti korvattaviin investointeihin liittyen ja rahastomalli on tällaisessa tilanteessa joustava. Rahastolle säädettyt pääomarajat takaavat sen, ettei rahastoon kerätä suuria pääomia.

Öljysuojarahasto toimii myös öljyllä pilaantuneiden ns. isännättömien kohteiden kunnostuksen toissijaisena rahoitusjärjestelmänä. Vastaavaa rahoitusmekanismia ei ole muuta ja rahaston hankkeina on kunnostettu useita pieniä, yksityisten omistamia kohteita. Rahastoon voidaan siirtää varoja näihin kuluihin valtion talousarviossa öljyjätämaksun kertymästä momentilta 35.10.60.

Öljysuojarahastolla ei ole varsinkaan öljysuojamaksun normaalikertymällä suurta finanssipoliittista merkitystä. Rahastosta maksettavat korvaukset ovat vuosittain noin 8–10 milj. euroa. Öljysuojamaksua peritään kolminkertaisena vuosina 2010–2015 ja tämän vuoksi rahaston korvaukset ovat selvästi tätä korkeammalle tasolla noin vuoteen 2019 asti.

Kunnallinen pelastustoimi on öljysuojarahaston tärkein yksittäinen asiakas, jolla on oikeus korvauksiin vahvistetun torjuntasuunnitelman perusteella. Öljyntorjunnan hankintojen toteutuminen ja siten rahaston korvausten maksuajankohta ovat riippuvaisia kuntatalouden tilasta, sillä rahaston korvaukset maksetaan pelastuslaitoksille vasta jälkikäteen.

Öljysuojarahastosta erityisesti valtiolle maksettavilla korvauksilla on jo nyt kytkentä valtiontalouden kehyksiin. Rahastosta voidaan harkinnanvaraisesti korvata valtion öljyntorjunnan menoja ja investointeja. Toisaalta rahastoon voidaan siirtää varoja öljyn pilaaman maaperän ja pohjaveden kunnostamiskustannuksiin myönnettäviin korvauksiin. Määrärahat valtion, osin rahastosta korvattaviin öljyntorjuntavalmiushankintoihin samoin kuin öljysuojarahastolle tehtävä määrärahasiirto sisältyvät valtiontalouden kehyksiin. Öljysuojarahaston toiminnasta raportoidaan vuosittain rahaston toimintakertomuksella sekä valtion tilinpäätöskertomuksen (vuosikertomuksen) yhteydessä.

3. Kehysmenettelyn rakenne ja uudet mekanismit liikenneinvestointeihin

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on yhteistyössä liikenne- ja viestintäministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin kehysmenettelyn rakenteen muuttamiseksi siten, että otetaan käyttöön mekanismi, joka mahdollistaa kannattavien ja itsensä takaisin maksavien liikenneinvestointien tekemisen ja välitarkastelun.

Pääministeri Kataisen hallitusohjelman mukaisesti liikenneinvestointien erilaisia budjettointi- ja rahoitusmalleja selvitettiin valtiovarainministeriön johtamassa työryhmässä, jossa olivat jäseninä liikenne- ja viestintäministeriön, liikenneviraston, valtioneuvoston kanslian, ulkoasiainministeriön, sisäasiainministeriön, puolustusministeriön, valtiovarainministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön edustajat. Työryhmän toimikausi päättyi 15.3.2012.

Työryhmän tehtävänä oli selvittää edellytyksiä ns. uusien rahoitus- ja budjetointimallien hyödyntämiseen liikenneinvestoinneissa hallitusohjelman asettamissa puitteissa. Osana työtä työryhmä selvitti myös mahdollisuuksia aikaansaada väylähankkeissa valtiontaloudelle säästöjä ja muita hyötyjä työnimellä Infra Oy kulkevan valtionyhtiökonseptin avulla. Liikennehankkeiden rahoitus- tai budjetointimalleja työryhmä arvioi erityisesti julkisen talouden tasapainon, kustannustehokkuuden, hankkeiden hallinnoinnin tehokkuuden, hankkeiden toteutusta julkisella sektorilla tukevien kannustimien sekä investointitoiminnan vakauden ja pitkäjänteisyyden näkökulmista.

Valtiosihteeri Tuire Santamäki-Vuoren johtama työryhmä esitti seuraavat, keskeisiltä osiltaan myös hallituksen liikenne ja viestintäpoliittiseen selontekoon huhtikuussa 2012 sisällytetyt, ehdotukset:

Päätöksenteko

Liikennehankkeista tehtävien päätösten tulee perustua yhteiskuntataloudelliselle kannattavuudelle ja liikennepoliittiselle vaikuttavuudelle. Tältä pohjalta syntyy hankkeiden tärkeysjärjestys, ja niiden toteuttamismahdollisuuksia arvioidaan kokonaisuudessaan menokehysten puitteissa. Tämän jälkeen hankkeiden toteutus- ja rahoitusmalleja arvioidaan hankekohtaisesti selkeiden taloudellisuus- ja tehokkuuskriteerien pohjalta. Päätöksenteossa on huolehdittava siitä, ettei velkaperusteisten mallien käyttö johda julkisen talouden heikkenemiseen eikä aiheuta kohtuuttomia vastuusitoumuksia.

Talousarviorahoituksen kehittäminen

Perinteisen talousarviorahoituksen kehittämisen osalta työryhmä esitti seuraavia asioita, jotka joustavoittavat talousarviomenettelyä, mutta eivät vaaranna valtiontalouden menojen hallinnan edellytyksiä ja vakautta:

1. Momentin 31.10.77 (väyläverkon kehittäminen) osalta luovutaan kokonaan valtuusmenettelystä ja siirrytään 5-vuotiseen siirtomäärärahamenettelyyn. Momenteilla 31.10.78. (jälkirahoitushankkeet) ja 31.10.79. (elinkaarihankkeet) jatketaan valtuusmenettelyä.

2. Väylänpidon kehittämishankkeiden suunnitteluun osoitetaan erillinen rahoitus kehittämishanke-momentilla omana käyttökohteena. Kehittämishankemomentille (31.10.77) siirretään tarvittava määräraha perusväylänpidosta.

3. TEN-tuet ja ulkopuoliset rahoitusosuudet käsitellään jatkossa kehysten rakennekorjauksina. Tuet kohdistetaan kehittämishankkeisiin.

4. Talousarvioesityksen hanketaulukkoa täydennetään siten, että siitä näkyy selvästi sekä valtion että ulkopuolisten rahoitusosuus.

5. Investointimomentilta maksettavien menojen sisältöä täsmennetään.

6. Substanssilainsäädäntöä ajantasaistetaan ja selkeytetään väyläverkkojen vastuiden ja rahoituksen kannalta.

Elinkaarimallin kehittäminen

Mikäli liikenneväylähanke on todettu valtion kannalta edullisimmaksi toteuttaa elinkaarihankkeena, voi Infra Oy olla tilanteesta riippuen yksi keino alentaa elinkaarimallilla toteutettavien hankkeiden rahoituskustannuksia. Infra Oy saattaa myös helpot-

taa rahoituksen hankintaa ja koordinaatiota silloin, kun rahoitukseen osallistuu useita tahoja. Infra Oy -malliin liittyy kuitenkin vielä merkittäviä epävarmuustekijöitä ja ongelmia. Tämän takia työryhmä ei katsonut perustelluksi pysyvän instituution perustamista, mutta ei nähnyt työryhmän raportissa todettujen reunaehtojen täytyessä estettä Infra Oy:n kokeilemiselle tapauskohtaisesti. Infra Oy:n käytön tulee perustua huolelliseen tapauskohtaiseen valmisteluun ja vertailuun muiden rahoitus- ja toteutusvaihtoehtojen kanssa. Valmistelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että yksityisen sektorin tehokkuuskannustimet säilyvät riittävinä eikä valtion osuus riskeistä muodostu liian suureksi. Infra Oy:n mahdollinen hyödyntäminen tulee rajoittaa koskemaan ainoastaan elinkaarihankkeita. Näitä hankkeita tulee käsitellä samojen kehys- ja velkaantumisrajoitteiden puitteissa kuin muitakin valtion liikennehankkeita.

Valtion sisäinen lainananto liikennehankkeisiin

Valtion sisäisen lainanannon mallia ei ole toistaiseksi hahmoteltu ja sovitettu yksityiskohdaisesti Suomen olosuhteisiin. Tämän takia työryhmä ei ottanut kantaa sen soveltamiseen.

Valtioneuvoston liikennepoliittinen selonteko eduskunnalle valmistui 12.4.2012. Liikennepoliittisen selonteon valmistelun yhteydessä tehdyssä tarkastelussa todettiin, että nykyistä talousarviorahoitusta on mahdollisuus joustavoittaa siten, että hankehallinta helpottuu ja hankkeiden yhteiskuntataloudellisesti tehokas läpivienti pystytään varmistamaan. Ovea ei uusien rahoitusjärjestelyjen käyttöönotolta suljettu, mutta niiden rooli tulee löytyä normaalien talousarviorahoituksen rinnalta, tukemassa sen tehokasta käyttöä.

Valtion investointihankkeiden osalta valmistellaan talousarviolainsäädännön muutosta, joka mahdollistaisi nykyistä pidemmän siirtomäärärahakauden käytön. Monivuotisen siirtomäärärahan sijasta tavoite olisi periaatteessa mahdollista saavuttaa myös säättämällä, että talousarviossa esimerkiksi valtion liikenneinvestointeihin myönnettävät valtuudet voivat olla voimassa useamman vuoden (ns. siirtovaltuus). Tämä edellyttäisi kuitenkin asiassa tehdyn selvityksen mukaan perustuslain valtuussäännöksen muuttamista.

Vuoden 2012 toisessa lisätalousarviossa budjetoitiin momentille 31.10.77 Väyläverkon kehittäminen erillinen rahoitus väylänpidon kehittämishankkeiden suunnitteluun omana käyttökohteena. Vuoden 2013 talousarviossa käytäntö on jatkunut. Liikennehankkeiden ulkopuoliset rahoitusosuudet sekä TEN-tuet on kuluvalle vaalikaudella käsitelty kehysten rakennekorjauksina. Vuoden 2013 talousarvioesityksessä budjetointia on selkeytetty esittämällä väyläverkon kehittämisen ja eräiden väylähankkeiden momenteilla selvitysosien taulukoissa selkeästi ulkopuoliset rahoitusosuudet. Substanssilainsäädännön tarkistus käynnistetään vuoden 2013 aikana.

Liikenneinvestointien käsittelyä valtiontalouden kehysmenettelyssä on myös käsitelty valtiovarainministeriön työryhmämuistioissa Kehysjärjestelmän kehittäminen (VM 17/2011) sekä Kehysten puitteissa – Finanssipolitiikan sääntöjen ja kehysmenettelyn kehittäminen (VM 5a/2007).

4. Verotukien sisällyttäminen kehysmenettelyyn

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Verotukien sisällyttämistä kehysmenettelyyn on käsitelty valtiovarainministeriön työryhmäjulkaisussa Kehysjärjestelmän kehittäminen (VM 17/2011) sekä laajemmin julkaisussa Kehyksen puitteissa – Finanssipolitiikan sääntöjen ja kehysmenettelyn kehittäminen (VM 5a/2007). Verotukia koskeva keskustelu ja seuranta on kehysnäkökulmasta tärkeä, sillä menoja säätelevä kehysjärjestelmä voi yllyttää käyttämään verotukia suorien menojen sijaan kehysten kiertämiseksi. Molemmat edellä mainitut työryhmät päätyivät kuitenkin ehdottamaan, ettei verotukia sisällytetä menoja koskevaan kehysmenettelyyn.

Verotukien ottamiseen osaksi kehysmenettelyä liittyy kuitenkin useita ongelmia. Suurin ongelma liittyy siihen, että verotukien etukäteisarviointi on vaikeata, koska tuet vaikuttavat käyttäytymiseen sekä hintoihin. Verotuki-kehystä ei voitaisi ennalta sitoa tiettyyn kiinteään tasoon, koska verovelvollisten käyttäytymistä ei voida täysin ennakoida. Myös verotukien hyödyntämisen seuranta on joissakin tapauksissa varsin hankalaa ja monimutkaista. Esimerkiksi yhteisöverotuksessa ei aina saada yksittäisten tukien hyödyntämisestä tietoa, koska tietoja ei kerätä näin yksityiskohtaisella tasolla. Ongelmana on myös se, että jotkut verotuet vaikuttavat toinen toisiinsa ja tällöin niiden erottelu on vaikeaa. Verotukien kokonaismäärää arvioitaessa on otettava huomioon, että osa tuista on päällekkäisiä eikä esim. verotuen poistaminen välttämättä lisää verotuloja vastaavalla määrällä kuin yksittäisen verotuen kustannukseksi on arvioitu.

Verotukien laskentaa vaikeuttaa myös se, verotuen käsite ei ole yksiselitteinen vaan kukin verotuki määritellään erillisesti suhteessa kyseisen lainsäädännön ns. normijärjestelmään. Normin määrittely ei voi olla yhtenäistä johtuen verolajia koskevan verolainsäädännön sille ominaisista erityispiirteistä.

Verotuki ei myöskään sen yleensä ohjaavan luonteensa vuoksi sovi kehysmenettelyn piiriin. Verotuet määrittävät osin verorasituksen kohtaantoa. Kehykset taas säätelevät nimenomaan menojen kokonaistasoa, eikä niinkään niiden kohtaantoa.

Riski verotukien lisääntyvään käyttöön on kuitenkin olemassa. Verotukien seurantaa on pyritty tehostamaan. Tieto verotuista on laajentunut syksyllä 2010 valmistuneen verotukiselvityksen myötä sekä edelleen vuoden 2011 lopulla valmistuneesta selvityksestä (VATT, Verotuet Suomessa 2009–2012). Raporttia on määrä päivittää vuosittain. Tietoa verotuista esitetään myös aiempaa laajemmin talousarvioesityksissä sekä valtion tilinpäätöskertomuksissa.

5. Kehysrajoite kuntasektorin menojen lisäykselle

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää kuntatalouden kestävyys turvaamiseksi, että hallitus sisällyttää valtiontalouden kehyksiin pitävän rajoitteen sille, kuinka paljon valtio voi kehyskauden aikana osoittaa lainsäädäntö- ja muilla toimilla menoja kuntasektorille.

Valtiontalouden kehyspäätöksen vuosittaisten tarkistusten valmistelussa arvioidaan kuntatalouden kehitysnäkymiä nelivuotisella kehyskaudella. Kehyspäätöksen yhteydessä valmisteltava peruspalveluohjelma sisältää arvion kuntatalouden kehitysnäkymistä ja kuntien toimintaympäristön muutoksista sekä toimenpiteet kuntien tulojen ja menojen tasapainottamiseksi. Vuosittainen kehyspäätös sisältää kuntatalouden kehitysarvion sekä päätökset kuntien valtionavuista kehyskaudella. Kuntien valtionavut ovat kehysmenettelyn piirissä, mikä suoraan ja välillisesti rajoittaa myös kunnille osoitettavien menojen kasvua. Vain eräät valtionavut, kuten veroperustemuutoksista aiheutuvat verotulomenetysten kompensaatiot ja valtionavut toimeentulotukimenoihin, ovat kehyksen ulkopuolella.

Käyttötalouden valtionosuudet kuitenkin kattavat kuntasektorin toimintamenoista ainoastaan viidenneksen, joten kuntien omilla verotuloilla ja päätöksillä on suuri merkitys menojen kasvuun. Lisäksi kuntien tulopohjan epävakaus on ongelmallista menojen hallinnan näkökulmasta. Erityisesti suhdannevaihteluista aiheutuva kuntien tilapäisen tulokasvun menoja pysyvästi lisäävä vaikutus voi korkeasuhdanteessa olla tuntuva.

Kunnille voidaan antaa tehtäviä ainoastaan lainsäädännöllä. Lisäksi valtion tulee huolehtia siitä, että kunnilla on tosiasialliset mahdollisuudet huolehtia tehtävien hoitamisesta. Lainsäädännöllä annettuihin tehtäviin valtio maksaa kunnille valtionapuja lailla säädetyn prosentin mukaisesti. Mikäli kyseessä on uusi tai laajentuva tehtävä, valtionosuusprosentin tulee olla voimassa olevan kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain mukaan 50. Valtio ei voi muilla kuin lainsäädäntötoimilla osoittaa menoja kuntasektorille.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan hallituskaudella voidaan antaa kunnille muun muassa sosiaali- ja terveystalouden lisätehtäviä. Sosiaali- ja terveystalouden lisätehtäviin osoitettiin hallitusohjelman ja hallituksen ensimmäisen kehyspäätöksen 5.10.2011 mukaan valtionapuna 145 milj. euroa vuoden 2015 tasolla. Kehyspäätökseen sisältyvässä kuntatalouden kehitysarviossa on otettu huomioon tehtävämuutosten vaikutus kuntien tuloihin ja menoihin.

Viime aikoina erityisesti Euroopan Unionin talouspolitiikan säätelyn kehittymisen ja ns. finanssipoliittisen sopimuksen voimaantulon myötä on syntynyt aiempaa suurempi paine kehittää kansallista, koko julkista taloutta koskevaa finanssipoliittista säätelyä, ml. menokehykset. Myös kansainväliset järjestöt, kuten OECD ja IMF, ovat kehottaneet Suomea laajentamaan kehysjärjestelmän kattavuutta. Kehysnäkökulmasta kunnille annettavien uusien tehtävien rajoittamista ja peruspalveluohjelmamenettelyn kehittämistä on arvioitu kahdessa valtiovarainministeriön julkaisussa: Finanssipoliitiikan linja – kuntatalouden vakaus ja kestävyys (VM 42/2010) sekä Kehysjärjestelmän kehittäminen (VM 17/2011).

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan ei sisälly kirjausta valtiontalouden kehyksiin sisällytettävästä kuntasektoria koskevasta menorajoitteesta tai uusien velvoitteiden katosta, mutta hallitusohjelman mukaan peruspalveluohjelman pitkäjänteisyyttä, sitovuutta ja ohjausvaikutusta vahvistetaan tavoitteena kuntatalouden nykyistä parempi ennakointi. Lisäksi hallitusohjelmassa mainitaan, että uusien ja nykyisten tehtävien ja velvoitteiden lisäämistä ja laajentamista kunnille rajoitetaan.

Peruspalveluohjelmamenettelystä ja ohjelman sisällöstä on säädetty kuntalaissa. Hallitusohjelman edellyttämät toimenpiteet ohjelman ja menettelyn kehittämiseksi tulevat näin ollen esille kuntalain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Valtiovarainministeriö asetti

3.7.2011 kuntalain kokonaisuudistusta valmistelevat toimielimet. Tavoitteena on, että uusi kuntalaki tulisi voimaan vuoden 2015 alusta. Kunnan talousjaoston tehtävä on valmistella kunnan talouden ohjausta, yhteistoiminnan taloutta ja konsernin ohjausta, talouden tasapainotusta sekä hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat ehdotukset. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa mainitut peruspalveluohjelmamenettelyn pitkäjänteisyyden, sitovuuden ja ohjausvaikutusten vahvistamisen edellyttämä kuntalain uudistamistarve on talousjaostossa valmisteltavana.

6. Kehysmenettelyn joustavuuden lisäys

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin kehysmenettelyn joustavuuden lisäämiseksi siten, että määrärahoja voidaan kohdentaa nykyistä paremmin hallinnonalojen sisällä ja niiden välillä.

Valtiontalouden kehysjärjestelmässä sitova vaalikauden kehys asetetaan kehysmenojen kokonaistasolle. Kehyspäätöksessä valtiontalouden kokonaismenokehys on jaettu hallinnonaloittain, mutta hallinnonaloittaiset kehykset eivät ole sitovia. Vuosittaisissa kehyspäätöksissä seurataan vain kehysmenojen pysymistä asetetun kokonaiskaton alla, eikä hallinnonaloittaisten kehysten toteutumista. Kokonaiskehysten ja hallinnonalojen kehysten yhteissumman väliin on jätetty jakamaton varaus sekä vuosittainen 200 milj. euron lisätalousarviovaraus ennakoimattomia menotarpeita varten.

Kehyksen joustavuutta on käsitelty valtiovarainministeriön työryhmäjulkaisussa Kehysjärjestelmän kehittäminen (VM 17/2011). Itse kehysjärjestelmä ei estä uudelleenkohdennuksia hallinnonalojen välillä. Etenkin edellisillä vaalikausilla vallinnut joustamattomuus hallinnonalojen välillä on lähinnä johtunut päätöksentekokulttuurista, jossa osapuolet ovat pitäneet kiinni määrärahavarouksista ja muutoksista on haluttu päättää koalitiossa yhteisymmärryksessä. Jos uudelleenkohdennuksia tehdään vain yksimielisesti, ne helposti estyvät, koska luovuttava taho yleensä vastustaa niitä. Tilanne olisi sama ilman kehysjärjestelmääkin.

Kuluvalla vaalikaudella hallituksen päätöksentekokulttuuriin on kuulunut tiukka menokuri ja menojen uudelleenkohdennuksista sopiminen. Hallitus on rahoittanut lisäpanostuksensa uudelleenkohdennuksin. Hallitus päätti valtiontalouden vahvistamiseksi laajamittaisista sopeutustoimista. Ensimmäiset sopeutustoimet, jotka alentavat kehysmenojen tasoa nettomääräisesti noin 1,2 mrd. eurolla vuoden 2015 tasolla verrattuna edellisen hallituksen viimeiseen kehyspäätökseen, päätettiin hallitusohjelmassa. Kehysmenosäästöjä tehtiin yli 2 mrd. eurolla samalla kun kärkihankkeiksi nostettiin mm. nuorten yhteiskuntatakuu, työllistämistoimet ja harmaan talouden torjunta, joihin kohdennettiin lisämäärärahoja. Hallitusohjelman ja vaalikauden ensimmäisen kehyspäätöksen myötä uudelleenkohdennusta siten tapahtui.

Keväällä 2012 hallitus päätti vuosien 2013–2016 kehyspäätöksen yhteydessä uusista sopeutustoimista ja menopanostuksista. Vuoden 2015 tasolla nettomääräisesti noin 1,2 mrd. euroon nousevat uudet kehysmenosäästöt kohdistuivat mm. kuntien valtionosuuk-

siin sekä indeksikorotusten tekemättä jättämisiin, kun taas lisäpanostuksia kohdennettiin mm. nuorten aikuisten osaamisohjelmaan, työllistämistoimiin sekä työttömyysturvaan liittyviin uudistuksiin. Käytännössä hallitus on siten osoittanut, että etenkin kehysmenojen tason kokonaisvaltaisen uudelleenharkinnan yhteydessä painopistemutoksia voidaan tehdä eikä kehysjärjestelmä ole sille esteenä.

Lisäksi kuluvalle vaalikaudella hallinnonalojen resurssien käyttöä arvioidaan vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmassa. Tähän liittyen ministeriöt ovat syksyllä 2012 valmistelleet hallinnonalojensa ydintoimintoanalyysit, joilla pyritään valtion toimintojen uudistamiseen siten, että perustehtäviä ja -palveluita voidaan hoitaa hyvin myös tulevaisuudessa. Toisaalta kuluvalle vaalikaudella toteutettavassa keskushallinnon uudistushankkeessa on tavoitteena yhtenäistää valtioneuvoston politiikka-, lainsäädäntö- ja resurssiohjausta, tukea nykyistä paremmin hallituksen strategisen näkemyksen toimeenpanoa ja vaikuttavuutta julkisessa hallinnossa ja yhteiskunnassa sekä lisätä henkilöstön ja taloudellisten resurssien liikkuvuutta ja edistää yhtenäisen toimintakulttuurin syntymistä valtionhallinnossa.

EK 53/2010 vp — M 9/2010 vp — TrVM 11/2010 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle vuotuisen kertomuksen valtion omistajaohjauksesta.

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtioneuvoston kanslia on todennut seuraavaa:

Valtioneuvoston kanslia laatii vuosittain kesäkuun loppuun mennessä vuosikertomuksen valtiomisteisten kaupallisten yritysten¹⁴ toiminnasta yhtiökohtaisesti ja niitä koskevista tiedoista. Tämä kertomus lähetetään eduskuntaan kullekin kansanedustajalle henkilökohtaisesti ja ryhmäkanslioihin sekä kirjastoon. Kertomus ei ole perustuslain 46 §:ssä tarkoitettu eduskunnalle vuosittain annettava kertomus.

2. Uudistetun omistajaohjauksen sisällöstä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtioneuvoston kanslia on yhdessä valtiovarainministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Valtion tilinpäätöskertomuksessa on ollut erillinen selvitys valtion yhtiöomistuksista hallituksen tuloksellisuuskertomusosassa. Tällaista selvitystä on pyydetty annettavaksi myös vuodelta 2012. Valtioneuvoston kanslia laatii selvityksen valtio-omisteisista kaupallisista yhtiöistä ja toimittaa sen valtiovarainministeriölle. Muut ministeriöt laativat selvitykset toimialoiltaan toimivista valtion erityistehtäviä toteuttavista yhtiöistä ja toimittavat tiedot valtiovarainministeriölle. Valtiovarainministeriö kokoaa näiden tietojen perusteella selvityksen valtion yhtiöomistuksesta.

¹⁴ Valtion omistajapolitiikkaa koskevassa valtioneuvoston periaatepäätöksessä 3.11.2011 nämä yhtiöt määritellään kaupallisiksi yhtiöiksi, minkä vuoksi termiä "markkinaehtoinen yhtiö" ei käytetä.

Valtion tilinpäätöskertomus on perustuslain 46 §:ssä tarkoitettu kertomus eduskunnalle valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta. Valtioneuvosto on antanut lisäksi perustuslain 46 §:n mukaisesti vuosittain eduskunnalle kertomuksen hallituksen toiminnasta ja niistä toimenpiteistä, joihin se on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus on nimeltään Hallituksen toimenpidekertomus.

Kertomusvuodesta 2012 valtioneuvosto valmistelee kertomusta, joka yhdistää hallituksen toimenpidekertomuksen sekä valtion tilinpäätöskertomuksen. Tavoitteena on, että ministeriöille ei aseteta uusia raportointivelvoitteita, mutta eduskunta saisi yhtenäisempää tietoa hallituksen toiminnasta, toiminnan vaikuttavuudesta sekä taloudesta.

Valtion omistajaohjausta koskevaa raportointia on tarkoitus kehittää kertomusmenettelyn uudistamistyön osana. Tarkoituksena on, että kaupallisia yhtiöitä käsittelevän salkun ja valtion erityistehtäviä toteuttavia yhtiöitä koskevat tiedot esitettäisiin jatkossa uudessa Hallituksen vuosikertomuksessa. Valtioneuvoston kanslia jatkaa edelleen vuosikertomuksen tekemistä keskitetyn omistajaohjauksen piiriin kuuluvien kaupallisten yhtiöiden osalta yhtiökohtaisesti ja edelleen toimittaa sen eduskuntaan kansanedustajille ja ryhmäkanslioihin sekä kirjastoon.

Yhdistetyn kertomuksen sisältöä koskevaa kehitystyötä ja valmistelua tehdään valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston kanslian johdolla yhteistyössä ministeriöiden kanssa. Tässä yhteydessä ministeriöitä on ohjeistettu toimittamaan kaupallisia yhtiöitä ja valtion erityistehtäviä toteuttavia yhtiöitä koskevia tietoja valtiovarainministeriöön.

Ensimmäisen yhdistetyn kertomuksen valmistelun antamat kokemukset, eduskunnan tähän mennessä esittämät kannanotot sekä mahdollinen uusi palaute huomion ottaen jatketaan valtioneuvoston kanslian, varainministeriön ja muiden ministeriöiden yhteistyönä kertomuksen sisällön kehittämistä. Työ tulee jakautumaan usealle vuodelle ja sen etene- mistä seurataan vuosittain.

3. Valtiovarain controller -toiminnon toimintaedellytysten turvaaminen valtion omistajaohjausraportoinnissa

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarain controller -toiminnon toimintaedellytyksiä ei ole suunnitelmissa vaarantaa nykyisen hallituskauden aikana. Hallituksen kertomusmenettelyuudistuksen myötä vuoden 2012 raportoinnista lähtien aiemmat asiakirjat: valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus yhdistetään yhdeksi eduskunnalle vuosittain annettavaksi Hallituksen vuosikertomukseksi. Uudistetulla kertomuksella ja sen valmistelulla pyritään aiempaa yhdenmukaisempaan sisältöön ja menettelyyn ja toisaalta karsimaan päällekkäisyydet ja erilliset raportointivelvoitteet. Kertomusmenettelyä kehitettäessä arvioidaan myös omistajaohjausraportoinnin kehittämistarpeet niin, että eduskunnalle voidaan antaa oikeat ja riittävät tiedot valtion omaisuuden hoidosta.

EK 17/2011 vp — K 10/2011 vp — K 12/2010 vp — TrVM 1/2011 vp

1. Maksuvalmiuden tarpeet ylittävästä lainanotosta luovutaan

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Perustuslakivaliokunta katsoi syksyllä 2011 (PeVL 4/2011 vp), ettei perustuslaissa säädetty kattamisvaatimus edellytä talousarvioon merkityn lainan täysimääräistä nostamista, jos lainan nostaminen ei ole tarpeen valtion maksuvalmiuden kannalta. Valiokunta totesi lisäksi, ettei sen tarkoituksena ole tällä tulkinnalla puuttua valtion velan kuoletuksen määrärahaluonteeseen.

Perustuslakivaliokunnan kanta mahdollistaa talousarvion soveltamisen valtiovarainministeriön käsityksen mukaan siten, että talousarvioon merkitty nettolainanotto muodostuu nolllaksi. Tämä ei ole sama asia kuin valtion maksuvalmiuden kannalta tarpeettomasta lainanotosta luopuminen kokonaan, koska uutta lainaa (bruttolainanotto) voitaisiin usein jättää ottamatta siinä määrin, että nettobudjetoitu lainatuloarvio muuttuisi talousarviota sovellettaessa valtionvelan nettokuolettamiseksi (jopa useilla miljardeilla euroilla).

Lainanotto vuosina 2011 ja 2012 sekä tulevina vuosina

Hallitus ryhtyi eduskunnan edellyttämällä tavalla (EK 17/2011 vp – K 10/2011 vp, K 12/2011 vp) toimiin maksuvalmiuden tarpeet ylittävästä lainanotosta luopumiseksi vuoden 2011 lopulla, minkä jälkeen pysyvänä toimintaperiaatteena on ottaa lainaa vuosittain maksuvalmiuden turvaamiseksi tarvittava määrä. Eduskunnan hyväksymien talousarvioiden mukainen valtion budjettitalouden nettolainanotto velanhallinnan erät mukaan lukien oli vuonna 2011 noin 6,429 miljardia euroa. Lainaa otettiin 4,734 miljardia euroa eli noin 1,694 miljardia euroa vähemmän kuin talousarvioon otettu tuloarvio olisi edellyttänyt. Vastaavasti vuonna 2012 eduskunnan hyväksymien talousarvioiden mukainen lainanotto velanhallinnan erät mukaan lukien oli noin 9,182 miljardia euroa. Lainaa otettiin 4,767 miljardia euroa, eli talousarvioihin otetusta lainanotosta jätettiin toteuttamatta 4,415 miljardia euroa. Valtion maksuvalmiuden ei kumpanakaan vuonna katsottu edeltävän lainanoton toteuttamista tuloarvion mukaisesti. Valtion kassavarat olivat vuoden 2012 lopussa noin 7,5 miljardia euroa.

EK 25/2011 vp — K 17/2011 vp — TrVM 5/2011 vp

1. Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeen käytännön vaikutukset

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta oikeusministeriö on todennut seuraavaa:

Hallitusohjelman mukaan Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeen viitoittamat valtioneuvoston hyvän lainvalmisteluprosessin menettelytavat otetaan käyttöön. Hallitus on hyväksynyt hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman, jonka kärkihank-

keisiin kuuluvat lainsäädäntöhankkeet muodostavat hallituksen lainsäädäntösuunnitelman. Erityisesti näissä hankkeissa on tavoitteena noudattaa Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeen viitoittamia hyvän lainvalmisteluprosessin menettelytapoja. Lainsäädäntösuunnitelman hankkeiden valmistelua seurataan sähköisellä raportointialustalla, jonka sisältö on lainvalmisteluprosessin vaiheiden mukainen.

Ministeriöiden käyttöön on julkaistu¹⁵ sähköinen Lainvalmistelun prosessiopas, joka on valmisteltu Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeessa valmistuneen lainvalmisteluprosessin mallin pohjalta. Opas on tarkoitettu lainvalmisteluhankkeiden suunnittelua, toteutusta ja seurantaa varten.

Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeessa on vuonna 2012 määritelty lainvalmistelutyössä tarvittava osaaminen ja valmisteltu ehdotukset lainvalmistelun osaamisen parantamiseksi valtioneuvostossa.

2. Oikeus- ja sisäasiainhallinnon yhteinen asianhallinta- ja tietojärjestelmä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sisäasiainministeriö on yhdessä valtiovarainministeriön kanssa todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee ja ottaa käyttöön oikeus- ja sisäasiainhallinnon yhteisen asianhallinta- ja tietojärjestelmän siten, että se myös aikataulunsa osalta mahdollistaa esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön voimaantulon.

Sisäasiainministeriö on vuosi sitten raportoinut eduskunnalle sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön yhteisen tietojärjestelmä-kokonaisuuden käyttöönoton valmistelutilanteesta. Sen lisäksi sisäasiainministeriö toteaa, että valtiovarainministeriön julkisen hallinnon ICT-toiminnon kannan ja tietohallintolain 8 §:n mukaan poliisihallinnon VITJA-järjestelmän ja oikeushallinnon AIPA-järjestelmän yhteentoimivuus on varmistettava. Tältä osin sisäasiainministeriö toteaa, että eri sektoreiden yhteisen tietojärjestelmäkokonaisuuden toimivuus varmistetaan hallinnonalojen välisellä yhteistyöllä. Sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön tavoite tässä kysymyksessä on yhteinen; oikeusprosessin joutuisuuden parantaminen sekä saumaton sähköinen tiedonkulku rikosasiaketjun päästä päähän.

VITJA perustuu työprosessien määrittelyn pohjalta rakennettavaan toiminnanohjausjärjestelmään, johon kuuluu olennaisena osana myös dokumenttien hallinta. Syyttäjien ja tuomioistuinten lainkäyttötoiminta taas on asianhallinta- ja asiakirjapainotteisempaa, jolloin toiminnot ovat lähtökohtaisesti erilaisia. Syyttäjän on luonnollista pyrkiä hyödyntämään lainkäyttötoiminnassaan samoja teknisiä ratkaisuja kuin tuomioistuinlaitoksenkin. Lisäksi yleisten tuomioistuinten työstä kohdistuu arviolta samanlainen määrä yhtäältä rikosasioiden ja toisaalta riita- ja hakemusasioiden käsittelyyn. Riita- ja hakemusasioiden käsittelyn vaatimukset vaikuttavat AIPA:n teknologiavalintoihin.

Uuden esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön toimeenpano ei viivästy. VITJA tul- laan ottamaan käyttöön suunnitelman mukaisesti vuoden 2014 alussa, mikäli suunnitelman mukaiset taloudelliset ja muut resurssit toteutuvat myös jatkossa. AIPA:n käyttöön- otto tapahtuu vaiheittain uuden suunnitelman mukaan vuoden 2015 alusta lukien. Aineis-

¹⁵ (julkaistaan 6.2.2013)

topankin käyttöönottoon liittyen on todettava, että AIPA on paitsi tietojärjestelmähanke, myös syyttäjänvirastoissa ja yleisissä tuomioistuimissa tehtävän työn kehittämishanke. Työskentelytapa virastoissa tulee muuttumaan sähköisen asianhallinta- ja asiankäsitteilyjärjestelmän myötä. Työtapojen muutos edellyttää virastoissa käytännön työtä tekevien tarpeiden selvittämistä. Työmenetelmien muutoksen vieminen yksiköihin vaatii aikansa ja on otettava huomioon hankkeen aikataulutuksessa.

Oikeusministeriö on organisoinut AIPA-hankkeen 1.12.2012 alkaen valmistelun vaiheen edellyttämään muotoon. Lisäksi järjestelmän kilpailutukseen valmistauduttaessa on nähty välttämättömäksi tarkentaa järjestelmän tekniselle toteuttamiselle asetettavia vaatimuksia aiempaa tarkempaan muotoon. Hankintamateriaalin tarkennus ennen hankintamenetelyyn ryhtymistä todennäköisesti nopeuttaa ja parantaa järjestelmän teknistä toteutusta sekä takaa sen, että järjestelmä täyttää sille uusien toimintatapojen asettamat vaatimukset.

Koska VITJA:n ja AIPA:n käyttöönotot tapahtuvat vaiheittain ja AIPA:n lopullisia osia ei ole käytössä 1.1.2014, on oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön hallinnonalojen välillä suunniteltu siirtymäajan osalta, että VITJA:n tietojen vaihto oikeushallinnon nykyisten tietojärjestelmien välillä järjestetään mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti ja vähäisin kustannuksin. Kuten myös siirtymäajalla, niin varsinkin lopullisessa tuotantoratkaisussa tulee varmistaa rakenteisen tiedon vastinparien kohtaaminen sekä VITJAssa että AIPAssa.

AIPA-hankkeen teknologiaratkaisun valmistelussa käytetään hyväksi markkinoiden kilpailuolosuhteet siten, että ratkaisusta saadaan kokonaistaloudellisesti edullinen. Tällöin voidaan ottaa huomioon myös teknologioissa tapahtunut kehitys. Järjestelmien välinen yhteentoimivuus voidaan varmistaa teknologiasta ja alustaratkaisusta riippumatta, eikä saumaton tiedonkulku edellytä tiettyyn valittuun teknologiaan perustuvaa alustaa. Oikeushallinnon näkökulmasta on perusteltua, että AIPA-hankkeessa kilpailutetaan teknologiaratkaisu sen omista tarpeista lähtien. AIPA- ja VITJA-hankkeiden välinen yhteistyö on varmistettu ja toimenpiteet rikosasioiden sähköisen ketjun varmistamiseksi on organisoitu. Näin varmistetaan, että poliisin VITJA ja syyttäjä- ja tuomioistuinlaitosten AIPA toimivat saumattomasti yhteen.

Hallinnon turvallisuusverkkohankkeessa (TUVE) on rakennettu turvallisuusviranomaisille ja valtion ylimmälle johdolle turvattu, korkeaa käytettävyyttä edustava ICT-alusta. Samalla on luotu edellytyksiä yhteistoimintakyvyn kehittämiseksi. Sisäasiainministeriön VITJA on korkeaa varautumista edellyttävä tietojärjestelmä, joka yhdessä muiden nyt kehitystyön alla olevien yhteisten tietojärjestelmien kanssa tehostaa hallinnon toimintaa. Valtionvarainministeriössä on valmisteltu pysyvää TUVE-toimintoa valvomaan korkean varautumisen järjestelmien kehitystyötä.

1. Valtionavustuslain säännösten soveltaminen käytännössä

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriön budjettiosasto on kirjeellään VM/1506/03.03.00/2012, 27.9.2012 lähettänyt valtioneuvoston kanslialle ja ministeriöille kyselyn hallinnonalan valtionapujärjestelmistä, joihin ainakin joiltakin osin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001), pl. valtionavustuslain 3 §:ssä säädettyt tuet ja EU:n kokonaan tai osittain rahoittamat tuet.

Ministeriöitä pyydettiin arvioimaan hallinnonalan näkökulmasta viitekohdassa mainitun eduskunnan kirjelmän kannanotossa 1. esiintuotuja seikkoja ja raportoimaan valtiovarainministeriön budjettiosastolle erityisesti seuraavista asioista:

- onko ministeriö ottanut huomioon tarkastusvaliokunnan mietinnössä esiin tulleet ongelmat,
- miten ministeriö huolehtii siitä, että hallinnonalan toimijoiden osaamista ja koulutusta parannetaan niin, että jatkossa ao. säännökset tunnetaan, niitä noudatetaan ja valvotaan sekä
- miten valtionavustuslain 15 ja 36 §:ä on käytännössä sovellettu ja onko kilpailuvaihtokutuksia arvioitu?

Valtioneuvoston kanslia ja ministeriöt ovat toimittaneet vastauksensa kyselyyn. Hallitus on antanut 20.12.2012 eduskunnalle selvityksen, jossa hallitus on raportoinut eduskunnan kannanoton kohdissa 1 ja 2 edellytetyjen toimenpiteiden toteutumisesta vuoden 2012 aikana. Lisäksi tutkitaan erilaisten tuki- ja valtionapujärjestelmien kilpailuvaikutusten tunnistamisen ja arvioinnin selvittämismahdollisuuksia.

Ministeriöt toivat vastauksissaan esiin seuraavaa:

Valtioneuvoston kanslia

Valtioneuvoston kanslian pääluokassa on rahoitus puoluetoinnin tukemiseen. Puoluetukeen sovelletaan puoluelakia (10/1969) ja sen nojalla osin valtionavustuslakia. Puoluelain mukaan puoluetuen käyttöä valvoo oikeusministeriö. Valtioneuvoston kanslia yhdessä oikeusministeriön kanssa tarkastelee puoluetuen käyttämisen ehtoja puolueiden kanssa aina kun asiaa koskevat säännökset muuttuvat. Lisäksi valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo puoluetukea siltä osin kuin sitä käytetään vaalien rahoittamiseen. Valtiontalouden tarkastusvirasto on mukana puoluetuen käytön määrittelyn valmistelussa.

Ulkoasiainministeriö

Ulkoasiainministeriö on todennut, että ulkoasiainministeriöllä kysyttyjä valtionavustuksia sisältyy momenteille 24.10.21 Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan, 24.20.66 Lähialueyhteistyö, 24.30.66 Varsinainen kehitysyhteistyö ja 24.90.50 Eräät valtionavut.

Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan

Ulkoasiainministeriö myöntää siviilikriisinhallintamäärärahoista valtionavustusta vuosittain neljälle kansalaisjärjestölle. Valtionavustukset myönnetään pääasiassa kansalaisjärjestöjen hakemuksesta ja avustuksen saajien kanssa tehdään sopimus valtionavustuksen käytöstä ja sen ehdoista. Valtionavustusten tarpeellisuutta ja suuruutta arvioidaan vuosittain normaalin taloussuunnitteluprosessin yhteydessä. Erillistä valtioapulakiin liittyvää koulutusta ei ole järjestetty. Seurantajärjestelmä perustuu avustuksen itsensä antamiin tietoihin (mm. toimintakertomukset, tilinpäätöslaskelmat). Raportointiin sisältyy ulkopuolisen, laillistetun tilintarkastajan antama todistus varojen käytöstä. Ministeriö kerää tietoa myönnettyistä avustuspäätöksistä, myönnetyn avustuksen käytöstä sekä avustuksen raportoinnista. Valtionavustusten käytön tuloksellisuutta seurataan valtionavustuksen saajien raporttien, ml. talousraportointi, perusteella. Lisäksi valtionavustusta saavien järjestöjen edustajia tavataan sekä erikseen että osallistumalla avunantajien yhteisiin tilaisuuksiin. Siviilikriisinhallintamomentilta myönnetty avustukset eivät vaikuta 36 §:n tarkoittamalla tavalla kilpailuun.

Lähialueyhteistyö

Lähialueyhteistyömäärärahoista on vuosittain myönnetty valtionavustuksia suomalaisen kansalaisjärjestöjen hankkeisiin sekä pk-yritysten etabloitumishankkeisiin Venäjällä. Hankkeille myönnetty avustukset ovat olleet kohtalaisen pieniä, pk-yritysten kohdalla keskimäärin n. 20 000 euroa/hanke (maksimissaan 60 000 euroa) ja kansalaisjärjestöjen kohdalla n. 30 000–40 000 euroa/v. Hankkeiden suurimpia kulueriä ovat olleet tuensaajaorganisaation (tai kun kyseessä kansalaisjärjestö, sen venäläisen kumppaniorganisaation) omasta toiminnasta aiheutuvat palkka- ja matkakulut, ja hankintojen osuus on jäänyt näissä hankkeissa suhteellisen vähäiseksi. Tästä syystä erityistä hankintakoulutusta tai -ohjeistusta ei ole tuensaajille tarjottu. Kansalaisjärjestöjen hanketoimintaa ovat ohjanneet niitä koskevat ulkoministeriön yleishdot, pk-yritysten ohjaus ja neuvonta on ulkoistettu Finnveralle.

Valtionapuviranomaisena ministeriö on seurannut avustuksen käyttöä ja tuloksellisuutta vuosittain hankkeiden edistymis- ja/tai loppuraporttien avulla. Raporttien liitteeksi on vaadittu tilintarkastajan lausunto tuen käytön oikeellisuudesta. Lisäksi ulkoasiainministeriö on teettänyt vuonna 2010 lähialueyhteistyöstä riippumattoman arvioinnin, joka sisälsi myös arvoinnit kansalaisjärjestötukea ja pk-hanketukea saaneiden hankkeiden taroituksenmukaisuudesta, tuloksellisuudesta, tehokkuudesta, vaikuttavuudesta ja kestävyyydestä. Pk-yritysten saama tuki on luokiteltu pienuutensa vuoksi ns. vähämerkitykselliseksi tueksi, jolla ei ole katsottu olevan kilpailua vääristävää vaikutusta.

Lähialueyhteistyö nykymuotoisena päättyi vuoden 2012 lopussa.

Varsinainen kehitysyhteistyö

Kehitysyhteistyömäärärahoista myönnettyjen valtioavustusten osalta on kuvattu rahoituksen hallinnointisykli, joka kattaa valtionavustusten myöntö- ja raportointiprosessin. Myöntöprosessissa on vuonna 2012 otettu käyttöön sähköinen AHA-kyt -järjestelmä, jota edelleen kehitetään kattamaan myös raportointivaihe. Järjestelmä toimii myös sähköisenä

arkistointivälineenä, jolloin kaikki prosessiin liittyvät asiakirjat tulevat arkistoiduiksi kootusti. Valtionavustusten saajat raportoivat tuen käytöstä vuosittain ja raportin liitteenä tulee olla tilintarkastajan lausunto siitä, että varainkäyttö on säännösten mukaista.

Eri tukimuodoista on olemassa ohjeistukset tuensaajille kattaen esim. tuen saamisen edellytykset, haku- ja myöntömenettelyt, mihin tukea saa käyttää, raportointivaatimukset sekä vaatimukset hankkeiden tai ohjelman suunnittelulle. Kansalaisjärjestöyksikön virkamiehet tapaavat tuensaajien edustajia sekä tekevät kehitysyhteistyöhankkeisiin seurantaikäyntejä, joiden avulla voidaan todentaa varojenkäyttöä ja hankkeiden hallinnointia.

Tuensaajien toimintaa ja valtionavustusten käyttöä valvotaan ministeriön sisäisen tarkastuksen teettämien tarkastusten ja niiden seurannan avulla. Hankintojen tarpeellisuutta arvioidaan hankesuunnitelman arvioinnin yhteydessä. Hankinnoissa noudatettavat periaatteet on esitetty kansalaisjärjestötuen ohjeistuksessa ja niiden noudattamista seurataan raportoinnin, tarkastusten ja muun yhteydenpidon avulla.

Tuloksellisuutta ja kestävyys edellytyksiä seurataan koko hallinnointisyklin ajan hakemusten arvioinnista loppuraportointiin ja mahdolliseen loppuevaluointiin asti ja voidaan todentaa hankevierailujen yhteydessä, tarvittaessa rahoituksen päättymisen jälkeenkin. Uusi AHA-kyt -järjestelmä tulee mahdollistamaan entistä systemaattisemman tuloksellisuuden seurannan, kun suunniteltuja tavoitteita ja tuloksia voidaan jatkossa vertailla samassa järjestelmässä.

Kansalaisjärjestöille myönnettäviä valtionavustuksia hallinnoivat virkamiehet osallistuvat ministeriön koulutuksiin (esim. Kevalku, kehitysyhteistyön hallinto- ja menettelytavat, evaluaatio, hankintatoimi), ulkopuolisiin koulutuksiin sekä ministeriön ja muiden tahojen eri kehitysyhteistyöteemoja käsitteleviin tilaisuuksiin. Avustuksia käsittelevän ministeriön yksikön toimintatapoina vallitsevat tiivis tiedonvaihto virkamiesten kesken ja tiimityöskentely lisäävät osaamista.

Valtionavustuksia saaville järjestöjen henkilökunnalle Kepa ry järjestää koulutusta. Sen lisäksi heidän käytössään ovat ministeriön ohjeet sekä ministeriön virkamiesten antama neuvonta eri yhteyksissä. Avustuksia hoitava ministeriön yksikkö järjestää kaksi kertaa vuodessa seminaarin avustuksia hakeville/saaville järjestöille. Seminaarissa käsitellään ajankohtaisia asioita, esim. avun tuloksellisuutta ja hankehallintoa. Ns. kumppanuusjärjestöille järjestetään lisäksi kumppanuusfoorumi kahdesti vuodessa.

Kohdemaissa hankkeita tukevien kumppaneiden osaamisen tukemiseksi ministeriön ohjeet ovat myös englanninkielisinä ja tuensaajan edellytetään toimittavan ne kumppaneilleen tiedoksi. Ohjeistuksessa ohjeistetaan kumppanin valintaa ja avustushakemusten käsittelyssä kiinnitetään huomiota siihen, miten hankkeessa on tarkoitus vahvistaa kumppanin osaamista.

Valtionavustuslain 36 §:ssä edellytettyä seurantaan tehdään hallinnointisyklin eri vaiheissa yllä esitetyn menettelyin. Hakijoiden ja niiden kohdemaassa hankkeita toteuttavien yhteistyökumppaneiden osalta on ohjeistuksessa esitetty rajoituksia. Kansalaisjärjestöille myönnettävää tukea hakevan on oltava Suomessa rekisteröity yhdistys tai säätiö ja kohdemaan yhteistyökumppani ei voi olla esim. voittoa tavoitteleva yritys.

Eräät valtionavut

Eräät valtionavut -momentilta myönnetään valtionavustusta talousarvion käyttösuunnitelmassa mainituille järjestöille. Kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotukseen varatusta määrärahasta osoitetaan määrärahat myös Eurooppalainen Suomi ry:lle ja Vaihtoehto EU:lle Tiedotuskeskus ry:lle.

Valtionavustukset myönnetään pääasiassa kansalaisjärjestöjen hakemuksesta. Kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotukseen ja Etyjin toimintaa tukevien järjestöjen ja ihmisoikeusjärjestöjen tukemiseen osoitettujen määrärahojen osalta ministeriön verkkosivuilla on valtionapulain mukaiset haku- ja yleisohjeet valtionavun käytöstä ja raportoinnista. Avustuksen saajien kanssa tehdään sopimus valtionavustuksen käytöstä ja sen ehdoista. Valtionavustusten tarpeellisuutta ja suuruutta arvioidaan vuosittain normaalin taloussuunnitteluprosessin yhteydessä. Erillistä valtioapulakiin liittyvää koulutusta ei ole järjestetty.

Seurantajärjestelmä perustuu avustuksen itsensä antamiin tietoihin (mm. toimintakeromukset, tilinpäätöslaskelmat) ja viranomaisasiakirjoihin. Raportointiin sisältyy ulkopuolisen, laillistetun tilintarkastajan antama todistus varojen käytöstä. Tämän lisäksi ministeriö toimeenpanee määräajoin erillisiä tilintarkastuksia ja ulkoisia evaluaatioita sekä hyödyntää seurantatyössään muiden avunantajien tuottamaa seurantamateriaalia. Ministeriö varmistaa valtionavustusta saavien antamien tietojen oikeellisuuden sekä kerää tietoa myönne-
tyistä avustuspäätöksistä, myönnetyn avustuksen käytöstä ja avustuksen raportoinnista.

Valtionavustusten käytön tuloksellisuutta seurataan valtionavustuksen saajien raporttien, ml. talousraportointi, perusteella. Lisäksi valtionavustusta saavien järjestöjen edustajia tavataan sekä erikseen että osallistumalla avunantajien yhteisiin tilaisuuksiin. Ministeriön oma evaluaatiotoiminta täydentää saatavaa tietoa.

Eräät valtionavut -momentilta myönnetyt avustukset eivät vaikuta 36 §:n tarkoittamalla tavalla kilpailuun.

Oikeusministeriö on todennut kyselyn johdosta seuraavaa:

Oikeusministeriö myöntää itse momentin 25.01.50 Avustukset (3 788 000 euroa vuonna 2012) valtionavustukset ja valvoo niiden käyttöä. Momentin 25.01.50 avustuksista pääosa (3 187 000 euroa eli 84 % vuonna 2012) käytetään avustuksiin saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen. Saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen tarkoitettua avustuksista suurin osa (3 067 000 euroa vuonna 2012) myönnetään saamelaiskäräjistä annetun lain 2 §:n nojalla saamelaiskäräjille valtionavustuslain 5 §:ssä tarkoitettuna yleisavustuksena ja loput (120 000 euroa) erillisavustuksina saamen kielilain 31 §:n mukaiseen tarkoitukseen.

Saamelaiskäräjien yleisavustus/toiminta-avustus myönnetään hakemuksesta ja maksetaan sopivissa erissä. Saamelaiskäräjät lähettää oikeusministeriölle vuosittaisen talous- ja toimintasuunnitelmansa heti suunnitelman vahvistamisen jälkeen.

Saamelaiskäräjillä on kaksi tilintarkastajaa ja näillä varamiehet. Toisen tilintarkastajan ja hänen varamiehensä valitsee oikeusministeriö ja toisen varamiehineen saamelaiskäräjät. Tilintarkastajien on annettava kultakin tilikaudelta saamelaiskäräjien hallitukselle kirjallinen tilintarkastuskertomus, jonka tulee sisältää lausunto muun ohella siitä, ovatko toimintakertomuksessa valtionavustuksen käytöstä annetut tiedot oikeita.

Saamelaiskäräjien tulee kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä toimittaa oikeusministeriölle oikeaksi todistettu jäljennös tuloslaskelmasta ja taseesta liitetietoineen sekä toiminta- ja tilintarkastuskertomuksesta. Nämä asiakirjat muodostavat valtionavustuksen käytön seurannan perusaineiston. Lisätietoja kysytään tarvittaessa. Erillistarkastuksiin (valtionavustuslain 15 §) ja avustuksen takaisinperintöihin ei ole ollut tarvetta (21, 22 ja 35 §).

Saamen kielilain 31 §:ssä tarkoitettujen avustusten haettavana olemisesta ilmoitetaan kahdessa saamelaisten kotiseutualueella ilmestyvässä laajalevikkisessä sanomalehdessä. Hakuaika ajoitetaan niin, että selvitykset edellisen vuoden avustusten käytöstä ovat käytettävissä haettavaksi ilmoitettuja avustuksia myönnettäessä. Hakijoita on yleensä 8–10 kappaletta. Haettavat avustukset vaihtelevat 50 eurosta 200 000 euroon. Käyttöselvitykset tarkastetaan avustusten myöntämisen yhteydessä. Käyttöselvityksissä on harvoin huomautettavaa. Erillistarkastuksiin ja avustuksen takaisinperintöihin ei ole ollut tarvetta.

Momentin 25.01.50 muut avustukset (601 000 euroa vuonna 2012) käytetään rikoksen- torjuntahankkeisiin, rikosuhripäivystykselle myönnettävään toiminta-avustukseen sekä pieniin avustuksiin esimerkiksi Julkisen Sanan Neuvostolle ja oikeusjärjestyksen kehittämistä ja tunnetuksi tekemistä tukeviin tarkoituksiin.

Sisäasiainministeriö

Sisäasiainministeriö ilmoittaa, että sillä ei ole kyselyssä tarkoitettuja valtionapuja. Sisäasiainministeriön pääluokassa on vielä vuoden 2012 talousarviossa momentti 26.30.31 (Pelastustoimen valtionavustukset), mutta momentti on esitetty poistettavaksi vuoden 2013 TAE:ssa. Ko. momentin käyttöä säätelee Laki alueen pelastustoimen valtionavustuksesta (1122/2003) ja PelastusLaki (379/2011).

Palosuojelurahasto on osaltaan todennut seuraavaa.

Palosuojelurahastolain (306/2003) 14 §:n mukaan Palosuojelurahastosta voidaan myöntää lain tarkoituksen toteuttamiseksi rahaston varojen ja vuosittaisen käyttösuunnitelman puitteissa yleis- tai erityisavustuksia. Palosuojelurahastosta myönnettäviin avustuksiin sovelletaan, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään ja rahasto toimii näissä avustuksissa valtionavustuslaissa tarkoitettuna valtionapuviranomaisena.

Hakuohjeiden mukaan avustuksen hakijan tulee hakemuksen yhteydessä antaa Palosuojelurahastolle oikeat ja riittävät tiedot avustuksen käyttötarkoituksesta sekä niistä muista seikoista, joita Palosuojelurahasto tarvitsee hakemuksen ratkaisemiseksi. Hakijaa pyydetään tarvittaessa täydentämään hakemustaan, jotta hankkeen tarkoituksenmukaisuus, tarpeellisuus, toteutuskelpoisuus sekä vaikuttavuus voidaan riittävällä tasolla päätellä. Kilpailuvaikutukset pyritään arvioimaan myös hakemuksia käsiteltäessä ja hankkeisiin, joissa yksittäisen yrityksen katsottaisiin hyötyvän avustuksesta tuotekehitystyön osalta tai kaupallisesti, on tehty kielteinen päätös.

Erityisavustusten osalta hankehakemuksia arvioi sihteeristön lisäksi myös asiantuntijaraati, johon on koottu keskeiset alan toimijatahojen edustajat. Tällä toimintatavalla pystytään varmistamaan myös se, ettei päällekkäisiä hankkeita tai perusteettomia hankkeita

pääse avustettavien hankkeiden joukkoon. Myös ohjausryhmään esitettyjen tahojen sitoutuminen hankkeeseen halutaan varmistaa ennen avustuspäätöksen tekoa.

Erityisavustushakemusten vaikuttavuutta arvioidessaan Palosuojelurahaston hallitus huomioi erityisesti sellaiset hankkeet, jotka kohdistuvat pelastustoimen tutkimusohjelman mukaisiin sellaisiin tutkimusteemoihin, jotka kohdistuvat tulipalojen ehkäisemisen ja pelastustoiminnan edistämiseen.

Jos valtionavustus myönnetään käytettäväksi valtionavustuspäätöksen mukaista käyttötarkoitusta toteuttavan muun kuin saajan toiminnan tai hankkeen avustamiseen, valtionavustuksen saajan on tehtävä sopimus valtionavustuksen käytöstä, käytön valvonnasta ja niiden ehdoista toimintaa tai hanketta toteuttavan kanssa.

Erityisavustushankehakemuksessa tulee olla selvitys hankkeen vaikuttavuudesta (tavoitteet, suunnitellut tulokset tai tuotokset sekä tuloksien hyöty ja sovellettavuus tulipalojen ehkäisyn tai pelastustoiminnan edistämisen kannalta), vaikuttavuuden mittaamisesta ja arvioimisesta sekä hankkeen tulosten julkaisemisesta, tiedottamisesta ja hyödyntämisestä pelastustoimen alalla. Mikäli kyseessä on tutkimukseen ja kehittämiseen tai valistukseen ja neuvontaan liittyvä hanke tulee lisäksi hakemuksen liitteenä toimittaa erillinen vaikutustavoitetaulukko.

Hakemuksessa tulee tarvittaessa olla myös selvitys palosuojelurahastolain 17 §:n 1 momentissa tarkoitetuista erityisen painavista syistä, mikäli haettava avustus ylittää 50 prosenttia hyväksyttävistä kuluista; sellaisista toiminnoista, hankkeista tai tapahtumista, joihin hakija on saanut tai hakenut yleisavustusta Palosuojelurahastosta ja niiden huomioonottamisesta haettavaan erityisavustukseen; erityisen painaviin syihin perustuvista poikkeuksista tulosten tai tuotosten vapaalle ja maksuttomalle saatavuudelle pelastushallinnon viranomaisille.

Lopputilitys myönnetyn avustuksen maksatusta varten tulee tehdä viimeistään päätöksessä ilmoitettuna tilitysmääräaikana. Pääsääntöisesti tilitysmääräaika on 3 – 4 kuukauden kuluttua hakijan ilmoittamasta hankkeen päättymisajasta. Lopputilityksen liitteenä tulee toimittaa myös hankkeen kirjallinen loppuraportti ja vaikuttavuusanalyysi.

Avustuksen saajan tulee antaa Palosuojelurahaston hallitukselle päätöksen ehtojen noudattamisen valvomiseksi oikeat ja riittävät tiedot. Avustuksen saajan tulee ilmoittaa viipymättä Palosuojelurahaston hallitukselle avustuksen käyttötarkoituksen toteutumiseen vaikuttavasta muutoksesta tai muusta avustuksen käyttöön vaikuttavasta muutoksesta.

Lisä- ja/tai erityisehdot on mainittu erityisavustusten päätösyhteenvedossa kunkin päätöksen yhteydessä. Yli 1,5 vuotta kestäville hankkeille pyydetään väliraportti hankkeen toteutuksen vaiheista ja aikatauluista. Vähintään kaksivuotisilta hankkeilta pyydetään myös erilliset vuositavoitteet. Väliraportti pyydetään myös lyhyemmissä hankkeissa, mikäli se on hankkeen etenemisen varmistamisen kannalta keskeistä. Hankkeille voidaan myöntää ennakkoa, mikäli hakija on sitä hakenut ja perustellut ja, jos se on avustuksen käytön kannalta perusteltua sekä sen käytön valvonnan kannalta tarkoituksenmukaista (Valtionavustuslaki 688/01 12 § 2 mom.).

Lisäksi päätösehdoissa on lause: Myönnettyyn avustukseen sovelletaan muutoin mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään. Niissä avustuspäätöksissä, joissa avustus ylittää 50 % on huomio hankintalain (Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348) soveltamisesta.

Kaluston ja päätelaitteiden osalta määritellään vuosittain enimmäiskustannukset, joiden perusteella harkinnanvarainen avustus voidaan myöntää. Hankkeita keskinäiseen kiireellisyysjärjestykseen asettaa alueellinen pelastuslaitos omalta osaltaan ja aluehallintovirasto oman alueensa osalta ennen hakemusten lähettämistä Palosuojelurahastoon. Avustusosuus kalusto- ja järjestelmähankkeisiin kohdistuvissa avustuksissa on enintään 40 % hyväksytävistä kokonaiskustannuksista.

Puolustusministeriö

Puolustusministeriö toteaa taustatietona kyselyyn, että valtion talousarviossa puolustusministeriön pääluokan momentille 27.10.50 (Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen) myönnetty määräraha on verraten pieni eli vuonna 2012 momentin määräraha on 2 028 000 euroa ja siitä myönnettiin valtionapuja seuraavasti: Maanpuolustuskoulutusyhdistys (jatkossa MPK) 1 754 000 euroa, Maanpuolustuksen Tuki ry 150 000 euroa, Sotavainajien muiston vaalimisyhdistys 112 000 euroa, Maanpuolustusnaisten liitto ry 10 000 euroa ja Suomen sotahistorian komissio 2 000 euroa.

Puolustusministeriö on jo ennen eduskunnan kirjelmää pyrkinyt muokkaamaan hallinnonalansa koko valtionapuprosessin valtionavustuslain mukaiseksi. Hakuilmoituksissa hakemuksiin on pyydetty liittämään valtionavustuslain 10 §:n mukaiset selvitykset ja siinä on todettu, että valtionavustuksen käytön ja valvonnan sekä mahdollisen palauttamisen ja takaisinperinnän osalta noudatetaan valtionavustuslain 4. ja 5. luvuissa annettuja määräyksiä. Päätöksessä luetaan ehdot, joiden mukaisesti avustus myönnetään ja todetaan uudelleen, että valtionavustuksen käytön ja valvonnan sekä mahdollisen palauttamisen ja takaisinperinnän osalta noudatetaan em. määräyksiä.

Valtionapulain vaatimukset ja määräykset esitetään edelleen puolustusministeriön määrärahan hakuilmoituksissa ja valtionapupäätöksissä. Puolustusministeriön valtionapua saaneiden järjestöjen kanssa järjestettävissä tapaamisissa ja mahdollisilla tarkastuskäynneillä tullaan mahdollisuuksien mukaan lisäämään järjestöjen vastuuhenkilöiden tietämystä ao. sääöksistä.

Puolustusministeriön valtionapupäätöksessä on asetettu ehdot, joita avustusten saajien on noudatettava. Avustusta saaneiden yhdistysten on mm. laadittava kirjanpitonsa siten, että taseeseen selvästi merkitään näkyviin kaikki yhdistyksen varat ja velat ja että tuloslaskelmasta selvästi ilmenee, miten varainhoitovuoden tulos on muodostunut ja miten valtionavustus on yhdistyksen toimintaan käytetty.

Puolustusministeriön valtionapupäätöksessä todetaan lisäksi, että valtionavustuksen käytön valvonnasta vastaa puolustusministeriön hallintopoliittinen osasto ja että valtionavustuksen käytön ja valvonnan sekä mahdollisen palauttamisen ja takaisinperinnän osalta noudatetaan valtionavustuslain (688/2001) 4. ja 5. luvuissa annettuja määräyksiä. Kaikkien avustusta saaneiden yhdistysten on toimitettava puolustusministeriölle selvitys niille myönnetyn valtionavustuksen käytöstä avustusvuotta seuraavan vuoden tammi/helmikuussa sekä toimitettava toimintakertomus, tilinpäätös ja tilintarkastajien kertomus avustusvuodelta viimeistään seuraavan vuoden toukokuun loppuun mennessä. Tarvittaessa tehdään asian vaatimat tarkastuskäynnit. Lisäksi puolustusministeriö nimeää vapaaehtoisesta maan-

puolustuksesta annetun lain (556/2007) 15 §:n mukaisesti suurimman avustuksen saajan MPK:n toisen tilintarkastajan.

Vaikutusten arviointiin on pyritty siten, että valtionavun hakijoita on vaadittu hake-
muksessaan kuvaamaan, kuinka mahdollisesti myönnettävä avustus edesauttaa avustetta-
van toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja toiminnallista tuloksellisuutta, mukaan
lukien tuotettujen suoritteiden laatu ja määrä.

Suurimman avustuksen saajan MPK:n vaikutusten arviointi on järjestetty siten, että
valtion talousarviossa asetetaan vuosittain sen valtionapuun liittyvät alustavat tulostavoit-
teet. Lopulliset tulostavoitteet ja niiden toteutumisen seuranta vahvistetaan puolustusmi-
nisteriön ja Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen välisessä tulossopimuksessa sen jälkeen,
kun eduskunta on vahvistanut talousarvion. Vaikutusten arviointi tapahtuu normaalin
valtion seurantaprosessin mukaisesti.

Puolustusministeriön myöntämien valtionapujen ei ole arvioitu aiheuttavan kilpailua
tai markkinoiden toimintaa vääristäviä vaikutuksia Euroopan talousalueeseen kuuluvassa
valtiossa eikä erityisiä kilpailuvaikutusten arviointeja ole sen johdosta suoritettu.

Valtiovarainministeriö toteaa seuraavaa:

Valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osasto valmistelee kuntien yhteistoiminta-
avustusta sekä kuntien yhdistymiseen liittyvää esiselvitysavustusta koskevia päätöksiä.
Lisäksi osastolla on valmisteltu vuosina 2002–2006 kuntajaon muutosten yhteydessä
investointi- ja kehittämishankkeiden tukea koskevia päätöksiä. Kaikkiin näihin avustuk-
siin sovelletaan valtionavustuslakia, ml. lain 15 ja 36 §:iä. Kuhunkin avustukseen liittyy
erillinen raportointivelvoite, jonka perusteella avustusten käyttöä, vaikuttavuutta ja tar-
vetta voidaan jatkuvasti arvioida.

Kuntien yhteistoiminta-avustus

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 67 §:n mukaan val-
tiovarainministeriö voi vuosina 2010–2012 myöntää kunnille harkinnanvaraista yhteistoi-
minta-avustusta, jos kuntien yhteistoiminta on kuntien palvelurakenteiden uudistamisen,
palvelujen kehittämisen tai tuottavuuden kannalta merkittävää sekä tukee kunta- ja pal-
velurakenneuudistuksesta annetun lain (169/2007) tavoitteiden toteutumista. Avustuksen
myöntäminen on harkinnanvaraista ja tapahtuu kuntien hakemuksesta.

Kuntien yhteistoiminta-avustusta on myönnetty tätä ennen myös vuosina 2005–2009,
eli yhteensä 8 vuotena. Vuosi 2012 on viimeinen vuosi, jolloin avustusta maksetaan. Avus-
tuksen myöntämisestä tehdään valtiovarainministeriön päätös, minkä jälkeen avustus
maksetaan kertaeränä sitä saaville kunnille.

Avustusta voidaan myöntää kunnalle hakemisvuotena ja sitä seuraavana vuotena kehit-
tämistoiminnasta aiheutuviin kustannuksiin, eli enintään kahden perättäisen kalenteri-
vuoden kustannuksiin. Yhteistoiminta-avustusta voidaan myöntää ainoastaan yhteistoi-
minnan kehittämisestä johtuviin erityisiin kustannuksiin, ei siis tavanomaisiin, palvelujen
järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Lain mukaan yhteistoiminta-avustusta voidaan
myöntää kehittämistoimintaan vain, jos sen toteuttamisesta on tehty päätös. Näin ollen
pelkkiin yhteistoimintahankkeiden selvittämiskustannuksiin tai aiesopimuksen pohjalta

käynnissä oleviin hankkeisiin ei voida myöntää avustusta. Selvityskustannukset voidaan kuitenkin ottaa huomioon osana aloitusvaiheen kustannuksia. Yhteistoiminta-avustuksen määrä voi olla korkeintaan 70 % yhteistoiminnan hyväksyttävistä arvonlisäverottomista kustannuksista.

Valtionavustuksen maksamisen ehtona on, että yhteistoimintahanke toteutetaan hakemuksen mukaisesti. Tiedot yhteistoimintahankkeen aloitusvaiheen etenemisestä ja sen kustannuksista on toimitettava erillisenä raporttina yhdellä kertaa, avustuksen viimeisen käyttövuoden jälkeen. Raportointi on muodoltaan vapaamuotoista, mutta sen tulee sisältää tiedot yhteistoiminnan etenemisestä ja kustannuksista. Mahdollisesti käyttämättä jäänyt tai liikaa maksettu avustus tai sen osa tulee palauttaa. Avustusta on peritty takaisin silloin, kun toteutuneet kustannukset eivät ole olleet niin suuret kuin hakemuksessa on esitetty.

Esiselvitysavustus

Valtiovarainministeriö on vuosina 2004–2012 myöntänyt vuosittain avustusta kuntien yhdistymiseen liittyvistä selvityksistä aiheutuviin kustannuksiin. Avustusta on myönnetty hakemuksesta selvitykseen osallistuneille kunnille selvityksestä aiheutuviin erillis-kustannuksiin, kuten esim. ulkopuolisen konsultin suorittamaan selvitystyöhön, mutta ei kuntien tavanomaisen virka- ja luottamushenkilötyön puitteissa tapahtuvan toimintaan.

Avustuksen määrä on voinut olla korkeintaan 70 % selvityksen hyväksyttävistä arvonlisäverottomista kustannuksista, kuitenkin enintään 40 000 euroa. Avustuksen myöntämisen ehtona on ollut, että kunnat sitoutuvat toteuttamaan esiselvityksen hakemuksessa esitetyn mukaisesti.

Tiedot toteutuneesta esiselvityksestä ja sen kustannuksista on tullut toimittaa valtiovarainministeriöön selvityksen päätyttyä. Loppuraportoinnissa on tullut todentaa selvityksen toteutuneet kokonaiskustannukset ja mahdollisesti käyttämättä jäänyt tai liikaa maksettu avustus tai sen osa on tullut palauttaa.

Esiselvitysavustuksen vaikuttavuutta on seurattu vuosittain. Seurannassa on havaittu, että avustuksella on madallettu kynnystä yhdistymisselvitykseen lähtemiseen, ja avustusta saaneista selvityksistä noin 50 % on johtanut kuntien yhdistymiseen.

Investointi- ja kehittämishankkeiden tuki

Investointi- ja kehittämishankkeiden tukea on myönnetty vuosina 2002–2006 kuntien yhdistymisen yhteydessä 28 kunnalle, yhteensä 35 461 000 euroa. Tukea myönnettiin silloisen kuntajakolain 40 §:n perusteella kehittämishankkeisiin, joilla pyrittiin taloudellisuuden ja tehokkuuden parantamiseen sovittamalla yhteen kuntien palvelurakenteita tai vahvistamaan elinkeinopohjaa. Investointi- ja kehittämishankkeiden tuki oli enintään 1 700 000 euroa kuntajaon muutosta kohden. Vuosina 2003–2006 voimaantulleissa kuntajaon muutoksissa investointi- ja kehittämishankkeiden tuki on maksettu kertaluontoisena suorituksena kuntajaon muutoksen tullessa voimaan.

Valtiontalouden tarkastusvirasto kiinnitti huomiota investointi- ja kehittämishankkeiden tuen maksukäytäntöihin vuonna 2005. Investointi- ja kehittämishankkeiden tuen maksamista koskevaa käytäntöä muutettiin 1.1.2007 ja sen jälkeen voimaan tulevissa kuntajaon muutoksissa siten, että tuki on maksettu jokaisen tuettavan kohteen osalta kahdessa

erässä: ensimmäinen erä (50 %) siinä vaiheessa, kun kohteen investointi tai kehittäminen on käynnistetty ja toinen erä (50 %) siinä vaiheessa, kun kohteen investointi tai kehittäminen on saatu päätökseen.

Investointi- ja kehittämishankkeiden tukea saaneilta kunnilta edellytettiin vuosittaista selvitystä hankkeiden etenemisestä ja siitä, missä ajassa kyseiset hankkeet oli tarkoitus toteuttaa. Takarajana hankkeiden valmistumiselle on katsottu olevan yhdistymissopimuksen voimassaoloaika (tuolloin voimassa olleen kuntajakolainsäädännön mukaan viisi vuotta).

Hankkeiden päättyessä kunnilta on edellytetty valtionavustus selvitystä, joka sisältää valtionavustuspäätöksen ja valtionavustuslain noudattamisen valvomiseksi oikeat ja riittävät tiedot. Tuen käyttämistä muuhun käyttötarkoitukseen kuin siihen, mihin se on alun perin myönnetty, ei ole hyväksytty. Tuki, jota ei ole pystytty kohdentamaan päätöksen mukaisesti, on peritty takaisin. Joissakin tapauksissa tuen käyttötarkoituksen muuttamisesta on tehty erillinen päätös silloin, kun tuen käyttö alkuperäiseen kohteeseen on osoittautunut epätarkoituksenmukaiseksi tai mahdottomaksi.

Investointi- ja kehittämishankkeiden tukea saaneet kunnat ovat päättäneet ja loppuraportoineet hankkeensa lukuun ottamatta yhtä kuntaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa seuraavaa:

Valtionavustuslain 15 §:n mukainen valvonta

Opetus- ja kulttuuriministeriön työjärjestyksen mukaan valtionavustusten käytön valvonta kuuluu hallinto-osaston toimialaan. Hallinto-osaston työjärjestyksessä tehtävä on vastuutettu talousyksikölle. Opetus- ja kulttuuriministeriön taloussäännössä puolestaan säädetään, että valtionavustuksen käyttämisestä tehdyt selvitykset tarkastetaan talousyksikössä ja ne hyväksyy myöntöpäätöksen tehnyt esittelijä.

Talousyksikössä avustusten käytöstä tehtyjen selvitysten tarkastamiseen on tällä hetkellä osoitettu neljä vakanssia. Sopeuduttaessa viime vuosina niukkeneviin taloudellisiin resursseihin on jouduttu myös tarkastustoiminnasta vähentämään yksi vakanssi. Jatkossa tullaan kiinnittämään huomiota tarkastustoiminnan resursointiin.

Tarkastuksen tavoitteena on, että toiminta-avustusten selvitykset tarkastetaan ennen seuraavan vuoden avustusten myöntämistä, jotta myöntöpäätösten esittelijöillä olisi käytettävissään tarkastushavainnot uusia päätöksiä valmisteltaessa. Erityisavustusten selvitykset tarkastetaan mahdollisimman pian niiden saavuttua.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä tehdään vuosittain keskimäärin noin 3 000 avustuksen myöntöpäätöstä. Myönnettyjen avustusten euromäärät vaihtelevat muutamista sadoista euroista kymmeniin miljooniin euroihin. Avustusten käytöstä tehtyjen selvitysten tarkastussuunnitelma on laadittu riskianalyysiin perustuen. Tarkastussuunnitelmaan on sisällytetty kaikki rakennusavustukset, liikunta- ja nuorisojärjestöjen toiminta-avustukset sekä kaikki muut vähintään 15 000 euron suuruiset avustukset. Alle 15 000 euron avustuksista on valittu tarkastettavaksi satunnaisotannalla 20–30 %. Tarkastussuunnitelma on kattanut vuosittain vähintään 70 % myönnettyistä avustuksista. Avustusten saajien talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia paikan päällä on tehty satunnaisesti.

Valtionavustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan valtionapuviranomainen voi päätöksellään valtuuttaa toisen viranomaisen tai ulkopuolisen tilintarkastajan suorittamaan valtionavustuksen saajan talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö on keväällä 2010 kilpailuttanut julkisista hankinnoista annetun lain mukaan tilintarkastusyhteisöt. Puitesopimus on tehty kolmen eri tilintarkastusyhteisön kanssa. Ulkopuolinen tilintarkastusyhteisö on aloittanut ministeriön sisäisen tarkastuksen johdolla tarkastukset vuonna 2010.

Opetus- ja kulttuuriministeriön sisäisen tarkastuksen yksikkö valmistelee vuosittain tarkastuksia koskevan tarkastussuunnitelman sekä johtaa, ohjaa ja koordinoi tarkastusten toteuttamista. Tarkastussuunnitelmaan valitaan vuosittain tarkastuskohteet riskianalyysin, satunnaisotannan sekä kanteluiden ja muiden erityisten havaintojen johdosta. Tarkastussuunnitelman valmistelussa kuullaan ministeriön osastoja ja yksiköitä. Myös talousyksikkö tulee jatkossa kohdistamaan suorittamaansa avustusten käytön valvontaa paikan päällä tehtäviin tarkastuksiin.

Paikan päällä tehtävissä valtionavustustarkastuksissa tarkastetaan mm. valtiontukiin liittyviä kilpailuvaikutuksia sekä julkisista hankinnoista annetun lain mukaisia hankintoja.

Tarkastusvaliokunnan mietinnössä esille tuotujen valtionavustusten käyttöä, kohdentamista ja valvontaa koskevien ongelmien osalta voidaan todeta, että Valtiontalouden tarkastusvirasto on äskettäin tehnyt tarkastuksen urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteiden, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista myönnettävistä avustuksista (tarkastuskertomus 14/2012). Tässä yhteydessä valtiontalouden tarkastusvirasto arvioi opetus- ja kulttuuriministeriön käytäntöjä valtionavustusten käytön, kohdentamisen ja valvonnan suhteen. Tarkastuksen kuluessa esitettyjen huomioiden johdosta eräisiin käytäntöihin on jo tehty muutoksia. Tarkastuskertomus otetaan huomioon myös valtionavustusten valmistelijoille tarkoitetun menettelytapaohjeen päivityksessä, joka on parhaillaan valmisteilla (Menettelytapaohjeet valmistelijoille opetus- ja kulttuuriministeriössä; valtionavustusten haettavaksi julistaminen, hakeminen, myöntäminen, maksatus, käyttö ja käytön valvonta).

Ministeriön avustuksia myöntävät osastot ja erilliset yksiköt osallistuvat valvonnan kehittämiseen yhteistyössä talousyksikön ja sisäisen tarkastuksen kanssa.

Valtionavustuslain 36 §:n mukainen valtionavustusten vaikutusten arviointi

Valtionavustuslain 36 §:n mukaan valtionavustusviranomaisen on määräajoin arvioitava valtionavustusten tarpeellisuutta ja kehittämistarpeita. Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustusprosessia koskevien menettelytapaohjeiden mukaan valtionavustusten tarpeellisuuden ja kehittämistarpeiden selvittämiseksi vuosittaisen valtionavustusten seurannan lisäksi erillinen valtionavustusten arviointi on tarpeellista määräajoin, esimerkiksi viiden vuoden välein.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä vaikutusten arvioinnin perustana ovat yleisesti ottaen valtioavustuksen käytöstä saadut selvitykset sekä hakemusprosessi, ulkopuoliset arvioinnit, työryhmien työn hyödyntäminen sekä erilaisten asiantuntijaelimien tuottaman tiedon hyödyntäminen. Lisäksi valtionavustusten tarpeellisuutta arvioidaan esim. suhteessa määrärahojen perusteluihin, hallitusohjelmaan ja politiikkalohkojen strategiaan linjauksiin.

Edellä mainitussa valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa todettiin, että käytännössä toteuttaa avustusten vaikutusten arviointia on yksikkökohtaisia eroja, mutta vaikutusten arvioinnin katsottiin kokonaisuutena olevan olennaisilta osin valtionavustuslain 36 §:n edellyttämällä tavalla toteutettu. Erityisesti katsottiin olevan syytä kehittää avustusten käytön tuloksellisuuden seurantaa.

Yleiset säännökset sisäisestä valvonnasta opetus- ja kulttuuriministeriössä

Valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 24 §:n ja valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 69 §:n mukaan viraston ja laitoksen on huolehdittava siitä, että sisäinen valvonta ja riskienhallinta on asianmukaisesti järjestetty sen omassa toiminnassa ja toiminnassa, josta virasto tai laitos vastaa. Menettelyiden on myös käsitettävä viraston tai laitoksen välitettävänä olevien varojen hoito.

Opetus- ja kulttuuriministeriön voimassa olevassa työjärjestyksessä (42/2012) on säännelty ministeriön keskeisistä hallinto- ja valvontajärjestelmistä, tehtävistä ja vastuualueista. Opetus- ja kulttuuriministeriön taloussäännön (2/200/2010) 3 §:ssä on ministeriön yleiset määräykset sisäisestä valvonnasta, jonka mukaan ministeriön johto ja kaikki ne yksiköt, joilla on vastuu tulostavoitteiden toteuttamisesta vastaavat myös riittävästä sisäisestä valvonnasta ja tarpeellisten tarkastusten suorittamisesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön riskienarviointi suoritetaan vuosittain osana tulossuunnitteluprosessia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston myöntämät avustukset

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialalla valtionavustusjärjestelmällä on tärkeä merkitys toimialan ohjauskeinona ja valtionavustuksia myönnetään suhteellisen paljon. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto järjestää valtionavustusten käsittelyyn osallistuvalla henkilöstölle koulutustilaisuuksia valtionavustuksiin liittyvistä menettelytavoista.

Osa tarkastusvaliokunnan mietinnössä esille tulleista ongelmista koskee sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien kehittämiseen liittyvien avustusten vaikuttavuutta. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialalla ei ole myönnetty avustuksia vastaaviin tietojärjestelmähankkeisiin.

Valtionavustuslain 36 §:n mukaan valtionapuviranomaisen on sopivalla tavalla seurattava myöntämiensä valtionavustusten käytön tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtionavustusten vaikutuksia kilpailuun, eri väestöryhmien asemaan samoin kuin niiden ympäristö- ja muita vaikutuksia. Eduskunnan hyväksymässä kannanotossa on erityisesti mainittu kilpailuvaikutusten arviointi. Tältä osin voidaan todeta, että kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialalla valtaosa avustuksista myönnetään voittoa tavoittelemattomille yhteisöille tai kunnille sellaisiin tarkoituksiin, jotka eivät kilpaile markkinaehtoisien toiminnan kanssa. Kilpailuvaikutusten arviointi ei siten ole ollut osaston toimialalla keskeisellä sijalla valtionavustuslain 36 §:n tarkoittamassa arvioinnissa.

Yleisesti vaikutusten arvioinnista osaston toimialalla voidaan todeta, että arvioinnin perustana ovat avustuksen käytöstä saadut selvitykset sekä hakemusprosessi, ulkopuoli-

set arvioinnit, työryhmien hyödyntäminen sekä erilaisten asiantuntijaelinten tuottaman tiedon hyödyntäminen. Osastolla on tarkoitus jatkossa kehittää ja systematisoida valtionavustuslain 36 §:n mukaisen arvioinnin toteuttamista.

Koulutuspolitiikan osaston myöntämät avustukset

Koulutuspolitiikan osastolla on lakisääteiseen valtionosuusjärjestelmään liittyviä koulutuksen järjestäjille myönnettäviä kehittämis- ja ylimääräisiä avustuksia yleissivistävään koulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Valtionavustusten määrä ja merkitys suhteessa valtionosuusrahoitukseen on kokonaisuutena hyvin pieni. Lisäksi käytettävissä on asianomaisten koulutusten kehittämiseen suunnattavia kehittämisavustuksia ja perus- ja lukiokoulutuksessa perustamishankkeiden valtionavustuksia.

Yleissivistävän koulutuksen toimialan kehittämisavustukset ovat valtion talousarvion momentilla 29.10.20 ja esi- ja perusopetuksen, taiteen perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille myönnettävät valtionosuudet ja valtionavustukset momenteilla 29.10.30–34. Koulutuksen järjestäjille myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten kautta ministeriöllä on mahdollista kohdentaa erityisavustuksina rahoitusta kulloinkin keskeisten koulutuspoliittisten painopisteiden toteuttamiseen. Tästä syystä valtionavustukset ovat luonteeltaan pääasiassa kehittämisavustuksia. Valtionavustusten käyttötarkoitus on pääosin määritelty jo valtion talousarvion tilijaottelussa. Lisäksi hakuvaiheessa määritellään yksityiskohtaisesti mihin avustus on käytettävissä sekä edellytykset, joilla avustusta voidaan koulutuksen järjestäjille myöntää. Keskeisimpiin avustuksiin liittyy lisäksi erillinen raportointivelvoite, jonka perusteella avustusten käyttöä, vaikuttavuutta ja tarvetta voidaan jatkuvasti arvioida.

Osa perusopetuksen järjestäjille valtionavustuksena myönnettävästä rahoituksesta on lisäksi lakisääteistä niin, että avustusta myönnetään säädetty edellytykset täyttävälle järjestäjille. Valtiontalouden tarkastusviraston vuonna 2009 suorittaman perusopetuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmän tarkastusraportin mukaan perusopetuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä toimii pääpiirteissään hyvin.

Valtionapuviranomaisina yleissivistävän koulutuksen valtionavustuksissa ovat avustuksesta riippuen ministeriö, Opetushallitus ja saamenkielisen opetuksen avustuksissa aluehallintovirasto. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset valtionapuviranomaisina myöntävät valtionavustukset yleissivistävien oppilaitosten perustamishankkeisiin opetus- ja kulttuuriministeriön momentilta 29.10.34 käyttöön asettaman määrärahan puitteissa ministeriön vahvistaman rahoitussuunnitelman pohjalta. Lisäksi valtionavustuksia myönnetään momentilla 29.10.51 Suomi-koulujen toiminnan tukemiseen ja kotiperuskoulun toimintaan ja eräille järjestöille.

Ammatillisen koulutuksen toimialan kehittämiseen tarkoitettut avustukset ovat valtion talousarvion momentilla 29.20.21 ja koulutuksen järjestäjille myönnettävät valtionavustukset momentilla 29.20.30.4–8. Suurimmassa osassa koulutuksen järjestäjille myönnettävistä avustuksista valtionapuviranomaisena on Opetushallitus. Valtion talousarvion tilijaottelussa osa avustuksista on osoitettu Opetushallitukselle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus ovat ammatillisen koulutuksen kehittämiseen tarkoitettujen avustusten osalta sopineet laajoista kehittämisohjelmista, jotka

ovat Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman ja hallitusohjelman tavoitteiden mukaisia. Kehittämisohjelmissa avustuksia pyritään jakamaan pääasiassa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä koostuville kehittämisverkostoille. Hankkeiden raportoinnissa kiinnitetään huomiota sekä rahoituksen ohjeiden mukaiseen käyttöön että ennen kaikkea pyritään selvittämään rahoituksen käytön vaikuttavuutta hallituksen asettamien koulutuspoliittisten tavoitteiden ja koulutuksen järjestäjien toiminnan näkökulmasta. Toimintatapa on lisännyt avustusten käytön hallittavuutta, kun ne jaetaan suurempina kokonaisuuksina sekä vaikuttavuutta, kun jo avustusten hakuilmoituksissa tarkasti määritellään ne koulutuspoliittiset tavoitteet, joita avustuksilla tavoitellaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus sopivat kehittämisohjelmista ja seuraavat niiden toteutumista vuosittain osana tulos- ja tavoiteohjausta ja ammatillisen koulutuksen kehittämisyhteistyötä.

Ministeriön myöntämiin yleissivistävän koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtionavustuksiin sovelletaan valtionavustuslakia ja sen perusteella laadittuja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustusten ehtoja. Lisäksi suureen osaan avustuksia liitetään erillinen raportointivelvoite avustusten käytön ja vaikuttavuuden seurantaan varten. Sekä yleissivistävän että ammatillisen koulutuksen toimialan kehittämiseen myönnettävien avustusten käytössä noudatetaan hankintalainsäädäntöä.

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osaston myöntämät avustukset

Korkeakoululaitoksen ja tieteen kehittämiseen tarkoitettavat avustukset ovat valtion talousarvion momentilla 29.40.20, ammattikorkeakouluille myönnettävät avustukset valtion talousarvion momentilla 29.40.30 ja tutkimusinfrastruktuurihankkeisiin liittyvät avustukset valtion talousarvion momentilla 29.40.22. Korkeakoululaitoksen ja tieteen kehittämiseen tarkoitetuilla harkinnanvaraisten valtionavustusten kautta ministeriöllä on mahdollisuus kohdentaa rahoitusta kulloinkin keskeisten koulutus- ja tiedepoliittisten painopisteiden toteuttamiseen. Rahoitus on suurempina kokonaisuuksia vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Näihin määrärahoihin ei ole erillistä hakua. Avustuksiin liittyy erillinen raportointivelvoite, jonka perusteella avustusten käyttöä, vaikuttavuutta ja tarvetta voidaan jatkuvasti arvioida. Vuosittain tehdään tarvittaessa painopisteen tarkistuksia.

Avustukset Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista tieteen edistämiseen ovat valtion talousarvion momentilla 29.40.53. Määrärahasta valtaosa on osoitettu Suomen Akatemialle. Ministeriön myöntämiin avustuksiin tieteen sekä tieteen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen edistämiseen sovelletaan valtionavustuslakia ja sen perusteella laadittuja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustusten ehtoja. Lisäksi vuonna 2012 opetus- ja kulttuuriministeriö laatii kokonaistarkastelun ko. määrärahojen käytön tarkoituksenmukaisuudesta ja vaikuttavuudesta. Tarkastelussa on käytetty edunsaajille suunnattua kyselyä, selvityksiä avustusten käytöstä, edunsaajien tilinpäätöksiä ja toimintakertomuksia sekä edunsaajien kanssa käytyä neuvottelua.

Maa- ja metsätalousministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa osaltaan, että ministeriöön on luotu taloussäännön ja sisäisen menettelytapaohjeen avulla puitteet, jotka edistävät säädöksen ja hyvän hallintotavan mukaista valtionavustusten hallinnointia (koskee kaikkia valtionapuja riip-

pumatta siitä osallistuuko EU rahoitukseen). Ministeriön osastoilla on valtionavustusten hallinnoinnissa käytössään tukijärjestelmille tyypillinen riskien hallinnan keinovalikoima, jota on selostettu seuraavassa.

Maa- ja metsätalousministeriön käytössä on valtionavustusten hallinnoinnin käsikirja, jonka tarkoitus on yhtenäistää avustuskäytäntöjä, edistää lainmukaista toimintaa ja hyvää hallintoa ja siten osaltaan ylläpitää valtionapuja hallinnoivien virkamiesten osaamista. Virkamiehille järjestetään koulutuspäiviä ajankohtaisista aiheista. Delegoiduista valtionapuviranomaistehtävistä vastaavia toimijoita, esimerkiksi Suomen metsäkeskusta ministeriön vastuullinen osasto ohjaa avustusehdoilla ja määräyksillä. Valtionavustusten hakijoita opastetaan hakuohjeissa yleisistä myöntöedellytyksistä ja avustusehdoista.

Euromääräisesti suurin osa pääluokan valtionavuista sisältyy EU:n osarahoittamiin tukijärjestelmiin, jolloin EU-säädöksissä määrätään valtionapujen valvonnasta. Kokonaan kansallisesti rahoitettavissa valtionavuissa valtionapuviranomaisen valvontaoikeus sekä avustuksensaajan tiedonantovelvollisuus ja avustusvelvollisuus tarkastuksessa on kirjattu valtionapujen myöntämistä koskevaan päätökseen. Avustusehdoissa kohdennetun yleisavustuksen saajia veloitetaan toimittamaan ministeriölle määrääjassa selvitys edellisen vuoden valtionavun käytöstä. Suurimmat avustusehdot saava Suomen metsäkeskus toimittaa ministeriölle tilityksen ja raportin rahoitetuista toimenpiteistä kuukausittain. Hankkeisiin erityisavustusta saavat toimijat raportoivat avustuksen käytöstä maksushakemuksiensa yhteydessä avustusehtojen mukaisesti. Itse tekemänsä sisäisen valvonnan lisäksi osastot tilaavat valtionapujen käytön tarkastuksia maaseutuvirastolta sekä ministeriön talousyksiköltä.

Valtionapujärjestelmien riskienhallintaa koskevia määräyksiä sisältyy ministeriön taloussääntöön. Taloussäännössä edellytetään, että osastoilla on hallinnoimistaan valtionapujärjestelmistä valvontakartoitus ja valvontasuunnitelma.

Ministeriössä on ohjeistettu hankintalain vaatimuksista valtionavustusten hallinnoinnin käsikirjassa. Siinä on selvitetty muun muassa, milloin kysymys on myönnettävästä valtionavusta ja milloin taas viranomaisen hankkimasta ostopalvelusta. Yksittäisissä hanketuissa kilpailuvaikutusten arviointi sisältyy osastojen harkintavaltaan valtionavustuksia myönnettäessä. Valtionavustusta koskeviin myöntöpäätöksiin osastoja on ohjeistettu sisällyttämään kilpailutusta edistävä avustusehto.

Valtionavustusehdot rahoittavat ministeriön hallinnonalan tietopalveluhankkeet arvioidaan ja kilpailutetaan. Riistasektorilla maa- ja metsätalousministeriön ja alaisen hallinnon toimijat muodostavat julkisen riistakonsernin, jonka tietohallintoryhmässä arvioidaan kunkin hankkeen tuloksellisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja hankkeen vaikutuksia. Tietohallintoryhmä valmistelee tietojärjestelmien kehittämissuunnitelman sekä hallinnonalan arkkitehtuurikuvauksia. Metsäsektorilla Suomen metsäkeskus tekee tietojärjestelmiä koskevat hankinnat julkisia hankintoja koskevien säädösten mukaisesti sekä osallistuu useisiin maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan yhteisiin kilpailutuksiin.

Ministeriön valtionapujärjestelmiä arvioidaan eri yhteyksissä. Joissakin tapauksissa osastot tilaavat arviointeja ulkopuolisilta toimijoilta. Erityisesti arvio avustuksen vaikutuksesta muun muassa kilpailuun tehdään perustettaessa tai muutettaessa avustusrajoitusta. Eräissä tukijärjestelmissä vaikutusten arviointi joudutaan tekemään joka kerta uusiin

EU:n rahastokausiin valmistauduttaessa, sillä EU-tason suuntaviivat joudutaan ottamaan huomioon tukijärjestelmiä kehitettäessä. EU:n hyväksymismenettelyssä komissio arvioi avustusjärjestelmien tarkoituksenmukaisuutta ja vaikutuksia. Metsätalouden tukijärjestelmien toimivuutta ja vaikuttavuutta tullaan arvioimaan valmistelun alla olevassa hallituksen metsäpoliittisessa selonteossa.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa hallinnonalan valtionapujärjestelmistä seuraavaa:

Liikenne- ja viestintäministeriö on koonnut oheiseen taulukkoon pyydetty tiedot niistä valtioavuksista, joissa se joko itse tai joku hallinnonalan virastoista toimii valtionapuviranomaisena. Taulukosta ilmenee, miten hallinnonalalla huolehditaan valtionavustuslakiin liittyvästä osaamisesta ja koulutuksesta, miten valtionavustuslain 15 ja 36 §:ä sovelletaan käytännössä sekä miten tarkastusvaliokunnan esiin tuomissa ongelmakohtissa toimitaan sikäli, kun kyseinen ongelma on relevantti valtionavun kannalta.

Useimpiin hallinnonalalla myönnettäviin avustuksiin sovelletaan valtionavustuslain 15 ja 36 §:ä. Valtionapuviranomainen hankkii tuen saajilta yksityiskohtaiset tiedot tuen käytöstä tukea myönnettäessä tai sen jälkeen. Useimpien avustusten kohdalla tuen saanti perustuu toteutuneisiin hankkeisiin ja niiden kustannuksiin. Tällöin tuen myöntäjä voi etukäteen varmistua avustuksen käytöstä oikeaan kohteeseen. Tarkastuksia tehdään joidenkin valtionapujen kohdalla. Yleisesti ottaen periaatteena on, että tuki peritään takaisin, jos ilmenee, että tuen saamisen ehtoja ei ole noudatettu.

Valtionavustuslakiin liittyvän osaamisen ja koulutuksen osalta hallinnonalan tilannetta voi pitää kohtalaisen hyvänä. Säännökset tunnetaan ja valtionapuviranomainen informoi myös tuen saajia ko. säännöksistä. Joissakin avustuksissa hyvän osaamistason säilyttämistä häiritsee henkilöstön vaihtuvuus. Henkilöstöä myös koulutetaan valtionapuasioissa. Koulutusta kuitenkin kaivattaisiin selvästi nykyistä enemmän valtiokonsernitasolta.

Tarkastusvaliokunnan mietinnössä esille tuotu ongelmakohtia ei pääsääntöisesti esiinny hallinnonalan valtionavuuissa johtuen siitä, että käytännöt valtionavuuissa ovat toimivat tai että esille tuotu ongelmakohta ei sovellu ko. valtionapuun. Useimmissa avustuksissa tuki kohdistuu suoraan tuen saajan toiminnan kuluihin, eikä avustuksella hankita ulkopuolisia palveluita. Silloin, kun ongelmakohta ei esiinny määrättyssä valtionavussa, on taulukon kohta jätetty tyhjäksi.

Kokonaisuutena hallinnonalalla myönnettyistä tuista voi todeta, että avustuspäätösten ehtoja noudatetaan hyvin ja valtionapuviranomaisen antama ohjeistus on melko hyvällä tasolla. Myös tukien vaikuttavuuden arviointia kehitetään ja mm. kilpailuvaikutukset on arvioitu, mikäli niitä on olemassa. Sikäli, kun valtionavustuksiin on tulossa muutoksia tai niihin kohdistuu tarkistus- tai kehittämistarpeita, tiedot löytyvät liitetaulukosta.

Liikenne- ja viestintäministeriö on tehnyt LVM:n hallinnonalamensa eri tuista tarkastelun, jossa on arvioitu tukien osalta sekä valtionavustuslain 15 §:n että 36 §:n soveltamista. Tarkastelu on koskenut seuraavia asioita:

- koulutuksen ja osaamisen parantaminen 15 ja 36 §:n osalta
- osaaminen hankinnoissa ja kilpailuttamisessa
- valtionavustus- ja rahoituspäätösten noudattaminen

- hankintalain noudattaminen
- valtakunnallisesti vaikuttavien tuloksien syntyminen
- kilpailuvaikutusten arviointi
- perusteettomat suorahankinnat
- puuttuva ohjeistus hankkeiden toteutuksessa
- ministeriön ja virastojen epäselvät roolit.

Työ ja elinkeinoministeriö toteaa hallinnonalansa osalta seuraavaa:

Ministeriö toteaa alueosaston tukien osalta, että toimenpidepyyntö ei eduskunnan kirjelmän 10/1012 vp ja tarkastusvaliokunnan mietinnön 2/2012 vp – M3/2012 vp lukemisen perusteella koske rakennerahastovaroin osarahoitettuja hankkeita.

Valtionavustuslain 15 ja 36 §:n sijaan EU:n rakennerahasto-ohjelmiin ja niiden mukaisiin rakennerahastohankkeisiin sovelletaan neuvoston yleisasetuksen (EY) N:o 1083/2006 ja komission toimeenpanoasetuksen (EY) N:o 1828/2006 suoraan jäsenvaltioita ja niiden viranomaisia suoraan velvoittavia ja sovellettavia artikloja, mikä on vahvistettu myös valtioavustuslain (688/2001) 2 §:ssä, minkä lisäksi valtionavustuslain 3 §:n mukaan valtionavustuslaki on toissijainen erityislainsäädännöksiin nähden.

Valtionavustuslain 15 ja 36 §:n syrjäyttävät yleisasetuksen 9 artiklan 3 ja 5 kohta, 37 artiklan c kohta, 47 artiklan 1 ja 2 kohta, 48 artiklan 2 kohdan 2 alakohta, 60–67 artikla ja 70 artikla sekä komission toimeenpanoasetuksesta erityisesti 13 artikla. Kansalliseen rakennerahastolakiin (1401/2006) ja rakennerahastoasetukseen (311/2007) sisältyy em. yleisasetuksen ja komission toimeenpanoasetuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamista koskevia säännöksiä.

Energiaosasto toteaa energiatuen osalta, ettei energiatukea tarvitsisi tarkastella erikseen yleisestä tarkastelusta. Lisäksi energiatuki on luonteeltaan sellainen, ettei valvontaa sen käytön oikeellisuudesta voi pitää kovin vaikeana eikä energiatuen väärinkäytöksiä ole tullut ilmi.

Työllisyys- ja yrittäjyysosasto toteaa yrityksen kehittämisavustuksen ja yritysten toimintaympäristön kehittämisavustuksen sekä julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) mukaisen starttirahan ja työllisyysperusteisen investointiavustuksen ja työllisyystyöohjelman osalta seuraavaa.

Ko. avustuksia myöntävien viranomaisten (elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja työ- ja elinkeinotoimistojen henkilökunta) osaamista ja koulutusta edistetään järjestämällä säännöllisesti neuvottelupäiviä ja videokoulutustilaisuuksia, joissa käydään läpi muun muassa säädösmuutoksia, säädösten ja ohjeiden soveltamista sekä mahdollisia säädösten muutostarpeita. Koulutustilaisuuksia järjestetään erityisesti säädösmuutosten yhteydessä.

Avustusten käyttöä valvotaan sekä avustuksen saajien että avustusta myöntävien viranomaisten osalta. Valvontaa suorittaa tukea myöntävien viranomaisten lisäksi myös työ- ja elinkeinoministeriön sisäinen tarkastus. Valvonta kohdistuu sekä kansallisesti että EU-osarahoitteisesti rahoitettuihin hankkeisiin. EU-osarahoitteisten avustusten osalta valvontaa suorittaa myös rakennerahastojen tarkastusviranomainen. Avustusten käyttö- ja seurantatietoja saadaan muun muassa Yrtti –raportointijärjestelmän avulla.

Tämän lisäksi avustusten saajat on velvoitettu toimittamaan avustusta myöntäville viranomaisille raportteja hankkeiden toteutumisesta ja vaikutuksista (mm. raportointi viimeisen maksuerän yhteydessä tai jos katsotaan tarpeelliseksi jo ennen avustuksen viimeistä maksuerää). Lisäksi avustuksen vaikuttavuuden arvioimiseksi on avustuksen myöntäjän edellytettävä, että avustuksen saaja raportoi hankkeen vaikutuksia aikaisintaan kahden vuoden kuluttua hanketta koskevan avustuksen viimeisen erän maksamisesta. Avustusten vaikuttavuutta ja toimivuutta seurataan myös säännöllisesti tehtävillä arviointitutkimuksilla. Osana vaikuttavuus- ja toimivuustutkimuksia tarkastellaan myös avustusten mahdollisia haitallisia vaikutuksia, esimerkiksi kilpailua vääristäviä vaikutuksia.

Työelämä- ja markkinaosasto toteaa tulosoajamisensa yhteisöjen (tässä tapauksessa Kuluttajaliitto ja Suomen Standardisoimisliitto SFS ry) osalta, että valtionapupäätökset annetaan valtionavustuslain mukaisesti. Kuluttajaliiton osalta tehtiin erityistilintarkastus muutama vuosi sitten. SFS:n osalta valtionapua on samoin tarkastettu muutama vuosi sitten sekä ministeriön tilaaman ulkoisen toimijan että ministeriön oman sisäisen tarkastuksen (KTM) toimesta. Yhdistyksen tilit tarkastaa vielä ulkopuolinen tilintarkastaja ja ministeriö on ollut myös hyväksymässä tilinpäätöstä yhdistyksen jäsenenä. Suomi on ilmoittanut kansalliset standardisointielimensä EU:n komissiolle direktiivin edellyttämällä tavalla. Lisäksi kansalliset standardisointielimet ovat vastaavien eurooppalaisten ja kansainvälisten standardisointiorganisaatioiden jäseniä. Edellä mainituilla syillä on vaikutuksensa kilpailutukseen sekä erillisten rahoitushakemusten toimittamiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa seuraavaa:

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla merkittävin kyselyn asiaan liittyvä hanke on Kaste-ohjelma.

Kaste

Sosiaali- ja terveysministeriön hankerahoituksessa ja hankehallinnoinnissa on tehty vuodesta 2008 alkaen perusteellisia muutoksia valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksen edellyttämään suuntaan. Muutokset on tehty sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (Kaste, ensimmäinen ohjelmakausi 2008–2011 ja toinen ohjelmakausi 2012–2015) toimeenpanon myötä.

Valtionavustuksella toteutettavien hankkeiden lukumäärää on olennaisesti vähennetty. Ohjelmakauden 2004–2007 (kansallinen terveyshanke, sosiaalialan kehittämisohjelma ja alkoholiohjelma) noin 450 valtionavustushankkeesta määrä on vähentynyt seuraavalle kaudelle noin 30:een. Siten on voitu varmistaa hankkeiden tehokkaampi hallinnointi ja valvonta. Kaste-ohjelman puitteissa avustetut hankkeet ovat laajoja sekä alueellisesti ja valtakunnallisesti merkittäviä. Myös tällä varmistetaan hankkeiden parempi hallinnointi sekä niissä syntyvien tulosten parempi hyödynnettävyys ja vaikuttavuus.

Sosiaali- ja terveysministeriö on molemmilla Kaste-hankekausilla julkaissut kehittämishankkeiden avustuksia koskevan hankeavustusoppaan ja Lounais-Suomen aluehallintovirasto on laatinut maksatusmenettelyjä koskevan ohjeen, joka lähetetään kaikille hankkeille. Uusille hankkeille järjestetään ministeriön ja aluehallintoviraston yhteinen ohjausti-

laisuus muutama kuukausi sen jälkeen, kun avustuspäätökset on tehty. Näin varmistutaan siitä, että hanke on saanut työntekijät rekrytoituksi ja tieto noudatettavista menettelyistä saavuttaa heidät mahdollisimman kattavasti. Ohjaustilaisuuksissa kerrotaan säädöksissä, ohjeissa ja päätöksissä olevista asioista koskien hankkeiden organisointia, toteuttamista, avustuksen hakemista ja maksatusta sekä hankkeen raportointia. Pyynnöstä on joillekin hankkeille järjestetty erillisiä neuvonta- tai ohjaustilaisuuksia, mikäli hallinnoinnissa on tällainen erityistarve havaittu.

Jokaiselle hankkeelle nimetään sosiaali- ja terveysministeriöstä valvoja, jonka vastuulla on seurata hankkeen toteutumista suunnitelman ja avustuspäätöksen mukaisesti. Valvojan tulee pitää yhteyttä hankkeeseen ja muun muassa osallistua ohjausryhmän kokouksiin. Valvojalla on oikeus saada kaikki valvontatehtävässä tarvittava tieto hankkeen toiminnasta. Hänellä on velvollisuus ilmoittaa ministeriölle, mikäli havaitsee hankkeen toteutuksessa epäkohtia. Yhdellä virkamiehellä voi olla valvottavanaan useita hankkeita, mikäli tämä katsotaan tarpeelliseksi hankkeiden yhteisen teeman tai verkottumisen vuoksi.

Jokaiseen valtionavustusta saaneeseen Kaste-hankkeeseen tehdään ainakin kerran valvonnallinen ohjauskäynti. Käyntiin osallistuvat ministeriön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osaston edustajat sekä Lounais-Suomen aluehallintovirastosta hankehallinnoinnista vastaavat henkilöt. Lisäksi käyntiin osallistuvat hankkeen valvoja ja niin halutessaan sosiaali- ja terveysministeriön sisäisen tarkastuksen päällikkö. Ohjauskäynnillä käsitellään hankkeen hallinnointia, kirjanpitoa ja taloutta sekä hankkeen sisältöä ja tavoitteiden toteutumista.

Valtionavustuspäätöksissä edellytetään hankkeiden noudattavan lakia julkisista hankinnoista tehdessään hankintoja. Mikäli hankkeen todetaan tehneen selkeästi hankintalainsäädännön vastaisen hankinnan, ei tällaiseen hankintaan voida myöntää valtionavustusta. Hankkeiden tietoteknologisten osuuksien sisältöön ja tietoteknologian hankintoihin on saatava etukäteen lupa sosiaali- ja terveysministeriöstä. Näin voidaan varmistua siitä, että niissä huomioidaan kansallisen tason kehittämistoiminta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto esitti kertomuksen ”Hankerahoitus ohjausvälineenä” (147/2007) jälkiseurannan yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriölle eräitä kysymyksiä Kaste-ohjelman hankkeista. Saamansa selvityksen perusteella tarkastusvirasto totesi, että hankkeissa on hyödynnetty hankerahoitusjärjestelmästä saatuja kokemuksia.

Valtionavustuslain (688/2001) 15 §:n mukaan valtionapuviranomaisen on huolehdittava valtionavustuksen asianmukaisesta ja riittävästä valvonnasta hankkimalla avustuksen käyttö- ja seurantatietoja samoin kuin tekemällä tarvittaessa tarkastuksia. Lain tämän pykälän noudattamisen osalta sosiaali- ja terveysministeriö viittaa edellä kerrottuun koskien Kaste-hankeavustusten valvonnan merkittävää tehostamista ja kehittämistä.

Valtionavustuslain 36 §:n mukaan valtionapuviranomaisen on sopivalla tavalla seurattava myöntämiensä valtionavustusten käytön tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä vaikutuksia mm. kilpailuun. Lisäksi on määrääjain arvioitava avustusten tarpeellisuutta ja kehittämistarpeita. Kaste-ohjelman kehittämishankkeisiin myönnettävien valtionavustusten vaikuttavuutta on arvioitu ohjelmakauden 2008–2011 yhteydessä toteutetun ohjelman ulkoisen arvioinnin yhteydessä. Arviointi tehtiin useassa vaiheessa ohjelman ollessa käynnissä, ja sen mukaan avustuksilla on saavutettu paikoin pysyviä vaikutuksia

toimintaan. Hankkeissa aikaan saatuja hyviä käytäntöjä arvioi ja levittää myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitos Innokylä-kehittämiskeskoston puitteissa. Uudessa Kaste-ohjelmassa 2012–2015 tullaan toteuttamaan ulkoinen arviointi.

Kilpailuvaikutusten arviointi ei ole kehittämishankkeiden arvioinnin yhteydessä nous-
sut esiin, osittain sen vuoksi, että vuodesta 2008 alkaen ei tietoteknologisia hankkeita ole
avustettu kuin hyvin poikkeuksellisesti. Hankkeet ovat kohdistuneet pääasiassa työmenete-
lmiä ja työtapojen kehittämiseen. Hankkeita toteutettaessa edellytetään kuntien ja kun-
tayhtymien noudattavan hankintalainsäädäntöä, ja asia on yhtenä merkittävänä kohteena
jota seurataan hankkeisiin tehtävillä valvonnallisilla ohjauskäynneillä.

Kehittämishankkeiden yleisiä kehittämistarpeita ja niiden menettelyjä on pohdittu var-
sin laajasti vuosien 2012–2015 Kaste-ohjelmakauden valmistelun yhteydessä. Tähän ovat
pakottaneet myös supistuvat talousarviokehitykset; Kaste-ohjelman ja kehittämishankkei-
den rahoitus on vähentynyt aiemman ohjelmakauden yhteensä runsaasta 100 milj. eurosta
sitä, että kaudella 2012–2015 määrärahaa on neljänä vuonna käytettävissä 58 milj. euroa.
Rahoitus tullaan suuntaamaan entistä tarkemmin fokuksituihin ja vaikuttaviin hankkeisiin.

Lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminta

Lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminta on aikaisemmin tapahtunut kannatusyhdistys-
ten toimesta keräysvaroin ja Raha-automaattiyhdistyksen avustuksen rahoittamana. Vuo-
desta 2011 lähtien lääkärihelikopterien lentotoiminnan rahoitus on tullut sosiaali- ja ter-
veysministeriön kautta. Vuonna 2011 voimaan tulleen terveydenhuoltolain mukaan eri-
tyisvastuualueen sairaanhoitopiirien ensihoitokeskus suunnittelee ja päättää lääkäriheli-
kopteritoiminnasta alueellaan. Yliopistosairaaloiden omistaman FinnHEMSin tehtävänä
on hallinnoida lääkärihelikopteritoimintaa Suomessa ja toimia yliopistollisten sairaan-
hoitopiirien strategisena kumppanina ensihoitopalvelussa. Valtionavustus on ohjattu Finn-
HEMSille. Valtionavustuksen käytöstä on tehty ulkoinen tarkastus vuoden 2011 osalta ja
käyttöä on seurattu yhtiön toimittamien säännöllisten raporttien pohjalta. Lakisääteisillä
muutoksilla ja keskitetyllä hallinnoinnilla on pyritty turvaamaan lääkärihelikopteritoi-
minnan jatkuvuus ja turvallisuus sekä palvelun tasainen sekä korkea laatu sekä rahoituk-
sen valvonta.

Riskienhallinta ja valvonta

Sosiaali- ja terveysministeriö kehittää myös riskienhallintaa, valvontaa ja sisäistä tarkas-
tusta hallinnonalalla tulosohtauksessa, jossa virastoille on asetettu yhteiset tulostavoit-
teet. Sen mukaan vuonna 2015 virastoilla on käytössä systemaattinen riskienhallinta sekä
kattava valvonta ja sitä tukeva sisäinen tarkastus. Tavoitetta on täsmennetty vuosittain.

Vuoden 2013 tavoiteteksti on asetettu (alustava): Virasto toteuttaa sisäistä valvontaa
suunnitelmallisesti kaikissa toiminnoissa. Riskien kartoittamista jatketaan säännöllisesti
yhteistyössä henkilöstön kanssa, toteutetaan tarpeelliset toimenpiteet riskien minimoimi-
seksi, kehitetään edelleen riskienhallintakeinoja sekä toteutetaan asianmukaiset sisäisen
valvonnan menettelyt. Toteuttamistaan toimenpiteistä virasto raportoi ministeriölle annet-
tävien ohjeiden mukaan.

Käytännön yhteistyötä tehdään hallinnonalan sisäisen tarkastuksen yhdyshenkilöverkostossa (Sita-verkosto), jossa on tulosohjattujen virastojen ja ministeriön osastojen edustus. Sosiaali- ja terveysministeriön tarkastuspäällikön johdolla yhdyshenkilöverkostossa (Sita-verkosto) käsitellään valvonnan järjestämistä, riskienhallintaa ja sisäistä tarkastusta tavoitteena tiedon vaihto, osaamisen lisääminen ja tulosten yhteinen hyödyntäminen. Hankintaosaamista on lisätty käytännössä toteuttamalla riskienhallintakonsultin ja sisäisen tarkastuksen kilpailutus yhteistyössä virastojen edustajien kanssa sekä osallistumalla Hanselin puitesopimuksen valmisteluun. Tietojen vaihdolla ja koulutusyhteistyöllä hyödynnetään tarkastuksista saatuja tuloksia. Konkreettisten esimerkkien avulla on valotettu ongelma- ja riskikohtia sekä kiinnitetty huomiota kehittämiskohteisiin, joissa valvontaa tulisi tehostaa ja toimintatapoja parantaa mm. hanketoiminnassa ja valtionaputoiminnassa.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan sisäisen tarkastuksen yhdyshenkilöverkosto (Sita-verkosto) on toiminut vuodesta 2009 lukien. Tavoitteena on lisätä valvontaosaamista koko hallinnonalalla ja hyödyntää valvonnasta saatuja tuloksia hallintotoiminnan kehittämisessä. Sita-verkosto on käsitellyt valvonnan järjestämistä virastoissa ja kilpailutannut yhteisen sisäisen tarkastuspalvelun tuottajan tulosohjauksessa oleville virastoille joita ovat: Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos (THL), Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea), Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), Säteilyturvakeskus (STUK), Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta (TTLK) ja Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta (Somla). Sopimus Oy Auditor Ab:n kanssa solmittiin 30.5.2011 joka on voimassa 30.5.2013 saakka. Sopimukseen sisältyy 2 vuoden optio 30.5.2015 saakka.

Riskienhallinnan kehittämistä on ryhdytty tekemään myös yhteistyössä hallinnonalan virastojen kanssa kilpailuttamalla aluksi yhteinen konsultti ja pitämällä hallinnonalan johdolle yhteinen koulutustilaisuus 20.9.2010. Virastot ovat jo arvioineet riskejään vuonna 2011 ja jatkavat sitä vuonna 2012.

Koulutus

Ministeriö järjesti 8.6.2012 valtioapuasioista koko päivän koulutustilaisuuden sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan virastoille säteilyturvakeskuksen tiloissa. Koulutuksessa hyödynnettiin hallinnonalan sisäisistä tarkastuksista saatuja konkreettisia tarkastushavaintoja. Sisäisen tarkastuksen palvelut tuottaa hallinnonalan tulosohjatuille virastoille yhteisesti kilpailutettu palvelun tuottaja Oy Auditor Ab, jota hyödynnettiin tässä koulutuksessa. Koulutuksen pääteemoja olivat: Valtionapurahoitteisten hankkeiden oikeudelliset kysymykset; Valtionavustushankkeiden tarkastuksissa havaittuja ongelma-kohtia; Mitä pitäisi tehdä toisin - riskienhallinnan ja valvonnan näkökulma. Myös sosiaali- ja terveysministeriön osastoille on järjestetty koulutusta, hankehallinnon osaaamista ja tukea.

Valtionavustuksen ja sopimusperusteisen hanke- ja kehittämistoiminnan eroavaisuuksiin ollaan keskittymässä marras- joulukuussa 2012. Lisäksi kehitetään myös ohjeistusta valtionavustusten myöntämiseen ja valvontaan liittyen. Kaste-ohjelman osalta, joka perustuu erillislainsäädäntöön, ohjeistus on jo uudistettu. Sosiaali- ja terveysministeriön osastojen henkilöstölle järjestettiin koulutusta projektienhallinnasta keväällä 2012.

Lisäksi on päätetty hankintaohjeessa, että yli 10 000 € sopimukset tarkistutetaan juristilla ennen kansliapäällikölle esittelyä. Myös juridista neuvontaa on rahoituspäätöksen valmisteluvaiheessa lisätty.

Yhteenvetona voidaan todeta, että ministeriö kehittää valvontaa, riskienhallintaa ja tarkastusta koko hallinnonalalla systemaattisempaan suuntaan siten, että suunnitelmallisuutta lisätään ja tarpeellisena pidetyt toimenpiteet toteutetaan.

Ympäristöministeriö toteaa vastauksenaan seuraavaa:

Ympäristöministeriön valtionavustukset ovat luonteeltaan sellaisia, että tarkastusvaliokunnan mietinnössä esiin tulleet ongelmat eivät tule kyseeseen ja siten tarkastusvaliokunnan mietinnössä esiin nousseita ongelmia ei ole ollut tarpeen ottaa huomioon ympäristöministeriön valtionavustuksia koskevassa toiminnassa.

Ympäristöministeriössä valtionavustusten koordinointi on siirretty vuonna 2010 hallintoyksikköön. Hallintoyksikkö vastaa mm. ympäristöministeriön valtionavustuksia koskevien toimintaohjeiden laatimisesta ja ylläpidosta sekä antaa juridista konsultaatiota substanssiasastoilta tuleviin valtionavustuksia koskeviin kysymyksiin.

Ympäristöministeriössä on laadittu vuosien 2011–2012 aikana (ensimmäinen) ympäristöministeriön valtionavustusten toimintaohje, jota jokaisen valtionavustuksia myöntävän tai niiden parissa muutoin toimivan on noudatettava. Toimintaohjeessa on käsitelty kattavasti valtionavustuksia koskeva lainsäädännöllinen pohja.

Hallintoyksikkö järjestää myös kaksi kertaa vuodessa kaikille valtionavustusten parissa toimiville virkamiehille palaute- ja kehittämispalaverit, joissa käydään läpi mm. edellisen vuoden valtionavustusten hakuprosessi. Hakuprosessia kehitetään vuosittain saatujen palautteiden perusteella. Lisäksi palaverissa keskustellaan esimerkiksi ympäristöministeriön valtionavustuksissa tapahtuvista budjettimuutoksista.

Ympäristöministeriö valvoo myöntämiensä valtionavustusten käyttöä ensisijaisesti velvoittamalla jokaisen valtionavustusta saavan tahon raportoimaan valtionavustuksen käytöstä sekä yleisavustusten kohdalla avustusta saavan tahon toiminnasta yleisesti toimittamalla ympäristöministeriölle toimintakertomuksen. Lisäksi suurimpien avustustensaajien kohdalla ympäristöministeriö järjestää säännöllisesti toiminnan- ja talouden kokonaisarviointeja/-tarkastuksia.

Ympäristöministeriö arvioi valtionavustusten tarpeellisuutta, vaikuttavuutta ja mahdollista uudelleenpainottamista vuosittain budjetti- ja kehysprosessin yhteydessä.

Ympäristöministeriö arvioi, ettei sen myöntämällä valtionavustuksilla ole valtionavustuslain 36 §:n tarkoittamia kilpailuvaikutuksia. Valtionavustuslain 36 §:n ympäristövaikutusten osalta ministeriö puolestaan katsoo, että kaikilla ympäristöministeriön myöntämällä valtionavustuksilla on joko suoraan tai välillisesti positiivinen vaikutus ympäristöön. Tämä johtuu ympäristöministeriön hallinnonalan toiminnan luonteesta.

2. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät ja rahoitus

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö ovat yhdessä todenneet seuraavaa:

Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja käyttää pikaisesti tietohallintolain mahdollisuutta asetuksin säätää muun muassa avoimista rajapinnoista. Samanaikaisesti kun päätetään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteista ja järjestämisvastuusta, tulee linjata tietohallintorakenteen vaatimat toimivalta- ja vastuusuhteet tavalla, joka ei jätä epäselvyyttä siitä, millä toimijalla on viimekätinen vastuu asiassa. Hallitus on antanut 20.12.2013 eduskunnalle selvityksen Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät ja rahoitus (TRO 1/2013 vp, EK 10/2012 vp – TRO 4/2012 vp – M 3/2012 vp – TrVM 2/2012 vp.).

Sosiaali- ja terveysministeriö on aloittanut syyskuussa 2011 voimaan tulleen tietohallintolain mukaisen yhteensopivuuden työstämisen jo 2000-luvun alussa terveydenhuollon tietosisältöjen ja koodistojen standardoinnilla sekä KanTa-hankkeella. Sosiaali- ja terveydenhuollosta on yli 25% yksityistä toimintaa, jota tietohallintolaki ei koske. Tietojärjestelmien yhteentoimivuuteen liittyvän lainsäädännön on jatkossakin säädeltävä myös yksityissektorin tuottamaa asiakastietoa. Täten sote-alueella tarvitaan myös erityislainsäädäntöä tietohallintolain lisäksi.

Terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteentoimivuutta ohjataan tällä hetkellä asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetulla lailla (159/2007) ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetulla lailla (61/2007) sekä niiden perusteella annetuilla säännöksillä. Em. lakien perusteella Suomeen on rakennettu potilastiedon ajantasaisen saatavuuden ja tietojen säilyttämisen mahdollistavat kansalliset terveysarkistopalvelut eli KanTa-palvelut.

KanTa-palveluihin kuuluva sähköinen lääkemääräys on käytössä kaikissa Suomen apteekeissa ja laajassa käytössä julkisessa terveydenhuollossa. Julkinen terveydenhuolto siirtyy kattavasti käyttämään sähköistä lääkemääräystä 1.4.2013 mennessä ja yksityinen terveydenhuolto vuotta myöhemmin. Sähköinen potilastiedon käyttöarkisto mahdollistaa potilastietojen tallentamisen keskitetysti, tietoturvallisesti ja yhdenmukaisella tavalla valtakunnalliseen arkistoon. Potilastietoarkiston avulla potilasta hoitava ammattihenkilöstö terveydenhuollon eri yksiköissä voi käyttää kaikkia arkistossa olevia potilasta koskevia tietoja, jos potilas antaa siihen luvan. Sähköisen potilastietoarkiston käyttö alkoi kokeilulla Kuopiossa vuonna 2011. Julkinen terveydenhuolto liittyy potilastietoarkistoon 1.9.2014 mennessä ja yksityinen terveydenhuolto vuotta myöhemmin.

Edellä mainittujen lakien toimeenpano merkitsee sitä, että kansalliset määrittelyt ja avoimet rajapinnat otetaan käyttöön potilastietoa käsittelevissä tietojärjestelmissä. Lait koskevat sekä julkista että yksityistä terveydenhuoltoa. Lisäksi valmisteilla on muutos, jonka perusteella KanTa-palveluihin liittyvien potilastietojärjestelmien vaatimusten mukaisuutta osoittava auditointimenettely tulee lakisääteiseksi.

Valmisteltavana olevaan sosiaalihuoltolakiin on tarkoitus lisätä kirjaamisvelvollisuus, joka vastaa terveydenhuoltolaissa olevaa velvollisuutta. Sosiaalihuoltolain tultua voimaan laajennetaan asiakastietolakia myös sosiaalihuollon asiakirjojen käsittelyn osalta. Tällä

hetkellä sosiaalihuoltoon on tehty rajapintamäärittelyt, mutta velvollisuus niiden käyttöön tulee vasta lakimuutosten myötä.

Julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetulla lailla (634/2011, tietohallintolaki) on säädetty julkisen hallinnon, ml. kunnat, tietohallinnon ohjauksesta ja tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämisestä ja varmistamisesta. Lain tavoitteet ovat samansuuntaiset kuin asiakastietolain tavoitteet. Nämä poikkeavat kuitenkin siltä osin, että tietohallintolaki ei koske yksityistä terveydenhuoltoa, poikkeuksena kuitenkin yksityinen toiminta silloin kun se käyttää julkista valtaa. Tietohallintolaki ei koske myöskään Kansaneläkelaitosta. Sen vuoksi tietohallintolaissa oleva asetuksenantovaltuus ei käytännössä juurikaan mahdollista asiakastietolakia ja lääkemääräyslakia pidemmälle menevää terveydenhuollon tietohallinnon ohjausta. STM on kuitenkin selvittämässä, miten tietohallintolain pohjalta annettavalla asetuksella voitaisiin täydentää ja mahdollisesti myös laajentaa tietojärjestelmien yhteentoimivuuden vaatimuksia sosiaalihuollon tietojärjestelmiin.

Valtionhallinnon vastuunjako sosiaali- ja terveysministeriön, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Väestörekisterikeskuksen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) ja Kansaneläkelaitoksen välillä valtakunnallisten terveydenhuollon tietojärjestelmäpalveluiden toimeenpanossa, ohjauksessa ja valvonnassa on määritelty asiakastietolaissa. Vastuut jakautuvat näiden toimijoiden kesken seuraavasti:

- Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa KanTa -hankkeen strategisesta ohjauksesta ja lainsäädännöstä.

- Kansaneläkelaitos vastaa sähköisen lääkemääräyksen -tietojärjestelmäpalvelun ja siihen liittyvän valtakunnallisen lääketietokannan, valtakunnallisen potilasasiakirja-arkiston -tietojärjestelmäpalvelun sekä kansalaisen omien tietojen katselun rakentamisesta ja ylläpidosta. Lisäksi se vastaa tietojärjestelmiin liittyvästä taustatuesta ja tukipalveluista, kansallisen koodistopalvelun teknisestä rakentamisesta ja yhteistestauksen koordinoinnista.

- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon sähköiseen tiedonhallintaan liittyvän toiminnan operatiivisesta ohjauksesta ja määrittää KanTa-palvelujen toteutuksen edellyttämät tietosisällöt, käsitelmallit ja toimintaprosesseja tukevat tietorakenteet. 1.1.2012 lähtien THL:n tehtävänä on ollut ohjata ja neuvoa sekä tuottaa sellaista materiaalia, jonka avulla KanTaan liittyminen onnistuu aikataulun mukaisesti.

- Valvira vastaa terveydenhuollon valtakunnallisissa tietojärjestelmissä tarvittavasta terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisterin (Terhikki-rekisteri) tietoihin perustuvista rooli- ja attribuuttitietopalveluista sekä niin kutsutuista Valvira-koodistoista.

- Väestörekisterikeskus vastaa tietojärjestelmäpalveluiden tunnist- ja varmennepalveluista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietolaki on ollut yksi esikuva tietohallintolakia valmisteltaessa ja sen ansiosta lait eivät ole keskenään ristiriitaiset. Vaikka sosiaali- ja terveysministeriö ohjaakin omaa kohdealuettaan ensisijaisesti oman erityislakinsa kautta, ohjausrakenne ja rajapintamäärittelyt muutetaan tietohallintolain edellyttämään muotoon. Tietohallintolaki ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja koskeva sääntely ovat siten keskenään hyvin sopusoinnussa ja tietohallintolain vaatimukset on pyritty huomioimaan sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintoa koskevassa jatkovalmistelussa. Tämä työ on jo käynnistynyt ja lakien yhtenevyyden ansiosta työssä on edetty hyvin. Sosiaali- ja

terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyä koskevien määrittelyjen ja rajapintakuvausten muuttaminen tietohallintolain edellyttämään muotoon on edennyt tietohallintolain edellyttämissä aikarajoissa.

1.1.2011 voimaan tuleen terveydenhuoltolain (1326/2010) 9 §:ssä säädetään terveydenhuollon potilastietojen rekisterinpitoon liittyvistä vastuista. Sen mukaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alueen kunnallisen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon potilasasiakirjat muodostavat terveydenhuollon yhteisen potilastietorekisterin. Yhteisen potilastietorekisterin rekisterinpitäjänä ovat kaikki rekisteriin liittyneet terveydenhuollon toimintayksiköt niiden omien potilasasiakirjojen osalta. Sosiaalihuollon palveluista vastaa- vat pääsääntöisesti kunnat tai kuntien muodostamat yhteistoiminta-alueet, jolloin asiakas- tietojen rekisterinpito on nykyisin henkilötietolain (523/1999) mukaan niiden vastuulla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta ja järjestämisvastuuta selvittävä työ- ryhmä luovutti muistionsa (STM raportteja 2012:30) 11.1.2013. Raportissa on oma lukunsa (5.4) potilas- ja asiakastietojen käsittelystä. Siinä todetaan asiakas- ja potilastietojen käsit- telystä seuraavaa:

”Asiakas- ja potilastietojen käsittelyyn liittyvä tietohallinto on perusteltua toteuttaa siten, että palveluista järjestämisvastuussa oleva taho vastaa myös omaa toimintaansa koskevasta tietohallinnosta. Koska järjestämisvastuussa olevia kuntia ja sote-alueita tulee olemaan runsaasti, on samalla huolehdittava näiden välisen tietohallinnon koordinaatiosta. Tämä tulisi toteuttaa erityisvastuu- eli erva-alueittain siten, että kunnat, sote-alueet ja erityisvas- tuualue sopivat yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisesta kokonaisarkkitehtuurista ja sen toteutuksesta ottaen huomioon, mitä julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annettussa laissa (634/2011) säädetään. Kokonaisarkkitehtuurissa otetaan lisäksi huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (159/2007) ja sähköi- sestä lääkemääräyksestä annetun lain (61/2007) mukaiset valtakunnalliset tietojärjestel- mäpalvelut, joihin paikalliset ja alueelliset tietojärjestelmät liittyvät.

Tietohallinnon ja -järjestelmien tarvittavat uudistukset sovitetaan yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen (Kanta-palvelut) toteutuk- sen kanssa. Kanta-palvelut mahdollistavat asiakas- ja potilastietojen käsittelyn eri organi- saatioiden, myös julkisten ja yksityisten välillä.

Järjestämisvastuussa olevien kuntien ja sote-alueiden sekä erityisvastuualueiden tie- tohallinto ja tietojärjestelmät saatetaan sovitun kokonaisarkkitehtuurin mukaisiksi erik- seen määritellyn aikataulun mukaisesti. Tässä hyödynnetään kuntien, sote-alueiden ja eri- tyisvastuualueiden yhteishankintoja, keskitettyä ylläpitoa ja alueiden välistä yhteistyötä.”

Työryhmän työhön liittyen alueellisia ratkaisuja selvitetään viiden selvityshenkilöryh- män toimesta. Tämä työ päättyy 28.2.2013. Sen jälkeen sosiaali- ja terveysministeriössä käynnistetään lainsäädännön valmistelutyö. Tässä yhteydessä määritellään tarkemmin se, miten sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuvan palvelurakenteen yhteydessä toteutetaan tietohallinnon edellyttämät toimivalta- ja vastuusuhteet.

Valtiovarainministeriö on parhaillaan suunnittelemassa Julkisen hallinnon tietohal- linnon neuvottelukunnan (JUHTA) yhteyteen perustettavaa kokonaisarkkitehtuurijaos- toa, jonka tehtävänä on tukea kohdealueiden arkkitehtuurityötä ja edesauttaa kansallisen palveluarkkitehtuurin myötä mahdollisesti toteuttavan palveluväylän onnistunut hyödyn-

täminen toimialoilla, mukaan lukien sosiaali- ja terveydenhuolto. Uusi jaosto tullaan asettamaan ja se aloittaa toimintansa kevään 2013 aikana.

Valtiovarainministeriön ensisijaisena tietohallintolain mukaisena ohjauskeinona toimialakohtaisen kokonaisarkkitehtuurin kehittämisessä on informaatio-ohjaus. Informaatio-ohjaus tapahtuu kokonaisarkkitehtuurin suunnitteluun ja kuvaamiseen liittyvänä ohjauksena, yhteentoimivuuden kuvausten ja määritysten laatimisena ja ylläpitämisenä sekä yhteisten palvelujen ja tietohallintoon liittyvien yhtenäisen toiminnan kannalta tarpeellisten toimenpiteiden ohjauksena. Yhteisen arkkitehtuurityön tavoitteena on luoda julkiseen hallintoon riittävä osaaminen ja yhtenäistää kehitystyön suunnittelumenetelmät tasolle joka mahdollistaa yhteentoimivuuden määrittämisen ja kuvaamisen sen toteuttamisen vaatimalle tasolle.

Valtiovarainministeriö julkaisi 9.1.2012 yhteentoimivuu.fi –portaalissa teknisen määrittelyn tietovarantojen rajapintapalvelujen yhtenäiseksi toteutustavaksi (PERA), joka antaa puitteet toimiala- ja kohdealuekohtaisten tiedonsiirron toteutuksen vaatimien yksiselitteisten määritysten tuottamiselle. Tietohallintolain 8 §:n mukaan ”ministeriön on huolehdittava, että sen toimialalle laaditaan ja ylläpidetään sen toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvaukset ja määritykset. Ministeriön asetuksella voidaan säätää toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvausten ja määritysten sisällöstä.”

Tietohallintolain 6 § mukaan valtiovarainministeriö voi päättää, että julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunnan antamaa julkisen hallinnon tietohallinnon yhteistä kokonaisarkkitehtuuria ja sen edellyttämiä yhteentoimivuuden kuvauksia ja määrittämiä koskeva suositus (JHS-suositus) on julkisen hallinnon tietohallinnon standardi. Lain 4 § säädetään, että valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää 6 §:ssä tarkoitettuun standardiin perustuvasta julkisen hallinnon tietohallinnon yhteisestä kokonaisarkkitehtuurista siltä osin kuin se koskee tieto-, järjestelmä- ja teknologia-arkkitehtuuria ja sen edellyttämien yhteentoimivuuden kuvausten ja määritysten sisältöä. Toimialakohtaisten suositusten kehittämisestä vastaa kukin ministeriö oman hallinnonalansa kohdalla ja valmiita suosituksia, mikäli ne täyttävät vaaditut edellytykset, on mahdollista hyväksyä julkisen hallinnon tietohallinnon standardeiksi.

Avointen rajapintojen toteutus vaatii tietohallintolain toimeenpanon lisäksi muita tiedonsiirron avoimuuden ja tiedon käytettävyyden takaavia toimenpiteitä. Avoimella rajapinnalla tarkoitetaan yleensä rajapintaa, jonka kaikki ominaisuudet ovat julkisia ja jota voi käyttää ilman rajoittavia ehtoja (esimerkiksi laatia rajapintaa hyödyntävän ohjelman ilman rajapinnan valmistajan erillistä hyväksyntää tai pakollisia lisenssimaksuja).¹⁶ Tietohallintolain tarkoittamat yhteentoimivuuden kuvaukset luovat perustan yhdenmukaista toimintaa tukevien yhdenmukaisen avointen rajapintojen toteuttamiselle julkisen hallinnon käyttämiin tietojärjestelmiin, mutta kuvauksen esittämisen määrittäminen ja sen toteutuksen lisäksi rajapinnan saattaminen avoimesti käytettäväksi vaatii rajapinnan avoimesta hyödyntämisestä sopimista palvelusta vastaavan kanssa tai omistusoikeiden saamista rajapintaan sen käytettävyyden varmistamiseksi.

16 Kansallinen digitaalinen kirjasto: Kokonaisarkkitehtuuri, sanasto: <http://www.kdk2011.fi/fi/kokonaisarkkitehtuuri/sanasto>

Julkisen hallinnon palvelutoiminnan toteutukseen ja ohjaukseen liittyvien tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteutuksessa tarvittava sääntely on tietohallintolaissa vastuutettu kyseisen toimialan ohjauksesta vastaavalle ministeriölle. Myös julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin toiminnallisten kohdealueiden arkkitehtuurityön vastuu on määritetty ministeriöille. Tietohallintolain 9§ mukaan ”julkisen hallinnon viranomaisen on saatettava tietojärjestelmänsä vastaamaan 4 §:ssä tarkoitettuja valtioneuvoston asetuksella tai 8 §:ssä tarkoitettuja ministeriön asetuksella säädettyjä yhteentoimivuuden vaatimuksia tietojärjestelmiä olennaisesti muuttaessaan tai hankkiessaan uusia tietojärjestelmiä ja palveluja tai muutoin tietojärjestelmiä kehittäessään taikka viimeistään silloin, kun tietojärjestelmiä koskevat palvelusopimukset päättyvät.” Avointen rajapintojen hyödyntäminen edellyttää toimialakohtaisten rajapintamäärittysten tuottamisen lisäksi muutoksia kaikkiin niitä hyödyntäviin tietojärjestelmiin. Johtuen tietojärjestelmien organisaatiokohtaisista kehitys- ja ylläpitosopimuksista sekä immateriaalioikeuksien hallintasuhteista tulee mahdolliset muutokset suunnitella ja viedä toimialoilla läpi huolella, jotta tietojärjestelmien virheetön toiminta voidaan taata kaikissa tilanteissa.

Terveystietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteuttamiseksi sekä yhteisesti hyödynnettävien sovelluspalveluiden ja avoimien rajapintojen toteuttamiseksi julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurityön lisäksi, valtiovarainministeriö on ohjannut ja rahoittanut julkisen hallinnon kehittämisprojekteja yhteentoimivuuden toteuttamiseksi tarvittavien määrittysten aikaan saamiseksi. Kehityshankkeiden ohjausta on suunniteltu ja toteutettu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Valtiovarainministeriö on rahoittanut vuonna 2011 Suomen Kuntaliiton toteutusvastuulla ollutta ”Terveystietojärjestelmien alueellisen ja paikallisen arkkitehtuurin suunnitteluprojektia, jossa julkisen hallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurimenetelmän mukaisesti kuvattiin kansallinen viitearkkitehtuuria terveydenhuollon alueellisten ja paikallisten tietojärjestelmien kehittämisen tueksi.¹⁷ Projektin lopputuloksena syntyivät yhteiset kuvaukset terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen tason tietojärjestelmäratkaisujen kehittämiseen liittyvien muutoksista, nykytilasta sekä arviointi muutosten vaikutuksista. Projektissa suunniteltiin terveydenhuollon alueellisen ja paikallisen tason tietojärjestelmäarkkitehtuurin keskipitkän aikavälin realistiset kehittämisvaihtoehdot sekä tietojärjestelmäarkkitehtuurin kehittämispolusta.

Terveystietojärjestelmien alueellisen ja paikallisen arkkitehtuurin suunnitteluprojektin jatkotoimenpiteinä valtiovarainministeriö on valmistellut syksyn 2012 aikana yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön sekä Suomen Kuntaliiton kanssa sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla olevaa sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen kokonaisarkkitehtuurin kehittämisen tukiprojektia¹⁸ (STM/370/2013). Käynnistyvän alueellisen kokonaisarkkitehtuurin tukiprojektin tavoitteena on tukea sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen alueellisen tavoitetilan suunnittelua tuomalla tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehittäminen kiinteäksi osaksi palveluiden ja rakenteiden uudistustyötä. Projektissa tuotetaan tietoa myös

17 http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/tietojarj-sahkoiset-palv/tapas/Documents/TAPAS-yhdistetty_paadokumentti_2011-12-02.pdf

18 Valtiovarainministeriö, rahoituspäätös 18.2.2013 (VM/201/02.02.03.09/2013)

kuntauudistukseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutostukseen liittyvien valtakunnallisten tietohallinnon ja tieto- ja viestintäteknologian muutostuen suunnittelua ja toimeenpanoa varten. Yhteentoimivuuden toteuttamiseksi projektin tavoitteena on terveydenhuollon alueellisen yhteistyön lisäämisen lisäksi tunnistaa valtakunnallisen tason yhteentoimivuuden ja tietojärjestelmäratkaisujen kehittämistarpeita, jotka ovat edellytyksiä toiminnan ja alueellisten tietojärjestelmäratkaisujen uudistamistyön läpiviemiselle.¹⁹

Terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurin suunnittelun lisäksi valtiovarainministeriössä ja ministeriön ohjaamissa palvelujen kehittämiskokonaisuuksissa edellä mainittuja yhteentoimivuuden toteutuksen vaatimia kuvauksia on valmistumassa, muun muassa osana sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelman (SADE – ohjelma) sosiaali- ja terveysalan palvelukokonaisuudessa kansalaisten hyvinvointiin ja terveyden ylläpitoon ja edistämiseen liittyvissä palveluissa (mm. Hoitoon hakeutuminen ja kansalaisen ajanvarauspalvelut sekä palveluseteli- ja ostopalvelujärjestelmä)

Valtiovarainministeriö on ollut aktiivisesti mukana v. 2012 keväällä käynnistyneessä ICT 2015 -työryhmän työskentelyssä. Työryhmän 17.1.2013 julkaistussa raportissa ehdotetaan kansallisen palveluarkkitehtuurin rakentamista. Arkkitehtuurin ja sen keskeisen osan, palveluväylän, tavoitteena olisi luoda palveluita nykyistä helpommin yli organisaatio-rajoiden. Tämän tavoitteen edistämiseksi ja palveluiden yhteentoimivuuden parantamiseksi valtiovarainministeriö on käynnistänyt kansallisen palvelutoiminnan tavoitteita ja palvelutoiminnassa tarvittavaa tiedonsiirtoa tukevan palvelu-väyläratkaisun suunnittelutyön. Palveluväylän toteutusvaihtojen suunnittelua varten on perustettu hanke määrittelemään mahdollinen kansallinen ratkaisu, jonka tavoitteena olisi muodostaa tiedon-välityskokonaisuuden, jossa eri toimintaympäristöiden palveluiden tarvitsema tieto olisi saatavilla avoimien rajapintojen yli kaikille tietoa tarvitseville palveluille niin, että kukin väylään liitetty palvelu vastaisi siitä, että muiden tarvitsemat tiedot ovat saatavissa välitysalustan kautta yhteisesti sovittujen rajapintojen avulla.

3. Raportointi tilimuistutuskannanotoista kohdista 1–2

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta on edellyttänyt hallituksen raportoivan kannanoton kohdissa 1–2 edellytettujen toimenpiteiden toteuttamisesta vuoden 2012 aikana ja sisällyttävän selvityksen vuodelta 2012 annettavaan valtion tilinpäätöskertomukseen. Hallitus on antanut 20.12.2013 eduskunnalle selvityksen Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät ja rahoitus (TRO 1/2013 vp, EK 10/2012 vp – TRO 4/2012 vp – M 3/2012 vp – TrVM 2/2012 vp.). Hallituksen vastaukset eduskunnan tarkastusvaliokunnan edellyttämiin kannanoton kohtiin 1–2 sisältyvät edellä oleviin vastauksiin.

¹⁹ Sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen kokonaisarkkitehtuurin tukiprojekti, projektisuunnitelma v0.85 (4.1.2013)

EK 18/2012 vp — K 10/2012 vp — K 14/2012 vp — TrVM 4/2012 vp

1. Arvioidusta verovajeesta ja verojäämien määrästä ja muutoksista raportointinen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtiovarainministeriön ja Verohallinnon välisten voimassa olevien tulosohejausasiakirjojen mukaan Verohallinnon keskeinen perustehtävä on verotulojen turvaaminen ja verovajeen vähentäminen. Verohallinto turvaa verotulojen kertymää edistämällä veronmaksu-myönteisyyttä, antamalla ennakoivaa ohjausta ja hoitamalla verovalvonnan uskottavasti.

Verovajeeseen vaikuttavista ilmiöistä on tarpeen saada jatkossa enemmän tietoa, jotta resursseja ja toimenpiteitä voidaan kohdentaa mahdollisimman tehokkaasti ja oikealla tavalla. Valtiovarainministeriö ja Verohallinto ovat tulossopimuksessaan sopineet, että Verohallinto käynnistää yhteistyössä ulkopuolisten tahojen kanssa selvityksen menetelmien kehittämiseksi verovajeen suuruuden ja sen osatekijöiden arvioimiseksi. Tavoitteena on, että verovajetta koskevia tietoja pystyttäisiin antamaan vuodelta 2013 annettavassa tilinpäätöskertomuksessa.

2. Valtion toimitilapalvelujen toteutus

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Valtion omien tilojen omistajahallinto on jo 1990-luvun lopulla tehtyjen linjausten mukaisesti keskitetty liikelaitosmuodossa toimivalle Senaatti-kiinteistöille. Samalla käyttöön on otettu valtion omien tilojen vuokrausta koskevat periaatteet. Virastot ja laitokset voivat valita toimitilat joko valtion omista tiloista tai ulkopuoliselta tilantarjoajalta. Valtion omien tilojen tarjonta on kuitenkin aina selvitettävä ennen kuin sitoudutaan ulkopuolisen vuokranantajan tiloihin. Valtion virastojen ja laitosten koko käytössä olevasta toimitilakannasta ulkopuolisilta/yksityisiltä vuokranantajilta on vuokrattu arviolta noin 1/6 tiloista.

Senaatti-kiinteistöjen tehtävänä on valtion sisäisenä (in house) toimitila-asiantuntija tuottaa valtionhallinnolle toimitilat ja niihin liittyvät palvelut tehokkaasti ja vastuullisesti valtion kokonaisuuden huomioiden. Keskitetty toimintamalli tuo mittakaavaetuja ja mahdollistaa tilojen käytön sekä uudelleenkäytön tarkastelun yli hallinnonalojen, mikä on tärkeää erityisesti rakennemuutostilanteissa. Virastojen toimitilajohtamista ja -suunnittelua tukevia palveluja ovat työympäristön kehittämisprojektit, tilanhankinnat markkinoilta, toimitilaverkostojen konseptoinnit, toimitilastrategian laatimiset, toimitilajohtamiseen liittyvä konsultointi sekä toimitilojen edelleenvuokrauspalvelu.

Senaatti-kiinteistöt aloitti vuonna 2010 valtiovarainministeriön pyynnöstä yhteistyössä ministeriöiden, virastojen ja laitosten kanssa valtionhallinnon toimitilatietojen keräämisen hallinnoimaansa tilatietojärjestelmään (ns. Hallinnon tilahallinta (HTH)-projekti). Projektissa on kerätty valtionhallinnon vuokrasopimukset ja näihin perustuvat tiedot valtion käy-

tössä olevista toimitiloista sekä otettu käyttöön tietopalvelu, johon kuuluu viraston omien tilojen katseluun ja tietojen päivittämiseen tarkoitettu väline sekä Konsernikanava, joka sisältää yhteenveto- ja tunnuslukuja koko valtion toimitiloista. Virastokohtaiset käyttöön-otot jatkuivat koko vuoden 2012. Vuodelle 2013 jäivät vielä muutamats suuret kokonaisuu-
det, kuten poliisi, sekä Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos, jotka eivät vielä ole liittyneet tietopalveluun. Yhteinen tietopohja mahdollistaa virasto-, hallinnonala- ja valtiotasaisen tilatiedon vertailun ja raportoinnin sekä tukee toimitilajohtamista ja tavoitteiden seuranta.

Vuokramarkkinoilla, oli kyseessä valtion omien tilojen vuokrauksessa tai yksityiseltä tehtävästä tilojen vuokrauksesta, tehtyjen sopimusten sitovuus on järjestelmän toimivuuden kannalta oleellista. Yhteisymmärryksessä vuokranantajan kanssa tehtävät sopimusten uudelleenjärjestelyt ovat myös osa luontevaa kiinteistönomistajan toimintaa. Hallitus on marraskuussa 2012 täsmentänyt jo aiemmin voimassa ollutta linjaustaan, jolla virastojen ja laitosten toimitila-asioita voidaan ratkoa niissä tilanteissa, joissa virastolle tai laitokselle on jäänyt tarpeettomia tiloja niille yllätyksellisistä ja hallituksen linjauksista peräisin olevista tilanteista johtuen. Linjauksen tavoitteena on varmistaa, että virasto tai laitos ei joudu kohtuuttomaan tilanteeseen yllättävien muutosten osalta, kuitenkin niin, että sillä säilyy vastuu ja harkinta vuokrasopimuksiin sitouduttaessa (esim. sopimuksen pituus). Täsmennetty linjaus selkeyttää uudelleenjärjestely- ja muutostilanteiden hoitamista. Linjauksen lähtökohtana on kertakorvausmalli jossa virasto tai laitos pyrkii sopimaan vuokranantajan kanssa ehdoista, joilla virastolle tai laitokselle tarpeettomien tilojen vuokrasopimus voidaan päättää ennenaikaisesti. Virastolle tai laitokselle esitetään tapauskohtaisesti budjetissa lisämäärärahaa tähän tarkoitukseen, kuitenkin niin että virastolla tai laitoksella säilyy tietty omavastuuosuus. Poistuvan vuokrakustannuksen aiheuttamasta säästöä puolet voidaan palauttaa hallinnonalalle. Linjausta voidaan soveltaa sekä valtion omien tilojen että ulkopuolisen tilantarjoajan vuokrasopimuksiin.

Senaatti-kiinteistöjen toiminnan tavoitteisiin kuluvalle vuodelle kuuluu erityisesti panostus sellaisiin ratkaisuihin, joilla tuetaan virastojen toiminnallisia muutoksia sekä valtionhallinnon rakennemuutoskenaarion tekeminen muutoksen hallinnan ja toimitilajohtamisen tueksi. Virastot ja laitokset voivat hyödyntää Senaatti-kiinteistöjen asiantuntijuutta myös tilanteissa, joissa viraston tai laitoksen on neuvoteltava yksityisten vuokranantajien kanssa tehtyjen vuokrasopimusten muutoksista ja esim. korvaavan vuokralaisen hankkimisesta.

Sellaiset tyhjäksi jääneet toimitilat, joille ei löydy tarkoituksenmukaista valtiokäyttöä, pyritään myymään julkisin ja avoimin menettelyin. Senaatti-kiinteistöjen aktiivinen myyntitoiminta tarpeettomista kiinteistöistä luopumiseksi parantaa valtion pääomankäytön tehokkuutta. Valtion kiinteistöomaisuuden käyttöaste vuonna 2011 oli 96,4 prosenttia.

3. Talousarviolausumat

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon ne toimenpiteet, jotka talousarviolausumista on mietinnössä todettu. Hallituksen vastaukset eduskunnan val-

tiovarainvaliokunnan ja tarkastusvaliokunnan edellyttämiin yksittäisiin lausumiin sisältyvät tilinpäätöskertomuksen kohtaan 4. Hallituksen vastaus eduskunnan talousarvio-lausumiin.

4. Eduskunnan tilimuistutuskannanottojen poistaminen

Tällä kohtaa olevien huomautusten johdosta valtiovarainministeriö on todennut seuraavaa:

Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon, mitä tarkastusvaliokunnan mietinnössä TrVM 4/2012 vp on todettu tarkastusvaliokunnan aloitteesta syntyneiden eduskunnan hyväksymien kannanottojen poistamisesta.

Hallitus on vastauksessaan huomionnut, että eduskunta on poistanut em. tarkastusvaliokunnan mietinnön kohdassa Tilimuistutuskertomus mainitut eduskunnan kannanotot, joiden johdosta suoritettut toimenpiteet ovat riittäviä tai kannanotot ovat muuten käyneet tarpeettomiksi.